الجامع

في عقائد ورسائل أهل السنة والأثر

SÜNNET VE ESER EHLİNİN AKİDESİNE DAİR RİSALELER

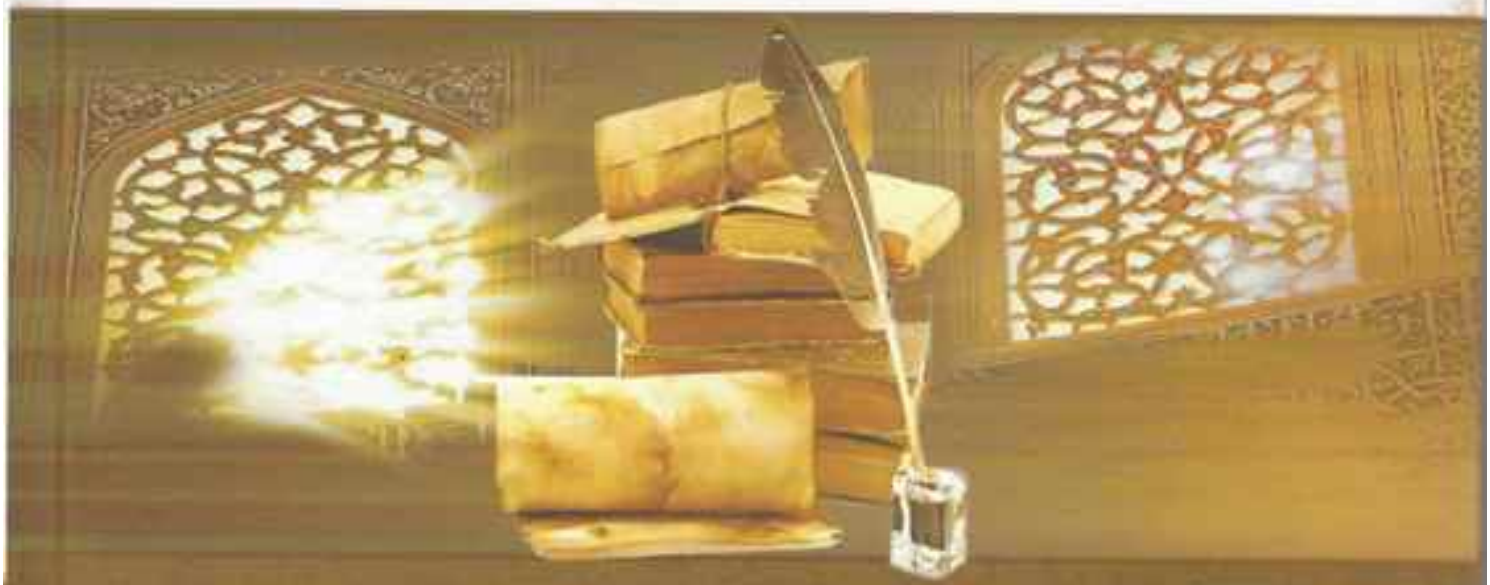

Ebu Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

neda YAYINLARI

El-Cami (Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler)

EL-CÂMİ

Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler

Ebu Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdan

www.nedakitap.com

HUTBETU-L HÂCE

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah *(Subhanehu ve Teala)* şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakîb'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Bütün hitap ve kitapların başında ifade edilmesi sünnet olan "hamd ve salât" fasılasını ifa ettikten sonra...

En doğru söz, Allah'ın kelamı ve en müstakim yol, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rehberlik ettiği yoldur. Yoldan saptıran en şerli şeyler, dinde sonradan çıkartılan şeylerdir. (Din adına başlı başına bir ibadet olması amacıyla) dinde sonradan çıkartılan her şey bidattir. Her bidat sapkınlıktır. Ve hiç şüphesiz ki, her sapkınlık azaba müstahaktır.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötüsünden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini saptıracak, O'nun saptırdığını da hidâyet edecek yoktur. Şehâdet ederim ki tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür. Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun, âilesinin ve ashâbının üzerine olsun. Bundan sonra;

Bunlar, fazîletli kılınmış ilk üç nesle ve onlardan sonra beş yüzlü yıllara kadar gelip geçmiş, onlara güzellikle tâbi olan, onların yolu üzerinde ilerleyen ve onların izlerini takip eden kimselere âit muhtasar akîdelerdir. Bunları büyük ve küçük, el yazması ve matbu kitapların içinden çıkarıp bir araya getirdim. Onları, yazarlarının vefât tarihlerine göre sıraya koyup tek bir kitapta topladım. Böyle yaptım ki Sünnet ve Eser Ehli'nin yazdıklarından bir şeyi öğrenmek isteyen ya da akîdenin ve sünnet meselelerinin takrîri hususunda onların yolunda olan kimsenin bunları elde etmesi kolay olsun.

Kıvâmu's Sünne el-Isbehânî (v. 535) *(rahimehullah)* "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce" (2/545) kitabında şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ulemâsından bir zât şöyle demiştir: Bundan sonra; Ben selefin hocalarından bir cemaatin, yine haleften onlara tâbi olan, dîn ile ilgili konularda kendilerine itimâd edilen ve sünnetin uygulanışı hususunda örnek alınan birçok kimsenin, itikadlarını ve sünnetlerin manası hususunda göğüslerinin barındırdığını kendilerine uyacak kimsenin uyması için ızhâr ettiklerini gördüm. Bu, bidatlerin beldelerde yayıldığı ve bidate davet edenlerin her vakitte çoğaldığı bir zamanda olmuştur. İşte böyle bir zamanda gizli kalan hususları açıklama zarureti doğmuştur. Ki halef içerisinde doğru yolu bulmak isteyen kimse tıpkı selefin doğru yolu bulduğu gibi doğru yolu bulsun. Allah Teâlâ'dan bizi muttakîlerden kılmasını ve bidatçilerin uydurmalarından korumasını niyâz ederiz."

Sonra gerek öncekilerden gerekse sonrakilerden bu konuda eser kaleme almış birçok kimsenin ismini zikretmiştir. Bu akîdeler muhtasar olmalarına rağmen tek bir kandilden, iki vahyin, yani Kur'ân ve Sünnet'in ve ümmetin selefinin icmâsının kandilinden çıkmaktadır. Eğer bu akîdeleri ilkinden sonuncusuna kadar, eskisiyle ve yenisiyle mütâlaa edecek olursan, onları yazanların ve nazmedenlerin yaşadıkları yerlerin ve zamanın farklılı-

ğına, beldelerinin birbirine uzak olmasına rağmen itikâdın beyânı hususunda hepsini tek bir yol ve üslup üzere görürsün. Hepsinin itikâd hususunda tek bir yolu takip ettiğini bu hususta hakkın caddesinden sapmadığını görürsün. Onların bu hususta sözleri ve fiilleri birdir. Aralarında her hangi bir konuda asla ihtilâf ve ayrışma göremezsin.

Bunun sebebi ancak onların dîni Kitap'tan, Sünnet'ten ve nakil tarîkinden öğrenmiş olmalarıdır. Bu onların birleşmelerini ve görüş birliği etmelerini sağlamıştır. Bidat ve hevâ ehline gelince onlar dîni akıl yürütmelerden ve görüşlerden almışlardır. Bu da onların fırkalara bölünmelerine ve görüş ayrılığına düşmelerine sebep olmuştur.

Allah Teâlâ; hakkın, sahîh akîdenin ve dosdoğru menhecin Hadis ve Eser Ehli'nden başkasının yanında olmasına râzı olmamıştır. Çünkü onlar dinlerini ve akîdelerini halef-selef ilişkisi içerisinde alagelmiş, Tâbiîn'e ulaşana kadar nesilden nesile öğrenegelmişlerdir. Tâbiîn de dinlerini ve akîdelerini Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından almıştır. Allah onlardan râzı olsun. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı da bunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den öğrenmişlerdir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in insanları kendisine dâvet ettiği dosdoğru dîni ve dosdoğru yolu bilmek için Hadis ve Eser Ehli'nin sülûk ettiği bu yoldan gayrı yol yoktur. Allah Teâlâ'dan bizi onlardan ve onların izini takip edenlerden eylemesini niyâz ederiz.

Ben bu akîdelerin hepsini elde etmeye gayret ettim ve onlardan birçoğuna vâkıf oldum. Bunlardan bazıları itikâd meselelerinden tek bir mesele üzerine yazılmışken bazıları Sünnet ve itikâd ile ilgili meselelerin birçoğunun açıklamasını içermektedir. İşte ben bunlardan; itikâdî aykırılıklardan ve bidat ehlinin ve onların etkisinde kalanların itikâd konuları içerisine soktukları sonradan ortaya atılmış bid'at lafızlardan arınmış, selefi, açık ve aydınlatıcı bazı akîdeleri süzüp bir araya getirdim.

İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ve'l Cemaat mezhebi üzere muhtasar akîdeler kaleme alan musanniflerin yaptığı şudur: Onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in kâfirlerden ve bidatçilerden kendisiyle temeyyüz ettikleri hususları zikrederler. Sıfatların isbâtını zikrederler. Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu, Mu'tezile'den Cehmiyye'nin ve diğerlerinin görüşünün hilâfına Allah Teâlâ'nın âhirette görüleceğini zikrederler. Mu'tezile'den Kaderiyye'nin ve diğerlerinin görüşünün hilâfına

Allah'ın kulların fiillerinin yaratıcısı olduğunu, meydana gelen her şeyi istediğini, Allah'ın dilediğinin olacağını, dilemediğinin olmayacağını zikrederler. Yine onlar isimlerle ve hükümlerle ilgili meseleleri, vaad-vaîd meselelerini, Havâric'in ve Mu'tezile'nin hilâfına mümin kimsenin sırf günahtan dolayı tekfir edilmeyeceğini ve cehennemde ebediyen bırakılmayacağını zikrederler. İman hakkında da söylenecek sözü tahkîk ederler. Mürcie'nin hilâfına büyük günah işleyen kimseler için zikredilen tehditleri isbât ederler. Yine onlar Râfızîler'den Şîa'nın ve diğerlerinin hilâfına dört halîfenin imâmetini ve onların fazîletlerini zikrederler."[1]

Bu akîdeler itikâd konularının öğrenme ve öğretme açısından en kolay konular olduğunu sana açıkça göstermektedir. Zira bu akîdeleri yazanların çoğunluğu ilim ve amelde din ve sünnet imamlarıdır. Onlar insanlar arasında en az tekellüfe giren, (sünnete) ittibâ ve hidâyet hususunda da en ileride bulunan kimselerdi. Dinde, dinden olmayan bir şey ihdâs etmediler. Mezmûm kelâm ilminin içerisine girmediler. Onların akîdeleri sâfi ve anlaşılır şekilde, içerisine hiçbir bid'at, felsefe ve mezmûm kelam ilmi karışmamış hâlde gelmiştir. Kelâm ilmi ki selef-i sâlihîn onu zemmetme, onu öğrenmekten ve öğretmekten sakındırma hususunda icma etmiştir. Bu akîdeler, özellikle de fazîletli kılınmış ilk çağlarda yazılanları, kısa olmalarına ve lafızlarının azlığına rağmen selef-i sâlihînin ilminin inceliğini ve genişliğini, lafızlarının derinliğini ortaya koymaktadır. Onlar kendilerinden sonra gelenlerden fazîletli olmalarına rağmen az söz söylemişlerdir. İbn Receb *(rahimehullah)*'ın "Fadlu İlmi's Selef alâ İlmi'l Halef/Selefin İlminin Halefin İlmine Üstünlüğü" kitabında (s. 18 ve sonrası) dediği gibi:

"Bununla beraber Mâlik, Şâfiî, Ahmed ve İshâk gibi selef imamlarının sözlerinde fıkhın temelinin ve hükümlerin kaynağının ne olduğuna da gayet veciz ve muhtasar kelimelerle dikkat çekilmektedir. Bu sözlerle maksadın ne olduğu, gereksiz uzatmalar olmaksızın anlaşılmaktadır. Yine onların sözlerinde, sünnete muhâlif olan görüşlerin reddine en latif ve en güzel ibârelerle işâret edilmektedir. Zira onların sözünü anlayan kimse onlardan sonra gelen kelamcıların gereksiz uzatmalarına ihtiyaç duymaz. Hatta bazen onlardan sonra gelen kimselerin uzattıkça uzattıkları sözleri içerisinde, gayet muhtasar ve veciz olmalarına rağmen selefin ve imamların sözlerinin içerdiği doğru görüş bulunmaz.

---

[1] El-Akîdetu'l Isfehâniyye, s. 31.

Ümmetin selefinden tartışma ve cedelleşme için ağızlarını açmayan kimseler câhil veya âciz olduklarından dolayı susmuş değillerdir. Aksine ilimlerinden ve Allah'a duydukları korkudan dolayı susmuşlardır. Onlardan sonra gelip konuştukça konuşan ve derinlere daldıkça dalan kimseler de kendilerinde onlarda olmayan bir ilmin bulunduğundan dolayı değil, kelâmı çok sevmelerinden ve veralarının azlığından dolayı bunu yapmışlardır. Nitekim Hasen tartışmakta olan bir topluluğu işittiği zaman şöyle demiştir: 'Onlar ibâdetten usanan, konuşmak kendilerine kolay gelen, veraları az olan ve bu sebeple kelâma dalan bir topluluktur...'

Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: 'Öncekiler ilim üzere durdular. Keskin bir basîretle el çektiler. Eğer derinlere dalacak olsalardı kesinlikle onlar bu hususta daha kâbiliyetli idiler.'

Ne var ki müteahhirînden birçok kimse bu fitneye düşmüştür. Onlar din ile ilgili meselelerde kim daha fazla konuşursa ve tartışmaya girerse onun kendisi gibi olmayandan daha âlim olduğunu zannetmişlerdir. Hâlbuki bu katıksız cehâlettir. Sahâbe'nin Ebû Bekir, Ömer, Alî, Muâz, İbn Mes'ûd ve Zeyd b. Sâbit gibi ileri gelenlerinin ve âlimlerinin nasıl oldukların-na bak! Onların sözleri İbn Abbâs'ın sözlerinden daha az olmasına rağmen onlar İbn Abbas'tan daha âlim idiler. Aynı şekilde Tâbiîn'in sözleri Sahâbe'nin sözlerinden daha fazla olmasına rağmen Sahâbe Tâbiîn'den daha çok ilim sâhibi idi. Kezâ Tebe-i Tâbiîn'in sözleri Tâbiîn'in sözlerinden daha fazla olmasına rağmen Tâbiîn, Tebe-i Tâbiîn'den daha âlim idi. Demek ki ilmin çokça rivâyette bulunmakla ya da çokça konuşmakla alâkası yoktur. Fakat o; kalbe atılan, kulun kendisiyle hakkı anladığı, hak ile bâtılı birbirinden ayırt ettiği, kendisini vecîz ve maksadı hâsıl eden ibârelerle ifâde ettiği bir nurdur. Nitekim Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e de "Cevâmiu'l Kelim" verilmişti. Kelâm O'nun için kısaldıkça kısalmıştı. Bu sebeple çok konuşmaktan ve sürekli dedikodu yapmaktan nehiy vârid olmuştur...

Çok konuşmak ise zemmedilmiştir. Nitekim Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hutbeleri de kısa idi. O bir söz söylediği zaman O'nun kelimelerini saymak isteyen kimse sayabilirdi... Şu hâlde şuna itikat edilmelidir: Çok konuşan ve ilim hakkında çok söz söyleyen her bir kimse, çok konuşmayan ve ilim hakkında fazla söz söylemeyen kimselerden daha âlimdir diye bir şey yoktur. Biz, müteahhirînden çok söz söyleyen bir zâtın kendisinden öncekilerden daha âlim olduğuna inanan bazı câhil insanlarla imtihan

edildik. Onlardan bazıları, bir şahıs hakkında açıklamalarının ve sözlerinin çokluğundan dolayı onun Sahabe ve onlardan sonra gelenler de dâhil olmak üzere kendisinden önceki herkesten daha âlim olduğuna inanır... Bu, selef-i sâlihînin değerini azaltmada ileri gitmektir. Onlar hakkında sui zan beslemektir. Onları câhil ve ilimsiz olarak vasıflandırmaktır. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* Sahâbe hakkındaki şu sözünde gerçekten doğru söylemiştir: 'Onlar ümmet içerisinde en iyi kalpli, ilimlerde en derin ve külfet altına girmekten en uzak kimseler idi...'

Faydalı ilmin ehli olan kimseler bunun tam zıddı üzeredirler. Kendileri hakkında iyi düşünmezken önceki âlimler hakkında hüsnüzan beslerler. Bütün kalpleriyle kendilerinden önce gelip geçmiş kimselerin fazîletini, onların mertebelerine ulaşmaktan, hatta yaklaşmaktan bile âciz olduklarını itiraf ederler. İbnu'l Mubârek de öncekilerin ahlâkı zikredildiği zaman şu beyti söylerdi:

Adımızı onların adlarıyla anma aman

Sağlam topal gibi değildir yürüdüğü zaman

Şu hâlde kim selefin kadrini bilirse onların, hakkında ağızlarını açmadıkları sözler, cidâller ve tartışmalar hakkında konuşmamalarının, ihtiyaç ölçüsünde beyânda bulunmalarının konuşmayı bilmemelerinden, cehâletten ya da bir eksiklikten kaynaklanmadığını bilir. Bunun sebebi ancak vera' sâhibi olmaları, Allah'tan korkmaları, fayda vermeyen şeyleri bırakıp faydalı olanla meşgûl olmalarıdır. Onlar dînin asılları ve fer'leri hususunda da, Kur'ân'ın tefsîrinde ve hadiste de, zühdde ve rekâikte de hikmetler ve mev'izelerde de, onların üzerinde söz söylediği her konuda da az ve öz konuşmuşlardır. Onların yolunu takip eden kimse doğruyu bulur. Onların yoluna uymayıp çokça soru soran, araştırıp duran, tartışan, insanların söyledikleriyle ilgilenen kimseye gelince, kendisinden öncekilerin fazîletini itiraf edip kendisinin kusurlu olduğunu söylüyorsa onun durumu da hidâyete yakındır.

İyâs b. Muâviye "Kim kendisinin kusurunu bilmiyorsa hiç şüphesiz ahmaktır" demiş, "Peki senin kusurun nedir?" diye sorulduğunda da "Çok konuşmak" diye cevap vermiştir. Fakat kendisinin daha fazîletli olduğunu, kendisinden öncekilerin kusurlu ve câhil olduklarını iddiâ ediyorsa apaçık

bir şekilde sapıtmış, çok büyük hüsrâna uğramıştır." (İbn Receb'in sözleri burada sona erdi.)

Allah'tan bizi kendisiyle yolumuzu göreceğimiz, Rabbimizin rızâsına ereceğimiz, bizi kendisiyle gizli ve açık fitnelerden koruyacağı faydalı bir ilimle rızıklandırmasını, bizi gerçek Ehli Sünnet'ten, selefin eserlerini takip edenlerden, kendileriyle sünnetlerin dirilip bidatlerin öldüğü kimselerden kılmasını niyâz ederiz.

İşte bunlar Sünnet ve Eser Ehli'nin akîdeleridir. Bunları din ediniyor, bunlara itikâd ediyorum. İnşâAllah bunlar üzerine yaşar ve bunlar üzerine ölürüm. Onların sözlerine muhâlif bir söz söylemişsem ya da onların mezheplerine ve menheclerine muhalif bir mezhebe intisap ettiysem ondan dolayı Allah'tan bağışlanma diliyor ve O'na tevbe ediyorum. Kim de beni onların yolundan başka bir yola nispet ederse beni bir bidatle ya da onların üzerinde bulunduklarının hâricinde bir menhec ile ithâm ederse, söylemediğim ve itikâd etmediğim bidatleri ve dalâletleri söylediğimi ve benimsediğimi iddia ederse, bundan sonra iddiasını destekleyen bir delil de ortaya koymazsa bana iftirâ etmiş olur. Kıyâmet günü Allah *(Azze ve celle)* beni ve onu huzûrunda durdurduğu zaman müfterîyi neler bekliyorsa onu da aynısı beklemektedir. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Bize Allah yeter, O ne güzel vekildir.

Allah'ın salâtı ve selâmı nebîmiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Ebû Abdullah

Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

Bu Derlemede Ne Yaptım?

1- Sünnet ve itikâd konularında muhtasar akîdeler kaleme alan âlimlerin akîdelerinin tamamını toplamaya çalıştım. Bu akîdelerin yazılma tarihleri hicrî 1. asır ile 5. asır arasında değişiklik göstermektedir. Allah'a hamd olsun ki O'nun lütfu ile bu akîdelerin hoş ve mübârek bir bölümüne vâkıf oldum.

2- Bu akîdelerden bazıları; kader, iman ve Kur'ân gibi itikâd ve sünnet meselelerinden sadece birini beyân etmek için yazılmıştır. Bazıları yazıldığı dönemde insanlar arasında ihtilâf konusu olmuş önemli konulardan birkaçını içerisinde barındırmaktadır. Bazıları sünnet ve itikâd ile ilgili konuların tamamını kapsamaktadır. Bazılarında Sünnet'e yapışmak ve ümmetin selefine ittibâ etmek tavsiye edilmekte, bidat ehlinden, hevâ ehlinden ve onların ortaya attıkları şeylerden sakındırılmaktadır.

3- Akîdelerin metninin zabtı hususunda kitaplara ve onların el yazmalarına bakmaya gayret ettim. Allah'ın tevfiki ve kolaylaştırması ile onlardan birçoğuna ulaştım. Bu akîdelerden ve risâlelerden birçoğunun metnini onlara bakarak zaptettim. Sonra onları, bu akîdelerden basılıp neşredilenlerin matbû hâlleriyle karşılaştırdım ki alınacak fâide tam olsun ve metin daha sağlam zaptedilsin. Bunun sonucunda el yazmalarıyla matbu nüshalar arasında birçok farka şâhit oldum. El yazmalarında yazanı yazdım. Birkaç yer dışında, kitabın dipnotlarını az tutmak adına buna dipnotlarda işâret etmedim.

4- İmam Mâlik *(rahimehullah)* ve İmam İshâk b. Râhûye *(rahimehullah)* gibi bazı sünnet imamları ve dînin âlemleri kendilerine âit muhtasar akîdeler kaleme almamışlardır. Hâlbuki onların sünnet ve itikâd konularındaki sözleri çoktur ve farklı kitaplarda dağınık hâlde bulunmaktadır. İşte ben onları bir araya getirdim. Sonra sünnet imamlarının kendilerine âit yazdıkları muhtasar akîdelere benzesin diye bu sözleri bir düzene soktum.

5- Bazı sünnet imamlarının itikâd konusunda kaleme alınan büyük kitapları vardır. Örneğin İmam el-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerîa" kitabı vardır. İbn Ebî Zemenîn *(rahimehullah)*'ın "Usûlü's Sünne" kitabı vardır. Onlar her mesele için bir bâb açmışlardır. O bâbda o mesele hakkındaki Kitaptaki, Sünnet'teki, selefin eserlerindeki delilleri zikretmişler, sonra açıklamalarda ve ta'lîklerde bulunmuşlardır. Ben itikâd konusundaki ehemmiyeti

ve sağlamlığı sebebiyle onların sözlerini aktarmakla yetindim. Muhtasar ve diğer akîdelere benzer bir şekilde ortaya çıkması için sözlerini bir düzene koydum.

6- Bu derlemede hadisleri kısaca tahriç etmekle yetindim.

7- Kitap fazla uzamasın diye bütün eserlerin tahrîcini yapmadım. Çünkü onların birçoğunu tahkîkini yaptığım kitaplarda tahriç ettim. Abdullah'ın "es-Sünne"si, Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"si, İbn Batta'nın "el-İbânetu's Suğrâ"sı, İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"sı gibi... *Allah onlara rahmet etsin.*

8- Bu kitaptaki itikâdî meselelerden çoğu hakkında, çoğunun meşhûr ve açık olmasından dolayı ta'lîk yazmadım. Yazmadım ki akîdeler yazarlarının maksadının dışına çıkmasın. Onlar bu akîdelerin; anlaşılmasının, ezberlenmesinin ve insanlar arasında dolaşmasının kolay olması için muhtasar ve anlaşılır olmalarını istemişlerdir. Eğer sözü uzatmak isteseler idi elbette bundan âciz kalmazlardı.

Bir şey daha! Bu akîdeler birbirini açıklamaktadır. Sen, yazarlarının içerisindeki her mesele hakkında delil zikrettiği akîdeler göreceksin. Bunların toplamı birbirini açıklamakta ve birbirini îzâh etmektedir. Bu meseleler hakkında daha fazla tafsîlât isteyen kimse, Selef-i Sâlihîn'in ve Ehli Sünnet ve'l Eser'in akîdesini açıklamak için kaleme alınmış olan ilk dönem sünnet kitaplarına müracaat edebilir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"si, el-Hallâl'ın "es-Sünne"si, İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"si, el-Âcurrî'nin "es-Sünne"si, İbn Batta'nın "es-Sünne"si ve el-Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne"si bunlara örnektir. *Allah onlara rahmet etsin.*

9- Bu akîdelerin bazı yerlerinde meselenin derin olması sebebiyle ya da üzerinde durulduğu takdirde akıllara gelebilecek vehimleri izâle etmek için ya da söylenen şeyin Sünnet ve Eser Ehli'nin üzerinde icmâ ettiği şeye muhâlif olduğundan dolayı bazı ta'lîklerde bulundum. O konuda söyleyenin sözüne uyulmaması için kısaca meseleye dikkat çektim. Bunlar her kimsede bulunan hatalardır. Allah bizi de onları da affetsin.

10- Her akîdeden önce akîde sâhibinin muhtasar bir tercemesini yazdım.

11- Her akîdeden önce o akîdenin kapsadığı konuların özetini, akîdenin kaynaklarını yazdım. Metnin zaptında kendisinden yardım aldığım el

yazmasının aslının fotoğrafını koydum. Akîdelerin birçoğunun meşhûr olması sebebiyle her akîdenin tarifini ve tevsîkini yapmadım.

12- Bu akîdeleri sâhiplerinin vefâtına göre sıraladım.

13- O asırlarda yazılmış olan bazı akîdeleri, içerisinde Ehli Sünnet ve'l Cemaat akîdesine muhâlif unsurlar barındırdığından dolayı ya da yazarlarının bidatle ve Sünnet'e muhâlefetle tanındıklarından dolayı, onların zamanında yaşayan Sünnet imamları onlardan ve onların kitaplarından sakındırdığından dolayı terk ettim.

14- Şunların her biri için ayrıntılı fihristler hazırlamaya gayret ettim:

a- Âyetler

b- Hadisler

c- Sünnet ve İtikâd Konuları Fihristi

d- Fıkıh ve Fıkıh Usûlü Konuları Fihristi

e- Fırkalar ve Mezhepler Fihristi

f- Ricâl (Râviler) Fihristi

g- Sünnet ve İtikâd Konularına Göre Tertip Edilmiş Akîdeler Fihristi

h- Vefât Târihlerine Göre Tertip Edilmiş Akîdeler Fihristi

i- Kitabın Genel Fihristi

İlim ehlinin büyük kitaplarında kitap sâhiplerine işâret ederken âdetleri olduğu üzere, fihrist uzamasın diye her bir akîdeye bir rumuz verdim.

-1-

MÜMİNLERİN EMÎRİ EL-FÂRÛK ÖMER B. EL-HATTÂB *(radıyallahu anh)*'IN (V. 23) RİSÂLESİ

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:
KADERİN İSBÂTI VE KADER KONUSUNDA KONUŞUP DERİNE DALMAKTAN SAKINDIRMA

صورة المخطوط

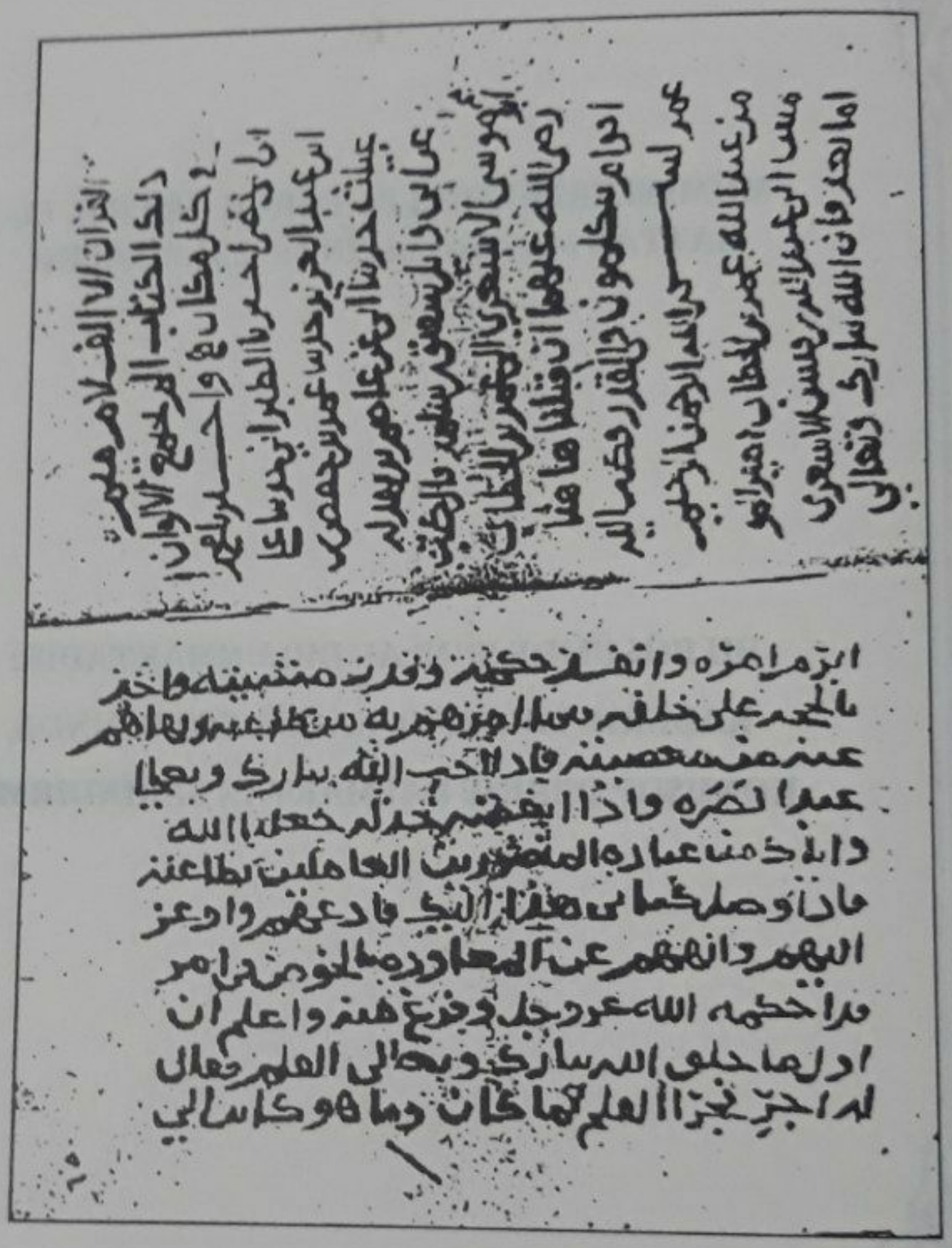

Risâlenin Özeti: Bu risâleyi müminlerin emîri Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* Basra'da vâli olarak bulunan Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin kendisine yazdıklarına cevap olarak, onun bulunduğu bölgede kader meselesi hakkında konuşan ve bu meselede batıl düşüncelerle derine dalan kimseler hakkında kaleme almıştır. Ömer *(radıyallahu anh)* kaderi isbât etmek ve kader meselesine dalmaktan sakındırmak için ona bu mektubu yazmıştır.

Akîdenin Kaynağı: Bu risâleyi Hâfız Abdurrahmân b. Muhammed b. İshâk b. Mende'nin (v.470) "er-Redd alâ Men Yekûlu Elif-lâm-mîm Harfun (Elif-lâm-mîm Bir Harftir Diyene Reddiye)" isimli kitabından aldım. O bu risâleyi isnâdının tamamını zikrederek rivâyet etmiştir. Bu risâleyi ondan başka rivâyet eden bir kimseyi bulamadım. Bu risâle Ömer *(radıyallahu anh)*'a kadar isnâdı sâbit olan bir risâledir. Bu risâlenin metnini çıkarırken Şam'daki Zâhiriyye Kütüphânesi'nin korunan eserler bölümündeki kitabın elyazması nüshâsının fotoğrafına itimat ettim. Kitap, 101 numaralı eserlerin içerisinde bulunmaktadır.

Abdurrahmân b. Muhammed b. Mende *(rahimehullah)* dedi ki: Bize Muhammed b. Ebî Nasr haber verdi, dedi ki: Bize et-Taberânî haber verdi, dedi ki: Bize Alî b. Abdulazîz tahdis etti, dedi ki: Bize Ömer b. Hafs b. Gıyâs tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti. Onun Âsım b. Behdele'den rivâyet ettiğine göre Ebû Vâil Şakîk b. Seleme şöyle demiştir: Ebû Mûsâ el-Eş'arî Ömer b. el-Hattâb'a "Bizim tarafımızda bazı kimseler kader hakkında konuşuyorlar" diye mektup yazdı. Bunun üzerine Ömer *(radıyallahu anh)* ona şöyle cevap verdi:

1- Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allah'ın kulu, müminlerin emîri Ömer b. el-Hattâb'dan Abdullah b. Kays el-Eş'arî'ye... Bundan sonra;

2- Şüphesiz Allah *(Tebâreke ve Teâlâ)* işini sağlam şekilde yapıp bitirmiş, hükmünü yürürlüğe koymuş, meşîetini takdir etmiştir. Yarattıklarına emrettiği taati ve onlara yasakladığı masiyeti hususunda onların aleyhine hüccet almıştır.

3- Allah *(Tebâreke ve Teâlâ)* bir kulu sevdiği zaman ona yardım eder. Bir kulu sevmediği zaman onu yardımsız bırakır. Allah bizi de seni de yardıma mazhar olan ve taati ile amel eden kullarından eylesin.

4- Bu mektubum sana ulaştığı zaman onları çağır, yaptıklarından vazgeçmeleri için üzerlerine git, Allah'ın sağlamca yaptığı ve bitirdiği bir şey hakkında konuşup durmaktan onları sakındır.

5- Bil ki Allah *tebâreke ve teâlâ*'nın yarattığı ilk şey kalemdir. Allah ona "Yaz!" buyurmuştur. Bunun üzerine kalem olmuş olanı ve kıyâmet gününe kadar olacak olanları yazmıştır. Allah *(Azze ve celle)* kulları hakkında saadeti ve bedbahtlığı yazmış, bu işi bitirmiştir.

6- Önceden dalmakta oldukları, Allah'ın bitirdiği mesele hakkında derine dalmaktan onları sakındır.

7- Onlara Allah'ın kitabını okumakla meşgul olmalarını emret. Zira Allah Teâlâ Kur'an okuyan kimse için her harfe karşılık on hasene yazar. Dikkat et, "elif-lâm-mîm" bir harftir demiyorum. Onun için elife karşılık on hasene, lâma karşılık on hasene, mîme karşılık on hasene yazılır.

Şu hâlde Allah Teâlâ'nın fazîletini beyân ettiği bu amel ile iştigâl etmek onlar için daha faydalıdır. Allah *(Tebâreke ve Teâlâ)*'nın bitirdiği ve hükme bağladığı bir şey hakkında konuşmaktan dünyâları ve âhiretleri için daha yararlıdır.

Ömer *(radıyallahu anh)*'ın risâlesi burada sona erdi.

-2-

EBÛ MUHAMMED SAÎD B. CUBEYR B. HİŞÂM'IN (V. 95) RİSÂLESİ

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

İBÂDET, İSLÂM, ÎMÂN VE İHLÂS GİBİ DÎNİN ASILLARININ VE TEMELLERİNİN AÇIKLANMASI

صورة المخطوط

Risâlenin sâhibinin ismi Saîd b. Cubeyr b. Hişâm el-Esedî'dir. Vâlibe-oğulları'nın mevlâsıdır. Kûfelidir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Hicrî 95 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ca'fer b. Ebi'l Muğîre şöyle demiştir: "Kûfe ehli İbn Abbâs'a fetvâ sormak için geldikleri zaman İbn Abbâs Saîd b. Cubeyr'i kastederek 'Aranızda İbn Ümmi'd Dehmâ yok mu?' derdi."

Amr b. Meymûn babasının şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Saîd b. Cubeyr vefât ettiği zaman yeryüzünde onun ilmine muhtaç olmayan kimse yoktu."

Eş'as b. İshâk da şöyle demiştir: "Denirdi ki: Saîd b. Cubeyr âlimlerin üstâdıdır."

Saîd b. Cubeyr'in hâltercemesi ile ilgili bu bilgiler "es-Siyer" isimli kitabın 4. cildinin 321. sayfasında bulunmaktadır.

Risâlenin Özeti:

Bu akîde, dînin büyük asıllarının ve yüce temellerinin -ki bunlar İslâm, îmân, ihlâs ve ibâdettir- kısa bir açıklamasını içermektedir.

Risâlenin Kaynağı:

Bu akîdeyi Muhammed b. Nasr el-Mervezî *(rahimehullah)*'ın "Ta'zîmu Kadri's Salât" isimli eserinden aldım. O, bu akîdeyi Saîd b. Cubeyr'e ulaşan iki tarikten tahriç etmiştir. Fakat iki tarîki kitabının farklı yerlerinde ayrı ayrı zikretmiştir. Akîdeyi tahriç ettiği ilk yer 345 numaralı rivâyettir. Bu rivâyette Saîd b. Cubeyr iman, din ve ibâdet hakkında sorulan sorulara cevap vermiştir. Mervezî'nin akîdeyi tahriç ettiği ikinci yer ise 608 ve 609 numaralı rivâyetlerdir. Bu rivâyetlerde Saîd b. Cubeyr İslâm ve ihlâs hakkında sorulan sorulara cevap vermiştir.

Birinci tarîk: Mervezi dedi ki: Bize Muhammed b. Yahyâ tahdis etti, dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Ebû Sâlih tahdis etti. Onun İbn Lehîa'dan, onun da Atâ b. Dînâr el-Huzelî'den rivâyet ettiğine göre Abdulmelik b. Mervân Sâid b. Cubeyr'e bir mektup yazdı ve bu mektupta aşağıdaki meseleleri sordu. Saîd de ona şöyle cevap verdi...

İkinci tarîk: Bu tarîk iki tarîkten oluşmaktadır. Birincisi yukarıdaki tariktir. İkincisi ise şudur: Muhammed b. Nasr (el-Mervezî) dedi ki: Bize Ebû Alî el-Bistâmî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Harb el-Mekkî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdis etti. O da Atâ b. Dînâr'dan aynısını rivâyet etti.

Muhammed b. Nasr el-Mervezî'nin Atâ b. Dînâr el-Huzelî'den rivâyet ettiğine göre Abdulmelik b. Mervân Saîd b. Cubeyr'e bir mektup yazdı ve bu mektupta ona aşağıdaki meseleleri sordu. Saîd b. Cubeyr de ona şöyle cevap verdi:

Bana iman hakkında sordun. İman tasdiktir. Kulun Allah'ı, meleklerini, indirdiği kitapları, gönderdiği resulleri ve âhiret gününü tasdik etmesidir. Yine sen tasdikin ne olduğunu soruyorsun. Tasdik de kulun Kuran'dan tasdik ettiği şeylerle amel etmesidir. Bunlardan herhangi bir şeye güç yetiremezse ya da onu eksik yaparsa günah işlediğini bilir, bağışlanma diler, bundan tevbe eder ve ısrar etmez. İşte bu tasdiktir.

Yine sen dinin ne olduğunu soruyorsun. Din ibadettir. Zira sen bir dine mensup olup da dindaşlarının yapmakta oldukları ibadeti terk ettiği ve başka bir dine de girmediği halde dinsiz kimse konumuna düşmeyen bir kimse göremezsin. Yine sen ibadetin ne olduğunu soruyorsun. İbadet itaattir. Zira kim kendisini emrettiği ve kendisinden nehyettiği şeyler hususunda Allah'a itaat eder ise Allah'a tam olarak ibadet etmiş olur. Kim de dîni ve ameli hususunda şeytana itaat ederse ona ibadet etmiş olur. Allah Teala'nın günahkârlara şöyle buyurduğunu işitmedin mi?

"Ben size 'Şeytana ibadet etmeyin!' demedim mi ey âdemoğulları!" (Yâsîn, 60)

Onların şeytana ibadetleri ancak dinleri hususunda ona itaat etmeleri idi. Şeytan onların bazılarına emretti de putları, güneşi, ayı, bir beşeri veya bir meleği ilah edindiler ve Allah'tan gayrı bunlara secde ettiler. Şeytan onlardan birine görünmemişti ki o kimse şeytana ibadet edip secdeye kapansın. Fakat onlar şeytana itaat edip bu varlıkları Allah'tan gayrı ilahlar edindiler. Onların tamamı kıyamet gününde ateşte bir araya toplandıkları zaman şeytan onlara *"Ben daha önce sizin beni (Allah'a) ortak koşmanızı da kabul etmemiştim" (İbrâhîm, 22)* diyecektir.

"Şüphesiz siz ve Allah'tan gayrı ibadet ettikleriniz cehennem odunusunuz ve oraya varacaksınız." (Enbiyâ, 98)

Allah'ın dışında Îsâ'ya ibadet edildi. Aynı şekilde meleklere ibadet edildi. Fakat Allah Teâla onları cehennemde kılmadı. Güneşin ve ayın da bir günahları yoktur. Bu açıdan bakıldığında onlar aslında şeytana itaat etmişlerdir. Bu sebeple Allah onları şeytanla beraber kılmıştır. Nitekim Allah

Teâlâ onların (kıyamet gününde) ibadet ettikleri varlıklara yaklaşıp *"Allah'a yemin olsun ki biz sizi Âlemlerin Rabbi ile denk tutarken açık bir sapıklık içindeymişiz!" (Şuârâ, 98)* diyeceklerini söylemiştir.

Yine melekler, Allah *(Azze ve celle)* kendilerine *"Bunlar size mi ibadet ediyorlardı?" diye sorduğu zaman şöyle cevap vereceklerdir: 'Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin! Onlar değil Sen bizim velîmizsin! Aksine onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Onların çoğu onlara inanıyordu." (Sebe, 40-41)*

Onların cinlere ibadetlerini görmez misin? Onların bu ibadetleri ancak Allah'tan gayrısına ibadet etme hususunda şeytana itaat etmelerinden ibaretti. Böylece ibadet, itaatten ibaret olmuş oldu.

Yine sen İslâm'ın ne olduğunu soruyorsun. İslâm ihlâstır. Allah *(Tebâreke ve Teâlâ)* İbrâhîm'e *"İslam ol" (Bakara, 131)* yani "İhlaslı ol" buyurmuştur. Yine O *"Kim yüzünü Allah'a teslim (islâm) ederse..." (Bakara, 112)* yani "Kim dinini Allah'a has kılarsa" buyurmuştur.

Sen ayrıca ihlâsın ne olduğunu soruyorsun. İhlâs; kulun dînini ve amelini Allah'a özgülemesi, ameliyle kimseye gösteriş yapmaması, amellerinin tamamını hak yolda işlemesidir. İşte ihlas budur.

-3-

MÜMİNLERİN EMÎRİ ÖMER B. ABDULAZÎZ'İN

(V. 101) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ÜÇ RİSÂLE BULUNMAKTADIR:

***KADERİN İSBÂTI KONUSUNDA İKİ RİSÂLE**

***SÜNNET'E VE SELEF-İ SÂLİHÎN'İN ÜZERİNDE BULUNDUKLARI ŞEYE YAPIŞMA KONUSUNDA BİR RİSÂLE**

صورة المخطوط من الشريعة للآجري

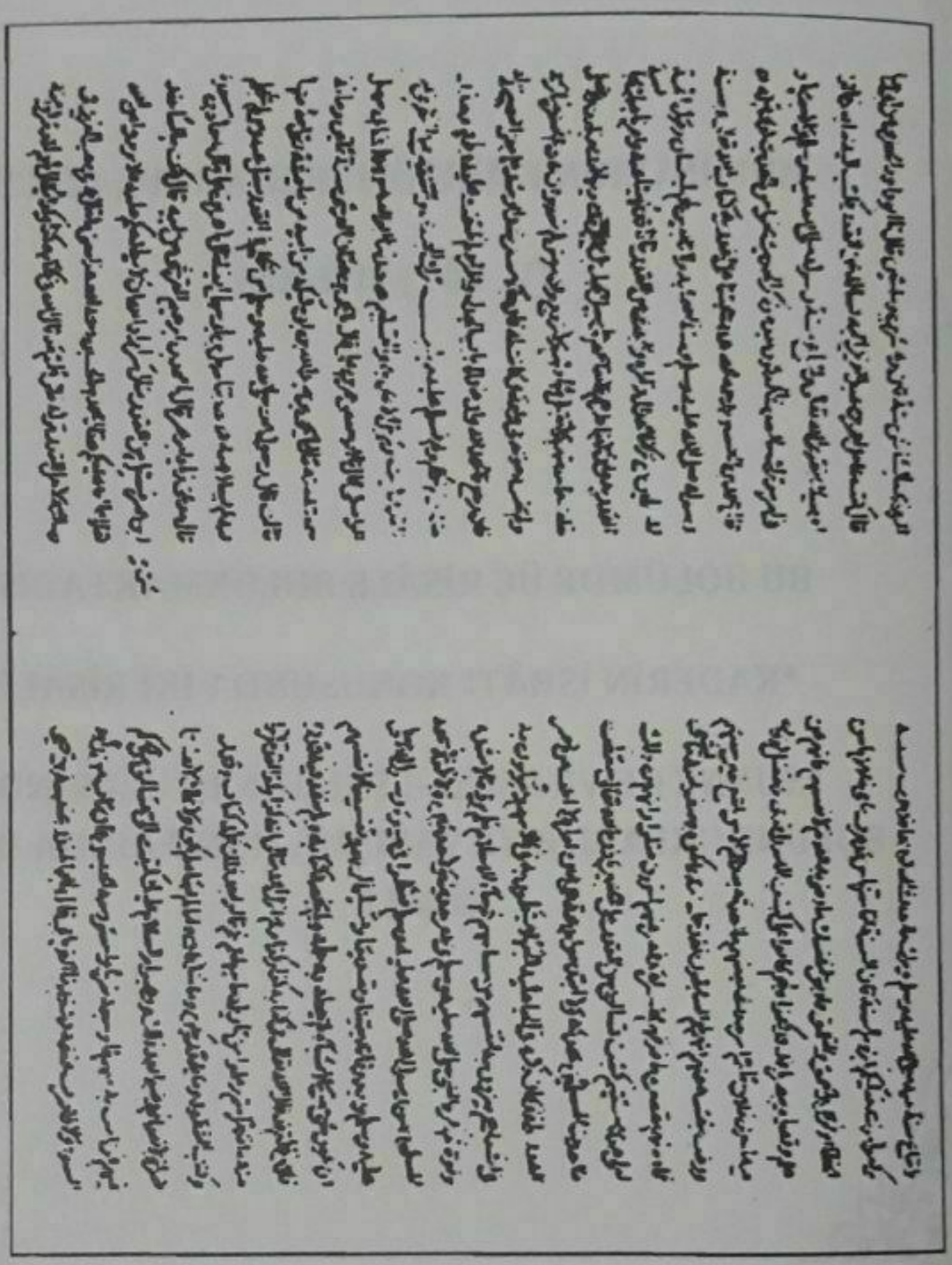

Bu akîdenin sâhibinin ismi Ömer b. Abdulazîz b. Mervân b. Ebi'l Âs b. Ümeyye el-Kuraşî'dir. Künyesi Ebû Hafs'tır. "Emîru'l Mü'minîn" olarak meşhûr olmuştur. Hicrî 61 yılında doğmuş, 101 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Mücâhid şöyle demiştir: "Ona öğretmek için yanına gittik. Onun yanında dura dura biz ondan öğrenir olduk."

Meymûn b. Mihrân da şöyle demiştir: "Âlimler, Ömer'in yanında ancak öğrenci gibiydiler."

Yine o "Ömer b. Abdulazîz âlimlerin öğretmeniydi" demiştir.

Alî b. el-Medînî de şöyle demiştir: "Bir adamın Ömer b. Abdulaziz'i sevdiğini, onun iyiliklerini zikrettiğini ve yaydığını gördüğün zaman bunun arkasında inşâAllah bir hayrın bulunduğunu bil." (Bu söz onun akîdesinde gelecektir.)

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Ömer b. Abdulaziz karanlık bir işin üzerine geldi ve onu aydınlattı. Öldürülen sünnetlerin üzerine geldi ve onları ihyâ etti. Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmedi ve hiç kimseden korkmadı. Öldürülen sünnetleri ihyâ etti. İzleri silinen şer'î buyrukları meydana çıkardı." (Ahmed b. Hanbel'in sözleri burada sona erdi.)

Bu söz Hallâl'ın "es-Sünne" isimli eserinden (23. madde) alınmıştır. Mâlik b. Enes ve Süfyân b. Uyeyne onun hakkında imam sıfatını kullanmışlardır.

Ömer b. Abdulaziz'in bu hâl tercemesinin kaynakları "Tehzîbu'l Kemâl" (21/432) ve "es-Siyer" (5/114) isimli eserlerdir. Onun ayrıntılı hâl tercemesini öğrenmek istiyorsan ilmî bir risâle olan "el-Âsâru'l Vâridetu an 'Umera'bni Abdilazîzi fi'l Akîde" isimli esere bakabilirsin.

* * *

1. RİSÂLE

SÜNNET'E YAPIŞMA VE KADERİN İSBÂTI

Risâlenin Özeti: Bu risâle, Ömer b. Abdulazîz'e yöneltilen bir sorunun cevabından ibârettir. Bir kimse ona kader hakkında soru sormuş, o da bu risâlede Sünnet'e yapışmayı, önceki selefin yoluna uymayı, onların üzerinde bulundukları şeye tâbi olmayı, onların yoluna muhâlif olanı terk etmeyi tavsiye etmekle başlayarak cevap vermiştir. Sonra Allah Teâlâ'nın kaderlerini isbât etmiş ve kaderi inkâr eden kimsenin karşılaşacağı cezâyı açıklamıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi çeşitli yerlerden çıkardım.

1. Sünen-i Ebî Dâvûd ki ondaki rivâyeti asıl kıldım. Metnin tesbîti hususunda Risâle Yayınevi'nin ve Minhâc Yayınevi'nin baskısına itimad ettim. Eserin numarası Risâle Yayınevi'nin baskısında 4612, Minhâc Yayınevi'nin baskısında 4614'tür.

2. Âcurrî'nin "eş-Şerîa" isimli kitabı. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Bu nüsha, 1/1196 numarası ile Türkiye'deki Nûruosmâniye Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. Sonra bu nüshayı Vatan Yayınevi'nin baskısı ile karşılaştırdım. Bu baskıda eserin numarası 529'dur. Sonra onu Sünen-i Ebî Dâvûd'dan aldıklarımla karşılaştırdım. "Eş-Şerîa"daki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında yazdım.

3. İbn Vaddâh'ın "Fîmâ câe fi'l bida'" isimli kitabındaki 74 numaralı eser.

4. İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ" isimli kitabındaki 164 numaralı eser. Bu risâle, müminlerin emîri Ömer b. Abdulaziz'e kadar sahih bir isnâda sâhip olan bir risâledir.

Ebû Dâvûd *(raimehullah)* "es-Sünen" isimli kitabında şöyle demiştir:

Bize İbn Kesîr tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân haber verdi, dedi ki: Bir adam Ömer b. Abdulaziz'e bir mektup yazdı ve bu mektubun içerisinde ona kader hakkında sordu.

Bize ayrıca er-Rabî' b. Süleymân el-Müezzin tahdis etti, dedi ki: Bize Esed b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Duleyl tahdis etti, dedi ki: Süfyân es-Sevrî'yi bize Nadr'dan tahdis ederken işittim.

Bize ayrıca Hennâd b. es-Seriyy Kabîsa'dan tahdis etti, dediler ki: Bize Ebû Racâ Ebu's Salt'tan tahdis etti. -Bu İbn Kesîr'in hadisinin lafzıdır, mana ise diğerlerinin hadislerinin manası ile aynıdır- Ebu's Salt dedi ki:

1- Bir adam Ömer b. Abdulaziz'e bir mektup yazdı ve bu mektupta ona kader hakkında sordu.[2] Bunun üzerine Ömer ona şunları yazarak cevap verdi:

---

[2] Âcurrî (rh) "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bana ayrıca Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Abdulhamîd el-Vâsıtî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Mûsâ b. el-Müsennâ tahdis etti, dedi ki: Bize Müemmil b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân es-Sevrî tahdis etti, dedi ki: Bana

[Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah'ın kulu, müminlerin emîrinden Adiyy b. Ertâ'ya...] Bundan sonra; [Sana karşı kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd ediyorum.]

2- [Ben] sana Allah'tan korkmayı, O'nun emri hususunda dengeli olmayı, O'nun resûlünün sünnetine ittibâ etmeyi, O'nun sünnetinin yürürlüğe koyduğu şeyden ve azığının insanlara yetmesinden sonra bidatçilerin ortaya attıkları şeyleri bırakmayı tavsiye ediyorum. Şu hâlde Sünnet'e sıkıca yapış! Zira o, Allah'ın izniyle senin için bir korumadır.

3- Bundan sonra bil ki insanlar hangi bidati ortaya attılarsa mutlaka ondan önce ona delîl ve onun hakkında ibret olan bir şey geçmiştir. Zira sünneti ancak ona muhâlif olan şeylerde bulunan hataları, zelleleri, ahmaklıkları ve aşırılıkları bilen kimseler bırakmıştır. -İbn Kesîr "Bilen kimseler" demedi-

Şu hâlde sen, kendin için öncekilerin kendileri için râzı olduğu şeye râzı ol! Zira onlar ilim üzere bulundular. Keskin bir basîret onlara yetti. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekliler idi. İçerisinde bulundukları şeyin fazîletine daha yakınlardı. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir. Eğer "[Bu iş] onlardan sonra ortaya çıktı" derseniz onu [onlardan sonra] ancak onların yolundan başkasına uyanlar ve onlardan yüz çevirenler ortaya atmıştır. Zira onlar [hiç şüphe yok ki] öne geçenlerdir. Onlar konu hakkında yeterli gelecek şekilde konuşmuşlar, göğüslere şifa olacak şekilde söz söylemişlerdir. Onların altında tefrite sapılacak bir yer de yoktur, onların üstünde yorularak çıkılacak bir yer de yoktur. Bir topluluk onların gerisinde kalmış ve böylece tefrite sapmıştır. Bir topluluk da onların üzerine çıkmaya çalışmış, böylece aşırıya kaçmıştır. Şüphesiz onlar ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler.

4- Bana yazdığın mektupta kaderi ikrâr hakkında soruyorsun. Bunu tam da -*Allah'ın izniyle*- bilenine sordun. İnsanların kaderin ikrârı konusundan daha açık delillere sahip ve daha net bir konuda bir bidat ortaya attıklarını bilmiyorum. Câhiliyye döneminde câhiller kaderi zikretmişlerdi. Söz-

---

Şeyh'in -ki Müemmil bu şeyhin Ebû Racâ el-Horasânî olduğunu söylediklerini bildirmiştir- tahdis ettiğine göre Adiyy b. Ertâ Ömer b. Abdulaziz'e "Bizim tarafımızda bazı kimseler 'Kader yoktur' diyorlar, şimdi sen bana görüşünü yaz, bir de onlar hakkında verilecek hükmü yaz" diye mektup yazdı.

lerinde ve şiirlerinde onu dile getiriyorlardı. Ellerinden bir şeyi kaçırdıkları [veya başlarına bir musîbet geldiği] zaman kendilerini kader ile tesellî ediyorlardı. Sonra [İslâm geldi ve] İslâm bundan sonra kaderi ancak pekiştirdi ve [sağlamlaştırdı].

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kaderi ne bir hadiste ne iki hadiste ne de üç hadiste zikretmiştir. O kaderi, birçok hadiste zikretmiştir. Müslümanlar kaderi O'ndan işitmişler, hem O hayattayken hem de O'nun vefâtından sonra kaderi ikrar etmişlerdir. Kesin bir inanç ile [tasdîk ile] Rablerine teslim olarak, Allah'ın ilminin kapsamadığı, kitabının içine almadığı, hakkında kaderinin işlemediği bir şeyin olmayacağına yürekten inanarak kaderi ikrar etmişlerdir. Bununla birlikte kader O'nun kitabının muhkem âyetlerinde de zikredilmektedir. Müslümanlar kaderi O'nun kitabından almışlar, O'nun kitabından öğrenmişlerdir.

5- Eğer "Allah neden şu âyeti indirdi, neden şöyle buyurdu?" diye sorarsanız derim ki: Onlar Kur'an'da sizin okuduğunuz şeyi gördüler, sizin câhil kaldığınız yorumunu da bildiler. Bundan sonra dediler ki: Her şey bir yazı ve kader iledir. Şekâvet/bedbahtlık da yazılmıştır. Takdir edilen olur. Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Biz kendimize ne bir zarar verebiliriz, ne bir fayda verebiliriz. Evet, onlar bundan sonra korku ve ümit beslemişlerdir. [Es-selâmu aleykum.

6- Yine sen bana yazdığın mektupta onlar hakkında verilecek hükmü soruyorsun. Onlardan sana getirileni döverek canını acıt. Onu hapse at. Çirkin görüşünden tevbe ederse (onu serbest bırak). Tevbe etmezse boynunu vur.]

* * *

2. RİSÂLE

KADERİN İSBÂTI VE ALLAH TEÂLÂ'NIN İLMİNİ NEFYEDEN GULÂT KADERİYYE'YE REDDİYE

Risâlenin Özeti: Bu risâle Ömer b. Abdulazîz *(rahimehullah)*'ın Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden ve kaderi yalanlayan kimselere yazdığı reddiyeden ibârettir. O, bu risâlede Allah Teâlâ'nın kitabı ile, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti ile ve Selef-i Sâlihînin eserleri ile reddiye vermiş, şeytanın onlara (kaderîlere) karışık gösterdiği meselelerdeki şüpheleri cevaplandırmıştır. Onların tuttukları yol hususundaki sapıklıklarını beyân etmiş, Allah'ın ilminin ve kaderinin olmadığına itikat ederek girdikleri küfrü açıklamıştır. Bu risâle Ömer b. Abdulaziz *(rahimehullah)*'ın Sünnet konusundaki yerini ve konumunu gözler önüne sermektedir.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi Ebû Nuaym'ın "el-Hılye" isimli eserinden (5/346) çıkardım. Bu risâleyi ayrıca İbnu'l Cevzî de muhtasar olarak "Sîretu 'Umera'bni Abdilazîz" isimli eserinde (s. 88-89) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bu risâle Ömer b. Abdulaziz'den ilk olarak rivâyet edilmiştir. Nakledenlerin risâlenin kelimelerinin çoğunu sahih bir şekilde zaptedemediğini gördüm. Onların yerine doğru kelimeleri koydum:

Bize Süleymân b. Nufey' el-Kuraşî haber verdi ve Halef Ebu'l Fadl el-Kuraşî'den Ömer b. Abdulaziz'in kendisine mektup yazan ve bu mektupta kaderi yalanlayan bazı kimselere gönderdiği mektubu rivâyet etti: Bundan sonra..." Bu risâleyi Almanya Doğu Araştırmaları Enstitüsü, tahkikli şekilde "Kelâm İlminin Ortaya Çıkışı" adı altında mîlâdî 1977 yılında yayınlamıştır. Metnin zaptı hususunda bu araştırmadan da faydalandım.

Ebû Nuaym, el-Hılye'de şöyle demiştir: Bize Ebû Hâmid b. Cebele tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Serrâc tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Eş'as Ahmed b. el-Mikdâm tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Bekr el-Bursânî tahdis etti, dedi ki: Bize Suleym b. Nufey' el-Kuraşî tahdis etti. O da Halef Ebu'l Fadl el-Kuraşî'den Ömer b. Abdulaziz'in mektubunu rivâyet etti: Allah Teâlâ'nın kitabını reddederek, O'nun ezelî ilminde -ki bu ilmin sınırı yoktur, hiçbir şey onun dışına çıkamaz- yürürlüğe konmuş olan kaderlerini yalanlayarak Allah'ın dînine ve Resûlü'nün üm-

meti arasında kâim olan sünnetine ta'n ederek haksız oldukları hususta bana yazan kimselere... Bundan sonra:

1- Siz bana bugünden önce kendisinden gizlendiğiniz şey hakkında mektup yazdınız. Bu mektup Allah'ın ilmini reddetmeyi ve O'nun her şeyi bildiği inancından Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti için korktuğu kader inkârcılığına sapmayı barındırmaktadır.

2- Ehli Sünnet'in şöyle demekte olduğunu iyi biliyorsunuz: Sünnet'e tutunmak kurtuluştur. Yakın zamanda ilim hızlı bir şekilde azalacaktır.

3- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın insanlara vaaz-u nasihatte bulunurken söylediği şu sözünü de biliyorsunuz: "Apaçık delilden sonra Allah katında hiç kimsenin hidâyet zannederek işlediği dalâlet hususunda ya da dalâlet zannederek terk ettiği hidâyet hususunda bir özrü yoktur. İşlerin hepsi açıklığa kavuşmuştur. Hüccet sâbit olmuştur. Mazeret ortadan kalkmıştır."[3] Şu hâlde kim nübüvvetin haberlerinden ve Kitab'ın getirdiklerinden yüz çevirirse hidâyetin ipleri onun ellerinden kopar gider. Kendisini helaktan kurtaracak bir sığınak da bulamaz.

4- Yine siz benim "Allah kulların yapacaklarını ve gelecekte ne olacaklarını bilmiştir" dediğimin size ulaştığını zikretmişsiniz. Bu konuda bana karşı çıkmışsınız! Kullardan bir amel sâdır olmadığı sürece Allah'ın ilminde kulların ne yapacağına dair bir şey olmayacağını söylemişsiniz! Allah Teâlâ şöyle buyuruyorken söylediğiniz şey nasıl olur: *"Biz azâbı biraz kaldıracağız fakat siz geri döneceksiniz." (Duhân, 15)* Yani küfre geri döneceksiniz. Yine O şöyle buyurmaktadır: *"Eğer geri çevrilselerdi mutlaka sakındırıldıkları şeye geri döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancıdırlar." (En'âm, 28)*

5- Yine siz cehâletinizden dolayı Allah Teâlâ'nın *"Şu hâlde dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin" (Kehf, 29)* buyruğundaki meşîeti (dilemeyi) yorumlarken dalâletten ve hidâyetten hangisini isterseniz ona uyacağınızı söylediniz. Hâlbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (Tekvîr, 29)* Demek ki onlar Allah'ın kendileri için dilemesi ile dilerler. Allah dilemezse kendi istekleri ile O'nun taati adına hiçbir söze ve amele ulaşamazlar. Çünkü Allah Teâlâ kulları kendi elinde bulunana sâhip kılmamıştır. Resûllerinden esirgediği şeyi onların eline vermemiştir.

---

[3] İbn Ebî Şeybe "Ahbâru'l Medîne" isimli eserinde (2/12) rivâyet etmiştir.

6- Resûller bütün insanların hidâyete ermesini çok istemişlerdir fakat onlardan Allah'ın hidâyete ilettiği dışında kimse hidâyete erememiştir. İblîs bütün insanların doğru yoldan sapmasını çok istemiştir fakat onlardan Allah'ın ilminde sapık olan kimseden başkası sapmamıştır.

7- Yine siz cehâletinizden dolayı Allah Teâlâ'nın ilminin kulları, Allah'a masiyet olan amelleri işlemeye itmeyeceğini ve terk ettikleri Allah'a itaat olan amellerden onları alıkoymayacağını söylediniz. Sizin sözünüze göre Allah Teâlâ, onların kendisine isyân edeceklerini bildiği gibi masiyet olan amelleri terk edebileceklerini de bilmiştir. Siz böylece Allah'ın ilmini boş ve gereksiz kıldınız.

8- Diyorsunuz ki: Kul dilerse Allah'a taat olan ameli işler. Allah'ın ilminde kulun onu işlemeyeceği bulunsa bile... Yine kul dilerse Allah'a isyân etmez. Allah'ın ilminde masiyeti terk etmeyeceği bulunsa bile... Yani siz dilerseniz Allah'ın ilmine isâbet edersiniz de bu ilim olur! Dilerseniz ona aykırı davranırsınız da bu bir cehâlet olur! Dilerseniz kendinizden Allah'ın ilminde bulunmayan bir şeyi ortaya atarsınız ve Allah'ın sizin hakkınızdaki bilgisini ortadan kaldırmış olursunuz!

İşte İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* bunu tevhîdi bozan hususlardan sayar[4] ve şöyle derdi: "Şüphesiz Allah fazlını ve rahmetini kendi tarafından bir taksim ve seçim olmaksızın rastgele dağıtmamıştır. Resûllerini de ezelî ilminde bulunan şeyi geçersiz kılmaları için göndermemiştir."

Şimdi siz bir şeyin Allah'ın ilminde bulunduğunu fakat diğerinin bulunmadığını söylüyorsunuz. Hâlbuki Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Onların önlerinde ve arkalarında ne varsa bilir. Onlar, O'nun ilminden -dilediği hâriç- hiçbir şeyi kuşatamazlar." (Bakara, 255)*

Demek ki yaratılmışlar, Allah'ın ilminde bulunan şeye doğru yol almaktadırlar ve O'nun ilminde ne varsa onu yapacaklardır. Allah ile olacak olan şey arasında onu kendisinden perdeleyen ve onunla kendisinin arasına giren bir hicap yoktur. Şüphesiz O Alîm'dir (Bilen'dir), Hakîm'dir (hüküm ve hikmet sâhibidir).

---

[4] İbn Abbas'tan rivâyet edilen şu söze işâret etmektedir: "Kader tevhîdin nizâmıdır. Kim Allah subhânehû'yu birleyip de kaderi yalanlarsa onun kaderi yalanlaması tevhîdi bozar. Kim de Allah'ı birleyip kadere iman ederse bu sapasağlam bir kulp olur." Abdullah b. Ahmed b. Hanbel "es-Sünne"de (902), Âcurrî de "eş-Şerîa"da (456) rivâyet etmiştir.

9- Yine siz "Allah dileseydi bir ameli takdir etmezdi" dediniz. Bu ise Allah'ın kitabında bir topluluk hakkındaki şu buyruğuna terstir: *"Onların bunlar dışında yapacak oldukları başka ameller de vardır." (Mü'minûn, 63)* Yine O şöyle buyurmuştur: *"Onları faydalandıracağız. Sonra onlara tarafımız-dan can yakıcı bir azap dokunacak." (Hûd, 48)* Görüldüğü gibi onların amel etmelerinden önce amel edeceklerini haber vermiştir. Yaratılmalarından önce onlara azap edeceğini bildirmiştir.

10- Siz ise diyorsunuz ki: "Onlar isteseler Allah'ın ilminden dışarı çıkarlar. O'nun bildiği azâbından bilmediği rahmetine kaçarlar." Kim bunu söylerse Allah'ın kitabına düşmanlık göstermiş ve onu reddetmiş olur. Allah Teâlâ resûllerinden bazı kimseleri ezelî ilminde bulunan isimleriyle ve amelleriyle zikretmiştir. Onların ataları da bu isimleri değiştirememiş-lerdir. İblîs de onlar hakkında Allah'ın ezelî ilminde bulunan fazîlete engel olamamıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

> *"Kuvvet ve basîret sâhibi kullarımız İbrâhîm'i, İshâk'ı ve Ya'kûb'u da an. Biz onları hâlis bir hasletle, sürekli âhiret yurdunu düşünmekle ihlâslı kıl-dık." (Sâd, 45-46)*

Demek ki Allah Teâlâ yukarıda zikredilenlerden herhangi bir şey hakkında bir kimseyi ilmini iptal etmeye kâdir kılmaktan çok daha yücedir, çok daha kudretlidir. Onları ne önünden ne de arkasından kendisine bâtılın gelemeyeceği vahyi ile isimlendiren O'dur. Yine O, yarattıkları arasından birini kendisine ortak kılmaktan yücedir. Rahmetinin dışına çıkardığını rahmetine dâhil etmekten, rahmetine dâhil ettiğini rahmetinin dışına çıkarmaktan yücedir.

11- İlmin, yaratmadan sonra meydana geleceğini söyleyen kimse ger-çekten Allah hakkında çok büyük bir cehâlet içerisindedir. Aksine Allah, yalnızca O, ezelden beri her şeyi bilmiştir ve bilmektedir. Hiçbir şey yaratıl-mamışken de, yarattıktan sonra da her şeyin üzerinde şâhid idi. Onlar ilk yaratıldıkları zaman O'nun ilmi eksik değildi. Amel işlemelerinden sonra da ilmi artmadı. Kendisiyle zulümlerine son verdiği musîbetler sebebiyle de ilminde bir değişiklik meydana gelmedi. İblîs ne kendisini hidâyete ilete-bildi ne de başkasını saptırabildi. Siz iftirâlarla dolu sözlerinizle Allah'ın mahlûkâtı hakkındaki ilmini geçersiz kılmak ve O'na ibâdeti ihmâl etmek istediniz. Oysa Allah'ın kitabı sizin iddianızı çürüten ve iftiranızı reddeden naslarla ortadadır.

12- Bildiğiniz üzere Allah, resûllerini insanların müşrik oldukları bir zamanda göndermiştir. Allah, kimin hidâyetini dilemişse onun Allah'ın irâdesine aykırı olarak dalâlete düşmesi mümkün olmamıştır. Allah kimin hidâyetini dilememişse onu küfür içerisinde sapık bir hâlde bırakmıştır. Onun dalâleti kendisi için hidâyetinden daha evlâ olmuştur.

13- Sonra siz Allah'ın kalplerinize taati ve masiyeti koyduğunu, sonra kendi kudretinizle O'na itaat ettiğinizi, yine kendi kudretinizle O'na isyân ettiğinizi, Allah'ın bir kimseyi özel olarak rahmetine dâhil etmesinin ya da bir kimseyi kendisine karşı masiyet işlemekten engellemesinin söz konusu olmayacağını söylediniz.

14- Yine siz takdir edilen şeyin ancak içerisinde bulunduğunuz zenginlik, bolluk ve refah olduğunu söylediniz ve amelleri kaderin dışına çıkardınız. Allah'ın ilminde bir kimsenin dalâletinin veya hidâyetinin önceden geçtiğini inkâr ettiniz. Kendinizi hidâyete iletenin Allah değil kendiniz olduğunu, Allah'tan bir kuvvet ya da izin olmaksızın kendi kendinizi masiyetten alıkoyduğunuzu söylediniz. Bunları söyleyen kimse çok büyük bir söz söylemiştir. Çünkü Allah'ın ilminde ve kaderinde geçmeyen bir şey meydana gelecek olsaydı, Allah'ın mülkünde kendisinden gayrı mahlûkât üzerinde istediğini uygulayan bir ortağı olmuş olurdu. Hâlbuki Allah *(Subhanehu ve Teâla)* şöyle buyurmaktadır: *"Size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi."* Daha önce onlar imanı sevmiyorlardı. *"Küfrü, fıskı ve isyânı da sevmemenizi sağladı." (Hucurât, 7)* Daha önce onlar küfrü, fıskı ve isyânı seviyorlardı. Onlar bunlardan herhangi birini elde etmeye kâdir değillerdi. Yine Allah Teâlâ daha önce ilminde geçtiği üzere Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât edeceğini, O'nun ve ashâbının bağışlanacağını bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"...kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler..." (Fetih, 29)

Yine O şöyle buyurmuştur: *"Allah senin işlediğin ve işleyeceğin günahları bağışlasın diye..." (Fetih, 2)* Görüldüğü üzere Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* işleyeceklerini işlemeden önce Allah *(Subhanehu ve Teâla)* onu keremiyle bağışlamıştır. Yine Allah Teâla, onların amel etmelerinden önce ne amel edeceklerini bize bildirmiş, şöyle buyurmuştur: *"Onları rükû ve secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve rızâ talep ederken görürsün." (Fetih, 29)* Bu lütuf daha onlar yaratılmadan Allah tarafından yazılmıştır. Rızâ da iman etmelerinden önce kendileri için yazılmıştır.

15- Fakat siz diyorsunuz ki: "Onlar Allah'ın kendilerinin yapacağını bildirdiği şeylere aykırı davranmaya kâdir kılınmışlardı. Allah'ın buyruğuna rağmen küfürleri üzere kalabilirlerdi. Böylece onların kendileri için istedikleri küfür meydana gelirdi ve bu Allah'ın dilediği şey konusundaki vahyini tasdîk etmezdi."

Hayır, insanlara ulaşmış hüccet Allah Teâlâ'nındır. Bu hüccet O'nun şu buyruğundadır: *"Eğer Allah tarafından daha önce yazılmış bir yazı olmasaydı aldıklarınızdan dolayı size büyük bir azap dokunurdu." (Enfâl, 68)*

Onlara izin verilmeden önce aldıkları hususunda Allah Teâlâ tarafından affedilecekleri yazılmıştı. Fakat siz tutup dediniz ki: Onlar isteselerdi Allah'ın kendilerini affetmesi hususunda O'nun ilminin dışına çıkarlardı. O'nun bilmediği şeyi yapabilirler, aldıklarını bırakabilirlerdi. Kim bunu söylerse çok ileri gitmiş ve yalan söylemiş olur. Yine Allah Teâlâ birçok kimseyi onlar henüz adamların bellerinde ve kadınların rahimlerinde bulunuyorken zikretmiş, şöyle buyurmuştur: *"...ve henüz onlara katılmamış olan diğerleri! O Azîz'dir, Hakîm'dir." (Cumu'a, 3)* Yine O, şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler derler ki: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçen kardeşlerimizi bağışla!" (Haşr, 10)*

Görüldüğü gibi daha onlar yaratılmadan kendileri için Allah tarafından rahmet yazılmıştır. Aynı şekilde daha sonra iman edenler önce iman edenlere dua etmeden önce, onların önce iman edenler için mağfiret dileyerek dua edecekleri yazılmıştır.

16- Allah Teâlâ'yı bilenler bilmektedirler ki Allah Teâlâ bir şey dilediği hâlde başkasının meşîetinin O'nun dilediği şeye engel olması mümkün değildir. Şüphesiz Allah Teâlâ bazı kimseler için hidâyet dilemiştir. Bu sebeple onları kimse saptıramamıştır. İblîs de bir topluluğun sapmasını istediği hâlde onlar hidâyete ermişlerdir. Yine Allah Teâlâ Mûsâ'ya ve kardeşine şöyle buyurmuştur: *"Firavun'a gidin, çünkü o haddini aştı. Sonra ona yumuşak söz söyleyin ki düşünüp öğüt alsın veya korksun." (Tâhâ, 43-44)*

Hâlbuki Mûsâ *(aleyhisselam)* Allah Teâlâ'nın ezelî ilminde Firavun'un düşmanı ve onun için bir üzüntü kaynağı olacaktı. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"ve Firavun'a, Hâmân'a ve onların askerlerine onlar hakkında sakınmakta oldukları şeyi gösterelim." (Kasas, 6)* Fakat siz diyorsunuz ki: "Eğer

Firavun dileseydi Mûsâ'nın dostu ve yardımcısı olurdu." Allah ise *"onlara bir düşman ve üzüntü kaynağı olsun diye..." (Kasas, 8)* buyurmaktadır.

Siz diyorsunuz ki: "Eğer Firavun dileseydi boğulmaktan kurtulabilirdi." Hâlbuki Allah Teâlâ *"Şüphesiz onlar boğulacak bir ordudur" (Duhân, 24)* buyurmaktadır. Bu Allah'ın katında, O'nun vahyinde, öncekilerin zikrinde sâbit olmuştur. Nitekim Allah Teâlâ Âdem *(aleyhisselam)*'i yaratmadan evvel ezelî ilminde onun hakkında *"Ben yeryüzünde bir halîfe tayin edeceğim" (Bakara, 30)* buyurmuştur. Sonra Âdem kendisiyle sınandığı masiyet sebebiyle yeryüzüne inmiştir.

Yine Allah Teâlâ'nın ezelî ilminde İblîs zemmedilecek ve kovulacak idi. Sonra İblîs, Âdem'e secde etmekle imtihan edildi ve ona secde etmeye yanaşmadı. Bunun sonucunda hakkında yazılan şey gerçekleşti. Sonra Âdem tevbe (kelimelerini) aldı da ona merhamet edildi. İblîs de lanet aldı ve azdı. Sonra Âdem kendisi için yaratılmış olan yeryüzüne merhamete mazhar kılınmış ve tevbesi kabul edilmiş olarak atıldı. İblîs de belirli bir süreliğine kınanmış, kovulmuş ve gazaba uğramış olarak atıldı.

17- Siz dediniz ki: "İblîs ve onun dostu olan cinler Allah'ın ilmini geri çevirmeye ve O'nun şu kaseminin dışına çıkmaya kâdir idiler: *'Dedi ki: İşte bu haktır. Ben de hakkı söylüyorum. Cehennemi mutlaka seninle ve onlardan sana uyan herkesle dolduracağım.' (Sâd, 84)*"

Böylece Allah'ın ilmi ancak onların dilemelerinden sonra cârî olmaktadır. Siz kendinizi helâk ederek Allah'ın ilmini reddetmekle neyi amaçlıyorsunuz? Zira Allah sizi kendi yaratılışınıza şâhit kılmamıştır. Şu hâlde O'nun ilmini nasıl ihâtâ edebilirsiniz? Olacak hiçbir şey Allah'ın ilminin dışında değildir. Bir şey O'nun ezelî ilminde bulunuyorsa hiç kimse onu geri çevirmeye güç yetiremez. Her an bir işten olacak bir diğer işe intikâl etseniz bile bulunacağınız yerler O'nun katındadır. (O'nun tarafından bilinmektedir.)

Melekler Âdem yaratılmadan önce yeryüzünde kullardan sâdır olacak fesâdı ve kan dökücülüğü gayb konusunda bir bilgilerinin olmamasına rağmen bilmişlerdir. Yeryüzünde fesâdın ortaya çıkacağı ve kanların dökülecceği Allah'ın ilminde vardı. Melekler de söylediklerini tahminde bulunarak değil, Alîm ve Hakîm olanın kendilerine öğretmesiyle söylemişlerdir. Bunu onlara söyleten Allah olduğu hâlde, bunu meleklerin kendilerinden söylediği zannedilmiştir.

18- Sonra siz Allah'ın bazı kimseleri daha onlar sapmadan saptırdığını, bazı kimseleri dalâlete düşmelerinden önce dalâlete düşürdüğünü inkâr ettiniz. Bu Allah'a iman edenlerin hakkında asla şüpheye düşmeyecekleri meselelerdendir. Allah kulları yaratmadan önce onların müminlerini ve kâfirlerini, sâlihlerini ve günahkârlarını bilmiştir. Allah katında mümin olan bir kul nasıl kâfir olabilir? Allah katında kâfir olan bir kul nasıl mümin olabilir? Oysa Allah Teâlâ *"Ölüyken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında kendisiyle yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu karanlıklar içerisinde bulunan ve karanlıklardan çıkamayan kimsenin durumu gibi olur mu?" (En'âm, 122)* buyurmaktadır. Yani o dalâlet içerisindedir ve Allah'ın izni olmaksızın asla dalâletten kurtulamayacaktır.

Yine bazı kimseler hidâyetten sonra buzağı heykelini ilâh edinmişler ve onunla doğru yoldan sapmışlardı. Sonra şükrederler diye affedildiler. Sonra Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın kavmindeki hak ile hidâyete ileten ve onunla adâleti sağlayan topluluktan (A'râf, 159) oldular. Ezelde nasıl kimseler olmaları yazılmışsa o kimseler oldular. Aynı şekilde Semûd kavmi de hidâyetten sonra doğru yoldan saptı. Affedilmediler ve kendilerine merhamet edilmedi. O'nun ilminin gereğince tek bir çığlığa doğru ilerlediler. (Bunun için amel ettiler.) Sonra birden sönüp gittiler. Kendileri için yazılanı gerçekleştirdiler. Çünkü onların resûlleri Sâlih idi. Dişi deve onlar için bir imtihandı. Allah onları kâfirler olarak öldürecekti. Bu sebeple deveyi boğazladılar.

İblîs de meleklerin iştigâl ettikleri tesbihle ve ibâdetle meşgûldü. İmtihan edildi, isyân etti, kendisine merhamet edilmedi. Âdem imtihan edildi, isyân etti fakat kendisine merhamet edildi. Âdem günahı içinden geçirdi ve unuttu. Yûsuf da günahı içinden geçirdi fakat korundu. O zaman istitâ'a/yapabilirlik neredeydi? İstitâ'a bunlardan herhangi bir şeyin olmamasını sağlayabilir miydi? Ya da olmayan bir şeyin olmasını sağlayabilir miydi? Size karşı bu şekilde hücceti ortaya koyuyoruz. Hayır! Allah söylediklerinizden çok yücedir, çok büyüktür!

19- Siz Allah tarafından, bir kimse hakkında dalâletin ya da hidâyetin önceden yazılmış olduğunu inkâr ettiniz. Size göre O'nun ilmi hıfzedilen şeylerden ibârettir. Ameller konusunda meşiet size âittir. Dilerseniz imanı seversiniz ve cennet ehlinden olursunuz.

20- Sonra cehâletiniz sebebiyle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ehli Sünnet tarafından getirilen hadisinin -ki o inzâl buyrulmuş Kitâb'ı tasdîk etmektedir- çirkin bir günaha benzeyen başka bir günah hakkında olduğunu söylediniz. Bu hadiste Ömer *(radıyallahu anh)* Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e "İşlediklerimiz hakkında ne dersin? Onlar işi bitirilmiş şeyler midir yoksa bizim ilk olarak yaptığımız şeyler midir?" diye sormuş, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de "Hayır, işi bitirilmiş şeylerdir" buyurmuştur.[5] Böylece bu hadisi yalanlayarak ona ta'n ettiniz. "Eğer Allah'ın ilminden çıkmaya güç yetiremeyecek olsaydık şüphesiz bu cebir/zorlama olurdu" diyerek ilmi hususunda Allah'tan kaçtınız. Ki size göre cebir zulümdür. Böylece Allah'ın ilminin yaratılmışlar üzerinde câri olmasını zulüm olarak isimlendirdiniz.

21- Hâlbuki haberde geldiği üzere Allah, Âdem'i yaratmış, onun zürriyetini elinde yaymış, sonra cennetlikleri ve işleyecekleri amelleri, cehennemlikleri ve işleyecekleri amelleri yazmıştır. Sehl b. Huneyf Sıffin gününde şöyle demiştir: "Ey insanlar! Dininiz hususunda sâhip olduğunuz görüşlerden şüphe edin! Nefsim elinde olana yemin ederim ki ben Ebû Cendel (Hudeybiye) günündeki durumumuzu bilirim. O gün Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in emrini reddedebilseydik mutlaka reddederdik. Vallahi sizin bu işinizden önce ne zaman kılıçlarımızı omuzlarımıza koymuşsak mutlaka bildiğimiz bir iş bize kolaylaştırılmıştır."[6]

22- Yine siz cehâletinizden dolayı hak dâvâyı bâtıl bir tevil üzere açığa vurdunuz. "İyilik Allah'tandır, kötülük bizdendir" diyerek insanları Allah'ın ilmini reddetmeye davet ediyorsunuz. İmamlarımız -Ehli Sünnet- şöyle demiştir: "İyilik, önceden geçmiş bir kaderde Allah tarafındandır. Kötülük de önceden geçmiş bir ilimde bizim tarafımızdandır." Siz ise şöyle dediniz: "Tıpkı kötülüğün başlangıcı bizim tarafımızdan olduğu gibi iyiliğin başlangıcı da bizim tarafımızdan olmadıkça bu olmaz." Şüphesiz böylece Kitab'ı reddettiniz ve dini nakzettiniz.

İbn Abbas *(radıyallahu anhuma)* kader hakkında konuşmalar ortaya çıktığı zaman şöyle demiştir: "Bu, bu ümmetin şirkinin başıdır. Vallahi bunların çirkin görüşlerinin sonu, tıpkı Allah'ın şerri takdir etmiş olduğunu inkâr ettikleri gibi hayrı takdir etmiş olduğunu da inkâr etmeye varacaktır."[7]

---

[5] Ahmed, 5140; Tirmizî, 2135.

[6] Buhârî, 3182, 4189, 4844; Müslim, 1785.

[7] Ahmed, 3054;Firyâbî, Kader, 415;İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ, 1521;Lâlekâî/1116, 1291

23- Yine siz, cehâletinizden dolayı şunu iddia ediyorsunuz: Kim Allah'ın ilminde sapık iken hidâyeti bulursa bu o kimsenin buna kâdir olması sebebiyledir. Böylece Allah'ın ilminde onun hidâyeti bulunmamış olur. Aynı şekilde Allah kimin göğsünü İslâm'a açmışsa bu, Allah'ın onun göğsünü İslâm'a açmadan önce ona bu işi havâle etmiş olması sebebiyledir. Kişi mümin iken kâfir olmuşsa bu onun kendisi için dilemesi ve buna kâdir olması sebebiyledir. Böylece onun, küfre girme hususundaki meşîeti Allah Teâlâ'nın onun iman dâiresi içinde kalması hususundaki meşîetinden daha etkili olmaktadır.

Hayır! Ben şehâdet ederim ki kim bir iyilik yaparsa onu kendisinden kaynaklanan bir yardım olmaksızın yapar. Kim bir kötülük işlerse onun hakkında kendi lehine bir hüccet olmaksızın işler. Lütuf Allah'ın elindedir, onu dilediğine verir. Allah insanların tamamını hidâyete iletmek isteseydi sapmış olan herkes üzerinde hükmünü yürürlüğe koyardı da onlar da hidâyete ererdi.

Yine siz O'nun kendi meşîeti ile iyilikleri ve kötülükleri size havâle ettiğini söylediniz. Amelleriniz hususunda O'nun ezelî ilminin üzerinizden kaldırıldığını, O'nun meşîetinin sizin meşîetinize bağlı olduğunu iddia ettiniz. Yazıklar olsun size! Vallahi İsrailoğulları Allah'ın kendilerine verdiğine sımsıkı yapışmaktan yüz çevirdikleri ve Allah'ın dağı onların üzerine bir gölgelik gibi kaldırdığı zaman, onları buna kendi meşietleri sevk etmemişti. Allah sizden önce dalâlet içerisinde bulunan kimseleri hidâyete erdirmek istediği zaman O'nun meşîeti onları kılıç zoruyla İslâm'a girmeye sevk etti. Bu O'nun ilmi sebebiyle oldu, görmediniz mi?

İman etmekten yüz çevirdikleri zaman Yûnus Kavmi'ni azabın karanlığının kuşatmasına kendi meşietleri mi sebep oldu? Sonra iman ettiler de imanları kabul edildi. Fakat başkaları da iman ettiği hâlde imanları onlardan kabul edilmedi. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Azâbımızı gördükleri zaman imanları onlara fayda verecek değildi. Bu, Allah'ın kulları hakkında geçmiş olan sünnetidir.* Yani Allah yarattıkları hakkında önceden geçenleri bilmiştir. *Ve kâfirler orada hüsrâna uğramışlardır." (Ğâfir, 85)* Çünkü Allah Teâlâ katında onların varacakları yer kendilerinden iman kabul edilmeksizin helak edilmeleri idi. Evet, hidâyet ve dalâlet, küfür ve iman, hayır ve şer Allah'ın elindedir. Dilediğini hidâyet eder. Dilediğini de azgınlığı içerisinde bocalar hâlde bırakır. Aynı şekilde İbrahim *(aleyhisselam) "Beni ve oğulla-*

rımı putlara tapmaktan uzak tut" (İbrâhîm, 35) demiştir. Yine O *(aleyhisselam) "Rabbimiz, bizi Sana teslim olmuş iki kimse kıl ve zürriyetimizden de Sana teslim olacak bir ümmet çıkar" (Bakara, 128)* demiştir. Yani; İman ve İslâm da Senin elindedir, putlara tapanların ibâdetleri de Senin elindedir. Fakat siz bunu inkâr ettiniz ve bu kudreti Allah'ın meşietini yok sayarak kendi mülkünüz kıldınız.

24- Yine siz öldürme hakkında "O ecel ile değildir" dediniz. Hâlbuki Allah size bu ismi kitabında zikretmiş, Yahyâ *(aleyhisselam)* hakkında şöyle buyurmuştur: *"Doğduğu gün, öleceği gün ve diriltileceği gün selâm onun üzerine olsun!" (Meryem, 15)*

Yahyâ *(aleyhisselam)* öldürülerek can vermiştir. Öldürülme de bir çeşit ölmedir. Tıpkı insanlardan şehîd olarak katledilenlerin, kasıtlı veya hataen katledilenlerin öldüğü gibi... Hastalık sebebiyle ya da ansızın ölenlerin öldüğü gibi... Bunların tamamı ölümdür ve bu ölümler kişinin doldurduğu ecelden, tamamını aldığı rızıktan, ulaştığı eserden ve yatacağı/öleceği yere çıkmasından sonra meydana gelir. *"Hiç kimse Allah'ın izni olmadan ölemez. Ölüm belirli bir ecele göre yazılmıştır." (Âli İmrân, 145)*

Bir kimsenin dünyada yaşayacağı bir saat ömrü varsa, onu yaşamadan ölmez. Ayağını basacağı bir yer varsa oraya basmadan ölmez. Buğday tanesi ağırlığınca bir rızkı varsa onu almadan ölmez. Yatacağı/öleceği yere çıkmadan ölmez. Bunu Allah *(Azze ve celle)*'nin şu buyruğu doğrulamaktadır: *"İnkâr edenlere de ki: Yakında mağlup olacaksınız ve toplanıp cehenneme doldurulacaksınız." (Âli İmrân, 12)* Görüldüğü gibi Allah subhânehû henüz onlar Mekke'de hayatta iken onların dünyada öldürülerek azâba uğratılacaklarını, âhirette de ateşle azâba uğratılacaklarını bildirmiştir.

25- Siz ise diyorsunuz ki: "Onlar daha önce Allah'ın ve Resûlü'nün kendilerinin başına geleceğini bildirdiği iki azap hususunda Allah'ın ilmine aykırı davranmaya kâdirlerdi."

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Kibirlenerek ve Allah'ın yolundan saptırmak için böyle yapar. Onun için dünyâda bir rezillik vardır. (Yani Bedir Günü öldürülme vardır) Ayrıca kıyâmet günü ona yangın azâbını tattıracağız." (Hacc, 9)* Görüşünüzün sizi sürüklediği şeye bakın! Eğer O, size merhamet etmezse O'nun ilminde sizin bedbahtlığınız önceden yazılmıştır.

26- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İslâm üç amel üzerine binâ edilmiştir:

Birincisi; Cihâd, Allah'ın resûlünü gönderdiği günden müminlerden bir tâifenin kalkıp Deccâl ile savaşacağı güne kadar geçerlidir. Onu ne zâlimin zulmü ne de âdilin adâleti ortadan kaldırabilir.

İkincisi: Tevhid ehlini günah sebebiyle tekfir etmeyin. Onların müşrik olduklarına şâhitlik etmeyin. Bir amel sebebiyle onları İslâm'dan dışarı çıkarmayın.

Üçüncüsü: Hayrıyla ve şerriyle takdirlerin tamamı, Allah'ın kaderindendir."[8] Fakat siz İslâm'ın cihâdını geçersiz kıldınız. Ümmetinizin kâfir olduğuna şehâdet edip bidatinizle onlardan beri oldunuz. Kaderlerin tamamını, ecelleri, amelleri ve rızıkları yalanladınız. Sonunda elinizde İslâm'ın üzerine binâ edildiği hasletlerden hiçbiri kalmadı. Bu hasletlerin tamamını nakzettiniz ve tamamından sıyrıldı.

* * *

[8] İbn Ebî Zemenîn "Usûlü's Sünne"de (143) Hasen'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. Taberânî "el-Evsat"ta (4775) Câbir (ra)'dan merfû olarak rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (1/106) "İsnâdında hadis uyduran İsmâil b. Yahyâ et-Teymî vardır" demiştir.

3. RİSÂLE

SÜNNET'E VE SELEF-İ SÂLİHÎN'İN ÜZERİNDE BULUNDUĞU ŞEYE YAPIŞMA

Risâlenin Özeti: Bu risâle Ömer b. Abdulaziz *(rahimehullah)*'ın, içerisinde Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in gönderilmesinden önce insanların içinde bulundukları cehâleti ve körlüğü zikrettiği, sonra Allah'ın kitabını indirerek ve resûlünü göndererek O'nun sebebiyle insanlara bahşettiği nuru ve ilmi açıkladığı bir tavsiyedir. Ömer b. Abdulaziz bu risâlede insanlara Kitap'ta ve Sünnet'te bulunanlara uymalarını, Kitab'a ve Sünnet'e yapışmalarını emretmiş; Sünnet'in Kitab'a göre konumunu beyân etmiştir. Yine o bu risâlede saptırıcı bidatlerden ve hevâlardan sakındırmıştır.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi Ebû Muhammed Abdullah b. Abdulhakem (v. 214) *(rahimehullah)*'ın "Sîretu 'Umera'bni Abdilazîzi alâ mâ ravâhu'l İmâmu Mâliku'bnu Enesin ve Ashâbuhû/İmâm Mâlik'in ve Ashâbının Aktardıklarına Göre Ömer b. Abdulaziz'in Sîreti" isimli eserinden (s. 65) çıkardım. Ömer b. Muhammed el-Hadir bu risâlenin tamamını "el-Câmi'u li-Sîreti 'Umera'bni Abdilazîz" isimli kitabında (1/284) zikretmiştir. Risâleyi onun kitabıyla karşılaştırdım. Ondan olan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına yerleştirdim.

İbn Abdulhakem dedi ki: Ömer b. Abdulaziz yöneticilik makamına geldiği zaman şöyle yazdı: Bundan sonra;

1- Ben size Allah'tan korkmayı, O'nun kitabından ayrılmamayı, O'nun nebîsinin sünnetine ve yoluna uymayı tavsiye ediyorum. Şüphesiz Allah size yapmanız ve sakınmanız gereken şeyleri beyân etmiştir. Size tavsiyelerde bulunarak mazeretlerinizi ortadan kaldırmıştır. *"Ne önünden ne arkasından bâtılın kendisine yaklaşamayacağı, Hâkim ve Hamîd olanın katından olan" (Fussilet, 42)* korunmuş kitabını size indirerek aleyhinize hüccet almıştır.

"Onu ancak hak olarak indirdik, o da hak ile indi. Seni de ancak bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (İsrâ, 105)

"Gerçekten onlara, iman eden bir topluluk için bir yol gösterici ve rahmet olarak ilim üzere açıkladığımız bir kitap getirdik." (A'râf, 52)

2- Onun farzlarını yerine getirin, sünnetlerine uyun. Muhkemiyle amel edin. Onun uğrunda sabredin. Müteşâbihine iman edin zira Allah onlardan size öğrettiğini öğretmiştir. O gün sizin ilkleriniz insanlar arasında en güçsüz, en zayıf, en dağınık, diğer insanlar nezdinde en hakir kimseler idi. Onlarda hidâyetten kendisiyle Allah'a dönecekleri bir pay yoktu. Bunun ile birlikte dünya, dünyanın mülkleri, bolluğu, kalabalığı ve saltanatı da başkalarında idi. Tâ ki Allah onları kitabıyla ve nebîsiyle saygın hâle getirmeyi dileyene kadar... Evet, Allah onlara kendisinin kulu ve resûlü olan Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, hak ile, hiçbir hayrın kendisine benzemediği bir hayır ile müjdeleyen bir müjdeci olarak, hiçbir şerrin kendisine benzemediği bir şer ile korkutan bir uyarıcı olarak gönderdi. Allah O'nu bu sebep ile çağların sonuna erteledi. Önceki nebîlerden dilediklerinin diliyle O'nun ismini zikretmiştir. Onlardan mîsâk almış, şöyle buyurmuştur:

"Hani Allah nebîlerden şöyle mîsâk almıştı: 'Size bir kitap ve hikmet verdikten sonra size nezdinizdekileri doğrulayan bir resûl geldiğinde mutlaka ona iman edeceksiniz ve onu destekleyeceksiniz.' 'Bunu kabûl edip bu ağır ahdimi yüklendiniz mi?' dedi. 'Kabûl ettik' dediler. O da 'Öyleyse şâhit olun, Ben de sizinle beraber şâhit olanlardanım' buyurdu." (Âli İmrân, 81)

Allah *(Azze ve celle)* bunu Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için O'nu âlemlere rahmet olarak, *Allah'ın izniyle Allah'a bir davetçi ve ışık saçan bir kandil olarak (Ahzâb, 46)* gönderdiği zamana ertelemiştir.

3- Allah râzı olduğu şeyleri kitabında açıkça bildirmiştir. O'nun bunlardan helâl kıldıkları kıyâmet gününe kadar helâldir. Haram kıldıkları da kıyâmet gününe kadar haramdır. Yine Allah O'na sünnetini öğretmiş, O da sünnetini anlamıştır. Ümmetinin önünde sünnetini uygulamıştır. Allah'ın emrettiği üzere namazları vakitlerinde kılmıştır. Allah'ın kendisi için belirlediği namaz vakitlerini bilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Güneşin batıya yönelmesinden gecenin karanlığına kadar (belirli vakitlerde) namaz kıl. Bir de sabah namazını kıl. Zira sabah namazı şâhitlidir." (İsrâ, 78)* "Dulûku'ş şems" gündüzün yarısından sonra güneşin batıya meyletmesidir.

Allah bu âyette öğle, ikindi ve akşam namazlarının vakitlerini bildirmiş, sonra başka bir âyette şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Elinizin altında bulunan köleler ve sizden ihtilâm çağına ulaşmamış olanlar sizden üç kez izin istesinler: Sabah namazından önce, öğle vakti elbiselerinizi çıkardığınız za-*

man ve yatsı namazından sonra..." (Nûr, 58) İşâ namazı atme (yatsı) namazıdır. Bu namazları Kur'an[da Allah] toplamıştır. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de beyân etmiştir.

4- Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zekâtı Allah Teâlâ'nın emri ile pınarlar, tarlalar ve mâşiye hayvanlar (develer, sığırlar ve davarlar) için farz kılmıştır. Allah Teâlâ zekâtın verileceği yerleri şu buyruğunda beyân etmiştir: *"Sadakalar (zekâtlar) ancak, yoksullara, düşkünlere, zekât memurlarına, kalpleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, kölelere, borçlulara, Allah yolunda olana, yolda kalana mahsustur..." (Tevbe, 60)*

Tâ ki O'nun sünneti zekât alınırken nasıl alınacağı hususunda, zekât taksim edilirken nasıl taksim edileceği hususunda istikamet buldu. Arap Yarımadası'ndaki müslümanlar onunla amel ettiler. Sonunda onlar -ya da onlardan akıl sâhibi olanlar- O'nun sünnetini iyice bildiler.

5- Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* birçok defa bizzat savaştı. Birçok defa orduları ve seriyyeleri savaşa gönderdi. Kendisi hâzır bulunduğu zaman taksîmatı kendisi yapıyordu. Ordularının ve seriyyelerin başına tayin ettiği kimselere de Allah'ın kendisine ve onlara fey' (veya ganîmet) olarak verdiklerini O'nun emrettiği şekilde paylaştırmalarını emrediyordu. Zira Allah *(Tebâreke ve Teâlâ)* şöyle buyurmuştur: *"Bilin ki ganîmet olarak aldığınız bir şeyin beşte biri; eğer Allah'a ve Furkân günü, iki topluluğun karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize iman etmişseniz; Allah'a, Resûlü'ne, O'nun yakınlarına, yetimlere, miskinlere, yolda kalmışlara âittir. Allah her şeye kâdirdir." (Enfâl, 41)*

6- Sonra Allah hac konusunda emrettiğini emretti, buyurdu ki: *"İnsanlar arasında haccı ilan et ki gerek yaya olarak, gerekse uzun yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler. Gelsinler ki, kendilerine ait birtakım menfaatlere şahit olsunlar ve belirli günlerde de Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar. Artık onlardan siz de yiyin, yoksula ve fakire de yedirin. Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler." (Hacc, 27-29)*

7- Sonra Allah, resûlü Muhammed'e kendisi için at veya deve koşturulmamış beldelerin mallarını fey' olarak verdi. Sonra daha sonra kapılarını açacağı beldeler hakkında bir sünnet olması için bu beldeler hakkında şöyle buyurdu:

"Onların mallarından Allah'ın resûlüne fey' olarak verdiği mallar için siz, at ya da deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere musallat eder. Allah her şeye kâdirdir." (Haşr, 6)

"Allah'ın, o beldelerin ahalisinden resûlüne fey' olarak verdiği mallar; Allah'a, Resûl'e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Resûl size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan kaçının. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir." (Haşr, 7)

Sonra Allah Teâlâ bu âyetlerde müslümanların hakkını belirlemiştir. Onlardan her biri ne pay alacaksa mutlaka bu âyetlerde bildirilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"(Allah'ın verdiği bu fey' malları) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'a ve Resûlü'ne yardım eden fakir muhâcirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır." (Haşr, 8)* Bu âyette bahsedilenler, yurtlarından muhâcir olarak çıkıp Medîne'ye gelen kimselerdir. Onların arasında Ensâr yoktur. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, kendilerine hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 9)*

Bu âyette bahsedilenler de Medîne'de bulunan Ensâr'dır. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hicreti onlara olmuştu. Sonra Allah Teâlâ üçüncü bir âyette -ki bu âyet ilk iki sınıftan geriye kalan müslümanların İslâm'dan ve mal taksiminden payını topluca açıklamaktadır- şöyle buyurmuştur:

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!" (Haşr, 10)

İşte onlar müslümanların geri kalanıdır. İlk hicretten dünyanın sonuna kadar İslâm'a girmiş ve girecek olanlar topluluğudur.

8- Şu hâlde Allah'ın size kitabından öğrettiği şeyde ve Rasulullah'ın ortaya koyduğu sünnetlerde -ki bu sünnetler gerek dininiz hususunda gerekse dünyanız hususunda hiçbir şeyi eksik bırakmamıştır- çok büyük bir nimet vardır. Allah'ın sizi hidâyete erdirmesi ve size bilmediklerinizi öğretmesi sebebiyle O'na şükretmeniz üzerinize vâciptir. Herhangi bir kimsenin Allah'ın kitabı ve Rasulullah'ın sünneti hususunda, onları uygulamaktan ve bunun için gayret etmekten başka yapacak bir şeyi ve ileri sürecek bir görüşü yoktur.

9- Yöneticilerin sınandığı, sonradan meydana gelen ve Kur'an'ın veya Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinin hakkında bir hüküm beyân etmediği işlere gelince; bu meselelerde müslümanların veliyyulemrinin ve imamının önüne geçilmemeli, ondan bağımsız hüküm verilmemelidir. İmamın altında bulunan kimsenin o meseleyi imama götürmesi ve onun verdiği hükme teslimiyet göstermesi gerekir.

10- Ben bu mektubumda Allah'ın kitabının ve nebîsinin sünnetinin nâzil olmasından önce içerisinde bulunduğunuz hâli; dalâleti, körlüğü, geçim sıkıntısını, Allah'ın bunların yerine size bahşettiği saygınlığı, yardımı, âfiyeti ve birliği, O'nun sizi kendinize bıraktığı takdirde kendi kuvvetinizle başkalarının elinden asla alamayacağınız fakat O'nun başkalarının elinden alıp size verdiği şeyleri bilmenizi istedim. Allah müminlere şartını koştuğu zaman bunları müminlere şart kılmıştı, vermişti. İşte, Allah size olan şartını yerine getirdi. Üzerinize yüklediği şarttan dolayı da sizi sorguya çekecektir. O şöyle buyurmuştur:

> *"Allah, içinizden iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi kendilerini de yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur. Onlar Bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir." (Nûr, 55)*

İşte Allah size olan vaadini gerçekleştirmiştir. O halde siz de Allah'ın boyunlarınız üzerindeki dînini gerçekleştirin. Gerçekleştirin ki kişi Allah'ın nimetine nankörlük etmesin, O'nun imtihanını unutmasın. Allah'ın imtihanını Allah'a kolay bulur, güç yetiremeyeceği şeyin içerisinde de kaldıkça kalır.

11- Yine ben emrimden ve üzerinde bulunduğum şeyden câhil olan kimsenin bunları bilmesini istedim. Hâlbuki bugün bunları dile getirmek istemiyordum. Tâ ki bunların bir kısmını dile getirmenin hem kısa vâdede hem de uzun vâdede bana yüklenen işin salâhı için daha uygun olduğunu görene kadar... Ben Allah'ın kitabından, nebîsinin sünnetinden ve önümdeki imamların uyguladıklarından bazı şeyler biliyorum. Bu ilim Allah tarafındandır. Bunları bana kendisini bu ilimlerden meşgul edecek bir şey bulunmayan kimseler öğretmiştir. Ben ise bazı işlerle meşguldüm. Ayrıca Allah bana bir imtihan yazmıştı: Bildiklerimle amel edecek miydim yoksa gerektiği gibi amel etmeyecek miydim? Hayır adına bildiğim her ne varsa Allah'ın öğretmesiyle ve yol göstermesiyledir. Ben bereketini elde etmek için ancak Allah'a yönelirim. Bunun dışında bende günah hastalıklarından ne varsa yüce Allah'tan onu mağfiretiyle benden kaldırmasını niyaz ederim.

12- Yemin ederim ki yöneticilik hakkında ilmim ne kadar arttıysa o ölçüde yöneticilik hususunda korkum arttı, yöneticiliği daha büyük görür oldum. Tâ ki Allah bana onu takdir etti. Benim hakkımda takdir ettiklerini takdir etti. Şimdi ben yöneticiliği en ağır bulduğum zamandayım.

13- Sonra Allah bana güzelce yardım etti. Hem benim âkıbetimi hem de beni kendilerine yönetici kıldığı kimselerin âkıbetini güzel kıldı. Onların durumlarını düzeltti. Birliklerini sağladı. Ne benim duâmın ne de onların duâlarının erişemeyeceği nimetlerini bana ve onlara bolca verdi. Bu sebep ile Allah katında ödülüm ve mükâfâtım vardır: Onların çoğunun durumunun düzelmesi, haklarının kendilerine verilmesi ve onlardan günah işleyenlerin affedilmesi gibi...

14- -O'na hamd olsun ki- Allah bana bu nimetlerden birçoğunu dünyâda iken verdi. İnsanların birliğini sağladı, aralarını düzeltti. Rızıklarını genişletti. Düşmanlara karşı yardım etti. Müslümanlara öyle güzel yetti ki onlardan herhangi biri diğerine ihtiyaç duymaz hâle geldi. Onların rızkını genişlettikçe genişletti. Bir bölgede bulunan her ahâlî Allah'ın rızkından ve nimetinden kendilerine diğer bölgede bulunanlardan daha fazla pay verildiğini düşünmektedir.

15- Eğer Allah'ın nimetini bilirseniz ve O'nun fazlına şükrederseniz işte ben bunları ne kadar çok isterim ve bunları ne kadar çok severim! Allah bunlar için nasıl duâ ettiğimi biliyor. Bunlara açıktan ne kadar hırs gösterdiğimi biliyor. Bunu bilmeyen varsın bilmesin. Görmezden gelen varsın

görmezden gelsin. Benim sizi yönlendirmeye büyük bir istek duyduğum Allah'ın kitabı ve nebîsi Muhammed'in sünneti dünyâda hüccetim, öldükten sonrası için de murâdımdır. Bunu başka şeylerle karıştırmayın. Sakın sizi yönlendirdiğim Allah'ın kitabı ve nebîsinin sünneti hususunda içinizde bir karışıklık olmasın.

16- Bundan başka, insanların şahsî görüşlerinden ibâret olan şeylere gelince -yemin ederim ki- bunları (Kitab'ı ve Sünnet'i) sizin aranızda uygulamayacak olsaydım başınıza geçmezdim. Eğer bunlarla amel ederseniz içerisinde bulunduğum dünyalıkları istemem. İnsanlar arasında en sevmediğim kimse, Allah'ın beni fitneye düşürmesi için dînim ile arama koyduğu kimsedir. Allah'ın kitabıyla ve nebîsinin sünnetiyle amel etmemesi beklenen kimseye Allah'ın verdiği makâma gıpta ile bakmam, onu saygınlık ve yükseklik olarak görmem, onun sâhip olduğu dünyalıkları istemem.

17- Kim Muhammed ümmeti hakkında içimde bulunanı ve isteğimi soruyorsa bilsin ki içimde bulunan ve bununla istediğim şey -*Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun ki*- Allah'ın kitabına ve nebîsinin sünnetine uymanız; arzularınızın meylettiği şeylerden, haktan iyice uzaklaşmaktan, Allah'ın kitabından ve nebîsinin sünnetinden başka şeylere göre amel etmekten sakınmanızdır. Zira bu şekilde yapılan bir amelin ne dünyada ne de âhirette hiçbir değeri ve saygınlığı yoktur.

Kendisine bunların zikredilmesi muhtemel olan kimse şunu iyi bilsin: Yemin olsun ki canımın ilk önce çıkan can olması onları Rablerinin kitabından ve nebîlerinin sünnetinden başkasına uymaya yönlendirmekten bana daha sevimlidir. O sünnet ki yaşayan ona göre yaşamıştır. Allah Teâlâ canını aldığı kimsenin canını onun üzerine almıştır. Ondan bana bir şey ulaşırsa mutlaka ona uymak için gayret ederim. Kendilerini kaybetmeyi önemsiz gördüğüm ve kendileri için üzülmediğim kimselerin en önde geleni bu sünnetten olan bir şeyin hilâfını arzulayan kimsedir. Oysa o sünnet; biz yerlerdeyken bizi yükselten, biz değersizken bize saygınlık kazandıran, biz zillet içerisindeyken bizi izzetli kılan şeydir. Onu başkasına değişmekten Allah'a sığınırız. Bu hususta herhangi bir kimseden korkmaktan Allah'a sığınırız.

18- Meclislerinizde konuştuğunuz zaman ya da bir kimse kardeşine gizlice bir şey söylediği zaman size tavsiye ettiğim bu hususları hatırlasın: Allah'ın kitabını ve Nebîsinin sünnetini (bunlarla amel etmeyi) ihyâ etsin.

Bunlara muhâlif olan şeyleri terk etsin. Zira haktan sonra ancak bâtıl vardır. Basîretten sonra ancak körlük vardır. Bir topluluk hidâyetten sonra dadır. Basîretten sonra körlükten sakınsın. Zira Allah lâlete düşmekten sakınsın. Basîretten sonra körlükten sakınsın. Zira Allah Teâlâ Sâlih'in kavminden bahsederek şöyle buyurmuştur:

> *"Semûd'a gelince Biz onlara doğru yolu gösterdik fakat onlar körlüğü hidâyete tercih ettiler. Bunun üzerine yapmakta olduklarına karşılık onları alçaltıcı azap yıldırımı yakaladı." (Fussilet, 17)*

19- Size emredilen şeye uyun! Size yasaklanan şeyden kaçının. Sizden biri kendisini göstermeye kalkmasın. Zira *-Allah'a hamd olsun ki-* sizin dünyalıklarınıza bir rağbetim yoktur. Ne benim elimde bulunanlara ne de sizin elinizde bulunanlara... Bununla beraber Allah'ın kitabından ya da nebîsinin sünnetinden bir şeyin eksiltilmesine de sabrım yoktur. Bunlara muhâlefet edeni hoş görmem ve Allah'a hamd olsun ki sevindirmem.

20- Yemin ederim ki sizden kim bunu yaparsa (yani Allah'ın kitabından ve nebisinin sünnetinden bir şey eksiltirse) dünyalığınıza ihtiyacı olmayan, dininizden sapmanıza tahammül edemeyen, kendisinde sizin için hayır bulunmayan hususlara dalmanıza sabır gösteremeyen bir adamın; Allah'ın kitabından eksilten, O'nun dininden ve nebîsinin sünnetinden sapan kimselerin kanını akıtma hususunda cesur olacağını bilmelidir. Bu söylediklerim size daha önce beyân ettiklerimin bir benzeridir. Yemin ederim, cemaatinizi ve hayırlılarınızı mutlaka hoş görülmeyen işlerden arındıracaksınız ey askerler! Yine mutlaka size verilen öğüdün en güzeline uyacaksınız inşâallah! Allah'tan, rahmetiyle ve lütfunun genişliğiyle hidâyete ermiş kimsenin hidâyetini arttırmasını, kendisinden bir âfiyet içerisinde günahkârın tevbesine karşılık vermesini, kitabının ve nebisinin sünnetinin hilâfını isteyen kimse hakkında kendisi ile seçkin kulları arasında yenik düşeceği bir hüküm vermesini ve bunu hemen yapmasını, herkesin âkıbetini güzel kılmasını, günahkârların günahından dolayı bize azap etmemesini niyaz ederim. Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun.

-4-

EBÛ MUHAMMED ED-DAHHÂK B. MÜZÂHİM B. ŞUCÂ' EL-HİLÂLÎ'NİN (V. 105) RİSÂLESİ

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

İMAN VE ŞÛBELERİ HAKKINDA SÖYLENECEK SÖZ

صورة المخطوط

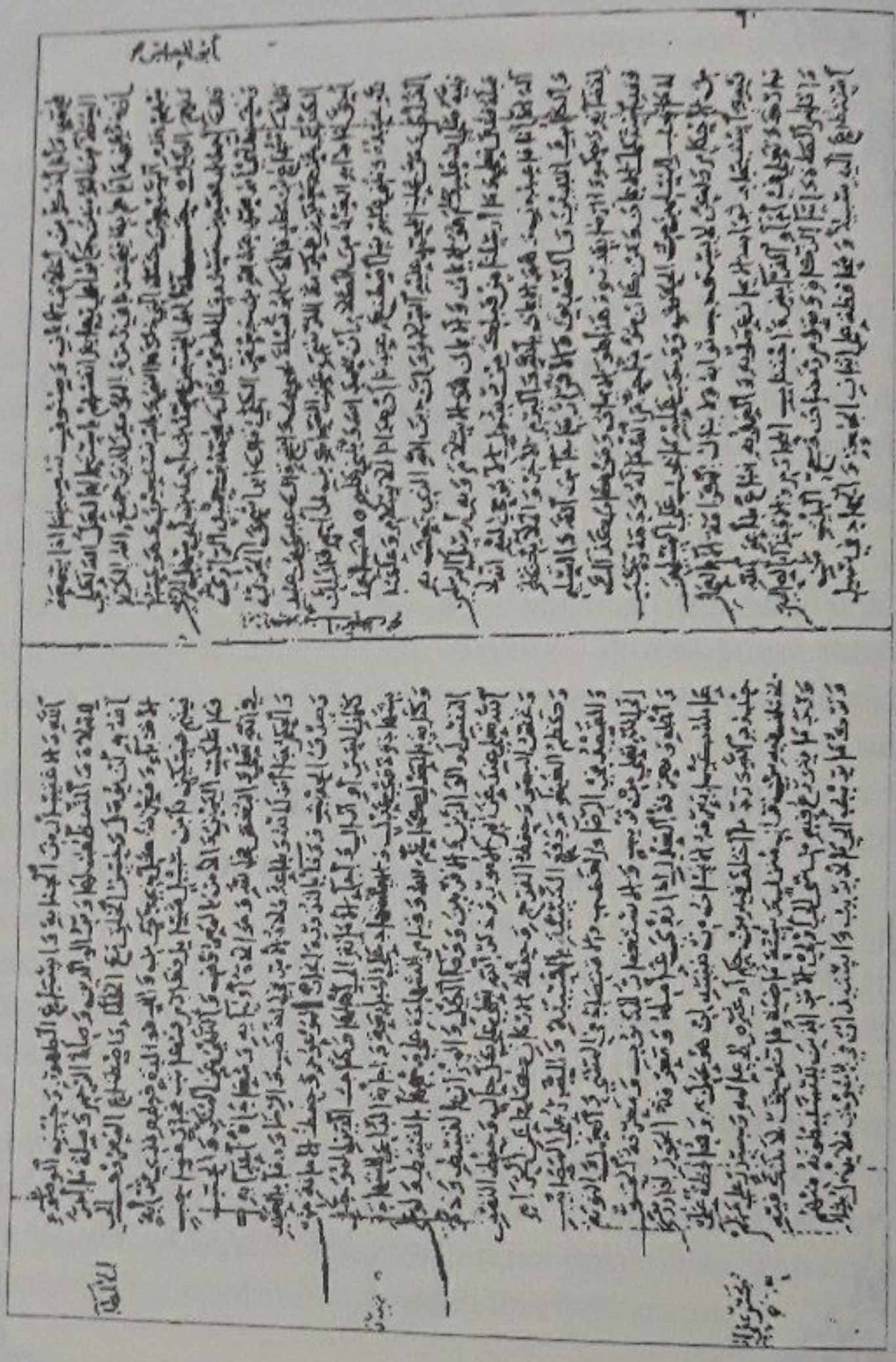

Risâlenin sâhibinin ismi ed-Dahhâk b. Müzâhim b. Şucâ' el-Hilâlî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Hicrî 105 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Sika ve memûndur" demiştir.

Süfyân es-Sevrî de şöyle demiştir: "Tefsiri şu dördünden alın; Saîd b. Cubeyr, Mücâhid, İkrime, ed-Dahhâk."

Ebû Ahmed b. Adiyy şöyle demiştir: "Dahhâk tefsir ile tanınmıştır. İbn Abbas'tan, Ebû Hureyre'den ve rivâyette bulunduğu diğer kimselerden yaptığı rivâyetlere gelince bunlar tartışmaya açıktır. O ancak tefsir ile meşhur olmuştur."

Zehebî şöyle demiştir: "O ilim dağarcıklarındandı. Hadisi ise iyi bulunmazdı. Kendisi sadûk bir kimse idi. Tefsir ve kıssalar alanında geniş bir ilme sâhipti." Dahhâk'ın bu kısa hâltercemesinde Tehzîbu'l Kemâl'den (13/291) ve es-Siyer'den (8/173) faydalanılmıştır.

Risâlenin Özeti: Bu risâle imanın, imanın altı rüknünün ve onun ancak sâlih amel ile tamama ereceğinin beyânını içermektedir. Dahhâk *(rahimehullah)* bu risâlede sâlih amelin, imanın farzlarının, sünnetlerinin ve şûbelerinin imana göre konumunu beyân etmiştir. İbn Batta bu risâle hakkındaki yorumunda şöyle demiştir:

"Kardeşlerim! Bu -Allah size rahmet etsin- imanın şeriatleri ve şûbeleri, müminlerin ahlâkıdır. Bunlar kimlerde kâmil olarak bulunur ise onlar imanın hakîkatleri, hidâyetin basîretleri ve takvanın emâreleri üzere olurlar. Kulun imanı ne kadar güçlenirse, dîni hususunda basîreti ne kadar artarsa, yakîni ne kadar kuvvetlenirse bu ve benzeri hasletler de o ölçüde artar. Bu hasletlerin alâmetleri ve emâreleri kulun kalbinde ve fiillerinde parlar. Bu hasletlerin tamamını Kitap dile getirmiş, Sünnet beyân etmiştir. Ayrıca bunların sıhhatine Allah'ın derecesini âlî kıldığı, makâmını yükselttiği ve hüccetini sağlam kılıp desteklediği akıl şâhitlik etmiştir. Kulun imanı ne kadar eksikse, yakîni ne kadar zayıfsa, bu hasletler kendisinde o ölçüde az bulunur. Bu hasletler o ölçüde fiillerinde ve karakterinde bulunmaz." (İbn Batta'nın sözleri burada sona erdi.) Derim ki: Bu risâlede kulun imanının sâlih amel olmadan da sahih olacağını söyleyen Mürcie'ye reddiye vardır.

Risâlenin Kaynağı: Bu risâleyi İbn Batta'nın el-İbânetu'l Kubrâ isimli kitabından (Benim tahkîkimle, eserin numarası, 888) çıkardım. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (837) ve Fârûk Yayınevi'nin (848) baskılarıyla karşılaştırdım.

İbn Batta *(rahimehullah)* el-İbânetu'l Kubrâ'da (Benim tahkîkimle, eserin numarası, 888) şöyle demiştir: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Ahmed b.

Ebî Sehl el-Harbî tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. Mesrûk et-Tûsî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Humeyd er-Râzî tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Muhammed b. Abdullah b. Ca'fer el-Kiffî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. İshâk el-Harbî tahdis etti, dediler ki: Bize Şucâ' b. Mahled tahdis etti, dediler ki: Bize Ebû Tumeyle Yahyâ b. Vâdıh tahdis etti, dedi ki: Bize Îsâ b. Ubeyd el-Kindî tahdis etti. Onun Ca'fer b. İkrime el-Kuraşî'den rivâyet ettiğine göre ed-Dahhâk b. Müzâhim şöyle demiştir: Şüphesiz kulun kendisiyle başlamasına en layık olan söz Allah'a hamd ve O'na övgüdür.

1- Şu hâlde hamd Allah'adır. Bizi İslâm'a hidâyet ederek bize lütufta bulunmasından, bize Kur'ân'ı öğretmesinden, bize Muhammed ile -[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun- ihsanda bulunmasından dolayı O'na hamd ederiz, O'na senâda bulunuruz. Allah'ın kendisi ile nebîsini gönderdiği dîni imandır. İman, İslâm'ın ta kendisidir. Allah O'ndan önceki resûlleri de bununla göndermiştir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur, öyleyse yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 25)*

2- İman; Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara ve peygamberlere iman etmek, Allah katından gelen ne varsa tasdik ve ikrâr etmek, O'nun kazâsına ve hükmüne teslim olmak, kaderine rıza göstermektir.

3- İşte iman budur. Kim bunları kendisinde bulunduruyorsa imanını kemâle erdirmiştir. Kim mümin ise, Allah onun malını ve kanını haram kılmıştır. Müslümanların sahip olduğu haklara o da sahip olmuştur. Müslümanlara uygulanan hükümler onun hakkında da gerekli olmuştur. Fakat kişi ancak amel ile imanın mükâfâtını elde eder ve onun saygınlığına ulaşır. İmanın mükâfâtını gerektiren şey onunla amel etmektir. Onunla amel etmek; farzları edâ ederek, haramlardan kaçınarak, sâlihlerin izini tâkip ederek, namaz kılarak, zekât vererek, Ramazan orucunu tutarak, -yoluna güç yetirebilen için- Beyt'i haccederek, Cuma'ya sürekli iştirak ederek, Allah yolunda cihâd ederek, cenâbetten guslederek, abdesti tastamam alarak, namaz için güzelce abdest alıp temizlenerek, anne ve babaya iyilik ederek, akrabalık bağlarını sağlam tutarak, Allah'ın koparılmamasını emrettiği bağları koparmayarak, ortaklarla güzel geçinerek, akrabalara iyilik ederek; baba, ana, evlat, yakın, yetim, miskin, yolda kalmış, dilenci, borçlu, efendisiyle mükâtebe anlaşması yapmış köle, komşu, arkadaş ve köle gibi hak sahiplerinin haklarını bilerek (ve bu hakları yerine getirerek), marufu emredip münkerden sakındırarak, Allah Teâlâ için severek, Allah için buğz ederek, O'nun dostlarını dost edinerek, O'nun düşmanlarına düşmanlık

göstererek, Allah'ın indirdiğiyle hükmederek, gerek öfke zamanında gerekse rıza zamanında yöneticilere itaat ederek, ahde vefâ göstererek, doğru sözlü olarak, adakları yerine getirerek, verilen sözü yerine getirerek, sırrı veya malı saklamayıp emâneti koruyarak, emâneti ehline vererek, belli bir süreliğine olan borçlanmayı adâlet sâhibi kimselerin şehâdetiyle yazarak, alışverişte şâhit isteyerek, şehâdete çağıran kimseye icâbet ederek, Allah'ın öğrettiği şekilde âdilce (şehâdeti) yazarak, şehâdeti olması gereken şekilde -kişinin kendisinin, anne babasının veya akrabalarının aleyhinde olsa bile- adâletle ortaya koyarak, ölçüyü ve tartıyı adâletle yaparak, zor işlerde Allah Teâlâ'yı zikrederek, her durumda Allah'ı anarak, canı koruyarak, gözü (harama) kısarak, ferci muhâfaza ederek, bütün organları haramdan koruyarak, öfkeyi yutarak, kötülüğü iyilikle savarak, musîbetlere karşı sabrederek, gerek rızâ zamanında gerekse öfke zamanında dengeli olarak, yürümede ve çalışmada orta yolu tutarak, Allah Teâlâ'ya hemen tevbe ederek, günahlardan dolayı istiğfar ederek, hakkı ve ehlini bilerek, adâleti yerine getiren kimse görülünce adâleti bilerek, zulmeden kimse görülünce zulmü bilerek, -zira insan zulmü bilirse zulmettiği zaman zulmettiğini bilir-

Allah'ın koyduğu sınırlara riâyet ederek, hakkında ihtilâf edilen hüküm hususunda ya da başka hususlarda hakkında ihtilaf edilen şeyi bilene götürerek, haklarında hiçbir ihtilâfın bulunmadığı indirilmiş âyetler ve geçerli sünnetler üzere -ki bunlar hiç şüphesiz haktır- cesurca yürüyerek, günaha girme endişesiyle kendisinden geri durulan şeyleri insanlar arasından hüküm çıkarabilen emir sahiplerine götürerek, şüphelenilen şeyi bırakıp şüphelenilmeyen şeye bakarak, evlere girerken izin isteyerek, eve bakmadan ve evden faydalanmadan önce izin istemeksizin ve ehline selâm vermeksizin bir eve girmemek, eğer evde kimseyi bulamazsa ehlinin izni olmadan eve girmemek, -eğer "geri dönün" denirse geri dönmek daha temiz bir davranıştır, izin verirlerse eve girmek helâl olur, içerisinde kimsenin bulunmadığı fakat yoldan geçen kimse için veya başka kimseler için birtakım faydaların bulunduğu evlere gelince bu evlerde oturulabilir, bu evlerden faydalanılabilir, izin istemek gerekmez-, küçük olsun büyük olsun kölelerin ve ev halkının hürlerinden büluğ çağına ermemiş olanların gece ve gündüz üç zamanda izin istemesiyle -ki bu zamanlar fecirden önce gecenin sonları, kaylûle esnâsında ev sahibi ehliyle yalnız kaldığı zaman, yatsı namazından sonra ev sahibi ve ehli yataklarına girdikleri zamandır; ev halkından hür çocuklar ihtilâma erdikleri zaman bu vakitlerde (büyüklerinden) izin istemek kendilerine vâcip olur-

Hakkı ile olması hâriç Allah'ın haram kıldığı cana kıymaktan sakınarak, aranızda karşılıklı rızâ ile gerçekleştirdiğiniz bir ticâret olması hâriç

insanların mallarını bâtıl yollarla yemekten kaçınarak, yetimlerin mallarını zulüm ile yemekten kaçınarak, şarap içmekten kaçınarak, haram olan yiyecekleri yemekten, haram olan içecekleri içmekten kaçınarak, fâiz ve rüşvet yemekten kaçınarak; kumardan, rüşvetten, gasptan elde edilen malı yemekten kaçınarak, fiyatı haddinden fazla arttırmaktan ve zulümden kaçınarak, mala el koymaktan kaçınarak, haksız yere mal elde etmekten kaçınarak, gereksiz harcamalarda bulunup malı saçıp savurmaktan kaçınarak, ölçüde ve tartıda hile yapmaktan kaçınarak, ölçeğe ve teraziye eksik mal koymaktan kaçınarak, bey'ati bozmaktan ve imamlara itaatin dışına çıkmaktan kaçınarak, gadretmekten ve masiyetten uzak durarak, yalan yere yemin etmekten kaçınarak, yemini masiyet işleyerek yerine getirmekten kaçınarak, yalandan ve çok konuşmaktan kaçınarak, yalancı şâhitlikten kaçınarak, iftira atmaktan kaçınarak, namuslu kadınlara zina iftirası atmaktan kaçınarak, insanları arkadan çekiştirmekten ve onlarla kaş göz işâretleriyle alay etmekten kaçınarak, lakapla çağırmaktan kaçınarak, laf taşımaktan ve gıybetten kaçınarak, casusluktan kaçınarak, sâlih erkekler ve kadınlar hakkında suizanda bulunmaktan kaçınarak, günahta ısrarcı olmaktan ve günahı hafife almaktan sakınarak, yardıma muhtaç olandan yardımı esirgemeyerek, hakkı vermekten geri durmayarak, sapıklık içerisinde uzun süre durmayarak, hidâyetten fazla uzak kalmayarak; kibirden, böbürlenmeden ve gururdan kaçınarak, fücûrdan ve kötülük hususunda yarışmaktan sakınarak, kendini beğenmişlikten sakınarak, çok sevinip şımarmaktan sakınarak, kötü söz söylemekten uzak durarak, hayâsızca ve aşağılıkça sözler söylemekten kaçınarak, kötü ahlaktan uzak durarak, sidikten ve bütün pisliklerden kaçınarak Allah Tebâreke ve Teâlâ'ya itaat etmektir.

4- Işte bu Allah'ın dîninin -yani imanın- ve Allah'ın iman kapsamında emrettiklerinin, kendisinin katından gelenleri ikrar etmenin, imanın O'nun beyan etmiş olduğu helallerinin, haramlarının, sünnetlerinin ve farzlarının sıfatıdır. Size insanlardan akıl sâhibi olanların yararlanacağı şeyler zikredildi. Her bilenin yukarısında bir bilen vardır. Bunların tamamını takvâ kendisinde toplar. Şu hâlde Allah'tan korkun. O'nun ipine sıkıca tutunun. Kuvvet ancak Allah iledir. Allah'tan hem bizi hem de sizi kendisinin rızâsına ve cennetine ulaştıracak şeylere muvaffak kılmasını niyaz ederim. (Dahhâk'ın sözleri burada sona erdi.)

-5-

EBU'Z ZİNÂD ABDULLAH B. ZEKVÂN'IN (V. 131) RİSÂLESİ

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

SÜNNET'İN KONUMUNUN BEYÂNI VE REYDEN SAKINDIRMA

صورة المخطوط من كتاب «الحجة في بيان المحجة»

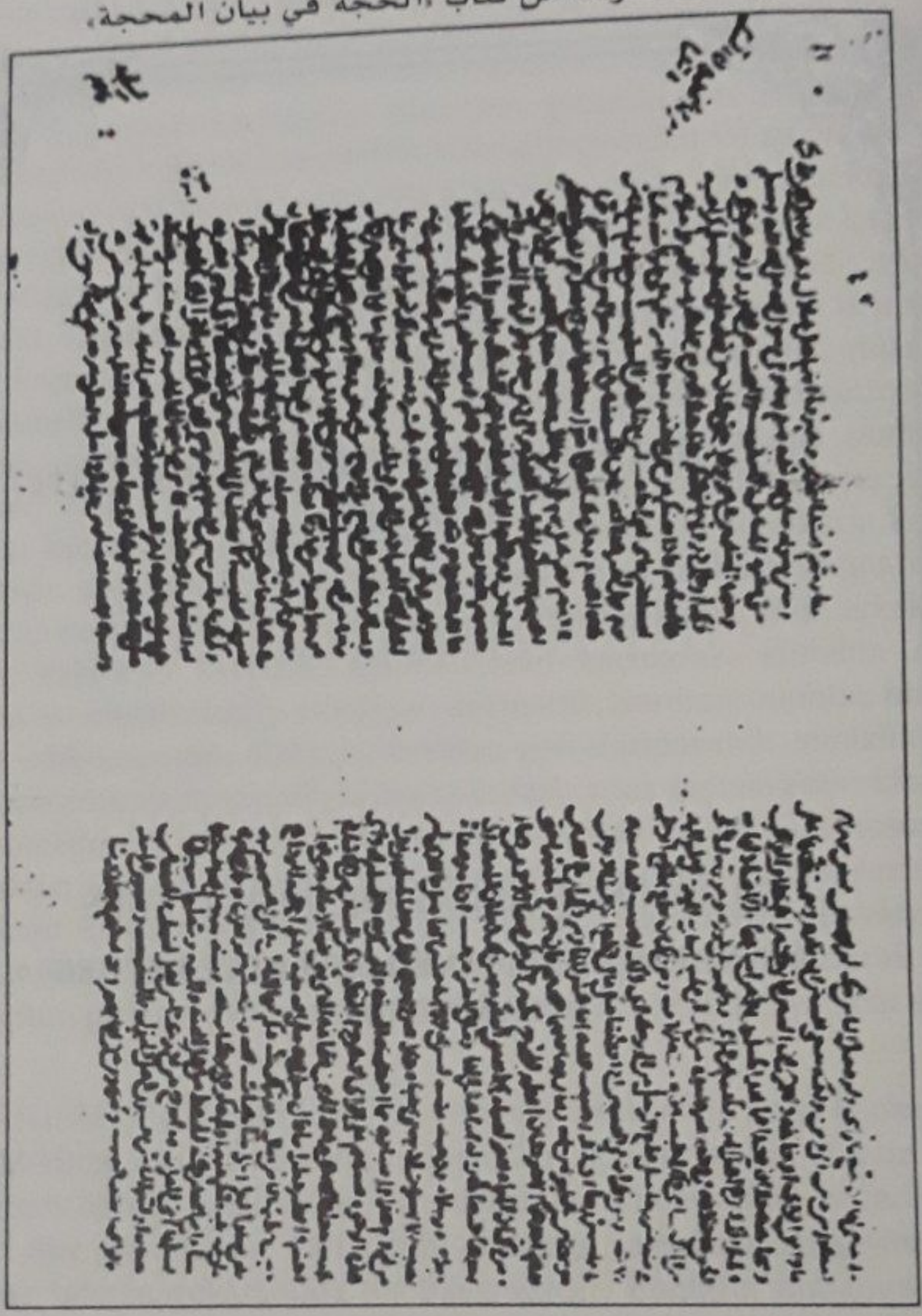

Risâlenin sâhibinin ismi Abdullah b. Zekvân el-Medenî'dir. Kureyşlilerin mevlâsıdır. Künyesi Ebu Abdurrahmân'dır. Ebu'z Zinâd olarak meşhûr olmuştur. Yaklaşık 65 yılında İbn Abbas *(radıyallahu anhuma)* hayatta iken doğmuştur. 131 yılında da vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed şöyle demiştir: "Süfyân Ebu'z Zinâd'a 'Emîru'l Mü'minîne fi'l hadîs/Hadiste Müminlerin Emîri' derdi.

Ebû Hâtim "Sika, fakîh, hadîsi sâlih ve sünnet ehli bir kimseydi" demiştir.

Mus'ab b. Abdullah ez-Zubeyrî "Ebu'z Zinâd Medîne ehlinin fakîhi idi" demiştir.

İbnu'l Medînî "Tâbiîn'in büyüklerinden sonra Medîne'de falandan, falancadan ve Ebu'z Zinâd'dan daha âlim kimse kalmamıştı" demiştir. Bu hâl tercemede Tehzîbu'l Kemâl'den (14/482) ve es-Siyer'den (5/455) faydalanılmıştır.

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Ebu'z Zinâd *(rahimehullah)* Sünnet'in konumunu ve yerini açıklamış, onun değerinin büyüklüğünü ortaya koymuş, ona yapışmaktan bahsetmiştir. Yine o bu risâlede reyi zemmetmiş, reye uymaktan sakındırmış, Sünnet'in reyin hilâfına geldiğini beyân etmiştir. Yine o bu risâlede din hususundaki tartışmaları yermiş, din hususunda tartışanları bırakmayı, onlardan uzak durmayı, onlara karşı çıkmayı tavsiye etmiştir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Kıvâmussünne İsmâîl b. Muhammed et-Teymî el-Isbehânî *(rahimehullah)*'ın "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce" isimli kitabından çıkardım. Bunu yaparken eserin Türkiye'deki Lâleli Kütüphânesi'nde bulunan el yazması nüshasının fotoğrafına itimad ettim. Sonra bu nüshayı matbû' olan nüsha ile (1/198) karşılaştırdım. Bu nüsha Fârûk Yayınevi tarafından basılmıştır ve dört el yazması nüsha incelenerek tahkîk edilmiştir.

Kıvâmussünne Ebu'l Kâsım İsmâîl b. Muhammed et-Teymî el-Isbehânî, el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce'de şöyle demiştir: Bize Ahmed b. Abdulğaffâr b. Eşte haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Ahmed b. Useyd tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Esram tahdis etti, dedi ki: Bize Îsâ b. Mînâ el-Medînî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebi'z Zinâd tahdis etti, babasının şöyle dediğini aktardı:

1- Sünnetlere kesinlikle karşı çıkılamaz. Sünnetlere reye göre uyulamaz. Eğer insanlar bunu yapsalardı bir dinden diğerine intikâl etmedikleri hiçbir gün olmazdı. Fakat sünnetler hususunda yapılması gereken, her du-

rumda onları takip etmek, reye uydukları durumda da uymadıkları durumda da onlara sıkıca yapışmaktır.

2- Yemin ederim ki sünnetler [ve hakkın vecihleri] çoğu zaman reyin hilâfına gelir. Sünnetler çoğu zaman reyin hilâfınadır ve reyin çok uzağındadır. Dolayısıyla müslümanlar sünnetlere uymaktan ve onlara boyun eğmekten bir kaçış bulamazlar.

3- Yine bu sebepten dolayı ilim ve din ehli reyden uzak durmuşlardır. Sünnet de onlara yetmiş, onları reyden müstağnî kılmıştır. Onlara reyin derinliğini, kusurunu ve hakkın birçok meselede onun hilâfına geldiğini göstermiştir. Örneğin elin parmaklarını kesmek kolu omuzdan kesmek gibidir. Bu ikisinden hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin diyet 6 bin (dirhem)dir. Yine ayağın parmaklarını kesmek -zararı daha az olmasına rağmen- bacağı uyluktan kesmek gibidir. Bu ikisinden hangisi gerçekleşir ise gerçekleşsin, diyet 6 bin (dirhem)dir. Yine çıkarılan iki gözün diyeti etrafı kesilen iki kulağın diyeti ile aynıdır. Hâlbuki etrafı kesilen iki kulağın uğradığı zarar daha azdır. Fakat ikisinin diyeti de 12 bin (dirhem)dir.

Yine başta kemiği açığa çıkaracak şekilde iki küçük yara açılsa -iki yaranın arası sağlamsa- bunun diyeti yüz dinardır. Fakat ikisinin arası da yaralansa ve böylece biri diğeri ile birleşse daha fazla yara meydana gelmiş olmakla birlikte bu durumda diyet ancak elli dinar olur. Yine kadın orucu kazâ eder, namazı kazâ etmez. Yine iki adamdan birinin iki kulağı da kesiliyor. Onun alacağı diyet 12 bin (dirhem)dir. Diğeri de öldürülüyor; böylece kulakları, gözleri, elleri, ayakları ve kendisi gidiyor. Buna rağmen bu kimse için de tıpkı sadece kulaklarının etrafı kesilmiş olan kimse için olan şey, yani 12 bin (dirhem) vardır. Bunlara benzeyen örnekler çoktur.

4- Müslümanlar bunları ve Sünnet'in apaçık şekilde beyân ettiği benzer hükümleri uygulamaktan, bunlara yapışmaktan ve teslimiyet göstermekten başka yol bulamamışlardır. Bu örneklerden hangisi reye uygundur? Hangisi düşünerek çıkarsanabilir? Fakat İslâm'daki sünnetler Allah'ın kılışıyla dînin özüdür, İslâm'ın kendisi üzerine binâ edildiği temelidir.

5- Hangi söz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Vedâ Haccı'nda insanlara hitap ederken söylediği şu sözden daha ciddî olabilir: "Sizin aranızda, ey insanlar, kendisine sıkıca tutunduğunuz takdirde asla sapıtmaya-

cağınız apaçık bir şey bıraktım: Allah'ın kitabı ve nebînizin sünneti..."[9] Görüldüğü üzere Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ikisini birlikte zikretmiştir. Allah'ın kitabından ve nebîsinin sünnetinden sonra da bir şey zikretmemiştir. Allah'a yemin ederim ki biz sünneti anlayış sâhibi güvenilir kimselerden tıpkı Kur'ân'ın âyetlerini öğrendiğimiz gibi alıyor ve öğreniyorduk.

6- Kendilerine yetiştiğimiz fazîlet ve anlayış sâhibi, insanlara öncülük eden hayırlı kimseler sürekli cedel ehlini ve akılcıları yere gelmişlerdir. Reye uymayı en sert şekilde kınamışlar, rey ehliyle görüşmekten ve onlarla birlikte oturmaktan sakındırmışlardır. Bizi onlara yakın olmaktan en sert şekilde sakındırmışlardır. Bize onların sapık olduklarını, Allah'ın kitabının ve resûlünün sünnetinin manalarını tahrif ettiklerini söylemişlerdir.

7- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (gereksiz) meseleleri, meselelere dalmayı ve onlar üzerinde derin derin düşünmeyi hoş görmedi ve bundan sakındırdı. Bundan önce vefat etmedi. Müslümanları birçok yerde bu hususta uyardı. O'nun şu buyruğu bu hususstaki hoşnutsuzluğunu göstermektedir: "Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Zira sizden öncekiler ancak (çok) soru sormaları ve nebîlerine muhâlefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Sizi bir şeyden sakındırdığım zaman ondan kaçının. Size bir şey emrettiğim zaman gücünüzün yettiği ölçüde onu yerine getirin."[10] Şu hâlde hangi şey akleden kimse için akılcılık yapmaktan vazgeçirme hususunda bundan daha etkilidir? İnsanlar kendilerine bu sözün söylendiği gün meselelerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda bugün insanların ulaştıklarının yüzde birine ulaşmamışlardı.

8- Hevâlarına uyanlar ve hakka muhâlefet edenler tartışmaya girip durmalarından ve dinleri hususunda fikir yürütmelerinden başka bir sebepten dolayı mı helâk oldular ki? Onlar her gün farklı bir sapık din üzeredirler, yeni bir şüphe içerisindedirler.

Onlar hangi din üzere olsalar –üzerinde oldukları din hoşlarına gitse bile- cedel ve fikir yürütme onları başka bir dine taşır. Eğer onlar sünnetlere ve müslümanların yoluna uyup cedeli bıraksalardı, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerini teşvik ettiği ve kendileri için râzı olduğu şeye uysalardı mutlaka şüphelerden kurtulurlardı. Fakat onlar üzerlerinden

---

[9] Nesâi Sünen-i Kübrâ'da (20123) Hâkim de el-Müstedrek'te (1/93) İbn Abbas yoluyla rivâyet etmiştir.

[10] Müslim, 3236.

alınan yükün altına girdiler. Allah'ın emri hususunda düşünüp akıllarının almadığı şeyleri akıllarına yüklediler. Zaten akıllara layık olan da bunları kuşatamaması ve bunları kuşatmaya çalışırken yorgun düşmesidir! İşte onlar böylece girdikleri yerden çıkıp kurtulamadılar. Allah'ın kullara verdiği azıcık ilim, onların elde edemedikleri ilimlerin yanında nedir ki? Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Sana rûhtan soruyorlar. De ki: Rûh Rabbimin işlerindendir. Size ilimden ancak pek az verilmiştir." (İsrâ, 85)*

9- Allah *(Azze ve celle)* Mûsâ *(aleyhisselam)*'ı kendisi sebebiyle kınadığı şeyi karşılaştığı adamla yaşadıklarını anlatmıştır. O şöyle buyurmuştur:

"Kullarımızdan, kendisine katımızdan bir rahmet verdiğimiz ve tarafı-mızdan bir ilim öğrettiğimiz bir kul buldular." (Kehf, 65)

Mûsâ *(aleyhisselam)*; gemiyi deldiği zaman, çocuğu öldürdüğü zaman ve duvarı onardığı zaman onun yanındaydı. Nitekim Allah *(Azze ve celle)* kitabında bunu bildirmiştir. Mûsâ bunlara karşı çıktı. Bunlar zâhiren ona kalplerin doğru bulmadığı ve akılların kabul etmediği birer münker gibi geldi. Tâ ki Allah Mûsâ'ya bunların iç yüzünü gösterdi de Mûsâ bildi.

10- İslâm'ın sünnetlerinden ve dînin şeriatlerinden reye uymayanlar ve akıllara aykırı olanlar da bunlar gibidir. Eğer insanlar bu sünnetlerin ve şeriatlerin asılları üzerindeki örtüyü kaldıracak olsalar, onlar mutlaka tıpkı gemi örneğinde, oğlan örneğinde ve duvar örneğinde olduğu gibi karışıklıktan uzak ve apaçık bir şekilde gelirler. Zira Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiği, Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın getirdiği gibidir. İkisi de birlikte ele alınırlar ve birbirlerine benzerler.

11- "Ben üzerindeki örtü kalkmadıkça ve dayandığı temelleri bilmedikçe ne bir sünneti kabul ederim ne de müslümanların uygulaya geldikleri herhangi bir şeyi kabul ederim" diyen ya da bunu dili ile söylemese bile görüşü ve ameli bu doğrultuda olan kimseden daha cahil, daha sapık; Allah'ın hakkı, Resûlü'nün hakkı, İslâm'ın nûru ve burhânı hususundaki bilgisi daha kıt kim vardır? Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem kılıp, sonra verdiğin hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı hissetmeksizin sana tam bir şekilde teslimiyet göstermedikleri sürece iman etmiş olmazlar." (Nisâ, 65) (Risâle burada sona erdi.)

ABDURRAHMÂN B. AMR EL-EVZÂÎ'NİN (V. 157) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

1- SÜNNET'TEN AYRILMAMAK GEREKTİĞİNE DÂİR TAVSİYE VE İMAN İLE İLGİLİ MESELELER-DE MÜRCİE'YE REDDİYE

2- SAHÂBE'YE UYMAK (GEREKTİĞİ) VE KADERİN İSBÂTI

صورة المخطوط من «الإبانة الكبرى» و«اللالكائي»

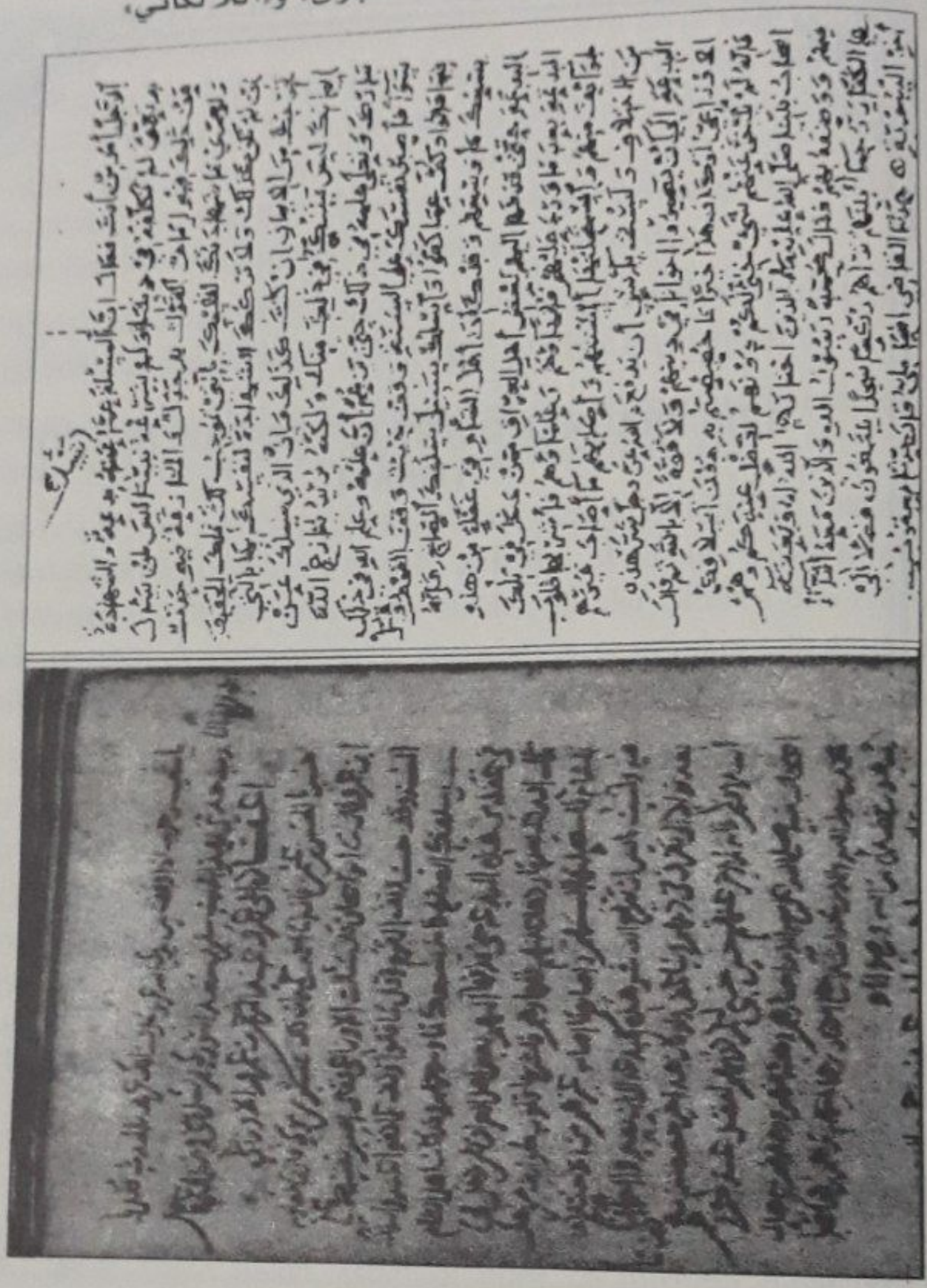

Akîdenin sâhibinin ismi Abdurrahmân b. Amr b. Yahmed el-Evzâî'dir. Künyesi Ebû Amr'dır. el-Evzâî olarak meşhur olmuştur. Bazı sahabîlerin hayatta bulunduğu bir dönemde, hicrî 88 yılında doğmuştur. 157 yılında da vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İsmâil b. Ayyâş şöyle demiştir: "İnsanları, 140 yılında 'Evzâî bugün ümmetin âlimidir' derken işittim."

Mâlik "Evzâî kendisine uyulan bir imamdır" demiştir.

İbn Mehdî "Evzâî sünnette imamdı" demiştir.

Mizzî de şöyle demiştir: "Zamanında hadiste ve fıkıhta Şam ehlinin imamı idi. Dımeşk'te, el-Ferâdîs kapısının dışında, el-Evzâ' mahallesinde ikâmet ederdi. Sonra Beyrut'a gidip oraya yerleşti. Orada vefat edene kadar murâbıt olarak yaşadı."

Hâltercemenin kaynakları: el-Hılye, 8/245; Tehzîbu'l Kemâl, 17/307; es-Siyer, 7/107

* * *

1. AKîDE

SÜNNET'TEN AYRILMAMAK GEREKTİĞİNE DÂİR TAVSİYE VE İMAN İLE İLGİLİ MESELELERDE MÜRCİE'YE REDDİYE

Akîdenin Özeti: Bu akîde İmam Evzâî'ye, "Sen hakîkaten mümin misin?" diye soran kimse hakkında yöneltilen sorudan (ve onun buna verdiği cevaptan) ibârettir.

Evzâî *(rahimehullah)* o soruya bu risâle ile cevap vermiştir. O, öncelikle sonradan ortaya çıkmış ve gelip geçen imamlardan hiçbirinin hakkında söz söylemediği bu meselelerden sakındırmıştır. Sonra Sünnet üzere sabretmeyi, Selef-i Sâlihîn'in yolundan ayrılmamayı, onlardan sonra gelen bidatçilerin ortaya attıkları yeni şeyler hakkında konuşmamayı tavsiye etmiştir. Sonra amelin imana göre konumunu, amelin imanın rükünlerinden bir rükün olduğunu, Mürcie'nin görüşünün hilâfına bir kulun imanının ancak amel ile sahih olacağını beyân etmiştir. Sonra Mürcie'den sakındırmış, onların iman ile ilgili meselelerdeki sapıklıklarını açıklamıştır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi çeşitli yerlerden çıkardım:

1- El-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerî'a" isimli kitabı. Akîde bu kitabın el yazması nüshasında أ/55/ق kısmında, matbû hâlinde ise ikinci cildin 673. sayfasında 294 numarasıyla bulunmaktadır. Bunu (bu eserdeki akîdeyi) asıl kıldım.

2- İbn Batta *(rahimehullah)*'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" isimli kitabının (Benim tahkîkimle) 1301 numaralı eseri... O şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Selmân tahdis etti, dedi ki: Bize Bişr b. Mûsâ Ebû Alî el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr haber verdi. O Ebû İshâk el-Fezârî'nin şöyle dediğini rivâyet etti: el-Evzâî dedi ki... Sonra rivâyeti zikretmiştir. Bu rivâyeti alırken "el-İbâne" kitabının el yazması nüshasına itimad ettim ve bu rivâyete "b" harfi ile işâret ettim.

3- Ebû Nuaym'ın el-Hılye (8/253) isimli kitabı. Ebû Nuaym bu akîdeyi sahih isnâdı ile Bişr b. Mûsâ el-Esedî tarîki ile tahriç etmiştir. Bu rivâyete "h" harfi ile işâret ettim.

4- Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne" isimli kitabı. Bu akîde, müellifin kitabının başında zikrettiği Sünnet Ehli'nin bir araya getirilmiş akîdelerinin içinde 315. eser olarak bulunmaktadır. Müellif bu akîdeyi isnâdı ile İmam Evzâî *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize el-Hasen b. Osmân haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Hamdân haber verdi, dedi ki: Bize Bişr b. Mûsâ tahdis etti... Fakat Lâlekâî akîdeyi bütünüyle aktarmamıştır. Ancak "Sünnet üzere sabret" ifâdesinden Fetih Sûresi'ndeki âyete kadar olan kısmı aktarmıştır. Bu rivâyeti alırken Lâlekâî'nin kitabının el yazması nüshasına itimad ettim ve bu rivâyete "k" harfi ile işâret ettim.

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bize İbn Abdulhamîd tahdis etti, dedi ki: Bize Zuheyr b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr haber verdi. O Ebû İshâk el-Fezârî'nin şöyle dediğini rivâyet etti: Evzâî [bir kimseye/b] "Sen [gerçekten/h] mümin misin?" diye soran kimse hakkında şöyle demiştir:

1- Hakkında soru sorduğun şey hakkında soru sormak bidattir. Buna şehâdet etmek dinimiz hususunda üzerimize yüklenmemiş olan bir derinleşmedir. Böyle bir şeyi Nebîmiz de meşrû kılmamıştır. [Salâtın en üstünü ve selâmın en temizi O'nun üzerine olsun/h] Bu hususta soru soran kimsenin bir önderi yoktur. Bunu dile getirmek cedelden ibârettir.[11] Bu hususta tartışmak sonradan ortaya çıkan bir şeydir ve [boş bir iştir/h].

2- Yemin olsun ki kendi hakkında [buna/hb] şehâdet etmen öyle olmadığın takdirde sana o hakîkati kazandıracak değildir. (Mümin olmadığın takdirde mümin olduğuna şehâdet etmen sana mümin olma sıfatını

[11] Hılye'de "Bunu dile getirmek, içerisinde cedel bulunan söz söylemek gibidir"şeklindedir.

kazandıracak değildir.) Mümin olduğun hâlde kendi hakkında buna şehâdet etmemen de seni imandan çıkaracak değildir.

3- Sana imanın hakkında soran kimse aslında senin imanından şüphe etmemektedir. O ancak Allah Teâlâ'dan O'nun bu hususta ki ilmini çekip almak ve böylece bu hususta kendi ilminin Allah'ın ilmi ile bir olduğunu söylemek istemektedir.

4- Sen Sünnet üzere sabret. Onların (Sünnet Ehli'nin) durduğu yerde dur. Onların konuştukları konularda konuş.[12] Onların ilgilenmedikleri şeylerle ilgilenme. Senden önceki sâlih kimselerin yoluna uy. Zira onlara yeten sana da yetecektir.

5- Şam ehli önceleri bu bidatten habersizdi. Tâ ki Irak ehlinden bu bidatin içerisine giren bazı kimseler onu [onlara/bh] bulaştırdı. Önceden (Şam ehlinin) fakihleri ve âlimleri onlara karşı [bu bidati/hk] reddetmişler idi. Sonra onlardan bazı tâifelerin kalpleri bunu içti. Dilleri onu tatlı buldu. Başkalarının başına gelen ihtilâf onların da başına geldi. Ben Allah Teâlâ'nın bu bidati ortadan kaldıracağından ve böylece onların dinleri hususunda kardeş olacaklarından ümitsiz değilim.[13] Kuvvet ancak Allah iledir.

6- Evzâî sonra şöyle dedi: Eğer bu bir hayır olsaydı selefleriniz dururken size has kılınmazdı. Zira nezdinizdeki bir fazîletten dolayı onlardan saklanıp size ayrılan hiçbir hayır yoktur.[14] Onlar Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır. Allah Teâlâ onları O'nun için seçmiştir. O'nu onların arasında göndermiştir ve onlar ile vasfetmiştir.[15]

O şöyle buyurmuştur: *"Muhammed Allah'ın resûlüdür. O'nun beraberindekiler kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükû ve*

---

[12] Hılye'de ve Lâlekâî'de "Onların konuştuklarını konuş" şeklinde gelmiştir.

[13] Hılye'de şöyle gelmiştir: "Ben Allah'ın bu bid'atin kötülüğünü def edeceğinden, böylece karşılıklı sevginin dinleri hususunda boşluğa ve karşılıklı buğza dönüşmesinden sonra bunun bir cevap olmasından ümitsiz değilim." (Görüldüğü gibi Hılye'deki ifâdeden bir şey anlaşılmamaktadır.) Lâlekâî'de de şöyle gelmiştir: "Böylece aralarındaki sevginin dinleri hususunda ayrışmaya ve karşılıklı buğza dönüşmesinden sonra kardeş olmalarından..."

[14] Hılye'de şöyle gelmiştir: "Onların hakkı olmayıp da sizin hakkınız olan hiçbir hayır yoktur..." İbâne'de de şöyle gelmiştir: "Onlardan saklanıp size ayrılan hiçbir şey yoktur..."

[15] Hılye'de şöyle gelmiştir: "Onları vasfettiği şeyler ile vasfetmiştir..."

secde hâlinde, Allah'tan lütuf ve rızâ ararlarken görürsün..." (Fetih, 29) Sûrenin sonuna kadar (onları vasfetmiştir).[16]

7- (Mürcie) şöyle demektedir: Allah'ın farzları imandan değildir! İman, amel olmadan da talep edilebilir! İnsanlar imanları hususunda birbirlerinden üstün değillerdir! Onların sâlihi de fâciri de iman yönünden eşittir!

8- Hâlbuki hadis Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bu(nları destekleyecek) şekilde gelmemiştir. Zira bize O'nun şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "İman yetmiş küsur -ya da altmış küsur- parçadır. Bunların ilki Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet etmektir. En aşağısı da yoldan rahatsızlık veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şûbedir."[17]

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"'Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin' diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı." (Şûrâ, 13)* Din tasdîktir. Tasdîk de iman ve ameldir. Allah dîni söz ve amel olarak vasfetmiş, şöyle buyurmuştur: *"Tevbe edip namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse artık onlar sizin din kardeşlerinizdir..." (Tevbe, 11)* Burada şirkten tevbe etmek sözdür ve imandandır. Namaz ve zekât da ameldir. (Risâle burada sona erdi.)

Hallâl *(rahimehullah)* da bu risâleyi "es-Sünne"de (927) muhtasar olarak rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr el-Mervezî'nin haber verdiğine göre Hârûn b. Hamîd el-Vâsıtî kendilerine Ravh b. Ubâde'nin şöyle dediğini zikretmiştir: Bir adam Evzâî'ye "Sen hakîkaten mümin misin?" diye mektup yazdı. Evzâî de ona şunu yazdı:

Yazdığın mektupta "Sen hakîkaten mümin misin?" diye sormuşsun. Bu konuda soru sormak bidattir. Bu hususta söz söylemek cedeldir. [Ayrıca] selefimiz bize bunu açıklamamıştır. Dinimizde de bununla yükümlü tutulmadık. "Hakîkaten mümin misin?" diye sormuşsun. Yemin ederim ki iman üzere isem benim buna şehâdet etmemem bana bir zarar vermez. Eğer iman üzere değilsem buna şehâdet etmem bana bir fayda sağlamaz. Sünnet'in sana dur dediği yerde dur. Din hususunda derinlere dalmaktan sakın. [Zira derinlere dalmak] ilimde derinleşmek demek değildir. İlimde

---

[16] Risâle; Âcurrî'de, İbn Batta'da ve Lâlekâî'de burada sona ermektedir. Bundan sonraki kısım yalnızca Hılye'de bulunmaktadır.

[17] Ahmed, 9748; Buhârî, 9; Müslim, 35,

derinleşenler ilimlerinin bittiği yerde *"Ona iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" (Âli İmrân, 7)* derler. (Evzâî'nin sözleri burada sona erdi.)

Bunu ayrıca İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1222) yine Ebû Bekr el-Mervezî tarîkiyle rivâyet etmiştir. İki köşeli parantez arasında bulunanlar onun rivâyetindendir. Bunu ayrıca Ebû Nuaym da "el-Hılye"de (6/143) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ahmed b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Bişr b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû İshâk el-Fezârî tahdis etti, dedi ki:

"Evzâî dedi ki: Sünnet üzere sabret. Onların (selefin) durdukları yerde dur. Onların söylediklerini söyle. Onların ilgilenmediklerinden yüz çevir. Kendinden önceki sâlih kimselerin yoluna uy. Onlara yeten sana da yetecektir. İman ancak söz ile istikamet bulur. Söz de ancak amel ile doğruluk kazanır. İman, söz ve amel ise ancak niyet ve Sünnet'e uygunluk ile doğru olur. Bizden önce gelip geçen selefimiz iman ile ameli birbirinden ayırmazlardı. Amel imandandır. İman da ameldendir. İman, bütün bunları kapsayan bir isimdir. Nitekim dinden olan bu şeyleri iman ismi bir araya getirmektedir. Amel de onu tasdîk etmektedir. Kim dili ile iman eder, kalbi ile bilir, ilmi ile de bunu tasdîk ederse işte kopması mümkün olmayan sapasağlam kulp budur! Kim de dili ile söyler fakat kalbi ile bilmez ve ilmi ile tasdîk etmezse bu ondan kabul edilmez. Âhirette de hüsrâna uğrayanlardan olur."

* * *

2. AKÎDE

SAHÂBE'YE UYMAK (GEREKTİĞİ) VE KADERİN İSBÂTI

Akîdenin Özeti: Bu risâle kader meselelerinde şüpheye düşmüş kimseye verilen bir cevaptan ibârettir. İmam Evzâî *(rahimehullah)* verdiği cevapta Allah Teâlâ'nın dînin hususunda şüpheye düşmekten ve şaşkınlıktan Allah'a sığınarak başlamıştır. Sonra Sahâbe'nin üzerinde bulunduğu şeye sıkıca yapışma hususunda son derece önemli bir kâideyi zikretmiş, sonra cemaatten ayrılmamayı tavsiye edip cemaate muhâlefet etmekten sakındırmıştır. Dinde sonradan ortaya atılan bidatlere karşı takınılması gereken tavır hususunda sahih menheci beyân etmiştir. Sonra Allah Teâlâ'nın kaderlerine iman meselesini açıklamıştır.

Akîdenin Kaynağı: Bu risâleyi el-İbânetu'l Kubrâ kitabından (benim tahkîkimle 1976 numaralı eser) çıkardım. Kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Bu nüshayı Râye (2/254) ve Fârûk (3/221) yayınevlerinin baskılarıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi İbn Batta'dan başka rivâyet eden kimse bulamadım.

İbn Batta *(rahimehullah)* el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir: Bize Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer el-Hâfız tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs er-Râzî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Evzâî, Sâlih b. Bekr'e şöyle yazdı: "Bundan sonra;

1- Mektubun bana ulaştı. İçerisinde kitapların insanlar arasında çoğalmasından, insanların kader hususunda birbirlerinin sözlerini reddetmelerinden, öyle ki kendinizi kader hakkında şüpheye düşmüş hissetmenizden bahsediyorsun. Benden sana sahip olduğum görüşü yazmamı ve bunu yaparken sözü uzatmamamı istiyorsun.

Dînimiz hususunda şaşkınlığa düşmekten ve hak ile bâtılın bize karışık gelmesinden Allah'a sığınırız.

2- Ben sana tek bir şey tavsiye edeceğim. Bu senden şüpheyi söküp atacak. Ona sımsıkı yapıştığın takdirde inşâllah hidâyet yoluna gireceksin.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının bu meselede ne üzere olduklarına bak. Eğer onlar bu meselede ihtilâf etmişlerse onların görüşlerinden aklına yatanı al. Zira durum böyleyse bu meselede genişlik içerisindesin demektir. Yok, onlar bu meselede bir görüş üzere birleşmişlerse ve onlardan tek bir kişi bile onlardan ayrılmamışsa, bu durumda onlardan ayrılıp nereye gidilecektir? Zira helâk onlara muhâlefet etmektedir. Onlar bir şey üzerinde görüş birliği etmişlerse hidâyetin ondan başkasında olması asla söz konusu olmamıştır. Nitekim Allah *(Azze ve celle)* onların izinden gidenleri övmüş, şöyle buyurmuştur: *"..ve onlara güzellikle uyanlar..." (Tevbe, 100)*

3- Kader konusunda olsun başka konuda olsun, Kur'ân'ı onların üzerinde oldukları şeyin hilâfına yorumlayan kimselerden uzak dur. Kadercilerin yanlış yolda olduklarını gösteren en büyük delillerden biri de, onların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından bu tartışmaların yaşandığı zamana yetişmiş ve kendileriyle aynı görüşte olan hiçbir kimseye uymamakta olmalarıdır. Onlardan (Sahâbe'den) birçok kimse bu tartışmaların

yaşandığı zamana yetiştiler fakat bu tartışmalardan uzak durdular. Bu meselede söz söylemek dillerine ağır geldi.

Sen de biliyorsun ki onlardan bir topluluk imamlarına isyân etmişlerdir. Eğer hidâyet üzere olsalardı onlara isyân etmezlerdi. Onlardan geriye kalanlar sâhip oldukları görüş hususunda ülfet üzere birleşemediler. Ümmetleri ise birlik oldu. Zira İslâm'da cemaat olmadan velâyet ayrılıktır.

4- Kaderi ikrâr et. Zira Allah *(Azze ve celle)*'nin ilminin önüne hiçbir şey geçemez. Yine sen yapabilirliğin ile onu geçersiz kılamazsın ki ihmal edilesin. İslâm'da hiç kimse hemel[18] görüşünden daha aşırı bir görüşe sapmamıştır. Zira bir mümin Allah'ın kaderinden olan bir şeyi -bu Allah'ın bir hayrı ona yönlendirmesi de olabilir, bir şerri ondan çevirmesi de olabilir- kendisine izâfe etmez. Bu ancak Allah'ın elindedir. Bunu O'ndan başka kimse elinde bulunduramaz.

Allah kimin için bir hayır dilerse onu sevdiği şeye muvaffak kılar ve göğsünü ona açar. Kimin için şer dilerse onu nefsiyle başbaşa bırakır. Onun aleyhine hüccet edinir. Sonra da zulmetmesi söz konusu olmaksızın ona azap eder.

Allah'tan bizi ve sizi her türlü helâktan ve zelleden muhâfaza buyurmasını niyaz ederiz. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."

---

[18] Hemel: Allah'ın insanları başıboş bıraktığı düşüncesi.

-7-

SÜFYÂN B. SAÎD B. MESRÛK ES-SEVRÎ'NİN (V.161) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

1- SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ

2- BİDAT VE HEVÂ EHLİNİN GÖRÜŞLERİNDEN SAKINDIRMA

3- ALLAH TEÂLÂ'NIN KADERLERİNİ İSBÂT

4- İLK HÂLE İTTİBÂ ETMENİN GEREKLİLİĞİ HAKKINDA BİR RİSÂLE VE DÜNYÂYA DEĞER VERMEMEYİ TAVSİYE

صورة من المخطوط من كتاب اللالكائي

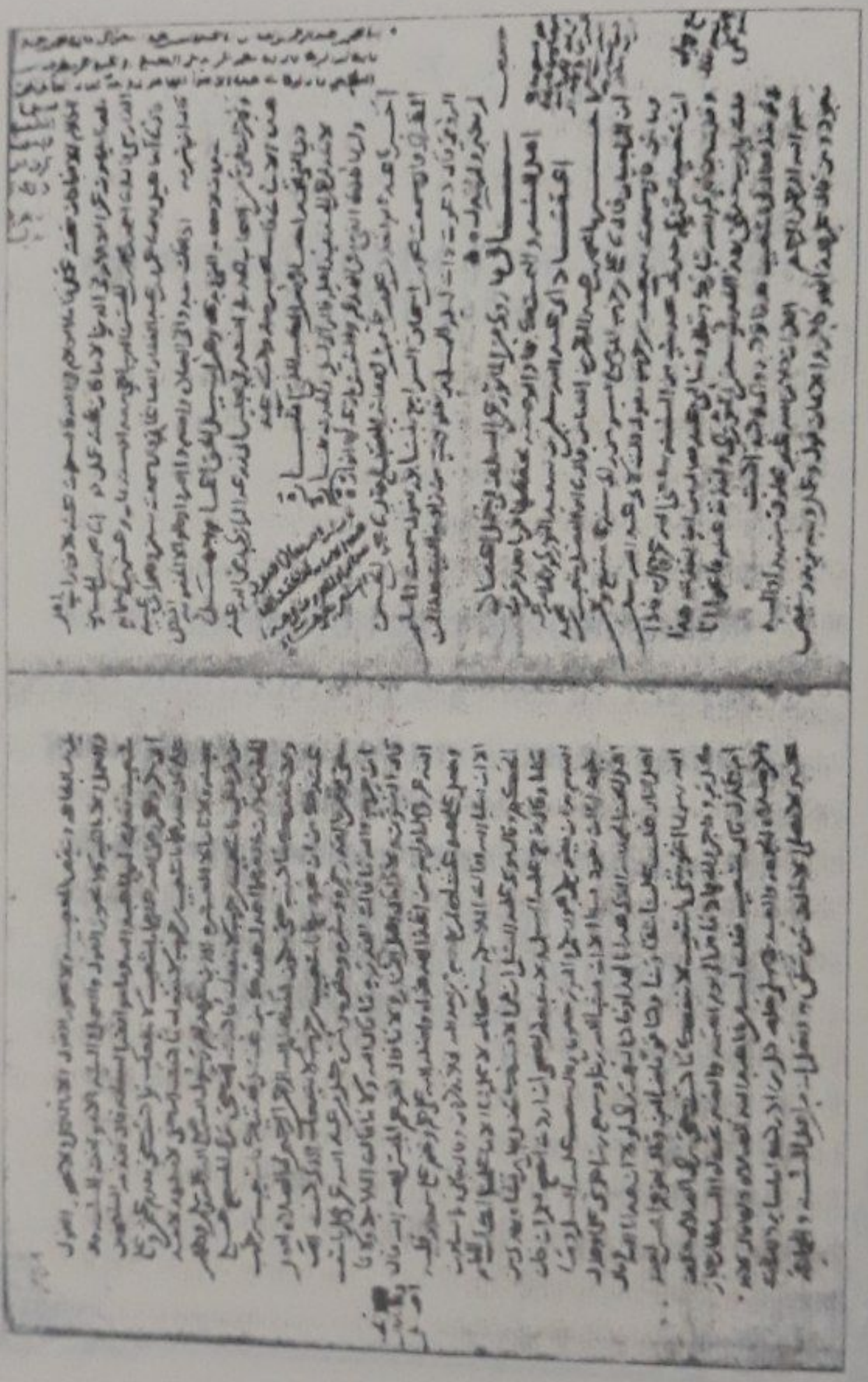

صورة المخطوط

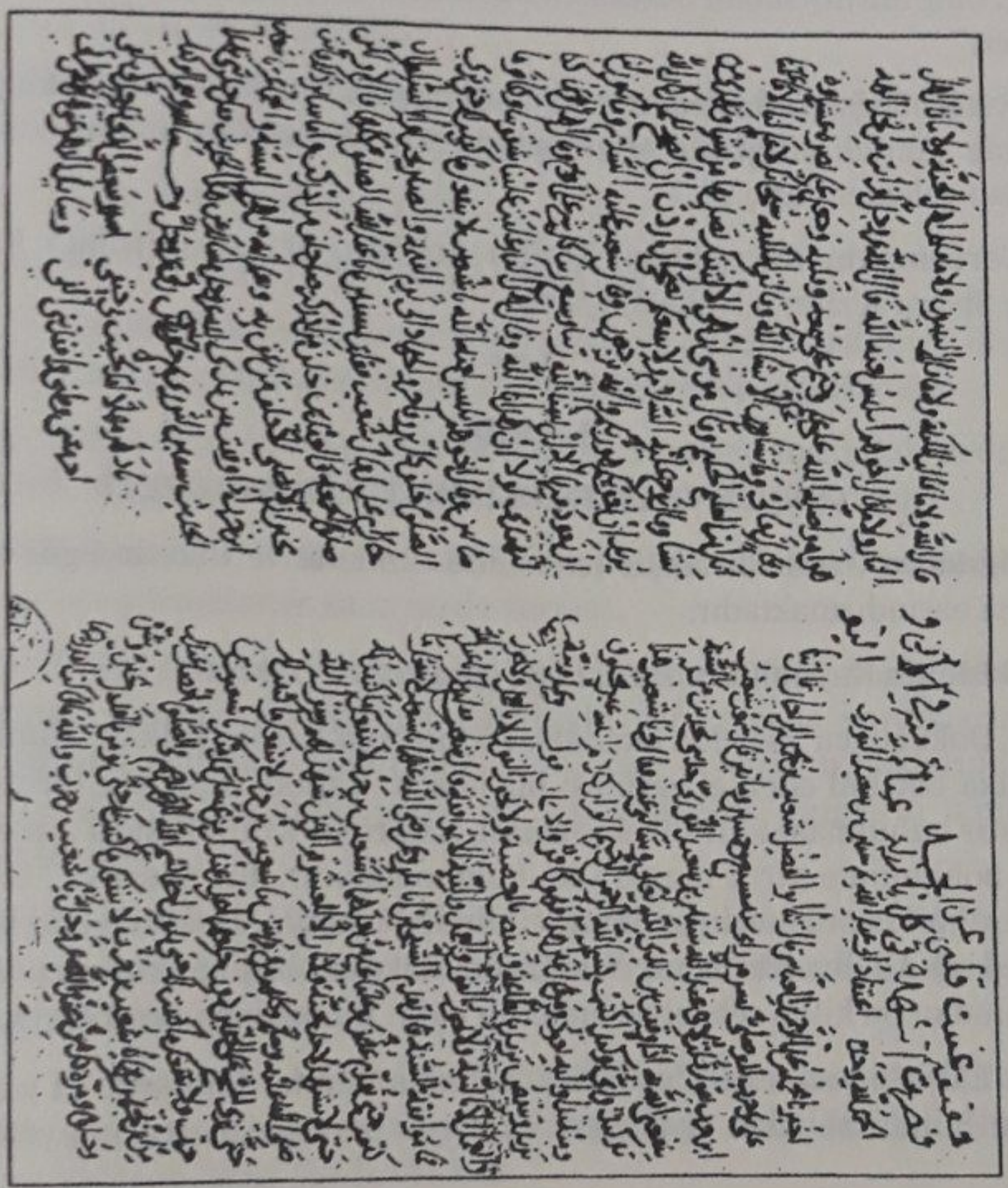

İsmi Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî, künyesi Ebû Abdullah'tır. 97 yılında doğmuş, 161 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri:

Şu'be, İbn Uyeyne, Ebû Âsım, Yahyâ b. Maîn ve diğerleri "Süfyan es-Sevrî hadiste müminlerin emîridir" demiştir. Bişr el-Hâfî dedi ki: "Sevrî bizim nezdimizde insanların imamı idi."

Mervezî Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İmam kimdir, bilir misin? İmam Süfyân es-Sevrî'dir. Kalbimde kimse onun önüne geçemez."

Evzâî, Süfyân'ı kastederek şöyle demiştir: "Herkesin razı olduğu ve sıhhatine şâhitlik ettiği bir şey kalmadı. Ancak Kûfe'de bulunan tek bir adamdan gelenler hâriç..."

Tercemenin Kaynakları: Târîhu Bağdâd, 9/151; Tehzîbu'l Kemâl, 11/154; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 7/229

* * *

1. AKÎDE

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ

Akîdenin Özeti: Bu akîde içerisinde sünnetle ve itikatla ilgili birçok meseleyi barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şuralardan çıkardım:

1- Dokuzuncu yüzyılda okunaklı bir meşrıkî hat ile kaleme alınmış ve iki varaka tekâbül eden el yazması bir nüsha. Varaklardan her birinde on sekiz satır bulunmaktadır. Bu el yazması, Zâhiriyye Kütüphânesi'nin el yazmaları bölümünde 3874 numara ile bulunmaktadır. Bu nüshaya "Likâ-u'l Aşri'l Avâhir" isimli eserin on ikinci cildinden ulaştım. Doktor Velîd b. Muhammed el-Alî bu nüshanın fotoğrafını kitabın başına koymuş. Bu el yazmasından bu kitap sebebiyle haberim oldu. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın "İ'tikâdu Ehli's Sünne" kitabının el yazması nüshası. Bunda bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantezin arasına yerleştirdim.

Hamd yalnız Allah'adır.

Ebû Abdullah Süfyân b. Saîd es-Sevrî'nin İtikâdı

Bize Muhammed b. Abdurrahmân b. el-Abbâs haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Fadl Şuayb b. Muhammed er-Râciyân tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Harb el-Mûsılî iki yüz elli yedi yılında Samarrâ'da tahdis etti, dedi ki: Şuayb b. Harb'i şöyle derken işittim: Süfyân b. Saîd es-Sevrî'ye dedim ki:

"Bana sünnet hakkında Allah'ın beni kendisiyle faydalandıracağı, Allah Teâlâ'nın huzûrunda durduğumda ve O'nun bana kendisi hakkında sorup ['Bunu nereden aldın?' buyurduğunda 'Ya Rabbi, bu sözü bana Süfyân es-Sevrî söyledi, ondan öğrendim' diyebileceğim, kendisiyle benim kurtulabileceğim ve senin de hesâba çekileceğin bir söz söyle." Bunun üzerine dedi ki:] "Ey Şuayb, bu bir te'kîddir ki ne te'kîddir! Yaz bakalım:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve yine O'na dönecektir. Kim bundan başkasını söylerse kâfirdir.

2- İman; söz, amel ve niyettir.

3- Artar ve azalır. Taatle artar, masiyetle azalır.

4- Söz ancak amel ile geçerli olur. Söz ve amel ancak niyet ile geçerli olur. Söz, amel ve niyet ancak [Sünnet'e] uygunlukla geçerli olur.

5- Şuayb dedi ki: "Ey Ebû Abdullah, Sünnet'e uygunluk nedir?" dedim. Dedi ki: Şeyhayn'ı yani Ebû Bekir ve Ömer'i öne geçirirsin.

6- Ey Şuayb! Osmân'ı ve Alî'yi onlardan sonrakilerin önüne geçirmediğin sürece yazdıklarım sana fayda vermez.

7- Ey Şuayb b. Harb! Herhangi bir kimsenin cennete ya da cehenneme gideceğine şâhitlik etmeyi terk etmediğin sürece sana yazdıklarım sana fayda vermez. Ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haklarında (cennetlik olduklarına) şâhitlik ettiği on kişi müstesnâ. Bunların tamamı da Kureyş'tendir.

8- Ey Şuayb b. Harb! Mestleri çıkarmadan onların üzerine mesh etmek senin katında ayaklarını yıkamaktan daha iyi olmadıkça sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

9- Ey Şuayb b. Harb! Namazda "Bismillâhirrahmânirrahîm"i gizli okumak senin nezdinde onu âşikar okumaktan daha fazîletli olmadıkça sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

10- Ey Şuayb b. Harb! Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmediğin sürece sana yazdıklarım, sana fayda vermez. Her şey Allah katındandır.

11- Ey Şuayb b. Harb! Kaderiyye öyle bir söz söyledi ki onu ne Allah söylemiştir, ne melekler söylemiştir, ne nebîler söylemiştir, ne cennet ehli söylemiştir, ne cehennem ehli söylemiştir ne de kardeşleri İblîs -Allah ona

lanet etsin- söylemiştir. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Hevâsını ilâh edinen, Allah'ın kendisini bir ilim üzere saptırmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş, gözünün önüne bir perde çekmiş olduğu kimseyi gördün mü? Onu Allah'tan başka kim hidâyet edecektir. Hâlâ öğüt almayacak mısınız?" (Câsiye, 23)*

"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (İnsân, 30)

Melekler şöyle demişlerdir: *"Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin. Senin bize öğrettiğinin hâricinde bizim bir ilmimiz yoktur. Şüphesiz Sen Alîm'sin ve Hakîm'sin!" (Bakara, 32)*

Mûsâ *(aleyhisselam)* şöyle demiştir: *"Bu ancak Senin imtihanındır. Onunla dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet edersin." (A'râf, 155)*

Nûh *(aleyhisselam)* şöyle demiştir: *"Ben her ne kadar size nasihatte bulunmak istesem de Allah sizi saptırmak istiyorsa nasihatim size fayda sağlamaz. O sizin rabbinizdir. O'na döndürüleceksiniz." (Hûd, 34)*

Şuayb *(aleyhisselam)* şöyle demiştir: *"Rabbimiz Allah dilemedikçe ona (sizin dininize) dönmemiz olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır." (A'râf, 89)*

Cennet ehli şöyle diyecektir: *"Bizi buna hidâyet eden Allah'a hamd olsun. Allah bizi hidâyet etmemiş olsaydı biz kesinlikle hidâyeti bulamazdık." (A'râf, 43)* Cehennem ehli de şöyle diyecektir: *"Bedbahtlığımıza yenik düştük ve sapık bir topluluk olup çıktık." (Mu'minûn, 106)* Kardeşleri İblîs *-Allah ona lanet etsin-* şöyle demiştir: *"Rabbim, beni azdırmana karşılık..." (Hicr, 39)*

12- Ey Şuayb! İyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında namazı câiz görmediğin sürece sana yazdıklarım, sana fayda vermez.

13- Cihâd kıyâmet gününe dek [geçerli]dir.

14- Zulmetse de âdil davransa da sultanın sancağı altında sabretmek gerekir.

15- Şuayb dedi ki: Süfyân'a "Bütün namazlar (bidatçi ya da kâfir imamın arkasında kılınır) mı?" diye sordum. Dedi ki: Hayır sadece Cuma ve bayram namazlarını yetiştiğin kimsenin arkasında kıl. Kime yetişmişsen onun arkasında kıl. (Sonra iâde et.) Bunların dışında ise yalnızca güvenip sünnet ve cemaat ehlinden olduğunu bildiğin kimsenin arkasında namaz kılmak hususunda muhayyersin. Ey Şuayb b. Harb! Allah'ın huzûrunda durduğun zaman, O sana bu sözlerden sorunca "[Rabbim,] bu sözleri bana Süfyân [b. Saîd] es-Sevrî söyledi" de, sonra Rabbimle aramdan çekil. Bize Allah yeter, O ne güzel vekildir.

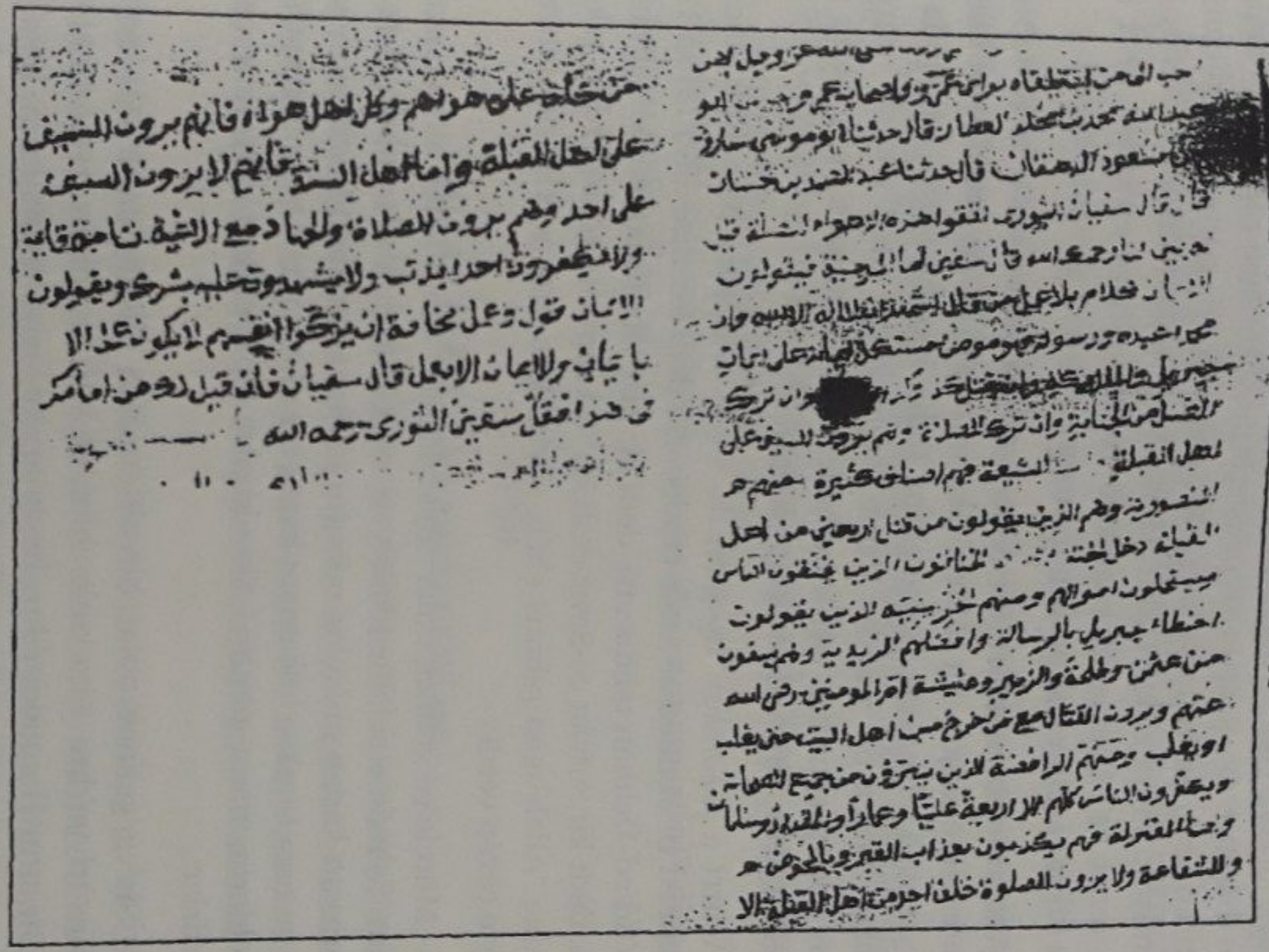

2. AKÎDE

BİDAT VE HEVÂ EHLİNİN GÖRÜŞLERİNDEN SAKINDIRMA

Akîdenin Özeti: Bu akîde İmâm Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)*'ın; Mürcie, Mu'tezile, Râfıza ve Mansûriyye gibi birçok fırkayla beraber Şîa gibi sonradan ortaya çıkmış fırkalardan ve saptırıcı görüşlerden sakındırmasından ibârettir. O *(rahimehullah)* görüşlerinin farklılığına rağmen bu fırkaları birleştiren şeyin bu ümmete karşı kılıç çekmeyi câiz görmeleri olduğundan söz etmiştir. Sonra risâleyi Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdını özetleyerek, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in kendisiyle bidat ve hevâ ehlinden ayırt edildikleri itikadı açıklayarak sonlandırmıştır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi, Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa" isimli kitabında zikretmiştir. Bu akîdeyi çıkarırken onun "eş-Şerîa" isimli kitabının el yazması nüshasına itimad ettim. Daha önce bu nüsha hakkında bilgi verilmişti. Ayrıca bu nüshayı Vatan Yayınevi'nin 1418 yılında neşrettiği baskısıyla karşılaştırdım. Akîde bu baskıda 2062 numara ile 5. cildin 2551. ve 2553. sayfaları arasında bulunmaktadır.

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da şöyle demiştir: Bize Ebû Abdullah Muhammed b. Mahled el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Mûsâ Hârûn b. Mes'ûd ed-Dehhân tahdis etti, dedi ki: Bize Abdussamed b. Hassân tahdis etti, dedi ki: Süfyân es-Sevrî dedi ki: "Şu saptırıcı görüşlerden sakının." Kendisine "Allah sana rahmet etsin, söylediğini bize açıkla" denilince Süfyân şöyle cevap verdi:

1- Mürcie'ye gelince onlar şöyle derler: "İman amel olmaksızın sözdür. Kim 'Eşhedu ellâ ilâhe illallâh ve enne Muhammeden abduhû ve rasûluh' derse şu kadar şu kadar mümini öldürse, cenâbetten gusletmeyi terk etse ve namazı bıraksa bile imanı kâmil bir mümindir. Onun imanı Cibrîl'in ve meleklerin imanı gibidir." Yine bunlar kıble ehline karşı kılıç çekmeyi câiz görürler.

2- Şîa'ya gelince onlar birçok sınıftan oluşmaktadır. Onlardan bir sınıf Mansûriyye'dir. "Kim kıble ehlinden kırk kişi öldürürse cennete girer" derler. Bir sınıf Hannâkûn'dur. İnsanları boğarlar ve mallarını helal sayarlar. Bir sınıf Harîtiyye'dir. "Cibrîl risâleti getirirken yanıldı" derler. En iyileri Zeydiyye'dir. Onlar da Osman'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve müminlerin annesi Âişe'den teberrî ederler. Ehli Beyt'ten isyan eden kimsenin

beraberinde, o gâlip gelene ya da yenilene kadar savaşmak gerektiği görüşüne sâhiptirler. Şia'nın bir sınıfı da Râfıza'dır. Onlar Sahâbe'nin tamamından teberrî ederler ve dört kişi dışında insanların hepsini tekfir ederler: Alî, Ammâr, el-Mikdâd ve Selmân.

3- Mu'tezile'ye gelince onlar kabir azâbını, Havz'ı ve şefaati inkâr ederler. Kıble ehlinden kendi görüşleri üzere olmayan birinin arkasında namaz kılmayı câiz görmezler.

4- Bidat ehlini bırak çünkü onlar kıble ehline karşı kılıç çekmeyi câiz görürler.

5- Ehli Sünnet ise kimseye karşı kılıç çekmeyi câiz görmez.

6- Onlar namazın ve cihâdın imamlarla birlikte tam olarak yerine getirilebileceği görüşündedirler.

7- Kimseyi günahından dolayı tekfir edip şirk üzere olduğunu söylemezler.

8- Kendilerini temize çıkarmaktan çekinerek "İman söz ve ameldir" derler. İmansız amel, amelsiz iman olmaz.

Süfyân dedi ki: Sana "Bunlar hususunda imamın kimdir?" diye sorarlarsa "Süfyân es-Sevrî'dir" de!

* * *

3. AKÎDE

ALLAH TEÂLÂ'NIN KADERLERİNİ İSBÂT

Akîdenin Özeti: Bu akîde Ebû Dâvûd ed-Dîlî'nin, Allah Teâlâ'nın kulları üzerine yazdığı kaderlerin, O'nun hayrı ve şerri takdir ettiğinin, yine O'nun yazdığı ve takdir ettiği hayırlarda ve şerlerde kullarına zulmetmediğinin isbâtı hakkında Süfyân es-Sevrî'ye gönderdiği bir mektuptan ibârettir.

Akîdenin Kaynağı: Bu akîdeyi İbn Batta *(rahimehullah)*'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabından çıkardım. Bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Ondan başka bu akîdeyi tahriç edene de vâkıf olamadım. İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Bana Ebû Bekr Muhammed b. Eyyûb b. el-Muâfâ el-Bezzâz tahdis etti, dedi ki: Bana Ebu'l Hasen es-Sûfi tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b.

Alî b. Affân tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Numeyr tahdis etti, dedi ki: Ebû Dâvûd ed-Dîlî Süfyân es-Sevrî'ye şunu yazdı:

"Bundan sonra; Benim hakkımda hidâyetimi, (günahlardan ve şirkten) korunacağımı ve rüşdümü takdir eden, sonra beni yardımsız bırakan, saptıran, doğrudan mahrum bırakan, sonra da beni cezalandırıp azap yurduna yerleştiren bir Rab hakkında ne diyorsun? Bu Rab bana âdil mi davranmıştır yoksa haksızlık mı etmiştir?"

Bunun üzerine Süfyân ona şunu yazdı:

"Bundan sonra; Eğer Allah'ın seni (günahlardan ve şirkten) korumasının, muvaffak kılmasının ve doğruya iletmesinin, senin O'nun üzerindeki hakkın olduğunu fakat O'nun bunu senden esirgediğini söyleyebiliyorsan, evet, sana zulmetmiştir (!) Allah *(Azze ve celle)*'nin birine zulmetmesi imkânsızdır. Eğer bunların Allah'ın fazlından olduğunu söylüyorsan Allah fazlını dilediğine verir. Allah Semî'dir (İşiten'dir), Alîm'dir (Bilen'dir)."

* * *

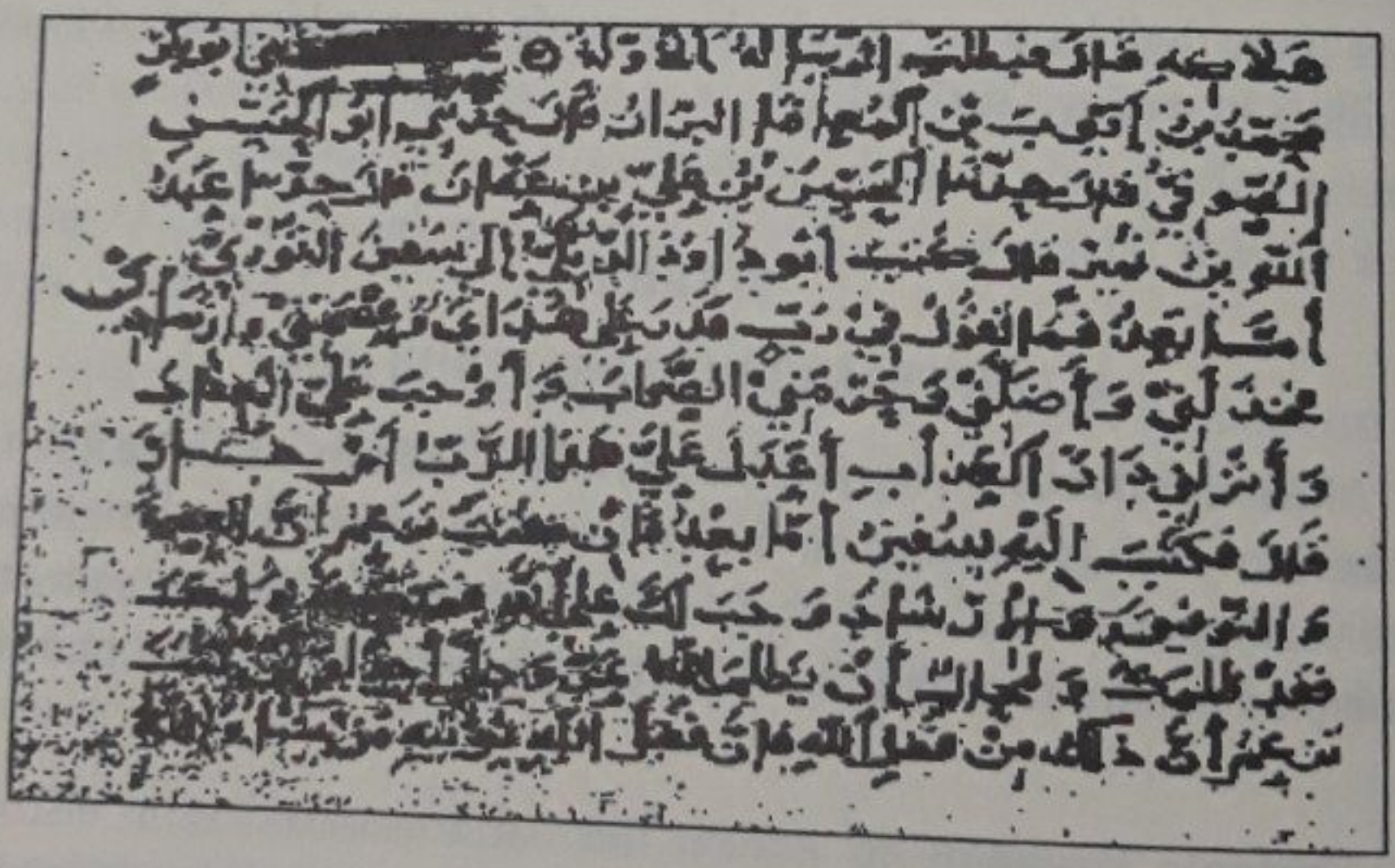

4.AKÎDE

İLK HÂLE İTTİBÂ ETMENİN GEREKLİLİĞİ HAKKINDA BİR RİSÂLE VE DÜNYÂYA DEĞER VERMEMEYİ TAVSİYE

Akîdenin Özeti: Bu risâle asıl itibariyle Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)*'ın âbid ve zâhid Abbâd b. Abbâd *(rahimehullah)*'a, onun kendisinden içerisinde bulunduğu zamanda arkadaşlık etmesi gereken kişilerin hasletlerini yazmasını istemesi üzerine gönderdiği bir cevaptır.

Süfyân *(rahimehullah)* bu talep üzerine ona, içerisinde zamanının insanlarını vasfettiği ve onlardan sakındırdığı, ümmetin selefinin üzerinde bulunduğu ilk hâle yapışmayı, dünyâya değer vermemeyi, onu küçük görmeyi, dünya ehlinin arasına fazla karışmamayı, uzlete mülâzemet etmeyi, gizlenmeyi, yöneticilerin yanına girip çıkmaktan sakınmayı tavsiye ettiği, şeytanın bu konuda ne kadar kârinin aklını karıştırdığını ve içerisinde vâkıf olacağın diğer hususları zikrettiği bu faydalı ve akıcı tavsiyeyi yazmıştır.

Risâlenin Kaynağı: Bu tavsiyeyi İbn Ebî Hâtim *(rahimehullah)*'ın "el-Cerh ve't Ta'dîl" kitabından (1/87) çıkardım. İbn Ebî Hâtim *(rahimehullah)* "el-Cerh ve't Ta'dîl"de şöyle demiştir:

Süfyân es-Sevrî'nin Abbâd b. Abbâd'a Gönderdiği Risâlesi

Bize İsmâîl b. İsrâîl es-Sellâl tahdis etti, dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis etti, dedi ki: Süfyân b. Saîd, Abbâd b. Abbâd'a mektup yazıp şöyle dedi: Süfyân b. Saîd'den Abbâd b. Abbâd'a... Selâm üzerine olsun. Ben sana karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum. Bundan sonra;

1- Ben sana Allah'tan korkmayı tavsiye ediyorum. Eğer sen Allah'tan korkarsan O seni insanlardan müstağnî kılar. Eğer insanlardan çekinirsen onlar Allah'a karşı sana bir fayda sağlayamazlar.

2- Sana içerisinde zamanındaki insanlara kendileriyle muamele edeceğin hasletleri zikredeceğim bir mektup yazmamı istedin. Onların senin üzerindeki haklarını teslim edersin. Kendi hakkını da Allah'tan istersin. Sen büyük bir mesele hakkında sordun. Bir mesele ki bugün onunla ilgilenenler ve onun gereğini yerine getirenler çok azdır. Hatta ben bunları yapan kimseyi bilmiyorum. Bu nasıl olabilir? Şu zaman hak ve bâtıl birbirine karışacak derecede bulanıklaştı. Bu zamanın şerrinden ancak boğulmakta

olan kimsenin duâ ettiği gibi duâ eden kimse kurtulabilir. Sen böyle birini biliyor musun?

3- Denirdi ki: "İnsanlar üzerine hikmet sahibi kimsenin mutlu olmayacağı bir zaman gelmesi yakındır."

4- Şu hâlde sen Allah'tan kork. Uzletten ayrılma. Kendinle uğraş. Allah'ın kitabıyla dost ol. Yöneticilerden sakın. Fakirlerle ve miskinlerle ilgilen, onlara yakın ol. Yumuşak sözle bir hayrı emredebilirsen; bu senden kabul edilirse Allah'a hamd edersin, reddedilirse nefsine yönelirsin. Zira nefsinde senin için yeterli meşguliyet vardır.

5- İnsanlar nezdinde saygın bir konumda olmaktan ve bunu arzulamaktan sakın. Zira bu hususta zâhid olmak dünyâ hususunda zâhid olmaktan daha zordur.

6- Bana ulaştığına göre Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı böylesi bir zamana erişmekten Allah'a sığınırlarmış. Şüphesiz onlarda bizde olmayan ilim vardı. Şu hâlde ilmimiz, basîretimiz, sabrımız ve hayırlı işlerde bize destek olacak yardımcılar bu kadar azken, zaman bu kadar bulanıkken ve insanlar bu kadar bozulmuşken bu zamana erişen bizlerin hâli nice olur?

7- İlk hâle sımsıkı yapış, gizlen. Çünkü zaman gizlenme zamanıdır. Uzlete çekil ve insanların arasına fazla karışma. Zira Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Açgözlülükten sakının. Çünkü açgözlülük fakirliktir. Ümit bağlamamak zenginliktir. Uzlette insanların arasına karışmış kötü kimselerden rahat edilir." Nitekim Saîd b. el-Müseyyeb de "Uzlet ibâdettir" derdi.

8- İnsanlar birbirleriyle karşılaştıkları zaman birbirlerinden yararlanırlar. Fakat bugün böyle bir şey söz konusu değildir. Bize göre kurtuluş insanları terk etmektedir.

9- Yöneticilerden sakın. Onlara yaklaşma. Herhangi bir konuda onlar ile birlikte olma.

10- Sakın sana "Şefaatçi ol da mazluma yapılacak zulme engel ol" denildiği zaman kandırılma! Zira bu İblîs'in bir hilesidir. Bunu fâcir kârîler/âlimler merdiven edinmişlerdir.

11- Denirdi ki: "Câhil âbidin ve fâcir âlimin fitnesinden sakının! Zira fitneye düşen herkesin fitnesi bu ikisinin fitnesidir."

12- Sana bir şey sorulmadıkça ve senden fetvâ istenmedikçe bunu ganîmet bil ve onlarla yarışma. Sözüyle amel edilmesini, sözünün yayılmasını ve söylediklerinin dinlenmesini isteyen kimselerden olmaktan sakın!

13- Riyâset sevgisinden de sakın. Zira insanlardan öyleleri vardır ki riyâseti altından ve gümüşten daha çok severler. Bu ancak uzman âlimlerden basîret ehli kimselerin farkına varabileceği gizli bir husustur.

14- Riyâdan da sakın. Zira riyâ karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir.

15- Huzeyfe şöyle demiştir: "İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki kişiye hayır ve şer arz edilecek fakat o hangisini tercih edeceğini bilemeyecek."

16- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu zikredilmiştir: "Bu ümmet; kârîleri yöneticilerine meyletmedikçe, iyileri kötülerine iyilik etmedikçe ve sâlihleri fâcirlerini tazim etmedikçe Allah'ın eli, örtüsü, yakınlığı ve rahmeti altında kalmaya devam edecektir. Bunları yaptıkları zaman Allah bunları onların üzerinden kaldırır. Kalplerine fakirlik atar. Üzerlerine fakirlik indirir. Onlara zorbalarını musallat eder de onlara en kötü azâbı revâ görürler."

Yine O şöyle buyurmuştur: "Bu gerçekleştiği zaman, ne zaman onların başına kendisinden dolayı feryat ettikleri bir musîbet gelse, mutlaka Allah onun arkasından onlara onu unutturacak başka bir musîbet daha gönderir."[19]

17- Ölüm hiç aklından çıkmasın. Emellerini azalt. Ölümü çokça hatırla. Zira ölümü çokça hatırladığın zaman dünyân sana değersiz gelir.

18- Ömer *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Ölümü çokça hatırlayın. Zira onu bollukta hatırlarsanız çoğu azaltır, darlıkta hatırlarsanız azı çoğaltır. Bilin ki kişinin ölümü arzulayacağı zaman gelmiştir. Allah bizi ve seni her türlü helâktan korusun. Bizi ve seni taat yoluna koysun."

---

[19] İbnu'l Mubârek "ez-Zuhd"de (821) Hasen'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı zâyıftır.

صورة المخطوط

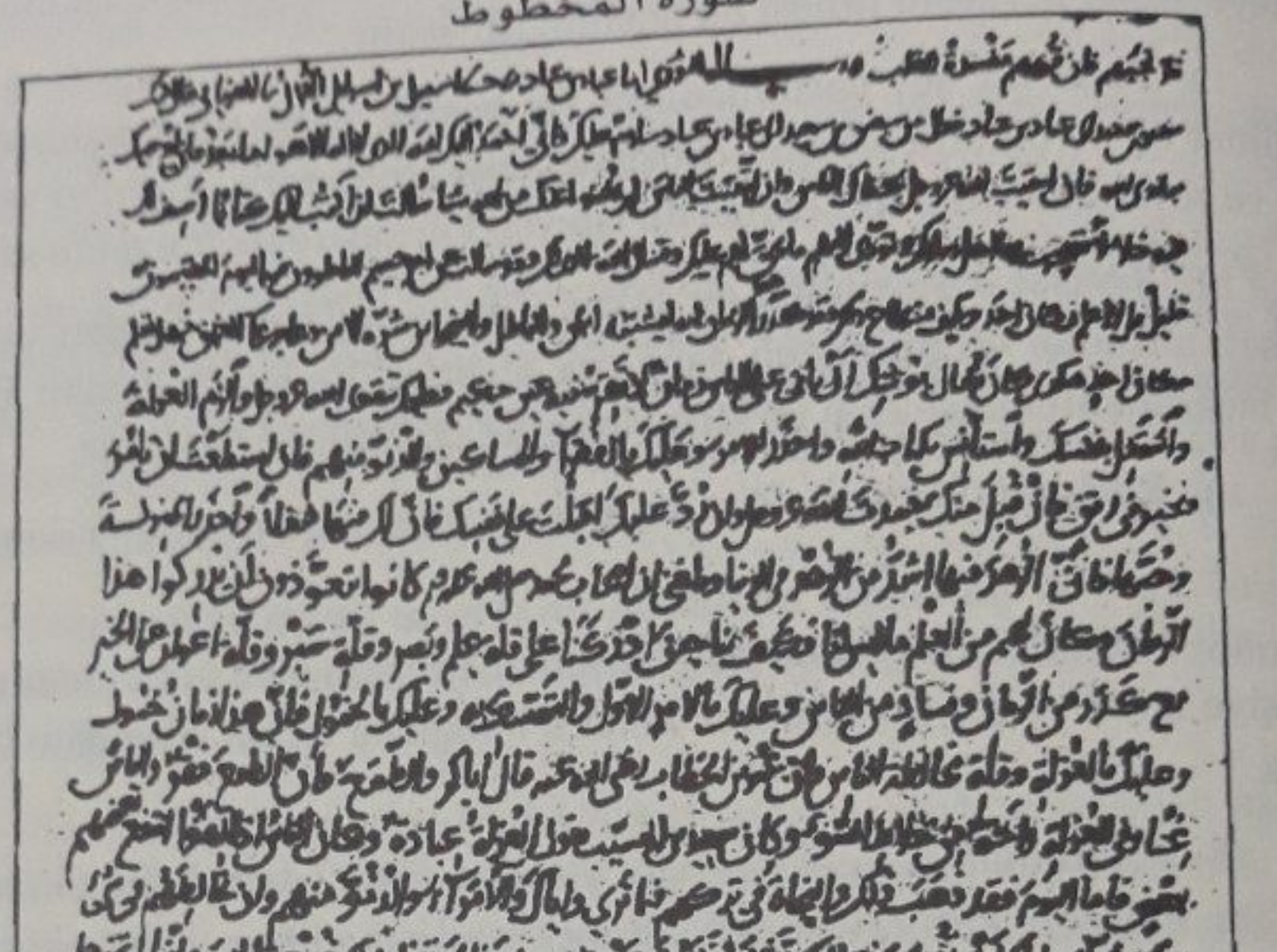

Süfyân es-Sevrî'nin Abbâd b. Abbâd'a Gönderdiği Risâle.

-8-

ABDULAZÎZ B. ABDULLAH B. EBÎ SELEME İBNU'L MÂCİŞÛN'UN (V. 164) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARINA DÂİR İKİ RİSÂLE

KADERİN İSBÂTINA DÂİR İKİ RİSÂLE

CEDELDEN SAKINDIRMA HUSUSUNDA İKİ RİSÂLE

صورة المخطوط

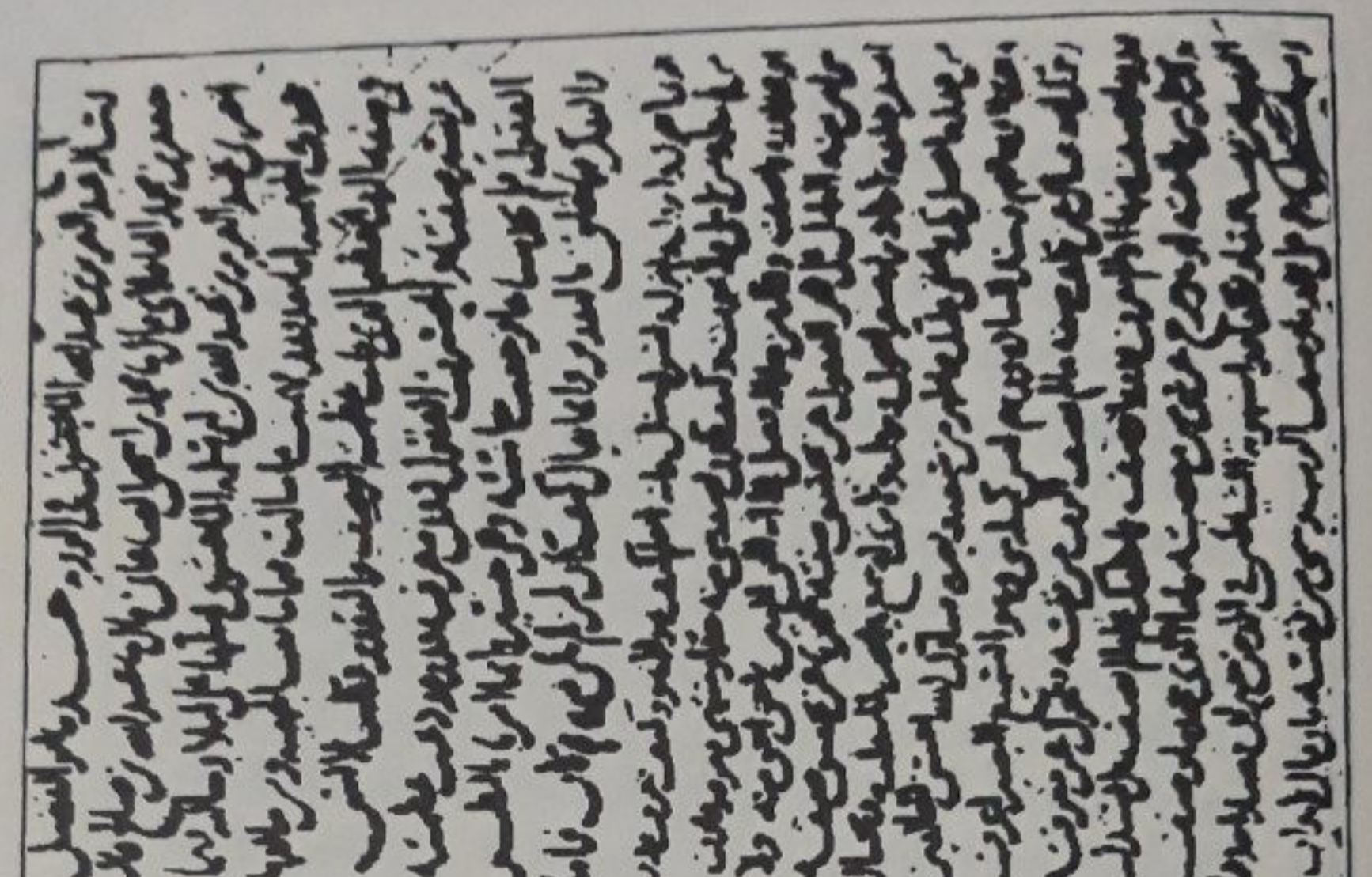

صورة من كتاب «الإبانة»

صورة من كتاب «الحجة على أهل المدينة» لمحمد بن الحسن الشيباني

İsmi Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Medenî'dir. Teymoğullarının mevlâsıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. İbnu'l Mâcişûn olarak meşhûr olmuştur. 164 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Hâtim ve Nesâî onun hakkında "sika" demişlerdir.

İbn Vehb şöyle demiştir: "148 yılında haccettim. Biri 'İnsanlara Mâlik'ten ve Abdulazîz b. Ebî Seleme'den başkası fetva veremez!' diye bağırıyordu."

Alî b. el-Huseyn b. Hibbân şöyle demiştir: "Babamın kitabında kendi el yazısıyla şunun yazdığını gördüm: İbn Maîn'e 'Abdulazîz el-Mâcişûn, Leys ve İbrâhîm b. Sa'd gibi midir?' diye soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Hayır, onların aşağısındadır. Önceleri kader hakkında konuşan ve kelâmla uğraşan bir kimseydi. Sonra bunları terk edip sünnete yöneldi. Hadis onun işi değildi. Bağdat'a geldiği zaman ondan hadis yazdılar. Bundan sonra "Bağdat ehli beni muhaddis yaptı çıktı!" der oldu. Sadûk ve sika idi.'"

İbn Teymiyye "el-Fetva'l Hameviyye"de (s. 310) şöyle demiştir:

"Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn ki Medîne'nin üç imamından biridir. Medîne'nin üç imamı Mâlik b. Enes, İbnu'l Mâcişûn ve İbn Ebî Zi'b'dir."

Zehebî de şöyle demiştir: "Büyük imam ve müftî... Hadisi çok değildi fakat fâkih idi, fasîh idi, değeri büyüktü."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 18/152; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 7/309

* * *

1. RİSÂLE

Sıfatların İsbâtı ve Cehmiyye'ye Reddiye

Akîdenin Özeti: Bu akîde, İbnu'l Mâcişûn *(rahimehullah)*'a Allah Teâlâ'nın Cehmiyye'nin inkâr ettiği sıfatları hakkında sorulan bir soruya verilen cevabı içermektedir. İbnu'l Mâcişûn bu soruya verdiği cevapta Rab *(Azze ve celle)*'nin Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan sıfatlarını isbât etmiş, hakkında nas bulunmayan sıfatları isbât etme yükünün altına girmekten sakındırmış, akılların Allah Teâlâ'nın künhünü bilmeyi kaldıramayacağını vurgulamış, din hususunda hatadan korunmanın ancak şeriatın dur dediği yerde durmakla mümkün olacağını beyân etmiş, hakkında nassın vârid olmadığı ve selefin konuşmadığı konularda konuşmamayı tavsiye etmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi kendi tahkîkimle basılan "el-İbânetu'l Kubrâ"dan (2622) çıkardım. Sonra onu İbn Teymiyye'nin "el-Fetva'l Hameviyye"de yaptığı nakille karşılaştırdım. İbn Teymiyye orada akîdenin tamamını aktarmıştır. O, 310. sayfada şöyle demiştir: "Esram es-Sünne'de, Abdullah b. Batta el-İbâne'de, yine Ebû Amr et-Talemenkî ve başkaları sahîh bir isnad ile Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn'dan -ki o Medîne'nin üç imamından biridir; Medîne'nin üç imamı Mâlik b. Enes, İbnu'l Mâcişûn ve İbn Ebî Zi'b'dir- kendisine Cehmiyye'nin inkâr ettikleri hakkında sorulması üzerine şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir."

Akîdenin sonunda da şöyle demiştir: "Bunların hepsi İmam İbnu'l Mâcişûn'un sözüdür. Bunların üzerinde düşün. Bir bak, diğer imamlara uyarak nasıl sıfatları isbât ediyor ve nasıl bu sıfatların keyfiyetinin bilinemeyeceğini söylüyor! Nasıl sıfatların isbât edildiği takdirde -tıpkı Cehmiyye'nin 'O zaman O'nun ya cisim ya da araz olması gerekir, bu durumda da sonradan meydana gelmiş olması gerekir' dediği gibi- şöyle şöyle olması gerekeceğini söyleyerek sıfatları nefyedenleri reddediyor!"

İbâne'de bulunan akîdeyi asıl kıldım. Hameviyye'deki ziyâdeleri de iki köşeli parantez arasına yerleştirdim. Şunu da ifâde etmeliyim ki bazı yerlerde daha doğru olduğunu ve metnin manasını daha anlaşılır kılacağını düşündüğüm şekilleri yazdım. Kitaptaki hâşiyeleri çoğaltmamak adına buna hâşiyelerde işâret etmedim. İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ'da "Cehmiyye'ye Reddiyenin Devâmı" kısmında şöyle demiştir:

Abdulazîz b. Abdullah el-Mâcişûn'un Rü'yet Risâlesi

Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâğânî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn (kendisine Cehmiyye'nin inkâr ettikleri hakkında sormam üzerine) haber verdi ve bana şunu yazdırdı:

"Bundan sonra; Cehmiyye'nin ve onlara muvâfakat edenlerin Azîm olan Rabb'in sıfatları hakkında peşine düştükleri hususlarla ilgili bana sorduğun soruyu anladım. O Rab ki azâmeti nitelenemez ve ölçülemez. Diller O'nun sıfatlarını tefsîr etmekten âciz kalır. Akıllar O'nun kadrini bilmek uğrunda yorgun düşer. O'nun azameti akıllara sığmaz. Akıllar yapacak bir şey bulamaz, yorgun ve bitkin olarak geri döner. Biz ancak O'nun bir takdîr

ile yarattıklarına bakmakla ve onlar üzerinde tefekkür etmekle emrolunduk. "Nasıl?" diye ancak önceden olmayıp da sonradan var olan kimse hakkında sorulur. Değişmeyen, yok olmayan, ezelî olan ve bir benzeri olmayan Zât'a gelince O'nun nasıl olduğunu ancak kendisi bilir. Ezelde yok olmayan[20], eskimeyecek ve ölmeyecek bir Zât'ın kadri nasıl kavranabilir? O'nun sıfatlarından herhangi birinin nasıl bir kimsenin bilebileceği ya da kadrini[21] sınırlandırabileceği bir haddi ve nihâyeti olabilir? O'nun elHakku'l Mubîn/Apaçık Hak olmasına rağmen[22], O'ndan daha gerçek bir varlık olmamasına rağmen, O'dan daha açık bir şey olmamasına rağmen nasıl böyle bir şey olabilir?

2- Akılların O'nun sıfatlarının hakîkatini kavramaktan âciz olduğunun delîli, akılların O'nun mahlûkâtının en küçüğünün bir sıfatının hakîkatini bile kavramaktan âciz olmasıdır. Bir varlık ki küçüklüğünden dolayı onu neredeyse göremezsin. Bir görünür bir kaybolur. Kendilerinden yardım alarak dönüp dolaştığı gözü ve kulağı görülmez. Aklıyla öyle oyunlar yapar ki bunlar meydandaki gözünden ve kulağından daha karışık ve daha muammadır. Yaratıcıların en güzeli ve onların yaratıcısı olan, efendilerin efendisi ve rabbi olan Allah'ın şânı ne yücedir!

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

3- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* Rabb'in kendi nefsi hakkında bize bildirmediği bir sıfatı bilmek gibi bir yükümlülüğün yoktur. Çünkü O'nun sana bildirdiği sıfatlarının kadrini bilmekten âcizsin. Sana bildirdiği şeylerin bile kadrini bilemediğine göre seni bildirmediklerini bilmekle yükümlü tutmamıştır. Bunları bildiğin takdirde O'na daha fazla taatte bulunmaya ya da O'na karşı masiyet işlemekten daha çok sakınmaya[23] delil mi bulmuş olacaksın?

4- Derinlere dalarak ve yük altına girerek Rabb'in kendi nefsi hakkında bildirdiklerini inkâr eden kimseye gelince, *şeytanlar yeryüzünde onu*

---

[20] İbâne'de 'başlangıcı olmayan' diye geçmektedir.

[21] Hameviyye'de "kudretini" diye geçmektedir.

[22] "Çünkü O'nun celâli kesin bir şekilde kendisinin Hakk-ı Mübîn olduğuna delâlet etmektedir" cümlesi Hameviyye'de yoktur. İbâne'de şöyle geçmektedir: "Birinin kadrini sınırlandırabileceği bir haddi nihâyeti olabilir. Çünkü O'nun celâli kesin bir şekilde" Yukarıda yazdığım Hameviyye'dendir.

[23] İbâne'de "uzaklaşmaya" diye geçmektedir. Yazdığım ise Hameviyye'dendir.

şaşkın bir hâlde ayartmıştır. Bunun sonucunda onlardan biri kendi iddiasını Rabb'in bildirdiğini ve kendi nefsinden haber verdiğini inkâra delil getirmiş "Eğer O'nun şu sıfatı olursa mutlaka şu ve şu sıfatlarının da olması gerekir" demiştir. Böylece gizli olanla uğraşıp Rabb'in kendi hakkında haber verdiklerini inkâr edip, haber vermediklerinin peşine düşerek apaçık olanı görememiştir. Şeytan ona yazdırmaya devam etmiş, sonunda o Allah Teâlâ'nın şu buyruğunu inkâr etmiştir:

"Bazı yüzler o gün parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâmet, 22-23)

Evet, bu kimse "Kıyâmet günü hiç kimse O'nu göremez!" demiştir. Böylelikle bu kimseler Allah'ın kıyâmet günü dostlarına vereceği en büyük ikrâmı; sıdk mâkâmında, iktidar sâhibi bir hükümdârın katında O'nun yüzüne bakılacağını ve O'nun yüzüyle yüzlerin parlayacağını inkâr etmişlerdir. Oysa O onların bir daha ölmemelerini ve kendisine bakmalarını takdîr buyurmuştur.[24] Bu görüşte olan kimse başka çâresi olmadığı için (rüyeti inkâr etmiş ve) helâk olmuştur. Allah bekâya hükmedip ölümü ve yokluğu yok ettiği zaman dostlarına kendisine bakma ve kendisiyle karşılaşma ikrâmında bulunacaktır.

Göklerin ve yerin Rabb'ine yemin olsun ki Allah kıyâmet günü ihlas ehlini rü'yetiyle mükâfatlandıracaktır. Mücrimlerden ayrı olarak onların yüzleri bununla parıldayacaktır. Bununla hüccetleri inkârcılara gâlip gelecektir. [İnkârcılar ve taraftarları o gün Rablerinden perdelenmiş olacaklardır. O'nun görülemeyeceğini iddia ettikleri gibi O'nu göremeyeceklerdir. Ayrıca Allah onlarla konuşmayacaktır.][25] Onlara bakmayacaktır. Onlar için can yakıcı bir azap vardır.

Bu sözü savunan kimse Allah Teâlâ'nın *"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir" (Mutaffifin, 15)* buyruğundan nasıl ibret almamıştır? Bu kimse Allah'ın onları fâsık kimsenin kendisinin ve O'nun dostlarının kendisi hususunda eşit olduğunu zannettiği bir şeyle rahmetinden uzaklaştıracağını ve azaplandıracağını mı zannetmektedir? Bu kimse O'nun kıyâmet günü görüleceğini ancak sapık ve saptırıcı hüccetini ayakta tutmak adına inkâr etmiştir. Çünkü o, O'nun kıyâmet günü onlara tecellî ettiği

---

[24] İbâne'de "Kendisine bakarak yüzlerinin parıldamasını takdir buyurmuştur" şeklindedir.

[25] Matbû' nüshadan.

zaman daha önce (müminlerin) iman ettikleri, kendisinin ise inkâr ettiği [şeyi göreceğini] anlamıştır.

5- Müslümanlar Allah *(Azze ve celle)*'nin *"Bazı yüzler o gün parıl parıldır, Rablerine bakarlar"* buyruğunu indirmeden önce "Ey Allah'ın Resûlü, Rabbimizi görecek miyiz?" diye sormuşlardır. Bunun üzerine Rasulullah "Berisinde bir bulut olmadığı zaman güneşi görmek için birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" diye sormuş, onlar "Hayır!" diye cevap vermişlerdir. Sonra "Dolunay gecesinde berisinde bir bulut bulunmadığı zaman ayı görmek için birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" diye sormuş, onlar yine "Hayır!" diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine "İşte siz o gün Rabbinizi bu şekilde göreceksiniz" buyurmuştur.[26]

6- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cehennem dolmaz tâ ki Rahmân ayağını ona koyar. Bunun üzerine cehennem 'Yeter, yeter!' der ve bir kısmı diğerinin içine büzülür."[27]

7- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Sâbit b. Kays'a "Allah dün gece misâfirlerine yaptığına güldü" buyurmuştur.[28]

8- Yine bize ulaşanlar arasında O "Şüphesiz Allah darda kalışınıza, ümit kesişinize ve size icâbet edişinin süratine güler" buyurmuştur. Bunun üzerine Araplar'dan bir adam "Rabbimiz güler mi?" diye sormuştur. Rasulullah "Evet!" buyurunca da "Gülen bir Rab'den gelecek hayırdan yoksun olmayız" demiştir.[29] Bunlara benzeyen saymakla bitiremeyeceğimiz birçok hadis vardır.

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir)." (Şûrâ, 11)*

[Yine şöyle buyurmuştur:] *"Rabbinin hükmüne sabret! Zira sen gözlerimizin önündesin." (Tûr, 48)*

"Gözümün önünde yetiştirilesin diye..." (Tâhâ, 39)

"Seni, iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sâd, 75)

---

[26] Buhârî, 806; Müslim, 182.

[27] Hameviyye'de "Tâ ki Cebbâr ayağını koyar" diye geçmektedir.

[28] Buhârî, 8484; Müslim, 7279.

[29] Ahmed, 16187; İbn Mâce, 181

"Onlar Allah'ı hakkıyla takdîr edemediler. Yeryüzü kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler sağ elinde dürülmüştür. O onların ortak koştuklarından münezzehtir, yücedir." (Zümer, 67)

Vallahi Allah'ın kendisi hakkında haber verdiklerinin ve kudretinin kuşattıklarının büyüklüğüne ancak bunların, onların nezdinde bulunan benzerlerinin küçüklüğü delâlet etmektedir. Bu, Allah'ın onların içlerine attığı ve onları kalplerinin kendisini bildikleri hâl üzere yarattığı bir şeydir.

10- Allah kendisini nasıl vasfetmişse, nebîsinin diliyle hangi isimlerini bildirmişse; biz O'nu kendisini isimlendirdiği isimlerle isimlendiririz. Bunların haricinde O'na şu veya bu sıfatı verme yükümlülüğünün altına girmeyiz. O'nun bildirdiklerini inkâr etmeyiz. O'nun bildirmediklerini bilme yükümlülüğünün altına girmeyiz.

11- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* din hususunda hatalardan korunmak, [din hususunda] sana dur denilen yerde durmanla ve senin için çizilen sınırı geçmemenle mümkündür. Zira iyiyi iyi bilmek, kötüyü de tanımamak dînin kemâlindendir. Binâenaleyh neyin hakkında geniş bilgi verilmişse, kalpler ne hususta mutmain ise, neyin aslı Kitap ve Sünnet'te zikredilmiş ise, ümmet neyin ilmini miras olarak aktarmış ise; onu dile getirmekten boş yere[30] korkma! Rabbinin kendi hakkında bildirdiği sıfatları söyle. O'nun sana bildirdiği sıfatların kadrini ölçme yükümlülüğünün altına girme. Nefsin neyi kötü görüyorsa, neyin Rabbinin kitabında ve Nebinden gelen hadislerde Rabbinin sıfatları arasında zikredilmediğini görüyorsan; aklınla onu bilme yükümlülüğünün altına girme. Dilinle onu söyleme. Rab nasıl onu kendisi hakkında söylememişse sen de onun hakkında ağzını açma. Zira O'nun kendisi hakkında söylemediği şeyleri bilmeye çalışman kendisi hakkında haber verdiği sıfatları inkâr etmen gibidir. Dolayısıyla inkârcıların O'nun kendisi hakkında bildirdiği sıfatları reddetmelerini büyük gördüğün gibi O'nu, O'nun kendisi hakkında bildirmediği sıfatlarla vasıflandıranların tekellüfünü de büyük gör! Vallahi marufu bilen ve marufun marifetleri sebebiyle bilindiği, münkeri inkâr eden ve münkerin inkârları sebebiyle inkâr edildiği müslümanlar ne izzetli idiler! Allah'ın kitabında kendisini vasıflandırdığı şeyleri ve O'nun nebisinden kendilerine ulaşan benzerlerini işitiyorlardı. Hiçbir müslümanın kalbi bunların Rab hakkında zikredilmesinden dolayı hastalığa yakalanmamıştı. Hiçbir mümin

[30] Hameviyye'de "Ayıplanma endişesiyle" diye geçmektedir.

Rabb'in sıfatlarının kadrini ölçme yükümlülüğünün altına girmemiş, Rabb'i bunlardan başkasıyla isimlendirmemişti.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından Rabb'in sıfatları adına bir şey zikredildi mi, o Rab Teâlâ'nın kendisi hakkında haber verdiği sıfatlar ve isimler menzilesindedir. (Bunun sebebini yukarıda zikretmiştik. Allah'ın sıfatlarından zikrettiklerimizi inkâr eden kimse gibi...)[31] İlimde derinleşmiş kimseler; ilimlerinin bittiği yerde duranlar, Rablerini O'nun kendisini vasfettiği şekilde vasfedenler, O'nun zikretmediği şeyleri terk edenler, sıfatı olarak zikrettiği bir şeyi inkâr etmeyenler ve derinlere dalarak O'nu kendisi hakkında zikretmediği sıfatlarla vasıflandırma yükümlülüğünün altına girmeyenlerdir. Zira hak, O'nun terk ettiğini terk etmek, isim olarak zikrettiğini zikretmektir. *"Kim müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu girdiği yolla başbaşa bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası varılacak ne kötü yerdir! (Nisâ, 115)* Allah bize ve size hikmet bahşetsin. Bizi sâlihler arasına katsın.

* * *

2. RİSÂLE

Allah Teâlâ'nın Azâmeti ve Sıfatlarının İsbâtı

Akîdenin Özeti: Bu risâle Allah Teâlâ'nın sıfatlarının isbâtını, O'nun azametinin, kudretinin ve her şeyin önüne geçmiş ilminin beyânını içermektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Ebu'ş Şeyh el-Isbehânî *(rahimehullah)*'ın "el-Azame" isimli kitabından çıkardım. Akîde, Âsıme Yayınları'nın baskısında 1. cildin 388. sayfasında yer almaktadır. Müellif bu akîdeyi İbnu'l Mâcişûn'dan sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bu akîdeyi ondan başka tahriç edene de vâkıf olamadım. Ebu'ş Şeyh el-Isbehânî *(rahimehullah)* "el-Azame" isimli kitabında şöyle demiştir: Bize Ebû Ya'lâ el-Mûsılî haber verdi, dedi ki: Bize Sâlih b. Mâlik el-Hârezmî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn *-Allah ona rahmet etsin-* şunu okudu:

1- Bil ki Allah Teâlâ Evvel'dir. Ezelden beri Evvel'di. Öyle bir Evvel'dir ki O varken hiçbir şey yoktu.

---

[31] İki parantez arası Hameviyye'de yoktur.

2- Yine O dâimâ Âhir olandır. Âhir olup da sonradan olmayacak olan bir Âhir değildir. O son bulmayacak Âhir, yok olmayacak Evvel, başlangıcı olmayan Kadîm'dir. Nesnelerin sonradan meydana geldiği gibi sonradan var olmamıştır. Önceden küçük olup da sonradan büyümüş değildir. Önceden zayıf olup da sonradan kuvvetlenmiş değildir. Önceden eksik olup da sonradan tamama ermiş değildir. Önceden câhil olup da sonradan bilmiş değildir. Ezelden beri kuvvetli, yüce, büyük ve aşkındır. Allah'ın bu sıfatlar ile muttasıf olmadığı göz kırpma süresi bile yoktur.

3- Ezelden beri Rab'dir. Ebediyen Rab olacaktır. Önceden Rab idi, gelecekte Rab olacaktır ve şu anda Rab'dir. Önceden bilmediği hâlde sonradan bilmesi söz konusu değildir. Kendisinde önceden sâhip olmadığı bir kuvvet meydana gelmemiştir. Herhangi bir ziyâde veya noksan sebebiyle bir hâlden diğerine geçmemiştir. Çünkü mülk ve azamet adına ne varsa O bunların hepsine hep sâhip olmuştur. O'nun sâhip oldukları ebediyen de artmayacaktır. Çünkü ancak ziyâdeden sonra eksilebilecek kimse artar. Nitekim o artmadan önce eksiktir. Aynı şekilde ancak kuvvetten sonra zayıf düşecek kimse kuvvetlenir. Nitekim o kuvvetlenmeden önce zayıftır. Aynı şekilde ancak ilimden sonra câhil kalacak kimsenin ilmi artar. Nitekim o bilmeden önce câhildir. Hakkında tükenme söz konusu olmayan Dâim'e, ölmeyecek olan Diri'ye, görünenlerin ve görülmeyenlerin Yaratıcısı'na, kendisine öğreten olmaksızın her şeyi bilene gelince; O her hususta Tek'tir, her konuda benzersizdir. *O'na benzeyen hiçbir şey yoktur. O'nun vechinden gayrı her şey yok olacaktır.* Her şey başlangıçta nasılsa o hâle dönecektir.

4- Allah tebâreke ve teâlâ önceden bir hâlde olup sonra diğer bir hâle geçmiş değildir ki önceki hâline dönsün. O'ndan önce bir şey yoktu ki O'nu yok etsin. Önceden olmayıp da sonradan olmak O'nun sıfatlarından değildir. Bu ancak yaratılmışların sıfatıdır, Yaratıcı'nın sıfatı değildir. Çünkü O yaratmıştır, yaratılmamıştır. Başlatmıştır, kendisinin ise başlangıcı yoktur. Başlangıcı olmadığı gibi sonu da yoktur. Nasıl son bulmayacak ve yok olmayacaksa, aynı şekilde ezelden beri Rab'dir. Ancak hayatından önce ölü olan kimse yok olur ve ölür. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"...ölü idiniz de sizi diriltti. Sonra sizi öldürecek ve sonra yine diriltecektir. Sonra O'na döndürüleceksiniz." (Bakara, 28)

"Rabbimiz, bizi iki defa öldürdün ve iki defa dirilttin..." (Ğâfir, 11)

Bunların ikisi de birer ölümdür. Rabbimiz önceden ölü değildi ki sonradan hayat bulsun. Aynı şekilde O, ölmeyecek olan Diri'dir. Mahlûkâtı onların Rabbidir. O'nun ilmi onları yaratmadan önce de Onları tek tek saymıştır. Onları bir kitaba yerleştirmiştir. Onların ne hâlde bulunacaklarını o hâlde bulunmalarından önce takdir etmiştir. Onları yaratması, O'nun mülkünde, bunu onların o hâle gelmelerinden önce ilmi ile takdir etmesinden daha büyük bir şey değildir. Bu ancak O'nun ilmi ve fiilidir. Hiç kimse O'nun ilmini veya fiilini tam olarak bilemez. O, din günü gelmeden önce din gününün mâlikidir. Din günü geldiği zaman din gününün mâlikidir. O mahlûkâtı yaratmadan önce mahlûkât bir şey değildi. Tâ ki mahlûkâtı yarattı. Sonra onları yokluğa döndürecektir ve onları yeniden yaratacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Mahlûkâtı yaratmaya nasıl başladıysak öyle tekrar ederiz." (Enbiyâ, 104)

5- Evet, O mahlûkâtı örneğe bakmaksızın yaratan, ilk olarak var edendir. Onların olacakları şeyi onlar olmadan önce bilmiştir. Bundan sonra onları var etmek O'na çok kolaydır. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"O ilk olarak yaratan ve bunu tekrar edendir. Bu O'na daha kolaydır." (Rûm, 27)* Hiçbir şey O'na başka bir şeyden daha kolay değildir fakat O bunu bir misâl ve ibret olarak kendisinin kudretini bilsinler diye söylemiştir. En yüce mesel O'nundur. Bir şey O'na başka bir şeyden nasıl daha kolay olabilir ki? O bir şey dilediği zaman ona ancak "Ol!" der, o da oluverir. Bu onun ihtiyâcı olmayan bir kelimedir. Fakat bu kelime ile büyük olan uzak olmaz, küçük olan az olmaz. Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin yaratılması O'nun mahlûkâtının en küçüğünün yaratılması gibidir. Nitekim O şöyle buyurmuştur:

"Sizi yaratmak ve diriltmek ancak tek bir nefsi yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz Allah Semî'dir, Basîr'dir." (Lukmân, 28)

"Ancak tek bir çığlık oldu..." (Yâsîn, 29)

"Bizim emrimiz ancak bir tanedir. Bir anlık bakış gibidir." (Kamer, 50)

Yani hepsi "Ol!" demekten ibârettir.

"Her şeyin hükümranlığını elinde bulunduran Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. O'na döndürüleceksiniz." (Yâsîn, 83)

6- Gaybları mahlûkâtına gizli kılmıştır, kendisine ise gizli kılmamıştır. Olmadan önce onları bilmesi, olduktan sonra onları bilmesi gibidir. Neyin olacağını bilmişse onun olacağına hükmetmiştir. Şöyle ki, O bildiğini yazmıştır, yazdığına da hükmetmiştir. Bildiğini hatırlamak için yazmış değildir. Mahlûkâtını yarattıktan sonra onlar sebebiyle mülkünü arttıracak bir ilmi elde etmemiştir. O onları kendisiyle yarattığı mülkü ile onlardan müstağnîdir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"Dilerse sizi götürür ve yeni bir halk getirir. Bu Allah'a zor değildir." (Fâtır, 16, 17)* O ebedî olandır. Vâhid ve Samed'dir. (Bütün mahlûkâtın dayanağı O'dur.) Ne doğurmuştur ne de doğrulmuştur. Hiç kimse kendisine denk olamamıştır.

* * *

3. RİSÂLE

Kaderin İsbâtı, Kaderi İnkâr Edenlere Reddiye ve Kader Hususunda Tartışmaktan Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâle kaderin ve Allah Teâlâ'nın kudretinin isbâtını, Allah'ın kaderleri hakkında tartışmaktan ve derinlere dalmaktan sakındırmayı içermektedir. Zira bu Allah Teâlâ'nın dîni hususunda helâka sürükler.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Batta *(rahimehullah)*'ın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabından (tahkîkimle, 1973) çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (2/243-1852) ve Fârûk Yayınevi'nin (3/211-1867) baskılarıyla karşılaştırdım. İbn Batta *(rahimehullah)* el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir:

Abdulazîz b. Ebî Seleme el-Mâcişûn'un Risâlesi

Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâğânî tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ da tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Abdullah b. el-Hasen b. Şihâb tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Abdullah b. Şihâb da tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hâni' et-Tâî el-Esram tahdis etti. İkisi birden dediler ki: Bize Ebû Sâlih Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme el-Mâcişûn tahdis edip şöyle dedi:

"Bundan sonra;

1- Benden senin için kader hususunda hak ile bâtılı birbirinden ayırmamı istedin. Vallahi Allah Teâlâ *kalbi olan ve gözü gördüğü hâlde kulağını veren kimse için (Kâf, 37)* kader konusunda hakkı bâtıldan ayırmıştır.

Mülkün ve kudretin kendisinin olduğunu, hüccetin elinde olduğunu bize bildirmiştir. Kaderini hâkimiyetinin göstergesi olarak, hüccetini de uyarı olarak zikretmiştir. İnsanı da bu konuda muhsin/iyi ve musî'/günahkâr olarak, hakkında kader takdir edilmiş ve kendisine uyarıda bulunulmuş kimse olarak zikretmiştir. İnsanı hasene ile rızıklandırmış ve bu hasene sebebiyle onu övmüştür. İnsana günahı takdir etmiş ve bu günah sebebiyle onu kınamıştır. Fakat O, insanı övünce ve kınayınca sen zannettin ki insan (yaptıklarına) mâlik kılınmıştır. Böylece sen onun kadere bağlı olduğunu unuttun. O'nun kişiyi övmesi ya da kınaması kişiyi O'nun mülkünün dışına çıkarmamıştır. O, işlediği günah hususunda kişiyi kader sebebiyle mazur da görmemiştir. Kişi gayret etmelidir.

Şu hâlde kişi günahını bilir ve onu kötü gördüğü zaman da kendisini kınar. Kendisini muvaffak kılması için Allah'a yönelir. Çünkü mülkün, O'nun elinde olduğunu bilir. Yine o talep ettiği şeyi elde edemez de bunun üzerine tekrar nefsini kınamaya döner. Bir kusur işlediği zaman sığınağı, gayretini ortaya koymadığı için pişman olmasıdır. Kişi bununla Allah'ın kendi aleyhine hüccetinin ikâme olacağını bilmiştir. Hayrı talep etme hususunda dayanağı da Allah'a olan güveni ve kadere imanıdır. Hayrı talep ederken "Güç ve kuvvet ancak Allah iledir" der, şerrin içine düştüğü zaman da "Allah'a karşı masiyet işlemem hususunda bir mazeretim yoktur" der.

Talep ettiği zaman kendisini teslim etmiştir, kendisini zayıf görür. Şerrin içine düştüğü zaman da içine düştüğü hâli kınama hususunda serttir. Rabbine isyân ettiği zaman kader onun nezdinde zâlim olmaya daha lâyık değildir. İkisinden birinin buna diğerinden daha lâyık olduğu görüşündeyse hakkı ve dînini bilmemiştir. Kaderi ikrardan kaçacak bir yer, günahı itiraftan korunacak bir yer bulamaz. Bundan dolayı kimin içi daralıyorsa *"göğe bir ip çeksin ve sonra onu kessin. Sonra baksın bakalım bu planı öfkelendiği şeyi gideriyor mu? (Hacc, 15)* Vallahi kulun işin kendisine bırakılmadığının bilincinde olarak Allah'a yalvarıp yakarmaktan ve işlediği günah sanki kendisine takdir edilmemişçesine o günahtan özür dilemekten başka yapacak bir şeyi yoktur. Şu hâlde kendinizi kudreti inkâra zorlama-

yın. Yine Allah'ın hüccetinden kaçmak maksadıyla kaderi mazeret olarak ileri sürmeyin.

2- Allah'ın işini O'nun koyduğu yere koyun ki Allah onu bir araya getirmişken onu dağıtmayasınız. Çünkü O işinin bir kısmını diğerine karıştırmış ve bir kısmını diğerinden kılmıştır. Kulun gayretini kader ile karıştırmış, sonra kınamış veya mazur görmüştür. Bundan sonra bunu yazmıştır. Şu hâlde kendinizi O'nun hidâyet nimetini inkâra zorlamayın ve kaderin sıfatı hakkında aşırıya gidip de yaptığınız hatalar hususunda kendinizi mazur görmeyin. Kınamayı kendinize yönelttiğiniz ve hükmün Rabbinizin elinde olduğunu ikrâr ettiğiniz zaman tartışmaya açılan kapıları kendinize kapatmış ve aşırılıktan uzak kalmış olursunuz. Böylece düşman da sizden ümidini keser. Bu konularda konuşmamayı yol edinin. Zira doğru yol ve hidâyet budur.

3- Cedele girip derinlere dalmak yanlış ve hatalı bir yoldur. Din hususunda derinlere dalmayı ilimde derinleşmek sanma. Zira ilimde derinleşenler ilimlerinin bittiği yerde duran ve *"Bunların hepsine iman ettik, hepsi Rabbimiz katındandır"* diyen kimselerdir. *Ancak selim akıl sâhipleri öğüt alır. (Âli İmrân, 7)* Eğer gayretin de -sana söylediğim üzere- kader ile olduğunu bilmek istiyorsan:

4- Savaş meselesi üzerinde düşün ve Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabında savaş ile ilgili olarak zikrettiklerine bak, ilginç şeylerin zikredildiğini göreceksin. Yenilmeyen bir Hükümdâr, sürekli el değiştiren bir üstünlük, hükme bağlanmış bir zafer... Kul bütün bunların arasında övülür ya da kınanır. Allah dostlarına yardım eder ve onlar ile intikam alır. Düşmanlarına da azap eder ve onları yenik düşürür. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Onlarla savaşın ki Allah sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, müminler topluluğunun göğüslerine şifâ versin ve onların kalplerindeki gayzı gidersin. Allah dilediğinin tevbesini de kabul eder. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir. (Tevbe, 14-15)

"Allah size yardım ederse sizi yenecek kimse yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa size O'ndan sonra yardım edecek kimdir? Müminler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." (Âli İmrân, 160)

"Bir tâife daha vardı ki canlarının derdine düşmüşlerdi. Allah hakkında haksız olarak câhiliyye zannında bulunuyorlardı. 'Bu işten bize bir pay var mıdır?' diyorlar. De ki: Bütün iş Allah'a âittir..." (Âli İmrân, 154)

Onların zanlarının ne olduğunu iyi anla. İki fırkadan hangisi onlara daha yakındır; İşi Rablerine izâfe edip O'nun kaderine iman edenler mi, yoksa işin kendilerinin elinde olduğunu iddia edip işi kendilerine havâle edenler mi? Zira onların zanları şu sözlerinden ibârettir: *"Eğer bu işten bir payımız olsaydı (sözümüz dinlenseydi) burada öldürülmezdik." (Âli İmrân, 154)* Yani sözümüz dinlenmedi. Sözümüz dinlenseydi burada öldürülmezdik. Yemin olsun ki onlar doğru söylemişlerse sen de doğru söylemişsin demektir. Onlar yalan söylemişlerse sen de yalan söylemişsin demektir.

Melik Teâlâ *"Bütün iş Allah'a âittir" (Âli İmrân, 154)* buyurmuştur. Yine Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"De ki: Evlerinizde bulunsaydınız bile kendileri hakkında öldürülme yazılanlar yatacakları yere çıkacaklardı. Allah göğüslerinizde bulunanları imtihân etmek ve kalplerinizdekileri temizlemek için böyle yapmıştır." (Âli İmrân, 154)

"İşte bu günleri insanlar arasında döndürür dururuz ki Allah iman edenleri bilsin ve aranızdan şâhitler edinsin." (Âli İmrân, 140)

5- Yine Allah düşmanlarını dostlarına üstün getirir de düşmanlarının eliyle dostlarını şehîd eder. Sonra bunu onların aleyhine bir günah olarak yazar, bu sebeple onları sorguya çeker ve onlara azap eder. Sonra O bu vesîleyle onları yenik duruma düşürür. Dostlarına düşmanlarına karşı yardım eder. Sonra şöyle buyurur: *"Onları siz öldürmediniz, Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, Allah attı..." (Enfâl, 17)* Sonra bunu onlara kendisi sebebiyle onları öveceği bir hasene olarak yazar. Hâlbuki bu hasene için onlara yardım eden O'dur. Âdetâ şöyle der: "Bütün iş benim elimdedir. İki gruptan hiçbiri benim iznim ve yardımım olmadan gâlip gelemez."

6- Bedir'de onlara iki tâifeden birinin kendilerinin olacağını dönülmez bir vaat ve geri çevrilmeyecek bir intikam olmak üzere vadetmiştir. Böyle yapmıştır ki *"küfredenlerin bir tarafını kessin ya da onları baş aşağı çevirsin de onlar hüsrâna uğramış bir hâlde geri dönsünler." (Âli İmrân, 127)*

Yine O *(Azze ve celle)* Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *"İşten sana düşen bir pay yoktur" (Âli İmrân, 128)* buyurmuştur. Bu vaadi (Rasulullah'ın) gayreti

ile tamama erdirmiş, onlar için hazırlıklar yapmış, planlar hazırlamıştır. Bu ise ancak gizli bir kudretin sebebinden ibârettir. Sonra Kureyş'ten bin kişi ile savaşmaları için gökten melekleri indirmiş, sonra onlara onların ayaklarını sâbit kılmak için *"Şüphesiz Ben sizinle beraberim"* diye vahyetmiştir. Evet, *iman edenlerin ayaklarını sâbit kılmıştır.* Öyle ki bu kaderi inkâr edenlerin nezdinde sanki büyük görülen bir şey ve gerçekleşmesinden korkulan bir vaattir. İblîs de kâfirlerle beraberdi ve onlara yaptıklarını süslü göstermişti. *"Bugün insanlar arasında size gâlip gelecek kimse yoktur, ben de sizin yanınızdayım" demişti. (Enfâl, 48)* Durum böyle iken sanki O yenilmekten korkan, planlar hazırlayan ve hazırlık yapmayı ihmâl etmeyen insanlara emretmiştir de onların kalplerine korku saldığı zaman arkalarını dönüp gitmişlerdir. Meleklere de *"Vurun onların boyunlarına, vurun onların bütün parmaklarına!" (Enfâl, 12)* buyurmuştur. Başlarına kendisine karşı bir şey yapamayacakları ve sabredemeyecekleri bir iş gelmiştir.

Onlara vaatte bulunan İblîs idi. Melekleri gördüğü zaman topukları üzerinde gerisin geri döndü ve şöyle dedi: *"Ben sizden berîyim! Ben sizin görmediklerinizi görüyorum! Ben Allah'tan korkarım! Allah cezâsı şiddetli olandır! (Enfâl, 48)* Beni ve sizi O'nun azabından hiçbir kalkan koruyamaz. Hiçbir hazırlık ve kuvvet O'nun azabını benden ve sizden savamaz. Siz sizinle savaşanları görmüyorsunuz. Siz kalplerinizden korkuyu söküp atamazsınız. Ben de kalbimden korkuyu söküp atamam. Şu hâlde korkuyu sizden nasıl giderebilirim?" Onlar ki kendilerinden sakınılan, gâlip gelmelerinden korkulan ve çok sayıda oldukları görülen kimselerdi. Nitekim Allah *(Subhanehu ve Teâla)* şöyle buyurmuştur: *"Hani Allah onları sana rüyânda az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi gevşerdiniz ve mesele hakkında çekişirdiniz. Fakat Allah (sizi bundan) selâmette kıldı. Şüphesiz O göğüslerin özünü bilendir. Hani karşılaştığınız zaman onları sizin gözünüze az gösteriyordu ve sizi de onların gözünde azaltıyordu."* Neden? *"Allah olacak bir şeyi gerçekleştirsin diye..." (Enfâl, 43-44)*

7- Ayrıca bu işin hükme bağlanmış olduğunu ve kendisinin bu işi ancak bu şekilde istediğini bildirsin diye... Fakat kaderî, bunun Allah tarafından bir plandan, bir toplamadan ve bir savaş hazırlığından ibâret olduğunu zannetmekte, Allah'ın mücâdeleye girişmeksizin işinde gâlip olduğunu ve dilediği zaman çokluk yarışına girmeden düşmanını kahr-u perişân edeceğini unutmaktadır.

O, Âd'ı kuru rüzgâr ile helâk etmiş, Semûd'u çığlık ile söndürmüş, Kârûn'u ve sarayını yerin dibine geçirmiş, Lût Kavmi'nin üzerine gökten taş yağdırmıştır. Yine O, yıldırımlar gönderir de onlarla dilediğini birdenbire öldürür. Bir ölüm ki içerisinde ne tuzak vardır ne istidrâc... Yine O, kendisini âciz düşüremeyecek kimseye tuzak kurar ve onu yavaş yavaş helâke yaklaştırır. Kendisinden kaçamayacak ve kendisinden kurtulmaya güç yetiremeyecek kimsenin karşısına beklemediği yerden çıkar. Bu iki durum da O'nun kaderinde ve kazâsında birdir. O bu ikisini de mahlûkâtı arasında diledikleri üzerinde yürürlüğe sokar. O öncekileri onların gafletlerini ganîmet bilmesinden dolayı birdenbire helâk etmiş değildir. Yine O berikilere onlar hakkında dilediğini yapmaktan âciz kalmalarından endişe ettiğinden dolayı tuzak kurmuş ve onları yavaş yavaş helâke yaklaştırmış değildir. (Birdenbire helâk etmesi de yavaş yavaş helâk etmesi de bunlara bağlı değildir. Ancak O öyle istemiştir.)

8- O'nun kazâsı ve kaderi iki farklı şekilde tezâhür eder: Bir zâhir ve ezici şekilde tezâhür eder, bir de kuvvetli ve gizli şekilde tezâhür eder. Ondan bir şey kaçamaz, dokunmakla hissedilmez, sesi duyulmaz. Hiçbir izi görülmez. Tâ ki iyice sağlam hâle geldikten sonra açığa çıkar. Allah onunla yakını uzaklaştırır, kalpleri çevirir, uzağı yakın eder, inatçı zorbaları zelil kılar ki onunla dilediğini yapsın.

9- O, Mûsâ'yı çocukken sandıkta ve nehirde muhafaza etmiştir. Böylece onu düşmanına yaklaştırmıştır. Bunu bir sebep kılmıştır. Yine O önceden Mûsâ'nın sandıkta ve ırmakta kurtulacağını takdîr etmiş ve bunu hükme bağlamıştır. Mûsâ'nın annesine *"Onun için,* onu Firavun'un almasından *endişelendiğin zaman (Kasas, 7) onu nehre bırak da nehir onu kıyıya atsın (Tâhâ, 39)"* buyurmuştur. Nehir onu kıyıya atsın da Firavun onu oradan alsın. Allah Firavun'un Mûsâ'yı ancak bu şekilde almasını istiyordu. Mûsâ'yı beşiğinden ve annesinin memesinden koparıp nehrin dalgalarına ve tehlikeli hâllerine doğru harekete geçirdi. Annesinin kalbine de onu kendisine geri döndüreceğine ve resûllerden kılacağına dâir kesin bir inanç soksine geri döndüreceğine ve resûllerden kılacağına dâir kesin bir inanç soktu. Bunun üzerine annesi onun boğulmayacağından emin oldu ve hiç korkmadan onu nehre bıraktı. Sonra Allah nehre onu kıyıya atmasını emretti. Nehir işitti ve itaat etti. Mûsâ'yı O'nun emri ile Firavun'a ulaştırıncaya kadar korudu. Allah Firavun'un kalbi ve basîreti üzerinde de takdîrde ve kazâda bulunmuştu. Kazâ gereğince Firavun onu barındırdı, ona güzelce baktı. Allah *(Azze ve celle)* onu gözü önünde yetiştirsin diye onun üzerine

kendisinden bir sevgi atmıştı. Böylece Mûsâ Firavun'un şerrinden emin oldu. Firavun da onu yetiştirmeye râzı oldu. O bunu aldatılarak ya da korkarak yapmadı. Hep üstün geleceğine olan kesin inancı üzere yaptı. O Mûsâ için özel yiyecekler, içecekler, hizmetçiler ve dadılar seçiyordu. Onun ölümüne neden olmaktan endişe ettiği için süt anne arıyordu. Diğer taraftan o her tarafta İsrâîloğulları'nın erkek çocuklarını o elinden kaçmasın diye öldürüyordu. Ama o elindeydi! Kucağında ve göğsünde geziniyordu. Onu evlat biliyor ve öpüyordu. Onu hem görüyor hem göremiyordu. Allah Firavun'un kalbini Mûsâ'dan gâfil kıldı, Mûsâ'yı onun gözünde süsledi ve ona sevimli kıldı. Neden? *Onlar için bir düşman ve bir üzüntü kaynağı olsun diye... (Kasas, 8)* Evet, Firavun bir taraftan Mûsâ'yı ele geçirmek istiyor, diğer taraftan onun üzerine titriyordu. Mûsâ elindeydi fakat o bunun farkında değildi. Tâ ki Allah kudreti ile onu annesine döndürdü ve kudreti ile onu resûllerden eyledi. Bu esnâda Firavun kendisinin âlemlerin rabbi olduğunu iddia ediyordu! Hâlbuki o Allah'ın sapasağlam planının içerisinde akıp gidiyordu. Sonra Rabbinden kendisine yakîn geldi. Bu sırada ona boyun eğiliyor, söylediği her sözde ve girdiği her savaşta kendisine güveniliyordu. Allah onu bir hâlden diğerine geçirdi ve en sonunda boğulmayla karşı karşıya kaldığı zaman o şöyle dedi: *"İsrâîloğulları'nın iman ettiğinden başka ilâh olmadığına iman ettim ve ben müslümanlardanım." (Yûnus, 90)*

10- Allah'tan âhirette ve dünyâda hidâyet nimetinin tamamını niyâz ederiz. Zira bu bizim elimizde değildir. Gücün ve kuvvetin bize âit olmadığını itiraf eder, O'na âit olduğunu söyleriz. Zulmü ve günâhı da kendimize yöneltiriz. Hüccet aleyhimizdedir. Bununla beraber -Allah'ın açık bir lütfu ve ihsanı olmadıkça- O'nun bizi kendisine çağırdığı şeyi tercih etme kudretine de sâhip değiliz. "O bizi hasene ile rızıklandırdıktan sonra nasıl ondan dolayı bizi över?" demeyiz. "Bize günahı takdîr ettiği hâlde nasıl ondan dolayı bizi kınar?" diye de sormayız. Fakat O nasıl bizleri kınamışsa biz de kendimizi kınarız. O nasıl kudreti üzerine almışsa biz de O'nun kudretini ikrâr ederiz. O'nun buyurduğu şey hakkında "Neden böyle buyurdu?" demeyiz. Fakat O'nun buyurduğunu söyleriz. O istediğini söyler, istediğini yapar.

"O yaptığından sorguya çekilmez fakat onlar çekilirler." (Enbiyâ, 23)

"Yaratmak da buyurmak da O'na âittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!" (A'râf, 54)

صورة المخطوط

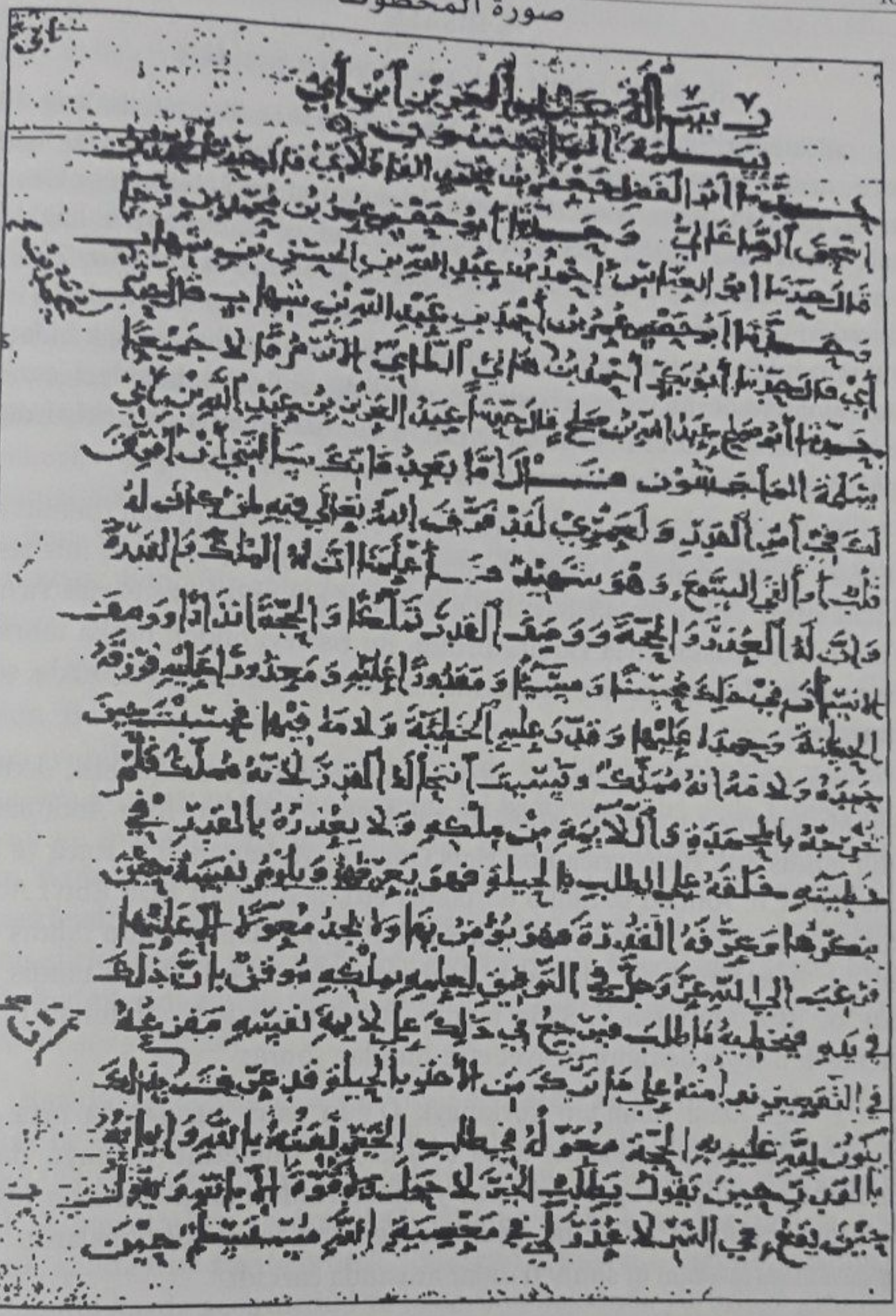

Abdulazîz b. Ebî Seleme el-Mâcişûn'un Risâlesi

4. RİSÂLE

Kaderin İsbâtı ve Kaderiyye'ye Reddiye

Akîdenin Özeti: İmam İbnu'l Mâcişûn *(rahimehullah)* bu risâleye Sünnet'e sarılmayı tavsiye ederek ve Sünnet'in konumunu açıklayarak başlamıştır. Bundan sonra Selef-i Sâlihîn'in konumunu beyân etmiş; onlara uymak, söyledikleri şeyler hususunda onlara muhâlefet etmemek, hakkında konuşmadıkları meselelere dalmamak gerektiğinden söz etmiştir. Zira helâk onların yoluna ve metoduna muhâlefettedir. İmam sonra kaderin isbâtını, onu inkâr etmenin sonradan ortaya atılan ve yayılan en açık bidatlerden olduğunu beyân etmeye başlamış, câhiliyye ehlinin cehâletleri içerisinde bile kaderi isbât ettiklerini ve Şeriat'ın bu inancı daha da pekiştirdiğini açıklamıştır. Sonra din hususunda tartışmaktan sakındırmıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi el-İbânetu'l Kubrâ'dan (benim tahkîkimle, 1974) çıkardım. Risâleyi çıkarırken kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yâyınevi'nin (1853) ve Fârûk Yayınevi'nin (1868) baskılarıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi ondan başka tahriç edene vâkıf olamadım. İbn Batta *(rahimehullah)* el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir:

"Bize Ebu'l Fadl Ca'fer b. Muhammed el-Kâfilâî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk es-Sâğânî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti. Bize ayrıca Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ ve Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Şihâb da tahdis etti, dediler ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Abdullah tahdis etti, İbn Şihâb dedi ki: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed b. Hâni' et-Tâî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis edip Abdulazîz b. Abdullah b. Ebî Seleme'den şöyle dediğini rivâyet etti: Bundan sonra;

1- Ben sana Allah'tan korkmayı, O'nun emri hususunda orta yolu tutmayı, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine uymayı, dinleri hususunda yenilik ortaya atanların yeniliklerinden uzak durmayı tavsiye ediyorum. Hâlbuki onlar bu yeniliklerden müstağnî kılınmışlardı. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti onlar arasında cârî idi.

2- Sonra bil ki hangi bidat ortaya çıkmışsa mutlaka onun öncesinde onun hakkında ibret olan ve ona işâret eden bir şey bulunmuştur. Şu hâlde sen Sünnet'ten ayrılma! Zira Sünnet *-Allah'ın izniyle-* senin için bir kalkandır.

Sünnet ancak yol edinilmesi ve kendisiyle yetinilmesi için sünnet kılınmıştır. Sünnet'i, onun hilâfına olan zelleleri, hataları, ahmaklıkları ve derinlere dalışları bilen zât ortaya koymuştur.

3- Onlar kendileri için neye râzı olmuşlarsa sen de kendin için ona râzı ol! Zira onlar (durdukları yerde) ilim üzere durdular. Keskin bir basîret ile müstağnî oldular. Onlar (eğer bidatte bir hayır olsaydı) bidatin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekli idiler. Eğer bidatte bir fazîlet olsaydı onlar buna daha lâyık idiler. Onlar öne geçmiş kimselerdir. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise onu elde etme hususunda onları geride bırakmışsınız demektir. Eğer "Onlardan sonra yenilikler ortaya çıktı" dersen bu yenilikleri ancak onların yolundan başkasına uyan ve onlardan yüz çeviren kimseler ortaya atmıştır. Onlar yetecek kadarını söylemişler, göğüslere şifa olacak kadarını konuşmuşlardır. Onların aşağısından gidilemez ve yukarısından geçilemez. Bazı kimseler onların altında bulunmuş ve tefrite düşmüştür. Bazıları da onların üzerine çıkmış ve aşırıya gitmiştir. Şüphesiz onlar bu ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler.

4- Bana kaderi ve inkâr eden kimsenin kaderin nesini inkâr ettiğini sordun. Bu soruyu *-inşâallah-* tam da uzmanına sordun. Zira ben senin maksadını iyi biliyorum. İnsanların, içerisinde yenilikler çıkarttıkları ve bidatler ortaya attıkları meseleler arasında izi kaderden daha açık, temeli daha sağlam ve inananı daha fazla olan bir mesele bilmiyorum. Allah'a hamd olsun. Kaderin zikri kapkaranlık cehâletin yaşandığı câhiliyye devrinde bile geçmekteydi. Hoşlanmadıkları şeyler başlarına gelince onu anıyorlardı. Kaderi şiirlerinde ve sözlerinde dile getiriyorlardı. Kaçırdıkları şeyler hususunda kendilerini onunla tesellî ediyorlardı. İslâm da bunu pekiştirmekten başka bir şey yapmadı.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kaderi ne bir defa ne iki defa ne üç defa ne de bundan daha fazla zikretmiştir. O kaderden o kadar çok söz etmiştir ki saymakla bitmez. Müslümanlar da bunu O'ndan işitmişlerdir. Gerek O, hayattayken gerekse vefât ettikten sonra kesin bir inançla, teslimiyetle, kendilerini zayıf görerek, Rablerini kendisinin ilminin kuşatmadığı, kitabının kayda geçirmediği ve kaderinin hakkında yürürlüğe girmediği bir şeyin olmasından tenzih ederek dile getirmişlerdir. Bununla beraber kader O'nun kitabının muhkem âyetlerinde de bulunmaktadır. Kader inancını ondan almışlar, onunla amel etmişlerdir.

5- Eğer "Peki şu âyet ne olacak, bu âyet ne olacak, o zaman Allah *(Azze ve celle)* neden şöyle şöyle buyurdu?" diye soracak olursanız; şüphesiz onlar da O'nun kitabından sizin okuduklarınızı okudular. Sizin doğru yorumunu bilmediğiniz âyetlerin doğru yorumunu bildiler. Bundan sonra sizin inkâr ettikleriniz de dâhil olmak üzere onun hepsine iman ettiler. Dediler ki:

"Takdîr buyrulmuş, yazı yazılmıştır. Her şey bir yazgıya ve kadere göredir. Hakkında bedbahtlık yazılan kimse(nin hakkında bedbahtlık yazılmıştır). Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir. Biz -Allah'ın dilediği dışında- kendimize ne zarar verebiliriz ne de fayda sağlayabiliriz."

Sonra bunu söylemelerine rağmen rağbet ettiler ve çekindiler, emrettiler ve sakındırdılar, yaptıkları iyilikten dolayı Rablerine hamd ettiler, işledikleri günahtan ötürü kendilerini kınadılar. Kaderi öne sürerek kendilerini mazur görmediler. Hayır ve şer işlemenin kendilerinin elinde olduğunu söylemediler. Allah'ı kaderi ile tazim ettiler. Kader sebebiyle kendilerini mazur görmediler. Lütfundan dolayı Allah'a hamd ettiler. Kaderi O'ndan gayrı kendilerine nispet etmediler. Allah Teâlâ *"Bu ihsanda bulunanların karşılığıdır" (Mâide, 85)* buyurmuştur. Yine O *"Allah'ın emrinden dışarı çıkmalarına karşılık olmak üzere" (Bakara, 59)* buyurmuştur. Görüldüğü gibi nasıl ki hayır O'ndandır ve onlara hayrı yaptıran O'dur, aynı şekilde şer de O'ndandır ve O'nun kaderi şerri yürürlüğe koymuştur.

6- Sana kader hususunda kendilerine uymanı tavsiye ettiğim kimseler gerçekten Kur'ân ehli kimselerdir. Kur'ân'ı hakkı ile okuyan, muhkemi ile amel eden, müteşâbihine iman eden kimselerdir. Onlar bununla ilimde derinleşenler arasına girmişlerdir. Sonra gerek kader hakkında gerekse başka konularda bildiklerini kendilerinden sonrakilere miras bırakmışlardır. Ben kaderi ikrâr hususunda âlimlerden birinin bile şüphe ettiğini bilmiyorum. Kader ki dinde ondan daha büyük, daha önemli, daha yaygın, daha çok zikredilen ve daha açık bir mesele yoktur. Kadere kaba bedevî, köyünde yaşayan köylü, örtülerinin arkasında kadınlar ve küçük çocuklar bile iman etmiştir. Kadere iman edenlerin arasında müslümanların kuvvetlisi de zayıfı da vardır. Hiç kimse kaderi işitip de inkâr etmiş değildir. Kader bir konuşanın aklına geldiği zaman onu zikretmekten hiç geri durmamıştır. Allah kaderi herkesin bilmesini sağlamıştır. İnsanları onun üzerinde birleştirmiştir. Onu inkâr edenlerin sözlerinde tanınmazlık/gariplik

kılmıştır. Bu sebeple kadere iman eden ve onu bilen insanlar arasında kaderi inkâr edenler ancak bir baş kaşıntısı gibidir.

7- Şu hâlde Allah'tan kork, Allah'tan! Eğer kader bir dalâlet olsaydı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu dile getirmezdi. Eğer bir bidat olsaydı müslümanlar onun ne zaman ortaya çıktığını bilirlerdi. Zira müslümanlar yeniliklerin ve saptırıcı bidatlerin ne zaman ortaya atıldığını bilmektedirler. Kaderin aslı Allah Teâlâ'nın kitabında sâbittir. Müslümanlar başlarına bir musîbet geldiği zaman birbirlerini kader ile tesellî ederler, musîbetlerin daha önce kendileri için Kitap'ta yazılmış olduğunu söylerler. Bununla birbirlerini tesellî etmek isterler. Yine bununla gayba olan kesin inançları sağlamlaşır. Evet, onlar Allah'ın emrine teslim olmuşlar ve kaderine iman etmişlerdir. İmtihan edilmekte olduklarını bilmişlerdir. Bir hükümranlığın altında olduklarını, hükümranlığın kendilerinin elinde olmadığını ve işlerin kendilerine havâle edilmediğini bilmişlerdir. Kalpleri Rablerinin elindedir. Ancak O'nun verdiğini alırlar. O'nun hükme bağladığı şeyi kendilerinden savamazlar. Yine onlar bilmişlerdir ki Allah kendilerini nefisleriyle başbaşa bırakırsa zâyî olurlar. Kendilerini nefislerinin şerrinden korursa O'na itaat ederler. Onlar böylece O'nun nimetini bilirler. Tıpkı O'nun doğru sözlü nebîsinin ve kulunun söylediği gibi:

"Eğer onların entrikalarını benden savmazsan onlara meylederim ve câhillerden olurum." (Yûsuf, 33)

"Ben nefsimi temize çıkarmam. Şüphesiz nefis -Rabbimin merhamet etmesi hâriç- sürekli kötülüğü emredip durur. Şüphesiz Rabbim Ğafûr'dur (çok bağışlayandır), Rahîm'dir (çok merhamet edendir)." (Yûsuf, 53)

Görüldüğü üzere o gücün ve kuvvetin kendi elinde olmadığını itiraf etmiş, bunların Rabbinin elinde olduğunu dile getirmiştir. Günahını kendi nefsinin üzerine atmıştır. Yûsuf'ta onlar için bir örneklik vardı ve onlar da Yûsuf'un taraftarı oldular.

8- Allah Teâlâ kaderi ve imtihanı onların göğüslerinde farklı şeyler kılmadı. Şeytanın onların kalplerine vesvese sokmasına engel oldu. Bu yüzden "Böyle bir şey nasıl olabilir?" demediler. Allah'ın kendilerini imtihân ettiğini ve O'nun kaderinin kendileri üzerinde yürürlükte olduğunu biliyorlardı. Bunlardan biri onlara diğerinden daha ağır değildir. Onların nezdinde biri diğerini çürütmez. İşin kendi elinde olduğunu düşünen kimsenin gayret ettiği gibi kendileri için gayret ederler. Diğer taraftan Allah'ın

emrine yenik düşeceğini bilen kimsenin iman ettiği gibi de kadere iman ederler. Kadere iman onları Allah'a ibâdet hususunda yavaşlığa sevk etmemiştir. Onlar bu sebeple kendilerini tehlikeye atmış da değillerdir. Allah *(Azze ve celle)* imtihan ile onları mülkünün dışına çıkarmamıştır. Bu sebeple onlar talep ederler ve kaçınırlar. Bunları yapar iken kadere kesin bir şekilde inanırlar. Ancak O'nun kendilerine verdiğini alırlar. O'nun kendilerini imtihan ettiğini de inkâr etmezler. Allah onları böyle yaratmıştır ve onlara bunu emretmiştir.

O'nun kuvvetli, kendilerinin zayıf olduğunu bilirler. O'nun kudretini ve hüccetini ikrâr ederler. Kendilerini zayıf görmeleri onları Allah'ın kendileri üzerindeki hüccetini inkâra sevk etmez. Aynı şekilde O'nun kendilerini uyardığını bilmeleri onları O'nun kaderinin kendileri üzerinde yürürlükte olduğunu inkâr etmeye iletmez. Bunların hepsi onların nezdinde birdir. Bu bildikleri onları gayrısından müstağnî kılmıştır. Allah Teâlâ onları bu fitneden korumuştur. Bu fitnenin kapısını onlara açmamıştır. Bu fitnenin kapısını ancak kendi kafalarını karıştıran ve karışık gösterdikleri şeyleri kendilerine karışık gösteren kişilere açmıştır. Onlar şaşkınlıkları içerisinde bocalayıp dururlar. Allah'ın kendileri hakkında takdîr ettiği musîbetlerde hasenenin tadını alamazlar. Çünkü onlar bu konuda haseneyi ecelinden erkene almaya mâlik ve muktedir olduklarını iddia ederler. Fesubhânallah! Fesubhânallah!

9- Şu hâlde müslümanların yoluna gelin, ey Allah'ın kulları! O yol ki onun üzerinde onlarla birlikte idiniz de kendinizi onun dışına attınız. Ondan farklı birçok yola saptınız. Artık uzak bir yerde (âhirette) ah vah edip hidayeti elde etmiş olmayı dilemeden önce en yakın zamanda hidâyetin alâmetlerine dönün! Onların söyledikleri gibi söyleyin. Onların yaptıkları gibi yapın. Onların birleştirdiklerini ayırmayın, ayırdıklarını birleştirmeyin. Zira onlar sizin için birer imam ve komutan kılındılar. Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabından ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinden kendileri hakkında güvenilir oldukları ve kendilerinden inkâr ettikleriniz hususunda üzerinize şâhid oldukları şeyleri size aktardılar. Onların ikrâr ettikleri kaderi inkâr etmeyin, sonra bidat ortaya atmış olursunuz. Onu başka bir şeye de bağlamayın, kendinizi yükün altına sokmuş olursunuz. Zira ben kader konusunda kalbi şu kimsenin kalbinden daha sağlıklı kimseyi bilmiyorum: Bu kimse kader hakkında konuşan hiç kimseden haberdar değildir. Kendisi de bu konuda vesveselere bulaşmadan taze ve yeni bir şekilde konuşmakta-

dır. Tartışma ve kafa karışıklığı onu zayıf düşürmemiştir. Evet, öncekilerin göğüslerinde de kalpler bu şekilde sıhhat bulmuştur.

10- Artık şu tartışmadan uzak durun. Zira o sizi helâka sürükleyen her türlü şeye yaklaştırır. Sizi güvene ulaştırmaz. Onun son bulacağı bir sınır yoktur. Her bir şeye dâhil olur. Onu bilmek bir aldanış, ondan câhil kalmak ise bir nimettir. Bizim için ondan gayrı hidâyet göstergeleri vardır. Kim cedele girerse cedel onu helâka sürükler ve o, hidâyeti arkasında bırakır. Hidâyet ki izi bellidir, kaynağı yakındır. Hidâyet ehli zorlukla ve aşırılıkla mükellef kılınmaz.

11- Sonra bil ki Kur'ân'ın döneceği Sünnet gibi bir şey yoktur. Öyleyse sakın Sünnet'i elinden düşürme, sonra dînin hususunda şaşırır, yolunu kaybedersin. *"Arkadaşları kendisini 'Bize gel!' diye doğru yola çağırdıkları hâlde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp şeytanların ayarttığı kimse gibi... De ki: Hiç şüphesiz doğru yol Allah'ın yoludur. Biz âlemlerin Rabbine boyun eğmekle emrolunduk." (En'âm, 71)*

* * *

5. RİSÂLE

Cidâlden Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâlede din hususunda tartışmaya girmemek emredilmekte, bundan sakındırılmakta, bunun bidat ehlinin bir dinden diğerine intikal etmesinin sebebi olduğu açıklanmaktadır. Din hususunda derinlere dalmanın tehlikesi ve bunun sâdık müminlerin yolu olmadığı beyân edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Batta *(rahimehullah)*'ın el-İbânetu'l Kubrâ (tahkîkimle 685) kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Râye Yayınevi'nin (1/533, no. 659) ve Fârûk Yayınevi'nin (1/379, no. 666) baskılarıyla karşılaştırdım. İbn Batta *(rahimehullah)* el-İbânetu'l Kubrâ'da şöyle demiştir: Bize Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Hâtim tahdis etti, dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Ebû Sâlih tahdis etti, dedi ki: Abdulazîz b. el-Mâcişûn bana imlâ ettirip şöyle dedi:

1- Cedelden sakının. Zira o sizi helâka sürükleyen her türlü şeye yaklaştırır. Sizi güvene ulaştırmaz.

2- Dinde derinlere dalmayı (ilimde) derinleşme zannetme. Zira ilimde derinleşenler, ilimlerinin bittiği yerde duran kimselerdir.

3- Onların Kur'ân'ı tevil ederek ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen hadislerin çelişkili olduğunu iddia ederek seninle tartışmalarına izin verme. Zira onlarla tartışırsın da onların ayaklarının kaydığı gibi senin de ayağın kayar. Onların sapıttığı gibi sen de sapıtırsın. Yol, yani selefin yolu sana yeter. Senin karşına kendi görüşüne uyarak kendisinden sapamayacağın şeyi koymuştur.

4- Dîne ta'n eden kimseye dîni anlatmak için kendini zorlama. Onun sana yaklaşmasına da izin verme. Dînini onlarla aranda tartışma konusu yapma. Onlar yalnızca senin hataya düşmeni istiyorlar. Aklına bir şüphe sokup hata etmeni istiyorlar. Onlarla sakın oturma. Nitekim Allah *(Azze ve celle) "Hatırladıktan sonra zâlim toplulukla oturma" (En'âm, 68)* buyurmuştur.

5- Yemin ederim ki dînin sıfatı çok açıktır, yolları da açıktır. Allah'ın hidâyetini dilediği, arzusu husûmet ve cedel olmayan kimse için kaynağı da gâyet yakındır. Ancak kişi alacağı şeyi kaynağından başka yerden alırsa ya da bu hususta işin ehlinden başkasının yoluna uyarsa o başka... Şüphesiz bunların açıkları meydandadır, argümanları çürüktür. Allah'ın dîni olarak tek bir dîni değil de birçok dîni din edinenler, bir din üzere akşamlayıp sabahleyin onun kâfiri olanlar...[32]

[32] Burada anlaşılmayan bir kelime vardır.

-9-

HİCRET YURDUNUN İMAMI EBÛ ABDULLAH MÂLİK B. ENES'İN (V. 179) İTİKÂDI

BU BÖLÜM;
İMAM MÂLİK'İN SÜNNET VE İTİKAD İLE İLGİLİ MESELELERDE SÖYLEDİĞİ SÖZLERİN DERLEMESİNİ, SÜNNETİN ASILLARINI VE SELEFİN İTİKÂDINI İÇERMEKTEDİR

İsmi Mâlik b. Enes b. Ebî Âmir b. Amr b. el-Hâris b. Ğaymân b. Huseyl b. Amr b. el-Hâris el-Asbahî el-Hımyerî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. "Hicret Yurdunun İmamı" olarak meşhûr olmuştur. 93 yılında doğmuş, 179 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Uyeyne şöyle demiştir: "Mâlik Hicâz ehlinin âlimidir. O zamanının hüccetidir."

Şâfiî şöyle demiştir: "Mâlik kendisine uyulan bir yıldızdır." Yine o "Mâlik, Tâbiîn'den sonra Allah'ın yarattıkları üzerindeki hüccetidir" demiştir.

Ahmed şöyle demiştir: "Mâlik, müslümanların imamlarından bir imamdır."

Hanbel b. İshâk şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a Mâlik hakkında sordum. Dedi ki: 'Mâlik ilim ehlinin ileri gelenlerinden biridir. İlimde ve fıkıhta imamdır.' Yine şöyle dedi: 'Mâlik akıl ve edep ile kendisinden öncekilerin izlerini takip etti.'"

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/48; İrşâdu's Sâlik, s. 219.

Akîdenin Özeti: Bu konuda İmam Mâlik *(rahimehullah)*'a âit muhtasar bir akîdeye vâkıf olamadım. Bu hususta araştırmalarım esnâsında onun itikad meseleleri hakkında söylediği birtakım güzel sözlere vâkıf oldum. Bunları bir araya getirdim, selefin muhtasar akîdelerine benzer bir akîde olarak ortaya çıkması için birbirlerine bağladım ve fıkralarını tertipledim.

Akîdenin Kaynakları: İmam Mâlik *(rahimehullah)*'a âit bu sözleri bazı meşhûr sünnet ve terâcim kitaplarından ve başka kitaplardan yararlanarak derledim. Suûd ed-Da'cân'a âit "Menhecu'l İmâmi Mâlik fi Takrîri'l Akîde" isimli eserinden çok faydalandım ki bu İslâm Üniversitesi'nde okutulmuş olan ilmî bir risâledir. İbn Teymiyye Yayınevi tarafından 1416 yılında basılmıştır. İmam Mâlik *(rahimehullah)* sünnet ve itikad ile ilgili meselelerde şunları söylemiştir:

1- Ehli Sünnet, kendisiyle tanındıkları bir lakapları olmayan kimselerdir. Ne cehmîdirler, ne râfızîdirler, ne kaderîdirler.[33]

2- Sünnet, sünnetten başka ismi olmayan şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ve bu benim dosdoğru yolumdur. Öyleyse ona uyun. Başka yollara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır." (En'âm, 53)*[34]

3- Kendisiyle insanlar arasında hükmedilen hüküm iki kısımdır: Birincisi Allah'ın kitabında bulunanlar ve Sünnet'in hüküm kıldıklarıdır... İşte vâcip olan hüküm budur. Doğru olan budur. İkincisi ise âlimin kendisi hakkında reyiyle içtihatta bulunduğu hükümdür. Bunun hakka isâbet etmesi mümkündür. Üçüncüsü ise kendisini yük altına sokan kimsenin verdiği hükümdür. Onun hakka isâbet etmemesi beklenen bir şeydir.[35]

4- Kurtulmayı isteyen kimse Allah'ın kitabına ve nebîsinin sünnetine sarılmalıdır.[36]

5- Sünnet Nûh'un gemisidir. Ona binen kurtulur, binmeyen de boğulur.[37]

6- Bu ümmetin başı ne ile ıslah olmuşsa sonu da ancak onunla ıslah olur.[38]

7- Bir adam Allah *(Azze ve celle)*'nin huzûruna yeryüzü dolusu günahla çıksa, O'nun huzûruna sünnet ile çıktığı takdirde mutlaka cennette nebîler ile, sıddıklarla, şehidlerle ve sâlihlerle beraber olur. Onlar ne güzel arkadaştırlar.[39]

8- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu din tamamlanmış ve kemâle ermişken vefât etmiştir. Şu hâlde yapmamız gereken ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerine uymak, reyin peşinden gitmemektir. Zira reye uyulacak olsa reyi senden daha üstün bir adam gelir, sen de ona uyar-

---

33 İntikâ, 35; İrşâdu's Sâlik, 210; Tertîbu'l Medârik, 2/41.

34 İ'tisâm, 1/84.

35 Zemmu'l Kelâm, 869.

36 Zemmu'l Kelâm, 877.

37 Zemmu'l Kelâm, 885; Târîhu Dımeşk, 7/336.

38 Temhîd, 23/10.

39 Zemmu'l Kelâm, 881.

sın. Ne zaman bir adam gelip sana galebe çalsa onun peşinden gidersin. Bunun sonu hiç gelmez.[40]

9- Kim Sünnet'e muhâlefet ederse onun fitneye düşmesinden endişe ederim. Hangi fitne kendini Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in elde edemediği bir fazîleti ilk önce elde etmiş görmenden daha büyüktür? Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Şu hâlde onun emrine muhâlefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı bir azâbın gelmesinden çekinsinler" (Nûr, 63)*[41]

10- Ömer b. Abdulazîz *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'ndan sonraki emir sâhipleri bazı sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlarla amel etmek Allah'ın kitabına uymaktır, Allah'a taati mükemmelleştirmektir, Allah'ın dîni hususunda kuvvettir. İnsanlardan hiç kimse bu sünnetleri değiştiremez, tebdîl edemez, onlara muhâlif olan şeylere bakamaz. Kim onlarla hidâyeti ararsa, doğru yol üzere olan kimse odur. Kim onlardan yardım isterse yardıma mazhar olacak odur. Kim onları terk ederse müminlerin yolundan başkasına uymuş olur. Allah onu girdiği yolda yalnız bırakır ve cehenneme sokar. Orası varılacak ne kötü yerdir![42]

11- Sünnetlere teslim olmak gerekir. Sünnetler rey ile çarpıştırılmaz ve kıyas ile reddedilmez. Selef-i Sâlihîn'in tevil ettikleri sünnetleri tevil ederiz. Onların amel ettikleriyle amel ederiz. Terk ettiklerini terk ederiz. Onların dillerini tuttukları hususlarda dilimizi tutsak bize yeter. Açıkladıkları hususlarda onlara tâbi oluruz. İstinbât ettikleri ve hâdiseler içerisinde gördükleri hususlarda onlara uyarız. Kendisi hakkında ya da tevili hakkında ihtilâf ettikleri meselelerde onların cemaatinin dışına çıkmayız.[43]

12- Bir toplumda eserler azalırsa mutlaka hevalar/bidatler artar. Âlimler azalırsa mutlaka insanlar arasında cefâ görülmeye başlar.[44]

13- Bir vakârının, sekînetinin, haşyetinin olması ve kendisinden öncekilerin izini takip etmesi ilim talebesinin sorumluluğudur.[45]

---

[40] Câmiu'l Beyân, 2/144; İ'tisâm, 1/186; 3/75.

[41] İ'tisâm, 1/231; el-Mi'yâr, 11/53.

[42] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 743; eş-Şerîa, 139.

[43] İbn Ebî Zeyd, el-Câmi', s. 117.

[44] Zemmu'l Kelâm, 882.

[45] Hılyetu'l Evliyâ, 6/324.

14- Âlim sünneti bildirir, tartışmaya girmez. Kendisinden kabul edilirse ne âlâ, değilse susar.[46]

15- Önder Kur'ân'dır. Şu tartışmaya gelince, onun ne olduğunu bilmiyorum.[47]

16- Cidâl ile dînin hiçbir alâkası yoktur.[48]

17- Ne zaman tartışmayı diğerinden daha iyi bilen bir adam gelse onun cedeli sebebiyle Cibrîl'in Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e indirdiğini terk mi edeceğiz? O zaman sürekli yeni bir din arar dururuz.[49] Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Kim dînini tartışma konusu yapar ise sürekli bir oraya bir buraya gider."[50]

18- Amansız hastalık, din hususunda bir orada bir burada olmaktır.[51]

19- Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bu hevâlardan bir çıkış yolu gösterir.[52]

20- İlim hakkında tartışmak kalbi katılaştırır ve beraberinde kini getirir.[53]

21- Hevâ ehlinden biri sana seninle din hususunda tartışmaya geldiği zaman ona şöyle de: Ben Rabbimden açık bir delîl üzereyim. Sense şüphe içindesin. Şimdi senin gibi şüphe içinde olan birine git de onunla tartış![54]

22- İman söz ve ameldir. Amelsiz iman, imansız amel olmaz.[55]

23- İman artar ve azalır. Bir kısmı diğerinden daha üstündür. Allah Teâlâ *"İmanlarına iman katsınlar diye..." (Fetih, 4)* buyurmuştur.[56] İbrâhîm de *"Rabbim, bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster!"* demiş, Rabbi *"Yoksa inanmadın*

---

[46] Câmiu Beyâni'l İlm, 2/25.

[47] Câmiu Beyâni'l İlm, 2/25; İrşâdu's Sâlik, s. 208.

[48] Tertîbu'l Medârik, 2/39; İ'tisâm, 2/337; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/67.

[49] el-Lâlekâî, 259; Zemmu'l Kelâm, 870-871.

[50] eş-Şerîa, 117.

[51] el-İbânetu'l Kubrâ, 2/506; el-Hılye, 6/319.

[52] el-İbânetu'l Kubrâ, 1/407.

[53] Zemmu'l Kelâm, 882.

[54] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 231; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/99.

[55] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 199, 517, 680; el-Lâlekâî, 4/884.

[56] es-Sünne, 199.

mi?" diye sorunca da *"İnandım fakat kalbimin mutmain olması için..." (Bakara, 260)* diye cevap vermiştir. Onun kalbinin itminanı imanının artmasıdır.[57]

24- İman; marifet, ikrâr ve ameldir.[58]

25- İmanın nihâyeti yoktur, dâima artar.[59]

26- Hiç kimse "Ben müminim" diyemez. Ancak "Ben inşâallah müminim" diyebilir.[60]

27- Yine kişi kâmil bir imana sâhip olduğunu, imanının Cibrîl'in, Mîkâîl'in ve mukarreb meleklerin imanı gibi olduğunu söyleyemez. Bu Mürcie'nin sözüdür.[61]

28- Ben Allah Teâlâ'nın *"Allah imanınızı* -yani Beyt-i Makdis'e doğru kıldığınız namazlarınızı- *zâyi edecek değildir"* buyruğu ile Mürcie'nin "Namaz imandan değildir" sözünü hatırlıyorum. Hâlbuki Allah namazı iman olarak isimlendirmiştir.[62]

29- Mürcie hata etti ve büyük bir söz söyledi. Dediler ki: "Kişi Kâbe'yi yaksa da her şeyi yapsa da müslümandır." Onlar hakkındaki sözüm Allah Teâlâ'nın buyurduğudur: *"Eğer tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse artık din kardeşlerinizdir." (Tevbe, 11)*[63]

30- Tevhid ehlini günahı sebebiyle tekfir etmeyiz.[64]

31- Kul Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadıktan sonra büyük günahları işlese, bununla beraber şu hevâlardan, bidatlerden ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında kötü konuşmaktan kurtulmuş olsa; onun Firdevs'in en yüksek derecesinde nebîlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve sâlihlerle beraber olacağını ümit ederim. Onlar ne güzel arkadaştır! Çünkü Allah ile kul arasındaki her büyük günah için ümit vardır. Fakat hevâların hiçbiri ümit vaat etmez. Hevâ, sâhibini cehennem ateşine sürükler. Sünnet üzere

---

[57] Şiâru Ashâbi'l Hadîs, 13.

[58] es-Sünne, 599.

[59] es-Sünne, 665.

[60] es-Sünne, 721.

[61] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 665; el-Lâlekâî, 5/960.

[62] İbn Abdulhakîm, el-Câmi', 165.

[63] Tertîbu'l Medârik, 2/48.

[64] el-Beyânu ve't Tahsîl, 18/586.

ölen kimseye ne mutlu! Sünnet üzere ölen kimseye ne mutlu! Sünnet üzere ölen kimseye ne mutlu![65]

32- Sâlih olması sebebiyle herhangi bir kimsenin cennetlik olduğuna şehâdet etmeyiz.[66]

33- Kur'ân, Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmıdır ve O'ndandır. Allah'tan olup da yaratılmış olan bir şey yoktur. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a karşı kâfirdir.[67]

34- "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimseden tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, etmezse boynu vurulur.[68]

35- Sıfatlarla ilgili hadisleri, keyfiyet tayin etmeksizin geldikleri gibi kabul ederiz.[69]

36- Allah göktedir, ilmi ise her yerdedir. Hiçbir yer O'nun ilminden boş kalmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Üç kişi aralarında gizlice konuşsa mutlaka dördüncüleri O'dur, beş kişi aralarında gizlice konuşsa mutlaka altıncıları O'dur..." (Mücâdile, 7)*[70]

37- Allah Teâlâ *"Rahmân Arş'a istivâ etti" (Tâhâ, 5)* buyurmuştur. O'nun istivâsı bilinmeyen bir şey değildir. Keyfiyetine ise akıl sır ermez. Ona iman etmek vâcip, hakkında soru sormak bidattir.[71]

38- Nüzûl (Allah'ın en yakın semâya inmesi) haktır. Hadisi nasıl gelmişse, keyfiyet tayin etmeden ve sınır çizmeden kabul et. Ancak eserlerde ve Kur'ân'da gelenler hâriç... Allah Teâlâ *"Allah'a misâller getirmeyin" (Nahl, 74)* buyurmuştur. Kudretiyle, ilmiyle ve azametiyle dilediği gibi iner. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.[72]

39- Müminler kıyâmet günü Allah *(Azze ve celle)*'ye şu (başlarındaki) gözleriyle bakacaklardır. Nitekim Allah Teâlâ *"Bazı yüzler o gün parıl parıl-*

---

[65] Zemmu'l Kelâm, 879.

[66] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 146.

[67] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 128, 199; el-Lâlekâî, 410; eş-Şerîa, 165.

[68] el-Lâlekâî, 495.

[69] el-Lâlekâî, 875; İrşâdu's Sâlik, s.212.

[70] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 11, 199; eş-Şerîa, 720.

[71] eş-Şerîa, 720.

[72] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, s. 113.

dır, Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23) buyurmuştur. "O'nun mükâfâtına bakacaklar" diyenler yalan söylemiştir. Bilakis sen Allah'a hakîkî manada bakacaksın. Sen Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın *"Rabbim bana kendini göster de Sana bakayım" (A'râf, 143)* dediğini işitmedin mi? Sence Mûsâ Rabbinden imkânsız bir şey mi istemişti? Bunun üzerine Allah Teâlâ *"Beni* -dünyâda- *aslâ göremezsin" (A'râf, 143)* buyurdu. Çünkü dünyâ fenâ yurdudur. Bâkî olana fenâ bulacak olanla bakılmaz. Fakat insanlar bekâ yurduna geçtikleri zaman Bâkî olana bâkî olanla bakarlar. Onların Allah Teâlâ'nın *"Hayır, onlar o gün kesinlikle Rablerinden perdeli olacaklardır" (Mutaffifin, 15)* buyruğundan haberleri yok mu?[73] Eğer müminler kıyâmet günü Rablerini görmeyecek olsalardı Allah kâfirleri onların kendisinden perdeli olacaklarını söyleyerek kınamazdı. Kim rü'yeti inkâr ederse onun için ancak kılıç vardır.[74]

40- Allah *(Azze ve celle)* Mûsâ *(aleyhisselam)* ile konuşmuştur.[75]

41- Mîzân haktır.[76]

42- Yetmiş sene boyunca zulmeden sultan, gündüzün bir saatinde başıboş hâldeki bir ümmetten daha hayırlıdır.[77]

43- Zulmetseler bile imamlarla birlikte cihâd edilir.[78]

44- Onlarla birlikte haccedilir.[79]

45- İmamın âdil olduğu takdirde insanların zekâtlarını kendileri dağıtmaları doğru olmaz. Zekâtlarını imama vermeleri gerekir.[80]

46- Allah masiyetleri bizi yaratmadan önce üzerimize yazmıştır. Allah'ın bunu kendisi üzerine yazdığı kimse mutlaka onu işleyecektir ve Allah'ın yazıp takdir ettiği yere gelecektir.[81]

---

[73] eş-Şerîa, 574; el-Lâlekâî, 870; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/102.

[74] el-Lâlekâî, 808.

[75] Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 517.

[76] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, s. 165.

[77] Tertîbu'l Medârik, 1/492-493.

[78] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 221.

[79] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 222.

[80] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 216.

[81] Tertîbu'l Medârik, 2/48.

47- Kim kaderi yalanlayandan daha sapıktır? Onların aleyhine Allah Teâlâ'nın *"O sizi yaratandır; bundan sonra bir kısmınız kâfir, bir kısmınız mümindir" (Teğâbun, 2)* buyruğundan başka bir hüccet olmasaydı, şüphesiz bu hüccet olarak yeterdi.[82]

48- Kaderi inkâr edenlere karşı en açık ve en çetin âyet Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: *"Eğer dileseydik her nefse hidâyetini verirdik. Fakat 'Cehennemi hem cinlerle hem de insanlarla dolduracağım' sözüm gerçekleşecektir." (Secde, 13)* O'nun buyurduğu mutlaka gerçekleşecektir.[83]

49- Kaderiyye "Allah masiyetleri yaratmamıştır" diyenlerdir.[84]

50- Kaderiyye'den "Kullar amel etmedikçe Allah onların ne amel edeceklerini bilmez" diyenler tevbeye davet edilirler. Tevbe ederlerse ne âlâ, değilse öldürülürler.[85]

51- Kaderiyye çok kötü bir topluluktur. Onlarla konuşmayın, oturmayın, evlenmeyin. Ölülerinin cenâze namazını kılmayın. Cenâzelerini takip etmeyin. Hastalarını ziyâret etmeyin. Onlara selâm vermeyin. Arkalarında namaz kılmayın. Onlara Allah için düşmanlık gösterin. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelenlere sevgi beslediğini göremezsin..." (Mücâdile, 22)* Öyleyse onlara sevgi besleme.[86]

52- Kaderiyye'den kime bakarsan bak; aptal, gerizekâlı ve bön olduğunu görürsün.[87]

53- Nebîsinden sonra bu ümmetin en fazîletlisi Ebû Bekr es-Sıddık'tır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onunla beraber başkaları da olduğu hâlde onun namaz kıldırmasını emretmiş, yine onunla beraber başkaları da olduğu hâlde onu hac emîri tayin etmiştir.[88]

---

[82] eş-Şerîa, 507.

[83] İrşâdu's Sâlik, s. 349.

[84] el-Lâlekâî, 4/701.

[85] el-Lâlekâî, 4/701; el-Hılye, 6/326.

[86] el-Müdevvene, 1/182; İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, s. 305; el-Beyânu ve't Tahsîl, 18/201, 16/380.

[87] İrşâdu's Sâlik, s. 208.

[88] el-Beyânu ve't Tahsîl, 18/458; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/106.

54- Ebû Bekir'den sonra bu ümmetin en fazîletlisi Ömer'dir. Bu ikisinin fazîletinde şüphe yoktur.[89]

55- Onların Rasulullah hayattayken Rasulullah'a göre konumları tıpkı O'nun vefâtından sonraki konumları gibidir.[90]

56- Selef çocuklarına tıpkı Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi Ebû Bekr'i ve Ömer'i sevmeyi öğretiyorlardı.[91]

57- Ebû Bekir'den ve Ömer'den sonra bu ümmetin en fazîletlisi haksız yere öldürülen halîfe Osmân'dır.[92]

58- İnsanlar bundan sonra durmuşlardır. Onlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en hayırlılarıdır. Rasulullah, Ebû Bekr'in namaz kılmasını emretmiştir. Ebû Bekir de Ömer'i seçmiştir. Ömer hilâfet için altı kişiyi önermiştir. Bu altı kişi de Osman'ı seçmiştir. Sonra insanlar burada durmuşlardır.[93]

59- Kim, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine, Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Muâviye'ye veya Amr b. el-Âs'a söverse; eğer onların dalâlet ve küfür üzere olduklarını söylerse öldürülür, bunun dışında insanlar tarafından kullanılagelen sövgülerle onlara söverse ağır bir cezâya çarptırılır.[94]

60- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini küçümserse ya da kalbinde onlara karşı kin barındırırsa müslümanların alacakları feyden ona hiçbir pay yoktur. Çünkü Allah Teâlâ *"Allah Resûlü'ne fey olarak ne vermişse..."* buyurmuş sonra şöyle demiştir: *"Onlardan sonra gelenler derler ki: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman eden kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma..." (Haşr, 10)* Şu hâlde onları küçümseyen ve kalbinde onlara karşı kin barındıran kimsenin feyden bir payı yoktur.[95]

---

[89] el-Hallâl, es-Sünne, 585.

[90] eş-Şerîa, 1849; el-Lâlekâî, 2461.

[91] el-Lâlekâî, 2325.

[92] el-Hallâl, es-Sünne, 585; Tertîbu'l Medârik, 2/44.

[93] Tertîbu'l Medârik, 2/45-46.

[94] eş-Şifâ, 2/1108; Menâkibu Mâlik, s. 143.

[95] el-Hılye, 6/327; Usûlü's Sünne, 190.

61- Kimin kalbinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine karşı bir gayz bulunuyorsa şu âyetin kapsamındadır: *"Muhammed Allah'ın resûlüdür. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu çiftçilerin de hoşuna gider. Allah böyle yapar ki onlar sebebi ile kâfirler öfkelensin. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir." (Fetih, 29)*[96]

62- Aişe'ye söven kimse öldürülür. Çünkü ona iftirâ atan kimse Kur'ân'a muhâlefet etmiştir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Allah -eğer müminler iseniz- bunun benzerine bir daha dönmeyesiniz diye size öğüt veriyor." (Nûr, 17)*[97]

63- Onlar ancak Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e dil uzatmak isteyen, bu ellerinden gelmeyince de O'nun ashâbına dil uzatan bir topluluktur. Böyle yapmışlardır ki "O kötü arkadaşlara sâhip kötü bir adamdır, eğer düzgün biri olsaydı arkadaşları da düzgün olurdu" denilsin.[98]

64- Kim Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ya da başka bir nebîye söver, hakâret eder, onları ayıplar ya da küçümserse -ister müslüman olsun ister kâfir- tevbeye davet edilmeden öldürülür.[99]

65- Kişinin Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabrinin yanında dua etmek için durmasını doğru görmüyorum. Sadece selâm verip geçer, kabre de dokunmaz.[100]

66- Bidatlerden ve bidat ehlinden sakının. Onlar ki Allah'ın isimleri, sıfatları, ilmi ve kudreti hakkında konuşurlar. Sahâbe'nin ve onlara güzellik ile tâbî olanların hakkında konuşmadıkları meselelerde susmazlar.[101]

---

[96] el-Hılye, 6/327.

[97] el-Muhallâ, 11/415.

[98] es-Sârimu'l Meslûl, 3/1088.

[99] Menhecu'l İmâmi Mâliki fi İsbâti'l Akîde, s. 421.

[100] eş-Şifâ, 2/671.

[101] Zemmu'l Kelâm, 872; Akîdetu Ashâbi'l Hadîs, s. 54; İrşâdu's Sâlik, s. 351.

67- Allah Amr b. Ubeyd'e lanet etsin! Çünkü kelâmdan gelen bidatleri o ortaya attı. Eğer kelâm bir ilim olsaydı mutlaka Sahâbe ve Tâbiîn hükümler ve şeriatler hakkında konuştukları gibi onun hakkında da konuşurlardı. Fakat o bâtıla ileten bir bâtıldır.[102]

68- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine istincâyı öğretip de tevhîdi öğretmediğini düşünmemiz olacak şey değildir.[103]

69- Din hakkında kelâmı hoş görmüyorum. Beldemizde bulunanlar da önceden beri kelâmdan hoşlanmamışlar ve ondan sakındırmışlardır. Cehm'in görüşündeki ve kaderîlik düşüncesindeki kelâm ve benzerleri bu kelâma örnektir. Arkasındandan amel gelmeyecek kelâmı sevmem. Allah'ın dîni ve Allah *(Azze ve celle)* hakkında kelâma gelince, bu konularda susmak bana konuşmaktan daha sevimlidir. Çünkü beldemizde bulunan kimseleri, arkasında amel olmadıkça din hakkında kelâm etmekten sakındırırken gördüm.[104]

70- Kim dîni kelâm ile ararsa zındık olup çıkar.[105]

71- Kelâmla uğraşan birini havada yürürken görsen bile ondan emin olma ve ona sakın güvenme.[106]

72- Bu şahsî görüşlerden hiçbiri ne Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında ne Ebû Bekir zamanında ne Ömer zamanında ne de Osmân zamanında vardı.[107]

73- Kim İslâm'da güzel gördüğü bir bidat ortaya atarsa Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in risâleti tam yerine getirmediğini iddia etmiş olur. Zira Allah Teâlâ *"Bugün dîninizi sizin için kemâle erdirdim..." (Mâide, 3)* buyurmuştur.[108]

74- Bidatine çağıran hiçbir hevâ ehlinden ilim alınmaz.[109]

---

[102] Zemmu'l Kelâm, 874.

[103] Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/26.

[104] Câmiu Beyâni'l İlm, 1786; el-Lâlekâî, 309; el-İ'tisâm, 3/299.

[105] Zemmu'l Kelâm, 873.

[106] İrşâdu's Sâlik, s.347.

[107] Zemmu'l Kelâm, 878.

[108] el-İbânetu'l Kubrâ, 2/510; el-İ'tisâm, 1/84.

[109] ez-Zevâvî, Menâkibu Mâlik, 146; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/67.

75- Bu ilim dindir. O halde dîninizi kimden aldığınıza bakın. Gerçekten ben şu mescitte (eliyle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidine işâret etti) yetmiş kişiyi gördüm. Hepsi de "Falan dedi ki: Rasulullah şöyle buyurdu..." diyordu. Onlardan hiçbir şey almadım. Onlardan birine bir evin malı emânet edilse şüphesiz emânete hıyânet etmezdi. Ne var ki onlar bu işin ehlinden değillerdi.[110]

76- Kalbi eğri bir kimsenin kulaklarına ulaşmasına izin verme. Çünkü onun sözünden neyin sana yapışacağını bilemezsin. Medîne ehlinden, Ensâr'dan bir adam kaderînin birinden bir şey işitti de kalbi ona takılıp kaldı. Adam kendileriyle arkadaşlık ettiği kardeşlerinin yanına giderdi. Onlar onu sakındırdıkları zaman şöyle derdi: "Kalbime yapışan şeye ne yapabilirim ki? Eğer Allah'ın kendimi şu minârenin tepesinden aşağı atmamdan râzı olacağını bilseydim mutlaka bunu yapardım."[111]

77- Bâtıla yaklaşmak helâktır. Bâtıl hakkında söz söylemek haktan saptırır. Kişinin dîni ve mürüvveti bozulduktan sonra dünyâdaki hiçbir şeyde hayır yoktur. Allah'ın kendilerine helâl kıldığı şeylerde kullara bir zorluk yoktur.[112]

78- Hevâ ehli ne kötü topluluktur! Onlara selâm verme. Onlarla oturma. Oturacaksan da sert davran. Yine onların hastaları ziyâret edilmez. Onlardan hadis rivâyet etme. Onlardan ayrılmak bana daha sevimlidir.[113]

79- Allah'ın kitabında hevâ ehline şu âyetten daha şiddetlisi yoktur: *"O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır. Yüzleri kararanlara gelince (onlara denir ki:) imanınızdan sonra kâfir mi oldunuz? Öyleyse küfretmenize karşılık tadın azâbı!" (Âli İmrân, 106)* Hangi söz bundan daha açıktır? Bu âyet kıble ehli hakkındadır.[114]

80- İmamın hevâ ehlinden olduğunu bildiğin zaman onun arkasında namaz kılma. Hevâ ehlinden hiçbirinin arkasında namaz kılınmaz.[115]

---

[110] Zemmu'l Kelâm, 887; Tehzîbu'l Kemâl, 26/439.

[111] İbn Ebî Zeyd, el-Câmi', s. 120; el-İ'tisâm, 1/229.

[112] Zemmu'l Kelâm, 875.

[113] İrşâdu's Sâlik, s. 208; el-Beğavî, Şerhu's Sünne, 1/229; İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî, el-Câmi', s. 125.

[114] İbn Ebî Zemenîn, Usûlü's Sünne, 241.

[115] el-Müdevvene, 1/83; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/68.

81- Bidat ehlinin arkasında namaz kılan kimsenin namazını iâde etmesi gerekmez.[116]

82- Bidat ehlinin şehâdeti câiz (makbûl) değildir.[117]

83- Hevâların, bidatların ve müneccimliğin yer aldığı kitaplardan herhangi birini kiralamak câiz değildir.[118]

84- Rey ashâbından sakının. Çünkü onlar Sünnet'in düşmanlarıdır.[119]

85- Haktan başkasıyla amel edilen ve selefe sövülen bir toprakta ikâmet etmek doğru değildir.

Ebu'd Derdâ Muâviye'ye "Ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bunun benzerinden men ederken işittim" dediği zaman Muâviye ona "Ben bunda bir sakınca görmüyorum" demişti de Ebu'd Derdâ bunun üzerine şu cevâbı vermişti: "Ben sana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den haber veriyorum, sen bana kendi görüşünden haber veriyorsun. Artık senin bulunduğun bir toprakta ikâmet etmem." Sonra da onun yanından çıkıp gitmişti. Görüldüğü gibi insanlar bir kelimeden dolayı bir beldeyi terk ediyorlardı. Şu adam ise haktan başkasıyla amel edilmesine ve selefe sövülmesine rağmen bir yerde ikâmet edebilmektedir. Hâlbuki Allah *(Azze ve celle) "yeryüzünde gidecek birçok yer ve genişlik bulur" (Nisâ, 100)* buyurmuştur.[120]

86- [İbâziyye mezhebine mensup kimselerin arkasında namaz kılınmaz] Ölenlerinin cenâze namazı kılınmaz. Cenâzelerini takip etmeyiz. Hastaları ziyâret edilmez. Onların beldelerinde onlarla beraber ikâmet etmemek bana daha sevimlidir.[121]

87- Bana göre İbâziyye'den, Harûriyye'den ve bütün hevâ ehlinden tevbe etmeleri istenir. Tevbe ederlerse ne âlâ, değilse öldürülürler.[122]

* * *

---

[116] el-Mi'yâr, 2/338.

[117] Câmiu Beyâni'l İlm, 2/96.

[118] Câmiu Beyâni'l İlm, 2/99.

[119] Menâkibu Mâlik, 146.

[120] İbn Abdulhakem, el-Câmi', 145.

[121] el-Müdevvene, 1/182; İbn Abdulhakem, el-Câmi', 171-173.

[122] el-Müdevvene, 3/47; İbn Abdulhakem, el-Câmi', 171.

-10-

EBÛ ABDURRAHMÂN ABDULLAH B. EL-MUBÂREK EL-HANZALÎ'NİN (V. 181) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

EHLİ SÜNNET VE'L CEMAAT İTİKÂDININ ÖZETİ

SÜNNET'E DÂİR BİR KASÎDE

صورة من المخطوط

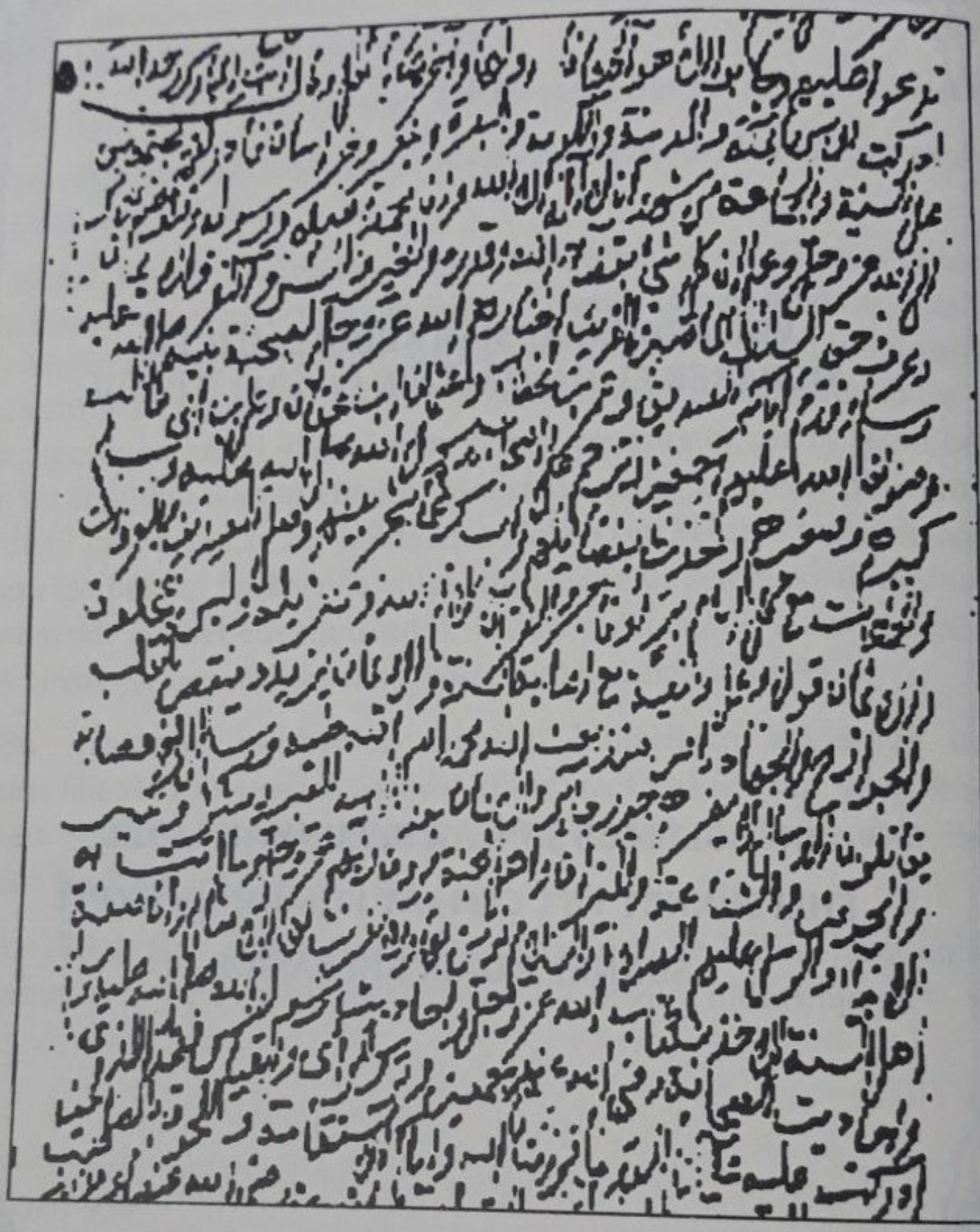

İsmi, Abdullah b. el-Mubârek b. Vâdıh el-Hanzalî el-Mervezî'dir. Temîmoğulları'nın mevlâsıdır. Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. 118 yılında doğmuş, 181 yılında vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Ebû Usâme şöyle demiştir: "İbnu'l Mubârek hadiste insanlar arasındaki müminlerin emîri gibidir."

Ebû İshâk el-Fezârî "İbnu'l Mubârek bütün insanların imamıdır" demiştir. İbn Maîn "İbnu'l Mubârek hadiste müminlerin emîridir" demiştir. Esved b. Sâlim şöyle demiştir: "İbnu'l Mubârek kendisine uyulan bir imam idi. Sünnet hususunda insanların en sağlamlarındandı. Bir adamın İbnu'l Mubârek'e dil uzattığını görürsen onun müslümanlığından şüphe et."

Lâlekâî "İ'tikâdu Ehli's Sünne"de (2/244) şöyle demiştir: Abdullah b. el-Mubârek Tabiîn'den Süleymân et-Teymî ve Humeyd et-Tavîl gibi kimselerle görüştü. Zamanında müslümanlar arasında ondan daha fazla (ilim talebi için) yolculuk eden, ondan fazla ilim talep eden, ondan fazla ilim toplayan, ondan fazla ilim bilen, sîreti ondan daha güzel olan, yoluna onun yolundan daha fazla rızâ gösterilen kimse yoktu. Belki o, Tâbiîn'den bin şeyhten hadis rivâyet etmiştir."

İbn Teymiyye "et-Tis'îniyye"de (2/563) şöyle demiştir: Abdullah b. el-Mubârek ki ümmetin bütün fırkaları onun imamlığı ve büyüklüğü hususunda icma etmiştir. Öyle ki onun hakkında "O her konuda müminlerin emîridir" denilmiştir. Yine onun hakkında "Horasan İbnu'l Mubârek gibisini çıkarmadı" denilmiştir."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 5/16; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/378

* * *

1. RİSÂLE

Ehli Sünnet İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in ittifak ettiği, Sün-net ve itikad ile ilgili önemli hususları içeren özet bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi 490 yılında vefât eden Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî'nin "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" isimli kitabından çıkardım. Müellif bu akîdeyi isnatsız şekilde zikretmiştir. Akîdeyi ondan başka tahriç edene de vâkıf olamadım. Bu kitabın tek el yaz-

ması nüshasına ulaştım. Kâhire'deki Mısır Kütüphânesi'nde 31184 numara ile bulunan bu el yazması nüshanın dijital ortama aktarılmış hâlinden yararlandım. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınları'nın 1425 yılında yayınladığı baskısıyla karşılaştırdım. Ebu'l Feth el-Makdisî, Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce'de şöyle demiştir:

İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: Mekke'de, Medîne'de, Kûfe'de, Basra'da, Mısır'da ve Horasan'da birçok insan gördüm. Onların tamamının Sünnet ve Cemaat üzere birleşmiş olduğunu gördüm:

1- (Sünnet ve cemaat ehli odur ki) Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eder. İşini Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle eder.

2- Her şeyin; hayrın, şerrin, küfrün ve imanın Allah'ın kazası ve kaderi ile olduğunu bilir.

3- Allah *(Azze ve celle)*'nin kendilerini Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e arkadaş olarak seçtiği, geçmiş selefin hakkını bilir.

4- Ebû Bekir Sıddık'ı, Ömer b. el-Hattâb'ı, Osmân b. Affân'ı ve Alî b. Ebî Tâlib'i öne geçirir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

5- Küçüğüyle büyüğüyle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı için Allah'tan rahmet diler. Onların fazîletlerini dile getirir. Aralarında meydana gelen hâdiseler hakkında konuşmaz.

6- İyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında bayram namazlarını kılar, Arafât'ta durur, cemaatlere iştirâk eder.

7- Kur'ân, Allah'ın kelâmı ve tenzîlidir. Yaratılmış değildir.

8- İman, sünnete uygunlukla beraber söz, amel ve niyettir.

9- İman, kalp ve âzâlarla artar ve azalır.

10- Cihâd, Allah *(Azze ve celle)*'nin Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiğinden itibâren Deccâl ile savaşacak son tâifeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara zarar vermeyecektir.

11- Kabir azabına, Münker'e ve Nekîr'e,

12- Havz'a,

13- Şefaate ve

14- Mîzân'a iman etmek gerekir.

15- Cennet ehli Rablerini göreceklerdir.

16- Nebîler ve resûller neyi getirmişse ona iman ederiz. Onların getirdiklerine karşı misâller getirilmez. Salât ve selâm onların üzerine olsun.

17- Ehli Sünnet'in sıfatı, Allah'ın kitabıyla, Rasulullah'ın ve Sahâbe'nin hadislerinin tümüyle amel etmek, reyi ve kıyası terk etmektir. İşte önceki âlimlerimizi üzerinde bulduğum şey budur. Allah bizi ve sizi istikâmetle ve sâlihler arasına dâhil olmakla rızıklandırsın.

* * *

2.RİSÂLE

Sünnet'e Dair Bir Kasîde

İtikâdın Özeti: Bu kasîde Sünnet ve Eser Ehli'nin akîdesinin özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbnu'l Mubârek'in dîvânından çıkardım. Bu kaside ondan meşhûr olmuştur. Mütekaddimînden ve muteahhirînden birçok kimse bu kasîdeyi zikretmiştir. Onlardan bazıları şunlardır:

1- İshâk b. İbrâhîm el-Hatelî (v. 283) "ed-Dîbâc" isimli kitabında sayfa 79'da zikretmiş, "İbnu'l Mubârek dedi ki..." diye başlayıp kasîdenin 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20 ve 22. beyitlerini aktarmıştır.

2- Buhârî'nin hocası el-Beykendî (v. 227) "es-Sünne ve'l Cemâa" isimli kitabında zikretmiş, "İbnu'l Mubârek'i şöyle derken işittim..." diye başlayıp kasîdenin 18. beytini aktarmıştır.

3- Buhârî (v. 256) "Halku Ef'âli'l İbâd" isimli kitabında (12) kasîdenin 18, 19 ve 20. beyitlerini zikretmiştir.

4- İbn Asâkir "Târîhu Dımaşk"ta (32/450-451) iki farklı isnâd ile zikretmiştir:

a- Şöyle demiştir: Bize Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen b. el-Muhtedî tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân Ubeydullah b. Muhammed b. Ebî Müslim tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. İbrâhîm b. b. Ahmed b. es-Semmâk tahdis etti, dedi ki: Bize İshâk b. İbrâhîm b. Suneyn tahdis etti, dedi ki: İbnu'l Mubârek şöyle dedi...

Sonra kasîdenin 3, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20, 21 ve 22. beyitlerini zikretmiştir.

b- Yine şöyle demiştir: Bunu bize Ebû Muhammed el-Muvaffak b. Ali b. Abdurrahmân es-Sâbitî el-Hırakî haber verdi, dedi ki: Bize el-Kâdî Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahmân b. İshâk, Buhârâ'da yazdırarak inşâd etti, dedi ki: Bize el-Kâdî el-İmâm el-Vâlid inşâd etti, dedi ki:

Bize eş-Şeyh el-İmâm ez-Zâhid Ebû Nasr Ahmed b. Abdullah b. el-Fadl inşâd etti, dedi ki: Bize Abdullah b. el-Mubârek'ten şunları inşâd ettiler...

Sonra kasîdenin 12. beytinden itibaren 17. beytine kadar zikretmiştir.

5- Ziyâ el-Makdisî "en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb" isimli kitabında (64) yukarıda zikri geçen el-Hatelî tarîkiyle zikretmiştir.

6- Zehebî Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da (8/413-414) zikretmiş, "İshâk b. Suneyn İbnu'l Mubârek adına şunu zikretmiştir..." demiştir. Sonra kasîdenin 1, 6, 7, 8, 10, 18, 19, 20, 23 ve 24. beyitlerini zikretmiştir. Sonra şunu eklemiştir: "Söylenene göre bu (Hârûn) er-Reşîd'in hoşuna gitti. Abdullah b. el-Mubârek'in Hît'te vefat ettiği kendisine ulaştığı zaman dedi ki: *Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz*. Ey Fadl, insanlara duyur da İbnu'l Mubârek için bize taziyeye gelsinler"

Sonra dedi ki: "Şu sözü söyleyen o değil mi:

Allah, sultân ile sorunları çözüme kavuşturur.

Şu sözü İbnu'l Mubârek'ten işitip de hakkımızı bilmeyen var mı?"

7- Sübkî (v. 771) "Tabakâtu'ş Şâfiiyye"de (1/287) "Yine onun şöyle dediği meşhûr olmuştur..." demiş, sonra kasîdenin 1, 6, 8, 10, 18, 19 ve 20. beyitlerini zikretmiştir. Sonra "Bu uzun bir kasîdedir, içerisinde şunlar da vardır..." diye ekleyip 23. ve 24. beyitleri zikretmiştir.

Sonra şöyle demiştir: "Derim ki: Zannediyorum, İbnu'l Mubârek bu kasîde ile hâricî İmrân b. Hittân'a Alî *(radıyallahu anh)*'ı öldüren İbn Mülcem hakkında söylediği beyitleri hususunda muâraza yapmak istemiştir."

Bu beyitler İbn Mülcem'in -Allah ona lanet etsin- şu beyitleridir:

Ne vuruştu o takva sâhibinin vuruşu
İstedi ancak Arş'ın sâhibinden rıdvânı
Hatırlarım bazen onu ve zannederim ki
Allah katında en dolu olandır mîzanı

İshâk b. Suneyn İbnu'l Mubârek'ten şunu rivâyet etmiştir:

Ta'n edenlere yumuşak olan bir dînim yok
İslâm'a da ta'n etmem, ben böyle bir adamım[123]
Günahımdan başkasını düşünecek hâlim yok
Nice olur hâlim elde edemezsem ğufrânı

* * *

Bize selef olan, bizden önce gelip geçen
Nebî'nin İslâm'da yardımcısı olanlara[124]
Günahlarım arasında asla ta'n etmem ben
Emredilen istiğfar, gizlisi ve ayânı

* * *

Ben günaha girip batmışken binlerce kere
Onların yaptığını niye eleştireyim
Ebû Bekr'e sövmem ve aslâ sövmem Ömer'e
Dilimle -maâzallah- incitmem ben Osmân'ı

* * *

Toprağın altında sarılmadıkça kefene
Rasulullah'ın amcasının oğluna sövmem
Az veya çok Rasulullah'ın havârisine
Ve Talha'ya yöneltmem sövgüyü ve ta'nı

---

[123] ed-Dîbâc'da "Selefe de ta'n etmem" diye gelmiştir.

[124] İbn Asâkir "Târihu Dımaşk"ta (32/450) kasîdeye buradan başlamış ve şöyle demiştir:
Bize selef olan, bizden önce gelip geçen, Furkân ile Resûl'e yardım edenlerle uğraşmam

Müminlerin annesine zulmedenler gibi
Onun hakkında yalan ve iftira konuşmam
Yine demem: Şüphesiz bulutlardadır Ali
Vallahi demiş olurum zulmü ve udvânı

* * *

Bulutta olsa düşerdi, durmazdı bulutta
Bulut bir insanı üzerinde taşır mı hiç
Ali'ye olan sevgim aşırı değil orta
Ondan daha az fazîletli görmem Osmân'ı

* * *

Bilinen bir şeydir insanların arasında
Ali ki ilk müslümanların ilklerindendir
Dosdoğru ve vera sâhibi idi Osmân da
Murâkıb idi, Allah verdi ona ğufrânı[125]

* * *

Ali'ye ve Affân'ın oğluna buğz edene[126]
Allah biliyor kalbimde taraftarlık yoktur
Buğz ederim açıkça onlara buğz edene
Gizlemem kinimi hiç, kaplar kinim her yanı

* * *

Kesinlikle bir bidatçiye hürmet göstermem
Ona değer vermem ve küçük görürüm onu
Cehm'in görüşlerini asla dile getirmem
Şirk ehlinin sözüne benzer onun bühtânı

---

[125] Târîhu Dımaşk'ta "Sâlih bir kimse idi, Allah verdi ona ğufrânı" diye geçmektedir.
[126] Târîhu Dımaşk'ta "Ali'ye ve Osmân'a buğz edene" diye gelmektedir.

* * *

Yarattıklarını terk etti kulların Rabbi
İşlerin başına şeytanı geçirdi demem
Zorba Firavun bile böyle bir şey demedi
Böyle azmadı Mûsâ'nın Firavn'ı, Hâmân'ı

* * *

Başka bir ismimiz yok, sadece müslümanız
İslâm üzereyiz, Allah bize bu ismi verdi
Cemaat Allah'ın ipi, ona sarılınız
Din edinen için odur kulpun kopmayanı

* * *

Allah sultanla dinden sıkıntıları savar
Katından bir rahmet ve rıdvan olmak üzere
İmamlar olmasaydı tekin olmazdı yollar
Zayıfımız olurdu güçlünün doyuranı

صورة المخطوط من كتاب النهي عن سب الأصحاب

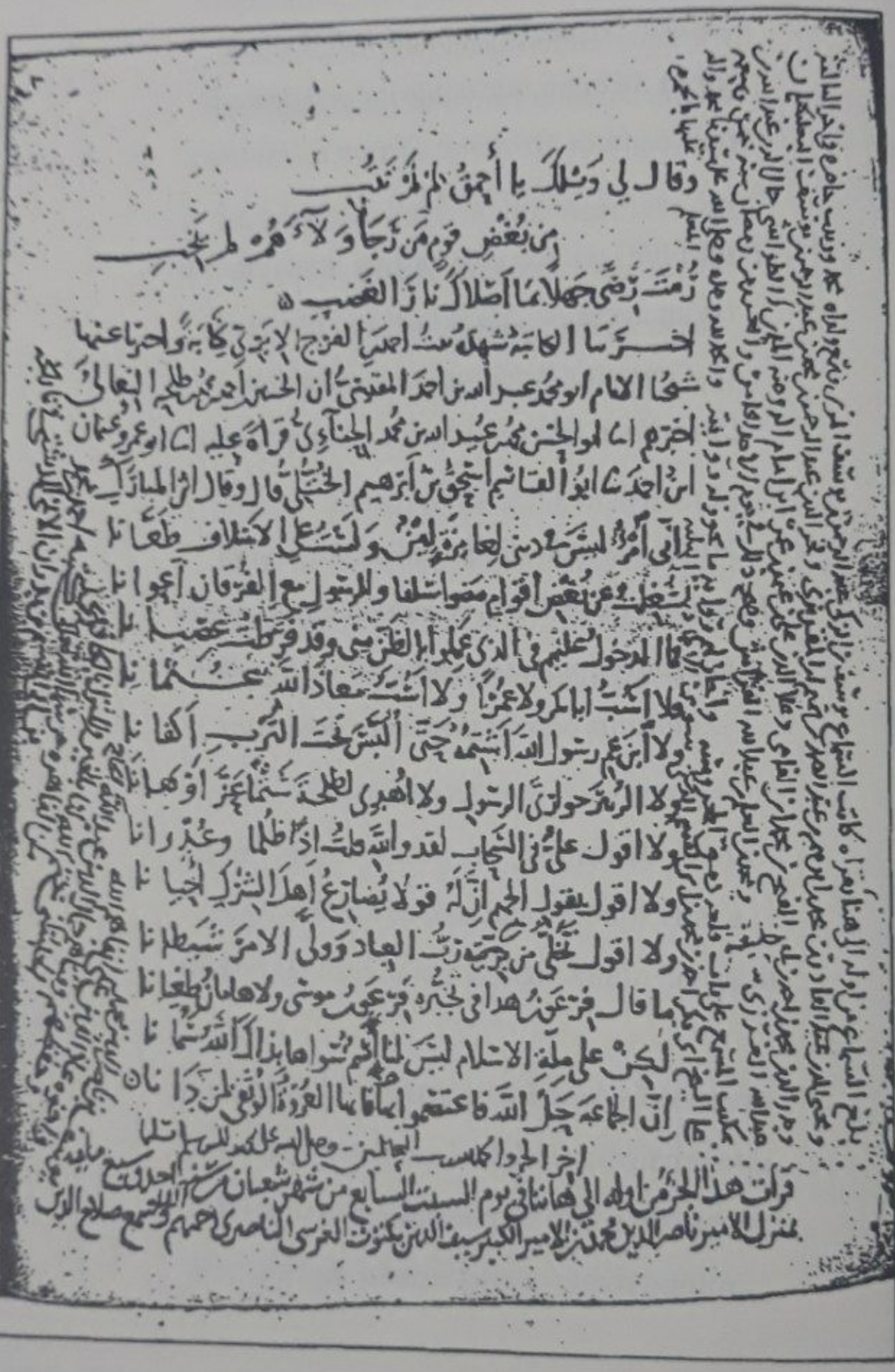

-11-

ABBÂD B. ABBÂD EL-HAVVÂS'IN (V. 181-190) RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;

KİTAB'A, SÜNNET'E VE ÜMMETİN SELEFİNİN ÜZERİNDE OLDUĞU ŞEYE YAPIŞMAK TAVSİYE EDİLMEKTE, BİDATLERDEN VE BİDAT EHLİNDEN SAKINDIRILMAKTADIR

صورة المخطوط

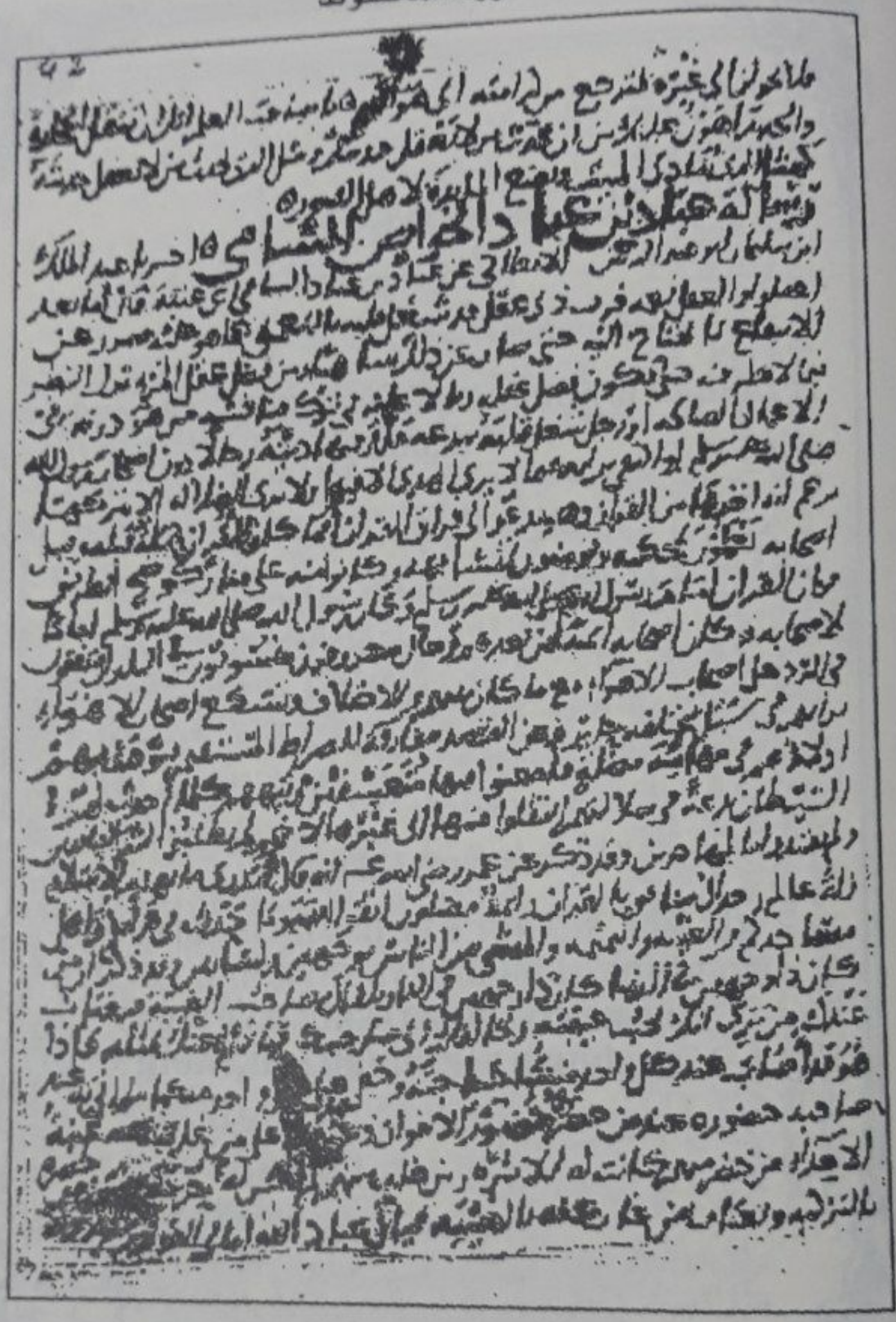

İsmi Abbâd b. Abbâd er-Remlî el-Ersûfî el-Havvâs eş-Şâmî'dir. Pers kökenlidir. Künyesi Ebû Utbe'dir. 181-190 yılları arasında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Ahmed b. Abdullah el-İclî "Sikadır ve sâlih bir adamdır" demiştir. Ebû Hâtim "Âbidlerdendir" demiştir. Ya'kûb b. Süfyân "Zâhidlerden ve âbidlerden idi, sikadır" demiştir. Mizzî de şöyle demiştir: "Şam ehlinin fazîletlilerinden ve âbidlerinden idi. Süfyân es-Sevrî birçok tavsiyeyi, edebi, hikmeti, misâli ve öğüdü içeren meşhûr risâleyi ona yazmıştır."

Derim ki: Bu risâlenin zikri Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)*'ın itikâdında geçmişti.

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dîl, 6/83; Tehzîbu'l Kemâl, 14/134

Risâlenin Özeti: Bu risâlede özetle Sünnet'e ve Selef-i Sâlihîn'in eserlerine uymak, bunlar ile amel etmek ve bunlara davet etmek emredilmekte, bidat ehline bidatleri hususunda uymaktan ve bidatlerden sakındırılmaktadır. Aynı şekilde reye uymaktan, reyi ümmetin selefinin ve sünnet ehli âlimlerin anlayışının önüne geçirmekten men edilmektedir. Onların görüşlerine muhâlif olduğu takdirde görüşlerimizinden şüphe etmemiz gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanların birçoğunun içerisine düşmüş olduğu gıybetten, koğuculuktan ve insanlar arasında iki farklı yüz ve iki farklı dil ile gidip gelmekten sakındırılmaktadır.

Allah Teâlâ'nın kitabına ve nebîsinin sünnetine sıkıca yapışmaya ve bunlarla amel etmeye teşvik edilmekte, ümmete bunlarla nasihatte bulunulmakta ve ümmet bunlara muhâlefet etmekten sakındırılmaktadır.

Risâlenin sâhibi eriştiği zamandaki âlimlerin ve vera' ehli kimselerin azlığından bahsetmektedir. Âhir zamanda ilmin azalacağından, hak ile bâtılın birbirine karışacağından ve müteşâbihin peşinden gidileceğinden dolayı âhir zamandan sakındırmaktadır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Müsned-i Dârimî'den (675) çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı el-Muğnî Yayınevi'nin 1421 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım. Bu risâleyi ayrıca Ebû Nuaym'da el-Hılye'de (8/282), el-Mizzî de Tehzîbu'l Kemâl'de (14/135) isnâdı ile rivâyet etmiştir. Dârimî *(rahimehullah)* Sünen'inde şöyle demiştir:

Abbâd b. Abbâd el-Havvâs eş-Şâmî'nin Risâlesi

Bize Abdulmelik b. Süleymân Ebû Abdirrahmân el-Antâkî'nin haber verdiğine göre Ebû Utbe Abbâd b. Abbâd el-Havvâs eş-Şâmî şöyle demiştir:

Bundan sonra;

1- Aklınızı kullanın, akıl nimettir. Nice akıl sâhibi kimse vardır ki kalbini kendisine zarar verecek şeylere dalarak meşgûl edip ihtiyacı olan şeylerle ilgilenememiştir. Böylece ihtiyacı olan şeyleri ihmâl etmiştir.

2- Düşünülmemesi gereken konularda düşünmemesi kişinin aklının üstünlüğündendir. Böylece sâlih amel yönünden kendisinin altında bulunan kimseyle yarışmayı terk ettiğinden dolayı kişinin aklının üstünlüğü kendisi için bir vebâl olmaz.

Ya da bir adam ki kalbini bir bidatle meşgûl etmektedir. Bu bidat hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının aşağısında bulunan bazı adamları taklit etmektedir.

Ya da bir adam ki kendi görüşüyle yetinmekte, hidâyeti ancak onda, dalâleti de ancak onun terkinde görmektedir. Görüşünü Kur'an'dan aldığını iddia etmekte fakat aslında Kur'an'dan ayrılmaya davet etmektedir. (Kişi bu kimselerle yarışmayı terk ettiğinden dolayı aklının üstünlüğü kendisine vebâl olmaz.)

3- Bu kişiden ve onun ashâbından önce, Kur'ân'ın muhkemini bilen ve müteşâbihiyle amel eden, onun ışığı ile apaçık bir yolda bulunan taşıyıcıları yok muydu? Kur'ân, Rasulullah'ın imamı idi. Rasulullah ashâbının imamı idi. O'nun ashâbı kendilerinden sonrakilerin imamı idiler. Onlar ki her beldede isimleri ve nisbetleri bilinen kimselerdi. Hepsi hevâ ehline karşı çıkma hususunda ittifak hâlindeydi. Diğer taraftan hevâ ehli kendi aralarında ihtilâf içerisinde idi. Şahsî görüşleriyle nereye gideceklerini şaşırmışlardı. Orta yoldan ayrılmış çeşit çeşit yollara girmişlerdi. Sırât-ı Müstakîm'i terk etmişlerdi. Delilleri onları saptırıcı düşüncelerin içerisinde şaşkın şaşkın gezdirmekteydi. Şaşkınlıkları içerisinde ne yapacaklarını bilmez bir hâlde bu görüşler üzerinde kafa yorup durdular.

4- Dalâletleri içerisinde şeytan onlar için ne zaman bir bid'at ortaya atsa hemen ondan bir başkasına intikâl etmişlerdir. Çünkü onlar (imanda) öne geçmişlerin izini takip etmemişlerdir. Muhâcirlere uymamışlardır.

Ömer *(radıyallahu anh)*'dan onun Ziyâd'a şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İslâmı ne yıkar, bilir misin? Âlimin hatası, münâfığın Kur'ân ile tartışması ve saptırıcı imamlar..."

5- Allah'tan korkun, kârîlerinizde ve mescitlerinizdeki kimselerde görülen gıybetten, koğuculuktan, insanlar arasında iki yüz ve iki dille gidip gelmekten sakının. Anlatıldığına göre dünyada iki yüzü olan kimsenin cehennemde de iki yüzü olurmuş. Gıybetçi kimse seninle karşılaşır ve senin yanında gıybetinin yapılmasından hoşlanacağını düşündüğü kimsenin gıybetini yapar. Sonra arkadaşının yanında sana muhâlefet eder ve senin hakkında da benzer şeyler söyler. O, ikinizin yanında da ihtiyâcını görmüştür. Birinizin yanında söylediği diğerinizden gizli kalmıştır.

Yanına vardığı kimselerin yanına kardeş gibi varır. Hakkında gıybet ettiği kimsenin hakkında düşman gibi gıybet eder. Kimin yanında bulunursa onu tercih eder. Kimden uzakta bulunursa kendisinin nezdinde onun bir saygınlığı yoktur. Yanında bulunduğu kimseyi onu tezkiye ederek fitneye düşürür. Yanında bulunmadığı kimse hakkında da gıybet eder.

Ey Allah'ın kulları! Şu toplulukta şu adamı çevirdiği dolaplardan çekip alarak onu müslüman kardeşinin ırzından savacak hiç aklı başında bir adam, hiç ıslâh edici bir kimse yok mu? Aksine o kendisinin onlara götürdüğü şeylere olan isteklerini görmüş, onlar arasında imkân bulmuştur. Onlar da ona hedefine ulaşması için imkân sağlamışlardır. Böylece o kendi dîni ile beraber onların dînini de yemiştir.

6- Allah'tan korkun, Allah'tan! İleri gelenlerinizin ırzını savunun. Onlar hakkında ağzınızı ancak hayır ile açın. Ümmetinize Allah için nasihat edin. Çünkü siz Kitab'ın ve Sünnet'in taşıyıcılarısınız. Zira Kitap kendisi dile getirilmediği sürece konuşmaz. Sünnet kendisi ile amel edilmediği sürece amel etmez. Âlim susarsa, görülene karşı çıkmazsa ve terk edileni emretmezse câhil nasıl öğrenecek? Hâlbuki Allah kendilerine kitap verilenlerden onu insanlara açıklayacaklarına ve gizlemeyeceklerine dâir söz almıştır.

7- Allah'tan korkun! Zira siz vera'ın eksildiği, huşûnun azaldığı, ilmi onu ifsâd edenlerin, onu taşıdıklarının bilinmesini isteyenlerin, onu zâyî edenler olarak bilinmeyi istemeyenlerin, onun içerisine soktukları hatalardan dolayı onun hakkında hevâ ile konuşanların, tıpkı hakkı bırakıp kendisi ile amel ettikleri bâtılı tercih ettikleri gibi kelimeleri yerlerinden

kaydıranların taşıdığı bir zamandasınız. Onlar günahlarından istiğfar etmekte, kusurlarını itiraf etmemektedir. Yol gösteren kimse şaşkın olunca delil arayan ve doğru yolu bulmak isteyen kimse nasıl doğru yolu bulabilir? Dünyâyı sevdiler fakat dünyâ ehlinin konumunda olmayı istemediler. Bu yüzden onlar gibi yaşadılar fakat sözleriyle onlardan ayrıldılar. Onların yaptıklarına nispet edilmekten kendilerini savundular. Kendilerinde bulunmayan şeyin kendilerinde bulunmadığını söylemediler. Kendilerini nispet ettikleri şeyin içerisine girmediler. Zira hak ile amel eden kimse sussa bile konuşmaktadır.

8- Anlatıldığına göre Allah Teâlâ şöyle buyurmuş: Ben hikmet ehli kimselerin sözlerinin tamamını kabul etmem. Fakat onun düşüncesine ve arzusuna bakarım. Eğer düşüncesi ve arzusu benim içinse, konuşmasa bile onun suskunluğunu benim için bir hamd ve vakâr eylerim.

9- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Tevrât'ı yüklenip de onunla amel etmeyenlerin durumu kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir." (Cum'a, 5)*

10- Yine O *"Size verdiğimize kuvvetle sarılın!" (Bakara, 63)* buyurmuştur. İçindekilerle amel edin. Sünnet'i sadece dile getirmekle yetinmeyin, onunla amel edin. Zira kişinin onunla amel etmeden Sünnet üzere olduğunu söylemesi bir yalandan ibârettir. Ayrıca bu ilmi zâyî etmektir.

11- Bidatleri, onları ayıplamakla güzelleşmeyi hedefleyerek ayıplamayın. Zira bidat ehlinin bozukluğu sizin salâhınızı arttırmaz. Yine bidat ehline karşı haddi aşarak bidatleri ayıplamayın. Zira haddi aşma sizin fesâdınızdandır. Doktorun, hastaları, onları iyileştirecek fakat kendisini hasta edecek şeyle tedâvî etmesi doğru olmaz. Zira doktor hastalandığı zaman hastalığı sebebiyle hastaları tedâvî etmeye imkân bulamaz. Şu hâlde onun öncelikle kendisini sağlıklı tutması gerekir ki hastalarını tedâvî edebilecek kuvveti kendisinde bulsun.

12- Kardeşlerinize bir hususta karşı çıkacaksanız şunları yapmalısınız: İlk önce kendinize bakmalısınız. Rabbinize karşı samîmî olmalısınız. Kardeşlerinize şefkat göstermelisiniz. Bununla birlikte kendinizin kusurlarıyla, başkalarının kusurlarıyla ilgilendiğinizden daha çok ilgilenmelisiniz. Birbirinize nasihat etmelisiniz. Nezdinizde size nasihat edenin de sizden nasihat dinleyenin de bir saygınlığı olmalı. Nitekim Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* "Bana kusurlarımı hediye eden kimseye Allah rahmet etsin"

demiştir. Bir şey söylediğiniz zaman kendinize tahammül edilmesini istiyorsunuz fakat sizin söylediğinizin aynısı sizin hakkınızda söylendiği zaman öfkeleniyorsunuz. İnsanların yaptıkları ve hakkında onlara karşı çıktığınız işlerde var gücünüzle karşı çıkıyorsunuz fakat kendiniz de aynısını yapıyorsunuz. Peki, sizden hesap sorulmasını neden istemiyorsunuz?

13- Kendi görüşünüzü ve zamanınızdaki kimselerin görüşünü sorgulayın. Konuşmadan önce meseleyi iyice araştırın. Amel etmeden önce öğrenin. Zira öyle bir zaman gelecek ki o zamanda hak ve bâtıl birbirine karışacak. Ma'rûf münker, münker ise ma'rûf olacak. Kendisini Allah'tan uzaklaştıran şey ile Allah'a yaklaşmaya çalışan, kendisini O'nun katında sevimsiz kılacak şey ile O'na kendisini sevdirmeye çalışan ne çok kimse vardır! Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Kötü ameli kendisine süslü gösterilen, bu sebeple onu güzel gören kimse bunun gibi midir?" (Fâtır, 8)*

14- Aman, şüphenin olduğu yerde durup bekleyin. Tâ ki bir beyyine ile apaçık hakîkat ortaya çıksın. Zira ilimsizce bilmediği şeyin içine giren kimse günahkârdır. Kim Allah'a yardım ederse Allah Teâlâ da ona yardım eder.

15- Kur'ân'a sımsıkı sarılın. Onu önder edinin ve onunla önder olun. Onun hakkında öncekilerin eserini arayın.

16- Eğer din adamları ve râhipler, Kitâb'ı uyguladıkları ve onu açıkladıkları takdirde makamlarının ellerinden gitmesinden ve mevkîlerini kaybetmekten çekinmeselerdi onu tahrif etmez ve gizlemezlerdi. Fakat onlar amelleriyle Kitâb'a muhalefet ettikleri zaman, kavimleri kendilerini bulundukları yerden indirir ve insanlar bozukluklarını görür korkusuyla yaptıkları şeyler hususunda onları aldatmaya çalıştılar. Kitâb'ı tefsir ile tahrif ettiler. Tahrif edemediklerini de gizlediler. Sonra mevkîlerini korumak adına kendi yaptıklarını söylemediler. Kavimlerinin yaptıklarını da onlara yumuşak davranmış olmak için dile getirmediler. Hâlbuki Allah kendilerine kitap verilenlerden onu insanlara açıklayacaklarına ve asla gizlemeyeceklerine dâir mîsâk almıştı. Onlar ise tam tersine yaptıkları hususunda kavimlerine yardımcı oldular ve onların yanında yer aldılar.

-12-

YÛSUF B. ESBÂT'IN (V. 195) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ BULUNMAKTA VE EHLİ SÜNNET'E MUHÂLİF BÂZI FIRKALAR ZİKREDİLMEKTEDİR

صورة من المخطوط

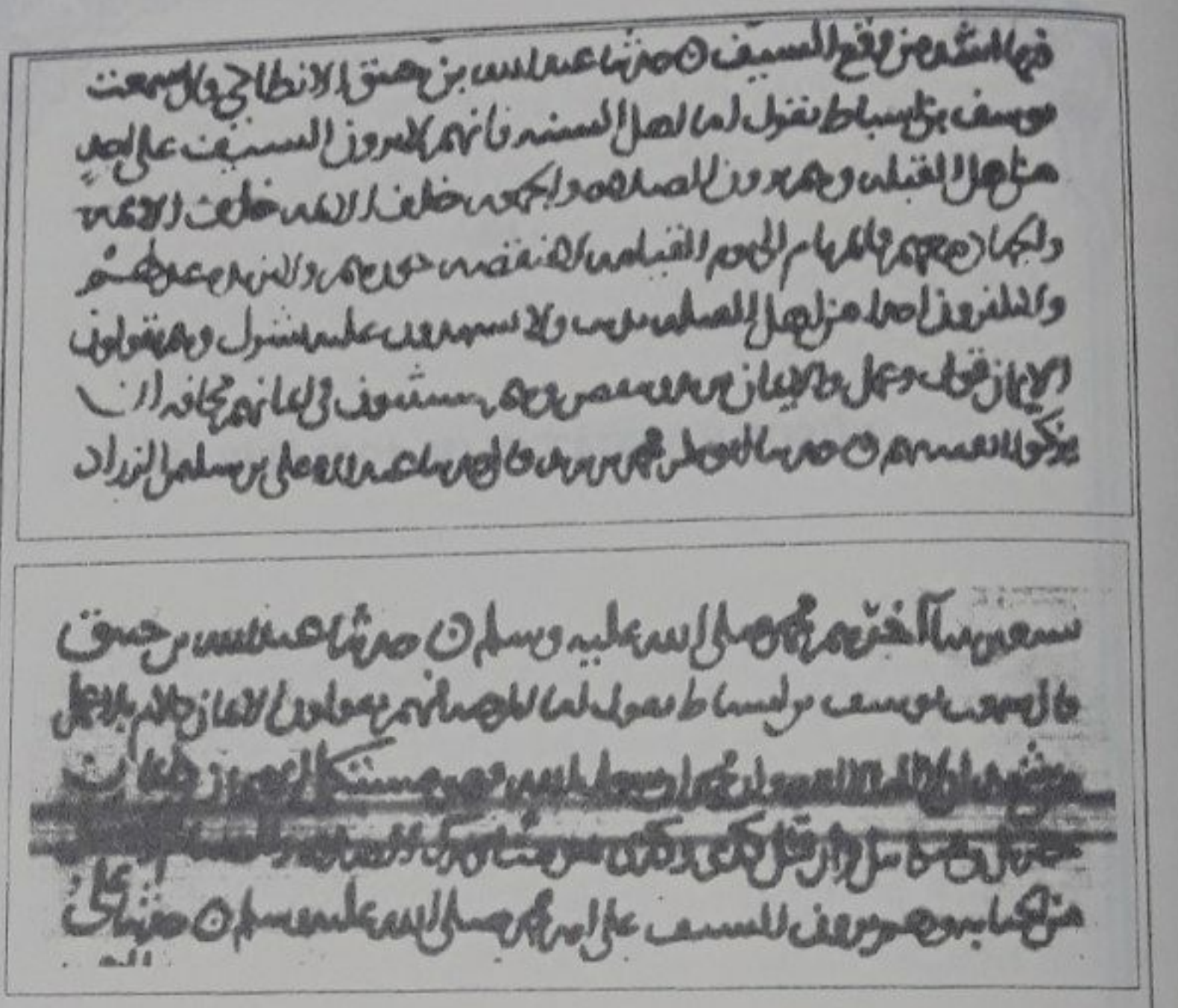

İsmi Yûsuf b. Esbât'tır. Künyesi Ebû Ya'kûb'dur. 195 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler:

Müseyyeb b. Vâdıh, İbn Esbât hakkında şöyle demiştir: "Sen âlimlerden gelip geçmiş olanların bir kalıntısısın. Karşılaştığın kimse üzerinde bir hüccetsin. Sen Sünnet'te imamsın."

Şuayb b. Harb "İbn Esbât'ın önüne kimseyi geçirmem" demiştir.

İclî şöyle demiştir: "Kûfelidir. Sikadır. Sünnet ehlidir ve hayır sâhibidir. Kitaplarını gömmüş, sonra da 'Kalbim onlarla salâhı bulamıyor' demiştir."

İbn Hibbân şöyle demiştir: "O zamanındakilerin en hayırlılarındandı. Şâm'ın âbidlerinden ve kârîlerindendi. Sadece katıksız helâl olanı yiyenlerdendi."

Tercemenin Kaynakları:

İbn Hibbân, es-Sikât, 7/638; el-İclî, es-Sikât, 2/374

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 9/169; el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, 2/123

Akîdenin Özeti: Bu akîde Yûsuf b. Esbât *(rahimehullah)*'ın sünnet ve itikatla ilgili bazı meseleleri zikretmekle yetindiği özet bir akîdedir. Bu akîdeye, onun bazı sapık fırkalar hakkında söylediği birkaç sözünü de, alınacak fâideyi çoğaltmak adına ekledim. Doğru yola ileten Allah'tır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Harb b. İsmâîl el-Kirmânî *(rahimehullah)*'ın Mesâil'inden çıkardım. Kitabın el yazmasının bir sûretini elde ettim. Bu nüshadan "Harb el-Kirmânî'nin İtikâdı" bölümünde (akîde numarası 43) bahsedilecektir.

Harb b. İsmâîl *(rahimehullah)* şöyle demiştir:

Bize Abdullah b. Hubeyk el-Antâkî tahdis etti, dedi ki: Yûsuf b. Esbât'ı şöyle derken işittim: "Ehli Sünnet'e gelince onlar;

1- Kıble ehlinden herhangi birine kılıç çekmeyi câiz görmezler.

2- Namazları ve cumayı imamların arkasında câiz görürler.

3- Onlarla beraber yapılan cihâd kıyâmet gününe dek geçerlidir, tamdır. Zulümleri onu eksiltmez, adâletleri de arttırmaz.

4- Kıble ehlinden hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmezler.

5- Onun müşrik olduğuna şehâdet etmezler.

6- Yine onlar derler ki: İman söz ve ameldir.

7- İman artar ve azalır.

8- Kendilerini temize çıkarmış olabilecekleri endişesiyle imanlarında istisnâ yaparlar.

Yine (Yûsuf b. Esbât) şöyle demiştir:

9- Mürcie'ye gelince onlar şöyle derler: "İman amel olmaksızın sözden ibârettir. Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet ederse onun imanı kâmildir, Cibrîl'in ve Mîkâîl'in imanı gibidir. İsterse şu kadar mümini öldürsün; namazı, orucu ve cenâbetten gusletmeyi terk etsin." Yine onlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine kılıç çekmeyi câiz görürler.

Yine (Yûsuf b. Esbât) şöyle demiştir:

10- Şîa'ya gelince onlar sınıf sınıftır: Bunlardan bir tanesi Mansûriyye'dir. Kendi görüşlerine muhâlif olan kırk kişiyi öldüren kimsenin cennete gideceğini söylerler. İnsanları korkuturlar ve mallarımızı helâl sayarlar. Cibrîl'in risâleti getirirken yanıldığını söylerler.

11- Şîa'nın en iyisi Zeydiyye'dir. Diğer adları Haşebiyye'dir. Osmân b. Affân'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve Âişe'den teberrî ederler. İyi olsun günahkâr olsun Ali *(radıyallahu anh)* evlâdından isyan eden her bir kimsenin yanında, o gâlip gelene ya da yenik düşene kadar savaşmak gerektiğine inanırlar.

12- Onların (Şîa'nın) bir sınıfı da Râfıza'dır. Bunlar Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamından teberrî ederler. Dört kişi dışında; Alî, Ammâr, Mikdâd ve Selmân dışında ümmetin tamamını tekfir ederler.

-13-

EBÛ MUHAMMED SÜFYÂN B. UYEYNE EL-HİLÂLÎ EL-KÛFÎ'NİN (V. 198) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDINDAN ON HASLET BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط

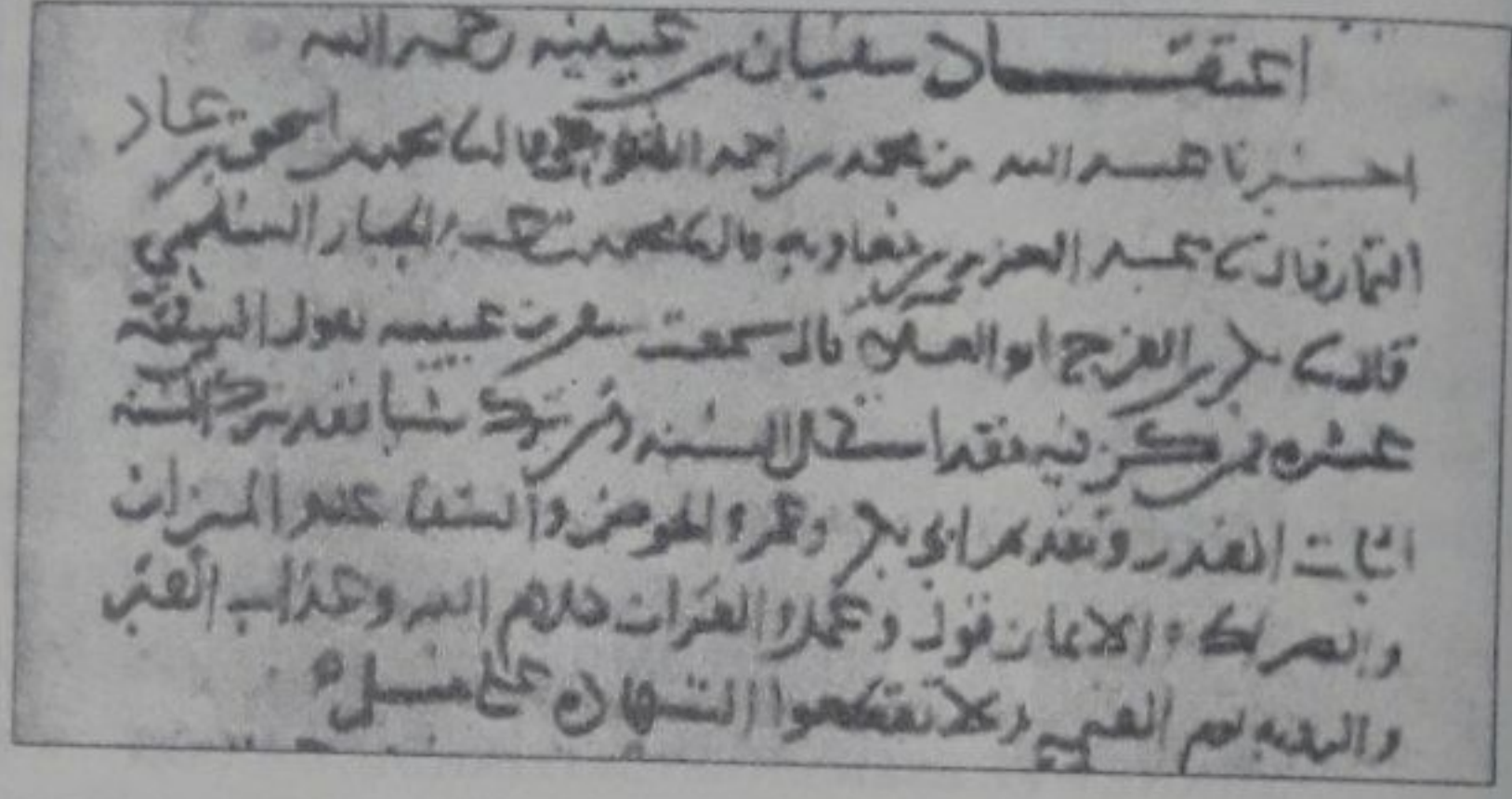

İsmi Süfyân b. Uyeyne b. Ebî İmrân Meymûn -ki o Dahhâk b. Müzâhim'in kardeşi Muhammed b. Müzâhim'in mevlâsıdır- el-Hilâlî el-Kûfî el-Mekkî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. 107 yılında doğmuştur. 198 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Şâfiî şöyle demiştir: "Eğer Mâlik ve Süfyân b. Uyeyne olmasaydı Hicâz'ın ilmi giderdi."

Yine o şöyle demiştir: "Hadisi ondan daha güzel tefsir eden kimseyi görmedim."

İbn Vehb şöyle demiştir: "Kur'ân'ın tefsîrini İbn Uyeyne'den daha iyi bilen kimseyi bilmiyorum."

Ahmed şöyle demiştir: "Kur'ân'ı ve sünnetleri ondan iyi bilenini görmedim."

İbnu'l Medînî şöyle demiştir: "Yahyâ el-Kattân bana dedi ki: Hocalarımdan Süfyân b. Uyeyne'den başka kimse kalmadı. O da kırk seneden beri imamdır."

Ebû Hâtim er-Râzî şöyle demiştir: "Süfyân b. Uyeyne imam ve sikâdır."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 11/177; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 8/454

Akîdenin Özeti: Süfyân b. Uyeyne *(rahimehullah)* bu itikâdında sünnetin ve itikadın hasletlerinden on tanesini zikretmiştir. Bunların tamamını kendisinde bulunduran kimsenin tam anlamıyla Sünnet üzere olacağını, bunlardan bir tanesine bile muhâlefet eden kimsenin ise Sünnet'in dışına çıkmış olacağını beyân etmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın "İtikâdu Ehli's Sünne" kitabından çıkardım. O, Süfyân b. Uyeyne'nin akîdesini selefin akîdelerinin arasında aktarmıştır.

Bu akîdeyi çıkarırken bu kitabın iki el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Taybe Yayınevi'nin (2/155, no. 316) ve el-Mektebetu'l İslâmiyye'nin (1/202, s. 316) baskılarıyla karşılaştırdım. Bu akîdeyi Lâlekâî dışında tahriç edene de vâkıf olamadım.

Ebu'l Kâsım Hibetullah et-Taberî el-Lâlekâî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: Bize Ubeydullah b. Muhammed et-Tevvecî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. İshâk b. Abbâd et-Temmâr tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Muâviye tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdulcebbâr es-

Sülemî tahdis etti, dedi ki: Bize Bekr b. el-Ferec Ebu'l Alâ tahdis etti, dedi ki: Süfyân b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim:

"Sünnet on haslettir. Kim bunları kendisinde bulundurursa Sünnet'i tam olarak kendisinde bulundurmuş olur. Kim de bunlardan bir şeyi terk ederse Sünnet'i terk etmiş olur.

1- Kaderin isbâtı

2- Ebû Bekr'i ve Ömer'i öne geçirmek

3- Havz

4- Şefaat

5- Mîzân ve Sırât

6- İman söz ve ameldir.

7- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.

8- Kabir azâbı (haktır.)

9- Kıyâmet günü yeniden diriliş

10- Bir müslüman hakkında (onun cennete veya cehenneme gideceğine dâir) kesin bir şehâdette bulunmayın."

-14-

EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. İDRÎS EL-MATLABÎ EŞ-ŞÂFİÎ'NİN (V. 204) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

İLÂHÎ SIFATLARIN İSBÂTINA, ONLARI İNKÂR EDENİN TEKFÎRİNE VE EHLİ SÜNNET'İN İTİKÂDININ ÖZETİNE DÂİR DÖRT RİSÂLE BULUNMAKTADIR

جزء فيه اعتقاد الامام ابن عبد
من رواية ابن طالب المجتبى عن ابن الفتح الحشارك

بسم الله الرحمن الرحيم

اخبرنا الشيخ المعالم المفيد سنة ثمان او عبد الله
رحمه الله العبد سليمان داود اللؤلؤي الكتبي الناجي الحنبلي بقراءتي عليه
انا الشيخ المسند الرحال صالح بن ابو محمد عبد الصادق بن سليم بن
سليم بن عبد الله الازموي قراءة عليه وانا اسمع انا ام عبد الله
زينب بنت الكمال اسمعت عبد الرحيم العدستاني
انا به بكرها عنا ابو جعفر محمد بن عبد الكريم السندي
اجازة عن الاسياخ ح وانا الحسين بن عبد الكتوني عن
اليونيني وشهدة بن احمد الابري والامام ابي الفضل
احمد صالح بن شافع الجيلي وابن ابن شافع اما
الشياخ ح والدي ابو العلا وابو الفضل محمد بن ناصر
بن محمد البغدادي وابو اسحاق ابراهيم بن سعود بن احمد عاشر
الفرك قالا ابن عساكر انا ابو بكر احمد بن عبد الله بن عباس
عبد الله الانبوسي قال وابو العلا ابن شافع وابن ابن

والبوسني وشهدة انا ابو الحسين المبارك بن عبد الجبار
ابن الطيورى قال الانبوسي وابو الفتح بن شافع
وابن ناصر سماعا قالا انبوسي وشهدة اجازة انا ابو طالب
محمد بن علي بن الفتح العشاري الحربي قال انا ابو
الحسن محمد بن عبد العزيز بن مرزوق البزاز بحلب وابو بكر
محمد بن احمد بن حاتم الرازي سنة يونس محمد الاصبهاني المصري قال كنت
في مجلس ادريس بن بدر فقال لنا ثم قال وقد سئل عن صفات
الله عز وجل وامرنا ان نؤمن به مما انزل الله تعالى في
آياته وصفات جاء بها كتابه واخبر بها نبيه صلى الله عليه وسلم
امته لا يسع احدا من خلق الله عز وجل قامت عليه
الحجة ان القرآن نزل به وصح عنده قول النبي
صلى الله عليه وسلم فيما روى عن العدل الضابط فان
خالف ذلك بعد ثبوت الحجة عليه بها فهو كافر
بالله عز وجل فاما قبل ثبوت الحجة عليه بها فانه

صورة المخطوط من «طبقات الحنابلة»

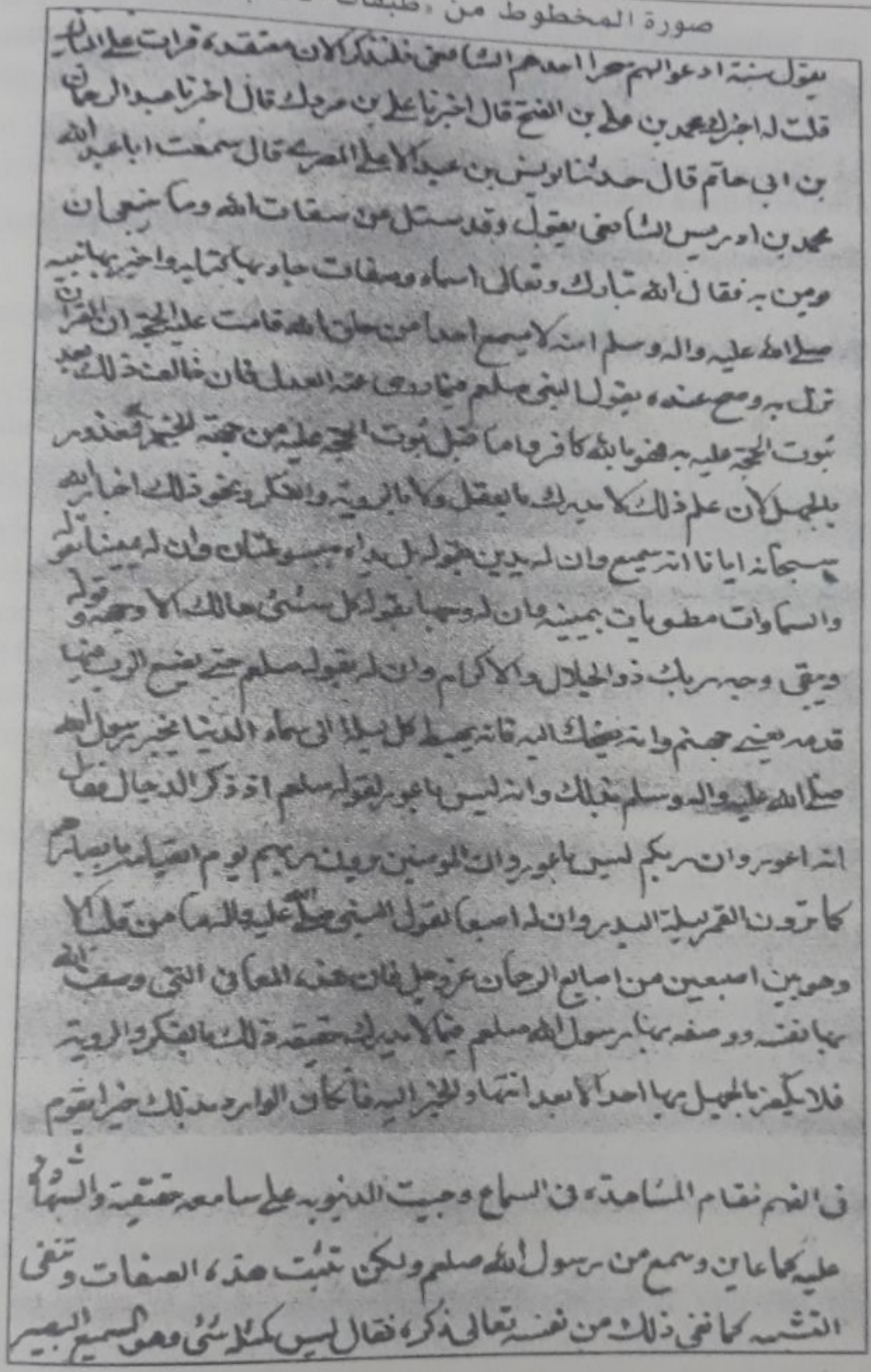

İsmi Muhammed b. İdrîs b. el-Abbâs b. Osmân b. Şâfi' b. es-Sâib el-Kureşî el-Matlabî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. (İmam) Şâfiî olarak meşhur olmuştur. 150 yılında doğmuş, 204 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Dâvûd şöyle demiştir: "Ahmed'in, Şâfiî'ye meylettiği kadar başka kimseye meylettiğini görmedim."

Kuteybe b. Saîd "Şâfiî imamdır" demiştir.

İbn Vehb "Şâfiî âlimlerin imamlarındandır" demiştir.

İbn Râhûye şöyle demiştir: "Rey ile konuşan kimse yoktur ki -bundan sonra ictihad ehli imamlardan birkaçını zikretti- Şâfiî ondan daha çok takipçiye ve daha az hataya sâhip olmasın. Şâfiî imamdır."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerh ve't Ta'dîl, 7/201

Menâkıbu'ş Şâfiî, İbn Ebî Hâtim

el-Hılye, 9/63

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 5/10

* * *

1. RİSÂLE
Sıfatların İsbâtı ve Onları İnkâr Edenin Tekfiri

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Allah Teâlâ'nın sıfatları isbât edilmekte, O'nun sıfatlarının yaratılmışların sıfatlarına benzemediği açıklanmakta ve bu sıfatları inkâr eden kimsenin hüccet ikamesinden sonra tekfir edileceği beyân edilmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şu kaynaklardan çıkardım:

1- İçerisinde Ebû Tâlib Muhammed b. Alî b. el-Feth el-Aşşârî'nin rivâyeti ile İmam Şâfiî'nin itikadının yazılı olduğu bir cüz ki "Dâru'l Kutubi'z Zâhiriyye"nin el yazmalarındandır. 6 varaktan ibârettir. Cüzün son üç sayfası tamamıyla kitabın "semâât"ıdır.

2- İbn Ebî Ya'lâ'nın Tabakâtu'l Hanâbile'si. İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi sahih isnâdı ile ve el-Aşşârî tarîki ile Şâfiî *(rahimehullah)*'dan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: "Mübârek'e okudum, ona dedim ki: Sana Muhammed b. Alî b. el-Feth haber verdi, dedi ki: Bize Alî b. Merdek haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim haber verdi, dedi ki: Bize Yûnus b. Abdula'lâ el-Mısrî tahdis etti, dedi ki: [Ebû Abdullah] Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'yi -kendisine Allah'ın sıfatları ve inanılması gereken hususlar hakkında sorulduğu zaman- şöyle derken işittim..."

Tabakâtu'l Hanâbile'nin el yazması bir sûretine itimad ettim. Sonra bunu el-Useymîn'in tahkîk etmiş olduğu matbu' nüsha ile (2/268) karşılaştırdım. Aşşârî'nin cüzünü asıl kıldım. Tabakâtu'l Hanâbile'de bulunan ziyâdeleri ise iki köşeli parantez arasına aldım. Bu akîde İbn Ebî Hâtim *(rahimehullah)* tarîkinden rivâyet edilmiştir. Bazı âlimler İbn Ebî Hâtim'in bu akîdeyi "Menâkıbu'ş Şâfiî" isimli kitabında rivâyet ettiğini zikretmişlerdir. Örneğin:

1- İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 240) özet olarak zikretmiştir.

2- İbn Hacer "Fethu'l Bârî"de (13/407) şöyle dedikten sonra zikretmiştir: "İbn Ebî Hâtim 'Menâkıbu'ş Şâfiî'de Yûnus b. Abdula'lâ'dan şunu tahriç etmiştir: Şâfiî'yi şöyle derken işittim: Allah'ın bazı isimleri ve sıfatları vardır ki kimse onları reddedemez..."

Akîdenin sadece başını zikretmiştir. Derim ki: İbn Ebî Hâtim'in "Menâkıbu'ş Şâfiî"si matbûdur fakat içerisinde bu nakil yoktur!

Allah en doğrusunu bilir.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Bize şeyh, faydalı âlim, Şemsuddîn Ebû Abdillah Muhammed b. Osmân b. el-Muhibb b. Duâd el-Lu'luî el-Kitâbî en-Nâcî ona kıraatim ile haber verdi, dedi ki: Bize, hadisleri isnâd ile rivâyet eden, çokça yolculuk eden şeyh Ebû Muhammed Abdulkâdir b. İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm b. Abdullah el-Ermevî kıraat yoluyla haber verdi, ben de işittim, dedi ki: Bize Ümmü Abdullah Zeyneb binti el-Kemâl b. Abdurrahîm el-Makdisiyye -sema yoluyla olmasa da icâzet yoluyla- haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Abdulkerîm b. es-Seyyidî üç şeyhten icâzet yoluyla haber verdi, dedi ki:

Ebu'l Huseyn Abdulhakk b. Abdulhâlık el-Yûsufî, Şehde binti Ahmed el-İberî, İmam Ebu'l Fadl Ahmed b. Sâlih b. Şâfi' el-Cîlî...

İbn Şâfi' dedi ki: Bize üç şeyh haber verdi: Babam Ebu'l Meâlî, Ebu'l Fadl Muhammed b. Nâsır b. Muhammed el-Bağdâdî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Suûd b. Ahmed b. Ayyâş el-Mukri...

İbn Ayyâş dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Ahmed b. Abdullah b. Alî b. Abdullah el-Âbanûsî haber verdi. Ayrıca Ebu'l Meâlî İbn Şâfi', İbn Nâsır, el-Yûsufî ve Şehde de haber verdi. Dediler ki: Bize Ebu'l Huseyn el-Mubârek b. Abdulcebbâr b. et-Tuyûrî haber verdi.

el-Âbanûsî, Ebu'l Meâlî İbn Şâfi' ve İbn Nâsır "semâ yoluyla" dedi.

el-Yûsufî ve Şehde ise "icâzet yoluyla" dedi.

Bize Ebû Tâlib Muhammed b. Alî b. el-Feth el-Aşşârî el-Harbî haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Alî b. Abdulazîz b. Merdek el-Berdîcî[127] kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî haber verdi, dedi ki: Bize Yûnus b. Abdula'lâ el-Mısrî haber verdi, dedi ki: Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'yi -kendisine Allah'ın sıfatları ve iman edilmesi gereken hususlar hakkında sorulduğu zaman- şöyle derken işittim:

1- Allah tebâreke ve teâlâ'nın bazı isimleri ve sıfatları vardır ki O'nun kitabı bunları bildirmiş, nebîsi ümmetine bunları haber vermiştir. Allah'ın kullarından, Kur'ân'ın bunlar ile nâzil olduğuna dâir hüccet nezdinde kâim

---

[127] Asıl nüshada bu şekildedir. Tercemelerde ise "el-Berdeî" şeklinde geçmektedir.

olan, adâlet sâhibi kişinin Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği sahih buyruğu katında sâbit olan bir kimse bunlara muhâlefet ettiği takdirde mazur değildir.

2- Eğer kişi bu konuda katında hüccet sâbit olduktan sonra bunlara muhâlefet ederse, Allah *(Azze ve celle)*'ye kâfirdir. Haber cihetinden katında hüccetin sâbit olmasından önce ise cehâleti sebebiyle mazurdur. Çünkü bunlar akıl ile düşünerek ve kafa yorarak bilinemez. Örneğin Allah *(Azze ve celle)* bize haber vermiştir ki:

3- O Semî'dir (İşiten'dir). *"O'nun iki eli de açıktır" (Mâide, 64)* buyruğunda geldiği üzere iki eli vardır.

4- *"Gökler O'nun sağında dürülmüştür" (Zümer, 67)* buyurduğu üzere sağ eli vardır.

5- *"O'nun vechinden başka her şey yok olacaktır" (Kasas, 88)* ve *"Rabbinin celâl ve ikrâm sâhibi yüzü kalacaktır" (Rahmân, 27)* buyurduğu üzere bir vechi/yüzü vardır.

6- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Tâ ki Rabb ona -yani cehenneme- ayağını koyar..."[128] buyurduğu üzere bir ayağı vardır.

7- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah yolunda öldürülen kimse hakkında "O Allah'a, O kendisine güler bir hâlde kavuştu"[129] buyurduğu üzere O mümin kuluna güler.

8- O, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haber verdiği üzere her gece dünyâ semâsına iner.

9- O'nun bir gözü kör değildir. Zira Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Deccâl'den söz ettiği zaman "Onun bir gözü kördür, Rabbinizin ise bir gözü kör değildir"[130] buyurmuştur.

10- "Müminler kıyâmet günü Rablerini tıpkı dolunay gecesinde ayı gördükleri gibi gözleriyle göreceklerdir."[131]

---

[128] Buhâri (8484) ve Müslim (7279) Enes (ra)'dan rivâyet etmişlerdir.

[129] Ahmed, 22476

[130] Ahmed, 1578; Buhârî, 7123; Müslim, 7469

[131] Ahmed, 19251; Buhârî, 554; Müslim, 633

11- Yine O'nun, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Hiçbir kalp yoktur ki Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın"[132] buyurduğu üzere parmakları vardır.

12- Allah'ın kendileriyle kendisini vasıflandırdığı, aynı şekilde Resûlü'nün kendileriyle O'nu vasıflandırdığı bu sıfatların hakîkati tefekkürle ve düşünceyle idrâk edilemez. Yine (bunların câhili olan) bir kimse kendisine haber ulaşana kadar cehâleti sebebiyle tekfir edilmez.

13- Bu konularda vârid olan haber kişinin fehminde kulak ile işitilen haberin yerini tutuyorsa, o haberi işiten kimsenin onun hakîkatini din edinmesi ve tıpkı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den görüyor ve işitiyor gibi ona şehâdet etmesi vâciptir. Şu da var ki biz bu sıfatları isbât ederiz ve bu sıfatlardan teşbihi nefyederiz. Tıpkı Allah teâlâ zikruhû'nun bunu kendisinden nefyedip şöyle buyurduğu gibi:

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

* * *

2. RİSÂLE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Şâfiî *(rahimehullah)* bu itikatta Sünnet ile ilgili baplarda neye itikad ettiğini ve bütün şehirlerde hadis ehlini üzerinde bulduğu şeyi zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları:

1- Dr. Abdullah el-Berrâk'ın, içerisinde üç risâle bulunan bir derleme içerisinde neşrettiği el yazması. Bu el yazması Vatan Yayınevi tarafından 1419 yılında "Ebu'l Hasen el-Hekkârî'nin (v. 486) derlemesiyle İmam Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin İtikâdı" ismiyle neşredilmiştir.

2- İbn Kudâme'nin "Sıfetu'l Uluvv" (s. 92) kitabı. Müellif bu akîdeyi el-Hekkârî'nin tarîkinden nakletmiş, şöyle demiştir: "Şeyhulislâm -yani el-Hekkârî- dedi ki: Bize Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım b. Alkame el-Ebherî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî tahdis etti. O Ebû Şuayb'dan ve Ebû

---

[132] Ahmed, 17630; Müslim, 6844

Sevr'den, onlar da Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'den şunu rivâyet etti..." Sonra akîdeyi kısaca zikretmiştir.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûş" (s. 240) kitabı. O bu kitapta şöyle demiştir: "İmam oğlu imam, Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî dedi ki: Bize Ebû Şuayb ve Ebû Sevr tahdis etti, Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'den şunu rivâyet ettiler..." Sonra akîdeyi kısaca zikretmiştir.

Derim ki: Bazı âlimler bu akîdenin İmam Şâfiî'ye nisbetinin sahih olup olmadığı hususunda bazı şeyler söylemişlerdir. Zira bu akîde Alî b. Ahmed b. Yûsuf el-Hekkârî (v. 486) tarîkinden rivâyet edilmektedir. İlim ehlinden bazıları da bu zâtın hadislerini hafızasının zayıf olmasından dolayı zayıflamışlardır. Gördüğün üzere bu akîdede el-Hekkârî'nin akîde içerisine dâhil ettiğinden şüphelenilen hadisler ve isnadlar yoktur. Yine bu vasiyette el-Hekkârî'nin rivâyet ettikleri arasında teferrüd ettiği garîb ve münker hadisler bulunmamaktadır. Buna ilâve olarak o yalancılıkla itham edilmemiştir. Aksine o doğru sözlü birisidir. Hayrı, ibâdeti ve salâhı ile meşhurdur.

Sem'ânî "el-Ensâb" (5/645) kitabında şöyle demiştir: "Şeyhulislâm lakaplı el-Hekkârî bir müddet yalnız başına dağlarda Allah'a ibâdet etti. İçerisinde fakirlerin ve sâlihlerin barındığı ribatlar[133] ve yerler yaptırdı. Çokça hayır yapar, çokça ibâdet ederdi. Makbûl ve vakûr bir kimse idi."

Yahyâ b. Mende şöyle demiştir: "O bizim yanımıza geldi. Sûfîlerin büyüklerinden çok namaz kılan, çok ibâdet eden ve çok çalışan bir kimse idi."

Zehebî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (19/67) şöyle demiştir: "Şeyh, âlim, zâhid, şeyhulislâm... Yetmiş yedi sene yaşadı. Birçok telifi vardır. Esere çok önem verirdi. Allah ona rahmet etsin."

Hekkârî dedi ki: Bize Ebû Ya'lâ el-Halîl b. Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım b. Alkame el-Ebherî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrahmân b. Ebî Hâtim er-Râzî tahdis etti. O Ebû Şuayb'dan ve Ebû Sevr'den, Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî *(rahimehullah)*'ın şöyle dediğini rivâyet etti: Üzerinde bulunduğum, hem ashâbımızın hem de kendilerini görüp kendilerinden ilim aldığım Süfyân b. Uyeyne ve Mâlik

---

[133] Ribat, zühd ehlinin barındığı yerdir. (ç.n.)

gibi hadis ashâbının üzerinde bulunduğuna şâhid olduğum Sünnet hakkında söylenecek söz şudur:

1- Allah'tan başka ilâh olmadığı, Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğu şehâdetini ikrâr etmek.

2- Şehâdet ederim ki cennet ve cehennem haktır.

3- Kıyâmetin kopacağında şüphe yoktur.

4- Allah kabirlerdekileri diriltecektir.

5- Nebilerin getirdiklerinin tamamına iman ederim. Allah'ın salâtı onların üzerine olsun.

6- Dilimden çıkana kalbimle de itikad ederim ve imanımda şüphe etmem.

7- Tevhid ehlinden hiç kimseyi -büyük günahları işlemiş olsa bile- günahından dolayı tekfir etmem. Onları Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle ederim.

8- Allah'ın kazâsına ve kaderine, hayrı ve şerri dilemesine rızâ gösteririm. Hayır ve şer, yaratılmış iki şeydir ve bunlar kullar hakkında takdir edilmiştir. Allah'ın kâfir olmasını dilediği kimse kâfir olur. O'nun iman etmesini dilediği kimse de iman eder. Allah şerden râzı olmamış, onu emretmemiş ve onu sevmemiştir. Aksine taati emretmiş, onu sevmiş ve ondan râzı olmuştur.

9- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden iyilik eden kimseyi iyiliği sebebiyle cennete yerleştirmem. Aynı şekilde günah işleyen kimseyi de günahı sebebiyle cehenneme yerleştirmem.

10- Allah mahlûkâtı dilediği şekilde yaratmıştır. Hadiste geldiği üzere herkes ne için yaratıldıysa o kendisine kolaylaştırılmıştır.

11- Allah *(Azze ve celle)*'nin nebîsine sahâbe olarak seçtiği selefin hakkını bilirim. Onların fazîletlerini dile getiririm. Küçüğüyle büyüğüyle aralarında çıkan anlaşmazlıklar hakkında dilimi tutarım.

12- Dört râşid halîfeyi; Ebû Bekr'i, sonra Ömer'i, sonra Osmân'ı, sonra da Ali'yi öne geçiririm.

13- Kalbimle ve dilimle itikad ederim ki Kur'ân Allah'ın indirilmiş ve yaratılmamış kelâmıdır. Lafız konusunda konuşmak ve bu konuda tevakkuf etmek bidattir.

14- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır.

15- Rü'yete de iman ederim. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bunu bildiren hadisler gelmiştir. Yine Allah'ın şöyle buyurduğunu işittim: *"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir." (Mutaffifin, 15)* Bu göstermektedir ki Allah onlardan râzı olduğu takdirde onlar O'dan perdelenmeyeceklerdir. (Müminler) O'na bakacaklar, O'nu görmek için birbirlerine girmeyeceklerdir.

16- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden büyük günah işleyen kimseler için şefaat haktır.

17- Allah semâsında ve Arş'ının üzerindedir. Yarattıklarına nasıl dilerse öyle yaklaşır.

18- Allah dünyâ semâsına nasıl dilerse öyle iner.

19- Hazarda ve seferde mestler üzerine meshedilir.

20- Cihâd iyi olsun fâcir olsun her imam ile geçerlidir.

21- Aynı şekilde bayram ve cuma namazları da kıyâmet gününe dek geçerlidir.

22- Alışveriş Kitâb'ın ve Sünnet'in hükmü üzere yapılır.

23- Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir. Onlara kılıç ile isyân edilmez.

24- Kabir azabına iman etmek gerekir.

25- Havz'a iman etmek gerekir.

26- Şefaat'e iman etmek gerekir.

27- Deccâl'in çıkması haktır.

28- Münker ve Nekîr haktır.

29- Bunların hepsine iman haktır. Kim bunlardan birini terk ederse Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabına ve nebîsinin sünnetine muhâlefet etmiştir.

* * *

3. RİSÂLE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti ile Beraber Vasiyet

صورة من مخطوط كتاب العلو

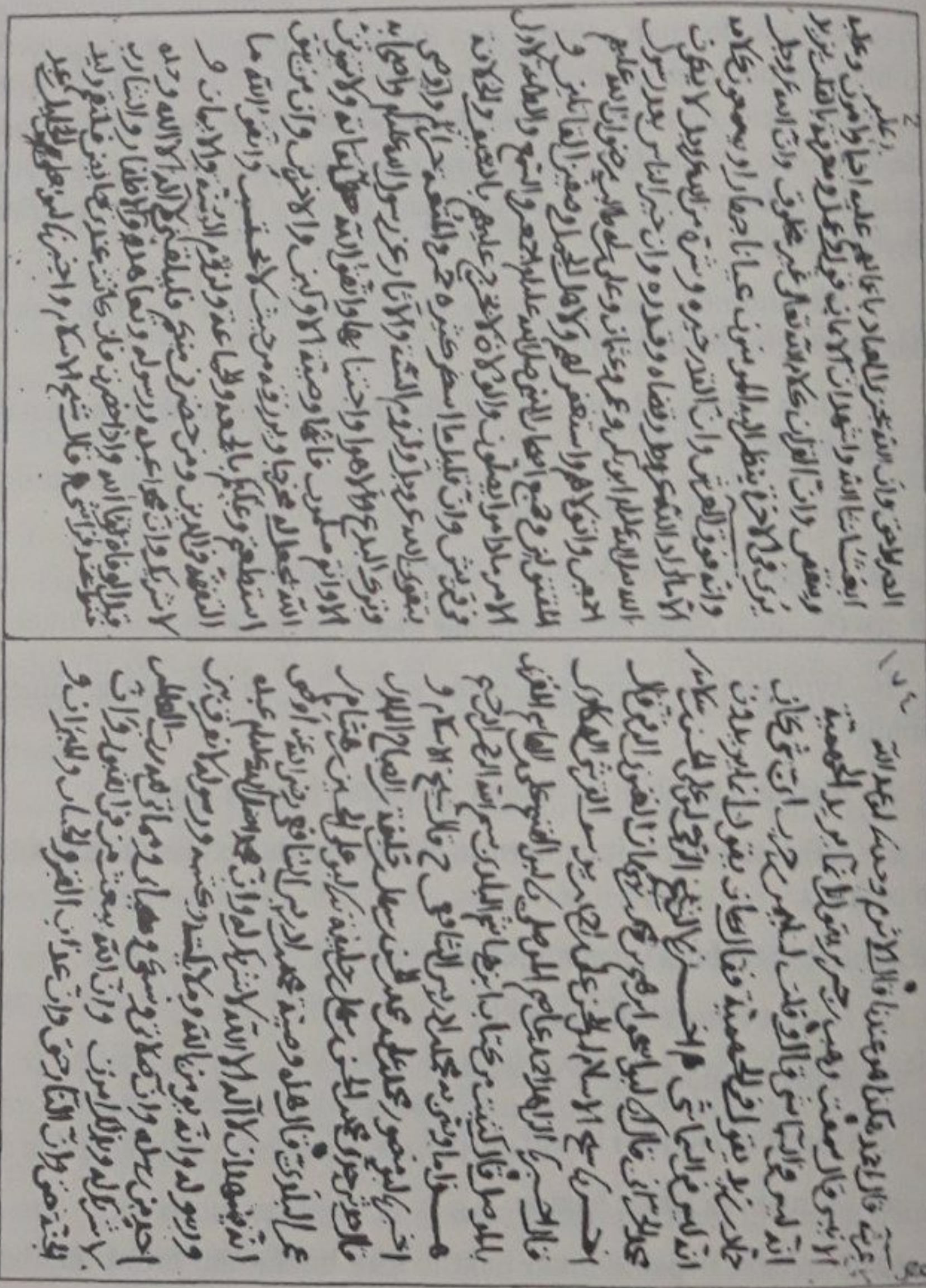

Akîdenin Özeti: Bu akîde İmam Şâfiî *(rahimehullah)*'ın vasiyetini içermektedir. O bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdının özetini zikretmiş, Sünnet'e ve Sahâbe'nin eserlerine sımsıkı yapışmaya teşvik etmiştir. Yine bu akîdede onun kendisine kelime-i tevhîdin telkîn edilmesini ve ölmek üzere olan kimsenin yanında yapılması meşrû olan bazı şeylerin yapılmasını emrettiğinden de söz edilmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Kudâme el-Makdisî'nin "İsbâtu Sıfeti'l Uluvv" isimli kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı matbû nüsha ile (91) karşılaştırdım. Bu akîde de el-Hekkârî *(rahimehullah)*'ın tarîkinden rivâyet edilmiştir. Bir önceki akîdede ondan söz edilmişti.

İbn Kudâme *(rahimehullah)* "İsbâtu Sıfeti'l Uluvv"da şöyle demiştir:

Bize eş-Şeyhu'z Zekî Ebû Alî el-Hasen b. Selâme b. Muhammed el-Harrânî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Nebhân el-Ğanevî er-Rakkî haber verdi, dedi ki: Bize Şeyhulislâm Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed b. Yûsuf el-Kureşî el-Hekkârî haber verdi, dedi ki: Bize zâhid Ahmed b. Âsım el-Mûsılî haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım Alî b. el-Kâsım el-Mukri Mûsul'da tahdis etti, dedi ki: İbn Hişâm el-Beledî'nin kitabından şunu yazdım: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin vasiyetidir."

Şeyhulislâm yine şöyle dedi: Bize ayrıca Ebû Mansûr Muhammed b. Alî b. Muhammed b. el-Hasen b. Sehl b. Halîfe b. es-Sabbâh el-Beledî de haber verdi, dedi ki: Bana dedem Muhammed b. el-Hasen b. Sehl b. Halîfe tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Alî el-Huseyn b. Hişâm b. Ömer el-Beledî tahdis etti, dedi ki: Bu, Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'nin -Allah ondan râzı olsun- vasiyetidir:

1- Vasiyet ediyorum ki o tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehadet etmektedir.

2- Yine o Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman etmekte, O'nun resûllerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmamaktadır.

3- Yine benim namazım, kurbanım, hayâtım ve ölümüm Âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur ve ben bununla emrolundum.

4- Allah kabirlerdekileri diriltecektir.

5- Cennet haktır, cehennem haktır.

6- Kabir azâbı, hesâb, Mîzân ve Sırât haktır.

7- Allah kullara amellerinin karşılığını verecektir. Bu inanç üzere yaşarım, bu inanç üzere ölürüm ve inşâallah bu inanç üzere diriltilirim.

8- Şehâdet ederim ki iman söz, amel ve kalp ile bilmektir. Artar ve azalır.

9- Kur'ân Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır.

10- Allah *(Azze ve celle)* âhirette görülecektir. Müminler O'na açık bir şekilde bakacaklardır ve O'nun kelâmını işiteceklerdir.

11- O Arş'ın üzerindedir.

12- Kader hayrıyla ve şerriyle Allah *(Azze ve celle)*'dendir. Allah'ın dilemediği, hükmetmediği ve takdîr buyurmadığı bir şey olmaz.

13- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir'dir; sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî b. Ebî Tâlib gelir. Allah onların hepsinden râzı olsun. Onları dost bilirim. Onlar için, Cemel ehli için, Sıffin ehli için, öldürenler için, öldürülenler için ve Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı için istiğfar ederim.

14- Namaz kıldıkları sürece ulu'l emrin sözünü dinler, itaat ederim.

15- Yöneticilere kılıçla isyân edilmez.

16- Hilâfet Kureyş'tedir.

17- Çoğu sarhoş edenin azı da hamrdır.

18- Mut'a (nikâhı) haramdır.

19- Allah'tan korkmayı, Sünnet'ten, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından gelen eserlerden ayrılmamayı, bidatleri ve şahsi görüşleri terk etmeyi ve onlardan uzak durmayı vasiyet ediyorum. Allah'tan hakkıyla korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün. Zira bu öncekilerin ve sonrakilerin vasiyetidir. Kim Allah'tan korkarsa Allah onun için bir çıkış yolu var eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Allah'tan gücünüzün yettiğince korkun!

20- Cuma'ya ve cemaate devam edin. Sünnet'ten, imandan ve dinde anlayış sâhibi olmaktan ayrılmayın.

21- Sizden yanımda bulunanlar bana "Allah'tan başka ilâh yoktur, tektir, ortağı yoktur, Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür" diye telkinde bulunsun. Ölmeden önce tırnakları ve bıyıkları yoklayın inşâllah. Öleceğim esnâda yanımda hayızlı bir kadın bulunuyorsa kalksın. Yatağımın bulunduğu yeri güzel kokularla kokulandırsınlar ve orada tütsü yaksınlar.

* * *

4. RİSÂLE

Sünnet'e Dair Muhtasar Bir Kasîde

Kasîdenin Özeti: Bu kasîde İmam Şâfiî'ye âit, sünnet ve itikad ile ilgili meseleleri içeren özet bir kasîdedir.

Kasîdenin Kaynakları:

1- "el-Hekkârî'nin derlemesiyle İmam Şâfiî'nin İtikâdı" isimli kitabın el yazması. Bu el yazmasından ikinci akîdede söz edilmişti.

2- Lâlekâî "es-Sünne"de (2668) şöyle demiştir: "Bize Muhammed b. Abdullah b. Nuaym icâzet yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize ez-Zubeyr b. Abdulvâhid haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Muhammed el-Kattân tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Îsâ Muhammed b. Iyâz b. Ebî Şahme tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid Ebû Bekr el-Isbehânî tahdis etti, dedi ki: Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-Müzenî'yi şöyle derken işittim: Şâfiî bana şunu inşâd etti..."

3- Beyhakî "Menâkıbu'ş Şâfiî"de (2/68) ez-Zubeyr b. Abdulvâhid tarîkinden rivâyet etmiştir. el-Hekkârî dedi ki: Bize Ebû Alî el-Hasen b. Muhammed el-Mukri Medînetu's Selâm'da (yani Bağdat'ta) haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Kâsım Ubeydullah b. Ahmed el-Ezherî haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen b. el-Huseyn el-Fakîh tahdis etti, dedi ki: Bana ez-Zubeyr b. Abdulvâhid tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Bekr el-Attâr ed-Deyneverî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Râşid el-Isbehânî tahdis etti, dedi ki: Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-Müzenî'yi şöyle derken işittim: Şâfiî bana şunu inşâd etti:

Şehâdet ettim bir şey[134] *yoktur Allah'tan gayrı*
İhlasla şehâdet ederim diriliş haktır
Açık bir sözle bağlıdır imanın bağları
Bir de tertemiz fiille, artar ve azalır

***

Rabbinin halîfesi şüphesiz Ebû Bekir
Hayır için hırslıydı hep Hafsa'nın babası
Rabbim şâhid ki Osman fazîlet sâhibidir
Ali dersen ondadır fazîletlerin hası

***

Kavmin önderleridir, her biri bize rehber
Allah onları küçümseyeni helâk etsin
Sapıklar neden onlara sefihçe tan eder
Neden bundan vazgeçmez, derdi ne beyinsizin

---

[134] Bu beyitleri rivâyet edenlerden bazılarının yanında "Bir rab yoktur Allah'tan gayrı" şeklinde gelmiştir.

-15-

"SÜNNET'İN ASLANI" LAKAPLI ESED B. MÛSÂ EL-KURAŞÎ'NİN (V. 212) RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;

SÜNNET'E SARILMAK TAVSİYE EDİLMEKTE, BİDAT VE EHLİNDEN SAKINDIRILMAKTADIR

فلما احدث بعدا وكثرت دعائمها انتشر العلم حياة والبلاغ من رسول الله صلى الله
عليه وسلم حجة يعتصم عائذ ومكون حجة على بصير ملحد - اخبرني عبد
ومتاح بن منير واحمد بن اسد بن موسى كتب الى سدين العزيز العلم اي اخي حملني
على الكتاب (الكتب) ما ذكر اهل بلادك من صالح ما اعطاك الله من الفضائل
الناس وحسن حالك مما اظهرت من السنة وعيبك اهل البدع وكثرة ذكرك لهم
وطعنك عليهم فهم الله بك وسدد بك ظهر اهل السنة وقواك عليهم باظهار
عيبهم والطعن عليهم فاذ لهم الله بذلك وصار وابالهم مستترين فالبشر
اي اخي بثواب ذلك واعلم ان من افضل حسناتك من الصلوة والصيام والحج
والجهاد وابين تفع هذه الاعمال من قامة كتاب الله واحياء سنة رسول الله
صلى الله عليه وسلم وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من احيى شيئا من سنتي
كنت انا وهو في الجنة كهاتين وضم بين اصبعيه وقال ايما داع دعا الى هدى
فاتبع عليه كان له مثل اجر من اتبعه الى يوم القيامة - فمن بدر كاهذا شيئ من
عمله وذكر ايضا ان الله عند كل بدعة كيدها الاسلام وليتامه بدأ بتمها
ويلحق بهذا ما ذكرتم يا اخي من الفضل وكثرة اهله قال النبي صلى الله عليه وسلم
ان الله يبعث لهذه الامة على رأس كل مائة سنة من يجدد لها دينها وقال لا تجتمع امتي على

ضلالة من كذا وكذا واعظم الفوائد فاغتنم ذلك وادع الى السنة حتى يكون
لك في ذلك الغنة وحماية (؟) يقوموه فاما كان احدث بك حدث فيكون
ائمة بعدك فيكون لك ثواب ذلك يوم القيامة كما جاء في الاثر فاعمل على
بصيرة ونية وحسبة فيرد الله بك المبتدع المفتون الزائغ الحائر فتكون خلفا
من نبيك صلى الله عليه وسلم اذا تحتاب الله وسنة رسول صلى الله عليه وسلم كما نأمل
ان تلقى الله بعمل يشبهه وباك ان يكون لك من اهل البدع اثم او جلس او
صاحب فانه جاء الاثر من جالس صاحب بدعة نزعت عنه العصمة ووكل الى نفسه
ومن مشى الى صاحب بدعة مشى في هدم الاسلام وجاء ما الله بعيد ورسوله
ابغض الى الله من صاحب هوى وقد وقعت اللعنة على رسول الله صلى الله عليه وسلم
على اهل البدع وان الله لا يقبل منهم صوما ولا عدلا ولا فريضة ولا تطوعا
ولا الزيادة احتجاجا ولا عمرة ولا صلوة ولا زكاة ولا حجا ولا صرفا ولا عدلا
ولا جهادا ولا بيعا ولا شراء ولا يقبل منهم توبة ولا ورعا ولا حسنة ولا عملا
ولا يرفع لهم عملا ولا يقبل لهم حسنة ولا يعطيهم في القيامة كتابا ولا يزن لهم
ميزانا ولا يفتح لهم بابا ولا يقيم لهم يوما ولا يحاسبهم حسابا ولا يجوز لهم
على الصراط ولا يعطيهم نورا ولا يجعل لهم في الجنة نصيبا ولا يسقيهم من
حوضه ولا يشفع لهم ولا يكلمهم ولا ينظر اليهم ولا يزكيهم ولا يغفر لهم
ولا يجيرهم من النار ولا يؤمنهم من الفزع الاكبر ولا يبيض وجوههم
ولا يدخلهم الجنة ولا يؤمنهم من الخلود في النار ولا يخرجهم من النار
ولا يرحمهم ولا يسلم عليهم ولا يجيبهم ولا يؤنسهم في وحشة القبر ولا
يرفع عنهم العذاب ولا يخفف عنهم العذاب ولا يبدل سيئاتهم حسنات
ولا يغفر لهم ذنبا ولا يكفر عنهم سيئة ولا يرضى عنهم ولا يقبل منهم
صرفا ولا عدلا ولا يقبل منهم شفاعة ولا يقبل منهم فدية ولا يقبل منهم
توبة ولا يقبل منهم ندما ولا يقبل منهم اقالة ولا يقبل منهم استقالة
ولا يقبل منهم رجعة ولا يقبل منهم عذرا ولا يقبل منهم حجة ولا يقبل
منهم يمينا ولا يقبل منهم نذرا ولا يقبل منهم كفالة ولا يقبل منهم
ضمانا ولا يقبل منهم عهدا ولا يقبل منهم ميثاقا ولا يقبل منهم
بيعة ولا يقبل منهم صلحا ولا يقبل منهم هدية ولا يقبل منهم
هبة ولا يقبل منهم عارية ولا يقبل منهم وديعة ولا يقبل منهم
رهنا ولا يقبل منهم حوالة ولا يقبل منهم وكالة ولا يقبل منهم
وصية ولا يقبل منهم شهادة ولا يقبل منهم قضاء ولا يقبل منهم
حكما ولا يقبل منهم ولاية ولا يقبل منهم امارة ولا يقبل منهم
خلافة ولا يقبل منهم قسمة ولا يقبل منهم فيئا ولا يقبل منهم
غنيمة ولا يقبل منهم صدقة ولا يقبل منهم جزية ولا يقبل منهم
خراجا ولا يقبل منهم عشورا ولا يقبل منهم ركازا ولا يقبل منهم
معدنا ولا يقبل منهم كنزا ولا يقبل منهم ذهبا ولا يقبل منهم
فضة ولا يقبل منهم ورقا ولا يقبل منهم عينا ولا يقبل منهم
دينارا ولا يقبل منهم درهما ولا يقبل منهم فلسا ولا يقبل منهم
دانقا ولا يقبل منهم قيراطا ولا يقبل منهم حبة ولا يقبل منهم
شعيرة ولا يقبل منهم ذرة ولا يقبل منهم خردلة ولا يقبل منهم
نقيرا ولا يقبل منهم قطميرا ولا يقبل منهم شيئا ولا يقبل منهم
شيئا ولا يقبل منهم شيئا

باب ما يكون بدعة

حدثني محمد بن وضاح قال نا اسد بن موسى قال نا ابو اسحق عن حارثة بن
مضرب انه اتى ابن مسعود فيحمد بعد غوة انه من صلى في المسجد الاعظم على الجنة

Ebu Abdullah Adil b. Abdullah alu-Hamdan

İsmi Esed b. Mûsâ b. İbrâhîm b. el-Velîd b. Abdulmelik b. Mervân b. el-Hakem el-Kuraşî el-Umevî el-Mısrî'dir. Künyesi Ebû Saîd'dir. Esedu's Sünne/Sünnet'in Aslanı lakabıyla meşhûr olmuştur. 132 yılında doğmuş, 212 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Sözleri

Nesâî şöyle demiştir: "Sikadır. Kitap tasnif etmeseydi kendisi için daha hayırlı olurdu."

Buhârî de şöyle demiştir: "Hadisleri meşhûr bir kimsedir. Ona 'Sünnet'in Aslanı' denirdi." Ayrıca Buhârî onunla istişhâd etmiştir.

Tercemenin Kaynakları

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/162.

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Sünnet'e sarılma hususunda sabır göstermekten, Sünnet'i yaymaktan dolayı ecir beklemekten bahsedilmekte, bunun Allah Teâlâ'nın katında en fazîletli amellerden olduğu beyân edilmektedir. Bidatlerden ve bidat ehlinden sakındırılmakta, onları terk etmek tavsiye edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Vaddâh *(rahimehullah)*'ın "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ" isimli kitabından çıkardım. İbn Vaddâh bu risâleyi kitabında tam olarak tahriç etmiştir. Ondan başka bu risâleyi tahriç edene de vâkıf olamadım. Risâleyi çıkarırken kitabın bir el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı es-Samî'î Yayınevi'nin 1416 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım.

Bu risâleyi ayrıca (eş-Şâtıbî) "el-İ'tisâm"da (1/39-41) İbn Vaddâh'ın kitabından alıntı yaparak "Zira sen Allah'ın huzuruna ona benzeyen bir amel ile çıkamazsın" kısmına kadar zikretmiştir. Orada yazanları da asıl nüsha ile karşılaştırdım. Oradaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım. Muhammed b. Vaddâh *(rahimehullah)* birçok kimseden rivâyetle şöyle demiştir:

Esed b. Mûsâ, Esed b. Furât'a şunu yazdı:

1- Bil ki ey kardeşim, beni sana yazmaya sevk eden şey beldende bulunan kimselerin Allah'ın sana bahşetmiş olduğu güzellikleri, örneğin insanlara insaflı davranmanı, Sünnet'ten ızhâr ettiğin şeyler hususunda büründüğün güzel hâlini, bidat ehlini kınamanı, onları sürekli gündeme

getirmeni ve yermeni zikretmeleridir. Allah seninle onları mahvetmiş, Ehli Sünnet'in ise belini doğrultmuştur. Onların kusurlarını ortaya çıkarman ve onları yermen yönünden seni onlara karşı kuvvetli kılmıştır. Allah bununla onları zelil duruma düşürmüştür. Böylece bidatlerinden dolayı gizlenmek zorunda kalmışlardır.

2- Bu sebeple elde edeceğin mükâfâttan dolayı sevin ey kardeşim! Bunun karşılığında en fazîletli hasenelerini, namazını, orucunu, haccını ve cihâdını topla; bütün bu ameller Allah'ın kitabını ikâme etmenin ve resûlünün sünnetini ihyâ etmenin yanında nedir ki?

3- Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* -iki parmağını birleştirip- şöyle buyurmuştur: "Kim sünnetimden bir şeyi ihyâ ederse; ben ve o cennette şu ikisi gibi oluruz."[135]

4- Yine O şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir kimse bir yola davet eder de o yolda kendisine uyulursa, kendisi için kıyâmet gününe kadar kendisine uyanların ecrinin bir misli vardır."[136] Kim bir ameli ile bu mertebeye ulaşabilir, ey [kardeşim]?

---

[135] Tirmizî (2678) Enes (ra)'dan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Nebi (sas) buyurdu ki: "Kim sünnetimi ihyâ ederse beni sevmiş demektir. Kim de beni severse cennette benimle birlikte olur." Sonra (Tirmizî) şöyle devam etmiştir: "Bu hadis, bu vecihten hasen-garîb bir hadistir. Muhammed b. Abdullah el-Ensârî sikadır. Babası da sikadır. Alî b. Zeyd de sadûktur fakat bazen başkasının mevkûf olarak zikrettiği hadisi merfû olarak zikrederdi."

Sonra şöyle demiştir: "Muhammed b. Beşşâr'ı şöyle derken işittim: Ebu'l Velîd dedi ki: Şu'be dedi ki: Bize Alî b. Zeyd tahdis etti. Ki o hadisleri çok ref' ederdi. Saîd b. el-Müseyyeb'in Enes'ten rivâyet ettiğini bildiğimiz tek hadis de bu uzunca hadistir. Bunun dışında Abbâd b. Meysere el-Makburî bu hadisi Alî b. Zeyd-Enes kanalıyla rivâyet etmiştir. İsnâdda Saîd b. el-Müseyyeb'i zikretmemiştir."

Yine Ebû Îsâ (et-Tirmizî) şöyle demiştir: "Bu hadisi Muhammed b. İsmâîl (el-Buhârî) ile müzâkere ettim de onu bilemedi. Saîd b. el-Müseyyeb'in Enes'ten gerek bu hadisi gerekse başkasını rivâyet ettiğini bilemedi. Enes b. Mâlik 93 yılında vefât etti. Saîd b. el-Müseyyeb de ondan iki sene sonra, 95 yılında vefât etti."

Derim ki: Bu hadis farklı tarikler ile Enes'ten rivâyet edilmiştir. Bu tariklerden her biri hakkında bazı şeyler söylenmiştir. Ukaylî'nin "ed-Duafâ"sına (1381) bakılabilir. Ukaylî bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu hadis bundan daha sağlam isnâd ile bu vecihten başka bir vecihten rivâyet edilmiştir." Ayrıca şuralara bakılabilir: Ta'zîmu Kadri's Salât, el-Mervezî, 714; el-Mu'cemu'l Evsat, et-Taberânî, 9439; el-Lâlekâî, 8; Zemmu'l Kelâm, el-Herevî, 711.

[136] Tirmizî'nin (2677) Bilâl (ra)'dan rivâyet ettiğine göre Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim sünnetimden benden sonra öldürülmüş bir sünneti ihyâ ederse ona onunla amel eden-

5- Yine O, şunu söylemiştir: "Şüphesiz kendisiyle İslâm'â tuzak kurulan her bidatın zamanında Allah'ın bir velîsi vardır ki ona karşı (İslâm'ı) savunur ve onun alâmetlerini dile getirir."[137]

6- Ey kardeşim! Bu fazîleti ganîmet edin ve onun ehlinden ol! Zira Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muâz'ı Yemen'e gönderip ona tavsiyede bulunduğu zaman ona şöyle demişti: "Şüphesiz Allah'ın senin vesîlenle bir adamı hidâyet etmesi senin için şundan ve şundan daha hayırlıdır."[138] Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu konuda gerçekten çok büyük bir söz söylemiştir.

7- Bunu ganîmet bil! Sünnet'e davet et ki sana bir şey olduğu takdirde bu hususta senin yerine geçecek dostların ve cemâatin olsun. Senden sonra imam olsunlar. Bunun sevâbı da -eserde geldiği üzere- kıyâmet gününe dek senin olsun.

8- Basîret, niyet ve hesap üzere amel et ki Allah fitneye düşmüş, kalbi eğrilmiş ve şaşırmış bidatçiyi seninle savsın. Böylece Nebînin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halefi olasın. [Allah'ın kitabını ve nebîsinin sünnetini ihyâ et.] Zira sen Allah'ın huzuruna buna benzeyen bir amel ile çıkamazsın.

9- Bidat ehlinden bir kardeşe, meclis arkadaşına ya da dosta sâhip olmaktan sakın. Zira şöyle bir eser vârid olmuştur: "Kim bir bidat ehliyle otururbut (korunmuşluk) ondan çekilip alınır ve o kendi nefsine havâ-

---

lerin ecrinin misli vardır. Ayrıca bu onların ecirlerinden bir şey eksiltmez..." Tirmizi "Hasen bir hadistir" demiştir. Müslim'in (1017) Ebû Hureyre'den rivâyet ettiği hadis de bunu desteklemektedir: Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim İslâm'da güzel bir çığır açarsa onun için hem onun ecri hem de kendisinden sonra onunla amel edenlerin ecri vardır. Onların ecirlerinden bir şeyin eksilmesi de söz konusu değildir."

[137] Ukaylî "ed-Duafâ"da (3663) Abdulğaffâr el-Medînî'nin tercemesinde Ebû Hureyre'den rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Abdulğaffâr el-Medînî, Saîd b. el-Müseyyeb'den yaptığı nakillerde meçhuldür. Hadisi mahfûz değildir. (Şâzdır.) Ancak Sâid'den yaptığı nakillerle bilinmektedir.

[138] Ahmed (22074) şu lafızla rivâyet etmiştir: "Ey Muâz! Allah'ın senin ellerinle şirk ehlinden bir adamı hidâyet etmesi senin için kırmızı develere sâhip olmaktan daha hayırlıdır." Buhârî (2942) ve Müslim'in (2406) Sehl b. Sa'd (ra)'dan rivâyet ettikleri şu hadis de bunu desteklemektedir: Nebi (sas) Alî (ra)'ı (Yemen'e) gönderdiği zaman ona şöyle dedi: "Vallahi senin vesîlenle tek bir adama hidâyet edilmesi senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır."

le edilir. Kim bir bidat ehline doğru yürürse İslâm'ı yıkmaya doğru yürümüş olur."[139]

10- Yine şöyle buyrulmuştur: "Allah'tan gayrı ibâdet edilenler arasında, Allah Teâlâ'nın hevâ ehlinden daha çok buğzettiği hiçbir ilâh yoktur."[140]

11- Bidat ehli Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in diliyle lanetlenmiştir: Allah onların nâfilelerini de farzlarını da kabul etmeyecektir. Ne kadar çok ibâdet ederlerse, oruç tutarlarsa ve namaz kılarlarsa Allah'tan o kadar uzaklaşırlar.[141]

12- Onların meclislerinden yüz çevir. Nasıl Allah onları (rahmetinden) uzaklaştırdıysa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'ndan sonra gelen hidâyet imamları onları zelil düşürdüyse; sen de onları uzaklaştır ve onları zelil düşür.

---

[139] Bu sözün benzeri Muhammed b. en-Nadr el-Hârisî'den, Süfyân'dan, Kesîr b. Sa'd'dan rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin. el-İbânetu's Suğrâ'daki taliklerimde (31, 164) bu eserin tahricini yaptım.

[140] Benzeri Ebû Umâme (ra)'dan, Rasulullah (sas) buyurdu ki: "Gökyüzünün gölgesi altında, Allah'tan gayrı ibâdet edilenler arasında, Allah katında, kendisine uyulan bir hevâdan büyük bir ilâh yoktur." Bu eseri İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (3), et-Taberânî de "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (8/103) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (1/188) şöyle demiştir: "Bunu et-Taberânî 'el-Kebîr'de rivâyet etmiştir. İsnâdında el-Hasen b. Dînâr vardır ki metrûku'l hadîstir."

[141] Alî (ra)'ın hadisine işâret etmektedir: Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim bir yenilik ortaya atarsa ya da bir bidatçiyi barındırırsa Allah'ın laneti, bütün lanet edenlerin, meleklerin ve insanların laneti onun üzerine olsun. Allah onun hiçbir nâfilesini ve farzını kabul etmesin" Bu sahih bir hadistir, el-İbânetu'l Kubrâ'da (29) bu hadisin tahrîcini yaptım.

EBÛ BEKR ABDULLAH B. EZ-ZUBEYR EL-HUMEYDÎ EL-KURAŞÎ'NİN (V. 219) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKADI

BULUNMAKTADIR

صورة من المخطوط

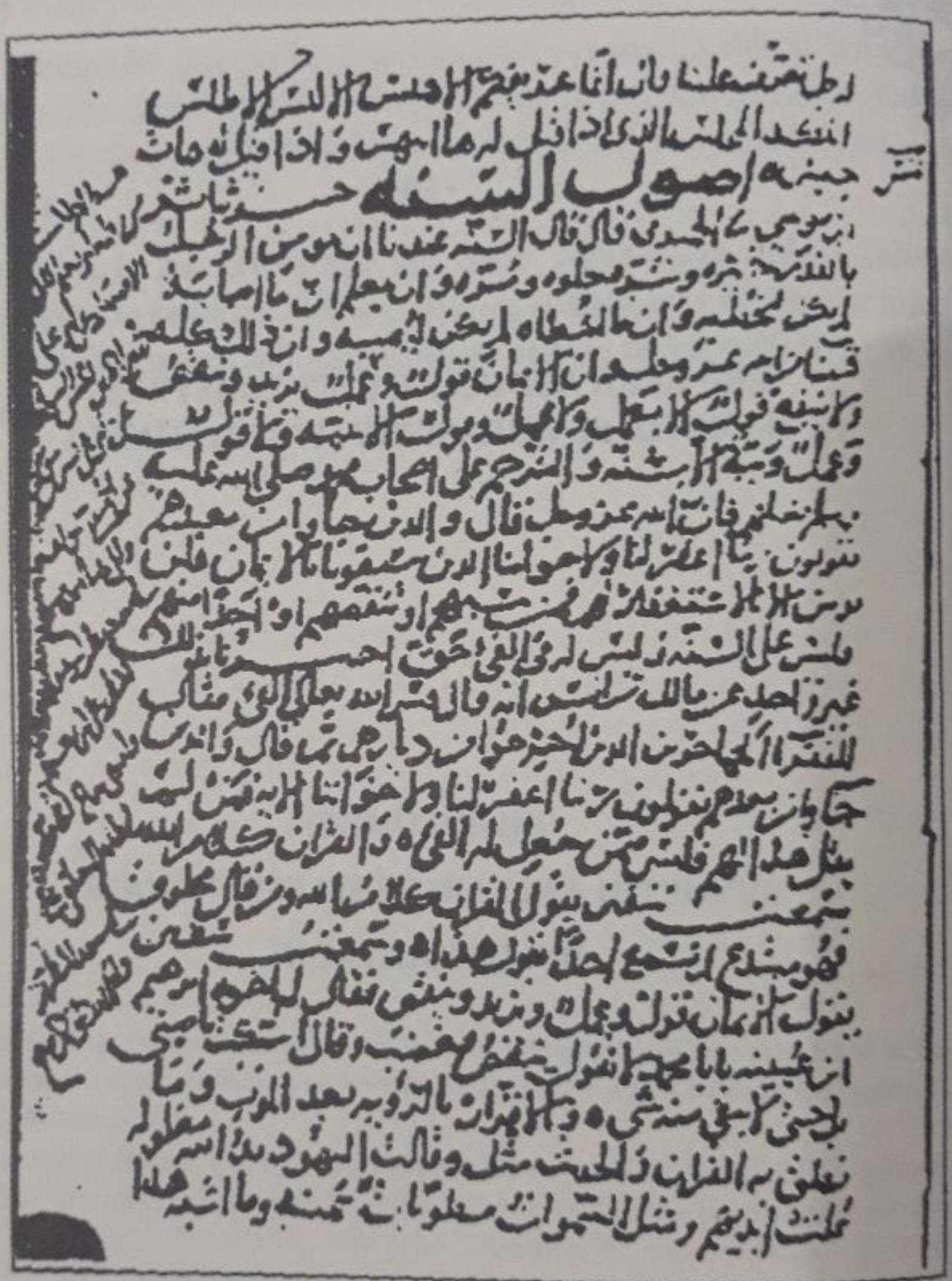

الصورة من المخطوط الثاني

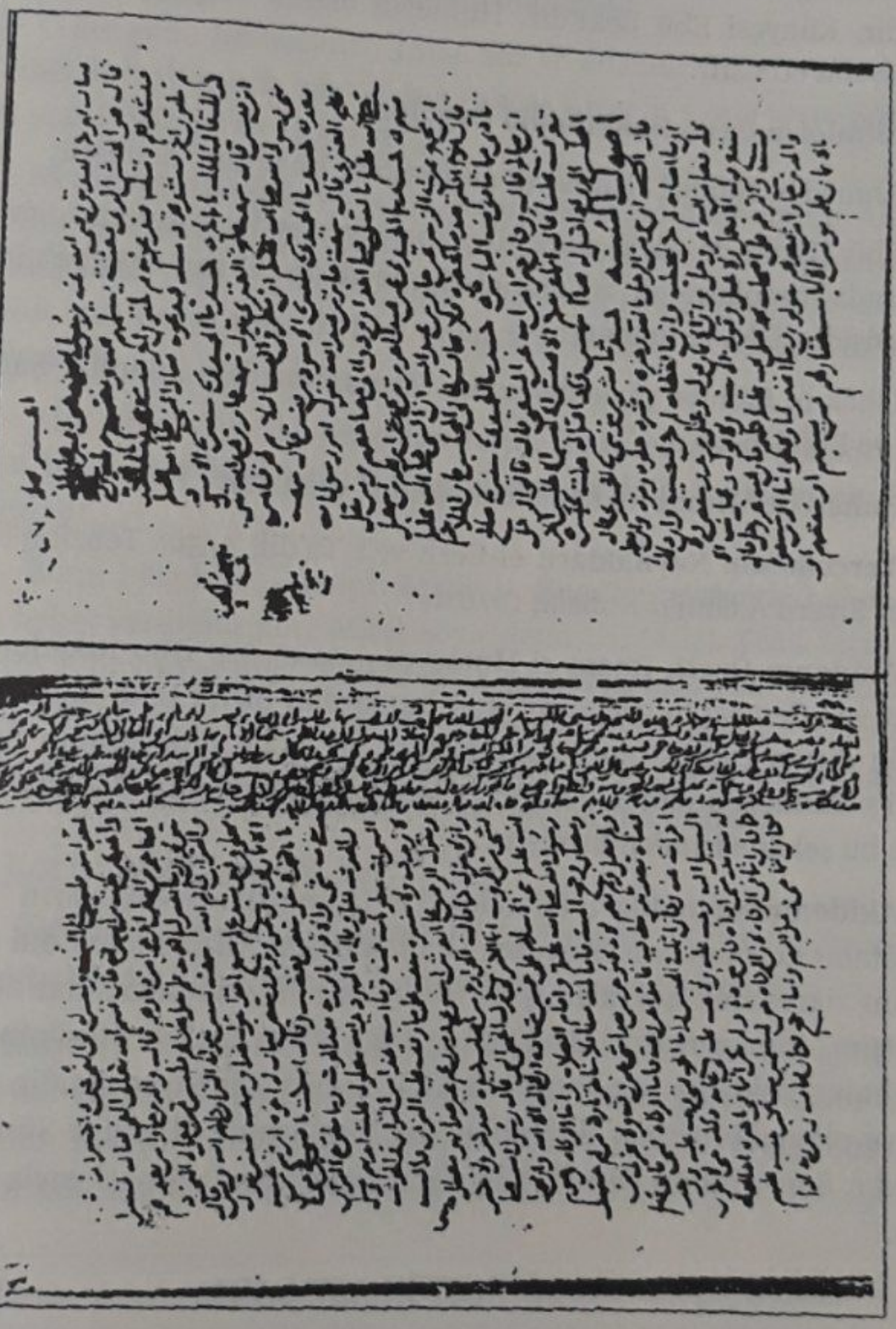

İsmi Abdullah b. ez-Zubeyr b. Îsâ b. Ubeydullah b. Usâme b. Abdullah b. Humeyd b. Zuheyr b. el-Hâris b. Esed b. Abdul'uzzâ el-Kuraşî el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Humeydî olarak meşhûr olmuştur. 219 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel "Humeydî nezdimizde imamdır" demiştir.

Ebû Hâtim de şöyle demiştir: "İbn Uyeyne'den yaptıkları rivâyetler hususunda insanların en sağlamı el-Humeydî'dir. O İbn Uyeyne'nin ashâbının reisidir. Sika ve imamdır."

İshâk b. Râhuye şöyle demiştir: "Zamanımızdaki imamlar Şâfiî, Humeydî ve Ebû Ubeyd'dir."

Buhârî de "Humeydî hadiste imamdır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: el-Cerh ve't Ta'dîl, 5/56; Tehzîbu'l Kemâl 14/512; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/616

Akîdenin Özeti: İmam el-Humeydî *(rahimehullah)* işbu itikâdında Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in asıllarını -kim bunlardan birini terk ederse Sünnet Ehli'nin dışına çıkmış olur- zikretmiştir. Bu akîde ilim ehlinin nezdinde "Usûlü's Sünne/Sünnet'in Asılları" olarak bilinmektedir. Nitekim müellif de onu bu şekilde isimlendirmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Humeydî *(rahimehullah)*'ın "el-Müsned" kitabının sonundan çıkardım. O, bu kitabını Allah'a karşı din edindiği itikâdını zikrederek noktalamıştır. Bu kitabın el yazmalarından iki sûreti elde ettim. Bunların ikisi de Medîne'deki İslâm Üniversitesi'nin merkezinde bulunmaktadır. Asılları "Dâru'l Kutubi'z Zâhiriyye'dendir. İkisi de güzel ve okunaklı bir hat ile yazılmıştır. Başlarında "Usûlü's Sünne" yazmaktadır. Sonra onları Dâru'l Muğnî'nin 1423 yılındaki baskısıyla karşılaştırdım.

SÜNNET'İN ASILLARI

Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydî *(rahimehullah)* dedi ki: Bizim katımızda sünnet;

1- Kişinin hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmesidir.

2- Başına gelen şeyin kendisini ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyen şeyin kendisine isâbet edecek olmadığını ve bunların tamamının Allah *(Azze ve celle)* tarafından bir kazâ olduğunu bilmesidir.

3- (Yine şunu bilmesidir:) İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Söz ancak amel ile fayda verir. Söz ve amel ancak niyet ile fayda verir. Söz ve niyet ancak Sünnet ile fayda verir.

4- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamına Allah'tan rahmet dilemek gerekir. Zira Allah *(Azze ve celle)* *"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla..." (Haşr, 10)* buyurmuştur. Kişi onlar için istiğfar etmedikçe asla iman etmiş olmaz.[142]

5- Kim onlara ya da onlardan birine hakâret ederse, onları ya da onlardan birini küçük görürse Sünnet üzere değildir. Bu kimsenin feyden nasîbi yoktur.

6- Bunu bize birçok kimse Mâlik b. Enes'ten rivâyetle haber verdi. Onların haber verdiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Allah Teâlâ feyi paylaştırmış, şöyle buyurmuştur: *'Yurtlarından çıkarılmış olan fakir muhâcirlere...' (Haşr, 8)* Sonra şöyle buyurmuştur: *'Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve kardeşlerimizi bağışla...' (Haşr, 10)* Kim onlar hakkında bunu söylemezse feyden kendisine pay ayrılanlardan değildir.

7- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır.

8- Süfyân'ı şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Kim 'O yaratılmıştır' derse bidatçidir. Bunu söyleyen kimseyi işitmedik."[143]

9- Süfyân'ı "İman söz ve ameldir, artar ve azalır" derken işittim. Bunun üzerine kardeşi İbrâhîm b. Uyeyne "Ebû Muhammed, azalır deme!" dedi. Bunun üzerine Süfyân öfkelendi ve şöyle karşılık verdi: "Sus çocuk! Öyle azalır ki sonunda ondan bir şey kalmaz."[144]

---

[142] Bir nüshada "Ancak onlar için istiğfâr etmekle iman ettik" diye geçmektedir.

Matbû nüshada "Ancak onlar için istiğfar etmekle emrolunduk" diye geçmektedir.

[143] Harb el-Kirmânî bunu "es-Sünne"de (393) Süfyân b. Uyeyne'den rivâyet etmiştir. Ayrıca Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (25) Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Kim 'O yaratılmıştır' derse kâfirdir. Kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir."

[144] el-Îmân, el-Adenî, 28; el-Hallâl, 1018, 1042; el-İbâne, 1149; eş-Şerîa, 240

10- Ölümden sonra ru'yeti ikrâr etmek gerekir.

11- Aynı şekilde aşağıdaki örnekler gibi Kur'ân'ın ve hadislerin bildirdiklerini (ikrar etmek gerekir.)

"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Elleri bağlansın!" (Mâide, 64)

"Gökler O'nun sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)

Kur'ân'da ve hadislerde gelen bunlara benzer naslara bir eklemede bulunmayız ve onları tefsir etmeyiz. Kur'ân'ın ve Sünnet'in durduğu yerde dururuz. Yine *"Rahman, Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5)* deriz. Kim bundan başkasını söylerse muattıl bir cehmîdir.

12- Hâricîler'in söylediği gibi "Büyük günah işleyen kimse kâfir olur" demeyiz.

13- Herhangi bir günahtan dolayı kimseyi tekfir etmeyiz.[145] Küfür ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu buyruğunda dile getirdiği beş şeyin terkindedir: "İslâm beş şey üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve Beyt'i haccetmek."[146]

14- Bunlardan üçünü terk eden kimse hakkında, yani şehâdet getirmeyen ya da namaz kılmayan ya da oruç tutmayan kimse hakkında tartışılmaz. Çünkü bunlardan hiçbiri vaktinden sonraya ertelenmez. Bunları kasıtlı olarak vaktinden sonrasına erteledikten sonra kazâ eden kimseyi bu yaptığı kurtarmaz.[147]

15- Zekâta gelince, kişi zekâtı ne zaman öderse geçerlidir. Zekâtı tuttuğu takdirde günahkâr olur.

16- Hacca gelince, hac kime vâcip olmuşsa[148] ve kim hac yolculuğu imkânına sâhipse onun haccetmesi gerekir.

---

[145] Bir nüshada "Herhangi bir günah sebebiyle tekfir söz konusu değildir" diye geçmektedir.

[146] Buhârî, 8; Müslim, 21, 22

[147] Bu meselenin tafsîlatı Kâdirî İ'tikâdında 24. maddede gelecektir.

[148] Bir nüshada "Hac ne zaman vâcip olmuşsa" diye geçmektedir.

Kişinin -mutlaka haccetmesi gerektiği durum hâricinde- hemen o yıl haccetmesi gerekmez. Haccı ne zaman edâ ederse o zaman edâ etmiş olur. Haccı geciktirdiği için -zekâtı geciktirdiği için günahkâr olduğu gibi- günahkâr olmaz. Çünkü zekât yoksul müslümanların hakkıdır ve kişi bunu onlardan esirgemektedir. Bu sebeple zekât onlara ulaşasıya kadar günahkâr olur. Hacca gelince, bu kişi ile Rabbi arasındadır. Onu ne zaman edâ ederse edâ etmiş olur. Fakat kişi imkânı olduğu ve gücü yettiği hâlde haccetmeden ölmüşse dünyâya haccetmek için dönmeyi isteyecektir.

Kişinin âilesinin (kişi haccetmeden öldüğü takdirde) onun yerine haccetmesi gerekir. Onun yerine hacceden kimsenin onun yerine haccı edâ edeceğini ümit ederiz. Tıpkı kişinin üzerinde bir borç olduğu ve bu borç o öldükten sonra ödendiği takdirde onun borcunun ödenmiş olacağı gibi...

***

Kitap tamamlandı.

Tek olan Allah'a hamd olsun.

Allah'ın salatı Efendimiz Muhammed'in, tüm âlinin, ashabının, eşlerinin ve zürriyetinin üzerine olsun...

"EL-HÂFÎ" OLARAK BİLİNEN EBÛ NASR BİŞR B. EL-HÂRİS EZ-ZÂHİD'İN (V. 227) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ BULUNMAKTADIR

صورة من مخطوط كتاب مختصر الحجة

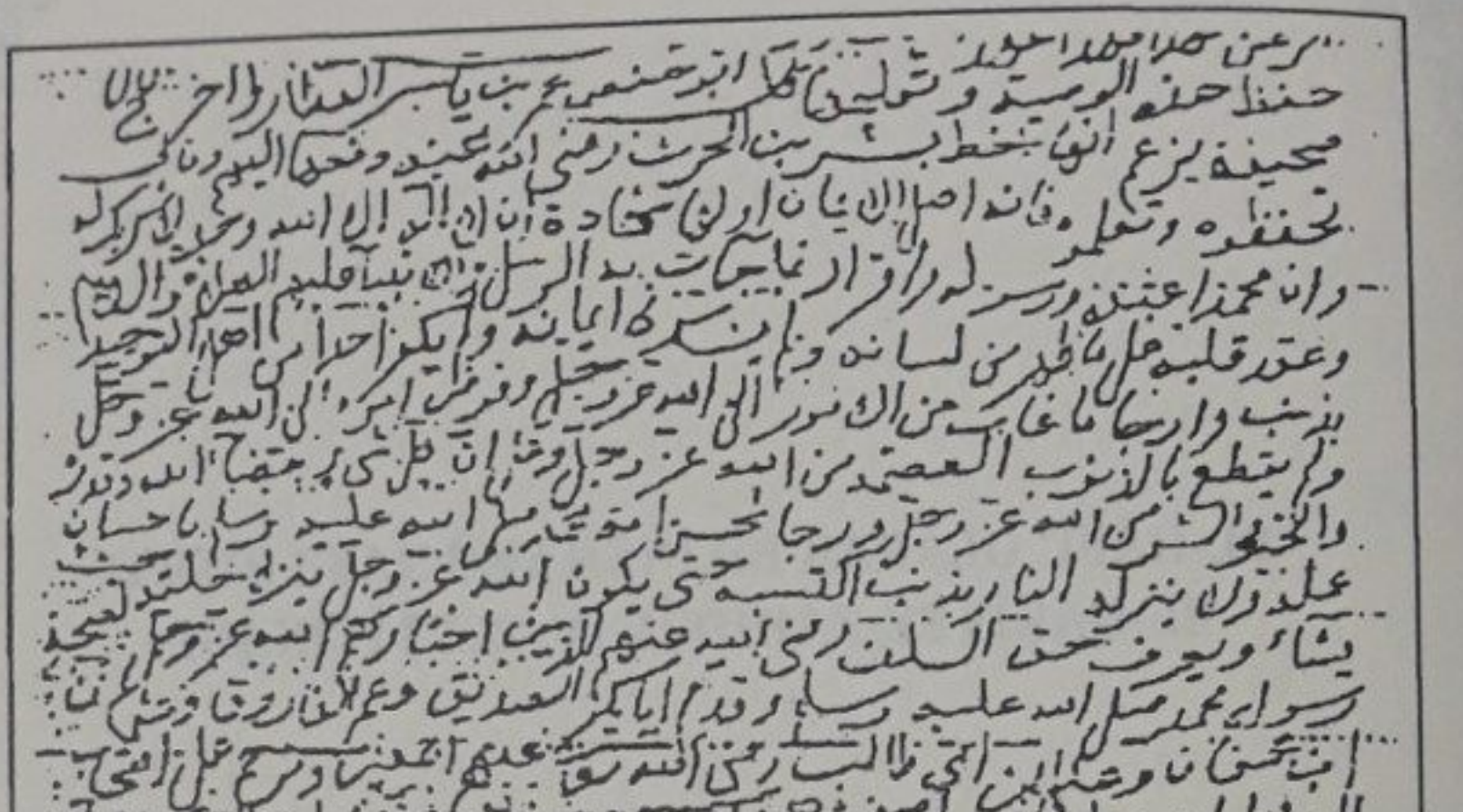

İsmi Bişr b. el-Hâris b. Abdurrahmân b. Atâ el-Mervezî'dir. Künyesi Ebû Nasr'dır. Bişr el-Hâfî olarak meşhûr olmuştur. 152 yılında doğmuş, 227 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Öldüğünde, bu ümmet içerisinde Âmir b. Abdikays dışında bir benzeri yoktu. Çünkü Âmir öldüğünde arkasında bir şey bırakmadı." Yine o "Eğer evlenseydi işi tamam olacaktı" demiştir.

İbrâhîm el-Harbî şöyle demiştir: "Bağdat, Bişr kadar kâmil bir akla sâhip olan ve onun kadar dilini muhafaza eden birini çıkarmamıştır. Onun her kılının altında akıl vardı. İnsanlar elli sene boyunca onun izini takip ettiler. Onun bir müslümanın gıybetini yaptığı hiç duyulmadı. Ondan daha fazîletlisini görmedim."

Dârakutnî şöyle demiştir: "Zâhid, dağ, sika... Sahih hadisten başkasını rivâyet etmezdi."

Tercemenin Kaynakları

Tehzîbu'l Kemâl, 4/99; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 10/469

Akîdenin Özeti

Bişr el-Hâfî *(rahimehullah)* bu muhtasar itikâdında sünnet ve itikad ile ilgili konularda Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in üzerinde ittifak ettiği hususları zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları

Bu akîdeyi Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî *(rahimehullah)*'ın "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabından çıkardım. O, bu akîdeyi selefin akîdeleri arasında isnâdını zikretmeksizin aktarmıştır. Bu akîdeyi ondan başka tahriç edene de vâkıf olamadım. Bu kitabın eşsiz bir el yazması nüshasını elde ettim. İbnu'l Mubârek *(rahimehullah)*'ın akîdesinde bu nüshadan söz edilmişti. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınevi'nin 1425 yılındaki baskısı ile karşılaştırdım. Akîde bu baskının 2. cildinin 394. sayfasında, 382 numara ile bulunmaktadır.

Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî *(rahimehullah)* "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de şöyle demiştir:

Ebû Hafs Ömer b. Yesâr el-Attâr -Bişr b. el-Hâris'in yazıp kendilerine verdiğini söylediği bir sahifeyi çıkarıp- şöyle dedi:

"Bunları belleyin ve öğrenin;

1- İmanın birinci aslı tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmektir.

2- Resûllerin ve nebîlerin getirdiklerinin tamamını ikrâr etmektir. Salât ve selâm onların üzerine olsun.

3- Kişi dilinden ne çıkıyorsa kalbiyle ona inanır. İmanından şüphe etmez.

4- Tevhîd ehlinden hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmez.

5- Hakkında bilgisi olmadığı konuları Allah'a havâle eder. İşini de Allah'a havâle eder.

6- Allah tarafından günahlardan korunduğuna inanmaz.

7- Her şeyin Allah'ın kazâsı ve kaderi ile olduğunu, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğunu bilir.

8- Ümmet-i Muhammed'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iyi kimse için amelinin güzelliği sebebiyle ümit besler. İşlediği bir günahtan dolayı da onun cehenneme gireceğini söylemez. Tâ ki Allah *(Azze ve celle)* mahlûkâtını dilediği yere koyana kadar...

9- Allah'ın kendilerini resûlü Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e arkadaş olarak seçtiği selefin hakkını bilir.

10- Ebû Bekir es-Sıddık'ı, Ömer el-Fârûk'u, Osmân b. Affân'ı ve Alî b. Ebî Tâlib'i öne geçirir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

11- Büyüğüyle küçüğüyle Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler. Onların fazîletlerini dile getirir. Aralarındaki anlaşmazlıklar hakkında konuşmaz.

12- İyi olsun günahkâr olsun her emîr ile beraber cuma ve bayram namazlarını kılar, Arafât'ta durur.

13- Hazarda ve seferde mestler üzerine meshedilir.

14- Namaz seferde kısaltılır.

15- Cihâd, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in gönderildiği andan itibaren Deccâl ile savaşacak son tâifeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara zarar vermez.

16- Kur'ân, Allah'ın kelâmı ve tenzîlidir. Yaratılmış değildir.

17- Alışveriş Sünnet'in hükmü üzere kıyâmet gününe dek helâldir.

18- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır.

19- Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir.

20- Müslümanların imamlarının salâhı için dua edilir.

21- Onlara karşı kılıç ile isyân edilmez. Fitne zamanında savaşılmaz. Evinden ayrılmazsın.

22- Kabir azâbına, Münker ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

23- Havzâ, şefaate ve mîzâna iman etmek gerekir.

24- Muvahhidlerden bir topluluğun cehennemden çıkacağına iman etmek gerekir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bunu bildiren haberler gelmiştir.

25- Bütün bunlara iman ederiz. Bunlara karşı misaller getirmeyiz.

26- Ehli Sünnet'in özelliği; Allah'ın kitabı ile, resûlünün hadisleri ile, Rasulullah'ın ashâbının hadisleri ile amel etmeleridir.

27- Reyi ve bidatçiliği terk etmeleridir.

28- Şehâdet ederiz ki Allah buyurur ve yaratır. O'nun buyruğu buyruk, yaratması yaratmadır. Buyruğu yaratmasından ayrıdır. Yaratması da buyruğundan ayrıdır. O şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Allah katında İsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yaratmış, sonra ona 'Ol!' demiştir. O da oluvermiştir." (Âli İmrân, 59)*

Onun *"Kün/Ol"* buyruğu yaratılmış değildir. Hiçbir şerîki, benzeri, veziri, nâzîri ve zıddı bulunmayan, hiç kimse hükmünde kendisine ortak olmayan Allah'a hamd olsun.

KADI EBÛ SEVVÂR ABDULLAH B. SEVVÂR B. ABDULLAH EL-ANBERÎ'NİN (V.228) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE İTİKATLA İLGİLİ BAZI MESELELER HAKKINDA ÖZET BİR AKÎDE BULUNMAKTADIR

صورة من المخطوط:

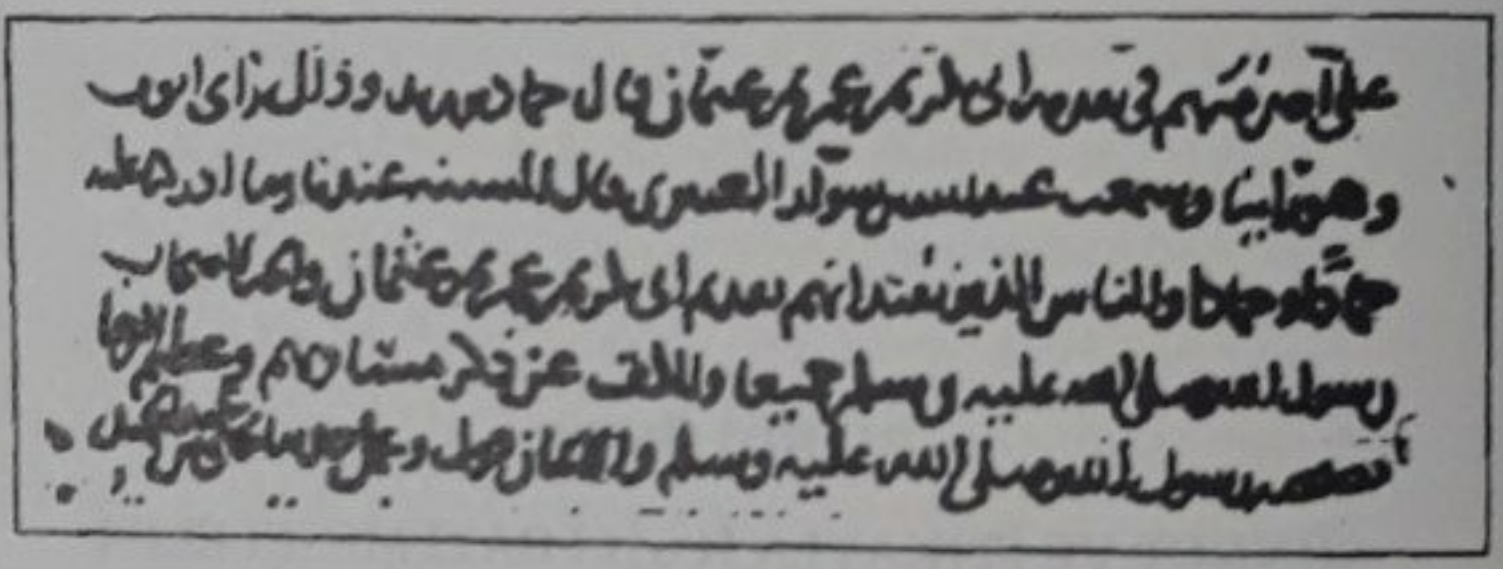

İsmi Abdullah b. Sevvâr b. Abdullah b. Kudâme el-Anberî el-Basrî'dir. Künyesi Ebû Sevvâr'dır. "el-Kâdî" olarak meşhur olmuştur. 228 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Dâvûd onun hakkında "Sikadır" demiştir.

Ebû Ahmed b. Adiyy şöyle demiştir:

"Ebû Hâlîfe'yi şöyle derken işittim: Bana kadının oğlu, kadının babası, kadının dedesi, kadının kardeşi ve kadılık makâmının âilesinden kadı Abdullah b. Sevvâr b. Abdullah b. Kudâme el-Anberî tahdis etti.

Tercemenin Kaynakları

Tehzîbu'l Kemâl, 15/71

Akîdenin Özeti: Bu, Ehli Sünnet ile bidat ehli arasında şiddetli tartışmalara konu olan çok önemli meseleler hakkında gâyet muhtasar bir akîdedir. Bu akîdenin önemi selefin kadılarından bir kadının akîdesi olmasında ortaya çıkmaktadır. Bu zât bu akîdede gördüğü âlimlerin icmasını nakletmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Harb b. İsmâîl el-Kirmânî *(rahimehullah)*'ın Mesâil'inden çıkardım. Harb'ın akîdesinde bu kitabın el yazmasından bahsedilecektir inşâAllah.

Bu akîdeyi ayrıca el-Mizzî Tehzîbu'l Kemâl'de (15/71) Kadı Abdullah b. Sevvâr'ın tercemesinde Harb el-Kirmânî tarîkinden zikretmiştir. İki köşeli parantez arasındaki ziyâdeler bu kitaptandır.

* * *

Harb el-Kirmânî *(rahimehullah)* şöyle demiştir:

Abdullah b. Sevvâr el-Anberî'yi şöyle derken işittim:

Bizim nezdimizde Sünnet ve Hammâd'ı, Hammâd'ı ve kendilerine uyulan insanları üzerinde gördüğümüz şey şudur:

1- Ebû Bekr'i, sonra Ömer'i, sonra Osmân'ı öne geçirmek.

2- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamını sevmek.

3- Onların kötülüklerini zikretmekten sakınmak ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ashâb olmaları sebebiyle [onlar için] büyük bir ümit beslemek.

4- İman söz ve ameldir.

-19-

"İBN RÂHÛYE" İSMİYLE MEŞHÛR İSHÂK B. İBRÂHÎM EL-HANZALÎ'NİN (V. 238) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ BULUNMAKTADIR

رسالة إسحاق بن راهويه رَحِمَهُ اللَّهُ
لأبي زرعة رَحِمَهُ اللَّهُ في الوصية بالسُّنة

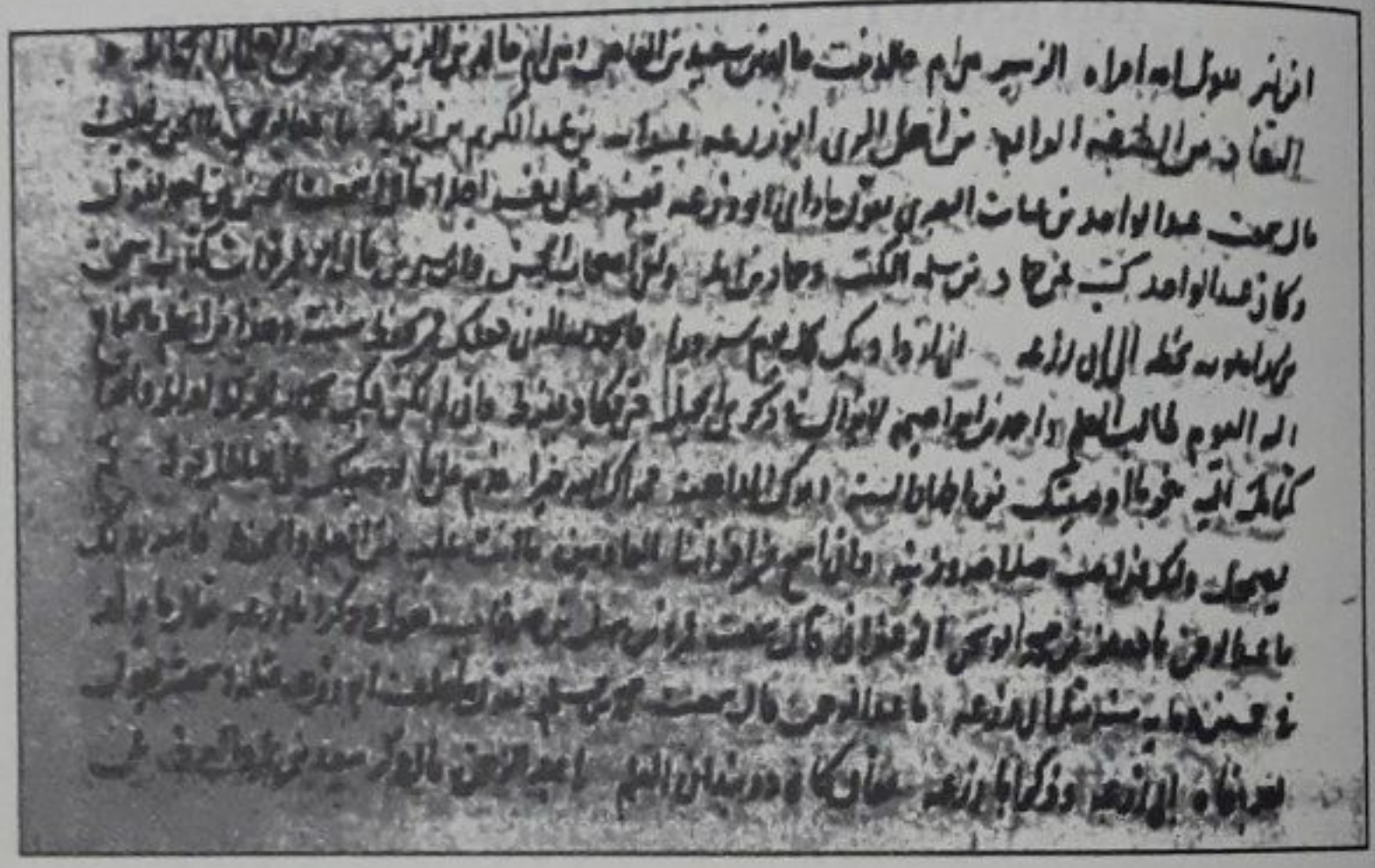

İsmi İshâk b. İbrâhîm b. Mahled b. İbrâhîm b. Abdullah et-Temîmî el-Hanzalî el-Mervezî'dir. Neysâbûr'a yerleşmiştir. Künyesi Ebû Yakub'dur. İbn Râhûye olarak meşhur olmuştur. 161 yılında doğmuş, 238 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Kuteybe b. Saîd "İshâk imamdır" demiştir.

Humeydî şöyle demiştir: "Ben Hicâz'da, Ahmed Irak'ta, İbn Râhûye de Horasan'da iken kimse bizi yenemez."

Nuaym b. Hammâd şöyle demiştir: "Bir Horasanlının İshâk hakkında kötü konuştuğunu görürsen onun dîninden şüphe et!"

Ahmed şöyle demiştir: "Horasan'a giden köprüyü İshâk gibisi geçmemiştir. Her ne kadar bazı meselelerde bize muhâlefet etse de, insanlar hep birbirlerine muhâlefet edegelmişlerdir."

Hanbel şöyle demiştir: "Ahmed'e, İshâk hakkında soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'İshâk gibisi hakkında sorulur mu? İshâk nezdimizde imamdır.'"

Ebû Muhammed ed-Dârimî "İshâk, doğruluğuyla doğudakilere ve batıdakilere efendi oldu" demiştir.

Muhammed b. Eslem et-Tûsî İshâk vefât ettiği zaman "Allah'tan, İshâk'tan daha çok korkan kimseyi bilmiyorum" demiştir.

Ebû Hâtim "İshâk, müslümanların imamlarından bir imamdır" demiştir.

İbn Huzeyme de şöyle demiştir: "Vallahi İshâk Tâbiîn'in arasında olsaydı onun hıfzını, ilmini ve fıkhını dile getirirlerdi."

Tercemenin Kaynakları

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/358

Belûşî'nin "İmam İshâk b. İbrâhîm ve Müsned Kitabı" isimli kitabı

Akîdenin Kaynakları: Bu imamın müstakil bir akîdesine vâkıf olamadım. İlim ehlinden onun itikat meseleleri ile ilgili sözlerini derleyen birine de vâkıf olamadım. Bu sebeple onun meşhûr sünnet kitaplarında bulunan sözlerini araştırdım, bu kitaplardan onun sünnet ve itikat ile ilgili sözlerini çıkardım. Ehli Sünnet itikâdını oluşturan bapların birbiri ardınca nasıl geldiklerini göz önünde bulundurarak bu sözleri birbirine bağladım. Bazı basit yerler müstesnâ olmak üzere onun sözlerini harfi harfine aktarmaya gayret ettim. Bazen tertîbin ve sözler arasındaki uyumun sağlanması

için -imamın maksadının olduğundan farklı gösterilmesi ya da tahrif edilmesi söz konusu olmaksızın- bunun hilâfı gerekti.

İmam İshâk b. Râhûye (rh)**'ın sözlerinden:**

1- İman söz ve ameldir. Artar ve kendisinden bir şey kalmayıncaya kadar azalır.[149]

2- İmanın bir sonu yoktur ki "Kişinin imanı kâmildir" diyebilelim. Çünkü taatlerin hepsi imandandır. Bu sebeple nebîlerin ya da nebîlerin cennetlik olduklarına şâhitlik ettiği kimselerin hâricinde herhangi bir kimsenin imanının kâmil olduğuna şâhitlik edemeyiz. Zira nebîler her ne kadar günah işlemiş olsalar da bu günahları yaratılmalarından önce bağışlanmıştır.[150]

3- "Ben inşâAllah müminim" derim.[151]

4- Kim "Ben müminim" derse ircâ ehlidir, arkasında namaz kılınmaz.[152]

5- Kim "Ben gerçekten müminim" derse gerçek bir kâfirdir.[153]

6- Kişi hakkında taşıdığı mümin isminden dolayı "O mümindir" demeyiz.[154]

7- Kim "İman, amel olmaksızın sözdür" derse ircâ ehlidir.[155]

8- Sonra Mürcie o kadar ileri gitmiştir ki (onlardan) bir topluluk şöyle der olmuştur: "Farz namazları, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı ve bütün farzları inkâr etmeksizin terk eden kimseyi biz tekfir etmeyiz. Bunları ikrar eden bir kimse olduktan sonra onun durumu Allah'a havâle edilir." İşte bunlar kendileri hakkında hiçbir şüphenin söz konusu olmadığı Mürcie'dir.

---

[149] Harb, es-Sünne, 120; el-Hallâl, es-Sünne, 1011, 1048; el-Kevsec, el-Mesâil, 3038.

[150] el-Hallâl, es-Sünne, 973; el-Kevsec, el-Mesâil, 3351.

[151] Harb, es-Sünne, 149.

[152] Mesâilu Harb, 2/524.

[153] Harb, es-Sünne, 172 Hallâl'ın Sünne'sinde (975) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "'Ben gerçekten müminim' demek hoşumuza gitmez ama böyle diyeni de tekfir etmeyiz."

[154] Harb, es-Sünne, 169.

[155] Harb, es-Sünne, 165.

Bundan sonra onlar sınıf sınıftır. Onlardan bazıları "Biz kesinlikle müminiz fakat 'Allah katında' demeyiz" derler, imanı söz ve amel olarak görürler. Bunlar onların arasında doğruya en yakın sınıftır.

Bir fırka da şöyle der: "İman sözden ibârettir, tasdîki de ameldir. Amel imandan değildir. Fakat amel farzdır. İman sadece sözdür."

Yine şöyle derler: "Hasenelerimiz (Allah katında) makbûldür. Biz Allah katında müminiz. Bizim imanımızla Cibrîl'in imanı birdir." İşte bunlar haklarında hadisin vârid olduğu kimselerdir: Onlar nebîlerin diliyle lanetlenmiş olan Mürcie'dir.[156]

9- Mürcie'nin arkasında namaz kılınmaz.[157]

10- Kim bugün "(İman) konuşma söz konusu olmaksızın sözdür" der ise cehmîdir.[158]

11- Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Aynı şekilde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanından günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerin görüşü de budur. Herhangi bir özrü olmaksızın namazı vakti çıkasıya kadar kasıtlı olarak terk eden kimse kâfirdir.[159]

12- İlim ehli icmâ etmiştir ki İblîs, Âdem *(aleyhisselam)*'a kendisini ondan daha hayırlı gördüğünden dolayı secde etmemiş, kibrinden dolayı ona secde etmeye yanaşmamış *"Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın (A'râf, 12)* ateş çamurdan daha kuvvetlidir" demiştir. Görüldüğü üzere İblîs, Allah'ın kendisine secde etmeyi emretmiş olduğu hususunda şüpheye düşmemiş, secdeyi inkâr da etmemiştir. O, Allah Teâlâ'nın emrini yerine getirmediği ve Âdem'e secde ederek onun önünde boyun eğmeye yanaşmadığı için kâfir olmuştur. Onun secde etmemesinin sebebi Allah Teâlâ'ya karşı büyüklük taslaması ya da O'nun emrini inkâr etmesi değildi. İşte bir topluluk namazın terkini bununla kıyaslamıştır. Demişlerdir ki: Allah'ın kendisine farz kılmış olmasına rağmen kasıtlı olarak O'na secde etmeyi terk eden kimse -ne kadar vâcip olduğunu ikrâr ederse etsin- Âdem'e secde etmeyen İblîs'ten daha günahkârdır. Çünkü

---

[156] Harb, es-Sünne, 189.

[157] Harb, es-Sünne, 172.

[158] Harb, es-Sünne, 165.

[159] el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's Salât, 990.

Allah Teâlâ namazları kullarına ancak kendisi için farz kılmıştır. Namaz ile yarattıklarına değil ancak kendisine boyun eğmelerini emretmiştir. Dolayısıyla namazı terk eden kimse, Âdem *(aleyhisselam)*'a secde etmeyen İblîs'ten daha günahkârdır ve (emri) hafife alma yönünden daha ileridedir. Nasıl ki İblis'in (emri) hafife alması ve Âdem'e secde etmekten büyüklenmesi onun aleyhine bir hüccet olmuşsa ve bunun sonucunda o kâfir olmuşsa; aynı şekilde namazı kasıtlı olarak vakti çıkıncaya kadar terk eden kimse de kafir olur.[160]

13- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vesvese hakkında söylediği "Bu katıksız imandır -ya da sarih imandır-"[161] buyruğunun manası ancak şudur: Kişi veseveseyi kendisinden savdığı zaman bu savışı, katıksız imandır. Vesvesenin kendisi katıksız iman değildir. Vesvesenin savılması katıksız imandır. Fakat vesvese kalbe düşer de kişi onu savmazsa işte bu helâkın ta kendisidir.

Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının kendilerinde bir vesvese bulamadıkları zaman bunu bir eksiklik addettiklerine dâir nakledilen rivâyete gelince, onlar aslında vesvesenin yokluğunu eksiklik addetmiyorlardı. Fakat onlar, kendilerine bir vesvese geldiği zaman onu kendilerinden savıyorlardı. Kendilerine bir vesvese gelmeyince de bunu eksiklik sayıyorlardı. Çünkü vesveseyi savmak onların nezdinde fazîlet idi.[162]

14- Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğu ve yaratılmamış olduğu husûsunda ilim ehli arasında bir ihtilâf yoktur. Rab *(azze zikruhû)*'dan olan bir şey nasıl yaratılmış olabilir? Eğer onların dediği doğru olsaydı onların "O'nun ilmi, kudreti ve meşîeti de yaratılmıştır" demeleri gerekirdi.

Onların bunu dedikleri takdirde "Allah *-tebâreke ismuhû-* vardı fakat ilmi kudreti ve meşîeti yoktu" da demeleri gerekir. Şüphesiz bu katıksız ve apaçık bir küfürdür. Allah ezelden beri Âlim'dir (Bilen'dir), Mütekellim'dir (Konuşan'dır), mahlûkâtı üzerinde meşîeti ve kudreti vardır.

Kur'ân; Allah'ın kelâmı, ilmi ve vahyidir. Yaratılmış değildir. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir.[163]

---

[160] el-Mervezî, Ta'zîmu Kadri's Salât, 997.

[161] Müslim, 257, 259.

[162] Harb, es-Sünne, 664.

[163] Harb, es-Sünne, 359; el-Lâlekâî, 367, 447; el-Beyhakî, el-Esmâu ve's Sıfât, 532.

Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dînâr'ın şöyle dediğini nakletmiştir: "Yetmiş seneden beri hocalarımızı ve onlardan sonraki kimseleri gördüm, şöyle diyorlardı: Allah Yaradan'dır. O'nun dışında ne varsa yaratılmıştır. Kur'ân da Allah'ın kelâmıdır. O'ndan çıkmıştır ve O'na dönecektir."

Amr b. Dînâr Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en büyük sîmâlarını, Bedr'e katılanlardan, Muhâcirler'den ve Ensâr'dan Câbir b. Abdullah, Ebû Saîd el-Hudrî, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Abbâs ve Abdullah b. ez-Zubeyr gibi zâtları görmüştür. Aynı şekilde o Tâbiîn'in de büyük sîmâlarını görmüştür. Allah onlara rahmet etsin. Ümmetin başı bu inanç üzere gelip gelmiştir. Bu hususta ihtilâf etmemişlerdir.[164]

15- Kim "Ben 'Kur'ân yaratılmış değildir' demem" derse cehmîdir.[165]

16- Vâkıfe ("Kur'ân yaratılmıştır" da "yaratılmamıştır" da demeyen kimseler) Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlerden daha şerlidir. Çünkü onlara başkaları uymaktadır.[166]

17- Lafzıyye (Kur'ân'ı telaffuzumuz, yaratılmıştır diyenler) kötü bir topluluktur. Onlar bidatçidir.[167]

18- Kim Kur'ân'ı telaffuzunun yaratılmış olduğunu söylerse cehmîdir. Kim de Kur'ân'ı telaffuzunun yaratılmış olmadığını söylerse İslâm'da bilmediğimiz bir bidat ortaya çıkarmış ve yenilik ortaya atmış olur. Muâz ve Yezîd gibi hocalarımızı ve imamlarımızı gördük de bidat ehline onlardan daha sert kimseyi görmedik. Ne onların ne de başkalarının bu sözü söylediklerine şâhit olmadık. İmamımız ve zamanındaki müslümanların imamı Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'den bize sahih olarak ulaştığına göre o "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" demekten sakındırmış, şöyle demiştir: "Bunu söyleyen bir âlim işitmedim. Allah *(Azze ve celle)*'nin Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği günden zamanımıza kadar da bir âlimin bunu söylediği bize ulaşmadı." Biz ancak geçmiş seleflerimizi ve imamlarımızı takip ve taklit eden kimseleriz. Allah onlara rahmet etsin. Onlardan sonra Allah'ın kitabında ve Rasulullah'ın sünnetinde bulunmayan, hiçbir imamın da söylemediği bir şeyi ortaya atamayız. Şu hâlde kim

---

[164] el-Beyhakî, el-Esmâu ve's Sıfât, 532.

[165] el-Âcurrî, eş-Şerîa, 186.

[166] el-Lâlekâî, 538.

[167] el-Lâlekâî, 605, 606.

bu meselede Ebû Abdullah'a muhâlefet ederse onu terk ederiz, uyarırız ve ondan sakındırırız. Tâ ki Ebû Abdullah'ın ve âlimlerin sözüne dönene kadar...[168]

19- Bir adam "Kur'ân yaratılmış değildir fakat benim onu okuyuşum yaratılmıştır, çünkü onu ben dile getiriyorum, bizim kelâmımız da yaratılmıştır" derse bidatçidir. Bundan dönmediği ve bu sözünü terk etmediği sürece rahat bırakılmaz.[169]

20- Kim "yaratılmış" manasını kastederek "Kur'ân muhdestir" derse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Allah Teâlâ'nın *"Onlara Rablerinden muhdes bir hatırlatma gelmez ki..." (Enbiyâ, 2)* buyruğunun manası ise şudur: O (Kur'ân) Arş'tan muhdes (yeni) indirilmiştir. Arş'tan nâzil olan kitapların sonuncusudur. O Rahmân'ın en yakın zamanda indirdiği kitaptır.[170]

21- "Kur'ân kıyâmet günü genç ve rengi solmuş bir adam sûretinde gelir"[171] hadisine gelince bunun manası ancak şudur: Kişinin amelinin sevâbı hayâl olarak bir adam gibi gelecektir. Değilse o (Kur'ân) yaratılmış değildir. Yine bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Hacer-i Esved'in kıyâmet günü iki gözü ve bir dili olacaktır."[172]

Yine bize Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şu rivâyet edilmiştir: "Sâlih kimse kabre konulduğu zaman onun sâlih ameli en güzel sûrette gelir de 'Ben senin sâlih amelinim' der."[173]

Yani onun amelinin sevâbı hayâl olarak gelir. Bunun sıfatı nasıl akılla idrâk edilebilir? Biz bunu bilmek uğruna kendimizi yükün altına sokmaktan nehyedildik. Bize düşen ancak bize emredileni bize emredildiği için yapmak ve teslimiyet göstermektir.[174]

22- Allah *(tebâreke ve teâlâ)* kitabında kendisini bazı sıfatlarla vasıflandırmıştır ki mahlûkât O'nu, O'nun kendisini vasıflandırdığı bu sıfatlar dışın-

---

[168] el-Hallâl, 2179.

[169] el-Lâlekâî, 604.

[170] Harb, es-Sünne, 364.

[171] Ahmed (22950) ve İbn Mâce (3781) rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir.

[172] Tirmizî (961) rivâyet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. İbn Huzeyme de Sahîhinde bu hadisi sahihlemiştir.

[173] Ahmed (18534) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[174] Zemmu'l Kelâm, 1202.

daki sıfatlarla vasıflandırmaktan müstağnî olmuşlardır. Örneğin O şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın ve meleklerin buluttan gölgelikler içinde gelmesini." (Bakara, 210)

"Melekleri Arş'ın etrafını sarmış hâlde görürsün." (Zümer, 75)

Bu ve Allah'ın Arş'ı vasfettiği diğer âyetler... Arş hakkında rivâyetler sahih olarak gelmiştir. Bu konuda en yüce ve en sağlam şey *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5)* buyruğudur.[175]

23- İlim ehli O'nun Arş'ın üzerine istivâ ettiği, bununla beraber yedinci kat yerin altında, denizlerin derinliklerinde, dağların zirvelerinde, vâdilerin içlerinde ve herhangi bir yerde ne varsa tıpkı yedi kat gökteki ve Arş'ın altındaki her şeyi bildiği gibi bildiği, O'nun ilminin her şeyi kuşattığı, O'nun ilminin hâricinde bir yaprağın bile düşmediği, yeryüzünün karanlıkları içerisindeki bir taneye varıncaya kadar her şeyi bilip saydığı, bir şeyi bilmesinin O'nu diğer şeyleri bilmekten alıkoymayacağı üzerinde icma etmiştir.[176]

24- Allah Teâlâ'nın *"Kendi aralarında gizlice konuşan üç kişi yoktur ki dördüncüleri O olmasın, beş kişi yoktur ki altıncıları o olmasın" (Mücâdile, 7)* buyruğunun manası ise şudur: Nerede olursan ol, O sana (ilmiyle) şah damarından daha yakındır. Yine O mahlûkâtından bir had ile ayrıdır.[177]

25- Allah *(Azze ve celle)* bir işitme ile Semî'dir (İşiten'dir), bir görme ile Basîr'dir (Gören'dir), bir kudret ile Kâdir'dir.[178]

26- Allah her gece en yakın göğe dilediği gibi ve bir sıfat söz konusu olmaksızın[179] iner. Zira Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah her gece en yakın göğe iner" buyurmuştur.[180]

---

[175] Harb, es-Sünne, 347; el-İbânetu'l Kubrâ, 119.

[176] "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 140) Hallâl'ın "es-Sünne"sinden nakledilmiştir.

[177] Harb, es-Sünne, 336.

[178] el-Lâlekâî, 525.

[179] Yani Allah Teâlâ'nın zâtına lâyık bir şekilde nüzûlünü isbâtta herhangi bir teşbih ya da tekyif yoktur. Zemmu'l Kelâm'da rivâyet edildiğine göre İshâk (rh) "O'nun nüzûlünde bir vasıf söz konusu değildir" demiştir.

"El-Hucce fi Beyâni'l Mehacce"de de (2/128) onun şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Emir Abdullah b. Tâhir bana dedi ki: 'Ey Ebû Ya'kûb! Senin Rasulullah (sas)'den rivâyet ettiğin şu

Yaratılmışların fiilleri hakkında derinlere dalmak câiz olmadığı gibi Allah *(Azze ve celle)* hakkında düşünmek de câiz değildir. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O yaptığından dolayı sorgulanmaz ama onlar sorguya çekilirler." (Enbiyâ, 23)*

Hiç kimsenin, Yaratıcı'nın sıfatları ve fiilleri hakkında yaratılmışlar hakkında düşündüğü gibi düşünmesi ve tefekkür etmesi câiz değildir. Şöyle ki: O'nun her gece gecenin üçte biri geçtikten sonra en yakın semâya dilediği gibi nüzûl etmesi mümkündür. "O nasıl iner?" denmez. Çünkü O, dilediğini dilediği gibi yapan Yaratıcı'dır.[181]

27- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edildiğine göre Allah *(Azze ve celle)* her gece gecenin son üçte biri kaldığı zaman en yakın semâya iner. Cehennem Rabbine şikâyette bulunacak, tâ ki O ayağını ona koyacaktır. Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şüphesiz Âdem, Rahmân sûretinde yaratılmıştır"[182] buyurmuştur. Kişinin üzerine düşen, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu sahih olarak rivâyet edilen şeyleri dile getirmesidir. Bu hadisleri ancak bir bidatçi ya da zayıf görüşlü bir kimse bırakır.[183]

28- Cehmî sana "Ben bir semâdan diğerine inen bir rabbe inanmıyorum" derse sen "Ben dilediğini yapan bir Rabbe iman ediyorum" de.[184]

29- Cennet ehlinin Rablerini göreceklerine dâir Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis vârid olmuştur. Bu, cennet ehlinin elde edeceği en büyük nimetlerden biridir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)* Yani o gün Rablerine bakarlar, cennete bakarlar.[185] Allah Teâlâ'nın *"Gözler onu idrâk edemez ama O gözleri idrâk eder" (En'âm, 103)* buyruğu dünya ile ilgilidir. Âişe *(radıyallahu anha)*'nın şu sözü bunu doğrulamaktadır: "Kim Muhammed'in

---

hadis: "Rabbimiz her gece en yakın göğe iner." Peki, nasıl iner?' Dedim ki: 'Allah emiri aziz kılsın! Rab hakkında "nasıl" denmez. O keyfiyetsiz olarak iner.'"

[180] Buhârî, 7494; Müslim, 1721.

[181] Harb, es-Sünne, 355; Zemmu'l Kelâm, el-Herevî, 1192.

[182] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (482) rivâyet etmiştir. Ahmed ve İshâk bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[183] Harb, es-Sünne, 564; İbn Batta, el-İbânetu'l Kubrâ, 160, 197, 258.

[184] el-Beyhakî, el-Esmâu ve's Sıfât, 951.

[185] Müsnedinde bu şekildedir. Muhtemelen doğrusu "cennette bakarlar" olacaktır.

Rabbini gördüğünü söylerse yalan söylemiş olur. Çünkü gözler Allah'ı idrâk edemez, O gözleri idrâk eder."

Allah'ın akıl verdiği kimsenin nezdinde Âişe *(radıyallahu anha)*'nın, âyeti dünya hususunda olduğunu söyleyerek tefsîr ettiği sâbit olmuştur. Bidatçiler ise bu âyeti, onun dünyâ ve âhiret hakkında genel olduğunu söyleyerek tefsir etmektedirler. Böylece şu âyetin manasını atlamaktadırlar: *"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)* Bizim zikrettiğimiz, Allah *(Azze ve celle)*'nin şu buyruğunda beyân edilmiştir: *"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir." (Mutaffifîn, 65)* Görüldüğü gibi O bunu (rüyeti) kâfirlerden izâle etmiştir. Yine âyet bunu cennet ehli için isbât etmiştir. Söylediğimiz şeyler hususunda şundan başka bir şey olmasaydı bile bu yeterdi: Mûsâ *(aleyhisselam)* cennet ehlinin Rablerini göreceğini bildiğinden dolayı Rabbinden O'nu dünyâda görmeyi dilemiştir. Rabbinden kendisini dünyâda göstermesini istemiştir. Allah da ona (bunun olmayacağını) beyân etmiş, şöyle buyurmuştur: *"Dağa bak! Eğer yerinde kalırsa Beni göreceksin." (A'râf, 143)* Rabbi dağa tecellî ettiği zaman dağ yerle bir oldu ve Rabb'e bakmaya dayanamadı. Bunun üzerine Mûsâ "Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin, Sana tevbe ettim, ben Sana iman edenlerin ilkiyim" dedi.[186]

30- Kim Allah'ı bazı sıfatlarla vasıflandırır ve O'nun sıfatlarını mahlûkâtından herhangi birinin sıfatlarına benzetirse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Çünkü O'nu sıfatlarıyla vasıflandırmak ancak Allah'ın emrine ve Resûl'ün sünnetine teslimiyet göstererek olur.[187]

31- Cehm'in ve ashâbının alâmeti Cemaat ehlinin Müşebbihe olduğunu iddia etmeleri ve bu yalanı sürekli tekrar etmeleridir. Aksine onlar Muattıla'dır. Onlar hakkında "Asıl müşebbihe bunlardır" denecek olsa denebilir. Çünkü onlar Rab tebâreke ve teâlâ'nın bütün kemâliyle her yerde olduğunu, hem en alçak yerlerde hem de göklerin en yukarısında bulunduğunu ve bunun manasının bir olduğunu söylerler. Bu hususta yalan söylemişlerdir ve küfür boyunlarına dolanmıştır.[188]

32- Teşbih ancak kişinin "el gibi ya da ele benzer bir el" dediği zaman veya "işitme gibi ya da işitmeye benzer bir işitme" dediği zaman olur. Kişi

---

[186] Müsned-i İshâk, 3/672-673.
[187] el-Lâlekâî, 937.
[188] el-Lâlekâî, 938.

"işitme gibi ya da işitmeye benzer bir işitme" derse, işte bu teşbihtir. Fakat Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi "el", "işitme" ve "görme" der, "nasıl?" diye sormaz ve "işitmeye benzer" veya "işitme gibi" demezse, bu teşbih olmaz. Nitekim Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurmuştur: *"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir)."*[189]

33- Yaradan hakkında düşünmek câiz değildir. Kulların yaratılmışlar üzerinde onlar hakkında işittikleri kadarıyla düşünmeleri câizdir. Bunun ilerisine gidemezler. Zira giderlerse şaşkınlığa düşerler.

Bize Ahmed b. el-Ezher tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ubeyd tahdis etti. Onun el-A'meş'ten, onun da Amr b. Murra'dan rivâyet ettiğine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tefekkür etmekte olan bir topluluğa uğradı ve onlara şöyle dedi: "Mahlûkât üzerinde tefekkür edin, Yaradan üzerinde tefekkür etmeyin."[190]

Şu hâlde her şey Allah katında O'nun dilediğine ve hükmettiğine göredir. O, kulları kendilerine yeterli gelecek kadar ilme muttali kılmıştır. Şu hâlde bize öğretilenlerin ilerisine gitmememiz ve bizim için çizilen sınırı geçmememiz gerekir ki doğru yolu bulalım. Zaten Allah'ın yarattıkları üzerinde tefekkür etmek bize emredilmeyen şeyleri düşünmekten alıkoyar. Âlim olduğunu iddia eden bir kimse nasıl yasaklanan şeylere dalabilir? Allah Teâlâ *"Hiçbir şey yoktur ki O'nu hamdi ile tesbih ediyor olmasın" (İsrâ, 44)* buyurmuştur.

Helâk olmuş ve bozulmuş bir mahlûkâtın ya da kullanılan eşyâların tesbihe dalmaları nasıl mümkün olur? Kas'alar ve havânlar[191], ekmek hâline getirilmiş ekmekler ve dokunmuş elbiseler nasıl tesbîh edebilir? Bütün bunlar hakkında, bunların tesbih ettiklerine dâir ilim sâbit olmuştur. Onların tesbihlerinin keyfiyetini belirlemek ise Allah'a kalmıştır. İnsanların -bildikleri kadarının hâricinde- bu konuya dalmaları doğru değildir. Gerek

---

[189] Sünen-i Tirmizî, 3/51.

[190] Hennâd "ez-Zühd"de (945) ve Kıvâmu's Sünne "et-Terğîb ve't Terhîb"de (672) rivâyet etmiştir. Hadis mürseldir. Hadisin bazı şâhidleri ve mütâbaaları vardır ki bunlar ile kabûl ve ihticâc derecesine çıkmaktadır. Kıvâmu's Sünne'nin "et-Terğîb ve Terhîb"ine (Allah hakkında düşünmekten korkutma hakkında fasıl) bakılabilir. Lâlekâî de "Nebi (sas)'den Allah (ac)'nin zâtı hakkında düşünmekten sakındırma hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı" bölümünde (3/524) rivâyet etmiştir.

[191] Kas'a ve havân üzerinde yemek yenilen iki şeydir.

bu konuda gerekse benzeri konularda ancak Allah'ın emrettiği ölçüde konuşabilirler. Bunun ilerisine geçemezler. Muvaffak kılan Allah'tır. Yalnız O'na tevekkül edilir. Şu hâlde Allah'tan korkun ve bu müteşâbih konulara dalmayın. Çünkü bu konulara dalmak sizi hakka götüren yollardan çevirir.[192]

34- Allah *(Azze ve celle)*'nin 99 ismi vardır. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bunu söylediği sahih olarak rivâyet edilmiştir.[193] Allah'ın isimleri mahlûk değildir.

35- Cehmiyye öyle bir noktaya varmıştır ki sonunda "Allah'ın isimleri yaratılmıştır, çünkü O varken hiçbir isim yoktu" demişlerdir. Şüphesiz bu katıksız küfürdür. Çünkü en güzel isimler Allah'ındır. Bu sebeple kim Allah ile O'nun isimlerini, ilmini ve meşîetini ayırır; bunların tamamının yaratılmış olduğunu, yaratıcılarının da Allah olduğunu söylerse kâfir olur.

36- Cehm'e intisâb edenlerden biri büyük bir söz söylemiş, şöyle demiştir: "Eğer sen 'Rabb'in 99 ismi vardır' dersen 99 farklı ilâha ibâdet etmiş olursun."

Yine bu kimse şöyle demiştir: "Ben Vâhid ve Samed olan Allah'a ibâdet etmiyorum. Ben ancak bunlarla kastedilen zâta ibâdet ediyorum!" Hangi söz bundan, yani kişinin "Ben Allah'a ibâdet etmiyorum" demesinden daha büyüktür, daha büyük bir iftirâdır?[194]

37- Allah Teâlâ'nın Nebîsini *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Arş'ın üzerine oturtacağına iman etmek ve buna teslîm olmak gerekir. Bunu cehmîden başkası inkâr etmez.[195]

38- Hayır ve şer Allah tarafından kulları üzerine takdîr edilmiştir.[196]

39- Taat olsun masiyet olsun kulların bütün fiilleri Allah tarafından yaratılmıştır.[197]

---

[192] Harb, es-Sünne, 434.

[193] Buhârî (6410) ve Müslim (2677) Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.

[194] 34 ilâ 36. maddeler arası tamamıyla Lâlekâî'dendir. (352).

[195] Hallâl, es-Sünne, 250.

[196] Harb, es-Sünne, 208.

[197] el-Lâlekâî, 2/479.

40- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetinizin en hayırlıları sizin kendilerini sevdiğiniz, kendilerinin de sizi sevdiği kimselerdir. Ümmetinizin en şerlileri de sizin kendilerine buğzettiğiniz, kendilerinin de size buğzettiği, sizin kendilerine lânet ettiğiniz, kendilerinin de size lânet ettiği kimselerdir." O'na "Ey Allah'ın Resûlü, onlara kılıç çekmeyelim mi?" diye sorduklarında ise şöyle cevap vermiştir: "Aranızda namazı kıldıkları sürece hayır. Yöneticinizden hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüz zaman onun yaptığını çirkin görün, itaatten de el çekmeyin."

(İshâk) dedi ki: İşte sünnet budur. Bunda Mürcie'nin helâkı vardır.[198]

41- Harûriyye üzerinde bulundukları dinlerine davet ettikleri zaman onlarla savaş! Senden malını istedikleri zaman onlarla savaş! Fakat "Sizin yöneticiniz olalım" dedikleri zaman onlarla savaşılmaz.[199]

42- Hırsızla da geliyor olduğu/geldiği takdirde savaşılır. Sırtını döndüğü zaman savaşılmaz.[200]

43- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra yeryüzünde Ebû Bekir'den daha fazîletli bir kimse olmadı. Ondan sonra da Ömer'den fazîletlisi olmadı. Ondan sonra da Osman'dan daha fazîletlisi olmadı. Osman'dan sonra da Ali'den daha hayırlı ve daha fazîletli kimse olmadı.[201]

44- Ebû Bekir ve Ömer'e Allah'tan rahmet dileriz. Onlara buğz edenlerden teberrî ederiz.[202]

45- Ali'yi, Osman'ın önüne geçiren kimse hata etmiştir.[203]

46- Ali o gün -yani Osman'dan sonra- ümmetin en fazîletlisi idi. O âdil bir halîfe idi.[204]

47- Kim Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına hakâret ederse cezâlandırılır ve hapsedilir.[205]

---

[198] Müsned-i Ebû Avâne, 7186; Hadisi de Müslim (1855) rivâyet etmiştir.

[199] Hallâl, es-Sünne, 113.

[200] Hallâl, es-Sünne, 169.

[201] Harb, es-Sünne, 488; Câmi'u Beyâni'l 'İlmi ve Fadlihî, 2/185

[202] Hallâl, es-Sünne, 389.

[203] Harb, es-Sünne, 502.

[204] Harb, es-Sünne, 488.

[205] İbn Teymiyye, es-Sârimu'l Meslûl, 3/1058.

48- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir kimsenin cennetlik olduğunu söylediği sahih olarak rivâyet edilmişse senin o kimsenin cennetlik olduğunu bilmen ve buna kesin bir şekilde inanman gerekir. İlim ehlinin nezdinde doğru olan da budur. Onlar bunun dışında kimsenin cennetlik olduğuna şâhitlik etmemişlerdir.[206]

49- Hiç kimse Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra salâhından, fazîletinden ya da öncülüğünden dolayı herhangi bir kimsenin cennetlik olduğuna veya masiyet ve günah işlediğinden dolayı herhangi bir kimsenin cehennemlik olduğuna şehâdet edemez. Bunu Allah'a havâle ederiz. Zira sırları bilen O'dur. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, O'ndan sonraki halîfelerin sünneti bu şekilde gelmiştir ve bütün şehirlerdeki âlimler bunun üzerinde icmâ etmişlerdir.[207]

50- *"Rabbinin dilediği müstesnâ gökler ve yer kaldığı sürece orada ebedîdirler" (Hûd, 107)* âyeti Kur'ân'daki her bir tehdîdin üzerine gelmiştir.[208]

51- İtimad edilecek olan şudur: Müşriklerin çocukları, Allah *(Azze ve celle)* onları bizzât bulunacakları yere yerleştirmedikçe ne cennete ne de cehenneme yerleşeceklerdir. Müslümanların çocuklarına gelince onlar cennet ehlindendir. Ancak hiç kimsenin bir müslümanın çocuğunun muayyen olarak cennetlik olduğuna şâhitlik etmesi câiz değildir. Nitekim muayyen bir şahıstan söz etmeksizin "Müminler cennetliktir" denir.[209]

52- İslâm, zimmet ehli bir kimseye arz edildiği zaman sünnet olan onun şöyle demesidir: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet ettim. Allah katından gelen ne varsa hepsini ikrâr ettim. İslâm dîni dışındaki bütün dinlerden berî oldum."

İşte bu, bütün âlimlerin icma ile kabul etmiş oldukları, İslâm'a giriş ve şirkten berâet saydıkları tam arzdır. Eğer İslâm'ı arz eden kimse müşriğin Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmesiyle yetinirse, bunun manası İslâm'a giriş olduğu için müşrik İslâm'a girmiş olur. Nitekim Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yahudilerin midrâsına girip bir yahudiye İslâm'ı bu ölçüde arz ettiği zaman yahudi

---

[206] Harb, es-Sünne, 256

[207] Harb, es-Sünne, 256

[208] Harb, es-Sünne, 438

[209] el-Kevsec, 3405; Harb, es-Sünne, 661

bunu söylediğinde ve bu hâl üzere öldüğünde onun İslâm'ını kabul etmiş ve "Kardeşinizin namazını kılın!" buyurmuştur.[210]

Biz, zimmîye İslâm'ı arz eden kimsenin ona dört hasleti arz etmesi gerektiğini söyleyerek ihtiyatlı davrandık. Böyle yapılmalıdır ki bu hususta âlimler arasında bir ihtilaf olmasın. (Yâni bütün âlimlerin görüşlerine uyulmuş olsun.)[211]

53- Yine âlimlerin tekfîri üzerinde icma ettikleri ve kendisine inkârcı kimseye verdikleri hükmü verdikleri kimselerin arasında, Allah Teâlâ'ya ve O'nun katından gelenlere iman ettikten sonra bir nebîyi öldüren ya da öldürülmesine yardım eden kimse de vardır. Bu kimse (bunun haramlığını) ikrâr etse ve "Nebîleri öldürmek haram kılınmıştır" dese bile kâfirdir. Aynı şekilde takiyye yapmaksızın veya korku içerisinde olmaksızın bir nebîye söven ya da onun sözünü reddeden kimse de kâfirdir.[212]

54- Allah *(Azze ve celle)* hakkında ya da Allah Teâlâ'nın nebîlerine indirdiklerinden bir şey hakkında herhangi bir kötüleme -Allah Teâlâ'nın indirdiklerinin tamamını ikrâr ediyor olsa bile- kişiyi imanının dışına çıkaran bir küfürdür.[213]

55- Bidat ehli lâneti hak etmektedir.[214]

56- Bidat ehlinin; içerisinde ircâ, kaderîlik ya da Cehm'in görüşleri bulunan kitapları ya atılır ya yakılır. Kim onları itlâf etmek için çalarsa ya da alırsa ona bir şey gerekmez.[215]

57- Bidat ehlinin hiçbir saygınlığı yoktur. Onlar hakkında konuşmak gıybet olmaz. Aynı şekilde şirk ehli hakkında konuşmak da gıybet değildir. Fakat kişinin dilini buna alıştırmasını hoş görmem.[216]

---

[210] Ahmed (12726) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[211] Mesâilu'l Kevsec, 3370.

[212] Ta'zîmu Kadri's Salât, 991.

[213] Ta'zîmu Kadri's Salât, 994.

[214] Harb, es-Sünne, 601.

[215] Harb, es-Sünne, 602; el-Hallâl, es-Sünne, 823..

[216] Harb, es-Sünne, 635.

İshâk b. Râhûye'nin Ebû Zur'a'ya Sünnet'i Tavsiye Hakkındaki Mektubu

İbn Ebî Hâtim *(rahimehullah)* "el-Cerh ve't Ta'dîl"de (1/329) şöyle demiştir: İshâk b. Râhûye'nin kendi hattıyla Ebû Zur'a'ya yazdığı mektubunu okudum (şöyle yazıyordu):

"Senden dolayı her gün mutluluğum daha da artıyor. Seni sünnetini hıfzedenlerden kılan Allah'a hamdolsun. Şüphesiz bu, bugün ilim talebesinin ihtiyaç duyduğu en önemli şeylerdendir.

Ahmed b. İbrâhîm durmadan senin iyiliklerini anıp duruyor. Öyle ki - sende elhamdulillah ifrat olmasa da- ifrata kaçacak gibi oluyor. Bana senin ona yazdığın mektubu okuttu. Bu mektupta benim sana tavsiye ettiğim şeyler, örneğin Sünnet'i ızhâr etmek ve yağcılığı terk etmek geçiyor. Bundan dolayı Allah seni hayırla mükâfatlandırsın.

Sana tavsiye ettiğim hususlar üzere sebât et. Zira bâtılın tek bir hamlesi vardır. Sonra yok olur, gider. Şüphesiz sen salâhını ve süsünü sevdiğim kimselerdensin.

Ben gelen kardeşlerimizden sahip olduğun ilmi ve hıfzı duyuyorum ve bundan dolayı mutlu oluyorum."

KUTEYBE B. SAÎD'İN (V. 240) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط

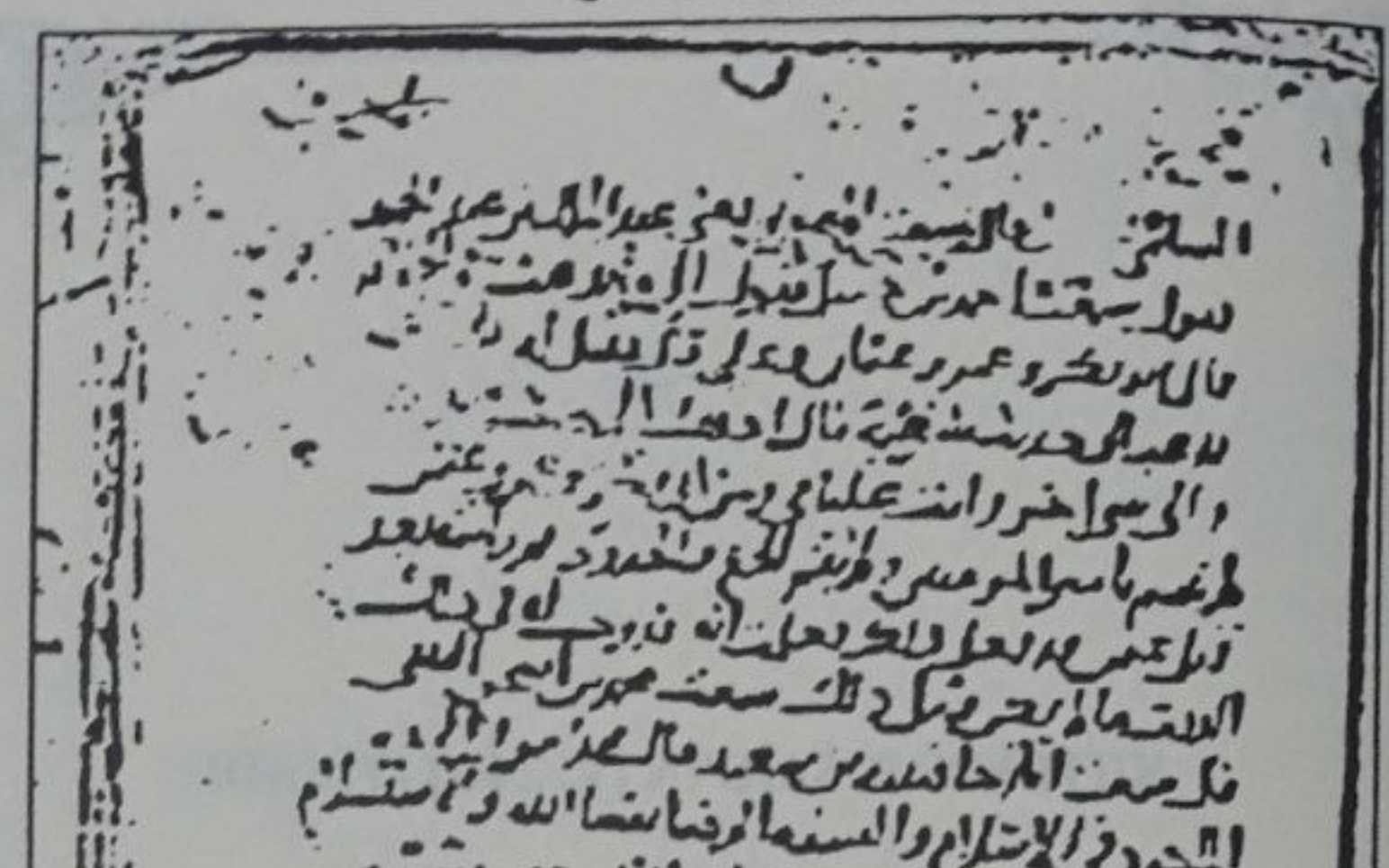

İsmi Kuteybe b. Saîd b. Cemîl b. Tarîf es-Sekafî mevlâhum el-Belhî el-Bağlânî'dir. Hâfız İbn Adiyy "İsmi Yahyâ b. Saîd'dir, Kuteybe ise onun lakabıdır" demiştir. Hâfız İbn Mende ise "İsmi Alî b. Saîd'dir" demiştir. Künyesi Ebû Racâ'dır. Lakabı Kuteybe'dir. 240 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler

Ahmed b. Seyyâr el-Mervezî şöyle demiştir: "Rivâyet ettikleri hususunda sebt/sağlam idi. Sünnet ve cemaat ehli idi."

Zehebî de şöyle demiştir: "O şeyhulislâmdır, muhaddistir, imamdır, sikadır, cevvâldir (çok yeri gezmiştir), İslâm'ın rivâyet edenidir."

Tercemenin Kaynakları

el-Cerh ve't Ta'dîl, 7/140; Tehzîbu'l Kemâl, 23/523;

Târîhu Bağdâd, 12/464; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/13

Akîdenin Özeti: Kuteybe *(rahimehullah)* bu akîdesinde Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikad konularındaki itikadının özetini zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Ahmed el-Hâkim'in (v. 378) "Şiâru Ashâbi'l Hadîs" isimli kitabından çıkardım. Hâkim bu akîdeyi isnâdı ile Kuteybe b. Saîd *(rahimehullah)*'tan nakletmiştir. "Şiâru Ashâbi'l Hadîs" kitâbının el yazması nüshasını buldum, sonra bu nüshayı matbu nüsha ile karşılaştırdım. Hâkim "Şiâru Ashâbi'l Hadîs"te şöyle demiştir: Muhammed b. İshâk es-Sekafî'nin şöyle dediğini işittim; Ebû Racâ Kuteybe b. Saîd'in şöyle dediğini işittim; Bunlar İslâm ve Sünnet hususunda imamlardan alınan sözlerdir;

1- Allah'ın kazâsına rızâ göstermek, O'nun emrine teslim olmak ve O'nun hükmüne sabretmek gerekir.

2- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

3- Allah *(Azze ve celle)*'nin emrettiğini yapmak, O'nun sakındırdıklarından uzak durmak gerekir.

4- Ameli yalnız Allah için yapmak gerekir.

5- Din hususunda cedeli, tartışmayı ve husûmeti terk etmek gerekir.

6- Mestler üzerine meshetmek câizdir.

7- Her halîfe ile kâfirlere karşı cihâd edilir. Onun cihâdı sana, şerri ise kendi aleyhinedir.

8- Her iyinin ve fâcirin arkasında cemaate -yani cumaya ve bayram namazlarına- iştirâk edilir.

9- Kıble ehlinden ölen kimsenin cenâze namazını kılmak sünnettir.

10- İman, söz ve ameldir.

11- İman, bazı kimselerde fazla bazı kimselerde az bulunur.

12- Kur'ân, Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmıdır.

13- Kıble ehlinden hiç kimseyi cennete ya da cehenneme yerleştirmeyiz.

14- Büyük günahları işlemiş olsa bile tevhid ehlinden hiç kimse hakkında (onun cehenneme gideceğine dâir) kesin bir şehâdette bulunmayız.

15- Büyük günahları işlemiş olsa bile namazın terki dışında herhangi bir günah sebebiyle kimseyi tekfir etmeyiz.[217]

16- Düşmanlık gütseler bile[218] yöneticilere kılıçla isyân etmeyiz.

17- Müslümanlar arasında yöneticilere kılıç çekmeyi câiz görenlerden - kim olursa olsun- teberrî ederiz.

---

[217] Sünnet ve Eser Ehli akîdelerinde genellikle azaların amelleri arasından sadece namazı terk eden kimsenin kâfir olacağını söylemişlerdir. Çünkü Nebi (sas) bunu çok açık bir şekilde ifâde etmiş, Müslim'in rivâyet ettiği bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz kişi ile şirkin ve küfrün arasında namazın terki vardır."

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/86) şöyle demiştir: "Bazı hadislerde 'dînden çıkmış olur', bazılarında 'kişi ile iman arasında', bazılarında 'kişi ile küfür arasında' buyrulmuştur. Bütün bunlar göstermektedir ki namaz bir sınırdır. Kişi namaz kılarsa namaz onu iman dairesinin içine sokar. Kişi namazı terk ederse namaz onu iman dairesinin dışına çıkarır." Derim ki: Ayrıca Sahâbe'nin icmâsı da namazı terk eden kimsenin tekfiri üzerine mün'akid olmuştur. Ömer (ra)'ın dediği gibi: "Namazı terk edenin İslâm'dan nasîbi yoktur." Yine İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Bu onun dinden çıkacağını gösteren en açık şeydir."

Tâbiî Abdullah b. Şakîk (rh)'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebi (sas)'in ashâbı namaz dışında amellerden hiçbirinin terkini küfür görmezlerdi." Bu eser Ehli Sünnet'in kabul ettiği sahih bir eserdir. Bu esere Mürcie'den başkası ta'n etmemiştir.

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/86) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet'in nezdinde iman Kitap ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere söz ve ameldir. Selef de bunun üzerinde icma etmiştir. Buradaki söz Resûl (sas)'i tasdîk etmektir. Amel de sözün tasdîkidir. Bu yüzden kul amelin tamamını terk ettiği zaman mümin olamaz. Kişinin kendisi ile mümin olacağı söz, özel bir söz yani şehâdeteyndir. (Kişinin kendisiyle mümin olacağı) amele gelince bu da namazdır." Yine o şöyle demiştir: "Şakîk'in 'Amellerden hiçbirinin terkini küfür görmezlerdi...' sözü ve Nebi (sas)'in 'Kul ile küfür arasında ancak...' buyruğu yalnızca namazın terkinin küfür olmasını gerektiren delillerdendir. İnkâr ederek terk etmeye gelince bu açıdan namaz ile diğer ibâdetler arasında bir fark yoktur. Çünkü inkâr terk olmaksızın bizâtihî küfürdür. Bu sebeple kişi namazı inkâr ettiği hâlde kılsa bunun ona bir faydası olmaz. Hem hüküm nasıl zikredilmeyen bir şeye bağlanabilir? Ayrıca burada zikredilen (inkâr değil) terktir. Bu da inkâr ederek terk eden kimseyi de tembelliğinden dolayı terk eden kimseyi de içine alır. Ayrıca bu kelâmın hakîkatinden bir sapmadır ve bu sapmayı gerektirecek bir sebep de ortada yoktur. Bu sebeple bu görüşe itibâr edilmez." Kirmânî'nin akîdesinde bu mesele inşaallah daha detaylı bir şekilde açıklanacaktır. (Akîde 34, madde, 33)

[218] Asıl nüshada bu şekilde gelmiştir. Meşhûr olan "zulmetseler bile" olarak gelmesidir.

18- Nebîsinden sonra bu ümmetin en fazîletlisi Ebû Bekir'dir. Sonra Ömer, sonra Osman gelir.

19- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının kötülükleri hakkında konuşmamak gerekir. Onlardan hiçbirini kötülükle anmayız. Onlardan hiçbirini küçük görmeyiz.

20- Rü'yete iman etmek, rü'yet hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen hadislerin hak olduğunu tasdîk etmek gerekir.

21- Mensûh olduğunun bilinmesi durumu hâriç Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen her bir esere ittiba etmek gerekir. Eğer eserin mensûh olduğu bilinirse nâsihine uyulur.

22- Kabir azâbı haktır.

23- Mîzân haktır.

24- Havz haktır.

25- Şefaat haktır.

26- Bir topluluğun cehennemden çıkacak olması haktır.

27- Deccâl'in çıkması haktır.

28- Recm haktır.

29- Bir adamın Süfyân es-Sevrî'yi, Mâlik b. Enes'i, Eyyûb es-Sahtiyânî'yi, Abdullah b. Avn'ı, Yûnus b. Ubeyd'i, Süleymân et-Teymî'yi, Şerîk'i, Ebu'l Ahvas'ı, Fudayl b. Iyâz'ı, Süfyân b. Uyeyne'yi, Leys b. Sa'd'ı, İbnu'l Mubârek'i, Vekî' b. el-Cerrâh'ı, Yahyâ b. Saîd'i, Abdurrahmân b. Mehdî'yi, Yahyâ b. Yahyâ'yı, Ahmed b. Hanbel'i ve İshâk b. Râhûye'yi sevdiğini görürsen bil ki o doğru yol üzeredir.

30- Bir adamın "Bunlar şüphecilerdir" dediğini işitirsen bil ki o doğru yol üzere değildir.

31- Bir adam "müşebbihe" diyorsa ondan uzak dur, çünkü o cehmî-dir.

32- Bir adam "mücbire" diyorsa ondan uzak dur, çünkü o kaderîdir.

33- İman bazı kimselerde fazla bazı kimselerde az bulunur.

34- İman; söz, amel ve niyettir.

35- Namaz imandandır. Zekât imandandır. Hac imandandır. Sıkıntı veren şeyi yoldan kaldırmak imandandır.

36- Biz deriz ki: "İnsanlar bizim nezdimizde Allah'ın onlara verdiği isim ile müminlerdir." İkrar buna göredir. Hadler ve miras hükümleri buna göre uygulanır. "Hakîkî manada (müminlerdir)" ya da "Allah katında (müminlerdir)" ya da "Cibrîl'in ve Mîkâîl'in imanı gibi (imana sâhiplerdir)" demeyiz. Çünkü bu ikisinin imanı kabul edilmiştir.

37- Kaderînin, râfızînin ya da cehmînin arkasında namaz kılınmaz.

38- Kim şu âyetin mahlûk olduğunu söylerse küfre girmiş olur: *"Şüphesiz Ben, evet Ben Allah'ım. Benden başka ilâh yoktur. O hâlde yalnız Bana ibâdet et ve beni anmak için namaz kıl." (Tâhâ, 14)* Allah, Mûsâ'ya bir yaratılmışa ibâdet etmesini emredecek değildir.

39- Allah yedinci semada Arş'ının üzerinde bilinir. O, şöyle buyurmuştur: *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir. Göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa ve toprağın altında ne varsa hepsi O'nundur." (Tâhâ, 5-6)*

40- Cennet ve cehennem yaratılmış haldedir ve asla son bulmazlar.

41- Namaz, rükûsunun, secdesinin ve kıraatinin tamamıyla Allah tarafından bir farîza, bir vecîbedir.[219]

---

[219] Fâide: İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/156) şöyle demiştir: Ahmed'den rivâyet edilen "Namazdaki her şey farzdır" sözüne gelince, onun sözü bu şekilde değildir. Oğlu Abdullah ondan ancak şöyle dediğini nakletmiştir: "Namazda bulunan ve Allah'ın tekîd ettiği her şey farzdır." Onun bu sözü "Kur'ân'da bulunanların hâricinde hiçbir farz yokttur" sözünün manasına dönmektedir. Allah'ın namaz konusunda te'kîd ettiği şeyler kıyâm, kıraat, rükû ve secdedir. Ahmed'in böyle söylemesinin sebebi bazı insanların "Namaz farzdır fakat rükûnun ve secdenin farz olduğunu söyleyemem, bunlar sünnettir" demesidir.

İmam Mâlik'e bunu söyleyen kimse hakkında sorulmuştu da o bunu söyleyen kimseyi tekfir etmişti. Kendisine "Ama bir tevilde bulunuyor" denildiğinde de ona lânet edip "Gerçekten büyük bir söz söylemiştir" demişti. Ebû Bekr en-Neysâbûrî "Menâkıb" kitabında bunu ondan farklı vecihlerle nakletmiştir. Yine o isnâdıyla Abdullah b. Amr b. Meymûn b. er-Ramâh'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Mâlik b. Enes'in yanına girdim ve 'Ey Ebû Abdullah, namazda neler farz, neler sünnettir -ya da nâfiledir-?' diye sordum. Bunun üzerine 'Bu zındıkların sözüdür, çıkarın şunu!' dedi." İshâk b. Mansûr'un rivâyet ettiğine göre de İshâk b. Râhûye namazın cüzlerinin sünnet ve vacip olarak taksim edilmesini reddetmiş ve "Namazdaki her şey vaciptir" demiştir. Namazda bulunan şeylerden bazılarının terki sebebiyle namazı iâde etmek gerekeceğine, bazılarının terki sebebiyle namazı iâde etmek gerekmeyeceğine işâret etmiştir. Allah en doğrusunu bilir ya, bunun sebebi sünnet lafzını kullanmanın sünneti yerine getirmeyi küçümsemeye, sünneti terk etmeye sevk etmesidir. Bu ise Şâri'nin maksadının hilâfıdır. Çünkü Şâri çeşitli yollarla sünneti yerine getirmeye teşvik etmiştir. Bu açıdan vacip lafzının kullanılması sünneti yerine getirmeye davet etme ve onu yapmaya teşvik etme yönünden daha etkilidir.

EBÛ SEVR İBRÂHÎM B. HÂLİD EL-KELBÎ EL-BAĞDÂDÎ EL-FAKÎH'İN (V. 240) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ŞUNLAR BULUNMAKTADIR:

1-SÜNNET İLE İLGİLİ MESELELERDE MUHTASAR BİR AKÎDE

2- İMAN KONUSUNDA EHLİ SÜNNET'İN İTİKÂDININ BEYÂNI

صورة المخطوط من كتاب اللالكائي

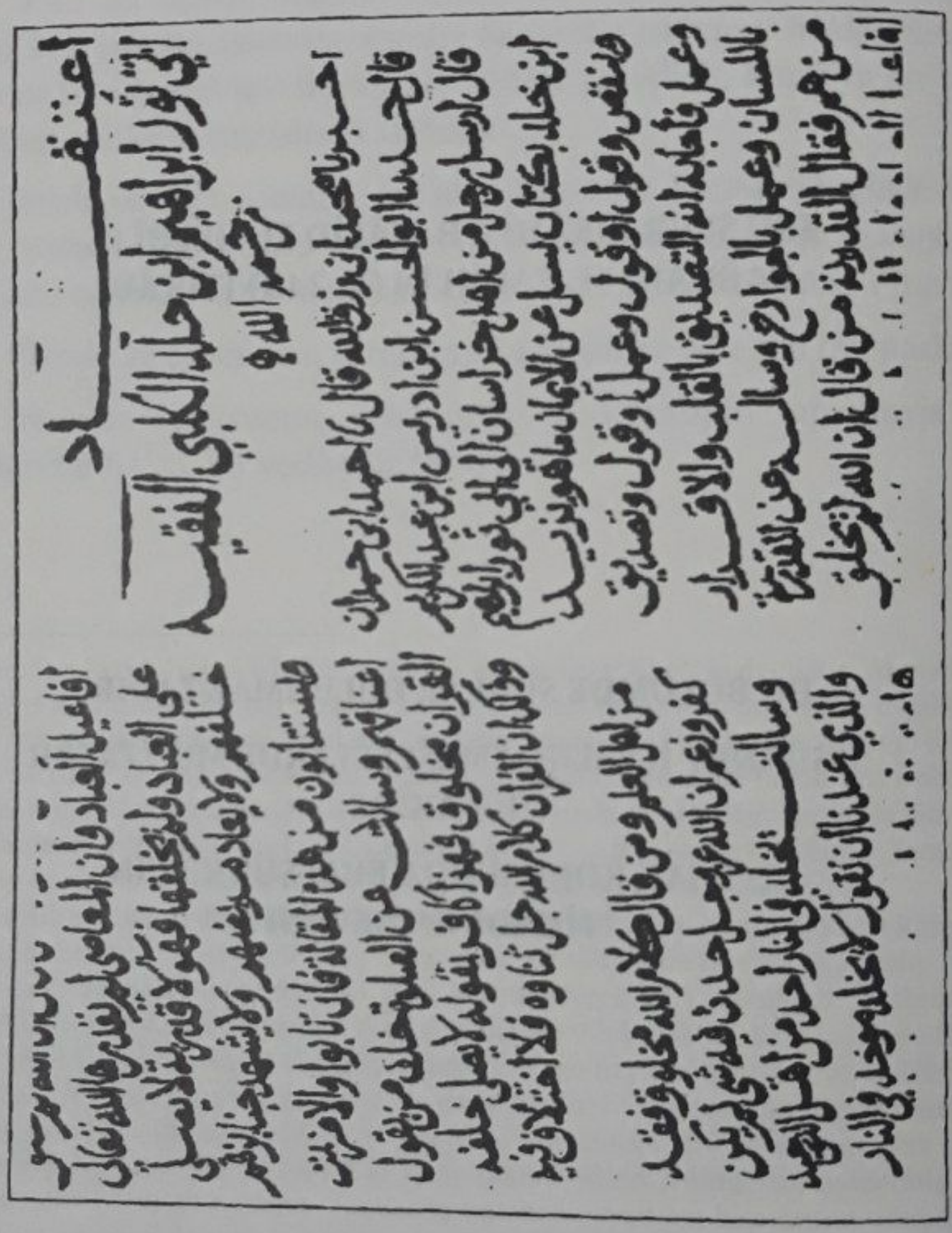

İsmi İbrâhîm b. Hâlid el-Kelbî el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Sevr'dir. Yaklaşık olarak 170 yılında doğmuş, 240 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Sevr, el-Kerâbîsî'nin ashâbındandı. Onun ve el-Kerâbîsî'nin fıkhı Ehl-i Rey'in mezhebi üzere idi. İmam Ahmed insanları onlarla oturmaktan sakındırırdı.

Fadl b. Nûh şöyle demiştir: "İmam Ahmed'e dedim ki: 'Ben sınıra (nöbete) çıkmak istiyorum. Şu iki adama, yani el-Kerâbîsî'ye ve Ebû Sevr'e bunu sorayım mı?' Bunun üzerine Ahmed 'Onlardan uzak dur!' dedi." Bundan sonra Allah Teâlâ Ebû Sevr'e, Şâfiî ile ihsanda bulundu da o Şâfiî ile oturmaya başladı. Böylece Allah onu içerisinde bulunduğu bidatten çıkardı.

Hatîb şöyle demiştir: "Ebû Sevr önceleri rey fıkhı üzere idi. Irak ehlinin görüşlerini tercih ediyordu. Tâ ki Şâfiî Bağdat'a geldiği zaman onun yanına sık sık gelmeye başladı ve reyi bırakıp hadise döndü."

Abdurrahmân b. Ebî Hâtim şöyle demiştir: Mekke'ye yerleşen Ebû Osmân el-Hârezmî bana yazdıkları arasında şunu haber verdi: Ebû Sevr dedi ki: "Ben, İshâk b. Râhûye, Huseyn el-Kerâbîsî -bunların dışında birkaç kimseyi daha zikretti- Şâfiî'yi görene kadar bidatimizi terk etmedik."

İmam Ahmed, sûret hadisi hakkında konuşmasından ve bu hadisi tevil etmesinden dolayı ona ta'n etmiştir.

İbrâhîm b. Ebân el-Mûsilî şöyle demiştir: "Bir adam Ebû Abdullah'a gelip 'Ben Ebû Sevr'in "Allah Âdem'i kendi sûretinde (yani Âdem sûretinde) yaratmıştır" dediğini duydum' dedi. Bunun üzerine Ahmed uzun bir süre sessiz kaldı. Sonra eliyle yüzüne vurdu. Sonra onun şöyle dediğini işittim: 'Bu kötü bir sözdür. Bu Cehm'in sözüdür. Bu adam cehmîdir. Ondan uzak durun!'" Allah en doğrusunu bilir ya, muhtemelen bu onun Sünnet'e ve Ehli Hadis'e dönmesinden önce olmuştur. Çünkü İmam Ahmed vefâtından sonra onun için Allah'tan rahmet dilemiş ve onu övmüştür.

Ebu'l Abbâs el-Berâsî şöyle demiştir: "Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: 'Ebû Sevr'in cenâzesinden döndüm. Babam bana "Neredeydin?" diye sordu. "Ebû Sevr'in cenâzesindeydim" dedim. Bunun üzerine "Allah ona rahmet etsin, fakih bir kimseydi" dedi.'"

Ebû Sevr, Abdullah b. Ahmed'in hocalarındandı. Nitekim Abdullah "es-Sünne"de (172) şöyle demiştir: "Ebû Sevr el-Kelbî'ye, Huseyn el-Kerâbîsî hakkında sordum. Onun hakkında kötü sözler etti. 'Sizinle beraber

Şâfiî'nin yanında bulunuyor muydu?' diye sordum. Dedi ki: 'Bize öyle söylüyordu ama ben böyle bir şey bilmiyorum.'"

"Nefhu't Tîb" (5/290) isimli kitapta el-Mukri'nin "el-Muhâdarât" isimli kitabından nakledilenler de bunu desteklemektedir: Ahmed'e, Ebû Sevr'in "Allah Âdem'i kendi sûretinde yarattı" hadisindeki zamîrin Âdem'e döndüğünü söylediği ulaştı. Bu sebeple Ahmed onu terk etti. Sonra Ebû Sevr, Ahmed'in yanına geldiği zaman Ahmed ona şöyle dedi: "Âdemin önceden sûreti mi vardı ki Allah onu o sûret üzere yarattı? Peki, 'Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yarattı' buyruğunu ne yapacaksın?" Bunun üzerine Ebû Sevr Ahmed'den özür diledi ve onun önünde tevbe etti. Sünnet imamlarının onun hakkındaki övgüleri çoktur. Onu bidatçilik ile itham eden ve sünnetin dışına çıkaran birine vâkıf olamadım. Ancak Ahmed'in yukarıdaki sözü bunun dışındadır. Onun bu sözü söylemesinin sebebi ise Ebû Sevr'in sûret hadisi hakkında söylediklerinin kendisine ulaşmış olmasıdır.

Ebû Bekr el-A'yen şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e onun hakkında da sordum. 'Onu elli seneden beri sünnet üzere bilirim, o benim nezdimde âdetâ bir Süfyân es-Sevrî'dir' dedi."

Ebu'l Abbâs el-Berâsî şöyle demiştir: "Ahmed'in yanında idim. Bir adam ona helâl-haram ile ilgili bir mesele hakkında sordu. Bunun üzerine Ahmed 'Allah sana âfiyet versin, bizden başkasına sor' diye cevap verdi. Adam 'Biz senin cevap vermeni istiyoruz, ey Ebû Abdullah!" dedi. Ahmed yine 'Allah sana âfiyet versin, bizden başkasına sor, fukahâya sor, Ebû Sevr'e sor' diye cevap verdi."

İbn Hâkân şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e, Ebû Sevr hakkında sordum. Dedi ki: 'Bana (onun hakkında) hayırdan başka bir şey ulaşmadı. Şu kadar var ki onların kitaplarına yazdıkları sözler hoşuma gitmiyor.'"

Nesâî de "Sika ve me'mûndur, fakihlerden biridir" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 6/69; Bahru'd Dem, s. 14.

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/236; 2/200; Tehzîbu'l Kemâl, 2/80.

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/72.

1. AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Ehli Sünnet ile bidat ehli arasında tartışma konusu olan büyük meseleler hakkında muhtasar bir akîdedir. Bu akîde, küçük hacmine rağmen Mürcie'ye, Kaderiyye'ye, Cehmiyye'ye ve Hâricîler'e reddiyeyi barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî'nin "Usûlü İ'tikâdi Ehli's Sünneti ve'l Cemâa" isimli kitabından çıkardım. O bu akîdeyi isnâdı ile ilim ehlinin kitabının başında aktardığı akîdelerinin arasında zikretmiştir. Bu akîdeyi çıkarırken bu kitabın iki el yazması nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Dâru'l Mektebeti'l İslâmiyye'nin 1425 yılındaki neşri ile karşılaştırdım. (Eser no, 319) Lâlekâî şöyle demiştir:

Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid el-Kelbî el-Fakîh'in İtikâdı

Bize Muhammed b. Rızkullah haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Hamdân haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen İdrîs[220] b. Abdulkerîm tahdis etti, dedi ki:

1- Horasan ehlinden bir adam Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid'e bir mektup gönderdi. Mektupta şunları soruyordu: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Yoksa söz ve amel midir? Yoksa söz, tasdik ve amel midir? Ebû Sevr ona şöyle cevap verdi: İman, kalp ile tasdik, dil ile ikrâr, azalar ile ameldir.

2- Adam ona Kaderiyye'nin kimler olduğunu sordu. Ebû Sevr şöyle dedi: Kaderiyye Allah'ın kulların fiillerini yaratmadığını, Allah Teâlâ'nın masiyetleri kullara takdir etmediğini ve masiyetleri yaratmadığını söyleyenlerdir. İşte bunlar Kaderiyye'dir. Onların arkasında namaz kılınmaz. Hastaları ziyâret edilmez. Cenâzelerinde bulunulmaz. Bu görüşten tevbe etmeleri istenir. Tevbe ederlerse ne âlâ, aksi hâlde boyunları vurulur.

3- Yine sen "Kur'ân mahlûktur" diyen kimsenin arkasında namaz kılmak hakkında sordun. Bu kimse bu sözünden dolayı kâfirdir, arkasında namaz kılınmaz. Çünkü Kur'ân Allah *(celle senâuhû)*'nun kelâmıdır. Bu konuda ilim ehli arasında bir ihtilaf yoktur. Kim "Allah'ın kelâmı mahlûktur" derse

---

[220] Asıl nüshada "İbn İdrîs" şeklinde geçmektedir. Doğru olan ise benim yazdığımdır. Nitekim onun "Târîhu Bağdad"daki tercemesinde de böyle yazmaktadır.

küfre girer ve Allah'ta, O'nda önceden bulunmayan bir şeyin meydana geldiğini söylemiş olur.

4- Yine sen "Tevhid ehlinden biri cehennemde ebedî bırakılır mı?" diye sordun. Bizim nezdimizde doğru olan "Bir muvahhid cehennemde ebedî bırakılmaz" demektir.

* * *

2. AKÎDE

Ehli Sünnet'in İman Konusundaki İtikâdı ve Mürcie'ye Reddiye

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Ebû Sevr'e sorulan iman ile ilgili sorulardan ve onun Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in görüşünü beyân ederek verdiği cevaplardan ibârettir. O Mürcie'nin bu konudaki görüşünün hilâfına imanın söz, amel ve tasdîk olduğunu; arttığını ve azaldığını söylemiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî'nin "İtikâdu Ehli's Sünneti ve'l Cemâa" kitabından çıkardım. Çıkarırken bu kitabın el yazması iki nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshaları Dâru'l Kutubi'l İslâmiyye'nin neşriyle karşılaştırdım. (Eser no, 1590) Lâlekâî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: Bize Muhammed b. Ahmed el-Basîr haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Ca'fer haber verdi, dedi ki: Bize İdrîs b. Abdulkerîm tahdis etti, dedi ki: Horasan ehlinden bir adam Ebû Sevr'e şunları sordu: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Söz ve amel midir? Yoksa tasdîk ve amel midir? Bunun üzerine Ebû Sevr şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin, bizi de seni de affetsin. Şunları soruyorsun: İman nedir? Artıp azalır mı? Sözden mi ibârettir? Söz ve amel midir? Yoksa tasdîk ve amel midir? Şimdi ben sana fırkaların görüşlerini ve ihtilâflarını bildireceğim:

1- Bil ki *-Allah bize de sana da rahmet etsin-* iman kalp ile tasdîk, dil ile söylemek ve azalarla amel etmektir. Zira ilim ehli arasında "Ben Allah *(Azze ve celle)*'nin bir olduğuna ve resûllerin getirdiklerinin tamamının hak olduğuna şehâdet ediyorum" diyen, bütün şer'î buyrukları ikrâr eden fakat sonra "Kalbim bunlardan birine itikat etmiyor ve ben onu tasdîk etmiyorum" diyen kimsenin müslüman olmadığı hususunda bir görüş ayrılığı yoktur. Aynı şekilde kişi "Mesîh Allah'tır" dese, İslâm'ın emrini inkâr etse, "Kalbim bunlardan birine itikat etmiyor" dese bunları ızhâr etmesi sebebiyle kâfirdir, mümin değildir. Kişi nasıl ki beraberinde tasdik olmadığı takdirde sadece ikrâr ile mümin olamıyorsa aynı şekilde beraberinde ikrâr olmadığı

takdirde sadece tasdîk ile de mümin olamaz. Tâ ki kişi kalbi ile tasdik edip dili ile ikrâr edene kadar... Kalp ile tasdik ve dil ile ikrâr bulunduğu zaman kişi onların katında mümin olur. Bazılarının katında ise tasdîkin yanında amel olmadıkça mümin olmaz. Bütün bunlar (tasdik, ikrâr ve amel) birarayа geldiği zaman mümin olur.

Evet, bunlar imanın tek bir şey olduğunu nefyetmişlerdir. Bazılarına göre kişi iki şey ile mümin olurken bazılarına göre üç şey ile mümin olmaktadır. Kişi ancak üzerinde icma ettikleri bu üç şey ile mümin olmaktadır. Şöyle ki: Kişi bu üç şeyi kendisinde bulundurduğu zaman hepsi bu kimsenin mümin olduğuna şehâdet etmektedir. Biz de onların üzerinde icmâ ettiklerini söylüyoruz: Kalp ile tasdîk, dil ile ikrâr ve azalar ile amel...

2- Amelin imandan olmadığını savunan tâifeye gelince onlara şöyle denir: Allah *(Azze ve celle)* kullarına *"Namazı kılın, zekâtı verin" (Bakara, 43)* dediği zaman onlardan ne istemiştir? Bunları ikrâr etmelerini mi yoksa bunları ikrâr edip bunlarla amel etmelerini mi istemiştir? Eğer "Allah ikrârı istemiştir, ameli istememiştir" derlerse, ilim ehlinin nezdinde "Allah kullardan namaz kılmalarını istememiştir" diyen kimse kâfirdir. Yok, "Allah onlardan hem ikrârı hem de ameli istemiştir" derler ise onlara şöyle denir: Allah onlardan ikisini birden istemişse neden kişinin bunlardan sadece biri ile mümin olabileceğini söylüyorsunuz? Allah bunların ikisini birden istemiştir! Söyleyin bakalım, bir adam "Ben Allah'ın emrettiği her şeyi yaparım fakat bunlardan hiçbirini ikrâr etmem" dese mümin olur mu? "Olmaz" derlerse şöyle denir: Peki bir adam "Ben Allah'ın emrettiği her şeyi ikrâr ederim fakat bunlardan hiçbirini yerine getirmem" derse mümin olur mu? "Olur" derlerse şöyle denir: Peki aradaki fark nedir? Oysa Allah'ın iki şeyi birden istediğini söylemiştiniz. Eğer kişi birini terk ettiği zaman diğeri ile mümin olabiliyorsa amel edip ikrâr etmediği zaman da mümin olabilir (!) İkisinin arasında bir fark yoktur.

3- (Mürciî) şöyle diyerek ihticacda bulunursa: "Bir adam müslüman olup Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiklerinin tamamını ikrâr etse amel vakti gelmeden önce bu ikrâr ile mümin olur mu?" Ona şöyle denir: Bizim ona mümin ismini vermemizin sebebi, bu kimsenin amelin vakti geldiği zaman onu yapacağını söyleyerek amelin üzerine farz olduğunu tasdîk etmesidir. Kişinin o vakitte (yani İslâm'a girdiği vakitte) kendisiyle mümin olacağı her şeyi ikrâr etmesi üzerine vâcip değildir. Ancak "Kişi ikrâr ederim ama amel etmem" derse ona mümin ismini vermeyiz.

Bu açıklamalarımız yeterli gelecektir. Allah'tan tevfîk niyâz ederiz.

صورة المخطوط

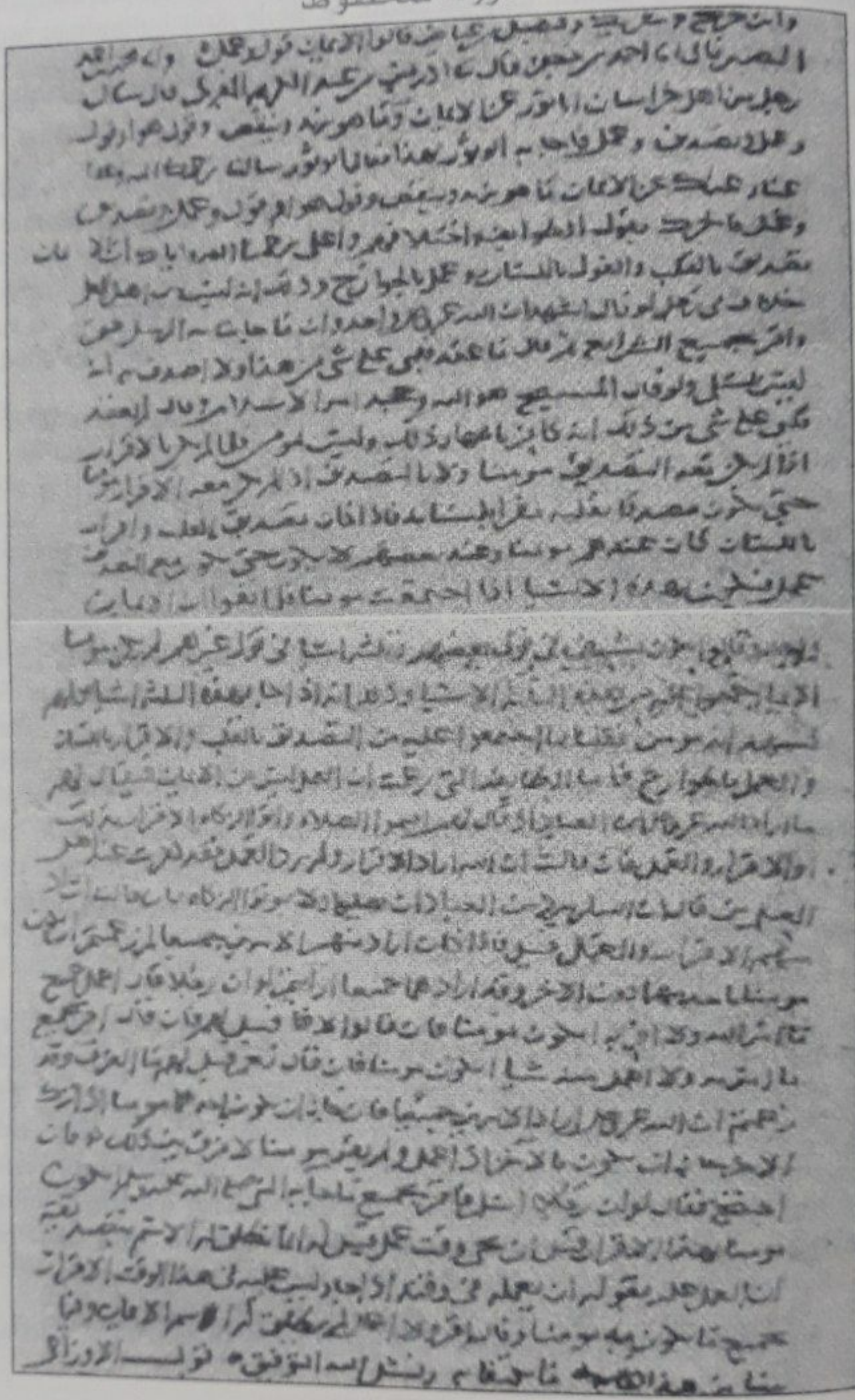

"SAHNÛN EL-MÂLİKÎ" OLARAK BİLİNEN ABDUSSELÂM B. SAÎD EL-KAYREVÂNÎ'NİN (V.240) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

ÖLENE KADAR NEYE İTİKÂD EDİLMESİ GEREKTİĞİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR

İsmi Abdusselâm b. Saîd b. Habîb b. Hassân b. Hilâl b. Bekkâr b. Rabîa et-Tenûhî el-Kayrevânî el-Mâlikî'dir. Lakabı Sahnûn'dur. Bu lakap ona keskin zekâsından dolayı verilmiştir. Sahnûn sîn harfinin fethalanmasıyla veya dammelenmesiyle söylenebilir. Mağripte bulunan bir kuştur. Sahnûn'un künyesi Ebû Saîd'dir. 160 yılında doğmuş, 240 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Eşheb "Bize Sahnûn gibisi gelmedi" demiştir.

Ifrîkiyye'nin şeyhlerinden Ebu'l Arab şöyle demiştir: "Birçok ilmi kendisinde toplamıştı. Fakîh idi. Başkalarında dağınık hâlde bulunan hasletler onda bir araya gelmişti: Olağanüstü bir anlayış, sâdık bir vera', hakkı savunurken keskinlik, dünyâya değer vermeme, giyim ve yeme-içme hususunda sâdelik, hoş görüp bırakma... Sultandan hiçbir şey almazdı. Bazen kardeşlerinden birine otuz dinar ya da buna yakın miktarda para gönderdiği olurdu. İkâme edeceği herhangi bir hak hususunda hiçbir sultandan çekinmezdi.

234 yılında 74 yaşındayken Kayrevân kadılığı görevine geldi. 6 sene kadılık yaptı. Buna karşılık bir ücret de almadı."

Yine Ebu'l Arab *(rahimehullah)* "Tabakâtu Ulemâi Ifrîkiyyeti ve Tûnis" isimli kitabında (s. 184) şöyle demiştir: "Hevâ ehlini câmi' mescitten kovan ilk kişi odur. Sufriyye ve İbâziyye mezhebi mensupları câminin içerisinde halkalar oluşturup eğriliklerini açığa vuruyorlardı."

Derim ki: O *(rahimehullah)* Halku'l Kur'ân meselesi hakkında Kayrevân'da imtihan edilmiştir. Bu uğurda eziyet görmüş fakat sabretmiş ve bu konuda onlara cevap vermemiştir.

Tercemenin Kaynakları

Bu tercemeyi, oğlu Muhammed b. Sahnûn'un Dâru'l Lü'lü'e tarafından 1434 yılında neşredilen "Âdâbu'l Muallimîn" isimli kitabına yazdığım tahkîkin mukaddimesindeki tercememden ihtisâr ettim.

Akîdenin Özeti: Bu akîde, sünnet ehli ile hevâ ve bidat ehlinin kendisiyle ayırt edileceği Sünnet ve itikad ile ilgili meselelerin en önemlilerini içermektedir. Bir müslümanın Allah Teâlâ'ya kavuşuncaya kadar itikâd etmesi gereken hususları barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Bekr el-Mâlikî'nin "Riyadu'n Nufûs" isimli kitabından (1/367) ve Zehebî'nin "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"sından (12/67) çıkardım. Bu akîdeyi ondan başka zikredene de vâkıf olamadım.

Yahyâ b. Avn'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Sahnûn ile beraber hasta iken İbnu'l Kassâr'ın yanına girdim. İbnu'l Kassâr, Sahnûn'un ashâbından idi. Hastalığı esnasında bir endişeye kapılmıştı. Bunun üzerine Sahnûn ona "Ey İbnu'l Kassâr, sendeki bu endişe de ne böyle?" diye sordu. İbnu'l Kassâr "Ölüm ve Allah'ın huzuruna çıkmak!" diye cevap verdi. Bunun üzerine Sahnûn şöyle dedi:

1- Sen ilkinden sonuncusuna kadar bütün resûlleri tasdîk etmiyor musun?

2- Yeniden dirilmeyi,

3- Hesâbı,

4- Cenneti ve cehennemi,

5- Nebisinden sonra bu ümmetin en fazîletlisinin Ebû Bekir, sonra da Ömer olduğunu,

6- Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu,

7- Allah'ın kıyâmet günü görüleceğini,

8- O'nun Arş'a istivâ ettiğini,

9- Zulmetseler bile imamlara karşı kılıç ile isyân edilmeyeceğini, (tasdîk etmiyor musun?)

İbnu'l Kassâr "Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki ediyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Sahnûn elleriyle İbnu'l Kassâr'ın pazılarına vurdu, "Artık istediğin zaman öl, artık istediğin zaman öl" dedi ve yanından çıktı.

-23-

EBÛ ABDULLAH AHMED B. MUHAMMED B. HANBEL EŞ-ŞEYBÂNÎ'NİN (V. 241) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'E VE İTİKÂDA DÂİR 11 RİSÂLE BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط

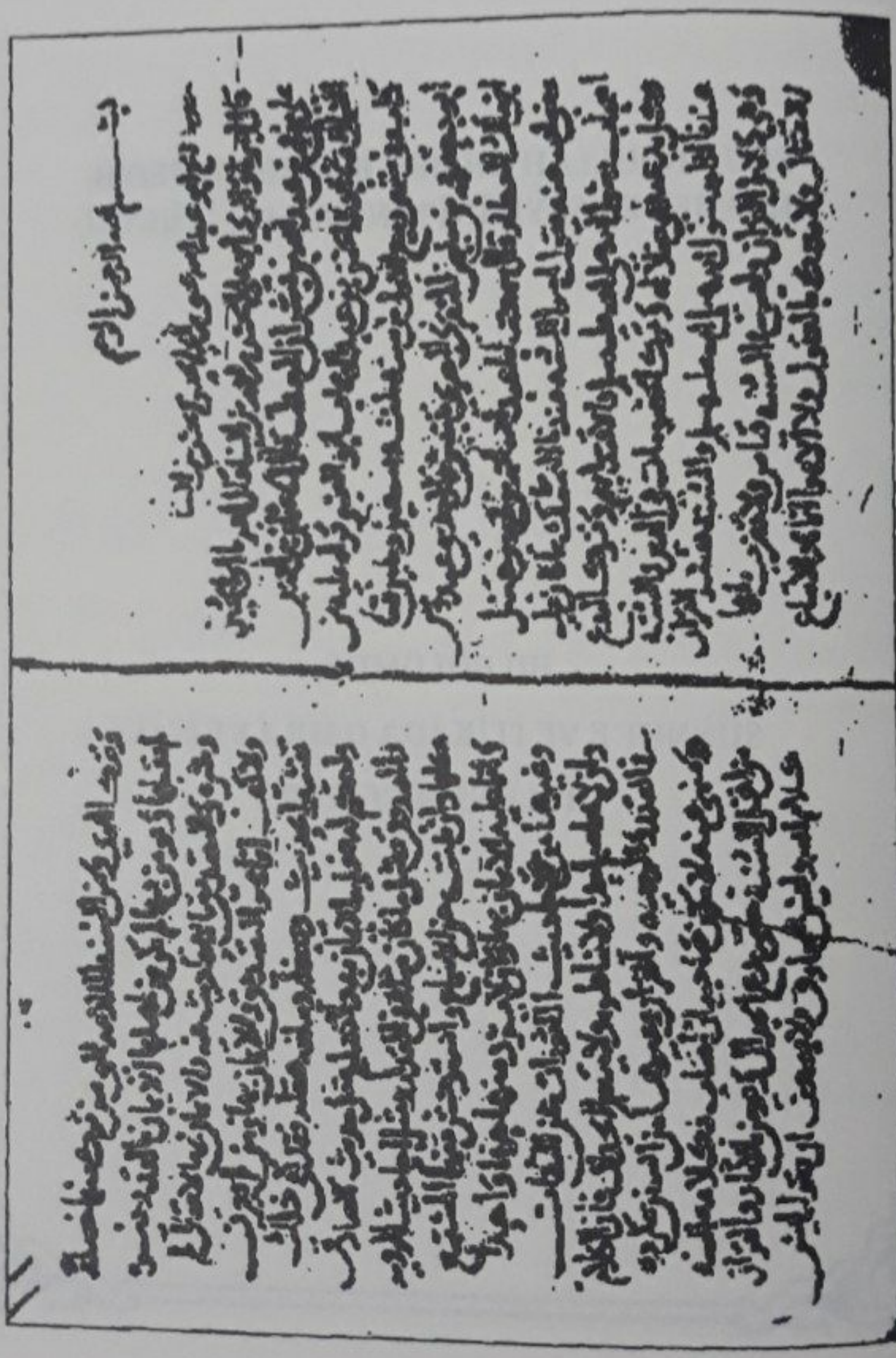

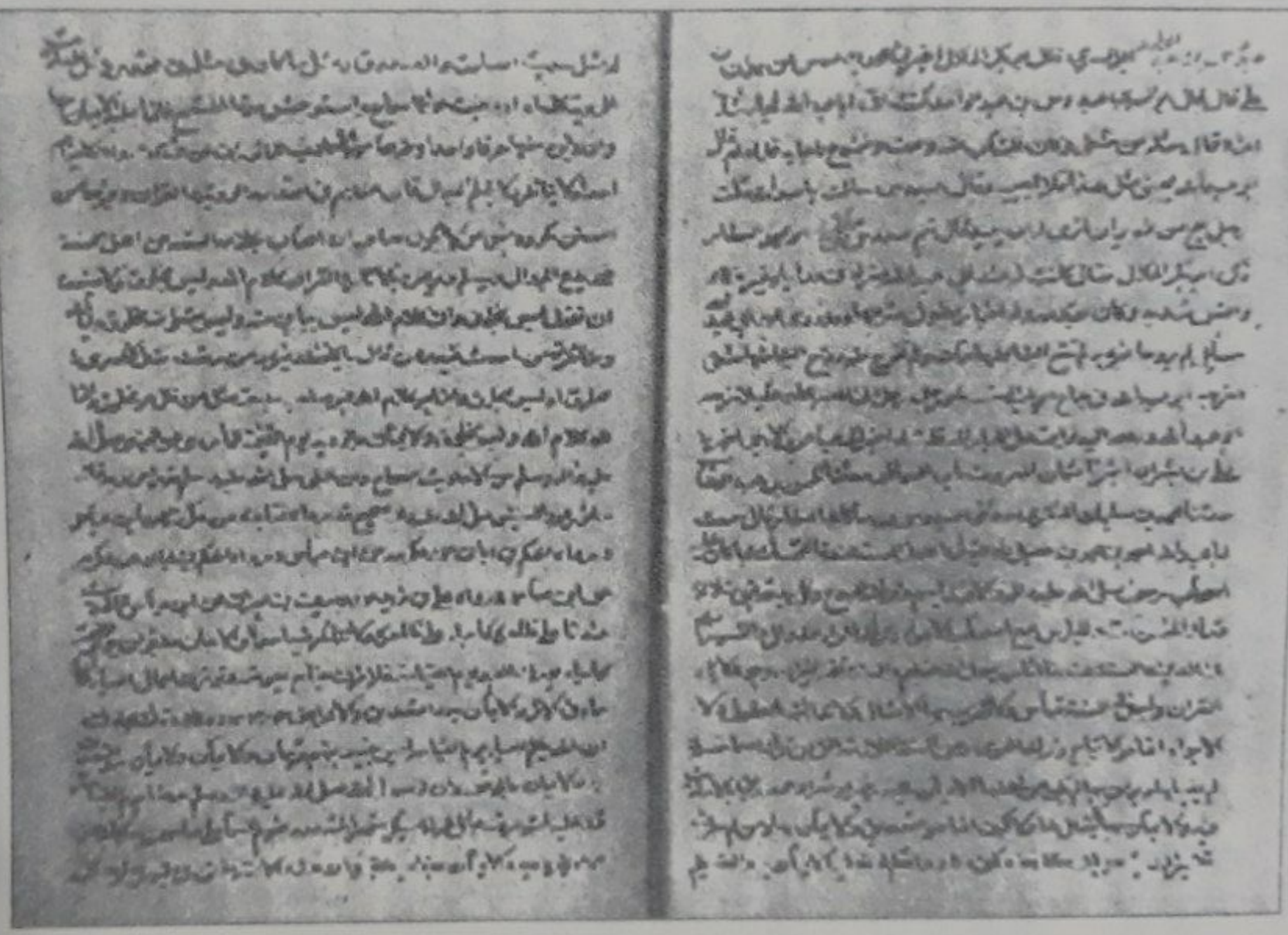

صورة المخطوط من اللالكائي

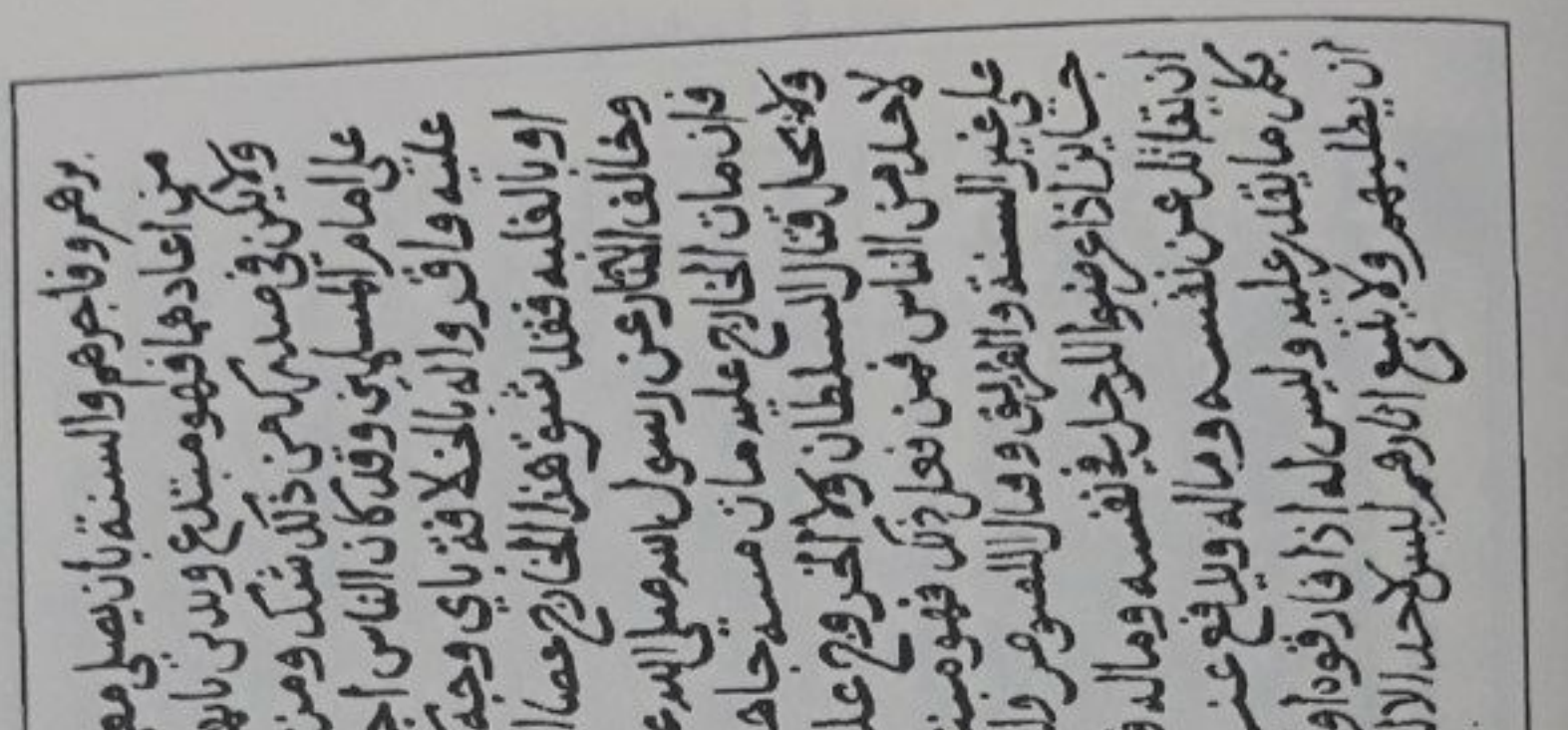

İsmi Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilâl b. Esed b. İdrîs ez-Zühlî eş-Şeybânî el-Mervezî sümme'l Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in İmamı olarak meşhûr olmuştur. 164 yılında doğmuş, 241 yılında vefât etmiştir.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Şâfiî şöyle demiştir: "Ahmed sekiz hususta imamdır: Hadiste imamdır, fıkıhta imamdır, lügatte imamdır, kıraatte imamdır, fakrda imamdır, zühdde imamdır, verada imamdır, sünnette imamdır."

Alî b. el-Medînî şöyle demiştir: "Allah bu dîni iki adamla desteklemiştir ki bunların üçüncüsü yoktur: Riddet zamanında Ebû Bekir ile, mihne zamanında da Ahmed b. Hanbel ile..."

Ahmed b. İshâk b. Râhûye şöyle demiştir: "Babamı şöyle derken işittim: Eğer Ahmed b. Hanbel olmasaydı ve kendisini fedâ ettiği şeylere fedâ etmeseydi şüphesiz İslâm giderdi."

Abdulvehhâb b. el-Verrâk şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel imamımızdır. O ilimde derinleşenlerdendir. Yarın Allah Teâlâ'nın huzurunda durduğum zaman bana 'Kime uydun?' diye sorduğunda 'Ahmed'e' diyeceğim. Ebû Abdullah'a rağmen İslâm'dan ne gitmiştir? O bu uğurda yirmi yıl imtihana maruz kalmıştır."

Kuteybe b. Saîd'e "Ahmed Tâbiîn'in arasına katılır mı?" diye sorulduğunda o "Tâbiîn'in büyükleri arasına katılır" diye cevap vermiştir.

Ebû Ubeyd "Sünnet'i ondan iyi bilen kimse görmedim" demiştir.

Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî "Allah ile aramda olan hususlarda Ahmed'i imam edindim" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/8; Hılyetu'l Evliyâ, 9/161.

Tehzîbu'l Kemâl, 1/437; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/177.

1. AKÎDE

Abdus b. Malik el-Attar (rh)'ın Rivayetiyle

"SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI"

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet'in asıllarını ve selefin üzerinde icmâ etmiş olduğu itikâdı içermektedir. İçerisinde zikredilenlerden biri hususunda onlara muhâlefet eden kimsenin Ehli Sünnet'in dışına çıkacağını beyân etmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi çıkarırken şunlara itimâd ettim:

1- El yazması bir nüsha ki tam ve yazısı güzel bir nüshadır. Altı varaktan oluşmaktadır ki varakların çoğunun iki yüzü vardır. Her varakta on beş satır bulunmaktadır. Yine bu nüshada sünnet ehli büyük âlimlerin semââtı bulunmaktadır. Nüsha Hâfız Yûsuf b. Abdulhâdî *(rahimehullah)*'ın hattıyla yazılmıştır. İslâm Üniversitesi'nde 1496 numara ile korunmaktadır. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Kadı Ebû Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile"de Abdûs b. Mâlik el-Attâr'ın tercemesinde rivâyet ettiği.. O şöyle demiştir: "Mübârek'e okudum, dedim ki: Sana Abdulazîz el-Ezcî haber verdi, dedi ki: Bize Alî b. Bişrân haber verdi, dedi ki: Bize İbnu's Semmâk olarak bilinen Osmân haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen b. Abdulvehhâb tahdis etti, dedi ki: Bize Süleymân b. Muhammed el-Menkarî tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. "Tabakâtu'l Hanâbile"nin el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshaya "t" harfi ile işâret ettim.

3- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu Ahmed"de (s. 230) rivâyet ettiği... O şöyle demiştir: "Bize Hibetullah b. el-Hasen et-Taberî haber verdi. Bize ayrıca Muhammed b. Nâsır el-Hâfız da haber verdi ve 'Bize el-Hasen b. Ahmed el-Fakîh haber verdi' dedi. Dediler ki: Bize Alî b. Ahmed el-Muaddil tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân en-Menkarî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. İbnu'l Cevzî bu rivâyette Sahâbe hakkında inanılması gereken şeye ve Sahâbe'nin arasındaki fazîlet meselelerine dâir bir şey zikretmemiştir. Yine bu rivâyetin

fıkraları arasında bazı takdimler ve tehirler vardır. Bu rivâyete "m" harfi ile işâret ettim.

4- Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne"de isnâdı ile rivâyet ettiği... O şöyle demiştir: Bize Alî b. Muhammed b. Abdullah es-Sükkerî haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed b. Abdullah b. Yezîd ed-Dakîkî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb Ebu'l Anber iki yüz doksan üç yılının Rebîulevvel ayında kitabından okuyarak tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân el-Menkarî Tenîs'te tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik tahdis etti..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Bu rivâyete "l" harfi ile işâret ettim.

SÜNNET'İN ASILLARI

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Ebû Abdullah Yahyâ b. Ebi'l Hasen b. el-Bennâ'nın semâ'ı... O dedi ki: Bize babam Ebû Alî el-Hasen b. Ahmed b. el-Bennâ haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Alî b. Muhammed b. Abdullah b. Bişrân el-Muaddil haber verdi, dedi ki: Bize Osmân b. Ahmed b. es-Semmâk haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed el-Hasen b. Abdulvehhâb Ebu'l Anber -293 yılının Rebîulevvel ayında- kitabından kıraat yoluyla tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Süleymân el-Menkarî el-Basrî Tenîs'te tahdis etti, dedi ki: Bana Abdûs b. Mâlik el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ı şöyle derken işittim: Bizim nezdimizde Sünnet'in asılları şunlardır:

1- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının üzerinde bulunduğu şeye sımsıkı tutunmak ve onların izinden gitmek.

2- Bidatleri terk etmek. Zira her bidat dalâlettir.

3- [Din husûsunda tartışmayı, cidâli ve][221] husûmeti terk etmek.

4- [Hevâ ehliyle oturmamak.][222]

5- Bizim nezdimizde sünnet Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserleridir.

6- Sünnet, Kur'ân'ı tefsîr eder. Sünnet, Kur'ân'ın delilleridir.

---

[221] "t" ve "l"de geçmektedir.

[222] "m" ve "l"de geçmektedir.

7- Sünnet'te kıyas diye bir şey yoktur. Sünnet'e karşı misâller getirilmez. Sünnet akıllarla ve hevâlarla idrâk edilmez. Yapılması gereken şey ancak ittiba etmek ve hevâyı terk etmektir. Kendisinden bir hasleti terk eden, inandığı hâlde kabul etmeyen kimsenin ehlinden olamayacağı Sünnet'ten olan diğer bazı hususlar şunlardır:

8- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek, bu konuda gelen hadisleri tasdîk etmek ve bu hadislere "neden" ve "nasıl" demeksizin iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak doğrulamak ve iman etmektir. Hadisin tefsîrini/açıklamasını bilmeyen ve ona akıl erdiremeyen kimsenin zaten böyle bir yükümlülüğü yoktur. Onun hakkındaki hüküm bellidir. Ona düşen sadece iman etmek ve [ona][223] teslimiyet göstermektir. Es-Sâdıku'l Masdûk hadisi, kader hakkında gelen benzer hadisler ve rü'yet hakkında gelen hadislerin tamamı bu hadislere örnektir. Kulaklar her ne kadar bunları garip karşılasa da, işiten kimse her ne kadar bunlardan ürkse de onun üzerine vâcip olan bunlara iman etmek ve gerek bunlardan gerekse sika râvilerden rivâyet edilmiş olan diğer hadislerden tek bir harfi bile reddetmemektir.

9- Yine onun hiç kimseyle tartışmaması, kimseyle münâzara etmemesi ve cidâli öğrenmemesi gerekir. Çünkü kader, rü'yet, Kur'ân ve bunların dışındaki sünnetler hakkında konuşmak mekruhtur ve yasaklanmıştır. Bu konularda konuşan kimse -sözüyle Sünnet'e isâbet etmiş olsa bile- cidali bırakmadıkça ve eserlere [teslim olup onlara][224] iman etmedikçe Ehli Sünnet'ten olamaz.

10- Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve mahlûk değildir. Kişi "O mahlûk değildir" demekten çekinmemelidir. Çünkü[225] Allah'ın kelâmı O'ndan ayrı değildir. O'ndan olan bir şey de mahlûk değildir.

11- Aman, Kur'ân hakkında yeni şeyler ortaya atanlarla[226], lafız meselesini ve diğer meseleleri dile getirenlerle, onun hakkında duraksayıp "Bilmiyorum o mahlûk mudur yoksa mahlûk değil midir?" diyenlerle tartışma! Kur'ân ancak Allah'ın kelâmıdır. Bu (duraksayan) kimse de tıpkı

---

[223] "t" ve "m"de geçmektedir.

[224] "t" ve "m"de geçmektedir.

[225] "t"de "şüphesiz" olarak geçmektedir.

[226] Asılda "tartışmaya girenlerle" şeklindedir. Yukarıda yazdığım "Tabakât"tan alınmıştır.

"Kur'ân mahlûktur" diyen kimse gibi bidat ehlidir. O ancak Allah'ın kelâmıdır ve mahlûk değildir.

12- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih hadislerde rivâyet edildiği üzere kıyâmet günü rü'yetin gerçekleşeceğine iman etmek gerekir.

13- Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rabbini gördüğüne iman etmek gerekir. Bu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak gelmiştir. Bunu Katâde İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.[227]

Hakem b. Ebân İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.[228]

Alî b. Zeyd Yûsuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.[229] Hadis bizim nezdimizde Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den geldiği gibi zâhiri üzeredir. Bu konuda konuşmak bidattir. Ancak ona geldiği gibi zâhiri üzere iman ederiz ve bu konuda kimseyle tartışmayız.

14- Kıyâmet günündeki mîzâna geldiği gibi iman etmek gerekir. Kul kıyâmet günü tartılacak fakat bir sivrisinek kanadı kadar ağırlığı olmayacaktır. Yine eserde geldiği üzere kulların amelleri tartılacaktır. Buna iman etmek, bunu tasdik etmek, bunu reddeden kimseden yüz çevirmek ve onunla tartışmaya girmemek gerekir.

15- Allah kıyâmet gününde kullarla kendisiyle onlar arasında bir tercüman olmaksızın konuşacaktır. Buna iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir.

16- Havz'a, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kıyâmet günü bir havzı olacağına, ümmetinin onun yanına geleceğine, onun genişliğinin uzunluğu kadar ve bir aylık yürüme mesâfesi olduğuna, kaplarının gökteki yıldızlar adedince olduğuna iman etmek gerekir. Nitekim bu konuda farklı vecihlerden birçok sahih haber gelmiştir.

17- Kabir azâbına, bu ümmetin kabirlerlerinde imtihan edileceğine, imandan ve İslâm'dan sorguya çekileceğine, kişiye Rabbinin ve nebîsinin

---

[227] Sahihtir. Hadisi Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (547) ta'lîkimde tahriç ettim.

[228] Dârekutnî "er-Rü'ye"de (270) isnâdı ile Hakem b. Ebân-İkrime kanalından rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İkrime şöyle demiştir: "İbn Abbâs'a 'Muhammed Rabbini gördü mü?' diye soruldu. O da 'Evet' dedi."

[229] Dârekutnî "er-Rü'ye"de (281) isnâdı ile Alî b. Zeyd-Yûsuf b. Mihrân kanalından rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İbn Abbâs *"Kalp gördüğünü yalanlamadı" (Necm, 11)* buyruğu hakkında "Muhammed (sas) Rabbini (ac) kalbi ile gördü" demiştir.

kim olduğunun sorulacağına, Münker'in ve Nekîr'in [Allah *(Azze ve cel-le)*'nin][230] dilediği ve irâde buyurduğu şekilde kişiye geleceğine iman etmek gerekir. Bunlara iman etmek ve bunları tasdik etmek gerekir.

18- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatine, eserde geldiği üzere [Allah'ın][231] dilediği gibi bir topluluğun yanıp küle dönüştükten sonra cehennemden çıkacağına ve cennetin kapısının önündeki bir nehre atılmalarının emredileceğine iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak bunlara iman etmek ve bunları tasdik etmektir.

19- Mesîh Deccâl'in çıkacağına ve onun iki gözünün arasında kâfir yazacağına, bu konuda gelen bütün hadislere iman etmek gerekir. Evet, bunun olacağına iman etmek gerekir.

20- Yine Meryem oğlu Îsâ *(aleyhisselam)*'ın ineceğine ve Deccâl'i Lüdd Kapısı'nda öldüreceğine iman etmek gerekir.

21- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Nitekim haberde şu vârid olmuştur: "Müminler arasında imanı en kâmil kimse onlar arasında ahlâkı en güzel olan kimsedir."[232]

"Kim namazı terk ederse kâfir olur."[233]

22- Ameller arasında namaz dışında terki küfür olan bir şey yoktur. Kim namazı terk ederse kâfir olur. Allah onun katlini helâl kılmıştır.

23- Nebîsinden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân'dır. Bu üçü tıpkı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının onları öne geçirdiği gibi öne geçirilir. Onlar bu hususta ihtilâf etmemişlerdir.

---

[230] "t", "m" ve "l"de geçmektedir.

[231] "t" ve "l"de geçmektedir.

[232] Ebû Dâvûd (4684) ve Tirmizî (1162). Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir. Tirmizî "Bu bapta Âişe'den ve İbn Abbâs'tan gelen rivâyetler de vardır" demiş, "Bu Ebû Hureyre hadisi hasen-sahih bir hadistir" diye de eklemiştir.

[233] Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (9/8939) rivâyet etmiştir. Bunu Müslim'in Câbir (ra)'dan rivâyet ettiği hadis (159) desteklemektedir. Hadisin lafzı şu şekildedir: "Şüphesiz kişi ile şirk ve küfür arasında namazın terki vardır." Bu hadisin daha birçok lafzı vardır ki bunları Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki tahkîkimde (744-747) tahriç ettim.

24- Bu üçünden sonra şûrâ ashâbı olan beş kişi gelir: Alî b. Ebî Tâlib, Zubeyr, [Talha,] Abdurrahmân b. Avf ve Sa'd [b. Ebî Vakkâs]... Bunların hepsi hilâfet için [uygun][234] idi. Hepsi imam idi.

25- Bu konuda İbn Ömer'in şu hadisine müracaat edilir: "Biz - Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayattaydı ve ashâbının sayısı da çoktu- Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sayar sonra susardık."[235]

26- Şûrâ ashâbından sonra hicretteki ve imandaki önceliklerine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından Bedr'e katılan muhâcirler, onlardan sonra Ensâr'dan olup Bedr'e katılanlar gelir.

27- Bunlardan sonra insanların en fazîletlileri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır, O'nun kendilerinin arasında gönderildiği nesildir. O'nun yanında bir sene, bir ay, bir gün, bir saat bulunan ya da onu gören herkes O'nun ashâbındandır. Onun Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında ne kadar bulunduğuna, O'na ne kadar önce iman ettiğine, O'ndan ne kadar (hadis) işittiğine ve O'na ne kadar baktığına göre sahâbîlikten payı vardır. O'nun yanında en az bulunan kimse bile O'nu görmeyen nesilden -Allah'ın huzûruna her türlü amelle çıkmış olsalar bile- daha fazîletlidir. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e arkadaşlık eden, O'nu gören ve işiten kimseler onlardır. [Kim O'nu bir an bile olsa gözüyle görüp O'na iman etmişse][236] bu sahâbîliği sebebiyle Tâbiîn'den -her türlü hayrı işlemiş olsalar bile- daha fazîletlidir.

28- İyi olsun fâcir olsun imamların, müminlerin emîrinin, hilâfet makâmına gelmiş olan ve insanların üzerinde icma ettikleri kimsenin, insanlara kılıçla galebe çalan[237] ve böylece halîfe olup müminlerin emîri olarak isimlendirilen kimsenin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

29- Savaş (cihâd) kıyâmet gününe dek -iyi olsunlar fâcir olsunlar- emirlerle beraber süreklidir, terk edilmez.

30- Fey'i üleştirmek ve hadleri uygulamak imamların işidir. Hiç kimse (bu konularda) onlara ta'n edemez ve onlarla çekişemez.

---

[234] "t" ve "l"de geçmektedir.
[235] Buhârî, 3655, 3697.
[236] "t" ve "l"de geçmektedir.
[237] "t"de "onlara isyan eden" diye geçmektedir.

31- Sadakaları (zekâtları) onlara vermek câizdir ve geçerlidir. Kim zekâtı onlara verirse -iyi olsun fâcir olsun- bu ondan yükümlülüğü kaldırır.

32- Cuma namazı onun (halîfenin) ve onun tayin ettiği kimsenin[238] arkasında câizdir, iki rek'at olarak tamdır. Kim bu iki rek'ati iâde ederse bidatçidir, eserleri terk etmiştir, Sünnet'e muhâlefet etmiştir. Kim olursa olsun, iyisiyle fâciriyle imamların arkasında namaz kılmayı câiz görmediği takdirde Cuma'nın fazîletinden ona hiçbir şey yoktur. Sünnet olan kişinin onların arkasında iki rek'at kılmasıdır. Kişi bunun tam olduğuna inanmalıdır. Bu hususta göğsünde bir şüphe olmasın!

33- Kim müslümanların imamlarından bir imama, [insanlar][239] onun üzerinde görüş birliğine varmışlarken ve -ister rızâ ile isterse galebe ile- onun halîfe olduğunu ikrâr etmişlerken isyan ederse, isyan eden bu kimse müslümanların birliğini bozmuş ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen eserlere muhâlefet etmiş olur. İsyân eden kimse bu hâl üzere ölürse câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur.

34- Sultanla savaşmak ve ona isyân etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Bunu yapan kimse bidatçidir. Sünnet ve doğru yol üzere değildir.

35- Hırsızlarla ve Hâricîler'le savaşmak, kişinin canına ve malına kastettikleri zaman câizdir. Kişi canını ve malını korumak için (onlarla) savaşabilir ve gücünün yettiğince canını ve malını savunabilir. Fakat kişi, kendisinden ayrılıp kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşmemelidir, onların izlerini takip etmemelidir. Bunu yapmak ancak imama ya da müslümanların yöneticilerine düşer. Kişi ancak bulunduğu o yerde canını savunabilir ve elinden geldiğince kimseyi öldürmemeye niyet eder.

Eğer kişi savaşta nefsini müdafaa ederken kendisine saldıranı öldürürse Allah öldürüleni (rahmetinden) uzak etsin. O hâlde iken, nefsini ve malını savunduğu esnâda öldürülürse, hadislerde geldiği üzere onun şehîd olacağını umarım. Bu bapta gelen bütün hadislerde onunla (saldırganla) savaşmak emredilmiştir. Onu öldürmek ya da takip etmek emredilmemiştir. Yere yıkıldığı ya da yaralandığı takdirde kişi onu öldürmek için hareket geçmez. Onu esir almışsa öldürmesi câiz değildir. Ona had de uygula-

---

[238] "t" ve "m"de "yönetici olan kimsenin" diye geçmektedir.

[239] "m", "t" ve "l"de geçmektedir.

maz. Ancak onun durumunu Allah'ın yönetici kıldığı kimseye götürür de o hüküm verir.

36- Kıble ehli[nden biri][240]nin işlediği bir amel sebebiyle cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmeyiz. Salih kimse için ümit besleriz ve yine onun için endişe ederiz.[241] Kötülük işleyen günahkâr kimse için de endişe ederiz[242] ve yine onun için Allah'ın rahmetini umarız.

37- Kim Allah'ın huzuruna kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş hâlde çıkarsa şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. O kullarının tevbesini kabul eder ve kötülükleri bağışlar.

38- Kim o günahın haddi dünyâda kendisine uygulanmış olduğu hâlde Allah'a kavuşursa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen haberde bildirildiği üzere bu onun kefâretidir.

39- Kim de kendileri sebebiyle cezayı hak ettiği günahlarda ısrar eder hâlde ve onlardan tevbe etmeksizin Allah'ın huzuruna çıkarsa onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse ona azâb eder. Dilerse onu bağışlar.

40- Kim O'nun huzuruna kâfir olarak çıkarsa ona azâb eder, onu bağışlamaz.

41- Recm, muhsan (evli ya da evlilik geçirmiş) olduğu hâlde zinâ eden kimse için itirafta bulunduğu ya da aleyhinde beyyine ortaya konulduğu takdirde haktır. Hem Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem de râşid imamlar recmi uygulamışlardır.

42- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini küçümserse, ondan sâdır olan bir fiilden dolayı ona buğz ederse ya da onun kötülüklerini anarsa onların hepsi için Allah'tan rahmet dileyene ve onlara karşı kalbinde herhangi bir hastalık bulunmayana kadar bidatçidir.

43- Nifâk küfürdür; Allah'ı inkâr etmek, O'ndan başkasına ibâdet etmek, bununla beraber İslâm'ı açığa vurmaktır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanındaki münâfıklarda olduğu gibi...

---

[240] "t" ve "m"de geçmektedir.

[241] "onun için endişe ederiz" kısmı "t" ve "m"de yoktur.

[242] "t"de "kötülük işleyen kimse için günahından endişe ederiz" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım matbû nüshadandır.

44- "Üç şey vardır ki kimde bulunursa o kimse münâfıktır"[243] hadisi [ve benzeri hadisler][244] şiddetli şekilde sakındırmak içindir. Bunları rivâyet eder, tefsîr etmeyiz. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin."[245]

"İki müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri zaman öldüren de öldürülen de ateştedir.[246]

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."[247]

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu söz mutlaka ikisinden birine döner."[248] "Nesepten teberrî etmek az da olsa Allah'a küfürdür."[249]

Bu hadisleri ve bunlara benzeyen sahih ve mahfuz hadislere, tefsirlerini bilmesek de teslimiyet gösteririz. Bunlar hakkında konuşmayız ve tartışmayız. Bu hadisleri ancak kendileri gibi gelen hadislerle tefsir ederiz. Yine bu hadisleri ancak onlardan daha hak[250] olanlarla reddederiz.

45- Cennet ve cehennem yaratılmıştır. [İkisi de yaratılmış durumdadır.][251] [Buna itikâd etmek de imandandır.][252] Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den "Cennet'e girdim ve bir köşk gördüm" buyurduğu rivâyet edilmiştir.[253] (Yine O'nun şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:) "[Oraya girdim ve orada][254] Kevser'i gördüm."[255]

"Cennete muttali oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve onun ehlinin çoğunlu-

---

[243] Ahmed, 10925; Buhârî, 33; Müslim, 123.

[244] "l"dendir.

[245] Ahmed, 2036; Buhârî, 67; Müslim, 4399.

[246] Ahmed, 20439; Buhârî, 31; Müslim, 7355.

[247] Ahmed, 3903; Buhârî, 48; Müslim, 133.

[248] Ahmed, 4687; Buhârî, 6104; Müslim, 127.

[249] Ahmed (7019) ve İbn Mâce (2744) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[250] "t"de "onlardan daha sağlam olanlarla" diye geçmektedir.

[251] "t"dendir.

[252] "m"dendir.

[253] Buhârî (3242), Müslim (6278). Hadisin tamamı ez-Zühlî (rh)'ın akîdesinde gelecektir.

[254] "m"dendir.

[255] Ahmed, 12008; Buhârî, 6581

ğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm."[256] Kim cennetin ve cehennemin henüz yaratılmadığını söylerse Kur'ân'ı ve Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini yalanlamış olur. Ayrıca onun cennete ve cehenneme iman ettiğini sanmam.

46-Kıble ehlinden muvahhid olarak ölen her bir kimsenin cenâze namazı kılınır ve onun için istiğfâr edilir. İstiğfardan mahrum bırakılmaz. Küçük olsun büyük olsun işlediği bir günahtan dolayı cenâze namazı terk edilmez. Onun işi Allah Teâlâ'ya kalmıştır. Tek olan Allah'a Hamd olsun. Allah'ın salât ve selamı, Muammed'in ve âli'nin üzerine olsun.

***

2. AKÎDE

Musedded b. Muserhed (rh)'ın rivayetiyle

"SÜNNET'İN ASILLARI"

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet'in asıllarını, Sünnet ve itikâd ile ilgili konularda selefin itikadını içermektedir. İbn Teymiyye "Mecmûu'l Fetâvâ"da (5/396) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'in Müsedded b. Müserhed'e gönderdiği risâlesine gelince, bu risâle gerek Ahmed'in ashâbından gerekse başkalarından Hadis ve Sünnet Ehli'nin nezdinde meşhûr bir risâledir. Bu risâleyi kabul ile karşılamışlardır. Ebû Abdullah İbn Batta bu risâleyi "el-İbâne" kitabında zikretmiştir. Kâdı Ebû Ya'lâ gibi birçok kimse bu risâleye itimad etmiştir. (Ahmed) bu risâleyi kendi hattıyla yazmıştır."

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Tabakâtu'l Hanâbile. Kâdı İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi Müsedded b. Müserhed'in tercemesinde isnâdı ile tam olarak zikretmiştir. Bu akîdeyi buradan alırken kitabın el yazması bir nüshasına itimad ettim. Sonra bu nüshayı Useymîn'in tahkîkini yaptığı baskı ile (2/426) karşılaştırdım. Bunu asıl kıldım.

2- Menâkıbu'l İmâm Ahmed. İbnu'l Cevzî bu akîdeyi isnâdı ile tam olarak rivâyet etmiş (s. 224) şöyle demiştir: "Bize Abdulmelik b. Ebi'l Kâsım haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed el-Ensârî haber

---

[256] Buhârî (3241), Müslim (7038). İmrân b. Husayn'dan rivâyet ettiklerine göre Nebi (sas) "Cennete muttali oldum ve ehlinin çoğunluğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum ve ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm " buyurmuştur.

verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. el-Fadl haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Muhammed b. Bişr b. Bekr haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. Muhammed el-Berze'î et-Temîmî tahdis etti, dedi ki: Müsedded'e şu meseleler müşkil geldiği zaman..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna "c" harfi ile işâret ettim.

3- Ebu'l Feth el-Makdisî'nin "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabı. O bu akîdeyi tam olarak nakletmiştir fakat isnâdını zikretmemiştir. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınevi'nin 1425 yılındaki baskısıyla (2/366) karşılaştırdım. Ebu'l Feth el-Makdisî şöyle demiştir: "Hâfız Ebu'l Hasen Alî b. Muhammed el-Berze'î dedi ki: Müsedded'e fitne meselesi müşkil geldiği zaman..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna da "m" harfi ile işâret ettim. "Tabakâtu'l Hanâbile"de bulunanları bu ikisi ile karşılaştırdım. Bu ikisindeki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım. Bir ziyâdenin birinde olup diğerinde olmadığı takdirde bu ziyâdeye dipnotta işâret ettim.

Kâdı İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de şöyle demiştir: Bize Alî, İbn Batta'dan haber verdi, (İbn Batta) dedi ki: Bana Alî b. Ahmed el-Mukri' el-Merâğî el-Merâğa'da tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ca'fer b. Muhammed es-Serendînî tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Muaddil olarak bilinen Hâfız Alî b. Muhammed b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Muhammed et-Temîmî ez-Zerandî tahdis etti, dedi ki:

Müsedded b. Müserhed b. Müserbel'e fitne meselesi ve insanların içerisine düşmüş oldukları kader, râfızîlik, i'tizâl, halku'l Kur'ân ve ircâ konularındaki ihtilâf müşkil geldiği zaman [İmam] Ahmed b. Hanbel'e [*Allah ona rahmet etsin*][257] "Bana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetini yaz" diye mektup yazdı. Onun mektubu [İmam Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'a][258] ulaştığı zaman İmam Ahmed ağladı ve şöyle dedi: "Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve şüphesiz biz Allah'a döneceğiz. Bu Basralı ilim elde etmek için büyük miktarda mal harcadığını söylüyor fakat Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetini bulamıyor!" Sonra ona şunları yazdı:

---

[257] "m"dendir.

[258] "m"dendir.

صورة المخطوط

مخطوط «مختصر الحجة»

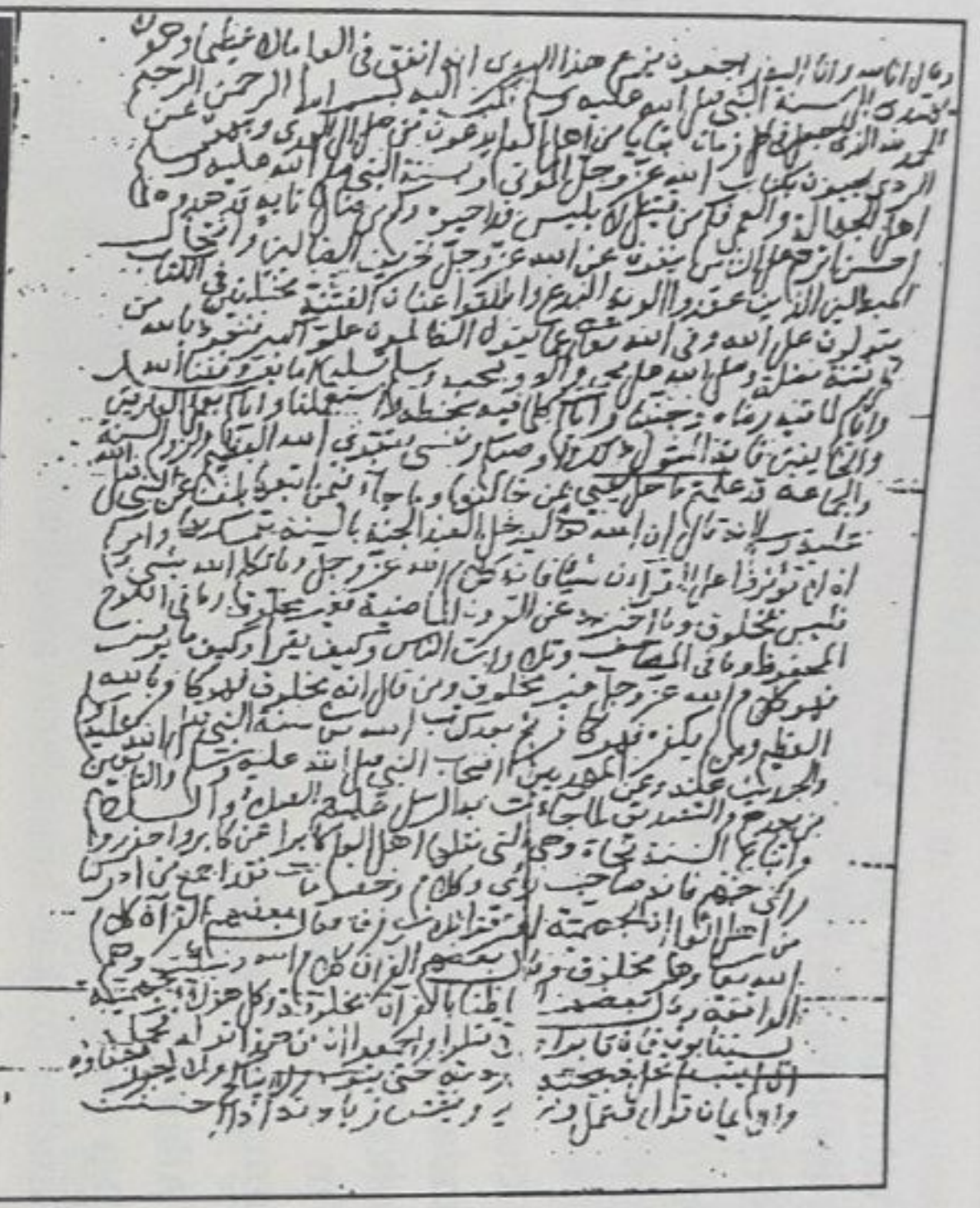

مخطوط الطبقات

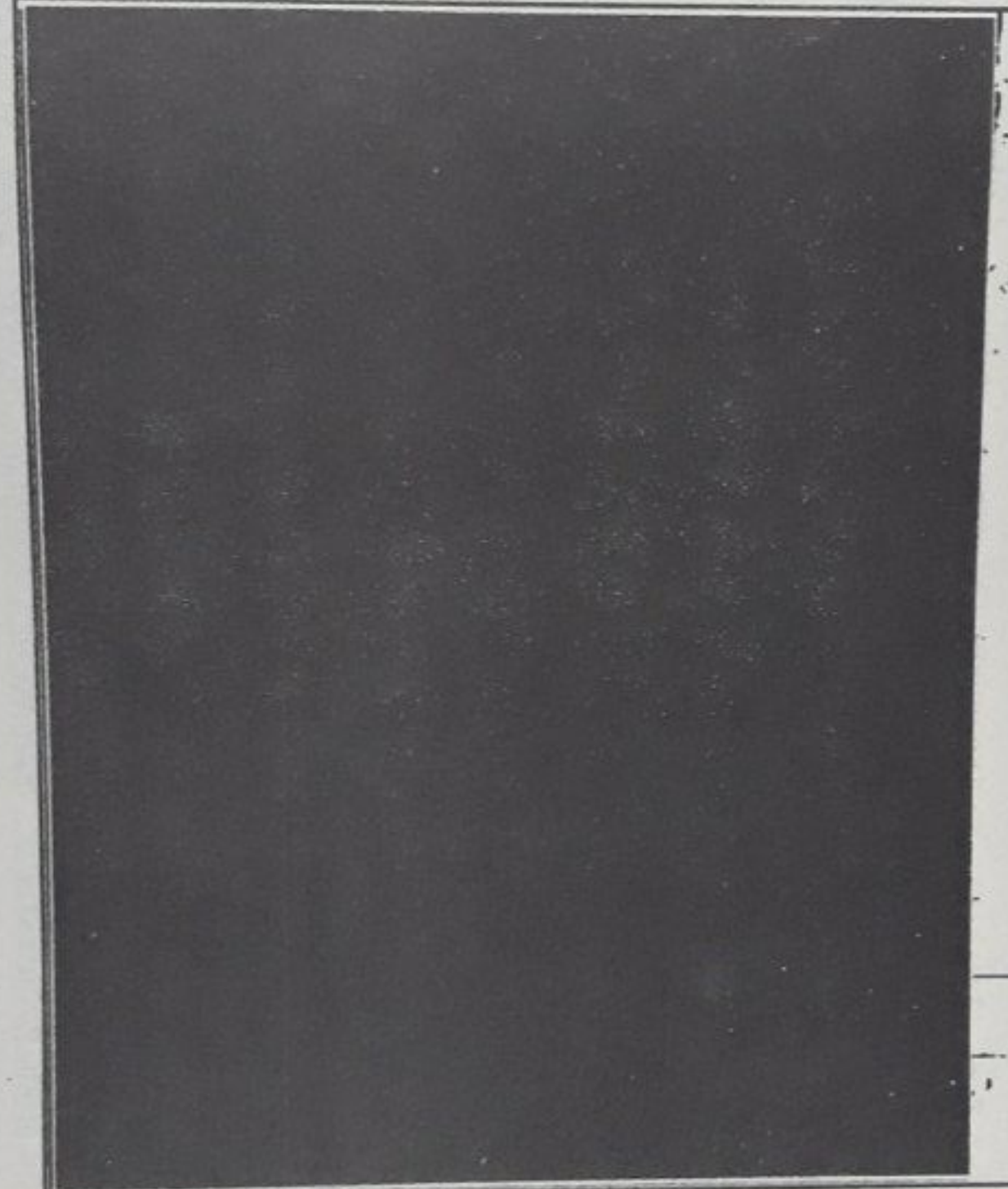

Bismillâhirrahmânirrahîm

1- Her bir zamanda ilim ehlinden; sapıkları hidayete çağıran, helâktan sakındıran[259], Allah [Teâlâ'n]ın kitabıyla ölüleri dirilten, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti ile câhilleri ve helâk olmuşları[260] ihyâ eden bazı kalıntılar var eden Allah'a hamd olsun. Onlar İblis'in öldürdüğü kaç kişiyi diriltmişlerdir! Şaşkın şaşkın dolaşan kaç sapığı doğruya yönlendirmişlerdir! Onların insanlar üzerindeki eserleri ne güzeldir! Onlar Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabını aşırıların tahriflerinden, batıl ehlinin saptırmalarından ve sapıkların tevillerinden uzak tutarlar. Bu aşırı, batıl ehli ve sapık kimseler ki, bidatlerin[261] sancaklarını açmış ve fitnenin yularını[262] salıvermişlerdir: [Kitap konusunda ihtilaf etmekte][263] Allah hakkında ve O'nun kitabı hakkında ilimsizce konuşmaktadırlar. Allah zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir. Şu hâlde biz her türlü saptırıcı fitneden Allah'a sığınırız. Allah'ın salâtı [ve selâmı] Muhammed [Nebî'n]in, [O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.][264] Bundan sonra;

Allah [râzı olduğu bütün işlere][265] bizi ve sizi muvaffak kılsın. Hoşnut olmadığı her şeyden bizi ve sizi uzak eylesin. Bize ve size kendisini bilen ve kendisinden korkan kimselerin amellerini işletsin.[266] O bunların kendisinden istendiği zâttır.

3- Size ve nefsime Azîm olan Allah'tan korkmayı, Sünnet'ten [ve Cemaat'ten][267] ayrılmamayı tavsiye ederim.

---

[259] Asılda "onları helâkten sakındıran" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "c"den ve "m"dendir.

[260] "m"de "körleri" diye geçmektedir.

[261] Asılda "boncuğun" diye geçmektedir(!)

[262] "c"de "fitnenin yularlarını" diye geçmektedir.

[263] "c"de ve "m"de geçmektedir.

[264] "c"de "Muhammed Nebî'nin ve O'nun âlinin..." diye geçerken "m"de "Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının..." diye geçmektedir.

[265] Asılda "kendisine taat olan işlere" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "c"dendir. "m"de ise "içerisinde rızası bulunan işlere" diye geçmektedir.

[266] "c"de şöyle geçmektedir: "Bize ve size kendisine huşû besleyen ve kendisini bilen kimselerin amellerini işletsin..." "m"de ise şöyle geçmektedir: "Bize ve size bilenlerin ve korkanların amellerini işletsin. Çünkü bunu üzerine alan O'dur."

[267] "m"dendir.

4- Ona (yani Sünnet'e) muhâlefet edenin başına neler geldiğini, ona uyanın hakkında nelerin vârid olduğunu biliyorsunuz. [Nitekim] bize Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "Şüphesiz Allah kulu yapıştığı sünnet sebebiyle cennete sokar."[268]

5- Şimdi size hiçbir şeyi Kur'ân'a tercih etmemenizi emrediyorum. Zira o, Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmıdır. Allah'ın konuştuğu şey ise yaratılmış değildir. O'nun geçmiş nesillerden haber verdiği şey yaratılmış değildir. Levh-i Mahfûz'da bulunanlar [yaratılmış değildir][269]. Mushaflarda bulunanlar, insanların tilâvetleri nasıl okunursa okunsun ve nasıl vasfedilirse vasfedilsin Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Onu tekfir etmeyen de kâfirdir.

6- Allah Teâlâ'nın kitabından sonra Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti; O'ndan, O'nun doğru yola iletilmiş ashâbından [ve onlardan sonraki Tâbiîn'den][270] rivâyet edilen hadisler gelir.

7- Resûller ne getirmişse hepsini tasdîk etmek gerekir. [Salât ve selâm onların üzerine olsun.]

8- Sünnet'e ittiba etmek[271] kurtuluştur. Sünnet ilim ehlinin nesilden nesile aktardığı şeydir.

9- Cehm'in görüşünden sakının! Zira o şahsî görüşünün peşinden giden, kelâmcı ve tartışmacı biridir.

10- İlim ehlinden gördüklerimiz Cehmiyye'nin üç fırkaya ayrıldığı hususunda icmâ etmişlerdir.[272] Onlardan bir tâife "Kur'ân, Allah Teâlâ'nın kelâmıdır ve yaratılmıştır[273]" demiştir. Bir tâife "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır" deyip susmuştur ki bunlar mel'ûn Vâkıfe'dir. Onlardan bazıları da "Kur'ân'ı telaffuzlarımız yaratılmıştır" demiştir. Bunların tamamı Cehmiyye'dir ve

---

[268] Senedinde zayıflık bulunan bir hadistir. Bu hadisi "el-İbânetu's Suğrâ" kitabındaki (eser no: 10) tahkîkimde tahriç ettim. Orada ayrıca hadisin manasının sahih olduğunu belirttim ve hadisin şâhidlerini zikrettim.

[269] "m"dendir.

[270] "m"dendir.

[271] Asılda "O'nun sünnetine ittiba etmek" diye geçmektedir.

[272] "c"de şöyle geçmektedir: "Cehmiyye'ye gelince ilim ehlinden gördüklerimiz icmâen şöyle demişlerdir: Cehmiyye üç fırkaya ayrılmıştır..."

[273] "m"de "Allah'ın yaratılmış kelâmıdır" diye geçmektedir.

bunlar kâfirlerdir. Tevbeye dâvet edilirler. Tevbe ederlerse ne âlâ, etmezler ise öldürülürler.

11- İlim ehlinden gördüklerimiz icma etmiştir ki bu görüşte olan kimsenin [hükmü tevbe etmediği takdirde şudur: Tevbe edene kadar ridde-tinden dolayı kestiği helâl olmaz, onunla evlenilmez ve hükmü geçerli ol-maz.][274]

12- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. İyilik yaptığın zaman artar, kötülük yaptığın zaman azalır.

13- Kişi iman dâiresinden çıkıp İslâm dâiresine girer. [Eğer tevbe ederse imana geri döner.][275] Azîm olan Allah'a şirk koşmadıkça, Allah'ın farizalarından bir farizayı inkâr edip reddetmedikçe onu İslâm'dan hiçbir şey çıkarmaz. Eğer onu tembelliğinden ya da gevşekliğinden dolayı terk etmişse Allah'ın meşietine kalmıştır. Dilerse ona azâb eder. Dilerse onu affeder.

14- Mel'ûn Mu'tezile'ye gelince ilim ehlinden gördüklerimiz onların günah sebebiyle (insanları) tekfir ettiği hususunda icmâ etmiştir. Kim bu görüşleri hususunda onlardan taraftaysa Âdem'in kâfir olduğunu, Yûsuf'un kardeşlerinin babaları Ya'kûb *(aleyhisselam)*'a yalan söyledikleri zaman kâfir olduklarını söylemiş olur.

15- Mu'tezile bir taneyi çalan kimsenin kâfir olacağı[276], hanımının kendisinden ayrılacağı ve önceden haccetmişse yeniden haccetmesi gerek-tiği üzerinde icmâ etmiştir. Bu sözü söyleyen kimseler kâfirdirler. [Onlara uygulanacak hüküm tevbe etmedikleri sürece kendileriyle konuşulmaması, kestiklerinin yenmemesi,][277] kendileriyle evlenilmemesi, şehâdetlerinin kabul edilmemesidir.

---

[274] Asılda şöyle geçmektedir: "Tevbe etmezse onunla evlenilmez, hükmü geçerli olmaz ve kestiği yenmez."

"m"de de şöyle geçmektedir: "Tevbe etmezse kestiği helâl olmaz ve hükümleri de geçerli olmaz."

Yukarıda yazdığım "m"dendir.

[275] İki parantez arası "m"dendir.

[276] "c" ve "m"de "cehennemlik olduğu" diye geçmektedir.

[277] İki köşeli parantez arası "m"dendir.

16- Râfıza'ya gelince ilim ehlinden gördüklerimiz onların "Alî b. Ebî Tâlib, Ebû Bekir'den fazîletlidir, Alî Ebû Bekir'den önce müslüman olmuştur" dedikleri hususunda icmâ etmiştir. Kim Alî b. Ebî Tâlib'in, Ebû Bekir'den daha fazîletli olduğunu söylerse Kitab'ı ve Sünnet'i reddetmiş olur. Zira Allah *(Azze ve celle)* *"Muhammed Allah'ın resûlüdür, O'nunla birlikte olanlar..." (Fetih, 29)* buyurmuştur. Burada Allah Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra Ebû Bekir'i öne geçirmiştir, [Alî'yi öne geçirmemiştir]. Ayrıca Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Eğer bir halîl/dost edinecek olsaydım Ebû Bekr'i halîl edinirdim. Fakat Allah arkadaşımızı halîl edindi."[278] [Bununla kendisini kastediyordu.]

Kim Alî'nin Ebû Bekir'den daha önce müslüman olduğunu söylerse yalan söylemiş olur.[279] Çünkü ilk müslüman olan kişi Abdullah b. Osmân Atîk b. Ebî Kuhâfe (yani Ebû Bekir)dir. O gün o, otuz beş yaşındaydı. Alî ise yedi yaşındaydı, farizaların ve hadlerin ahkâmı üzerinde cârî değildi.

17- Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kazaya ve kadere [bunların Allah'tan olduğuna][280] iman ederiz.

18- Yine Allah Teâlâ'nın mahlûkâtı yaratmadan önce cenneti yarattığına ve onun için bir ehil yarattığına iman ederiz. Onun nimetleri süreklidir. Kim cennetten bir şeyin son bulacağını söylerse kâfirdir. Yine O mahlûkâtı yaratmadan önce cehennemi yaratmış ve onun için bir ehil yaratmıştır. Onun azâbı da süreklidir.

19- Cennet ehli Rablerini kesinlikle görecektir.

20- Allah *(Azze ve celle)* Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatiyle bazı toplulukları cehennemden çıkaracaktır.

21- Allah Teâlâ, Mûsâ ile gerçekten konuşmuş, İbrâhîm'i de halîl edinmiştir.

22- Sırât haktır.

23- Mîzân haktır.

---

[278] Ahmed (4121), Buhârî (466) ve Müslim (6247) rivâyet etmiştir. Asılda "...arkadaşımızı halîl edindi, benden sonra nebî yoktur" diye geçmektedir fakat bu ziyâde hadiste yoktur. Bu "c"de ve "m"de de bu şekilde geçmemektedir. Allah en doğrusunu bilir.

[279] "c"de "hata etmiş olur" diye geçmektedir.

[280] "m"dendir.

24- Nebîler haktır.

25- Meryem oğlu Îsâ [Allah'ın kulu,][281] Allah'ın resûlü ve kelimesidir.

26- Havz'a iman etmek gerekir.

27- Şefaat(e iman etmek gerekir).

28- [Arş'a ve Kürsî'ye iman etmek gerekir.][282]

29- Münker'e ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

30- Kabir azâbı(na iman etmek gerekir).

31- Ölüm Meleği'ne, onun ruhları kabzettiğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere döndürüleceğine, (insanların) imandan, tevhidden [ve resûllerden][283] sorguya çekileceklerine iman etmek gerekir.

32- Sûr'a üfürüleceğine iman etmek gerekir. Sûr, İsrâfîl *(aleyhisselam)*'ın içerisine üfüreceği bir boynuzdur.

33- Medîne'deki kabir Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabridir ve yanında Ebû Bekir [es-Sıddık] ve Ömer [b. el-Hattâb el-Fârûk] vardır. [Allah onlardan râzı olsun.][284]

34- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.

35- Deccâl mutlaka bu ümmet arasından çıkacaktır.

36- Meryem oğlu Îsâ [selâm onun üzerine olsun, gökten] [yeryüzüne] inecek ve onu Lüdd Kapısı'nda öldürecektir.[285]

37- [Ehli Sünnet'ten olan][286] âlimlerin inkâr ettikleri her bir şüphe münkerdir.

38- Bidatlerin tamamından sakının.

---

[281] "m"dendir.

[282] Bu madde sadece "c"dendir.

[283] Sadece "c"dendir.

[284] "m"dendir.

[285] İlk ziyâde "m"den, ikinci ziyâde "c"dendir.

[286] Asılda "Âlimlerin inkâr ettikleri her bir şüphe münkerdir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "m"den ve "c"dendir.

39- Hiçbir göz Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra Ebû Bekir es-Sıddık'tan daha hayırlısına[287], Ebû Bekir'den sonra [Hattâb'ın oğlu] Ömer'den daha hayırlısına, Ömer'den sonra [Affân'ın oğlu][288] Osmân'dan daha hayırlısına, Affân'ın oğlu Osmân'dan sonra Alî b. Ebî Tâlib'den daha hayırlısına bakmamıştır. Allah onların hepsinden râzı olsun. Sonra Ahmed "Onlar -Allah'a yemin ederim ki- doğruya iletilmiş râşid halîfelerdir" dedi.

40- On kişinin [Allah onlardan râzı olsun] cennetlik olduğuna şehâdet etmemiz[289] gerekir ki bunlar şunlardır: Ebû Bekr [es-Sıddık], Ömer [b. el-Hattâb], Osmân [b. Affân], Alî [b. Ebî Tâlib], Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ez-Zührî, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh...[290]

41- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kimin cennetlik olduğuna şâhitlik etmişse onun cennetlik olduğuna şâhitlik ederiz.

42- Namazda elleri kaldırmak hasenelerdeki bir ziyâdedir.

43- İmam *"ve le'ddâllîn"* dedikten sonra "âmîn" sesli söylenir.

44- [Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir.

45- Onlara karşı kılıçla isyân etmeyiz. Fitne zamanında da savaşmayız.

46- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği on kişi hâricinde müslümanlardan herhangi biri hakkında "Falan cennetliktir" ve "Falanca cehennemliktir" diye yemin etme!

47- Allah Teâlâ Semî'dir (İşiten'dir), Alîm'dir (Bilen'dir). Allah kendisini neyle vasıflandırmışsa biz de O'nu onunla vasıflandırırız. O kendisinden neyi nefyetmişse sen de O'ndan onu nefyet.[291]

48- Hevâlardan, cidâlden ve hevâ ehliyle tartışmaktan sakının![292]]

---

[287] "e"de "daha fazîletlisine" diye geçmektedir. Bundan sonra gelecek "daha hayırlısına" lafızlarında da aynı şey söz konusudur.

[288] "m"dendir.

[289] "m"de "şehâdet etmeniz" diye geçmektedir.

[290] Köşeli parantez içindekiler "m"dendir.

[291] "m"de böyle gelmiştir.
"e"de ise şöyle geçmektedir: "Allah kendisini neyle vasıflandırmışsa siz de O'nu onunla vasıflandırın. O kendisinden neyi nefyetmişse siz de O'ndan onu nefyedin."

[292] Bu madde Tabakât'ta bulunmamaktadır.

49- Şu kıblenin ehlinden olan herkesin cenâze namazı kılınır. Hesapları ise Allah *(Azze ve celle)*'ye kalmıştır.

50- Gazveye ya da hacca [çıkan][293] her imam ile beraber çıkılır.

51- [İyi olsun günahkâr olsun herkesin arkasında][294] namaz, cuma namazı ve bayram [namazları] (kılınır).

52- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının kötülüklerini konuşmamak gerekir. Onların fazîletlerini dile getirin. Aralarındaki anlaşmazlıklar hususunda da dilinizi tutun.

53- Dînin hususunda bidat ehlinden biriyle istişâre etme ve onunla yol arkadaşlığı yapma.

54- Bir velî, bir tâlib ve iki âdil şâhid bulunmadığı sürece nikâh olmaz.

55- Mut'a (nikâhı) kıyâmet gününe kadar haramdır.

56- Kim tek bir lafızda üç talak vermişse câhillik etmiştir. Hanımı kendisine haram olur. Kendisinden başka bir kocayla evlenmedikçe (ve bu kocayla cinsel ilişkiye girdikten sonra ondan boşanmadıkça) ebediyyen kendisine helâl olmaz.

57- Cenâzeler üzerine dört tekbîr getirilir. [Alî b. Ebî Tâlib'in yaptığı gibi][295] beş tekbir getirirse sen de onunla beraber tekbir getir. İbn Mes'ûd "İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir" demiştir.[296]

Ahmed dedi ki: Şâfiî bu hususta bana muhâlefet etti ve "Dördün üzerinde tekbir alırsa namazı iâde eder" dedi. Bana karşı hüccet olarak da Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Necâşî'nin cenâze namazını kıldırdığı zaman onun üzerine dört tekbir almasını getirdi.

---

[292] "m"de böyle gelmiştir.

"c"de ise "Hevâ ehliyle cidâle girmekten sakınınız" diye geçmektedir.

[293] "m"de geçmektedir.

[294] "m"de geçmektedir.

[295] "c"de geçmektedir.

[296] Bunu et-Taberânî "el-Mu'cemu'l Evsat"ta (4019) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (3/45) şöyle demiştir: "Bunu et-Taberânî el-Mu'cemu'l Evsat'ta rivâyet etmiştir. Senedinde Atâ b. es-Sâib vardır ki hakkında konuşulan biridir. Fakat o yine de hadisi güzel bir kimsedir."

58- Süresi yolcu için üç gün ve üç gece, mukîm içinse bir gün ve bir gece olmak üzere mestler üzerine meshetmek câizdir.

59- [Gece ve gündüz namazları iki iki kılınır.

60- Bayramdan sonra namaz yoktur.][297]

61- Mescide girdiğin zaman iki rekât tahiyyetu'l mescid namazı kılmadıkça oturma.

62- Vitir bir rekât olur.

63- Kâmet tek [tek]tir.[298]

64- Ehli Sünnet'i onlardan sâdır olanlara rağmen sevin.

65- Allah bizi de sizi de Sünnet ve Cemaat üzere öldürsün. Allah bizi de sizi de ilme ittiba etmekle rızıklandırsın. Bizi ve sizi sevdiği ve razı olduğu şeylere iletsin.

* * *

3.AKÎDE

El-Hasen b. İsmail er-Rab'i (rh)'ın rivayetiyle

"SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI"

Akîdenin Özeti: Bu akîde, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Tabakâtu'l Hanâbile. Müellif akîdeyi tam olarak isnâdı ile rivâyet etmiştir. Akîdeyi buradan alırken el yazması bir nüshaya itimad ettim. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile (1/349) karşılaştırdım.

2- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâm Ahmed"i. O (s. 241-242) şöyle demiştir: "Bize el-Muhammedân b. Abdulmelik ve İbnu Nâsır haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. el-Hasen el-Muaddil haber verdi. İbnu Nâsır dedi ki: Bize el-Mübârek b. Abdulcebbâr ve Ahmed b. Muzfir et-Temmâr haber verdi, dediler ki: Bize Abdulazîz b. Alî el-Kırmîsîsî haber verdi, dedi ki: Bize

---

[297] "m"de geçmektedir.

[298] "m"de geçmektedir.

Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed el-Hâfız tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b. İsmâîl er-Rab'î tahdis etti..." Sonra akîdenin tamamını zikretmiştir. Buna "m" harfi ile işâret ettim.

3- Ebû Tâhir es-Selefi'nin (v. 576) "Meşyehatu'l Muhaddisîne bi-Bağdâd" isimli kitabı. O bu kitabında şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebu'l Hasen el-Mubârek b. Abdulcebbâr es-Sayrafi kıraat yoluyla 'Bana, vallahi bunu elde etmek için yolculuk etsen boşuna yolculuk etmiş olmazsın, diyerek- haber verdi, dedi ki: Bize Abdulazîz b. Alî el-Ezcî haber verdi, dedi ki: Bekr b. Muhammed b. Ahmed b. Alî el-Müfid'i üç yüz yetmiş iki senesinde şöyle derken işittim: Bize el-Hasen b. İsmâîl er-Rab'î haber verdi, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle dedi..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Buna da "ş" harfi ile işâret ettim.

Tabakât'ta bulunanları asıl kıldım. Sonra onları "Menâkıb"da ve "Meşyeha"da bulunanlarla karşılaştırdım. Bu ikisinde bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

Mülâhaza: "Meşyeha"nın nüshasında birçok belirgin tashîf vardır. Dipnotları az tutmak adına bunlara işâret etmedim.

İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de şöyle demiştir: Bize el-Mübârek haber verdi, dedi ki: Bize Abdulazîz el-Ezcî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Müfîd tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hasen b. İsmâîl er-Rab'î tahdis edip şöyle dedi: -Ehli Sünnet'in imamı ve mihnetin altında[299] [Allah azze ve celle için] sabreden zât- Ahmed b. Hanbel bana dedi ki:

Tâbiîn'den doksan[300] zât, müslümanların imamları, selefin önderleri ve büyük şehirlerin fakihleri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'în kendisi üzerine vefât ettiği Sünnet'in şunlar olduğu üzerinde icma etmişlerdir:

1- Öncelikle Allah *(Azze ve celle)*'nin kazâsına rızâ göstermek, O'nun emrine teslim olmak, O'nun hükmüne sabretmek[301], Allah'ın emrettiklerini yapmak, Allah'ın yasaklarından uzak durmak [ve ameli yalnız Allah için yapmak].

2- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

---

[299] "ş"de "mihnet zamanında" diye geçmektedir.

[300] "m" ve "ş"de "yetmiş" diye geçmektedir.

[301] Menâkıb'da "O'nun hükmünün altında sabretmek" diye geçmektedir.

3- Din hususunda tartışmayı, cidâli [ve husûmeti] terk etmek gerekir.

4- Mestler üzerine meshetmek câizdir.

5- İyi olsun günahkâr olsun her halîfe ile cihâd edilir.

6- Kıble ehlinden ölen herkesin cenâze namazı kılınır.

7- İman söz ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

8- Kur'ân Allah'ın nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbine indirilmiş ve -nasıl okunursa okunsun- yaratılmamış kelâmıdır.

9- Adâletli davransa da zulmetse de sultanın sancağının altında sabretmek gerekir.

10- Kişi, zulmetseler bile emirlere karşı kılıç ile isyân etmez.

11- Büyük günahları işleseler bile tevhid ehlinden kimseyi tekfir etmeyiz.

12- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak gerekir.

13- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en fazîletlileri Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Rasulullah'ın amcasının oğlu Alî'dir.

14- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamına, O'nun evlâdına, eşlerine ve akrabalarına Allah'tan rahmet dilenir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

İşte Sünnet budur. Ondan ayrılmayın, selâmette olun. Onunla amel etmek hidâyet[302], onu terk etmek ise dalâlettir.

* * *

[302] Menâkıb'da "bereket" diye geçmektedir.

صورة المخطوط من «طبقات الحنابلة»

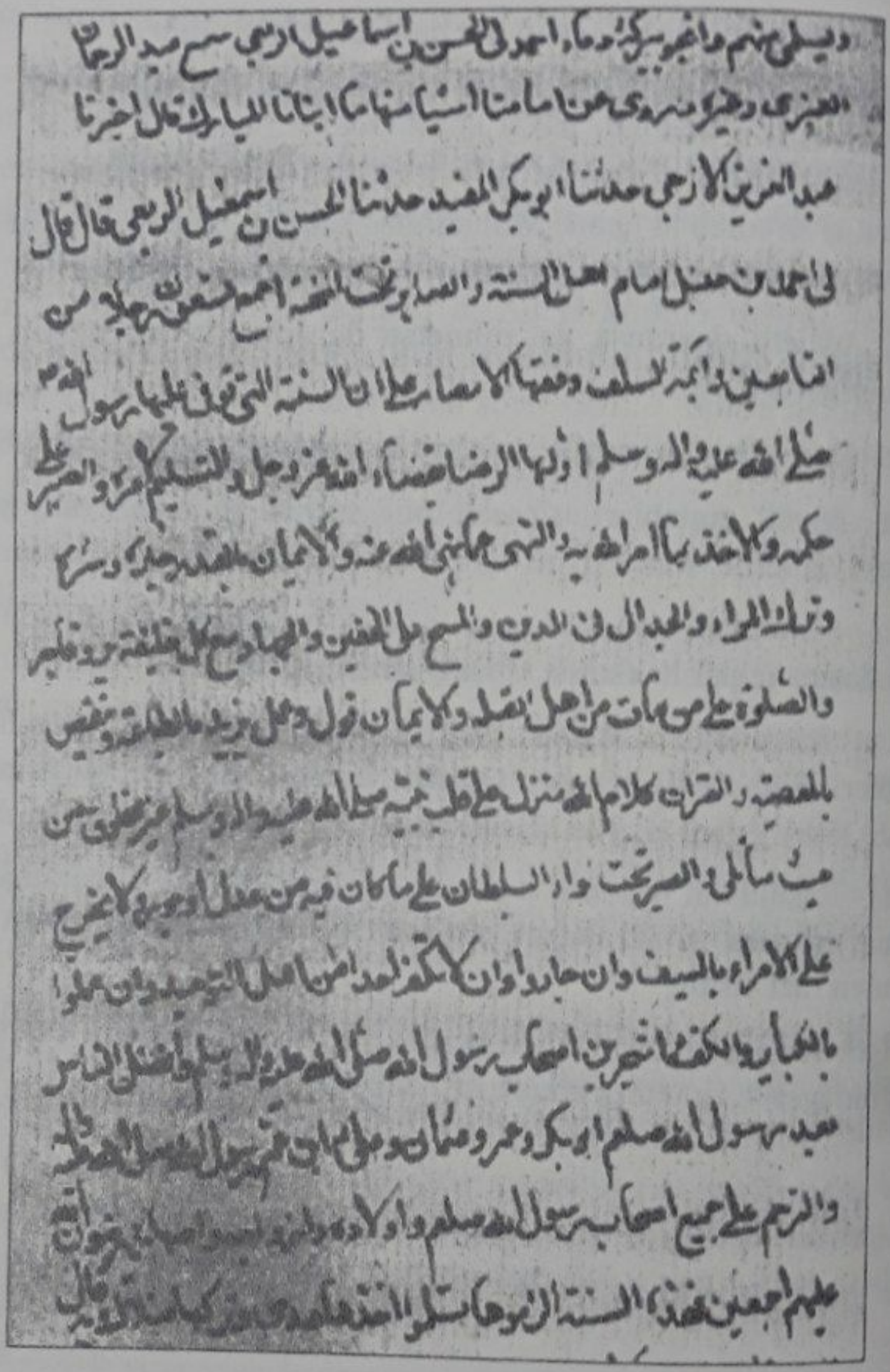

4. AKÎDE

Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî (rh)'ın rivayetiyle

"SÜNNET EHLİ MÜMİNİN SIFATI"

Akîdenin Özeti: Bu akîde, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâm Ahmed" (s. 222) isimli kitabı. Müellif bu akîdeyi tam olarak aktarmıştır. Bunu asıl kıldım.

2- Tabakâtu'l Hanâbile. İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî'nin tercemesinde isnâdını zikretmeksizin rivâyet etmiştir. Bu rivâyeti çıkarırken el yazması bir nüshaya itimad ettim ve buna "t" harfi ile işâret ettim.

3- "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" isimli kitap. Ebu'l Feth el-Makdisî bu akîdeyi isnatsız şekilde ve eksik olarak zikretmiştir. Ancak "...el-Fârûk..." kısmına kadar zikretmiştir. Buna da "m" harfi ile işâret ettim. İbnu'l Cevzî "Menâkıbu'l İmâm Ahmed"de şöyle demiştir:

Bize Abdulmelik b. Ebi'l Kâsım haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed el-Ensârî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb, Ahmed b. Hamza ve başkaları haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. Muhammed b. Îsâ haber verdi, dedi ki: Bize Ya'kûb b. İshâk tahdis etti, dedi ki: Bana Hâşimoğulları'nın mevlâsı Saîd b. Hoşnâm tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Yûnus es-Serahsî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle dedi:

Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan müminin sıfatı şudur:

1- Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eder.

2- Nebîlerin ve resûllerin getirdiği her şeyi ikrâr eder.

3- Diliyle açığa vurduğu şeye kalbiyle itikad eder.

4- İmanı hususunda şüphe etmez.

5- Tevhid ehlinden kimseyi günahından dolayı tekfir etmez.

6- Kendisine gizli kalan hususları Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle eder.

7- Bunun durumunu Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle eder.

8- Günahlar hususunda Allah Teâlâ katından bir koruması olduğuna kesin bir inanç beslemez.

9- Hayrıyla şerriyle her şeyin Allah'ın kazâsıyla ve kaderiyle olduğunu bilir.

10- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden olan muhsin kimse için ümit besler, onların günahkârı için de endişe eder.

11- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden hiç kimseyi iyiliği sebebiyle cennete ya da işlediği günah sebebiyle cehenneme yerleştirmez. Tâ ki Allah *(Azze ve celle)* mahlûkâtını dilediği yere yerleştirene kadar...

12- Allah tebâreke ve teâlâ'nın nebîsine arkadaş olarak seçtiği selefin hakkını bilir.

13- [es-Sıddık] Ebû Bekr'i, [Hattâb'ın oğlu el-Fârûk] Ömer'i ve Osmân'ı öne geçirir.[303]

14- Alî b. Ebî Tâlib'in, Talha'nın, Zubeyr'in, Abdurrahmân b. Avf'ın, Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın ve Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl'in diğer sahâbîler üzerindeki hakkını bilir.

Bu dokuz kimse Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber Hirâ Dağı'ndaydı da Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştu:

"Sâkin ol ey Hirâ! Senin üzerinde ancak bir nebî, bir sıddık ve bir şehîd var."[304] Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların onuncusuydu.

15- Küçüğüyle büyüğüyle Muhammed'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler. Onların fazîletlerini dile getirir, aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmaz.

16- İyi olsun günahkâr olsun her emir ile birlikte bayram, korku ve cuma namazlarını kılar, cemaatlere iştirâk eder.

17- Seferde ve hazarda mestler üzerine meshedilir.

---

[303] İki köşeli parantez arası "Muhtasaru'l Hucce"de geçmektedir.

[304] Ahmed (1630), Ebû Dâvûd (4648) ve Tirmizî (3758) rivâyet etmiştir. Müslim de (6328) benzerini Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet etmiştir.

18- Seferde (namaz) kısaltılır.

19- Kur'ân Allah'ın kelâmı ve tenzîlidir, mahlûk değildir.

20- İman söz ve ameldir, artar ve azalır.

21- Cihâd, Allah *(Azze ve celle)*'nin Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği andan itibâren Deccâl ile savaşacak son tâifeye kadar geçerlidir. Zulmedenin zulmü onlara bir zarar vermez.

22- Alışveriş, Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere kıyâmet gününe dek helâldir.

23- Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir.

24- Müslümanların imamlarının salâhı için duâ edilir.

25- Onlara karşı kılıcın ile isyân etme.

26- Fitne zamanında savaşma. Evinden çıkmazsın.

27- Kabir azâbına iman etmek gerekir.

28- Münker'e ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

29- Havz'a ve şefaate iman etmek gerekir.

30- Cennet ehlinin Rableri tebâreke ve teâlâ'yı göreceklerine iman etmek gerekir.

31- Muvahhidlerin küle dönüştükten sonra cehennemden çıkacaklarına iman etmek gerekir.]

Nitekim bu konularda Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadisler vârid olmuştur. Bunları doğrulayıp bunlara iman ederiz. Bunlara karşı misâller getirmeyiz. Bu, her bir bölgedeki selef âlimlerinin üzerinde icmâ etmiş oldukları şeydir.

صورة المخطوط من «طبقات الحنابلة»

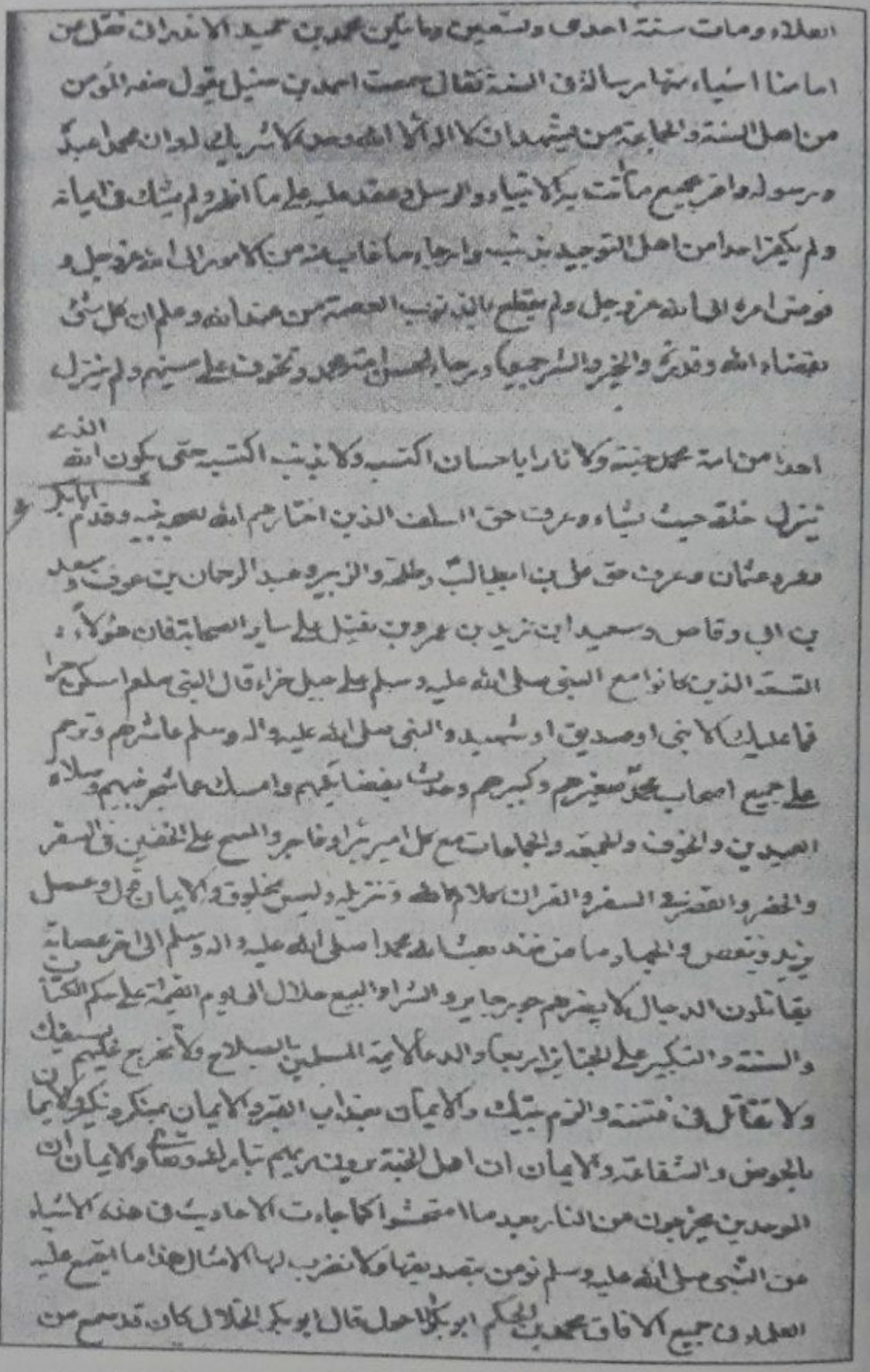

Muhammed b. Humeyd el-Enderâbî'nin rivayetiyle Sünnet Ehli Müminin Sıfatları.

5. AKÎDE

Muhammed b. Avf (rh)'ın rivayetiyle

"SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI"

Akîdenin Özeti: Bu akîde, İmam Ahmed'in içerisinde Ehli Sünnet'in üzerinde ittifak etmiş oldukları itikad esaslarını zikrettiği muhtasar bir akîdedir. Yine bu akîdede İmam Ahmed'in sözleri arasında şöhret bulmayan bazı tembihler vardır ki yeri geldiğince bunlara dikkat çektim.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile"sinden çıkardım. Müellif bu akîdeyi Muhammed b. Avf'ın tercemesinde tam olarak fakat isnatsız şekilde zikretmiştir. Bunu çıkarırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile (2/339) karşılaştırdım.

İbn Ebî Ya'lâ şöyle demiştir: Ahmed es-Sencî'nin hattından isnâdı ile naklediyorum: O dedi ki: Muhammed b. Avf'ı şöyle derken işittim: Ahmed b. Hanbel bana şunu yazdırdı:

1- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğuna dâir bir hadis gelmiştir: "Kim Allah'a kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş olarak kavuşursa şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Kim O'na dünyada iken o günahın haddi kendisini uygulanmış olduğu hâlde kavuşursa bu onun kefâreti olur."

Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle bir hadis vârid olmuştur: "Kim de O'na (günahında) ısrar eder hâlde, kendileri sebebiyle cezayı hak ettiği günahlardan tevbe etmeksizin kavuşursa, onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse ona azâb eder, dilerse onu bağışlar."[305] İslâm ve Sünnet üzere vefât ettiği takdirde...

---

[305] Ahmed (22678), Buhârî (18) ve Müslim (4481) Ubâde b. es-Sâmit (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Rasulullah (sas)'in yanında bir mecliste bulunuyorduk. Buyurdu ki: "Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınız, zina etmeyeceğiniz, hırsızlık yapmayacağınız, hakkı ile olması hâriç Allah'ın haram kıldığı cana kıymayacağınız üzerine bana biat edin. Kim bunlara tam olarak bağlı kalırsa onun ecri Allah'ın üzerinedir. Kim bunlardan birini işlemiş de bunun karşılığında cezalandırılmışsa bu onun için bir kefârettir. Kim bunlardan birini işlemişse ve Allah da onu örtmüşse, artık onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse onu affeder, dilerse ona azâb eder."

2- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini küçük görür, kendisinden sâdır olan bir şeyden dolayı ona buğzeder ya da onun kötülüklerini anarsa; onların tamamı için Allah'tan rahmet dilemedikçe ve kalbi onların tamamına karşı selîm olmadıkça Cemaat'in dışına çıkmış bir bidatçi olur.

3- Nifak Allah'a küfretmektir. Kişinin Allah'a küfretmesi, O'ndan başkasına ibâdet etmesi, bununla beraber İslâm'ı açığa vurmasıdır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki münâfıkların durumu gibi... Onlardan küfrünü açığa vuran kimse öldürülür. Bu (nifâk,) vârid olan "Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa o kimse münâfıktır..." gibi hadislerdekinden farklıdır. Bu hadis sert bir şekilde sakındırma içindir. Geldiği gibi rivâyet edilir. Hiç kimsenin bunları tefsîr etmesi câiz değildir. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin!"

"İki müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri zaman öldüren de öldürülen de ateştedir."

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu mutlaka ikisinden birine döner."

"Az da olsa nesepten teberrî eden kimse(nin yaptığı) Allah'a küfürdür."[306] Bu ve bunlara benzeyen sahih ve mahfuz hadislere, tefsirlerini bilmesek de teslim oluruz. Bunlar hakkında konuşmayız ve tartışmayız. Ancak geldiği gibi rivâyet ederiz. Bunlara iman ederiz. Bunların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere hak olduğunu biliriz ve bunlara teslimiyet gösteririz. Bunları reddetmeyiz.

4- Kıble ehlinden hiç kimsenin cenâze namazını, -küçük olsun büyük olsun- işlediği bir günahtan ötürü terk etmeyiz. Ancak Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerini İslâm'ın dışına çıkardığı ve kendileri hakkında "Onların arkasında namaz kılmayın, onların cenâze namazını da kılmayın"[307] buyur-

---

[306] Bu hadislerin tamamı sahihtir. Tahriçleri İmam Ahmed'in birinci akîdesinde geçmişti.

[307] Bu hadis Râfizîler hakkında rivâyet edilmiştir. Nitekim "el-İlelu'l Mütenâhiye"de (260) Enes (ra) kanalıyla Nebi (sas)'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah benim için bazı arkadaşlar ve akrabalar seçmiştir. Şüphesiz âhir zamanda onlara buğzeden bir topluluk olacaktır. Onlarla beraber yemeyin ve içmeyin. Onların cenâze namazını kılmayın. Onların arkasında namaz kılmayın." İbn Hibbân bu rivâyet hakkında "Bâtıl ve asılsız bir haberdir" de-

duğu bidat ehlinden olması müstesnâ ki bunlar Kaderiyye, Mürcie, Râfıza ve Cehmiyye'dir.[308]

5- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen sahih hadislerde geçtiği gibi Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbini görmüştür. Bu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den me'sûr olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Katâde İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. Bunu Hakem b. Ebân el-Adenî İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. [Allah ondan râzı olsun.] Yine bunu el-Yine bunu Alî b. Zeyd Yûsuf b. Mihrân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.[309] Bunlara iman etmek ve bunları doğrulamak gerekir.

6- Yine iman etmek gerekir ki cennet ehli Allah *(Azze ve celle)*'yi ayan beyan görecektir.

7- İnsanlar amelleri ile birlikte tartılacaklardır. Bazılarının sivrisinek kanadı kadar ağırlığı olmayacaktır.

8- Allah tebâreke ve teâlâ kullar ile kendisiyle onlar arasında bir tercüman olmaksızın konuşacaktır.

9- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kapları gökteki yıldızlardan fazla olan bir Havz'ı vardır.

---

miştir. Yine bu hadis Kaderiyye hakkında da rivâyet edilmiştir. Mekhûl kanalıyla rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: Rasulullah (sas) buyurdu ki: "Şüphesiz her ümmetin mecûsîleri vardır. Bu ümmetin mecûsîleri de Kaderiyye'dir. Hastalandıkları zaman onları ziyâret etmeyin. Öldükleri zaman cenâze namazlarını kılmayın." Bu hadis de zayıf bir hadistir. Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (293) bunun tahricini yaptım.

[308] Nebi (sas)'in bu fırkaları tekfir ettiğine dâir herhangi bir sahih hadis yoktur. İmam Ahmed de "Müsned"inde bu fırkaların tekfiri hakkında rivâyet edilmiş olan hadisleri zikretmekten geri durmuştur. O "Fadâilu's Sahâbe" de (651) İbn Abbâs (rhma)'dan şu hadisi rivâyet etmiştir: "Ahir zamanda Râfıza olarak anılan bir topluluk olacaktır. İslâm'ı telaffuz ettikleri hâlde onu reddedeceklerdir. Onları öldürün, çünkü onlar müşriklerdir." Fakat bu zayıf bir hadistir.

Bu fırkaları İslâm'ın dışına çıkarma meselesine gelince İmam Ahmed'den meşhûr olan onun "İman sözdür" diyen Mürcie'yi tekfir etmediğidir. Kaderiyye'ye gelince, onlardan Allah Teâlâ'nın ilmini nefyedenleri tekfir ederdi. Cehmiyye'ye gelince, ondan gelen bütün rivâyetler onların tekfir edildiklerini ve dînin dışına çıkarıldıklarını göstermektedir. İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedia" (286-293) isimli kitabına yazdığım tahkikte İmam Ahmed'in bu fırkaların hükümlerini beyân ettiği sözlerini bir araya getirdim.

[309] İmam Ahmed (rh)'ın ilk akîdesinde bunların tahrici yapılmıştır.

10- Kabir azâbına ve kabir fitnesine (sorgusuna) iman etmek gerekir. Kula; iman, İslâm, Rabbinin kim olduğu, dîninin ne olduğu ve nebîsinin kim olduğu sorulacaktır.

11- Münker'e ve Nekîr'e de (iman etmek gerekir).

12- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cehennemden çıkacak bir topluluğa şefaat edeceğine iman etmek gerekir.

13- Şefaatçilerin şefaatine iman etmek gerekir.

14- Cennetin ve cehennemin şu anda yaratılmış olduklarına iman etmek gerekir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen haberde bildirildiği üzere cennet ve cehennem yaratılmıştır: "Cennet'e girdim de orada bir köşk gördüm.", "Kevser'i gördüm.", "Cehenneme muttali oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm..."[310]

Kim cennetin ve cehennemin henüz yaratılmamış olduğunu söylerse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i ve Kur'ân'ı yalanlamış olur. Cenneti ve cehennemi inkâr etmiş olur. Tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, aksi takdirde öldürülür.

15- Yine iman etmek gerekir ki hiç kimsenin şefaat hakkı kalmadığı zaman Allah Teâlâ "Ben merhamet edenlerin en merhametlisiyim" buyuracak, elini cehenneme sokacak ve oradan kendisinden başka kimsenin sayılarını bilmediği kimseleri çıkaracaktır. O dileseydi onların hepsini çıkarırdı.

16- Abdurrahmân b. Âiş el-Hadramî'nin hadisinde şöyle buyrulmuştur: "Sonra elini omuzlarımın arasına koydu da soğukluğunu memelerimin arasında hissettim."[311]

17- "Cehennem durmadan 'Daha yok mu?' der. Tâ ki Rab tebâreke ve teâlâ ona gelip ayağını ona koyar da bunun üzerine o büzüşüp 'Yeter, yeter, yeter, yeter!' der."[312]

Haber Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bu şekilde gelmiştir.

---

[310] Bu hadislerin tahrîci İmam Ahmed'in ilk akîdesinde geçmişti.

[311] Ahmed (22109, 23210) ve Tirmizî (3235) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İmam Buhârî'nin de bu hadisi sahihlediğini naklemiştir. Ayrıca Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (1098) tahrîcime bakılabilir. İbn Sureyc (rh)'ın akîdesinde (43) inşâllah bundan bahsedilecektir.

[312] Muttefekun aleyh bir hadistir. Tahrîci Şâfiî (rh)'ın birinci akîdesinde geçmişti.

18- Kıble ehlinden hiç kimseyi ne cennete ne de cehenneme yerleştirmeyiz. Ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kimseler başka: Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Abdurrahmân b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl.

19- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen haberde geçtiği üzere Âdem Rahmân sûretinde yaratılmıştır. Bunu İbn Ömer, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet etmiştir.[313]

20- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle dediği sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Hiçbir kalp yoktur ki Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasında olmasın."[314]

21- O'nun iki eli de sağdır.[315] Buna iman etmek gerekir. Kim bunlara iman etmez, bunların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere hak olduğunu bilmezse Rasulullah'ı yalanlamış olur. Tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, aksi takdirde öldürülür.

Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şu haber sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Allah Âdem'i yarattığı zaman eliyle Âdem'in sağ tarafına vurdu. Sonra diğer eliyle -ki O'nun iki eli de sağdır- Âdem'in sol tarafına vurdu. Birincisinde 'Cennet ehlinden', diğerinde 'Cehennem ehlinden' buyurdu."[316]

22- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek gerekir.

---

[313] Sahih bir hadistir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne" kitabında (482) tahrîcini yaptım.

[314] Ahmed (6569) ve Müslim (6844) rivâyet etmiştir.

[315] Ahmed (6492) ve Müslim (4748) şu lafızla rivâyet etmiştir: Abdullah b. Amr b. el-Âs'ın rivâyet ettiğine göre Nebi (sas) şöyle buyurmuştur: "Âdaletli davrananlar kıyâmet günü Allah'ın nezdinde Rahmân azze ve celle'nin sağında nurdan minberler üzerinde olacaklardır ki O'nun iki eli de sağdır."

[316] Hadisi bu lafız ile hiçbir yerde bulamadım. Ahmed Müsned'de (27488) Ebu'd Derdâ (ra)'dan Nebi (sas)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Allah Âdem'i yarattığı zaman yarattı, sonra sağ omzuna vurup karıncaya benzeyen beyaz bir zürriyet çıkardı. Sonra sol omzuna vurup küle benzeyen siyah bir zürriyet çıkardı. Sonra sağında bulunanlara 'Cennete, hiç umursamam', sol avcunda bulunanlara da 'Cehenneme, hiç umursamam' buyurdu."

Yine İmam Ahmed (17593) Nebi (sas)'in ashâbından Ebû Abdullah denen bir adamın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasulullah (sas)'i şöyle buyururken işittim: "Allah sağ eliyle bir hapas, diğer eliyle başka bir hapas aldı ve 'Bu bunun için, bu da bunun içindir, umursamam' buyurdu."

23- İman söz ve ameldir. Artar ve azalır. Amelin azlığıyla [azalır], amelin çokluğuyla artar.

24- Kur'ân nasıl işitilirse işitilsin ve nasıl okunursa okunsun Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir.

25- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî'dir.

(Akîdeyi rivâyet eden Muhammed b. Avf dedi ki:) Dedim ki:

"Ey Ebû Abdullah! Onlar senin Osman'a gelince durduğunu söylüyorlar?"

Dedi ki: Vallahi hakkımda yalan söylüyorlar. Ben onlara ancak İbn Ömer'in şu hadisini tahdis ettim: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının arasında kimlerin en fazîletli olduğunu konuşuyorduk da 'Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân' diyorduk. Bu Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kulağına gittiği hâlde buna karşı çıkmıyordu."[317]

Fakat Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Bunlardan sonra hiç kimsenin diğerlerinden daha hayırlı olduğunu söylemeyin" buyurmamıştır. Bu konuda kimsenin elinde bir hüccet yoktur. Kim Osman'a gelince durup dördüncü olarak Alî'yi zikretmezse sünnet üzere değildir ey Ebû Ca'fer![318]

---

[317] Ahmed (4797) rivâyet etmiştir. Sahih bir eserdir. Abdullah'ın "es-Sünne" kitabındaki tahkîkimde (1328 ve sonrası) bu eserin tahrîcini yaptım.

[318] Hallâl "es-Sünne"de (590) İmam Ahmed'in Alî (ra)'ın dördüncü olarak zikredilip zikredilmeyeceği meselesi hakkındaki kavillerini bir araya getirmiş, ondan rivâyet edilen kavillerin en meşhurunun Osmân (ra)'a gelince durmak olduğunu beyân etmiştir. Bazı âlimler onun dördüncü olarak Alî'yi de zikrettiğini ve "Kim Alî'yi de söylerse sünnet ehlidir" dediğini rivâyet etmişlerdir. Hallâl bu kavillerin arasını cem etmiş "Bunların hepsi söyledikleri üzere sahihtir" demiş, sonra her bir rivâyetin nasıl anlaşılması gerektiğini beyân etmiştir.

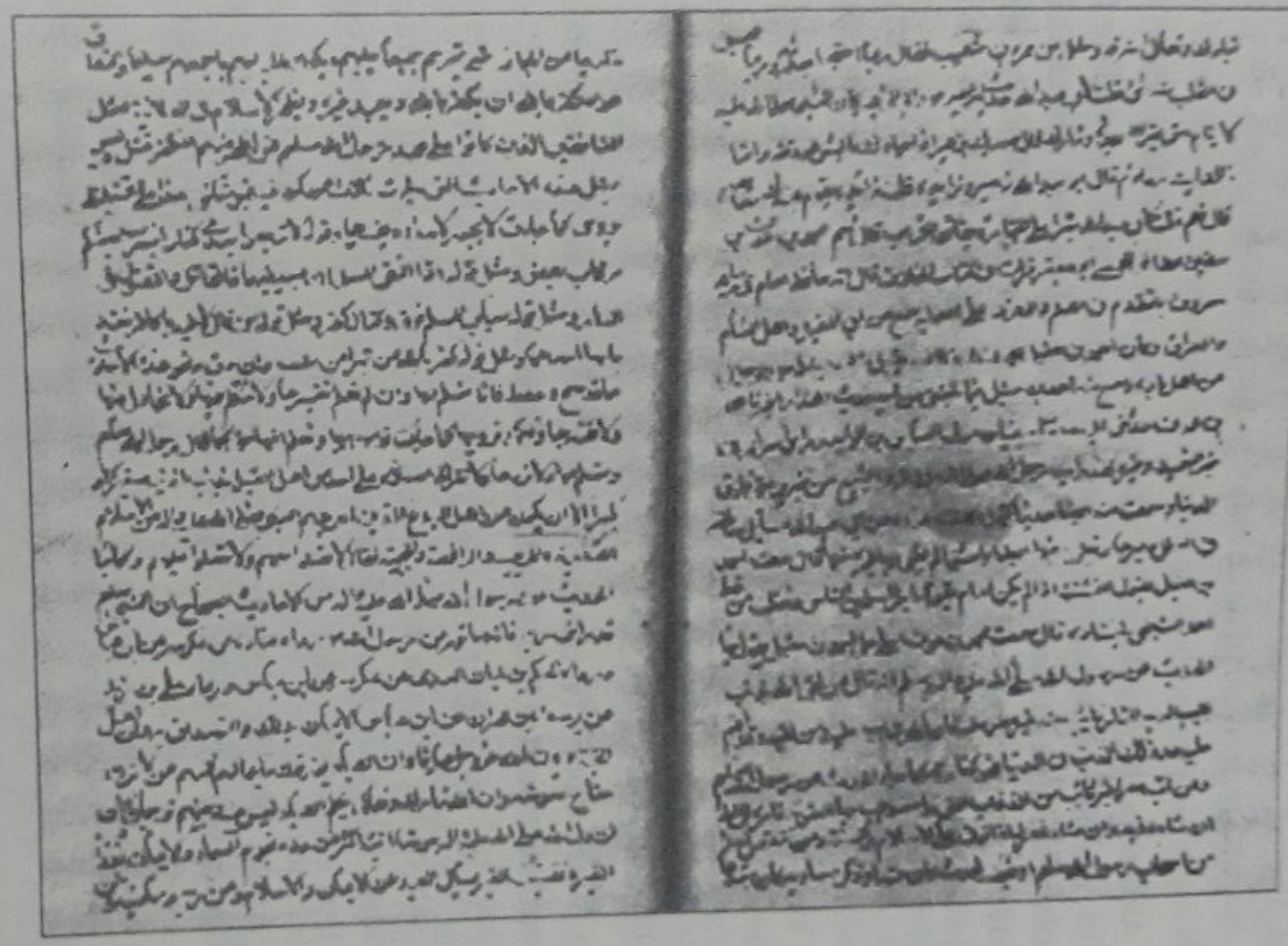

Muhammed b. Avf (rh)'un rivayetiyle Usulus Sünne.

6. AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet ve itikad ile ilgili önemli konularda İmam Ahmed *(rahimehullah)*'a sorulan meseleleri içermektedir. Bu meseleler, Ehli Sünnet'i onların dışındaki bidat ve hevâ ehlinden ayırt eden meselelerdir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Hâni' en-Neysâbûrî *(rahimehullah)*'ın "Mesâil"inden (1873) çıkardım. Bunu ondan başka zikredene de vâkıf olamadım. İbn Hâni' şöyle demiştir: Bir adam Ebû Abdullah [İmam Ahmed]'in yanında ona soru sorarken o adamın yanına geldim. Adam şöyle demeye başladı:

1- "Ey Ebû Abdullah! İşin başı İslâm'dır. Müslümanlar hayrıyla şerriyle, acısıyla tatlısıyla kadere iman etmek, O'nun emrine teslim olmak ve O'nun kazâsına rızâ göstermek gerektiği üzerinde icmâ etmişlerdir." Ebû Abdullah "Doğrudur" dedi.

2- Sonra adam ona "İman söz ve ameldir, artar ve azalır, öyle mi?" dedi. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

3- Sonra adam "İyi olsun günahkâr olsun herkesin arkasında namaz kılınır mı?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

4- Adam şöyle dedi: "Sultanla beraber cihâd edilir. Onun sancağı altında sabredilir. Sultana karşı kılıçla veya değnekle isyan edilmez. Kişi günahından dolayı kimseyi tekfir etmez. Öyle mi?" Ebû Abdullah "Sus, kim namazı terk ederse kâfir olur" diye cevap verdi.

5- Adam "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır, kim onun yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir, öyle mi?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" dedi.

6- Adam "Allah *(Azze ve celle)* âhirette görülecektir, değil mi?" diye sordu. Ebû Abdullah "Evet" diye cevap verdi.

7- Adam "Peki kabir azâbı, Münker ve Nekîr?" diye sordu. Bunun üzerine Ebû Abdullah şöyle dedi: "Bunların hepsine iman ederiz. Kim bunlardan birini inkâr ederse cehmîdir."

7. AKÎDE

İmam Ahmed'in "Kur'an'ın Allah'ın Kelâmı Olduğu" Hakkında Halife el-Mutevekkile Gönderdiği Mektup

Akîdenin Özeti: Bu risâle İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın halîfe el-Mütevekkil *(rahimehullah)*'a gönderdiği bir risâledir ki içerisinde "Halku'l Kur'ân" meselesinden söz etmiş ve Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu isbât etmiştir.

İbn Kesîr el-Bidâye ve'n Nihâye'de (10/374) şöyle demiştir: "Halîfe, Ahmed'e bir mektup yazmış, bu mektupta ona doğruyu bulmak ve istifâde etmek amacıyla Kur'ân hakkında söylenmesi gereken sözü sormuştu. Bunu onu hataya sürüklemek, imtihan etmek istediğinden ya da inadından dolayı sormamıştı. Bunun üzerine Ahmed *(rahimehullah)* ona içerisinde Sahâbe'den ve diğer zatlardan gelen eserlerin, ayrıca merfû hadislerin bulunduğu güzel bir mektup yazdı."

Akîdenin Kaynakları:

1- Bu mektubu Abdullah b. Hanbel'in "es-Sünne" kitabından çıkardım. Ben bu kitabı iki el yazması nüshaya bakarak tahkîk etmiştim. Bu kitaba yazdığım tahkîkin mukaddimesinde bu iki nüshadan söz ettim. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya bakabilirsin.

2- Sâlih b. Ahmed'in Mesâil'i. O bu mektubu babasından tam olarak rivâyet etmiştir. Bu rivâyeti alırken "Mesâil"in el yazması bir nüshasına itimad ettim. Mektup "Mesâilu Sâlih"in matbu olan nüshasında 871 numaralı eserdir. Bu mektubu ayrıca Hallâl "es-Sünne"de (1949) ve Ebû Nuaym el-Hılye'de (9/216) Abdullah b. Ahmed tarîkinden rivâyet etmişlerdir.

Ayrıca Hallâl bunu el-Mervezî tarîkinden de (1948) tahriç etmiştir.

Zehebî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (11/286) "Bu risâlenin isnâdı güneş gibidir" demiştir.

Ebû Abdurrahmân Abdullah b. Ahmed *(rahimehullah)* dedi ki: "Biz (mektubun) başı(nı) yazdık sonra ona (Ahmed'e) okuduk."[319]

Yine Ebû Abdurrahmân şöyle dedi: Şeyh bize şöyle demişti: "Bu mektubu Ebu Alî[320] İbn Yahyâ b. Hâkân'a[321] -ki o elçi idi- götürün. Bu

---

[319] Ebû Abdurrahman İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'tır. Bu sözüyle el-Mütevekkil'e gönderilecek olan mektubun mukaddimesini yazdıklarını ve sonra onu babasına arz ettiklerini anlatmak istemiştir.

mektubu ona okuyun. Mektuptan bir şey eksiltmenizi isterse eksiltin. Bir ilâvede bulunursa onu bana geri getirin ki onu bileyim." Bunun üzerine mektubu ona okudum. "Bu mektuba halîfeye duânın ilâve edilmesi gerekiyor, halîfe bu sebeple mutlu olacaktır" dedi. Biz de mektuba bu duâyı ekledik.

Ubeydullah b. Yahyâ b. Hâkân babama şunu yazdı: "-Mütevekkil'i kastederek- Müminlerin Emîri *-Allah saltanatını dâim kılsın-* sana bir mektup yazmamı, bu mektupta Kur'ân meselesi hakkında sormamı emretti. Bu sorunun maksadı imtihan etmek değildir. Bilmek ve anlamaktır."

Sonra babam bana şunu yazdırdı: "Ubeydullah b. Yahyâ'ya... Ey Ebu'l Hasen, Allah her işte âkıbetini güzel eylesin, dünyâda ve âhirette hoşlanılmayan şeyleri senden rahmetiyle uzaklaştırsın. Sana *-Allah senden râzı olsun-* Müminlerin Emîri'nin *-Allah onu te'yîd etsin-* kendisi hakkında soru sorduğu Kur'ân meselesini aklımda bulunanlar ölçüsünde yazmıştım. Ben, Allah *(Azze ve celle)*'den Müminler'in Emîri'ne *-Allah onu azîz kılsın ve onu desteklesin-* olan tevfikini dâim kılmasını niyaz ederim.

İnsanlar bundan önce bâtılın ve derin bir ayrılığın içerisine dalmışlardı. Tâ ki hilâfet Müminlerin Emîri'ne *-Allah onu desteklesin-* geçti. Bundan sonra Allah Teâlâ Müminlerin Emîri vesîlesiyle *-Allah onu azîz kılsın-* her türlü bidati ortadan kaldırdı. İnsanların içerisinde bulundukları zillet ve zindanların darlığı kayboldu gitti. Allah bunların tamamını Müminlerin Emîri vesîlesiyle ortadan kaldırdı ve giderdi. Allah onu azîz kılsın ve ona yardım etsin. Bu müslümanların nezdinde büyük bir yer edindi. Müminler Müminlerin Emîri için Allah *(Azze ve celle)*'ye duâ ettiler. Ben de Allah Teâlâ'dan Müminlerin Emîri hakkındaki sâlih duâlara icâbet etmesini, bunu Müminlerin Emîri için *-Allah izzetini dâim eylesin-* tamamlamasını, niyetini arttırmasını ve üzerinde bulunduğu iş hususunda ona yardım etmesini niyâz ederim." Babam dedi ki:

1- Abdullah b. Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan şöyle dediği zikredilmiştir: "Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."[322]

---

[320] Asılda böyle geçmektedir fakat az ileride künyesinin Ebu'l Hasen olduğu gelecektir. "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da belirtildiği üzere doğru olan da budur.

[321] Bu zât el-Mütevekkil'in vezîri idi. "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"daki tercemesine (13/9) bakılabilir.

[322] İbn Ebî Şeybe "Musannaf"ta (30794), Hallâl da "es-Sünne"de (1953) rivâyet etmiştir.

2- Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'dan nakledildiğine göre bir kaç kişi Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kapısının önünde oturuyordu. Onlardan biri "Allah şöyle buyurmadı mı?" dedi. Abdullah b. Amr şöyle devam etti: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu duydu ve dışarı çıktı. Yüzünde nar tanesi patlatılmış gibiydi. Şöyle buyurdu: "Siz bununla mı, Kitab'ın bir kısmını diğerine vurmakla mı emrolundunuz? Sizden önceki ümmetler ancak bu sebepten dolayı saptılar. Sizin buradakilerle hiçbir alâkanız yoktur. Siz size emredilene bakın ve onunla amel edin. Size yasaklanana bakın ve ondan sakının."[323]

3- Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet edildiğine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür" buyurmuştur.[324]

4- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri olan Ebû Cuheym'den rivâyet edildiğine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kur'ân hakkında tartışmayın. Zira onun hakkında tartışmak küfürdür."[325]

5- Abdullah b. Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Ömer b. el-Hattâb'a bir adam geldi. Ömer ona insanlar hakkında sormaya başladı. Adam "Ey müminlerin emîri, onlardan şu kadar kişi Kur'ân'ı okudu" dedi. Ben de "Vallahi onların bugün Kur'ân hususunda bu derece hızlı olmalarını istemem" dedim. Bunun üzerine Ömer beni sakındırdı ve "Yapma!" dedi. Ben de kederli ve hüzünlü bir şekilde evime gittim. Ben bu hâlde iken bir adam çıkageldi ve "Müminlerin emîrine icâbet et!" dedi. Bunun üzerine dışarı çıktım. Bir de baktım ki kapıda beni bekliyor. Elimden tuttu ve benimle yalnız kaldı. "Az önce adamın söylediği şeyin nesinden hoşlanmadın?" diye sordu. Dedim ki: "Ey müminlerin emîri! Onlar bu kadar hızlı oldular mı onlardan her biri kendi söylediğinin hak olduğunu savunur, herkes kendi söylediğinin hak olduğunu savunduğu zaman birbirleriyle tartışırlar, birbirleriyle tartıştıkları zaman da ayrılığa düşerler, ayrılığa düştükleri zaman da birbirleriyle savaşırlar." Bunun üzerine Ömer "Helâl

---

[323] Ahmed (6668, 6845, 6846) ve İbn Mâce (85) rivâyet etmiştir. Beyhakî "el-Kazâ ve'l Kader"de (355, 356) rivâyet etmiş ve "İsnâdı hasendir" demiştir. Tirmizî de (2133) Ebû Hureyre'den rivâyet etmiş ve "Bu bapta Ömer'den, Âişe'den ve Enes'ten gelen rivâyetler de vardır" demiştir.

[324] Ahmed (7848, 9479, 10143), Ebû Dâvûd (4603), Hallâl (1663, 1959), Sahîh'inde İbn Hibbân (1464) ve Hâkim (2/223) rivâyet etmiştir.

[325] Ahmed (17542) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (7/151) şöyle demiştir: "Bunu Ahmed rivâyet etmiştir. Ricâli Sahîh'in ricâlidir."

olsun sana, ben bunu insanlardan saklıyordum, tâ ki sen dile getirene kadar..." dedi.[326] Babam dedi ki:

6- Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anh)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vakfe mahallinde kendisini hacılara arz ediyor ve şöyle diyordu: "Beni kavmine götürecek bir adam yok mu? Zira Kureyş beni Rabbimin kelâmını tebliğ etmekten men etti."[327]

7- Cubeyr b. Nufeyr *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kur'ân'ı kastederek şöyle buyurdu: "Siz Allah *(Azze ve celle)*'ye O'ndan çıkandan daha fazîletli bir şey ile asla dönemezsiniz."[328]

8- Yine Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'ın Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Kur'ân'ı kastederek şöyle buyurduğunu aktardığı rivâyet edilmiştir: "Kullar Allah *(Azze ve celle)*'ye O'ndan çıkan gibisiyle yaklaşamazlar."[329]

9- Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kur'ân'ı tecrîd edin. Ona Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmından başka bir şey yazmayın."[330]

10- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet edilmiştir: "Şüphesiz bu Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O hâlde onu konulması gereken yerlere koyun."[331]

11- Bir adam Hasen el-Basrî'ye dedi ki: "Ey Ebû Saîd! Ben Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabını okuduğum ve tedebbür ettiğim, sonra da amelime baktığım zaman neredeyse ümidimi kaybediyorum ve ümitsizliğe düşüyorum." Bunun üzerine Hasen ona şöyle dedi: "Şüphesiz Kur'ân Allah *(Azze ve*

---

[326] Ma'mer Câmi'inde (11/217), Hallâl da es-Sünne'de (2013) rivâyet etmiştir. Sahihtir.

[327] Ahmed (15192) ve Ebû Dâvûd (4734) rivâyet etmiştir. Tirmizî de (2925) rivâyet edip "hasen-sahîh- demiştir.

[328] Mürsel bir hadistir. İleride müsned olarak gelecektir.

[329] Ahmed (22306) rivâyet etmiştir. Tirmizî de (2911) rivâyet edip şöyle demiştir: Bu hadis kendisini ancak bu vecihten bildiğimiz garîb bir hadistir. İbnu'l Mubârek, Bekr b. Huneys'in hakkında bazı şeyler söylemiş, son döneminde onu terk etmiştir. Bu hadis ayrıca Zeyd b. Ertâ-Cubeyr b. Nufeyr-Nebî (sas) tarîkiyle mürsel olarak rivâyet edilmiştir."

[330] Abdurrezzâk (7944), İbn Ebî Şeybe (8547), "el-Kubrâ"da Nesâî (10800) ve "el-Mesâhif"te İbn Ebî Dâvûd (407-414) rivâyet etmiştir. Sahihtir.

[331] Abdullah "es-Sünne"de (98-99) rivâyet etmiştir.

celle)'nin kelâmıdır. Âdemoğullarının amelleri de zayıflığa ve kusura meyillidir. Şu hâlde sen amel et ve müjdelen."[332]

12- Ferve b. Nevfel el-Eşceî şöyle demiştir: Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri olan Habbâb'ın komşusu idim. Bir gün elimi tutar olduğu hâlde onunla beraber mescitten çıktım. Dedi ki: "Ey adam, Allah *(Azze ve celle)*'ye gücünün yettiği kadarıyla yaklaş. Şüphesiz sen Allah *(Azze ve celle)*'ye O'na kelâmından daha sevimli olan bir şey ile yaklaşamazsın."[333]

13- Bir adam el-Hakem b. Uteybe'ye "Hevâ ehlini buna ne sürükledi?" diye sordu. O da "Tartışmalar" diye cevap verdi.[334]

14- Muâviye b. Kurre -ki onun babası Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelenlerdendi- şöyle demiştir: "Aman, şu tartışmalardan sakının. Zira bunlar amelleri boşa götürür."

15- Ebû Kılâbe -ki o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birçok kişiyi görmüştür- şöyle demiştir: "Hevâ ehliyle -ya da 'husûmet ehliyle' dedi- oturmayın. Zira onların sizi dalâletleri içine sokmayacaklarından ya da bildiğiniz bazı şeyleri size karışık göstermeyeceklerinden emin olamam."[335]

16- Hevâ ehlinden iki adam Muhammed b. Sîrîn'in yanına girip "Ey Ebû Bekr, sana bir hadis tahdis edelim, ne dersin?" dediler. "Hayır" diye cevap verdi. "Peki, sana Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabından bir âyet okuyalım?" diye sordular. Bunun üzerine "Hayır, ya siz benim yanımdan kalkacaksınız ya da ben kalkacağım" dedi. Bunun üzerine iki adam kalkıp çıktı. Orada bulunanlardan biri "Ey Ebû Bekr, Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabından bir âyet okusa ne olurdu ki?" diye sordu. Muhammed b. Sîrîn buna karşılık şöyle dedi: "Onun bana bir âyet okuyup onu tahrif etmesinden, sonra bunun kalbimde yer etmesinden korktum."

Muhammed sonra şunu ekledi: "Vallahi şu anda olduğum gibi olacağımı bilsem yine onları terk ederdim."[336]

---

[332] Abdullah "es-Sünne"de (111) rivâyet etmiştir.

[333] Abdullah "es-Sünne"de (93) rivâyet etmiştir.

[334] Hallâl (1965), "eş-Şerîa"da Âcurrî (130) ve "el-İbânetu'l Kubrâ"da İbn Batta (562) rivâyet etmiştir.

[335] Dârimî "Sünen"inde (405) rivâyet etmiştir. Bu hadisin tahrîcini "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"da (24) yaptım.

[336] Dârimî "es-Sünen"de (411), Hallâl "es-Sünne"de (1967), Âcurrî "eş-Şerîa"da (127) ve İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (404) rivâyet etmiştir.

17- Yine bidat ehlinden bir adam Eyyûb es-Sahtiyânî'nin yanına geldi ve "Ey Ebû Bekr, sana bir kelime hakkında sorayım mı?" dedi. Bunun üzerine o eliyle göstererek "Hayır, yarım kelime hakkında bile..." diye cevap verdi.[337]

18- [İbn] Tâvûs bidat ehlinden biriyle konuşan bir oğluna "Oğulcuğum, parmaklarını kulaklarına sok ki onun söylediklerini duymayasın" dedi. Sonra "İyice bastır, iyice bastır!" dedi.[338]

19- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Kim dînini tartışmalara malzeme yaparsa sürekli bir yerden bir yere geçer durur."[339]

20- İbrâhîm en-Nehaî şöyle demiştir: "Yanınızda bulunan bir fazîletten dolayı onlardan (yani Sahâbe'den) esirgenip de sizin için hayırlı olan[340] bir şey yoktur."[341]

21- Hasen el-Basrî hevâyı kastederek şöyle derdi: "O bir kalbe karışan en şerli hastalıktır."[342]

22- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri olan Huzeyfe b. el-Yemân *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Allah'tan korkun ey kârîler topluluğu! Kendinizden öncekilerin yolunu tutun. Vallahi istikâmet üzere olursanız çok öne geçmiş olursunuz. Onu terk edip sağa sola saparsanız gerçekten uzak -ya da açık- bir sapıklığa düşmüş olursunuz."[343]

Abdullah dedi ki: Babam *-Allah Teâlâ ona rahmet etsin-* şöyle dedi: İsnadları zikretmemiş olmamın sebebi daha önce etmiş olduğum bir yemindir ki Müminlerin Emîri *-Allah Teâlâ onu te'yîd etsin-* onu biliyor. Bu olmasaydı hadisleri isnadlarıyla zikrederdim.[344]

---

337 Sünen-i Dârimî, 412; eş-Şerîa, 120; el-İbânetu'l Kubrâ, 407

338 Lâlekâî (248) rivâyet etmiştir. İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (405, 1790) rivâyet etmiş, ayrıca "Zira kalp zayıftır" ziyâdesinde bulunmuştur.

339 el-İbânetu'l Kubrâ, 577; Hallâl, 1964

340 Bazı nüshalarda "sizin için saklanan" diye geçmektedir.

341 el-İbânetu'l Kubrâ, 1253; Hallâl, 1542

342 Ahmed "ez-Zühd"de (s. 264) ve Hallâl "es-Sünne"de (1543) rivâyet etmiştir.

343 Buhârî (7282) rivâyet etmiştir.

344 İbnu'l Münâdî şöyle demiştir: "Ahmed ölmeden yaklaşık sekiz sene önce hadis tahdis etmeyi bıraktı. Bunun sebebi şu idi: Mütevekkil bir elçiyle ona selam gönderdi, ondan el-Mu'tezz'i evine almasını ve ona ilim öğretmesini istedi. Buna karşılık Ahmed elçiye şöyle dedi: "Müminlerin emîrine selâm söyle ve ona ölene kadar hiçbir hadisi tam olarak rivâyet etmeyeceğime dâir bir yeminim olduğunu bildir. O daha önce hoşlanmadığım şeylerden beni rahatta kılmıştı. Bu da hoşlanmadığım şeylerdendir." (Tabakâtu'l Hanâbile, 1/27)

23- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Eğer müşriklerden biri senden emân isterse ona emân ver ki Allah'ın kelâmını işitsin. Sonra onu güvende olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen bir topluluktur." (Tevbe, 6)*

24- Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"İyi bilin, yaratmak da buyurmak da ona âittir." (A'râf, 54)* Görüldüğü gibi Allah tebâreke ve teâlâ yaratmaktan söz etmiş, sonra *"buyurmak da..."* buyurmuştur. Böylece buyurmanın yaratmadan başka bir şey olduğunu bildirmiştir.

25- Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Rahmân. Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyânı öğretti." (Rahmân, 1-4)* Görüldüğü gibi O tebâreke ve teâlâ Kur'ân'ın ilminden olduğunu bildirmiştir.

26- Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Ne yahudiler ne de hristiyanlar kendilerinin dînine uymadığın sürece senden asla râzı olmazlar. De ki: 'Hidâyet ancak Allah'ın hidâyetidir.' Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan kesinlikle senin Allah'a karşı bir dostun ve bir yardımcın olmaz." (Bakara, 120)*

27- Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Kitap ehline her türlü âyeti getirsen bile senin kıblene uyacak değillerdir. Sen de onların kıblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kıblesine de uyacak değillerdir. Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan o zaman kesinlikle zâlimlerden olursun." (Bakara, 145)* Demek ki Kur'ân Allah *(Azze ve celle)*'nin ilmindendir. Bu âyetlerde Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelen ilmin Kur'ân olduğuna delil vardır. Zira Allah *(Azze ve celle)* *"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâsına uyarsan"* buyurmuştur.

28- Bizden önce gelip geçen selefimizin bir çoğundan *-Allah onlara rahmet etsin-* şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir: "Kur'ân, Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmıdır ve mahlûk değildir."

29- Benim görüşüm de budur. Ben kelâmcı değilim. Kelâmın bununla bir ilgisinin olduğunu da düşünmüyorum. Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabında ve Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, O'nun ashâbından veya Tâbiîn'den rivâyet edilen hadislerde bir şey varsa o başka. Bunun dışındakilere gelince, bunlar hakkında kelâm etmek övülen bir şey değildir.

30- Ben Allah *(Azze ve celle)*'den Müminlerin Emîri'nin saltanatını dâim eylemesini, onu sâbit kılmasını ve kendisinden bir yardım ile onu desteklemesini niyâz ederim. Şüphesiz O'nun her şeye gücü yeter.

* * *

صورة المخطوط

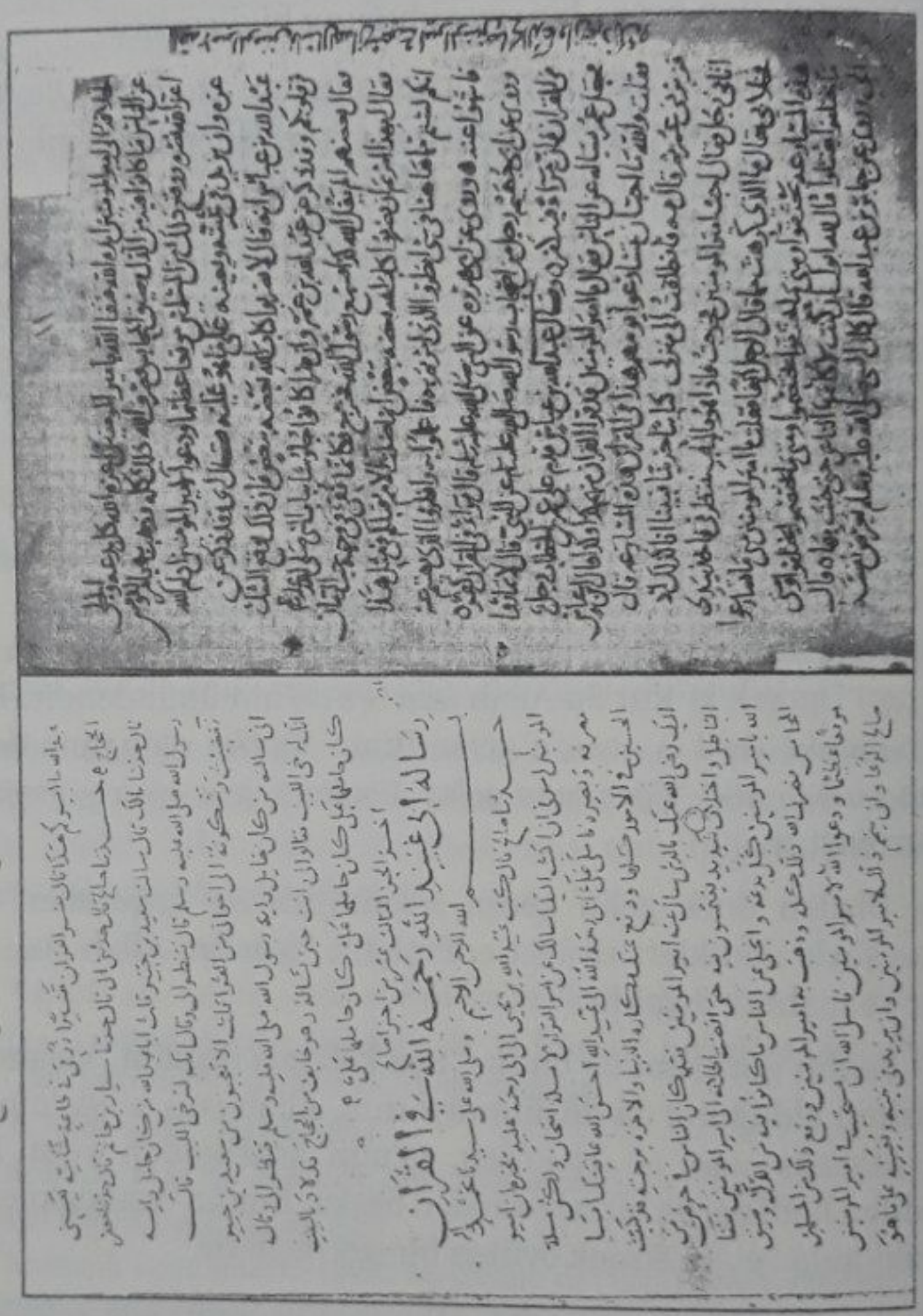

İmam Ahmed'in Halife el-Mutevekkile Gönderdiği Mektup

8. AKÎDE

İman ve Mürcie'ye Reddiye Hakkında

Akîdenin Özeti: Bu akîde imanla ilgili meselelerden biri hususunda verilen cevâbı içermektedir. İmam Ahmed *(rahimehullah)*'a "İman nedir?" diye sorulması üzerine o bu cevâbı yazmış, bu sözün Selef-i Sâlihîn'in kendilerinden sakındırdığı ve sapıklıklarını beyân ettiği ircâ ehlinin sözü olduğunu açıklamıştır. Sonra amellerin onların görüşünün hilâfına imandan olduğu hususunda hadisler ve eserler zikretmiştir. Sonra soru soran kimseyi ircâ ehliyle cidâle girmekten ve tartışmaktan sakındırmış, bunun Sünnet'ten olmadığını söylemiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu risâleyi el-Hallâl *(rahimehullah)*'ın "es-Sünne" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el-Hallâl *(rahimehullah)*'ın "es-Sünne" kitabının el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra onu Fârûk Yayınevi'nin baskısıyla (eser no: 1101) karşılaştırdım.

Hallâl *(rahimehullah)* "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Muhammed b. el-Münzir b. Abdulazîz haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. el-Hasen et-Tirmizî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah imlâ etti, dedi ki:

1- Falân oğlu falandan falan oğlu falana...

Selâmun aleykum. Ben sana karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum ve O'ndan kulu ve resûlü Muhammed'e salât etmesini istiyorum. Bundan sonra;

Allah sana her hususta iyilik ve güzellik versin. Seni ve bizi rahmeti ile her türlü kötülükten selâmette kılsın. Mektubun ve içerisinde bana bildirdiklerin bana ulaştı. Allah'tan bizi ve seni sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını niyâz ederiz.

2- "İman sözdür" diyen kimsenin sözünü zikretmene gelince bu ircâ ehlinin sözüdür. Sonradan çıkarılmış bir sözdür. Bu selefimizin ve kendilerine uyduğumuz kimselerin görüşü değildir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den de imanın söz ve amel olduğunu destekleyen sözler rivâyet edilmiştir.

3- Sonra (Ahmed b. Hanbel) İbn Abbâs'ın Abdulkays heyeti hakkındaki hadisini zikretti.[345]

4- Ayrıca el-Hasen b. Mûsâ'nın hadisini zikretti: O (el-Hasen b. Mûsâ) dedi ki: Bize İbn Lehîa tahdis etti, dedi ki: Bize Usâme b. Zeyd tahdis etti. Onun İbn Şîhâb'dan, onun da Hanzala b. Alî b. el-Eska'dan rivâyet ettiğine göre Ebû Bekir Hâlid b. el-Velîd'i [*Allah onlardan râzı olsun*] (bir seriyyenin başında) gönderdi, ona insanlarla beş şey için savaşmasını emretti, "Kim bu beşinden birini terk ederse nasıl bu beşi için savaşıyorsan onunla o şey için savaş" dedi: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muham-med'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek ve Ramazan orucunu tutmak...[346]

5- Bize Miskîn b. Bukeyr tahdis etti, dedi ki: Bize Sâbit b. Aclân tahdis etti. Onun Suleym Ebû Âmir'den rivâyet ettiğine göre el-Hamrâ heyeti Osmân b. Affân'a [*Allah ondan râzı olsun*] hem kendileri adına hem de arkalarındakiler adına İslâm üzere biat etmeye geldiler. Osmân Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacakları, namazı kılacakları, zekâtı verecekleri, oruç tutacakları ve mecûsîlerin bayramını (kutlamayı) bırakacakları üzere onlardan biat aldı. Onlar "Tamam!" deyince onlarla biatleşti.[347]

6- Ayrıca (Ahmed b. Hanbel) Ömer *(radıyallahu anh)*'ın "Namazı terk edenin İslâm'dan nasîbi yoktur" hadisini zikretti.[348] Onlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonraki hidâyet imamlarıdır.

---

[345] Ahmed "Müsned"inde (2020) isnâdı ile İbn Abbâs (rhma)'dan şunu rivâyet etmiştir: "Abdulkays heyeti Medîne'ye, Rasulullah (sas)'e geldiği zaman..." Hadiste şunlar da geçmektedir: "Bize kendisiyle cennete gireceğimiz ve kendisini arkamızdakilere bildireceğimiz bir şey söyle (dediler). O'na içecekler hakkında da sordular. O da onlara dört şeyi emretti ve onları dört şeyden sakındırdı. Onlara Allah'a imanı emretti. 'Allah'a iman nedir, biliyor musunuz?' buyurdu. 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dediler. Buyurdu ki: 'Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, bir de ganimetin beşte birini vermeniz...'" Bu Sahîhayn'da da rivâyet edilmiştir.

[346] Ahmed "el-Îmân"da (7), el-Adenî "el-Îmân"da (1) rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır. Hanzala b. Alî Ebû Bekr es-Sıddık (ra)'ı görmemiştir.

[347] Ahmed "el-Îmân"da (5), İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (892) rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir.

[348] Mâlik "el-Muvattâ"da (82) rivâyet etmiştir. Bu eserin tariklerini el-Mervezî "Ta'zimu Kadri's Salât"ta (923) zikretmiştir. Bu, Ömer (ra)'dan sahih olarak rivâyet edilmiş bir eserdir.

Ebû Bekr es-Sıddık, Hâlid b. el-Velîd'e (söylediğini) söylemiştir.

Ömer namazı terk eden kimse hakkında söylediğini söylemiştir.

Osmân onlara şart koştuğu zaman söylediğini söylemiştir.

7- Bunlar bize, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve Nebî'nin ashâbından *-Allah onlardan râzı olsun-* namazı terk eden, zekâtı, haccı ve umreyi terk eden kimse hakkında ve münâfığın sıfatı hakkında gelen zikri uzun sürecek birçok eserin bir kısmıdır. Hepsi de ircâ ehlinin söylediğinin hilâfını ifâde etmektedir. Belki (bunlardan) tek bir emir hakkında şu kadar hadis vardır.

8- Şu hâlde siz Mürcie'nin dîniniz hususunda ayaklarınızı kaydırmasına karşı dikkatli olun! Bunu yaparken yumuşak olun, onlarla tartışmaya girmeyin ki bu hususta istediğinize ulaşasınız.

9- Bize Ezher İbn Avn'ın şöyle dediğini tahdis etti: Muhammed dedi ki: "Onlar (yani Sahâbe) kişiyi eser üzere olduğu sürece doğru yol üzere görüyorlardı."

10- Bil ki tartışmayı ve cidâli terk etmek öncekilerin yoludur. Onlar tartışan ve cidâle giren kimseler değillerdi. Onlar teslim olan ve amel eden kimselerdi. Allah'tan bütün işlerimizde bizi ve sizi sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını, bizi ve sizi rahmetiyle her türlü kötülükten selâmette kılmasını niyaz ederiz. Ve's selâmu aleykum.

* * *

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (4/83) şöyle demiştir: "Ömer (ra)'ın 'Namazı terk edenin İslâm'dan nasîbi yoktur' sözüne gelince, bu (namazı terk eden kimsenin) dinden çıkacağı hususundaki en açık şeydir." Yine o (4/74) şöyle demiştir: "Bunun bir sebebi de Sahâbe'nin icmasıdır. Ömer (ra) (yaralı hâldeyken) kendisine namaz hatırlatıldığı zaman 'Evet, namazı terk edenin İslâm'dan payı yoktur' demiştir. Onun kıssası sahih kaynaklarda bulunmaktadır. Kendisinden gelen başka bir rivâyette de o 'Namaz kılmayanın islâmı yoktur' demiştir. Bunu en-Necâd rivâyet etmiştir. Ömer bunu Sahabe yanındayken söylemiştir. Allah onlardan râzı olsun."

صورة من المخطوط

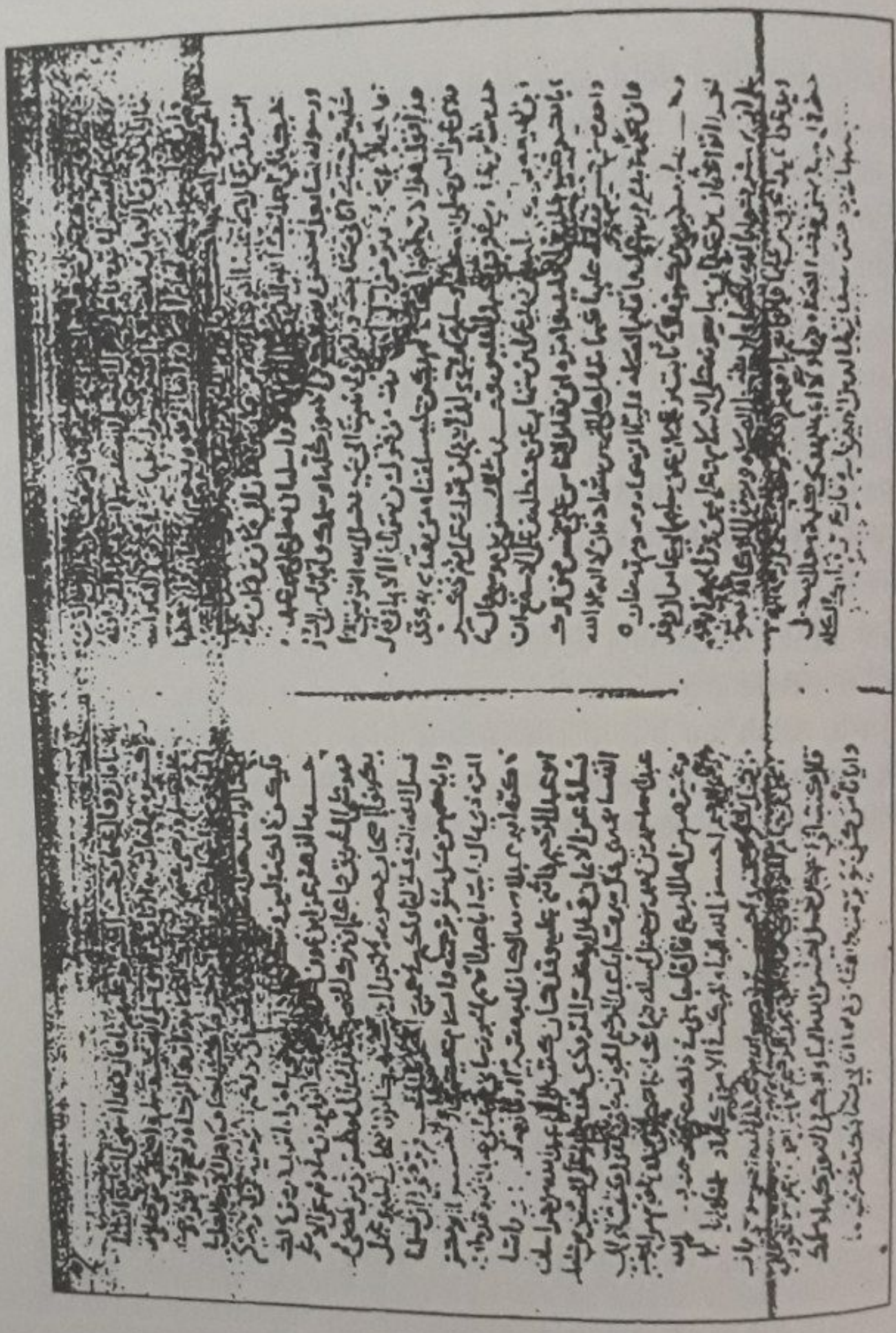

9. AKÎDE

İman ve Mürcie'ye Reddiye Hakkında

Akîdenin Özeti:

Bu akîdede iman ile ilgili meseleler açıklanmakta ve Mürcie'ye reddiye verilmektedir. Bu risâle İmam Ahmed *(rahimehullah)*'a gönderilen bir mektuptan ibârettir. Bu mektupta Mürcie'nin iman konusundaki bazı hüccetleri, onun amel olmaksızın sözden ibâret olduğu, artmayacağı ve azalmayacağı şeklindeki iddiaları zikredilmiştir.

İmam Ahmed *(rahimehullah)* da aşağıdaki cevâbı vermiş, Mürcie'nin iman konusundaki mezhebinin bâtıl olduğunu beyân etmiş ve onların hak ve sünnet üzere olmadıklarını açıklamıştır.

Yine bu mektupta o Selef-i Sâlih'in yoluna uymaya ve onların izlerini takip etmeye teşvik etmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu mektubu Hallâl'ın "es-Sünne" isimli kitabından çıkardım. Bunu yaparken Hallâl'ın "es-Sünne" isimli kitabının el yazması bir nüshasına itimad ettim. Bu mektup el yazması nüshada 107. varakta yer almaktadır. Sonra bu nüshayı matbu nüsha ile karşılaştırdım. (Eser no: 1102)

Hallâl *(rahimehullah)* "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ebû Bekr el-Mervezî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdurrahîm el-Cevzecânî'yi Ebû Abdullah'ın yanında gördüm ki Ebû Abdullah ondan bahsetmiş ve şöyle demişti: "Babası mürciî idi. -Ya da 'rey ehli idi' dedi.-" Ebû Abdurrahîm'e gelince ondan övgüyle bahsetti. Bu zât Ebû Abdullah'a Horasan'dan bir mektup yazdı ve bu mektupta ona iman hakkında sordu.

Ebû Bekr el-Mervezî dedi ki: Bana Ebû Alî el-Huseyn b. Hâmid en-Neysâbûrî tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdurrahîm el-Cevzecânî'yi şöyle derken işittim: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'e bir mektup yazdım ve bu mektupta beldemizde bulunan Mürcie'den bir topluluğun ve onların dışındaki bazı bidat ehli kimselerin hüccet olarak ileri sürdükleri şeyler hakkında sordum. Bana bunlar hakkında şöyle cevap verdi:

"Bismillâhirrahmânirrahîm. Allah bize ve sana her hususta ihsanda bulunsun. Seni ve bizi her türlü kötülükten rahmetiyle selâmette kılsın."

Bize ayrıca Abdullah b. Ubeydullah et-Tartûsî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Hâtim el-Mervezî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdurrahîm Muhammed b. Ahmed b. el-Cerrâh el-Cevzecânî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana şöyle yazdı: "Allah bize ve sana her hususta ihsanda bulunsun. Seni ve bizi her türlü kötülükten rahmetiyle selâmette kılsın."

İki rivâyet buradan itibâren birleşmektedir:

İçerisinde Mürcie'den bazı kimselerin hüccet olarak ileri sürdükleri zikredilen şeyleri zikrettiğin mektubun bana ulaştı.

1- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- din hususunda tartışmak Ehli Sünnet'in yolundan değildir.

2- Kur'ân'ı, onun manasına ya da Allah *(Azze ve celle)*'nin ondan murâdı olan manaya delâlet eden bir sünnet ya da eser, -Mervezi "ya da Resûl'ün ashâbından rivâyet edilen bir eser" demiştir- olmaksızın tevil eden kimsenin tevili (bid'at ehlinin tevilidir.) Bu ancak Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da O'nun ashâbından gelenlerle bilinebilir. Onlar Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gözleriyle görmüşlerdir. Kur'ân'ın tenzîline, Kur'ân'ın O'na anlattıklarına, bununla ne kastedildiğine, onun özel/hâs mı yoksa genel/âm mı olduğuna şâhid olmuşlardır.

3- Evet, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den veya O'nun ashâbından birinden herhangi bir delâlet olmaksızın zâhirine göre tevil etmeye gelince, bu bidat ehlinin tevilidir. Çünkü âyet hâs olduğu hâlde hükmü âm olabilir. Zâhiri umûm ifâde ettiği hâlde onunla muayyen bir şey kastedilmiş olabilir. Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabını ve murâdını bildiren Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'nun ashâbı, durumu ve onunla kastedileni gördükleri için bunu bizden daha iyi bilirler.

4- Bazen *"Allah çocuklarınız husûsunda erkeğe kızın payının iki mislini (vermenizi) emrediyor" (Nisâ, 11)* buyruğunda olduğu gibi âyet hâs olduğu hâlde zâhiri umûm ifâde eder. Çocuk isminin kapsamına kim giriyorsa, Allah tebâreke ve teâlâ'nın farz kıldığı pay onun hakkıdır. Fakat Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti kâfirin müslümana mirasçı olamayacağını bildirmiştir.

Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından rivâyet edildiğine göre -Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen sahih değildir, ashâbından rivâyet edilen sahihtir- onlar kâtile mirastan pay vermiyorlardı.

Görüldüğü gibi Kitab'ı açıklayan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi. O âyet ile kastedilenin kâfir değil müslüman olduğunu açıklamıştır. Kim bu âyeti zâhirine hamlediyorsa kâfir veya kâtil olsa bile çocuk isminin kapsamına giren herkesi mirasçı yapması gerekir. Zikredildiği takdirde mektubun uzayacağı birçok âyetle beraber annenin, babanın ve diğer mirasçıların hükümleri de bu şekildedir.

5- Ümmet Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve O'nun ashâbından gelen sünneti kullanmıştır. Ancak bidat ehlinden Hâricîler ve benzerleri hâriç... Onların nerelere çıktığını görmüş bulunuyorsun.

6- Imanın ikrardan ibâret olduğunu iddia eden kimseye gelince, o marifet hakkında ne demektedir? Kişi ikrar ile beraber marifete ihtiyacı var mıdır? İkrâr ettiği şeyi tasdik etmesine gerek var mıdır?

-Muhammed b. Hâtim (sonuncu cümlenin yerine) dedi ki: Bildiği şeyi tasdik etmesine gerek var mıdır?-

Eğer kişinin ikrâr ile beraber marifete de ihtiyacı olduğu söylerse imanın iki şeyden meydana geldiğini söylemiş olur. Kişinin bildiği şeyi ikrar ve tasdik etmesinin gerektiğini söylerse iman üç şeyden meydana geliyor demektir. Bunları inkâr edip "Kişinin marifete ve tasdîke ihtiyacı yoktur" derse gerçekten büyük bir söz söylemiş olur. Bir kimsenin marifeti reddedeceğini sanmam.

-Mervezî (sonuncu cümlenin yerine) dedi ki: Bir kimsenin marifeti ve tasdîki reddedeceğini sanmam. Aynı şekilde amel de bunlarla birliktedir.-

7- Abdulkays heyeti Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e imandan sormuşlardı da O şöyle buyurmuştu: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganîmetin beşte birini vermeniz." Görüldüğü gibi O bunların hepsini imandan saymıştır.

Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Hayâ imandandır" ve "Hayâ imandan bir şubedir" buyurmuştur. Yine O "Müminler arasında imanı en kâmil olan, onlar arasında ahlakı en güzel olandır" buyurmuştur. Yine O "Sâde giyinmek imandandır" buyurmuştur. Yine O şöyle buyurmuştur:

"İman yetmiş küsur baptır. En düşüğü rahatsızlık veren şeyi yoldan kaldırmaktır. En yükseği ise 'Lâ ilâhe illallâh'tır."

Bunun benzerleri çoktur. Bir tanesi de şudur: "Kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın. Kalbinde buğday tanesi ağırlığınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın."

Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den münâfıkların sıfatı hakkında "Üç şey vardır ki bunlar kimde bulunursa o kimse münâfıktır" buyruğu rivâyet edilmiştir.[349] Bunların yanında başka birçok hüccet ve Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve O'ndan sonra gelen ashâbından namazı terk eden kimse hakkında rivâyet edilenler de vardır.

8- Ayrıca Allah tebâreke ve teâlâ kitabında birçok yerde imanın artmasından söz etmiştir. Örneğin O şöyle buyurmuştur:

"O müminlerin kalplerine imanlarına iman katsınlar diye sekîne indirendir." (Fetih, 4)

"...ki kendilerine kitap verilenler kesin bir şekilde inansın, iman edenler de imanlarını arttırsınlar..." (Müddessir, 31)

"...ve O'nun ayetleri okunduğu zaman bu onların imanını arttırır..." (Enfâl, 2)

"...onlardan bazıları 'Bu hanginizin imanını arttırdı?' der. Bu iman edenlerin imanını arttırmıştır ve onlar sevinirler." (Tevbe, 124)

"Müminler ancak Allah'a ve resûlüne iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihâd eden kimselerdir. İşte onlar sâdıkların ta kendileridir." (Hucurât, 15)

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse yollarını serbest bırakın." (Tevbe, 5)

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse artık onlar sizin din kardeşinizdir." (Tevbe, 11)

"Onlar ancak dîni Allah'a has kılarak hanifler olarak O'na ibâdet etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. İşte dosdoğru din budur." (Beyyine, 5)

---

[349] Bu hadislerin tamamı sahihtir. İmam Ahmed bunları "İman" kitabında rivâyet etmiştir. Bu hadislerin tahrîcini orada yaptım. Beni buna muvaffak kılan Allah'a hamd olsun. Ayrıca bu hadislerin (bazılarının) tahrîci İmam Ahmed'in önceki âkidelerinde de geçmişti.

9- (Yukarıdaki iddiada bulunan kimsenin) zekâtı genel olarak ikrâr eden fakat her iki yüz dirhemden beşini vermeyen kimse hakkında "Bu kimse ikrârı ile mümindir" demesi gerekir. Yine onun şöyle demesi gerekir: "Kişi ikrâr etse, sonra beline zünnâr bağlasa, haça doğru namaz kılsa, kiliselere ve havralara gitse ve kitap ehlinin yaptığı her şeyi yapsa, bütün bunları yaparken Allah'ı ikrâr ediyor olsa, bu kimse mümindir."

Evet, bu kimsenin onun nezdinde mümin olması gerekir. Bunlar onların söylemeleri gereken şeylerin en çirkinlerindendir.

10- Eğer onlar imanın artmasını kabul etmemelerinin sebebi olarak imanın artmasının ne olduğunu bilmemelerini ve bu artışın bir sınırının olmadığını söylerlerse; Allah'ın nebîleri, kitapları ve resûlleri hakkında ne derler? Bunların hepsini ikrâr edip bunların imandan olduğunu söylerler mi? Bunlara olumlu cevap verirlerse denir ki: Onları gördünüz mü ya da sayılarını biliyor musunuz? Onların bu hususta yaptığı şey, onları genel olarak ikrâr edip sayıları hakkında konuşmamak değil midir? İşte imanın artması da böyledir ey kardeşim. Aman, (sünnete) sıkıca tutun! Onun hakkında şüphelere aldanma. Zira bu topluluk doğru yolda değildir.

Mervezî dedi ki: Ebû Alî dedi ki: Ebû Abdurrahîm'e "Bu hangi sene oldu?" diye sordum. "İki yüz yirmi yılında" diye cevap verdi.

10. AKÎDE

Bidat Ehliyle Tartışmaktan ve Onlara Reddiye Mahiyetinde Kitaplar Yazmaktan Sakındırma

Risâlenin Özeti: Bu risâle, soru soran bir zâtın İmam Ahmed'e gönderdiği bir mektuptan ibârettir. Soru soran zât bu mektupta İmam Ahmed'den, görüşlerindeki bâtılları ve sapıklıkları meydana çıkarmak için bidat ehliyle münâzara yapmak amacıyla onlarla beraber oturmak ya da içerisinde onlara reddiye verildiği ve şüphelerinin giderildiği bir kitap telif etmek için izin istemektedir. Buna karşılık İmam Ahmed *(rahimehullah)* içerisinde onu bidat ehliyle oturmaktan, onlarla münâzara yapmaktan ve onlara reddiye yazmaktan sakındırdığı bir cevap yazmıştır.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi şunlardan çıkardım:

1- İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın oğlu Sâlih'in "Mesâil"i. Risâleyi buradan alırken el yazması bir nüshaya itimad ettim. Sonra bu nüshayı Mesâil'in matbu nüshası ile (588) karşılaştırdım. Bunu asıl kıldım.

2- İbn Batta el-Ukberî'nin "el-İbânetu'l Kubrâ"sı (486).

İbn Batta bunun isnadını zikretmiş, şöyle demiştir: Bana Ebû Sâlih Muhammed b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Alî b. Îsâ b. el-Velîd el-Ukberî tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Alî Hanbel b. İshâk b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bir adam Ebû Abdullah'a şöyle yazdı..." Sonra risâleyi zikretmiştir. Buradaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

İmâm Ahmed *(rahimehullah)*'ın oğlu Sâlih "Mesâil"inde dedi ki:

Bir adam babama bir mektup yazdı. Bu mektupta ona kelâm ehliyle münâzara yapmak ve onlarla beraber oturmak hakkında soruyordu. Bunun üzerine (babam) bana cevabını yazdırdı:

[Hanbel dedi ki: Bir adam Ebû Abdullah'a bir mektup yazdı. Bu mektupta ona içerisinde bidat ehline verilecek cevapları açıkladığı bir kitap yazıp yazamayacağını, kelâm ehliyle birlikte bulunup onlarla münâzara yapıp yapamayacağını, onlara karşı hüccetler ortaya koyup koyamayacağını soruyordu. Buna cevâben Ebû Abdullah ona şunları yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahîm.]

مخطوط من مسائل صالح

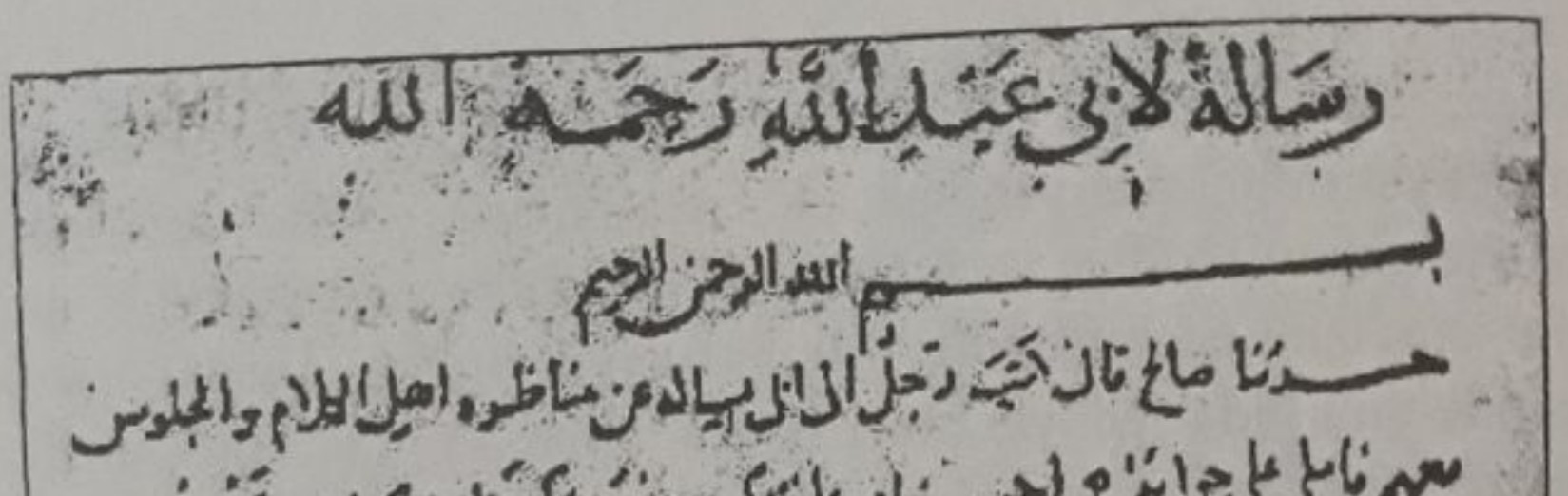
رسالة لابي عبد الله رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

حدثنا صالح قال قيل لرجل انك تبالغ عن مناظرة اهل الكلام والجلوس معهم تأمل على جوابك احسن الله عافيتك وادفع عنك كل مكروه وتحذر الذي كنا نسمع وادركنا عليه من ادركنا من اهل العلم انهم كانوا يكرهون الكلام والخوض مع اهل الزيغ وانما الامر علينا التسليم والانتهاء الى ما في كتاب الله جل وعز لا يتعدى ذلك ولم يزل الناس يحذرون كل محدث من وضع كتاب او جلوس مع مبتدع ليرد عليه بعض ما يلبس عليه في دينه فالسلامة ان تسأل عن ذلك مجالستهم والخوض معهم في بدعهم فضلا انهم فليتق الله رجل وليصبر الى ما يجد عليه نفسه عند من عمل صالح بيده لنفسه ولا يكون ممن يحدث امرا فاذا هو خرج منه اراد الحجة له فيحمل نفسه على التمحك فيه وطلب الحجة لما خرج منه بحق او باطل ليزين به بدعته وما احسن واشد ذلك ان يكون قد وضعه في كتاب فاتخذه مهيع يريد بذلك الحق والباطل فان صح له عليه قال الله الموعد لنا ولك نجمع الخلق والسلام عليك

İmam Ahmed'in oğlu Sâlih'in "Mesâil"inden.

1- Allah âkıbetini güzel eylesin, hoşlanılmayan ve sakınılan her türlü şeyi senden savsın.

2- İşittiğimiz ve gördüğümüz âlimlerden gördüğümüz kadarıyla onlar zeyğ ehli ile konuşmayı[350] ve söze dalmayı hoş karşılamıyorlardı.

3- Yapılması gereken şey ancak teslimiyet göstermek, Allah azze ve celle'nin kitabında [ya da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinde] bulunanlarla yetinmek, bunların ötesine geçmemektir.

[Onlara reddiye vermek amacıyla bidat ve zeyğ ehli ile oturmaman gerekir. Zira onlar kendileri dönmedikleri hâlde senin kafanı karıştırırlar.]

4- İnsanlar önceden beri, kitap yazmak olsun bidatçiyle beraber oturmak olsun, her türlü yeniliği kerih görmüşlerdir. Çünkü bidatçi dîni hususunda kafasını karıştıracak bazı şeyleri ona söyleyebilir. Şu hâlde selâmet onlarla birlikte oturmamakta, onlarla birlikte bidatlerine ve sapıklıklarına dalmamaktadır inşâallah.

5- Şu hâlde kişi Allah'tan korksun ve yarın kendisine faydası dokunacak sâlih amelleri işlesin, kendisi için bunları hazırlasın. Bir şey ortaya atıp da kendisi onun dışına çıkanlardan olmasın. O kendi lehine hüccet olacak bir şey arar da kendisini onun hakkında derinlere dalmaya sevk eder. Sonra bidatini ve ortaya attığı yeniliği süslemek için hak olsun bâtıl olsun hüccet aramaya başlar.

Bundan daha kötüsü ise kişinin görüşünü bir kitaba koyması ve bu görüşün o kitaptan alınmasıdır. Kişi o görüşü gerek hak ile gerekse bâtıl ile süslemek istemiştir. İsterse hakkın başkasında olduğunu görsün.

Allah'tan bizi, seni ve bütün müslümanları muvaffak kılmasını niyaz ederiz.

Selâm üzerine olsun.

---

[350] "İbâne"de "oturmayı" diye geçmektedir.

11. AKÎDE

El-Istahrî'nin Rivayeti

Akîdenin Özeti:

Bu akîde, sünnet ve itikad konularında uzunca bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları:

İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi tam olarak isnâdı ile "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabında (1/54) aktarmıştır. Bu risâlenin İmam Ahmed *(rahimehullah)*'a nisbeti ilim ehlinden birçoğunun ifâde ettiği üzere sahih değildir.

İbn Teymiyye "el-İstikâme" kitabında (1/73) şöyle demiştir: "Bu akîde lafızlarıyla İmam Ahmed'den sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Bu akîdenin meçhul râvilerle dolu üç karanlık isnâdını gördüm. Lafızlar ise İmam Ahmed'in değil, Harb b. İsmâîl'in lafızlarıdır. Ebû Bekr el-Hallâl olsun, Ahmed'in kitaplarını bilen diğer Iraklılar olsun, İmam Ahmed'in sözlerini bir araya getirmekle uğraşan hiçkimse bu risâleyi zikretmemiştir. İmamın sözlerini nakletmekle bilinen kimselerden hiçbiri, hem de böylesine büyük bir risâleyi rivâyet etmemişlerdir. Ne var ki bu risâle sonrakilerden birçoğunun nezdinde revaç bulmuştur."

Derim ki: Bu sebepten dolayı yeri geldiği zaman Harb el-Kirmânî'nin akîdesini aktarmakla yetineceğim. Dipnotta da o akîde ile el-Istahrî rivâyetiyle İmam Ahmed'e nispet edilen bu akîde arasındaki farkları belirteceğim. Allah ikisine de rahmet etsin.

Şuna da dikkat çekmek gerekir ki ilim ehlinden bazılarının el-Istahrî rivâyetinde garipsediği lafızlar Harb'in akîdesinde zikredilmemiştir.

Allah en doğrusunu bilir.

EL-ABBÂS B. MÛSÂ B. MİŞKEVEYH EL-HEMZÂNÎ'NİN İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ

VARDIR

صورة المخطوط

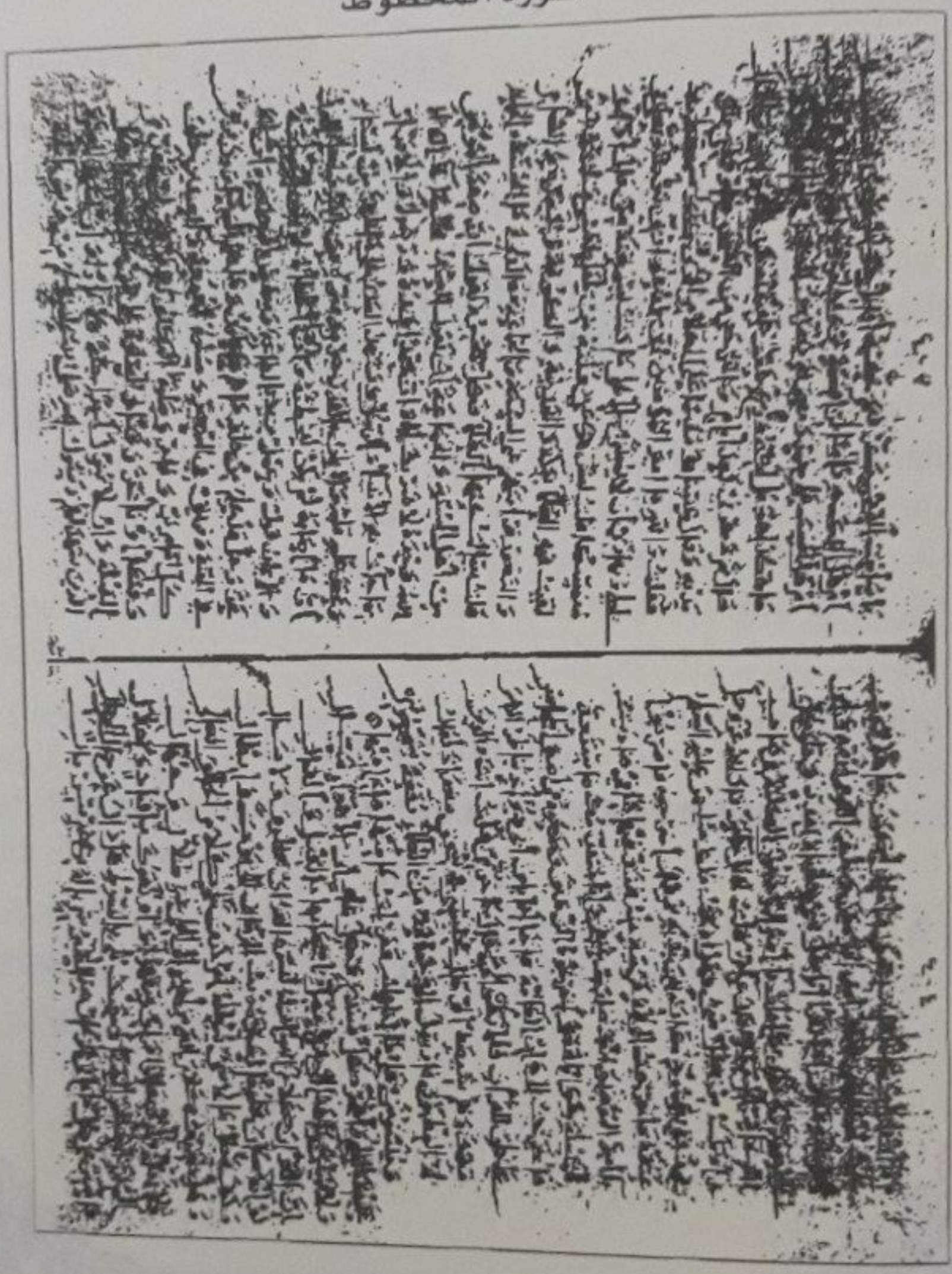

Kâdı İbn Ebî Ya'lâ bu zâtı "Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/164) zikretmiş, "Bu zât imamımızdan bazı şeyler nakletmiştir" deyip akîdeyi aktarmıştır.

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in sünnet ve itikad ile ilgili konularda üzerinde icma ettikleri hususlar zikredilmiştir.

Bu akîdeyi ayrıcalıklı kılan şey yazarının kendisini İmam Ahmed'e arz etmiş olması, İmam Ahmed'in de kendisini onaylayıp hakkında "Bunu mescitlerimizin kapısına yazmamız, ehlimize ve çocuklarımıza öğretmemiz gerekir" demiş olmasıdır. İmam Ahmed bunu dedikten sonra oğlu Sâlih'e dönüp şunu söylemiştir: "Bu sözü yaz. Beyaz bir sayfaya yaz ve ezberle. Bunun yazdığın en hayırlı sözlerden olduğunu bil. Allah'a kıyâmet günü kavuştuğun zaman O'na sünnet ve cemaat üzere kavuşmuş olursun."

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi "el-İbânetu'l Kübrâ" kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın asıl ve muhtasar olmak üzere iki el yazması nüshasına itimad ettim.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Abbâs b. Mûsâ b. Mişkeveyh el-Hemzânî'nin el-Vâsık'ın

Huzurundaki Münâzarası Bâbı

Bize Ebû Ömer Ubeydullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Müsebbih el-Attâr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr el-Kâsım b. İbrâhîm es-Saffâr el-Kantarî tahdis etti, dedi ki: Bize Selâme b. Ca'fer er-Remlî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Abbâs b. Mişkeveyh el-Hemzânî tahdis etti, dedi ki:

1- Ben ve ilim ehlinden bir topluluk el-Vâsık olarak künyelenen halîfenin huzuruna çıkarıldık. Soru sormak için onların arasından bana yönel

Dedi ki: "Sen *'Şüphesiz Biz her şeyi bir kadere göre yarattık' (Kamer, 49)* ve *'Her şeyi yarattı ve takdir etti' (Furkân, 2)* buyruklarını okumuyor musun?"

Dedim ki: "Ey müminlerin emîri! Küllîlik Allah'ın kitabında hâs mıdır yoksa âm mıdır?"

Dedi ki: "Âmdır."

Dedim ki: "Hayır, hâstır. Allah *(Azze ve celle) 'Ona (Belkıs'a) her şeyden verilmiş' (Neml, 23)* buyurmuştur. Peki, ona Süleyman *(aleyhisselam)*'ın mülkü verilmiş miydi?"

3- Bunun üzerine beni önündeki bir değnek ile yere düşürdü. Sonra "Şunu çıkarın ve boynunu vurun" dedi. Çıkarılıp onun yakınında bulunan bir binaya götürüldüm. Ellerim arkamdan bağlandı. "Ey müminlerin emîri, sen boynumu vuracaksın, ben senin önünden gideceğim, sana sorulacak sorulara cevap hazırla!" diye bağırdım. Bunun üzerine dedi ki: "Çıkarın şunu! Zındık! Onu en dar zindana atın!"

4- Çıkarılıp Dâru'l Âmme'ye götürüldüm. İbn Ebî Duâd ile karşı karşıya geldim. Halku'l Kur'ân meselesi hakkında insanlarla münâzara yapıyordu. Bana baktığında "Ey hürremî!" dedi. Ben de "Hürremî sensin ve senin beraberindekilerdir, onlar Deccâl'in taraftarlarıdırlar!" dedim.[351]

5- Beni Bağdat'ta bulunan Mutabbak denen bir zindana hapsetti. Sonra âlimlerden bir topluluk beni cesâretlendirmek ve üzerinde bulunduğum yolda sebât etmemi sağlamak için bana bir kâğıt gönderdi. İçindekileri okudum. İçinde şunlar yazıyordu:

Sen ilme sıkıca tutun ve bidatçileri terk et
Hevâlara çokça meyleden azgınları terk et
Ey adam bidatlere sakın meyletme
Ki onun ashâbı dedikoduyla sapıtmıştır
Kur'ân Allah'ın indirdiği kelâmıdır
Kur'ân ne yaratılmıştır ne de son bulacaktır
Eğer o yaratılmış olsaydı o zaman

---

[351] Hürremî Farsça kökenli bir kelimedir ve şehvetlerine uyup onları mübâh sayan demektir.

Onu öldürür ve geçersiz kılardı zaman
Onu geçersiz kılacak bir şey yokken nasıl iptal olur o
Yüce Yaratıcı'nın kelâmı nasıl son bulur
Dalâlet ehli câhillerden başka kim
Allah kelâmının yok olacağını söyler
Sakın söyleme onların söylediklerini
Câhillik edip seni zincirlere vursalar bile
Kırbaçla imtihan olunan sabırlı âlimin
Bir hâlden diğerine geçtiğini gördün mü hiç
Sabret sen zamanın getirdiklerine
Zira en iyi gömlektir sabır gömleği.
Ey onu zindana atan, düşün onu niye hapsettiğini
Katil mi o yoksa kâtile yardım mı etti
Ya da Râfıza'nın başı olarak mı getirildi sana
Yöneticiye isyân etmeyi câhilce câiz gören
Yoksa içki içip çalgı dinlerken mi yakalandı
Sapıkların arasında kadeh mi dolaştırıyordu yoksa
Suçu bunların hiçbiri değildi, fakat o
Vera ve iffet sâhibiydi, ırza ve mala saldırmazdı

6- Sonra (sultan) günler sonra beni hatırladı. Beni zindandan çıkardı. Önünde durdurdu. "Herhâlde senden daha önce duyduğum sözde sebât ediyorsun" dedi.

Dedim ki: "Vallahi ey müminlerin emîri, her gün ve her gece Allah tebâreke ve teâlâ'ya beni benden işittiğin sözden başkası üzere öldürmemesi için duâ ettim."

"Senin davana sıkıca bağlı olduğunu görüyorum" dedi.

Dedim ki: "Bu benim kendi nefsim tarafından söylediğim bir şey değildir. Bu Mekke'deki, Medîne'deki, Kûfe'deki, Basra'daki, Şâm'daki ve

sınırlardaki âlimlerin söylediğine şâhit olduğum bir şeydir. Onları Sünnet ve Cemaat üzere gördüm."

Bana "Sünnet ve Cemaat de nedir?" diye sordu.

Dedim ki: Bunu âlimlere sordum da hepsi şöyle diyordu: Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan müminin sıfatı şudur:

7- Kulun ihlâslı bir şekilde "Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke lehû ve enne muhammeden abduhû ve rasûluh" demesidir.

8- Nebîler ve resûller ne getirmişse hepsini kabul etmektir.

9- Kul dilinden çıkan şeye şâhitlik eder ve buna kalbi ile inanır.

10- Hayrıyla ve şerriyle kaderin Allah tarafından olduğuna iman etmek gerekir. Kul başına gelenin kendisini ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyenin de kendisine isâbet edecek olmadığını bilmelidir.

11- İman söz ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

12- Allah *(Azze ve celle)* yarattıklarının ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onların bir kısmı cennette, bir kısmı da çılgın ateştedir.

13- Cuma ve bayram namazları, iyi olsun günahkâr olsun her imamın arkasında kılınır.

14- Farz namazlar da bir vakti öne almadan veya bir vakti sonraya bırakmadan kılınır.

15- Kıble ehlinden ölen herkesin cenâze namazı kılınır.

16- Hiç kimseyi cennete ya da cehenneme yerleştirmezsin.

17- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Kureyş'ten cennetlik olduklarına şâhitlik ettiği on kişinin cennetlik olduklarına şâhitlik edersin.

18- Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek gerekir.

19- Talak tek bir sözle cereyân etse de vâki olur.

20- Süresi yolcu için üç gün, mukîm içinse bir gün ve bir gece olmak üzere mestler üzerine meshetmek câizdir.

21- Yolculukta, kişi -hâşimî ile- on altı fersah, yani kırk sekiz mil uzağa yolculuk yaptığı takdirde namaz kısaltılır.[352]

22- İftâr çabuk yapılır, sahûr geciktirilir.

23- Namazda sağ el sol elin üzerine konur.

24- "Âmin" sesli söylenir.

25- "Bismillâhirrahmânirrahîm" gizli söylenir.

26- Bu ümmetin nebîsinden sonra en hayırlısının Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî olduğunu dilinle söyler, kalbinle kesin bir şekilde bunu bilirsin. Allah onlardan râzı olsun.

27- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmaz.

28- Ba'sa ve Nuşûra (yeniden dirilişe) iman etmek gerekir.

29- Kabir azabına, Münker'e ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

30- Sırât'a iman etmek gerekir.

31- Mîzân'a iman etmek gerekir.

32- Allah *(Azze ve celle)*'nin bu ümmetten büyük günah işleyenleri cehennemden çıkaracağına ve O'nun cehennemde ancak müşrikleri ebedi olarak bırakacağına iman etmek gerekir.

33- Cennet ehlinin Allah *(Azze ve celle)*'yi gözleriyle göreceklerine iman etmek gerekir.

34- Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğuna iman etmek gerekir.

35- Yeryüzünün kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucunda olacağına, göklerin O'nun sağ elinde dürülmüş olacağına iman etmek gerekir. O

---

[352] İmam Buhârî (rh) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Kişi namazı ne kadar uzaklıkta kısaltır? Nebi (sas) bir gün ve bir gece süren yolculuğu yolculuk olarak isimlendirmiştir. İbn Ömer ve İbn Abbâs da dört bürdde namazı kısaltır ve iftâr ederlerdi ki bu on altı fersahtır."

Derim ki: Bu aynı zamanda Mâlik'in, Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür. Namazın kısaltılacağı mesâfenin ne olduğu âlimler arasında ihtilaflı bir meseledir. Bu konu hakkında İbn Ebî Şeybe'nin Musannaf'ındaki "Ne kadar yürüme mesâfesinde namaz kısaltılır?" bâbına ve İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına (4/400) bakılabilir. (Kişi yolculuğa çıktığı zaman namazı ne kadar mesâfede kısaltacağının zikri)

onların ortak koşmalarından münezzehtir, çok yücedir. Bunu benden işitti-ği zaman emir verip dört azı dişimi söktürdü ve "Şunu yanımdan çıkarın da beni bozup görüşümden döndürmesin" dedi.

36- Bunun üzerine çıkarıldım. Sonra Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel *(rahimehullah)* ile karşılaştım. Bana halîfeyle aramda cereyân edenleri sordu. Ben de ona anlattım.

Bunun üzerine "Onun önündeki o duruşunu Allah unutmasın (karşılığını versin)" dedi ve "Bunu mescitlerimizin kapısına yazmamız, ehlimize ve çocuklarımıza öğretmemiz gerekir" diye ekledi.

İmam Ahmed bunu dedikten sonra oğlu Sâlih'e dönüp şunu söyledi: "Bu sözü yaz. Beyaz bir sayfaya yaz ve ezberle. Bunun yazdığın en hayırlı sözlerden olduğunu bil. Allah'a kıyâmet günü kavuştuğun zaman O'na sünnet ve cemaat üzere kavuşmuş olursun."[353]

---

353 "Muhtasaru'l İbâne"nin bir el yazmasında şöyle geçmektedir: "O'na İslâm ve Sünnet üzere -ya da Sünnet ve Cemaat üzere kavuşmuş olursun."

EBU'L HASEN ALÎ B. ABDULLAH B. EL-MEDÎNÎ'NİN (V. 234) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

"SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI"

ZİKREDİLMEKTEDİR

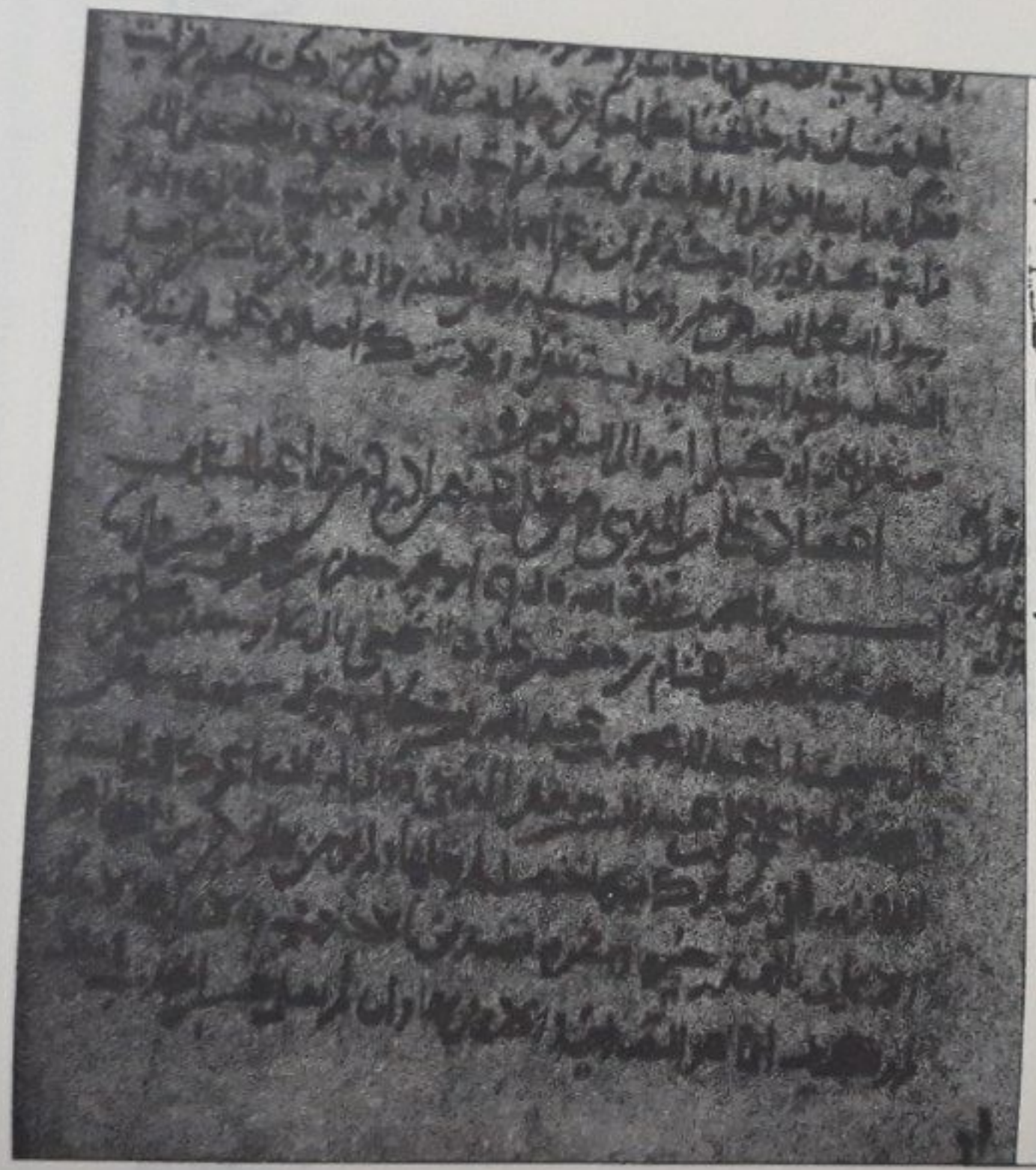

فرأيت فقرا ورأيت الكوثر والملعت في الجنة فرأيت
اهلها كددي والملعت في النار فرأيت كدي
وارث كدي فمن زعم انه المرتخلصا فهو
مكذب بالقران ولاحاديث رسول الله صلى الله
عليه وسلم ولا احسبه يوم القيامة يومن
بالجنة والنار ومن مات من اهل القبلة موحدا
يصلي عليه ويستغفر له ولا يترك الصلوة عليه
لذنب اذنبه صغيرا كان او كبيرا امره
الى الله عز وجل هذا اعتقاد
علي ابن المدني ومن نقل عنه ممن ادركه
من جماعة السلف ع اخبرنا
محمد ابن رزق الله قال اخبرنا ابو محمد جعفر
ابن محمد ابن نصير قال حدثنا ابو محمد
عبد الله ابن عثمان ابن حفص ابن عتاب
النخعي قال حدثنا ابو سعد يحيى ابن احمد

İsmi Alî b. Abdullah b. Ca'fer b. Nuceyh b. Bekr b. Sa'd es-Sa'diyyu mevlâhum el-Basrî'dir. Künyesi Ebu'l Hasen'dir. İbnu'l Medînî olarak şöhret bulmuştur. 161 yılında doğmuş, 234 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri: Ebû Hâtim er-Râzî şöyle demiştir: "Alî hadîsi ve illetleri bilme hususunda insanlar arasında bir âlemdi. Ahmed ona olan saygısından dolayı onun ismini söylemez, onu künyesi ile anardı. Ahmed'in onu ismiyle andığını hiç duymadım."

Buhârî "İbnu'l Medînî dışında kimsenin yanında kendimi küçük görmedim" demiştir.

Muhammed b. İshâk es-Serrâc şöyle demiştir: "Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'ye 'Ne istiyorsun?' diye sorduğumda onun şöyle dediğini işittim: 'Alî b. Abdullah hayatta iken Irak'a gitmeyi ve onun meclisinde bulunmayı istiyorum.'"

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dîl, 6/193, 1/314; Tehzîbu'l Kemâl, 21/5

Târîhu Bağdâd, 11/458; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/431

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikad ile ilgili konularda üzerinde ittifak ettiği hususların özeti zikredilmektedir. Bu akîde, İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın Abdûs b. Mâlik el-Attâr *(rahimehullah)* tarafından rivâyet edilen akîdesine oldukça benzemektedir. Ancak bu akîde birkaç harf ile farklılık arz etmektedir. Bu farklılık 35. maddeden akîdenin sonuna kadar olan kısımdadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Lâlekâî'nin "İ'tikâdu Ehli's Sünne" kitabından çıkardım. Lâlekâî bu akîdeyi isnâdı ile kitabın başında zikrettiği ilim ehlinin akîdelerinin arasında zikretmiştir.

Bu kitabın iki el yazması nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshaları matbu nüshalar ile karşılaştırdım. (Dâru Taybe, 2/165, no: 318; el-Mektebetu'l İslâmiyye, 2/270, 318) Matbudaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına aldım.

Bu akîdeyi Lâlekâî'den başka tahriç edene vâkıf olamadım.

Ebu'l Kâsım Hibetullah et-Taberî el-Lâlekâî şöyle demiştir:

Alî b. el-Medînî'nin ve Onun Seleften Görüp Nakilde Bulunduğu Kimselerin İtikâdı

Bize Muhammed b. Rızkullah haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Ca'fer b. Muhammed b. Nasîr haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Ğannâm b. Hafs b. Ğıyâs en-Nehaî tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Sa'd Yahyâ b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Muhamed b. Abdullah b. Bistâm'ı şöyle derken işittim: Sehl b. [Muhammed]in Alî b. Abdullah b. Ca'fer el-Medînî'ye bunu okuduğunu işittim, dedi ki: Sen -*Allah seni izzetli kılsın*- şöyle dedin:

Kendisinden söylemediği ya da inanmadığı bir hasleti terk eden kimsenin ehlinden olamayacağı değişmez Sünnet şudur:

1- Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek, hadisleri "neden" ve "nasıl" demeden tasdîk edip onlara iman etmek. Yapılması gereken şey ancak onları tasdîk etmek ve onlara iman etmektir. Hadisin tefsîrini/açıklamasını bilmeyen ve ona akıl erdiremeyen kimsenin zaten böyle bir yükümlülüğü yoktur. Onun hakkındaki hüküm bellidir. Ona düşen sadece iman etmek ve teslimiyet göstermektir. Zeyd b. Vehb'in İbn Mes'ûd'dan rivâyet ettiği "Bize sâdık ve masdûk olan tahdis etti..."[354] [hadîsi] ve sika râvilerden rivâyet edilen benzeri me'sûr hadisler gibi...

2- Kişi kimseyle tartışmaz, kimseyle münâzara etmez, cedeli öğrenmez.

3- Kader ve Sünnet ile ilgili diğer meseleler hakkında konuşmak mekruhtur. Sâhibi kelâmı ile Sünnet'e isâbet etmiş olsa bile cedeli bırakıp teslim olmadıkça ve iman etmedikçe Ehli Sünnet'ten olamaz.

4- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. "O yaratılmış değildir" demekten çekinme. Çünkü Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmı O'ndandır ve O'ndan ayrı değildir. O'ndan olan herhangi bir şey de yaratılmış değildir. Kişi buna iman eder ve bu konuda kimseyle tartışmaz.

5- Kıyâmet günündeki Mîzân'a iman etmek gerekir. Kul tartılır da bir sivrisinek ağırlığı kadar ağırlığı olmaz. Eserlerde geldiği üzere kulların

---

[354] Bu hadisin tahrîci İmam Ahmed'in Abdûs el-Attâr tarafından rivâyet edilen akîdesinde geçmişti.

amelleri tartılır. Buna iman etmek, bunu doğrulamak, bunu reddedenden yüz çevirip onunla tartışmayı terk etmek gerekir.

6- Yine Allah *(Azze ve celle)* kıyâmet günü kullarla kendisiyle onların arasında bir tercüman olmaksızın onları hesâba çekmek için konuşacaktır. Buna iman etmek ve bunu tasdik etmek gerekir.

7- Havz'a iman etmek gerekir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kıyâmet günü bir havzı vardır ki ümmeti ona gelir. Genişliği uzunluğu kadar, bir aylık yürüme mesâfesidir. Kapları gökteki yıldızlar adedincedir. Nitekim bu eserde gelmiş ve vasfedilmiştir. Buna iman etmek gerekir.

8- Kabir azâbına da iman etmek gerekir: Bu ümmet kabirlerinde imtihan edilecektir. Nebîsinden sorguya çekilecektir. Münker ve Nekîr Allah *(Azze ve celle)*'nin dilediği şekilde ona gelecektir. Buna iman etmek ve bunu tasdîk etmek gerekir.

9- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatine, bir topluluğun yanıp kül olduktan sonra cehennemden çıkarılacağına, sonra emir verileceğine, bunun üzerine eserde geldiği üzere ve Allah'ın dilediği şekilde cennetin kapısındaki bir nehre atılacaklarına iman etmek gerekir. Yapılması gereken şey ancak buna iman etmek ve bunu tasdîk etmektir.

10- Mesîh Deccâl'in gözlerinin arasında "kâfir" yazacağına ve onun hakkında gelen hadislere iman etmek gerekir. Evet, bunun olacağına iman etmek gerekir.

11- Meryem oğlu Îsâ'nın ineceğine ve Deccâl'i Lüdd Kapısı'nda öldüreceğine iman etmek gerekir.

12- İman söz ve sünnet, isâbet, niyet üzere ameldir.

13- İman artar ve azalır. Müminler arasında imanı en kâmil kimse onlar arasında ahlâkı en güzel kimsedir.

14- Namazı terk etmek küfürdür. Namaz dışında terki küfür olan bir amel yoktur. Namazı terk eden kimse kâfirdir. Katli helâldir.

15- Nebîsinden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer, sonra Osmân b. Affân'dır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının onları ihtilâf etmeksizin öne geçirdikleri gibi biz de bu üçünü öne geçiririz. Bu üçünden sonra şûrâ ashâbındaki beş kişi; Alî, Talha, Zubeyr, Abdurrahmân b. Avf ve Sa'd b. Mâlik gelir. Bunların hepsi hilâfet için

uygun idi. Hepsi birer imam idi. Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının uygulaması da buydu.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından sonra insanların en fazîletlisi Rasulullah'ın kendileri arasında gönderildiği nesildir. Bir sene, bir ay, bir an onun yanında bulunan, O'nu gören ya da O'na elçi olarak gelen herkes O'nun ashâbındandır. O'nun yanında bulunduğu ölçüde sahâbîlikten payı vardır. Sahâbîlik yönünden onların en aşağısında bulunan kimse O'nu görmeyenlerden -Allah'ın huzûruna her türlü ameli işlemiş olarak çıksalar bile- daha fazîletlidir. Bir an olsa bile Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında bulunan, O'nu gözüyle gören ve ona iman eden kimse bu sahâbîliği sebebiyle Tâbiîn[in hepsin]den -her türlü hayır amelini işlemiş olsalar bile- daha fazîletlidir.

16- İyi olsun fâcir olsun imamlara, müminlerin emirlerine, insanların sözbirliğiyle ve rızâsıyla hilâfet makâmına gelen kimselerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kimsenin -iyi olsun fâcir olsun- üzerinde bir imam olmaksızın bir geceyi geçirmesi helâl değildir. Bu imam da müminlerin emîridir.

17- İyi olsun fâcir olsun imamlarla beraber gazâ kıyâmet gününe kadar geçerlidir, terk edilmez.

18- Fey'i paylaştırmak ve hadleri tatbîk etmek dâimâ imamlara âittir. Hiç kimsenin onlara ta'n etmeye veya onlarla çekişmeye hakkı yoktur.

19- Sadakaları/zekâtları onlara vermek câizdir ve geçerlidir. İmam ister iyi olsun ister fâcir olsun, zekâtı onlara veren kimse yükümlülükten kurtulmuş olur ve bu kendisine yeterli gelir.

20- Cuma namazı onun (yani halîfenin) ve onun tayin ettiği kimsenin arkasında câizdir, iki rek'at olarak kılınır. Kim namazı iâde ederse bidatçidir, imanı terk etmiş ve sünnete muhâlefet etmiştir. İster iyi olsunlar ister ise fâcir olsunlar imamların arkasında cumayı câiz görmediği takdirde Cumanın fazîletinden onun için bir şey yoktur. Sünnet olan, kişinin göğsünde bir sıkıntı hissetmeksizin onların arkasında namaz kılmasıdır.

21- Kim müslümanların imamlarından bir imama; insanlar onun üzerinde icma ettikten, hangi şekilde olursa olsun, ister rızâ ile olsun ister galebe ile olsun onun hilâfetini ikrâr ettikten sonra isyan ederse, ona isyan eden bu kimse birliği bozan bir kimsedir. Ayrıca Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve*

sellem)'den gelen eserlere muhâlefet etmiştir. Ona isyan eden kimse öldüğü takdirde câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur.

22- Sultanla savaşmak ve onlara isyan etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Kim bunları yaparsa bidatçidir ve sünnet üzere değildir.

23- Kişinin canına, malına ya da canından daha azına saldırdıkları takdirde Hâricîler'le ve hırsızlarla savaşmak helâldir. Kişi bulunduğu yerde canını ve malını korumak için savaşır. Kendisinden ayrıldıkları ve kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşemez. Onlardan selâmete çıkmışken izlerini takip edemez. Bu imamlara düşer. O ancak bulunduğu yerde canını korumaya çalışır. Elinden geldiğince kimseyi öldürmemeye niyet eder. Savaş esnâsında nefsini müdafaa ederken saldırganı öldürürse Allah öldürüleni (rahmetinden) uzak etsin! Eğer o hâlde iken, canını ve malını müdafaa ediyor iken öldürülürse, eserde geldiği üzere onun için şehâdeti ümit ederiz.

Eserlerin tamamında onunla (saldırganla) savaşmak emredilmiştir, onu öldürmek emredilmemiştir. Kişi ona haddi de tatbîk edemez. Ancak Allah'ın kendi üzerine yönetici kıldığı kimseye onu götürür. Onun hakkındaki hükmü o verir.

24- İşlediği bir amel sebebiyle kıble ehlinden herhangi bir kimsenin cennete ya da cehenneme gideceğine şâhitlik edilmez. Sâlih kimse için ümit besleriz. Kötü ve günahkâr kimse için de endişe ederiz. Onun için Allah *(Azze ve celle)*'nin rahmetini ümit ederiz.

25- Kim Allah *(Azze ve celle)*'nin huzûruna kendisi sebebiyle cehennemi hak ettiği bir günah ile ondan tevbe etmiş ve onda ısrar etmemiş olarak çıkarsa, şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. O kullarından tevbeyi kabul eder ve kötülükleri affeder.

26- Kim Allah'ın huzûruna o günahın haddi kendisine uygulanmış olduğu hâlde çıkarsa, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edildiği üzere bu onun kefâreti olur.[355]

27- Kim de kendileri sebebiyle cezâyı hak ettiği günahlardan tevbe etmeden ve onlar üzerinde ısrar eder hâlde O'nun huzûruna çıkarsa, artık

---

[355] Buhârî (4894) ve Müslim (1709) Ubâde b. Sâmit'ten rivâyet etmişlerdir.

onun işi Allah *(Azze ve celle)*'ye kalmıştır. Dilerse ona azâb eder, dilerse onu bağışlar.

28- Kim O'nun huzûruna müşrik olarak çıkarsa ona azâb eder, onu bağışlamaz.

29- Recm, muhsan olduğu hâlde zinâ eden kimse üzerine, bunu itiraf ettiği ya da aleyhine hüccet ortaya konulduğu takdirde haktır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* recmi uygulamıştır. O'ndan sonraki râşid imamlar da recmi uygulamışlardır.

30- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini küçümserse, kendisinden sâdır olan bir şeyden ötürü ona buğz ederse ya da onun kötülüklerini anarsa; onların tamamı için Allah'tan rahmet dileyene kadar ve kalbi onlara karşı selîm olana kadar bidatçidir.

31- Nifak küfürdür: Kişinin Allah *(Azze ve celle)*'ye küfretmesi, gizlice O'ndan başkasına ibâdet etmesi, bununla beraber imanı açığa vurmasıdır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki münâfıklarda olduğu gibi... Rasulullah onların zâhirine bakmıştır. Kim küfrünü açığa vurursa öldürülür.

32- "Üç şey vardır ki kimde bulunursa o kimse münâfıktır" gibi hadisler sert bir şekilde sakındırmak üzere böyle gelmiştir. Kişi bunları geldiği gibi rivâyet eder ve tefsir etmez. Buna benzer olarak Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyrulmuştur:

"Benden sonra birbirinizin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyin."

"İki müslüman kılıçlarıyla karşılaştığı zaman öldüren de öldürülen de cehennemdedir."

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."

"Kim kardeşine 'Ey kâfir!' derse bu mutlaka onlardan birine döner."

"Az da olsa nesepten teberrî etmek Allah'a küfürdür."[356]

Gerek bu hadislerden zikrettiklerimize gerekse bunlara benzeyen fakat zikretmediğimiz diğer sahih ve mahfuz hadislere tefsîri bilinmese bile

---

[356] Bu hadislerin tamamı sahihtir. Tahrîci İmam Ahmed'in Abdûs'un rivâyet ettiği birinci akîdesinde geçmişti. (34. madde)

teslim olunur. Bunların hakkında konuşulmaz, tartışılmaz. Bunlar hakkında bunlardan bize ulaşmayan şeyler öğrenilmez[357] Hadisleri ancak gelenler ile tefsir ederiz. Onları reddetmeyiz.

33- Cennet ve cehennem Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edildiği üzere yaratılmış durumdadır:

"Cennete girdim de orada bir köşk gördüm."

"Kevser'i gördüm."

"Cennete muttalî oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm. Cehenneme de muttalî oldum ve onun ehlinin çoğunluğunun şöyle şöyle olduğunu gördüm."[358] Kim onların yaratılmadığını söylerse eseri yalanlamış olur. Onun cennete ve cehenneme inandığını da sanmam. Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şehîdlerin ruhları cennette gezinir"[359] buyurmuştur. Bütün bu gelen hadislere iman ederiz.

34- Kıble ehlinden muvahhid ve namaz kılar hâlde ölen herkesin cenâze namazını kılarız. Onun için bağışlanma dileriz. Küçük veya büyük bir günahtan dolayı onu istiğfardan mahrûm bırakmayız, onun cenâze namazını kılmayı terk etmeyiz. İşi ise Allah *(Azze ve celle)*'ye kalmıştır.

35- Bir kimsenin Ebû Hureyre'yi sevdiğini, onun için duâ ettiğini ve ona Allah'tan rahmet dilediğini gördüğün zaman onun hayırlı bir kimse olduğunu um ve onun bidatlerden uzak olduğunu bil.

36- Bir kimsenin Ömer b. Abdulazîz'i sevdiğini ve onun iyiliklerini anıp yaydığını gördüğün zaman bunun arkasında inşâallah bir hayrın olduğunu bil.

37- Bir kimsenin Basra ehlinden Eyyûb es-Sahtiyânî'ye, İbn Avn'a, Yûnus'a, et-Teymî'ye itimâd ettiğini, onları sevdiğini, onlardan çokça söz ettiğini ve onların izinden gittiğini gördüğün zaman onun hayrını um.

---

[357] Matbûda "konuşulmaz" diye geçmektedir.

[358] Bu hadislerin tahrîci İmam Ahmed'in Abdûs'un rivâyet ettiği akîdesinde geçmişti. (Madde 45)

[359] Müslim "Sahîh"inde (4919) İbn Mes'ûd (ra)'dan Allah Teâlâ'nın *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma, aksine onlar diridirler, Rableri katında rızıklandırılırlar" (Âli İmrân, 169)* buyruğu hakkında şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Onların ruhları yeşil kuşların kursaklarındadır. Arş'a asılı kandilleri vardır. Cennette diledikleri yerde gezinirler..."

Bunlardan sonra Hammâd b. Seleme, Muâz b. Muâz ve Vehb b. Cerîr vardır. Zira bunlar bidat ehlinin belâsıdır.

38- Kûfe ehlinden bir kimsenin Talha b. Musarrıf'a, İbn Ebcer'e, Ebû Hayyân et-Teymî'ye, Mâlik b. Miğvel'e, Süfyân b. Saîd es-Sevrî'ye ve Zâide'ye itimâd ettiğini görürsen onun hakkında ümitvâr ol.

Bunlardan sonra Abdullah b. İdrîs, Muhammed b. Ubeyd, İbn Ebî Utbe ve el-Muhâribî vardır. Bunlara itimâd eden kimse hakkında ümitvâr ol.

39- Bir kimsenin Ebû Hanîfe'yi, onun reyini ve onun reyine bakmayı sevdiğini görürsen onun hakkında mutmain olma. Onun hakkında aşırı gidip onu imam edinenlerden, onun mezhebini takip edenler hakkında da mutmain olma.

-26-

EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. İSMÂÎL EL-BUHÂRÎ'NİN (V. 256) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKADI

AÇIKLANMAKTADIR

صورة المخطوط من اللالكائي

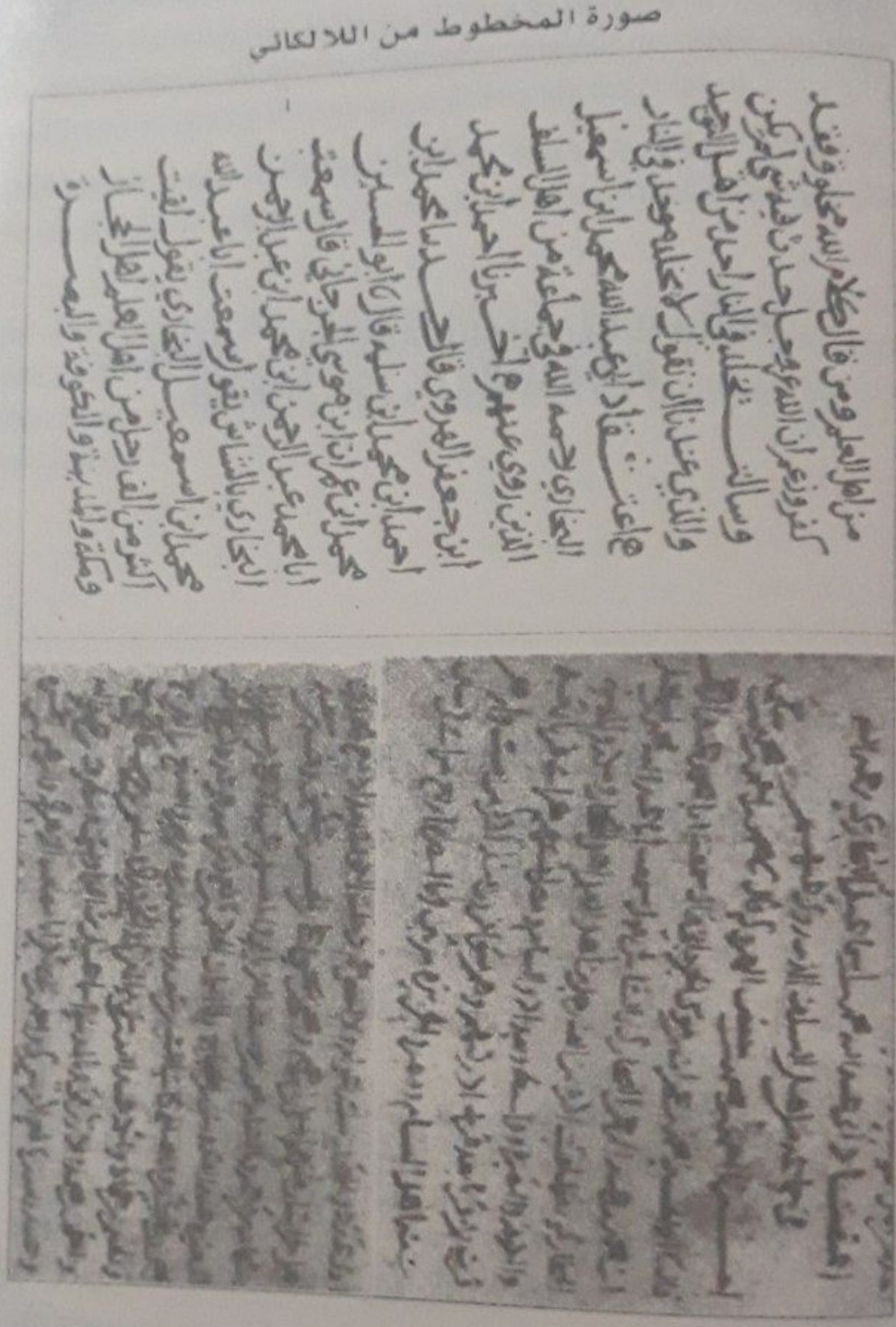

İsmi Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm b. el-Muğîre b. Berdizbe'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. "Sahih sâhibi Buhârî" olarak meşhur olmuştur. 194 yılında doğmuş, 256 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Nuaym b. Hammâd "Muhammed b. İsmâîl bu ümmetin fakîhidir" demiştir.

Ahmed b. Hanbel "Horasan'dan yanımıza Muhammed b. İsmâîl gibisi gelmedi" demiştir.

Ebû Hâtim er-Râzî "Muhammed b. İsmâîl Irak'a girenlerin en âlimidir" demiştir.

İbn Huzeyme de şöyle demiştir: "Gökyüzünün altında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini Muhammed b. İsmâîl'den daha iyi bilen ve daha iyi hıfzeden kimseyi görmedim."

Tercemenin Kaynakları:

Tehzîbu'l Kemâl, 24/430; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/391

* * *

1. AKÎDE

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet'in en önemli asılları ve selefin itikâdı zikredilmektedir ki Ehli Sünnet bunlar üzerinde icmâ etmiştir. Ehli Sünnet kendilerine muhâlefet edenlerden bunlarla ayrılmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın "İ'tikâdu Ehli's Sünne" eseri. Lâlekâî bu akîdeyi sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bunu çıkarırken iki el yazması nüshaya itimâd ettim. Ayrıca Muhammed et-Tekle'nin bu akîdeye yazdığı tahkikten istifâde ettim ki o bu akîdeyi üç ayrı nüshaya bakarak tahkîk etmiştir. Bu tahkîkin dipnotlarından da istifâde ettim ve bazılarını olduğu gibi naklettim.

2- Târîhu Dımeşk (52/58). Müellif şöyle demiştir: "Bize el-Buhârî haber verdi, dedi ki: Bize Halef b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: el-Hasen b. el-Hasen b. el-Vaddâh'ı ve Mekkî b. Halef b. Affân'ı işittim, dediler ki: Muhammed b. İsmâîl'i işittik..." Sonra akîdeyi zikretmiştir.

3- Muhammed b. Tâhir el-Makdisî'nin (v. 507) "el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce" isimli kitabı. Müellif şöyle demiştir: "Ebû Amr Abdulvehhâb bize Ebû Hâtim b. el-Bişrî'ye uzanan isnâdı haber verdi, dedi ki: Muhammed b.

İsmâîl dedi ki..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Fakat o Buhârî'nin gördüğü âlimlerin isimlerini zikretmemiş, ayrıca bazı yerleri eksik bırakmıştır.

Bu kaynaklar arasındaki önemli farklara dipnotlarda işâret ettim.

Lâlekâî *(rahimehullah)* "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Seleften Kendilerinden Rivâyette Bulunduğu Bir Topluluğun İçerisinde Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'nin İtikâdı

Bize Ahmed b. Muhammed b. Ca'fer el-Herevî haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Seleme[360] tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Imrân b. Mûsâ el-Curcânî tahdis etti, dedi ki: Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. Abdurrahmân el-Buhârî'yi Şâş'ta (Taşkent'te) şöyle derken işittim:

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'yi şöyle derken işittim:

"Hicâz, Mekke, Medîne, Kûfe, Basra, Vâsıt, Bağdâd, Şâm ve Mısır ehlinden binden fazla âlimle görüştüm. Onların birbiri ardınca gelen tabakalarını gördüm. Kırk altı seneyi aşkın süreden beri onları çok sayıda oldukları hâlde gördüm. Birkaç sene içerisinde Şâm ve Mısır ehliyle görüştüm. Cezîre ehliyle ik defa, Basra ehliyle dört defa görüştüm. Hicâz'da altı sene kaldım. Aralarında Mekkî b. İbrâhîm, Yahyâ b. Yahyâ, Alî b. el-Hasen Şakîk, Kuteybe b. Saîd ve Şihâb b. Ma'mer'in de bulunduğu Horasan ehlinin muhaddisleriyle Kûfe'ye ve Bağdad'a kaç defa gittiğimi bilmiyorum.

Şam'da Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî, Ebû Müshir Abdula'lâ b. Müshir, Ebu'l Muğîre Abdulkuddûs b. el-Haccâc, Ebu'l Yemân el-Hakem b. Nâfi' ve onlardan sonra gelen birçok kişiyle görüştüm.

Mısır'da Yahyâ b. Bukeyr, Leys b. Sa'd'ın kâtibi Ebû Sâlih, Saîd b. Ebî Meryem, Asbağ b. el-Ferec ve Nuaym b. Hammâd ile görüştüm.

Mekke'de Abdullah b. Yezîd el-Mukri', el-Humeydî, Mekke'nin Kadısı Süleymân b. Harb ve Ahmed b. Muhammed el-Ezrakî ile görüştüm.

---

[360] İtimad ettiğim asılda bu şekilde geçmektedir. Bu akîdeyi tahkîk eden zâtın işâret ettiği üzere bu kitabın asıllarının tamamında da bu şekilde geçmektedir. Muhakkîk doğrusunun "Süleymân" olduğunu söylemiştir. Nitekim tercemesinin kaynaklarında da böyle yazmaktadır. Bu zâtın lakabı da "Ğuncâr"dır. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/407)

Medîne'de İsmâîl b. Ebî Uveys, Mutarrif b. Abdullah[361], Abdullah b. Nâfi' ez-Zubeyrî, Ahmed b. Ebî Bekr Ebû Mus'ab ez-Zuhrî, İbrâhîm b. Hamza ez-Zubeyrî ve İbrâhîm b. el-Münzir el-Hizâmî ile görüştüm.

Basra'da Ebû Âsım ed-Dahhâk b. Mahled eş-Şeybânî, Ebu'l Velîd el-Medînî ile görüştüm.

Hişâm b. Abdulmelik[362], el-Haccâc b. el-Minhâl ve Alî b. Abdullah b. Ca'fer

Kûfe'de Ebû Nuaym el-Fadl b. Dukeyn, Ubeydullah b. Mûsâ, Ahmed b. Yûnus, Kabîsa b. Ukbe, İbn Numeyr[363], Ebû Şeybe'nin oğulları Abdullah ve Osman ile görüştüm.

Bağdat'ta Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Maîn, Ebû Ma'mer, Ebû Hayseme ve Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm ile görüştüm.

Cezîre [ehlin]den Amr b. Hâlid[364] el-Harrânî ile görüştüm.

Vâsıt'tan Amr b. Avn ve Âsım b. Alî b. Âsım[365] ile görüştüm.

Merv'de Sadaka b. el-Fadl ve İshâk b. İbrâhîm el-Hanzalî ile görüştüm. Kısa olması için ve sözün fazla uzamaması için sadece bunların isimlerini zikretmekle yetindik.

Onların arasında şu hususlarda farklı görüşte olan herhangi bir kimseyi görmedim:

1- Dîn, söz ve fiildir.[366] Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

---

[361] Bu zât Mâlik b. Enes'in kız kardeşinin oğlu olan Mutarrif b. Abdullah el-Yesârî el-Medenî'dir. Tâbiî olan İbnu'ş Şıhhîr el-Basrî değildir.

[362] et-Tayâlisî

[363] Bu zât Muhammed b. Abdullah b. Numeyr'dir.

[364] "Târîhu Dımeşk"in matbu nüshasında "İbn Hammâd" olarak geçmektedir. Doğrusu benim yukarıda yazdığımdır. (Tehzîbu'l Kemâl, 21/601)

[365] Asılda ve İbn Asâkir'in yanında bu şekilde geçmektedir. Diğer nüshalarda ise "Alî b. Âsım" diye geçmektedir.

[366] El yazması nüshaların tamamında bu şekilde geçmektedir. Lâlekâî'nin ve "el-Hucce"nin matbu nüshalarında ise "...söz ve ameldir" diye geçmektedir. Benim yukarıda yazdığım, Sahîh'tekine muvâfıktır. Zira Buhârî (rh) "Kitâbu'l İmân"da şöyle demiştir: "Nebi (sas)'in 'İslâm beş şey üzerine binâ edilmiştir' bâbı ki o söz ve fiildir, artar ve azalır..."

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (1/5-7) şöyle demiştir: Âlimlerin ekserîsi imanın söz ve amel olduğunu söylemiştir. Bu tamamıyla selefin ve hadis ehli âlimlerinin icmâsıdır. Şâfiî Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in bu hususta ki icmasını nakletmiş, aynı şekilde Ebû Sevr de bu hususta ki icmâyı nakletmiştir.

"Onlar ancak dîni Allah'a has kılarak hanifler olarak O'na ibâdet etmekle, namazı kılmakla ve zekâtı vermekle emrolunmuşlardı. İşte dosdoğru din budur." (Beyyine, 5)

2- Kur'ân, Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra Arş'a istivâ eden Allah'tır. Gündüzü, onu ısrarla kovalayan gece ile örter. Güneşi, ayı ve yıldızları da emrine amâde hâlde yaratandır. Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir." (A'râf, 54)

Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl dedi ki: İbn Uyeyne şöyle demiştir:

"Görüldüğü gibi Allah yaratmayı buyurmaktan ayırmıştır. Zira O *'Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da Allah'a âittir; Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!'* buyurmuştur."[367]

Evzâî şöyle demiştir: "Seleften gelip geçenler imanla ameli birbirinden ayırmazlardı."

Selef âlimlerinin birçoğu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten bunu nakletmişlerdir. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten bunu nakledenler arasında el-Fudayl b. Iyâz ve Vekî' b. el-Cerrâh da vardır. Kendisinden imanın söz ve amel olduğu nakledilenler arasında şu zâtlar vardır: el-Hasen (el-Basrî), Saîd b. Cubeyr, Ömer b. Abdulazîz, Atâ, Tâvûs, Mücâhid, eş-Şa'bî, en-Neha'î... Bu aynı zamanda es-Sevrî'nin, el-Evzâî'nin, İbnu'l Mubârek'in, Mâlik'in, Şâfiî'nin, Ahmed'in, İshâk'ın, Ebû Ubeyd'in, Ebû Sevr'in ve başkalarının görüşüdür. Öyle ki bunlardan birçoğu kefâretlerde mümin kölenin yeterli olabilmesi için ondan ikrârın yani namazın ve orucun alınması gerektiğini söylemişlerdir. Bunu söyleyenlerin arasında eş-Şa'bî, en-Nehaî ve bir rivâyete göre Ahmed de vardır. Fakat buna Kûfe ve Basra ulemâsından bazı tâifeler ve onların dışındaki bazı kimseler bu konuda onlara muhâlefet etmişler, amelleri imanın dışına çıkarmışlardır. İmanın söz ile beraber marifet olduğunu söylemişlerdir.

Buhârî ise onu "söz ve fiil" olarak tanımlamıştır. Fiile gelince, insanlardan bazıları onun amelin eş anlamlısı olduğunu söylemektedirler. Bazıları ise onun amelden daha geniş kapsamlı olduğunu savunmaktadırlar... (İbn Receb'in sözleri burada sona erdi.)

İbn Receb bunları söylemiş ve sonra insanların fiil ve amelin farkı konusundaki ihtilâflarını zikretmiştir. Fâide: Buhârî'nin kâğıtçısı Muhammed b. Ebî Hâtim şöyle demiştir: Buhârî'yi ölmeden bir ay önce şöyle derken işittim: "Aralarında hadis ehlinden başkasının olmadığı bin seksen kişiden hadis yazdım. Hepsi de 'İman söz ve ameldir, artar ve azalır' diyordu. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/395)

[367] Buhârî bu eseri kesin bir ifâde ile "Sahîh"inde zikretmiştir.

Bunu ayrıca Abdullah b. Ahmed de "es-Sünne"de (181) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Kadı Sevvâr b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: Kardeşim Abdurrahmân b. Abdullah b. Sevvâr'ı şöyle derken işittim: Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydım. İnsanlar Bişr el-Merîsî'nin üzerine

3- Hayır ve şer bir kader iledir. Çünkü Allah Teâlâ buyurdu ki:

"De ki: Yarattıklarının şerrinden sabahın Rabbine sığınırım." (Felak, 1-2)

"Allah sizi ve yaptıklarınızı yaratmıştır." (Sâffât, 96)

"Şüphesiz Biz her şeyi bir kader ile yarattık." (Kamer, 49)

4- Onlar kıble ehlinden hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmiyorlardı. Zira Allah şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisâ, 48)*

5- Onlardan hiçbirini Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında kötü bir söz söylerken görmedim. Nitekim Âişe *(radıyallahu anha)* "Onlar için bağışlanma dilemekle emrolundular" demiştir.[368] Zira Allah şöyle buyurmuştur:

"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz, bizi ve imanda bizim önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla! Kalplerimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma! Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûf'sun ve Rahîm'sin" (Haşr, 10)

6- Onlar bidatlerden, yani Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbının üzerinde olmadığı şeylerden sakındırıyorlardı. Zira Allah şöyle buyurdu:

"Hep birlikte Allah'ın ipine tutunun ve ayrılığa düşmeyin." (Âli İmrân, 103)

"O'na itaat ederseniz doğru yolu bulursunuz." (Nûr, 54)

7- Yine onlar Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve O'nun takipçilerinin üzerinde oldukları şeye teşvîk ediyorlardı. Zira Allah şöyle buyurmuştur: *"Ve bu benim dosdoğru yolumdur. Şu hâlde ona uyun. Başka yollara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O size bunları emrediyor ki sakınasınız." (En'âm, 153)*

---

atladılar, onu dövdüler ve ona "Cehmî!" dediler. Bunun üzerine Süfyân şöyle dedi: "Ey hayvancık, ey hayvancık! Allah (ac)'nin *'Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da Allah'a âittir'* buyurduğunu işitmedin mi? Gördüğün gibi O yaratmanın buyurmaktan başka oldu-ğunu bildirmiştir."

Sevvâr'a "Peki Bişr ne dedi?" diye soruldu. O da "Yanında bir hüccet olmadığı için sustu kaldı" diye cevap verdi. Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki tahrîcimin kalanına bakılabilir.

[368] Müslim (7642) rivâyet etmiş, ayrıca "Hâlbuki bunlar onlara sövdüler" ziyâdesinde bulunmuştur.

8- Yöneticilerle yönetim hususunda çekişmeyiz.[369]

Çünkü Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Üç şey vardır ki onlar hususunda müslüman bir kimsenin kalbi kin tutmaz: Ameli yalnız Allah için yapmak, emir sâhiplerine itaat etmek[370] ve onların cemaatinden ayrılmamak...

Zira onların duası arkalarındakileri de kapsar."[371]

Allah Teâlâ bunu şu buyruğunda te'kîd etmiştir: *"Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)*[372]

9- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine kılıç çekmeyi câiz görmeyiz.[373]

10- Fudayl şöyle demiştir: "Eğer benim icâbet edilecek tek bir duâ hakkım olsaydı onu bir imamdan[374] başkası için kullanmazdım. Çünkü imam düzeldiği zaman beldeler ve kullar güvende olur."[375]

İbnu'l Mubârek (bu sözün üzerine) "Ey hayrı öğreten, senden başka kim bunu yapabilir?" demiştir.[376]

---

369 Diğer nüshalarda "çekişmez" diye geçmektedir.

370 Târîhu Dımeşk'te "nasihat etmek" diye geçmektedir.

371 Ahmed (16800), Tirmizî (2870) ve İbn Mâce (230) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (67) ve Hâkim de (1/87) sahihlemiştir.

372 Bu madde el-Lâlekâî'nin kitabında ve Târîhu Dımeşk'te bu şekildedir. Hucce'de ise şu şekildedir: "Yöneticilerle yönetim hususunda çekişmez. Çünkü Nebi (sas) 'Allah'ın yönetiminizi ellerine verdiği kimseleri dinleyin ve onlara itaat edin' buyurmuştur." Müellif âyeti ve asıldaki hadîsi zikretmemiştir.

373 Diğer nüshalarda "görmez" diye geçmektedir.

374 Bir nüshada (bir imamdan değil) "imamdan" diye geçmektedir. Muhtasaru'l Hucce müellifi de "âdil imamdan" ziyâdesinde bulunmuştur."

375 Şerhu's Sünne, el-Berbehârî, 138; el-Hılye, 8/91

376 Muhâdarâtu'l Udebâ'da (1/207) geçmektedir: Fudayl b. Iyâz dedi ki: "Eğer benim icâbet edilecek tek bir duâ hakkım olsaydı onu imamdan başkası için kullanmazdım. Çünkü o düzeldiği zaman beldelere hayır ve bereket gelir, kullar da güven içerisinde olur." Bunun üzerine İbnu'l Mubârek onun başını öptü ve "Bu güzelliği senden başka kim yapar?" dedi.

2. AKÎDE

Sünnet İle İlgili Bazı Konularda Muhtasar Bir Akîde

Akîdenin Özeti:

Bu akîde, İmam Buhârî *(rahimehullah)*'ın içerisinde Sünnet ve itikad ile ilgili bazı meseleleri zikrettiği muhtasar bir akîdedir.

Akîdenin Kaynakları:

Bu akîdeyi Hâkim "Târîhu Neysâbûr"da zikretmiştir. Yine bu akîdeyi İbnu'l Kayyım "es-Savâiku'l Mürsele"de, "Muhtasaru's Savâik"ta (4/1348) geçtiği gibi nakletmiştir.

İbn Hacer de "Tağlîku't Ta'lîk"te (5/434) ve "Fethu'l Bârî"nin mukaddimesinde (1/491) zikretmiştir.

Hâkim dedi ki: Ebu'l Velîd Hassân b. Muhammed el-Fakîh'i şöyle derken işittim: Muhammed b. Nuaym'ı şöyle derken işittim: Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî'ye -onun hakkında olanlar olduğu zaman- imandan sordum. Dedi ki:

1- İman söz ve ameldir.

2- Artar ve azalır.

3- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

4- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en fazîletlisi Ebû Bekr, sonra Ömer, sonra Osman, sonra Alî'dir.

Bunun üzerine yaşadım ve inşâallah bunun üzerine ölüp bunun üzerine diriltileceğim.

EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. YAHYÂ B. ABDULLAH EZ-ZÜHLÎ'NİN (V. 258) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN ÖZET İTİKADINA DÂİR ÜÇ RİSÂLE BULUNMAKTADIR

اعتقاد أبي عبد الله الذهلي رحمه الله

صورة من الاعتقاد من مختصر الحجة

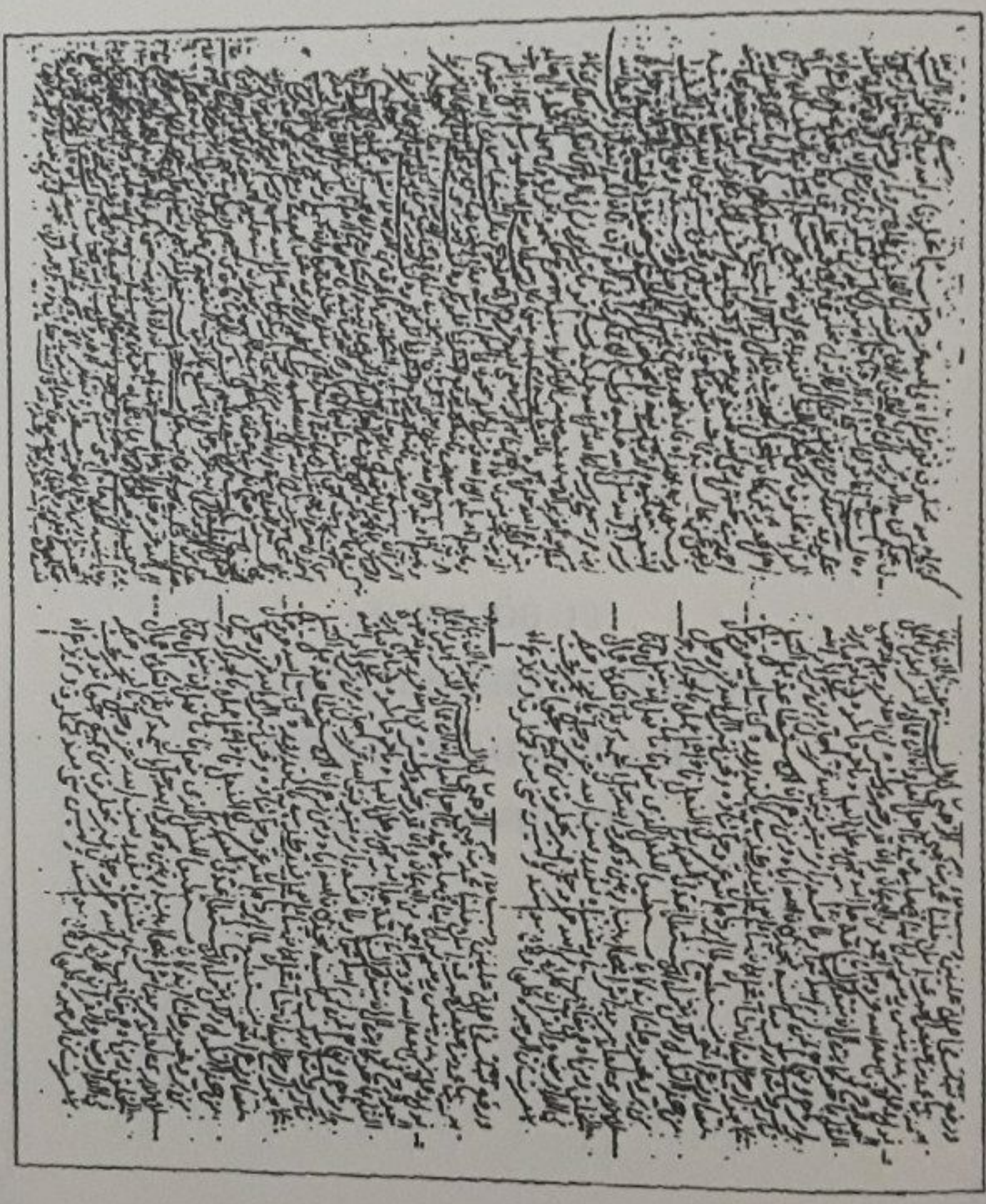

İsmi Muhammed b. Yahyâ b. Abdullah b. Hâlid b. Fâris b. Zueyb ez-Zuhlî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 172 yılında doğmuş, 258 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebî Hâtim şöyle demiştir: "Babam Rey'de Muhammed b. Yahyâ'dan hadis yazdı ki o sikadır, sadûktur, müslümanların imamlarından bir imamdır. Babam onun sika olduğunu söylemiştir. Ayrıca babamı 'O zamanının imamı idi' derken işittim."

Nesâî onun hakkında "Sika ve me'mûndur" demiştir.

İbn Huzeyme şöyle demiştir: "Bize zamanının imamı Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî -*Allah onu sevenleriyle beraber cennetine yerleştirsin*- tahdis etti..."

İbn Ebî Dâvûd da şöyle demiştir: "Bize Muhammed b. Yahyâ tahdis etti ki, kendisi hadiste müminlerin emîri idi..."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dîl, 8/125; Tehzîbu'l Kemâl, 26/617

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/273

* * *

1. AKÎDE

Sünnet'in Asılları ve Selefin İtikâdı

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet'in asıllarından ve selefin üzerinde icma etmiş oldukları itikaddan söz edilmekte, bunlardan birine muhâlefet eden kimsenin Sünnet ehlinden olamayacağı vurgulanmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi hicrî 490 yılında vefât etmiş olan Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî'nin "Muhatasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Bu nüshadan daha önce söz edilmişti. Sonra bu nüshayı Advâu's Selef Yayınevi'nin 1425 yılında yayımladığı matbû' nüsha ile karşılaştırdım. (2/298, eser no: 384) Bu karşılaştırmayı yaparken bazı farklara şâhit oldum, metne el yazması nüshada yazanı koydum. Ebu'l Feth el-Makdisî *(rahimehullah)* "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de şöyle demiştir:

Ebû Amr Ahmed b. Muhammed b. Hafs el-Hîrî dedi ki: Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî bize şunları yazdırdı: Sünnet bizim nezdimizde şudur:

1- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. Bu mîsâk sözüdür. İlim ehlini böyle söylerken gördük.

2- Ameller, farizalar, Allah'a taat uğrunda azaların amelleri; bunların hepsi imandandır.

3- Kader, hayrıyla ve şerriyle Allah'tandır. Kalem kıyâmet kopana kadar meydana gelecek her şeyi yazıp kurumuştur.

Allah *-celle ve alâ-* kulların ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onlara emirler ve yasaklar yöneltmiştir. Kim Allah Teâlâ'nın emrine uyarsa, O'na itaat ederse ve O'nun emrini öncelerse; bu Allah *(Azze ve celle)*'nin tevfiki iledir. Kim Allah tebâreke ve teâlâ'nın emrini terk ederse ve O'na karşı masiyetler işlerse, bu da Allah'ın onu yardımından mahrum bırakması sebebiyledir.

4- Kim istitâ'anın/yapabilirliğin azaların fiilinden önce olduğunu, kulun dilerse yapacağını dilerse yapmayacağını iddia ederse; kaderi yalanlamış, Allah'ın apaçık kitabını reddetmiş ve kendisinin Allah azze ve celle senâuhû'nun dilemediği bir şeyi yapmaya kâdir olduğunu söylemiş olur. Biz bu sözden Allah *(Azze ve celle)*'ye sığınıyoruz.

Biz diyoruz ki: Kuldaki istitâ'a fiil ile eş zamanlıdır. Yani kişi azalarıyla -iyilik olsun kötülük olsun- bir amel işlediği zaman onun işlediği fiili işlemeye kâdir olduğunu biliriz. O fiili işlemesinin öncesine gelirsek bilemeyiz, belki bir şey istiyordur fakat onunla kendisi arasına bir engel girmiştir. Allah *-celle ismuhû-* mahlûkâtın amellerini vücûda getirmek isteyendir. Kim bu söylediklerimizin hilâfını iddiâ ederse Allah *(Azze ve celle)*'yi âcizlikle vasfetmiş olur ve iki dünyâda da helâk olur.[377]

---

[377] Eş'arîlerin imamlarından biri olan el-Beyhakî bu akîdenin özetini, ikinci akîdede geleceği üzere "el-Kazâ ve'l Kader" kitabında zikretmiştir. Çünkü bu akîde el-Eş'arî'nin "Hiç kimse bir şeyi yapmadan önce onu yapmaya kâdir değildir" sözüyle muvâfakat içerisindedir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (8/371) şöyle demiştir: "Gerek mezhebimize mensup âlimler gerekse başkaları kulun istitâ'atı meselesi hakkında konuşmuşlardır. İstitâ'a kulun fiiliyle eş zamanlı mıdır yoksa kulun fiilinden önce midir? Bu meselede insanlar iki zıt görüşü tercih etmişlerdir. Bir topluluk istitâ'anın fiil ile eş zamanlı olduğunu savunmuştur. Kaderi isbât eden kimselerde, Eş'arî'nin ashâbından olan kelâmcılarda, mezhebimize mensup âlimlerden onlara muvâfakat edenlerde ve diğer bazı kimselerde çoğunlukla görülen budur. Bir topluluk da istitâ'anın fiilden önce olduğunu savunmuştur. Mu'tezile'ye ve Şîa'ya mensup kader inkârcılarında çoğunlukla görülen de budur. Doğru olan ise Kur'ân ve Sünnet'in

5- Kur'ân her cihetiyle, hangi hâlde bulunursa bulunsun Allah *(Azze ve celle)*'nin yaratılmamış kelâmıdır. O'nun kelâmı O'ndandır. O'ndan olan yaratılmış bir şey de yoktur.

6- Kim Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğunu söylerse Allah'ta yaratılmış bir şeyin olduğunu söylemiş olur. Hâlbuki Allah Teâlâ bu konuda muhkem kitabında *"Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir" (A'râf, 54)* buyurmuş, yaratmayı buyurmaktan ayırmıştır. O buyruğu ile mahlûkâtı yaratıp nesneleri varlığa getirmiştir. Yine Allah Teâlâ *"Biz bir şeyi istediğimiz zaman ona sadece 'Ol!' deriz, o da oluverir" (Nahl, 40)* buyurmuştur. Kim Allah'ın kendisi ile mahlûkâtı varlığa getirdiği *"Kün/Ol"* kelimesinin yaratılmış olduğunu söylerse kâfir olur.

7- Kim duraksayıp "Ben onun yaratılmış olduğunu da yaratılmış olmadığını da söylemem" derse, bu kimse de Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlerin konumundadır.

8- Kim lafız hakkında konuşursa bidatçilikle ithâm edilir. Çünkü o selefin hakkında konuşmadığı bir şeyi ortaya atmıştır. Bu konuda ancak

---

delâlet ettiği şeydir: İstitâ'a hem fiilden öncedir, hem de onunla eş zamanlıdır. Onunla eş zamanlı olan bir başka istitâ'a vardır ki başkası için elverişli olmaz. Şu hâlde istitâ'a iki kısımdır: Biri fiilden önce var olan ve iki karşıt durum için de elverişli olan isti-tâ'adır. Diğeri de fiille eş zamanlı olan ve ancak onunla beraber var olan istitâ'adır. Önceki kendisini olabilir kılan fiili doğrularken sonraki kendisini gerçekleştiren fiili gerekli kılar."

Yine İbn Teymiyye "Der'u Teârudi'l 'Akli ve'n Nakl" kitabında (5/94) şöyle demiştir: "Doğru olan selefin ve fukahânın üzerinde olduğu şeydir: İstitâ'a fiilden önce vardır ve fiil yapılana kadar da bâkî kalır. Bu sebeple onların nezdinde fiil olmadığı hâlde istitâ'anın bulunması mümkündür. Âsîler hakkında olduğu gibi. Eğer böyle olmasaydı Allah'a küfreden ve ona isyân eden kim varsa onların hiçbirinin Allah'a itaat etmeye güç yetirememesi gerekirdi. Bu ise Kitab'a ve Sünnet'e muhâliftir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

'Yoluna güç yetirebilenler için Beyt'i haccetmek Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır.' (Âli İmrân, 97)

'Allah'tan gücünüz yettiğince korkun...' (Teğâbun, 16)

'Kim buna imkân bulamazsa arka arkaya iki ay oruç tutar...' (Mücâdile, 4)

Malum olduğu üzere burada nefyedilen şey ancak amel ile beraber bulunan bir istitâ'a değildir. Zira bu takdirde sözün manası şöyle olabilir: 'Kim bunu yapmazsa onun arka arkaya iki ay oruç tutması gerekir.' Aynı şekilde Allah'tan korkma emri de Allah'tan korkma-yan değil, Allah'tan korkan kimselere yöneltilmiş olur. Hac, haccetmeyenlere değil haccedenlere vâcip kılınmış olur. Şüphesiz bu bâtıldır. Buradan hareketle murâdın fiilden ayrı olarak bulunan bir istitâ'a olduğu bilinir. İstitâ'anın fiil olmadığı hâlde bulunması, fiilden önce bulunmasından tarîk-i evlâ ile daha mümkündür."

muâsırlarımızdan, hadîs intihâl etmekte olan ve el-Kerâbîsî denen bir adam konuşmuştur. Onun kelâmı imamımız Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'a aktarıldığı zaman imamımız onu bidatçilikle itham etmiş, ona en sert biçimde karşı çıkmış, ondan ayrılmayı ve uzak durmayı emretmiş, onunla oturmaktan sakındırmıştır. Bu sebeple o; şaşkın, zarara uğramış ve yardımsız bırakılmış bir şekilde ölmüştür.

Biz Allah'tan O'nun tevfikini ve hidâyetini diliyoruz. Zira O dilediğini doğru yola iletir. Kişi lafız hakkında ne zaman konuşsa meseleler dallanıp budaklanır ve kişinin kafası karışır. O söz ile amaçlanan şeyden kurtulamaz ve fitneye düşmesinden korkulur.

9- Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kur'ân hakkında tartışmayın. Zira onun hakkında tartışmak küfürdür."[378]

10- Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kur'ân hakkında tartışan bir topluluk işitti de bunun üzerine şöyle buyurdu: "Sizden öncekiler ancak bu sebeple helâk oldu. Allah'ın kitâbının bir kısmını diğerine vurdular. Onun bir kısmını ileri sürerek diğerini yalanlamayın. Bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de bilenine -yani Allah *celle zikruhû*'ya- havâle edin."[379]

11- Âişe *(radıyallahu anha)* şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Âyetlerimiz hakkında söze dalanları gördüğün zaman...' (En'âm, 68)* buyruğunu okudu ve 'Bunlar Allah'ın kastettiği kişilerdir, onlardan sakının' buyurdu."[380]

12- İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "*Onun tevilini ancak Allah bilir. (Âli İmrân, 7)* İlimde derinleşenler ise 'Ona iman ettik' derler."[381]

13- Yine İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Kur'ân'ın bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."[382]

---

[378] Sahîh bir hadistir. Tahrîci İmam Ahmed (rh)'ın yedinci akîdesinde geçmişti.

[379] Ahmed, 6741.

[380] Buhârî (4547) ve Müslim (6869) rivâyet etmiştir. el-İbânetu's Suğrâ'ya (33) bakılabilir.

[381] Taberî tefsîrinde (3/183) rivâyet etmiştir. İbn Hacer de "Fethu'l Bârî"de (8/210) Bunu Abdurrezzâk sahîh bir isnâd ile İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir" demiştir.

[382] İbn Ebî Şeybe "el-Musannaf"ta (30794), el-Hallâl "es-Sünne"de (1953) rivâyet etmiştir.

14- Ebû Mûsâ şöyle demiştir: "Kim bir ilim biliyorsa onu insanlara öğretsin. Bilmediği şeyi söylemekten sakınsın. Bu durumda kendisini bir yükün altına sokar da dinden sıyrılıp çıkar."[383] Bu şeylerin benzerleri çoktur. Seleften ilim ehli kimseler bunları zikretmişlerdir. Bunların arasında Kur'ân hakkında kelâm etmek ve çekişmek de vardır.

15- Bizden önce kendisini dile getiren bir imam bulunmayan ve tam bilinmeyen müşkil konuları dile getirmek ve bu konulara dalmak gerekmez. Zira onlar tenzîli ve tevîli en iyi bilen kimselerdi. Bunları onlardan aldık. Bunlara itikâd ediyoruz. Allah bizi de sizi de saptırıcı fitnelerden korusun.

16- Emir sâhiplerinin sözlerini dinleyip onlara itaat ederiz. Bununla birlikte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamını severiz. Birliği bozmayı câiz görmeyiz. Ayrıca cemaate hem gizliden hem de açıktan nasihatte bulunuruz.

17- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından öne çıkanlar Ebû Bekr es-Sıddık, Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Alî b. Ebî Tâlib'dir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

18- Kıble ehlinden hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmeyiz. Cehm'den ve Cehm'in ashâbından olan kimse dışında kimsenin müşrik olduğuna şâhitlik etmeyiz.

19- Bize kapalı kalan durumları Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle ederiz.

20- Kişiyi günahları hususunda bizim tarafımızdan selâmette kılarız. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinin iyisi için ümit besler, kötüsü için endişe eder, günahkârı için Allah'tan bağışlanma diler, açığa vurduklarını hâli kabul eder, gizli hâllerini Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle ederiz. Onların iyisini iyiliği sebebiyle cennete sokmayız, (kötüsünü de) günahı sebebiyle cehenneme sokmayız. Tâ ki Allah *-celle senâuhû-* hüküm gününde onlar arasında hüküm verene kadar... O hüküm verenlerin en hâkimidir.

21- Cihâd, Allah *(Azze ve celle)*'nin Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği günden itibâren kıyâmet kopana kadar geçerlidir. Zâlimin zulmü ya da âdilin adâleti ona zarar vermez.

---

[383] Kıvâmussünne "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce"de (1039) rivâyet etmiştir.

22- Hayır olsun şer olsun kulların bütün fiilleri yaratılmıştır ve Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Kim kulların fiillerinin yazılı olmadığını söylerse kâfir olur. Çünkü o Allah Teâlâ'nın apaçık kitabını reddetmiştir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Hiçbir memleket yoktur ki kıyâmet gününden önce onu helâk edecek ya da şiddetli bir azapla azaplandıracak olmayalım. Bu Kitap'ta yazılıdır." (İsrâ, 58)* Evet, kişi böyle dediği zaman Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabının apaçık ifâdesini reddetmiş olur ve küfre girer. Yine Allah *-celle senâuhû-* şöyle buyurmuştur: *"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22)* Bunun bir benzeri O'nun şu buyruğudur: *"Küçük-büyük her şey yazılmıştır." (Kamer, 53)* Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız müstesnâ... Bu Kitap'ta yazılıdır." (Ahzâb, 6)*

23- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den birçok tarîk ile me'sûr olarak rivâyet edilen hadisten dolayı namazın terki küfürdür: "Kul ile küfür arasında namazın terkinden başka bir şey yoktur."[384] Mana bu şekildedir. Lafızlar ise farklı farklıdır.

24- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen me'sûr hadisten dolayı (cennetle müjdelenen) on kişi cennettedir. Allah onlardan râzı olsun.

25- Recm, muhsan olduktan sonra zina eden kimse için gebelik ya da itiraf olduğu takdirde haktır ve vâciptir. Bu hem Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hem de O'ndan sonraki halîfelerden sahih olarak nakledilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

26- Cennet ve cehennem yaratılmış durumdadır.

27- Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki namaz kıldığım esnâda bana şu duvarın berisinde cennet ve cehennem gösterildi, hayır ve şer hususunda bugün gibisini görmedim."[385]

28- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cennete girdim. Bir de baktım ki orada inciden tepeler var. Toprağı da misk..."[386]

---

[384] Ahmed (14979) ve Müslim (159) Câbir (ra)'dan rivâyet etmişlerdir.
[385] Buhârî, 4621; Müslim, 6193
[386] Buhârî, 349; Müslim, 334

29- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cennetteyken orada bir köşk gördüm. 'Bu köşk kimindir?' dedim. 'Ömer'indir' denildi."[387]

30- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cehennemi gördüm. Bir de baktım ki orada Da'da'oğulları'nın kardeşi de var."[388]

31- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cehennemi gördüm. [Bir de baktım ki] orada kedinin sâhibi olan kadın var."[389]

32- [Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:] "Cennet dedi ki: 'Yâ Rab, neden bana ancak zayıf ve yoksul insanlar giriyor?' Cehennem dedi ki: 'Ben zorbalarla ve mütekebbirlerle üstün kılındım.' Bunun üzerine Allah *-celle senâuhû-* 'İkiniz de mahlûkâtımdan birer mahlûksunuz' buyurdu."[390] Bunlara rağmen kim cennet ve cehennemin henüz yaratılmadığını ya da yaratılmış olsalar da diğer mahlûkâtın yok olacağı gibi yok olacaklarını söylerse; şüphesiz bunu söyleyen kimse yalan söylemiş ve dîni inkâr etmiştir.

33- Allah âhirette gözler ile görülecektir. O'nu cennet ehli görecektir. Onların hâricindeki âdemoğulları ise O'nu göremeyecektir. Bu konudaki hüccet Rasulullah'dan rivâyet edilen me'sûr hadislerdir. O'na "Ey Allah'ın Resûlü, kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye soruldu da...[391]

34- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından ve onlardan sonrakilerden rivâyet edildiğine göre *"O gün bazı yüzler parıl parıldır, Rablerine bakarlar" (Kıyâme, 22-23)* buyruğunda işâret edilen Allah *(Azze ve celle)*'nin kerîm vechine bakmaktır.[392]

---

[387] Buhârî, 3242; Müslim, 6278

[388] Ahmed (6483, 6784) ve Nesâî (1496) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (1392) bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

[389] Buhârî, 745; Müslim, 2057

[390] Buhârî, 4850; Müslim, 7277

[391] Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir. Tahrîci İmam Şâfiî (rh)'ın akîdesinde geçmişti.

[392] İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî (rh)'ın akîdesinde geleceği üzere bu Nebî (sas)'den merfû olarak rivâyet edilmiştir. Yine bu âyetin tefsîri hakkında seleften birçok eser rivâyet edilmiştir. Bunları Abdullah'ın "es-Sünne" kitabında (424-426, 453, 457, 465-471) tahriç ettim.

35- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenler arasında şu da vardır: "Sizden hiç kimse yoktur ki Allah kıyâmet günü onunla kendisiyle onun arasında bir tercüman olmaksızın konuşacak olmasın."[393]

Rasulullah bu buyruğuyla -her ne kadar aralarında cezâyı hak etmiş olanlar bulunsa da- tevhid ehlini kastetmiştir. Çünkü onların varacakları yer de cezâdan sonra cennettir. Allah -*celle senâuhû*- Afuvv'dur (Çok affedendir), Kerîm'dir. Dilediğini affeder, dilediğine azap eder.

36- Allah'ın bir eksik olmak üzere yüz ismi vardır. Zira O Tek'tir, teki sever. Kim bunları sayarsa cennete girer. Bu Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den me'sûr olarak rivâyet edilmiştir.[394] Allah *(Azze ve celle)* azîz kitabının muhkeminde şöyle buyurmuştur: *"En güzel isimler Allah'ındır. O hâlde O'na bunlarla duâ edin. O'nun isimleri hususunda sapanları bırakın." (A'râf, 180)*

Kim buna iman eder ve bunu tasdîk ederse kurtuluşa erer ve Allah Teâlâ'nın emrinden ayrılmamış olur. Kim de bunu, bunu bâtıl kılmak için başvurduğu bir tevil veya delillendirme ile yalanlarsa haktan sapmış ve iki dünyâda da helâka uğramış olur. Ancak nasûh bir şekilde tevbe ederse o başka... Allah Teâlâ onun bu hevâları terk ettiğini ve hakka döndüğünü kalbinden bilir. Tevfîk Allah'tandır.

37- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Rab *celle ve alâ*'nın kıyâmet günü görüleceğine dâir rivâyet edilen bu me'sûr hadislere iman etmek gerekir.

38- Kader, 39- Şefaat, 40- Kabir azabı, 41- Havz, 42- Mîzân, 43- Recm, 44- Nüzûl, 45- Hesâb,

46- Cennet ve cehennem hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen me'sûr hadislere ve benzerlerine de iman etmek gerekir. Kulların bunları tasdîk etmesi ve bunlara iman etmesi gerekir.

* * *

---

[393] Buhârî, 6539; Müslim, 2311

[394] Buhârî (2736) ve Müslim (2906) Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet etmiştir.

2. AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: Bu risâle Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikadının özetini barındırmaktadır. Birinci akîdenin muhtasarı olarak görülmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Beyhakî'nin "el-Kadâu ve'l Kader" kitabından çıkardım. Bunu yaparken bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ki bu nüsha İstanbul'daki Süleymâniye Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. (No:1488) Bu nüsha(nın kopyası) Medîne'deki İslâm Üniversitesi'nin el yazmaları bölümünde de bulunmaktadır. (No:844) Bu nüshayı Rüşd Yayınevi'nin baskısıyla (3/833) karşılaştırdım.

Beyhakî "el-Kadâu ve'l Kader" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ebû Abdullah el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bana Ebu'l Hasen Muhammed b. Abdullah el-Cevherî haber verdi, dedi ki: Ebû Bekr Muhammed b. İshâk'ı şöyle derken işittim: Ebû Abdullah Muhammed b. Yahyâ'yı şöyle derken işittim: Bizim nezdimizde Sünnet şudur:

1- İman söz ve ameldir, artar ve azalır. Bu; imamlarımız olan Mâlik b. Enes'in, Abdurrahmân b. Amr el-Evzâî'nin, Süfyân b. Saîd es-Sevrî'nin ve Süfyân b. Uyeyne el-Hilâlî'nin görüşüdür.

2- Ameller, farizalar, Allah'a itaat uğrunda azaların amelleri; bunların hepsi imandandır.

3- Kader hayrıyla şerriyle Allah *(Azze ve celle)*'dendir. Kalem kıyâmet kopana kadar meydana gelecek şeyleri yazmış ve kurumuştur. Allah kulların ne yapacağını ve ne hâle geleceğini bilmiştir.

4- Allah onlara emirler ve nehiyler yöneltmiştir. Kim Allah'ın emrine uyar ve O'na itaati tercih ederse, bu Allah'ın tevfikiyledir. Kim Allah'ın emrini terk eder ve O'na karşı masiyetler işlerse, bu da Allah'ın onu yardımından mahrum bırakması sebebiyledir.

5- Kim istitâ'anın/yapabilirliğin azalarla amelden önce bulunduğunu, kişinin dilerse yapacağını, dilerse yapmayacağını iddia ederse kaderi yalanlamış, Allah'ın apaçık kitabını reddetmiş ve kendisinin Allah'ın istemediği bir şeyi yapmaya kâdir olduğunu söylemiş olur. Biz bu sözden Allah *(Azze ve celle)*'ye sığınıyoruz. Biz diyoruz ki: Kuldaki istitâ'a fiil ile eş zamanlıdır. Yani kişi azalarıyla -iyilik olsun kötülük olsun- bir amel işlediği zaman onun

işlediği fiili işlemeye kâdir olduğunu biliriz. O fiili işlemesinin öncesine gelirsek bilemeyiz, belki bir şey istiyordur fakat onunla kendisi arasına bir engel girmiştir.[395]

Allah tebâreke ve teâlâ, mahlûkâtın amellerini yaratmayı dileyendir. Kim bu söylediğimizin aksini iddia ederse Allah'ı âcizlikle vasfetmiş olur ve iki dünyâda da helâk olur.

6- Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. O mahlûkâtı onunla yaratmış, nesneleri onunla varlığa getirmiştir. Allah muhkem kitabında *"Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir" (A'râf, 54)* buyurmuş, buyurmayı yaratmaktan ayırmıştır. Mahlûkâtı emriyle yaratmıştır. "Kün/Ol" demiş, o da oluvermiştir. Kelâmı O'nun emrindendir, yaratılmış değildir.

7- Allah âhirette gözlerle görülecektir. O'nu cennet ehli görecektir. Allah'a karşı içten gelerek bunu dîn ediniriz. Bunun üzerine yaşar ve inşâ-Allah bunun üzerine ölürüz.

8- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en hayırlısı ve fazîlet yönünden en öne geçirileni Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî'dir.

* * *

3.AKÎDE

Sünnet ve Eser Ehlinin İtikâdının Özeti

Akîdenin Özeti: İmam ez-Zühlî *(rahimehullah)*'ın bu akîdesi muhtasar bir akîdedir. Önceki iki akîdeyi tamamlar mâhiyettedir. Yukarıda zikredilmeyen bazı meseleleri burada zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi Ebû Ca'fer en-Nehhâs'ın (v. 338) "İ'râbu'l Kur'ân" kitabından çıkardım. Ebû Ca'fer bu akîdeyi ez-Zühlî'den sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Bu akîdeyi ondan başka tahriç edene de vâkıf olamadım. Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl en-Nehhâs *(rahimehullah)* "İ'râbu'l Kur'ân"da şöyle demiştir: Bize Abdullah b. Ahmed b. Abdusselâm tahdis etti, dedi ki: Muhammed b. Yahyâ en-Neysâbûrî'yi şöyle derken işittim:

---

[395] Bu mesele hakkındaki ta'lîk musannıfın önceki akîdesinde geçmişti.

Bizim nezdimizde Sünnet -ki bu aynı zamanda imamlarımız olan Mâlik b. Enes'in, Ebû Amr Abdurrahmân el-Evzâî'nin, Süfyân b. Saîd es-Sevrî'nin, Süfyân b. Uyeyne el-Hilâlî'nin ve Ahmed b. Hanbel'in görüşüdür; ilim ehlini de bunun üzerinde gördük- şudur:

1- Allah *-celle ve azze-* âhirette gözlerle görülecektir. O'nu cennet ehli görecektir. Onların hâricindeki âdemoğullarına gelince onlar O'nu göreme-yeceklerdir. (Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî) dedi ki: Bu konudaki hüccet Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen me'sûr hadislerdir: O'na "Ey Allah'ın Resûlü, kıyâmet günü Rabbimizi görecek miyiz?" diye sorul-muştu da...

2- Muhammed b. Yahyâ dedi ki: Rabb'in kıyâmet günü görülmesi,

3-Kader, 4- Şefaat, 5- Kabir azâbı, 6- Havz, 7- Mîzân, 8- Deccâl,

9- Recm,

10- Rab tebâreke ve teâlâ'nın her gece gecenin yarısı ya da üçte biri kaldıktan sonra inmesi,

11- Hesâb,

12- Cehennemin ve cennetin yaratılmış olduğu ve son bulmayacak-ları,

13- Allah'ın kıyâmet günü mutlaka her bir kimseyle kendisiyle onun arasında kendisine tercüme yapacak bir tercüman olmaksızın konuşacağı gibi hususların bildirildiği hadislere ve benzerlerine iman etmek gerekir.

14- Kulların bunları tasdik etmesi ve bunlara iman etmesi gerekir. Akıl erdiremeseler ve tefsîrini bilmeseler bile onlara düşen; keyfiyetini sormadan, derinlere dalmadan ve kıyasa girmeden bu hadislere iman edip teslim olmaktır. Çünkü Allah'ın fiilleri kulların fiillerine benzemez.

Ebû Ca'fer dedi ki: İşte bu, her bir asırdaki sünnet ehli oldukları bilinen âlimlerin kelâmıdır.

صورة من المخطوط

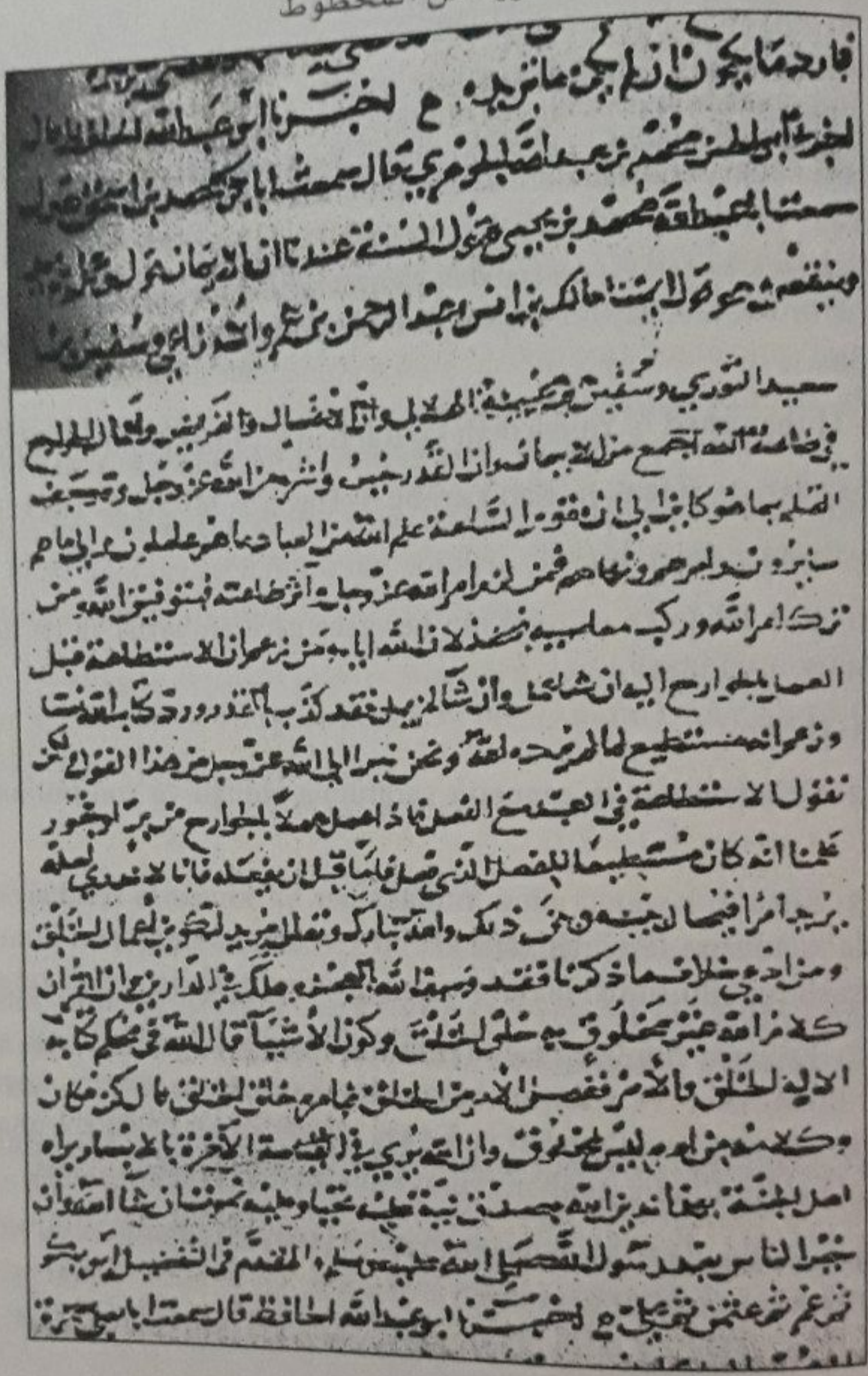

EBÛ BEKR AHMED B. MUHAMMED B. HÂNİ' EL-ESRAM'IN RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;

DİN HUSUSUNDA İLİMSİZCE KONUŞMAK NEHYEDİLMEKTE, İMAM AHMED'İN KONUMU BEYÂN EDİLMEKTE, GEREK ONUN GEREKSE DİĞER ÂLİMLERİN ÖLÜMLERİNDE ÜMMET İÇİN NE GİBİ MUSÎBETLER OLDUĞU AÇIKLANMAKTADIR

صورة من مخطوط طبقات الحنابلة

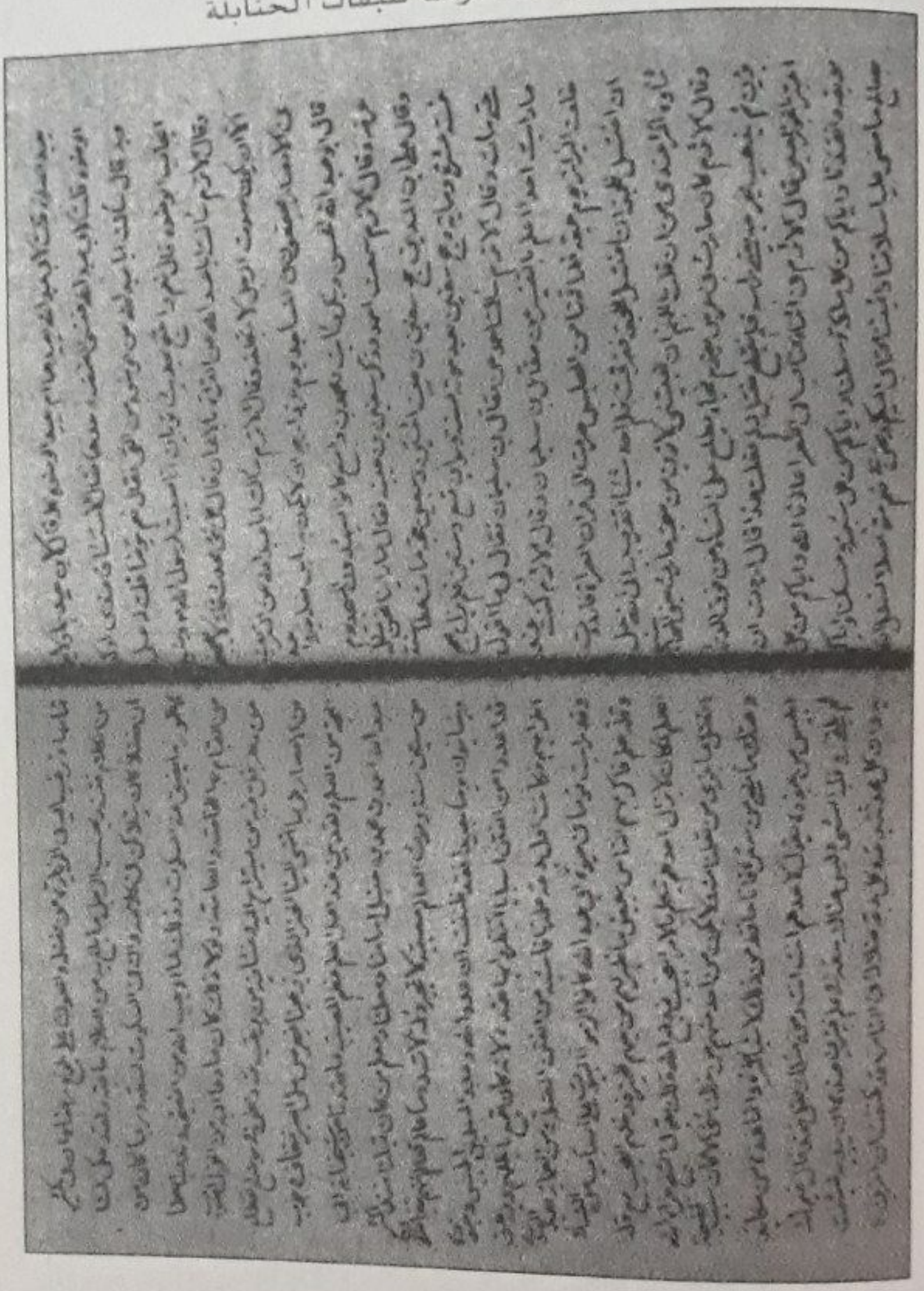

İsmi Ahmed b. Muhammed b. Hâni' et-Tâî el-İskâfî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. İmam Ahmed'in öğrencisi el-Esram olarak meşhûr olmuştur. 260 yılından sonra vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Bekr el-Hallâl "Esram çok değerli biriydi, hâfızdı" demiştir.

İbn Ebî Ya'lâ onun hakkında "Çok değerli, hâfız ve imam" demiştir.

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (6/165) şöyle demiştir: "Esram Ebû Abdullah'ın ashâbının en bilgililerinden, en zekîlerinden, hadîsi ve fıkhı en iyi bilenlerinden idi."

Tercemenin Kaynakları: Tabakâtu'l Hanâbile, 1/162; Tehzîbu'l Kemâl, 1/476; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/623

Akîdenin Özeti: Bu mektubu el-Esram *(rahimehullah)* müslümanların sınır boylarında bulunan bir belde halkına göndermiştir. Bu mektupta birçok tavsiye bulunmaktadır ki bazıları şunlardır:

-Kelâm ilminden sakındırma

-Kelâmda ne gibi fitnelerin ve kötülüklerin olduğu

-Müslümanlara nasihatte bulunmanın önemi

-İmam Ahmed'in ölümüyle müslümanların başına gelen belâ ve musîbet

-Sünnet ve eser ehli âlimlerin ölümlerinin getirdiği belâlar ve musîbetler

-İmam Ahmed'in, zamanındaki âlimlerin nezdindeki konumu

-Sünnet'e ittibâya teşvik ve din hususunda ilimsizce konuşmanın zemmi üzerine Selef-i Sâlihîn'den rivâyet edilen eserlerin zikri

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile"sinden çıkardım. Bunu yaparken güzel bir hatla yazılmış el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbû nüsha ile (1/166) karşılaştırdım. Esram *(rahimehullah)* sınır bölgesine yazdığı mektubun içerisinde şöyle demiştir: Allah bizi ve sizi helâka götüren her türlü şeyden korusun. Bizi ve sizi helâka sürükleyen her türlü şeyden kurtarsın. Bizi ve sizi her türlü şüpheden selâmette kılsın. Bizi ve sizi bundan önce gelip geçen selefimizin ve imamlarımızın sâlih amellerine tutundursun. Size bu mektubu kesintisiz nimetler içinde bulunduğumuz bir hâlde yazıyorum. Allah'tan bu nimetlerin tamâmını dileriz. Fazlından ziyâdesini vermesi ve rızâsına ulaşmak husûsunda yardım etmesi için O'na rağbet ederiz.

1- Kelâmın birçoğunda fitne vardır. Kişiye ihtiyâcını görecek kadar konuşması yeter.

2- Bize nakledildiğine göre Fazl (b. Dukeyn) konuşurken zor ve aksanlı konuşurdu. Şüphesiz sükûtta genişlik vardır. Bununla beraber susmanın doğru olmadığı yerler de vardır. Örneğin Allah bazı yerlerde nasihat etmeyi vâcip kılmıştır. Âlimler gerek havâssa gerekse avâma nasihatte bulunmaya teşvik etmişlerdir. Eğer bu olmasaydı suskunluğun ilettiği tembellik, kendisine gidilen kimselerin azaldığı ve kendisinden yüz çevrilen kimselerin ortaya çıktığı zamandan daha doğru olurdu. Biz şu anda büyük şehirlere uzak bir yerde bulunuyoruz. Belki bize hoşumuza gitmeyecek bir haber ulaşabilir. Bu durumda sabretmeye gayret ederiz. Hüccet olan ilmin vücûbundan endişe ederiz.

3- İmamımız, hocamız, altmış küsur seneden beri bizden öncekilerin hocası, şeyhimiz Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ı kaybımızla başa gelen musîbetin büyüklüğünü ilim ehli çok açık bir şekilde görmüştür.

4- Âlimin ölümü zararı telâfi edilemez bir musîbet, kapatılamaz bir yarıktır.

5- Bir âlim diğeri gibi olmaz. Âlimlerin fazîletleri farklı farklıdır. Aralarında uzak mesâfeler vardır.

6- Düşündüm ki Allah'ın ve müslümanların düşmanı İblîs ve ordusu, fitnelerden bazı sebepler hazırladılar. Bunları ortaya atmak için onun vefâtını beklediler. Çünkü o onların bâtılını yok etmiş, hiziplerini ortadan kaldırmıştı.

7- Saptırıcı fitneler arasında ilk gördüğüm yaygın bid'at, hidâyetten sonraki körlüklerden biri şu idi: Ebû Abdullah hayattayken bir topluluk gördüm. Evlerden çıkmayıp ilimsizce ibâdet ediyorlardı. İnsanlar da onların hayrı sevdiklerini gördükleri için onlara ikrâmda bulunuyorlardı. İlimsiz olmalarının yanında onlara kendini beğenmişlik de bulaşmıştı. Onlardan biri sürekli garip bir şey söylüyordu da Allah bunu Şeyh'in sözüyle savıyordu. Kendisinden ilim öğrendiğimiz kimse en iyi şekilde nasıl mükâfâtlandırılırsa Allah onu o şekilde mükâfâtlandırsın. Onlar bu garip sözlerden bir şey söylediler mi mutlaka o (İmam Ahmed) onları rezîl ediyordu, onların örtülerini açıyordu. Bu konuda hâfızamda birçok şey vardır.

8- Bu ancak İblîs'in askerlerine oynadığı bir oyundur. O askerlerinden birine der ki: "Sen, sen! Senin gibi kim var? Başkaları söyledi, sen de söyle!" Sonra onun kalbine bazı şeyler atar. Onun kalbinde fazla bir ilim de yoktur. Böylece ona ortaya yeni bir şey atmasını süslü gösterir ki onu rezil etsin. Her yenilik bidattir. Her bidat dalâlettir. Her dalâlet de ateştedir.

9- Zannediyorum ki diğerleri de şöhret peşindedir. Kendilerinden söz edilmesini isterler. Hâlbuki onlardan önce niceleri çeşit çeşit bidatlerle anıldılar da rezil oldular. Çünkü kişinin hayır hususunda tâbi olması şer hususunda baş olmasından hayırlıdır.

10- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Tâbi olun, bidat çıkarmayın. Size yeterli olan verilmiştir. Her bidat dalâlettir."

11- Yine o şöyle demiştir: "Ey insanlar! İleride mutlaka yenilikler ortaya atacaksınız ve sizin için yenilikler ortaya atılacak. Bir yenilik ortaya atan gördüğünüz zaman ilk hâle sarılın."

12- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Bereket büyüklerinizin yanındadır" buyurmuştur.[396]

13- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar ilmi büyüklerinden aldıkları sürece hayır üzere olacaklardır."

14- İbn Ömer şöyle demiştir: "İnsanlar onu güzel görseler bile her bidat dalâlettir."

15- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Dikkat edin, aşırıya gidenler helâk olmuştur" buyurmuştur.[397]

16- Sıddık *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Allah'ın kitabı hakkında bilmediğim bir şeyi söylersem hangi yer beni taşır, hangi gök beni gölgelendirir?"

17- Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Kişinin kendisine, hakkında bilgisi olmadığı bir şey hakkında soru sorulduğu zaman 'Bilmiyorum' demesi ciğeri nasıl da soğutur!"

18- Ebû Mûsâ şöyle demiştir: "Allah'ın kendisine bir ilim öğrettiği, kendisi de insanlara bu ilmi öğreten kimse, hakkında ilmi olmadığı şeyi

---

[396] İbn Hibbân (559), Hâkim (1/62) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

[397] Müslim (2670) İbn Mes'ûd (ra)'dan rivâyet etmiştir.

söylemekten sakınsın. Böyle yaptığı takdirde kendisini yükün altına sokmuş olur ve dinden sıyrılıp çıkar.

19- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Birinize bilmediği bir şey sorulduğu zaman bilmediğini ikrâr etsin, hiç utanmasın."

20- Bir hadiste Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Kim bir yenilik ortaya atarsa; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun!"[398]

21- Bir hadiste de şöyle buyrulmuştur: "İslâm'da yenilik ortaya atan kimsenin şehâdeti geçerli değildir."[399]

22- Yine bir hadiste rivâyet edildiğine göre "Ey Allah'ın Resûlü, hades (yenilik) nedir?" diye sorulmuş, bunun üzerine O şöyle cevap vermiştir: "Bir cana karşılık olmaksızın cana kıyan kimse, diyet olmaksızın müsle yapan kimse ya da bir sünnet olmaksızın bidat ortaya atan kimse(nin yaptığıdır)."[400] Görüldüğü gibi Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yenilik çıkarmayı cana kıymakla, Allah'ın ve meleklerin lanetiyle bir arada zikretmiştir.

23- Şa'bî şöyle demiştir: "Sana kendi görüşlerinden ne söylerlerse onu bahçeye fırlat."

24- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "İnsanlar hangi bidati ortaya atmışlarsa mutlaka ondan önce ona delîl ve onun hakkında ibret olan bir şey geçmiştir. Şu hâlde sen sünnetten sakın ayrılma. Zira o Allah'ın izniyle senin için bir korumadır. Zira sünneti ancak ona muhâlif olan şeylerde bulunan hataları, zelleleri, ahmaklıkları ve aşırılıkları bilen kimseler bırakmıştır. Şu hâlde sen kendin için öncekilerin kendileri için râzı olduğu şeye râzı ol! Zira onlar ilim üzere durdular. Keskin bir basîret onlara yetti. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yeteneklilerdi. Bunda bir fazîlet olsaydı onlar ona daha lâyıklardı. Onlar öne geçmiş kimselerdi. Eğer hidâyet sizin üzerinde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir. Eğer 'Onlardan sonra yenilik ortaya çıktı' derseniz onu ancak onların yolundan başkasına uyanlar

---

[398] Ahmed (993), Ebû Dâvûd (4530) ve Nesâî (6911, 6921) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Hadisin aslı Alî (ra) tarîkiyle Buhârî'de (1870) ve Müslim'de de (3306, 3786) bulunmaktadır fakat bu kitaplarda sadece Medîne'de yenilik çıkarmaktan söz edilmektedir.

[399] Abdurrezzâk (15362) Ömer b. Abdulazîz'in Nebi (sas)'den belâğı olarak zikretmiştir.

[400] El-Metâlibu'l Âliye'de (2988) şöyle geçmektedir: "Bize Cerîr haber verdi. O Amr b. Kays el-Mulâî'den, o babasından, o Umeyye b. Yezîd eş-Şâmî'den, o da Nebi (sas)'den rivâyet etti." İsnâdı hasen olmakla birlikte mürsel ya da mu'daldir.

ve onlardan yüz çevirenler ortaya atmıştır. Onlar konu hakkında yeterli gelecek şekilde konuşmuşlar, göğüslere şifa olacak şekilde söz söylemişlerdir. Onların altında tefrite sapılacak bir yer de yoktur, onların üstünde yorularak çıkılacak bir yer de yoktur. Bir topluluk onların gerisinde kalmış ve böylece tefrite sapmıştır. Bir topluluk da onların üzerine çıkmaya çalışmış, böylece aşırıya kaçmıştır. Şüphesiz onlar ikisinin arasında dosdoğru bir hidâyet üzere idiler."

25- Kâsım b. Muhammed şöyle demiştir: "Kişinin câhil olarak yaşaması Allah hakkında bilmediği şeyi söylemesinden kendisi için daha hayırlıdır."

26- [İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Şüphesiz kişinin kendisine hakkında bilgisi olmadığı bir hususta soru sorulduğu zaman 'Allah en iyi bilendir' demesi de ilimdendir.]

27- İbn Ömer şöyle demiştir: "İlim üçtür: "Muhkem bir âyet, geçerli bir sünnet ve 'bilmiyorum'."

28- Şa'bî de "'Bilmiyorum' ilmin yarısıdır" demiştir.

29- Rabî' b. Huseym şöyle demiştir: "Kişi 'Şu haram kılınmıştır, bu yasaklanmıştır' der de Allah ona 'Yalan söyledin!' buyurur. Aman, bu duruma düşmekten sakın!"

30- Ahmed b. Abdurrahmân el-Hımyerî (dilini kastederek) "Onu bir şey konuşmadan geri çevirmek bana onunla bir şey uydurmaktan daha sevimlidir" demiştir.

31- Şa'bî şöyle demiştir: "Vallahi hiç fark etmiyor: Bana bildiğim bir şey hakkında sorulsa da bilmediğim bir şey hakkında sorulsa da 'Bilmiyorum' demek bana kolay geliyor."

32- Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd "Sen eser üzere olduğun sürece yolunu şaşırmazsın" demiştir.

33- İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* "İstikâmetten ayrılma, bidatlerden ve bidatçilikten uzak dur" demiştir.

34- Muâz b. Cebel "Bidatçilikten ve aşırılıktan sakının, eskiye sımsıkı tutunun" demiştir.

35- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."

36- İbrâhîm (en-Neha'î) şöyle demiştir: "Allah bu hevâlarda zerre ağırlığınca hayır kılmamıştır. Bunlar ancak şeytanın birer süsüdür. Hak olan şey ancak ilk şeydir."

37- Allah hakkın üzerinde bir nûr kılmıştır ki onunla âlimler ortaya çıkar ve şüpheler çevrilir. Şüphesiz bâtıl hakkın karşısında ayakta duramaz. Allah -*celle ve azze*- şöyle buyurmuştur: *"Hayır! Biz hakkı bâtılın üzerine atarız da onun beynini parçalar. Bir bakmışsın o yok olup gitmiş. Söylediklerinizden dolayı veyl olsun size!" (Enbiyâ, 18)* Bu âyet kıyâmet gününe dek yalan söyleyenler hakkında geçerlidir. Şüphesiz en büyük yalan Allah hakkında söylediğin yalandır.

38- Her ne kadar ölümü yakın olsa da Ebû Abdullah'ın imamlığı öne çıkmıştı. Aranızda benzerini bırakmadı. Allah onu, onunla insanları faydalandırmak için bu kadar yaşattı. Övülmüş bir şekilde yaşadığı kadar yaşadı. Allah'a hamd olsun ki kendisine gıpta edildiği bir hâlde de öldü. Allah'ın kendilerini yeryüzünde şâhitler kıldığı hayırlı kulları onun lehinde şâhitlik ediyorlardı. Onun vera'ını, takvâsını, gayretini, zühdünü, müslümanlar arasındaki güvenilirliğini ve ilminin üstünlüğünü biliyorlardı.

39- Bize ulaştığına göre kendilerini görmediğimiz imamlardan bazıları onun kavlini almakta ve ona soru sormakta idi. Bazıları da onu öne geçiriyor ve onu övüyordu. Bana haber verildiğine göre Vekî' b. el-Cerrâh bazen ona soru sorardı. Abdurrahmân b. Mehdî ondan nakiller yapar, onunla ihticâc eder, onu ilimde öne geçirir ve överdi. Bu yaklaşık altmış sene boyunca devâm etti. Yine bana haber verildiğine göre Şâfiî'nin bildiği hadislerin çoğu ondan öğrendikleriydi. Yine bana haber verildiğine göre İsmâîl b. Uleyye onun heybetinden çekinirdi. Bir şeyh bir defasında bana şunu anlattı: "Ahmed b. Hanbel'in bulunduğu bir yerde bir şeye güldük. Sonra İsmâîl'e gittik de onu öfkeli bir hâlde bulduk. 'Yanımda Ahmed b. Hanbel varken gülüyorsunuz, öyle mi?' dedi."

Yine bana anlatıldığına göre Yezîd b. Hârûn onu anmış ve ağlamıştır. Yine bana anlatıldığına göre Yezîd onu hasta iken evinde ziyâret etmiştir. Yine bana anlatıldığına göre Ebû Âsım onun hakkında "Bize onun gibisi gelmedi" demiştir. Bize bunun gibi nice haber gelmiştir.

-Esram daha sonra mektubun tamamını bütün uzunluğuyla zikretti.-

ŞÂFİÎ'NİN TALEBESİ İSMÂÎL B. YAHYÂ B. İSMÂÎL EL-MÜZENÎ'NİN (V.264) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'İN AÇIKLAMASI VE SELEFİN İTİKÂDI BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط

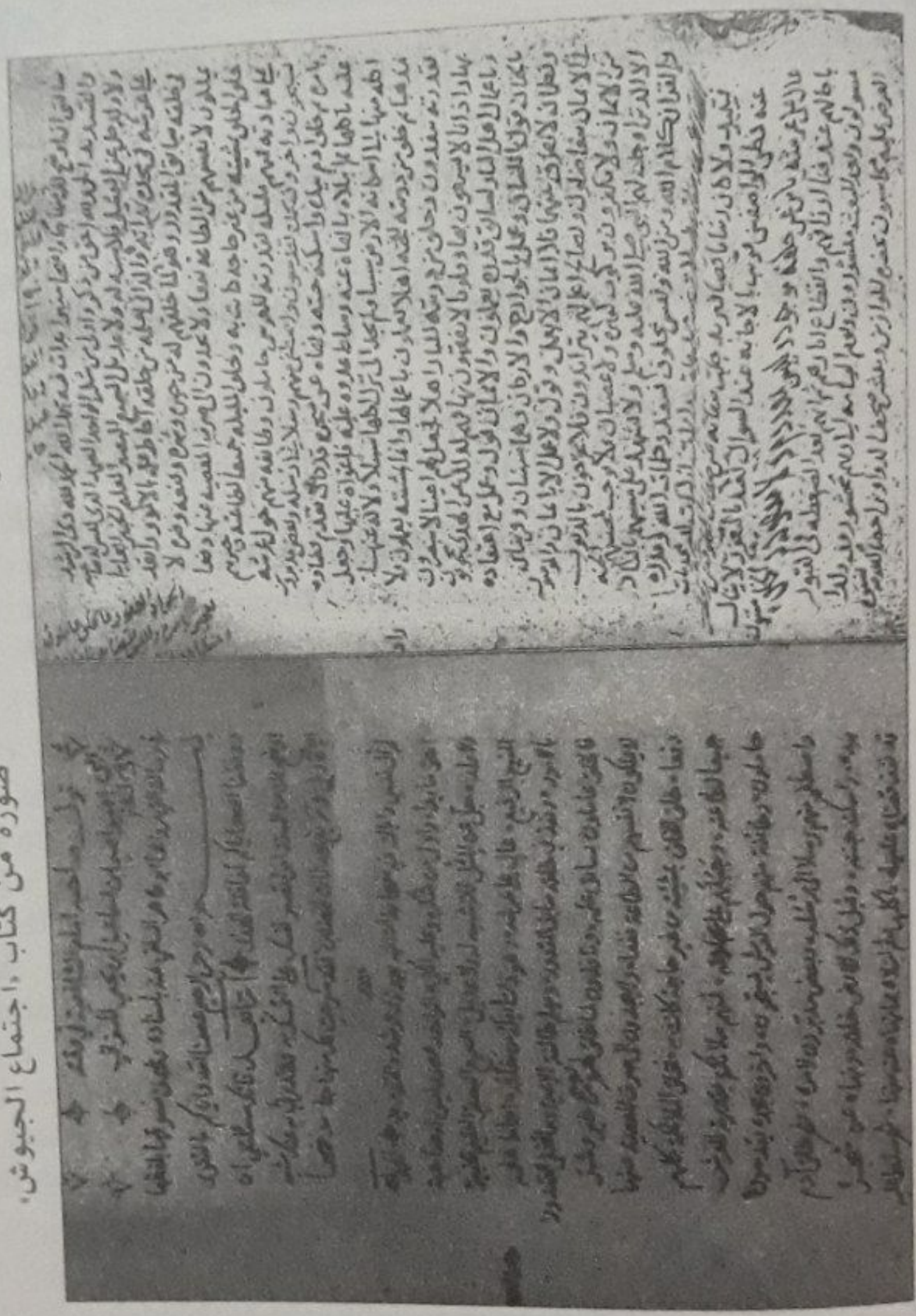

صورة من كتاب «اجتماع الجيوش»

İsmi İsmâîl b. Yahyâ b. İsmâîl b. Amr b. Müslim el-Müzenî'dir. Künyesi Ebû İbrâhîm'dir. Müzenî olarak şöhret bulmuştur. 175 yılında doğmuş, 264 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Şâfiî "Müzenî mezhebimin yardımcısıdır" demiştir: (Ebû İshâk) eş-Şîrâzî el-Eş'arî de şöyle demiştir: "Şâfiî *(rahimehullah)*'a gelince onun fikhı ashâbına intikâl etti. Ashâbı arasında Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-Muzenî de vardı. Bu zât zâhid ve âlim bir kimseydi. Münâzara ederdi. Hüccetini ortaya koyup gâlip gelirdi. İnce manalara çokça dalan biriydi."

Zehebî şöyle demiştir: "İmam, allâme, fakîhu'l mille/dînin fakîhi, zâhidlerin şiârı, Şâfiî'nin talebesi... Rivâyeti az olmasına rağmen fıkıhta önder idi."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerhu ve't Ta'dîl, 2/204; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/492

Akîdenin Özeti: Bu risâlede Sünnet açıklanmakta, itikâd konularında selefin ve hadis ashâbının itikâdı beyân edilmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Türkiye'deki Ali Paşa Kütüphânesi'nde bulunan bir nüsha. Bu nüshanın fotoğraflanmış hâli İslâm Üniversitesi'nde 1694 numara ile bir derlemenin içerisinde bulunmaktadır. Bu nüsha dört varak kadardır. Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hekkârî'nin hattıyla yazılmıştır. Yazısı gayet okunaklı bir nüshadır. Bu nüshayı asıl kıldım.

2- Şeyh Hammâd el-Ensârî Kütüphanesi'nde bulunan fotoğraf hâlindeki bir nüsha. (No: 709) Bu nüsha Sa'd b. Alî ez-Zencânî-Ebû Muhammed el-Cilyânî-Babası-Ebû Abdullah el-Huseyn b. Alî el-Ahvâzî-Ebu'l Kâsım et-Taberânî-Abdulkerîm b. Kesîr-Müzenî tarîkiyle rivâyet edilmiştir.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye"si. Bu kitabında o şöyle demiştir: "İmam Şâfiî'nin talebesi, zamanındaki şâfiîlerin imamı, Ebu İbrahim İsmail b. Yahyâ el-Müzenî'nin sözleri... O, Sünnet hakkında kaleme aldığı, Ebu Tâhir es-Selefî'nin isnadıyla kendisinden rivayet ettiği risalesinde -ki biz bu risaleyi harfi harfine tamamıyla aktarıyoruz- şöyle demiştir..." Sonra risâleyi zikretmiştir.

Buradan olan ziyadeleri iki köşeli parantez arasında bulunan iki parantez arasına koydum. Bize el-Fakîh el-İmâm Şemsuddîn Ebu'l İzz Yûsuf b. Ömer b. Ebî Nasr el-Hekkârî 616 yılının Safer ayında haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-İmâm el-Hâfız es-Sika, selefin bakiyyesi Ebû İshâk

İbrâhîm b. Osmân b. Îsâ b. Dirbâs el-Mârânî kendi ağzıyla Musul'da 611 yılının Cumâdelûlâ ayının on birinde tahdis etti, dedi ki: Bize eş-Şeyh es-Sâlih el-Âlim Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Hâmid[401] b. Müferric b. Ğıyâs el-Ertâhî ona kıraatim ile Fustât-ı Mısır'da (Kâhire'de) haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-Müsnid el-Âlim Ebu'l Hasen Alî b. el-Huseyn b. Ömer el-Mûsılî el-Ferrâ -tahdis etmeme izin verilen şeyler arasında- haber verdi.

H- Şeyh İbrâhîm b. Osmân dedi ki: Bize ayrıca eş-Şeyh el-İmâm el-Fakîh el-Hâfız Ebû Tâhir Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Silfe el-Isbehânî es-Silfî bize beş yüz yetmiş dört yılının Rabîulâhir ayında İskenderiye'den yazdığı mektubun içerisinde haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şerîf Ebû Muhammed Abdulmelik b. el-Hasen b. Bitinne el-Ensârî Mekke'de dört yüz doksan dokuz yılında kendisine kıraatim ile haber verdi.

İkisi dedi ki: Bize Ebû Abdullah el-Huseyn b. Alî en-Nesevî el-Fakîh -Mekke'ye yanımıza gelmişti- haber verdi, dedi ki: Bana Ebû Muhammed İsmâîl b. Racâ b. Saîd el-Askalânî Askalân'da haber verdi, dedi ki: Bana Ebu'l Huseyn Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahmân el-Meletî ve Ebû Ahmed Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahîm el-Kayserânî haber verdi, dediler ki: Bize Ahmed b. Bekr el-Yâzûrî haber verdi, dedi ki: Bana el-Hasen b. Alî el-Yâzûrî el-Fakîh tahdis etti, dedi ki: Bana Alî b. Abdullah el-Hulvânî tahdis etti, dedi ki:

Mağrib'in Trablus şehrinde idim. Ben ve birkaç arkadaşımız Sünnet'ten söz ettik. Sonunda söz el-Müzenî *(rahimehullah)*'a geldi. Bunun üzerine bir arkadaşımız "Kulağıma onun Kur'ân hakkında konuştuğu ve Kur'ân'ın yaratılmış olup olmadığı hakkında bir şey söylemediği geldi" dedi. Başka biri onun Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylediğini söyledi. Tâ ki başka insanlar da bize katıldı. Bu durum insanları büyük bir kedere soktu. Bunun üzerine ona bir mektup yazdık. Bu mektupta meselenin hakîkatini bize anlatmasını; kader, ircâ, Kur'ân, ba's, nuşûr, mîzânlar ve nazar konularında Sünnet'i şerh etmesini istedik. Bunun üzerine şunu yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahîm

---

[401] Asılda bu şekildedir. Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da ise "Muhammed b. Hamd b. Hâmid" olarak geçmektedir.

Allah bizi de sizi de takva ile günahlardan korusun. Bizi de sizi de hidayete uymaya muvaffak kılsın. Bundan sonra; Sen benden sünnet konusunda, nefsinin kendisine yapışma hususunda kararlılık göstereceği, kendisi vesilesiyle şahsi görüşlerin şüphelerini [bâtılların yaldızını] ve sapıkların ortaya attıkları bidatlerin eğriliğini senden def edeceği bir şey açıkiamamı istedin. Ben de sana apaçık [ve apaydın] bir yol beyan ettim, bunu yaparken kendime ve sana nasihatte bulunmayı ihmal etmedim. Bu beyanıma doğruya ileten ve doğruya isabet ettiren Allah'a hamd ederek başladım.

1- Hamd, söze kendisiyle başlanılmasına en layık olan, şükredilmeye ve övülmeye en layık olan Allah'a mahsustur. O tektir ve Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır ama O kimseye muhtaç değildir.) O'nun ne bir eşi vardır ne bir çocuğu. Benzeri olmasından münezzehtir. O'nun hiçbir dengi ve benzeri yoktur. İşitendir, görendir, bilendir, haberdar olandır, yenilmeyendir, yükseltendir.

2- [Bütün şânı ile zâtıyla] Arş'ının üzerindedir. Aynı zamanda ilmiyle mahlûkâtına yakındır.

3- O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır. Yarattıkları üzerinde önceden takdir edilen şeyi uygulamıştır. [O çok cömerttir ve çokça bağışlayandır.] *Gözlerin hainliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. (Ğâfir, 19)* Yaratılmışlar, O'nun ezeldeki ilmine göre amel ederler. O kendilerini hayır ve şer olarak ne için yaratmışsa onu yerine getirirler.[402] (Allah'ın izni olmaksızın) ne yaptıkları itaatlerden faydalanmaya ne de masiyetleri kendilerinden savmaya güç yetirebilirler.

4- Hiçbir ihtiyacı olmadığı halde meşietiyle mahlûkatı yaratmıştır.

5- Meleklerin de hepsini kendisine itaat etmeleri için yaratmıştır. Onları kendisine ibadet etmeye meyilli bir yaratılışta yaratmıştır.[403] Bu meleklerden öyleleri vardır ki O'nun verdiği güçle Arş'ı taşırlar. Öyleleri vardır ki Arş'ının etrafında O'nu tesbih ederler. Bazıları da O'na hamd ederek O'nu takdis ederler. Allah Teâlâ meleklerden bazılarını peygamberlerine elçi olarak seçmiştir. Bazıları ise O'nun emrettiği işleri idare ederler.

---

[402] Bir nüshada şöyle geçmektedir: "Mahlûkât O'nun emri ile hayır yapar, O'nun kazâsıyla şer işler. Hayrı olsun, şerri olsun, faydası olsun, zararı olsun; Allah onları ne için yaratmışsa ona boyun eğmişlerdir."

[403] Bir nüshada "onları kendisine ibâdet etmeye mecbûr kılmıştır" diye gelmiştir. Doğrusu benim yukarıda yazdığımdır. Sünnet imamları bu kelimeyi kullanmaktan sakındırmışlardır.

6- Allah Teâlâ sonra Âdem'i eliyle yaratmış ve onu cennete yerleştirmiştir. Bundan önce onu yeryüzünde yaşaması için yaratmıştı. Adem'i, kendisinden yemesine hükmettiği ağaçtan yemekten yasaklamıştı. Sonra onu, ona yasakladığı şey ile sınadı. Sonra ona düşmanını (yani İblis'i) musallat etti de o Âdem'i ondan yemesi için aldattı. Böylece Allah Âdem'in o ağaçtan yemesini, onu yeryüzüne yerleştirmek için sebep kıldı. Bu yüzden Âdem onu yememek için bir yol bulamadı. Ondan kaçıp gidecek hiçbir yer bulamadı.

7- Sonra onun zürriyetinden bazı kimseleri cennet ehli olarak yarattı. Onlar, [ancak Allah'ın meşietiyle cennete götüren amelleri işlerler]. O'nun kaderi ve iradesi doğrultusunda (haklarında yazılan amelleri) işlerler. Yine Allah Teâlâ Âdem'in zürriyetinden cehennem için de bazı sakinler yaratmıştır. Onlar için gözler yaratmıştır ki bu gözlerle görmezler. Onlar için kulaklar yaratmıştır ki bu kulaklarla duymazlar. Onlar için kalpler yaratmıştır ki bu kalplerle anlamazlar. Onlar bu gözleriyle, kulaklarıyla ve kalpleriyle hidayetten perdelenmişlerdir. Allah'ın önceden belirlenmiş kaderi doğrultusunda cehennem ehlinin amellerini işlerler.

8- İman [kalplerle itikâd, dil ile söz, azalar ve rükünlerle amel ile beraber] söz ve ameldir. Bu ikisi; birbiriyle ilişkili ve birbirinden ayrılmayan iki şeydir. İkisinin arasını ayırmayız. Amelsiz iman, imansız amel olmaz.

9- Müminler iman konusunda farklı derecelerdedirler. İşledikleri salih amellerle imanları artar.

10- Günahları sebebiyle iman dairesinin dışına çıkmazlar.[404] İşledikleri bir büyük günah ya da masiyet nedeniyle tekfir edilmezler. Yine -Nebi

---

[404] Burada Ehli Sünnet'in büyük günah işleyenleri tekfir etmediğini ve günahları sebebiyle onları imanın dışına mutlak olarak çıkarmadığını kastetmektedir. Büyük günah işleyen kimsenin iman dâiresinin dışına çıkıp İslâm dâiresine girmesine gelince, bu Ehli Sünnet'in görüşüdür. Kitap ve Sünnet de buna delâlet etmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"İmandan sonra fâsıklık ne kötü isimdir!" (Hucurât, 11)*

Ebû Hureyre (ra)'ın rivâyet ettiği muttefekun aleyh bir hadiste de Nebi (sas) "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez..." buyurmuştur. Müsedded'in rivâyet ettiği akîdesinde İmam Ahmed (rh)'ın şu sözü geçmişti: "Kişi iman dâiresinden çıkıp İslâm dâiresine girer. Onu İslâm dâiresinden Yüce Allah'a şirk koşmaktan başka bir şey çıkarmaz..." Bu sözün benzeri İbn Batta'nın ve el-Berbehârî'nin akîdelerinde gelecektir inşâallah.

Âcurrî *(rh)* "eş-Şeria"da (2/593) Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî el-Bâkır'dan rivâyet ettiğine göre o bir dâire çizip "Bu İslâm'dır" demiş, sonra onun ortasına başka bir dâire çizip "Bu

(sallallahu aleyhi ve sellem)'in cennetin vâcip olduğunu söylediği kimseler dışında- müminlerden iyi kimselere cennetin vacip olduğunu söylemeyiz. Onlardan günahkâr olanların da cehenneme gideceklerine şehâdet etmeyiz.

11- Kur'an Allah *(Azze ve celle)*'nin kelamıdır ve O'nun katındandır.[405] Yaratılmış değildir ki yok olsun.

12- Allah'ın sözleri, Allah'ın kudreti, na'tı ve sıfatları[(nın tamamı)] eksiksizdir ve yaratılmamıştır. Süreklidir ve ezelîdir. Sonradan ortaya çıkmamışlardır ki yok olsunlar. Rabbimiz önceden eksik değildi sonradan artsın. O'nun sıfatları [yaratılmışların sıfatlarına] benzemekten münezzehtir. Vasfedenlerin akılları O'nu kavramaktan acizdir.

13- Kendisinden bir şey istendiği zaman, buna icabet etme hususunda yakındır. İzzetli olması açısından ise uzaktır, O'na ulaşılamaz. Arş'ının üzerindedir. Yarattıklarından ayrıdır. Vardır, yok veya kayıp değildir.

14- Mahlûkât, rızıkları tükendiği ve yapacakları şeyler sona erdiği zaman ecelleriyle ölürler.

15- Sonra onlar, kabirlerdeki sıkıştırmadan sonra sorguya çekilirler.

16- Çürüdükten sonra diriltilirler. Kıyamet gününde Rablerinin huzurunda toplanırlar. O'na arz olunacakları günde; mizanların hazır bulunduğu, Allah'ın sayıp hesap ettiği, onlarınsa unuttuğu defterlerin sayfalarının açıldığı bir yerde; Allah *(Azze ve celle)*'den başkasının O'nun yarattıkları arasında hâkim olduğu takdirde hesabın elli bin yıl süreceği bir günde hesaba çekilirler. [Fakat] Allah adaletiyle onların arasındaki hükmünü dünyadaki bir öyle uykusu süresi miktarı kadar olan bir vakitte verir. O hesaba çekenlerin en süratlisidir. Allah onlar için bedbahtlık ve saadet olarak önceden neyi belirlemişse o gün kendileri için belirlenen şey üzere oldukları halde geri geleceklerdir. *"Onların bir kısmı cennette iken bir kısmı da çılgın ateşin içerisinde olacaktır." (Şûrâ, 7)*

---

da İslâm'ın ortasında bulunan imandır" demiştir. Sonra şunu söylemiştir: "Nebi (sas) 'Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez' buyurmuştur. Yani kişi iman dâiresinin dışına çıkıp İslâm dairesine girer. Onu şirkten başka bir şey de İslâm'dan çıkarmaz. Eğer tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder. Kişi o zaman imana geri döner."

[405] Bir nüshada ve "İctimâu'l Cuyûş"ta "Allah'tandır" diye geçmektedir.

17- Cennet ehli o gün cennette nimetleneceklerdir. Çeşit çeşit lezzetlerle lezzetleneceklerdir. En değerli ikramlarla mutluluk içerisinde olacaklardır.

18- Yine o hâlde iken Rablerine bakacaklardır. O'nu görmek için itişip kakışmayacaklardır, birbirlerine yapışmayacaklardır. Yüzleri O'nun kerameti ile parıl parıl parlayacaktır. Gözleri O'nun lütfu ile O'na [bakacaktır]. Onlar sürekli bir nimetin içerisinde bulunacaklardır. "*Onlara orada ne bir yorgunluk dokunacak, ne de onlar oradan çıkarılacaklardır. (Hicr, 48) O cennetin yemişleri ve gölgesi süreklidir. İşte bu takva sahiplerinin âkıbetidir. Kâfirlerin akıbeti ise ateştir. (Ra'd, 35)*

19- İnkâr edenler o gün Rablerinden perdeleneceklerdir. Ateşin içinde yanacaklardır. "*Nefislerinin onlar için hazırladığı şey ne kötüdür: Allah onlardan razı olmamıştır ve onlar azap içinde devamlı kalacaklardır! (Mâide, 80) Onların işi bitirilmez ki ölsünler. Onun azabından hiçbir şey de onlardan hafifletilmez. İşte biz kâfirleri böyle cezâlandırırız." (Fâtır, 36)* Ancak Allah'ın oradan çıkarmayı dilediği muvahhidler hariç...

20- Allah *(Azze ve celle)*'nin nezdinde râzı olunan şeyler hususunda emir sahiplerine itaat etmek, [Allah katında] razı olunmayan işlerden de kaçınmak gerekir.

21- Haddi aştıkları ve zulmettikleri takdirde onlara isyana kalkmamak, onlar vasıtasıyla tebaalarına rahmet etmesi için Allah *(Azze ve celle)*'ye tevbe etmek gerekir.

22- Kıble ehlini tekfir etmekten uzak durmak ve bir dalalet (küfür) ortaya atmadıkları sürece, ortaya attıkları bidatler konusunda onlardan uzaklaşmak gerekir. Fakat onlardan kim bir dalalet ortaya atarsa kıble ehlinden ayrılmış ve dinin dışına fırlamış olur. Ona buğzetmekle ve ondan uzaklaşmakla Allah'a yaklaşılır. O terk edilir ve hor görülür. Bulaşıcı hastalığından kaçınılır. Zira onun hastalığı uyuzdan daha beterdir.

23- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in halîfesinin [yani Ebu Bekir es-Sıddık'ın] fazîleti söylenir. [O Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra yaratılmışların en fazîletlisi ve en hayırlısıdır. Ondan sonra ikinci olarak el-Fârûk'u, yani Ömer b. el-Hattâb'ı söyleriz.] Onlar Rasulullah'ın veziri olan, O'nun kabrinin yanında yatan [ve cennette de O'nun meclis arkadaşları olan kimselerdir. Üçüncü olarak Zünnûreyn Osman b. Affân'ı, sonra da

fazîlet ve takva sâhibi Ali'yi söyleriz.] Allah onların hepsinden razı olsun. Daha sonra Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerinin cennete gireceğini söylediği on kişiden diğer kimseler en faziletli olanlardır. Onlardan her bir kimseye Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bildirdiği fazilet ölçüsünde sevgi besleriz ve değer veririz. Aynı şekilde Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in (fazilette) onlardan sonra gelen ashabına da sevgi besleriz ve değer veririz. Allah onların [hepsinden] razı olsun. Onların faziletli oldukları söylenir. İyi işleriyle anılırlar. Aralarında meydana gelen hadiseler konusunda konuşmaktan uzak dururuz. Onlar Nebilerinden sonra yeryüzü sakinlerinin en hayırlılarıdır. Allah *(Azze ve celle)* onları nebîsi için seçmiş ve onları dîninin yardımcıları kılmıştır. Onlar dinin önderleridir. Müslümanların ileri gelenleridir. Allah onların hepsinden razı olsun.

24- Cuma namazında hazır bulunmayı terk etmeyiz. Bidate bulaşmadığı sürece bu ümmetin salihinin arkasında da günahkârının arkasında da Cuma namazı kılınır. [Fakat bir dalâlet ortaya atmışsa onun arkasında namaz kılınmaz.]

25- Aynı şekilde adil olsun zalim olsun her yöneticiyle beraber cihada çıkılır ve haccedilir.

26- Seferdeyken namaz kısaltılır. Kişi (Ramazan'da) seferde ise oruç tutmakla tutmamak arasında muhayyerdir.

27- Bunlar, bizden önceki geçmiş hidayet önderlerinin üzerinde icma ettikleri görüşlerdir. Bunlara tabi olanlar, Allah'ın tevfikiyle, bunları kendilerine rehber edinerek ve bunlardan razı olarak bunlara sarıldılar. Kendilerine yeterli olanın verildiği hususlarda ağır yüklerin altına girmekten kaçındılar. Böylece Allah'ın yardımıyla doğruya isabet ettirildiler ve başarıya ulaştırıldılar. Hakka uymaktan yüz çevirmediler ki kusurlu davranmış olsunlar. Hakkın sınırını geçmediler ki haddi aşmış olsunlar. Şu hâlde biz yalnız Allah'a güveniyoruz. Yalnız O'na tevekkül ediyoruz. Onların izlerini takip etmeyi bize müyesser kılmasını O'ndan niyaz ediyoruz.

28- İşte bu Sünnet'in açıklamasıdır. Onu açıklamaya çalıştım ve onu izah ettim. Şu halde Allah kimi bu beyan ettiklerimi yapmaya muvaffak kılarsa; bunun beraberinde necasetler konusunda ihtiyatlı davranarak farzları yerine getirme, itaat olan ameller için mükemmel şekilde abdest alma, imkânlar ölçüsünde namazları eda etme, varlık sahibi kimseler için zekât verme, malı ve gücü bulunan kimseler için haccetme, sağlıklı kimseler için

Ramazan orucunu tutma, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in [namazlardan sonra] sünnet olarak kıldığı beş namazı; yani her gece vitir namazını, sabah namazından önceki iki rekâtlık namazı, Ramazan ve Kurban bayramı namazlarını, güneş ve ay tutulması namazlarını ve gerektiği zaman yağmur duası namazını kılma, haramlardan kaçınma, laf taşımaktan, yalandan, gıybetten, haksız yere haddi aşmaktan, Allah hakkında ilimsizce konuşmaktan -ki bunların hepsi büyük haramlardır- uzak durma, kazançlar, yiyecekler, haramlar, içecekler ve giyecekler konusunda dikkatli davranma, şehvetlerden kaçınma -ki şehvetler kişiyi haramları işlemeye çağırır ve kim hayvanlarını koruluğun yakınında otlatırsa onun içine düşmesi an meselesidir- hususlarında da inayetini o kimseden esirgemezse; işte bu hususlar kime müyesser kılınırsa, o kimse dinden bir hidayet üzerindedir demektir. Allah'ın o kimseye merhamet etmesi ümit edilir. Allah bizi de seni de, bol ve ezelî lütfuyla, yüce ve en keremli celâliyle dosdoğru yoluna iletsin. Allah'ın selamı [rahmeti ve bereketi, senin ve] bize selam verenlerin üzerine olsun. Sapıklar ise Allah'ın selamına ulaşamazlar. [Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.]

Risâle Allah'ın hamdi ve lütfu ile burada sona erdi. Allah'ın salâtı ve selâmı Muhammed'in, O'nun âlinin, ashâbının ve tertemiz eşlerinin üzerine olsun...

EBÛ ZUR'A UBEYDULLAH B. ABDULKERÎM ER-RÂZÎ'NİN (V. 264)

VE

EBÛ HÂTİM MUHAMMED B. İDRÎS B. EL-MÜNZİR ER-RÂZÎ'NİN (V. 277)

İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

"SÜNNET'İN ASLI VE DÎNİN İTİKÂDI" KİTABI BULUNMAKTADIR

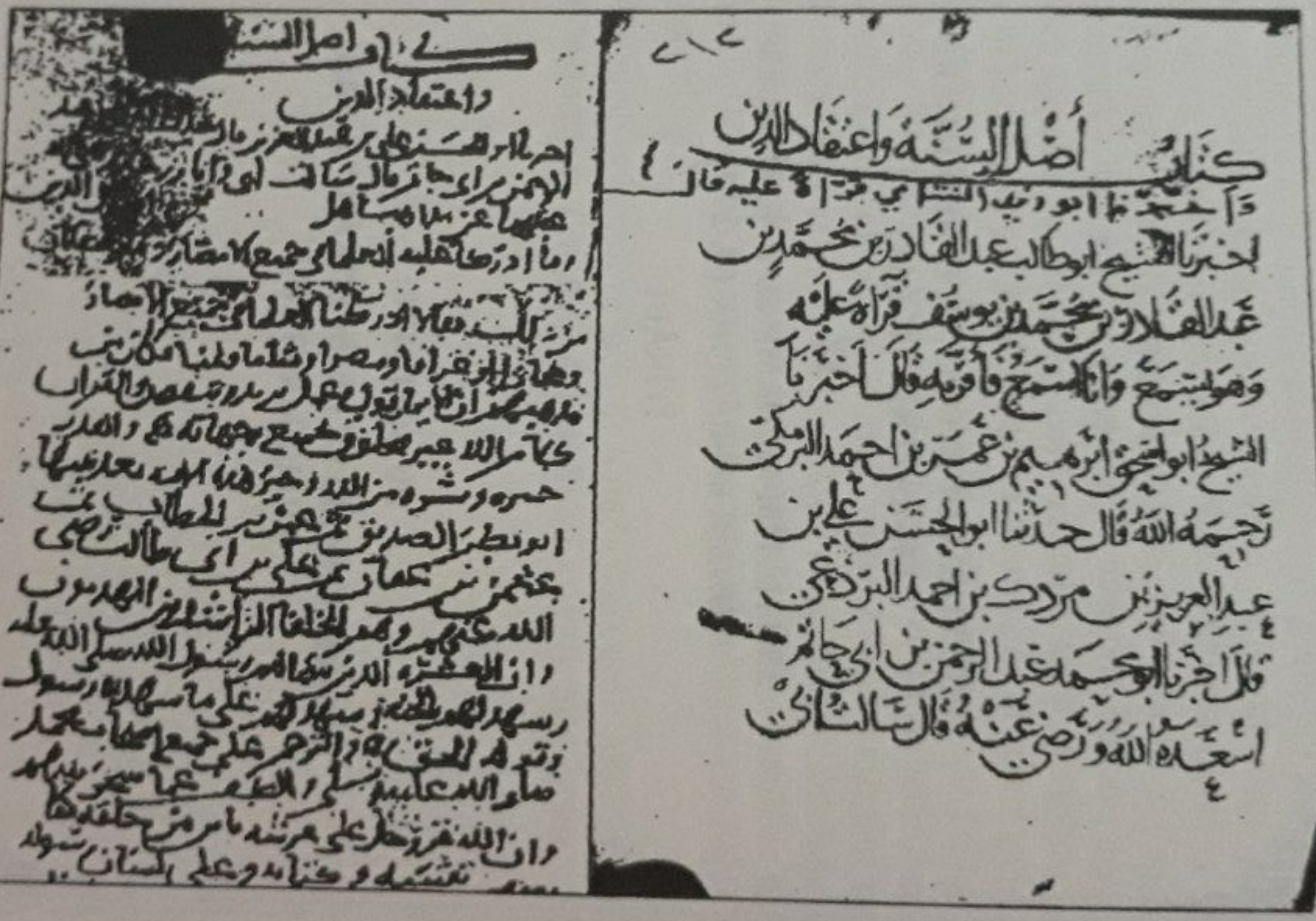

كتاب أصل السنة واعتقاد الدين

أخبرنا الشيخ أبو طالب عبد الغفار بن محمد بن
عبد الغفار بن محمد بن يوسف قراءة عليه
وهو يسمع وأنا أسمع فأقر به قال أخبرنا
الشيخ أبو إسحق إبراهيم بن عمر بن أحمد البرمكي
رحمه الله قال حدثنا أبو الحسن علي بن
عبد العزيز بن مردك بن أحمد البرذعي
قال أخبرنا أبو محمد عبد الرحمن بن أبي حاتم
أسعده الله ورضي عنه قال سألت

صورة المخطوط من كتاب مختصر المحجة (م)

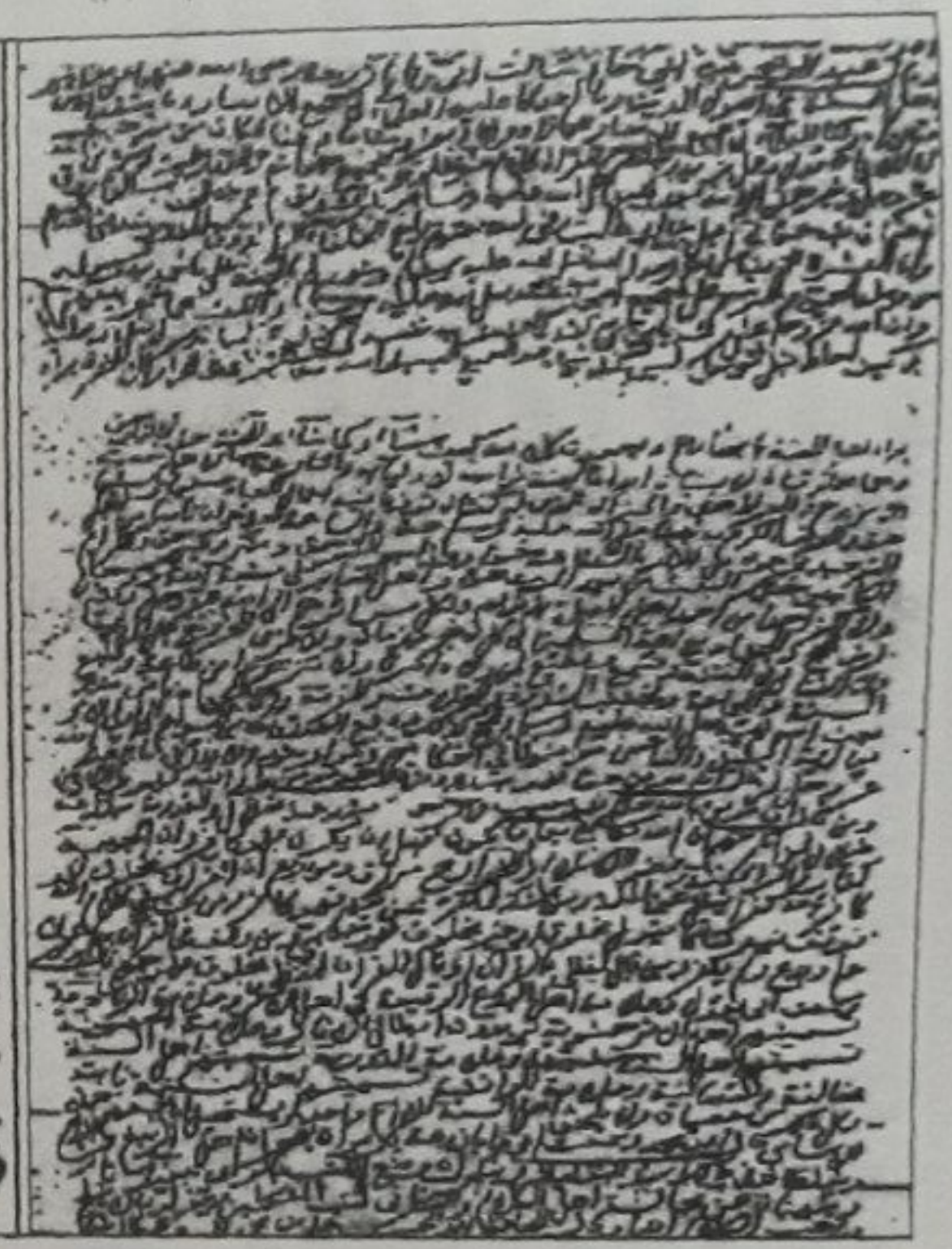

صورة المخطوط من كتاب اللالكائي (ك)

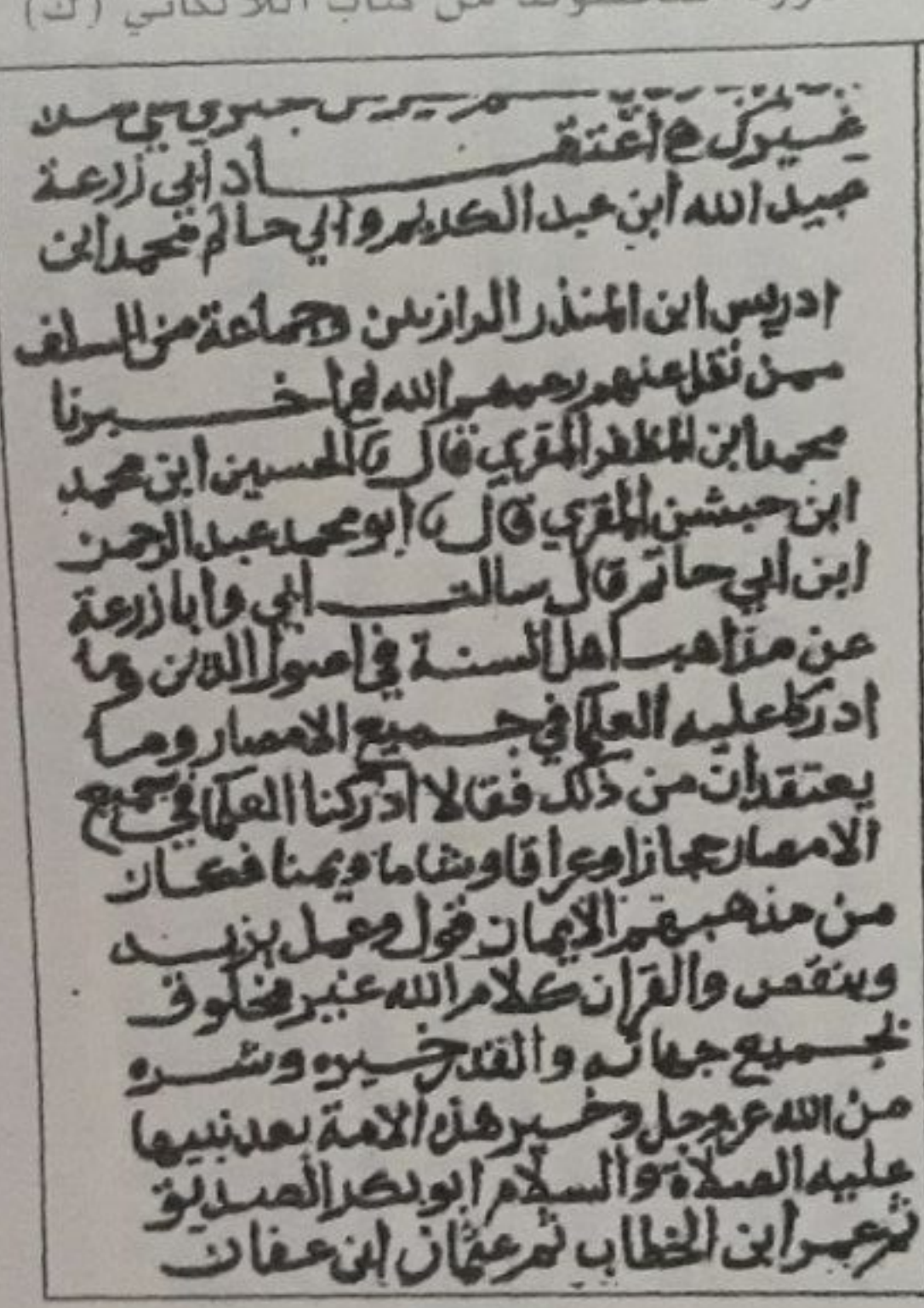

غيرك ممن اعتقد
عبيد الله ابن عبد الكريم ابو زرعة
ادريس ابن المنذر الرازيين وجماعة من السلف
ممن نقل عنهم رحمهم الله فما اخبرنا
محمد ابن المظفر المقري قال حدثنا الحسين ابن محمد
ابن حبيش المقري قال حدثنا ابو محمد عبد الرحمن
ابن ابي حاتم قال سالت ابي وابا زرعة
عن مذاهب اهل السنة في اصول الدين وما
ادركا عليه العلماء في جميع الامصار وما
يعتقدان من ذلك فقالا ادركنا العلماء في جميع
الامصار حجازا وعراقا وشاما ويمنا فكان
من مذهبهم الايمان قول وعمل يزيد
وينقص والقرآن كلام الله غير مخلوق
بجميع جهاته والقدر خيره وشره
من الله عز وجل وخير هذه الامة بعد نبيها
عليه الصلاة والسلام ابو بكر الصديق
ثم عمر ابن الخطاب ثم عثمان ابن عفان

Ebû Zur'a er-Râzî Hakkında

İsmi Ubeydullah b. Abdulkerîm b. Yezîd b. Ferrûh b. Dâvûd el-Kuraşî er-Râzî'dir. Künyesi Ebû Zur'adır. 200 yılında doğmuş, 264 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Hasen b. Ahmed şöyle demiştir: "Bir adam Ahmed b. Hanbel'e 'Rey'de Ebû Zur'a denen bir genç var?' diye sordu. Bunun üzerine Ahmed öfkelendi. Onun karşı çıkar bir tavırla 'Genç diyorsun, öyle mi?' dediğini işittim. Sonra ellerini kaldırıp Ebû Zur'a için Allah'a dua etmeye başladı. Şöyle diyordu: 'Allah'ım, ona haksızlık edenlere karşı ona yardım et. Allah'ım, ona âfiyet ver. Allah'ım, belâyı ondan sav. Allah'ım, Allah'ım...' Bu şekilde çokça dua etti."

İbn Râhûye "Bir hadisi Ebû Zur'a bilmiyorsa onun aslı yoktur" demiştir.

Ebû Hâtim er-Râzî de "Ebû Hâtim imamdır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 2/53; Tehzîbu'l Kemâl, 19/89.

Ebû Hâtim er-Râzî Hakkında

Muhammed b. İdrîs b. el-Münzir b. Dâvûd b. Mihrân el-Hanzalî er-Râzî'dir. Künyesi Ebû Hâtim'dir. 195 yılında doğmuş, 277 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Ebû Zur'a onun hakkında "Hadis talebi hususunda ondan daha hırslısını görmedim" demiştir.

İbn Ebî Hâtim şöyle demiştir: "Yûnus b. Abdula'lâ'yı 'Ebû Zur'a ve Ebû Hâtim Horasan'ın imamlarıdır' derken işittim. Onlar için dua etti ve 'Onların uzun bir ömür sürmesi müslümanların salâhı demektir' dedi."

Hibetullah el-Lâlekâî "Ebû Hâtim imam, hâfız ve müsbit bir kimse idi" demiştir.

Hatîb "Ebû Hâtim, hâfız ve sebt imamlardan biriydi" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 2/73; Tabakâtu'l Hanâbile, 2/270

Tehzîbu'l Kemâl, 24/381; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/247

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdından söz edilmektedir. Bu akîdenin ehemmiyetini, içerisinde ilim ehlinin bu akîde üzerindeki icmâlarının naklinin bulunması ortaya çıkarmaktadır.

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (2/41) bu akîdenin bir kısmını naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu, İmam Abdurrahmân b. Ebî Hâtim'den birçok tarîk ile meşhurdur. Şeyh Nasr el-Makdisî de 'el-Hucce' kitabında bu akîdeyi ondan nakletmiştir."

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Şeyh Hammâd el-Ensârî Kütüphânesi'nden elde ettiğim bir el yazması ki bu el yazması -her levhanın iki yüzü olmak üzere- beş levhadan oluşmaktadır. Bunu asıl kıldım ve buna "a" harfi ile işâret ettim.

2- Zâhiriyye Kütüphânesi'nde (no: 3748) bulunan, üzerinde "Aslu's Sünneti ve İ'tikâdu'd Dîn/Sünnet'in aslı ve dînin itikâdı" yazan bir el yazması. Bu el yazması da -her levhanın iki yüzü olmak üzere- yedi levhadan oluşmaktadır. Bu el yazmasına "b" harfi ile işâret ettim.

3- Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın "Usûlü'tikâdi Ehli's Sünne" kitabı. O bu akîdeyi isnâdı ile tam olarak aktarmış, şöyle demiştir: "Bize Muhammed b. Muzaffer el-Mukri' haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Muhammed b. Habşen el-Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim tahdis etti, dedi ki..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Akîdeyi bu kitaptan çıkarırken bir el yazması nüshaya itimâd ettim ve buna "k" harfi ile işâret ettim. Sonra bu nüshayı "el-Mektebetu'l İslâmiyye"nin baskısıyla (321) karşılaştırdım.

4- Ebu'l Feth Nasr el-Makdisî *(rahimehullah)*'ın "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" (2/359) kitabı. O bu akîdeyi selefin akîdelerinin içerisinde aktarmıştır. Akîdeyi bu kitaptan alırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim ve bu nüshaya "m" harfi ile işâret ettim.

5- İbnu'l Attâr el-Hemedânî'nin (v. 569) "Futyâ ve Cevâbihâ fî Zikri'l İ'tikâdi ve Zemmi'l İhtilâf" isimli kitabı. O bu kitabında şöyle demiştir:

"Her beldedeki âlimlerin üzerinde icmâ ettiği itikâdın zikri hususunda fasıl: Bize Ebû Tâlib Abdulkâdir b. Muhammed Abdulkâdir b. el-Yûsufî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. Ömer b. Ahmed el-Bermekî haber verdi, dedi ki: Bize el-Hasen Alî b. Abdulazîz b. Merdek el-Berde'î haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim tahdis etti, dedi ki..." Sonra 38. maddeye kadar zikretmiştir. Buna da "f" harfi ile işâret ettim. Birinci nüshayı asıl kıldım. Asılda olmayan ziyâdelere de dipnotlarda işâret edeceğim.

[İki Razi, Ebu Zur'a Ubeydullah b. Abdulkerim'in, Ebu Hâtim Muhammed b. İdris b. El-Münzir'in ve Kendilerinden Nakilde bulunulan Seleften Bir Topluluğun İtikâdı *-Allah Onlara Rahmet Etsin-*]406

SÜNNET'İN ASILLARI VE DÎNİN İTİKÂDI

Bize Ebû Yezîd eş-Şâmî kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Şeyh Ebû Tâlib Abdulkâdir b. Muhammed b. Abdulkâdir b. Muhammed b. Yûsuf kıraat yoluyla haber verdi, o işitiyordu, ben de işitiyordum, (okunanı) ikrâr etti, dedi ki: Bize Şeyh Ebû İshâk İbrâhîm b. Ömer b. Ahmed el-Bermekî *(rahimehullah)* haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Hasen Alî b. Abdulazîz b. Merdek b. Ahmed el-Berze'î tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Ebî Hâtim -Allah onu saîd eylesin ve ondan râzı olsun- haber verdi, dedi ki:

Babama ve Ebû Zur'a'ya Ehli Sünnet'in dinin asılları hakkındaki görüşlerini, büyük şehirlerdeki âlimleri üzerinde buldukları şeyi ve bu konularda neye itikâd ettiklerini sordum. Dediler ki: Hicâz olsun, Irak olsun, Mısır olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; bütün büyük şehirlerdeki âlimleri gördük. Şunlar, onların görüşlerindendi:

1- İman söz ve ameldir, artar ve azalır.

2- Kur'ân Allah'ın her cihetiyle Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

3- Kader hayrıyla ve şerriyle Allah *(Azze ve celle)*'dendir.

4- Nebîsinden [*salât ve selâm O'nun üzerine olsun*] sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb [el-Fârûk], sonra

406 "k"de ve "m"de geçmektedir.

Osmân b. Affân, sonra Alî b. Ebî Tâlib'dir. Allah onlardan râzı olsun. Onlar doğruya iletilmiş râşid halîfelerdir. [*Allah onlardan râzı olsun.*]

5- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in isimlerini zikredip kendilerinin cennetlik olduğuna şâhitlik ettiği on kişi [Rasulullah'ın] şâhitlik ettiği üzere cennetliktir. O'nun sözü haktır.

6- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamına ve âline Allah'tan rahmet dilenir. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmaz.

7- Allah *(Azze ve celle)* kendisini kitabında ve resûlünün diliyle vasfettiği üzere keyfiyetsiz şekilde Arş'ının üzerindedir ve yarattıklarından ayrıdır. İlmi ise her şeyi kuşatmıştır. *"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşitendir), Basîr'dir (Görendir)." (Şûrâ, 11)*

8- Allah tebâreke ve teâlâ âhirette görülecektir. Cennet ehli O'nun dilediği şekilde O'nu gözleriyle görecek ve O'nun kelâmını işitecektir.

9- Cennet [haktır] ve cehennem haktır. İkisi de yaratılmış durumdadır ve ebediyen yok olmayacaklardır. Cennet O'nun dostlarının mükâfâtıdır. Cehennem de O'na isyân edenlerin cezâsıdır. [Allah azze ve celle'nin][407] rahmet ettiği müstesnâ...

10- Sırât haktır.

11- İki kefesi olan, kendisiyle kulların iyi ve kötü amellerinin tartılacağı Mîzân haktır.[408]

12- Nebîmiz'e ikrâm olarak verilen Havz haktır. Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun.

13- Şefaat haktır.[409]

14- Tevhid ehlinden bazı insanların şefaat ile cehennemden çıkacakları haktır.

15- Kabir azâbı haktır.

16- Münker ve Nekîr haktır.

---

[407] "k"de geçmektedir.

[408] "k"de şöyle geçmektedir: "Mîzân haktır. Onun iki kefesi vardır..."

[409] "m"de "sâat/kıyâmet haktır" diye geçmektedir.

17- Kirâmen Kâtibîn haktır.[410]

18- Ölümden sonra diriliş haktır.

19- Büyük günah işleyenler Allah *(Azze ve celle)*'nin meşîetine kalmıştır.

20- Kıble ehlini[411] günahlarından dolayı tekfir etmeyiz.[412] Gizli hâllerini Allah *(Azze ve celle)*'ye havâle ederiz.

21- Cihâd ve hac farzını her zaman müslümanların imamlarıyla beraber yerine getiririz.

22- İmamlara karşı isyân etmeyi ve fitne zamanında savaşmayı câiz görmeyiz. Allah *(Azze ve celle)*'nin işimizin[413] başına getirdiği kimselerin sözünü dinler ve onlara itaat ederiz. İtaatten el çekmeyiz.[414]

---

[410] 14 ilâ 17. maddeler "k"de bulunmamaktadır.

[411] Kıble ehli, Nebi (sas)'in kendileri hakkında şöyle buyurduğu namaz ehli kimselerdir: "Kim namazımızı kılar, kıblemize yönelir ve kestiğimizi yerse; işte o Allah'ın zimmetinin ve resûlünün zimmetinin kendisinin üzerinde bulunduğu müslümandır." Bu hadisi Buhârî rivâyet etmiştir. Bu sebeple İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/613) şöyle demektedir: "Şüphesiz müslümanların şiârı namazdır. Bu yüzden onlardan 'Namaz ehli ihtilâf etmiştir' ve 'Kıble ehli ihtilâf etmiştir' denilerek söz edilir..."

✓Namazı terk eden kimse -namazı ister inkâr ederek terk etsin ister tembelliğinden dolayı terk etsin- Nebî (sas)'in buyurduğu üzere kıble ehlinin dışına çıkar: "Şüphesiz şirk ve küfür arasında namazın terki vardır." Bu hadisi Müslim rivâyet etmiştir. Bu hadiste küfürden maksat, İbn Teymiyye'nin "Şerhu'l Umde"de birkaç yönden beyân ettiği üzere İslâm dininden çıkaran büyük küfürdür. Nebi (sas)'in ashâbı da bunun üzerinde icmâ etmiştir. Ehli Sünnet'ten birçok kimse hem onların hem de Tâbiîn'in icmâsını nakletmiştir. Nitekim bunu "el-İbânetu's Suğrâ"ya (250) ve Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sine (33) yazdığım ta'lîkte beyân ettim.

[412] "m"de şöyle geçmektedir: "Kıble ehlinden hiçbir kimseyi tekfir etmeyiz."

[413] "k"de ve "m"de "işinin" diye geçmektedir.

[414] Sünnet ve eser ehlinin görüşü budur. Buna ancak Nebi (sas)'in kendilerini "İslâm'dan okun avı delip geçtiği gibi çıkarlar" buyurarak haber verdiği dinden çıkan Hâricîler muhâlefet etmiştir. Bu hadis muttefekun aleyhtir. Selef-i Sâlihîn'in yöneticilere ve zâlim imamlara isyân etmekten sakındırma husûsundaki icmâları tevâtür derecesine ulaşmıştır. Nitekim sünnet imamları onların icmâlarını akîdelerinde nakletmişlerdir ki bu şu derlemede de görülmektedir. Bu akîdelerden hangisine bakarsan bak içerisinde mutlaka isyân etmenin nehyedildiğini ve isyân edenlerin bidatçi olarak vasıflandırıldığını görürsün. Binâenaleyh İbn Hacer'in "Tehzîbu't Tehzîb"de (2/288) hâricî el-Hasen b. Sâlih'in tercemesinde söylediklerine itibar edilmez: "'O kılıcı câiz görmekteydi', 'Zâlim yöneticilere isyân etmeyi câiz görürdü' demektir ki bu selefin önceki görüşüdür(!) Sonradan durum bunun terki üzerinde istikrar bulmuştur..."

23- Sünnet'i ve Cemaat'i takip ederiz. Tekbaşınalıktan, muhâlefetten ve ayrılıktan uzak dururuz.

24- Cihâd, Allah *(Azze ve celle)*'nin nebîsini *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gönderdiği andan itibâren kıyâmet kopana kadar müslümanların imamlarından emir sâhipleri ile birlikte geçerlidir. Onu hiçbir şey geçersiz kılmaz.

25- Hac da böyledir.

26- Zekât olan hayvanlar müslümanların imamlarından emir sâhiplerine verilebilir.[415]

27- İnsanlar kendilerine uygulanacak hükümler ve miras ahkâmı husûsunda mümindirler. Onların Allah [*azze ve celle*] katında ne oldukları ise bilinmez.

a- Kim hakîkaten mümin olduğunu söylerse bidatçidir.

b- Kim Allah katında mümin olduğunu söylerse yalancılardandır.

c- Kim "Ben Allah'a iman ediyorum" derse isâbet etmiştir.[416]

28- Mürcie bidatçi sapıklardır.[417]

İşte başından sonuna kadar akîdeler Selef-i Sâlihîn'den yapılan bu naklin bâtıl olduğunu ortaya koymakta ve onu kökünden çürütmektedir. İbn Hacer kendisinden önce Ehli Sünnet'ten bu görüşü dile getiren birini zikretmemiştir. Ben de onlardan herhangi birinin Selef-i Sâlihîn'den bu hilâfı naklettiğine vâkıf olamadım. Hâlbuki onların birçoğu bazı meselelerde vâki olan hilâfı nakletmiştir. Osmân ve Alî'den hangisinin daha fazîletli olduğunu söylemeyip tevakkuf eden kimse hakkında, fazîlet sıralamasında Alî (ra)'ın isminin zikredilip zikredilmeyeceği hakkında ve selef arasında ihtilâfların meydana geldiği diğer meseleler hakkında hilâfı nakletmişlerdir.

[415] Ehli Sünnet, sultâna ödenen zekâtlardan; altın ve gümüş ile hayvanların, hubûbatın ve ürünlerin arasını ayırmaktadır.

İmam Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm (rh) "el-Emvâl" kitabında (2/243), "Zekâtın emirlere ödenmesi ve âlimlerin bu konudaki ihtilâfı" bâbında bu büyük meseleyi açıklarken sözü uzattıkça uzatmıştır. Bu bölümde Ehli Sünnet'in görüşüne göre husûsan zekât olarak altın ve gümüş verecek kimsenin muhayyer olduğunu, bu kimsenin dilerse zekâtını kendisinin dağıtacağını, dilerse sultâna vereceğini zikretmiştir. Sonra şöyle demiştir: "Hayvanlara, hubûbâta ve ürünlere gelince bunları dağıtma işini yöneticiler üstlenir. Bu malların sâhibinin malını yöneticilerden gizlemesi câiz değildir. Eğer kişi bu malları kendisi dağıtıp verilecek yerlere verirse zekâtını ödemiş olmaz. Tekrardan yöneticilere de ödemesi gerekir. Sünnet ve eserler bu ikisini birbirinden ayırmıştır. (Altın ve gümüş ile hayvanları, hubûbâtı ve ürünleri birbirinden ayırmıştır.)" Onun sözünü ehemmiyetinden dolayı Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne" kitabına (276) yazdığım tahkikte de naklettim.

[416] "k"de ve "m"de "Allah'a hakîkaten iman ettiğini söylerse" diye geçmektedir.

29- Kaderiyye bidatçi sapıklardır.[418]

30- Onlardan kim Allah [*azze ve celle'nin*][419] olacak şeyi[420] o olmadan önce bildiğini inkâr ederse kâfirdir.

31- Cehmiyye kâfirdir.

32- Râfıza İslâm'ı reddetmiştir.

33- Hâricîler dinden çıkıp gitmişlerdir.

34- Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse [Azîm olan Allah'a] dinden çıkaran bir küfür ile kâfirdir.

35- Meseleyi anlayanlardan kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir.

36- Kim Allah [*azze ve celle'nin*] kelâmı hakkında şüpheye düşüp "Bilmiyorum, o yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?" diyerek şüphe eder bir hâlde onun hakkında duraksarsa cehmîdir.

37- Kim cehâletinden dolayı Kur'ân hakkında duraksarsa ona öğretilir. Bidatçi olduğu söylenir fakat tekfir edilmez.

38- Kim "Kur'ân'ı telaffuzum mahlûktur" ya da "Kur'ân benim telaffuzumla mahlûktur" derse cehmîdir.

*Şeyh Ebû Tâlib dedi ki: İbrâhîm b. Ömer dedi ki: Alî b. Abdulazîz dedi ki: Ebû Muhammed [İbn Ebî Hâtim] dedi ki: Ayrıca babamı *-Allah ona rahmet etsin-* şöyle derken işittim:

39- Bidat ehlinin alâmeti eser ehline ta'n etmeleridir.

40- Zındıkların alâmeti eserleri geçersiz kılmak maksadıyla eser ehlini Haşviyye[421] olarak adlandırmalarıdır.[422]

---

[417] "k"de "Mürcie ve bidatçiler sapıklardır" diye geçmektedir.

[418] "k"de "Bidatçi Kaderiyye sapıklardır" diye geçmektedir.

[419] İki köşeli parantez arası "k"dendir.

[420] "k"de "olmayan şeyi" diye geçmektedir.

[421] Haşv, kelâm hakkında kullanıldığında kendisine itimâd edilmeyen boş söz anlamına gelir. Aynı şekilde bu insanlar hakkında da kullanılır. "Haşvetu'n nâs" insanların ayak takımı demektir. (Lisânu'l Arab, 14/180) Bu zındıklar, sünnet ve hadis ehlini, sünneti ve eseri akıllarının ve şahsî görüşlerinin önüne geçirdikleri için, kendilerinin ve rey ehlinin hilâfına sarîh ve sahîh nassın karşısında akıllarını çalıştırmadıkları için bu şekilde isimlendirirler.

41- Cehmiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Müşebbihe olarak adlandırmalarıdır.[423]

42- Kaderiyye'nin alâmeti eser ehlini Mücbira olarak adlandırmalarıdır.[424]

43- Mürcie'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Muhâlife ve Nuksâniyye olarak adlandırmalarıdır.[425]

44- Râfızîlerin alâmeti Ehli Sünnet'i Nâsıbe[426] olarak adlandırmalarıdır.[427] [Bunların hepsi isyân kapsamındadır.][428] Ehli Sünnet'in ancak bir ismi vardır. Bu isimlerin tamamının onlarda bulunması imkânsızdır.

Ebû Muhammed dedi ki: Yine babamı ve Ebû Zur'a'yı işittim:

45- Onlar zeyğ ve bidat ehlini terk etmeyi [emrediyorlardı.][429] Bu konuda görüşleri çok sertti.[430]

Çünkü onların nezdinde akıl ve rey nassın önündedir. Akla ve reye muhâlif olduğu zaman nassa itibar etmezler. Onlar Ömer (ra)'ın söylediği gibi sünnetlerin düşmanlarıdır.

[422] Bu madde ve sonrası ikinci el yazması nüshadandır.

[423] Cehmiyye, Kur'ân'da ve Sünnet'te vârid olan yüz, iki el, işitme ve görme gibi sıfatları isbât eden kimseleri teşbih ehli olmakla yaftalar. Onların nezdinde Ehli Sünnet Allah (ac)'nin sıfatlarının hakîkatini O'na lâyık bir şekilde isbât ettikleri için Müşebbihe'dir.

[424] Kaderiyye, Allah (ac)'nin hayrı ve şerri takdîr ettiğine, iyisiyle kötüsüyle kulların fiillerini yarattığına inanan kimseleri, Allah'ın kullarını yaptıkları fiillere zorladığını iddiâ eden cebrî kimseler olarak görür. Bu yüzden kadere iman eden Ehli Sünnet'i Cebriyye olarak isimlendirir.

[425] Mürcie, imanın artıp azaldığına iman eden ve imanlarında istisnâ yapan Ehli Sünnet'i; Nuksâniyye, Muhâlifiyye ve Şükkâk (şüpheciler) olarak yaftalar. Nitekim bu Harb *(rh)*'ın akîdesinde gelecektir. Onlar böyle derler çünkü Mürcie'ye göre iman ne artar ne de azalır. Onlara göre iman tek bir şeydir. Bir kısmı gittiği zaman tamamı gider!

[426] "b"de ve "m"de "Nâbite", Lâlekâî'de ise "Nâsiye" olarak geçmektedir. Yukarıda yazdığım matbû nüshadandır ki ileride gelecek ikinci akîdeye muvâfık olan da odur.

[427] Râfızîler Ehli Sünnet'i Nâsıbe olarak isimlendirirler. Çünkü onlar Ehli Sünnet'in Alî b. Ebî Tâlib (ra)'ın ve Ehli Beyt'in düşmanlarını imam olarak nasbettiğine inanırlar. Yine onların itikâdına göre Ebû Bekr'i ve Ömer'i seven, onları velî edinen ve Alî'nin önüne geçiren herkes Alî b. Ebî Tâlib'e ve onun ehli beytine düşmanlık etmektedir!

[428] Tam okuyamamış olmamla birlikte "b"de "bunların hepsi günahtır, masiyettir..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise "m"dendir.

[429] İki köşeli parantez arası "k"den ve "m"dendir.

[430] "k"de ve "m"de "bu konuda çok sert davranıyorlardı" diye geçmektedir.

46- Eserler hakkında olmaksızın rey ile kitaplar yazmaya karşı çıkıyorlardı.

47- Kelâmcılarla birlikte oturmaktan sakındırıyorlardı.

48- Aynı şekilde kelâmcıların kitaplarına bakmaktan sakındırıyor ve "Kelâmcı asla iflah olmaz" diyorlardı.

[Ebû Muhammed dedi ki: Ben de böyle diyorum.][431]

Risale Bitti

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Allah'ın salat ve selamı Muhammed Nebinin ve O'nun Âlinin üzerine olsun.

---

[431] İki köşeli parantez arası "k"dendir. Ebû Muhammed ile kastedilen İbn Ebî Hâtim'dir.

EBÛ HÂTİM MUHAMMED B. İDRÎS EL-HANZALÎ ER-RÂZÎ'NİN (V. 277) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

"SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI"

BULUNMAKTADIR

صورة المخطوط من كتاب اللالكائي

وبه اقول ح وجدت في بعض كتب ابي
حاتم محمد ابن ادريس ابن المنذر الحنظلي
الرازي رحمه الله مما سمع منه يقول
مذهبنا واختيارنا اتباع رسول الله صلى الله
عليه وسلم واصحابه والتابعين من بعدهم
باحسان وترك النظر في موضع زعمهم ح
والتمسك بمذهب اهل الاثر مثل ابي عبد الله
احمد ابن حنبل واسحق ابن ابراهيم
وابي عبيد القسم ابن سلام والشافعي
ولزوم الكتاب والسنة والذب عن الائمة
المتبعة لاثار السلف واختيار ما اختاره
اهل السنة من الائمة في الامصار مثل
ملك ابن انس في المدينة والاوزاعي بالشام
والليث ابن سعد بمصر وسفين الثوري
وحماد ابن زيد بالعراق من الحوادث ما لا نجد

صورة من مخطوط طبقات الحنابلة

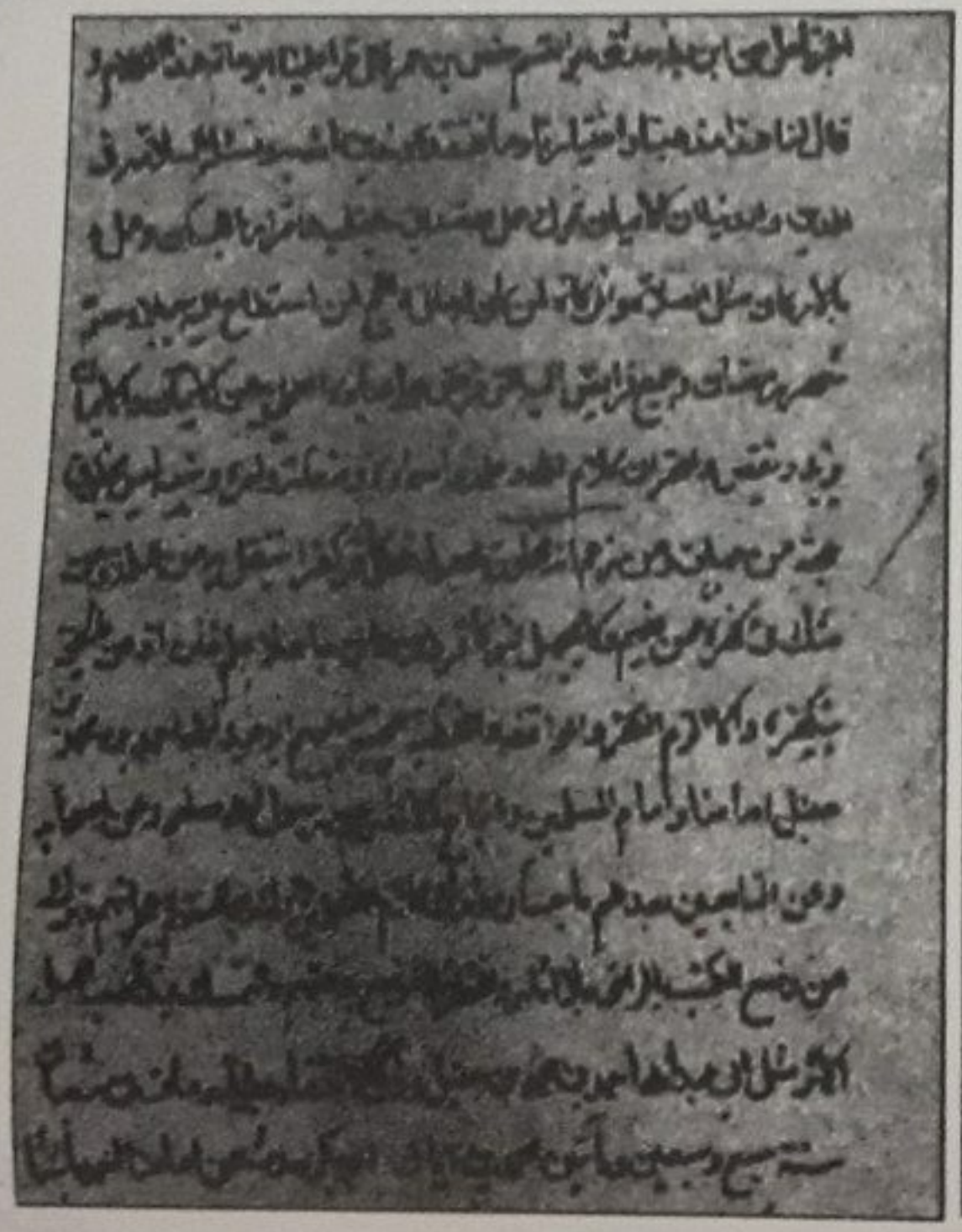

Ebû Hâtim er-Râzî *(rahimehullah)*'ın tercemesi önceki akîdede geçmişti.

Akîdenin özeti: Bu akîde Ehli Sünnet'in, Sünnet ve itikâd ile ilgili birçok meseledeki itikadını barındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın "Usûlü'tikâdi Ehli's Sünne" kitabı. Akîdeyi buradan çıkarırken kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshayı asıl kıldım.

2- Kâdı İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabı. Akîdeyi buradan çıkarırken kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim.

Kâdı şöyle demiştir: "Bize dayım Alî b. el-Büsrî haber verdi, İbn Batta'dan rivâyet etti. İbn Batta dedi ki: Bana Ebu'l Kâsım Hafs b. Ömer tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hâtim bu sözü kıraat etti ve dedi ki..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Kâdı bu akîdeyi maddelerinin bazılarını öne alıp bazılarını arkaya bırakarak muhtasar olarak zikretmiştir. Bunu Lâlekâî'nin zikrettiği ile karşılaştırdım. "Tabakât"ta bulunan ziyâdeleri iki köşeli parantezin arasında gösterdim.

Lâlekâî *(rahimehullah)* "Usûlü İtikâdi Ehli's Sünne"de şöyle demiştir: İbn Ebî Hâtim dedi ki: Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs b. el-Münzir el-Hanzalî er-Râzî *(rahimehullah)*'ın kendisinden duyulan kitaplarından birinde şunu gördüm: Mezhebimiz, tercihimiz [itikâd ettiğimiz ve Allah'a karşı kendisini dîn edindiğimiz şey -ki O'ndan dîn ve dünyâ hususunda selâmet niyâz ederiz-] şudur:

1- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, O'nun ashâbına, Tâbiîn'e ve onlardan sonra gelip onlara güzellikle uyan kimselerin yoluna uymak.

2- Onların (bidat ehlinin) bidatlerinin[432] olduğu yere bakmamak.

3- Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İbrâhîm, Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm ve eş-Şâfiî gibi eser ehli kimselerin mezhebine sıkıca tutunmaktır.

4- Kitap'tan ve Sünnet'ten ayrılmamaktır.

5- Selefin izini takip eden imamları savunmak, büyük şehirlerdeki sünnet ehli imamların tercih ettiklerini tercih etmektir. Medîne'de Mâlik b.

---

[432] Asılda "iddialarının" geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise Tabakâtu'l Hanâbiledendir.

Enes, Şâm'da el-Evzâî, Mısır'da Leys b. Sa'd, Irak'ta Süfyân es-Sevrî ve Hammâd b. Zeyd bu imamlara örnektir. Hakkında Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir rivâyet bulunmayan yeni meselelerde bunların görüşü tercih edilir.

6- Kafa karıştıran, meseleleri bulanık gösteren, görüşlerini yaldızlayan ve olmadık şeyler uyduran yalancıların görüşleri terk edilir.

7- Kerâbîsî'nin[433] kitaplarına bakılmaz. Ashâbından ve şâcirdlerinden[434] onu savunanlardan uzak durulur. Dâvûd el-Isbehânî[435], benzerleri ve takipçileri gibi...

---

[433] Huseyn b. Alî b. Yezîd el-Kerâbîsî el-Cehmî... 284 yılında ölmüştür. O Kur'ân'ı telaffuzumuzun yaratılmış olduğu görüşünü açıktan dillendiren ilk kimsedir. Mervezî (rh) "el-Kasas" isimli kitabında şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a el-Kerâbîsî'nin 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır' dediğini, ayrıca 'Ben diyorum ki Kur'ân her bir cihetten Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır ancak onu telaffuzum yaratılmıştır, kim Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır demezse kâfirdir' dediğini zikrettim. Bunun üzerine Ahmed şöyle dedi: 'Asıl kâfir odur! Allah onu kahretsin. Cehmiyye bunun dışında ne söylüyor ki? Ona ne fayda sağlıyor? Sonra söylediği söz önce söylediği sözü çürütüyor.'" (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 11/289) "El-Hucce fi Beyâni'l Mehacce"de nakledildiğine göre (2/203) Ebû Hâtim er-Râzî şöyle demiştir: "Cehm b. Safvân'ın, Huseyn el-Kerâbîsî'nin ve Dâvûd b. Alî'nin görüşlerinden biri de Kur'ân'ı telaffuzlarının yaratılmış olduğu, Nebîmiz (sas)'e indirilen ve Cibrîl-i Emîn'in getirdiği Kur'ân'ın Kur'ân'ın hikâyesi olduğudur. Bu yüzden Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel onların cehmî olduklarını söylemiştir. Büyük şehirlerdeki bütün âlimler de onların cehmî oldukları-nı söyleme hususunda onu izlemişlerdir. Bu konuda eser ehli arasında bir ayrılık yoktur."

[434] İbn Adiyy'in "el-Kâmil"inde (1/133) ve "Târîhu Bağdâd"da (12/38) bu şekilde gelmiştir. "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da ise (13/73) "şâkirdlerinden" diye geçmektedir. Şâkirdin takipçi ve öğrenci manasına gelmektedir."

[435] Dâvûd b. Alî b. Halef el-Isbehânî (v. 270), Zâhiriyye'nin imamı... Bundan önceki ta'lîkte onun hocası el-Kerâbîsî ile birlikte lafız meselesini ilk olarak açıktan dillendiren kimseler olduğundan söz edilmişti.

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ'da (13/101) şunlar geçmektedir: "Dâvûd'a gelince o 'Kur'ân muhdestir' demiştir. Bunun üzerine hadis imamlarından büyük bir topluluk Dâvûd'a karşı ayaklanmış, onun sözünü reddetmiş ve onu bidatçilikle itham etmişlerdir."

İbn Ebî Hâtim "el-Cerh ve't Ta'dîl"de (3/410) şöyle demiştir: "Sapık, bidatçi, meseleleri bulanık gösteren ve olmadık şeyler uyduran bir kimseydi. Onu gördüm. Kelâmını işittim. Sözlerini babama ve Ebû Zur'a'ya aktardım. Onun görüşlerinden râzı olmadılar. Babama onun 'el-Buyû' ismini verdiği bir kitabı getirildi ki bu kitapta o hadis ehlini hedef alıyor, çokça hadis talep etmelerinden ve bu uğurda yolculuk etmelerinden dolayı onları ayıplıyor ve zemmediyordu. Bunun üzerine babam ona reddiye olarak yaklaşık elli varak hacminde bir kitap kaleme aldı."

8- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O'nun ilmi, isimleri, sıfatları, emirleri ve nehiyleri hiçbir cihetten mahlûk değildir.

9- Kim onun yaratılmış ve meydana getirilmiş olduğunu söylerse dinden çıkaran bir küfür ile Allah'a kâfirdir.

10- Meselenin câhili olmayıp meseleyi bilenlerden kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir.

11- [Câhil olana öğretilir. Bundan sonra onu tekfir etmek sûretiyle hakka boyun eğerse ne âlâ, değilse onun da kâfir olduğu söylenir.]

12- Vâkıfe ve Lafzıyye Cehmiyye'dir. [İmamımız ve müslümanların imamı] Ahmed b. Hanbel onların cehmî olduğunu söylemiştir.

13- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, O'nun ashâbından, onlardan sonra gelip onlara güzellikle uyanlardan gelen eserlere uyulur.

14- Kelâmcıların kelâmı terk edilir. Onlarla oturulmaz. Onlardan uzak durulur.

15- Eser olmaksızın rey ile kitap yazanlarla oturulmaz.

16- Bizim tercihimiz şudur: İman söz ve ameldir; dil ile ikrâr, kalp ile tasdîk, azalarla ameldir. Örneğin namaz, malı olan kimse için zekât, yoluna gücü yeten kimse için hac, Ramazan ayı orucu ve Allah'ın kullarına yerine getirmeyi farz kılmış olduğu her bir fariza imandandır.

17- İman artar ve azalır.

18- (Sünnet ehli kimse) kabir azâbına iman eder.

19- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ikrâm olarak verilen Havz'a iman eder.

20- Kabirdeki sorguya iman eder.

21- Kirâmen Kâtibîn'e iman eder.

22- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e has kılınan şefaate iman eder.

Yine o şöyle demiştir: "Kıyâsı reddetti. Bu kâideyi esas alarak, fıkıh alanında, içerisindeki görüşlerde seleften ayrıldığı kitaplar yazdı. Bir metod geliştirdi ki ilim ehlinin çoğunluğu onu bu metodla baş başa bıraktı... Dâvûd'un kağıtçısı Ebû Hâtim'in Dâvûd hakkında şöyle dediğini nakletmiştir: 'Sapık ve saptırıcıdır. Vesveselerine ve düşüncelerine iltifat edilmez.'" (Lisânu'l Mîzân, 3/26)

23- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet diler.

24- Onlardan hiç kimseye sövmez. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve imanda bizim önümüze geçen kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma. Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûf'sun ve Rahîm'sin." (Haşr, 10)*

25- Allah'ın Arş'ının üzerinde ve yarattıklarından ayrı olduğuna itikâd eder ve bunu söyler. *"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir)." (Şûrâ, 11)*

26- Yöneticilere isyân etmeyi câiz görmez ve fitne zamanında savaşmaz. Allah *(Azze ve celle)*'nin işimizin başına getirdiği kimselerin sözünü dinler ve onlara itaat ederiz.

27- Yöneticilerle birlikte namazı, haccı, cihâdı, ayrıca zekât olan hayvanları onlara vermeyi gerekli görüyoruz.

28- Muvahhidlerden bir topluluğun şefaat ile cehennemden çıkacağına dâir sahih eserlerde bildirilene iman eder.

29- "Biz Allah *(Azze ve celle)*'ye iman ediyoruz" der.

30- Süfyân es-Sevrî kişinin "Ben Allah katında hakîkaten imanı kâmil bir müminim" demesini kerih görmüştür. Evzâî'nin görüşü de budur.

31- Bidat ehlinin alâmeti eser ehline ta'n etmeleridir.

32- Cehmiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Müşebbihe ve Nâbite olarak adlandırmalarıdır.

33- Kaderiyye'nin alâmeti Ehli Sünnet'i Mücbira olarak adlandırmalarıdır.

34- Zındıkların alâmeti Ehli Eser'i Haşviyye olarak isimlendirmeleridir. Onlar böylece Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen eserleri geçersiz kılmak isterler. Allah bizi ve her mümini sevdiği ve râzı olduğu sözlere ve amellere muvaffak kılsın. Allah'ın salât ve selâmı Muhammed'in ve O'nun bütün âlinin üzerine olsun.

ABBÂD B. BEŞŞÂR'IN KASÎDESİ

BU KASÎDEDE;

RÂFIZÎLERİN ZEMMİ VE ONLARIN MEZHEBİNDEN SAKINDIRMA VARDIR

Bu zâtın tercemesine ulaşamadım.

Kasîdenin Özeti: Kasîdenin sâhibi bu kasîdede Râfızîler'in Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına sövmeleri, buna rağmen onlara karşı çıkan ve onları bundan caydırmaya çalışan kimsenin olmaması hususunda Ehli Sünnet'e nasihat etmektedir. Sonra onların durumlarının hakîkatini, İslâm'ın düğümlerini çözüp kâfir olduklarını, bidat ve hevâ ehlinin en şerlilerinden olduklarını, onların yöneticiler eliyle öldürülmekten, kovulmaktan ve alçaltılmaktan başka ilaçlarının olmadığını beyân etmektedir. Sonra Ehli Sünnet'in Sahâbe'ye göre konumunu, dört halîfenin, Talha'nın ve Zubeyr'in derecesini açıklamaktadır. Allah onların hepsinden râzı olsun.

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi İmam el-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerîa" kitabından çıkardım. O bu kasîdeyi isnâdı ile Abbâd b. Beşşâr *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir. Bu kasîdeyi oradan alırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı matbû ile karşılaştırdım. Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Saîd Ahmed b. Muhammed el-A'râbî kendisine okuduklarımız arasında inşâd etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Zekeriyyâ el-Ğulâbî inşâd etti, dedi ki: Bize Abbâd b. Beşşâr inşâd etti:

Ne zamana kadar gözyaşları süzülecek yanaklardan

Ne zamana kadar kalp özlemin ateşiyle kavrulacak?

Nefis uçup gitmiş, göz uykusuzluk içerisinde

Nasıl uyur uykusuzluğu âdet edinmiş kimse?

Ben size nasihat ediyorum ey insanlar!

Aman dikkat edin, dikkat belki fayda verir

Başınıza Rabbinizden bir belânın gelmesinden korkuyorum

Bir belâ ki yoktur onun üzerinde belâ

Râfızîler nasıl sizin aranızda bulunabiliyor?

Güven içinde yürüyüp şımardıkça şımarıyor

Nebi'nin ashâbına eziyet edip sövüyorlar

Oysa onlar vesîlesiyle dilenirdi yağmur

Hicretlerinden dolayı fazîlet sâhibidir muhâcirler

Onları barındırıp onlara yardım etmiştir diğerleri de

Zâlimce onların küçümsendiği yerde nasıl yaşanır?

Hem de insanlar arasında onlara destek olan yokken!

Sizde gördüğüm zilletten Allah'a sığınırım!

Kaderin yürürlüğe soktuğu şeyi geri çevirecek de yoktur

Âhiretten nasipsiz bazı adamlar gördüm Râfızilerden

Farkında olmadan sapıtıp gitmişlerdi

Sizi uyarıyorum: Onların görüşlerinden râzı olmayın

Râzı olursanız ileri süreceğiniz bir mâzeretiniz var mı?

Râfızîlerin görüşü hidâyet üzere olanlara şetmetmektir

İyilere sövülmesinden sonra başka ne beklenir?

Onlara sövenin özrünü asla kabul etmeyin

Zira bu sövgü bağışlanacak bir şey değildir

Allah onlardan kesinlikle râzı değildir

Resûl ve insanlar da onlardan hoşnut değildir

İslâm'ın düğümlerini çözmüştür onlar

Hakîkatlerin yanından bile geçmezler

Fazîlet ehlinin fazîletini inkâr ederler

Anıldıkları zaman onlara iftira ederler

Onları bundan alıkoyacak meşgaleleri vardı hâlbuki

Kendilerine emredilene bir baksalardı!

Fakat bedbahtlıklarından bunu yapmadılar, ölüm onları devirecek

Bir söz söylediler ki onunla kâfir oldular

Onlar da bir şey dedi, biz de bir şey dedik

Sözün en hayırlısı doğru olanıdır

Hak dâimâ parlar, iftira dâimâ yok olup gider

Ali'de ve sikaların ondan aktardığı sözlerde

İbretler vardır ibretler fayda verirse
Emîr Alî minberinin üzerinde buyurdu
İlimde derinleşenler de orada bulunuyordu:
Nebi'den sonra insanların en hayırlısı
Ebû Bekir, ondan sonra en hayırlısı Ömer
Bundan sonra fazîlet Rahmân'a kalmıştır
O'nu sevdiğine verir, Allah buna kâdirdir
Bu Alî'nin sözüdür, bunu reddetmez kimse
Ar damarı çatlamış hayâsız şımarıktan başka
Ya onun sözüne râzı olursunuz ya da ateş
Varacağınız yerdir, geriye bir şey bırakmaz ve terk etmez
Eğer Osmân'ın fazîletlerini zikredecek olsam
Dünyanın onun yanında bir değeri olmaz
Alî'yi de görmezden gelmem, Nebî'nin yakınıdır o
Onun derecelerine bakan gözler kamaşır
Dördünün çok yüksek dereceleri vardır
İmamlardır, yüce dağlardır, efendilerdir onlar
Resûl'ün buyurduğu üzere cennet ehlidirler
O vaadine muhâlefet etmez ve gadretmez
Nebî'nin havârisi Zübeyr'in fazîleti sayılsa
Nebî'ye yakınlığı ve iftihar kaynağı vardır
Talha için önceden söylediğini söyle:
İmtihanı güzelce geçti ve Allah katında anılacak
Râfizîler düşmanlıklarından öyle şeyler yaptılar ki

Bunu Rumlar ve Hazarlar[436] yapmaz
Onların düşmanlıkları bize zarar verecek değildir
Çirkinlik ve zarar dönüp dolaşıp onları bulur
Râfızîlerden birini ancak yılan şifaya kavuşturur
Onları yaratan zillet damgasını onlara sürekli vurmuştur
Sonunda başlarındaki saçlar uçuşmuştur
Râfızîleri zillete bürüyerek tedâvî et!
Zira onların cinnet hastalığı vardır, onları yıkar durur
Râfızîler kalpsiz birer eşektir, başka değil[437]
Görmeyen, duymayan sağır ve körlerdir
Yollarını şaşırdılar, Allah da gayretlerini boşa çıkardı
Az da olsalar çok da olsalar ne kötü topluluktur onlar!
Hacıların arasında birer kusurdurlar
Râfızîlerde ancak hastalık ve yara vardır
Nasihat edenin nasihatini kabul etmezler
Aralarında eşek de vardır deve de vardır sığır da
Bunlar zifiri karanlıklar içerisindedirler
İnsanlarla beraber onların üzerine güneş ve ay doğmaz
Bütün insanlar güvende olsunlar da onlar olmasın
Ağaçlar yapraklandıkça onlara eman verilmesin!
Allah onlara bereket vermesin
Yanımızda onlardan ne bir kadın kalsın ne bir erkek.

---

[436] Hazar: Kendilerine Hazara da denir. Kâfir Türklerin bir boyunun adı. Acemlerden, Tatarlardan ve Kürtlerden oldukları da söylenmiştir. Hazer b. Yâfes b. Nûh'un soyundan gelmektedirler.

[437] Nitekim Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (1254) eş-Şa'bî (rh)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Şîa bir kuş olsaydı akbaba olurdu. Bir hayvan olsaydı eşek olurdu."

-33-

EBÛ BEKR AHMED B. MUHAMMED B. EL-HACCÂC EL-MERRÛZÎ'NİN (V. 275) RİSÂLESİ

BU RİSÂLE;

KUR'ÂN'IN ALLAH TEÂLÂ'NIN KELÂMI OLDUĞU HAKKINDA ŞÜPHE EDEN YA DA BU HUSUSTA DURAKSAYAN KİMSEYE REDDİYE MÂHİYETİNDE BİR RİSÂLEDİR

صورة من مخطوط السنة للخلال

İsmi Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc el-Merrûzî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Merrûzî olarak meşhûr olmuştur. Yaklaşık 200 yılında doğmuş, 275 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Kâdı Ebû Ya'lâ şöyle demiştir: "O vera'ından ve fazîletinden dolayı Ahmed'in ashâbının öne çıkanlarındandır. İmamımız ona yakınlık duyar ve onu gördüğü zaman sevinirdi. Vefât ettiği zaman gözlerini kapama ve kendisini yıkama işini üstlenen de o idi. Ondan birçok mesele rivâyet etmişti."

Hallâl şöyle demiştir: "Merrûzî'yi şöyle derken işittim: Ebû Abdullah [İmam Ahmed] beni bir hâcet için gönderir ve şöyle derdi: Ne diyorsan de, benim ağzımdan söylemiş olursun. Sen ne dersen ben de onu diyorum."

Zehebî "İmam, kudve, fakîh, muhaddis ve şeyhulislâm" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 1/137; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/173

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Ehli Sünnet'in Kur'ân hakkındaki akîdesi açıklanmakta, Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu beyân edilmektedir. Bu risâle el-Merrûzî *(rahimehullah)*'ın İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın bir talebiyle ilim ehlinden Kur'ân hakkında duraksadığı ve onun yaratılmış olup olmadığı hakkında şüphe ettiği söylenen bir adama yazdığı mektuptan ibârettir. Merrûzî bunun üzerine bu mektubu kaleme almıştır. Sonra mektubu İmam Ahmed'e arz etmiş ve okumuştur. İmam Ahmed de mektupta bazı ilâvelerde ve eksiltmelerde bulunmuştur. Sonra el-Merrûzî mektubu o adama göndermiştir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi Hallâl'ın "es-Sünne" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Dâru'r Râye'nin (1910) ve Dâru'l Fârûk'un (1910) baskılarıyla karşılaştırdım.

Not: Merrûzî *(rahimehullah)*'ın bu risâlede zikrettiği eserlerin çoğunu Abdullah b. Ahmed "es-Sünne" kitabında rivâyet etmiştir. Bu sebeple risâledeki dipnotları az tutmak adına oradaki tahriçlerimle yetindim.

Hallâl "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir:

Bize Ahmed b. Muhammed b. el-Haccâc Ebû Bekr el-Merrûzî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel bana kulağına kendisinin (Kur'ân hakkında) şüphe ettiği ulaşan bir adama mektup yazmamı emretti. Onun söylediğini söyledim ve onun hakkında cereyân edeni beyân ettim.

Bize yine Ebû Bekr el-Merrûzî -başka bir yerde- haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah bana Muhammed b. Hamdûn el-Antâkî'ye bazı kitaplardaki öğütleri yazmamı istedi. Ben de mektubu yazdım. Sonra ona arz ettim. Mektubu eliyle tashih etti.

Ahmed dedi ki: "O hadis bilgisi olan bir kimseydi. Bana sık sık gelirdi. Bu odur. Ben yazayım, sen de yanındaki 'Kur'ân yaratılmış değildir' diyen hocalara bak. Sonra onu onun yanına koy. Onu ona yaz. İki nüsha hâlinde yaz. Zira ben -onu gizleyeceğini söylemese de- emin olamam. Îsâ el-Fettâh'a bir nüsha, ona da bir nüsha yaz."

Ebû Bekr el-Merrûzî dedi ki: Ebû Abdullah mektuba bazı ilâvelerde bulundu ve ondan bazı şeyler eksiltti. Sonra bana mektubu ona göndermemi emretti. İşte bu onun nüshasıdır:

Allah bize ve sana her işte rahmetiyle ihsânda bulunsun. Bizi ve seni kudretiyle helâke sürükleyen hevâlardan ve saptırıcı fitnelerden muhafaza buyursun. Bana ve sana kitabına yapışmayı ve kendisine itaat etmeyi müyesser kılma lütfunda bulunsun. Daha önce pek sık görüşmememize rağmen beni sana mektup yazmaya ileten şey şudur:

1- Allah tebâreke ve teâlâ müminlere birbirlerine nasihatte bulunmalarını emretmiştir. Yine gördüm ki Ebû Abdullah kalbindeki konumundan dolayı senin durumuna, eserlere uyup eserlere muhâlefet edenleri terk etmen ve onlardan uzak durman hususunda tuttuğun yola çok üzülüyor.

2- Ona senin Kur'ân hakkında şüphe ettiğin ve "Kur'ân yaratılmış değildir" demediğin ulaştı.

3- Ebû Abdullah ise Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu, O'nun ilminden olduğunu söylüyor ve buna dâir birçok şeyi delil getiriyor. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan Allah'a karşı ne bir dostun ne bir yardımcın vardır." (Bakara, 120)

"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan Allah'a karşı ne bir dostun ne bir yardımcın vardır." (Ra'd, 37)

"Allah katında Îsâ'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra ona ol dedi, o da oluverdi. Hak Rabbinden gelendir. Sakın şüphecilerden olma!" (Âli İmrân, 59-60)

"Sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan..." (Bakara, 145)

Şu hâlde Kur'ân gelen ilimdendir. Yine O *"Dikkat edin, yaratmak da buyurmak da O'na âittir"* buyurmuş, böylece yaratmanın buyurmaktan farklı olduğunu bildirmiştir.

Yine O tebâreke ve teâlâ *"Göğün ve yerin kendisinin emri ile ayakta durması da O'nun âyetlerindendir" (Rûm, 25)* buyurmuştur. Başka bir yerde *"Güneşi, ayı ve yıldızları da emrine boyun eğmiş bir hâlde yarattı" (A'râf, 54)* buyurmuştur.

Yine O *"Bir şey dilediği zaman emri ancak ona 'Ol!' demesidir, o da hemen oluverir" (Yâsîn, 82)* buyurmuştur.

Yine O *"Bir şey dilediğimiz zaman sözümüz ona 'Ol!' demekten ibârettir, o da hemen oluverir" (Nahl, 40)* buyurmuştur. Görüldüğü gibi O, emrinin söz olduğunu haber vermiş ve yaratmasıyla emretmesinin arasını ayırmıştır. Yine O şöyle buyurmuştur: *"Rahman. Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyânı öğretti" (Rahmân, 1-4)*

4- Ebû Zerr *(radıyallahu anh)* Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Bağışım sözümdür, azâbım da sözümdür"[438] buyurduğunu rivâyet etmiştir. Burada Allah tebâreke ve teâlâ yaratmanın sözüyle meydana geldiğini bildirmiş, böylece yaratmakla emretmenin arasını ayırmıştır.

5- İbn Abbâs *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Allah *(Azze ve celle)*'nin ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Kalem 'Ya Rab, ne yazayım?'

---

[438] Ahmed (21367) ve Tirmizî (2495) rivâyet etmiştir. Bu, şu hadisin tetimmesidir: "Allah Teâlâ buyurur ki: Ey kullarım, âfiyet verdiklerim hâriç hepiniz günahkârsınız, öyleyse Benden bağışlanma dileyin..."

Tirmizî şöyle demiştir: "Bu hasen bir hadistir. Bazıları bu hadisi benzer bir lafızla Şehr b. Havşeb-Ma'dîkerib-Ebû Zerr-Nebi (sas) kanalıyla rivâyet etmiştir."

diye sordu. Bunun üzerine Allah 'Kaderi yaz' dedi. Kalem de kıyamet kopana kadar meydana gelecek her şeyi yazdı."[439]

Bunu el-A'meş Ebû Zabyân'dan, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir.

Ayrıca Vekî', Ebû Muâviye, es-Sevrî ve Şu'be de rivâyet etmiştir.

Yine bunu el-Hakem Ebû Zabyân'dan tahdis etmiştir.

Yine bunu Mansûr b. Zâzân rivâyet etmiştir.

Yine bunu Mücâhid İbn Abbâs *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet etmiştir.

Urve b. Âmir İbn Abbâs *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet etmiştir.

Ebu'd Duhâ İbn Abbâs *(radıyallahu anh)*'dan rivâyet etmiştir.

✓ Demek ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Şu hâlde Allah'ın bir ilmi ve bir kelâmı vardır ki bunlar mahlûkâttan değildir. Çünkü bunlar O'ndan ayrı değildir. Şu hâlde Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve Allah'ın ilmindendir. Yaratılmış değildir. Allah ezelden beri âlim/bilen ve mütekellim/konuşandır. Âlimlerden büyük bir topluluk da Kur'ân'ın yaratılmış olmadığını söylemiştir.

6- Şu hâlde sen Allah'tan kork ve kendine bak! Bu, İslâm ehlinin dalâlet olduğunu ve Cehm'in görüşünü dirilttiğini gördüğü bir meseledir. Sizi bu meselede bu görüşü dillendiren iki adam saptırmaktadır:

İnsanlar bunlardan birinin durumunun ne olduğunu, cehmîleştiğini ve Bişr el-Merîsî'nin yanında bulunduğunu görmüşlerdir. Sonra Allah'ın düşmanı insanların yanına gelmiş ve büründüğü zilletten dolayı içindeki nifâk ile Cehmiyye'yi açıktan tekfir etmiştir. Ayağını sağlam bastığından emin olduktan sonra ikinci defa cehmîliğini açığa vurmuştur.

İkincisine gelince -her ne kadar hadis işitmiş olsa da- insanlar onun cehâletini görmüşlerdir. İlim ehli Allah'a hamd olsun ki O'nun nimeti sebebiyle onun haberlerin manalarını ve hükümlerini bilen kimselerden olmadığını, haberler konusunda anlayış sâhibi olmadığını, haberlerin zayıfını kuvvetlisinden ayıramadığını, inatçı ve anlayışsız bir kimse olduğunu

---

[439] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (847, 848, 871, 875, 830) merfû' ve mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Oradaki tahrîcime bakınız.

görmüştür. Zaten Allah *(Azze ve celle)*'den bir nasîbi olan bir kimseye bunların durumu karışık gelir mi hiç?

7- Bir topluluk Cehm, Dırâr, Ebû Bekr el-Esam, Bişr el-Merîsî gibi dalâlet ve küfür önderleriyle Abdullah b. el-Mubârek, İbn Uyeyne, Vekî' ve Yezîd b. Hârûn gibi kimseleri bir tutmaya kalkmışlar, "Onlar ve bunlar eşittir, hükümleri aynıdır" demişlerdir.

8- Hâlbuki onlar bidat olarak Alah'ın kelâmını ve sıfatlarını inkâr etmek sûretiyle Allah'ın kitabını ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetini yalanlamışlar, Allah'ın isimlerinin yaratılmış olduğunu söylemişlerdir. (Allah'ın sıfatlarından) hiçbir şeyi isbât etmemişlerdir. Öyle ki Hammâd b. Zeyd "Onlar ancak gökte bir şeyin olmadığını söylemeye çalışıyorlar" demiştir. Bunu ondan Süleymân b Harb rivâyet etmiştir. Bunu İbrâhîm b. Sa'd da rivâyet etmiş, "Onlar ancak bir puta ibâdet ediyorlar" demiştir. Aynı şekilde bunu onlardan Hârûn b. Ma'rûf da rivâyet etmiştir.[440]

Buna rağmen onlar bu kimselerle Allah'ın kitabını ve resûlünün sünnetini uygulayan kimseleri bir tutmuşlardır.

9- Allah onların durumunu kendilerine yetiştiğimiz imamlarımızla ve sika râvilerin selefimizden bize naklettikleriyle ortaya çıkarmıştır. Ca'fer b. Muhammed, Hammâd b. Zeyd, İbn Uyeyne, İbrâhîm b. Sa'd, Vekî', Yezîd b. Hârûn, İbnu'l Mubârek, Yahyâ b. Abdurrahmân, Ebû Bekr b. Ayyâş, Hafs, İbn İdrîs gibi zâtlar ve Allah'ın kullarından onları tekfir edip sapıklıkla itham eden birçokları bunlara örnektir.

10- Allah hakîkati bize onlar vesîlesiyle ve kitabında beyân ettikleriyle göstermiştir. O, kitabında kendisinin mütekellim/konuşan, âlim/bilen, semî'/işiten ve basîr/gören olduğunu açıklamıştır. Bütün bunlar O'nun sıfatlarıdır.

11- O bunları aynı şekilde nebîsinin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diliyle de beyân etmiştir. Şöyle ki Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müminlerin kıyâmet günü Rablerine bakacaklarını, O'nunla konuşacaklarını, Rablerinin onları sorguya çekeceğini, onlara güleceğini, onların bunu O'ndan gözleriyle

---

[440] "es-Sünne"deki lafız (69) şu şekildedir: Hârûn b. Ma'rûf dedi ki: "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse o kimse bir puta ibâdet etmektedir. Sonra bana 'Bunu benden naklet' dedi."

göreceklerini, O'na bakacaklarını ve O'nun sözünü işiteceklerini haber vermiştir.

12- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu te'kîd etmiş ve şöyle buyurmuştur: "Aranızda hiç kimse yoktur ki Allah, kendisiyle onun arasında bir tercüman ve perde olmadığı hâlde onunla konuşacak olmasın." Bunu Ebû Usâme rivâyet etmiştir.

Dedi ki: Bize el-A'meş tahdis etti, dedi ki: Bize Hayseme, Adiyy b. Hâtem'den tahdis etti, dedi ki: "Onlarla O'nun arasında tercüman yoktur."

Bize el-Hakem b. Mûsâ da tahdis etti, dedi ki: Bize Îsâ b. Yûnus tahdis etti, dedi ki: Bize el-A'meş tahdis etti. O Hayseme'den, o da Adiyy b. Hâtem'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Aranızda hiç kimse yoktur ki Allah, kendisiyle onun arasında bir tercüman olmadığı hâlde onunla konuşacak olmasın."[441]

Yine bize Abdulvâhid-A'meş kanalıyla tahdis ettiler.

13- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Mümin kıyâmet günü Allah *(Azze ve celle)*'ye yaklaşır. Allah örtüsünü onun üzerine koyar. Sonra 'Şu şu günahı hatırlıyor musun?' diye sorar. Mümin 'Hatırlıyorum Rabbim' der. Yine 'Hatırlıyor musun?' diye sorar. Mümin yine 'Hatırlıyorum Rabbim' der. Bunun üzerine Allah 'Ben onu dünyada gizli tutmuştum' buyurur."

Bunu bize Ebu'l Minhâl el-Darîr tahdis etti, dedi ki: Bize Yezîd b. Zurey' tahdis etti, dedi ki: Bize Saîd b. Ebî Arûbe tahdis etti. O Katâde'den, o da Safvân b. Muhriz'den rivâyet etti, dedi ki: Bir gün İbn Ömer ile birlikteydik. Yaşlı bir adam çıkageldi ve ona "Ey İbn Ömer, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gizlice konuşma hakkında bir şey işittin mi?" diye sordu. Bunun üzerine İbn Ömer "Evet" dedi, "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim..." Sonra kıssayı zikretti.[442]

14- Hattâ Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* "Hiç kimse yoktur ki Allah onunla yalnız kalacak olmasın" demiştir. Bunu bize Şerîk-Hilâl el-Vezzân-Abdullah b. Ukeym-Abdullah b. Mes'ûd tarîkiyle tahdis ettiler.[443]

---

[441] Ahmed, 18246; Buhârî, 6539; Müslim, 2311.

[442] Ahmed, 5852; Buhârî, 2441; Müslim, 7115.

[443] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (457, 458, 459) rivâyet etmiştir.

Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cemaatlere koşuşma ölçüsünde ziyâdeyi ve yakınlaşmayı haber vermiştir.[444]

15- Bu konuda gelen ve ilim ehlinden hiç kimsenin câhili olmadığı bu değerli haberlerde, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Onlar bunu Rablerinden gözleriyle göreceklerdir ve O'nu işiteceklerdir" buyruğunu yalanlayan ve reddeden Allah düşmanlarına reddiye vardır.

16- Muhammed b. Abdullah b. Numeyr "Kim Kur'ân hakkında şüphe ederse Cehmiyye'den daha şerlidir" demiştir. Yine o "Bu duraksama zındıklıktır" demiştir.

17- Yine bir şeyh bana İbn Uyeyne'yi "Kur'ân Allah'tan çıkmıştır" derken işittiğini haber verdi.

18- Bize Ebû Abdullah tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Mehdî tahdis etti. O Muâviye b. Sâlih'ten, o el-Alâ b. el-Hâris'ten, o Zeyd b. Ertâ'dan, o Cubeyr b. Nufeyr'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Siz Allah *(Azze ve celle)*'ye O'ndan çıkandan -yani Kur'ân'dan- daha fazîletli bir şey ile asla dönemezsiniz."[445]

19- Bize Abbâs el-Verrâk ve başkası -yani Ebu'n Nadr Hâşim b. el-Kâsım- tahdis etti, dedi ki: Bize Bekr b. Huneys tahdis etti. O Leys b. Ebî Suleym'den, o Zeyd b. Ertâ'dan, o Ebû Umâme'den rivâyet etti, dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kullar Allah *(Azze ve celle)*'ye O'ndan çıkan -yani Kur'ân- gibi bir şeyle asla yakınlaşamamışlardır."[446]

20- Bana Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti. O da Mûsâ b. Ubeyde'den rivâyet etti, dedi ki: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'yi şöyle derken işittim: "Kur'ân Rahmân'ın ağzından duyulduğu zaman onlar daha önce duymamış gibi olacaklardır."[447]

21- Bana Ebû Alî el-Hasen b. el-Habbâb el-Mukrî' tahdis etti, dedi ki: Bize Osmân b. Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Vekî' tahdis etti. O Mûsâ b. Ubeyde'den, o da Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den rivâyet etti. Muham-

---

[444] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (460) rivâyet etmiştir.

[445] Ahmed "ez-Zühd"de (s. 35) rivâyet etmiştir. Tirmizî de (2912) rivâyet etmiş ve mürsel olduğunu söylemiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sine (91) bakınız.

[446] Ahmed (22306) ve Tirmizî (2911) rivâyet etmiştir. Bu hadisi Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (91) tahriç ettim.

[447] Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (104) tahrîcine bakınız.

med b. Ka'b dedi ki: "İnsanlar kıyâmet günü Rahmân tebâreke ve teâlâ'nın ağzından Kur'ân'ı işittikleri zaman daha önce hiç işitmemiş gibi olacaklardır."

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu sahih rüyet hadislerinde de bunu, yani kendileri O'na bakar oldukları hâlde Allah'ın konuştuğu ve kendilerine güldüğü zaman müminlerin bunu Allah'tan gözleriyle göreceklerini beyân eden ifâdeler vardır.

22- Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hasen'e ve Huseyn'e "Sizi Allah'ın kelimelerine sığındırıyorum" demiştir.

Bize İbn Ebî Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hafs el-Ebbâr tahdis etti, dedi ki: Bize Mansûr ve el-A'meş tahdis etti. O el-Minhâl'den -yani İbn Amr'dan-, o Saîd b. Cubeyr'den, o da İbn Abbâs'tan rivâyet etti. İbn Abbâs dedi ki: "Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hasen'i ve Huseyn'i 'Sizi Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığındırıyorum' diyerek sığındırırdı... Sonra râvi hadisin kalanını zikretti. Bunu ayrıca Süfyân es-Sevrî Mansûr'dan rivâyet etmiştir.[448]

23- Bize ayrıca Ca'fer b. Süleymân'dan tahdis ettiler, o dedi ki: Bize Ebu't Teyyâh tahdis etti, dedi ki: Bir adam Abdurrahmân b. Hanbeş'e "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şeytanlar kendisine tuzak kurduğu zaman nasıl yapardı?" diye sordu. Bunun üzerine o şöyle dedi:

"Şeytanlar dağlardan ve vâdilerden Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i hedefleyerek akın ettiler. Beraberinde ateşten bir kor olan bir şeytan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i yakmak istiyordu. Bunun üzerine Cibril *(aleyhisselam)* geldi ve 'Ey Muhammed, söyle!' dedi. Rasulullah 'Ne söyleyeyim?' diye karşılık verdi. Bunun üzerine Cibrîl 'Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım, de' dedi." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.[449]

24- Bize Affân - Vuheyb - İbn Aclân - Ya'kûb b. Abdullah - Saîd b. el-Museyyeb - Saîd[450] b. Mâlik - Havle binti Hakîm tarîkiyle tahdis ettiklerine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Eğer biriniz bir yerde

---

[448] Buhârî, 3371

[449] Ahmed (15461) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[450] Asılda "Saîd" yazmaktadır. Üzerine Sa'd yazılarak düzeltilmiştir. Doğru olan da budur.

konaklar da 'Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' derse..." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.[451]

25- Bize Yezîd b. Hârûn - Muhammed b. İshâk - Amr b. Şuayb - babası - dedesi tarîkiyle tahdis ettiklerine göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sizden birine uyku esnâsında bir korku isâbet ettiği zaman 'Gazabından ve cezâlandırmasından Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' desin."[452]

26- Bize Cerîr b. Hâzim - Süheyl b. Ebî Sâlih - babası - Ebû Hureyre tarîkiyle [tahdis ettiklerine göre] Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim akşama ulaştığında 'Yarattıklarının şerrinden Allah'ın eksiksiz kelimelerine sığınırım' derse..." Sonra râvi hadisin kalanını zikretti.[453] "Seni Nebî'ye, dağlara, nebîlere, meleklere, Arş'a, yeryüzüne ya da Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye sığındırıyorum" denmesi câiz değildir. Ancak Allah'a ve O'nun kelimelerine sığınılır. Yine onlar Kur'ân üzerine yemin eden kimseye her âyete karşılık bir yeminin vâcip olduğunu söylemişlerdir.

27- Bize Huşeym'den tahdis ettiler, dedi ki: Bize Yûnus ve Avn, el-Hasen'den tahdis etti, el-Hasen dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse, her âyet ile beraber bir yemin vardır."[454]

28- Bize Huşeym'den tahdis ettiler, dedi ki: Bize Muğîre'nin haber verdiğine göre İbrâhîm şöyle derdi: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse her âyete karşılık bir yemin vardır."[455]

---

[451] Ahmed (27120) ve Müslim (2708) rivâyet etmiştir.

[452] Ahmed (6696) rivâyet etmiştir. Tirmizî de rivâyet etmiş (3528) ve "hasen-garîb bir hadistir" demiştir.

[453] Ahmed (7898, 8880) rivâyet etmiştir. İbn Hibbân (1022) ve el-Hâkim (4/461) sahih olduğunu söylemiştir.

[454] Ebû Dâvûd "el-Merâsîl"de (386) ve el-Beyhakî "es-Sünenu'l Kubrâ"da (10/430) rivâyet etmiştir. Buhârî "Halku Ef'âli'l 'İbâd"da (506) "Nebî (sas)'den mürsel olarak" deyip zikretmiştir. Sâlih "Mesâil"inde (225) şöyle demiştir: "Babamı şöyle derken işittim: 'Kişi Kur'ân üzerine yemin ettiği zaman, el-Hasen'den rivâyet edildiğine göre Nebî (sas) şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'ân'dan bir sûre üzerine yemin ederse onun her âyetiyle birlikte bir yemin vardır." Bu Abdullah b. Mes'ûd'dan ve İbrâhîm en-Neha'î'den de rivâyet edilmiştir.'"

[455] Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (143) rivâyet etmiştir.

29- A'meş'in Abdullah b. Murre'den, onun da Ebû Kenef'ten rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Mes'ûd Bakara Sûresi üzerine yemin eden bir adamı işitti. Bunun üzerine "Onun üzerinde her âyete karşılık bir yemin vardır" dedi.[456] İşte bu sözler şu şüpheci cehmîlerin söylediklerinin hilâfınadır. Bir kısmı Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerken diğerleri onun hakkında şüphe etmektedir.

30- Yine ben Vehb b. Bakıyye el-Vâsıtî'yi şöyle derken işittim: "Vekî'yi işittim ve ondan -yani Vekî'den- işittiğimi yazdım. Ona Kur'ân hakkında sordular. O da 'Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir' diye cevap verdi."

31- Bize Muâviye b. Ammâr ed-Dühnî'den tahdis ettiler, dedi ki: "Ca'fer b. Muhammed'e Kur'ân hakkında soruldu. O da 'Yaratan da değildir, yaratılmış da değildir' diye cevap verdi.

32- Bana Yezîd b. Hârûn'u işiten biri onu şöyle derken işittiğini haber verdi: "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir."

33- Bana Abbâs el-Anberî haber verdi, dedi ki: Bana Amr b. Hârûn el-Mukrî' haber verdi, dedi ki: "İbn Uyeyne'yi kendisine Kur'ân hakkında sorulduğu zaman 'Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir' derken işittim."

34- Bunu bana ayrıca Ebû Bekr el-A'yen haber verdi, bunu Amr b. Hârûn'dan işittiğini bildirdi. O da "İbn Uyeyne'yi bunu söylerken işittim" demiş.

35- Yine ben Ca'fer b. Mükerrem'i şöyle derken işittim: Vehb b. Cerîr'i şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Allah ise yaratılmış değildir."

36- Ben Ebû Abdullah'ı bunu derken işittim. Yine o dedi ki: Bu bana Ca'fer b. Muhammed'den, Saîd b. Abdurrahmân el-Cumahî'den, İbrâhîm b. Sa'd'dan, Ebu'n Nadr'dan, Vehb b. Cerîr'den, Vekî'den ve başka kimselerden ulaştı. Bana ulaştığına göre onlar "Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâ-

---

[456] Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (142) ve Abdurrezzâk ("Musannaf"ta) (15947, 15950) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye "et-Tis'îniyye"de (1/288) "İbn Mes'ûd'un kavli mahfûz ve sâbit haberlerdendir" demiştir. İbn Ebî Şeybe'nin "Musannaf"ının "Kur'ân üzerine yemin etmek ve bunun hükmü bâbı" bölümüne bakılabilir.

mıdır" diyorlardı. Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemeyen kimse onların nezdinde Cehmiyye'nin bulunduğu konuma yerleşiyordu.

37- Birini şöyle derken işittim: "Mekke yolunda olduğumuz esnâda Müsennâ el-Enmâtî ile aramızda bir konuşma geçti. Bunun üzerine Vekî'ye gittim ve ona Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimse hakkında sordum. 'Bu küfürdür, bu küfürdür, bu küfürdür' dedi."

38- Fadl el-Enmâtî'yi şöyle derken işittim: Yezîd b. Hârûn ve el-Firyâbî'yi şöyle derken işittim: "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir."

39- Bana iki Merv'li Muhammed b. Ğaylân'ın ve Muhammed b. Abdulazîz b. Ebî Rizme'nin haber verdiğine göre onlar Alî b. el-Hasen b. Şakîk'i şöyle derken işitmişlerdir: Abdullah b. el-Mubârek'i şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir." Bunlar Horasan ehlinin en fazîletli kimseleri arasında yer almaktadır.

40- Bana -Haccâc el-Enmâtî'nin yeğeni- Ebû Saîd'in haber verdiğine göre o amcasını şöyle derken işitmiştir: "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Allah'tan yaratılmış olan bir şey yoktur. O, O'ndandır. Bu konuda aramızda bir ihtilâf yoktur."

41- Ebu'n Nadr'dan, Affân'dan ve Âsım'dan rivâyet edildiğine göre onlar "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir" diyorlardı.

42- Abbâs el-Anberî'yi şöyle derken işittim: Ebu'l Velîd'i şöyle derken işittim: "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir. Kim kalbiyle onun yaratılmış olmadığına itikâd etmezse kâfirdir."

43- Bize İbnu'l Mubârek'in mevlâsı Hasen b. Îsâ tahdis etti, dedi ki: 'İbnu'l Mubârek'i "Cehmiyye, kâfirdir"derken işittim.'

44- Bana Ebû Ömer ed-Dûrî el-Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Affân tahdis etti, dedi ki: "Basra'nın kârisi Ebu'l Münzir Sellâm'ı gördüm. Kucağında mushaf varken yanına bir cehmî gelmişti. Cehmî 'Bu ne ey Ebu'l Münzir?' diye sordu. Bunun üzerine Ebu'l Münzir 'Kalk ey zındık, bu Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır' diye karşılık verdi."

45- Yine Muhammed b. Yahyâ b. Saîd el-Kattân'ı şöyle derken işittim: Babam ve Abdurrahmân b. Mehdî "Cehmiyye gökte bir şeyin olmadığını söylemeye çalışıyor" derdi.

46- Bana Abbâs el-Anberî tahdis etti, dedi ki: Şâzân'ı şöyle derken işittim: Yezîd b. Hârûn'u şöyle derken işittim: "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse -kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki- zındıktır."

47- Alî b. Âsım'ın yeğeni Amr b. Osmân el-Vâsıtî dedi ki: Huşeym'e, Cerîr'e, el-Mu'temir'e, Merhûm'a, amcam Alî b. Âsım'a, Ebû Bekr b. Ayyâş'a, Ebû Muâviye'ye, Süfyân'a, el-Muttalib b. Ziyâd'a ve Yezîd b. Hârûn'a "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimseler hakkında sordum. "Zındıktır" dediler.

Ebû Bekr "Zındıklardır, öldürülürler" dedi. Yezîd b. Hârûn'a "Kılıçla mı öldürülürler ey Ebû Hâlid?" diye sordum. "Kılıçla" diye cevap verdi.

48-Bize Ya'kûb b. İbrâhîm b. Sa'd'ı işiten bir kimse onu şöyle derken işittiğini haber verdi: Saîd b. Abdurrahmân el-Cumahî geldi ve babama "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimse hakkında sordu. Bunun üzerine o eliyle boynuna işâret ederek "Bu adam kâfirdir, boynu şuracıktan vurulur" diye cevap verdi. Sonra Ya'kûb'a "Peki sen ne diyorsun?" diye sordum. "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır ve yaratılmış değildir" dedi.

49- Bana Fıtr b. Hammâd haber verdi, dedi ki: Mu'temir'e ve Hammâd b. Zeyd'e "Kur'ân yaratılmıştır" diyen kimse hakkında sordum. "Kâfirdir" dediler.

50- Yine o (Fıtr) dedi ki: Yezîd b. Zurey'a "Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen birinin arkasında namaz kıldım" dedim. "Müslüman birinin arkasında (namaz kılmak) bana daha sevimlidir" dedi.

51- Huseyn'i şöyle derken işittim: Kabîsa'yı şöyle derken işittim: "Kim (Kur'ân hakkında) muhdes derse aslında onun yaratılmış olduğunu söylemektedir. Kim de onun yaratılmış olduğunu söylerse Allah'a kâfirdir. Bunu Vekî'den işittim."

52- İşte sana bu meselede önceden beyân edilen kimseleri tekfir eden zâtlardan öne çıkanları bildirdim. Öyle ki onlar bu kimselerin tevbeye dâvet edilmeleri ve mirasçı olup olamayacakları ile ilgili konuşmuşlardır. Eğer Cehmiyye'nin ortaya attığı bu mesele, hakkında şüphe edilecek bir mesele olsaydı; ilim ehli bunu yalanlamaz, ehlini hakkın dışına çıkarmaz, Allah'ın onların inkâr ettiği sıfatlarını ve isimlerini isbât etmez, Kur'ân'ın yaratılmış olduğu inancını din edinmelerine karşı çıkmazlardı. Bişr'i ve ashâbını tevbeye dâvet ettikleri zaman onlardan ayrılmaları câiz olmazdı. Onlar

hakkında susmaları, onlara reddiye vermemeleri ve onlara muhâlefet etmemeleri gerekirdi. Fakat onlar -vallâhi- kendilerine iyice belli olan ve bâtıldan ayrılmış olan hak hususunda şüphe etmeyecek kadar meseleyi iyi biliyorlardı ve bu mesele hususunda gâyet sert idiler.

53- Şu hâlde Allah'tan kork ve kendine bir bak! Ben sana nasihat ettim. Kendim için istediğimi senin için de istedim. Seni, hakka boyun eğerek ve Allah'a [ve onun yüce emrine] karşı tevâzu içinde Şeyhulislâm Ebû Abdullah'ın, bizden önceki ilim ehlinin ve ma'rûf ehlinin üzerinde bulunduğu şeye davet ettim. [Bunları iyi anla!] Zira ben Allah *(Azze ve celle)*'nin müminlerin kalplerini sana yönlendireceğini, kendisiyle onların göğsünü genişlettiği şeyle senin de göğsünü genişleteceğini ümit ediyorum. Tabii senin sıdkını, tevâzunu, boynu büküklüğünü ve kendisine yalvarmanı gördüğü zaman...

54- Eğer bir topluluk bu meselede seninle çekişirse ve sana karşı çıkarsa onlara yumuşak davran. Hakka ve onlara karşı alçak gönüllü ol. Meseleyi anlat. Daha önce İbn Uleyye'nin sözleri arasında da kelâmdan bazı şeyler vardı. O; Eyyûb, Yûnus, İbn Avn ve et-Teymî ile oturduğu hâlde bu, onu görüşlerini insanların ortasında dile getirmekten alıkoymazdı. Fakat sonra rücû etti de Allah bu vesîleyle onun derecesini yükseltti.

Allah *(Azze ve celle)* sakındığın şey husûsunda sana yetecektir. Zira ben Ebû Abdullah'ın Allah'ın seni muvaffak kılmasını istediğini gördüm. Yine onun sana önem verdiğini, Allah'ın seni Ehli Sünnet'ten ve Ehli Hadis'ten olan ashâbının üzerinde birleştiği şeye iletmesini istediğini gördüm. Zira bu (yani Kur'ân hakkında şüphe) Cehmiyye'nin görüşünün bir benzeridir.

Allah bizi ve seni korusun. Tevfik ancak Allah'tandır. Dünyânın ve âhiretin hayırlarını bizim ve senin için bir araya getirsin. Bana ulaştığına göre Zekeriyyâ senin huzûrunda bir kitap ortaya atmış. O kitap içerisinde şeyhlerin Kur'ân hakkında tevakkuf etme meselesindeki (bu görüşü destekleyen) sözlerini nakletmiş ki bizim yanımızdaki insanlar bu nakillerin yalan olduğunu bilmektedir.

Ebû Bekr el-Merrûzî dedi ki: Bu Ebû Abdullah'ın baktığı ve kendi yazısıyla tashîh ettiği mektubun sonudur.

-34-

HARB B. İSMÂÎL EL-KİRMÂNÎ'NİN (V. 280) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNETİN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI HUSUSUNDAKİ İCMÂ BEYÂN EDİLMEKTE, BUNUNLA BERABER EHLİ SÜNNET'E MUHÂLİF FIRKALARIN İSİMLERİ ZİKREDİLMEKTEDİR

صورة من المخطوط من كتاب المسائل

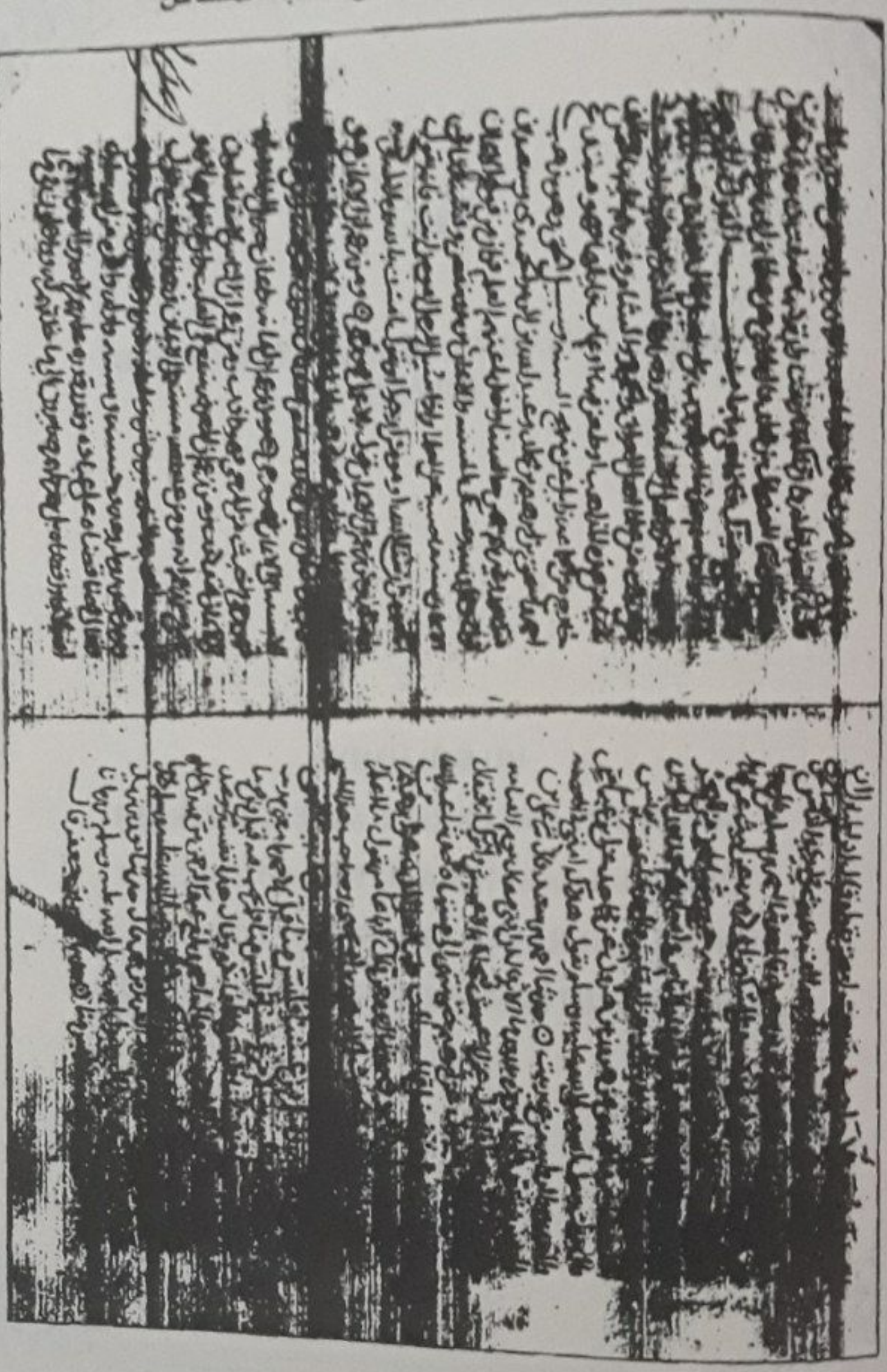

İsmi Harb b. İsmâîl b. Halef el-Hanzalî es-Sîrcânî el-Kirmânî'dir. Kirmânî -önce fetha sonra sükûn ile- Kirmân'a nisbettir. Sonunda nûn harfi vardır. Başının kesralanması da mümkündür fakat fethalı hâli daha meşhûrdur. Kirmân meşhûr bir vilâyet, büyük bir bölgedir. Oldukça gelişmiştir. İçerisinde birçok kasaba, köy ve büyük şehir barındırmaktadır. Fâris, Mekrân, Sicistân ve Horasan bölgeleri arasında bulunmaktadır. (Mu'cemu'l Buldân, 4/454)

Harb el-Kirmânî'nin künyesi Ebû Muhammed'dir. Yaklaşık 190 yılında doğmuş, 280 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Hallâl şöyle demiştir: "Büyük adamdı. Merrûzî beni onu görmek için yola çıkmaya teşvik etti."

Zehebî "el-Uluvv"da (2/1179) şöyle demiştir: "Harb, ilim dağarcıklarındandı. Ahmed'den ve İshâk'tan ilim aldı. Zamanında Kirmân'ın âlimi idi. Esram ve Merrûzî ile birlikte anılırdı. Hallâl onu görmek için yolculuk etti ve ondan çokça rivâyette bulundu."

Tercemenin kaynakları:

El-Cerhu ve't Ta'dîl, 3/253; Tabakâtu'l Hanâbile, 1/388;

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/244

Akîdenin Özeti: Bu akîde, önceki selef imamlarının akîdelerinin en genişlerinden ve en büyüklerinden kabûl edilmektedir. Yine bu akîde, Sünnet konusunda bundan başka neredeyse hiçbir akîdede göremeyeceğin bablarla ve meselelerle öne çıkmaktadır. Bununla beraber akîdede fırkalar ve mezhepler tanıtılmakta, onların imamlarının isimleri zikredilmekte, onlardan sakındırılmakta, şüphelerinin ve dalâletlerinin birçoğuna cevap verilmektedir.

Akîdenin Kaynakları:

1- Sûreti Ümmü'l Kurâ Üniversitesi'nde bulunan 32 numaralı el yazması bir nüshaya vâkıf oldum. Allah işimi kolaylaştırdı ve bana lütufta bulundu da bu meselelerden Sünnet ve itikâd ile ilgili bapları çıkarıp "Kitâbu's Sünne" ismini verdiğim müstakil bir kitapta topladım ve tahkîk ettim.

2- İmam Ahmed *(rahimehullah)*'a nisbet edilen el-Istahrî *(rahimehullah)* risâlesi... Bu risâleye "s" harfi ile işâret ettim.

3- İbnu'l Kayyım'ın "Hâdi'l Ervâh"ta Harb'den aktardıkları... Buna da "h" harfi ile işâret ettim. "Âlemu'l Fevâid"in baskısına itimâd ettim. Burada kitabın metnini aktarmakla ve bazı küçük ta'likleri olduğu gibi bırakmakla yetindim. Daha fazla açıklama isteyen kimse Harb *(rahimehullah)*'ın tahkîkimle basılan "es-Sünne" kitabına bakabilir. (Dâru'l Lü'lü'e'nin ikinci baskısı)

Mezhebin Ne Olduğunu Beyân Bâbı

Ebu'l Kâsım dedi ki: Bize Ebû Muhammed Harb b. İsmâîl tahdis etti, dedi ki:

1- Bu, [Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının zamanından günümüze kadar] ilimde önder kimselerin, eser ashâbının, sünnet ehlinin -ki onlar sünnet ile bilinirler, sünnet hususunda kendilerine uyulur[457]- mezhebidir. Irak ehlinin, Hicâz ehlinin, Şâm ehlinin ve diğer beldelerin ehlinin âlimlerinden gördüklerimi bu mezhep üzerinde buldum.[458] Kim bu görüşlerden birine muhâlefet ederse, ta'n ederse, bu görüşlerden birini söyleyeni ayıplarsa o kimse [sünnete muhâlif] bir bidatçidir. Cemâatin dışındadır. Sünnet'in menhecinin ve hakkın yolunun dışına çıkmıştır.[459] Bu; Ahmed'in. İshâk b. İbrâhîm b. Mahled'in[460], Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydi'nin[461], Saîd b. Mansûr'un[462] ve meclislerinde bulunup kendilerinden ilim aldığımız diğer zâtların mezhebidir. Onların sözleri arasında şunlar vardı:

---

[457] "s"de şöyle geçmektedir: "Sünnet ehlinin ki onlar Sünnet'in asıllarına tutunanlardır, onunla bilinirler..." "h"de ise şöyle geçmektedir: "Ki onlar Sünnet'e tutunanlardır, kendilerine uyulanlardır..."

[458] Harb (rh) kendilerine uyulan bu kimselerin özelliğinden bahsetmiş (90), şöyle demiştir: "Bilinen ve sika imamlardı. Doğru ve güvenilir kimselerdi. Kendilerine uyulurdu. İlim kendilerinden alınırdı. Bidat ortaya atmazlar, sünnete muhâlefet etmezler ve meseleleri birbirine karıştırmazlardı."

[459] Harb (rh) akîdenin sonunda da (111) böyle söylemiştir: "Kim bu görüşlerden birini söylerse, doğru görürse, severse veya ondan râzı olursa Sünnet'e muhâlefet etmiş, cemaatin dışına çıkmış, eseri terk etmiş, muhâlif bir söz söylemiş, bidatin içine girmiş ve doğru yoldan sapmış olur."

[460] İbn Râhûye olarak bilinen Ebû Ya'kûb İshâk b. İbrâhîm b. Mahled et-Temîmî el-Hanzalî el-Mervezî... 238 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

[461] Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydî el-Kuraşî el-Esedî... 219 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

[462] 227 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

2- İman; söz, amel, niyet ve Sünnet'e sıkıca tutunmaktır.

3- İman artar ve azalır.

4- İmanda istisnâ yapılır. [Fakat istisnâ şüphe değildir. Ancak] âlimlerden duyulagelen bir sünnettir.

5- Kişiye "Sen mümin misin?" diye sorulduğu zaman ya "Ben inşâ-Allah müminim", ya "Mümin olduğumu umarım", ya da "Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına ve resûllerine iman ettim" der.

6- Kim imanın amel olmaksızın söz olduğunu söylerse mürciîdir.

7- Kim imanın söz olduğunu, amellerin ise şerîatler/dînî buyruklar olduğunu söylerse mürciîdir.

8- Kişi imanın artmayacağını ve azalmayacağını söylerse mürciîdir.[463]

9- Kişi "İman artar fakat azalmaz" derse Mürcie'nin sözünü söylemiş olur.

10- Kim imanda istisnâ yapmayı doğru görmezse mürciîdir.

11- Kim imanının Cibrîl'in ya da meleklerin[464] imanı gibi olduğunu söylerse mürciîdir. Mürciîden daha habistir, yalancıdır.

12- Kim insanların imanlarının farklı derecelerde olmadığını söylerse yalan söylemiş olur.

13- Kim marifetin -kişi onu dile getirmese bile- kalpte fayda vereceğini[465] söylerse cehmîdir.

14- Kim kendisinin Allah katında imanı kâmil bir mümin olduğunu söylerse, şüphesiz bu Mürcie'nin sözlerinin en çirkinlerindendir.

15- Hayrıyla ve şerriyle, azıyla ve çoğuyla, gizlisiyle ve açığıyla, acısıyla ve tatlısıyla, sevileniyle ve hoşlanılmayanıyla, iyisiyle ve kötüsüyle, başıyla ve sonuyla; kader Allah tebâreke ve teâlâ'dandır. Her şey O'nun kullar için belirlediği bir kazânın ve onlar üzerinde takdîr ettiği bir kaderin sonucudur. Onların hiçbiri Allah [azze ve celle'nin] meşîetini aşamaz ve kazâsıcudur. Onların hiçbiri

---

[463] Bu madde "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

[464] "s"de şöyle geçmektedir: "Cibrîl'in, Mikâîl'in ve meleklerin imanı gibi olduğunu söyler ise mürciîdir."

"Mürciîden daha habistir, yalancıdır" kısmı "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

[465] Asılda ve "s"de bu şekildedir. "h"de ise "vâki olacağını" diye geçmektedir.

nın önüne geçemez. Bilakis onların hepsi Allah, kendilerini ne için yaratmış ise ona doğru giderler, kaçınılmaz olarak[466] O'nun kendileri hakkında takdîr ettiği şeyin içine düşerler. Bu O'nun bir adâletidir. Rabbimiz izzet sâhibidir, çok büyüktür.

Zinâ etmek, hırsızlık yapmak, içki içmek, cana kıymak, haram mal yemek, Allah'a şirk koşmak, günahların ve masiyetlerin tamamı Allah tarafından bir kazâ ve kader iledir. Bununla birlikte mahlûkâttan hiç kimsenin Allah'a karşı bir hücceti olamaz. Aksine mahlûkâtı üzerinde en üstün hüccet Allah'a âittir. *"O yaptıklarından sorguya çekilmez ama onlar sorgulanırlar. (Enbiyâ, 23)*

16- Allah'ın ilmi O'ndan bir meşîet ile mahlûkâtı üzerinde yürürlüktedir. Gerek İblis'in gerekse -Rabbimiz tebâreke ve teâlâ'ya isyân edildiği andan kıyâmet kopana kadar- kendisine isyân etmiş ve edecek diğer kimselerin isyânını bilmiştir ve onları bunun için yaratmıştır. Kendisine itaat edenlerin itaat edeceklerini bilmiş ve onları bunun için yaratmıştır. Herkes ne için yaratıldıysa onun için amel eder. Kendisi için ne kazâ buyrulmuşsa ve kendisi hakkında ne bilinmişse ona gider. Onlardan hiçbiri Allah'ın kaderini ve meşîetini geçemez. Allah dilediği her şeyi yapandır.

17- Kim Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisine isyân eden kulları hakkında hayrı ve taati dilediğini, kulların da kendileri için şerri ve masiyeti dilediklerini ve bu meşîetleri doğrultusunda amel ettiklerini söylerse, kulların meşîetinin Allah tebâreke ve teâlâ'nın meşîetinden daha üstün olduğunu söylemiş olur. Allah'a atılan hangi iftira bundan daha büyüktür?

18- Kim mahlûkâttan birinin kendisi için yaratıldığı şeyden başkasına gideceğini söylerse Allah'ın mahlûkâtı üzerindeki kudretini yok saymış olur. Bu Allah'a atılan bir iftirâ ve O'nun hakkında söylenen bir yalandır.

19- Zinânın kader ile olmadığını iddia eden kimseye sorulur: "Zinâ sonucunda hâmile kalan kadın bir çocuk dünyâya getirse Allah [azze ve celle] o çocuğu yaratmayı dilemiş midir? Bu O'nun ezelî ilminde geçmiş midir?" "Hayır" derse Allah ile beraber bir yaratıcının olduğunu söylemiş olur. Bu şirke benzer bir sözdür. Hatta şirkin ta kendisidir.[467]

---

[466] Asılda bu şekildedir. "s"de ise "O'nun fiilleri için" diye geçmektedir. "h"de ise bu kısım yoktur.

[467] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "...Allah ile beraber bir yaratıcının olduğunu söylemiş olur. Bu ise apaçık şirktir."

20- Kim hırsızlık yapmanın, içki içmenin ve haram mal yemenin Allah'tan bir kazâ ve kader ile olmadığını söylerse (bunları yapan) o insanın başkasının rızkını yemeye kâdir olduğunu söylemiş olur. Şüphesiz bu mecûsilerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir.[468] Aksine o kendi rızkını yemiştir. Kişi onu hangi şekilde yemişse Allah onun onu o şekilde yemesini takdîr etmiştir.

21- Kim cana kıymanın Allah [*azze ve celle*] tarafından bir kader ile olmadığını iddia ederse öldürülen kimsenin eceli gelmeden öldüğünü söylemiş olur. Allah'a hangi küfür bundan daha açıktır? Bilakis bunların tamamı Allah [*azze ve c*elle] tarafından bir kazâ ve kader iledir. Bunların hepsi O'nun mahlûkâtı üzerindeki meşîeti, tedbîri ve ezelî ilminde onlar hakkında cereyân eden ilmi iledir. O dilediğini yapan gerçek adâlet sâhibidir.

22- Allah'ın ilmini ikrâr eden kimsenin küçüklüğünü bilerek ve alçalarak kaderi ve meşîeti de ikrâr etmesi gerekir. Zarar veren, fayda veren, saptıran ve hidâyete ileten Allah'tır. Yaratanların en güzeli Allah ne yücedir!

23- Kıble ehlinden hiçbirinin işlediği bir günahtan ya da irtikâb ettiği büyük bir masiyetten dolayı cehennemlik olduğuna şehâdet etmeyiz. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse o şekilde rivâyet edilir. Hadis doğrulanır, kabul edilir, nasıl gelmişse öyle olduğu bilinir. Şehâdette bulunulmaz.

24- Yine kişi, işlediği sâlih amellerden veya yaptığı hayırlardan ötürü bir kimsenin cennetlik olduğuna da şâhitlik etmez. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse o şekilde rivâyet edilir. Hadis doğrulanır, kabul edilir, nasıl gelmişse öyle olduğu bilinir. Şehâdette bulunulmaz.[469]

---

[468] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "Bu ise apaçık mecûsîlerin sözüdür..."

[469] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "Hiç kimsenin işlediği sâlih amellerden ya da yaptığı hayırlardan dolayı cennetlik olduğuna şâhitlik etmeyiz. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis rivâyet edildiği üzere nasıl geldiyse (o şekilde) rivâyet edilir. Açık bir şekilde şâhitlik edilmez."

25- İnsanlardan iki kişi kaldığı sürece hilâfet[470] Kureyş'tedir. İnsanlardan hiçbirinin hilâfet konusunda onlarla çekişmesi, onlara isyân etmesi ve onlardan başkasını halîfe olarak tanıması kıyâmet saatine kadar câiz değildir.

26- Cihâd, iyi de olsalar fâcir de olsalar imamlarla birlikte (kıyâmete kadar) geçerlidir. Onu ne zâlimin zulmü ne de âdilin adâleti geçersiz kılmaz.

27- Cuma namazı, bayram namazları ve hac -sâlih, âdil ve takvâ sâhibi kimseler olmasa bile- sultânlar ile birlikte edâ edilir.

28- Haraçlar, zekâtlar, öşürler, fey' ve ganîmet[471] -bunlar hususunda âdil de davransalar haksızlık da etseler- yöneticilere verilir.

29- Allah'ın işinin başına getirdiği kimseye boyun eğmen gerekir. Allah senin için bir kurtuluş ve çıkış kapısı var edene kadar elini itaatten çekme, ona karşı kılıcınla isyân etme.[472]

30- Sultâna isyân etmemen, söylediğini dinleyip ona itaat etmen, bey'atini bozmaman gerekir. Kim bunu yaparsa; o kimse bidatçidir, (sünneti) yarıp geçmiştir[473], cemaatten ayrılmıştır.

31- Eğer sultân sana Allah'a mâsiyet olan bir şey emrederse ona itaat etmen kesinlikle câiz değildir. Bununla birlikte ona isyân etmen ve onun hakkını esirgemen de câiz değildir.

32- Fitne zamanında bir şey yapmamak, önceden beri süregelen ve riâyet edilmesi gereken bir sünnettir. İmtihana mâruz kalırsan canını ve malını sun, dînini sunma. Fitne için elinle ve dilinle yardım etme.[474] Elini, dilini ve kalbini fitneden uzak tut. Allah imtihan etmektedir.[475]

33- Kıble ehli ile uğraşmamak gerekir. Onlardan herhangi birini işlediği bir günahtan dolayı tekfir etme, herhangi bir amel sebebiyle onu

---

[470] Hilâfet, müslümanların tamamı üzerindeki en büyük imâmettir. Bu söz, haber olarak değil hüküm olarak anlaşılmalıdır. (Yani insanlardan iki kişi kaldığı sürece hilâfet Kureyş'te olmalıdır.)

[471] "h"de ve "s"de "ganîmetler" diye geçmektedir.

[472] Ona dilinle de isyân etme. Zira bu fitnedir.

[473] "h"de ve "s"de "(sünnete) muhâliftir" diye geçmektedir.

[474] Asılda "yardım etmezsin" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "h"den ve "s"dendir.

[475] "h"de ve "s"de "Allah yardım eder" diye geçmektedir.

İslâm'ın dışına çıkarma. Ancak bu konuda bir hadisin olması durumu başka... Bu durumda hadis nasıl geldiyse ve nasıl rivâyet edildiyse o şekilde rivâyet edilir. Onu doğrularsın, kabul edersin, onun geldiği gibi olduğunu bilirsin. Namazın terki[476] ve içki içmek[477] konularında gelen hadisler gibi... Kişinin, sâhibinin küfre ve İslâm dışında olmaya nisbet edileceği bir bidat

---

[476] Namazı terk eden kimsenin tekfiri konusundaki hadisler çok ve meşhûrdur.

Tenbih: Harb el-Kirmânî *(rh)* böylece ilim ehlinden gördüğü kimselerin namazı terk eden kimsenin tekfiri hususundaki icmâsını aktarmaktadır. Aynı şekilde ondan önce hocası İshâk b. Râhûye *(rh)* da bu icmânın aynısını aktarmış, söyle demiştir: "Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasulullah (sas)'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Aynı şekilde Nebî (sas)'in zamanından günümüze kadar gelip geçmiş ilim ehlinin görüşü de budur: Namazı, kasıtlı olarak, özrü olmaksızın, vakti çıkana kadar terk eden kimse kâfirdir." (Ta'zîmu Kadri's Salât, 990)

Yine el-Mervezî *(rh)* "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (2/925) Sahâbe'nin bu konudaki icmâsını nakletmiş, şöyle demiştir: "Rasulullah (sas)'den onu -yani namazı- terk eden kimsenin tekfirine, dinin dışına çıkarılacağına, namaz kılmaktan imtinâ eden kimselerle savaşmanın mübâh olduğuna dâir rivâyet edilen haberleri zikrettik. Ayrıca bize Sahâbe'den de bunun aynısı ulaşmıştır. Bize onlardan hiçbirinin buna aykırı bir sözü gelmemiştir..." Bu icmâlar sahihtir. İlim ehli bunları kabulle karşılamıştır. Sahâbe'nin ve onlardan sonra gelenlerin sözlerinden bu icmâların şâhidi de oldukça fazladır. Harb'in "es-Sünne"sindeki ve "el-İbânetu's Suğrâ"daki (250) tahkikimde bu mesele hakkında uzun açıklamalarda bulundum.

[477] İçki içen kimsede imanın olmadığını bildiren, onu Lât'a ve Uzzâ'ya ibâdet eden kimseye benzeten, içki içip de ölen kimsenin müşrik ve kâfir olarak öleceğini haber veren hadisler ve eserler çoktur. Bu hadisleri ve eserleri İmam Ahmed'in "el-İman" kitabında tahriç ettim. Âlimlerin birçoğu içki içen kimse meselesini namazı terk eden kimse meselesi-ne bağlamaktadır. Şöyle ki: İçki içen kimse namazı terk edecektir. Namazı terk eden kimse de kâfir olur.

Abdullah b. Amr (ra) şöyle demiştir: "Zinâ etmek bana içki içmekten daha sevimlidir. Çünkü ben içki içtiğim zaman namazı terk ederim. Namazı terk eden kimsenin ise dîni yoktur." (Ahmed, el-İman, 233) Yine Abdullah b. Amr (ra) şöyle demiştir: "Kim akşam içki içerse sabaha müşrik olarak çıkar. Kim de sabah içki içerse akşama müşrik olarak çıkar."

İbrâhîm en-Neha'î'ye "Bu nasıl olur?" diye sorulduğunda o "Çünkü o namazı terk eder" diye cevap vermiştir. (Mecmû'u'l Fetâvâ, 7/303)

Mesrûk (rh) şöyle demiştir: Kim içki içerse kâfir olur. Onun küfrü, namazının olmamasından dolayıdır." (Sünen-i Nesâî, 5665)

Ebû Abdullah el-Ahnes (rh) da şöyle demiştir: "Kim sarhoşluk veren bir içki içerse namazı terk etmeye yönelmiş olur. Namazı terk eden kimse de imanın dışına çıkmış olur." (Mecmû'u'l Fetâvâ, 7/303)

Şu hâlde içki içmek namazın terkini gerektirmektedir. Harb (rh)'ın ikisini burada bir arada zikretmesinin sebebi de budur.

ortaya atmış olması durumu[478] da bunun dışındadır. Sen bu konuda esere uy ve ötesine geçme.

34- Bidat ehlinin arkasında namaz kılmayı hoş görmüyorum. Onlardan ölen kimsenin cenâze namazını kılmayı da hoş görmüyorum.[479]

35- Bir gözü kör [Deccâl] çıkacaktır. Bunda hiçbir şek ve şüphe yoktur. O yalancılar arasında en yalancı kimsedir.

36- Kabir azâbı haktır. Kul (kabirde) Rabbinden, nebîsinden ve dîninden sorguya çekilecektir. Cennette veya cehennemde oturacağı yer (kendisine) gösterilecektir.[480]

37- Münker ve Nekîr haktır. Bu ikisi kabirlerdeki sorgulayıcılardır. Allah'tan sebât niyâz ederiz.

38- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzı haktır. [O bir havzdır ki] ümmeti ona gelir. Onun kapları vardır ki onlarla kendisinden içerler.

39- Sırât haktır. Cehennemin üzerine konulacaktır. İnsanlar onun üzerinden geçeceklerdir. Cennet de onun ötesinde olacaktır. Allah'tan bizi sağ-sâlim geçirmesini niyâz ederiz.

40- Mîzân haktır. Haseneler ve seyyieler -Allah nasıl tartılmalarını dilemişse- o şekilde onunla tartılacaktır.

41- Sûr haktır. Ona İsrâfil üfürecektir. Bunun üzerine bütün mahlûkât ölecektir. Sonra ona [bir kez daha] üfürecektir. Bunun üzerine Âlemlerin Rabbi'nin huzûrunda hesap, hüküm[481], mükâfât, cezâ, cennet ve cehennem için kıyâma geçeceklerdir.

---

[478] Kaderiyye'nin Allah Teâlâ'nın ilmini nefyetmesi, Cehmiyye'nin Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemesi, hulûl ehli Cehmiyye'nin Allah Teâlâ'nın yücelerde oluşunu inkârı, Râfızîler'in Sahâbe'ye sövüp onlara lânet etmeleri ve diğer küfrî bidatler gibi...

[479] Müellif bu görüşü kendisine nispet etmektedir. Fakat bunu hocalarından da birçok kimse söylemiştir. O, sahibinin kesinlikle tekfir edilmeyeceği bidati kastetmektedir. Cehmiyye, Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden Kaderiyye, Râfızîler'in gulâtı ve bunların dışında selefin kâfir olduklarını açıkça söylediği ve kendilerini İslâm dîninin dışına çıkardığı bidat ehline gelince, bunların ve benzerlerinin arkasında namaz kılınmaz. Bunların cenâze namazı da kılınmaz. Bu madde "h"de ve "s"de bulunmamaktadır.

[480] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "...dîninden, Rabbinden, cennetten ve cehennemden (sorguya çekilecektir)"

[481] "h"de "hükmün verilmesi..." diye geçmektedir.

42- Levh-i Mahfûz haktır. Kulların amelleri, içerisinde önceden belirlenmiş kaderlerde ve kazâda olduğu şekliyle ondan istinsah edilir/kopyalanır.

43- Kalem haktır. Allah onunla her bir şeyin kaderini yazmış, her şeyi Zikir'de kayıt altına almıştır. Rabbimiz ne kadar büyük, ne kadar yücedir!

44- Kıyâmet günündeki şefaat haktır. Bir topluluk başka bir topluluk için şefaat edecektir de bu sebeple onlar cehenneme girmeyecektir. Bir topluluk cehenneme girdikten sonra şefaatçilerin şefaatiyle oradan çıkacaktır. Yine bir topluluk Allah kendilerini dilediği kadar orada bıraktıktan sonra O'nun rahmetiyle cehennemden çıkacaktır.[482]

45- Bir topluluk da ebedî olarak cehennemde bırakılacaktır. Onlar şirk koşanlar, yalanlayanlar, inkâr edenler ve Allah'a küfredenlerdir.

46- Ölüm, kıyâmet günü cennet ile cehennem arasında boğazlanacaktır.

47- Cennet ve içindekiler şu anda yaratılmış durumdadır. Cehennem ve içindekiler de şu anda yaratılmış durumdadır. Allah [*azze ve celle*] onları yaratmış, sonra mahlûkâtı da onlar için yaratmıştır. İkisi de yok olmayacaktır. İkisinin içinde bulunanlar da yok olmayacaktır.

48- Eğer bidatçinin [ya da] zındığın biri Allah tebâreke ve teâlâ'nın *"O'nun vechinden başka her şey yok olacaktır" (Kasas, 88)* buyruğunu ve [Kur'ân'ın müteşâbihlerinden] bunun benzerlerini hüccet olarak ileri sürerse ona de ki: "Allah'ın kendisi hakkında yokluğu yazdığı her şey yok olacaktır." Cennet ve cehennem sonsuzluk için yaratılmıştır, son bulmaları ve yok olmaları için değil... Onlar dünyâdan değil, âhirettendir. İri gözlü hûrîler kıyâmetin koptuğu esnâda da Sûr'a üfürüldüğü esnâda da ölmezler. Onlar ebediyen ölmezler. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ onları yokluk için değil sonsuzluk için yaratmıştır. Onlar için ölümü takdir etmemiştir. Kim bunun aksini söylerse (Sünnet'e) muhâlif bir bidatçidir. Doğru yoldan sapmıştır.

49- Allah birbirlerinin üzerinde yedi gök ve birbirlerinin altında yedi yer yaratmıştır. En üstteki yer ile en alttaki gök arasında beş yüz yıllık

---

[482] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "Bir topluluk cehenneme girdikten ve orada Allah'ın dilediği kadar kaldıktan sonra cehennemden çıkacaktır. Allah onları sonra cehennemden çıkaracaktır."

yürüme mesâfesi vardır. Aynı şekilde her göğün arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır.

50- Su, yedinci ve en üstteki göğün üzerindedir. Rahmân [azze ve celle'nin] Arş'ı suyun üzerindedir. Allah tebâreke ve teâlâ da Arş'ın üzerindedir.

51- Kürsî O'nun iki ayağını koyduğu yerdir.

52- O; yedi göğün içindekileri, yedi yerin içindekileri, bunların arasındakileri, bunların altındakileri, toprağın altındakileri, denizlerin derinliklerindekileri, her bir tüyün, her bir ağacın, her bir ekinin ve her bir bitkinin bittiği yeri, her bir yaprağın düştüğü yeri, bütün bunların adedini, çakıl taşlarının, kum tanelerinin ve toprak zerrelerinin sayısını, dağların ağırlığını, yağmur damlalarını, kulların amellerini, eserlerini, konuştuklarını, nefeslerini, gevelemelerini, göğüslerinin onlara fısıldadıklarını bilir. O her şeyi bilir. Bunlardan hiçbir şey O'na gizli kalmaz.

53- O yedinci göğün üstünde, Arş'ın üzerindedir. Altında ateşten, nurdan, karanlıktan ve kendisinin daha iyi bildiği şeylerden perdeler vardır.

54- Bir bidatçi ya da (Sünnet'e) muhâlif bir kimse ya da bir zındık Allah tebâreke ve teâlâ'nın *"Biz ona şah damarından daha yakınız" (Kâf, 16)* buyruğunu, yine O'nun *"Nerede olursanız olun O sizinle berâberdir, Allah yaptıklarınızı görmektedir" (Hadîd, 4)* buyruğunu, yine O'nun *"Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın... Nerede olurlarsa olsunlar O onlarla beraberdir" (Mücâdile, 7)* buyruğunu ve Kur'ân'ın buna benzer müteşâbihlerini hüccet olarak ileri sürerse ona şöyle de: "O bununla ancak ilmi kastetmiştir. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ yedinci ve en üstteki göğün üstünde, Arş'ın üzerindedir. Bunların hepsini bilir. Bununla beraber O mahlûkâtından ayrıdır. O'nun ilminden ise hiçbir yer boş kalmaz."

55- Allah [*azze ve celle'nin*] bir Arş'ı vardır. Arş'ın da kendisini taşıyan taşıyıcıları vardır.

56- O'nun bir haddi/sınırı vardır.[483] Haddini/sınırını en iyi O bilir.[484]

---

[483] "h"de "Allah Arş'ının üzerindedir ve O'nun bir haddi yoktur" diye geçmektedir. "s"de ise "Allah azze ve celle Arş'ının üzerindedir ve O'nun bir haddi yoktur, haddini en iyi Allah bilir" diye geçmektedir. Bunların hepsi yanlıştır. Doğru olan asılda da geçtiği üzere benim

57- Allah *-azze zikruhû ve teâlâ cedduhû-* Arş'ının üzerindedir. O'ndan başka ilâh yoktur.

58- Allah tebâreke işitendir, şüphe etmez. Görendir, kuşku duymaz. Bilendir, câhil kalmaz. Cömerttir, cimrilik etmez. Halîmdir, acele etmez. Koruyandır, unutmaz. Uyanıktır[485], yanılmaz. Gözetleyendir[486], gaflete düşmez. Konuşur, hareket eder[487], işitir, görür, bakar, daraltır, genişletir, [güler,] sevinir, sever, hoşlanmaz, buğzeder, râzı olur, hoşnutsuzluk gösterir, gazaplanır, merhamet eder, affeder, bağışlar, verir, esirger, her gece en yakın göğe dilediği gibi iner.

O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

59- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından [iki parmak] arasındadır. Onları dilediği gibi çevirir ve onlara dilediğini doldurur.

60- O Âdem'i eliyle kendi sûretinde yaratmıştır.

61- Gökler ve yerler kıyâmet günü O'nun avucunda ve kabzasındadır.

62- Ayağını cehenneme koyar da cehennem büzüşür.

63- Yine O bir topluluğu cehennemden eliyle çıkarır.

64- Cennet ehli O'nun yüzüne bakar ve O'nu ziyâret eder. O da onlara ikramda bulunur, onlara tecellî eder ve onlara ihsanda bulunur.

---

yukarıda yazdığımdır. Allah azze ve celle hakkında haddin isbâtı meselesinde Harb *(rh)*'tan meşhûr olan görüş de budur.

[484] Ed-Deştî (rh)'ın "İsbâtu'l Haddi Lillâhi -azze ve celle- ve bi-ennehû Kâidun ve Câlisun alâ Arşihî/Allah Azze ve Celle'nin Bir Haddi Olduğunun ve O'nun Arş'ı Üzerine Oturduğunun İsbâtı" kitabına yazdığım tahkîke bakılabilir.

[485] Bu kullanım (yani yakzân/uyanık kullanımı) Allah Teâlâ hakkında haber verme bâbındandır, O'nu isimlendirme bâbından değildir. Çünkü haber verme bâbı isimlendirme ve sıfatlandırma bâbından daha geniştir. Nitekim bunu "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye/Selefin Eserleriyle Allah'ın Sıfatlarının İsbâtı ve Müfevvida'ya, Müşebbihe'ye ve Cehmiyye'ye Reddiye" kitabında açıkladım.

[486] "h"de "yakındır" diye geçmektedir.

[487] "Hareket eder" kısmı "h"de bulunmamaktadır. Derim ki: Hareket Allah Teâlâ'nın mecî'/gelme ve nüzûl/inme sıfatlarının gerekderindendir. Sünnet ve Hadis Ehli'nden birçok kimse bunu Allah Teâlâ hakkında isbât etmiştir. Nitekim ben bunu bu akîdeye yazdığım tahkîkin aslında ve ed-Deştî (rh)'ın "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (s. 120) tahkîkimde de zikrettim.

65- Fasl/hüküm ve dîn gününde kullar O'na arz edilir. Onların hesâbını görme işini kendisi üstlenir. Bunun için başkasını görevlendirmez. Azîz ve celîldir Rabbimiz, dilediğini yapmaya kâdirdir.[488]

66- Kur'ân, Allah'ın kendisiyle konuştuğu yaratılmamış kelâmıdır. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse kâfir bir cehmîdir.

67- Kim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söyler, sonra duraksar, "O yaratılmamıştır" demezse bu kimse birinciden daha kâfirdir ve sözü ondan daha pistir.

68- Kim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söylemekle beraber Kur'ân'ı telaffuz etmemizin ve onu okumamızın yaratılmış olduğunu söylerse bidatçi habis bir cehmîdir.

69- Kim bunları ve Cehmiyye'nin tamamını tekfir etmezse onlar gibidir.

70- Allah Mûsâ ile [gerçekten] konuşmuştur.[489] Tevrât'ı kendi elinden onun eline vermiştir.[490] Allah ezelden beri mütekellim ve âlimdir. Yaratanların en güzeli Allah ne yücedir!

71- Rüya, [azîz ve celîl olan] Allah'tandır ve haktır. Sâhibi uykusunda saçma sapan şeylerin dışında bir şey görmüş ve bunu bir âlime doğru sözlülükle anlatmış, âlim de onu yorumlanması gereken asıl üzere yorumlayıp tahrif etmemişse; işte o zaman rüya ve gerçekleşmesi haktır. Nitekim rüya nebîler için vahiydi. Şu hâlde hangi câhil rüya hakkında olumsuz

---

[488] "h"de ve "s"de "Bunu O'ndan başkası üstlenemez" diye geçmektedir. "O dilediğini yapmaya kâdirdir" kısmı Müslim'in Sahîh'inde İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet ettiği hadiste (381) vârid olmuştur. Hadiste şunlar geçmektedir: "'Neye gülüyorsun ey Allah'ın Resûlü?' (diye sordular). Buyurdu ki: 'Adam "Âlemlerin Rabbi olduğun hâlde benimle alay mı ediyorsun?" dediği zaman Âlemlerin Rabbinin gülüp "Ben seninle alay etmiyorum fakat Ben dilediğimi yapmaya kâdirim" diyeceğine gülüyorum.'" Derim ki: Bidat ehli bunu bâtıl bir manaya yormuştur. Kur'ân'da ve Sünnet'te "O her şeye kâdirdir" ifâdesi daha çok geçmek-tedir.

[489] "h"de şöyle geçmektedir: "Allah Mûsâ ile kendisinden ona bir konuşma ile konuşmuştur." "s"de şöyle geçmektedir: "Allah, Mûsâ ile kendisinden, ağzından bir konuşma ile konuşmuştur."

[490] İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (12/532) şöyle demiştir: "'Onu kendi elinden onun eline vermiştir' sözüne gelince, bu Tâbiîn'den bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Ehli Kitap nezdinde de bu böyledir. Fakat ben Nebi (sas)'den bu lafızdan başka rivâyet edilen bir eser bilmiyorum. Onu dile getiren kimse buna muhâlif olanı kastediyorsa hata ediyor demektir. Allah en doğrusunu bilir."

sözler söyleyen ve onun bir şey olmadığını iddia eden kimseden daha câhildir? [Bana ulaştığına göre bunu söyleyen kimse ihtilâmdan dolayı gusletmeyi gerekli görmüyormuş.]

72- Ayrıca Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den müminin rüyasının Rabb'in [kendisiyle] kuluyla konuştuğu bir söz olduğu rivâyet edilmiştir.[491]

73- Yine O "Rüya Allah'tandır"[492] buyurmuştur. Tevfik Allah'tandır. Şunlar da apaçık, besbelli, sâbit ve bilinen Sünnet'tendir[493]:

74- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamının iyilikleri anılır. Kötülükleri ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmaz.[494]

75- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına ya da onlardan birine söverse [ya da onu küçümserse] ya da onlara ta'n ederse, onların kusurlarını dile getirirse, onlardan birini az veya çok ayıplarsa; işte o (Sünnet'e) muhâlif, bidatçi, pis bir râfizîdir. Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin![495] Bilakis onları sevmek sünnettir. Onlar için duâ etmek Allah'a yaklaşma vesîlesidir. Onlara uymak bir vesîledir. Onların izlerini takip etmek fazîlettir.

76- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir'dir. Ebû Bekir'den sonra onların en hayırlısı Ömer'dir. Ömer'den sonra onların en hayırlısı Osmân'dır.

77- Sünnet ehli âlimlerden bir topluluk "Osmân'dan sonra onların en hayırlısı Alî'dir" demiştir.[496]

78- Bir topluluk Osmân'dan sonra durmuştur.

---

[491] Harb "es-Sünne"de (448) rivâyet etmiştir. İki köşeli parantez arası "h"dendir. Yine İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (496), ed-Dûlâbî "el-Künâ ve'l Esmâ"da (1532), ed-Dıyâ "el-Muhtâra"da (327), el-Hakîm et-Tirmizî "en-Nevâdir"de (494) rivâyet etmiştir. İbn Hacer "Fethu'l Bârî"de (12/354) zayıf olduğunu söylemiştir. Heysemî "Mecmeu'z Zevâid"de (7/174) şöyle demiştir: "Taberânî rivâyet etmiştir. Senedinde bilmediğim bir kimse vardır."

[492] Buhârî (5747) ve Müslim (5959) Ebû Katâde el-Ensârî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[493] "s"de "hüccettendir" diye geçmektedir.

[494] "h"de "aralarında meydana gelen kötülükler..." diye geçmektedir.

[495] "h"de ve "s"de "Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin/etmeyecektir" diye geçmektedir.

[496] "h"de ve "s"de şöyle geçmektedir: "Ebû Bekir'den sonra Ömer, Ömer'den sonra Osmân, Osmân'dan sonra Alî... Bir topluluk Osmân'dan sonra durmuştur."

79- Onlar doğruya iletilmiş râşid halîfelerdir.

80- Bu dördünden sonra Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in (diğer) ashâbı insanların en hayırlılarıdır.

81- Hiç kimsenin onların kötülüklerinden birini anması câiz değildir. Kişi onlardan hiçbirine kusuru, eksiği ya da hatası sebebiyle ta'n edemez. Kim bunları yaparsa, sultânın üzerine vâcip olan o kimseyi edeplendirmesi ve onu cezâlandırmasıdır. Sultânın onu affetme seçeneği yoktur. Bilakis onu cezâlandırır. Sonra ondan tevbe etmesini ister. Tevbe ederse bunu ondan kabul eder. Tevbe etmezse aynı cezâyı ona yeniden verir. Sonra tevbe edip görüşünden dönene kadar onu sürekli hapiste tutar.[497] Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında sünnet budur.

82- Kişi Arapların hakkını, fazîletini, önceliğini bilir ve onları sever.

83- Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadisinde şöyle buyrulmuştur: "Arapları sevmek imandır. Onlara buğzetmek ise nifaktır."[498]

84- Biz Şuûbiyye'nin ve mevâlînin ayaktakımının[499] görüşünü dillendirmeyiz. Onlar ki Arapları sevmezler. Onların fazîletini ikrâr etmezler. Şüphesiz onların sözleri bidat ve hilâftır.

85- Kim kazançların, ticâretlerin ve olması gereken şekilde mal talebinin haram olduğunu söylerse câhillik etmiş, hata yapmış ve (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur. Aksine, elde edilmesi gereken şekilde elde

---

[497] "h"de ve "s"de "ölene ya da dönene kadar..." diye geçmektedir.

[498] Hâkim rivâyet etmiş (4/87) ve "İsnâdı sahihtir" demiştir. Buna karşılık Zehebî "el-Heysem metrûktur ve Ma'kil zayıftır" demiştir.

"Keşfu'l Hafâ" (1/370 sâhibi de şöyle demiştir: "Arapları sevmek husûsunda birçok haber vârid olmuştur ki bunların toplamı ile hadis hasen derecesine yükselmektedir. Bazıları bu hadisleri müstakil bir kitapta bir araya getirmiştir. Hâfız el-Irâkî onlardandır."

İbn Teymiyye de "İktidâu's Sırât"ta (1/387) bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Harb el-Kirmânî ve başkaları bu hadisi hüccet getirmişler, 'Arapları sevmek imandır, onlara buğzetmek ise nifaktır' diye de lafzını zikretmişlerdir. Bu isnâd tek başına değerlendirildiği zaman tartışmaya açık bir isnaddır. Ama bunun başka bir vecihten rivâyet edilmiş olması da mümkündür. Belki de bu hadisi Selmân hadisine muvâfık olduğu için yazmıştır. Zira o Selmân hadisinde onlara buğzetmenin bir çeşit küfür olduğunu açıkça ifâde etmiştir. Bunun gereği de onları sevmenin bir çeşit iman olmasıdır. Böylece bu ona muvâfık olmaktadır."

[499] Asılda "ayaktakımı dilencilerin..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "İktidâu's Sırât"tan ve "h"dendir.

edilen kazanç helâldir. Allah [*azze ve celle*] ve Resûlü [*sallallâhu aleyhi ve sellem*] bunu helal kılmıştır. Ümmetin âlimleri de bunun helâl olduğunu söylemiştir. Şu hâlde kişinin kendisi ve âilesi için çalışması, bununla birlikte Rabbinin fazlından araması gerekir. Kazancı helâl görmediğinden dolayı bunu terk ederse (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur.

86- Her bir kimse miras olarak aldığı ya da istifâde ettiği ya da bulduğu ya da kazandığı malı hususunda en fazla hak sâhibi kimsedir. Sünnet'e muhâlefet eden kelâmcıların dediği gibi değil...

87- Din ancak [azîz ve celîl olan] Allah'ın kitabı, eserler, sünnetler, sika râvilerden aktarılan sahih rivâyetler; sahih, kavî, bilinen ve meşhûr olan haberlerdir. Bu haberleri bilinen ve sika olan bir kişi yine bilinen ve güvenilir olan bir kişiden rivâyet eder. Zincir Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, O'nun ashâbına, Tâbiîn'e, Tebe-i Tâbiîn'e veya onlardan sonra gelen, kendilerine uyulan, Sünnet'e yapışan, esere sımsıkı tutunan, bidati bilinmeyen, yalanla itham edilmeyen, Sünnet'e muhâlif olmakla suçlanmayan imamlara varıncaya kadar birbirlerini doğrularlar. Bu imamlar kıyas ve rey ehli de değillerdir. Çünkü dinde kıyas bâtıldır. Aynı şekilde rey de bâtıldır. Hatta kıyastan daha bâtıldır.

88- Rey ehli ve dinde kıyas yapanlar bidatçidirler, câhildirler, sapıktırlar. Ancak bir konuda önceki sika imamlardan gelen bir eserin olması durumu başka... Bu durumda esere göre amel etmek evlâdır.

89- Kim taklîdi doğru görmediğini ve dîni hususunda kimseyi taklîd etmediğini söylerse, bu; Allah'a, O'nun Resûlü'ne, dînine, kitabına ve Nebî-si'nin -*[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun*- sünnetine düşman olan bidatçi bir fâsığın sözüdür.[500] O kimse bununla ancak eserleri geçersiz hâle getirmek, ilmi işlevsiz kılmak, Sünnet'in ateşini söndürmek; rey ile, kelâm ile, bidat ile ve Sünnet'e muhâlefet ile tek başına hareket etmek istemektedir.

Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti bu sözü söyleyenin üzerine olsun! Bu bidatçilerin en habis, dalâlete ve helâke en yakın sözlerindendir. Hatta bu söz dalâletin ta kendisidir. Dîni hususunda Ebû Hanîfe'yi, Bişr el-Merîsî'yi ve ashâbını taklîd ettiği hâlde taklîdi doğru

---

[500] Ehli Sünnet imamlarının nezdinde taklîd ile kastedilen şey, Sünnet'e, Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in eserlerine ittibâ etmekten ibârettir. Övülen taklîd budur. Zemmedilen taklîde gelince bu, söylediği söze bir hüccet ve delil getirmeyen kimseyi taklîd etmektir. Bu yasaklanmıştır. Nitekim bunu bu akîdenin aslına yazdığım tahkikte beyân ettim.

görmediğini söylemektedir! Allah'ın dîninin hangi düşmanı sünnetlerin ateşini söndürmek, eserleri ve rivâyetleri geçersiz kılmak isteyen ve dini hususunda sana isimlerini zikrettiğim kimseleri -ki onlar dalâlet önderleri, bidatçilerin başları ve Sünnet muhâliflerinin komutanlarıdır- taklîd ettiği hâlde taklîdi doğru görmediğini söyleyen kimseden daha yamandır? Allah'ın gazabı bu sözü söyleyen kimsenin üzerine olsun!

90- İşte sana zikretmiş olduğum bu görüşler; sünnet, cemaat ve eser ehlinden[501], rivâyet ashâbından, ilmin taşıyıcılarından gördüğümüz, kendilerinden hadis aldığımız ve sünnetleri öğrendiğimiz kimselerin görüşleridir. Onlar bilinen, sika, doğru sözlü, güvenilir, kendilerine uyulan ve kendilerinden ilim alınan imamlar idi. Onlar bidat, hilâf ve tahlît ehli (yani meseleleri birbirine karıştıran kimseler) değillerdi. Bu görüşler ayrıca onlardan önceki imamlarının ve âlimlerinin de görüşleridir. Şu hâlde *-Allah rahmet edesiceler-* bunlara sımsıkı tutunun, bunları öğrenin ve öğretin. Tevfik ancak Allah'tandır.

91- Bidat ehlinin bazı lakapları ve isimleri vardır ki bunlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti arasındaki sâlihlerin, imamların ve âlimlerin isimlerine benzemez. Onların isimlerini zikredecek olursak:

92- Biri Mürcie'dir. Bunlar imanın amel olmaksızın sözden ibâret olduğunu söyleyenlerdir. Yine bunlar imanın söz olduğunu, amellerin ise şerîatler/dînî buyruklar olduğunu, imanın mücerred olduğunu, insanların iman yönünden birbirlerinden farklı derecelerde olamayacaklarını, kendi imanlarıyla meleklerin ve nebîlerin imanının bir olduğunu, imanın artmayacağını ve azalmayacağını söylerler, imanda istisnâ yapılmayacağını, diliyle iman eden fakat hiçbir amel işlemeyen kimsenin hakîkî bir mümin olduğunu, kendilerinin Allah katında -istisnâ yapmaksızın- mümin olduklarını söylerler. İşte bunların tamamı Mürcie'nin görüşleridir. Bunlar en habis, en sapık ve hidâyetten en uzak sözlerdir.[502]

---

[501] Asılda şöyle geçmektedir: "Sünnet, cemaat, eser ve cemaat ehlinin görüşüdür..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "h"den ve "s"dendir. "s"de ayrıca (eser yerine) "eserler" geçmektedir.

[502] Harb (rh)'ın, içerisinde, gördüğü âlimlerin Mürcie-i Fukahâ olarak meşhûr olan Mürcie'nin sözlerini en habis, en sapık ve hidâyetten en uzak sözler olarak nitelendirme hususundaki icmâlarını naklettiği şu akîdesindeki bu ifâdeleri, Ehli Sünnet ile bu Mürcie arasındaki ihtilâfın lafzî bir ihtilâftan ibâret olduğunu iddiâ edenlere en büyük reddiyedir. Harb (rh)'ın "es-Sünne"sine yazdığım tahkikte ve "el-Câmi' fi Kütübi'l İmân" isimli kitabım-da bu

93- Kaderiyye; istitâ'anın/yapabilirliğin, meşîetin ve kudretin kendilerine âit olduğunu iddia edenlerdir. Yine onlar kendileri için hayra ve şerre, zarara ve faydaya, taate ve masiyete, hidâyete ve dalâlete mâlik oldukların, kulların -Allah'ın ilminde daha önce kendileri için bir şey geçmeksizin- kendiliklerinden amel ettiklerini söylerler. Onların sözleri mecûsilerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir. Bu zındıklığın aslıdır.

94- Mu'tezile de Kaderiyye'nin söylediğini söyleyip dîn edindiği şeyi dîn edinenlerdir. Kabir azâbını, şefaati ve Havz'ı yalanlarlar. Kendi görüşlerini benimseyen ve kendi hevâlarına uyan kimselerin dışında kıble ehlinden hiçbir kimsenin arkasında namaz kılmayı ve cumâyı câiz görmezler. Kulların amellerinin Levh-i Mahfûz'da olmadığını iddia ederler.

95- Bekriyye[503] de Kaderiyye'dir. Bunlara habbeciler, kîrâtçılar[504] ve dânıkçılar[505] da denir. [Bunlar ki] haram olan bir habbe/tane ya da bir kîrât ya da bir dânık alan kimsenin kâfir olduğunu söylerler. Bunların sözleri Hâricîler'in sözlerine benzemektedir.

96- Cehmiyye -o Allah düşmanları- Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu, Allah *(Azze ve celle)*'nin Mûsâ ile konuşmadığını, Allah'ın konuşmayacağını ve görülmeyeceğini, Allah'ın hakkında bir mekânın bilinemeyeceğini, Allah'ın bir arşının ve kürsîsinin olmadığını ve nakletmek istemediğim birçok sözü söyleyen kimselerdir. Onlar kâfirdir, zındıktır, Allah düşmanıdır. Onlardan uzak durun![506]

---

sözün bâtıllığını ve Ehli Sünnet'in hep bir ağızdan onlara karşı gelmesine, onları sapık, bidatçi ve Sünnet dışı olmakla vasıflandırmalarına muhâlif olduğunu beyân ettim. Nitekim bu Ebû Hâtim'in ve Ebû Zur'a'nın -Allah ikisine de rahmet etsin- gördükleri âlimle-rin icmâsını naklettikleri akîdelerinde geçmişti. Onlar bu akîdelerinde "Mürcie bidatçi sapıklardır" demişlerdi. Demek ki Ehli Sünnet ile Mürcie-i Fukahâ arasındaki ihtilâf hem lafzî hem de mânevî bir ihtilâftır ki bunlar üzerinde birçok hüküm terettüp eder. Ehli Sünnet'in ve Mürcie'nin sözleri üzerinde düşünen kimse bunu bilir.

[503] "s"de "Nusayriyye" diye geçmektedir. İki köşeli parantez arası da "s"dendir. Doğru olan 106. maddede de geleceği üzere benim yukarıda yazdığımdır.

[504] Kîrât madenlerin ağırlığını ölçmekte kullanılan bir ölçü birimidir. Zaman değiştikçe miktarı da değişmiştir. (ç.n)

[505] Dânık bir dirhemin altıda biridir. (ç.n)

[506] "s"de şöyle geçmektedir: "...Allah'ın mütekellim olmadığını, konuşmadığını ve nakletmek istemediğim birçok sözü söyleyen kimselerdir. Onlar kâfirdir, zındıktır, Allah düşmanıdır."

97- Vâkıfe "Biz Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söyleriz ama 'O yaratılmamıştır' demeyiz" diyenlerdir. Bunlar en şerli ve en habis sınıftır.

98- Lafziyye "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır fakat Kur'ân'ı telaffuzumuz, onu tilâvet etmemiz ve okumamız yaratılmıştır" diyenlerdir. Bunlar da fâsık cehmîlerdir.

99- Râfıza [ki onlar] Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından teberrî eden, onlara söven, onları küçük gören, birkaç kişi hâricinde ümmetin tamamını tekfir eden kimselerdir.[507] Râfızîlerin İslâm ile bir alâkaları yoktur.

100- Mansûriyye Râfızâ'dır. Hem de Râfızîlerin en habisleridir. Bunlar şahsî görüşlerine muhâlefet eden[508] kırk kişiyi öldüren kimsenin cennete gireceğini söylerler. Yine bunlar insanların boğazına yapışıp[509] onların mallarını helâl sayarlar. Yine bunlar "Cibrîl [*aleyhisselâm*] risâleti yanlış kişiye getirdi" derler. Bu, kendisine iman adına hiçbir şeyin karışmadığı apaçık küfürdür. Allah'a sığınırız, Allah'a sığınırız!

101- Sebâiyye yalancı râfızîlerdir. Zikrettiklerime yakındırlar. Ümmet'e muhâliftirler.[510] Râfızîlerin İslâm üzerindeki etkisi muhârib kâfirlerin etkisinden daha kötüdür.

102- Râfızîlerden bir sınıf "Ali bulutun içindedir" der, onun kıyâmet gününden önce gönderileceğini söyler. Bunların tamamı birer yalan ve iftirâdır.

103- Zeydiyye de Râfıza'dır. Bunlar Osmân'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve Âişe'den teberrî ederler. İyi olsun fâcir olsun, Alî evlâdından isyân eden her bir kimsenin arkasında, o gâlip gelene ya da yenilene kadar savaşmak gerektiğine inanırlar.

104- Haşebiyye[511] de Zeydiyye'nin söylediğini söyleyenlerdir.

---

[507] "s"de şöyle geçmektedir: "Dört kişi, yani Alî, Ammâr, el-Mikdâd ve Selmân dışında bütün imamları tekfir eden kimselerdir."

[508] Asılda "kendilerine muhâlefet eden..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "s"dendir.

[509] "s"de "insanları korkutup..." diye geçmektedir.

[510] "s"de şöyle geçmektedir: "...imamlara muhâliftirler ve yalancıdırlar."

[511] Tahkîkli ve matbû iki nüshada "Haseniyye" olarak geçmektedir! Doğru olan ise inşâllah benim yukarıda yazdığımdır. "s"de de benim yazdığım gibi geçmektedir.

105- Şîa, iddia ettiğine göre diğer insanların hâricinde Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âlinin sevgisini din edinmektedir. Yalan söylemektedirler! Bilakis onlar diğer insanların hâricinde Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âline buğzedenlerdir.

Kim Muhammed'in *-[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun-* ashâbından birini kötülükle anarsa, bir kusurundan dolayı ona ta'n ederse ya da onlardan herhangi birinden teberrî ederse, onlara söverse, onlara kinâyeli bir şekilde hakâret ederse; işte o Sünnet'e muhâlif, habis ve sapık bir râfizîdir.[512]

106- Hâricîlere gelince, onlar dinden sıyrılıp çıkmışlardır. Ümmetten ayrılmışlardır. Islâm'dan sapmışlardır. Cemaat'ten uzaklaşmışlardır. Hidâyet yolunu şaşırmışlardır. Sultânlara ve imamlara isyân etmişler, ümmete kılıç çekmişler, onların kanlarını ve mallarını helâl saymışlar, kendi söylediklerini söyleyen, kendi görüşlerini benimseyen ve bulundukları dalâlet yurdunda kendileriyle beraber yaşayan kimselerin dışında kendilerine muhâlefet edenleri tekfir etmişlerdir.[513] Yine bunlar Muhammed'in *-[salât ve] selâm O'nun üzerine olsun-* ashâbına, O'nun akrabalarına ve damatlarına hakâret ederler. Onlardan teberrî ederler. Onların kâfir olduklarını söylerler ve onlar hakkında büyük suçlamalarda bulunurlar. Onlara muhâlefet etmeyi dînin şerîatleri ve İslâm'ın sünnetleri arasında görürler. Kabir azâbına, Havz'a, şefaate inanmazlar. Cehennem ehlinden hiç kimsenin cehennemden çıkamayacağını söylerler.[514] Yine bunlar derler ki: "Kim bir yalan söylerse ya da küçük olsun büyük olsun bir günah işlerse, tevbe etmeden öldüğü takdirde kâfirdir ve cehennemde sonsuza kadar kalacaktır. Yine bunlar Bekriyye'nin habbe ve kîrât konusunda söylediğini söylerler.

İşte bunlar; Kaderiyye'dir, Cehmiyye'dir, Mürcie'dir ve Râfıza'dır. Ancak imamları arkasında cemaatle namaz kılmayı câiz görürler. Namazı vaktinden sonrasına geciktirmeyi, görmeden[515] oruç tutmayı, yine görmeden bayram etmeyi câiz görürler. Velî veya sultân olmadan nikâhı geçerli sayarlar. Dinlerinde mut'ayı câiz görürler. Elden ele verilen bir dirhem karşılığındaki iki dirhemi helâl görürler. Mestler ile namaz kılmayı ve

---

[512] "s"de şöyle geçmektedir: "...pis ve etrâfa pislik saçan bir râfizîdir."

[513] "s"de "(Allah'ın rahmetinden) uzaklaştırmışlardır" diye geçmektedir.

[514] Asılda bu şekildedir. "s"de "...ve bir kimsenin cehennemden çıkacağına inanmazlar." diye geçmektedir.

[515] "s"de "hilâli görmeden" diye geçmektedir.

mestler üzerine mesh etmeyi câiz görmezler. Başlarındaki sultâna itaati gerekli görmezler. Kureyş'in hilâfet hakkını tanımazlar. Onların İslâma ve müslümanlara muhâlefet ettikleri daha birçok mesele vardır. Görüşleri, mezhepleri ve dinleri bu olan bir topluluğa dalâlet olarak bu yeter. Onların İslâm ile hiçbir alâkaları yoktur. Onlar Mârika'dır. (Dinden sıyrılıp çıkmışlardır.)

107- Hâricîlerin isimlerinden bâzıları da şunlardır:

Haravriyye: Bunlar Haravrâ[516] ehlidir.

Ezârika: Bunlar Nâfi' b. Ezrak'ın ashâbıdır. Bunların sözleri en habis, İslâm'a ve Sünnet'e en uzak sözlerdir.

Necdiyye: Bunlar [Haravrâlı] Necde b. Âmir'in ashâbıdır.

İbâziyye: Bunlar Abdullah b. İbâz'ın ashâbıdır.

Sufriyye: Bunlar Dâvûd b. en-Nu'mân'ın ashâbıdır. Çünkü ona "Sen ilim yönünden sıfırsın" denilmiştir. Beyhesiyye, Meymûniyye ve Hâzimiyye (de Hâricîlerin isimlerindendir).[517]

Bunların tamamı fâsık, Sünnet'e muhâlefet eden, dinden çıkan, bidat ve dalâlet ehli hâricilerdir. Yine bunlar hırsız ve hayduttur. Onları bunlarla tanıdık.

108- Şuûbiyye de bidat [ve dalâlet] ehlidir. [Onlar] "Araplar ve mevâlî bizim nezdimizde birdir" derler. Araplar için bir hak tanımazlar. Onların fazîletini bilmezler. Onları sevmezler. Aksine Araplara buğz ederler. Kalplerinde onlara karşı kin, haset ve nefret beslerler. Bu çirkin bir görüştür. Bunu Iraklı bir adam ortaya atmıştır. [Bu hususta] kendisine birkaç kişi tâbi olmuştur. Bunun sonucunda da öldürülmüştür.

✓ 109- Rey ashâbı, sapık, Sünnet'in ve eserlerin düşmanı bidatçilerdir. Dîni reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret görürler. Yine bunlar eserlere muhâlefet ederler, hadisleri geçersiz kılarlar, Resûl'e [*salât ve selâm O'nun üzerine olsun*] karşı çıkarlar. Ebû Hanîfe'yi ve onun görüşünü savunanları imam edi-

---

[516] "Mu'cemu'l Buldân"da (2/245) şöyle denmektedir: "İki fetha, daha sonra sâkin bir vâv, sonra başka bir râ ve elif-i memdûde ile Haravrâ..." Ezherî de "Tehzîbu'l Luğat"te (3/277) şöyle demiştir: "Haravrâ Kûfe'nin üzerinde bir yerdir. Hâricîlerden Haravriyye oraya nisbet edilmiştir. Alî (ra)'a karşı geldikten sonra ilk tahkimleri ve toplanmaları burada olmuştur."

[517] "s"de "Mühellebiyye, Hârisiyye ve Hâzimiyye" diye geçmektedir.

nirler. Onların dinlerini din edinir, onların söylediklerini söylerler. Hangi dalâlet bu görüşte ya da benzeri bir görüşte olan kimsenin dalâletinden daha açıktır? Adam, Resûl'ün ve ashâbının sözlerini terk etmekte, Ebû Hanîfe'nin ve ashâbının görüşlerine uymaktadır! [Helâka sürükleyen] bir sapıklık, bir azgınlık ve bir red olarak bu yeter!

110- Velâyet bidattir. Berâet de bidattir. Onlar [ki] "Falanı dost ediniriz, falancadan da teberrî ederiz" derler. Bu söz bidattir, ondan uzak durun.

111- Kim bu sözlerden birini söylerse, benimserse, severse[518] ya da bu sözlerden birinden râzı olursa Sünnet'e muhâlefet etmiş, Cemaat'in dışına çıkmış, eseri terk etmiş, muhâlif bir söz söylemiş, bidatin içine girmiş ve yoldan sapmış olur. Bizi başarıya ulaştıracak ancak Allah'tır. O'na tevekkül ettik. O'ndan yardım istedik. Güç ve kuvvet ancak Allah iledir.

112- Hevâ, bidat ve hilâf ehli bâzı çirkin isimler ortaya atmış ve bunlarla Ehli Sünnet'i isimlendirmişlerdir. Böylece onları kınamak, onlara ta'n etmek, onlara saldırmak, beyinsizlerin ve câhillerin nezdinde onları küçük göstermek istemişlerdir.

113- Mürcie'ye gelince onlar Ehli Sünnet'i şükkâk/şüpheciler olarak isimlendirirler. Mürcie yalan söylemiştir. Aksine onlar şüphe etmeye ve yalanlamaya daha lâyıktırlar![519]

114- Kaderiyye'ye gelince onlar (kaderi) isbât eden Ehli Sünnet'i Mücbira olarak isimlendirirler. Kaderiyye yalan söylemiştir. Aksine onlar yalan söylemeye ve muhâlefet etmeye daha lâyıktırlar. Allah'ın mahlûkâtı üzerinde bir kudretinin olmadığını iddiâ etmişlerdir. Allah tebâreke ve teâlâ hakkında O'nun lâyık olmadığı şeyler söylemişlerdir.[520]

115- Cehmiyye'ye gelince onlar Ehli Sünnet'i Müşebbihe olarak isimlendirirler. Allah'ın düşmanları cehmîler yalan söylemişlerdir. Onlar teşbîhe ve tekzîbe daha yakındırlar! [Azîz ve celîl olan] Allah'a iftirâ atmışlardır. Allah hakkında yanlış sözler ve yalanlar söylemişlerdir. Söyledikleriyle kâfir olmuşlardır.

---

[518] "s"de "doğru görürse" diye geçmektedir.

[519] s'de şöyledir: Aksine onlar şüphe etmeye daha lâyıktır ve yalanlamaya daha yakındırlar

[520] "s"de şöyle geçmektedir: "Allah'ın mahlûkâtı üzerindeki kudretini ilgâ etmişlerdir. Allah tebâreke ve teâlâ hakkında O'nun lâyık olmadığı şeyler söylemişlerdir."

116- Râfıza'ya gelince onlar Ehli Sünnet'i Nâsıbe olarak isimlendirirler. Râfızîler yalan söylemişlerdir. Aksine onlar bu ismi daha çok hak etmektedir. Çünkü onlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına açıktan sövüp saymışlar[521], onlar hakkında haksız ithamlarda bulunmuşlar, onların âdil olmadıklarını söylemişlerdir. Bunları yalancılıklarından, zâlimliklerinden[522] [*azîz ve celîl* olan] Allah'a karşı cüretkârlıklarından, Resûl'ü [*sallallâhu aleyhi ve sellem*] hafife almalarından[523] dolayı yapmışlardır. Vallâhi [onlar] kınanmaya ve kendilerinden intikâm alınmasına daha lâyıktırlar.

117- Hâricîlere gelince onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'i Mürcie olarak isimlendirirler. Hâricîler [bu sözlerinde] yalan söylemişlerdir. Aksine onlar Mürcie'dir. Diğer insanların değil, yalnız kendilerinin iman [ve hak] üzere olduklarını iddia ederler ve kendilerine muhâlefet edenlerin kâfir olduklarını söylerler.

118- Rey ve kıyas ashâbına gelince onlar Ehli Sünnet'i Nâbite [ve Haşviyye] olarak isimlendirirler.[524] Allah düşmanı reyciler yalan söylemişlerdir. Asıl Nâbite [ve Haşviyye] onlardır! Resûl'ün [*sallallâhu aleyhi ve sellem*] eserlerini ve hadislerini terk etmişler. Reyi dile getirmişlerdir. Dîni istihsanla kıyâslamışlardır. Kitab'ın ve Sünnet'in hilâfına hüküm vermişlerdir. Onlar câhil ve sapık bidatçilerdir. Yalan ve iftirâ ile dünyâlık arayan kimselerdir. Allah hakkı söyleyen, esere tâbi olan, Sünnet'e yapışan, sâlihlerin peşinden giden, bidat ehlinden uzak duran, onlarla oturmayı ve konuşmayı terk eden, bunları Allah'tan karşılığını bekleyerek O'na yakınlaşmayı umarak ve O'nun dînini yüceltmeyi amaçlayarak yapan kimseye rahmet etsin! Bizi başarıya iletecek ancak Allah'tır![525]

---

[521] Metinde "ناصبوا/nâsabû" kelimesi geçmektedir. "Açığa vurdular" ve "ortaya koydular" manasına gelmektedir. Râfızîler Sahâbe'ye açıktan sövüp saydıkları için bu "Nâsıbe" ismine daha lâyıktırlar. (ç.n)

[522] "s"de "kâfirliklerinden, zâlimliklerinden..." diye geçmektedir.

[523] "s"de "Resûl (sas)'in hakkını hafife almalarından" diye geçmektedir.

[524] Nâbit: Küçük görülen küçük şeydir. Yani "Onlar küçük kimselerdir, bir şey değildirler" demek isterler. Haşviyye: Haşv olan söz, kendisine itimâd edilmeyen fazla sözdür. İnsanların da haşvı vardır. İnsanların haşvı onların ayak takımıdır. (Lisânu'l Arab, 14/180)

[525] "s"de şöyle geçmektedir: "Tevfik ancak Allah'tandır. Ya Allah! Mürcie'nin bâtıllarını çürüt! Kaderiyye'nin tuzağını boşa çıkar! Râfıza'nın devletini ortadan kaldır! Rey ehlinin şüphelerini yok et! Hâricîlere karşı bize yardım et! Bir an önce Cehmiyye'den intikâm al! Risâle sona erdi."

EBÛ MUHAMMED SEHL B. ABDULLAH YÛNUS ET-TÜSTERÎ'NİN (V. 283) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ ÖZETİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR

صورة المخطوط

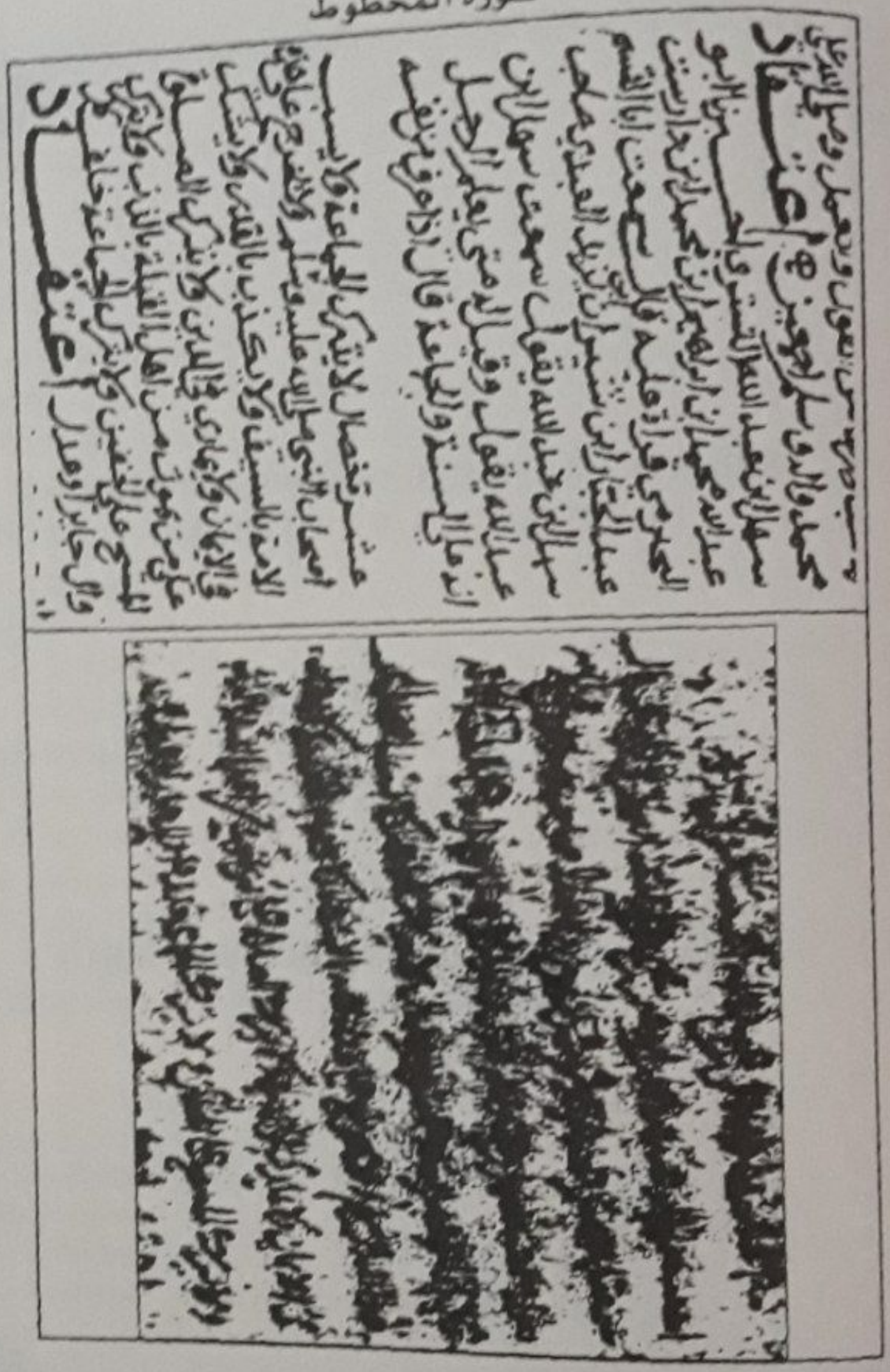

İsmi Sehl b. Abdullah b. Yûnus et-Tüsterî ez-Zâhid'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 283 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler: Lâlekâî *(rahimehullah)* kitabının mukaddimesinde onu Ehli Sünnet'in kendilerinden ilim alınan imamlarıyla birlikte zikretmiş, şöyle demiştir: "İmamların imamı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra sünnette, davette ve istikâmet yoluna hidâyette imam olanların zikri..." (Sonra bu bölümde et-Tüsterî'yi zikretmiştir.)

Zehebî "Onun faydalı sözleri, güzel öğütleri ve doğru yol üzerinde sağlam bir ayağı vardır" demiştir. Derim ki: Sûfiler onu kendilerine katıp, kendilerinin imamlarından olduğunu söylerler. Onun birçok sözünü delil getirirler. Bunlardan birçoğunun sıhhatini en iyi Allah bilir. Ona âit bu akîde, ayrıca Sünnet ve itikâd konularında söylediği birçok söz onun bidatçi sûfilerin mezhebinden berî olduğuna delâlet etmektedir. Onun *(rahimehullah)* Sünnet ve itikâd konularında söylediği sözlerden bâzıları şunlardır:

1- Sehl b. Abdullah dedi ki: "Yedi şeyi terk etmedikçe ihlâs sahîh olmaz: Zındıklık, şirk, küfür, nifâk, bidat, riyâ ve vaîd..." (el-Hılye, 10/202)

2- Sehl dedi ki: "Allah'ın hazîneleri içerisinde tevhidden daha büyük bir şey yoktur." (el-Hılye, 10/196)

3- İbâne-i Kübrâ'da (2/814) rivâyet edildiğine göre Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'ye imanın ne olduğu soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: "O; söz, niyet, amel ve sünnettir. Zira iman amelsiz söz olduğu zaman küfürdür. Niyetsiz söz ve amel olduğu zaman nifaktır. Sünnetsiz söz, amel ve niyet olduğu zaman da bidattir."

4- Yine İbâne-i Kübrâ'da (469) rivâyet edildiğine göre Sehl şöyle demiştir: "Kim 'Kur'ân yaratılmıştır' derse Allah'ın rubûbiyyetine küfretmiştir, onun küfrü küfrân-ı nimet değildir."

5- Lâlekâî'nin (1321) rivâyet ettiğine göre Sehl b. Abdullah'a kader hakkında soruldu. O da şöyle cevap verdi: "Kadere iman farzdır. Onu yalanlamak küfürdür. Onun hakkında konuşmak bidattir. Onun hakkında konuşmamak ise sünnettir."

6- Sehl dedi ki: "Allah'ı tenzih sizi yokluğa iletmesin. Yine teşbih sizi cesede bürümeye iletmesin. Allah onlara dilediği gibi tecellî eder."

7- Yine o şöyle demiştir: "Beyazın üzerindeki siyaha dikkat et. Zındıktan başkası zâhiri terk etmez." Bir rivâyette de "Zâhiri terk eden kimse mutlaka zındıklığa çıkar" demiştir.

EL-BENNÂ OLARAK BİLİNEN
MUHAMMED B. YÛSUF EL-ISBEHÂNÎ'NİN (V.286)
RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;
SÜNNET'E, SAHÂBE'NİN VE ESER
ULEMÂSININ YOLUNA İTTİBADAN
SÖZ EDİLMEKTEDİR

صورة المخطوط

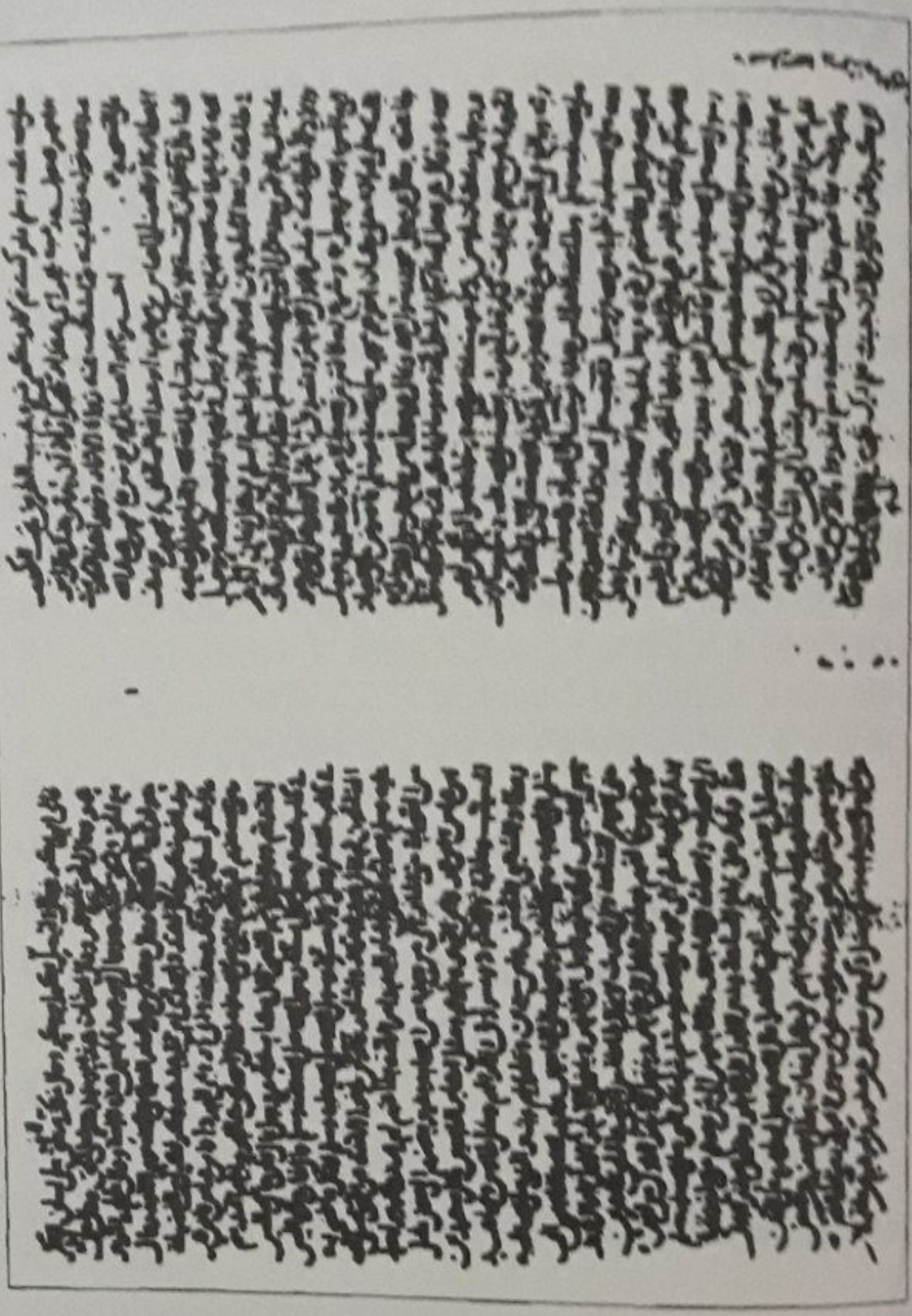

İsmi Muhammed b. Yûsuf b. Ma'dân es-Sekafî el-Isbehânî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Bennâ olarak meşhûr olmuştur. 286 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Kıvâmusssünne "el-Hucce"de (1/242) onun sünnet konusunda selefin metoduyla kitap kaleme alanlardan olduğunu zikretmiştir. Ebû Nuaym onun hakkında şöyle demiştir: "Eserleri bilen ve Sünnet'e uyan bir kimseydi. Âriflerin ibâdeti ve âmillerin muâmelesi konusunda eserleri vardır."

Zehebî şöyle demiştir: "Zâhid, duâsı kabul edilen, Ebû Nuaym'ın babasının anne tarafından dedesi. Zühd ve tasavvuf alanında güzel kitapları vardır."

Tercemenin Kaynakları: el-Hılye, 10/402; Târîhu Isbehân, 2/191; Târîhu'l İslâm, 21/301

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Sünnet'in ve onunla amel etmenin öneminden söz edilmekte, sonra Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerine uyulmasını emrettiği ve Sünnet'i kendilerinden sonrakilerden daha iyi bilen Sahâbe'nin büyüklüğünden bahsedilmektedir. Sonra Sahâbe'den sonra gelen ve kendilerinden öncekilerin izlerini takip eden sünnet ehli kimselerin arkasından gitmek ve Sahâbe'nin üzerinde bulunduğu şeye sımsıkı yapışmak tavsiye edilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce" kitabından çıkardım. Kıvâmussünne el-Isbehânî bu risâleyi ondan isnâdı ile tahriç etmiştir. Risâleyi çıkarırken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı Dâru'l Fârûk tarafından basılan matbû nüsha ile (1/186-193) karşılaştırdım. Bu baskı beş ayrı el yazması nüshaya bakılarak tahkîk edilmiştir. Kıvâmussünne el-Isbehânî *(rahimehullah)* "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de şöyle demiştir: Bize Ebu'l Fedâyil b. Yûnus haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Attâr haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Fadl el-Abbâs b. İbrâhîm tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah es-Sâlihânî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Yûnus el-Bennâ tahdis etti, dedi ki:

1- Bil ki Sünnet ittibâdır. İttibâ da Allah'a itaatin ve O'na itaat edenlerin peşinden gitmektir. Allah'a itaatin peşinden gitmek Allah *(Azze ve celle)*'nin emirlerine ve yasaklarına uymaktır.

✓ 2- Allah *(Azze ve celle)* taati husûsunda kendisine itaatkâr olan kimselerin taati gibi bir taati vâcip kılmıştır ki bu kimseler her bir dönemdeki nebîlerdir. Âdem *(aleyhisselam)* ve ondan sonra [Muhammed] Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kadar gelip geçen nebîlerdir. Onlar Allah Teâlâ'ya davet

eden, O'na itaatin yolunu gösteren kimselerdi. Önceki sonrakini müjdeliyor, sonraki öncekini tasdîk ediyordu.

3- Her nebî Allah *(Azze ve celle)*'nin emrettiği ve kendisi için şerîat kıldığı şeye çağırıyordu. Allah *(Azze ve celle)* kullara onlara itaat etmelerini farz kıldı. Kulları üzerindeki hüccetini ortaya koydu. Nihâyetinde onların sonuncusu Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* oldu. Allah *(Azze ve celle)* kullara O'na itaat etmelerini farz kıldı. *"Muhammed Allah'ın resûlüdür" (Fetih, 29)* buyurdu. Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurdu:

"Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir." (Nisâ, 80)

"Resûl size ne verdiyse onu alın, sizi neden sakındırdıysa ondan da uzak durun." (Haşr, 7)

"Allah ve Resûlü bir şeye hükmettiği zaman hiçbir mümin erkeğin ya da kadının işlerinde tercih hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelirse açık bir şekilde sapıtmış olur." (Ahzâb, 36)

Bunlara benzer âyetler çoktur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de Rabbinin risâletini tebliğ etmiş, Allah *(Azze ve celle)* rûhunu kabzedene kadar bütün gücüyle nasihat etmiştir.

4- Görüldüğü üzere Allah *(Azze ve celle)* bizi Nebisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e itaat etmeye ve O'ndan sonraki âlimlere itaat etmeye yönlendirmiştir. Böylece Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e itaat etmek Allah *(Azze ve celle)*'nin emriyle kullara vâcip olmuştur.

5- Allah *(Azze ve celle)*'nin *"Ey iman edenler; Allah'a itaat edin, Resûle itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)* buyruğunda kendilerine itaat edilmesini emrettiği âlimlere itaat etmek de kullara vâcip olmuştur. Emir sâhipleri, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerine işâret ettiği ilim, hayır ve fazîlet sâhibi kimselerdir.

6- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra en fazîletli âlimler Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır.

7- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en fazîletlisi Ebû Bekr es-Sıddık'tır. Sonra Ömer b. el-Hattâb el-Fârûk'tur. Sonra Osmân b. Affân'dır. Sonra Alî b. Ebî Tâlib'dir. Allah onlardan râzı olsun. Sonra onlardan sonra en fazîletli olanlar, sonra onlardan sonra en fazîletli olanlar... Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbından işâret ettiği kimselere işâret edip ümmetine onlara itaat etmelerini emredene kadar dünyadan ayrılmamıştır.

8- O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekr'e ve Ömer'e uyun."[526]

9- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Geldiğim zaman seni göremezsem kime gideyim?" diye soran kimseye "Ebû Bekr'e..." buyurarak cevap vermiştir.[527]

10- Yine O "Size Ebû Bekir namaz kıldırsın" buyurmuştur.[528]

11- Yine O "Ömer'in dilinden konuşan bir melek..." buyurmuştur.[529]

12- Yine O "Hak Ömer'in yanındadır" buyurmuştur.[530]

13- O, Osmân hakkında "Bu, o gün hak üzere olacaktır" buyurmuştur.[531]

14- Yine O, "Alî hakkın yanındadır, hak da Alî'nin yanındadır" buyurmuştur.[532]

---

[526] Ahmed (3245), Tirmizî (3662) ve başkaları rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (6) tahrîcime bakınız.

[527] Buhârî (3659) Mut'im (ra)'tan rivâyet etmiştir. Mut'im şöyle demiştir: Bir kadın Nebi (sas)'e geldi. Nebi (sas) ona kendisine tekrar gelmesini emretti. Kadın ölümü kastederek "Geldiğim zaman seni bulamazsam?" diye sordu. Bunun üzerine Nebi (sas) "Beni bulamazsan Ebû Bekr'e git" buyurdu.

[528] Fesevî, "el-Ma'rife ve't Târîh"te (1/238) eş-Şa'bî'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. Buhârî'nin (687) ve Müslim'in (418) Âişe (rha)'dan rivâyet ettikleri hâdis bunu desteklemektedir.

[529] Sünenlerde İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet edildiğine göre Rasulullah (sas) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah hakkı Ömer'in diline ve kalbine koymuştur." Bunu Tirmizî (3681) rivâyet etmiş ve arkasından şöyle demiştir: "Bu bapta el-Fadl b. el-Abbâs'tan, Ebû Zer'den ve Ebû Hureyre'den gelen rivâyetler de vardır. Bu hadis bu vecihten hasen-garîb bir hadistir. Hârice b. Abdullah el-Ensârî, İbn Süleymân b. Zeyd b. Sâbit'tir ve sikadır." Sünen-i Ebû Dâvûd'a (2918, 2962), Sünen-i İbn Mâce'ye (108) ve Sahîh-i İbn Hibbân'a (6889) bakılabilir. Ayrıca Ebû Nuaym "el-Hılye"de (1/42) Alî (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Biz aramızda bir meleğin Ömer'in dilinden konuştuğunu konuşurduk."

[530] Bu hadisi et-Taberânî "el-Kebîr"de (18/280), el-Ukaylî "ed-Duafâ'da (3/482) ve el-Bezzâr "Müsned"inde (2154) rivâyet etmiştir. İsnâdında el-Kâsım b. Yezîd b. Abdullah b. Kusayt vardır ve hadisi babasından rivâyet etmiştir. "Lisânu'l Mîzân" (5/463) onun hakkında "Hadisi münkerdir" demiştir. Ahmed (21457) ve Ebû Dâvûd (2964) Nebî (sas)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "Şüphesiz Allah, hakkı Ömer'in diline koymuştur, onu söyler." Bu sahîh bir hadistir.

[531] Ahmed (18118) ve "Hasen-sahîh bir hadistir" diyerek Tirmizî (3704) rivâyet etmiştir.

[532] Bu hadisi el-Hatîb "Târîhu Bağdâd"da (14/320) Ümmü Seleme (rha)'dan rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (7/236) şöyle demiştir: "Bunu el-Bezzâr rivâyet et-

15- Yine O "Ebû Ubeyde bu ümmetin emînidir" buyurmuştur.[533]

16- Yine O "Talha ve Zubeyr havârîlerimdir" buyurmuştur.[534]

17- Yine O "Muâz b. Cebel kıyâmet günü âlimlerin önündedir" buyurmuştur.[535]

18- Yine O "Zeyd ferâizi en iyi bileninizdir" buyurmuştur.[536]

19- Yine O "İbn Ümmi Abd'in (yani İbn Mes'ûd'un) yolundan gidiniz" buyurmuştur.[537] Bunlardan her biri için; Selmân, Ammâr, Huzeyfe, Ebû Zerr, Ebu'd Derdâ, İbn Abbâs ve İbn Ömer hakkında zikrettiği fazileti zikretmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

20- Sonra Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların tamamını söz konusu ederek "Ashâbım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz" buyurmuştur.[538]

21- O Muâz'a "Ne ile hüküm vereceksin?" diye sorunca Muâz "Allah'ın kitabıyla" diye cevap vermiştir. "Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabında bulunmayan bir mesele sana gelirse?" diye sormuş, Muâz "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetiyle" diye cevap vermiştir. "Peki, Allah'ın kitabında da Rasulullah'ın sünnetinde de bulunmayan bir mesele sana

---

miştir. İsnâdında Sa'd b. Şuayb vardır ki kendisini bilemedim. Diğer râviler sahîhin râvileridir."

533 Buhârî (4380) ve Müslim (2419) rivâyet etmiştir.

534 Hadisi bu lafızla bulamadım. Tirmizi (3471) ve "es-Sünne"de Abdullah b. Ahmed (1287) Alî (ra)'dan şunu rivâyet etmişlerdir: Nebî (sas) buyurdu ki: "Talha ve Zubeyr cennetteki iki komşumdur." Tirmizî "Bu garîb bir hadistir, onu sadece bu vecihten biliyoruz" demiştir. Ayrıca Müslim (2415) Câbir (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebi (sas) buyurdu ki: "Her nebînin bir havârisi vardır. Benim havârim de Zubeyr'dir."

535 Ahmed (108) ve "el-Âhâd ve'l Mesânî"de İbn Ebî Âsım (1833) Ömer (ra)'dan rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır. Bu hadisin ayrıca Tâbiîn'den bir topluluktan rivâyet edilen şâhidleri vardır.

536 Ahmed (13990) ve "Hasen-sahîh bir hadistir" diyerek Tirmizî (3791) rivâyet etmiştir.

537 Bu hadisi el-Humeydî "Müsned"inde (454) Huzeyfe (ra)'tan rivâyet etmiştir: Rasulullah (sas) buyurdu ki: "...İbn Ümmi Abd'in sözüne sımsıkı yapışınız." Hadîsin isnâdı sahîhtir.

538 Abd b. Humeyd (783), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1167) ve başkaları rivâyet etmiştir. Ebû Bekr el-Bezzâr, İbn Kesîr ve başkaları bu hadîsi zayıf görmüşlerdir.
Ben bu hadisin tahrîcini "er-Reddu ale'l Mübtedi'a" (6) kitabındaki tahkîkimde yaptım.

gelirse?" diye sormuş, bunun üzerine Muâz "Sâlihlerin verdiği hükümle" diye cevap vermiş, sonra "İçtihad eder, danışırım" diye eklemiştir.[539]

22- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruklarını ümmete ulaştıranlar, O'nun kendilerine işâret ettiği ve ümmete kendilerine itaat etmelerini den sonra gelecek kimseye işâret etmeden ölmemiştir. Onlar birbirlerine

---

[539] Bu hadisi Ahmed (22061), Ebû Dâvûd (3594) ve Tirmizî (1327-1328) rivâyet etmiştir. Tirmizî ayrıca şöyle demiştir: "Bu, sadece bu vecihten bildiğimiz bir hadistir. İsnâdı da benim nezdimde muttasıl değildir. Ebû Avn es-Sekafî'nin ismi Muhammed b. Ubeydullah'tır." Buhârî "et-Târîhu'l Kebîr"de (2/277) "Sahih değildir, ancak bununla bilinmektedir, mürseldir" demiştir.

İbnu'l Kayyım "İ'lâmu'l Muvakki'în"de (1/202) şöyle demiştir: "Bu hadis her ne kadar ismi bilinmeyen kimselerden rivâyet edilmiş olsa da bu kimseler Muâz'ın ashâbındandır. Dolayısıyla bu, hadise bir zarar vermez. Çünkü bu hadîsin şöhretine delâlet etmekte, el-Hâris b. Amr'ın tahdis ettiği hadîsin Muâz'ın ashâbından birçok kimseden rivâyet edildiğini, onların yalnız birinden rivâyet edilmediğini göstermektedir. Şüphesiz bu, şöhret yönünden, hadisin -ismi zikredilmiş olsa bile- tek bir kimseden rivâyet edilmiş olmasından daha ileridedir. Nasıl olmasın ki? Muâz'ın ashâbının ilmi, dîni, fazîleti ve doğru sözlülüğü ortadadır. Onlar bu hasletlerle meşhûr olmuşlardır. Onun ashâbından ithâm edilmiş, yalancı ve cerh edilmiş kimse bilinmemektedir. Aksine onun ashâbı müslümanların en fazîletlilerinden ve en hayırlılarındandır. İlim ehli bu hususta nakilde bulunurken şüphe etmez. Bu hadisin sancağının taşıyıcısı Şu'be iken nasıl şüphe edilir ki? Şu'be ki hadis imamlarından biri onun hakkında 'Şu'be'yi bir hadisin isnâdında gördün mü o hadise iki elinle sıkıca sarıl!' demiştir. Ebû Bekr el-Hatîb de şöyle demiştir: 'Ubâde b. Nesiyy'in bu hadisi Abdurrahmân b. Ğanm'dan, onun da Muâz'dan rivâyet ettiği söylenmiştir.' Bu muttasıl bir isnâddır. Ricâli güvenilirlikle tanınan kimselerdir.

Ayrıca ilim ehli bu hadisi nakledip onunla ihticâc etmiştir. Bu bize hadisin onların nezdinde sahih olduğunu göstermektedir. Tıpkı Rasulullah (sas)'in 'Vârisin vasiyet hakkı yoktur' buyruğunun, deniz hakkında söylediği 'Onun suyu temiz, ölüsü helâldir' buyruğunun, 'Alışverişin iki tarafı mal ortadayken ücret husûsunda ihtilâf ettikleri zaman anlaşırlar ve alışverişi karşılıklı olarak fesh ederler' buyruğunun ve 'Diyet âkıle üzerinedir' buyruğunun sahih olduğunu bildiğimiz gibi... Hâlbuki bu hadisler isnâd yönünden sahih değildir. Fakat büyük topluluklar bu hadisi yine büyük topluluklardan naklettikleri için bu hadisin kendileri nezdinde sahih olması onları hadisin isnâdını aramaktan müstağnî kılmıştır. İşte onlar Muâz hadisiyle de topluca ihticâc ettikleri için onun isnâdını aramaktan müstağnî olmuşlardır." Derim ki: Bu hadisi en-Nesâî'nin (5399) sahih bir isnâd ile eş-Şa'bî'den rivâyet ettiği eser desteklemektedir. Şa'bî'nin aktardığına göre Şurayh Ömer'e bir mektup yazıp ona bazı sorular sordu. Bunun üzerine Ömer ona şunları yazdı: "Allah'ın kitabında bulunanlarla hüküm ver. Allah'ın kitabında yoksa Rasulullah'ın sünnetiyle hüküm ver. Allah'ın kitabında ve Rasulullah'ın sünnetinde yoksa sâlihlerin verdiği hükmü ver. Allah'ın kitabında ve Rasulullah'ın sünnetinde yoksa ve sâlihler de o meselede bir hüküm vermemişlerse, o zaman istersen öne çık istersen geri çekil. (İstersen hüküm ver istersen verme) Benim düşüncem geri çekilmenin senin için hayırlı olduğudur. Ve's selâmu aleykum."

işâret etmişlerdir. İbn Abbâs, İbn Ömer ve İbnu'z Zubeyr gibi... Tâbiîn'in büyüklerinden Saîd b. el-Museyyeb, Alkame, el-Esved, Mesrûk ve benzerleri, Tâvûs, Mücâhid, Atâ, eş-Şa'bî, el-Hasen, İbn Sîrîn ve benzerleri gibi...

23- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem) -Allah onlardan râzı olsun-* ashâbına, ashâbı *-Allah onlara rahmet etsin-* Tâbiîn'e, Tâbiîn Tebe-i Tâbiîn'e işâret ediyordu. Aynı şekilde önceki sonrakine işâret ediyordu. Sonraki de öncekinden öğreniyordu. Bu kıyâmet kopana kadar böyle devam edecektir.

24- Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Ümmetimden bir tâife dâimâ hak üzere üstün olacaktır. Onlara muhâlefet edenler kendilerine bir zarar veremeyecektir."[540]

25- Âdem *(aleyhisselam)* zamanından Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kadar önceki sonrakine işâret ediyor, sonraki de öncekiden öğreniyordu. Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbına işâret etti. Ashâbı Tâbiîn'e işâret etti. Tâbiîn de kendilerinden sonrakilere işâret etti. Bu böylece günümüze kadar devam etti. Aynı şekilde kıyâmete kadar da önceki sonrakine işâret edecek, sonraki de öncekinden öğrenecektir. Dosdoğru ve üstün dînin gereği olarak birbirlerini tasdîk edeceklerdir. Nitekim Allah *(Azze ve celle) "O'nu bütün dinlere üstün getirsin diye..." (Saff, 9)* buyurmuştur.

Evet, Allah *(Azze ve celle)* onlarla dînini her zamanda üstün getirmiştir. Onlar birbirlerinden nakilde bulunmuşlardır. Örneğin Ahmed b. Hanbel Yahyâ b. Saîd'den, o da Eyyûb'den, o da İbn Sîrîn'den, o da İbn Ömer'den, o da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis rivâyet etmiştir. Vekî, Süfyân'dan, o Mansûr'dan, o İbrâhîm'den, o Alkame'den, o Abdullah *(radıyallahu anh)*'tan, o da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis rivâyet etmiştir. Mâlik, ez-Zuhrî'den, o Saîd b. el-Museyyeb'den, o Zeyd b. Sâbit'ten, o da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis rivâyet etmiştir. Süfyân b. Uyeyne, Amr b. Dînâr'dan, o İbn Abbâs'tan, o da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den hadis rivâyet etmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi zamanlarındaki benzerleri arasındaki bu kimselerden öncekilere işâret etmiştir. Öncekiler de sonrakilere işâret etmiştir. Onlar işin sonuna kadar da böyle olmaya devam edeceklerdir. Kim her bir zamanda bulunan bu topluluktan ilim alırsa, onlara emredilen şey ile amel edip ondan ayrılmazsa inşâallah Sünnet'ten ayrılmamış olur.

---

[540] Buhâri (3641) ve Müslim (1037) rivâyet etmiştir.

EBÛ BEKR AHMED B. AMR İBN EBÎ ÂSIM'IN (V.287) İTİKÂDI

BU BÖLÜM;

EHLİ SÜNNET VE'L CEMAAT'İN İTİKÂDININ ÖZETİNİ İÇERMEKTEDİR

صورة من مخطوط كتاب السُنة لابن أبي عاصم

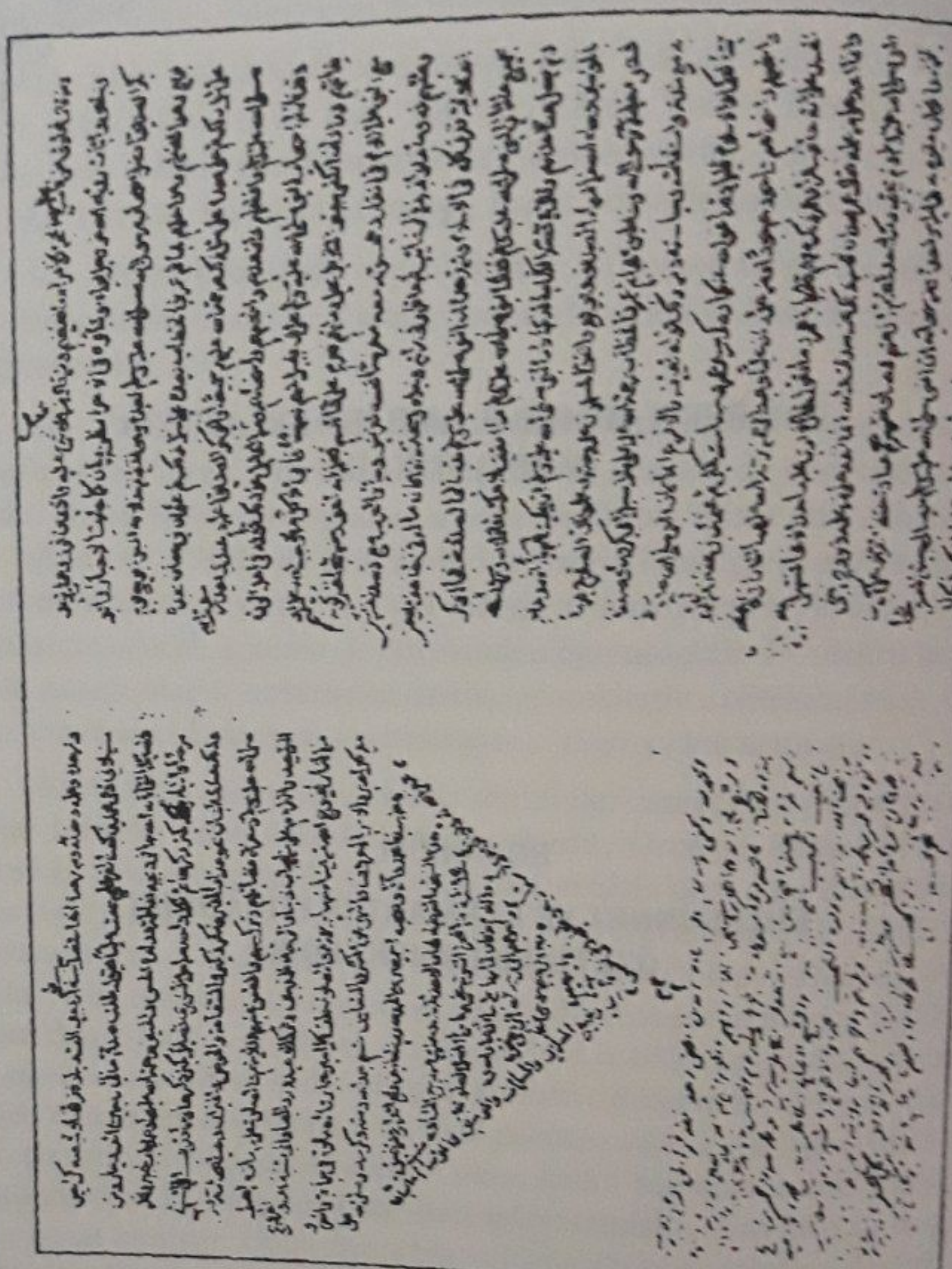

İsmi Ahmed b. Amr b. ed-Dahhâk b. Mahled b. ed-Dahhâk eş-Şeybânî en-Nebîl'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. İbn Ebî Âsım olarak meşhur olmuştur. 206 yılında doğmuş, 287 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler: Ebu'ş Şeyh onun hakkında "İffet yönünden hayret edilecek bir konumdaydı" demiştir. Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Medînî el-Bezzâz şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel hayatta iken Basra'ya geldim. En fakîhlerinin kim olduğunu sordum. 'Basra'da Ahmed b. Amr İbn Ebî Âsım'dan daha fakîhi yok' dediler."

İbn Merdûye şöyle demiştir: "Çok hadis rivâyet etmiş bir hâfızdır. Müsnedi ve daha birçok kitabı kaleme almıştır." Zehebî de şöyle demiştir: "Büyük bir hâfızdır. Benzerlerinin üzerinde bir imamdır. Eserleri takip eden bir kimsedir. Birçok kitap kaleme almıştır."

Tercemenin Kaynakları:

el-Cerh ve't Ta'dîl, 2/67; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/430.

Akîdenin Özeti: İbn Ebî Âsım *(rahimehullah)*'ın kendisiyle "es-Sünne" kitabını sonlandırdığı bu akîdede Sünnet ve eser ehlinin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdı zikredilmektedir.

Risâlenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Âsım *(rahimehullah)*'ın "es-Sünne" kitabının sonundan çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı es-Sumay'î Yayınevi'nin baskısıyla karşılaştırdım. Ebû Bekr İbn Ebî Âsım "es-Sünne" kitabında şöyle demiştir: Sünnetin ne olduğunu sordun. Sünnet, gerek hükümler konusunda gerekse diğer konularda birçok husûsu kendisinde bir araya getiren bir isimdir. İlim ehlinin görüş birliği ile Sünnet'e nisbet ettikleri hususlar arasında şunlar vardır:

1- Kaderin var olduğunu söylemek.

2- İstitâ'a fiil için fiille eş zamanlıdır.[541]

3- Hayrı ve şerriyle, acısı ve tatlısıyla kadere iman etmek gerekir.

4- İtaat eden kimsenin ortaya koyduğu her itaat Allah'ın onu muvaffak kılması sebebiyledir. İsyân eden kimsenin ortaya koyduğu her isyân da Allah tarafından kendisi hakkında sebkat eden hızlân (yardımsız bırakış) sebebiyledir.

---

[541] Bu mesele hakkındaki ta'lîk 27. akîde olan ez-Zühli *(rh)*'ın akîdesinin 4. maddesinde geçmişti.

5- Saîd kendisi hakkında saadet sebkat etmiş (yani sâid olacağı önceden takdîr edilmiş) kimsedir. Şakî de kendisi hakkında şekâvet sebkat etmiş (yani şakî olacağı önceden takdîr edilmiş) kimsedir.

6- Hiçbir şey Allah'ın meşîetinin ve irâdesinin dışında değildir.

7- Kulların işledikleri hayırlar ve şerler kendilerinin fiilleridir, Yaratıcılarının yaratısıdır.

8- Kur'ân Allah tebâreke ve teâlâ'nın kelâmıdır. Allah onunla konuşmuştur. Yaratılmış değildir. Kendisine hüccet ikâme edilenlerden kim onun yaratılmış olduğunu söylerse yüce Allah'a kâfirdir. Kişi bunu kendisine hüccet ikâme edilmesinden önce söylerse ona bir şey lâzım gelmez.[542]

---

[542] Bu söz tartışmaya açık bir sözdür. Zira Ebû Hatim ve Ebû Zur'a -Allah Teâlâ onlara rahmet etsin- akîdelerinde (36. ve 37. maddeler) câhilliğinden dolayı Kur'ân meselesinde duraksayan kimsenin bidatçi olduğu husûsundaki icmâyı nakletmişler, şöyle demişlerdir: "Kim Allah (ac)'nin kelâmı hakkında şüphe eder, 'Onun yaratılmış olup olmadığını bilmiyorum' diyerek şüphe ile duraksarsa cehmîdir. Câhilliğinden dolayı Kur'ân meselesinde duraksayan kimseye öğretilir, onun bidatçi olduğu söylenir ama o tekfir edilmez."

Derim ki: Bu "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" diyen, bundan sonra durup "yaratılmıştır" veya "yaratılmamıştır" demeyen kimsenin durumudur. Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a bu kimsenin bidatçi olduğuna hükmetmiştir. Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin durumunun bundan daha ileride ve daha kötü olduğu gâyet açıktır. İmam Ahmed (rh) kendisine Vâkıfe hakkında sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: "Onlardan tartışmaya giren ve kelâm ile bilinen kimseler cehmîdir. Kelâm ile bilinmeyen kimseye gelince (hakka) dönene kadar ondan uzak durulur. İlmi olmayan kimse sorar ve öğrenir" (es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 209)

Derim ki: Bu hüküm câhil vâkıfi/duraksayan hakkındadır. Onun sorup öğrenmesi gerekir. Yanında ilim ehlinden kendilerine soru sorabileceği kimseler bulunduğu hâlde durması câiz değildir. Eğer soracak kimseyi bulamamışsa cehâletine rağmen hakkında bilgisi olmayan bir meselede konuşma ve "Kur'ân yaratılmıştır" deme hakkı yoktur. Bunu yaptığı takdirde -bu akîdelerin sâhiplerinin nakillerinde göreceğin üzere- Ehli Sünnet'in dinden çıkaran küfür olduğu üzerinde icmâ ettiği bir şeyin içine düşer.

Ahmed b. Menî' (v. 244) -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir: "Kim onun (yani Kur'ân) hakkında duraksarsa, eğer bakkallar, kadınlar ve çocuklar gibi akılları ermeyenlerdense onun hakkında konuşulmaz. (Yani onun kâfir olduğu söylenmez.) Ona öğretilir. Yok, akıl erenlerdense onu da Cehmiyye vâdisine at!" (el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce, 1/424)

✓ Derim ki: Bu hüküm duraksayıp "Kur'ân yaratılmıştır" demeyen câhil vâkıfinin durumu hakkındadır. Ya'kûb ed-Devrakî şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Kur'ân yaratılmıştır' diyen kimse hakkında sordum. Dedi ki: 'Kur'ân'daki bir âyeti, yani *"Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan..." (Bakara, 120)* buyruğunu, ayrıca *"Onu ilmi ile indirmiştir" (Nisâ, 166)* buyruğunu okuyana kadar onları tekfir etmiyordum. Şu hâlde Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Kim Allah'ın ilminin yaratılmış olduğunu söylerse kâfirdir. Ay-

9- İman söz ve ameldir, artar ve azalır.

10- Allah *(Azze ve celle)*'nin görüleceğini isbât etmek gerekir. Haberlerde geldiği üzere dostları O'nu âhirette baş gözleriyle göreceklerdir.

11- Ebû Bekr es-Sıddık Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra O'nun ashâbının en fazîletlisidir. O nebevî hilâfetin halîfesidir. Kendisine bey'at edildiği gün onların en fazîletlisi ve hilâfete en lâyığı olduğu hâlde bey'at edilmiştir. Ondan sonra Ömer b. el-Hattâb bu durumdaydı. Ondan sonra Osmân b. Affân bu durumdaydı. Ondan sonra Alî bu durumdaydı. Allah onların hepsine rahmet etsin.

12- Ebû Bekr es-Sıddık benim nezdimde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra onların en bilgilisi, en fazîletlisi, en zâhidi, en cesûru ve en cömertidir. Bunun delillerinden bazıları şunlardır: Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı kendisine riddet ehlinden zekâtın bir kısmını alması hususunda baskı yaptıkları zaman o bunu reddetmiş, ya Allah'ın onlara vâcip kıldığının tamamını vereceklerini ya da onlarla savaşacağını söylemiştir. Tenzîlin bir kısmını reddetmenin onların kanlarını helâl kılacağını görmüş, onlarla savaşmaya azmetmiştir. Sonra bunun hak olduğu ortaya çıkmıştır.

13- Cesurluğuna gelince o mağarada Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte kalmıştır.

14- Müşriklerin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i aradıkları, O'nun peşinde oldukları ve O'nu ele geçirmek için değerli birçok şey sarf ettikleri bir zamanda o kendisini Kureyş'e ve diğer araplara kalkan yaparak O'nunla hicret etmiştir.

15- Câhiliyye döneminde malı kırk bin ûkiyye iken İslâm'da bunun tamamını dağıtması da onun görüşünden, asâletinden ve cömertliğinden öne çıkanlar arasındadır.

16- Zühdüne gelince: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (insanları) sadaka vermeye teşvîk ettiğinde Ebû Bekr malının tamamını Nebî *(sallallahu aleyhi ve*

---

nı şekilde kim Allah'ın ilminin yaratılmış olup olmadığını bilmediğini söylerse o da kâfirdir. Bu Kurânın yaratılmış olduğunu söyleyen kimseden daha şerlidir." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/553)

sellem)'e getirmiş, O "Âilene ne bıraktın?" diye sorunca da "Allah'ı ve Resûlü'nü" diye cevap vermiştir.[543] Bunu onlardan hiçbiri yapmamıştır.

17- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onlar (yani Sahâbe) için yazmak istediği yazı kıssasında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah da müminler de (Ebû Bekir'den) başkasını istemez" buyurmuştur.[544]

18- Allah ona gökten "Sıddık" ismini vermiştir.[545]

19- Kendisine bey'at edilmiştir. Müslümanların tamamı ona bey'at etmiştir. Salâhın ona bey'at etmekte olduğunu bilmişlerdir. Onu "Rasulullah'ın halîfesi" diye isimlendirmişler, ona bu şekilde hitap etmişlerdir.

20- Sonra Ömer b. el-Hattâb da -*Allah ona rahmet etsin*- Ebû Bekr gibiydi, onun hakkında zikrettiklerimizi kendisinde bulunduran bir zâttı. Bununla birlikte çok sert, istikâmet üzere ve siyâseti bilen bir kimse idi. Örneğin o Uyeyne'ye ve el-Akra'ya şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* İslâm'ın az olduğu bir zamanda[546] sizin kalbinizi ısındırmaya çalışıyordu. Artık Allah (bizi) sizden müstağnî kıldı."[547] Ömer'in hayatından ve siyâsetinden söz edilecek olursa söz çok uzar.

21- Sonra Osmân b. Affân onların en bilgililerinden, en cesurlarından ve en cömertlerindendir.

22- İlmine örnek verecek olursak Alî ve Abdurrahman -*Allah onlara rahmet etsin*- Hâtıb'ın câriyesine uygulanacak had hususunda ona işâret etmişlerdir. Ömer de onlarla aynı görüşü paylaşmıştır. Kendisine "Ey Ebû

---

[543] Bu hadisi musannıf (İbn Ebî Âsım) "es-Sünne"de (1257) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebû Dâvûd (1678) rivâyet etmiş, Tirmizî de (3675) rivâyet edip "Bu hasen-sahîh bir hadistir" demiştir.

[544] Buhârî (5666) rivâyet etmiştir.

[545] İbn Ebî Âsım "el-Âhâd ve'l Mesânî"de (6) Alî (ra)'ın sözü olarak rivâyet etmiştir.

[546] Hadisi tahriç edenlerin yanında "İslâm'ın zayıf olduğu bir zamanda" diye geçmektedir.

[547] Fesevî "el-Ma'rife ve't Târîh"te (3/310) ve Beyhakî "Sünen-i Kübrâ"da (7/20) rivâyet etmiştir. El-İsâbe sâhibi (1/102) şöyle demiştir: "'Et-Târîhu's Sağîr'inde Buhârî ve Ya'kûb b. Sûfyân sahîh bir isnâd ile Muhammed b. Sîrîn-Ubeyde b. Amr es-Selmânî tarîkinden rivâyet etmişlerdir..."

Rivâyeti zikrettikten sonra şöyle devam etmiştir: "Alî b. el-Medînî 'el-İlel'de şöyle demiştir: 'Bu hadis munkatıdır. Çünkü Ubeyde kıssaya şâhit olmamıştır. Yine Ömer'den de bunu ondan duyduğu rivâyet edilmemiştir.' Ayrıca Ömer'den bundan daha güzel bir isnâd ile rivâyette bulunulmamıştır."

Amr, ne diyorsun?" diye sorduklarında şöyle demiştir: "Ona had uygulanmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü o bilmiyor. Had ancak bilene uygulanır." Bunun üzerine Ömer meseleyi ondan anladıktan sonra şöyle demiştir: "Doğru söyledin, vallahi had ancak bilene uygulanır."[548]

23- Yine o Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in iki kızıyla evlenmiştir. Bu ondan başka kimseye nasip olmamıştır.

24- Yine o insanlar arasında zihni en keskin ve ibâdeti en çok kimseydi. Kur'ân'ı ilerlemiş yaşına rağmen kısa sürede ezberledi. Kur'ânı bir gecede hatmederdi.[549]

25- Cömertliğine örnek verecek olursak Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (Tebûk Gazvesi'nde) zor durumdaki orduyu techiz etmeye teşvik etmişti de o bin dinar, sonra bin dinar ve sonra bin dinar daha getirmişti. Sonra zor durumdaki orduyu bütün donanımlarıyla techiz etmişti.[550]

26- Sonra Alî *-Allah ona rahmet etsin-* kemâli, zühdü, ilmi ve cömertliği yönünden bunlar gibidir.

27- Zühdüne örnek olarak o bir senede kırk bin dinar kazanıp dağıtmıştı.

28- Gömleği kirbâs[551] ve sünbülânî[552] idi.

29- Muhammed b. Ka'b el-Kurazî şöyle demiştir: "Alî'yi 'Malımın sadakası kırk bin dinara ulaştı' şöyle derken işittim."[553]

---

[548] Abdurrezzâk "el-Musannef'te (7/405; 13647)

[549] İbn Ebî Şeybe (3720, 8680) ve Abdurrezzâk (5952) rivâyet etmiştir.

[550] Musannıf "es-Sünne"de (1339) rivâyet etmiştir. Bunu ayrıca Ahmed (511) ve Buhârî (2778) de rivâyet etmiştir.

[551] "Tâcu'l Arûs"ta (16/432) şöyle denilmiştir: "Kesra ile kirbâs, beyaz pamuktan yapılan elbisedir."

[552] Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (13/109) şöyle demiştir: "Şimr dedi ki: Abdulvehhâb el-Ğanevî dedi ki: 'Sünbülânî elbise, yere kadar uzanan geniş ve uzun elbisedir.' Rivâyet edildiğine göre Ömer (ra) sünbülânî gömlek giyerdi. Bu Alî (ra) hakkında da rivâyet edilmiştir. Rasulullah (sas)'in ashâbından bu üçü, yani Selmân, Ömer ve Alî zâhid idiler. Eteklerini sürüdükleri uzun elbiseler giymezlerdi. Bundan dolayı bana daha yakın olan sünbülâninin bir yere mensûb olmasıdır. Sünbülânî onların topukları geçmeyen kalın elbiselerindendir." "El-Ensâb"da da (3/313) şöyle denilmiştir: "Noktasız ve dammeli sîn, sâkin nûn, tek noktalı ve dammeli bâ, ondan sonra elif ve lâm, sonunda da nûn ile 'sünbülânî' Sünbülân'a nisbettir. Sünbülân Isbehân beldesinde büyük bir mahalledir."

[553] Ahmed (1368) rivâyet etmiştir.

30- Allah'ın onu ayrıcalıklı kıldığı fazîletlerden bazıları şunlardır: Fâtıma ile evlenmesi, Hasen ve Huseyn'in *-Allah onlara rahmet etsin-* babaları olması, Hayber'in kapısını taşıması, (Yahûdî) Merhab'ı öldürmesi. Bunların dışında zikredilecek birçok şey...

31- Sonra Ehl-i Şûrâ'dan her birinin zikredilecek birçok fazîleti vardır. Sünnet'e nisbet edilen, benim nezdimde ise iman olan bazı hususlar şunlardır:

32- Kabir azabı...

33- Münker ve Nekîr...

34- Şefaat...

35- Havz...

36- Mîzân...

37- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabını sevmek, onların fazîletlerini bilmek, onlara sövmemek, ta'n etmemek ve onları dost edinmek...

38- Tevhîd ehlinden ölen kimsenin cenâze namazını kılmak...

39- Günaha bulaşan kimse için Allah'tan rahmet dilemek, günahkârlar için ümit beslemek...

40- Vaîdi (yani şirk dışında bir günah için zikredilen cezanın mutlaka uygulanacağı düşüncesini) terk etmek ve kulları Allah'ın meşîetine havâle etmek...

41- Cehennemden çıkış... Allah, rahmetiyle dilediği kimseleri cehennemden çıkaracaktır.

42- Her zâlim imamın arkasında namaz kılmak...

43- Cemaatle namaz kılmak...

44- Her emîr ile birlikte gazâya çıkmak...

45- İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak ve yardımlaşmak... Allah'a hamd olsun ki O'nun keremiyle sona erdi. Allah'ın salâtı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve bütün ashâbının üzerine olsun. Hamd Âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.

EBU ABDULLAH MUHAMMED B. İBRÂHÎM B. SAÎD EL-BÛŞENCÎ'NİN (V. 290) RİSÂLESİ

BU RİSÂLEDE;

ALLAH TEÂLÂ'NIN EMRİNE TESLİM OLMAKTAN SÖZ EDİLMEKTE VE ONUN KEYFİYETİNE GİRMEK NEHYEDİLMEKTEDİR

صورة مخطوط النسخة (أ)

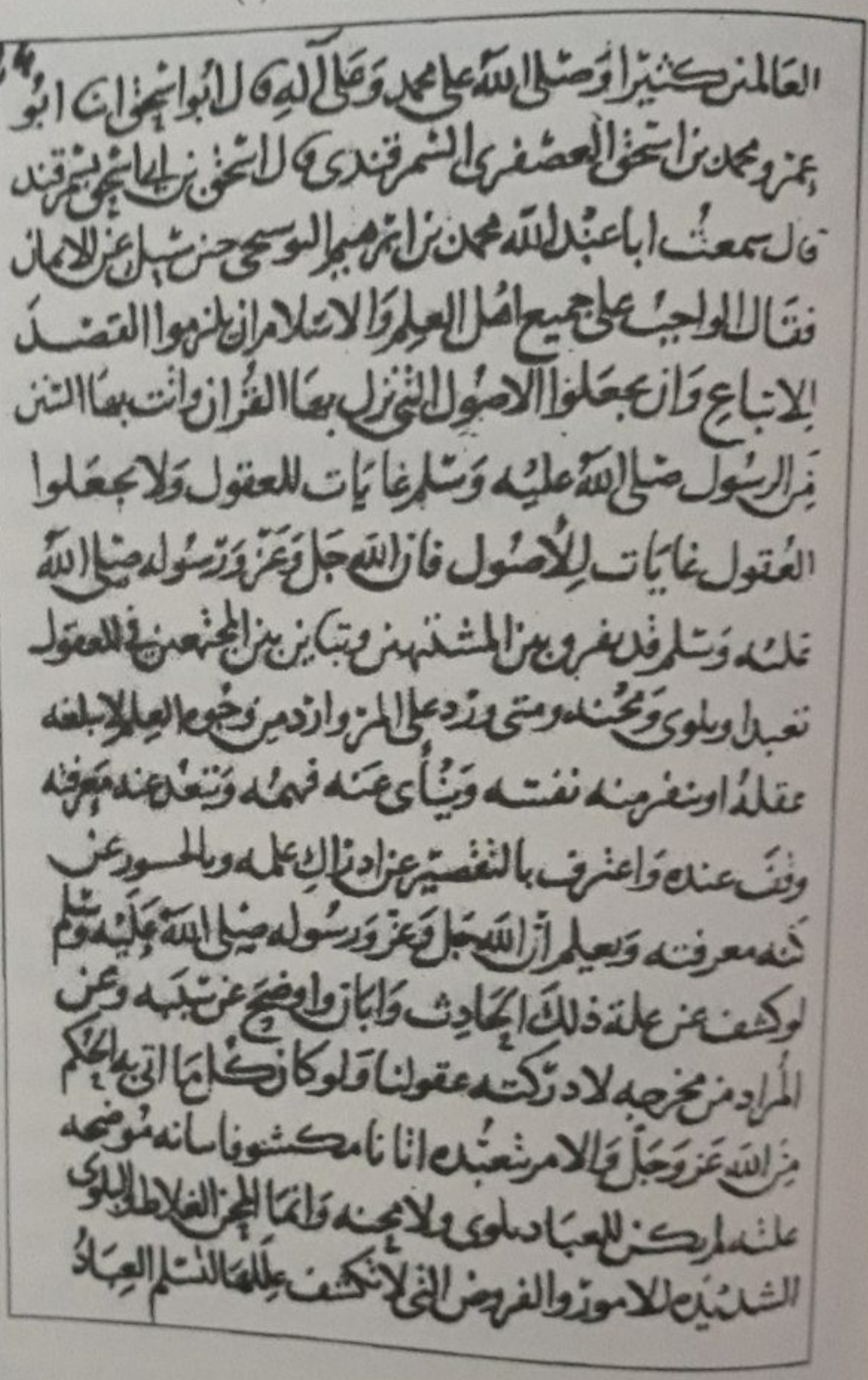

صورة مخطوط النسخة (ب)

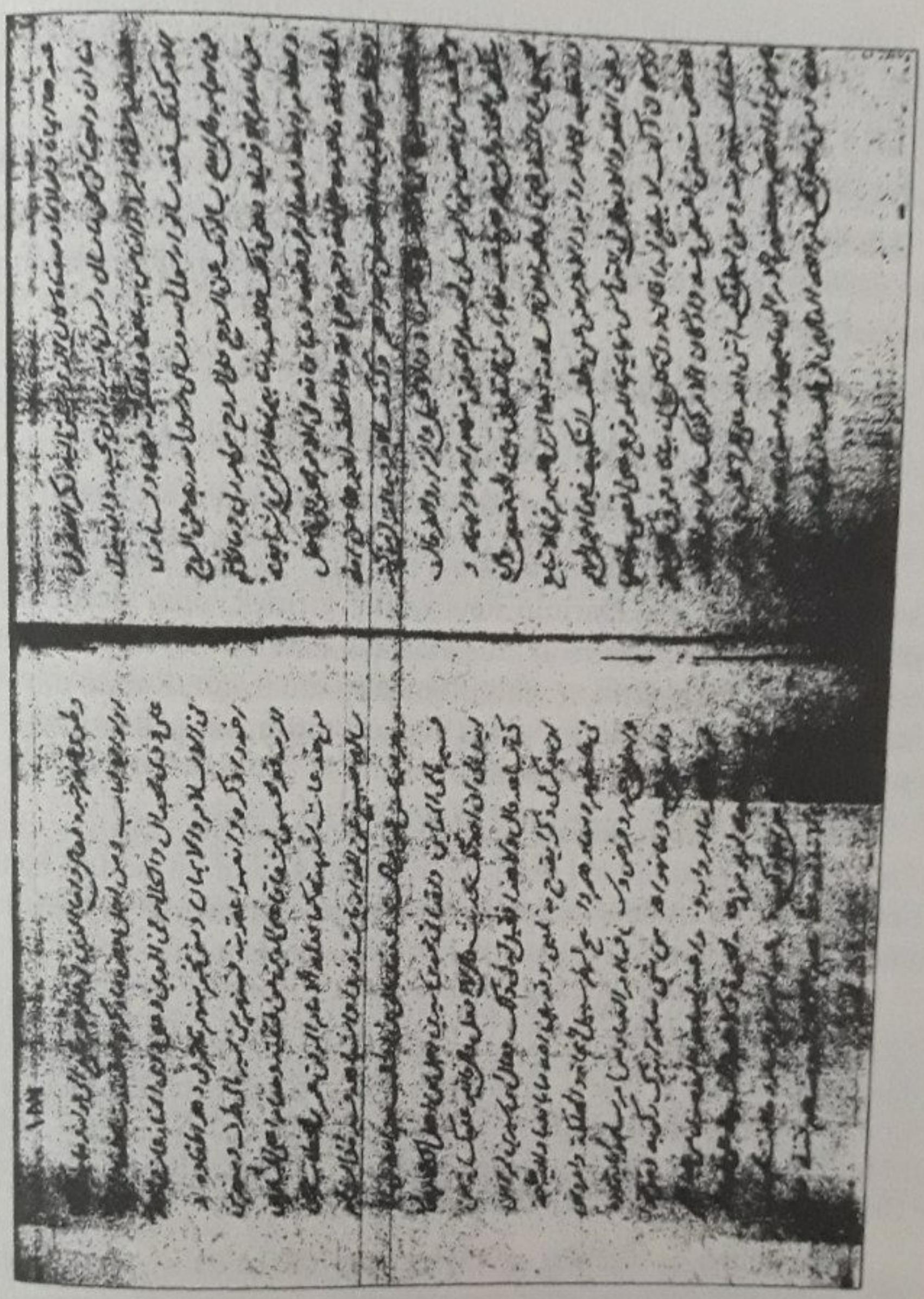

İsmi Muhammed b. İbrâhîm b. Saîd b. Abdurrahmân b. Mûsâ el-Abdî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Lakabı el-Bûşencî'dir. 204 yılında doğmuş, 290 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler:

Hâfız es-Süleymânî onu söz konusu edip "Mâlik'in ashâbının imamlarından biridir" demiştir. İbn Hibbân onu "es-Sikât" kitabında zikretmiş ve "Fakîh ve mutkin (sağlam yapan) bir kimseydi" demiştir.

El-Mizzî "Fakîh, edîb, zamanındaki hadis ehlinin şeyhi..." demiştir.

Zehebî de şöyle demiştir: "İmam, allâme, hâfız, farklı dallarda ilim sâhibi, şeyhulislâm... fakîh, el-Mâlikî el-Bûşencî, Neysâbûr'da zamanındaki ehli hadisin şeyhi..."

Tercemenin Kaynakları:

İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ı, 9/152; Tehzîbu'l Kemâl, 13/581

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/581; Tabakâtu'l Hanâbile, 2/225

Risâlenin Özeti: Bu risâlede Allah'ın emrine teslim olma konusundan bahsedilmekte, Allah'ın emrinin keyfiyetine girmek, onu inceden inceye araştırmak nehyedilmekte ve aklın şeriattaki konumu beyân edilmektedir. Yine bu risâlede halîfelerin ve Ehli Sünnet imamlarının, Kur'ân'ın ve Sünnet'in müteşâbihinin peşinden gidip bunlara teslimiyet göstermeyen kimselere göre konumu açıklanmaktadır.

Risâlenin Kaynakları: Bu akîdeyi el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâmi ve Ehlihî" isimli kitabından (1221) çıkardım. Musannıf bu akîdeyi iki tarikten tahriç etmiştir. Akîdeyi çıkarırken bu kitabın el yazması iki nüshasına itimâd ettim. El-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Ya'kûb İshâk b. Ebî İshâk el-Hâfız haber verdi. Bundan önce ona bunun hakkında sormuştum. Ona aslından, Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Sehl b. Bişr b. Abdulcebbâr b. el-Karrâb'ın hattıyla okudum. Sonra İshâk bize dedi ki: Dedem Ebû İshâk'ın hattıyla şöyle dediğini gördüm: Allah'ın Emrine Teslimiyet Meselesi, Onun Keyfiyetine Girmekten ve Onu İnceden İnceye Araştırmaktan Sakındırma

Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşencî'nin imlâsından... Bunu Muhammed b. İshâk Ebû Amr el-Usfurî'den işittim:

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla. Âlemlerin Rabbi Allah'a çokça hamd olsun. Allah'ın salâtı Muhammed'in ve O'nun âlinin üzerine olsun.

Ebû İshâk dedi ki: Ebû Amr Muhammed b. İshâk el-Usfurî es-Semerkandî -İshâk b. Ebî İshâk "Semerkant'ta" dedi- haber verdi, dedi ki: Ebû

Abdullah Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşencî'yi kendisine iman hakkında sorulduğu zaman şöyle derken işittim:

1- Bütün ilim ehli müslümanlara vâcip olan şey maksatlarının dâimâ (Kur'ân'a ve Sünnet'e) uymak olmasıdır. Onlar Kur'ân ile birlikte nâzil olan ve Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerinin getirdiği asılları akılların varacağı son nokta kılmalıdırlar. Akılları bu asılların varacağı son nokta kılmamalıdırlar. Zira Allah *(Azze ve celle)* ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* taabbüden ve imtihan gereği bazen akıl yönünden iki benzeri birbirinden ayırır ya da bir arada bulunan iki şeyi böler.

2- Kişiye aklının kabul etmediği, nefsinin kendisinden kaçtığı, anlayışına yatmayan ve bilgisinden uzak olan bir ilim geldiği zaman kişi orada durmalı, onu tam olarak bilmekten ve künhüne ermekten âciz olduğunu itiraf etmelidir. Allah *(Azze ve celle)*'nin ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onun illetinin üzerindeki örtüyü kaldırdığı, onun sebebini ve aslındaki murâdı açıkladığı takdirde akıllarımızın ona ereceğini bilmelidir.

3- Allah *(Azze ve celle)* katından gelen her hüküm ve bu hükme sırf kulluğun gereği olarak uyma emri bize açıklanmış ve illeti beyân edilmiş olarak gelseydi kullar için bir imtihan söz konusu olmazdı. Şiddetli imtihanlar ancak sebeplerinin üzerindeki örtü kaldırılmamış emirler ve farzlar ile gerçekleşir ki kullar O'na tam bir teslimiyetle teslim olsunlar, bu emirlerin ve farzların gereklerini yerine getirsinler.

4- Eğer yukarıda zikrettiğimiz şey olmasaydı, aklımıza gelecek ilk şey, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbi *(Azze ve celle)*'ye ne sormuşsa Rabbinin insanların ilminin artması ve onların kendisinin melekûtunu daha iyi fehmetmeleri için O'na cevap vermesi ve O'na o hususta şifâyı indirmesi gerektiği olurdu. Biz ise meseleyi böyle görmüyoruz. İnsanlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de Rabbine ruh hakkında sormuştu da Rabbi O'na cevap vermemiş, şöyle buyurmuştu: *"Sana ruhtan sorarlar. De ki: Ruh Rabbimin işlerindendir. Size ilimden ancak pek azı verilmiştir." (İsrâ, 85)*

5- Buna binâen Rabbimiz geçmiş ümmetlere indirdiği şeriatleri, dînin alâmetlerini, farzlarının ve ibâdetlerinin şiarlarını farklı farklı kılmıştır. Bir ümmete haram kıldığını diğer bir tâifeye helal kılmış, bir ümmet için serbest bıraktığını başka bir ümmete haram kılmıştır. Bazılarına mübah kıldığını bazılarına yasaklamıştır.

6- O'nun indirip, hükümlerini birbirlerinden farklı kıldığı; Tevrât, İncîl, Zebûr, Furkân ve geçmiş resûllere verilen sahifeler gibi kitaplarında da durum budur. O böyle yapmıştır ki onlardan muvaffak kılınan kimse kendisinin emrine ve nehyine teslim olsun. İlâhî inâyetten mahrum bırakılan kimse ise bir arada bulunan iki şeyi ayırmaktan ya da ayrılmış iki şeyi bir araya getirmekten kaçındığı için gerisin geri dönsün. Böylece onlar bilirler ki, selâmet; ittibâ hususunda kendilerine indirilenlerde, kendilerine emredilene bağlı kalmakta, kendilerine mücmel olarak bildirilen şeylerin ayrıntısının peşinde koşmaktan ve onların en ince ayrıntısına kadar inme hususunda aşırı gitmekten yüz çevirmektedir. Çünkü hiç kimse bu noktaya erişemez. Zira her beyânın arkasında bir beyân vardır. Her kapalı meselenin arkasında ondan daha kapalı bir mesele vardır.

7- Allah *(Azze ve celle)* bu sebeple ilimde derinleşenleri bir emir kendilerini bilmedikleri bir şey ile karşı karşıya bıraktığı zaman ona iman ettikleri ve onu Allah'a havâle ettikleri için övmüştür.

8- Yine Allah *(Azze ve celle)* bu sebeple ilmi kendilerinden saklanan ve haberi kendilerinden gizlenen şeylerin peşinden gitme hususunda aşırıya giden kimseleri zemmetmiş, şöyle buyurmuştur: *"Kalplerinde eğrilik bulunanlara gelince onlar fitne arayarak ve tevilini arayarak onun müteşâbihinin peşine düşerler... Ancak akıl sâhipleri öğüt alır." (Âli İmrân, 7)*

9- Yine yukarıda zikrettiğimiz bazı hususlardan dolayı doğru yola iletilmiş halîfeler cidâl ehline, din hakkında kelâm edenlere, İslâm ve iman hakkında çekişenlere ve tartışanlara sert tepki göstermişlerdir. Bir dönemde bu kimselerden biri ortaya çıktı mı hemen onun ateşini söndürmüşler, zikrini ortadan kaldırmışlar ve onu iyice cezalandırmışlardır. Bazıları din hakkında onun fitnesinden endişelendiği ve müslümanların onun şüphelerine aldanmalarından korktuğu için onu uzak bir yere sürerken bazıları da onu derince bir zindana atmıştır. Nitekim başarıya iletilen imam Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* böyle yapmıştır. Sabîğ kendisine *"Ve'z zâriyâti zerven"* âyeti ve benzeri âyetler hakkında sorduğu zaman onu Şâm'a sürmüş ve insanlara onun yanında oturmayı yasaklamıştır. Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* da aynısını Abdullah b. Sebe'ye yapmış, onu Medâin'e sürmüştür.

10- Kelâm ehlinden bir adam Muhammed b. Sîrîn'e geldi ve ona "Bana izin ver de sana bir hadis tahdis edeyim?" dedi. Muhammed "Vermem" dedi. Adam "O zaman sana Allah'ın kitabından bir âyet okuyayım" diye sorunca Muhammed "Bu da olmaz" dedi. Bunun üzerine kendisine "Bu hu-

susta da mı?" diye sorulunca İbn Sîrîn şöyle cevap verdi: "Onun kendisi ile kalbimi yaralayacağı bir söz söylemeyeceğinden emin olamam."

11- Allah gerek dünyalarında gerekse âhiretlerinde kulların neye ihtiyaç duyduklarını beyân etmiş, kurtuluş yolunu ve helâk yolunu onlara açıklamıştır. Emretmiş ve sakındırmıştır. Helal kılmış ve haram eylemiştir. Farz kılmış ve sünnet belirlemiştir. Kullar kendilerine emredilen şeyi yerine getirdikleri ve onunla amel ettikleri zaman mutlaka selâmette olmuşlardır. Yine onlar kendilerine yasaklanan bir şeyi yapmaktan kaçındıkları zaman mutlaka selâmette olmuşlardır. Ne zaman Allah'ın emrini ve nehyini en ince ayrıntısına kadar bilmek arzusuyla kendilerine emredilen ve yasaklanan şeylerin zâhirinden yüz çevirmişlerse şaşkınlıktan, şüphenin kalplerine ve akıllarına galebe çalmasından güvende olamamışlardır.

12- Bu sebeple Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Sen bir topluluğa onların akıllarının ermediği bir söz söyleyecek olursan mutlaka bu onlardan bazıları için fitne olur."

13- Bir adam İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'ya Allah'ın kitabından bir âyet hakkında sormuş, o da "Sana bunu söylediğim zaman kâfir olmayacağından seni ne güvende kılıyor?" demiştir.

14- Eyyûb es-Sahtiyânî de şöyle demiştir: "İnsanlara câhili oldukları şeyleri söylemeyin. Sonra onlara zarar verirsiniz."

15- Allah Teâlâ, ne zaman resûlü Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i onun kendisine sorduğu bazı şeyleri beyân etmekten men etmişse; mutlaka bu men edişin aslında bir lütuf olduğunu, bu engellemenin ümmet için hem başlangıçta hem de sonda daha uygun olduğunu bilmiştir.

16- Eğer bu olmasaydı, resûllerinden ve nebîlerinden mucizeler, çeşit çeşit hârikalar ve beyyineler isteyen müşriklerin ve kâfir ümmetlerin mazur olması gerekirdi. Resûllerin de ümmetlerinin isteklerine cevap vermedikleri için zemmedilmeleri gerekirdi. Bu durumda onlar her seferinde aşağısında bir mucize yukarısında da bir mucize olan yeni bir mucize isterlerdi. Sonra bu onları Rablerini açıkça görmeyi istemeye kadar götürürdü. Nitekim bazıları Resûlümüzden risâletine delil olarak nehirler ve pınarlar fışkırtmasını istemişler, *"Yerden bir pınar fışkırtmadığın sürece sana asla inanmayacağız" (İsrâ, 90)* demişlerdir. Ayetler bununla da son bulmamıştır. Eğer bu konuda iş insanların akıllarına göre olsaydı, onlar nebîlerinin ve resûllerinin doğruluğunu gösteren delîlin kendilerinden esirgenmesinin onlara bırakılmadığını görüyorlardı.

Şöyle ki: Bir açıklamadan sonra başka bir açıklama yapmak nefisleri sakinleştirip kaçmalarına engel olur, kalplere itminan verir, imanı tabiatlere güzel gösterir. Bununla birlikte Allah onlara istediklerini vermemiştir. Zira onların istediklerinin ötesinde ucu bucağı olmayan mucizeler vardır. Dolayısıyla onların istedikleri gerçekleşseydi, bu onlardan birinin Allah *(Azze ve celle)*'nin işlerini Allah'ın ilmini kuşatacak şekilde bilmedikçe iman etmesini sağlamayacaktı.

17- İşte kulun sorduğu zaman mazur görülmeyeceği işler de böyledir. Muvaffak kıldığı ve inâyetinden mahrum bıraktığı, açıkladığı ve mübhem bıraktığı, gösterdiği ve esirgediği tüm hususlarda hüküm Allah *(Azze ve celle)*'ye âittir. Bu böyledir ki kullar her zaman O'nun hükümlerine teslim olsunlar, onların keyfiyetinin peşine düşmesinler ve Allah'ın onlarla murâdının ne olduğunu araştırmasınlar.

18- Yûnus b. Abdula'lâ, Şâfiî *(rahimehullah)*'ın şöyle dediğini aktarmıştır: "Allah'a şirkten sonra bir kulun Allah'ın huzuruna şu kelâm ile çıkmasından daha büyük bir günah yoktur." Yûnus b. Abdula'lâ şöyle devam etti: "Dedim ki: 'Arkadaşımız el-Leys b. Sa'd "Kelâm ehlinden bir adamı suyun üzerinde yürüyor görsen bile ona meyletme" diyordu.' Bunun üzerine Şâfii şöyle dedi: 'Az bile söylemiş. Sen onun havada yürüdüğünü görsen bile ona meyletme.'"[554]

19- Yine Yûnus -ki o İbn Abdula'lâ'dır- Şâfiî'nin şöyle dediğini aktarmıştır: "Kelâm ehli hakkındaki görüşüm Ömer'in Sabîğ hakkındaki görüşünün aynısıdır: Kafalarına kamçılarla vurulur ve beldelerden sürülürler.

---

[554] Bir nüshada şöyle geçmektedir: "Havada yürüdüğünü görsen bile ona meyletme... Şâfii dedi ki: Az bile söylemiş. Onun suyun üzerinde yürüdüğünü görsen bile ona meyletme." Doğrusu benim yukarıda yazdığımdır. Bunu tahriç edenlerin nezdinde de bu şekildedir.

EBÛ ABDULLAH EL-HAKEM B. MA'BED EL-HUZÂÎ'NİN (V. 295) KASÎDESİ

BU KASÎDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ

ÖZETİNİ İÇERMEKTEDİR

صورة المخطوط

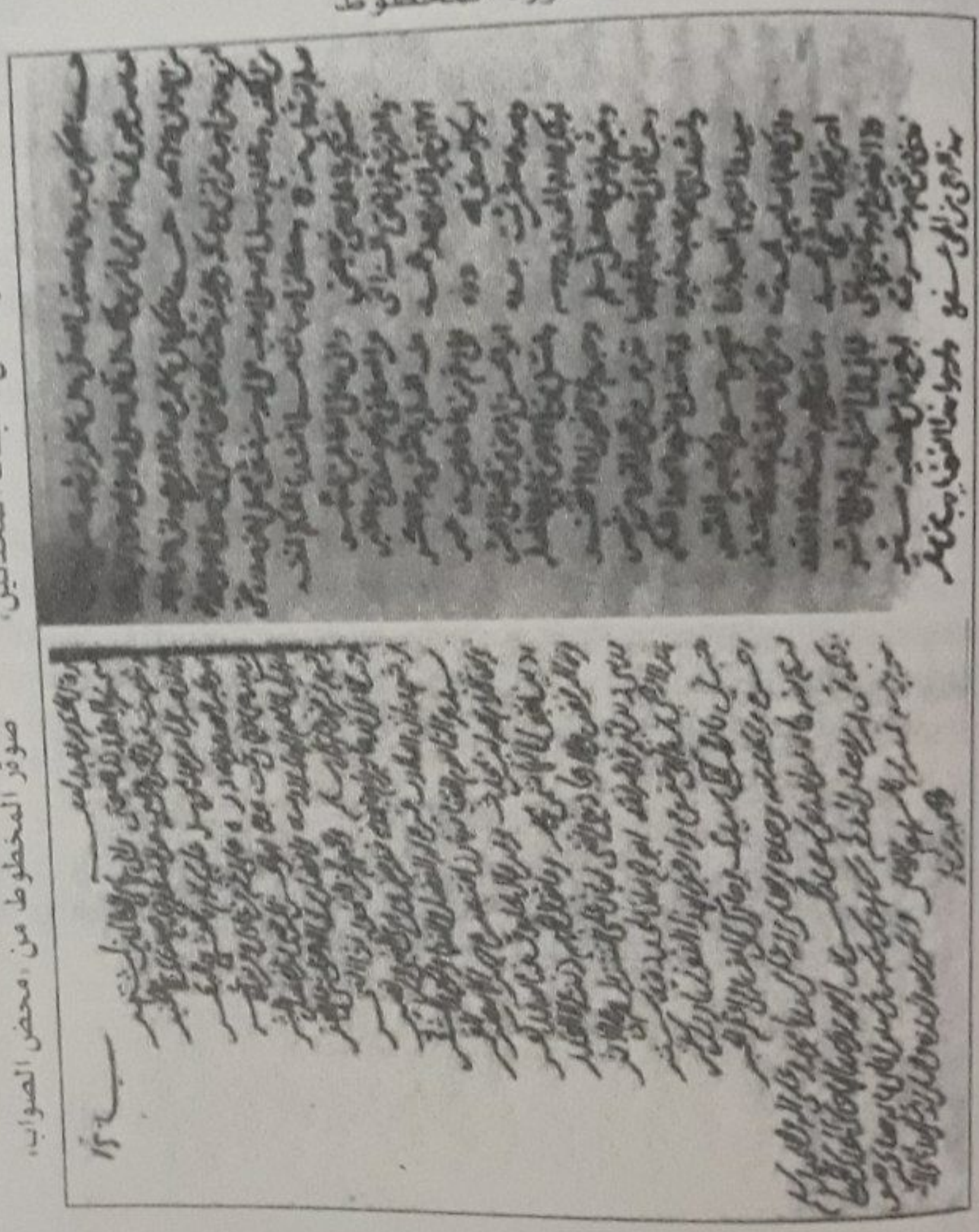

صورة المخطوط من «طبقات المحدثين»

صوتر المخطوط من «محض ا

İsmi el-Hakem b. Ma'bed el-Huzâî el-Isbehânî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Yaklaşık olarak 3. yüzyılın ilk çeyreğinde doğmuştur. 295 yılında da vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Hakkındaki Övgüler: Ebu'ş Şeyh "Tabakâtu'l Muhaddisîne bi-Isbehân"da (4/51) şöyle demiştir: "Fıkıhta Kûfelilerin mezhebini takip ederdi. Edebiyat ve garîb ilmi alanında bilgisi vardı."

Ebû Nuaym "Târîhu Isbehân"da (1/351) şöyle demiştir: "Fıkıhta Kûfelilerin mezhebini takip ederdi. Edebiyat ve garîb ilmi alanında bilgisi vardı... Birçok hadis rivâyet etmiştir. Sikadır."

Zehebî "el-İber fi Haberi men 'Aber"de (2/107) şöyle demiştir: "Fakih, Isbehân'da "es-Sünne" kitabının musannifi. Muhammed b. Humeyd er-Râzî'den, Muhammed b. el-Müsennâ'dan ve onların tabakasından rivâyette bulunmuştur. Hanefilerin büyüklerinden ve sikalarındandı." Yine o "Târîhu'l İslâm"da (22/141) şöyle demiştir: "Ondan Ebû Ahmed el-Assâl, Ebu'ş Şeyh ve et-Taberânî rivâyette bulunmuştur."

Kasîdenin Özeti: Bu kaside, el-Hakem b. Ma'bed el-Huzâî'nin muhtasar bir kasîdesidir. İçerisinde Ehli Sünnet'in kendisi ile bidat ve hevâ ehlinden ayrıldığı önemli Sünnet ve itikâd meselelerini barındırmaktadır.

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Ebu'ş Şeyh *(rahimehullah)*'ın "Tabakâtu'l Muhaddisîne bi-Isbehân" kitabı. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim ve bu nüshayı asıl kıldım.

2- Hâfız Yûsuf b. Abdulhâdî *(rahimehullah)*'ın "Mahdu's Savâb fi Fedâili Emîri'l Mü'minîne 'Umera'bni'l Hattâb" kitabı. O, kasîdeyi bu kitabının sonunda tamamıyla aktarmıştır.

3- Hâfız ed-Dıyâ el-Makdisî *(rahimehullah)*'ın kendi eliyle yazdığı bir cüz. Bu cüz "el-Mahtûtâtu'l Umeriyye"de (68) bulunmaktadır. Ebu'ş Şeyh *(rahimehullah)* "Tabakâtu'l Muhaddisîne bi-Isbehân"da şöyle demiştir: Bize el-Hakem kendi kasîdesi olarak şunu inşâd etti:

Size nasihatimi armağan ettim ey sevdiklerim

Ben bununla her tarafta meşhûrum

Hakkın ve Sünnet'in sözünü üstün getirdim

Sünnet ki onun haberi Mustafâ'dan sahih olarak gelmiştir

Muhammed'den sonra insanların en hayırlısı

-Sabah akşam selam O'nun üzerine olsun-

Ebû Bekir Sıddık'tır, helâl olsun ona
Düşmanları çatlasa da, ondan sonra Ömer gelir
Onlardan sonra Osman gelir, sonra da
En fazîletli insanlardan, râzı olunan Ebu'l Hasen
İşte bunlar hidâyetin alâmetleri ve başlarıdır
Yeryüzünde yürüyenlerin en fazîletlileridir
Onları sevmek her müslümana farzdır
Onları sevmek iftihar edenin iftihar kaynağıdır
Yine hicret edip cihad eden ilkleri sevmek de
Nebî'yi barındırıp O'na yardım edenleri sevmek de farzdır
Şehâdet ederim ki Allah'tan gayrı rab yoktur
Lütuflar ve nimetler O'nundur, hamd ve şükür O'nadır
Kıyâmet gününde bize açıkça gözükecektir
Ayı gördüğümüz gibi apaçık göreceğiz[555] *O'nu*
Allah'ın kelâmı muhdes değildir
Kim "mahlûktur" derse Allah'a kâfir olmuştur
Muhammed el-Hâşimî'nin sözünü din edinirim ben
Cehm'in görüşünü ve kaderîliği din edinmem
Râfızîlik ve ircâ da değildir benim dinim
Ben ancak indirilene, sonra da esere uyarım
Dînim dosdoğru bir dindir, onu iyi bilirim
Mülhid dînini gizlese de ben dînimi açıklarım
İlâhımın affını bununla ümit ederim
Bununla Sekar'dan kurtulmayı umarım Rabbim
Beni koru yâ Rahmân, sensin benim efendim
Senin koruduğun güvende ve en büyük nimet[556] *içindedir.*

---

[555] İbn Abdulhâdî'nin nüshasında "göreceksin" diye geçmektedir.
[556] Asılda "hayır" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer iki nüshadandır.

İSMÂÎL ET-TİRMİZÎ'NİN KASÎDESİ

(3. YÜZYILIN SONLARINDA VEFÂT ETMİŞ OLAN)

BU KASÎDEDE;

ÖZET BİR ŞEKİLDE SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDINDAN SÖZ EDİLMEKTE VE İMAM AHMED ÖVÜLMEKTEDİR

Kasîde sâhibi hakkında herhangi bir tercemeye ulaşamadım.

Kasîdenin Özeti:

Bu kasîdede, Allah Teâlâ'nın Cehmiyye'nin inkâr ettiği bazı sıfatları isbât edilmekte, akıllar bu sıfatların künhüne eremeyeceği için bu sıfatlar hakkında düşünmek nehyedilmekte, Allah Teâlâ'nın kendisi hakkında isbât ettiği ve Nebîsinin O'nun hakkında isbât ettiği sıfatlara teslim olmak emredilmektedir.

Yine bu kasîdede Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu isbât edilmektedir.

Yine bu kasîdede din hususunda tartışmak, bidat ehlinin sonradan ortaya attığı şeylerle itikâd ile ilgili meselelerde konuşmak ve cidâle girmek nehyedilmektedir.

Yine bu kasîdede İmam Ahmed *(rahimehullah)* övülmekte, onun mihne dönemindeki konumu, Allah Teâlâ için gösterdiği sabır, böylece bidat ehlinin boğazında bir diken hâline gelişi beyân edilmektedir. Yine bu kasîdede mihne döneminde sabredemeyip (sultanın teklifine) icâbet eden âlimlere tepki gösterilmektedir.

İbnu'l Kayyım *(rahimehullah)* "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 199) şöyle demiştir: "Bu kaside en güzel kasîdelerdendir. Hadis ehlinden hiç kimse buna karşı çıkmamıştır. Bilakis kasîde sâhibini övmüşler ve medh etmişlerdir."

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi şunlardan çıkardım:

1- İbnu'l Cevzî'nin "Menâkıbu'l İmâmi Ahmed" (s. 572-576) kitabı. O bu kasîdeyi isnâdı ile tahriç etmiş, şöyle demiştir: "Bize Abdulmelik haber verdi, dedi ki: Bize Abdullah b. Muhammed haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ya'kûb el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah el-Leâl haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize İbrâhîm b. İshâk el-Ğasîlî haber verdi, dedi ki: Bu kasîdeyi Ebû Bekr el-Merrûzî'den aldım. Onu falancanın oğlu İsmâîl et-Tirmizî'nin söylediğini, mihne döneminde zindanda bulunduğu esnâda Ahmed b. Hanbel hakkında inşâd ettiğini zikretti. Dedi ki..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Altmış beş beyittir.

2- Bu kasîdeyi ayrıca Abdulğanî b. Abdulvâhid el-Makdisî "Mihnetu'l İmami Ahmed b. Hanbel"de (s. 120-121) tahriç etmiş, şöyle demiştir: "Bize

bunu Ebû Bekr b. Ebû Nasr b. Muhammed el-Kâşânî el-Isbehânî haber verdi, dedi ki: Bize hâfız Ebû Nasr Ahmed b. Ömer b. Muhammed el-Ğâzî haber verdi, bize ayrıca Abdurrahmân b. Alî de haber verdi, dedi ki: Bize Abdulmelik b. Ebu'l Kâsım haber verdi, dediler ki: Abdullah b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sarrâm haber verdi, dedi ki: Bize İbrâhîm b. İshâk el-Ğasîl haber verdi, dedi ki: Bu kasîdeyi Ebû Bekr el-Merrûzî'den aldım. Onu falancanın oğlu İsmâîl et-Tirmizî'nin söylediğini ve zindanda bulunduğu esnâda Ahmed b. Hanbel hakkında inşâd ettiğini zikretti. Dedi ki..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Bu kasîdenin altmış bir beytini zikretmiştir.

İsmâîl et-Tirmizî dedi ki:

Gaybı kendisinden başkası bilmeyen

Sürekli anılıp övülen Zât ne yücedir!

Yüce göklerin, Arş'ının üzerindedir O

Karadaki ve denizdeki mahlûkâtına bakar

Şüphe etmeyiz, işitir, görür ve tedbîr eder O

O'ndan başkası yönetim altında olan zelîl bir kuldur

Rabbimizin iki eli de açıktır

Eller cimrilik ettiği zaman cömertçe ihsanda bulunur

O'nun hakkında düşünürsek akıllarımız çıkmaza girer

Şaşkın bir hâlde geri döneriz, düşünce yok olur gider

Mahlûkât O'nun zâtını bilmeye kalksa

Emrin nasıl olduğunu araştırsa yolunu şaşırır

İnsanlar yalnız bir sivrisineği vasfedecek olsa bile

İlimleriyle iyice vasfedemezler, eksik söylerler

Şu hâlde mahlûkâtın kadrini bilemediği

Eskimeyen ve değişmeyen Zât hakkında ne düşünülür?

Bir rahmet olarak incelemek ve araştırmak bize yasaklandı

Araştırma yolu helâka ve hüsrâna götürür

Bize "Söyleyin ve derine dalmayın" dediler

Yardıma mazhar Nebî bize bunu tavsiye etti

Biz de söyledik, taklîd ettik, bidat çıkarmadık

Bidatte hüsrân vardır, hak ise ışık saçar

Teslimiyet gibi bir korunak ve sığınak görmedik biz

Ödüle kavuşmak ve korunmak isteyen kimse için

Şehâdet ettik ki Allah'tan gayrı rab yoktur

Ahmed de halka gönderilmiş bir uyarıcıdır

Mülhidler hakkında şüpheye düşseler ve onu inkâr etseler de

Allah'ın kitabı aramızda O'nun kelâmıdır

Şehâdet ettik ki Allah kuluyla konuşmuştur

Allah'tan başkası o sözü söyleyemez

Hani kulu bir ateş görmüştü de ehline şöyle demişti:

Size ateş getireyim ya da nerede olduğunu öğreneyim

Allah da "Ey Mûsâ, korkma, ben Allah'ım" diye nidâ etti

Onu hak ile davetçi ve uyarıcı olarak gönderdi

Yine dedi ki: "Git, duyuyorum ve görüyorum

Kâfir Firavun'un yaptığı her şeyi"

Rabbi onunla Tûr'da da konuştu

Tevrât levhalara yazılırken o yaklaştırıldı

Yine Allah muhkem hidâyetinde buyurdu ki

-Ki onun isnâdı tertemiz Rûh-u Emîndir-

Allah'ın dostu O'nun ebedîlik yurdunda

Kibriyâ sâhibi Rabbine bakacaktır

İşi gücü tartışma olanların arasında

Ne akıllı birini gördük ne haşyet sâhibi birini

Allah cidâli ve ehlini övmemiştir

Rasulullah da hep bundan sakındırıyordu

Bizim yolumuz kelâmı ve ehlini terk etmektir

Dîni inceleyip derine dalmak olanları terk etmektir

Huşûsuz kelâmcıların hepsinin

Dinde bir alışverişi, çarşısı ve ticâretgâhı vardır

Bir topluluk cidâlle uğraşıp durmuş

Takva yolunu terk etmiştir

Sonunda düşüncesizce konuşan kişi aşırıya gitmiştir

Zayıf görüşlerle kıyaslamalar yaptılar ve hata ettiler

Hakka tâbî olmayanın görüşünün arkası kesiktir

İnsanların Rabbi Allah, İbn Hanbel'i ve arkadaşını

İnsanlar toplandığı zaman hayırla mükafatlandırsın

Allah'ın Nebîsi'nin yani Muhammed'in adaşı

İbn Nûh[557] *hakkında ne dersen de azdır*

Allah onun bulunduğu kabri sulasın

Sabah akşam yağan bahar yağmurlarıyla

Onlar imtihan olununca hak için sabrettiler

Allah'ın yardımıyla kıyâm ettiler, kılıç da damlıyordu

Şâm tarafından dört büyük insan geldi

---

[557] Muhammed b. Nûh el-Madrûb... İki yüz on sekiz yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin. İmam Ahmed'in mihne döneminde arkadaşıdır. Kur'ân'ın mahlûk olduğunu söylemedikleri için Ahmed b. Hanbel ile birlikte el-Me'mûn'a götürülmüştür. Fakat yolda hastalanmış, el-Me'mûn'a varamadan vefat etmiştir.

Ebu'l Abbâs İbn Saîd şöyle demiştir: Hâfız Ebû Bekr -bu zât İbn Ukde değildir, Mervli bir şeyhtir- dedi ki: "Mihne döneminde dört kişiden başkası sabredemedi ki dördü de Mervlidir: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Nasr b. Mâlik el-Huzâî, Muhammed b. Nûh b. Meymûn el-Madrûb ve Nuaym b. Hammâd... Bu zât zindanda zincirlere bağlı olduğu hâlde ölmüştür. Ahmed b. Nasr'ın boynu vurulmuştur. Muhammed b. Nûh el-Me'mûn'un fitnesi zamanında ölmüştür. El-Mu'tasım Ahmed b. Hanbel'i dövdürmüştür. El-Vâsık Ahmed b. Nasr b. Mâlik'i ve Nuaym b. Hammâd'ı öldürmüştür." (Târîhu Bağdâd, 5/177)

Üzerlerinde demir halkalar ve çiviler vardı

Çağrıldılar da dinlerini korumaktan başkasına razı olmadılar

Âilelerinden uzaklaştırıldılar ve hep birlikte sürüldüler

Her türlü fitneyle dolup taşan bir beldeye getirildiler

Hırsız gibi zindanlara atıldılar

Bu onların ancak rızalarını arttırdı

Dinlerine daha sıkı tutundular, Allah hakkı bilendir

Şeyhler ayrılıp bir araya toplandığı zaman

Ahmed şeyhler arasında bir cevherdir

Yüzünün derisi incedir, yumuşaktır, ahlâklıdır

Muttakilerin katında vakûrdur, saygı görür

Kendisine zulmedilmeye kalkıldığında buna râzı olmaz

Kendisine sert davranıldığında acıdır, erkektir

Yemin ederim ki Ahmed'in kötülüğünü

Akılsız ve beyinsiz kimse ister

Bugün insanların imtihanıdır bu

Aramızdaki sünnî bundan ibret alır, imtihan edilir

Mülhidlerin boğazındaki bir dikendir o

İbâdet ehlinin göz aydınlığıdır, iffetlidir, izarı bağlıdır

İbn Hanbel'in yaptığı dinden çıkanların gözlerini oydu

Kusur arayıp tahkir edenlerin dilini kesip attı

Doğruluk ve takvâ yarışında herkesi geride bıraktı

Hızlı atın gözleri geride bıraktığı gibi

Öyle ki hiçbir yavaş katır ona yetişemedi

Onu geçmek istediği zaman hep sürçtü

Her topluluk önderiyle iftihar ettiği zaman

Allah'a hamd olsun ki medâr-ı iftihârımız odur

Sâlih ve doğru olduğundan dolayı ona buğz edenlere de ki:

Allah hakkı bildirip özrünüzü ortadan kaldırıyor

Hepiniz onun ayakkabısına fedâ olun!

Zira siz ondan daha zelîl ve daha hakîrsiniz

Kârîlerin ıtırının sıkıntıya uğramasını mı istiyorsunuz?

Hâlbuki siz köpek leşinden daha daha necissiniz!

Ey ona yetişmeye çalışan kimse

Biraz yavaş ol, ona yetişemezsin

Onun göğsüne doldurduğu ilme yapış!

O ilim ki onu ne zâferanlı tatlılar

Ne sürmesi hoş mağripli katırlar

Ne de defalarca katlanıp açılan elbiseler

Ne ardıç ağacıyla ve kireçle yapılmış sağlam evler

Ne konuşması akıllının aklını başından alan

Gerdanı parlak yumuşacık câriyeler

Kendisinden alıkoymamıştır

Dünya ayağına serildi de o kendisini korudu

Evinde ekmek vardı ama katık yoktu

Onun dünyalık olarak fazla bir şeyi olmasa da

Övülmüş edep ve ilim yönünden zengin idi

De ki hep beraber onun yolundan sapanlara

Cevap verecek kadar kalmayıp işi değiştirenlere

Bulaştığınız işin âkıbetinden emin olmayın

Zira bulaştığınız şey uydurulmuş bir sapıklıktır

Ey kötülük âlimleri, akıllarınız nerede?

Müsned ve seçilmiş hadis nerede?

Ben size buğzetmekle kurtuluşu umuyorum

Dalâlete buğzeden her kimse ecirlendirilir

Size bir çok kimse uydu da

Hem siz hem onlar her beldede kınandınız

Allah'ın devesi boğazlandığı zaman

Hidâyet nebîsi Sâlih'in kavmindeki

Dokuz kişi gibi olan dokuz kişi!

İmtihana maruz kaldığınızda

Topuklarınız üzerinde döndünüz!

Aranızda bu duruma karşı gelen biri yoktu

Ölüm fermânınızı ellerinizle yazdınız

Takdîr edenin yazdığından ne kötüdür bu

Muhammed'in dîninin düşmanlarını güldürdünüz

Boyunlarınız vurulup teşhir edilmedi

Kendisine isyân edildiği hâlde affeden ve bağışlayan

Günahkârın iyiliğini gösterip kötülüğünü gizleyen

Zât ne yücedir!

EBU'R RİMME'NİN KASÎDESİ

(3. YÜZYILIN SONLARINDA VEFÂT ETMİŞ OLAN)

BU KASÎDEDE;

KUR'ÂN'IN ALLAH *(Azze ve celle)*'NİN KELÂMI OLDUĞUNUN İSBÂTI

VE

BİŞR EL-MERÎSÎ'YE REDDİYE VARDIR

Kasîde sâhibine âit herhangi bir terceme bulamadım.

Kasîdenin Özeti

Bu kasîdede Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmı olduğu isbât edilmekte, bu meselede Cehmiyye'ye reddiye verilmekte ve Cehmiyye mezhebini açıktan savunup ona davet eden imamları Bişr el-Merîsî'den sakındırılmaktadır.

Kasîdenin Kaynakları

Bu kasîdeyi, İbn Batta el-Ukberî *(rahimehullah)*'ın "el-İbânetu'l Kubrâ er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabından çıkardım. Bunu yaparken kitabın iki el yazması nüshasına, asla ve onun muhtasarına itimâd ettim. Kasîdeyi ondan başka zikredene de vâkıf olamadım.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da şöyle demiştir:

Bize Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Racâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Nasr Isme b. Ebî Isme tahdis etti, dedi ki: Bize İbnu'l Hâkânî tahdis etti. O da Ebû Hafs el-Attâr'dan rivâyet etti. (Ebû Hafs el-Attâr) dedi ki: Bişr b. el-Hâris'i, Ebu'r Rimme Bişr el-Merîsî hakkındaki bu şiiri inşâd ettiği zaman şöyle derken işittim:

"Bu şiiri yazın ve öğrenin. Bu size başkasından daha faydalıdır. Bunu çocuklarınıza da öğretin."

Yine ben, inşâd ettiği zaman bu şiirin Bişr'in hoşuna gittiğini gördüm:

Ey insanlar, hak üzere dosdoğru olun
Rahmân'ın cezasından korkun!
İçerisinde hakîkatin ortaya çıkacağı günden sakının
O gün saygın ile aşağılanan ortaya çıkacaktır.
O gün içerisinde ebedî kalınacak cennete mi
Yoksa ateşlerle dolu cehenneme mi gidilecek?
Bir gün ki Allah hepinizi bir araya getirecek
Çocukların saçları ağaracak o günde
Şu hâlde ey boş adamlar, Kur'ân'dan elinizi çekin

Onun hakkında söylediklerinizi bırakın

Onun yaratılmış olduğunu mu söylediniz?

Furkân'ı indirene yemin olsun ki yalan söylediniz!

Hayır, Allah'ın kelâmı yaratılmış değildir

İnsanla beraber ölmez de

Her yaratılmış yok olur, bunda şüphe yok

Hadiselere rağmen hangi mahlûk bâkî kalabilir?

Bişr el-Merîsî'nin sözünü ağzınıza almayın

Hem gizlice hem de açıktan ona lânet edin!

Bişr'in şerrinden Allah'a sığının

Tıpkı şeytandan sığındığınız gibi

İsteyen kimse şirkten başkasını kastetmedi

Fakat putları kinâyeli şekilde söyledi

Hidâyeti bulan Kur'ân ile buldu

Sapıtan Kur'ân ile sapıttı

Hepsi de Kur'ân'a dayanarak tartışır

Siz dîninize sımsıkı tutunun

Onu hiçbir fânî dünyâlık karşılığında satmayın

Şirk üzere ölmezsiniz, ölürseniz cennetlerde olursunuz

Nasîhatte bulunan kardeşin nasîhatini kabul edin

Onun size nasîhati hem kalbinden hem dilindendir

EL-HALLÂL (rh)'IN KENDİLERİNDEN NAKİLDE BULUNDUĞU ÂLİMLERDEN BİR TOPLULUĞUN İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'E YAPIŞMAK VE SELEFE UYMAK TAVSİYE EDİLMEKTE VE BİDAT EHLİNDEN SAKINDIRILMAKTADIR

صورة من مخطوط كتاب السنة للخلال

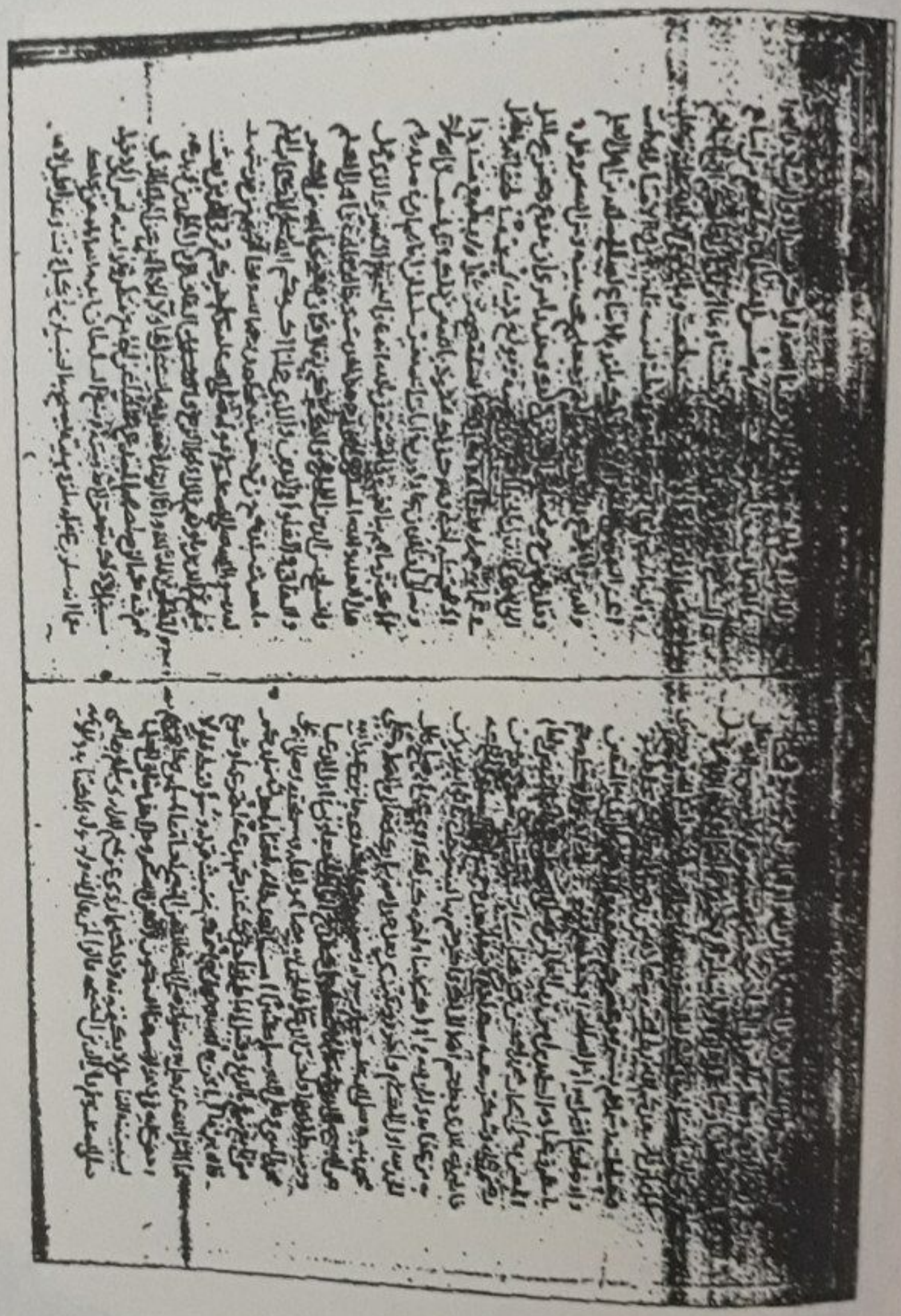

Risâlenin Özeti: Bu risâleyi, Ehli Sünnet âlimleri, bidat ehli bidatlerinden bazılarını ızhâr ettikleri ve selefin ittifakla kabul ettiği bazı şeyleri reddettikleri zaman Ehli Sünnet'e nasîhat olarak yazmışlardır. Bu risâle Sünnet ve itikâd konularında birçok meseleyi ve fâideyi içerisinde barındırmaktadır ki bu meselelerden ve fâidelerden bazıları şunlardır:

*Arş'ın ve Rab *(Azze ve celle)*'nin onun üzerine oturduğunun isbâtı

*Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletlerinden bir fazîletin, yani Allah'ın O'nu Arş'ın üzerine oturtmasının isbâtı, bu fazîleti inkâr edenlerin reddi, cehmîlikle ve bidatçilikle vasfedilmeleri

*Sünnet'e ve ümmetin selefinin üzerinde bulunduğu şeye yapışmaya teşvîk

*Bidat ve hevâ ehlinden sakındırma, onlara karşı çıkma, onları terk etme, onları zelîl kılma, onları toplantılardan kovma

*Çok konuşmaktan kaçınmanın emredilmesi ve kelâma dalmaktan sakındırma

*Bidat ve hevâ ehliyle tartışmanın, münâzara yapmanın ve onlara cevap vermenin terk edilmesi

*Belâların indiği ve bidatlerin ortaya çıktığı zamanlarda âlimlere uymayı tavsiye

*İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın derecesinin ve ilim ehli arasındaki konumunun beyânı

Risâlenin Kaynakları: Bu risâleyi el-Hallâl *(rahimehullah)*'ın "es-Sünne" kitabının "Bâbun fi Zikri'l Makâmi'l Mahmûd" bölümünden çıkardım. Ben kitabın bu bölümünün tahkîkini bir süre önce bitirmiştim. Arkasına da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Arş'a oturtulacağını söyleyen âlimlerin isimlerini ekledim. Allah Teâlâ neşrini müyesser kılsın.

Ebû Bekr el-Hallâl *(rahimehullah)* "es-Sünne"de şöyle demiştir:

"Kitâbu's Sünne"yi Tarsûs'ta, hem câmiî mescidde hem de başka yerlerde seneler boyunca defalarca okudum. (İki yüz) doksan iki yılı geldiği zaman yine onu câmiî mescidde okudum. Onun içerisinde "Zikru'l Makâ-

mi'l Mahmûd"u da okudum. Sonra bana bidatçi et-Tirmizî'nin[558] ashâbından Tarsûs'a gelen bazı kimselerin bunu inkâr ettikleri, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddettikleri, hem de bunu açıktan yaptıkları ulaştı. Sonra güvenilir kimseler onların bunu yaptığına şehâdet edince onları terk ettik. Onların durumunu beyân ettik. Yine ben Bağdad'daki şeyhlerimize mektup yazdım. Onlar da bize aşağıdaki mektubu yazdılar. Bu mektubu Tarsûs'taki ashâbımıza defalarca okudum. İnsanlar da bu mektubu çoğalttılar. Bunu sahih görmeleri ve kabul etmeleri sebebiyle Allah tebâreke ve teâlâ Ehli Sünnet'i mutlu etti, onların sevincini arttırdı. İşte mektubun nüshası:

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Selâmun aleykum. Ben size karşı kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hamd ediyorum. Bundan sonra;

Beldenizde meydana gelen olaylardan söz eden mektubunuz bize ulaştı. Biz de size vâkıf olduğunuz şeyleri yazdık. Biz yalnız Allah'tan yardım istiyor ve her işimizde yalnız O'na tevekkül ediyoruz. Bundan sonra;

1- Size ve kendimize Allah *(Azze ve celle)*'den korkmayı ve ihsan şuurunda olmayı tavsiye ediyoruz. Zira Allah takvâ sâhipleriyle ve muhsinlerle beraberdir. Kullar Allah tebâreke ve teâlâ'nın korkusu sebebiyle ummadıkları yerden rızıklandırılırlar. Onun sebebiyle Allah Teâlâ cennet ehline cenneti vâcip kılar. Onun sebebiyle O'nun yurduna girilir. Onun sebebiyle O'nun yüzüne bakılır. Allah *(Azze ve celle)*'nin dostluğuna onunla ulaşılır.

Takvâ saygınlığın son noktasıdır, şeref derecesidir, rüşd yoludur, her türlü hayrı içerisinde barındırır, imanın zirvesidir. Allah amelinden râzı olduklarını mutlu kıldığı gibi sizi taatiyle mutlu kılsın. Allah sizi koruması altına alsın. Sizi örtüsüyle sarsın, tevfikiyle korusun. Sizi müttakîleri ne ile destekliyorsa onunla desteklesin. Sizi sâlihlerin en hayırlı mîrâsına ulaştırsın. Sizi nimetlerine şükredenlerden eylesin. Şerefli âbid kullarıyla birlikte sizi seçsin. Âmîn yâ Rabbe'l Âlemîn! Allah'ın salâtı nebîlerin sonuncusu ve müttakîlerin imamı Muhammed'in ve Muhammed'in ashâbının tamamının üzerine olsun!

---

[558] Bu kişinin tercemesine ulaşamadım. Bu kişi, "es-Sünen" sâhibi et-Tirmizî değildir. Sünen sâhibi olan et-Tirmizî *(rh)* Sünnet'te ve hadiste imam iken öteki sapık bir cehmîdir.

2- İşte bu mektubumuzdur. Allah sizi ve bütün Ehli Sünnet ve'l Cemaat'i amelinden râzı olduğu, çalışmasının karşılığını verdiği kimseleri saîd eylediği gibi, kendisinden sonra hiçbir bedbahtlığın olmadığı bir saâdet ile saîd eylesin! Sizi buna ehil kılan, kendisi sebebiyle mükâfatı hak edilen ve azâbından emin olunan şeyler ile size ikramda bulunan Allah'a hamd olsun. Sözümüzün başında da sonunda da Allah'a hamd olsun. Nitekim Ebû Sâlih'in böyle söylediği rivâyet edilmiştir: "Elhamdulillâh sözün başı ve sonudur."

Allah tebâreke ve teâlâ'ya hamd ettikten sonra O'nun nebîsi, resûlü ve seçtiği Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e salât ediyoruz. Nitekim Câbir b. Abdullah Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bunu rivâyet etmiştir: "Beni binekli kimsenin bardağı durumuna düşürmeyin. Beni duânın başında, duânın ortasında ve duânın sonunda anın."[559]

Ehli olduğu ve hak ettiği şekilde Allah'a hamd olsun. Allah Muhammed Nebî'ye ve O'nun âline bol bol salât ve selâm etsin. Bundan sonra;

3- Beldenizde meydana gelen, sapıklıklarla ve bâtıl sözlerle ortaya çıkan bir adamdan kaynaklanan hâdiseler bize ulaştı. O sizin bulunduğunuz yerde uydurduğu bir bidati ortaya atmış. Dinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi meşrû kılmış. Pis sözleriyle ve çirkin kelimeleriyle cemaatinizi bölmüş. Allah *(Azze ve celle)* Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e müslümanların avâmına ve havâssına nasihat etmeyi emretmemiş ve buna teşvik etmemiş olsaydı o zaman susabilirdik. Fakat Allah *(Azze ve celle)* âlimlerden insanlara (hakkı) beyân edeceklerine ve onu gizlemeyeceklerine dâir söz almıştır.

Nitekim Temîm ed-Dârî'den rivâyet edildiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Din nasihattir" buyurmuştur. "Kimin için?" diye sordukların-da ise şöyle cevap vermiştir: "Allah için, O'nun resûlü için, kitâbı için, müslümanların imamları ve cemâati için..."[560]

4- Allah bizi ve sizi söylediklerimiz hususunda, samimiyetle, hüsnüniyetle birlikte sağlam bir kararlılıkla doğruya ve hidâyete iletsin. Bilin ki

---

[559] Abdurrezzâk (3117), Abd b. Humeyd (1132) ve "es-Sünne"de (71) Ebû Bekr İbn Ebî Âsım rivâyet etmiştir. İbn Kesîr hadisi zayıflamıştır.

"Tefsîru'bni Kesîr"e (6/472), "Mecmeu'z Zevâid"e (10/155), "Muhtasaru Zevâidi'l Bezzâr"a (2/2169) ve "el-Kavlu'l Bedî"e (s. 212) bakınız.

[560] Müslim (55) rivâyet etmiştir. Lafzı "...*müslümanların imamları ve âmmesi için...*" şeklindedir.

biz sizin Sünnet'e uymanızdan ve onu dile getirmenizden râzı oluruz. Nitekim biz kendimiz adına da bundan râzı oluruz.

"Ben size yasakladığımı kendim yapmak istemiyorum. Ben ancak elimden geldiğince ıslâh etmek istiyorum. Benim başarım ancak Allah'ın izniyledir. Ben ona tevekkül ettim ve ben yalnızca O'na yönelirim." (Hûd, 88)

5- Bir adam Rabbinden korktu. Nefsine baktı ve nefsi için en güzel tercihte bulundu. Zira nefsi, nefisler arasında en değerlisi ve kendisine en yakın olanıydı. Kendisinden önce gelip geçmiş ilim, dîn ve vera sâhibi sâlih kimselere uydu. Onların yaptıklarını yaptı. Onları kendisiyle Allah *(Azze ve celle)* arasında hüccet kıldı. Dîni hususunda onların sorumluluğunu üzerlerine aldığı şeyleri taklîd etti.

6- Öteki adam ise şahsî görüşlere ve yanlış sözlere meylederek bidat ortaya atmaktan ve yeni şeyler uydurmaktan geri durmadı. Böylece kendisini helâka sürükledi. Dînini yedi. Azgınlığı içerisinde bocalayıp durdu. Cehâletinin körlüğü içinde yolunu şaşırdı. Bu hâlde iken doğruyu gösterecek birinden nasihat istemedi, doğru yolda olan bir kimsenin sözünü dinlemedi. Sonunda ecel onu bu hâlde iken yakaladı. Bundan Allah'a sığınırız. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın âyetleri hakkında kendilerine gelen bir delîl olmaksızın tartışanlar var ya, onların göğüslerinde ancak kendisine asla ulaşamayacakları bir kibir vardır. Sen Allah'a sığın. Şüphesiz O Semî'dir, Basîr'dir." (Ğâfir, 56)

7- Bu akılsız Allah düşmanını bu hadisi reddetmeye, imamlara ve ilim ehline muhâlefet etmeye ve dinden sıyrılıp çıkmaya sevk eden şey inatçılığı ve "falanca" desinler diye büyüklenmesidir. Kibirden, nifaktan ve dinde aşırıya gitmekten Allah'a sığınırız.

8- Allah size ikramda bulunsun. Bizi size yazmaya sevk eden şey, beldenizde Mücâhid *(rahimehullah)*'ın hadîsinin reddedilmesi ve insanların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haklarında "Sizin en hayırlınız benim içerisinde gönderildiğim nesil, sonra onlardan sonra gelenlerdir"[561] buyurarak şehâdette bulunduğu kimselere muhâlefet etmeleridir. Kalplerinde

---

[561] Buhârî (2652) ve Müslim (6568) rivâyet etmiştir.

eğrilik bulunan münâfıklar mülhidlerin sözüne ve saptırıcıların bidatine meyletmişlerdir. Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve şüphesiz biz O'na döneceğiz.

9- Bunlar hakkında uygulanacak tek şey bulundukları beldeden sürülmeleridir. Tıpkı bidatçi arkadaşlarının camiden uzaklaştırıldığı, kovulduğu ve camiye girmeye hiçbir yol bulamadığı gibi... Bu Allah'ın tevfiki ve lütfu ile sultânın *-Allah onu desteklesin-* onu bundan men etmesiyle, onun aklının yitik olduğunu ve evinden çıkmayacağını ilan etmesiyle oldu. Çocuklar her vakitte onun adını söyleyip bağırırlar. Bu; bidat, hevâ ve dalâlet ehline Allah *(Azze ve celle)* için azdır.

Allah bizi ve sizi saptırıcı fitnelerden korusun. Bizi ve sizi lütfuyla ve kudretiyle saptırıcı hevâlardan selâmette kılsın. Bizi ve sizi; Sünnet, cemâat ve Şeyh Ebû Abdullah'a ittibâ üzere sâbit kılsın. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun. Artık şu Tirmizî'nin adı anılmaz oldu, esâmesi okunmaz hâle geldi. Onun yaptığı laf kalabalığı yapmaktan ve bâtıla dalmaktan başka bir şey değildi.

10- Allah sizi nerede durdurduysa orada durun. Hakkında düşünmek ile yükümlü tutulmadığınız şeylerle ilgilenmeyin. Allah'ın üzerinizden kaldırdığı şeyleri üzerinizden atın. Allah'ın âyetlerini alay konusu edinmeyin. Kim bu konulardan herhangi biri hakkında konuşursa dîniyle oynamış, nefsi için gayret etmiş ve Allah'ın ibâdet olarak belirlemediği bir şeyi yüklenmiş olur. Allah mahlûkâtı edeplendirmiştir, hem de çok güzel edeplendirmiştir. Onlara doğruyu göstermiştir, hem de en güzel şekilde göstermiştir. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

> *"Ve bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun. Başka yollara uymayın, sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O sakınırsınız diye size bunu tavsiye ediyor." (En'âm, 153)*

Şu hâlde -ey Allah'ın kulları- Allah'tan korkun ve O'nun tavsiyesini dinleyin. Bu konuda konuşmaktan sakının. Zira bu konuda konuşmak sizden önce kimsenin bulaşmadığı bir bidat ve dalâlettir. Bunu sizden önce kimse ağzına almamıştır. Siz kendinizden öncekilerin sapık olduğunu ve kendinizin doğru yolu bulduğunu mu zannediyorsunuz? Heyhât!

11- İlim ehline ve Allah'ı bilen kimselere, bir câhil cehâletiyle ne zaman bir şey söylese ona cevap vermeleri, onunla tartışmaları ve münâza-

ra etmeleri, böylece günâhında ona ortak olmaları ve onun içerisinde yüz-düğü hata denizine dalmaları yaraşmaz.

Eğer Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* Sabîğ ile münâzara etmek, onunla münâzara etsinler, tartışsınlar ve ona hakkı beyân etsinler diye Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını toplamak isteseydi şüphesiz bunu yapardı.[562] Fakat o Sabîğ'in cehâletini silip attı, onu acıtacak şekilde dövdü, ona değnek vurup sürdü. Onu insanların arasında tükürüğünü yutamaz ve kalbi üzüntüden parçalanır hâlde bıraktı. Kovuldu ve sürüldü. İnsanlar kendisiyle konuşmuyor ve kendisiyle oturmuyordu. Ömer onu hüccetle ve düşünceyle tedâvi etmedi. Onu taşların üzerinde boğazını tutup tükürüğünü yutamaz hâlde bıraktı. İnsanlara onunla konuşmayı ve otur-mayı yasakladı. İşte Allah'ın dininde O'nun izin vermediği şeyi teşrî eden her bir kimsenin hükmü budur. Onun bidat ve dalâlet üzere olduğunun duyurulması, insanların ondan sakındırılması, onunla konuşmanın ve oturmanın yasaklanmasıdır.

12- İlimle doğru yolu arayın, âlimlere değer verin, onların nasîhatini kabul edin. Bilin ki câhil kimse cehâletini ortadan kaldıracak, kendisini -Allah kabul etme lütfunda bulunursa- doğru söze ve amele yönlendirecek bir âlim bulduğu sürece asla hayırdan mahrum kalmaz. Câhil cehâletiyle konuştuğu, insanların da ona ilmiyle cevap verecek bir âlim bulamadıkları zaman insanların salâhından ümit kesilir. Rabbimiz Rahmân onların söylediklerine karşı kendisinden yardım istenendir.

13- Şu hâlde Allah'tan korkun, Allah'tan korkun ey Sünnet ve Cemaat Ehli'nden kardeşler! Hem nefisleriniz husûsunda hem de dinleriniz husû-sunda selâmette ve âfiyette olmayı isteyin. İşte sizin etleriniz ve kanları-nız... Allah *(Azze ve celle)*'nin yasakladığı cedele bulaşmayın ve Allah'ın âyetleri hakkında konuşmayın. Nitekim bu yasağı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de te'kîd etmiş, insanları bunlardan sakındırmıştır. O'ndan sonra gelen hidâyet önderleri; Allah'ın kendilerini nebîsine arkadaş olmaları için seçtiği, nebîsini de kendileri için seçtiği Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı, aynı şekilde her asırda ve her zamanda onlara güzellikle tâbî olan kimseler de din husûsunda cidâle girmeyi ve tartışmayı yasaklamışlardır. İnsanları bundan en sert şekilde sakındırmışlardır. Bu hususta onların

---

[562] Ömer (ra)'ın Sabîğ ile kıssası meşhurdur. Bu kıssayı ileride geleceği üzere İbn Batta (rh)'ın itikâdında tahriç ettim.

sonuncusu Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel *-Allah ondan râzı olsun ve onu râzı etsin-* olmuştur. O zamanındaki kimseler arasında bu konuda en sert konuşan ve en sert görüşe sâhip olan kimse idi. İnsanları bu konuda sıkıştırma ve onlara nasihat etme hususunda en öndeydi. Bu uğurda bolluk ve darlık fitnelerinde, sıkıntıda ve rahatlıkta, demirler kendisini sıkar hâlde geçirdiği uzun zindan döneminden sonra sert bir şekilde dövüldüğü zaman belâya sabretti. Allah için canını ortaya koydu. Hayâtını onun ehline cömertçe verdi. Ölümü cezaların en ağırına tercih etti. Allah *(Azze ve celle)*'nin âlimlere vâcip kıldığı şeyi, yani O'nun emrini yerine getirme pâyesini elde etme karşılığında, ayrıca insanlara olan merhametinden ve şefkatinden dolayı ölüme râzı oldu. Dünyâdaki büyük belâlar karşısında kendisini sabra zorladı. Bütün insanlar onun başına gelen musîbete ya da onun bir kısmına dayanmaktan aciz kaldıkları zaman o hep Allah için musîbetlere tahammül etti. Yolun yokuş ve sert olmasına rağmen sabırla hakkın yularını eline aldı. Tek başınaydı. Doğruluk yularına dişleriyle ısırırcasına tutunmuştu. Esenliğe Sünnet'i terk etmeden ulaşamayan esenlik sevdâlılarına esenliği bırakmakta cömert davrandı.

Kimsesizlikle dost, yalnızlıkla arkadaş oldu. Hakka sımsıkı sarılarak yürüdüğü yolda hiç sağa sola sapmadan ilerledi. Dost, arkadaş ve enîs olarak hakka râzı oldu. Kendisine muhâlefet edenlerin muhâlefeti ve kendisine düşmanlık besleyenlerin düşmanlığı onu yolundan döndürmedi. Allah yolunda kınayanın kınamasından çekinmedi. Sabırsızlık gösterip caymadı. Açgözlülük onun ayağını kaydıramadı. Hiçbir korku onu eğriltmedi. Sonunda hakkın yularını sabırla tutmasının sonucunda insanlar arasındaki bâtılı söküp attı.

Allah için çoğu çok görmedi. Kendi nefsinden ise aza râzı olmadı. Sabretti, ecrini Allah'tan umdu, hep ilerledi, asla geri dönmedi. Hidâyet ilmine onu bir an olsun terk etmeksizin sarıldı. Sonunda hakkın kıvılcımını çaktı da Ehli Sünnet onunla aydınlandı ve onu takip etti. Yine o bidatlerin üzerindeki örtüyü kaldırdı ve bidat ehlinden sakındırdı. İlim ehlinden hiç kimse onun sözünden başkasını söylemedi. Sonunda isteyerek veya istemeyerek onun sözüne döndüler ve çıktıkları kapıdan girdiler. Kendisinden yüz çevirdikleri hakka geri geldiler. Allah'ın ona kendilerinden ayrı olarak verdiği fazîleti itiraf ettiler. Onun dediğini kabul ettiler. Aralarında Allah'tan en çok korkan, O'nun yarattıklarını en çok düşünen, kurtuluş yolunu gös-

terme ve helâk yollarından sakındırma hususunda en ileride bulunan kimse olması sebebiyle onun sözünü dinleyip ona itaat ettiler.

14- İnsanlar onun ışığıyla kuşatılmışken, o insanlara hakkı anlatıyor ve körüğün demirin kirini attığı gibi bâtılı onlardan savıyor iken, birden ona Allah *(Azze ve celle)* tarafından kendisinden önceki Allah dostlarına ve O'nun taat ehli kullarına da gelen şey geldi. Allah onun canını aldı ve onu katında bulunanlara taşıdı. Bundan sonra yol gösterenler yollarını şaşırdı, câhiller hata sekerâtında ne yapacaklarını bilmez hâlde kalakaldılar.

Onun arkasından -*Allah ona rahmet etsin*- kendisini onun yerine koyan, böylece onun görüşlerini ayakta tutmaya ve Ehli Sünnet'i savunmaya çalışan, bidat ehline sert olan, onun gittiği yoldan sapmayan, açgözlünün tamahıyla kirlenmeyen, tek başınalığa alışkın olan, yalnız bulunan, sabreden, ecrini Allah'tan bekleyen, bidat ehline karşı açık olan, Ehli Sünnet'e merhamet gösteren, ondan başkasına meyleden kimsenin meylinden dolayı korkuya kapılmayan bir kimse geldi. Hiçbir beklenti onu birinin kapısına götürmedi. Hayırda ve şerde sabretti. Allah'ın kendisi üzerindeki lütuflarına, ashâbının kendisinin yanından ayrılmamasına güvendi. Bidat ehlini yok eden, vera ehlini seven bir kimseydi. Allah Ebû Bekr el-Merrûzî'ye rahmet etsin, onu bağışlasın ve ondan râzı olsun.

Arkadaşına (Ahmed b. Hanbel'e) vefâkar ve ashabına merhametli idi. Gözler onun gibisini görmemişti. Allah o arkadaşı ve hocayı hayırla mükâfâtlandırsın. Şu hâlde siz, Allah *(Azze ve celle)* Ebû Abdullah *(rahimehullah)*'ın ve Ebû Bekr el-Merrûzî'nin canlarını ne üzere almışsa ondan ayrılmayın. Zira o apaçık dindir. Şu adamların ortaya attığı her yenilik ise bidat ve dalâlettir. Hep birlikte Allah'ın ipine yapışın ve fırkalara bölünmeyin. Allah'ın üzerinizdeki nimetini anın.

15- Aman! Sünnet'ten ayrılmayın, bidatleri ve bidatçileri terk edin. Bu bidatçi Tirmizî daha önce bizim beldemizde de sizin beldenizde ortaya çıktığını işittiğimiz şeyi ortaya atmıştı. Fakat bu şey silinip gitti. Allah onu da, onun ehlini de, onu dile getireni de ortadan kaldırdı. Artık o insanlar arasında değildir. Aklı yitmiştir. Allah onu da, onun taraftarlarını da rezil etmiştir. Ebû Bekr *(rahimehullah)*'ın hayatta olduğu dönemde şeyhlere, Bağdât'ın, Kûfe'nin ve başka beldelerin muhaddislerine bu adam hakkında sorulmuştu da onların hepsi istisnâsız bu adamı inkâr etmiş ve onun görüşünü reddetmişti. Onun görüşünü vâkıf olmanız için size yazdık.

16- Abbâs b. Muhammed ed-Dûrî kendisine bu adam ve onun Mücâhid hadisini reddetmesi hakkında sordukları zaman, Mücâhid hadisini reddeden bu Tirmizî'yi bir kere olsun bir muhaddisin yanında görmediğini, ilim talep ettiğini bilmediğini ve bu hadisi ancak bidatçi bir cehmînin inkâr edeceğini söyledi. Sonra şöyle devam etti:

Allah'tan bizi onun bidatinden ve dalâletinden âfiyette kılmasını niyâz ederiz. Bu adamın ortaya attığı bidat ve dalâlet ne büyüktür! O içerisinde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîleti bulunan bir hadisi hedef almış, onu ortadan kaldırmak istemiş ve onu rivâyet edenler hakkında konuşmuştur. Fakat Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden bir tâife dâimâ hak üzere bulunacaktır. Onlara düşmanlık edenler onlara zarar veremeyecektir."[563]

Biz sizi bu adamın ve bu adamın söylediğini söyleyenlerin sözünü dinlemekten ve herhangi bir hususta onları tasdîk etmekten sakındırıyoruz. Zira bizim nezdimizde sünnet, bu hadîsin ve Cehmiyye'nin reddettiği buna benzer hadislerin zikrini ihyâ etmektir.

17- Bu hadisi bana Muhriz b. Avn tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır" (İsrâ, 79)* buyruğu hakkında "Onu Arş'a oturtur" demiştir. Bu hadisi hocalarımızın birçoğundan işittim. Bunu reddeden kimseyi görmedim.

18- Ebû Bekr İbn İshâk es-Sâğânî dedi ki: Bizden öncekilerden ve asrımızda bulunanlardan hangi ilim ehlini biliyorsam mutlaka Tirmizî'nin ortaya attığı yeniliğe, yani Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da Mücâhid'den rivâyet ettiği hadisi reddetmeye karşı çıkmıştır. Bu hadiste Mücâhid *'Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır'* buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir. O (yani Tirmizî) bizim nezdimizde cehmîdir. Terk edilir. Ondan sakındırıyoruz. Bunu bize Hârûn b. Ma'rûf da tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten

---

563 İbn Ebî Âsım "el-Âhâdu ve'l Mesânî"de (2785) ve et-Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebîr"inde (8/145) Ebû Umâme (ra)'tan buna yakın bir lafızla rivâyet etmiştir. Buhârî de (3711) el-Muğîre b. Şu'be (ra)'tan rivâyet etmiş, şöyle demiştir: Nebî (sas) buyurdu ki: "Ümmetimden bir tâife dâimâ üstün olacaktır. Tâ ki üstün oldukları esnâda Allah'ın emri kendilerine gelene kadar..." Müslim de (312) benzerini rivâyet etmiştir.

rivâyet ettiğine göre Mücâhid *'Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır'* buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir.

Abdullah b. Selâm'dan da "O'nu Rab azze ve celle'nin Kürsî'sine oturtur" dediği rivâyet edilmiştir.

Cerîrî'ye "O Rabb'in Kürsî'sinde olduğu zaman O'nunla birlikte olur?" denildiği zaman o "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden şeydir" demiştir.

Seksen küsur sene yaşadım. Mücâhid hadisini bir cehmîden başkasının reddettiğini bilmiyorum. Büyük şehirlerdeki imamlar onu aktardılar. Âlimler onu yüz elli küsur yıldır kabûl ile karşıladılar. Bundan sonra; Ben bu Tirmizî'yi bilmiyorum. Onu bir muhaddisin yanında gördüğümü de hatırlamıyorum. Allah size rahmet etsin, Sünnet'e sımsıkı yapışın ve ona ittibâ edin.

19- Ebû Bekr Yahyâ b. Ebî Tâlib dedi ki: Ben bu acem cehmîyi tanımıyorum. Onu bir muhaddisin yanında da kardeşlerimizden birinin yanında da görmedik. Mücâhid'in "Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i Arş'a oturtacaktır" hadisini reddeden birini de bilmiyorum. Bunu bir topluluk Fudayl'dan, o Leys'ten, o da Mücâhid'den rivâyet etmiştir. Sika muhaddisler bunu râvilerinden almışlar ve şâhitlerin huzûrunda tahdis etmişlerdir. Bunu reddetmemişler, ondan dolayı duydukları mutlulukla onu kabul etmişlerdir. Şöyle bir bakıyorum da yetmiş seneden beri aklım eriyor ve vallahi bir kimsenin onu reddettiğini bilmiyorum. Onu ancak şeyhlerimizin ve imamlarımızın üzerinde bulundukları şeyin hilâfına davet eden bidatçi ve habis cehmîler reddeder. Allah onların cezâsını bir an önce versin ve onları yanımızdan uzaklaştırsın. Zira onlar kendileriyle imtihan olunan kimse için birer imtihandır. Onun imtihanını bizden savan Allah'a hamd olsun. Bizim görüşümüz -*Allah'a hamd olsun ki*- şudur:

Biz Mücâhid hadisini kabul ederiz. Geldiği üzere onu söyleriz. Bu hadise ve Cehmiyye'nin muhâlefet ettiği; rü'yet, sıfat ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in O'na yaklaşması konularındaki diğer hadislere teslim oluruz. Bu acem Tirmizî, bana kendi el yazısıyla bir mektup yazmıştı. Ben de onu Ebû Bekr el-Merrûzî'ye verdim. O mektupta "Kim Mücâhid hadisini ağzına alırsa senevî bir cehmîdir" diye bir ifâde de geçiyordu. İslâm'a muhâlif yalancı yalan söyledi. Bunun üzerine (âlimler) ondan sakındırdılar.

Benim adıma, yazdığım şeyin hilâfını söyleyen kimsenin cehmî olduğunu duyurdular. Elimden gelseydi onu insanların karşısına çıkarırdım, onu teşhir etmek için onun başında nidâ ederdim ki insanlar onun İslâm'da ortaya attığı yenilikten sakınsınlar. İşte bu benim Allah *(Azze ve celle)*'nin huzûrunda dîn edindiğim dînimdir. Allah'tan bizi bunun üzerine yaşatıp bunun üzerine öldürmesini niyâz ederim.

20- Alî b. Dâvûd el-Kantarî dedi ki: Bundan sonra; Siz Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ın yolundan ayrılmayın. Zira o kendisinden sonrakiler için muttakîlerin imamıdır, kendisine muhâlefet edenlere bir darbedir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddederek Mücâhid'e ta'n eden bu Tirmizî bidatçinin tekidir. Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da Mücâhid'den rivâyet ettiğine göre o *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır"* buyruğu hakkında "O'nu kendisi ile birlikte Arş'a oturtur" demiştir. Bu hadisi ancak bir cehmî reddeder. Terk edilir ve onunla konuşulmaz. İnsanlar ondan ve bu fazîleti reddeden kimselerden sakındırılır. Ben bu Tirmizî'nin habîs bir cehmî olduğuna şehâdet ederim. Seksen dört sene hayat sürdüm de bu fazîleti cehmîden başkasının reddettiğini görmedim. Ben bu adamı tanımıyorum, onu bir muhaddisin yanında da hiç görmedim.

Ben bu adamın ortaya attığı şeylere; Mücâhid'e ta'n etmesine, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini, yani Allah'ın Muhammed'i Arş'a oturtacak olmasını reddetmesine, Mücâhid hadisini ağzına alan kimsenin senevî bir cehmî olduğunu ve müslümanların mezarlığına defnedilmeyeceğini söylemesine karşı çıkıyorum. Allah'ın düşmanı yalan söylemiştir! Onun söylediğini söyleyen herkes bizim nezdimizde cehmîdir. Terk edilir ve onunla konuşulmaz. İnsanlar ondan sakındırılır.

Âdem b. Ebî İyâs bana Şu'be b. el-Haccâc'dan tahdis etti, o da Ubeydullah b. İmrân'dan şöyle dediğini rivâyet etti: Mücâhid'i şöyle derken işittim: Kendisine hizmet etmek için İbn Ömer'in yanında bulundum fakat o bana hizmet ediyordu." Böyle bir kimsenin hadîsi reddedilir mi? Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "İnsanların en hayırlısı benim kendileri içerisinde gönderildiğim nesildir, sonra onlardan sonra gelenlerdir" buyurmuşken?[564] Görüldüğü üzere Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mücâhid *(rahimehullah)* hakkında önceden şehâdette bulunmuştur.

---

[564] Tahrîci 8. maddede geçmişti.

21- İbrâhîm el-Harbî dedi ki: Bizim bildiğimiz, söylediğimiz ve zâhib olduğumuz şey, Mücâhid'e ta'n eden ve onu hata ile itham eden kimse için dayaktan ve hapisten başka yolun olmadığıdır. Bize Hârûn b. Ma'rûf tahdis etti. Onun İbn Fudayl'dan, onun da Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid *'Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır'* buyruğu hakkında 'Onu Arş'a oturtur' demiştir. Ben O'nun Allah tebâreke ve teâlâ katındaki derecesinin bundan daha fazla olmasını umarım. Kim Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Arş'a oturması hususunda ve diğer hususlarda Mücâhid'in söylediğini reddederse yalan söylemiş olur. Mücâhid hadisini inkâr eden bu Tirmizî'yi ne hadis hususunda ne de başka bir hususta gördüğümü hatırlamıyorum.

22- Ebû Dâvûd es-Sicistânî dedi ki; Benim görüşüm, Leys'in Mücâhid'den rivâyet ettiği "O'nu Arş'a oturtur" hadisini reddeden kim varsa ondan uzaklaşılması ve hakka dönene kadar insanların ondan sakındırılmasıdır. Sünnet ile birlikte anılanlardan herhangi birinin bu hadis hakkında olumsuz bir şekilde konuşacağını sanmıyorum. Şu kadar var ki biz Cehmiyye'nin bu hadisi Arş'ı isbât etmesi cihetinden dolayı inkâr ettiğini biliyoruz. Zira onlar Arş'ı inkâr etmekte ve "Arş azamettir" demektedirler. Bununla birlikte onlar bu hadisteki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîleti kısmını inkâr etmemişlerdir. Ayrıca bu Tirmizî tanımadığım bir adamdır. Ashâbımızdan yanımda bulunanların da onu (ilim) talep ederken görmediklerini söylerlerken işittim. Ben de onu(n ilim talep ettiğini) bilmiyorum.

Mücâhid'in İbn Abbâs'ın yanındayken Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı nezdinde büyük bir değeri vardı. İbn Ömer ondan ilim almak için yolculuk ederdi. Allah'tan, bizi ve sizi Sünnet'ten ayrılmamaya, selef-i sâlihînin ve Ebû Abdullah *(radıyallahu anh)*'ın yolundan gitmeye muvaffak kılarak lütufta bulunmasını niyâz ederim. Zira o (Ebû Abdullah) sonradan çıkan bu işleri kendisine uyan kimseye yeterli gelecek şekilde açıklığa kavuşturmuştur.

23- Muhammed b. İsmâîl es-Sülemî dedi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah *(Azze ve celle)* tarafından Mücâhid hadisinde geçen bu makâma hak kazanmadığını iddia eden herkes bizim nezdimizde cehmîdir. Şüphesiz bu, müslümanların başındaki bir musîbettir: Bir kimse Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in adını ağzına almakta, buna karşılık onlardan hiç kimse onun karşısına çıkmamaktadır!

Ebû Bekr el-Merrûzî *(rahimehullah)* bu hususta gayret etmiş olmasaydı hem bizim başımıza hem de bu sapık ve saptırıcı adamı kendi hâline bırakan kimselerin başına bir cezânın inmesi işten bile değildi. Zira bu adam Cehmiyye'nin en şerlilerindendir. Konuştuğu söze bakmaz.

Bu adam "Bu Âlemlerin Rabbi'nin Arş'ı değildir, tıpkı Belkıs'ın arşı/tahtı gibi bir arştır, arşlardan bir arştır" demiştir. İnsanların tahtını Rahmân *(Azze ve celle)*'nin Arş'ına benzetmiştir. Bunu yaparken Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddetmekten çekinmemiştir. Bu adamın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra gelenler husûsunda ne yapması beklenir ki?

Bu adamın cehmî olduğu husûsunda hiçbir şüphe yoktur. Elimizden; duâ etmekten, ondan sakındırmaktan, onun durumunu beyân etmekten, Mücâhid'i ve Mücâhid'in *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır"* buyruğu hakkındaki "O'nu Arş'a oturtur" sözünü kabul edenleri tekfir ederek onu destekleyen ya da onu destekleyenlere meyleden kimselere düşmanlık göstermekten başka bir şey gelmiyor. Bu adam "Bu küfürdür, kim bunu söylerse kâfirdir" demiştir. Onu bunu söylerken işittim.

24- Ebu'l Abbâs Hârûn b. el-Abbâs el-Hâşimî dedi ki: Mücâhid hadisini reddeden kimse benim nezdimde cehmîdir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddeden kimse benim nezdimde zındıktır. Tevbeye davet edilmeden öldürülür! Zira Allah *(Azze ve celle)* O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün nebîlere üstün kılmıştır. Selâm onların üzerine olsun. Allah *(Azze ve celle)*'den "Ben ne zaman anılırsam mutlaka sen de benimle birlikte anılırsın" buyurduğu rivâyet edilmiştir.[565]

O'nun *"Le'amruk/Ömrüne yemin olsun ki..." (Hicr, 72)* buyruğu hakkında da (İbn Abbâs) "Hayâtına yemin olsun ki..." demiştir.[566] Yine rivâyet edildiğine göre O *"Ey Muhammed, sen olmasaydın Âdem'i yaratmazdım"*

---

[565] İbn Cerîr "et-Tefsîr"de (30/235), İbn Ebî Hâtim "et-Tefsîr"de (19393), İbn Hibbân "Sahîh"inde (3382), Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (2/522, 406) ve el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (951, 952) rivâyet etmiştir. İsnâdında Derrâc vardır. Bu zât Derrâc b. Sem'ân Ebu's Semh'tir. O hadisi Ebu'l Heysem'den -ki o Süleymân b. el-Leysî'dir- rivâyet etmiştir.

Ahmed "Derrâc'ın Ebu'l Heysem-Ebû Saîd kanalıyla rivâyet ettiği hadislerde zayıflık vardır" demiştir. "Tehzîbu'l Kemâl"e (8/477) ve İbn Adiy'in "el-Kemâl"ine (3/112) bakınız.

[566] Taberî "Tefsîr"inde (14/44), Taberânî "el-Evsat"ta (2380), Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (2754) Ebu'l Cevzâ-İbn Abbâs (rhma) kanalıyla rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (7/46) "Bunu Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir, isnâdı ceyyiddir" demiştir.

buyurmuştur.[567] Şu hâlde Mücâhid hadisini reddetmekten sakının! Bana ulaştığına göre o *-Allah onu rezil etsin-* Allah *(Azze ve celle)*'nin indiğini de inkâr ediyormuş. Kim Mücâhid hadisini reddederse onunla konuşulmaz ve cenâze namazı kılınmaz.

25- Ebû Alî İsmâîl b. İbrâhîm el-Hâşimî dedi ki: Tirmizî olarak bilinen bu adam bizim nezdimizde bidatçi bir cehmîdir. Kim Mücâhid hadisini reddederse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddetmiş olur. Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddeden kimse de bizim nezdimizde kâfirdir, İslâm'dan irtidâd etmiştir. Bana ondan bir mektup ulaştı ve içerisinde şunlar yazıyordu: "Arş serîrdir/tahttır. Tıpkı Belkıs'ın tahtı, Sebe'nin tahtı, Yûsuf'un tahtı ve İblîs'in tahtı gibi..."

Ben de buna ve onun diğer sözlerine karşı çıktım. Müslüman âlimler de ona en sert şekilde karşı çıktılar. Biz Mücâhid'in "O'nu Arş'ın üzerine oturtur" hadisini Allah *(Azze ve celle)*'nin huzurunda din ediniyoruz. Bunu reddeden kimse bizim nezdimizde cehmî bir kâfirdir. Bana onun "Hâşimîler de benimle birlikte benim görüşüm üzereler" dediği ulaştı. Allah rezil edesice yalan söylemiş. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini reddeden hiçbir hâşimî yoktur. Çünkü bu kendisinin medâr-ı iftihârıdır, kendisinin lehinedir. Hâşimîlerden böyle yapan kimsenin kontrol edilmesi ve durumunun gözden geçirilmesi gerekir. Bu adamı tanımıyorum ve onu bildiğim bir yerde hiç görmedim. O, Medîne'de Sâlih b. Alî el-Hâşimî'nin yanındaydı. Sâlih onu kendisine yaklaştırdı. Sonra onda Allah'a bir düşmanlık görüldü ki Sâlih bundan dolayı onu uzun bir süre hapsetti. Bu düşmanlık, onun gerek bu hadisi gerekse dil uzattığı diğer hadisleri reddetmesi idi. Bu hususta kitaplar yazdı. Ebû Müslim'in bey'atinin Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'ın bey'atinden daha sahîh olduğunu söyledi. Ebû Tâlib âilesi için, onlara yakınlaşmak amacıyla, içerisinde Alevîlerin devletin başında olmaya Ebû Bekr es-Sıddık'tan daha lâyık olduklarını söz konusu ettiği bir kitap kaleme aldı. Sâlih b. Alî *(radıyallahu anh)* onu hapsettiği zaman onun üzerine gitmek istedi. Tâ ki oğlum bir gece yarısı onu çıkarana kadar... Sâlih b. Alî'yi bütün bunları zikrederken ve onu kötülerken işittim. Onun sözünü işiten kimsenin tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan

---

[567] Hâkim (4228) Ömer (ra)'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Hallâl "es-Sünne"de (316) ve Hâkim (4227) İbn Abbâs (rhma)'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî bu hadisin mevzû/uydurma olduğuna hükmetmiştir.

korkması, insanları ondan sakındırması ve onun içerisinde bulunduğu durumu görmesi gerekir.

26- Muhammed b. İmrân el-Fârisî ez-Zâhid dedi ki: Ne teslîmiyet ehli müslümanlar arasında, ne sâdık müminler arasında, ne derin anlayış sâhibi âlimler arasında, ne ibâdet ehli ârifler arasında, ne de dalâlet ehli bidatçiler arasında; dininde ya da bidatinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ta'n etmeyi ve Allah'ın yalnızca ona verdiği bir fazîleti reddetmeyi câiz gören bir kimsenin olacağını zannetmiyorum. Nitekim Allah O'na, ölmeden önce daha hayattayken kendisini ziyâret etme ayrıcalığını da bahşetmiştir, bunu bütün mahlûkâtın kulağına işittirmiş, şöyle buyurmuştur: *"Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya yürüten (Allah) bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!" (İsrâ, 1)* Sonra melek onu göklerde ve yerde bulunanların ilminin sona erdiği yere kadar yürüttü. Nitekim O *"Gerçekten o onu başka bir inişte de, Sidretu'l Müntehâ'nın yanında görmüştü" (Necm, 13-14)* buyurmuştur. Âdem *(aleyhisselam)*'ın çocuklarından ayrı olarak bilhassa meleklerin ilmi orada sona eriyordu. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* âdemoğullarını kendileriyle meşgûl edip onları Melekût-i A'lâ hakkında düşünmekten alıkoymuştur. O *"...nefislerinizde de, hâlâ görmüyor musunuz?" (Zâriyât, 21)* buyurmuştur.

Bana Hârûn b. Ma'rûf tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Fudayl tahdis etti. Onun Leys'ten rivâyet ettiğine göre Mücâhid Allah tebâreke ve teâlâ'nın *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır"* buyruğu hakkında "O'nu Arş'a oturtur" demiştir.

Bana ulaştığa göre câhillerden aklı yitik bir kimse bunu inkâr ediyormuş. Onun bunu inkâr etmesi üzerinde düşündüm de; eğer o Mücâhid'i hedef alıyorsa İbn Abbâs'ı hedef alıyor demektir, İbn Abbâs'ı hedef alıyorsa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i reddediyor demektir, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i reddediyorsa da Allah'a kâfir olmuştur.

27- Ben Allah'tan, kendisinin her bir ismi hakkı için, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir hakkını inkâr eden, O'nun bir fazîletini reddeden ya da O'nun fazîletinden herhangi bir şeyi eksilten kimseyi O'nun şefaatine ulaştırmamasını, O'nun zümresi içerisinde haşretmemesini, tıpkı kitabında Cehmiyye'ye onlardan perdeleneceğini vaadedip *"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir; sonra onlar mutlaka cehenneme girecekler-*

dir; sonra 'işte bu yalanladığınız şeydir' denecektir" (Mutaffifin, 15-17) buyurduğu üzere ondan perdelenmesini niyâz ediyorum.

Diğer taraftan O müminlere kendi katında doğruluk makâmında oturmayı, kendisinin yüzüne baktıkları zaman yüzlerinde meydana gelecek parlaklıkla, kendisine sevgi ile, O'nun katında oturma ve ebedîlik yurdunda O'nun yakınında olma iştiyâkı ile ibâdet ettikleri zaman kalplerinde meydana gelecek sürûr ile birlikte kendisinin yüzüne bakmayı vadetmiştir.

28- Hayret ki ne hayret! Hristiyanlar hâlimize gülmektedir: Rubûbiyeti çağrıştıran bütün fazîletleri Îsâ *(aleyhisselam)*'a veriyoruz. Onun ölüleri dirilttiğini, anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştirdiğini ve bunların yalnızca onda bulunduğunu kabul ediyoruz. Bunları Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabını tasdîk ederek rızâ ile Îsâ'ya teslim ediyoruz. Sonra biz ümmetlere karşı Nebîmizin bütün nebîlerden üstün olmasıyla iftihar ederken şu aklı yitik adam çıkıp Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir fazîletini reddediyor!

29- Müslümanların Makâm-ı Mahmûd'un şefaat olduğunu söylemelerine gelince biz bunu reddetmiyoruz ki cehâletinde ona ortak olalım. Bilakis Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah *(Azze ve celle)*'nin kendisine kendisine izin vereceği bir vakitte şefaat ettireceği, kendisine dilediği şekilde ikrâmda bulunacağı ve böylece (Allah'ın) velîlerinin ve nebîlerinin kendisinin saygınlığını ve fazîletini bileceği hususunda doğru söylemiştir.

30- Aklı yitik adamın kalbi dar gelmiş, ilmin manalarını içine alamamıştır. Bundan dolayı hüsnüniyet ve (selefe) ittibâ ile Kitâb'ın manalarına muttalî olamamıştır. Allah tebâreke ve teâlâ *"Bu onların konuşamayacakları gündür" (Mürselât, 35)* buyurmuştur. İşte o an cehennemin alevleneceği ve akılların başlardan gideceği andır. Öyle ki resûller bile cehennem alevlendiği zaman içerisinde bulundukları şiddetli meşakkatten dolayı arkalarını dönüp gideceklerdir. Sonra Allah tebâreke ve teâlâ *"Size ne cevap verildi?"* buyuracak, *onlar da "Bizim bir bilgimiz yoktur" diyeceklerdir. (Mâide, 109)* Sonra onlar üzerine bir zaman gelecektir ki o zamanda sağlam akıllarla şehâdette bulunacaklardır. O'nun *"...ve şâhidlerin ayağa kalktığı günde" (Ğâfir, 51)* buyruğunu ve *"Sonra siz kıyâmet günü mutlaka Rabbinizin katında davalaşacaksınız" (Zümer, 31)* buyruğunu işitmedin mi?

Tıpkı bunun gibi culûs/oturma bir vakitte, şefaat başka bir vakitte olacaktır. Fakat bu câhil Allah *(Azze ve celle)*'nin O'nu Arş'a oturtamayacağını iddia etmekte ya da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah tarafından bunu hak etmediğini söylemektedir.

31- Allah O'nun hayâtına yemin etmişken, *"Ömrüne yemin olsun ki onlar sarhoşlukları içerisinde bocalıyorlardı" (Hicr, 72)* buyurmuşken bu nasıl olabilir? Bunun (yani amruke/ömrün kelimesinin) manası "hayâtın"dır. Nitekim "Yaşamına yemin olsun/ve-ayşike" de denir.

32- Bu nasıl olabilir ki? O, Ya'kûb'u hüznü içerisinde seksen sene bırakmış ve onun üzüntüsünü sormamıştır. *"Üzüntüsünü içine atar olduğu hâlde üzüntüden gözlerine ak düştü" (Yûsuf, 84)* buyurmuştur. Fakat Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisini inkâr edenler sebebiyle üzüldüğü zaman O'na *"Onlar için üzülme" (Neml, 70)* buyruğunu indirmiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: *"Gerçekten Biz onların söylediklerinin seni üzdüğünü biliyoruz. Onlar seni yalanlamıyorlar. Fakat zâlimler ancak Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar."* Yani, yalanlanan sen değilsin, Benim.

33- O gerçekten Allah *(Azze ve celle)* katında şu dereceye ulaşmıştır: Ümmü Seleme ya da Zeyneb ile zifâfa girdiği zaman ashâbından zayıf kimseleri çağırmış ve onlara düğün yemeği yedirmiştir. Sonra onlar konuşmak için oturmuşlardır. Allah *(Azze ve celle)* de O'nun ehliyle yalnız kalmak istediğini bilmiştir. Fakat hayâ ettiğinden dolayı bu durumu onlara söyleyememiştir. Bunun üzerine Allah *(Azze ve celle)* şu buyruğunu indirmiştir: *"Çağrıldığınız zaman girin. Yediğiniz zaman dağılın. Sohbet etmek için oturmayın. Şüphesiz bu Nebî'yi üzüyordu fakat o sizden çekiniyordu." (Ahzâb, 53)*[568]

34- Hanımları kendisinden dünyalık istediği zaman Allah onları onun adına azarlamış, şöyle buyurmuştur: *"Ey Nebî! Eşlerine de ki: Eğer dünyâ hayâtını ve zînetini istiyorsanız gelin de sizi (bazı dünyalıklarla) faydalandırayım, sonra da sizi güzelce serbest bırakayım." (Ahzâb, 28)*[569]

35- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öyle bir dereceye ulaşmıştır ki, müslümanlar O'na dinleri hususunda soru sorduklarında ya da müşrikler onu sözleriyle üzdüklerinde Allah *(Azze ve celle)* onun adına konuşuyordu. O'nun

---

[568] Buhârî (4791) ve Müslim (1428) Enes (ra)'tan Nebî (sas)'in Zeyneb binti Cahş'ı nikâhlaması bâbında rivâyet etmişlerdir.

[569] Buhârî (4785) ve Müslim (1475) Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir.

"Sana hayızdan sorarlar" (Bakara, 222), "Sana ganîmetlerden sorarlar" (Enfâl, 1), "Sana yetimlerden sorarlar" (Bakara, 220) buyruklarını, (birçok yerde) "Sana şundan sorarlar, senden şu konuda fetvâ isterler" dediğini, *"Sana ruhtan sorarlar" (İsrâ, 85)* ve *"Sana kıyâmetten sorarlar" (A'râf, 187)* buyurduğunu işitmedin mi? Bunların hepsinde onun adına cevâbı üzerine almıştır.

Vallahi kardeşlerim, câhilin ağzındaki söz reddedilse, o sözü söyleyen kimse bedbaht olduğu gibi reddeden kimse de bahtiyâr olur. Ben Allah *(Azze ve celle)*'den; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e karşı çıkan ya da O'nun bir hakkını inkâr eden ya da O'nun bir fazîletini reddeden ya da O'nun ve ashâbının fazîletlerinden herhangi bir şeyi eksilten kim varsa onu Rasulullah'ın şefaatine eriştirmemesini ve O'nun zümresi içerisinde haşretmemesini niyâz ediyorum.

Ben -inşâllah- Allah'ın nebîmizin fazîletleri arasından bizi kendisiyle fazîletli kıldığı şeyleri kendimden söylemiyorum. *"Arkadaşınız ne saptı ne de azdı; O hevâsından da konuşmaz" (Necm, 2-3)* buyruğundan dolayı Allah'a hamd olsun!

Kalplerimizi ittibâ sevgisiyle doldurduğundan dolayı Rabbimize hamd olsun.

Bidatler ortaya atıp saygınlığımızı yitirmediğimizden dolayı O'na hamd olsun. Vesselâm.

AHMED B. ÖMER B. SUREYC EL-KÂDÎ EŞ-ŞÂFİÎ'NİN (V. 306) İTİKÂDI

BU İTİKÂDDA;

ALLAH TEÂLÂ'NIN SIFATLARI İSBÂT EDİLMEKTE VE ONLARI TAHRİF ETMEK NEHYEDİLMEKTEDİR

صورة المخطوط

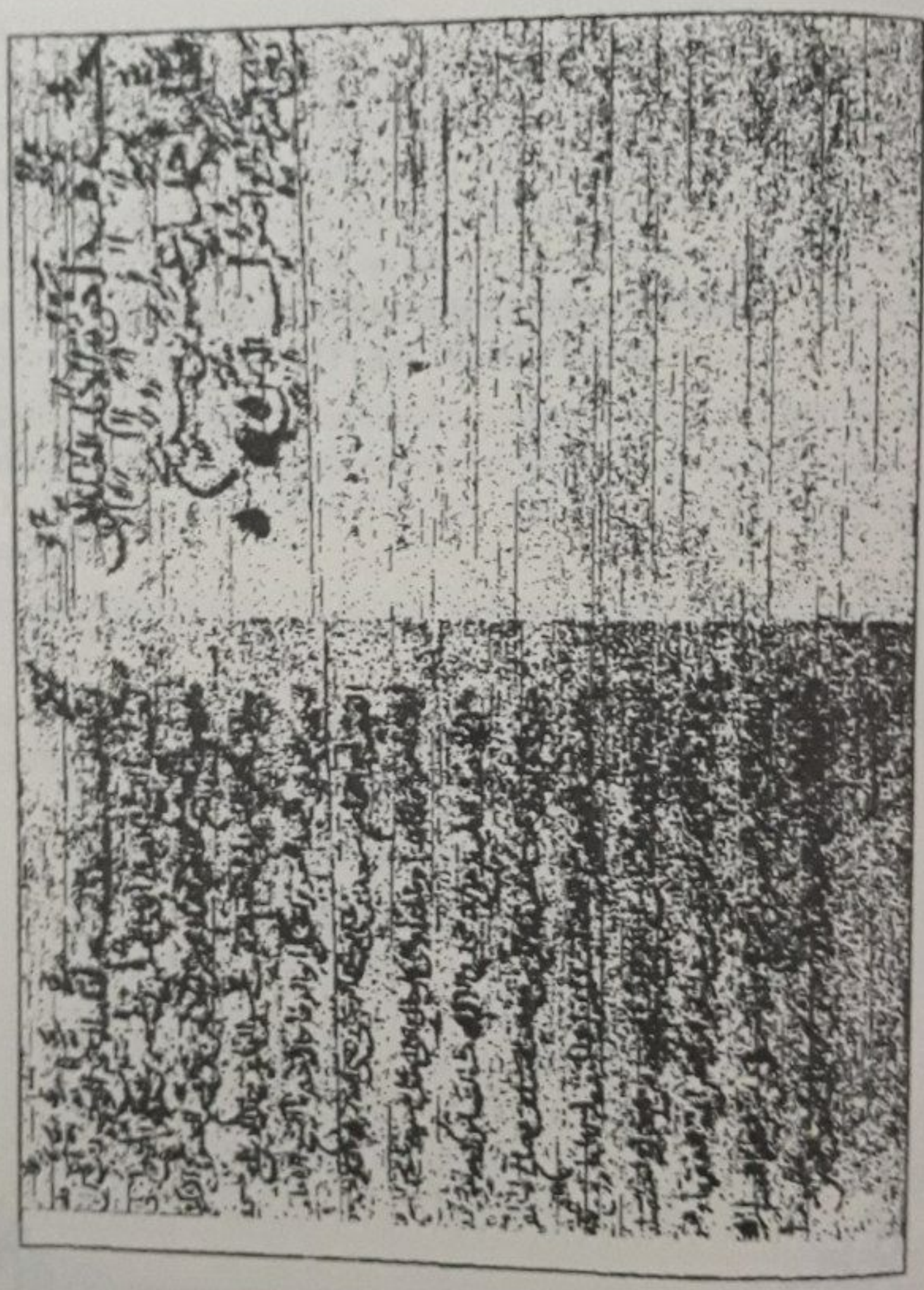

صورة الخطوط من اجتماع الجيوش

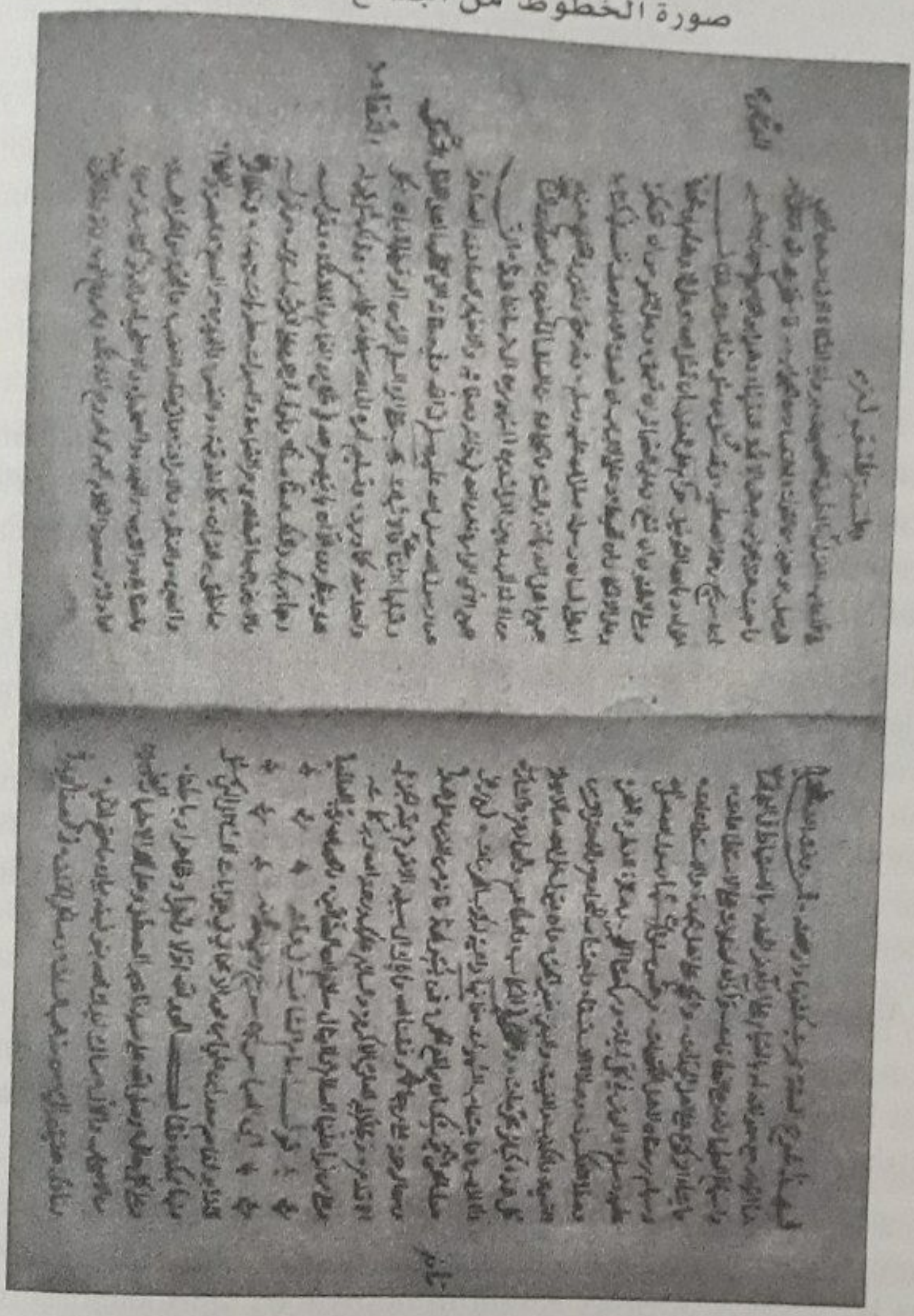

İsmi Ahmed b. Ömer b. Sureyc el-Bağdâdî el-Kâdî eş-Şâfiî'dir. Künyesi Ebu'l Abbâs'tır. İbn Sureyc olarak meşhûr olmuştur. İki yüz kırklı yıllarda doğmuştur. 306 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta onun hakkında "Zamanındaki şâfiîlerin imamı" demiştir. Zehebî de şöyle demiştir: "İmam, şeyhulislâm, Irakhların fakîhi... Süfyân b. Uyeyne'nin ve Vekî'nin ashâbının arasına katılmıştır... Müzenî'nin ashâbından Ebu'l Kâsım Osmân b. Beşşâr el-Enmâtî eş-Şâfiî'den fıkıh öğrenmiştir. Şâfiî'nin mezhebi Bağdat'ta onun vesîlesiyle yayılmıştır... Şîrâz'da kadılık görevinde bulunmuştur. Şâfiî'nin ashâbının tamamının üzerindeydi.

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 12/273

Akîdenin Özeti: Bu akîdede itikâd bablarından bir bâb açıklanmaktadır ki bu selef-i sâlihînin Allah Teâlâ'nın Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan sıfatları hakkındaki itikâdıdır. Bu akîdede ayrıca, Allah Teâlâ'nın nasların birçoğunda vârid olan sıfatlarından bazıları zikredilmiştir.

İbn Sureyc *(rahimehullah)* bu akîdede sıfatlar hakkında sırf akıllara ve vehimlere dayanarak konuşmaktan, onları tevillerle hakîkatlerinden uzaklaştırmaktan ve Allah Teâlâ'nın onlardan murâdı olan zâhirlerinden saptırmaktan sakındırmaktadır. Yine o, Allah Teâlâ'nın sıfatları husûsunda; Cehmiyye, Eşâira, Mücessime ve bunların hâricinde diğer bidat ve ilhâd fırkaları örnek olmak üzere ta'tîl ve tahrîf ehlinin gittiği yoldan giden kelâmcıların yolundan sakındırmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi şunlardan çıkardım:

1- Türkiye'deki Ali Paşa Kütüphânesi'nde bulunan el yazması bir nüsha. Bu el yazmasının bir sûreti İslâm Üniversitesi'nde bulunmaktadır. Bu nüsha dört varaktan oluşmaktadır. Bunu asıl kıldım.

2- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye" kitabı. O bu akîdeyi tamamıyla aktarmıştır. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâid"in neşriyle (s. 252) karşılaştırdım. Bu neşir beş farklı el yazması nüshaya bakılarak tahkîk edilmiş. Buradan olan ilâveleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

Bize sâlih şeyh Ebû Alî el-Hasen b. Ömer b. Ebî Bekr Zekeriyyâ haber verdi, dedi ki: Bize şeyh, imam, âlim Muhammed b. Huseyn b. el-Kâsım es-Sûfî et-Tikrîtî; şerîf, imâm, nakîb Fahruşşeref Cemâluddîn Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Abdulazîz el-Mekkî Ebu'l Vefâ'dan rivâyetle

tahdis etti. O dedi ki: Bize şeyh, imam, fakîh Ebu'l Kâsım Sa'd b. Alî b. Muhammed ez-Zencânî *(rahimehullah)* haber verdi, dedi ki: Başta ve sonda, gizlide ve açıkta, her hâlde Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı seyyidimiz Muhammed Mustafâ'nın, O'nun hayırlı ve tertemiz ashâbının ve âlinin üzerine olsun.

1- Allah Teâlâ seni tevfikiyle desteklesin. Benden, hem selefin hem de haleften olan sâlih kimselerin; indirilmiş Kitap'ta ve sika ve sebt ravilerin gönderilmiş Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih tariklerle yaptıkları rivayetlerle nakledilegelen Sünnet'te varid olan sıfatlar konusundaki mezhebini, nezdimde doğru olan ve hakikati bana ulaşan şeylere göre, sözü fazla uzatmayarak ve cevabı kısa tutarak beyan etmemi istedin. Ben de bu konuda Allah [subhânehû] ve teâlâ'dan hayırlısını istedim ve bu soruna cevap olarak fakihlerin imamlarından birinin -ki o Ebu'l Abbas Ahmed b. Ömer b. Sureyc'dir [*Allah Teâlâ ona rahmet etsin*]- kendisine bu sorunun aynısı sorulduğu zaman verdiği şu cevabı verdim. Ebû Sa'd Abdulvâhid b. Muhammed el-Fakîh şöyle demiştir: Eserden ve ilk neslin gittiği yoldan ayrılmayan bir hocamızı şöyle derken işittim: İbn Sureyc'e Allah'ın sıfatları ve tevhîdi hakkında soruldu, o da şöyle cevap verdi:

2- Allah'ın tevfikiyle derim ki: Akılların [Allah *(Azze ve celle)*'yi] bir şeye benzetmesi, düşüncelerin O'na sınırlar çizmesi, zanların O'nun hakkında kesin ifadeler kullanması, kalplerin O'nun hakkında derin düşüncelere dalması, nefislerin O'nun zatı hakkında tefekkür etmesi, fikirlerin O'nu kavraması, zihinlerin O'nu O'nun kendi kitabında ya da resulünün diliyle kendisini vasıflandırdığı sıfatların dışında bir sıfatla vasıflandırması haramdır.

3- Geçmiş seleften, Sahabe'den, Tâbiîn'den ve Etbâu't Tâbiîn'den günümüze kadar gelip geçmiş, herkes tarafından bilinen, hidayete iletilmiş ve doğru yolu gösteren[570] kimselerden dindâr, Sünnet ve Cemaat ehli olan zatların nezdinde sahih ve açık olduğu üzere; Allah *(Azze ve celle)*'den gelen, O'nun zatından ve sıfatlarından bahseden bütün ayetlere, aynı şekilde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Allah'ın zatı ve sıfatları konusunda sâdır olan, nakil ehlinin sahih olduğunu söylediği ve sağlam eleyicilerin kabul ettiği sahih haberlerin her birine; müslüman, mümin ve kesin bir

---

[570] "İctimâu'l Cuyûş"ta "doğru yol üzere olan..." diye geçmektedir.

inanca sahip olan[571] kimsenin varid olduğu şekilde iman etmesi, bunların keyfiyetini O'nun emrettiği üzere Allah [subhânehû ve] teâlâ'ya havale etmesi gerekir. (Bunların manaları hakkında soru sormak bidattir. Soruya cevap vermek ise küfür ve zındıklıktır.)[572]

4- Örneğin Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Onlar ancak Allah'ın kendilerine bulutlardan bir gölgenin içinde gelmesini mi bekliyorlar?" (Bakara, 210)

"Rabbin ve melekler saf saf saf geldiği zaman..." (Fecr, 22)

"Rahman Arş'a istiva etmiştir." (Taha, 5)

"Yeryüzü kıyamet gününde tamamıyla O'nun avucundadır, gökler de O'nun sağ eliyle dürülmüştür." (Zümer, 67)

5- Aynı şekilde Kur'an'ın bildirdiği buna benzer hususlara, örneğin (Allah Teâlâ hakkında kullanılan) yükseklik, nefs, iki el, işitme, görme, konuşma, göz, bakma, isteme, rıza, öfkelenme, sevme, hoşlanmama, inâyet, yaklaşma, uzaklaşma, rızasızlık gösterme, gayz[573], hayâ etme iki yay

---

571 "İctimâu'l Cuyûş"ta "muvaffak kılınmış olan..." diye geçmektedir.

572 İki parantez arası "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır. Bazı vehimlere ve kafa karışıklıklarına sebebiyet verebileceğinden dolayı olmaması daha iyidir. Bil ki burada sıfatların manalarını sormanın yasaklanmasından maksat; Cehmiyye'ye, Eş'arîler'e ve diğer fırkalara mensup tevil ehlinin, sıfat nasları hakkında, sıfatları Allah Teâlâ'nın onlardan murâdı olan hakikatlerinden saptırmak amacıyla sonradan ortaya attıkları manaları sormanın yasaklanmasıdır. Bu ibâre sonrakilerin birçoğu tarafından kullanılagelmiştir. Onların çoğu bu ibâre ile, ashâbının sıfat naslarının tefsir edilmeyeceğini ve sıfatların bir manasının olmadığını söylediği bidatçi tafvîd ehlinin mezhebini savunmak isterler. Onlara göre sıfatlar ile ilgili naslar alfabedeki harfler gibi okunup geçilirler. Bu mezhep, İbn Teymiyye'nin söylediği üzere bidat ehlinin en şerli ve en çirkin mezheplerindendir.

Önceki seleften olup sıfatların tefsîrini sormaktan sakındırdığı rivâyet edilen kimselere gelince, onların bundan maksadı ancak Cehmiyye'nin sonradan ortaya attığı tefsirlerle bu sıfatları yorumlamaktan sakındırmaktır. Nitekim ben bunu "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" isimli kitabımda "12. Mebhas"ta şüphelere yer bırakmayacak şekilde beyân ettim.

✓ Musannif (rh) burada bu mezhebi savunmamıştır. Onun sıfatların bir tefsîrinin olduğunu söylemiş olması bunun delilidir. Nitekim o risâlenin sonunda şöyle demiştir: "Nebi *(saw)*, O'nun ashabı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz." Allah en doğrusunu bilir.

573 "Gayz" lafzı "İctimâu'l Cuyûş"ta geçmemektedir. Bu lafız Allah Teâlâ'nın kitabında da bulunmamaktadır. Fakat Müslim'in "Sahîh"inde (2143) bu lafza delâlet eden bir hadis var-

mesafesinden daha yakına yaklaşma[574], güzel sözün O'na yükselmesi, meleklerin ve Rûh'un O'na çıkması, Kur'an'ın [O'ndan] inmesi, O'nun peygamberlere [selâm onların üzerine olsun] seslenmesi, meleklere buyurması, daraltması, genişletmesi, ilmi, birliği, [kudreti,] meşieti, her şeyin kendisine muhtaç olup O'nun hiçbir şeye muhtaç olmaması, tekliği, önceliği, sonralığı, zâhirliği, bâtınlığı, hayatı, sonsuzluğu, ezelîliği, ebedîliği, nûru, tecellîsi, yüz, yan, baldır[575], Adem *(aleyhisselam)*'ı iki eliyle yaratması...

6- *"Gökteki'nin sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz?" (Mülk, 16)* ve *"O gökte de ilah, yerde de ilah olandır" (Zuhruf, 84)* gibi buyrukları, senâ, medih, mekr, galebe, kahır[576], O'nun birisini işitmesi, birinin O'nu işitmesi gibi; O'nun nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e indirilmiş olan kitabında kendisiyle alakalı zikredilen sıfatların tamamına geldiği gibi iman etmek gerekir.

7- Aynı şekilde Mustafa *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in O'nun sıfatları hakkında ağzından çıkan her şeye geldiği gibi iman etmek gerekir. O'nun Firdevs Cenneti'nin ağaçlarını eliyle dikmesi, Tûbâ ağacını eliyle dikmesi, Tevrat'ı eliyle yazması, cehenneme ayağını koyması, bunun üzerine cehennemin "yeter, yeter" demesi, parmakları, gülmesi, şaşırması, her gece dünya semasına inmesi, ayrıca Cuma geceleri, Şa'ban'ın ortasındaki gece ve Kadir Gecesi inmesi, Allah'ın kıskanması, kulunun tevbe etmesinden dolayı sevinmesi, nur ile perdelenmesi, büyüklük ridasıyla perdelenmesi, Allah'ın tek gözlü olmaması, hoşlanmadığı şeyden yüz çevirmesi ve ona bakmaması,

---

dır. Bu hadiste rivâyet edildiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: Rasulullah *(sav)* buyurdu ki: "Kıyâmet günü Allah nezdinde en çok gayz beslenen, en habis, en çok gayz beslenen adam 'meliklerin meliki' olarak isimlenen adamdır. Hâlbuki Allah'tan başka melik yoktur."

574 Nebî (sav)'in Mi'râc gecesi yaklaşması, Buhârî'nin Sahîh'inde (7517) Enes (ra)'tan rivâyet edildiği üzere sâbittir. Enes (ra) şöyle demiştir: "Tâ ki Sidretu'l Müntehâ'ya geldi. İzzetin Rabbi Cebbâr yaklaştı ve sarktı. Öyle ki ona iki yay mesafesinden daha yakın oldu..."

Allah Teâlâ'nın bu sıfatı hakkında, ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkikin ikinci baskısında bir şeyler söylemiştim. Musannif bunu 20. maddede bir kez daha zikredecektir.

575 "Yan ve baldır" lafzı "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır. Allah Teâlâ hakkında yanın/cenbin isbâtı hususunda ed-Dârimî'nin es-Semarrî'nin tahkîkiyle hazırlanan "en-Nakdu ale'l Merîsî" kitabının "Bâbun fi'l Cenb" bölümüne (s. 394) bakınız.

576 "Senâ" kelimesinden "kahır" kelimesine kadar olan kısım "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

iki elinin de sağ olması, Âdem'i sağ eliyle seçmesi, kabza hadisi, O'nun her gün şu kadar şu kadar (üç yüz altmış kez) Levh-i Mahfuz'a baktığı, [O'nun kıyamet gününde] Rabb'in hapaslarından üç hapas alacağı [ve onları cennete koyacağı]...

8- "Âdem'i [salât ve selâm onun üzerine olsun] yarattığı zaman onun sırtını sağ eliyle sıvazladı, (onun sırtından) bir avuç aldı ve 'Bunlar cennet-liklerdir, hiç umursamam, sağın ashâbıdırlar' buyurdu. Sonra bir avuç daha alıp 'Bunlar da cehennemliklerdir, hiç umursamam, solun ashâbıdır-lar' buyurdu. Sonra onları Âdem *(alehisselam)*'ın sulbüne geri koydu." (hadi-si)[577]

9- "Allah onunla (kabzasıyla) hayır adına hiçbir şey işlememiş olan bir topluluğu küle dönmüş oldukları hâlde cehennemden çıkaracak, sonra onlar cennet nehirlerinden hayât [nehri] denilen bir nehre atılacaklar" şeklindeki kabza hadisi...[578]

10- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mirâca çıkarıldığı zaman "(Allah) elini omuzlarımın arasına koydu da parmaklarının soğukluğunu memelerimin arasında hissettim" şeklindeki el/keff hadisi...[579]

11- "Rabbimi en güzel sûrette gördüm" buyruğu...[580]

12- "Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı" buyruğu...[581]

13- "Yüzü çirkin görmeyin, zira Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yaratmıştır" buyruğu...[582]

---

[577] Ebu'd Derdâ'dan, Ebû Mûsâ'dan, Abdurrahmân b. Katâde'den, Enes'ten, Ebû Saîd'den ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. "Mecmeu'z Zevâid" (7/186) kitabına bakabilirsiniz.

[578] Buhârî (22, 656) ve Müslim (184) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[579] Sahîh hadis. Tahrîci İmam Ahmed (rh)'ın beşinci akîdesinde geçmişti. Fakat hadiste bunun miraçta gerçekleştiği geçmemektedir. Bu ancak uykuda olmuştur. İbn Teymiyye de "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (7/238) buna dikkat çekmiştir.

[580] Sahîh hadis. Bu, kendisinden önceki hadisin bir parçasıdır. "...sûret hadisi" kısmı "İc-timâu'l Cuyûş"ta geçmemektedir.

[581] Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[582] Bunu Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (482) rivâyet etmiştir. Sahîh bir hadistir. İmam Ahmed ve İmam İshâk b. Râhûye -Allah ikisine de rahmet etsin-; Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (482), ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (45), İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedia"sındaki (74) ta'liklerimde beyân ettiğim üzere bu hadi-

14- Kelâmın harf, ses, lügatler, kelimeler ve sureler ile isbâtı, Allah [Teâlâ'n]ın Cibrîl ve meleklerle, rahimler hakkında görevli melekle, [rahim-le] Ölüm Meleği'yle, Rıdvan'la, Mâlik'le, Âdem'le, Musa'yla, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'le, şehidlerle, hesap esnâsında ve cennette müminlerle konuşması, Kur'an'ın dünya semasına inmesi, Kur'an'ın mushaflarda bulunması, tilâvetin en çok sevileninin ve en çok buğzedileninin olması...[583]

15- "Allah Kur'an'ı teganni ile okuyan bir peygambere kulak verdiği gibi hiçbir şeye kulak vermez" (hadisi)...[584]

16- "Şüphesiz Allah Kur'an okuyan kimseye, şarkı söyleyen bir cariyesi olan kimsenin cariyesine kulak vermesinden daha fazla kulak verir" buyruğu...[585]

17- Allah'ın hapşırmayı sevdiği ve esnemeden hoşlanmadığı...[586]

18- Yine Allah'ın sabrı sevdiği ve ondan hoşlandığı, rızıkların ve ecellerin tayini işini bitirdiği...

19- Ölümün boğazlanması hadisi, Allah [Teâlâ'n]ın övünmesi, sözlerin, amellerin ve ruhların O'na yükselmesi...

20- (Rasulullah'ın) bedeniyle ve rûhuyla mîrâca çıkarılması hadisi, yine O'nun cennete ve cehenneme bakması, Arş'a, Arş'ın yukarısına ulaşması[587], öyle ki Allah Teâlâ ile arasında izzet perdesinden başka bir şey kalmamış olması, nebîlerin O'na gösterilmesi, ümmetin amellerinin O'na gösterilmesi gibi hususlara...

21- Bunun dışında Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den Allah *(Azze ve celle)*'nin sıfatları hakkında sahih olarak rivayet edilen müteşâbih haberler-

---

sin sahih olduğunu söylemişlerdir. Bu 19. akîde olan İshâk b. Râhûye (rh)'ın akîdesinde 27. maddede de geçmişti.

583 "Tilâvetin en çok sevileninin ve en çok buğzedileninin olması..." kısmı "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

584 Buhârî (5023, 5024) ve Müslim (792) rivâyet etmiştir.

585 Ahmed (23956) ve İbn Mâce (1340) rivâyet etmiştir.Bûsîrî hasen olduğunu söylemiştir.

586 Buhârî (6223) rivâyet etmiştir.

587 "Arş'ın yukarısına" ibâresi "İctimâu'l Cuyûş"ta bulunmamaktadır.

den[588] bize ulaşanlara [ve ulaşmayanlara] (geldiği şekilde iman etmek gerekir). Bunlar ve Kur'ân'daki müteşâbih âyetler hakkındaki itikâdımız şudur:

Onları kabul ederiz. Onları reddetmez, hakka muhalefet eden kimselerin tevilleriyle tevil etmeyiz. Yine onları teşbih ehli kimselerin teşbihlerine hamletmeyiz. Onlara ne bir ilavede bulunuruz, ne de onlardan bir şey eksiltiriz. Onları ne tefsir etmeye kalkarız ne de onlara bir keyfiyet tayin ederiz. O'nun sıfatlarından herhangi birini Arapça'dan başka bir dile tercüme etmeyiz. O'nun sıfatlarına kalplerin hatırına gelenlerle ya da azaların hareketleriyle[589] işaret etmeyiz. Aksine Allah *(Azze ve celle)* hangi

---

[588] Ehli Sünnet'ten bazı kimseler "müteşâbih" lafzını sıfat nasları hakkında kullanmışlardır fakat bununla Muattıla'nın kastettiğini kastetmemişlerdir. Muattıla sıfat nasları hakkında müteşâbih lafzını kullanmakla, insanlardan hiç kimsenin sıfatların manasını bilemeyeceğini kasteder. Sıfatlar onlara göre anlaşılmayan yabancı kelimeler mesâbesindedir. Bu bâtıldır, seleften herhangi birinin böyle bir şey söylediği bilinmemektedir. İbnu'l Kayyım'ın "es-Savâiku'l Mürsele"de (1/213) dediği gibi: "İnsanlar muhkem ve müteşâbih meselesinde çok tartışmışlardır. Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- herhangi birinin müteşâbihlerin sıfat âyetleri olduğunu söylediği bilinmemektedir.

Aksine onlardan nakledilenler bunun hilâfına delâlet etmektedir. Onlar sıfatlardan herhangi hakkında ayrılığa düşmedikleri hâlde sıfat âyetleri onların nezdinde nasıl müteşâbih olabilir? Diğer taraftan hüküm âyetleri muhkem olduğu hâlde Sahâbe onlardan bazıları hakkında ayrılığa düşmüştür. Bu ancak sonradan gelen bazı kimselerin sözüdür."

Nitekim musannif, "Nebi *(sav)*, O'nun ashabı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz" diyerek sıfat naslarının bir manasının ve selef tarafından açıklanan bir manasının olduğunu beyân etmiştir.

Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının manalarının mutlak olarak müteşâbihten olduğunu ya da müteşâbihin bunlar olduğunu söylemek bâtıldır. Bu seleften herhangi birinden sâdır olmamıştır. Fakat insanlardan bazıları için bu konuda nisbî, göreceli ve özel bir müteşâbih-lik vâki olabilir. Bu durumda bu müteşâbihlik, ilimde derinleşenler tarafından bilinen özel ihkâm/muhkemleştirme ile izâle edilir. Bu manaların hakîkatlerine ve keyfiyetlerine gelince, Allah'ın bunların ilmini kendisine mahsus kıldığı ve mahlûkâtını bunların künhüne erişmekten perdelediği hususunda şüphe yoktur. Hiç kimse bunları bilemez.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye" kitabımda "Onların 'Allah Teâlâ'nın isimleri ve sıfatları, kendilerini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği müteşâbihlerdendir' sözlerinin bâtıllığına dâir" isminde bir bölüm açtım. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya bak.

[589] Sahih Sünnet'te Nebî *(sav)*'in bazı sıfatlara hisleriyle/duyu organlarıyla işâret ettiği sâbittir. Allah Teâlâ'nın *"...ve O işitendir, görendir"* buyruğunu okurken kulağına ve gözüne işâret etmesi, *"Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır"* buyururken parmağını göstermesi buna örnektir. Sünnet'te buna benzer başka şeyler de vârid olmuştur. Nebî *(sav)*'in âzâlarıyla sıfatlara bu şekilde işâret etmesi, Allah Teâlâ'nın sıfatlarını teşbihe ve tekyife sapmadan isbât etmek içindir. Bunu ancak Cehmiyye'den, Eş'arîler'den

ifadeyi kullanmışsa biz de aynen onu söyleriz. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, O'nun ashabı, Tâbiîn ve seleften dindarlığıyla ve güvenilirliğiyle tanınan kendilerinden razı olunmuş imamlar neyi tefsir etmişlerse biz de tefsir ederiz. Onların icma ettikleri konularda icma ederiz. Hakkında konuşmadıkları şeyler hakkında konuşmayız. Haberi zâhiri üzere alırız. Âyeti de tenzîlinin zahiri üzere alırız.

Mu'tezile'nin, Eş'arîler'in, Cehmiyye'nin, mülhidlerin, Mücessime'nin, Müşebbihe'nin, Kerrâmiyye'nin ve Mükeyyife'nin tevillerini dile getirmeyiz. Aksine onları tevil etmeksizin kabul ederiz. Onlara bir benzetmede bulunmadan iman ederiz. Deriz ki: Âyet ve haber sahihtir. Bunlara iman etmek vaciptir. Bunları söylemek sünnettir. Bunların tevilini aramak ise bidattir.

Ebu'l Abbas ibn Sureyc *(rahimehullah)*'ın sözleri burada sona erdi. Allah'a hamd olsun ki O'nun lütfuyla tamama erdi. Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin, ashabının ve eşlerinin üzerine olsun. Bunu Allah Teâlâ'ya muhtaç kul Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hekkârî nakletti. Onun için, anne ve babası için, bütün müslümanlar için rahmet dileyene ve buna "Âmîn" diyene Allah rahmet etsin!

Ebu'l Abbâs İbn Sureyc'in kelâmından olan bu cüzü bana; fakîh, imâm, âlim Mecduddîn Îsâ b. Ebî Bekr b. Muhammed okudu. Allah lütfu ve keremi ile onu ilimle faydalandırsın ve hilim ile süslesin. Bunu Allah Teâlâ'ya muhtaç kul Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf el-Hakkârî dokuz yılının Receb ayında yazdı.

Allah'a hamd olsun. Allah'ın salât ve selâmı nebîsinin, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

---

ve onların etkisinde kalanlardan sıfat inkârcısı kimseler inkâr eder ve büyükser. Bu mesele hakkında "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" isimli kitabımda (s. 95) bazı şeyler söyledim.

EBÛ CA'FER MUHAMMED B. CERÎR B. YEZÎD ET-TABERÎ'NİN (V. 310) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SARÎHU'S SÜNNE BULUNMAKTADIR Kİ O SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKADININ ÖZETİDİR

صورة من المخطوط

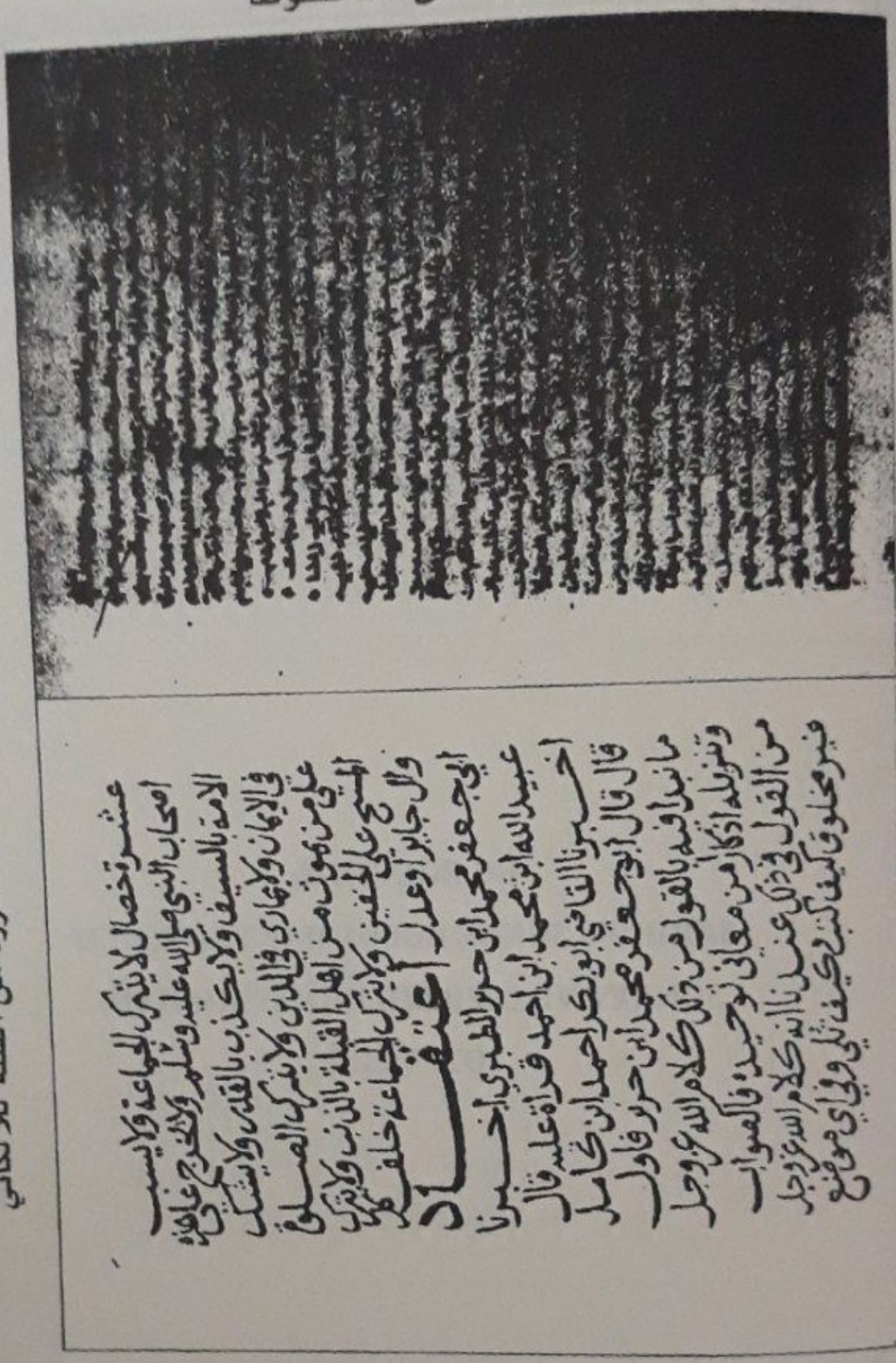

صورة النسخة التركية للكاتب

İsmi Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr b. Ğâlib'dir. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Taberî olarak meşhûr olmuştur. 223 yılında doğmuş, 310 yılında vefât etmiştir.

İlim Ehlinin Onun Hakkındaki Sözleri:

İbn Huzeyme şöyle demiştir: "Onu - *tefsiri*- başından sonuna kadar inceledim. Yeryüzünde Muhammed b. Cerîr'den daha âlimini bilmiyorum."

Hatîb (el-Bağdâdî) de şöyle demiştir: "Âlimlerin imamlarından biri idi. Sözü ile hükmedilirdi. Bilgisinden ve fazîletinden dolayı onun görüşüne mürâcaat edilirdi. Zamanında kimsenin toplayamadığı ilmi kendisinde toplamıştı. Allah'ın kitabının hâfızı idi. Kıraatleri bilirdi. Meânî ilminde uzmandı. Kur'ân'ın hükümleri hususunda fakîh idi. Sünnetleri ve tarîklerini, sahihini ve sakîmini, nâsihini ve mensûhunu bilirdi. Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in kavillerini bilirdi. İnsanların târihini ve haberlerini bilirdi.

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 2/163, Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/267.

Akîdenin Özeti: Bu akîdeyi Muhammed b. Cerîr et-Taberî *(rahimehullah)* akîdesi hakkında kendisine ithamlar yöneltildiğinde, Sünnet ve itikad ile ilgili bazı meselelerde söylemediği şeyleri söylediği iddia edildiği zaman kaleme almıştır. Bu akîdeyi kaleme alarak dîni hususunda kendisini temize çıkarmak ve Allah'ın huzûrunda kendisini din edindiği akîdesini beyân etmek istemiştir. Bu akîde, Cehmiyye'nin, Mu'tezile'nin, Kaderiyye'nin, Mürcie'nin, Râfıza'nın ve diğer bidat ehlinin; hakkında Sünnet ve Eser Ehli'ne muhalefet ettiği Sünnet'e dâir önemli meseleleri içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi çıkarırken şunlara itimad ettim:

1- Mısır Kütüphânesi'nde bulunan bir nüsha. Bu nüsha 7 varaktan oluşmaktadır. Bu nüshaya direkt olarak vâkıf olamadım. Ona Feyyaz Yayınevi'nin Muhammed Abdullatîf'in tahkîkini içeren baskısı vâsıtasıyla ulaştım. O nüshayı vasfederken "Yazısı iyi, güzel ve okunaklı bir nüshadır" demiştir. Bu kitabı zabt ederken bu nüshadan istifâde ettim ve onu asıl kıldım.

2- Türkî el yazmalarından bir el yazması nüsha. Bu nüsha İslâm Üniversitesi'nde 2046 numara ile mevcuttur. İnce bir hat ile yazılmıştır. Üç varaktan oluşmaktadır. Bu nüshaya "b" harfi ile işâret ettim. Bu nüshadaki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasında gösterdim.

3- Lâlekâî bu akîdeyi "İ'tikâdu Ehli's Sünne"de selefin isnâdı ile aktardığı akîdelerinin içerisinde tahriç etmiştir. Demiştir ki: "Bize Ubey-

dullah b. Muhammed b. Ahmed kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize el-Kâdî Ebû Bekr Ahmed b. Kâmil haber verdi, dedi ki: Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr şöyle dedi..." Sonra akîdeyi zikretmiştir. Fakat o akîdeyi tam olarak zikretmemiştir. Başından ve sonundan bazı şeyleri hazf etmiştir. İtikad meselelerini zikretmekle yetinmiştir. Bu nüshaya "k" harfi ile işâret ettim. Bu nüshadan olan fazlalıkları iki köşeli parantez arasındaki iki parantezin arasına yerleştirdim.

Mısır'daki nüshayı asıl kıldım. Sonra bu nüshayı "b" nüshası ile karşılaştırdım. Bazı basit yerlerde metnin manasının kendisiyle daha düzgün olacağını düşündüğüm kelimeleri "b" nüshasından alıp dipnotları az tutmak adına dipnotlarda işârette bulunmaksızın metne yerleştirdim. Allah en doğrusunu bilir. Bu akîde İbn Teymiyye'nin Mecmû'u'l Fetâvâ'da (12/423) belirttiği gibi İbn Cerîr *(rahimehullah)*'tan mütevâtir olarak gelmiştir.

Yine o şöyle demiştir: "Nitekim Ebû Ca'fer et-Taberî de 'Sarîhu's Sünne' ismini verdiği cüzde böyle söylemiştir. O bu cüzde Ehl-i Sünnet'in Kur'ân, rü'yet, iman, kader ve Sahâbe gibi meselelerde meşhûr görüşünü zikretmiştir." (6/187)

* * *

Bismillâhirrahmânirrahîm. Ve sallallâhu alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlih. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l Aliyyi'l Azîm.

Bize Şeyh Ebu'l Fadl Ahmed ve Ebu'l Berekât el-Hasen haber verdi, dediler ki: Bize Muhammed b. el-Hasen ve İbn Hişâm kıraat yoluyla Dımaşk'ta Dımaşk Câmi'inde haber verdi, Ebû Muhammed el-Hasen b. Alî b. el-Huseyn b. el-Hasen b. Muhammed el-Esedî de kıraat yoluyla haber verdi, dediler ki: Bize Ebu'l Kâsım el-Huseyn b. el-Hasen b. Muhammed el-Esedî kıraat yoluyla haber verdi. Bize ayrıca el-Fakîh Ebu'l Kâsım Alî b. Muhammed b. Alî el-Mesîsî de haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Osmân b. el-Kâsım b. Ma'rûf kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Saîd Amr b. Muhammed b. Yahyâ ed-Deyneverî haber verdi, dedi ki: Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî'ye şunlar okundu, ben de işittim:

1- Hakkı üstün getiren ve onun yardımcısı olan, bâtılı çürüten ve ortadan kaldıran Allah'a hamd olsun. O ki İslâm'ı kendisi için din olarak seçmiştir. Onu emretmiş ve kuşatmış (yani koruması altına almış)tır. Onu

korumayı üzerine almıştır. Müşrikler istemese de onu bütün dinlere üstün kılmayı garanti etmiştir. Sonra yarattıkları arasından resûller seçmiştir. Onları İslâm'a davet etmeleri, İslâm'ın gereklerini yerine getirmeleri ve bu uğurda kendisinin yarattıkları arasındaki câhil kimseler tarafından başlarına geleceklere sabretmeleri için göndermiştir. Onları çeşit çeşit imtihanlarla sınamıştır, türlü türlü sınavlarla imtihana tâbî tutmuştur. Bunu onları zelil duruma düşürmek için değil onlara saygınlık kazandırmak için yapmıştır. Onları hüsrâna uğratmak için değil şereflendirmek için böyle yapmıştır. Onlardan bir kısmının derecesini diğerlerinin derecesinin üzerinde kılmıştır. Onların arasında O'nun katında derecesi en yüksek olan, şiddetli imtihanlara maruz kalmasına rağmen O'nun emrini yerine getirme hususunda en ileride olandır. O'na en yakın olan ise, karşılaştığı büyük belâlara rağmen O'nun kendisini kendisiyle gönderdiği şeyi en güzel şekilde uygulayandır.

2- Allah *(Azze ve celle)* muhkem kitâbında nebîsine şöyle buyurmaktadır: *"Resûllerden azim/kararlılık sâhibi olanların sabrettiği gibi sabret!" (Ahkâf, 35)*

Yine O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve tâbîlerine *-Allah'ın rızâsı onların üzerine olsun-* şöyle buyurmuştur:

"Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler sizin başınıza da gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihayet Resûl ve beraberindeki iman edenler 'Allah'ın yardımı ne zaman?' demişlerdi. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır." (Bakara, 214)

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani üzerinize ordular gelmişti de biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah ne yaptığınızı çok iyi görmekteydi. Onlar hem yukarınızdan hem aşağı tarafınızdan üzerinize yürüdükleri zaman; gözler yıldığı, yürekler gırtlağa geldiği ve siz Allah hakkında türlü türlü şeyler düşündüğünüz zaman; işte orada iman sahipleri imtihandan geçirilmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardı. Ve o zaman, münafıklar ile kalplerinde hastalık bulunanlar 'Allah ve Resûlü bize sadece kuru vaatlerde bulunmuşlar!' diyorlardı." (Ahzâb, 9-12)

"Elif-Lâm-Mîm! İnsanlar 'iman ettik!' dediler diye imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannettiler? Gerçekten Biz onlardan öncekileri de im-

tihan ettik. Allah sâdık olanları mutlaka bilecektir, yalancıları da mutlaka bilecektir." (Ankebût, 1-3)

Evet, Allah celle senâuhû ikrâma mazhar olmuş resûllerinin ve kendisine yakın kılınmış velîlerinin başından imtihanı eksik etmemiştir. Fakat onları sonda değil, ancak başta imtihan etmiştir ki böylece (resûl veya veli) imtihan karşısında gösterdiği sabır sebebiyle Rabbinden O'nun kendisi için hazırladığı ikrâmı ve katında kendisi için yazdığı dereceyi hak etsin.

3- Sonra Allah Teâlâ *-celle ve alâ zikruhû-* her [nebînin] ümmetinin âlimlerini -ki nebîyi ümmetinin arasından göndermiştir- nebînin arkasındaki vârisleri kılmıştır. Nebîye ikramda bulunup onun rûhunu kabzettikten sonra dîni ayakta tutmak için onları dînin düğümlerinin ve sebeplerinin savunucuları, şiârlarının ve şeriatlerinin koruyucuları, ona karşı haddi aşıp ona düşmanlık edenlerin karşısına dikilen, ondan şeytanın tuzağını ve dalâletini savan kimseler kılmıştır.

Onları ilmin şerefiyle fazîletli kılmıştır, hilmin vakârıyla saygın eylemiştir. Onları dîn ve ehli için birer alâmet, İslâm ve hidâyet için birer kandil, halk için birer komutan, kullar için birer önder kılmıştır. Kulların ihtiyaç zamanında sığınakları onlardır. Sıkıntılı zamanlarda onlardan yardım isterler. Kulların içlerindekinin kötülüğü onların kullarla ilgilenmelerine ve onlara merhamet göstermelerine engel olmaz. Kulların yaptıklarının çirkinliği onların kullara acımalarını engellemez. Onlar kulların içerisinde Allah'ın bol mükâfâtını talep ettikleri ve kullardan daha fazîletli olmakta Allah'ın rızâsını aradıkları için böyle yaparlar.

4- Sonra O *-celle senâuhû ve zikruhû-* Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinin âlimlerini bu ümmetten önce gelip geçen bütün ümmetlerin âlimleri arasında en fazîletlilerden kılmıştır. Birçok menzileyi, dereceyi, mertebeyi ve kerâmeti onlar arasında pay etmiştir. Onlara birçok ihsanda bulunmuş, birçok pay vermiştir Bununla beraber Allah bu ümmetin en fazîletlilerini münâfıklarıyla sınamıştır. En hayırlılarını en şerlileriyle, en yüksektekilerini de en alçaklarıyla ve en âdîleriyle imtihan etmiştir. Buna rağmen onlarla imtihan edilmeleri ve Allah yolunda onlardan gördükleri şeyler, Allah'ın kulları içerisinde ve O'nun beldelerinde Allah için nasihatte bulunmaktan kendilerini hayatları boyunca yıldırmamıştır. Bilakis onlar onların cehâletine ilimleri ile karşılık veriyorlardı. Onların beyinsizliklerini hilimleri ile karşılıyorlardı. Onların noksanlıklarına karşı fazîletleri ile

muamele ediyorlardı. Hatta onların büyük bir kısmı hayatı boyunca Allah katına önden gönderdiği bu kadar fazîlete de râzı olmuyor, ölümünden önce en değerli şeyleri yanında biriktiriyordu ki bunlar kendisinden sonrakiler için kalıcı birer eser olsun ve onları doğruya iletsin.

Allah nebîlerinin ümmetine yaptıklarından dolayı onları mükâfâtlandırsın. Hem de bir ümmetin âlimini, onun o ümmete yaptıklarından dolayı en fazîletli şekilde nasıl mükâfâtlandırıyorsa... Onlara mükâfâtından bol bol ihsan etsin. Bizi de onlara nasip ettiklerinin en güzellerini nasip ettiklerinden eylesin. Bizi onların derecelerine ulaştırsın. Onları sevmemizi ve haklarını bilmemizi sağlayarak bize ikramda bulunsun. Bizi ve tüm müslümanları helâke sürükleyen hevâlardan ve saptırıcı görüşlerden muhafaza buyursun. Şüphesiz O duâları işitendir.

5- Bundan sonra, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vefâtından sonra her dönemde sonradan ortaya atılan işler olagelmiştir. Her zamanda musîbetler inegelmiştir. Bu musîbetlerin başa geldiği zamanlarda câhil âlime koşmuştur. Âlim de Allah'ın kendisine bahşettiği ve kendisiyle kendisini başkasına üstün kıldığı ilim ile câhilin aklındaki karanlığı dağıtmıştır. Bu ilim ya bir eserdir ya da bir nazardır (düşüncedir).

6- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra meydana gelen hâdiseler arasında ümmetin hakkında ayrılığa düştüğü en eski konulardan bir tanesi,

a- O'ndan sonra kimin en fazîletli, kimin imâmette daha fazla hak sâhibi ve kimin hilâfete daha lâyık olduğudur. Ümmet bu konuda ihtilâf etmiştir.

b- Sonra kulların amelleri, taatleri ve masiyetleri konusunda söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir. Kulların amelleri Allah'ın kazası ve kaderi ile midir? Yoksa bu [belirsiz bir şeydir de] onlara mı havâle edilmiştir?

c- Sonra iman hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir. İman söz ve amelden mi ibârettir? Amel olmaksızın sözden mi ibârettir? Artar ve azalır mı? Yoksa artması veya azalması söz konusu değil midir?

d- Sonra Kur'ân hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir: O yaratılmış mıdır, yaratılmamış mıdır?

e- Sonra müminlerin kıyâmet günü Rablerini görüp görmeyecekleri hususunda ihtilâf etmişlerdir.

f- Sonra Kur'ân'ı telaffuz etmeleri hakkında söylenecek söz hususunda ihtilâf etmişlerdir.

g- Sonra şu zamanımızda bazı ahmaklıklar ortaya çıkmıştır ki sadece kafası çalışmayan câhiller, ümmetin ahmakları ve ayak takımı bu ahmaklıkların peşinden gitmektedir. Bunları saymak insanı yorar, teker teker zikretmek bıkkınlık verir. Bunlardan biri bir şeyin ismi hakkında söylenecek sözdür: Bir şeyin ismi o şey midir, yoksa başka bir şey midir?

İnşâallâhu teâlâ biz bütün bu konularda nezdimizde doğru olan neyse onu beyân edeceğiz. Tevfik Allah'tandır. Hakkında nezdimizde doğru olanı zikredeceğimiz şeyler arasında ilk zikredeceğimiz şey şudur:

KUR'ÂN ALLAH'IN KELÂMIDIR VE O'NUN TENZÎLİDİR, ÇÜNKÜ O, O'NUN TEVHÎDİNİN MANALARINDANDIR

✓Bu konuda bizim nezdimizde doğru olan görüş şudur: Kur'ân Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Nasıl yazılırsa yazılsın. Ne şekilde tilâvet edilirse edilsin. Nerede okunursa okunsun. İster gökte bulunsun, ister yeryüzünde hıfzedilsin, ister Levh-i Mahfuz'da yazılı olsun, ister yazmayı öğrenen çocukların levhalarında çizilmiş olsun, ister taşa nakşedilmiş olsun, ister kâğıda yazılmış olsun, ister kalpte bellenmiş olsun, ister dil ile telaffuz edilsin, yaratılmış değildir. Kim bundan gayrısını söylerse ya da yerde veya gökte dilimizle okuduğumuz ve mushaflarımıza yazdığımız Kur'ân'dan başka bir Kur'ân olduğunu iddia ederse ya da buna kalbiyle inanırsa[590] ya da bunu içerisinde saklarsa ya da bunu din edinerek dile getirirse Allah'a kâfirdir ve kanı helâldir. Allah'tan berîdir, Allah da ondan berîdir. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22)

"Eğer müşriklerden biri senden sığınma talep ederse ona eman ver ki Allah'ın kelâmını işitsin." (Tevbe, 6)

---

[590] Lâlekâî'de "ya da kalbiyle bundan başkasına inanırsa" diye geçmektedir.

Görüldüğü gibi O [celle senâuhû] Kur'ân'ın Levh-i Mahfûz'da yazılı olduğunu ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lisânından işitildiğini bildirmiştir. Bununla beraber o tek bir Kur'ân'dır. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in lisânından işitilmiştir. Levh-i Mahfûz'da yazılıdır. Aynı şekilde o göğüslerde hıfzedilmiştir. İhtiyarların ve gençlerin dilleriyle okunmaktadır.

8- Ebû Ca'fer dedi ki: Kim bizden bundan başka bir şey rivâyet eder ise, hakkımızda söylemediğimiz şeyleri uydurursa, bunlardan başka bir şey söylediğimizi iddia ederse; Allah'ın laneti, gazabı, bütün lanet edenlerin, meleklerin ve insanların laneti onun üzerine olsun! Allah onun hiçbir farzını ve nâfilesini kabul etmesin! Onun örtüsünü yırtsın! Zâlimlere mazeretlerinin fayda vermeyeceği ve kendileri için lanetin ve kötü bir yurdun olduğu günde şâhidlerin huzûrunda onu rezil etsin!

9- Bana Mûsâ b. Sehl er-Remlî tahdis etti, dedi ki: Bize Mûsâ b. Dâvûd tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'bed Ebû Abdurrahmân, Muâviye b. Ammâr ed-Dühnî'nin şöyle dediğini tahdis etti: Ca'fer b. Muhammed'e "Onlar Kur'ân'ın yaratılmış mı yoksa yaratıcı mı olduğunu soruyorlar" dedim. Dedi ki: "O yaratıcı da değildir, yaratılmış da değildir. Fakat o Allah'ın kelâmıdır."[591]

10- Bana Muhammed b. [Ebû] Mansûr el-Âmulî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Hakem b. Muhammed el-Âmulî Ebû Mervân tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Uyeyne tahdis etti, dedi ki: Amr b. Dînâr'ı şöyle derken işittim: "Yetmiş seneden beri hocalarımızın hep şunu söylediklerine şâhid oldum: Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir."[592]

MÜMİNLERİN KIYÂMET GÜNÜ RABLERİNİ GÖRÜP GÖRMEYECEKLERİ HUSUSUNDAKİ HAK SÖZE GELİNCE

Ki bu söz bizim Allah'a karşı din edindiğimiz dînimizdir. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'i de bu görüş üzere bulduk. O da şudur:

11- Cennet ehli O'nu, bu konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen sahih haberlerde bildirildiği üzere göreceklerdir.

---

[591] el-Lâlekâî (381) ve "el-Hucce"de (1/365) Kıvâmu's Sünne musannifin tarîkinden rivâyet etmiştir. Tahrîcimin tamamı için Abdullah'ın "es-Sünne"sine (113) bakınız.

[592] Harb el-Kirmânî es-Sünne'de (388)'de rivâyet etmiştir. Tahrîcim için oraya bakınız.

12- Bize Ebu's Sâib Silm b. Cünâde tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Fudayl tahdis etti. Bize ayrıca Temîm b. el-Muntasır ve Mücâhid b. Mûsâ da tahdis etti. Temîm "Bize Yezîd haber verdi" dedi, Mücâhid "Bize Yezîd b. Hârûn tahdis etti" dedi. Bize ayrıca el-Fadl b. es-Sabbâh tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân, Mervân b. Muâviye ve Yezîd b. Hârûn hep birlikte tahdis etti. Onların İsmâîl b. Ebû Hâlid'den, onun da Kays b. Ebû Hâzim'den rivâyet ettiklerine göre Cerîr b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında oturuyorduk. Dolunay gecesinde aya baktı ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz siz Rabbinizi şu ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. O'nu görmek için birbirinizi itip kakmayacaksınız. Güneşin doğuşundan ve batışından önce namaz kılabilirseniz kılın." Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu âyeti okudu: *"Güneşin doğuşundan ve batışından önce Rabbini hamd ile tesbih et." (Kâf, 39)*[593]

Hadîsin lafzı Mücâhid'in hadisi gibidir. Mücâhid ayrıca şöyle demiştir: Yezîd defalarca yemin ederek dedi ki: "Kim bu hadisi yalanlarsa Allah'tan ve Resûlü'nden berîdir."[594] Ben de derim ki: Yezîd doğru söylemiş ve hakkı dile getirmiştir.

KULLARIN FİİLLERİ, HASENELERİ VE SEYYİELERİ HAKKINDA

İHTİLAF EDİLEN HUSUSTA BİZİM NEZDİMİZDE HAK SÖZE GELİNCE

13- Bunların tamamı (haseneler ve seyyieler) Allah Teâlâ tarafındandır. Hepsini takdîr ve tedbîr eden Allah subhânehû'dur. O'nun izni[595] olmadan hiçbir şey olmaz. O'nun meşieti olmaksızın hiçbir şey meydana gelmez. Dilediği gibi yaratmak ve buyurmak O'na âittir.

14- Bana Ziyâd b. Yahyâ el-Hassânî ve Ubeydullah b. Muhammed el-Firyâbî tahdis etti, dediler ki: Bize Abdullah b. Meymûn tahdis etti, dedi ki: Bize Ca'fer b. Muhammed tahdis etti. Onun babasından rivâyet ettiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Kul hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmedikçe, başına gelenin kendisini ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyenin ise kendisine

---

593 Ahmed, 19251; Buhârî, 553, 7434; Müslim, 633

594 Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (400) rivâyet etmiştir. Tahrîcim için oraya bakınız.

595 Lâlekâî'de "O'nun irâdesi" diye geçmektedir.

isâbet edecek olmadığını bilmedikçe iman etmiş olmaz."[596] Lafız Ebu'l Hattâb Ziyâd b. Abdullah'ın hadisine âittir.

15- Bana Ya'kûb b. İbrâhîm el-Cevzecânî[597] tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebû Hâzim tahdis etti, dedi ki: Bana babam tahdis etti. Onun rivâyet ettiğine göre İbn Ömer şöyle demiştir: "Kaderiyye bu ümmetin mecûsîleridir. Hastalandıkları zaman onları ziyâret etmeyin. Öldükleri zaman onlara şâhitlik etmeyin."[598]

RASULULLAH (sav)'İN ASHÂBI ARASINDA KİMİN EN FAZÎLETLİ OLDUĞU HAKKINDAKİ İHTİLAF HUSUSUNDA SÖYLENECEK HAK SÖZE GELİNCE

Bu konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen haber neyi söylüyorsa ve selefin icma ile söyledikleri şey neye işâret ediyorsa odur. Şöyle ki:

16- Bana Mûsâ b. Sehl [er-Remlî] ve Ahmed b. Mansûr b. Seyyâr er-Ramâdî tahdis etti, dediler ki: Bize Abdullah b. Sâlih tahdis etti, dedi ki: Bana Nâfi' b. Yezîd tahdis etti. Onun Zuhra b. Ma'bed'den, onun da Saîd b. el-Müseyyeb'den rivâyet ettiğine göre Câbir b. Abdullah şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Şüphesiz Allah celle ve alâ ashâbımı -nebîler ve resûller dışarıda kalmak üzere- bütün âlemlerin arasından özel olarak seçmiştir. Ashâbımın arasından da dördünü; Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve Alî'yi *-Allah onlardan râzı olsun-* seçmiştir. Ashâbımın tamamında hayır olmakla birlikte onları ashâbımın en hayırlıları kılmıştır. Yine O ümmetimin arasından ashâbımdan sonra dört nesil seçmiştir. Birinci, ikinci ve üçüncü nesil peş peşedir. Dördüncü nesil ise tektir."[599]

---

[596]Tirmizî (2144) rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu konuda Ubâde'den, Câbir'den ve Abdullah b. Amr'dan rivâyetler gelmiştir. Bu hadis ise garîbdir. Bunu Abdullah b. Meymûn'dan başkasının rivâyet ettiğini bilmiyoruz. Abdullah b. Meymûn ise munkeru'l hadîstir." Derim ki: Hadisin manası sahihtir. Tirmizî (rh)'ın söylediği üzere birçok şâhidi vardır.

[597]Aslî nüshada bu şekildedir. Tahkikli nüshada yer alan doğrusu ise "ed-Devrakî"dir.

[598]Harb el-Kirmânî es-Sünne'de (288) rivâyet etmiştir. Hadis İbn Ömer'den mevkûf olarak sahihtir. Oradaki tahkîkime ve er-Reddu ale'l Mubtedi'a (80) kitabındaki ta'lîkime bakılabilir.

[599] İbn Asâkir Târîhu Dımaşk'ta (36/316) müellifin tarîki ile rivâyet etmiştir. İbn Asâkir ayrıca bu hadisin isnâdını (29/185) Ahmed b. Muhammed b. Süleymân et-Tüsterî kanalıyla nakletmiş, şöyle demiştir: "Ebû Zur'a er-Râzî'ye Zuhra b. Ma'bed'in Saîd b. el- ayrıca bu hadisin isnâdını (29/185) Ahmed b. Muhammed b. Süleymân et-Tüsterî kanalıyla nakletmiş, şöyle demiştir: "Ebû Zur'a er-Râzî'ye Zuhra b. Ma'bed'in Saîd b. el-

17- Yine biz diyoruz ki: Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının en fazîletlisi Ebû Bekir es-Sıddık'tır. Sonra el-Fârûk, ondan sonra Ömer[600], sonra Zunnûreyn Osmân b. Affân, sonra müminlerin emîri ve müttakîlerin imamı Alî b. Ebî Tâlib gelir. Allah onların hepsinden râzı olsun.[601]

ASHÂB ARASINDA KİMİN İMÂMETE DAHA LÂYIK OLDUĞU HAKKINDAKİ İHTİLAF HUSUSUNDA BİZİM NEZDİMİZDE DOĞRUYA EN YAKIN GÖRÜŞE GELİNCE

Aşağıdaki zikredilecek olan, söyleyen kimsenin görüşüdür: Bana Muhammed b. Umâra el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah b. Mûsâ tahdis etti, dedi ki: Bize Haşrec b. Nubâte tahdis etti, dedi ki: Bana Saîd b. Cehmân tahdis etti. Onun rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mevlâsı Sefine şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Hilâfet ümmetim arasında otuz senedir. Bundan sonra saltanat vardır." Sefine bana dedi ki: "Aman ağzını açma. Ebû Bekr'in

---

Museyyeb'den, onun Câbir'den, onun da Nebî (sav)'den rivâyet ettiği fazîletlere dâir hadis hakkında sordum. Dedi ki: 'Bu bâtıl bir hadistir. Hâlid b. Nuceyh el-Basrî bu hadisi uydurmuş ve Leys'in kitabının içerisine sokmuştur. Bu Hâlid b. Nuceyh ayrıca şeyhlerin kitabına onların işitmedikleri hadisleri koyar, onlar adına tedlis yapardı. Onun bundan başka işleri de vardı.' Peki, bu hadisi İbn Ebî Meryem'den rivâyet eden hakkında ne dersin?' diye sordum. 'O yalancıdır' diye cevap verdi." Bu bapta başka hadisler de vardır ki onları İbn Batta (rh)'ın "el-İbânetu's Suğrâ" isimli kitabına yazdığım tahkîkin ilk kısmında onları tahriç ettim. Nebi (sav)'in zamanından sonra en hayırlı çağların hangileri olduğu hususuna gelince Buhârî (2652) ve Müslim (2533) Abdullah kanalıyla Nebi (sav)'in şunu söylediğini rivâyet etmişlerdir: "Çağların en hayırlısı benim çağımdır. Sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenler..."

[600] Asılda bu şekildedir. Doğrusu "Ondan sonra el-Fârûk Ömer..." olmalıdır.

[601] "Lisânu'l Mîzân"da (5/100) beyân edildiği üzere birçok kimse İbn Cerîr'i bir miktar şiilikle ve zarar vermeyecek derecede müvâlât ile ithâm etmiştir. "Siyeru A'lâmi'n Nübelâ"da (14/277) ise "Bir miktar şiilikle itham edilmiştir, bizse ondan hayırdan başka bir şey görmedik" denilmiştir. İbn Asâkir, Muhammed b. Alî b. Muhammed b. Sehl b. el-İmâm'ın şöyle dediğini tahriç etmiştir: Alî (rh)'tan söz edildiği zaman Ebû Ca'fer et-Taberî'yi işittim. "Ebû Bekr'in ve Ömer'in hidâyet imamları olmadığını söyleyen kimse nedir?" diye sordu. Bunun üzerine İbnu'l A'lem ona "Bidatçidir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Taberî onun söylediğini reddederek şöyle dedi: "Bidatçi ha, bidatçi öyle mi?! Kim Ebû Bekr'in ve Ömer'in hidâyet imamları olmadığını söylerse öldürülür, öldürülür!" (Lisânu'l Mîzân, 5/101)

Yine İbn Cerîr (rh) "Tefsîr"inde (1/28) şöyle demiştir: "Müslümanların imamı ve müminlerin emîri Osmân b. Affân'ın -Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun- müslümanlar için düşünerek onları bir araya getirdiğine delâlet eden eserler..."

hilâfeti [(iki senedir)]. Ömer'in hilâfeti [(on senedir)]. Osman'ın hilâfeti [(on iki senedir)]. Ali'nin hilâfeti [(altı senedir)]." Sonra baktım ve bunların toplamda otuz sene ettiğini gördüm.[602]

İMAN HAKKINDA SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE:

O SÖZ VE AMEL MİDİR? ARTAR VE AZALIR MI?

YOKSA ARTMASI VEYA AZALMASI SÖZ KONUSU DEĞİL MİDİR?

19- Bu konuda söylenecek hak söz "İman söz ve ameldir, artar ve azalır" diyen kimsenin sözüdür. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından bir topluluktan haberler bu yönde gelmiştir. Din ve fazîlet ehli kimseler bu görüş üzere gelip geçmişlerdir.

20- Bize Muhammed b. Alî b. el-Hasen b. Şakîk tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e imanın artıp azalması hakkında sorduk.

Dedi ki: Bize el-Hasen b. Mûsâ el-Eşyeb tahdis etti, dedi ki: Bize Hammâd b. Seleme tahdis etti. Onun Ebû Ca'fer el-Hatmî'den, onun da babasından rivâyet ettiğine göre dedesi Umeyr b. Habîb şöyle demiştir: "İman artar ve azalır." Ona "Onun artması ve azalması nedir?" diye soruldu. Dedi ki: "Allah'ı zikrettiğimiz, O'na hamd ettiğimiz ve O'nu tesbîh ettiğimiz zaman; işte bu onun artmasıdır. Gaflete daldığımız, zâyî ettiğimiz ve unuttuğumuz zaman; işte bu da onun azalmasıdır."[603]

21- Bize Alî b. Sehl er-Remlî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim tahdis etti, dedi ki: Evzâî'yi, Mâlik b. Enes'i ve Saîd b. Abdulazîz'i -Allah onlara rahmet etsin- "İman amel olmaksızın ikrardan ibârettir" diyen kimsenin sözünü inkâr ederken ve "Amelsiz iman olmaz, imansız da amel olmaz" derken işittim.[604]

KULLARIN KUR'ÂN'I TELAFFUZ ETMELERİ HAKKINDA

SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE

22- Bu konuda geçmiş bir sahâbîden ya da tâbiîden rivâyet edildiğini bildiğimiz bir eser yoktur. Ancak söylediği sözde yeterlilik ve şifâ olan,

---

[602] Ahmed (21928) ve Tirmizî (2226) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Bunu Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (1381) ta'lîkimde tahriç ettim.

[603] Abdullah bunu es-Sünne'de (611) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Tahrîcimin tamamı için oraya bakınız.

[604] el-Lâlekâî (1586) musannifin tarîkinden rivâyet etmiştir.

kendisine uyulduğu takdirde rüşde ve hidâyete ulaşılacak olan, sözü nezdimizde önceki imamların sözünün mesâbesinde olan, kendisinden râzı olunan imam Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'den gelen bir rivâyet vardır. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun.

23- Bana Ebû İsmâîl et-Tirmizî tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "Lafziyye Cehmiyye'dendir. Allah -celle ismuhû- *'tâ ki Allah'ın kelâmını işitsin' (Tevbe, 6)* buyurmaktadır. Kişi kimden işitecektir?"[605]

24- Ayrıca ashâbımızdan isimleri şimdi aklımda olmayan bir topluluğun onun şöyle demekte olduğunu söylerlerken işittim: "Kim 'Kur'ân'ı telaffuz etmem mahlûktur' derse cehmîdir. Kim 'mahlûk değildir' derse o da bidatçidir."[606] Bizim nezdimizde bu konuda onun sözünün dışında söylememizin câiz olduğu bir söz yoktur. Çünkü bu konuda bizim ondan başka uyduğumuz bir imamımız yoktur. Onun sözü kâfi ve iknâ edicidir. O kendisine uyulan imamdır. Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun.

İSMİN MÜSEMMÂNIN AYNISI MI YOKSA GAYRISI MI OLDUĞU MESELESİNDE SÖYLENECEK SÖZE GELİNCE

25- Şüphesiz bu sonradan ortaya çıkan ahmaklıklardandır. Bu konuda bir eser yoktur ki ona tâbî olunsun. Bir imamdan nakledilen herhangi bir söz yoktur ki ona kulak verilsin. Bu konuya dalmak çirkin, bu konuda susmak ise güzeldir. Kişiye, bu konuda Allah celle senâuhû'nun sâdık sözünü bilmesi ve onu söylemesi yeterlidir. Bu söz O'nun şu buyruğudur:

"De ki: İster Allah diye duâ edin ister Rahmân diye. Hangisiyle duâ ederseniz edin, en güzel isimler O'nundur." (İsrâ, 110)

"En güzel isimler Allah'ındır. Öyleyse O'na bunlarla duâ edin." (A'râf, 180)

Ayrıca kişinin Rabbinin Arş'a istivâ ettiğini de bilmesi gerekir. *"Göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa ve toprağın altında ne*

---

[605] Buna benzer birçok ifâde İmam Ahmed (rh)'tan rivâyet edilmiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sinin "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır diyen kimse hakkında soruldu bâbı"nda (s. 87) yazdığım ta'lîke bakınız.

[606] el-İbânetu'l Kubrâ, 3/347.

varsa O'nundur." (Tâhâ, 6) Kim bundan ileri giderse zarar eder ve hüsrâna uğrar, sapıtır ve helâk olur.

26- Ey insanlar! Sizden şâhid olanlar uzağımızda ve yakınımızda bulunan kimselere şunu ulaştırsın: Zikrettiğimiz hususlarda Allah'a karşı din edindiğimiz şey, size beyân ettiklerimizdir. Kim bizden bunun hilâfını naklederse, bize bundan başkasını izâfe ederse, bu hususlarda bundan başka bir söz söylediğimizi iddia ederse; işte o yalancıdır, müfterîdir, uydurukçudur, haddini aşmıştır. Allah ondan râzı olmasın. Allah'ın gazabı ve laneti iki diyarda da onun üzerine olsun. Allah'ın bu kimseyi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onun benzerlerinin varacağını bildirdiği yere vardırması ve Allah'ın Nebîsi'nin Allah'ın onun benzerlerini sokacağını haber verdiği yere -Rasulullah'ın haber verdiği şekilde- sokması kendisi üzerine bir haktır.[607]

27- Ebû Ca'fer dedi ki: Şöyle ki: Bize Ebû Kureyb tahdis etti, dedi ki: Bize el-Muhâribî tahdis etti. Onun İsmâîl b. Ayyâş el-Hımsî'den, onun Sa'lebe b. Müslim el-Has'amî'den, onun Eyyûb b. Beşîr[608] el-İclî'den rivâyet ettiğine göre Şufeyy[609] b. Mâti' el-Asbahî şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Dört kimse vardır ki kendilerinde bulunan sıkıntı ile beraber cehennem ehline de sıkıntı verirler. Kaynar su ile ateş arasında koşup dururlar.[610] 'Veyl!' ve 'Subûr!/Yokluk!' diye bağırırlar. Cehennem ehli [birbirlerine][611] şöyle der: 'Bunların durumu nedir ki biz sıkıntı çekmemize rağmen bize sıkıntı veriyorlar?'

Bir adamın üzerine kordan bir sandık kilitlenmiştir. Bir adam bağırsaklarını sürüklemektedir. Bir adamın ağzından irin ve kan akmaktadır. Bir adam da kendi etini yemektedir. Sandığın içindeki adam hakkında 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Bunun üzerine 'Helâk olan kimse boynunda insanla-

---

[607] Lâlekâî'nin ihtisârı burada sona ermektedir.

[608] Asıl nüshada ve "b"de "Bişr" olarak gelmiştir. Doğru olan ise benim yazdığımdır. Bu şahsın Tehzîbu'l Kemâl'deki tercemesine bakılabilir. (3/456)

[609] Asıl nüshada ve "b"de "Süfyân" olarak gelmiştir. Fakat bu tashîftir. Doğrusu benim yazdığımdır. Bu şahsın Tehzîbu'l Kemâl'deki tercemesine bakılabilir. (12/543)

[610] Asıl nüshada ve "b"de "sulanırlar" diye gelmiştir. Yukarıda yazdığım şekil Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebîr'inde geçmektedir.

[611] İki köşeli parantez arası Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebîr'indendir.

rın malları olduğu hâlde öldü, [bu malların ödendiğini de tam olarak verildiğini de bilmiyoruz]' der.[612]

Bağırsaklarını sürükleyen kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Bunun üzerine bir şey söyler fakat bunu kaybettim.[613] Ağzından irin ve kan akan kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Der ki: 'Bu helâk olan kimse her türlü pis ve çirkin[614] söze bakar [ve onlardan tıpkı cimâdan lezzet aldığı gibi lezzet alır]dı.' Kendi etini yiyen kimse hakkında da 'Şu helâk olan kimsenin durumu nedir ki bizde bulunan sıkıntıya rağmen bize sıkıntı veriyor?' denir. Der ki: 'Bu helâk olan kimse laf götürüp getirir, insanların etlerini yerdi.'"[615]

28- Bana Hallâd b. Eslem, en-Nadr b. Şumeyl b. Hareşe'den tahdis etti. O dedi ki: Bize İbn Cureyc haber verdi. Onun Mûsâ b. Ukbe'den, onun Ömer b. Abdullah el-Ensârî'den[616], onun da Ebu'd Derdâ'dan rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir kimseyi kınamak için onu onda olmayan bir şey ile anarsa bundan dolayı Allah onun hakkında söylediğini gerçekleştirene kadar onu cehennemde hapseder."[617]

---

[612] İki köşeli parantez arası Taberânî'nin el-Mu'cemu'l Kebîr'indendir.

[613] Asıl nüshada böyle gelmektedir fakat hadisi tahriç eden kimselerin yanında şöyle denmektedir: "Bunun üzerine der ki: Bu helâk olan kimse üzerine sidik sıçradığı zaman yıkamazdı, bunu umursamazdı."

[614] Asıl nüshada "bid'at" olarak geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise hadisi tahriç edenlerin yanında bulunandır. Aynı şekilde iki köşeli parantez arasında bulunan kısım da hadisi tahriç edenlerin yanında bulunandır.

[615] İbnu'l Mubârek, ez-Zuhd, 328; Hennâd, ez-Zuhd, 1218; İbn Ebi'd Dünyâ, es-Samtu ve Âdâbu'l Lisân, 186; et-Taberânî, el-Mu'cemu'l Kebîr, 7226; Ebû Nuaym, el-Hılye, 5/167

Münzirî et-Terğîb ve't Terhîb'de (1/86) şöyle demiştir: Bu hadisi İbn Ebi'd Dünyâ "es-Samt" ve "Zemmu'l Ğîbe" isimli kitaplarında, Taberânî leyyin bir isnâd ile "el-Mu'cemu'l Kebîr"de rivâyet etmiştir. Ebû Nuaym da bu hadisi rivâyet edip şöyle demiştir: "Şufeyy b. Mâti' hakkında ihtilâf edilmiştir. Sahâbeliğinin olduğu söylenmiştir."

[616] Asıl nüshada bu şekildedir. El-Mu'cemu'l Evsat'ta "Amr b. Abdullah el-Evdî" diye geçmektedir. Et-Tevbîh ve't Tenbîh'te ise "Muhammed b. Abdullah el-Ensârî" diye geçmektedir.

[617] Taberânî el-Mu'cemu'l Evsat'ta (8936) ve Ebu'ş Şeyh et-Tevbîh ve't Tenbîh'te (128) rivâyet etmiştir. Münzirî bu hadisi et-Terğîb ve't Terhîb'de (3/138) sahihlemiştir.

29- Bize Muhammed b. Avf et-Tâî ve Muhammed b. Müslim er-Râzî tahdis etti, dediler ki: Bize Ebu'l Muğîre Abdulkuddûs b. el-Haccâc tahdis etti, dedi ki: Bize Safvân b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bana Râşid b. Sa'd ve Abdurrahmân b. Cubeyr b. Nufeyr tahdis etti. Onun rivâyet ettiğine göre Enes b. Mâlik şöyle dedi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Mirâca yükseltildiğim zaman bir topluluğun yanından geçtim: Bakırdan tırnakları vardı. Göğüslerini tırmalıyorlardı. 'Bunlar kimdir, ey Cibril?' dedim. Dedi ki: 'Bunlar insanların etlerini yiyip onların ırzlarına dil uzatanlardır.'"[618]

30- Bize Alî b. Sehl er-Remlî tahdis etti, dedi ki: Bize el-Velîd b. Müslim tahdis etti. Onun Osmân b. Ebi'l Âtike'den, onun Alî b. Yezîd'den, onun da el-Kâsım Ebû Abdurrahmân'dan rivâyet ettiğine göre Ebû Umâme *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Baki'u'l Ğarkad'a geldi ve iki taze kabrin başında durdu. Sonra "Buraya falanı ve falanca kadını mı defnettiniz?" ya da "Buraya falanı ve falancayı mı defnettiniz?" diye sordu. "Evet, ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Bunun üzerine "Falan şu anda dövülmek için oturtuldu" buyurup şöyle devam etti:

"Nefsim elinde olana yemin ederim ki ona öyle bir vuruldu ki kopmayan hiçbir uzvu kalmadı. Kabrinde ateşler uçuştu. O öyle bir çığlık attı ki iki topluluk yani cinler ve insanlar dışında bütün mahlûkât onu işitti. Eğer kalplerinizde bozukluk ve sözlerinizde fazlalık olmasaydı mutlaka benim işittiğimi işitirdiniz." Sonra "Şimdi şu dövülüyor, şimdi şu dövülüyor" buyurdu ve şöyle devam etti: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki ona öyle bir vuruldu ki paramparça olmayan hiçbir kemiği kalmadı. Gerçekten kabrinde ateşler uçuştu. O öyle bir çığlık attı ki iki topluluk yani cinler ve insanlar dışında bütün mahlûkât onu işitti. Eğer kalplerinizde bozukluk ve sözlerinizde fazlalık olmasaydı mutlaka benim işittiğimi işitirdiniz." "Ey Allah'ın Resûlü, onların günahları nedir?" diye sordular. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Falan -ya da falan kadın- idrardan dolayı istibrâ yapmazdı. Falana -ya da falan kadına- gelince, o da insanların etini yerdi."[619]

---

[618] Sahih bir hadistir. Ahmed (13340), Ebû Dâvûd (4878) ve Muhtâra'da Ziyâ (2286) rivâyet etmiştir.

[619] Münzirî et-Terğîb ve't Terhîb'de (3/332) şöyle demiştir: İbn Cerîr et-Taberî bu hadisi Alî b. Yezîd-Kâsım tarîkiyle rivâyet etmiştir. Hadisi bu tarikten ayrıca Ahmed de bundan başka bir lafızla rivâyet etmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Dediler ki: 'Ey Allah'ın Nebîsi!

31- Bize Muhammed b. Yezîd er-Rufâî tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Fudayl tahdis etti.

Bize ayrıca Muhammed b. el-Alâ da tahdis etti, dedi ki: Bize Esved b. Âmir tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr b. Ayyâş tahdis etti. Bunların hepsinin A'meş'ten, onun da Saîd b. Abdullah'tan rivâyet ettiğine göre Ebû Berze el-Eslemî şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize dedi ki: "Ey dilleriyle iman etmelerine rağmen imanın kalplerine girmediği kimseler topluluğu! Müslümanların gıybetini yapmayın! Onların kusurlarını araştırmayın. Kim onların kusurlarını araştırırsa Allah da onun kusurunu araştırır. Allah kimin kusurunu araştırırsa onu evinde bile rezil eder."[620]

KİTABIN SONU

Tek olan Allah'a hamd olsun. 1084 yılının başında haram Muharrem ayının 12. gününde çarşamba bitti. Allah'ın salât ve selâmı din gününe kadar Efendmiz Muhammed'in üzerine olsun. Amin. Amin. Amin.

Onlar ne zamana kadar azap görecekler?' Buyurdu ki: 'Bu bir gaybdır, Allah'tan başkası bilmez.'"

Yine Münzirî şöyle demiştir: "Bu hadis bunun dışında birçok meşhûr tarikten, sahîhlerde ve diğer hadis kitaplarında Sahâbe'den bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Hadislerin çoğunluğunda bu iki kişi söz götürüp getirme ve idrardan dolayı azap görmektedir. Zâhir olan Nebî (sav)'in bir defasında iki kabre uğradığı, kabirdekilerden birinin söz götürüp getirmekten dolayı, diğerinin ise idrardan sakınmadığından dolayı azap gördüğü, yine O'nun başka bir zaman başka iki kabre uğradığı, bu kabirdekilerden birinin gıybetten dolayı, diğerininse idrardan dolayı azaba uğradığıdır. Allah en doğrusunu bilir."

Nebi (sav)'in, içerisindekilerin idrardan ve koğuculuktan dolayı azaba uğratıldığı iki kabre uğradığının geçtiği hadisi Buhâri (216) ve Müslim (92) rivâyet etmiştir.

[620] Ahmed (19776) ve Ebû Dâvûd (4880) rivâyet etmiştir.

Irâkî "el-Muğnî an Hamli'l Esfâr"da (1/499) şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebû Dâvûd Ebû Berze kanalıyla ceyyid bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Tirmizî'nin de buna yakın lafızlarla İbn Ömer'den rivâyet ettiği de hasen olduğunu söylediği bir hadisi vardır."

Münzirî et-Terğîb ve't Terhîb'de (3/169) şöyle demiştir: "Bu hadisi Ebû Ya'lâ hasen bir isnâd ile Berâ (ra)'dan rivâyet etmiştir."

İBN EBÎ DÂVÛD ABDULLAH B. SÜLEYMÂN B. EL-EŞ'AS'IN (V. 316) İTİKÂDI

BU KASîDE;

SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI

HAKKINDA BİR KASÎDEDİR

صورة المخطوط:

١ ـ صورة مخطوط «شرح مذاهب أهل السنة» لابن شاهين

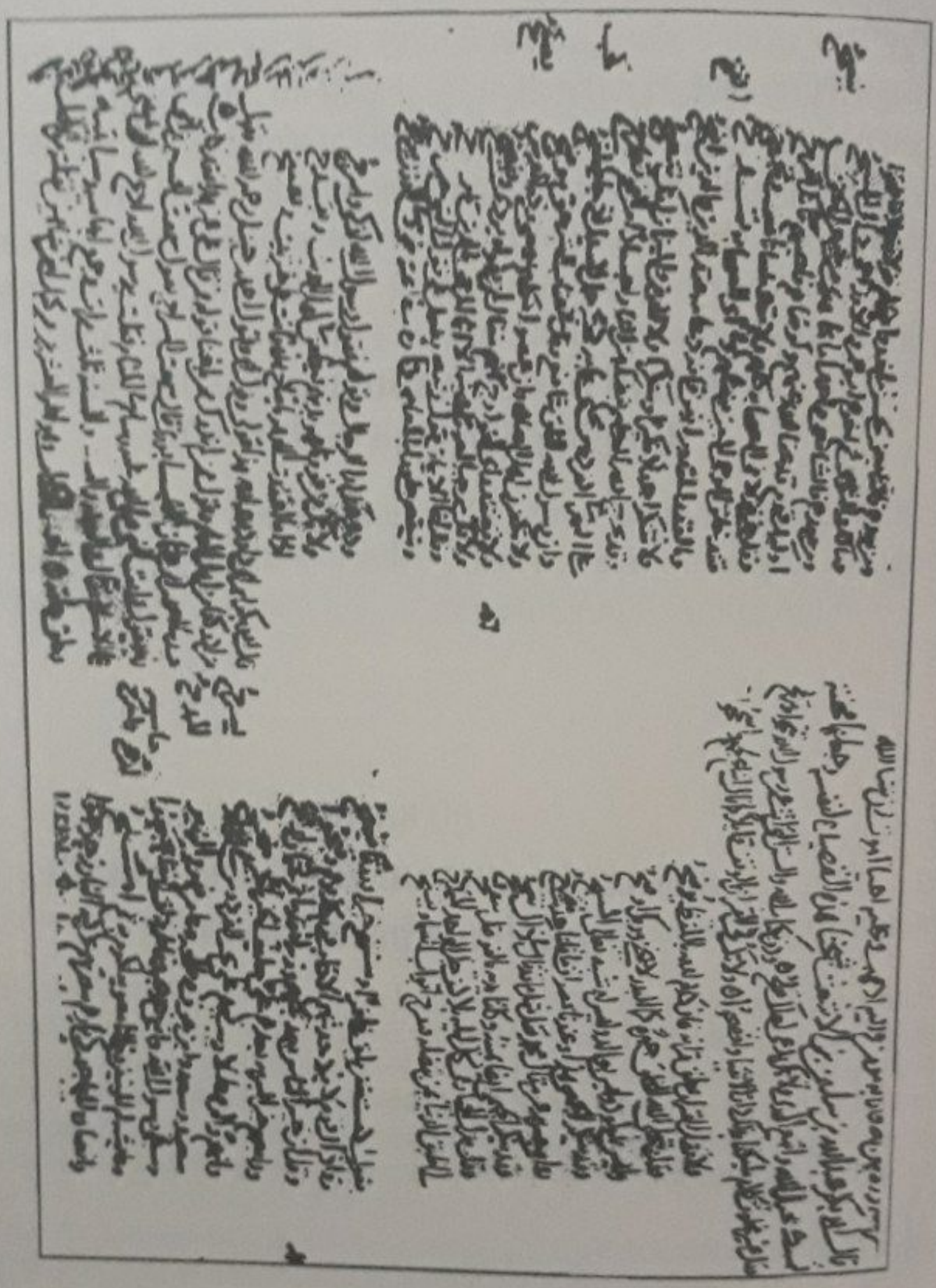

صورة المخطوط

صورة المخطوط من «الشريعة»

صورة المخطوط من «الطبقات»

İsmi Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî'dir. Künyesi Ebû Bekir'dir. İbn Ebî Dâvûd olarak meşhur olmuştur. 230 yılında doğmuş, 316 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

Halîlî şöyle demiştir: "Hâfız, zamanında Bağdâd'ın imamı, ittifakla âlim, imam oğlu imam... Mısır'da ve Şâm'da babasıyla aynı şeyhleri paylaştı. Mısır'da, Şâm'ın her tarafında, Bağdat'ta, Isbehân'da, Sicistân'da, Şirâz'da ve Horasân'da imamları dinledi. Sahih tasnif eden Ebû Alî el-Hâfız en-Neysâbûrî ve İbn Hamza el-Isbehânî onunla ihticâc etmiştir. Denilirdi ki: 'Tek bir dönemde üç imam: Bağdat'ta İbn Ebî Dâvûd, Neysâbûr'da İbn Huzeyme ve Rey'de İbn Ebî Hâtim...'"

Sâlih b. Ahmed el-Hemzânî el-Hâfız şöyle demiştir: "İbn Ebî Dâvûd Irak'ın imamı idi. Sultan onun için bir minber tahsis etmişti. Onun zamanında Bağdat'ta kendisinden daha yaşlı şeyhler vardı. Fakat âlet ve itkân/sağlamlık yönünden onun ulaştığı dereceye ulaşamamışlardı."

Tercemenin Kaynakları: Tabakâtu'l Hanâbile, 3/96; Târîhu Bağdâd, 9/464; Tehzîbu'l Kemâl, 7/439; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 13/221

Kasîdenin Özeti: Bu kasîde, nâzımın içerisinde Ehli Sünnet'in itikâd konularındaki itikâdının özetini zikrettiği meşhûr bir kasîdedir. İlim ehlinden birçok kimse bu kasîdeye önem vermiş, bunun üzerine şerh ve ta'lîk olarak birçok eser kaleme almıştır.

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi şunlardan çıkardım:

1- İbn Şâhîn *(rahimehullah)*'ın "Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünne"si. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. İbn Şâhîn *(rahimehullah)* bu kitabını, hocası İbn Ebî Dâvûd *(rahimehullah)*'ın kasîdesi ile noktalamış, şöyle demiştir: "Hocamız Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as kendisine âit bu kasîdeyi söyledi. Bunu mihnesi kıldı..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Onun zikrettiği beyitlerin toplamı kırktır. Bu nüshayı asıl kıldım. Bu kasîdede yalnız kendisinin zikrettiği bazı ziyâdeler vardır ki bunlar yirminci beyit ile yirmi altıncı beyit arasında bulunanlardır.

2- İmâm el-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerîa" kitabı. El-Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa" kitabını hocası İbn Ebî Dâvûd'ın kasîdesi ile noktalamış, şöyle demiştir: "Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd *(rahimehullah)* sünnet hakkında söylediği bir kasîdeyi bize inşâd etmişti. Onun zikredileceği yer tam da burasıdır. Şimdi ben onu zikredeceğim ki hak ehlinin onunla basîreti ve kuvveti artsın inşâallah: Bize Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd er-Rasâfe Mescidi'nde bir Cuma günü Şa'bân'ın bitmesine beş gün varken 309 yılında imlâ ettirdi *-Allah onu bağışlasın-* dedi ki..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. O kasîde

nin yalnızca otuz üç beytini zikretmiştir. Yirminci beyit ile yirmi altıncı beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "ş" harfi ile işâret ettim.

3- İbn Ebî Ya'lâ'nın "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabı. O bu kasîdeyi İbn Ebî Dâvûd *(rahimehullah)*'a kadar ulaşan muttasıl isnâdı ile rivâyet etmiş, şöyle demiştir: "Bize Alî el-Muhaddis, Ubeydullah el-Fakîh'ten haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd hıfzından inşâd etti..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Kasîde burada otuz üç beyitten oluşmaktadır. On dokuzuncu beyit ile yirmi altıncı beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "t" harfi ile işâret ettim.

4- İbnu'l Bennâ *(rahimehullah)*'ın "el-Usûlu'l Mücerrede alâ Tertîbi'l Kasîdeti'l Mücevvede Şerhu'l Kasîdeti'l Hâiyyeti li'bni Ebî Dâvûd" kitabı. O burada şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebu'l Kâsım Abdullah b. Ahmed b. Osmân es-Sayrafî ve Ebû Muhammed b. el-Huseyn b. Muhammed el-Hallâl -Allah onlara rahmet etsin- inşâd etti, dediler ki: Bize Ebû Bekr İbrâhîm b. el-Hasen b. Şâzân inşâd etti, dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as sünnet hakkında şunu inşâd etti..." Sonra kasîdeyi şerhi içerisinde zikretmiştir. İbnu'l Bennâ kasîdenin otuz dört beytini zikretmiştir. On dokuzuncu, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü ve yirmi beşinci beyitler düşmüştür. Yine kasîdenin içerisinde bazı beyitler öne alınmış, bazıları arkaya bırakılmıştır. Bu nüshaya "b" harfi ile işâret ettim.

5- Ez-Zehebî'nin "el-Uluvv" (2/1220) kitabı. O bu kasîdeyi isnâdı ile tahriç etmiş, şöyle demiştir: "Bize Ahmed b. Abdulhamîd haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muhammed İbn Kudâme altı yüz on sekiz yılında haber verdi, dedi ki: Bize Fâtıma binti Alî haber verdi, dedi ki: Alî b. Beyân haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Alî et-Tanâcîrî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Hafs b. Şâhîn haber verdi, dedi ki: Şeyhimiz Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân bu kasîdeyi söyledi ve onu mihnesi kıldı..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Yine ez-Zehebî şöyle demiştir: "Bu kasîde nâzımından mütevâtir olarak nakledilmiştir. El-Âcurrî bu kasîdeyi rivâyet etmiş ve ona bir şerh kaleme almıştır. Ebû Abdullah İbn Batta da "el-İbâne"de rivâyet etmiştir. İbn Ebî Dâvûd şöyle demiştir: 'Bunlar babamın, şeyhlerimizin ve kendilerini görmediğimiz âlimlerin -onlardan bize ulaşan şekilde- görüşüdür. Bundan gayrısını söyleyen kimse yalan söylemiş olur.'"

Derim ki: İşin garip tarafı, o, kasîdeyi İbn Şâhîn'in tarîkinden rivâyet etmiş olduğu hâlde İbn Şâhîn'in infirâd ettiği ziyâdeleri zikretmemiştir! O kasîdenin otuz bir beytini zikretmiştir. Dördüncü, on birinci, yirminci ve yirmi altıncı beyitler düşmüştür. Bu nüshaya "a" harfi ile işâret ettim.

6- Yine ez-Zehebî'ye âit olan "el-Arş" kitabı. O bu kasîdeyi başka bir isnâd ile tahriç etmiş, şöyle demiştir: "Bize İbn Razkûye olarak bilinen, Şeyh Ebu'l Hasen Muhammed b. Ahmed b. Muhammed dört yüz yedi senesinin Safer ayının sonunda Pazartesi günü haber verdi, ona Bağdat'taki mescidinde kıraat olundu, bende işittim, dedi ki: Bize Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed el-Asker es-Saffâr haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî sünnet konusunda kendisine âit şu kasîdeyi inşâd etti..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. Kasîdeden otuz üç beyti zikretmiştir. On dokuzuncu beyit ile yirmi beşinci beyit arası düşmüştür. Bu nüshaya "h" harfi ile işâret ettim.

7- Bu kasîdeyi ayrıca İbnu'l Bennâ'nın "el-Usûlu'l Mücerrede" kitabının nâsihi, isnâdı ile kitabın sonunda zikretmiş, şöyle demiştir: "Bize Şeyh Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Herevî haber verdi, dedi ki: Bize el-İmam el-Hâfız Ebû Muhammed el-Mubârek b. Alî b. et-Tabbâh *(rahimehullah)* haber verdi, dedi ki: Bize eş-Şeyh el-Âlim Ebu'l İzz Ahmed b. Abdullah b. Muhammed b. Kâdiş Bâbu'l Merâtib'de beş yüz yirmi senesinin Şevvâl ayında kıraat yoluyla haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Tâlib Muhammed b. Alî b. Ebi'l Feth b. el-Aşşârî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Bekr Ahmed b. İbrâhîm b. Şâzân, Ebû Bekr b. Ebî Dâvûd es-Sicistânî *(rahimehullah)*'tan rivâyetle bu kasîdeyi haber verdi..." Sonra kasîdeyi zikretmiştir. O kasîdeden otuz altı beyit zikretmiştir. On dokuzuncu, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü ve yirmi beşinci beyitler düşmüştür. Ayrıca bazı beyitler öne alınmış, bazıları arkaya bırakılmıştır. Bu nüshaya "z" harfi ile işâret ettim.

8- Muhammed b. Ahmed es-Sefârînî el-Hanbelî'nin (v. 1188) "Levâihu'l Envâri' Seniyye ve Levâkihu'l Efkâri' Sünniyye Şerhu Kasîdeti'bni Ebî Dâvûd el-Hâiyyeti fi Akîdeti Ehli'l Âsâri's Selefiyye" kitabı. Müellif kasîdenin otuz iki beytini zikretmiştir. Onuncu beyit, ayrıca on dokuzuncu beyit ile yirmi beşinci beyit arasındaki beyitler düşmüştür. Bu nüshaya da "s" harfi ile işâret ettim. İbn Şâhîn *(rahimehullah)* Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünne'de şöyle demiştir: Şeyhimiz Ebû Bekr Abdullah b. Süleymân b. el-Eş'as kendisine âit bu kasîdeyi söyledi ve bunu mihnesi kıldı:

1- Allah'ın ipine sımsıkı tutun ve hidâyete tâbi ol

Bidatçi olma ki felâha eresin

2- Allah'ın kitabını ve Rasulullah'tan gelen sünnetleri

Din edin ki kurtulasın ve kazançlı çıkasın

3- De ki: Yaratılmış değildir melîkimizin kelâmı

Takvâ sâhipleri bunu din edindiler ve açıkça söylediler

4- Kur'ân hakkında vakf görüşünde olma[621]

Cehm'in bazı takipçilerinin söz oyunu yaptıkları gibi[622]

5- "Kur'ân okuduğum bir yaratıktır" da deme

Zira Allah'ın kelâmı ancak lafızla açığa çıkar

6- Yine de ki: Allah mahlûkâta apaçık görünecektir

Dolunayın göründüğü gibi, hatta Rabbin daha açıktır

7- Ne doğurulmuştur ne de doğurmuştur O

O'nun bir benzeri[623] *de yoktur, çok yücedir, tesbîh edilendir*

8- Fakat cehmî bunu inkâr etmiştir, hâlbuki nezdimizde

Söylediğimizi doğrulayan açık[624] *bir hadis vardır*

9- Cerîr Muhammed'in sözlerinden rivâyet etmiştir onu[625]

Onun bu konuda söylemiş olduğunu söyle ve kurtul

10- Cehmî O'nun sağ elini de inkâr etmiştir

Hâlbuki O'nun iki eli de hep ihsanda bulunur[626]

11- Yine de ki: Cebbâr iner her gece keyfiyetsiz olarak

Tek olan ve övgü isteyen Zât noksanlıklardan münezzehtir

12- Dünyâ tabakasına (iner ve) fazlıyla ihsanda bulunur

Göğün kapıları açıldıkça açılır

---

[621] "ş"de ve "t"de "Kur'ân hakkında vakf görüşünde aşırıya gitme" diye geçmektedir.

[622] "s"de "müsâmahakâr davrandıkları gibi" diye geçmektedir. Müellif şerhinde ise "Yani Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylediler ve bu konuda yumuşak davrandılar" demiştir.

[623] "h"de "misli" diye geçmektedir.

[624] İtimâd edilen bütün nüshalarda bu şekilde geçmektedir. Fakat bu kasîdenin bazı nüshalarında "sahihlenmiş" diye geçmektedir.

[625] Cerîr b. Abdullah el-Becelî (ra)'ın hadisini Buhârî (7434) ve Müslim (633) rivâyet etmiştir. Bu hadiste Nebî (sas)'in şu buyruğu bulunmaktadır: "Şüphesiz siz ayı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz, O'nu görmek için birbirinize girmeyeceksiniz..." Bu hadis farklı akîdelerde defalarca geçmişti.

[626] "ş"de ve "s"de "hep lütuf saçar" diye geçmektedir.

13- Buyurur: Bağışlanma isteyen yok mu karşısında bağışlayan bulsun
Hayır ve rızık isteyen yok mu ona lütufta bulunulsun[627]
14- Bunu hadisleri reddedilmeyecek bir topluluk rivâyet etmiştir
Onları yalanlayanlar zarar ettiler ve çirkinlikle damgalandılar
15- Yine de ki: Muhammed'den sonra insanların en hayırlısı
Öndeki iki vezîridir, sonra en fazîletlisi Osmân'dır
16- Onlardan sonra en hayırlı dördüncü insan
Hayırdan ayrılmayan, hayırla zafere ulaşan[628] Alîdir
17- Şüphesiz onlar ve şu topluluk[629]
Firdevs'te ebediyet içinde[630] gezinen soylu develer üzerindedir
18- Saîd, Sa'd, İbn Avf ve Talha
Fihr'in Âmir'i ve övülen Zubeyr
19- Rasulullah'ın evindeki iki torunu
Hatîce'nin ve pâk Fâtıma'nın iki oğlu[631]
20- Müminlerin annesi Âişe ve dayımız Muâviye
Ne şeref sâhibidir ve ne çok ihsanda bulunur o[632]
21- O'nun ensârı ve yurtlarını terk edenler[633]
Yardımlarıyla ateşle dağlanmaktan uzaklaştılar[634]
22- Onlardan sonra da güzellikle tâbi olanlar vardır
Söz ve amel olarak onların fiillerini takip edip kurtulanlar

---

627 "t"de "ona lütufta bulunayım" diye geçmektedir.

628 "b"de ve "d"de "hayır için ihsanda bulunan" diye geçmektedir.

629 "a"da, "s"de ve "h"de "Şüphesiz onlar hakîkî topluluktur" diye geçmektedir.

630 "b"de ve "s"de "Firdevs'te nûr ile" diye geçmektedir.

631 Bu beyti sadece İbn Şâhîn zikretmiştir.

632 Aslın hâşiyesinde "Hâşiye: Çok değerlidir ve övgüye lâyıktır" yazmaktadır. Bu beyit "ş"de, "t"de ve "h"de zikredilmemiştir.

633 Asılda "O'nun hicret eden ensârı" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "b"den ve "d"dendir.

634 "b"de şöyle geçmektedir: "Yardımlarıyla ateşin karanlığından uzaklaştılar."
Bu beyit "ş"de, "t"de, "h"de ve "a"da zikredilmemiştir.

23- Mâlik, Sevrî ve kardeşleri

Ebû Amr el-Evzâî, çokça tesbîh edendir o

24- Onlardan sonra hidâyet imamları Şâfiî ve Ahmed

Hakka tâbi olan üstün gelir

25- Onlar öyle bir topluluktur ki Allah onları affetmiştir

Onları râzı etmiştir, sen de onları sev, mutlu olursun[635]

26- Sahâbenin tamamı hakkında en hayırlı sözü söyle

Ta'n eden, ayıplayan ve cerh eden olma

27- Apaçık vahiy onların fazîletini dile getirmiştir

Fetih'te[636] *Sahâbe'yi öven âyetler vardır*

28- Takdîr edilen kadere de kesin olarak iman et

Zira bu dînin direğidir, dîn çok geniştir

29- Câhilce Nekîr ve Münker'i inkâr etme

Havz'ı ve Mîzân'ı da inkâr etme, sana nasihat

30- Ve de ki: Yüce Allah fazlıyla cehennemden çıkaracak[637]

Küle dönüşmüş birtakım cesetleri[638]*, sonra onlar atılacak*

31- Firdevs'te nehre, sonra onun suyuyla dirilecekler

Selin taşa taşa geldiği zaman taşıdığı tane gibi

32- Rasulullah mahlûkât için şefaat edecektir

Kabir azâbı hakkında da "Apaçık haktır" de[639]

33- Masiyet işleseler bile namaz kılanları tekfir etme

Herkes masiyet işlemektedir, Arş'ın Sâhibi ise affetmektedir

---

[635] 23. beyit ile 25. beyit arasını yalnız İbn Şâhîn zikretmiştir.

[636] Yani Fetih Sûresi'nde. Bu âyetler Allah Teâlâ'nın şu buyruklarıdır: *"Muhammed Allah'ın resûlüdür. O'nunla birlikte olanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler." (Fetih, 29)*

[637] Asılda "Yüce Allah mutlaka fazlıyla cehennemden çıkaracak" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer nüshalardandır.

[638] "b"de "etten bazı cesetleri" diye geçmektedir.

[639] "b"de ve "d"de "Kabir azâbı hak ile açıklanmıştır" diye geçmektedir.

34- Hâricîler'in görüşünü de benimseme, zira o

Kendisini benimseyeni helâka sürükler ve rezil eder

35- Dîniyle oynayan mürcî de olma

Mürcînin yaptığı şey ancak din ile şımarmaktır[640]

36- Yine de ki: İman; söz, niyet ve fiildir

Nebî'nin buyruğunda açıkça geldiği üzere[641]

37- Masiyetler sebebiyle azalır bazen

Bazen de kişinin taati ile artar ve ağır gelir

38- İnsanların reylerini ve sözlerini bir kenara bırak

Rasulullah'ın buyrukları daha temiz ve daha açıktır[642]

39- Sakın dinlerini eğlence malzemesi edenlerden olma

Sonra hadis ehline ta'n edersin ve saldırırsın

40- Ey arkadaş, bunlara itikâd ettiğin sürece

Sabah akşam hep hayır üzere olursun

Ebû Bekr İbn Ebî Dâvûd *(rahimehullah)* dedi ki: Bu benim görüşümdür, babamın görüşüdür, Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ın görüşüdür, ilim ehlinden gördüklerimizin görüşüdür, kendilerini görmediğimiz hâlde sözleri bize ulaşan kimselerin görüşüdür. Kim benim hakkımda bundan gayrısını söylerse yalan söylemiş olur.[643]

---

[640] "a"da, "h"de, "b"de ve "d"de "...dini mizah malzemesi yapmaktır" diye geçmektedir.

[641] "h"de "Resûl'ün" diye geçmektedir.

[642] Aslında "daha güzeldir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım diğer nüshalardandır.

[643] "t"de ve "h"de "Kim bundan gayrısını söylerse yalan söylemiş olur" diye geçmektedir.

EBÛ ABDULLAH EZ-ZUBEYR B. AHMED B. SÜLEYMÂN EZ-ZUBEYRÎ EŞ-ŞÂFİÎ'NİN (V. 318) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE ONUN 2 KİTABI BULUNMAKTADIR:

ŞERHU'L ÎMÂNİ VE'L İSLÂM

VE TESMİYETU'L FİRAKİ VE'R REDDİ ALEYHİM

(İMANIN VE İSLÂM'IN AÇIKLAMASI

FIRKALARIN İSMİNİN ZİKRİ VE ONLARA REDDİYE)

İsmi ez-Zubeyr b. Ahmed b. Süleymân b. Abdullah b. Âsım b. el-Münzir b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm el-Esedî el-Basrî eş-Şâfiî ed-Darîr'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. 318 yılında vefât etmiştir.

Hakkındaki Övgüler

Et-Taberânî "Mu'cem-i Sağîr"inde (464) onun hakkında şöyle demiştir: "Bize âmâ fakîh... ez-Zubeyr tahdis etti..."

İbn Nâsıruddîn "Tavdîhu'l Müştebih"te (4/280) şöyle demiştir: "Âmâ fakîh Ebû Abdullah... Onun 'es-Sünne' diye bir kitabı vardı ki et-Taberânî bunu ondan rivâyet etmiştir."

Eş-Şîrâzî şöyle demiştir: "Âmâ idi. Birçok güzel eseri vardır."

El-Hatîb şöyle demiştir: "Şâfiî'nin mezhebine mensup fakihlerden biridir. Fıkıh alanında 'el-Kâfi' gibi eserleri vardır. Bağdat'a gelmiş ve orada hadis tahdis etmiştir."

Ez-Zehebî şöyle demiştir: "Allâme, şâfiîlerin şeyhi... Dev sikalardandı. Bir tâife ondan fıkıh öğrenmiştir. Mezhep içerisinde değer verilen bir kimseydi."

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 8/471; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 15/57

Akîdenin Özeti: Bu, ez-Zubeyrî *(rahimehullah)*'ın Ehli Sünnet'in itikâdının beyânı hakkında kaleme aldığı bir kitaptır. O, kitaba, imana ve İslâm'a taalluk eden meseleleri zikrederek başlamıştır. Sonra sapık fırkaların asıllarını zikretmiş ve onlardan bazılarını kısaca tanıtmıştır. Sonra Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd ile ilgili konulardaki itikâdının özetini zikretmiş, bununla beraber her bir meselenin Kur'ân'dan ve Sünnet'ten delillerini aktarmıştır. Musannif bu kitabın Ehli Sünnet'in itikâdını beyân eden muhtasar bir kitap olmasını istemiş, bu sebeple kitabı isnadlardan arındırmıştır. Bu kitapta yer alan ifâdelerin birçoğu, Harb el-Kirmânî *(rahimehullah)*'ın içerisinde gördüğü âlimlerin icmâsını aktardığı akîdesinden alınmıştır. Fakat musannif buna ek olarak Kitap'tan ve Sünnet'ten delilleri de zikretmiştir. Burada hadisleri kısaca tahriç ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın, bu kitabı özel olarak tahkîk edeceğimden dolayı bapları ve meseleleri hakkında ta'lik yazmadım.

Akîdenin Kaynakları: Bu kitabın el yazmasını bulamadım. Bu yüzden Hüsâm el-Hafnâvî'nin tahkîkiyle hazırlanan ve 1424 yılında Dâru'l Beydâ Yayınevi tarafından neşredilen nüshadan yardım aldım. Bu kitabın metnini çıkarırken ondan istifâde ettim. Bununla beraber, hakkında onun yazdığından başkasının doğru olduğunu düşündüğüm bazı kelimelerin zabtında ona muhâlefet ettim. Hamd Âlemlerin Rabbi Allah içindir. Allah'ın salât ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in üzerine olsun. Bize şeyh, imam, kadıların kadısı[644] Nizâmuddîn Ebû Hafs Ömer b. İbrâhîm b. Muhammed b. Müflih el-Makdisî es-Sâlihî el-Hanbelî *-Allah onu hayır ve âfiyet içerisinde yaşatsın-* haber verdi, dedi ki: Bize imam, hâfız Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah b. Ahmed b. el-Muhibb el-Makdisî, hâfız Alemuddîn el-Kâsım b. Muhammed el-Berzâlî'den aldığı icâzet ile icâzeten haber verdi. O da İbrâhîm b. İsmâîl b. Yahyâ b. ed-Dercî'den işitti. O da Ebû Ca'fer Muhammed b. Ahmed es-Saydelânî'den icâzetle haber verdi.

İbnu'l Muhibb ayrıca Kâdı Süleymân b. Hamza b. Ahmed'den icâzet yoluyla haber verdi. O da hâfız Ziyâuddîn Muhammed b. Abdulvâhid'den icâzet yoluyla haber verdi. O da Ebû Ca'fer es-Saydelânî'den işitti. O da Mahmûd b. İsmâîl b. Muhammed b. es-Sayrafî'den işitti. O da Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. Useyd b. Abdullah b. Muhammed b. el-Huseyn b. Useyd b. Âsım b. Abdullah es-Sekafi el-Medînî el-Vâiz'den işitti, dedi ki: Bize Ebu'l Abbâs Ahmed b. Ca'fer b. Allân es-Sülemî el-Medînî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû İshâk İbrâhîm b. eş-Şîrcânî haber verdi, dedi ki: Ebû Abdullah ez-Zubeyr b. Ahmed b. Süleymân b. Abdullah b. Âsım b. el-Münzir b. ez-Zubeyr b. el-Avvâm *(radıyallahu anh)* dedi ki:

Bu; imanın ve hakîkatlerinin, İslâm'ın ve şerîatlerinin, ihsânın ve derecelerinin ne olduğunu bildiren, fakihlerin bunların açıklanması hususunda söyledikleri farklı görüşleri, bunların niteliği hakkında beyân ettiklerini, Kitâb'ın ve Sünnet'in hükümlerinin delâlet ettiği şeyi, kıyastan bu konuda hüccet yerine geçebilecek şeyleri beyân eden bir kitaptır. Bu kitabı te'lif ettim, bir araya getirdim ve sağlam kıldım ki öğrenmek isteyen kimse ondan faydalansın, insanların önünde bulunan âlim onu bellesin, her bir kimse kendisi için ona baksın, Allah *(Azze ve celle)*'nin dîni hususunda kendisine farz kılmış olduklarını bilsin. Hatadan koruyan ve başarıya ulaştıran an-

---

[644] Müceddid şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb (rh) "Kitâbu't Tevhîd"de "Kadıların kadısı ve benzeri isimlerle isimlenme bâbı" diyerek herhangi bir insanı bu şekilde isimlendirmekten sakındırma hususunda bir bap açmıştır.

cak Allah'tır. Ebû Abdullah ez-Zubeyr *-Allah ona rahmet etsin ve ondan râzı olsun-* dedi ki: İnsanlar, İslâm ve iman hakkında ihtilâf etmişlerdir.

1- Bazıları "Bunlar aynı manaya gelen iki isimdir, yani her müslüman mümindir, her mümin de müslümandır" demiştir.

2- Bazıları "İslâm imandan başkadır, İslâm birinci derecedir, iman ise onun üzerindedir" demiştir. Bunlara göre İslâm dil ile ikrâr, iman ise kalp ile tasdiktir. Bu tâife hüccetlerinden biri olarak şöyle demiştir: "Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *'Bedevîler "iman ettik" dediler. De ki: İman etmediniz. Fakat "müslüman olduk" deyin. İman henüz kalplerinize girmedi.' (Hucurât, 14)* Biz bunu imanın kalp ile tasdîk, İslâm'ın ise dil ile ikrâr olduğuna delil getiriyoruz."

3- Bazıları da şöyle demiştir: "İman; kişinin Allah *(Azze ve celle)*'ye, O'nun resûlüne, kitaplarına, hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere, ölümden sonra dirilişe, cennete, cehenneme ve bu ikisinin yaratılmış durumda olduğuna iman etmesidir.

İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, Beyt'i haccetmek ve Allah yolunda cihâd etmektir.

İhsan ise kişinin Rabbi *(Azze ve celle)*'ye O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmesidir. O her ne kadar Rabbini göremiyorsa da, Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisini gördüğünü ve yaptıklarını bildiğini bilmektedir." Bu tâife şu haberi rivâyet etmiştir: Bir adam Nebî'ye *-Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* geldi ve O'na "İslâm nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yukarıda zikrettiğimizi söyledi. Adam iman hakkında sordu. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yine yukarıda zikrettiğimizi söyledi. Adam ihsan hakkında sordu. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunun üzerine şöyle buyurdu: "Allah'a O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmendir. Her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da O seni görüyor."

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonra ashâbına "Bu Cibrîl'dir, size dîninizi öğretmeye gelmiştir" diye bildirdi.[645]

---

[645] Buhârî (50) ve Müslim (6) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. Müslim ayrıca Ömer (ra)'tan da (1) rivâyet etmiştir.

4- Bazıları da şöyle demiştir: "İslâm, kişinin amma isteyerek amma istemeyerek (İslâm sözünü) söylemesidir. Eğer kişi isteyerek söylerse ve diliyle ikrâr ettiğine kalbiyle itikâd ederse onun imanı ikrâr yönünden kemâle ermiş demektir. Diliyle söylediğini kalp doğrulamazsa onun ikrârının bâtında hiçbir değeri yoktur. Ancak onun sözü zâhirde kanının dökülmesine engel olur, kendisiyle evlenilmesine ve mirasçı olmasına imkân sağlar." Bu görüşün savunucuları Allah tebâreke ve teâlâ'nın şu buyruğunu delil getirmişlerdir:

"Münâfıklar sana geldiklerinde 'Şehâdet ederiz ki sen Allah'ın resûlüsün' derler. Allah senin kendisinin resûlü olduğunu bilmektedir. Allah münâfıkların hiç şüphesiz yalancı olduklarına şehâdet eder." (Munâfikûn, 1)

Onlar dilleriyle kalpleriyle inanmadıkları bir sözü söyleyince Allah onların yalancı olduklarına şâhitlik etti. Buyurdu ki: "*Yeminlerini*/imanlarını kendilerini öldürülmekten koruyan bir *kalkan kıldılar*. Onun arkasına saklandılar. Onu kale gibi kullandılar. Böylece kanlarını koruma altına aldılar." Görüldüğü gibi O bunun onları öldürülmekten kurtardığını bildirmiştir. Rasulullah *-Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun-* zâhiren onlarla evlenilmesine izin vermiştir. Allah *(Azze ve celle)* onların iç dünyâlarını haber vermiş, onları sözlerindeki eğrilikleriyle nebîsine bildirmiş, onları zâhirlerine delâlet eden şey ile vasfetmiştir: *"Onları gördüğünde kalıpları hoşuna gider. Konuştukları zaman sözlerine kulak verirsin. Onlar yaslanmış kütükler gibidir." (Münâfikûn, 4)* Görüldüğü gibi onları en belîğ şekilde anlayışsızlıkla ve akıl eksikliği ile vasıflandırmıştır. Sonra onların özellikleri arasına şunu da eklemiştir: *"Her çığlığı aleyhlerinde zannederler. Asıl düşman onlardır, onlardan sakın!"* Bu da korkaklığın bir tasvîridir ki belâğatin zirve noktasındadır, asla bir benzeri yoktur.

5- Bir topluluk da şöyle demiştir: "Münâfıklar kalpleriyle inanmadıkları şeyi dilleriyle ikrâr ettikleri zaman bu onlara bir yarar sağlamadı." Yine onlar şöyle demişlerdir: "Demek ki iman ancak kalbin tasdîkiyle kemâle erer. Kişi bununla beraber amelleri vaktinde yerine getirmeye özen göstermeli, vâcip olduğu zaman namazı kılmalı, vakti geldiğinde zekâtı vermeli ve her bir dînî buyruğu vaktinde yerine getirmelidir. O zaman diliyle ikrârı ise tikâmet bulur. Kalbiyle tasdîki tamam olur. Kişi ameller(in vucûbiyetin)e iman etmiştir, sonra onları vakitlerine riâyet ederek yerine getirmiştir. İşte onun imanı kemâle ermiştir. Eğer bunlardan bir şey eksilirse eksilen şey

ölçüsünde imanı da eksilir. Eğer farz kılınan şer'î buyruklara ve sınırları belirlenen farizalara ek olarak nâfile hayırlar işlerse imanı artar."

Evet, bunlar imanın ameller yerine getirildiği zaman kemâle erdiğini, ameller eksildiği zaman azaldığını, kişinin işlediği nâfile hayırlarla ve amellerle arttığını söylemişlerdir. Bizim nezdimizde tercih edilen ve katımızda kabûl gören görüş de budur. Biz de buna inanıyor ve bunu söylüyoruz. Allah *(Azze ve celle)* bu görüşün tasdîki olarak şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ben tevbe eden, iman eden, sâlih amel işleyen ve sonra hidâyete eren kimseye karşı çok bağışlayıcıyım." (Tâhâ, 82)

6- Bilgisi az, delîli zayıf ve hücceti çürük bir tâife de şöyle demiştir: "İman, amel olmaksızın sözden ibârettir. Artmaz ve azalmaz. İman edip sâlih amel işleyen, adâletli olan ve iyilik yapan, muâmelelerinde insaflı davranan, konuştuğunda doğru söyleyen, söz verdiğinde sözünü yerine getiren, zulme uğradığında affeden, nâfile hayırlar ve iyi ameller işleyen; annesinin, babasının, çocuklarının, akrabalarının, komşusunun ve arkadaşının kendisi üzerindeki haklarını yerine getiren, elinden geldiğince hayır işleyen kimse ile; diliyle 'Lâ ilâhe illallâh' diyen, sonra farzları yerine getirmeyen, şer'î buyrukları yerine getirme husûsunda kusurlu olan, hayırlı işlerden ve nâfilelerden geri kalan, kendisine bir şey emânet edildiğinde hıyânet eden, konuştuğu zaman yalan söyleyen, söz verdiği zaman sözünde durmayan, kendisine adâletli davranıldığı hâlde zulmeden ve haksızlık yapan kimse (iman yönünden) aynı derecededir. Ne bunun şuna bir üstünlüğü vardır, ne de şunun buna!"[646]

7- Bu öyle bir sözdür ki akıllar bu aktarıldığı zaman bunu söyleyen kimsenin gâfil olduğuna şâhitlik eder. Bu sözün söylenmesi onun hakkında delil getirmeye ihtiyaç bırakmaz. Bununla beraber bu görüş hakkında, dinleyenlerin kalplerinde onu daha zayıf kılacak bazı hüccetleri zikretmek kaçınılmazdır ki câhil kimse bu söze aldanmasın, bu sözü söyleyen kimsenin taklîd edilmesi gereken kimselerden olduğunu zannetmesin. Biz

---

[646] Bu, Mürcie'nin görüşüdür ki Mürcietu'l Fukahâ ve onlara tâbî olan zamanımız mürciesi de onlardandır. Bunlar amelin imanın bir rüknü olmadığını, kişinin namaz kılmasa da, gücü yettiği hâlde Allah Teâlâ için bir amel işlemese de sadece sözünden dolayı mümin ve cennetlik olabileceğini söylerler. İşte bunlar Selef-i Sâlihîn'in ittifakla zemmettiği ve kendilerinden sakındırdığı kimselerdir.

Kur'ân'ın ve Sünnet'in bu görüşün hilâfına delâlet ettiğini gördük. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Yoksa kötülük işleyenler, hayatlarında ve ölümlerinde kendilerini iman edip sâlih amel işleyenlerle bir kılacağımızı mı zannettiler? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Câsiye, 21)

Görüldüğü gibi Allah *(Azze ve celle)* kötülük yapanlarla sâlih amel işleyenleri önce hayatta, sonra da ölüm sonrasında birbirlerinden ayırmıştır. Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Erkek olsun kadın olsun, kim mümin olduğu hâlde sâlih bir amel işlerse mutlaka ona güzel bir hayat yaşatacağız." (Nahl, 97)* Yani hayâtında güzel bir yaşam sürecek. Allah celle zikruhû ayrıca ona ölümünden sonra da iyilikle karşılık vereceğini haber vermiştir. Bu konuda zikredilecek âyetler çoktur. Hepsini zikredecek olsaydım söz çok uzardı. Bizim bu kitaptaki gâyemiz meseleyi açıklamaktır, sözü uzatmak değil.

8- Rasulullah *-Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* ashâbını söz konusu ettikten sonra şöyle buyurmuştur: "Sizden biri Uhud Dağı kadar altını infâk etse, bu onların infâk ettiği bir müdde, hatta yarım müdde ulaşmaz."[647] O ayrıca onların bir kısmının diğerlerinden üstün olduğunu söylemiştir. Yine biz Allah'ın bazı nebîleri diğerlerine üstün kıldığını görüyoruz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"İşte resûller, onların bazılarını diğerlerine üstün kıldık." (Bakara, 253)*

Görüldüğü gibi O resûllerin birbirlerinden farklı derecelerde bulunduklarını beyân etmiştir. Yine Allah celle zikruhû *"Müminlerden zor durumda olmadığı hâlde oturanlar ile Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihâd edenler bir olmaz. Allah mallarıyla ve canlarıyla cihâd edenlerin derecesini oturanların derecesinden üstün kılmıştır." (Nisâ, 95)* buyurmuştur. Bundan sonra hepsi için en güzelinin olduğunu bildirmiştir.

Evet, Allah onların bir kısmını elde ettikleri cihâdın fazîleti sebebiyle diğerlerine üstün kılmıştır. Diyelim ki bu adamlar Kur'ân'ı işitmediler, eserlerden haberleri olmadı, haberleri bilemediler; bu hâlde bile aklın hücceti bu görüşü reddeder.[648]

---

[647] Buhârî (3673) ve Müslim (6580) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[648] Fakat onların akılları yoktur. Bu sebeple selef onlara çok sert tepki göstermiş, onlara en çirkin sıfatları yakıştırmış, ittifakla onlardan sakındırmış, insanların onların bidatinin

9- Diğerleri de şöyle demiştir: "İman artar ama azalmaz. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* onun artacağını söylemiştir. Allah *(Azze ve celle)* *"Âyetleri okunduğu zaman onların imanını arttırır" (Enfâl, 2)* buyurmuştur. Biz de onun artacağını söyleriz ama azalacağını söylemeyiz. Biz neyi(n arttığını) biliyorsak mutlaka azalmaktadır."[649] Bu görüş birinci görüşe yakındır. Ben neye itikâd ettiğimizi daha önce beyân etmiştim. Bu konuda Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabı ortadadır. Yalnız Allah'tan yardım isteriz. O bize yeter. O ne güzel vekildir!

10- Bundan sonra avâm olsun havâs olsun bütün müslümanların ihtiyaç duyduğu, Nebî'nin *-Allah O'na çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* "İlim talebi her müslüman için farzdır"[650] buyruğu gereğince bilmeleri kendilerine farz olan şeyleri zikrettim:

---

içine düşmelerinden endişe etmiştir. İbrâhîm en-Nehaî'nin söylediği gibi: "Çünkü biz bu ümmet hakkında Ezârika'nın fitnesinden endişe ettiğimizden daha çok Mürcie'nin fitnesinden endişe ediyoruz." (Abdullah b. Ahmed, es-Sünne, 604)

Bu konu hakkında "eş-Şerîa"daki (2/684) "Mürcie ve onların mezhebinin âlimler nezdindeki çirkinliği bâbı"na bakılabilir.

[649] Ehli Sünnet'in cumhûru imanın arttığını ve azaldığını açık bir şekilde ifâde etmiştir. Onlardan bazıları da nezdinde imanın azaldığına dâir bir nas olmadığından dolayı onun azaldığını söylemekten geri durmuştur. "İman artar, iman herkeste farklı derecede bulunur" demişler, bunun ötesine geçmeyip sözü uzatmamışlardır. Fakat imanın azalacağı manasını da inkâr etmemişlerdir. Çünkü artan her şey mutlaka azalır.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/223) şöyle demiştir: "Bu sebeple Sünnet ve Hadis Ehli onun (yani imanın) farklı derecelerde bulunduğu görüşünü benimsemiştir. Onların cumhûru 'Artar ve azalır' derken bazıları 'Artar' der ama 'Azalır' demez. Nitekim bu kendisinden gelen iki rivâyetten birinde Mâlik'ten rivâyet edilmiştir. Onlardan Abdullah b. el-Mübârek gibi bazı kimseler de 'İman farklı derecelerde bulunur' demiştir."

[650] Bu hadis Sahâbe'den bir topluluktan birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir. Bu topluluğun içerisinde Enes b. Mâlik, İbn Mes'ûd, İbn Ömer, İbn Abbâs, Câbir ve Ebû Saîd de vardır. Allah onlardan razı olsun. Hadisin birçok tarikten gelmesine rağmen büyük imamlar onu zayıflamışlardır. Ahmed *(rh)* "Nezdimizde sâbit değildir, onda bir şey vardır" demiştir. (Müntehabu'l 'İlel, 62) İshâk b. Râhûye *(rh)* şöyle demiştir: "Manası doğru olmakla birlikte bu konudaki haber sahîh değildir. Kişi abdesti, namazı, malı varsa zekâtı ve haccı gibi ihtiyaç duyduğu şeylerin ilmini kesinlikle öğrenmelidir. Vacip demek, vâkî olduğunda kendisi hakkında anne ve babaya itaatin söz konusu olmadığı şey demektir. Oysa ilim talebi için yola çıkacak olan kimsenin mutlaka yola çıkması hususunda anne ve babasından izin alması gerekir. Çünkü bu (ilim talebi) başa belâ gelmediği sürece bir (farz değil) fazîlettir. Nâfilelerde mutlaka babaların izninin olması gerekir." (Mesâilu'l Kevsec, 3311)

Müteahhirînden bazı kimseler tariklerinin çokluğu sebebiyle bu hadisi takviye etmişlerdir. Örneğin el-Mizzî "Bunun tarikleri hasen derecesine varmaktadır" demiştir. Ek bilgi için "el-Mekâsıdu'l Hasene"ye (660) bakılabilir.

Kişinin ihtiyaç duyduğu şeyler arasında; abdestini, namazını, zekâtını, orucunu, itikâfını, haccını, menâsikini, alışverişini, emzirmesini, nesebini, eşinin akrabalarını, boşanmasını, evlenmesini, talak lafızlarını ve benzeri hususları bilmesi vardır. Bu konuyu bir kitapta ele aldım ve onu "Kitâbu'l Kâfî" diye isimlendirdim. İçindekileri kısa tuttum. İsnadlarını hazfettim. İçerisine sadece eş-Şâfiî'nin görüşlerini almakla yetindim. *Allah ona rahmet etsin.* Böyle yaptım ki onu ezberleyecek kimse için daha kolay olsun, kendisini talep eden kimseye kendisini cem' etmesi hususunda daha çok yardımcı olsun. Allah'tan ona bakan herkesi hakka iletmesini, vâcibi yerine getirmeye muvaffak kılmasını, rahmetiyle hatadan ve şüpheden uzaklaştırmasını niyâz ederim. Şüphesiz O yakındır, duâlara icâbet edendir. Güç ve kuvvet yalnız Alî ve Azîm olan Allah'tandır.

Bidat Ehlinin İsimlerinin Zikri, Mezhepleri Hakkında Bilgi, Hâricîlerin İsimleri, Cehmiyye'ye ve Mu'tezile'ye Reddiye, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ashâbının -Allah Onlardan Râzı Olsun- Fazîleti, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Eşlerinin Fazîleti

Bu hususları Allah Teâlâ'nın kitabından çıkaracağım. Bunun yanında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini de zikredeceğim.

11- Bidatlerin aslı dörttür: Havâric, Râfıza, Kaderiyye ve Mürcie...[651] Bunlardan her bir fırka on sekiz fırkaya ayrılmıştır. Bunların toplamı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır, onlardan biri kurtuluşa erecektir ki o da cemaattir"[652] buyurduğu üzere yetmiş iki fırka etmektedir. Onların isimlerinden bazıları şunlardır:

12- Râfıza. Bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına *-Allah onlardan râzı olsun-* söverler.

13- Havâric. Bunlar Alî *(radıyallahu anh)*'a isyan edenlerdir.

14- Mu'tezile. Bunlar Kaderiyye'nin söylediğini söyleyenler; kabir azâbını, şefaati ve Levh-i Mahfûz'u inkâr edenlerdir.

---

[651] Bu sözün benzeri el-Berbehârî *(rh)*'ın akîdesinde de gelecektir. (Madde 113)

[652] Bu hadisi Ahmed (16937) ve Ebû Dâvûd (4597) Muâviye (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Mâce (3993) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. "Misbâhu'z Zücâce" müellifi "Bu ricâlinin tamamı sika olan sahih bir isnaddır" demiştir.

Tirmizî (2640) bu hadisin benzerini Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiş, "Bu konuda Sa'd'dan, Abdullah b. Amr'dan ve Avf b. Mâlik'ten gelen rivâyetler vardır" demiştir. Ayrıca "Ebû Hureyre hadisi hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

15- Kaderiyye. Bunlar "Meşiet ve kudret bizim elimizdedir" diyenler ve kaderin olmadığını söyleyenlerdir.

16- Cehmiyye. Bunlar "Kur'ân yaratılmıştır" diyenlerdir.

17- Vâkıfe. Bunlar ne "Yaratılmıştır" diyen ne de "Yaratılmamıştır" diyen kimselerdir.

18- Lafzıyye. Bunlar "Kur'ân'ı telaffuz edişimiz yaratılmıştır" diyen kimselerdir.

19- Mürcie. Bunlar "İmanımız Cibrîl'in imanı gibidir" ve "İman, amel olmaksızın sözden ibârettir" diyenlerdir.

20- Zeydiyye. Bunlar Osmân'dan, Talha'dan, Zubeyr'den ve Âişe'den *-Allah onlardan râzı olsun-* teberrî edenlerdir.

21- Sehâbiyye. Bunlar "Alî bulutlardadır" ve "Alî kıyâmet gününden önce gönderilecektir" diyen kimselerdir.

22- Haşebiyye. Bunlar Zeydiyye'nin söylediğini söyleyenlerdir.

23- Şîa. Bunlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âlinin sevgisini din edindiklerini söyleyenlerdir. Hâlbuki Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âlinin taraftarları Sünnet'e ve esere uyanlardır.

24- Mansûriyye. Bunlar kendilerinin görüşlerine muhâlif olan kırk kişiyi öldüren kimsenin cennete gireceğini söylerler. İnsanların boğazına sarılırlar.[653] "Cibrîl risâleti getirirken hata etti" derler.

25, 26- Muğîriyye ve Beyâniyye. Bunlar Muğîre'nin[654] ve Beyân'ın[655] nebî olduğunu söyleyenlerdir.

---

653 Matbû nüshada "İnsanları tahkîr ederler" diye geçmektedir. Zâhir olan bunun bir tashîf olduğudur. Doğrusu benim yazdığımdır. Bunun benzeri Harb el-Kirmânî *(rh)*'ın akîdesinde (madde 100) geçmişti.

654 Zehebî "ed-Duafâ"da (3319) şöyle demiştir: "Becîle'nin mevlâsı Muğîre b. Saîd el-Kûfî... İbrâhîm 'O yalancıdır' demiştir. Yahyâ 'Kötü bir adamdı' demiştir. Sa'dî 'Nebîlik iddiasında bulunduğu için öldürüldü' demiştir. Ebû Bekr el-Hatîb 'Râfızîlik'te aşırıya giden bir kimseydi' demiştir. Kendisine nisbet edilen ve 'Muğîriyye' denilen bir tâifesi vardır. Hâlid b. Abdullah onu görüşlerinden dolayı asmıştır."

655 "Mîzânu'l İ'tidâl"de (2/75) şöyle denmiştir: "Zındık Beyân... İbn Numeyr 'Hâlid b. Abdullah el-Kasrî onu öldürdü ve yaktı' demiştir. Ben (yani ez-Zehebî) derim ki: Bu Temîmoğulları'ndan Beyân b. Sem'ân en-Nehdî'dir. Yüz yılından sonra Irak'ta ortaya çıktı. Alî (ra)'ın

27- Bekriyye. [Bunlar Kaderiyye'dir.] Habbe[656] ve kîrât[657] ashâbıdır. "Kim haram olan bir dirhemi ya da bir dirhemin altıda birini alırsa kâfirdir" derler.

28- Şuûbiyye. Bunlar bidat ashâbıdır. "Araplar ve mevâlî bizim nezdimizde birdir" derler. Arapların hiçbir hakkını tanımazlar. Onların fazîletini bilmezler. Oysa Nebî -Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin- "Arapları sevmek imandır, onlara buğzetmek ise nifaktır."[658]

Hâricîlerin isimlerinden bâzıları şunlardır:

29- Haravriyye. Bunlar Haravrâ ashâbıdır.

30- Ezârika. Bunlar Nâfi' b. Ezrak'ın ashâbıdır.

31- Necdiyye. Bunlar Necde b. Âmir'in ashâbıdır.

32- İbâziyye. Bunlar Abdullah b. İbâz'ın ashâbıdır.

33- Sufriyye. Bunlar Dâvûd b. en-Nu'mân'ın ashâbıdır.

34- Beyhesiyye ve Hâzimiyye. Bunların tamamı hâricilerdir, fâsıklardır. Bidat ehlidirler. Sünnet'in düşmanıdırlar. Dîni reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret gören bidatçilerdir.

35- Velâyet bidattir. Berâet bidattir. "Biz falanı velî ediniriz, falancadan teberrî ederiz" derler.[659]

---

ilâh olduğunu dillendirdi. Onda insanlığına karışmış bir miktar ilâhlık olduğunu, sonra bunun oğlu Muhammed b. el-Hanefiyye'ye geçtiğini, daha sonra İbnu'l Hanefiyye'nin oğlu Ebû Hâşim'e geçtiğini, daha sonra bu Beyân'a (yani kendisine) geçtiğini ileri sürdü. Beyân, Ebû Ca'fer el-Bâkır'a, içerisinde onu kendisine davet ettiği ve kendisinin nebî olduğunu söylediği bir mektup yazdı."

Derim ki: Şia'nın gulâtından olan ve zındık Beyân'ın nebî olduğunu iddia eden Beyâniyye fırkası ona nisbet edilir.

[656] Matbû nüshada "Bekriyye cennet ashâbıdır" diye geçmektedir. Muhakkik bunu bu şekilde zabt etmiştir! Doğru olan ise Harb'in akîdesinde de (madde 95) harfi harfine geçtiği üzere benim yazdığımdır inşâallah.

[657] Matbû nüshada "Kirâtiyye" diye geçmektedir. Doğru olan ise Harb'in akîdesinde de geçtiği üzere benim yazdığımdır.

[658] Bunun tahrîci Harb el-Kirmânî *(rh)*'ın akîdesinde (madde 83) geçmişti.

[659] Bunun benzeri için Harb'in (91-110) ve İbn Batta'nın (109) akîdesine bakılabilir.

36- Bunların tamamı kâfirdir. Çünkü Nebî *-Rabbimiz O'na seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, sürekli, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* Râfızîler hakkında Alî *(radıyallahu anh)*'a şöyle buyurmuştur: "Kendilerine 'Ravâfız' denilen bir topluluk ortaya çıkacaktır. Onlarla karşılaştığın zaman onları öldür, zira onlar müşriktirler." Alî "Ey Allah'ın Resûlü, onların alâmeti nedir?" diye sorduğu zaman da "Seni sevmeyi[660] din edinip selefe ta'n ederler" diye cevap vermiştir.[661]

37- Yine Nebî *-Allah'ın salâtı O'nun üzerine olsun-* Hâricîler hakkında "Onlar cehennem ehlinin köpekleridir" buyurmuştur.[662]

38- Yine Allah *(Azze ve celle)* Kaderiyye ve Mu'tezile hakkında şöyle buyurmuştur: *"...Sekar'ın dokunuşunu tadın bakalım. Biz her şeyi bir kader ile yarattık." (Kamer, 48-49)*

39- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Onlar bu ümmetin mecûsîleridir" buyurmuştur.[663]

40- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı oluşu hakkında "Kureyş benim Rabbim *(Azze ve celle)*'nin kelâmını tebliğ etmeme engel oldu" buyurmuştur.[664]

41- Yine Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Eğer müşriklerden biri senden emân isteyecek olursa ona eman ver ki Allah'ın kelâmını duysun..." (Tevbe, 6)* İşte bu "Kur'ân yaratılmış da değildir, yaratılmamış da değildir" diyen kimselere bir cevaptır. Kim Kur'ân hakkında duraksarsa onun yaratılmış olduğunu söyleyenden daha kâfirdir.

---

[660] Matbû nüshada "Senin ipini" diye geçmektedir. Doğrusu benim yazdığımdır.

[661] Abdullah "es-Sünne"de (1250), ayrıca el-Kirmânî de "es-Sünne"de (458, 459) rivâyet etmiştir. Bu hadisi tahrîcimin tamamını buralarda bulabilirsiniz. İsnâdı zayıftır.

[662] Ahmed (22151, 22183, 19415) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1533, 1537, 1494, 1544) Ebû Umâme (ra)'tan ve İbn Ebî Evfâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Sahîh bir hadistir. Tahrîcimin tamamı için Abdullah'ın "es-Sünne"sine bakınız.

[663] Bu hadis Ömer'den, Huzeyfe'den, Câbir'den, İbn Ömer'den, Enes'ten, Ebû Hureyre'den, Âişe'den ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. İlim ehli bu hadisin hükmü hususunda ihtilâf etmiştir. İlim ehlinin çoğunluğu bunun merfû olarak zayıf olduğunu söylemiştir. Mevkûf olarak ise İbn Ömer'den ve İbn Abbâs'tan sahihtir. Bu hadisi İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"sında (80), Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (892, 936) ve el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (222, 223, 228, 231, 254) tahriç ettim. Buralara bakınız.

[664] Ahmed (15192) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî (2925) rivâyet etmiştir.

42- Yine Allah Teâlâ Lafzıyye hakkında, el-Velîd b. el-Muğîre *"Bu ancak bir insan sözüdür"* dediği zaman *"Onu Sekar'a sokacağım" (Müddessir, 25-26)* buyurmuştur.

Cehmiyye'ye ve Mu'tezile'ye Reddiye

Havz'ı İnkâr Edenlere Reddiye

43- Allah tebâreke ve teâlâ *"Şüphesiz Biz sana Kevser'i verdik" (Kevser,1)* buyurmuştur. Müfessirler de "O Havz'dır" demişlerdir.[665]

44- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Havzım, Eyle ile Yemen'deki San'â arası kadardır. İçerisinde gökteki yıldızlar adedince sürâhî vardır."[666]

Kabir Azâbını İnkâr Edenlere Reddiye

45- Allah tebâreke ve teâlâ *"...onun için sıkıntılı bir hayat vardır..." (Tâhâ, 124)* buyurmuştur. Müfessirler de "Bu kabir azâbıdır" demişlerdir.[667]

46- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Allah, iman edenlerin ayaklarını dünya hayâtında da âhirette de sâbit bir sözle sâbit kılar." (İbrâhîm, 27)* Müfessirler "Bu kabirdir" demişlerdir.[668]

47- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. Kıyâmetin kopacağı gün de Firavun Hânedânı'nı en çetin azâba sokun (denir)." (Ğâfir, 46)*

48- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabir azabından Allah'a sığınırdı.[669]

---

[665] Buhârî (4680) ve Müslim (824) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. Enes (ra) şöyle demiştir: "Rasulullah (sav) 'Kevser'in ne olduğunu biliyor musunuz?' diye sordu. Biz de 'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dedik. Buyurdu ki: 'O bir nehirdir ki Rabbim *(Azze ve celle)* bana onun sebebiyle birçok hayır vadetmiştir. O, kıyâmet gününde ümmetimin geleceği bir havzdır...'"

[666] Buhârî (6580) ve Müslim (502) rivâyet etmiştir.

[667] Bu, Nebî *(sav)*'den merfû olarak, Sahâbe'den de mevkûf olarak rivâyet edilmiştir. Selefin sözleri de "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (206) ve "el-İbânetu's Suğrâ"daki (261) ta'liklerimde beyân ettiğim üzere bu doğrultudadır.

[668] Nitekim bu, Buhârî'nin (1169) ve Müslim'in (7331) rivâyet ettiği el-Berâ b. el-Âzib hadisinde sâbit olmuştur. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (206) ta'likime bakınız.

[669] Buhârî (1377) ve Müslim (1258) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

49- Yine Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz iyiler nimetler içerisindedir. Fâcirler ise ateşin içerisindedir. Dîn gününde ona girerler. Onlar ondan uzak da değildirler" (İnfitâr, 13-16)* Burada ancak dünya ve berzah vardır. Onlar dünyada azaba uğramadıklarına göre, Allah da *"Onlar ondan uzak da değildirler"* buyurduğuna göre; bu onların berzah hayatında azabın uzağında olmadıklarını ve âhirette de ona gireceklerini göstermektedir. Kabir azabı hakkında söylenecek söz budur.

Münker'i ve Nekîr'i İnkâr Edenlere Reddiye

50- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Münker'den ve Nekîr'den söz ederek "Kâbir sorgucusu iki melek" buyurmuştur.[670]

51- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şüphesiz siz kabirlerinizde imtihana tabi tutulacaksınız ve benim hakkımda sorgulanacaksınız" buyurmuştur.[671]

Kalem'i ve Levh-i Mahfûz'u İnkâr Edenlere Reddiye

52- Allah *(Azze ve celle) "Nûn, kaleme andolsun" (Kalem, 1)* buyurmuştur. Yine O *"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır, korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır" (Burûc, 21-22)* buyurmuştur.

Muğîre ve Beyân'ın Nebî Olduğunu Söyleyenlere Reddiye

53- Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Muhammed erkeklerinizden birinin babası değildir. Ancak Allah'ın resûlü ve nebîlerin sonuncusudur." (Ahzâb, 40)*

54- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuştur: "Benden sonra bir nebî olsaydı şüphesiz Ömer b. el-Hattâb, nebî olurdu."[672]

---

[670] Ömer (ra)'ın hadîsine işâret etmektedir. O şöyle demiştir: "Rasulullah (sav) buyurdu ki: 'Dört zirâ' boyunda ve iki zirâ' eninde bir yerde iken Münker'i ve Nekîr'i gördüğün zaman hâlin nice olacak?' Ben de 'Ey Allah'ın Resûlü, Münker ve Nekîr de nedir?' diye sordum. 'Kabir sorguculari' buyurdu..." İsnâdında, "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (201) ta'lîkimde beyân ettiğim üzere zayıflık vardır. Kabir fitnesi, Münker ve Nekîr'in sorgusu ile ilgili hadisler ise çoktur. Bunlardan bir kısmını Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (Kabir azâbı ve kabir fitnesi hakkında soruldu...), "er-Reddu ale'l Mubtedi'a" kitabında (17/Kabir azâbına, Münker ve Nekîr'in sorgusuna iman bâbı) ve "el-İbânetu's Suğrâ"da (257) tahrîç ettim. Münker'e ve Nekîr'e iman, akîdelerden birçoğunda geçtiği üzere selefin icmâsıdır.

[671] Ahmed (25089) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1429) rivâyet etmiştir. Sahihtir.

Şefaati İnkâr Edenlere Reddiye

55- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ben ilk şefaat edecek ve ilk şefaat ettirilecek kimseyim" buyurmuştur.[673]

56- O, "Şefaatim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir" buyurdu.[674]

57- Ayrıca Allah tebâreke ve teâlâ *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma (Makâm-ı Mahmûd'a) çıkarır" (İsrâ, 79)* buyurmuştur. Müfessirler de "O şefaattir" demişlerdir.[675]

Arş'ı, Kürsî'yi, Allah *(Azze ve celle)*'nin Arş'ın Üzerinde Oluşunu İnkâr Edenlere Reddiye ve Kademin Zikri

58- Allah tebâreke ve teâlâ Arş ve Kürsî hakkında şöyle buyurmuştur:

"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir." (Tâhâ, 5

"O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kaplamıştır." (Bakara, 255)[676]

59- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah ayağını cehenneme koyar da onun bir kısmı diğerinin içine girer."[677]

60- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Arş'a göre Kürsî büyük bir çöldeki halka gibidir."[678]

---

[672] Ahmed (17405) ve Tirmizî (3638) rivâyet etmiştir. Hâkim de (3/85) rivâyet edip sahih olduğunu söylemiştir. Zehebî de bu hususta ona muvâfakat etmiştir.

Muğîre'nin ve Beyân'ın kim oldukları 25. maddede geçmişti.

[673] Müslim (6044) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[674] Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizî (2437) rivâyet etmiştir. Bu hadisi İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbûnî ve İbn Kesîr sahihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"ya (219) bakınız.

[675] Buhârî'nin "Sahîh"inde (4718) yer alan İbn Ömer (rhma) hadisi de buna delâlet etmektedir. Âyetin bunun hâricinde, selefin üzerinde icmâ ettiği bir tefsîri vardır ki bu Nebî *(sav)*'in Arş'ın üzerine oturtulmasıdır. Bu meselede seleften nakledilen eserler 42. akîdede geçmişti.

[676] Kürsî'nin Allah *(Azze ve celle)*'nin iki ayağını koyduğu yer olduğu İbn Abbâs'dan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Daha fazla açıklama için Harb'in akîdesine (51. madde) bakınız.

[677] Buhârî (4848, 6661) ve Müslim (7279) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[678] İbn Ebî Şeybe "el-Arş"ta (44), İbn Hibbân "Sahîh"inde (361) ve Ebu'ş Şeyh "el-Azame"de (259) rivâyet etmiştir. İsnâdında zayıflık vardır. Fakat İbn Ebî Şeybe'nin "el-Arş"ta (45), Saîd b. Mansûr'un "et-Tefsîr"de (425) ve Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"de (437) sahih bir isnâd ile Mücâhid'den rivâyet ettikleri hadis bunu desteklemektedir.

Yüzü ve Allah'ın Âdemi Sûreti Üzere Yarattığını İnkâr Edenlere Reddiye

61- Allah tebâreke ve teâlâ vech/yüz ve sûret hakkında şöyle buyurmuştur: *"O'nun üzerindeki herkes yok olacaktır. Ancak Rabbinin celâl ve ikrâm sâhibi vechi bâkî kalacaktır." (Rahmân, 27)*

62- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuştur: "Yüzü çirkin görmeyiniz. Çünkü âdemoğlu Rahmân'ın sûreti üzere yaratılmıştır."[679]

63- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah Âdem'i sûreti üzere yaratmıştır" buyurmuştur.[680]

64- Yine O "Rabbimi en güzel sûrette gördüm" buyurmuştur.[681]

65- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah kıyâmet günü müminlere onların bildikleri sûrette gelir" buyurmuştur.[682]

Eli İnkâr Edenlere Reddiye

66- Allah tebâreke ve teâlâ elin zikri hususunda mel'ûn İblîs'e şöyle buyurmuştur: *"Dedi ki: Ey İblîs, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni ne alıkoydu?" (Sâd, 75)* Bununla Âdem'i -*Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun*- kastetmiştir. Eğer mana Cehmiyye'nin "Bu ancak nimet elidir" dediği gibi olsaydı o zaman tek bir elin olması gerekirdi. Araplar'ın kelâmında "iki elim" denildiği zaman bu ancak kişinin zâtından olan iki eldir.

67- *"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Söyledikleri sebebiyle elleri bağlandı ve lanetlendiler. Bilakis O'nun iki eli de açıktır." (Mâide, 64)* ...[683] eli ve nimet eli hakkında "O bağlıdır" denmez.

68- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah gündüz günah işleyenin tevbe etmesi için [geceleyin] elini uzatır" buyurmuştur.[684]

---

679 Sahihtir. Bunun hakkındaki ta'lîk İbn Sureyc (rh)'ın akîdesinde (13. madde) geçmişti.

680 Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

681 Sahihtir. İbn Sureyc (rh)'ın akîdesinde (11. madde) geçmişti.

682 Buhârî (6573) ve Müslim (370) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

683 Matbû nüshada bu şekilde geçmektedir. Muhakkikin çıkaramadığı bir kelime vardır.

684 Müslim (7089) Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

69- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah elini cehenneme sokar da ondan bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır."[685]

70- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in parmakların zikri hakkında da bir buyruğu vardır. Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Bir habr Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi ve O'na şöyle dedi: 'Ey Muhammed, Allah tebâreke ve teâlâ gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, toprağı bir parmak üzerinde, ağaçları bir parmak üzerinde ve hayvanları da bir parmak üzerinde taşır.' Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* habrı tasdîk edercesine güldü.[686] Sonra Allah *(Azze ve celle)* şunu indirdi: *'Allah'ın kadrini hakkıyla bilemediler. Arz kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ elinde dürülmüştür.' (Zümer, 67)*"[687]

71- Yine Nebî -*Allah O'na çokça, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin*- şöyle buyurmuştur: "Kalpler Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Onları dilediği gibi evirip çevirir."[688]

72- Allah tebâreke ve teâlâ Arş'ının üzerinde olduğu hâlde mahlûkâtına yakınlığının zikri hakkında şöyle buyurmuştur: *"Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın. Beş kişi aralarında gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az ya da daha çok olsunlar fark etmez, nerede olurlarsa olsunlar onlarla beraberdir." (Mücâdile, 7)*

Müfessirler "O Arş'ın üzerindedir, ilmi ise her yerdedir" demişlerdir. Allah *(Azze ve celle)*'nin Musâ'ya ve Hârun'a *"Şüphesiz ben sizinle beraberim, işitirim ve görürüm"* buyurmuş olması da bunu desteklemektedir. O, Arş'ın üzerinde olduğu hâlde her şeyi işitir ve görür.

73- Allah *(Azze ve celle)* rızâ ve gazap hakkında şöyle buyurmuştur: *"Allah gerçekten müminlerden râzı olmuştur..." (Fetih, 18)* Yine O kâfirler hakkında *"Allah onlara gazap etmiş ve onları lanetlemiştir" (Fetih, 6)* buyurmuştur.

---

[685] Buhârî (7439) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: "Sonra Cebbâr 'Geriye benim şefaatim kaldı' buyurur. Sonra cehennemden bir hapas avuçlar ve bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır. Sonra cennetin ağızlarında bir nehre atılırlar..."

[686] Matbû nüshada "haberi" diye geçmektedir. Doğru olan benim yazdığımdır. Habr âlim demektir.

[687] Buhârî (4811) ve Müslim (2786) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[688] Müslim (6844) Abdullah b. Amr (ra)'tan benzerini rivâyet etmiştir.

74- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah üç şeye güler: Gecenin bir vaktinde kalkıp yatağını terk eden adam..."[689]

75- "Allah *(Azze ve celle)* kullarının hâlini değiştirmesinin yakın olduğu hâlde onların ümitsizliğe düşmelerine güler."[690]

76- Yine Nebî *-Allah O'na çokça, tertemiz ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* *"Rabbimiz kıyâmet günü güler bir hâlde tecellî eder"* buyurmuştur.[691]

77- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"O gün bazı yüzler ışıldar. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)*

78- Yine O *(Azze ve celle)* *"İyilik edenlere en güzeli ve daha fazlası vardır" (Yûnus, 26)* buyurmuştur. En güzeli/el-Husnâ cennettir. Fazlası/ziyâde ise Allah *(Azze ve celle)*'nin vechine bakmaktır. Müfessirler de böyle söylemişlerdir.[692]

79- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz siz Rabbiniz'i, ayı berisinde bulut olmadığı hâlde gördüğünüz gibi göreceksiniz."[693]

80- Yine O şöyle buyurmuştur: "Sizden hiç kimse yoktur ki Rabbi onunla kendisiyle onun arasında tercüman olmadığı hâlde konuşacak olmasın."[694]

81- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cennetlikler Rablerini her cuma göreceklerdir."[695]

---

[689] Ahmed (11761) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (1048) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet etmiştir. Hasen bir hadistir. Tahrîcimin tamamı için "es-Sünne"ye bakınız.

[690] Ahmed (16187) ve oğlu Abdullah "es-Sünne"de (433) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[691] Dârakutnî "es-Sıfât"ta (36) Ebû Mûsâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Müslim'in (388) ve Ahmed'in (14721) Câbir b. Abdullah'tan rivâyet ettikleri uzunca hadis de bunu desteklemektedir. Bu hadisin içerisinde şu da geçmektedir: "Sonra onlara güler hâlde tecellî eder..."

[692] Bu tefsîr Ebû Bekr es-Sıddık (ra)'tan, ayrıca başka sahâbîlerden ve tâbiîlerden sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Bunların tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki ta'lîkimde (453-456) yaptım. Bu eserleri Müslim'in (368) Suheyb (ra)'tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir.

[693] Buhârî (554, 7434) ve Müslim (623) Cerîr (ra)'dan rivâyet etmiştir.

[694] Buhârî (6539) ve Müslim (2311) Adiyy b. Hâtem (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[695] Benzerini Abdullah "es-Sünne"de (442) Enes (ra)'tan uzunca bir hadisin içerisinde rivâyet etmiştir. Hadis, "es-Sünne" kitabındaki ta'lîkimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

82- Allah *(Azze ve celle)* baldırın zikri hakkında *"Baldırdan açılacağı, secdeye çağrılacakları fakat buna güç yetiremeyecekleri gün..." (Kalem, 42)* buyurmuştur. Bu kıyâmet gününde olacaktır. O baldırını açacaktır. Bunun üzerine müminler O'nu tanıyacaktır.[696]

83- Cehm ve Mu'tezile'nin bazı fırkaları cennetin ve cehennemin henüz yaratılmadığını söylemişlerdir. Allah *(Azze ve celle)* ise onları reddetmiştir. O'nun reddi şu buyruğudur: *"Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar. Kıyâmetin kopacağı gün de Firavun Hânedânı'nı en çetin azâba sokun (denir)." (Gâfir, 46)*

84- Yine O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Muttakîler cennetlerde ve nimetler içindedirler." (Tûr, 17)*

85- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cennete muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun da zenginler olduğunu gördüm."[697]

86- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah *(Azze ve celle)* cenneti yarattığı zaman Cibrîl'e 'Git de ona bak!' buyurdu."[698]

87- İbn Abbâs da "Allah cenneti eliyle yarattı" demiştir.[699]

88- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rûhuyla değil zâtıyla miraca çıkarılmıştır. Bu rüyâda olmamıştır. Allah *(Azze ve celle)*'nin şu buyrukları bunu tasdîk etmektedir: *"Düştüğü zaman yıldıza andolsun ki arkadaşınız ne sapıttı ne de azdı... İki yay boyundan daha yakın oldu." (Necm, 1-9)*[700]

---

[696] Nitekim bu Buhârî'nin Ebû Saîd (ra)'tan (7439) rivâyet ettiği hadiste açıkça beyân edilmiştir.

[697] Ahmed (6611) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiş, ayrıca "zenginler ve kadınlar" ziyâdesinde bulunmuştur. Buhârî (3241) de İmrân b. Husayn (ra)'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Cennete muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttalî oldum. Onun ehlinin çoğunun da kadınlar olduğunu gördüm."

Bu hadisin bir benzerini Müslim (7039) de İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

[698] Ahmed (8648) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî (2560) rivâyet etmiştir.

[699] İbn Abbâs (rhma)'nın sözü olarak vâkıf olamadım. Fakat bu İbn Ömer (rhma)'dan ve seleften diğer zatlardan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Nitekim ben bunun tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sinde (553, 558, 559) ve "el-İbânetu's Suğrâ"da yaptım.

[700] İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (3/319) şöyle demiştir: "Sanki o, âyetten; yaklaşan, sarkan ve Muhammed (sav) ile arasında iki yay boyundan daha az bir mesâfe bulunan kimse-

89- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cibrîl *(aleyhisselam)*'a "Kureyş beni tasdîk etmiyor" demiş, Cibrîl de "Seni Ebû Bekir tasdîk ediyor, o Sıddık'tır" diye cevap vermiştir.[701]

90- Allah Mûsâ ile gerçekten konuşmuş, Tevrât'ı elinden onun eline vermiştir. Allah *(Azze ve celle)* Kitâb'ı da eliyle yazmıştır. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *"Levhalarda onun için her şeyden bir öğüt yazdık..." (A'râf, 145)*

91- Allah *(Azze ve celle)* kıyâmet günü gelecek, derece sâhiplerine vâkıf olacak ve onlara selâm verecektir. Nitekim O *"Merhametli bir Rabden söz olarak selâm..." (Yâsîn, 58)* buyurmuştur.

Ölümü, Yeniden Dirilişi, Mîzân'ı, Hesâb'ı ve Sırât'ı İnkâr Edenler Hakkında

92- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz." (Ankebût, 57)*

"De ki: Kendisinden kaçtığınız ölüm mutlaka karşınıza çıkacaktır." (Cum'a, 8)

"Küfredenler asla diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: Hayır, Rabbime andolsun ki mutlaka diriltileceksiniz." (Teğâbun, 7)

"Onları toplarız ve onlardan kimseyi eksik bırakmayız. Saflar hâlinde Rabbine arz edilirler." (Kehf, 47)

"Şüphesiz Allah hesâbı hızlı görendir." (Âli İmrân, 199)

---

nin Allah *(Azze ve celle)* olduğunu anlamıştır. Her ne kadar müfessirlerden bir topluluk bunu dile getirmiş olsa da doğru olan bu kimsenin Cibrîl olduğudur. Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun. Sûrenin başından 'Gerçekten onu bir diğer inişte de görmüştü; Sidretü'l Müntehâ'nın yanında' buyruğuna kadar zikredilenlerle vasıflanan odur. Nebî (sav) de sahih bir hadiste bunu böylece tefsir etmiştir. Âişe şöyle demiştir: 'Rasulullah (sav)'e bu âyet hakkında sordum. Bunun üzerine "Cibrîl'i üzerinde yaratıldığı sûretinde sadece iki kere gördüm" buyurdu.' Kur'ân'ın lafzının bundan başkasına delâlet etmesi de birçok sebepten dolayı söz konusu değildir..." İbnu'l Kayyım sonra bu meselede sözü uzattıkça uzatmış ve on altı sebep sıralamıştır. Derim ki: Bununla beraber Nebî (sav)'in miraçta Rabbi (Azze ve celle)'ye yaklaşması Buhârî'nin (7517) rivâyet ettiği Enes (ra) hadisinde geldiği üzere sâbittir. Ed-Deştî (rh)'ın "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabında bu meselenin isbâtı hususunda sözü uzattıkça uzattım. Bu konuda İbn Sureyc (rh)'ın akîdesinde de bir şeyler söylenmişti.

[701] Said b. Mansûr "Tefsîr"inde (1258), İbn Sa'd "et-Tabakât"ta (1/215, 3/170), Abdullah "Fedâilu's Sahâbe"nin zevâidinde (116, 540), et-Taberânî "el-Evsat"ta (7173) rivâyet etmiştir. Hadisin isnadlarının tamamında zayıflık vardır.

93- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Şüphesiz Allah *(Azze ve celle)* mahlûkâtın hesâbını dünyâ günlerinden yarım günde bitirir."[702] Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Kıyâmet günü için adâlet terâzilerini kurarız. Artık hiç kimse zulme uğramaz." (Enbiyâ, 47)

"O gün ölçü haktır. Kimlerin terâzileri ağır basarsa işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (A'râf, 8)

94- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Mîzân Sırât'ın yanına kurulur" buyurmuştur.[703]

95- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sırât çürüktür, kaygandır, kıldan incedir ve kılıçtan keskindir."[704]

96- Allah *(Azze ve celle)* Dâbbe'nin çıkışı hakkında *"Onların hakkında söz vâki olduğu zaman onlar için yeryüzünden kendileriyle konuşan bir dâbbe çıkarırız." (Neml, 82)* buyurmuştur. Dâbbe, müminin yüzüne beyaz bir nokta koyar da yüzü onunla ağarır. Kâfirin burnunun üzerine de siyah bir nokta damgalar da yüzü onunla kararır.

Muvahhidlerin Cehennemden Çıkacağını

---

[702] Buna müsned ve merfû olarak vâkıf olamadım. Bu bapta seleften gelen bazı eserler vardır ki onları bu kitap için hazırladığım özel tahkîkimde zikrettim. Allah tamamlamayı müyesser kılsın.

[703] Hiçbir yerde bulamadım. Bu konuda İbn Nâsıruddîn ed-Dımeşkî'nin "Minhâcu's Selâme fi Mîzâni'l Kıyâme" isminde bir kitabı vardır. O bu kitabında kıyâmet günü Mîzân'ın nerede olacağı hakkında herhangi bir şey zikretmemiştir. Allah en doğrusunu bilir.

[704] El-Beyhakî "eş-Şuab"da (361) Enes (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî *(sav)* buyurdu ki: "Cehennemin üzerinde bir köprü vardır ki kıldan ince, kılıçtan keskindir. Yukarısı cennete doğrudur. Çürük ve kaygandır..." Sonra (el-Beyhakî) şöyle demiştir: "Bu zayıf bir isnaddır. Şu kadar var ki bunun içerisinde rivâyet edilenlerin manası Sırât'ın zikri hakkında vârid olan sahih hadislerde bulunmaktadır. Bu hadisleri 'Kitabu'l Ba's'ta zikrettik." Derim ki: Hadisin ilk kısmını Müslim'in (373) Ebû Saîd (ra)'tan rivâyet ettiği uzunca hadis desteklemektedir. Bu hadiste şu geçmektedir: "'Ey Allah'ın Resûlü, köprü de nedir?' denildi. Bunun üzerine O *'Çürük ve kaygandır'* buyurdu." Hadisin diğer kısmını ise Ahmed'in (24793) Âişe (rha)'dan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir. Âişe dedi ki: Nebî *(sav)* buyurdu ki: "...cehennemin kıldan ince kılıçtan keskin bir köprüsü vardır..." Ayrıca Müslim (374) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'ın sözü olarak, ona ulaştığına göre köprünün kıldan ince... olduğunu rivâyet etmiştir. Sonra hadisin kalanını zikretmiştir.

İnkâr Edenlere Reddiye

97- Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyuracaktır: "Lâ ilâhe illallah diyen ve kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan kim varsa ateşten çıkarın!"[705]

98- Allah *(Azze ve celle)*'nin *"Ateşten çıkmak isterler ama oradan çıkacak değillerdir" (Mâide, 37)* buyruğuna ve *"Oradan her çıkmak istediklerinde oraya döndürülürler" (Hacc, 22)* buyruğuna gelince bunlar kâfirler hakkındadır. Biz bu iki âyeti zikrettik, çünkü muvahhidlerin cehennemden çıkacağını inkâr edenler bu âyetleri delil getirmektedir.

99- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah elini cehenneme sokar ve oradan bazı toplulukları iyice yanmalarından sonra çıkarır."[706]

Allah *(Azze ve celle)*'nin Her Gece Dünyâ Semâsına İnişini İnkâr Edenlere Reddiye

100- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah tebâreke ve teâlâ her gece gecenin üçte biri kaldığı zaman dünyâ semâsına iner ve 'İsteyen yok mu, ona vereyim; bağışlanma dileyen yok mu, onu bağışlayayım?' buyurur."[707]

101- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah *(Azze ve celle)* Şa'bân ayının ortasında geceleyin dünyâ semâsına iner, müminleri bağışlar, kâfirlere mühlet verir, kincileri kinlerini bırakana kadar kinleriyle başbaşa bırakır."[708]

Sûr'a Üfürüleceğini İnkâr Edenler Hakkında

102- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Sûr'a üfürülür de Allah'ın dilediklerî hâriç göklerde ve yerde kim varsa ölür. Sonra ona bir kez daha üfürülür. Bir bakmışsın ayakta bekliyorlar." (Zümer, 68)*

---

[705] Buhârî (22) ve Müslim (184) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[706] Tahrîci 71. maddede geçmişti.

[707] Buhârî (1094) ve Müslim (758) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[708] Taberânî "es-Sağîr"de (1426), İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütenâhiye"de (920) ve el-Lâlekâî (760) Ebû Sa'lebe el-Huşenî (ra)'tan rivâyet etmiştir.
Dârakutnî "el-İlel"de (1169) "Hadis muzdariptir, sâbit değildir" demiştir.

Bunların tamamı Cehmiyye'ye, Mu'tezile'ye, Râfıza'ya, Allah *(Azze ve celle)*'nin ve Resûlü'nün -*Allah'ın salat ve selâmı O'nun ve âlinin üzerine olsun*- buyruklarını reddeden, zikrettiklerimizden hiçbirini tasdîk etmeyen diğer bidat ehline reddiyedir. Sözün uzamasını istemediğimizden dolayı bu meseleleri den kısaca bahsettik. İşte bu dîn ve İslâm'dır. Kim zikrettiklerimizden herhangi bir şeyi reddederse ve ona iman etmezse Allah Teâlâ'ya kâfirdir, İslâm'ın dışındadır. Tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, değilse boynu vurulur. Malı da müslümanların arasında taksîm edilir. Bizi buna hidâyet eden Allah'a hamd olsun. Allah bizi hidâyet etmeseydi doğru yolu bulamazdık.

Rasulullah'ın Ashâbının Fazîlet Sıralaması

103- Nebîsinden sonra -Allah'ın salâtı ve selâmı O'nun üzerine olsun- bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık'tır, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân Zünnûreyn, sonra Alî el-Murtazâ gelir. Allah onlardan râzı olsun. Bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonraki hidâyete iletilmiş râşid halîfelerdir.

104- Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Muhammed Allah'ın resûlüdür. Onun beraberindekiler kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükû ve secde hâlinde Allah'tan lütuf ve rıza ararken görürsün. Alâmetleri yüzlerindeki secde izidir. Bu onların Tevrat'taki misâlidir. İncil'deki misâlleri ise şudur: Bir ekin filizini* -yani Nebî'yi- *çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş* -Ebû Bekr es-Sıddık- ve *kalınlaşıp gövdesi üstünde doğrulmuştur* -Ömer b. el-Hattâb-. *Çiftçilerin hoşuna gider* -Osman b. Affân-. *Bu onlarla kâfirleri öfkelendirmesi içindir* -Alî b. Ebî Tâlib-. Müfessirler böyle söylemiştir.[709]

---

[709] Bu sözün bir benzeri İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet edilmiştir. Bunu "ed-Durru'l Mensûr"da (7/544) geldiği üzere İbn Merdûye, el-Hatîb ve İbn Asâkir tahriç etmiştir. Bu "Târîhu Bağdâd"da da (11/171) geçmektedir. Yine bunun bir benzerini el-Katî'î, Ahmed'in "Fedâilu's Sahâbe"sine eklediği zevâidinde (690) rivâyet etmiştir. Yine bu "Zâdu'l Mesîr"de (7/173) ve "Tefsîru'l Beğavî"de (7/325) zikredildiğine göre el-Hasen el-Basrî'den de rivâyet edilmiştir. Fakat bunlardan hiçbiri sahih değildir. İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (7/229-230) bu tefsîrin bâtıl olduğunu söylemiş, âyetin bu sıfatlarla vasıflanan her bir kimse hakkında genel olduğunu beyân etmiştir: "Âyet açıkça göstermektedir ki bu sıfatlar, kendileriyle vasıflanan topluluk içindir. Bu topluluk ise birçok kişiden oluşmaktadır, tek bir kişiden değil. Bu dördünün onların en fazîletlileri oldukları hususunda ise şüphe yoktur. Dördünden her biri bu sıfatların tamamıyla muttasıftır. Şu kadar var ki onlardan her birinde bu sıfatlardan biri diğerinden daha baskın hâlde bulunmaktadır."

105- Ebû Abdullah ez-Zubeyrî şöyle dedi: Biz diyoruz ki: Rasulullah'ın ashâbından birinin durumu kimi öfkelendiriyorsa, işte o kâfirdir. "Kur'ân yaratılmıştır" diyenden ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına sövenden başkası kâfir olmaz. Kim onlardan birine söverse *"Bu onlarla kâfirleri öfkelendirmesi içindir"* buyruğunun kapsamına girer. Bu kimsenin feyden nasîbi olmaz. Allah Teâlâ *"Allah gerçekten sana ağacın altında bey'at ettikleri zaman müminlerden râzı olmuştur" (Fetih, 18)* buyurmuş, onların cennetlik olduğuna şâhitlik etmiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: *"Muhâcirler'den ve Ensâr'dan öne geçenler, ilkler ve onlara güzellikle tâbi olanlar var ya Allah onlardan râzı olmuştur, onlardan O'ndan râzı olmuşlardır. Onlar için altından ırmaklar akan ve içerisinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur." (Tevbe, 100)*

106- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "On kişi cennettedir: Ebû Bekir cennettedir. Ömer cennettedir. Osmân cennettedir. Alî cennettedir. Talha cennettedir. Zubeyr cennettedir. Abdurrahmân b. Avf cennettedir. Sa'd cennettedir. Saîd cennettedir." Bazıları onuncularının Ebû Ubeyde [b.] el-Cerrâh olduğunu söylemiştir.[710] *Allah onların hepsinden râzı olsun.* Bazıları da "Onuncu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'dir" demiştir.[711] Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının her biri hayır ve fazîlet sâhibidir.

107- Nebî -*Rabbimiz O'na ve âline seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, tertemiz, sürekli ve mübârek bir salât ve selâm etsin-* şöyle buyurmuştur: "Beni görüp de bana iman edene tûbâ/ne mutlu! Tûbâ cennette bir ağaçtır."[712]

108- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*: "Kim ashâbım husûsunda beni gözetirse ben de kıyâmet günü onun gözeticisi olurum. Kim de ashâbıma söver

---

[710] Tirmizî (3748) Saîd b. Zeyd (ra)'tan rivâyet etmiştir. İbn Hibbân da (7002) rivâyet edip şöyle demiştir: "Ebû Ubeyde'nin on kişinin arasına katılmış olarak cennetlik olduğu sadece bu haberde zikredilmektedir."

[711] Ebû Dâvûd (4651) ve İbn Hibbân (6993) Saîd b. Zeyd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[712] Bu hadis Nebî *(sav)*'in ashâbından; aralarında Enes'in, İbn Ömer'in, Ebû Umâme'nin, Ebû Saîd el-Hudrî'nin, Ebû Abdurrahmân el-Cuhenî'nin, Abdullah b. Büsr'ün ve Vâsile b. el-Eska'ın da bulunduğu bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Ahmed'in "Müsned"ine (11673, 22138, 22114), et-Tayâlîsî'nin "Müsned"ine (1132, 1956), Abd b. Humeyd'in "Müsned"ine (770), İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1482, 1486-1488), el-Âcurrî'nin "eş-Şerîa"sına (625), İbn Hibbân'ın "Sahîh"ine (7230) ve ed-Dıyâ'nın "el-Muhtâra"sına (9/86, 87) bakınız. "El-Emâli'l Mutlaka" sâhibi (45) isnâdının hasen olduğunu söylemiştir.

ise Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun"[713] buyurmuştur.

109- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ashâbıma ikrâm edin/saygı gösterin" buyurmuştur.[714]

110- O, "İnsanların en hayırlısı benim neslimdir" buyurmuştur.[715]

111- (Sahâbe arasında cereyân eden) savaşlar hakkında konuşmayız. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklara dâhil olmayız. Onların öfke anında birbirleri hakkında söyledikleriyle de ilgilenmeyiz. Bilakis Allah *(Azze ve celle)*'nin buyurduğu gibi şöyle deriz: *"Onların göğüslerinde kin adına ne varsa söküp atmışızdır. Karşılıklı sedirlere kardeş olarak (kurulurlar)." (Hicr, 47)* Yine Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz bizi de bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi de bağışla. Kalplerimizde iman edenlere karşı hiç kin bırakma. Rabbimiz, şüphesiz Sen Raûfsun, Rahîm'sin." (Haşr, 10)*

112- Rasulullah'ın eşleri, müminlerin anneleridir. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Nebî müminlere canlarından daha yakındır. O'nun eşleri de onların anneleridir." (Ahzâb, 6)*

113- Allah *(Azze ve celle)* Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*'ın kızı Aîşe *(radıyallahu anha)*'nın fazîletini özel olarak bildirmiştir. Allah onun suçsuzluğu hakkında Nûr Sûresi'nin başından on âyet indirmiştir. O Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte O'nun derecesindedir. Nebî de -*Rabbimiz O'na ve âline seveceği ve râzı olacağı şekilde çokça, tertemiz, sürekli ve mübârek bir salât ve selâm etsin*- kesinlikle cennetteki en yüksek derecede olacaktır.

114- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hafsa binti Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anha)*'yı boşacağı zaman Cibrîl O'na "Hafsa'ya geri dön, zira o çok oruç tutar ve çok namaz kılar" demiştir.[716]

---

[713] Ahmed "Fedâilu's Sahâbe"de (10, 1733) Atâ b. Ebî Rabâh'tan mürsel olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı Atâ'ya kadar sahihtir. Nebî *(sav)*'in ashâbına sövenin lanetlenmesi hususundaki hadisler Sahâbe'den aralarında İbn Abbâs'ın, İbn Ömer'in, Ebû Hureyre'nin ve Câbir'in de bulunduğu bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Fakat isnadlarının tamamında zayıflık vardır. "Mecmeu'z Zevâid"e (10/21) ve "el-İbânetu's Suğrâ"ya (48) bakınız.

[714] Et-Tayâlîsî (32), el-Humeydî (32) ve "el-Muntehab"da Abd b. Humeyd (23) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

[715] Buhârî (2652) ve Müslim (6563) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

115- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hatîce binti Huveylid *(radıyallahu anha)* için (hazırlananlardan bahsederken) "Cennette içi oyulmuş bir ev..." buyurmuştur.[717]

116- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Dünyâdaki kadınların efendileri dörttür: Meryem binti İmrân, Âsiye binti Müzâhim, Hatîce binti Huveylid, Fâtıma binti Muhammed..."[718]

117- Hasan ve Hüseyin cennet ehlinin gençlerinin efendileridir. Babaları da onlardan hayırlıdır. *Allah hepsinden râzı olsun.*

İman Hakkında Gelenler Bâbı

Ebû Abdullah ez-Zubeyrî *-Allah Teâlâ ona rahmet etsin-* dedi ki:

118- İman; söz, amel ve niyettir. Artar ve azalır.

119- Kader; hayrıyla ve şerriyle, zâhiriyle ve bâtınıyla, acısıyla ve tatlısıyla, sevileniyle ve sevilmeyeniyle, iyisiyle ve kötüsüyle, başıyla ve sonuyla Allah *(Azze ve celle)*'dendir. Allah *(Azze ve celle)*'nin kulları üzerinde yürürlüğe koyduğu bir kazâ ve onlar hakkında takdîr ettiği bir kaderdir. Hiç kimse kendi isteğiyle onu geçemez ve O'nun kazasının ötesine gidemez. O Allah *(Azze ve celle)*'dir. Allah *(Azze ve celle) "Biz her şeyi bir kader ile yarattık" (Kamer, 49)* buyurmuştur.

120- Kıble ehlinden herhangi birinin işlediği bir cürümden ya da irtikâb ettiği büyük bir günahtan dolayı cehennemlik olduğuna şâhitlik etmeyiz.

121- Bidat ehlinin arkasında namaz kılmayız. Onlardan ölen kimselerin cenaze namazını kılmayız. Onların hastalarını da ziyâret etmeyiz.

---

[716] El-Hâkim "el-Müstedrek"te (4/15) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. El-Bezzâr "Müsned"inde (1252) Ammâr b. Yâsir (ra)'tan rivâyet etmiştir. İbn Sa'd (8/48), "el-Mu'cemu'l Kebîr"de et-Taberânî (18/365), el-Hâkim (4/15), "el-Muhtâra"da ed-Dıyâ (2507) Kays b. Zeyd'den mürsel olarak rivâyet etmiştir. "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (2/228) ez-Zehebî hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Hadisin aslı, yani Nebî *(sav)*'in Hafsa (rha)'yı boşadığı ve sonra ona geri döndüğü, Ebû Dâvûd'da (2285) ve diğer hadis kitaplarında İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet edilmiş olarak bulunmaktadır.

[717] Buhârî (3820) ve Müslim (6354) rivâyet etmiştir.

[718] "Fedâilu's Sahâbe"de (1336, 1576) Ahmed, "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (12179) et-Taberânî ve el-Hâkim (3/186) İbn Abbâs (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Ayrıca el-Hâkim sahih olduğunu söylemiştir. Tirmizî de Enes (ra)'tan rivâyet edip "Bu hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

122- İnsanlardan iki kişi bulunduğu sürece hilâfet Kureyş'tedir. İnsanlardan hiçbirinin hilâfet hususunda onlarla çekişme hakkı yoktur. Hilâfet kıyamet kopana kadar onlardan başkası için onaylanmaz.

123- Cihâd -iyi de olsalar günahkâr da olsalar- imamlarla birlikte geçerlidir.

124- Cuma namazı, bayram namazları ve hac -takvâ ehli kimseler olmasalar da- sultân ile birlikte yerine getirilir.

125- Allah *(Azze ve celle)*'nin yöneticilik makâmına getirdiği kimseye itaat etmek gerekir. Taatten el çekmeyiz. Sultân'a kılıçla isyân etmeyiz. Habeşli bir köle olsa bile sözünü dinleriz ve ona itaat ederiz. Allah *(Azze ve celle)* ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu emretmiştir.

126- Bir gözü kusurlu Deccâl hiç şüphesiz çıkacaktır. O yalancılar arasında en yalancı kimsedir.

127- Fitne zamanında geride durmak, önceden beri süregelen ve mülâzemet edilmesi vâcip olan bir sünnettir. Eğer imtihana maruz kalırsan canını ve malını sun. Yalnız dînini sunma. Fitneye elinle ve dilinle yardımcı olma.

128- Sakın bir bidatçiye kulak verme ve onun yanında oturma. Sonra dînini sana karışık gösterir. Bu en sert şekilde yasaklanmıştır.

129- Her bidat, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere dalâlettir.

130- Bidatçiden; namazı, orucu, sadakası, haccı, ne bir farzı ne de bir nâfilesi kabul edilmez.

131- Ortaya hangi bidat atılmışsa mutlaka o bir sünnete muhâlefet etmiştir.

132- Tevbe kapısı güneş battığı yerden doğuncaya kadar açıktır. Bizi saptırıcı hevâlardan âfiyette kılan Allah'a hamd olsun. Kuvvet ancak Allah'tandır. Allah; hakkı söyleyen, esere tâbî olan, Sünnet'e yapışan ve sâlihlerin peşinden giden kimseye rahmet etsin! Allah Mürcie'nin hüccetini çürütsün. Kaderiyye'nin tuzağının arkasını kessin. Râfızîlerin devletini ortadan kaldırsın. Rey ashâbının sünnetini yok etsin. Hâzimîlere karşı bize yardım etsin. Cehmiyye'den en kısa zamanda intikamını alsın! Ebû Abdullah *(rahimehullah)* dedi ki:

133- Şa'bî *(rahimehullah)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâları inceledim de Râfızîler'den daha şerli bir topluluk göremedim. Eğer onlar bir hayvan olsalardı kesinlikle eşek olurlardı. Eğer bir kuş olsalardı kesinlikle akbaba olurlardı. Onların yolu yahudilerin yoludur. Yahudiler ve hristiyanlar bir hasletle onların üzerine çıkmışlardır. Yahudilere 'Dîninize mensup kimselerin en hayırlısı kimdir?' diye sorulduğu zaman onlar 'Mûsâ b. İmrân *(aleyhisselam)*'ın ashâbıdır' diye cevap vermişlerdir. Hristiyanlara 'Dîninize mensup kimselerin en hayırlısı kimdir?' diye sorulduğu zaman onlar 'Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)*'ın havârîleridir' diye cevap vermişlerdir. Râfızîlere 'Dîninize mensup kimselerin en şerlisi kimdir?' diye sorulduğunda ise onlar 'Muhammed'in ashâbıdır' diye cevap vermişlerdir. Kendilerine onlar için bağışlanma dilemek emredildiği hâlde onlara sövmüşlerdir. Kıyâmet gününe dek kılıç onların tepelerinde sıyrılmış vaziyettedir!"[719]

Allah bizi de sizi de saptırıcı hevâlardan muhâfaza buyursun. Güç ve kuvvet ancak Alî ve Azîm olan Allah'tandır. Allah bize yeter, o ne güzel vekildir. Allah'ın salâtı; seyyidimiz Muhammed'in, O'nun tertemiz âlinin, şerefli ashâbının, pâk âilesinin, fazîletli aşîretinin, değerli zürriyetinin, müminlerin anneleri olan ve her türlü çirkinlikten müberrâ, temiz, pâk ve hayırlı eşlerinin, kıyâmet gününe dek onlara güzellikle tâbî olan kimselerin üzerine ve onlarla birlikte bizim üzerimize olsun. Allah bizi onların zümresi içerisinde haşreylesin. Şüphesiz O dilediğini yapmaya kâdirdir.[720] Ona icâbet etmesi yakışır. Âmîn yâ Rabbe'l Âlemîn, âmîn! Hamd Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

---

[719] Bunu eş-Şa'bî'den el-Lâlekâî de (2823) daha uzun bir lafızla rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye'nin bu eser hakkında ve bu eserin İmam eş-Şa'bî'ye nisbetinin sıhhati hakkında "Minhâcu's Sünne"de (1/28) söylediklerine bakınız.

[720] Bu lafızda bulunan sözler hakkındaki tenbih Harb *(rh)*'ın akîdesinde (65. madde) geçmişti.

EBÛ BEKR MUHAMMED B. EL-HUSEYN EL-BAĞDÂDÎ'NİN (V. 360) İTİKÂDI

BU İTİKÂDDA;

ONUN "EŞ-ŞERÎA" KİTABINDAN SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI AÇIKLANMAKTADIR

İsmi Muhammed b. el-Huseyn b. Abdullah el-Âcurrî el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Bekr'dir. Lakabı el-Âcurrî'dir. 264 yılında doğmuş, 360 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Hatîb "Sika, sadûk ve dindâr bir kimseydi" demiştir.

İbnu'l Bennâ şöyle demiştir: "Nasihat eden/samîmî bir imam, sâlih ve vera sâhibi bir zâttı. Sözü aydınlatıcı ve açıktı."

İbn Hallikân "Muhaddis şâfiî fakîhi... Sâlih ve âbid bir kimse idi" demiştir.

Zehebî şöyle demiştir: "Muhaddis ve fakih imam. Harem-i Şerîf'in imamı. Doğru sözlü, hayırlı, âbid ve sünnete bağlı bir kimse idi."

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 2/243; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/133;

Vefeyâtu'l A'yân, 4/292

Akîdenin Özeti: Bu akîde selefin, Sünnet ve Eser Ehli'nin, sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: İmam el-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerîa" isimli kitabı, Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularında kaleme aldığı en kapsamlı eserlerden sayılmaktadır.

Musannif *(rahimehullah)* bu kitabı bölümlere ayırmıştır. Her bölümün altında birçok bâb vardır. Her bâb için Kur'ân'dan, Sünnet'ten ve selef-i sâlihînin eserlerinden deliller getirmiş, ayrıca her bâbın altında Ehli Sünnet'in itikâdını açıklamıştır. Ben bu akîdede musannif *(rahimehullah)*'ın itikâd konularındaki sözlerini zikretmekle yetineceğim. Onun delil olarak getirdiği âyetleri, hadisleri ve selefin eserlerini -birkaç yer dışında- zikretmeyeceğim. Çok fazla açıklamada bulunduğu bazı yerler dışında onun sözlerini olduğu gibi aktarmaya gayret ettim. Onun uzun açıklamalarda bulunduğu yerleri ise, sözün akışına uygun olsun diye bazı lafızlarını değiştirerek kısalttım. Metnin zabtını yaparken şunlara itimâd ettim:

1- Müessesetu Kurtuba'nın 1417 yılındaki neşri.

2- Dâru'l Vatan'ın 1418 yılındaki neşri.

İmam el-Âcurrî *(rahimehullah)* şöyle demiştir:

1- Allah *(Azze ve celle)* lütfuyla ve fazlıyla bize kitabında iki kitap ehlinden -yani yahudilerden ve hristiyanlardan- haber vermiş, onların ancak dinleri hususunda fırkalara ayrılmaları sebebiyle helâk olduklarını bildirmiştir. Mevlâmız bize onları cemaatten ayrılmaya ve bâtıla meyletmeye sevk eden şeyin ancak, başkalarının bilmediğini kendileri bildikten sonra haddi aşmaları ve hased etmeleri olduğunu öğretmiştir. İleri derecede haksızlık ve hased onları fırkalaşmaya sevk etmiştir. Böylece helâk olmuşlardır.

2- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın ümmetinin ondan sonra yetmiş bir gruba ayrıldığını, biri hâriç hepsinin cehennemde olduğunu, yine Îsâ *(aleyhisselam)*'ın ümmetinin ondan sonra yetmiş iki gruba ayrıldığını, bunların yetmiş birinin cehennemde olduğunu, birinin ise cennette olduğunu haber vermiş, sonra şöyle buyurmuştur: "Benim ümmetim bu iki fırkayı da geçecektir. Onlardan bir fırka fazla olacaktır. Bunların yetmiş ikisi cehennemde, biri cennettedir." Sonra O'na hangisinin kurtulacak fırka olduğu sorulduğu zaman:

Bir hadiste "Ben ve ashâbım ne üzere isek (o şey üzere olanlar)" buyurmuştur.

Bir hadiste "Sevâd-ı A'zam/Büyük Karaltı" buyurmuştur.

Bir hadiste de "Biri cennettedir ki o da cemaattir" buyurmuştur.[721] Bütün bunların manası birdir inşâallâhu teâlâ.

3- Âlimler, gerek önceki zamanlarda gerekse günümüzde hâricîlerin kötü bir topluluk olduğu, Allah Teâlâ'ya ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e âsî oldukları, ne kadar namaz kılsalar da oruç tutsalar da çokça ibâdet etseler de bunun onlara fayda sağlamayacağı hususunda ihtilâf etmemişlerdir. Ne kadar iyiliği emrediyor, kötülükten sakındırıyor gözükseler de bu onlara fayda sağlamaz. Çünkü onlar Kur'ân'ı hevâlarına göre yorumlayan, müslümanların kafasını karıştıran bir topluluktur. Allah Teâlâ ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlardan sakındırmıştır.

---

[721] Sahih bir hadistir. Tahrîci 46 numaralı ez-Zübeyrî'nin akîdesinin 11. maddesinde geçmişti.

4- Hâricîler necis ve pislik Şurât'tır.[722] Hâricîlerden, onların görüşünü benimseyen kimseler gerek önceki zamanlarda gerekse günümüzde bu görüşü onlardan miras olarak almıştır. İmamlara ve emîrlere isyân etmişler, müslümanları öldürmeyi helâl saymışlardır. Âdil olsun veya zâlim olsun bir imama isyân eden, bir topluluk oluşturup kılıcını sıyıran ve müslümanları öldürmeyi helâl sayan bir hâricinin ibâdetteki gayretini gören kimsenin onun Kur'ân okumasına, namazda uzun süre kıyamda kalmasına, sürekli oruç tutmasına, ilim hakkında söylediği sözlerin güzelliğine -mezhebi hâricîlerin mezhebi olduktan sonra- aldanmaması gerekir.

5- Allah Teâlâ'nın kendisini hâricîlerin mezhebinden koruduğu, onların görüşünü benimsemeyen, imamların zulmüne ve emîrlerin haksızlığına sabreden, kılıcını çekip onlara isyân etmeyen, Allah Teâlâ'dan kendisinin ve müslümanların üzerinden zulmü kaldırmasını isteyen, yöneticilerin salâhı için duâ eden, onlarla birlikte hacceden, müslümanlara düşman olan herkesle onlarla birlikte cihâda çıkan, cuma ve bayram namazlarını onların arkasında kılan, kendisine gücünün yettiği bir şey emrettikleri zaman onlara itaat eden, gücü yetmiyorsa onlara mazeret bildiren, masiyet emrettikleri zaman ise onlara itaat etmeyen, aralarında bir fitne meydana geldi mi evinden çıkmayan, diline ve eline sâhip olan, onların içerisinde bulundukları şeyi arzulamayan, fitneye yardımcı olmayan kimse için hâricîlerin görüşlerinden sakındırma konusunda gelenler çok fazladır. Bu vasıfta olan kimse Sırât-ı Müstakîm üzeredir inşâllah.

6- Fitnelerin zemmi ve onlardan uzak durma emri hususunda birçok hadis vârid olmuştur. Şu hâlde akıllı kimsenin dîni için ihtiyatlı davranması gerekir. Zira fitnelerin birçok çeşidi vardır. Birçok büyük fitne gelip geçmiş, bazı kimseler onlardan kurtulmuş, bazıları da hevâlarına uyduklarından ve dünyâyı önceliklerinden dolayı onların içerisinde helâk olmuşlardır. Allah kimin için hayır dilemişse onun için duâ kapısını açmıştır da o kimse kerîm mevlâsına iltică etmiştir, dîni hususunda endişelenmiştir, dilini korumuştur, zamanını tanımıştır, apaçık yola -Sevâd-ı A'zam'a- bağlı kalmıştır, dîni hususunda renkten renge bürünmemiştir, Rabbi Teâlâ'ya ibâdet etmiş ve fitneye dalmaktan uzak durmuştur. Zira fitne zamanında birçok kimsenin kötülükleri ortaya çıkar.

---

[722] Şurât, satanlar demektir. İlk ortaya çıkan hâricîler nefislerini Allah'a sattıklarını iddia ettiklerinden dolayı kendilerini bu şekilde isimlendirmişlerdir. (ç.n)

7- Allah Teâlâ'nın kitabına, Rasulullah'ın sünnetine, O'nun ashâbının -*Allah onlardan râzı olsun*- sünnetine sarılmak, bidatleri terk etmek, Kitab'a, Sünnet'e ve Sahâbe'nin -*Allah onlardan râzı olsun*- sözlerine muhâlif olan hususlarda düşünmeyi ve tartışmayı terk etmek değişmez sünnetlerdendir.

8- İlim ehli ve akıl sâhibi kimselerin, âlimler nezdinde sâbit olan bir hususta "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki..." diyen birini işittikleri ve câhil bir kimsenin buna itiraz edip "Ben Allah Teâlâ'nın kitabında bulunanlardan başkasını kabul etmem" dediğini duydukları zaman yapmaları gereken şudur: Ona "Sen kötü bir adamsın, sen Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve âlimlerin bizi kendilerinden sakındırdığı kimselerdensin" denir. Sonra denir ki: "Ey câhil, Allah farîzalarını mücmel olarak indirmiştir. Nebîsine de insanlara kendilerine indirileni açıklamasını emretmiştir."

Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerine karşı çıkan bu adama denir ki: Ey câhil! Allah Teâlâ *"Namazı kılın ve zekâtı verin" (Bakara, 43)* buyurmuştur. Şimdi sen sabahın iki rekat olduğunu, öğlenin dört rekat olduğunu, ikindinin dört rekat olduğunu, akşamın üç rekat olduğunu, yatsının dört rekat olduğunu Allah Teâlâ'nın kitâbının neresinde buluyorsun? Allah'ın kitabında farz kılmış olduğu farîzaların tamamı bu şekildedir. Bu farîzalarda hüküm ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetleri ile bilinir. Bu, müslümanların âlimlerinin sözüdür. Bundan gayrısını söyleyen kimse, İslâm dîninin dışına çıkmış, mülhidlerin dînine girmiştir. Hidâyetten sonra dalâlete düşmekten Allah'a sığınırız.

9- Din hususunda cidâle girmek ve tartışmak zemmedilmiştir. Tâbiîn'den ve onlardan sonra gelen müslüman imamlardan ilim ehli kimseler cidâlin ve tartışmanın yasaklığı hususundaki delilleri işitmeleri sebebiyle din hususunda tartışmaya ve cidâle girmemişlerdir. Müslümanları cidâlden ve tartışmadan sakındırmışlardır. Onlara sünnetlerle ve Sahâbe'nin -*Allah onlardan râzı olsun*- üzerinde bulundukları şeyle amel etmeyi emretmişlerdir. İşte Allah Teâlâ'nın kendilerini muvaffak kıldığı hak ehlinin yolu budur.

10- Biraz ilme ve akla sâhip olan kimse kendisinin amele muhtaç olduğunu bilir. Allah onun hayrını dilemişse; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerinden, Sahâbe'nin ve her dönemde onlara güzellikle tâbi olan müslüman imamların üzerinde bulunduğu şeyden ayrılmaz, kendisinden cehâleti gidermek için ilim öğrenir, maksadı ilmi Allah Teâlâ için öğrenmek olur, tartışmak, cidâle girmek ya da dünyâlık elde etmek maksa-

dıyla ilim öğrenmez. Maksadı bu olan kimse hevâlardan, bidatlerden ve dalâletten selâmette olur inşâallah.

11- Biri sana gelir de münâzara maksadı gütmeksizin hakkın yolunu öğrenmek isteyen kimsenin yapacağı şekilde sana bir soru sorarsa; Kitap'taki, Sünnet'teki, Sahâbe'nin ve müslüman imamların *-Allah onlardan râzı olsun-* sözlerindeki ilimle ona en basit açıklamalarda bulunarak yol göster. Fakat seninle münâzara yapmak ve tartışmaya girmek istiyorsa, işte bu âlimlerin senin için kerih gördüğü şeydir. Onunla münâzara yapma. Eğer önceden gelip geçmiş müslüman imamlara uyuyorsan onların söylediği gibi dînin için ondan sakın!

12- Biri çıkıp "Onlarla konuşmayalım da onların bâtılı dile getirmelerine müsâade mi edelim?" derse ona şöyle cevap verilir: Onlarla konuşmaman ve konuştuklarıyla ilgilenmemen onlara kendileriyle münâzara etmenden daha ağır gelir. Geçmişteki müslümanların âlimlerinden sâlih kimseler böyle söylemişlerdir. Eyyûb *(rahimehullah)* "Sen onlara sükûttan daha sert bir cevap veremezsin" demiştir. Bu imamlara uyan kimsenin dîni selâmette olur inşâallâhu teâlâ.

13- Biri çıkıp dese ki: "Herhangi bir vakitte bir sebepten dolayı onlarla münâzara yapmaya ve onlara karşı hüccet ortaya koymaya mecbûr kalsam onlarla münâzara yapmayayım mı?"

Ona şöyle cevap verilir: Zorunluluk hâli ancak kötü bir mezhebe sâhip bir yönetici olduğu takdirde olur. O yönetici insanları imtihan edip onları mezhebine çağırıyordur. Tıpkı Ahmed b. Hanbel'in zamanında yaşamış olan üç halîfenin yaptığı gibi... Onlar insanları imtihan etmişler ve onları çirkin mezheplerine çağırmışlardır. Bu durumda âlimler dîni savunmayı kaçınılmaz görmüşlerdir. Bununla avâmın hakkı bâtıldan ayırt etmesini istemişlerdir. Onlarla mecbûriyetten dolayı münâzara etmişlerdir, bu onların seçimi olmamıştır. Böylece Allah Teâlâ, Ahmed b. Hanbel ve onun yolunu takip edenler ile hakkı sâbit kılmış, Mu'tezile'yi ise zelil kılıp onların kötülüklerini ortaya çıkarmıştır. Avâm da hakkın Ahmed'in ve kıyâmete kadar ona tâbi olanların üzerinde bulunduğu şey olduğunu görmüştür. Kerîm Allah'ın Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan âlimleri ebediyen mihneden korumasını ümit ederim.

14- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen sünnetleri, O'nun ashâbının *-Allah onlardan râzı olsun-* ve onlara güzellikle tâbi olan kimselerin sünnetlerini, müslümanların imamlarının sözlerini bellemeye bak. Mâlik b. Enes, el-Evzâî, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek ve benzerleri, eş-Şâfiî, Ahmed, el-Kâsım b. Sellâm ve onların yolu üzerinde olan, onlardan başkasına bakmayan, onlarla münâzara etmeyen, cidâle girmeyen, tartışmayan, yolda bir bidatçi gördüğünde yolunu değiştiren, bidatçinin bulunduğu bir meclise uğradığında hemen oradan kalkan âlimler onlara örnektir. Selefimizden gelip geçenler bizi böyle terbiye etmişlerdir.

15- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kur'ân, hakkında tartışmak küfürdür"[723] buyurmuştur. Bunun manası, bir adamın "Benim kıraatim senin kıraatinden daha iyidir" demesi, diğerinin de "Hayır, benim kıraatim senin kıraatinden daha iyidir" demesi, böylece birbirlerini yalanlamalarıdır. İşte onlara denilmiştir ki: Herkes kendisine öğretildiği gibi okusun. Biriniz başkasının kıraatini kusurlu bulmasın. Allah'tan korkun. Onun muhkemi ile amel edin, müteşâbihine iman edin. Mesellerinden ibretler çıkarın. Helâllerini helâl, haramlarını haram sayın. Kur'ân hakkında cidâle girmeyi ve tartışmayı bırakın. Zira biz bundan nehyedildik. Bir kimse Kur'ân hakkında kendi görüşüne dayanarak konuşamaz. Kur'ân'ı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiklerinden ya da Sahabe'den *-Allah onlardan râzı olsun-* herhangi birinden, Tâbiîn'den herhangi birinden, müslümanların imamlarından herhangi birinden gelenlerden başkasıyla tefsir edemez. Tartışmaz ve cidâle girmez.

16- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetini Kur'ân'ın müteşâbihini öne çıkarıp cidâle girenlerden sakındırmıştır. Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* da Sabîğ b. Asel'i beraberinde kitaplar bulunduğu hâlde Medîne'ye geldiği ve Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sorular sormaya başladığı zaman cezâlandırmıştır. Onun için hurma dalları hazırladıktan sonra adam gönderip onu çağırtmış, yanına girdiği zaman da onu o dallarla dövmeye başlamıştır. Onu kafasını yarana kadar dövmeye devam etmiştir.

17- Biri dese ki: "Peki *'Ve'z zâriyâti zerven fe'l hâmilâti vikran' (Zâriyât, 1-2)* buyruğunun tefsîri hakkında soran herkes dövülmeyi, cezâyı ve terk edilmeyi hak eder mi?"

---

[723] Sahih bir hadistir. Tahrîci İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın 7. akîdesinde geçmişti.

Ona şöyle cevap verilir: Ömer *(radıyallahu anh)* onu bu meseleden dolayı dövmemiştir. Fakat Sabîğ'in -daha Ömer kendisini görmeden- Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sorduğu sorular Ömer'e ulaşınca, Ömer onun kendisine faydası olmayan şeylerle meşgûl olan bir meftûn olduğunu anlamıştır. Onun vâciplerin ilmini, helâllerin ve haramların ilmini talep etmekle meşgûl olmasının kendisi için daha hayırlı olduğunu, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerinin ilmini talep etmenin kendisi için daha hayırlı olduğunu bilmiştir. Ömer onun kendisine faydası olmayan şeylerle ilgilendiğini gördüğü zaman Allah Teâlâ'dan kendisine onu cezâlandırma imkânı vermesini, böylece başkalarını da uyarmayı istedi. Çünkü o bir çobandı ve gerek bu hususta gerekse başka hususlarda sürüsünü kontrol etmesi gerekiyordu. Allah Teâlâ da Ömer'e ona karşı imkân verdi.

18- Âlimler gerek önceleri gerekse yakın zamanda karışık meselelerden hoşlanmamışlar ve bu meseleleri reddetmişlerdir. Kendilerine yasaklanan tartışmadan ve cidâlden çekindikleri için kişiyi ilgilendiren soruları sormayı emretmişlerdir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de dedikodudan ve çokça soru sormaktan sakındırmıştır. Yine o şaşırtmacalı sözlerden de sakındırmıştır. Bütün bunlar, tartışma ve cidâl endişesindendir.

19- Bilin ki kalpleri haktan sapmayan ve hidâyete muvaffak kılınan müslümanların eskiden beri söyleyegeldikleri söz şudur: Kur'ân Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır. Çünkü Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Allah'ın ilmi ise yaratılmış olamaz. Allah bundan çok yücedir.

Kur'ân, Sünnet, Sahâbe'nin -*Allah onlardan râzı olsun*- sözleri ve müslümanların imamlarının sözleri buna delâlet etmektedir. Bunu habîs bir cehmîden başkası inkâr etmez. Cehmî, âlimler nezdinde kâfirdir.

Allah mahlûkâtı yaratmadan önce ezelden beri sıfatlarıyla beraber âlim/bilen, mütekellim/konuşan, semî'/işiten ve basîr/gören idi. Bundan gayrısını söyleyen kimse kâfir olur.

20- "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" deyip onun hakkında duraksayanlara ve "Yaratılmış değildir" demeyiz diyenlere gelince, bunlar âlimlerden birçoğuna göre Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlere reddiyede bulunan kimselerdendir. Demişlerdir ki: "Bu vâkıfîler 'Kur'ân yaratılmıştır' diyenler gibidir hatta onlardan daha şerlidirler. Çünkü onlar dinlerinde şüpheye

düşmüşlerdir." Rabb'in kelâmının yaratılmış olmadığı hususunda şüpheye düşenlerden Allah'a sığınırız.

Ebû Dâvûd es-Sicistânî şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kişinin "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" deyip susma ruhsatı var mıdır?' diye sorulduğunu işittim. Dedi ki: 'Niye susuyormuş? İnsanların içerisine düştükleri şey olmasaydı kişi susabilirdi. Fakat insanlar, hakkında konuştukları şeyler hakkında konuştuktan sonra onlar niye konuşmayacaklar ki?'"

Ahmed b. Hanbel'in sözünün manası şudur, o şöyle demektedir: İman ehli Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın kelâmı olduğu hususunda ihtilâf etmemişlerdir. Fakat Cehm b. Safvân gelip de "Kur'ân yaratılmıştır" diyerek yeni bir küfür ortaya atınca âlimlerin buna karşılık hiç şüphe etmeden ve duraksamadan Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğunu söylemeleri kaçınılmaz oldu. Şu hâlde kim "(Kur'ân) yaratılmış değildir" demezse o "dîninde şüphe eden vâkıfi" olarak isimlendirilir.

21- Allah size rahmet etsin. Kur'ân'ı telaffuzlarının yaratılmış olduğunu söyleyen şu adamlardan uzak durun. Zira bu Ahmed b. Hanbel'in ve onun yolu üzere olanların nezdinde büyük bir münkerdir. Bunu söyleyen kimse habîs bir bidatçidir. Onunla konuşulmaz, oturulmaz, insanlar ondan sakındırılır. Âlimler yukarıda zikrettiğimizden yani Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğundan başkasını bilmez.

a- Kim "(Kur'ân) yaratılmıştır" derse kâfir olur.

b- Kim "Kur'ân, Allah'ın kelâmıdır" deyip durursa cehmîdir.

c- Kim "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" derse o da cehmîdir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiş ve bu konuda çok sert konuşmuştur.

d- Kezâ "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" diyen kimse de bidat ortaya atmış ve âlimlerin bilmediği bir söz söylemiş olur. Ahmed böyle söylemiş ve bu konuda çok sert konuşmuştur.

e- Kezâ kim "İnsanların okuduğu ve mushaflarda bulunan şu Kur'ân Levh-i Mahfûz'dakinden hikâyedir" derse, bu da âlimlerin karşı çıktığı bir münkerdir. Bu sözü söyleyen kimseye "Kur'ân seni yalanlıyor ve sözünü reddediyor, Sünnet seni yalanlıyor ve sözünü reddediyor" denir. Bu görüşleri dile getiren kimsenin hükmü; terk edilmesi, kendisiyle konuşulmaması, arkasında namaz kılınmaması ve kendisinden sakındırılmasıdır.

22- Bilin ki -*Allah bize de size de rahmet etsin*- Allah Teâlâ Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bütün insanlara tevhîdini ikrâr etsinler ve "Lâ ilâhe illallâh, Muhammedun resûlullah" desinler diye göndermiştir. Bunu kalbinden kesin bir inançla söyleyen ve diliyle telaffuz eden kimseye bu yetti. Bu hâl üzere ölen kimse cennete gitti. İnsanlar buna iman ettikleri ve tevhîdi gerçekleştirdikleri zaman kendilerine Mekke'de namaz farz kılındı. Onu da tasdîk ettiler, ona iman ettiler ve namaz kıldılar. Sonra kendilerine hicret farz kılındı. Bunun üzerine hicret ettiler, âilelerinden ve vatanlarından ayrıldılar. Sonra kendilerine Medîne'de oruç farz kılındı. Bunun üzerine iman ettiler, tasdîk ettiler ve Ramazan ayında oruç tuttular. Sonra kendilerine zekât farz kılındı. Bunun üzerine iman ettiler, tasdîk ettiler, zekâtı emrolundukları gibi edâ ettiler. Sonra kendilerine cihâd farz kılındı. Bunun üzerine yakındakiyle ve uzaktakiyle cihâd ettiler, sabrettiler, sözlerinde sâdık oldular. Sonra kendilerine hac farz kılındı. Bunun üzerine haccettiler, ona iman ettiler. Bütün bu farzlara iman ettikleri, onları kalpleriyle tasdîk ederek, dilleriyle söyleyerek ve azalarıyla amel ederek yerine getirdikleri zaman Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

> *"Bugün sizin için dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum." (Mâide, 3)*

Sonra onlara âhirette ancak İslâm dînini kabul edeceğini bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

> *"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa bu ondan asla kabûl edilmeyecektir. O âhirette zarar edenlerden olacaktır." (Âli İmrân, 85)*

Yine Allah Teâlâ *"Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır" (Âli İmrân, 19)* buyurmuştur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de şöyle buyurmuştur: "İslâm beş (temel) üzerine binâ edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak, yoluna güç yetirebilen kimse için Beyt-i Harâm'ı haccetmek." Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine İslâm'ın şeriatlerini hâlden hâle beyân etmiştir.

23- Bir kimse rivâyet edilen "Kim 'Lâ ilâhe illallâh' derse cennete girer" gibi hadisleri hüccet olarak getirirse ona "Bu yukarıda zikrettiğimiz üzere farîzaların nâzil olmasından/emredilmesinden önce idi" denir. Bu Allah Teâlâ'nın kendilerini ilimle faydalandırdığı ve kendilerine uyulan

imamlar olan müslüman âlimlerin kavlidir. Sahâbe'nin *-Allah onlardan râzı olsun-* onlara güzellikle tâbi olanların ve her beldede isimleri anıldığı zaman tanınan imamların üzerinde bulundukları şeyin dışına çıkan Mürcie hâriç...

24- İman artar ve azalır. Taatlerle artar ve masiyetlerle azalır. İslâm hakkında ise "artar" veya "azalır" demek câiz değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, O'nun âyetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır." (Enfâl, 2)*

25- Müslümanların âlimlerinin görüşü, imanın herkes üzerine vâcip olduğudur. İman; kalp ile tasdîk, dil ile ikrâr ve azalarla ameldir. Bilin ki kalp ile bilmek ve tasdîk etmek iman dile getirilmediği sürece fayda sağlamaz. Yine kalbin marifeti ve dilin ikrârı azaların ameli olmadıkça fayda sağlamaz. Kişide bu üç hasletin tamamı bulunduğu zaman kişi mümin olur. Kur'ân, Sünnet ve müslüman âlimlerin sözleri buna delâlet etmektedir.

Azalarla amel, kalp ve dil ile imanın tasdîkidir. Kim imanını; azaları ile işlediği abdest, namaz, zekât, oruç ve hac gibi amelleriyle tasdîk etmez, kendisinin marifetiyle ve sözüyle yetinirse mümin olamaz. Marifet ve söz ona fayda vermez. Ameli terk etmesi imanını yalanlaması anlamına gelir. Yukarıda zikrettiklerimizle amel etmesi ise imanını tasdîk etmesi demektir.

Allah Teâlâ kitabında birçok yerde imanın amelsiz olmayacağını buyurmuş ve beyân etmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de imanı, şeytanın kendileriyle oynadığı Mürcie'nin söylediğinden farklı şekilde açıklamıştır.

26- Bilin ki Allah Teâlâ müminlere kendisine ve resûlüne iman etmelerinden sonra ameli vâcip kılmıştır. Yine Allah Teâlâ müminleri kendisinin onlardan râzı onların da kendisinden râzı olduğunu söyleyerek övmesini, onları buna karşılık cennete girmekle ve cehennemden kurtulmakla mükâfâtlandırmasını ancak imana ve sâlih amele bağlamıştır. O imanın yanına sâlih ameli koymuştur. Onları tek başına iman ile -yanına onları kendisine muvaffak kıldığı sâlih amel eklenene kadar- cennete koymamıştır. Böylece iman hiç kimse için kalbi ile tasdik, dili ile ikrâr, azalarıyla da amel edene kadar tamama ermez olmuştur. Bu, Kur'ân'ın sayfalarını çevirip onun üzerinde düşünen kimseye kapalı değildir.

27- Namazın terki küfürdür. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kul ile küfür arasında namazın terki vardır"[724] buyurmuştur. Yine namazın terki ve zâyi edilmesi konusunda sünnetler ve eserler vârid olmuştur. Hu- zeyfe hadisi gibi... O namazını tam kılmayan bir adam hakkında "Eğer bu ölmüş olsaydı Muhammed'in fıtratından gayrısı üzere ölmüş olacaktı" de- miştir. Bunun benzeri Bilâl *(radıyallahu anh)*'tan da rivâyet edilmiştir. Yine bunun dışında namaz kılmayan kimsenin imanının ve islâmının olmadığı- na delâlet eden sünnet ve eserler...

28- Zikrettiğimiz hak ehli âlimlerin özelliklerinden biri de şüphe manasında olmaksızın imanda istisnâ yapmalarıdır. İmanda şüphe etmek- ten Allah'a sığınırız. Fakat onlar kâmil imana sâhip olduklarını söyleyerek nefislerini temize çıkarmaktan korktukları için böyle yapmışlardır. Kişi imanın hakîkatini hak edip etmediğini bilemez. Bundan dolayı hak ehli âlimlere "Sen mümin misin?" diye sorulduğu zaman "Allah'a, O'nun melek- lerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe, cennete ve cehenneme iman ettim" derler ya da buna benzer cevaplar verirler.

Bunu diliyle söyleyen ve kalbiyle bunu tasdîk eden kimse mümindir. İmanda istisnâ ise ancak kişinin Allah'ın müminleri kendisiyle nitelediği hakîkî imanı hak edip etmediğini bilmediğinden dolayı yapılır. Bu Sahâ- be'nin *-Allah onlardan râzı olsun-* ve onlara güzellikle tâbi olanların yoludur. Onlara göre imanda istisnâ, söz ve kalpteki tasdîk hakkında olmaz. İstisnâ ancak hakîkî imanı gerektiren amellerde olur. Onlara göre insanlar zâhiren mümindirler. Bununla birbirlerine mirasçı olurlar, birbirleriyle evlenirler. İslâm dîninin ahkâmı bununla yürürlükte olur. Fakat istisna bizim sana açıkladığımız ve bizden önceki âlimlerin beyân ettiği şekildedir.

29- Biri sana "Sen mümin misin?" diye sorarsa:

a- De ki: "Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, resûllerine, âhiret gününe, ölüme, ölümden sonra dirilmeye, cennete ve cehenneme iman ettim."

b- İstersen ona cevap verme ve "Bana sorduğun soru bidattir, sana cevap vermeyeceğim" de.

---

[724] Sahih bir hadistir. Tahrîci 27. akîde olan ez-Zuhlî'nin akîdesinde 23. maddede geçmiş- ti.

c- İstersen zikrettiğimiz şekilde "Ben inşâallah müminim" de. Bunda bir sakınca yoktur. Bunun gibi münâzaralardan uzak dur. Zira bu, âlimler katında mezmûmdur. Sen müslümanların imamlarından gelip geçmiş kimselerin izini takip et, selâmette olursun inşâallah.

30- "İman amel olmaksızın sözdür" diyen kimseye denir ki: "Kur'ân'ı, Sünnet'i ve bütün âlimlerin üzerinde bulunduğu şeyi reddettin. Müslümanların sözünün dışına çıktın. Azîm olan Allah'a kâfir oldun." "Neden?" diye sorarsa ona şöyle cevap verilir: "Çünkü Allah Teâlâ müminlere imanlarında sadâkatlerini ortaya koymalarından sonra namazı, zekâtı, orucu, haccı, cihâdı ve zikri uzun sürecek birçok farîzayı emretmiştir. Bununla birlikte onlar bu farîzaları eksik yerine getirdikleri takdirde karşılaşacakları ateşten ve şiddetli cezâdan korkuyorlardı."

Kim Allah Teâlâ'nın müminlere bu zikrettiklerimizi farz kıldığını fakat onlardan amel etmelerini istemediğini, onların sadece sözleriyle râzı olduğunu söylerse Allah'a ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e muhâlefet etmiş olur. Allah Teâlâ İslâm dîni amellerle kemâle erdiği zaman şöyle buyurmuştur: *"Bugün sizin için dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum." (Mâide, 3)*

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "İslâm beş (temel) üzerine binâ edilmiştir" buyurmuştur. Yine O "Kim namazı terk ederse kâfir olur" buyurmuştur.

31- Kim "İman, söz ve amel olmaksızın marifettir" derse imanın sözden ibâret olduğunu söyleyen kimsenin sözünden daha büyüğünü söylemiş olur. Bu kimsenin sözüne göre İblîs'in de mümin olması gerekir. Çünkü o Rabbini bilmiştir. *"Rabbim, beni azdırmana karşılık" (Hicr, 39)* demiştir. Yine bu kimseye göre yahudilerin de -Allah'ı ve resûlünü bildikleri için- mümin olmaları gerekir. Çünkü Allah Teâlâ *"Onu oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar" (Bakara, 146)* buyurmuş, onların Allah'ı ve resûlünü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bildiklerini haber vermiştir.

Allah'ın lâneti bu tüyler ürpertici sözü söyleyen kimsenin üzerine olsun. Biz -Allah'a hamd olsun ki- Kitab'a, Sünnet'e ve anıldıkları zaman tanınmamaları söz konusu olmayan müslüman âlimlerin sözüne muvâfık olan bir sözü söylüyoruz: İman -yakînî bir tasdîk ile- kalbin marifeti, dilin söylemesi ve azaların amelidir. Kişi ancak bu üçüyle mümin olur. Bunlardan biri diğerinin yerini tutmaz. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

32- Allah size rahmet etsin;

a- İmanının Cibrîl'in ve Mîkâîl'in imanı gibi olduğunu söyleyen kimsenin

b- "Ben Allah katında müminim" diyen kimsenin

c- "Ben imanı kâmil bir müminim" diyen kimsenin sözünden sakının. Bunların tamamı ircâ ehlinin mezhebidir. Kim bunları söylerse Allah Teâlâ'ya büyük bir iftirâ atmış, hakka zıt olan ve bütün âlimlerin reddettiği bir şeyi söylemiş olur. Çünkü bunları söyleyen kimse "Lâ ilâhe illallâh" diyen kimseye büyük günahlar işlemesinin ve hayâsızlıklar irtikâb etmesinin zarar vermeyeceğini söylemektedir. Ona göre bunlardan hiçbirine bulaşmayan takvâ sâhibi sâlih kimse ile günahkâr kimse birdir! Şüphesiz bu reddedilmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Yoksa günahları işleyenler kendilerini hayatlarında ve ölümlerinde iman edip sâlih amel işleyenler gibi kılacağımızı mı zannettiler? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Câsiye, 21)*

Bu münker sözü söyleyen kimseye denir ki: Ey sapık, ey saptırıcı! Allah Teâlâ sâlih ameller hususunda müminlerden iki tâifeyi bir tutmamıştır. Onların bazılarının derecesini diğerlerinin üzerinde kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle demiştir: *"Sizden fetihten önce infâk edip savaşanlar (diğerleriyle) bir olmaz. Onların derecesi sonradan infâk edip savaşanların deresinden daha yüksektir. Bununla beraber Allah onların hepsine en güzelini vaad etmiştir." (Hadîd, 10)*

Görüldüğü gibi O *(Azze ve celle)* onların bazılarını diğerlerine üstün kıldıktan sonra hepsine en güzelini vaad etmiştir. Dinde haktan sapan bu kimse nasıl imanını Cibrîl'in ve Mîkâîl'in imanı ile bir tutabilmekte ve kendisinin hakîkî mümin olduğunu söyleyebilmektedir?!

33- Kader hakkında araştırma yapıp derine dalmak müslümanlara yakışmaz. Çünkü kader Allah'ın sırlarından bir sırdır. Bilakis kaderlerin hayır ve şer olarak kendisiyle yürürlükte olduğu şeye iman etmek vâciptir. Kul kader hakkında araştırma yaptığı takdirde Allah'ın kullar üzerinde yürürlükte olan kaderlerini yalanlamaktan ve hakkın yolundan sapmaktan güvende olamaz.

Sahâbe *-Allah onlardan râzı olsun-* hak yoldan sapan ve kaderi yalanlayan sapık bir topluluğun sözleri kendilerine ulaştığı zaman onların sözlerini reddetmişler, onlar hakkında ağır sözler söylemişler ve onları tekfir

etmişlerdir. Aynı şekilde onlara güzellikle tâbi olanlar da kader hakkında konuşup kaderi yalanlayanlar hakkında ağır sözler söylemişler, onları lânetlemişler ve onlarla oturmaktan sakındırmışlardır. Müslümanların imamlarının tavrı da bu olmuştur. Eğer onlar Kaderiyye'nin sözlerini reddetmiş olmasaydı onlardan sonrakiler kader hakkında konuşamazdı. Bilakis hayrıyla ve şerriyle kadere iman vâciptir. Bir kazâ ve kader vardır. Takdîr edilen olur, takdîr edilmeyen olmaz. Kul Allah Teâlâ'ya taat olan bir amel işlediğinde onun Allah'ın kendisini muvaffak kılmasıyla olduğunu bilir. Bundan dolayı O'na şükreder. Bir masiyet işlediği zaman bundan dolayı pişmanlık duyar ve onun kendisi hakkında yazılmış olan bir takdîr ile olduğunu bilir. Nefsini zemmeder ve Allah Teâlâ'dan bağışlanma ister. İşte bu müslümanların mezhebidir. Kimsenin Allah'a karşı bir hücceti yoktur. Bilakis Allah'ın mahlûkâtı üzerinde hücceti vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"De ki: Apaçık hüccet Allah'a âittir. Eğer dileseydi hepinizi doğru yola iletirdi." (En'âm, 149)*

34- Sonra bilin ki -*Allah bize de size de rahmet etsin*- kader hususunda mezhebimiz şöyle demektir: Allah Teâlâ cenneti yaratmış, cehennemi yaratmış, onlardan her biri için bir halk yaratmıştır. Cehennemi cinlerle ve insanlarla dolduracağına dâir izzeti üzerine yemin etmiştir. Sonra Âdem *(aleyhisselam)*'ı yaratmış, onun sırtından kıyâmet gününe kadar yaratacağı her bir zürriyeti çıkarmıştır. Sonra onları bir fırka cennette bir fırka da cehennemde olmak üzere iki fırkaya ayırmıştır. Yine O İblîs'i yaratmış ve ona Âdem'e secde etmesini emretmiştir. Onun hakkında daha önce şekâvetin takdir edilmiş olmasından dolayı onun secde etmeyeceğini bilmiştir. Hükmü hususunda kimse Allah'a karşı çıkamaz. Rabbimiz mahlûkâtı hakkında kendi tarafından adâletli bir kazâ ve kader olmak üzere dilediğini yapar.

Yine O Âdem'i ve Havvâ'yı -*Allah'ın selâmı onların üzerine olsun*- yaratmıştır. Onları dünyâ için yaratmıştır. Onları cennete yerleştirmiş, onlara oradan dilediklerini âfiyetle yemelerini emretmiştir. Fakat onlara tek bir ağaca yaklaşmayı yasaklamıştır. Fakat onların o ağaçtan yiyerek Allah'a isyân edecekleri önceden yazılmıştır. Allah tebâreke ve teâlâ zâhirde onları nehyetmişken bâtındaki ilminde onlar hakkında o ağaçtan yemelerini takdîr etmiştir. *O yaptığından dolayı sorguya çekilmez fakat onlar sorguya çekilirler. (Enbiyâ, 23)* Evet, masiyet için ve cennetten çıkarılmaları için bir sebep olarak o ağaçtan yemekten kaçışları yoktu. Çünkü dünyâ için yaratılmışlardı. Allah masiyetlerinden sonra onları bağışlayacaktı. Bütün bunlar önce-

den O'nun ilminde bulunuyordu. Mahlûkâttaki her bir şeyde ne meydana geliyorsa mutlaka Allah'ın onun hakkındaki takdîri önceden yazılmıştır. Allah onun olmadan önce ne olacağını bilmiştir.

Yine O mahlûkâtı dilediği gibi dilediği şeyi için yaratmıştır. Daha onlar annelerinin karınlarındayken, onları dünyâya çıkarmadan önce şakî ve saîd kılmıştır. Ecellerini yazmıştır. Rızıklarını yazmıştır. Amellerini yazmıştır. Sonra onları dünyâya çıkarmıştır. Her insan kendisi hakkında yazılan için çalışır. Sonra O resûllerini göndermiştir. Onlara vahyini indirmiştir. Onlara kullarına tebliğde bulunmalarını emretmiştir. Onlar da Rablerinin mesajlarını tebliğ etmişlerdir. Kavimlerine nasihat etmişlerdir. Allah Teâlâ'nın takdîrinde iman etmesi yazılmış olan kimse iman etmiş, O'nun takdîrinde küfretmesi yazılmış olan kimse de küfretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"O sizi yaratandır. Bundan sonra bazınız kâfir bazı-nız mümindir. Allah yaptıklarınızı görendir." (Teğâbun, 2)*

Kullarından dilediğini sevmiş ve onun göğsünü İslâm'a ve imana açmıştır. Diğerlerine de buğz etmiştir. Bundan dolayı onların kalplerine, kulaklarına ve gözlerine mühür vurulmuş. Bundan dolayı asla hidâyeti bulamazlar. O dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet eder. *O yaptığından dolayı sorguya çekilmez fakat onlar sorguya çekilirler. (Enbiyâ, 23)*

Mahlûkâtın tamamı O'nundur. Onlara zulmetmiş olmaksızın mahlûkâtı hakkında dilediğini yapar. Rabbimiz zulme nispet edilmekten münezzehtir. Ancak kendisinin mülkü olmayan şeyi alan kimse zulmetmiş olur. Hâlbuki göklerde ne varsa, yerde ne varsa, ikisinin arasında ne varsa, yerin altında ne varsa hepsi Rabbimiz tebâreke ve teâlâ'nındır. Dünyâ da âhiret de O'nundur. Celle zikruhû ve tekaddeset esmâuhû.

Kullarından taati sevmiş ve taati emretmiştir. Bunun üzerine kendisinin tevfikiyle kendisine itaat edenler hakkında bu yazılmıştır. O, masiyetlerden de sakındırmış ve -onları sevmeksizin ve onları emretmeksizin- masiyetlerin olmasını istemiştir. O *(Azze ve celle)* kötülüğü emretmekten ya da onu sevmekten münezzehtir. Rabbimiz Allah, mülkünde meydana gelmesini istemediği bir şeyin ya da meydana gelmeden önce bilmediği bir şeyin meydana gelmesinden münezzehtir.

Mahlûkâtı yaratmadan önce ve yarattıktan sonra onlar amel işlemeden ne amel işleyeceklerini bir kazâ ve kader olmak üzere bilmiştir. Kalem

Allah Teâlâ'nın emriyle Levh-i Mahfûz'da meydana gelecek her iyiliği ve kötülüğü yazmıştır. O kullarından kendisine taatte bulunanları över. Amel-leri kullara izâfe eder. Amellerine karşılık onlara büyük mükâfâtı vaadeder. O onları muvaffak kılmış olmasaydı onlar kendisiyle O'ndan mükâfâtı hak edecekleri şeyleri yapamazlardı.

"Bu Allah'ın dilediğine verdiği fazlıdır. Allah büyük lütuf sâhibidir." (Hadîd, 21)

Kezâ O kendisine karşı masiyet işleyen bir topluluğu zemmetmiş, masiyet işlemelerine karşılık onları cehennemle tehdit etmiştir. İşledikleri ile beraber ameli onlara izâfe etmiştir. Bu da kendileri hakkında önceden yazılmış olan şeye göredir. O dilediğini saptırır, dilediğini hidâyet eder. Kader konusundaki görüşümüz budur. Bu konudaki hüccet Allah Teâlâ'nın kitabı, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti, Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- ve onlara güzellikle tâbi olanların sünneti, müslümanların imamlarının sözleridir.

35- Bize kader hakkında cidâle girmek, tartışmak ve araştırma yap-mak yasaklanmış, Kaderiyye mensupları ile oturmamak, onlarla münâzara yapmamak, tartışma maksadıyla onlarla muhâtap olmamak emredilmiştir. Bilakis onlar terk edilirler, hor görülürler, küçük düşürülürler. Onlardan birinin arkasında namaz kılınmaz. Şehâdeti kabul edilmez. Kendisi ile evlenilmez. Hastalandığı zaman ziyâret edilmez. Öldüğü zaman cenâze-sinde bulunulmaz. Düğün yemeğine davet ettiği zaman davetine icâbet edilmez. Eğer hakkı öğrenmek maksadıyla gelmişse nasîhat bâbından ken-disine doğru yol gösterilir. Eğer dönerse Allah'a hamd olsun. Cedel ve tartışma kapısına geri dönecek olursa kendisine iltifat edilmez. Kovulur ve kendisinden sakındırılır. Kendisiyle konuşulmaz ve kendisine selâm veril-mez.

36- Kaderiyye şakîlerdir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle buyurmuş ve onları bu ümmetin mecûsîleri olarak isimlendirmiştir. Yine O "Hasta oldukları zaman onları ziyâret etmeyin, öldükleri zaman onlara şâhid olmayın" buyurmuştur.[725]

---

[725] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (892) İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Tahrîci-min tamamı için oraya bakınız. Ukaylî hadisin merfû olarak zayıf olduğunu söylemiştir. Dârakutnî ise "Sahih olan İbn Ömer (rhma)'dan mevkûf olandır" demiştir.

37- Kaderî "Allahım beni muvaffak kıl" demez, "Allahım beni koru" demez, "Güç ve kuvvet ancak Allah iledir" demez. Çünkü ona göre meşîet kendisine bırakılmıştır. İsterse itaat eder, isterse isyân eder. Onların mezhebinden sakının, sizi dîniniz hususunda fitneye düşürmesinler.

38- Müslümanların imamlarının ve emîrlerinin bir kimsenin kader hakkında öncekilerin görüşünün hilâfına bir şey söylediği kendilerine sahih olarak ulaştığı zaman ona Hişâm b. Abdulmelik'in Gaylân el-Kaderî'ye verdiği cezayı vermeleri, Allah için kimsenin kınamasından çekinmemeleri gerekir. Gaylân kader hakkındaki sözüyle küfürde ısrar ediyordu. Ömer b. Abdulazîz *(rahimehullah)*'ın yanına gelince münâfıklık etti ve kader hakkında konuştuğunu inkâr etti. Ömer de Allah Teâlâ'nın -eğer yalancıysa- onu müminlere bir ibret kılmasını dileyerek ona beddua etti. Allah *(Azze ve celle)* de bu hususta Ömer'in duâsına icâbet etti. Sonra Gaylân ve Sakîfoğulları'nın mevlâsı Sâlih, Hişâm döneminde tekrar konuşmaya başladılar. Bunun üzerine Hişâm onları öldürüp astı. Bundan önce Gaylân'ın elini ve dilini kesmişti. Sonra onu öldürüp astı. Zamanındaki âlimler de Hişâm'ın onlara yaptığını güzel buldular.

39- Pis mezheplerinde Kaderiyye'nin imamları Basra'da Ma'bed el-Cuhenî'dir. Sahâbe -*Allah onlardan râzı olsun*- ve Tâbiîn onun sözünü reddetmişlerdir. Ondan önce Irak ehlinden önceden hristiyan olan, sonra İslâm'a giren, sonra tekrar hristiyan olan bir adam vardı. Ma'bed el-Cuhenî kader düşüncesini ondan aldı. Evzâî *(rahimehullah)* böyle söylemiştir. Gaylân da (kaderîliği) Ma'bed'den aldı. Allah onu daha dünyâdayken rezil etti. Onu âhirette bekleyen ise daha büyüktür. Bir de Amr b. Ubeyd vardır. Âlimler onu zemmetmişler, terk etmişler ve tekfir etmişlerdir. İşte onların necis ve pislik imamları bunlardır.

40- Saâdet ehli kendileri hakkında Allah tarafından en güzeli/el-husnâ önceden yazılmış olan, bundan dolayı tek olan Allah'a iman eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan, sözlerini fiilleriyle doğrulayan ve Allah'ın kendilerini bu hâl üzere öldürdüğü kimselerdir. Onlar kabirlerinde nimetlenirler. Mahşerde müjdelenirler. Mevkıfta Allah Teâlâ'ya gözleriyle bakarlar. Bundan sonra cennete bölük bölük girerler. Nimetler içerisinde meyve yerler. İri gözlü hûrilerle kucaklaşırlar. Çocuklar onlara hizmet eder. Kerîm Mevlâlarına komşu olarak ebedîyen yaşarlar. O'nun yurdunda Rableri Teâlâ'yı ziyâret ederler. O'nun kerîm vechine bakarak lezzet alırlar.

O'nunla konuşurlar. Allah Teâlâ'dan kendilerine gelen tahıyye ve selâm ile ikrâma mazhar olurlar.

"Bu Allah'ın dilediğine verdiği fazlıdır. Allah büyük lütuf sâhibidir. (Hadîd, 21)

41- Hiçbir ilmi olmayan câhilin teki ya da doğru yolu bulmaya muvaffak kılınmayan, şeytanın kendileriyle oynadığı ve tevfikten bırakılmış şu Cehmiyye mensuplarından biri çıkıp da "Müminler kıyâmet günü Allah'ı görecekler mi?" diye itiraz etse ona "Evet, bundan dolayı Allah'a hamd olsun" denir. Cehmî bunun üzerine "Ben buna inanmıyorum" derse "Yüce Allah'a kâfir oldun!" denir. "Peki delil nedir?" diye soracak olursa şöyle cevap verilir: Çünkü sen Kur'ân'ı, Sünnet'i, Sahâbe'nin *-Allah onlardan râzı olsun-* sözünü, müslümanların âlimlerinin sözünü reddettin. Müminlerin yolundan başkasına uydun. Allah Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduklarının kapsamına girdin: *"Kim kendisine hidâyet belli olduktan sonra Resûl'e karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu girdiği yolda yalnız bırakırız ve onu cehenneme sokarız. Orası varılacak ne kötü yerdir." (Nisâ, 115)*

42- Şeytanın kendilerini boyunduruğu altına aldığı, bu yüzden sapıklıkları içerisinde bir oraya bir buraya savrulan, Allah *(Azze ve celle)*'nin âhirette görülmeyeceğini söyleyen kimselerden biri Allah Teâlâ'nın *"Gözler O'nu idrâk edemez, O gözleri idrâk eder. O Latîftir, Habîr'dir" (En'âm, 103)* buyruğunu hüccet getirip buna itiraz edecek ve bu âyeti yanlış yorumlaması sebebiyle Allah *(Azze ve celle)*'ye bakılacağını inkâr edecek olursa ona şöyle denir: Ey câhil! Allah *(Azze ve celle)*'nin Kur'ân'ı kendisine indirdiği zât bunun yorumunu senden daha iyi bilir, ey cehmî!

43- İlim ehlinin nezdinde bunun manası şudur: Gözler O'nu kuşatamaz. O'nu *(Azze ve celle)* kapsayamaz. Onlar O'nu idrâk/kapsama olmaksızın göreceklerdir. Onu gördükleri hususunda şüphe de etmeyeceklerdir. Örneğin kişi "Semâyı gördüm" der. Doğru söylemektedir ama gözü semânın tamamını ihâtâ ve idrâk etmemiştir. Yine kişi "Denizi gördüm" der. Doğru söylemektedir ama gözü denizin tamamını idrâk ve ihâtâ etmemiştir. Aklını kullanacak olursan âlimlerin tefsîri de bu şekildedir.

44- Bilin ki -Allah bizi de sizi de doğru söze ve doğru amele muvaffak kılsın- hak ehli Allah *(Azze ve celle)*'yi; O kendisini ne ile vasfetmişse, yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* O'nu ne ile vasfetmişse, Sahâbe, O'nu ne ile vasfetmişse onunla vasfederler. Bu (sünnete) ittibâ edip bidat çıkarma-

yan âlimlerin mezhebidir. O'nun hakkında "Nasıl?" denmez. Aksine Allah *(Azze ve celle)*'nin güldüğüne teslimiyet gösterip iman etmek gerekir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve Sahâbe'den *-Allah onlardan râzı olsun-* böyle rivâyet edilmiştir. Bunu ancak hak ehli nezdinde hâli beğenilmeyen bir kimse inkâr eder.

Bu sünnetlerin tamamına iman ederiz. Bunlar hakkında "Nasıl?" demeyiz. Bize bu konudaki sünnetleri nakledenlerle, abdest ve namaz konusundaki sünnetleri, helâllerle ve haramlarla ilgili diğer hükümleri nakledenler aynı kişilerdir. Âlimler (bunları) onlardan en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Mu'tezile'nin görüşünü benimseyenden başkası bu sünnetleri reddetmez. Kim bunlara karşı çıkarsa, bunları reddederse ya da "Nasıl?" diye sorarsa ondan şüphe edin ve ondan sakının.

45- Şeytanın kendileriyle oynadığı, kötü görüşleri sebebiyle ilim ehlinin yolunun dışına çıkan hulûlîlerin mezhebinden sakının! Onların görüşleri çirkindir, bu görüşler ancak fitneye düşen ve helâka sürüklenen kimselerde bulunur. Onlar Allah *(Azze ve celle)*'nin her şeyin içine hulûl ettiğini/girmiş olduğunu söylemişlerdir. Mezheplerinin çirkinliği kendilerini Allah *(Azze ve celle)* hakkında akıl sâhibi âlimlerin reddedeceği şeyleri söylemeye sevk etmiştir. Onların sözlerine ne bir âyet ne bir sünnet ne bir sahâbe kavli ne de müslümanların imamlarına âit bir söz uymaktadır. Ben Allah *(Azze ve celle)*'nin celâlini ve azametini tenzih maksadıyla onların çirkin fiillerini zikretmekten çekiniyorum. İbnu'l Mubârek'in dediği gibi: "Yahudilerin ve hristiyanların sözlerini aktarabiliyoruz ama Cehmiyye'nin sözlerini aktaramıyoruz."

İlim ehlinin mezhebi şudur: Allah subhânehû semâlarının yukarısında Arş'ının üzerindedir. İlmi ise her şeyi kapsamıştır. O'nun ilmi yüce göklerde yarattığı her şeyi, yedi kat yerin içerisindeki, bu ikisinin arasındaki ve yerin altındaki her şeyi kuşatmıştır. Gizliyi ve ondan gizlisini bilir. Gözlerin hâinliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. Hatıra geleni ve içten geçeni bilir. Nefislerin fısıldadığını bilir. İşitir ve görür. Allah *(Azze ve celle)*'den göklerde, yerlerde ve ikisinin arasında bulunanlar içerisinde zerre ağırlığında bir şey gizli kalmaz. O bunların her birini ihâtâ etmiştir. O subhânehû Arş'ının üzerindedir. Yücedir, En Yücedir O. Kulların amelleri -kendisi o amelleri onları gece ve gündüz yükselten meleklerden daha iyi bildiği hâlde- O'na yükseltilir.

46- Bir kimse "Peki kendisini hüccet olarak getirdikleri *'Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın, beş kişi aralarında gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın...' (Mücâdile, 7)* buyruğunun manası nedir?" diye sorarsa ona şöyle cevap verilir: Bu O'nun *(Azze ve celle)* ilmidir. Allah *(Azze ve celle)* Arş'ının üzerindedir. İlmi ise onları ve mahlûkâtından her bir şeyi kuşatmıştır. İlim ehli bunu bu şekilde tefsir etmiştir. Âyetin başı ve sonu burada bahsedilenin ilim olduğuna delâlet etmektedir.

Biri "Nasıl?" diyecek olursa denir ki: Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın göklerde ne varsa, yerde ne varsa hepsini bildiğini görmedin mi? Üç kişi aralarında gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O olmasın..."* O âyetin sonunda da şöyle buyurmuştur: *"Sonra kıyâmet günü onlara yaptıklarını bildirecektir. Şüphesiz Allah her şeyi bilir."* Görüldüğü üzere Allah *(Azze ve celle)* âyete ilim ile başlamış, onu yine ilim ile sonlandırmıştır. Şu hâlde O'nun *(Azze ve celle)* ilmi mahlûkâtının tamamını kuşatmıştır. Kendisi ise Arş'ının üzerindedir. Müslümanların sözü budur.

47- Kim müslüman olduğunu söyledikten sonra Allah *(Azze ve celle)*'nin Mûsâ ile konuşmadığını iddia ederse kâfir olur. Tevbeye dâvet edilir. Tevbe ederse ne âlâ, değilse öldürülür. Denir ki: Çünkü o Kur'ân'ı red ve inkâr etmiştir. Sünnet'i reddetmiştir. Müslümanların âlimlerinin tamamına muhâlefet etmiştir. Haktan sapmıştır. Allah Teâlâ *"Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu" (Nisâ, 164)* buyurmuştur. Şu hâlde kim Allah *(Azze ve celle)*'nin Mûsâ ile konuşmadığını söylerse Kur'ân'ın nassını inkâr etmiş ve Yüce Allah'a kâfir olmuş olur.

48- Eğer onlardan biri "Allah Teâlâ ağaçta bir kelâm yarattı da onunla Mûsâ ile konuştu" diyecek olursa ona "Bu küfrün ta kendisidir!" diye cevap verilir. Çünkü o kelâmın yaratılmış olduğunu söylemiştir. Allah *(Azze ve celle)* bundan çok yücedir. Yine bu kimse bir yaratılmışın rubûbiyet iddiasında bulunduğunu söylemiş olmaktadır. Şüphesiz bu en çirkin sözlerdendir. Yine ona şöyle denir: Ey mülhid! Allah'tan başkasının *"Gerçekten ben Allah'ım!" (Kasas, 30)* demesi mümkün müdür? Bu sözü söyleyenin müslüman olmasından Allah'a sığınırız. Bu kimse kâfirdir. Kendisinden tevbe etmesi istenir. Tevbe edip çirkin mezhebinden dönerse ne âlâ, değilse imam onu öldürür. İmam onu öldürmezse ve onun tevbe etmesini istemezse, onun mezhebinin bu olduğu bilindiği takdirde o kimse terk edilir. Kendisiyle konuşulmaz. Kendisine selâm verilmez. Arkasında namaz kılınmaz. Şehâdeti kabul edilmez. Müslüman onu kızıyla evlendirmez.

49- Allah *(Azze ve celle)*'nin en yakın semâya indiğine iman etmek ve bunu doğrulamak vâciptir. Akıllı bir müslüman "Nasıl iner?" diyemez. Bunu Mu'tezile'den başkası reddetmez. Hak ehline gelince onlar şöyle derler: Keyfiyet sormaksızın buna iman etmek vâciptir. Çünkü Allah *(Azze ve celle)*'nin her gece en yakın göğe indiği hakkındaki haberler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bize bu haberleri nakledenler helâller ve haramlar ile ilgili hükümleri, namazın, zekâtın, orucun, haccın ve cihâdın ilmini nakledenlerdir. Âlimler onlardan bunları nasıl kabul etmişlerse aynı şekilde bu sünnetleri de onlardan kabul etmişlerdir. Hem bunları reddedeni sakındırmak, hem de insanları bunları reddedenden sakındırmak için "Bunları kim reddederse habis bir sapıktır" demişlerdir.

50- Yine keyfiyetini araştırmadan Allah *(Azze ve celle)*'nin Âdem'i kendi sûreti üzere yarattığına iman etmek gerekir. Bu müslümanların iman etmeleri vâcip olan sünnetlerdendir. Bunlar hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Bilakis müslümanların önceki imamlarının söylediği gibi teslimiyetle ve tasdikle karşılanır, bunlar hakkında düşünülmez.

51- Yine keyfiyetini araştırmadan mahlûkâtın kalplerinin Rab *(Azze ve celle)*'nin parmaklarından iki parmak arasında olduğuna iman etmek gerekir.

52- Allah *(Azze ve celle)*'nin gökleri bir parmak üzerinde, yerleri bir parmak üzerinde, dağları ve ağaçları bir parmak üzerinde, bütün canlıları bir parmak üzerinde, suları ve toprağı da bir parmak üzerinde tuttuğuna iman etmek gerekir.

53- Allah *(Azze ve celle)*'nin dünyayı eliyle tutacağına ve gökleri sağ eliyle düreceğine dâir rivâyet edilenlere iman etmek gerekir.

54- Allah *(Azze ve celle)*'nin sadakaları sağ eliyle aldığına ve onları mümin için çoğalttığına iman etmek gerekir.

55- Allah *(Azze ve celle)*'nin iki eli olduğuna ve iki elinin de sağ olduğuna iman etmek gerekir.

56- Allah *(Azze ve celle)*'nin Âdem *(aleyhisselam)*'ı eliyle yarattığına, Tevrât'ı Mûsâ için eliyle yazdığına, Adn Cenneti'ni eliyle yarattığına iman etmek gerekir. O'nun Arş'ı ve Kalem'i de eliyle yarattığı söylenmiştir. O diğer yaratılmışlara "Ol!" demiş, onlar da oluvermişlerdir. Her türlü noksan

sıfattan münezzehtir O. Allah'ın Âdem'i eliyle yarattığını inkâr eden cehmîye "Kur'ân'ı inkâr ettin, Sünnet'i reddettin, ümmete muhâlefet ettin!" denir.

57- Allah *(Azze ve celle)*'nin uyumadığına iman etmek gerekir. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Allah ki O'ndan başka ilâh yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur. O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku..." (Bakara, 255)* Bütün bu zikrettiklerimize iman etmeyen kimseden Allah'a sığınırız. Zikrettiklerimize ancak Kitab'a, Sünnet'e, Sahâbe'nin *-Allah onlardan râzı olsun-* sünnetine muhâlefet eden, müslümanların imamlarına muhâlefet eden Cehmiyye iman etmez. Allah *(Azze ve celle)*'nin mesajını alan her müslüman kimsenin dîni hususunda onlardan sakınması gerekir.

58- Şefaate de iman etmek gerekir. Bilin ki şefaati inkâr eden kimse cehenneme girenin oradan bir daha çıkamayacağını söylemektedir. Bu, şefaati yalanlayan Mu'tezile'nin mezhebidir. Mu'tezile bütün bunlara muhâlefet eder. Onlar Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerine ve O'nu ashâbının *-Allah onlardan râzı olsun-* sünnetlerine iltifat etmezler. Yalnızca Kur'ân'ın müteşâbihine ve akıllarının kendilerine gösterdiğine uyarak karşı çıkarlar. Oysa bu müslümanların yolu değildir. Bu ancak hakkın yolundan sapan ve şeytanın kendisiyle oynadığı kimsenin yoludur.

Şefaati yalanlayan kimse yorumunda kendisini Kitab'ın ve Sünnet'in sınırlarının dışına çıkaran fâhiş bir hata yapmıştır. Çünkü o Kur'ân'daki kâfirler hakkında nâzil olan âyetlere yönelmiştir. (Onları delil getirmiştir.) Allah *(Azze ve celle)* onların cehenneme girdikleri zaman oradan bir daha asla çıkamayacaklarını bildirmiştir. Şefaati yalanlayan kimse ise bunu muvahhidler hakkında yorumlamıştır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatin büyük günah işleyen kimseler için olduğuna dâir haberlerine iltifat etmemiştir. Hem Kur'ân da buna delâlet etmektedir. O bu çirkin sözüyle iman ehlinin sahip olduğu görüşün dışına çıkmış ve onların yolundan başkasına uymuştur.

59- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bir havz verilmiş olduğuna iman etmek gerekir.

60- Kabir azâbına iman etmek gerekir.

61- Münker ve Nekîr meselesine iman etmek, bunu tasdîk etmek gerekir.

62- Deccâl'e ve onun bu ümmet arasından çıkacağına iman etmek ve bunu tasdîk etmek gerekir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Deccâl'den Allah'a sığınmıştır. Ümmetine de ondan Yüce Allah'a sığınmalarını öğretmiştir. O ümmetini birçok hadiste Deccâl'den sakındırmış ve onlara onu tarif etmiştir. Şu hâlde müslümanların ondan sakınmaları ve Deccâl'in çıkacağı zamandan Allah'a sığınmaları gerekir. Zira o zaman zor bir zamandır. Allah bizi ve sizi ondan korusun. Onun şu anda yaratılmış olduğu, dünyâda demirlere bağlı hâlde bulunduğu, Allah *(Azze ve celle)*'nin çıkmasına izin vereceği vakte kadar o hâlde kalacağı rivâyet edilmiştir.[726]

63- Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)*'ın âdil bir yönetici olarak nüzûl edeceğine, hakkı ikâme edeceğine ve Deccâl'i öldüreceğine iman etmek vâciptir. Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)*'in yanında savaşacaklar Ümmet-i Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olacaktır. Îsâ ile savaşanlar ise Deccâl'in beraberindeki yahudiler olacaktır. Sonra Îsâ Deccâl'i öldürecektir. Müslümanlar da yahudileri öldürecektir. Sonra Îsâ *(aleyhisselam)* ölecektir. Müslümanlar onun cenâze namazını kılacaklardır. O Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına, Ebû Bekr'in ve Ömer'in yanına defnedilecektir. Allah onlardan râzı olsun.

64- Mîzân'ın hak olduğuna, onunla iyiliklerin ve kötülüklerin tartılacağına iman etmek gerekir.

65- Cennetin ve cehennemin yaratılmış durumda olduğuna, cennetin nimetlerinin cennetliklerden ebediyen bir an olsun uzaklaşmayacağına, aynı şekilde cehennem azâbının cehennemliklerden ebediyen bir an olsun uzaklaşmayacağına iman etmek ve bunu tasdîk etmek gerekir. Allah *(Azze ve celle)*'nin cenneti ve cehennemi Âdem *(aleyhisselam)*'ı yaratmadan önce yarattığına, onları dünyâya çıkarmadan önce cennet için bir halk ve cehennem için bir halk yarattığına Kur'ân şâhittir. İslâm dâiresi içerisinde bulunan ve imanın tadını almış olan bir kimse bu konuda farklı düşünmez. Buna Kur'ân ve Sünnet delâlet etmektedir. Bunu yalanlayandan Allah'a sığınırız.

66- Hak şerîat adına -ki Allah *(Azze ve celle)* müslümanları ona yönlendirmiş, onlara ona tutunmalarını emretmiş, onları dînleri hususunda fırkalara ayrılmaktan sakındırmış, onlara cemaatten ayrılmamayı emretmiş, yine onlara kendisine ve resûlüne itaat etmelerini emretmiştir- müslü-

---

[726] Temîm ed-Dârî *(rh)*'ın Müslim'in "Sahîh"inde (2942) rivâyet ettiği uzunca hadîsine işâret etmektedir.

manlara açıklamamız gereken şeylerden biri de nebîlerinin fazîletidir. Onlara nebîlerinin fazîletini açıklayayım ki Allah *(Azze ve celle)*'nin kendilerini ne ile ayrıcalıklı kılmış olduğunu bilsinler. Zira Allah onları O'nun ümmetinden kılmıştır. Bundan dolayı Allah'a şükretsinler. Nebîlerinin fazîletlerinden ve Allah'ın O'nu dünyâda ve âhirette kendisiyle ayrıcalıklı kıldığı kerâmetlerden ve şereflerden câhil kalmaları müslümanlara yakışmaz.

67- Allah *(Azze ve celle)*'nin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i ayrıcalıklı kıldığı, kendisiyle O'na daha fazla saygınlık kazandırmak için O'na ikramda bulunduğu ve şânını yücelttiği şeylerden biri şudur: O Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i cesediyle ve aklıyla geceleyin (göklere) yürütmüştür. Sonra O Beyt-i Makdis'e ulaşmıştır. Sonra göklere yükseltilmiştir. Rabbinin bazı büyük âyetlerini görmüştür. Rabbi *(Azze ve celle)*'nin meleklerini görmüştür. Nebî kardeşlerini görmüştür. Sonra kerîm Mevlâsına ulaşmıştır. Mevlâsı O'na en büyük ikramlarda bulunmuştur. O'na ve ümmetine beş vakit namazı farz kılmıştır. Bu Mekke'de bir gecede olmuştur. Sonra Mekke'de sabaha ermiştir. Kerîm olan Allah bununla müminleri sevindirmiştir, kâfirleri ve mülhidleri ise üzüntüye boğmuştur.

Bil ki Allah *(Azze ve celle)* Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i cesediyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir. Çünkü bir insan doğuda olduğu hâlde "Dün gece rüyamda batıda olduğumu gördüm" dese onun sözü reddedilmez ve onun sözüne karşı çıkılmaz. Bu yüzden eğer Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Cehl'e ve kavmindeki diğer kimselere "Ben rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm" deseydi onlar kesinlikle bunu kabul ederlerdi. O'nun sözüne şaşırmazlardı. O'na "Doğru söylüyorsun, insanın rüyâda kendisini senin bize söylediğinden daha uzakta görmesi bile mümkündür" derlerdi. Hâlbuki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara "Bu gece Beyt-i Makdis'e yürütüldüm" deyince onlar bundan rüyâyı anlamadılar. Bu onlara göre uyanıklık hâlinde, O'nun cesediyle ve aklıyla olmuştu. Bu yüzden "Bir gecede mi Şâm'a gittin, sonra sabahı aramızda ettin?" dediler. Bütün bunlar aklını kullanan ve temyiz yetisine sâhip olan kimse için birer delildir. Bu kimse Allah *(Azze ve celle)*'nin nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, O'nu cesediyle ve aklıyla yürüterek ayrıcalıklı kıldığını bilir. Bunun bir rüyâ olduğunu söyleyen kimse yanlış bir söz söylemiş, nebîsinin hakkının bir kısmını azaltmış, Kur'ân ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir şeye kalkışmış olur.

68- Allah *(Azze ve celle)*'nin Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e özel olarak bulunduğu ikramlardan biri de O'nun Rabbi *(Azze ve celle)*'yi görmesidir.

69- Bilin ki Allah *(Azze ve celle)* nebîmize kendisinden önceki hiçbir nebîye vermediği büyük bir şerefi vermiştir ki bunu yukarıda zikrettik. Yine O'nun şerefini ve fazîletini arttırmak için O'na Makâm-ı Mahmûd'u vermiştir. Kerîm olan Allah bütün güzel payları, mahlûkât için şefaat etmeyi ve Arş'a oturmayı O'nda bir araya getirmiştir. Kerîm olan Allah bunu yalnızca nebîsine vermiştir. Bununla O'nu sevindirmiştir. Bu sebeple öncekiler ve sonrakileri O'na gıpta eder. Yine Kerîm Allah sadece nebîlerine vermiş olduğu bu büyük kerâmetle ve güzel fazîletle müminleri de sevindirmiştir. Âlimler de bunu en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun. Allah *(Azze ve celle)* nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şöyle buyurmuştur: *"Geceleyin sana mahsûs olmak üzere onunla teheccüd namazı kıl. Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a çıkarır." (İsrâ, 79)*

Mücâhid'in Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîleti hakkındaki hadisine ve bu âyeti "O'nu Arş'a oturtur" diye tefsîr etmesine gelince, Rasulullah'ın hadislerini nakleden ilim ehli şeyhler bunu en güzel şekilde karşılamışlar ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir. Mücâhid'in hadisini reddeden kimseye en sert şekilde karşı çıkmışlardır. "Mücâhid'in hadisini reddeden kimse kötü bir kimsedir" demişlerdir.

70- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletlerinden sonra O'nun sahâbesinin *-Allah onlardan râzı olsun-* fazîletlerini zikredeceğim. Onlar ki Allah *(Azze ve celle)* kendilerini nebîsi için seçmiş, kendilerini O'nun vezirleri, yakınları, yardımcıları ve O'ndan sonra ümmeti içerisindeki halîfeleri kılmıştır. Onlar Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabında kendilerini en güzel şekilde nitelediği, yine bize kitabında kendilerini Tevrat'ta ve İncil'de en güzel şekilde nitelediğini haber verdiği Muhâcirler ve Ensâr'dır.

71- Allah *(Azze ve celle)*'nin hakkında hayır murâd ettiği, dîninin selâmette olduğu, Kerîm Allah'ın kendisini ilimle faydalandırdığı kimsenin özelliklerinden biri de; bütün Sahâbe'ye, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ehl-i beytine, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eşlerine muhabbet beslemesi, onlara uyması, herhangi bir fiille ya da sözle onların yolunun dışına çıkmaması, onların yolundan sapmamasıdır. İlim baplarından herhangi biri hakkında ihtilâf ettikleri, onun hakkında bazıları "helâldir" bazıları da

"haramdır" dediği zaman iki kavilden hangisinin Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabına ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine yakın olduğuna bakar. İlmi az geldiği zaman onu âlimlere sorar ve onların dediğiyle amel eder. Onların sözünün dışına çıkmaz. Allah *(Azze ve celle)*'den selâmet ister. Hepsine Allah'tan rahmet diler.

72- Allah *(Azze ve celle)*'nin mesajını alan ve Allah'ın kendisini Râfıza'nın ve Nâsıbe'nin görüşlerinden muhafaza ettiği her müslümanın, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Hirâ'nın üzerindeyken dağın sarsıldığı esnâda berâberinde Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî -*Allah onlardan râzı olsun*- ve on kişiden diğerleri varken cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kimselerin cennetlik olduklarına şehâdet etmesi gerekir.

73- Bilin ki İslâm dâiresi içinde bulunan bir kimse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'tan başka bir halîfenin olmadığı hususunda aykırı bir görüş bildirmemiştir. Bir müslümanın bundan başkasını söylemesi câiz değildir. Bu, Kerîm Allah'ın hayâtındayken yalnız Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bildirdiği ve vefâtından sonra yapılmasını emrettiği bazı delillerden dolayıdır.

74- Ebû Bekr *(radıyallahu anh)*'tan sonra insanlar arasında hilâfete en lâyık kimse Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* idi. Çünkü Kerîm Allah ona şerefli ve değerli hâller bahşetmişti.

75- Ömer *(radıyallahu anh)* yaralandığı zaman öleceğini anlayınca -Kerîm Allah'ın kendisini muvaffak kılması, raiyyesi hususunda Allah *(Azze ve celle)*'ye karşı samîmî olması, hayâttayken ve ölürken onlar hakkında hem güzel düşünmesi sebebiyle- kendisinden sonra işi Sahâbe'den bir topluluktan oluşan şûrâya bıraktı. Bir topluluk ki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefât ettiği zaman onların arasında râzı idi. Onların cennetlik olduklarına şehâdet etmişti. Ömer oğlunu hilâfetten uzaklaştırdı ve onu şûrâya dâhil etmedi. Onlara "Aranızdan kimi halîfe olarak seçerseniz o halîfedir" dedi. Onlar altı kişiydi: Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd ve Abdurrahmân b. Avf... Allah onlardan razı olsun. Sonra bu topluluk Osmân b. Affân *(radıyallahu anh)*'tan râzı oldu. Alî *(radıyallahu anh)* ve diğer sahâbîler ona bey'at etti. Onlardan hiçbiri ona karşı çıkmadı. Çünkü onun fazîletini, ilk müslümanlardan olduğunu, Allah'a ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e olan muhabbetini, malının Allah ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için harcadığını biliyorlardı.

76- Bilin ki Osmân *(radıyallahu anh)*'tan sonra hilâfete Alî *(radıyallahu anh)*'tan daha lâyık kimse yoktu. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* ona bazı fazîletlerle ikramda bulunmuştu ki bunları ondan başkasına vermemişti.

77- Hilâfet ve fazîlet sıralaması konusunda mezhebimiz şöyle demektir: Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî... Allah onlardan râzı olsun. İlim ehlinin yolu budur.

78- Bilin ki Fâtıma *(radıyallahu anha)* Allah *(Azze ve celle)*'nin, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve bütün müminlerin katında çok değerlidir. Değeri büyük, fazîleti çoktur.

79- Hasen ve Hüseyin *(radıyallahu anhuma)*'nın kadri de çok büyüktür. Fazîletleri büyüktür. Onlar cennet ehlinin gençlerinin efendileridir. Onların öyle fazîletleri vardır ki onları seven her mümin bunlar sebebiyle sevinir. Yine Azîm Allah bunlar sebebiyle onlara buğzeden her bir habis nâsıbîyi üzer. Allah onlara buğzedene buğzeder.

80- Bilin ki müminlerin annesi Hatîce *(radıyallahu anha)*'nın fazîleti büyüktür, hayrı çok fazladır.

81- Biri dese ki: "Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevdiğini söyleyen ama Alî b. Ebî Tâlib'i sevmekten, Hasen ve Hüseyin *(radıyallahu anhuma)*'yı sevmekten geri kalan, Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ın hilâfeliğinden râzı olmayan kimse hakkında ne dersin? Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevmesi *-Allah onlardan râzı olsun-* ona fayda verir mi?" Ona şöyle denir: Allah muhafaza buyursun! Bu müminin sıfatı değil münâfığın sıfatıdır.

Kezâ kim Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ı velî edindiğini, onun ehl-i beytini sevdiğini söylerse, bundan sonra Ebû Bekr'in, Ömer'in ve Osmân'ın hilâfetinden râzı olmadığını ve onları sevmediğini söylerse, onlardan teberrî ederse, onlara ta'n ederse; kesin bir şekilde Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ın, Hasan ve Hüseyin *(radıyallahu anhuma)*'nın ondan berî olduklarına Allah'ı şâhid tutarız. Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı -Allah onlardan râzı olsun- sevmedikçe onlara olan sevgisi kendisine yarar sağlamaz.

82- Her bir mümin erkeğe ve kadına Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ehl-i beytini, Hâşimoğulları'nı, Alî b. Ebî Tâlib'i, onun evlâdını ve zürriyetini, Fâtıma'yı, onun evlâdını ve zürriyetini, Hasen ve Hüseyn'i, onların evlâdını ve zürriyetini, Ca'fer et-Tayyâr'ı, onun evlâdını ve zürriyetini, Hamza ve evlâdını, Abbâs'ı, onun evlâdını ve zürriyetini sevmesi

vâciptir. *Allah onlardan râzı olsun.* Bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ehl-i beytidir. Müslümanlara onları sevmek, onlara ikramda bulunmak, onlara tahammül etmek, onları güzelce idâre etmek, onlara sabretmek, onlar için duâ etmek vâciptir. Onların evlâdından ve zürriyetinden kim iyilik yaparsa, kendisinden önceki değerli, hayırlı ve iyi kimselerin ahlâkıyla ahlâklanmış olur. Onlardan güzel olmayan bir ahlâk ile ahlâklanmış kimsenin de salâh bulması, kötülüklerden korunması ve selâmette olması için duâ edilir. Akıllı ve edepli kimseler onunla en güzel şekilde geçinir. Ona denir ki: "Biz sana değerli ve iyi kimseler olan selefinin ahlâkına benzemeyen bir ahlâk ile ahlâklanmayı yakıştıramıyoruz. Senin gibi birinin, kıymetli ve iyi kimseler olan selefinin râzı olmayacağını bildiğimiz bir ahlâka sâhip olmasından dolayı üzülüyoruz. Seni sevdiğimizden dolayı senin sana yakışan şekilde, şerefli ve kerîm bir ahlâk ile ahlâklanmanı istiyoruz. Buna muvaffak kılacak olan Allah'tır."

83- İslâm dâiresi içerisinde bulunan kimseler Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber Âişe *(radıyallahu anha)*'nın evinde medfûn olduğu hususunda ihtilâf etmemiştir. Bu, hakkında falanın falancadan rivâyet ettiği haberlere ve isnadlara ihtiyaç duyulan şeylerden de değildir. Bilakis bu kendisini ne bir âlimin ne bir câhilin inkâr etmediği meşhûr ve yayılmış hususlardandır. Onların Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında medfûn olduklarının şöhret bulmuş olması haberlerin nakline ihtiyaç bırakmaz.

84- Bilin ki Âişe *(radıyallahu anha)* ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bütün eşleri müminlerin anneleridir. Allah *(Azze ve celle)* onları Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile üstün kılmıştır. Onların ilki Hatîce *(radıyallahu anha)*'dır. Ondan sonra Âişe *(radıyallahu anha)* gelir. Onun şerefi ve hatırı büyüktür. Bir kimse "Neden şeyhler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ondan sonraki diğer eşlerinden ayrı olarak Âişe *(radıyallahu anha)*'nın fazîletlerini zikreder oldular" diye soracak olursa ona şöyle denir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında münâfıklardan bir topluluk ona hased etti. Ona Allah'ın onu kendisinden temize çıkardığı bir iftira attılar. Allah onu bundan temize çıkarmış, bunun hakkında Kur'ân indirmiş, bu Kur'ân'da ona bâtıl sözleriyle iftira atan kimseleri yalanlamış, bununla Kerîm Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i setretmiş, müminleri sevindirmiş ve münâfıkları üzüntüye boğmuştur. Bu yüzden âlimler onun fazîletlerini zikretmeye özen göstermişlerdir.

Allah ondan râzı olsun. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hem dünyâda hem de âhirette zevcesidir o.

85- Muâviye *(radıyallahu anh)*, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah *(Azze ve celle)*'nin vahyini -yani Kur'ân'ı- Allah *(Azze ve celle)*'nin emriyle yazan kâtibidir, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in arkadaşıdır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'ın onu azaptan koruması için duâ etmiştir. Yine Allah'ın ona Kitâb'ı öğretmesi için, beldelerde ona imkân sağlaması için, onu hidâyeti bulan ve hidâyete ileten bir kimse kılması için duâ etmiştir. Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muâviye *(radıyallahu anhuma)*'nın kız kardeşi Ümmü Habîbe ile evlenerek onunla kayın olmuştur. Böylece Ümmü Habîbe müminlerin annesi, o da müminlerin dayısı olmuştur.

86- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının fazîletleri, aynı şekilde O'nun ehl-i beytinin fazîletleri adına bu yazdıklarımız üzerinde düşünen kimsenin onları sevmesi, onlar için Allah'tan rahmet dilemesi, onlar için istiğfâr etmesi, Kerîm Allah'a onlar için tevessül etmesi, kendisini buna muvaffak kıldığı için Azîm olan Allah'a şükretmesi, onların aralarında meydana gelen anlaşmazlıklardan söz etmemesi, bu konuda araştırma yapmaması gerekir. Allah onların hepsinden râzı olsun.

87- Doğru yoldan saptırılmış meftûn câhilin teki çıkıp "Falan falancayla neden savaştı, falan falanı ve falancayı neden öldürdü?" diyerek bize itiraz edecek olursa ona şöyle denir: "Ne bizim ne de senin bunu konuşmaya ihtiyacımız yoktur. Bu bize fayda sağlamaz. Bunu bilmeye mecbur da değiliz."

Biri "Nedenmiş?" diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Çünkü bu fitnelere Sahâbe *-Allah onlardan râzı olsun-* şâhid olmuştur. Bu fitneler hakkında bildikleri ölçüsünde bu fitnelerin içerisinde olmuşlardır. Onlar bunların tevilini başkalarından daha iyi biliyorlardı. Kendilerinden sonra gelenlerden daha doğru yolda idiler. Çünkü onlar cennet ehlidir. Kur'ân onlara nâzil olmuştur. Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i onlar görmüşlerdir. O'nunla birlikte cihâd etmişlerdir. Allah *(Azze ve celle)* onlardan râzı olduğuna, onları bağışladığına ve onlar için büyük bir mükâfât olduğuna şehâdet etmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de onların nesillerin en hayırlısı olduğuna şehâdet etmiştir. Evet, onlar Allah *(Azze ve celle)*'yi, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i, Kur'ân'ı ve Sünnet'i daha iyi biliyorlardı. Bu yüzden ilim onlardan alınır. Onların sözlerinin çizdiği dâirede yaşarız. Onların hüküm-

leriyle hükmederiz. Onların edebiyle edepleniriz. Onlara uyarız. Bize emredilen budur.

88- Biri çıkıp "Onların arasında meydana gelen hâdiseleri bilmenin ve bu konuda araştırma yapmanın bize ne zararı olacak?" diye sorarsa ona şöyle cevap verilir: Bunda (yani bunun bize zarar vereceği hususunda) şüphe yoktur. Çünkü onların akılları bizim akıllarımızdan daha fazlaydı. Bizim akıllarımız onlarınkinden çok daha eksiktir. Onların aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları araştırdığımız takdirde ayağımızın doğru yoldan kaymayacağından ve onlar hakkında bize emredileni yerine getireceğimizden emin olamayız.

89- Bir kimse "Onlar hakkında bize ne emredildi?" diyecek olursa şöyle denir: Bize onlar için bağışlanma istemek, onlar için Allah'tan rahmet dilemek, onları sevmek ve onlara uymak emredildi. Kitap, Sünnet ve müslümanların imamlarının sözleri buna delâlet etmektedir. Bizim onların arasında meydana gelen olayları zikretmeye ihtiyacımız yoktur. Onlar Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e arkadaşlık etmişlerdir. Onlar O'nun yakını olmuşlardır, O da onların yakını olmuştur. Kerîm Allah O'na sahâbî olmaları sebebiyle onları bağışlayacaktır. Allah *(Azze ve celle)* kitabında onlardan hiç kimseyi rezil etmeyeceğini onlara garanti etmiştir.

Kerîm Mevlâmız bize onların tevbesini kabul buyurduğunu haber vermiştir. O onların tevbesini kabul buyurduğu zaman da onlardan birine asla azap etmez. Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da O'ndan râzı olmuşlardır. *"İşte onlar Allah'ın hizbidir. Dikkat edin, kurtuluşa erecek olanlar Allah'ın hizbidir. (Mücâdile, 22)*

90- Bir kimse çıkıp dese ki: "Benim bundan murâdım sadece onların arasında meydana gelen olaylardan haberdâr olmaktır. Onların içinde bulunduğu olaylardan habersiz kalmak istemiyorum. Çünkü ben bunu [bilmek] ve bundan câhil kalmamak istiyorum."

Ona şöyle denir: Sen ancak fitne arıyorsun. Çünkü sana zararı olup faydası olmayan şeyleri araştırıyorsun. Eğer Allah *(Azze ve celle)*'nin senin üzerindeki O'na kulluğunla ilgili haklarını güzelce yerine getirmekle, O'nun farzlarını edâ etmekle, haramlarından kaçınmakla meşgûl olsaydın senin için daha hayırlı olurdu. Yine ona şöyle denir: Özellikle de sapık hevâların ortaya çıktığı şu çirkin zamanda!

Yine ona şöyle denir: Yiyeceğinin ve giyeceğinin nereden geleceği ile meşgûl olman senin için daha hayırlıdır. Bir dirhemi nereden kazanacağını ve onu nerede harcayacağını düşünmen senin için daha hayırlıdır.

Yine şöyle denir: Onların arasında meydana gelen anlaşmazlıkları araştırdığın takdirde kalbinin kaymayacağından ve bunun sonucunda istemenin uygun olmadığı şeyleri istemeyeceğinden, şeytanın seninle oynamayacağından, bunun sonucunda Allah'ın sana kendilerini sevmeni, kendileri için istiğfar etmeni ve kendilerine uymanı emrettiği kimselere sövüp onlara buğzetmeyeceğinden, böylece ayağının hak yoldan kaymayacağından ve bâtıl yola girmeyeceğinden emin olamayız.

91- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âhir zamanda ashâbına *-Allah onlardan râzı olsun-* lanet eden toplulukların olacağını bilmiş, ashâbına lânet edenlere ya da onlara sövenlere lânet etmiştir. Sonra insanların tamamına ashâbı hususunda kendisini gözetmelerini ve ashâbına saygı duymalarını emretmiştir. Şu hâlde kim onlara saygı göstermezse onları hor görmüş olur. Kim onlara söverse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sövmüş olur. Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e söverse Allah *(Azze ve celle)* tarafından, melekler tarafından ve bütün insanlar tarafından lâneti hak eder.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimse gerçekten kaybetmiş ve zarara uğramıştır. Çünkü o Allah'a ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e muhâlefet etmiştir. Ona Allah *(Azze ve celle)*'den, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, meleklerden ve bütün müminlerden bir lânet yapışmıştır. Allah ondan ne bir nâfileyi ne bir farzı kabul edecektir. O dünyâda zelîldir, kıymetsizdir. Allah kabirleri onlarla doldursun, diyarları onlardan boşaltsın.

92- Biz Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ı, Fâtıma *(radıyallahu anha)*'yı, Hasen ve Hüseyin *(radıyallahu anhuma)*'yı, Akîl b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ı, bunların evlâdını, yine Ca'fer et-Tayyâr'ın evlâdını, bunların pâk ve mübârek zürriyetini; bunlar sebebiyle doğru yoldan saptırılmış Râfızîler'in görüşlerinden tenzih ediyoruz. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ehl-i beyti, Râfızîler'in kendilerinin görüşü olarak lanse ettiği Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Talha'ya, Zubeyr'e ve Âişe'ye *-Allah onlardan râzı olsun-* sövmek fiilini yapmayacak kadar değerli, doğru görüşlü, Allah *(Azze ve celle)*'yi ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bilen kimselerdir.

Alî *(radıyallahu anh)*, onun pâk evlâdı ve zürriyeti Râfizîler'in çirkin görüşlerine karşı çıkıyorlardı. Onlardan teberrî ediyorlardı. Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve bütün Sahâbe'yi *-Allah onlardan râzı olsun-* sevmeyi emrediyorlardı. Çünkü Râfizîler cumaya ve cemaate iştirâk etmezler. Selefe ta'n ederler. Ne nikâhları müslümanların nikâhına benzer ne de talakları müslümanların talâkına benzer. Onlar birçok sınıftan oluşmaktadırlar. Onlardan bazıları "Alî b. Ebî Tâlib ilâhtır" der. Bazıları "Hayır ama Alî nübüvvete Muhammed'den daha lâyıktı, Cibrîl vahyi yanlış kişiye getirdi" der. Bazıları "O Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra nebîdir" der. Bazıları Ebû Bekr'e ve Ömer'e söver, Sahâbe'nin *-Allah onlardan razı olsun-* tamamını tekfir eder ve "Altı kişi hâriç onların tamamı cehennemdedir" der. Bazıları müslümanlara kılıç çekmeyi câiz görür. Bunu yapmak ellerinden gelmezse onları öldüresiye kadar boğazlarını sıkarlar.

Kerîm Allah Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ehl-i beytini onların müslümanların görüşlerine benzemeyen pis görüşlerinden tenzih etmiştir. Onların arasından bazıları ric'at inancını savunur. Bunu Kerîm Allah'ın kendilerini bu inançtan tenzih ettiği ve koruduğu kimselerin görüşü gibi lanse edenlerden Allah'a sığınırız. Allah Ehl-i Beyt'ten râzı olsun. Bütün müslümanlar adına onları hayırla mükâfâtlandırsın.

93- Râfizîler insanlar arasında en kötü hâlde bulunan kimselerdir. Yalancı fâcirlerdir onlar. Alî *(radıyallahu anh)* ve onun pâk zürriyeti, râfizîlerin kendilerinin görüşü olarak lanse ettiği şeylerden berîdir. Allah *(Azze ve celle)*'den mükâfât umacak Alî *(radıyallahu anh)* seveni; Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve bütün Sahâbe'yi -Allah onlardan râzı olsun- seven kimsedir. Bu hâl üzere olmayan kimse Alî *(radıyallahu anh)*'ı gerçekten seviyor değildir. Kerîm Allah, Alî *(radıyallahu anh)*'yı ve onun pâk zürriyetini pis necis râfizîlerin görüşlerinden uzak kılmıştır.

Biz diyoruz ki: Kim Alî b. Ebî Tâlib'e buğzederse Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Osmân'ı sevmesi ona fayda vermez. Aksine o bizim nezdimizde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Alî *(radıyallahu anh)*'a buyurduğu gibi münâfıktır: "Seni ancak mümin sever, sana ancak münâfık buğzeder."[727] Bizim mezhebimiz işte budur. Allah *(Azze ve celle)*'nin huzûrunda bunu din ediniyor, kardeşlerimize bunu emrediyoruz.

---

[727] Müslim (131) rivâyet etmiştir.

94- Bu kitabımızda yazdıklarımıza tutunan her kimsenin hevâ ehlinin tamamını terk etmesi gerekir ki Havâric, Kaderiyye, Mürcie, Cehmiyye, Mu'tezile'ye intisâb edenlerin tamamı, Râfızîler'in tamamı ve Nâsıbîler'in tamamı onlara örnektir. Müslümanların imamları bir kimsenin bir bidat ve dalâlet ortaya attığını söylemişse ve bu ondan sâbit olmuşsa artık onunla konuşulmaması, ona selâm verilmemesi, onunla oturulmaması, arkasında namaz kılınmaması ve evlendirilmemesi gerekir. Onun durumunu bilen kimsenin ona kızını vermemesi, onunla ortak olmaması, muâmelede bulunmaması, münâzara yapmaması, cidâle girmemesi gerekir. Bilakis onu hor görerek zelil kılar. Onunla yolda karşılaştığın zaman mümkünse yolunu değiştirirsin.

95- Bir kimse "Neden onunla münâzara yapmayayım, onunla tartışmayayım, onun sözünü reddetmeyeyim?" diye soracak olursa ona şöyle denir: Senin hakkında emin olunmaz. Belki onunla münâzara yaparsın ve ondan kalbini ifsâd edecek bir söz işitirsin. Seni şeytanın sana süslediği bâtılı ile aldatır da helâk olursun. Fakat içerisinde bulunduğun hâlin seni sultânın huzûrunda münâzara yapmaya ve ona karşı hüccet ortaya koymaya mecbur bırakması durumu ve ona karşı hüccet ortaya koymanı gerektiren diğer durumlar müstesnâ... Bunların hâricinde asla (münâzara yapamazsın). Sana bu zikrettiklerim müslümanların geçmişteki imamlarının sözleridir ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine muvâfıktır.

96- Müslümanların imamının ve onun her bir beldedeki emîrlerinin -hevâ ehlinden hevâsını ızhâr eden bir adamın o mezhebe mensup olduğu kendilerine doğru bir şekilde ulaştığı zaman- onu şiddetli bir şekilde cezâlandırması gerekir. Onlardan kendisi tarafından öldürülmeyi hak edeni öldürür. Onlardan kendisi tarafından dövülmeyi, hapsedilmeyi, zincire vurulmayı hak edene bunları uygular. Kendisi tarafından sürülmeyi hak edeni sürer. İnsanları da ondan sakındırır.

97- Bir kimse "Dediklerin hususunda hüccet nedir?" diye soracak olursa şöyle denir: Allah *(Azze ve celle)*'nin kendilerini ilimle faydalandırdığı âlimlerin reddetmedikleri şeylerdir. Şöyle ki:

a- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* Sabîğ et-Temîmî'ye değnek vurmuş, vâlilerine onu kendisi için nidâ edene kadar ayakta bekletmelerini yazmış, onu ihsandan mahrum bırakmış, onu terk etmeyi emretmiştir. Bu sebeple insanlar arasında hep hor ve hakîr bir hâlde bulunmuştur.

b- İşte Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*... O Kûfe'de, çölde, kendisinin ilâhları olduğunu iddiâ eden on bir topluluğu öldürmüştür. Onlar için yerde hendekler kazdırmış ve onları ateşle yakmıştır. Sonra şöyle demiştir:

Ne zaman işittim sözlerinden münkeri

Bir ateş tutuşturup çağırdım Kanber'i

c- İşte Ömer b. Abdulazîz... O Adiyy b. Ertâ'ya Kaderiyye meselesi hakkında şöyle yazmıştı: "Onlardan tevbe etmelerini istersin. Tevbe ederlerse ne âlâ. Aksi takdirde boyunlarını vurursun.

d- Yine Hişâm b. Abdulmelik Gaylân'ın boynunu vurmuş, elini kestikten sonra onu asmıştır. Onlardan sonraki emîrler de her dönemde hevâ ehli hakkında onların hevâ ehli oldukları katlarında sâbit olduğu zaman hep aynısını uygulamışlardır; Hevâ ehlini uygun gördükleri şekilde cezâlandırmışlardır. Âlimler de buna karşı çıkmamıştır. Biz Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ten olan; Kur'ân ehli, hadis ehli, fıkıh ehli kardeşlerimize ve bu hususlarda mestûr olan herkese bunu nasihat ediyoruz. Kim (nasihatimizi) kabul edip bellerse hayrı elde eder inşâallah. Kim de bundan ya da bunun bir kısmından yüz çevirirse ondan Allah'a sığınırız. Ben ona Allah *(Azze ve celle)*'nin nebîlerinden bir nebînin kavmine nasihat ettiği zaman onlara dediği gibi derim:

"Size söylediklerimi hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havâle ediyorum. Şüphesiz Allah kulları görendir." (Ğâfir, 44)

EBÛ AVÂNE YA'KÛB B. İSHÂK EN-NEYSÂBÛRÎ EL-İSFERÂYÎNÎ'NİN (V. 316) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ
ÖZETİ YER ALMAKTADIR

İsmi Ya'kûb b. İshâk b. İbrâhîm b. Yezîd en-Neysâbûriyyu'l Asl el-İsferâyînî'dir. Künyesi Ebû Avâne'dir. Hicrî 230 yılından sonra doğmuştur. 316 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler

Ebû Abdullah el-Hâkim "Ebû Avâne hadis âlimlerinden ve onların sağlamlarındandır" demiştir.

Ez-Zehebî şöyle demiştir: "İmam, büyük hâfız, her tarafı gezip dolaşan Ebû Avâne... 'Sahîh-i Müslim'e müstahreç olarak kaleme aldığı 'el-Musnedu's Sahîh'in müellifi. Bablarının sonlarına az miktarda hadis eklemiştir... Harameyn'de, Şâm'da, Mısır'da, Yemen'de, sınır boylarında, Irak'ta, Cezîre'de, Horasân'da, Fâris'te ve Isbehân'da hadis dinlemiştir. Birçok yolculuk yapmıştır. Bu işte usta olmuştur. Çağdaşlarının üzerine çıkmıştır."

İlim ehlinden biri şöyle demiştir: "O İsferâyîn'e Şâfiî'nin mezhebini ve kitaplarını sokan ilk kişidir. Kitapları er-Rabî' el-Murâdî'den ve el-Müzenî'den alıp götürmüştür."

Tercemenin Kaynakları:

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/417; Tabakâtu'ş Şâfi'iyyeti'l Kubrâ, 3/487

Akîdenin Özeti: Bu akîdede selefin ve hadis ashâbının Sünnet ve itikâd ile ilgili konulardaki itikâdının özeti söz konusu edilmektedir. Bu akîde, içerisinde bu "el-Câmi'" kitabının başka herhangi bir yerinde zikredilmeyen itikâd meselelerinin zikredilmiş olması yönüyle diğer akîdelerden temeyyüz etmektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi, Ebû Avâne *(rahimehullah)*'ın "el-Müsnedu'l Mustahrec alâ Sahîhi Muslim" isimli kitabındaki bablarından oluşturdum. O bu kitabına Sünnet ve itikâd ile ilgili babları zikrederek, her bâbı sahih hadislerle delillendirerek başlamıştır. Yani onun bu itikadı, itikâdının sağlamlığını, Sünnet ve selefin itikâdı hususundaki derin ilmini gösteren bu nefis bablarının düzenli bir şekilde bir araya getirilmesiyle oluşmuştur.

Onun "el-Musannafu'l Mustahrec" isimli kitabı ilim talebeleri tarafından terk edilmiş bir kitaptır. Bu sebeple ben onu ihyâ etmek, ortaya çıkarmak, musannifinin ilim ve Sünnet hususundaki konumunu beyân etmek istedim.

Ebû Avâne *(rahimehullah)*'ın Sünnet ve İtikâd ile İlgili Meselelerdeki Sözleri

1- İman söz ve ameldir. Amellerden öyleleri vardır ki kişi onları söz ve amel ile yerine getirdi mi cennete girer. Kalbi kendisiyle Allah'ın vechini arzuladığı şeye yakîn üzere iman etmedikçe bunları ikrâr etmesi ona fayda vermez.

2- Cennete ancak müminlerin gireceğine iman etmek gerekir. İman ile İslâm arasında bir fark yoktur.[728]

3- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Bilâl *(radıyallahu anh)*'a "Cennete müslüman kimseden başkası girmeyecek" diye nidâ etmesini emrettiği sahih olarak rivâyet edilmiştir.[729]

Yine O, Ömer *(radıyallahu anh)*'a "Cennete müminlerden başkası girmeyecek" diye nidâ etmesini emretmiştir.[730]

Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Kim İslâm'dan başka bir dîn ararsa bu ondan asla kabul edilmeyecektir. O âhirette de hüsrâna uğrayanlardan olacaktır." (Âli İmrân, 84)*

Allah tebâreke ve teâlâ müminlerin sıfatını Enfâl Sûresi'nin başında ve Mu'minûn Sûresi'nde beyân etmiş, şöyle buyurmuştur:

"Artık Allah'tan korkun, aranızı düzeltin, eğer müminler iseniz Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman onların imanını arttırır ve yalnızca Rablerine tevekkül ederler. Namazı kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infâk ederler." (Enfâl, 1-3)

"Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında huşû içerisindedirler. Boş şeylerden yüz çevirirler. Zekât sorumluluğunu yerine getirirler. Ferclerini korurlar. Eşleri ve ellerinin sâhip oldukları müstesnâ... Çünkü onlar (bunlarla birlikte olmaları nedeniyle) kınanmaz-

---

[728] Âlimlerden bazıları iman ile İslâm arasında bir farkın olmadığını savunmuştur. Doğru olan ise Kitap ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere ikisinin birbirinden farklı olduğudur. Ehli Sünnet imamlarının çoğunluğu da böyle söylemiştir. İbn Batta (rh)'ın akîdesine (10. madde) bakılabilir. Orada daha fazla açıklama vardır.

[729] Buhârî (3062) ve Müslim (178) rivâyet etmiştir.

[730] Müslim (182) rivâyet etmiştir.

lar. Kim bundan ötesini ararsa işte onlar haddi aşanlardır. Yine onlar emânetlerine ve ahidlerine riâyet ederler. Namazlarını titizlikle kılarlar. İşte onlar vâris olanlardır." (Mu'minûn, 1-10)

4- Kim namazı terk ederse kâfir olur. Terk edenin kendisini terk etmesi sebebiyle kâfir olmasından dolayı namaz amellerin en üstünüdür.

5- Masiyetler çeşit çeşittir:

a- Masiyetlerden öyleleri vardır ki sâhibi onu işlediği esnâda imanın dışına çıkar. Örneğin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez. Hırsızlık yapan hırsızlık yaptığı zaman mümin olduğu hâlde hırsızlık yapmaz."[731]

b- Öyleleri de vardır ki kişi onlar sebebiyle -namaz kılsa da, oruç tutsa da, İslâm'ı ikrâr etse de- münâfık olur. Örneğin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Nifâkın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyânet eder."[732]

c- Öyleleri de vardır ki kişi onları söylediği ya da işlediği zaman küfür ve fısk olur. Ondan dolayı cehennemi hak eder. Örneğin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Bir adam kardeşini tekfir ettiği zaman, eğer dediği gibiyse sorun yok, değilse kendisi küfürle döner."[733] Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak ise küfürdür" buyurmuştur.[734]

d- Öyleleri de vardır ki kul onları söylediği ya da işlediği zaman masiyeti sebebiyle cennete giremez. Örneğin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim onun babası olmadığını bildiği hâlde kendisini babasından başkasına nisbet ederse cennet ona haramdır."[735] Yine O şöyle buyurmuştur: "Müslümanların yönetimini eline aldıktan sonra onlar için

---

[731] Buhârî (2475) ve Müslim (100) rivâyet etmiştir.

[732] Buhârî (33) ve Müslim (107) rivâyet etmiştir.

[733] Musannif "Müsned"inde (51) rivâyet etmiştir. Benzerini Buhârî (6104) ve Müslim (60) rivâyet etmiştir.

[734] Buhârî (48) ve Müslim (133) rivâyet etmiştir.

[735] Buhârî (6766) ve Müslim (115) rivâyet etmiştir.

gayret etmeyen ve samimiyetini ortaya koymayan bir emîr kesinlikle onlarla beraber cennete giremeyecektir."[736]

e- Öyleleri de vardır ki sâhibi kendisi sebebiyle Allah'ın azâbını ve gazabını hak eder. Allah'ın huzuruna onlarla çıktığı takdirde onların yanında hiçbir amel ona fayda sağlamaz.[737] Şu hâlde masiyet işleyen kimse masiyeti sebebiyle cehennemi hak eder. Ancak Allah Teâlâ'nın huzuruna tevbe etmiş hâlde çıkarsa, o başka. Eğer tevbe etmezse Allah'ın meşîeti içerisindedir. Allah dilerse onu bağışlar, dilerse ona azap eder.

6- Kâfirlerden kim muhârebe esnâsında İslâm'ı ikrâr ederse -ikrârı takiyye olsa bile- kanı dökülmez. İkrârından sonra, kâfir olduğu ve (müslümanlarla) savaştığı dönemde yaptıklarına karşılık ondan diyet talep edilmez. İçindekiler teftiş edilmez. Kim İslâm'ı ikrâr ettikten sonra onu öldürür ise imanın dışına çıkmış olur.

7- Kur'ân, Allah Teâlâ'nın yaratılmamış kelâmıdır.

8- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* düşman topraklarına Kur'ân ile yolculuk etmeyi yasaklamıştır. Çünkü onun içindeki Kur'ân'dan başka bir şey değildir. O da Allah'ın kelâmıdır.

9- Allah Teâlâ'nın kulundan ötürü ve kullarına karşı güldüğüne iman etmek gerekir.

10- Allah Teâlâ Âdem'i eliyle yaratmıştır.

11- Allah Teâlâ cehenneme (mücrimleri) atacak, cehennem de "Daha yok mu?" diyecektir. Tâ ki Rab tebâreke ve teâlâ ona ayağını koyacaktır.

---

[736] Müslim (132) rivâyet etmiştir.

[737] Musannifin aktardığı büyük günahlar hakkındaki bu hadisler kişiyi İslâm'ın dışına çıkarmaz. Bunlar, bazı Ehli Sünnet imamlarının açıklamada bulunmaksızın zâhiri üzere kabul edilmesi gerektiğini savunduğu vaîd hadislerindendir. Nitekim bu İmam Ahmed'in Abdûs tarafından rivâyet edilen akîdesinde ve Alî b. el-Medînî'nin akîdesinde geçmişti.

Musannif (rh) bu babları ve hadisleri büyük günah işleyip tevbe etmeden ölen kimseler hakkındaki akîdesini zikrederek noktalamıştır. Onların Allah Teâlâ'nın meşîeti altında olduklarını, Allah'ın dilerse onlara azap edeceğini, dilerse onları bağışlayacağını söylemiştir. Ehli Sünnet dinden çıkan Havârîc de değildir, zâyi eden Mürcie de değildir!

İbn Batta (rh)'ın "el-İbânetu'l Kubrâ"sına bak. O da bu hadisleri "Kitâbu'l Îmân" bölümünde, biri "İrtikâb edenlerin imandan ayrılacağı ve tevbe ettiği takdirde imana geri dönecegi günahların zikri bâbı" ve diğeri "Sâhibini dinden çıkarmayan küfre götüren günahların zikri bâbı" olmak üzere iki bâb altında aktarmıştır.

12- Allah Teâlâ her gece en yakın semâya iner.

13- Allah *(Azze ve celle)* uyumaz. Terâziyi alçaltır ve yükseltir. Gündüzün amelleri her gün O'na yükseltilir. Gecenin amelleri de her gece O'na yükseltilir.

14- Müminlerin Rableri *(Azze ve celle)*'nin yüzünü göreceklerine iman etmek gerekir.

15- Kalemlerin yedi göğün üzerindeki hışırtısına iman etmek gerekir.

16- Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisiyle konuşması sebebiyle nebîlerin üzerine çıkarıldığına iman etmek gerekir.

17- Göklerin bir kısmı diğerlerinin üzerindedir, kapıları ve perdecileri vardır.

18- Cennetin yaratılmış durumda olduğuna, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ona girdiğine, onun göklerin üzerinde olduğuna, Sidretu'l Müntehâ'nın onun üzerinde olduğuna, Allah Teâlâ'nın da onun üzerinde olduğuna ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in oraya kadar vardığına iman etmek gerekir.

19- Müminlerden ilk olarak cennete girenlerin yüzleri ay sûretinde olacaktır. Onlardan sonra girenlerin yüzlerinin nûru ise kendilerinden önce girenlerin nûrundan daha az olacaktır.

20- Cennete ancak müslüman kimse girecektir. Cennet ehlinin yarısı Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti olacaktır. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden ancak müslüman kimse olacaktır. O'nun şefaati diğer ümmetler için değil, yakın olsun uzak olsun kendisine tâbi olan ve kendisinin peşinden giden kimseler için olacaktır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yakınlık takvâ iledir.

21- Cehennemin yaratılmış durumda olduğuna ve onun bir bekçisinin olduğuna iman etmek gerekir.

22- Bazı insanlar ebediyen orada bırakılacaktır. Bazıları oraya girecek, sonra oradan çıkacak ve Rableri *(Azze ve celle)*'ye arz edilecektir.

23- Ateş Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet eden âdemoğlunu secde izleri(nin olduğu yerler) hariç olmak üzere yiyecektir.

24- Kabir azâbının hak olduğuna iman etmek gerekir.

25- Deccâl'in (çıkışının) hak olduğuna iman etmek gerekir.

26- Meryem oğlu Îsâ *(aleyhisselam)*'ın hak olduğuna, indiği zaman Allah'ın kitabıyla ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetiyle hükmedeceğine, onların (yani müslümanların) imamının da Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden olacağına iman etmek gerekir.

27- Yeryüzünde Allah'ı birleyen bir kimse bulunduğu sürece kıyâmet kopmaz. İslâm yeryüzünün tamamında azalır, Medîne'den başladığı gibi yine oraya döner. İslâm fitnelerde gider.

28- Zuhûrundan sonra iman eden kimseden imanının kabul edilmeyeceği üç alâmete iman etmek gerekir. O gün kâfirlerden iman edip küfründen dönmeyen kimsenin kalmayacağına da iman etmek gerekir. Bunlar; Deccâl, Dâbbe ve güneşin battığı yerden doğmasıdır.

29- Güneşin battığı ve karar kıldığı yerden doğacağına, her gün izin almadan batmadığına iman etmek gerekir.

30- Allah'ın bulundukları makam sebebiyle kendilerine merhamet etmesi için nebîlerden ve Muhammed'den *-Allah'ın salâtı hepsinin üzerine olsun-* ilk olarak şefaat etmelerini isteyecek olanlar müminlerdir. Ayrıca Rab hüküm verdikten sonra cehennem ehline şefaat edilecektir.

31- Şefaatin "Lâ ilâhe illallâh" diyen ve kalbinde hayır adına bir şey bulunan kimse için olduğuna, ateşin onların sûretlerini yakmayacağına, şefaatin "Lâ ilâhe illallâh" dediği hâlde kalbinde hayır adına bir şey bulunmayan kimseye fayda vermeyeceğine iman etmek gerekir.

32- Sırât haktır ve o cehennemin köprüsüdür. Onu ilk geçecek olanlar Muhammed ve ümmetidir.

33- Dünyada amelleriyle gösteriş yapanların sırtları tek bir tabaka hâlini alacaktır. Böylece onlar baldır açıldığında mümin secde ettiği zaman secde edemeyeceklerdir. Nurları da söndürülecektir.

34- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e verilen Kevser'in yaratılmış ve mevcut durumda olduğuna iman etmek gerekir. O sudan bir nehirdir. Toprağı misktir. Ümmeti arasından Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanındaki şeyi değiştiren kimse O'nun havzına gelemeyecektir.

35- Zorlukta ve kolaylıkta, habeşli bir köle olsa bile yöneticinin sözünü dinlemek ve ona itaat etmek gerekir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in

yolunu yol edinmese bile, O'nun sünnetini sünnet edinmese bile, raiyyesinin sırtına vursa bile ona itaat etmek gerekir. Allah Teâlâ'ya masiyeti emretmediği sürece davet ettiği her bir şey hususunda ona itaat etmek ve ona tâbî olmak vâciptir. Bir masiyet emrettiğinde ise onun sözünü dinlemek ve ona itaat etmek gerekmez. Haksızlık yapsalar da, zulmetseler de, malı kendilerine ayırıp başkalarını görmeseler de onlara sabretmek gerekir.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İmamlarınızın en hayırlıları o kimselerdir ki siz onları seversiniz, onlar da sizi severler. İmamlarınızın en şerlileri de o kimselerdir ki siz onlara buğz edersiniz, onlar da size buğz ederler. Siz onlara lânet edersiniz, onlar da size lânet ederler."

"Ey Allah'ın Resûlü, onlara kılıç çekmeyelim mi?" diye sorduklarında ise şöyle cevap vermiştir: "Aranızda namazı kıldıkları sürece hayır. Vâlinizden hoşlanmadığınız bir şey gördüğünüz zaman yaptığını kerih görün, bununla beraber itaatten el çekmeyin."[738]

İshâk [b. Râhûye] "Sünnet bunun üzerinedir, bunda Mürcie'nin helâkı vardır" demiştir.

36- Fitne zamanında cemaatten ve imamdan ayrılma. Zira bunlar senin için bir korumadır.

37- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetinden kim çıkıp da asabiyyet için savaşırsa, ümmetin sâlihine ve günahkârına vurursa, itaatten dışarı çıkarsa; Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinin dışına çıkmış olur.

38- Cihâd kıyâmet gününe kadar geçerlidir. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetinden hak üzere olan, dîni savunan, onun için savaşan ve kendilerine muhâlefet edenlere karşı desteklenen bir topluluk kıyâmet gününe dek eksik olmayacaktır. Herhangi bir dîne mensup hiçbir kimse onlara üstün gelemeyecektir.

39- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in çocukluğundan kendisine vahiy gelene kadar Allah'a iman ve hidâyet üzere olduğuna, kendisini ibâdete verdiğine iman etmek gerekir.

---

[738] Müslim (1855) rivâyet etmiştir. Benzeri İshâk b. Râhûye'nin akîdesinde de (40. madde) geçmişti.

40- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kıyâmet günü insanların seyyidi olacağına, yine O'nun nebîler arasında takipçileri en fazla kişi olacağına iman etmek gerekir.

41- İsrâ ve Mi'râc haktır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rûhu değil kendisi yükseltilmiştir. Nebîler öldükten sonra göğe yükseltilirler.

42- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mi'râc Gecesi Rabbini görmemiştir. Rab Teâlâ'nın nûru O'nun kerîm yüzüne bakmasına engel olmuştur.

43- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Rabbu'l İzze'ye yaklaştığına, Rabbu'l İzze'nin de O'na aralarındaki mesâfe iki yay boyundan daha az olacak şekilde yaklaştığına, Sidre'yi bürüyen renklerin O'nun -tebâreke ve teâlâ- nûrundan olduğuna iman etmek gerekir.

44- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kıyâmet günü insanlar için şefaat edecek ilk kimse olduğuna, yine O'nun cennetin bekçisinin cennetin kapısını ilk olarak kendisi için açacağı kimse olduğuna iman etmek gerekir.

45- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in amcası Ebû Tâlib için şefaat edeceğine, bundan dolayı onun azâbının hafifletileceğine fakat bununla cehennemden kurtulamayacağına, öldüğü zaman kâfire iyiliğinin fayda vermeyeceğine iman etmek gerekir.

46- Kitap ehlinden kim Muhammed Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yetişir, O'nu işitir, fakat O'na ve O'nun kendisiyle gönderildiği şeye iman etmezse kesinlikle cehennem ehlinden olur.

47- Kim içerisinde hissettiği ve ağzına almayı çok büyük gördüğü vesveseden rahatsız oluyorsa, bu imandandır.

EBÛ MUHAMMED EL-HASEN B. ALÎ B. HALEF EL-BERBEHÂRÎ'NİN (V. 329) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;
"ŞERHU'S SÜNNE"
BULUNMAKTADIR

صورة من المخطوط

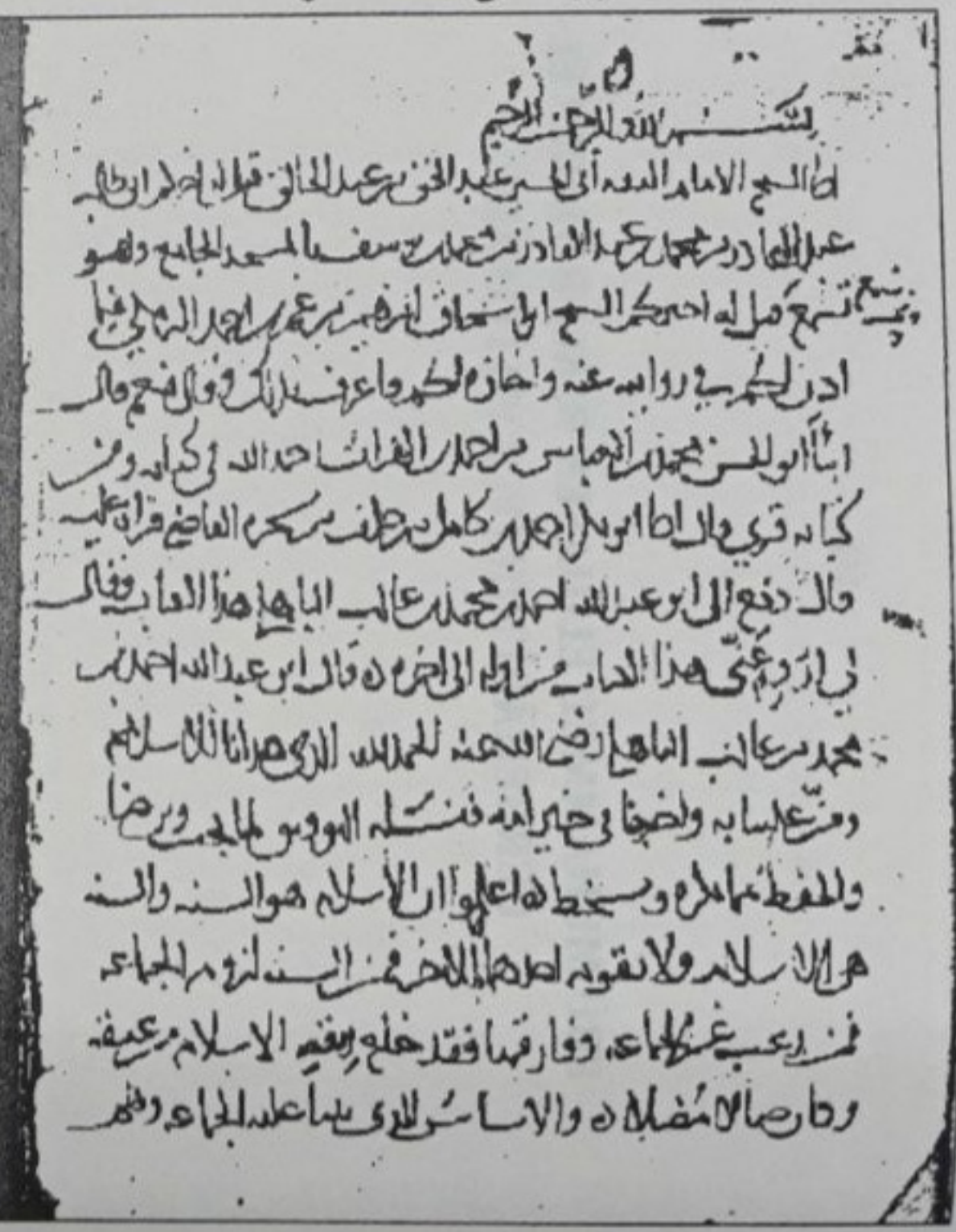

صورة من مخطوط «الطبقات»

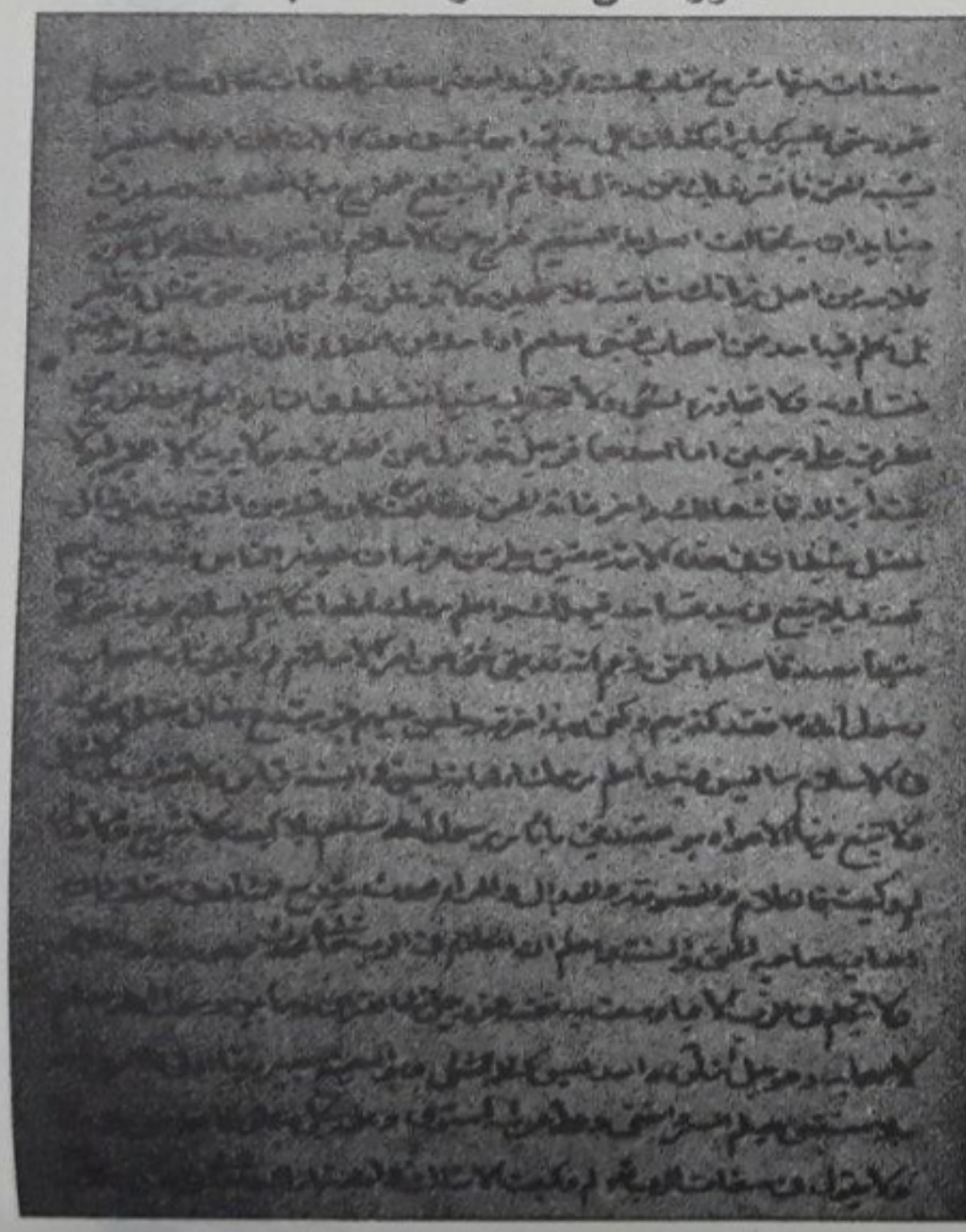

Akîdenin sâhibinin ismi el-Hasen b. Alî b. Halef'tir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. El-Berbehârî olarak meşhûr olmuştur. Takrîben hicrî 253 yılında doğmuş, 329 yılında da vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Âlimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebî Ya'lâ şöyle demiştir: "O zamanında tâifenin (sünnet ehlinin) şeyhi idi. Bidat ehline karşı çıkma, el ve dil ile onlara muhâlefet etme hususunda onların en önünde bulunuyordu. Sultan ve etrafındakilerin nezdinde sözü dinlenirdi. Ârif imamlardan, asılları koruyan muttakî hâfızlardan ve mümin sikalardan biri idi."

İbn Kesîr de şöyle demiştir: "Âlim, zâhid, fakîh, hanbelî, vâiz... Bidatlere ve masiyetlere karşı çok sertti. Kadri çok büyüktü. Hem üsttekiler hem de avâm ona saygı gösterirdi."

Tercemenin Kaynakları:

Tabakâtu'l Hanâbile, 3/36; Es-Siyer, 15/90

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet ve Eser Ehli'nin itikadının özetini içermektedir. Yine bu akîde, hadis ve eserler zikredilmeksizin ve meseleler baplar hâlinde ele alınmaksızın yazılan sünnet ve itikatla ilgili muhtasar kitapların en genişlerinden kabul edilir. Müellif bu akîdede Ehli Sünnet'in itikat konularında icmâ ettikleri hususları zikretmiş, bununla da kalmayıp bu konularla ilgili birçok fer'î meseleyi zikretmiştir. Ayrıca bazı zamanlarda ve beldelerde Ehli Sünnet'in şiârı hâline gelen, sünnet ehli kimsenin kendisiyle rey ve hevâ ehlinden ayırt edildiği bazı fıkhî meseleleri de zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu kitabı hazırlarken şunlara itimad ettim:

1- Bizzat bu kitabın el yazması nüshası. Bu el yazması ez-Zâhiriyye Kütüphânesi'nin el yazmalarındandır. Umeriyye Mecmuaları'nın arasında 31/1 numara ile bulunmaktadır. Yaklaşık yirmi varaktır. Yazısı güzel ve okunaklıdır.

2- "Tabakâtu'l Hanâbile" kitabının el yazması nüshası. İbn Ebî Ya'lâ bu akîdeyi el-Berbehârî'nin tercemesi içerisinde, baş tarafında bulunan az bir kısım hâriç olmak üzere tamamen aktarmıştır. Eserin el yazmasına ilâve olarak sonuna bazı eserler eklemiştir. Bu nüshayı asıl nüsha ile karşılaştırdım ve ona bakarak birçok hatayı düzelttim. Ayrıca önemli ziyâdeleri hâşiyede belirtmeksizin iki köşeli parantez arasına yerleştirdim.

Bizi İslâm'a ileten, İslâm ile bize lütufta bulunan, bizi en hayırlı ümmet içinde çıkaran Allah'a hamd olsun. O'ndan bizi sevdiği ve râzı olduğu şeylere muvaffak kılmasını, sevmediği ve hoşlanmadığı şeylerden de muhafaza buyurmasını niyaz ederiz.

1- Bilin ki İslâm Sünnet'tir, Sünnet de İslâm'dır. Biri ancak diğeri ile ayakta durur.

2- Cemaatten ayrılmamak da Sünnet'tendir. Kim cemaatten yüz çevirir ve ayrılırsa İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur. Hem sapan hem de saptıran bir kimse olur.

3- Cemaatin üzerine binâ edildiği esâs Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır. Allah onların hepsine rahmet etsin. Onlar Ehli Sünnet ve'l Cemaat'tir. Kim (ilmi) onlardan almazsa sapıtır ve bidatçi olur. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli ise ateştedir.

4- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Hiç kimse, hidâyet zannederek peşinden gittiği dalâlet hususunda ya da dalâlet zannederek terk ettiği hidâyet hususunda mazeret sâhibi değildir. Her şey beyân edilmiştir. Hüccet ortaya konmuştur. Mazeret ortadan kalkmıştır."[739] Çünkü Sünnet ve Cemaat dinin bütün meselelerini muhkem bir şekilde beyân etmiştir. İnsanlar da bunu görmüşlerdir. Şu hâlde insanlara düşen (Sünnet'e ve Cemaat'e) uymaktır.

5- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- din ancak Allah tebâreke ve teâlâ'nın katından gelmiştir. İnsanların akıllarına ve şahsî görüşlerine göre vaz' edilmemiştir. Onun ilmi Allah'ın katında ve Resûlü'nün katındadır. Öyleyse keyfine göre bir şeyin peşinden gitme. Sonra dinden sıyrılıp gider, İslâm'dan dışarı çıkarsın. Zira senin bir hüccetin yoktur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine Sünnet'i beyân etmiştir. Yine onu ashâbına açıklamıştır ki onlar Cemaat'tir. Sevâd-ı A'zam'dır. (Büyük karaltıdır.) Sevâd-ı A'zam hak ve ehlidir. Şu hâlde kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına din ile ilgili bir meselede muhâlefet ederse kâfir olur.

6- Bil ki insanlar hangi bidati ortaya atmışlarsa mutlaka Sünnet'ten onun bir benzerini terk etmişlerdir. Şu hâlde sonradan ortaya atılmış işler-

---

[739] Üçüncü akîde olan Ömer b. Abdulazîz'in akîdesinde (3. madde) geçmişti.

den sakın! Zira sonradan ortaya atılan her şey bidattir. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli de ateştedir.

7- Sonradan ortaya atılan küçük şeylerden de sakın! Zira bidatlerin küçüğü gittikçe büyür ve büyük olur. Aynı şekilde bu ümmet içerisinde ortaya atılan her bidatin başı küçüktü ve hakka benziyordu. Fakat onun içine giren kimse aldandı ve ondan bir daha çıkamadı. O iyice büyüdü ve din edinilen bir din hâlini aldı. (Ona bulaşan kimse de) Sırât-ı Müstakîm'e muhâlefet etti ve İslâm'dan çıktı.

8- Allah sana rahmet etsin. [Özellikle de] kendi zamanında sözünü işittiğin her bir kimseye bir bak, acele etme. Şunu sorgulayıp düşünmedikçe bu sözlerden hiçbirini kabul etme: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı[ndan ya da âlimlerden biri bu konu hakkında] konuştular mı? Eğer o konu hakkında onlardan gelen bir eser bulursan ona sımsıkı yapış. Herhangi bir sebepten dolayı onu aşma. Hiçbir şeyi ona tercih etme. Sonra ateşe düşersin!

9- Bil ki doğru yoldan çıkmak iki şekilde gerçekleşir:

Birincisi: Bir adam maksadı ancak hayır olduğu hâlde ayağı kayarak yoldan çıkmıştır. Bu durumda onun zellesine uyulmaz. O helâk olacaktır.

İkincisi: Bir adam hakka ayak diremiş, kendisinden önceki takvâ sâhibi kimselere muhâlefet etmiştir. İşte o bu ümmet arasında sapık ve saptırıcı biridir, şerli bir şeytandır. Onu bilen kimsenin insanları ondan sakındırması ve insanlara onun durumunu anlatması gerekir ki bir kimse onun bidatinin içine düşüp de helâk olmasın.

10- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kulun İslâm'ı (Sünnet'e) tâbi olmadıkça, (hakkı) tasdîk edip (ona) teslim olmadıkça tamama ermez. Kim İslâm'ın meselelerinden Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının bize açıklamadığı bir mesele kaldığını iddia ederse onları yalanlamış olur ki onlar hakkında iftira ve kötüleme olarak bu yeter. Bu kimse bidatçidir, sapıktır, saptırıcıdır, İslâm'da ondan olmayan şeyler uyduran bir kimsedir.

11- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* Sünnet'te kıyâs diye bir şey yoktur. Sünnet'e karşı örnekler ileri sürülemez. Sünnet'e karşı hevâlara uyulamaz. Sünnet, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini keyfiyetini sorgulamadan ve ayrıntısına inmeden tasdîk etmektir. "Neden?" ve "Nasıl?" denilmez.

12- Kelâm, husûmet, cidâl ve tartışma -sâhibi hakka ve sünnete isâbet etmiş olsa bile- sonradan ortaya çıkarılmış olan ve kalpte şüphe meydana getiren şeylerdir.

13- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Rab Teâlâ hakkında konuşmak sonradan ortaya çıkarılmış bir şeydir. Bir bidat ve dalâlettir. Rab Teâlâ hakkında ancak O'nun Kur'ân'da kendisini vasfettiği şeyler ya da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına beyân ettiği şeyler söylenebilir. O -celle senâuhû- Tek'tir.

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)

14- Rabbimiz öncesi olmayan Evvel'dir. Sonu olmayan Âhir'dir. Gizliyi ve ondan gizlisini bilir. Arş'a istivâ etmiştir. İlmi ise her yerdedir. O'nun ilminden hiçbir yer hâlî değildir. Allah [tebâreke ve teâlâ] hakkında şüphe edenden başkası Rabb'in sıfatları hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" demez.

15- Kur'ân Allah'ın kelâmı, indirdiği (vahyi) ve nûrudur. Yaratılmış değildir. Çünkü Kur'ân Allah'tandır. Allah'tan olan şey ise yaratılmış değildir. Mâlik b. Enes, Ahmed b. Hanbel, onlardan önceki ve sonraki fakihler böyle söylemişlerdir. Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür.

16- Kıyâmet günü Allah'ın görüleceğine iman etmek gerekir. (Müminler) Allah *(Azze ve celle)*'yi baş gözleriyle göreceklerdir. O da onları arada bir perde veya tercüman olmaksızın hesâba çekecektir.

17- Kıyâmet günü mizanın kurulacağına iman etmek gerekir. Onda hayır ve şer tartılacaktır. Onun iki kefesi ve bir lisânı (desteği) vardır.

18- Kabir azâbına, Münker'e ve Nekir'e iman etmek gerekir.

19- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzına iman etmek gerekir. Sâlih Nebî dışında her nebînin bir havzı vardır. Onun havzı ise devesinin memesidir.[740]

---

[740] Tirmizî (2443) el-Hasen b. Semura'dan, o da Nebî (sav)'den "Her nebînin bir havzı vardır..." lafzıyla rivâyet etmiştir. Fakat Tirmizî bunun mürsel olduğunu tercih etmiştir. Bu konuda sıhhati tartışmalı başka hadisler de vardır. İbnu'l Kayyım'ın "Tehzîbu's Sünen"ine (13/57) bakınız. Musannifin Allah'ın nebîsi Sâlih (as)'ın havzının devesinin memesi olduğunu zikretmesine gelince, ben buna dâir sahih bir hadis ya da eser bulamadım. Allah en doğrusunu bilir.

20- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in günah işleyenlere, hata edenlere kıyâmet [günün]de ve Sırât üzerinde şefaat edeceğine iman etmek gerekir. Yine O, onları cehennemin ortasından çıkaracaktır. Her nebînin mutlaka bir şefaati vardır. Aynı şekilde sıddıkların, şehîdlerin ve sâlihlerin de şefaati vardır. Bunlardan sonra Allah'ın dilediği kimselere vereceği birçok ihsanı vardır. Onlar yanıp küle dönüştükten sonra ateşten çıkacaklardır.

21- Cehennem üzerindeki Sırât'â iman etmek gerekir. Sırât Allah'ın dilediklerini tutacak, Allah'ın dilediklerini geçirecektir. Allah'ın dilediklerini cehenneme düşürecektir. İnsanların (onun üzerinde) imanları ölçüsünde nûrları olacaktır.

22- Nebîlere ve meleklere iman etmek gerekir.

23- Cennetin hak olduğuna ve cehennemin hak olduğuna iman etmek gerekir. Cennet ve cehennem yaratılmıştır. Cennet yedinci kat semâdadır. Tavanı Arş'tır. Cehennem de en aşağıdaki yedinci kat yerin altındadır. İkisi de yaratılmış hâldedir. Allah cennet ehlinin sayısını ve oraya kimlerin gireceğini, cehennem ehlinin sayısını ve oraya kimlerin gireceğini bilmiştir. Cennet ve cehennem ebediyen yok olmayacaklardır. Allah'ın bekâsı ile birlikte sonsuza kadar kalıcıdırlar.

24- Âdem *-Allah'ın salâtı ve selâmı onun üzerine olsun-* yaratılmış ve ebedî olan cennetteydi. Allah *(Azze ve celle)*'ye isyân ettikten sonra oradan çıkarıldı.

25- Mesîh Deccâl'e iman etmek gerekir.

26- Meryem oğlu Îsâ'nın ineceğine [iman etmek gerekir]. O inecek, Deccâl'i öldürecek, evlenecek, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âlinden olan yöneticinin arkasında namaz kılacak ve ölecektir. Müslümanlar onu defnedeceklerdir.

27- İmanın söz ve amel, amel ve söz, niyet ve isâbet olduğuna iman etmek gerekir. İman artar ve azalır. Allah'ın dilediği kadar artar. Kendisinden bir şey kalmayıncaya kadar da azalır.

28- Bu ümmetin -Nebîlerinin vefâtından sonra- en hayırlıları Ebû Bekir, Ömer ve Osmân'dır.[741] İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan bize böyle

---

[741] "Tabakât"ta şöyle geçmektedir: "Nebîlerden sonra hem bu ümmetin hem de bütün ümmetlerin en hayırlıları..."

rivâyet edilmiştir. O şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aramızda iken 'Rasulullah'tan sonra insanların en hayırlısı Ebû Bekir, Ömer ve Osmân'dır' derdik de Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizi işittiği hâlde söylediğimize karşı çıkmazdı."[742]

29- Bunlardan sonra insanların en fazîletlileri Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd ve Abdurrahmân b. Avf'tır. Bunların hepsi hilâfet için uygundu.

30- Bunlardan sonra insanların en fazîletlileri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından Rasulullah'ın kendilerinin içinde resûl olarak gönderildiği ilk nesildir ki onlar ilk Muhâcirler ile Ensâr'dır. Onlar iki kıbleye doğru namaz kılmış olan kimselerdir.

31- Bunlardan sonra insanların en fazîletlileri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında bir gün, bir ay, bir sene, bundan daha az veya daha çok bulunmuş olan kimselerdir. Onlar için Allah'tan rahmet dileriz, fazîletlerini anarız, hatalarıyla ilgilenmeyiz. Onlardan hiçbiri hakkında hayırdan başka bir şey söylemeyiz. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbım anıldığı zaman (dilinizi) tutun."[743]

32- [Süfyân] b. Uyeyne şöyle demiştir: "Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında tek (olumsuz) kelime ederse, işte o hevâ (bidat) ehlidir."

33- [Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisini takip ederseniz doğru yolu bulursunuz."[744]]

34- Allah'ın sevdiği ve râzı olduğu hususlarda imamları dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

---

[742] Hallâl "es-Sünne"de (577) Nâfi' kanalıyla İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir: "Rasulullah *(sav)*'in zamanında 'Ebû Bekir, Ömer, Osman' derdik. Bu Nebî *(sav)*'e ulaşırdı ve O bu hususta bize karşı çıkmazdı." İsnâdı sahihtir. Hadisin aslını Ahmed (4626) ve Buhârî de (3655, 3697) rivâyet etmiştir.

[743] Bu hadis Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Bâzı âlimler tarîklerinin çokluğu nedeniyle bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Nitekim bunu "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"daki (328) ta'lîkimde beyân ettim.

[744] Abd b. Humeyd (783) ve "eş-Şerîa"da (1167) el-Âcurrî rivâyet etmiştir. Ebû Bekr el-Bezzâr, İbn Kesîr ve başkaları bunun zayıf olduğunu söylemişlerdir. Bunun tahrîcini "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"da (6) yaptım.

35- Kim insanların görüş birliğiyle ve rızasıyla hilâfet makâmına gelmişse müminlerin emîri odur.

36- Hiç kimseye -iyi olsun fâcir olsun- kendisi üzerinde bir imam tanımadan bir gece bile geçirmesi helâl değildir.

37- Hac ve gazve (iyi veya fâcir) imam ile birlikte yerine getirilir. Onların arkasında cuma namazı kılmak câizdir. Kişi Cuma namazının arkasından altı rekât daha kılar. Her iki rekatte ara verir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiştir.[745]

38- Hilâfet Meryem oğlu Îsâ *(aleyhisselam)*'ın nüzûlüne kadar Kureyş'tedir.

39- Kim müslümanların imamlarından birine isyân ederse, işte o hâricîdir. O müslümanların birliğini bozmuş, eserlere muhâlefet etmiştir. Onun ölümü câhiliye ölümüdür.

40- Zulmetseler bile sultanla savaşmak ve ona isyân etmek helâl değildir. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr [el-Gıfârî] *(radıyallahu anh)*'a "Habeşli bir köle bile olsa sabret!" buyurmuştur.[746]

Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ensâr'a "Havz'ın yanında bana kavuşuncaya kadar sabredin" buyurmuştur.[747] Sultanla savaşmak Sünnet'ten değildir. Zira bu dünyânın ve dînin fesâda uğramasına sebep olur.

41- Müslümanların canlarına, mallarına ve âilelerine saldırdıkları zaman hâricîlerle savaşmak câizdir. Fakat (sultan) onlar kendisini bıraktıkları zaman onların peşine düşemez. Yaralılarını öldüremez. Mallarını fey' olarak alamaz. Esirlerini öldüremez. Kaçanlarını kovalayamaz.

42- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- Allah *(Azze ve celle)*'ye masiyet hususunda hiçbir beşere itaat edilmez.

43- İslâm ehlinden olan biri hakkında işlediği iyi ya da kötü bir (cennete veya cehenneme gideceğine) şâhitlik etme.[748] Zira amelden dolayı

---

[745] Bu görüş Alî'den, İbn Ömer'den ve Ebû Mûsâ'dan da rivâyet edilmiştir. Şâfiî'nin "el-Umm" kitabına (7/167) ve İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (5412, 5413) bakınız.

[746] Müslim (4783) rivâyet etmiştir.

[747] Buhârî (3792) ve Müslim (1061) rivâyet etmiştir.

[748] Asılda şöyle geçmektedir: "İşlediği iyi ya da kötü bir amelden dolayı kimsenin aleyhinde ya da lehinde şâhitlik edilmez."

sen [ölüm anında] onun sonunun nasıl olacağını bilemezsin. Ancak onun için [Allah'ın rahmetini] ümit edersin. [Günahlarından dolayı] onun hakkında endişe edersin. İslâm üzere öldüğü takdirde ölüm anında onun Allah'a karşı pişman olup olmayacağını, yine o vakitte Allah'ın [onun için] neler meydana getireceğini bilemezsin. Onun için Allah'ın rahmetini umar, onun hakkında günahlarından endişe edersin. Hangi günah olursa olsun, kul ondan tevbe edebilir.

44- Recm haktır.

45- Mestler üzerine meshetmek sünnettir.

46- Yolculukta namazı kısaltmak sünnettir.

47- Yolculukta oruç tutulabilir. Dileyen tutar, dileyen tutmaz.

48- Şalvarla namaz kılmakta bir sakınca yoktur.

49- Nifâk, [dil ile] İslâm'ı açığa vurup [içte] küfrü saklamandır.

50- Bil ki dünyâ iman ve İslâm diyârıdır. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmeti orada kendilerine uygulanacak hükümler, miras hükümleri, [kestikleri hayvanlar] ve cenaze namazlarının kılınıp kılınmayacağı hususlarında mümin ve müslümandırlar. (Bu hususlarda onlara müminlere ve müslümanlara uygulanan hükümler uygulanır.) Hiç kimsenin, İslâm'ın bütün buyruklarını yerine getirmedikçe hakîkî mümin olduğuna şâhitlik etme. Eğer kişi bunlardan bir şeyi eksiltirse tevbe edene kadar[749] eksik imanlıdır. Onun imanının tam mı yoksa eksik mi olduğu Allah Teâlâ'ya kalmıştır. Ancak onun İslâm'ın buyruklarından bir şeyi zâyi ettiğini görmen müstesnâ...

51- Kıble ehlinden ölenlerin cenâze namazını kılmak sünnettir. Recm edilenin, zinâ eden erkek ve kadının, intihar edenin, kıble ehlinden diğer kimselerin sarhoşun ve diğerlerinin cenâze namazını kılmak sünnettir.

52- Allah *(Azze ve celle)*'nin kitâbından bir âyeti reddetmedikçe, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerinden bir şeyi reddetmedikçe, Allah'tan başkasına kurban kesmedikçe, Allah'tan başkasına namaz kılmadıkça kıble

---

[749] Asılda "ölene kadar" diye geçmektedir.

ehlinden[750] hiç kimseyi İslâm'dan çıkarmayız. Kişi bunlardan birini yaptığı zaman senin onu İslâm'dan çıkarman vâciptir. Bunlardan birini yapmamışsa hakîkatte olmasa da ismen mümin ve müslümandır.

53- Eserlerden aklının almadığı neyi işitirsen ona teslim olman, onu doğrulaman, keyfiyetini Allah'a havâle etmen/tafvîd etmen[751] ve ona rıza göstermen gerekir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu buyruğu gibi: "Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır."

Yine O şöyle buyurmuştur:

"Allah tebâreke ve teâlâ dünya semâsına iner."

"Arefe günü iner."

"Kıyâmet günü iner."

"Cehenneme (mücrimler) atılmaya devam eder. Tâ ki O celle senâuhû kademini/ayağını onun üzerine koyar."

Yine Allah Teâlâ kula "Bana yürüyerek gelirsen sana koşar adımlarla gelirim" buyurur.[752]

Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah Âdem'i sûreti üzere yarattı."

Yine Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ben Rabbimi en güzel sûrette gördüm."[753]

---

[750] Onlar tevhîd ve namaz ehlidir. Onlar Nebî (sav)'in haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir: "Kim namazımızı kılar, kıblemize yönelir ve kestiğimizi yerse müslümandır. Bizim hakkımız onun da hakkıdır. Bizim sorumluluklarımız onun da sorumluluğudur." Bunu Buhârî rivâyet etmiştir. Şu hâlde kim namaz kılmazsa kıble ehlinden değildir. Bilakis o Nebî (sav)'in haber verdiği üzere kâfirdir. Bu meseleyi "el-İbânetu's Suğrâ"nın ikinci baskısındaki (s. 151) ta'lîkimde uzun uzun anlattım.

[751] Ehli Sünnet tafvîd lafzını kullanır ve bununla Allah Teâlâ'nın sıfatları hususunda keyfiyeti tafvîd etmeyi kasteder. Bidat ehlinin Allah Teâlâ'nın sıfatlarının manasını tafvîd etmesini kastetmez. Allah'ın sıfatları onlara -yani tafvîd ehline göre- alfabedeki harfler gibidir, bir manaları yoktur. Şüphesiz bu mezhep en pis ve en çirkin mezheplerdendir. Nitekim bunu "el-İhticâcu bi'l Âsârî's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" kitabımda beyân ettim. Ayrıca bu derlemede bulunan İbn Sureyc'in akîdesine (52) ve İbn Batta'nın akîdesine (43) bakabilirsiniz.

[752] Asılda şöyle geçmektedir: "Yine O şöyle buyurmuştur: Allah tebâreke ve teâlâ Arefe günü iner." Tekrar edildiği için bunu hazfettim.

[753] Bu hadisler sahihtir. Tahrîci İbn Batta (rh)'ın akîdesinde gelecektir.

Bu ve benzeri hadislerden hiçbir şeyi kafana göre tefsîr etme. Zira bunlara iman etmek vâciptir. Bunlardan bir şeyi kafasına göre tefsir eden ya da reddeden kimse cehmîdir.

54- Kim Rabbini dünyâ yurdunda gördüğünü iddia ederse Allah'a kâfir olmuştur.

55- Allah tebâreke ve teâlâ hakkında düşünmek bidattir. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Mahlûkât hakkında düşünün, Allah hakkında düşünmeyin"[754] buyurmuştur. Zira Rab hakkında düşünmek kalpte şüpheye sebep olur.

56- Bil ki zehirli haşereler, yırtıcı hayvanlar ve hayvanların tamamı, örneğin küçük karıncalar, sinekler ve karıncalar, bunların hepsi kendilerine emredileni yapmaktadırlar. Allah tebâreke ve teâlâ'nın izni olmaksızın bir şey yapamazlar.

57- Allah tebâreke ve teâlâ'nın zamanın başından itibaren olmuş olan ya da henüz olmadığı hâlde olacak olan her şeyi bildiğine, her birini sayıp hesap ettiğine iman etmek gerekir. Kim "O olmuş olanı ve olacak olanı bilmez" derse Azîm olan Allah'a kâfir olmuştur.

58- Nikâhın sahih olması için mutlaka bir velî, iki âdil şâhid ve az veya çok bir mehir gerekir. Kimin velîsi yoksa velîsi olmayanın velîsi sultandır.

59- Kişi hanımına üç talak verdi mi hanımı kendisine haram olur. Hanımı başka bir kocayla evlenmedikçe (ve cinsel ilişkiden sonra ondan boşanmadıkça) kendisine helâl olmaz.

60- Allah'tan başka ilah olmadığına şehâdet eden, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet eden bir kimsenin kanı ancak üç şeyden biri sebebiyle helâl olur: Muhsan olduktan sonra zina eden kimse, imanından sonra mürted olan kimse, haksız yere mümin bir cana kıyan ve ona karşılık öldürülen kimse... Bunların dışında kalan hususlara gelince, müslümanın kanı müslümana kıyâmet kopana kadar [ebediyen] haramdır.

61- Allah'ın yok olmasını gerekli kıldığı her şey yok olacaktır. Ancak cennet, cehennem, Arş, Kürsî, Levh, Kalem ve Sûr yok olmayacaktır. Bun-

---

[754] Tahrîci İshâk b. Râhûye (rh)'ın akîdesinde (19) 27. maddede geçmişti.

lardan hiçbiri yok olmayacaktır. Sonra kıyâmet günü Allah mahlûkâtı onları öldürdüğü hâl üzere diriltecektir. Onları dilediği şekilde hesâba çekecektir. Onların bir kısmı cennete, bir kısmı da çılgın ateştedir. Allah [sonsuzluk için yaratılmamış olan] diğer mahlûkâta "Toprak olun!" buyuracaktır.

62- Kıyâmet günü bütün mahlûkât arasında kısasın gerçekleşeceğine iman etmek gerekir. Âdemoğulları arasında, yırtıcı hayvanlar arasında, zehirli haşereler arasında, hatta minik karıncalar arasında kısas gerçekleşecektir. Allah bazılarının hakkını bazılarından alacaktır. Cennet ehlinin hakkını cehennem ehlinden alacaktır. Cehennem ehlinin hakkını cennet ehlinden alacaktır. Cennet ehlinin bir kısmının hakkını bir kısmından alacaktır. Cehennem ehlinin bir kısmının hakkını bir kısmından alacaktır.

63- Amelin yalnızca Allah için yapılması gerekir.

64- Allah'ın kazâsına rızâ göstermek gerekir.

65- Allah'ın hükmüne sabretmek gerekir.

66- Allah *(Azze ve celle)*'nin buyurduğuna iman etmek gerekir.

67- Hayrıyla, şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla Allah'ın takdir ettiği her şeye iman etmek gerekir. Allah kulların yapacak olduklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onlar Allah'ın ilminden çıkamazlar. Ne yerlerde ne de göklerde Allah *(Azze ve celle)*'nin bilmediği bir şey yoktur.

68- Sana isâbet eden şeyin seni ıskalayacak olmadığını, başına gelmeyen şeyin de sana isâbet edecek olmadığını bilmelisin. Allah *(Azze ve celle)* ile beraber bir yaratıcı yoktur.

69- Cenazeler üzerine dört tekbir getirilir. Bu Mâlik b. Enes'in, Süfyân es-Sevrî'nin, el-Hasen b. Sâlih'in[755], Ahmed b. Hanbel'in ve fakihlerin görüşüdür. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de böyle söylemiştir.

70- Her bir yağmur damlasının beraberinde gökten inen bir meleğin bulunduğuna iman etmek gerekir. Melek nihâyetinde onu Allah'ın emrettiği yere koyar.

---

[755] Hasen b. Sâlih b. Hayy hâricîlerin büyüklerindendir. Cumaya ve cemaate iştirâk etmezdi. Sultân ile birlikte cihâd etmeyi câiz görmezdi. Süfyân es-Sevrî "O Muhammed (sav)'in ümmetine kılıç çekmeyi câiz gören bir adamdı" demiştir. Yüz altmış dokuz yılında ölmüştür. (Tehzîbu'l Kemâl, 6/190)

71- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Bedir Günü'nde kuyudaki müşrikler ile konuştuğu zaman müşriklerin O'nun sözünü işittiğine iman etmek gerekir.

72- Kişi hastalandığı zaman Allah'ın onu hastalığı sebebiyle mükâfâtlandıracağına iman etmek gerekir. Allah şehîdi de öldürüldüğünden dolayı mükâfâtlandıracaktır.

73- Çocuklar, dünyâ yurdunda başlarına bir musîbet geldiği zaman acı çekerler. Abdulvâhid'in[756] kız kardeşinin oğlu Bekr "Onlar acı çekmezler" demiştir ki bu yalandır.

74- Bil ki Allah'ın rahmeti olmadan hiç kimse cennete giremez. Allah bir kimseye ancak günahlarından dolayı, günahları ölçüsünde[757] azap eder. Eğer Allah göklerde ve yerlerde bulunan iyi ve fâcir kimselerin tamamına azap etseydi, onlara azap etmekle zâlim olmazdı. Allah tebâreke ve teâlâ'nın zulmettiği söylenemez. Çünkü ancak kendisinin olmayan bir şeyi alan kimse zulmeder. Oysa yaratmak ve buyurmak Allah celle senâuhû'ya âittir. Mahlûkât O'nun yarattıklarıdır ve yurt O'nun yurdudur. O yarattıklarına yaptıklarından dolayı sorguya çekilemez. "Neden?" ve "Nasıl?" denilemez. Allah ile mahlûkâtı arasına kimse giremez.[758]

---

[756] Tabakât'ta "Abdulvehhâb'ın" diye geçmektedir ki bu bir tashifitir.

[757] Tabakât'ta "ancak günahlardan sonra işlenen günahlardan dolayı..." diye geçmektedir.

[758] Allah Teâlâ'dan nefyedilen zulüm, O'nun kula başkasının kötülüklerini yüklemesidir. İbnu'l Kayyım'ın dediği gibi: *"Kim mümin olduğu hâlde sâlih ameller işlerse ne zulümden korkar ne de hadmdan/hakkının çiğnenmesinden... (Tâhâ, 112)* Seleften ve haleften müfessirlerin tamamı zulmün Allah'ın kula başkasının kötülüklerini yüklemesi olduğunu, hadmın ise yaptıklarının hasenesini eksiltmesi olduğunu söylemişlerdir. Cebriyye'ye göre bu vâki olsa zulüm olmaz. Oysa âyetin bizâtihî imkânsız olan şeyden korkulmayacağını söylemediği mâlumdur. Zira kişinin iki zıddın bir araya gelmesinden korkması söz konusu değildir. Kişi, her küfrü ve günâhı işlemiş olsa bile bundan korkmaz. Şu hâlde Allah'ın kelâmını bu manaya hamlederek onu tahrif etmek câiz değildir. Zira bir şeyden korkmak için onun var ve mümkün olması gerekir. Varlığı imkânsız olan şeyden korkulmaz." (İbnu'l Kayyım'ın sözleri burada sona erdi.)

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ'l Kubrâ"da (1/77) Allah Teâlâ hakkında nefyedilen zulümden söz ederken şöyle demiştir: "Bu nokta ayakların kaydığı ve anlayışların yitirildiği noktadır. Bu adamlara kaderi isbât eden kelâmcılardan diğerleri şöyle diyerek itiraz etmişlerdir:

'Allah hakkında zulmün varlığı mümkün olan bir hakîkati yoktur. Bilakis bu zâtı gereği imkânsız olan hususlardandır. Takdîr edilmiş olması mümkün değildir. O'nun bunu (yani zulmü) ihtiyârıyla ve meşîetiyle terk ettiği söylenemez. Bu tıpkı iki zıddı bir araya getirmek

75- Bir adamı eserlere ta'n ederken [onları reddederken, Rasulullah'ın haberlerinden birini inkâr ederken] işitirsen onun müslümanlığından şüphe et. Çünkü o kimse kötü bir görüşe ve mezhebe sâhiptir. O ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ve ashâbına ta'n etmiştir. [Zira] biz ancak eserlerle Allah'ı bildik, Resûlü'nü bildik, Kur'ân'ı bildik, hayrı ve şerri bildik, dünyâ ve âhireti bildik. Zira Sünnet'in Kur'ân'a olan ihtiyacından çok Kur'ân'ın sünnete ihtiyacı vardır.[759]

---

bâbındandır... Bu zihinde farz edilse, varlığı mümkün olsa ve Allah buna kâdir olsa bile yine bu ondan bir zulüm olmaz. İster yapsın ister yapmasın.'

İsbât ehli fakihlerden, Mâlik'in, Şâfiî'nin ve Ahmed'in mezhebine mensup hadis ehlinden ve diğer kimselerden bazı tâifeler bu görüşü onlardan almışlardır.... Bu hadisi [yani Ey kullarım ben zulmü kendime haram kıldım hadisini] de bu görüşün üzerine bina edilen şeylerle tefsîr etmişlerdir. Onlar bazen de me'sûr kavillerin zâhirine tutunmuşlardır. İyâs b. Muâviye'den rivâyet ettiğimiz (kavil) gibi: O şöyle demiştir: 'Bütün aklımla Kaderiyye'den başkasıyla münâzara etmedim. Onlara "Zulüm nedir?" diye sordum. "Senin olmayanı alman ya da senin olmayan şey üzerinde tasarrufta bulunmandır" dediler. Ben de "Şu hâlde her şey Allah'ındır" dedim.' Fakat İyâs bunu vâki olan tasarrufların O'nun mülkünde olduğunu beyân etmek için söylemiştir. Yani bir şey onların tanımlamalarına göre zulüm olmaz. Bu hususta isbât ehli arasında bir görüş ayrılığı yoktur. Zira onlar kadere iman edenlerle birlikte Allah'ın yaptığı her şeyin âdil olduğu üzerinde ittifak hâlindedirler... İşte İyâs onların tanımlarına mutâbık olan bu cevâbın onlara karşı bir argüman olduğunu görmüş ve onlara ayrıntılı bir şekilde cevap verip sözü uzatmamıştır.

Özetleyecek olursak: Allah Teâlâ'nın *'Kim mümin olduğu hâlde sâlih ameller işlerse ne zulümden korkar ne de hadmdan/hakkının çiğnenmesinden...' (Tâhâ, 112)* buyruğu hakkında seleften müfessirler 'Zulme uğrayıp başkasının kötülüklerinin kendisine yüklenmesinden ya da hadma uğrayıp hesenelerinin eksiltilmesinden korkmaz' demişlerdir. Böylece ortadaki görüş ortaya çıkar: Allah'ın kendisine haram kıldığı zulüm iyilik yapan kimsenin hasenâtını terk edip bunlara karşılık onu mükâfâtlandırmaması, suçsuz kimseyi de işlemediği kötülüklerden dolayı cezâlandırması, birinin günâhından dolayı başkasını cezâlandırması, insanlar arasında haksızlıkla hükmetmesi ve benzeri fiillerdir ki Rab bu fiillerden adâletinden dolayı münezzehtir. Bununla beraber O bunları yapmaya kâdirdir. Yine O hamdi ve senâyı hak eder. Çünkü yapmaya kâdir olduğu hâlde o zulmü terk etmiştir. Allah eksik ve kusurlu sıfatlardan münezzeh olduğu gibi eksik ve kusurlu fiillerden de münezzehtir.

İkinci fırkanın görüşüne göre ise Allah'ı kendisinden tenzih etmenin gerektiği bir fiil yoktur. Oysa Kitap, Sünnet, ümmetin selefinin ve imamlarının icması bunun hilâfına delâlet etmektedir. Fakat isbât ehli kelâmcılar nefiy ehli kelâmcılarla münâzara ettikleri zaman onların 'Şöyle şöyle olursa şöyle olur' diyerek ilzâm etmişler, sonra bu levâzımdan ancak bâtıla bâtılla mukâbelede bulunarak kurtulabilmişlerdir." (İbn Teymiyye'nin sözleri burada sona erdi.)

[759] İmam Ahmed'e bu söz sorulduğunda şöyle demiştir: "Ben bunu söylemeye cüret edemem. Fakat Sünnet, Kur'ân'ı tefsir eder, tarif eder ve açıklar." (ç.n)

76- Özellikle de kader konusunda söz söylemek, cidâle girmek ve tartışmak bütün fırkaların nezdinde yasaklanmıştır. Çünkü kader Allah'ın sırrıdır. Rab tebâreke ve teâlâ nebîlerini kader hakkında konuşmaktan nehyetmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kader hakkında tartışmaktan sakındırmıştır. Bunu [Rasulullah'ın ashâbı, Tâbiîn] âlimler ve vera' ehli kimseler de kerih görmüştür. Kader hakkında tartışmaktan sakındırmışlardır. Şu hâlde sen her konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduklarına teslimiyet göster, onları ikrâr et, onlara iman ve itikat et. Bunların dışındaki meselelerde ise sus.

77- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in geceleyin göklere yürütüldüğüne, Arş'a vardığına, Allah tebâreke ve teâlâ'nın O'nunla konuştuğuna, [O'nun Allah'ın kelâmını işittiğine] cennete girdiğine, cehennemi gördüğüne, melekleri gördüğüne, nebîlerin kendisi için diriltildiğine[760], Arş'ın perdelerini, Kürsî'yi, göklerde ve yerlerde bulunan her şeyi uyanıkken gördüğüne, Cibrîl'in O'nu Burâk üzerinde taşıdığına, sonra göklerde dolaştırdığına, namazın O'na o gece farz kılındığına, O'nun Mekke'ye o gece döndüğüne iman etmek gerekir. Bu olay hicretten önce meydana gelmiştir.

78- Bil ki şehîdlerin ruhları [cennette gezinen ve Arş'ın altındaki kandillerde barınan yeşil kuşların kursaklarındadır] ve müminlerin ruhları Arş'ın altındadır. Kâfirlerin ve fâcirlerin ruhları da Berahût'tadır[761] [ki o Siccîn'dedir].

79- Ölünün kabrinde oturtulacağına, Münker ve Nekîr'in onu imandan ve şeriatlerinden sorguya çekmesi için Allah'ın ona ruhunu göndereceğine iman etmek gerekir. Sonra ruhu acısız bir şekilde sıyrılacaktır.

80- Ziyâret eden [ölüyü ziyâret ettiği zaman] ölü onu tanır. Mümin kabirde nimetlendirilir. Fâcire de Allah'ın dilediği şekilde azap edilir.

81- Bil ki [şer ve hayır][762] Allah'ın kazâsı ve kaderi iledir.

---

[760] "Tabakât"ta "Nebîlerin kendisi için müjdelendiğine" diye geçmektedir.

[761] İbn Kuteybe şöyle demiştir: "Berahût Hadramevt'teki bir kuyudur. Kâfirlerin ruhlarının orada olduğu söylenir." Hâfız Ebû Abdullah İbn Mende de şöyle demiştir: Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- ve Tâbiîn'den bir topluluktan kâfirlerin ruhlarının Hadramevt'te bir kuyu olan Berahût'ta olduğu rivâyet edilmiştir." (er-Rûh, s. 89)

[762] Asılda noktasız şekilde "evlenme" diye geçmektedir. Benim yazdığım da ona yakındır.

82- Mûsâ b. İmrân ile Tûr gününde konuşanın bizzat Allah tebâreke ve teâlâ olduğuna, Mûsâ'nın sözü Allah'tan işittiğine, bunun başkasından değil O'ndan bir sesin kulaklarına ulaşmasıyla gerçekleştiğine iman etmek gerekir. Kim bundan başka bir şey söylerse [Azîm olan Allah'a] kâfir olmuştur.

83- Akıl doğumla birlikte verilir. Her insana Allah'ın dilediği kadar akıl verilmiştir. İnsanların akılları göklerdeki zerre gibi birbirlerinden farklıdır. Her insandan Allah'ın ona verdiği akıl ölçüsünde amel istenir. Akıl çalışmakla elde edilemez. O Allah tebâreke ve teâlâ'nın bir lütfudur.

84- Bil ki Allah kendisinden bir adâlet olarak kulları din ve dünyâ husûsunda birbirlerine üstün kılmıştır. O'nun hakkında "zulmetti, ihsanda bulunmadı" denemez. Kim "Allah'ın mümin ve kâfir üzerindeki fazlı eşittir" derse işte o bidat ehlidir. Bilakis Allah müminleri kâfirlere, itaat edeni karşı gelene, (günahlardan) korunmuş olanı terk edilmişe üstün kılmıştır. Bu O'nun adâletidir. Yine bu O'nun fazlıdır. Onu dilediğine verir, dilediğinden esirger.

85- İyi olsun fâcir olsun [müslümanlardan herhangi birine] din husunda nasihati esirgemen helâl değildir. Kim nasihati esirgerse müslümanları aldatmış olur. Kim müslümanları aldatırsa dîni aldatmış olur. Kim dîni aldatırsa Allah'a, Resûlü'ne ve müminlere hıyânet etmiş olur.

86- Allah tebâreke ve teâlâ Semî'dir (İşiten'dir), Basîr'dir (Gören'dir). Semî'dir ve Alîm'dir (Bilen'dir). İki eli de açıktır. Daha mahlûkâtı yaratmadan onların kendisine isyân edeceğini bilmiştir. İlmi onlara nüfûz etmiştir. O'nun onlar hakkındaki ilmi onları İslâm'a hidâyet etmesine ve kereminin, cömertliğinin ve lütufkârlığının bir eseri olarak İslâm ile onlara ihsanda bulunmasına engel olmamıştır. Bundan dolayı O'na hamd olsun.

87- Bil ki ölüm esnâsında üç şekilde müjde/bişâret verilir:

a- "Ey Allah'ın sevgilisi, Allah'ın rızâsı ve cennete müjdelen!" denir.

b- "Ey Allah'ın düşmanı, Allah'ın gazabı ve cehennemle müjdelen!" denir.

c- "Ey Allah'ın kulu, intikamdan[763] sonra cennetle müjdelen!" denir. Bu İbn Abbâs'ın sözüdür.

---

[763] Asılda "İslâm'dan" diye geçmektedir.

88- Bil ki Allah Teâlâ'ya cennette ilk bakacak olanlar körlerdir.[764] Sonra erkekler, sonra da kadınlar gelir. Baş gözleriyle bakacaklardır. Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Rabbinizi, dolunay gecesi ayı gördüğünüz gibi göreceksiniz. O'nu görmek için birbirinizi itip kakmayacaksınız."[765] Buna iman etmek vâcip, bunu inkâr etmek küfürdür.

89- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* dinde meydana gelen her zındıklık, her küfür, her şüphe, her bidat, her dalâlet ve her şaşkınlık mutlaka kelâmdan; kelâmla, cidâlle, tartışmayla ve husûmetle uğraşanlardan kaynaklanmıştır. Allah Teâlâ *"Allah'ın âyetleri hakkında inkâr edenlerden başkası tartışmaz" (Ğâfir, 4)* buyurduğu hâlde bir kimse nasıl tartışmaya, husûmete ve cidâle cüret edebilmektedir, hayret doğrusu! Şu hâlde sana düşen eserlere ve eser ehline teslimiyet ve rızâ göstermen, (gerekli olmayan konularda) konuşmaman ve susmandır.

90- Allah tebâreke ve teâlâ'nın mahlûkâta cehennemde boyunlara geçirilen demir halkalarla, bukağılarla ve zincirlerle azap edeceğine iman etmek gerekir. Ateş onların içlerinde, üstlerinde ve altlarında olacaktır. Hâlbuki aralarında Hişâm el-Fûtî'nin de bulunduğu cehmîler Allah'ın ve Resûlü'nün sözünü reddederek "Allah ateşin yanında azap edecektir" demişlerdir.

91- Bil ki farz namazlar beştir. Onlara ne bir ekleme yapılır ne de vakitleri azaltılır. Namazlar seferde akşam namazı dışında iki rekâttır. Kim namazların beşten fazla olduğunu söylerse bidat ortaya atmıştır. Yine kim namazların beşten az olduğunu söylerse bidat ortaya atmış olur. Allah bu namazlardan ancak vaktinde kılınanı kabul eder. Ancak kişinin unutması ya da seferde olması durumu başka... O zaman kişi mazurdur. Namazını hatırladığı zaman kılar. Seferdeyken de isterse iki namazı cem' eder.

92- Zekât; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere altından, gümüşten, ürünlerden, hubûbâttan ve hayvanlardan verilir. Kişi zekâtını kendi paylaştırıp dağıtırsa bu câizdir. İmama verirse bu da câizdir.

93- Bil ki İslâm'ın başı Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna şehâdet etmektir.

---

[764] Bu kavil Hasen el-Basrî (rh)'tan rivâyet edilmiştir. Lâlekâî'nin "es-Sünne"sine (924) bakınız.

[765] Muttefekun aleyh. Tahrîci Şâfiî'nin akîdesinde (14) 10. maddede geçmişti.

94- Yine bil ki Allah ne buyurduysa odur. O'nun buyurduğunun aksi olmaz. O, dediği gibidir.

95- Şeriatlerin tümüne iman etmek gerekir.

96- Bil ki alışveriş, müslümanların pazarlarında Kitâb'ın ve Sünnet'in hükmü üzere gerçekleştiği ve kendisine herhangi bir aldatma, zulüm, haksızlık, Kur'ân'a veya örfe aykırılık bulaşmadığı takdirde helâldir.[766]

97- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* kulun -her hayrı işlemiş olsa bile- dünyada bulunduğu sürece endişe içerisinde olması gerekir. Çünkü o ne üzere öleceğini, sonunun ne olacağını, Allah'a ne hâl üzere kavuşacağını bilemez. Nefsine karşı haddi aşan kimsenin de ölüm anında Allah Teâlâ'dan ümidini kesmemesi, Allah tebâreke ve teâlâ hakkında hüsnüzanda bulunması, günahlarından dolayı da endişe etmesi gerekir. Eğer Allah ona merhamet ederse bu O'nun fazlındandır. Ona azap ederse günahından dolayıdır.

98- Allah tebâreke ve teâlâ'nın Nebî'sine ümmeti içerisinde kıyâmete kadar meydana gelecek şeyleri bildirdiğine iman etmek gerekir.

99- Bil ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Biri hâriç -ki o cemaattir- hepsi cehennemdedir." "Onlar kimdir, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulunca da "Benim ve ashâbımın bugün üzerinde olduğumuz şeydir" diye cevap vermiştir.[767]

Ömer *(radıyallahu anh)*'ın hilâfetine kadar din bu hâl üzereydi, Cemaat'ten ibâretti. Osman *(radıyallahu anh)* döneminde de durum böyleydi. Ne zaman ki Osman öldürüldü, o zaman ihtilâf ve bidatler ortaya çıktı. İnsanlar hiziplere ve fırkalara ayrıldılar. İnsanlardan bazıları daha bozulmanın başında hak üzere sebât etti, hakkı dile getirdi, [hak ile amel etti ve] insanları hakka davet etti.

---

[766] Asılda şöyle geçmektedir: "Bil ki alışveriş müslümanların pazarlarında; Kitab'ın, İslâm'ın ve Sünnet'in hükmü üzere gerçekleştiği sürece helaldir."

[767] Tirmizî (2641), "el-İbâne"de İbn Batta (264), Hâkim (1/128) ve Lâlekâî (150) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

Bu sahih bir hadistir. Bunu Sahâbe'den bir topluluk rivâyet etmiştir. Bu topluluğun içerisinde Alî, Enes, İbn Mes'ûd, Muâviye, Ebû Hureyre, Ebû Umâme, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve başka kimseler de vardır. Allah onlardan râzı olsun.

Bundan sonra falanoğullarının[768] hilâfetinin dördüncü tabakasına kadar durum istikâmet üzere devâm etti. Sonra zaman değişti. İnsanlar iyice bozuldu. Bidatler yayıldı. Hakkın ve cemaatin yolundan başka yollara çağıranlar çoğaldı. Hakkında ne Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne de ashâbının konuşmadığı bir meseleden dolayı insanlar eziyetlere maruz kaldı. İnsanları bölünmeye çağırdılar. Oysa Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bölünmekten sakındırmıştı. İnsanlar birbirlerini tekfir ettiler. Herkes kendi görüşüne ve kendisine muhâlif olanı tekfir etmeye çağırıyordu. Câhiller[769], ayaktakımı ve bilgisizler doğru yoldan saptı. İnsanları az bir dünyalıkla umutlandırdılar. Onları dünyadaki işkenceyle korkuttular. Halk da dünyaları hakkında duydukları endişeden ve dünyaya rağbetlerinden dolayı onların peşinden gitti. Böylece Sünnet ve ehli gizlendi. Bidatler güçlendi ve yayıldı. İnsanlar bilmedikleri birçok yönden küfre girdiler. Kıyası ortaya attılar. Rabb'in âyetlerindeki, hükümlerindeki, emirlerindeki ve nehiylerindeki kudretini akıllarına [ve şahsî görüşlerine] göre yorumladılar. Akıllarına uyanı aldılar, akıllarına uymayanı reddettiler. Böylece İslâm ve Sünnet garipleşti. Sünnet ehli de yurtlarının ortasında[770] garip duruma geldiler.

100- Bil ki mut'a, yani kadınlarla yapılan mut'a ve hüllecilik kıyâmet gününe kadar haramdır.

101- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yakınlıklarından dolayı Hâşimoğulları'nın fazîletini bil. Kureyş'in, Araplar'ın ve bütün kabile kollarının fazîletini bil. Onların İslâm'daki [haklarını ve] kadrini bil! Bir kavmin mevlâsı onlardandır. Diğer insanların da İslâm'daki haklarını bil. Ensâr'ın fazîletini ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onlar hakkındaki vasiyetini de bil. Resûl'ün âlini de unutma.[771] Onların da fazîletini[772] bil. O'nun Medîne ehlinden komşularının da fazîletini bil.

102- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- ilim ehli önceden beri Cehmiyye'nin görüşünü reddetmişlerdir. Fakat Falanoğulları'nın[773] hilâfeti zamanında ruveybidalar âmmenin işi hakkında konuşmaya başlamışlardır. Rasulullah

---

[768] Az sonra geleceği üzere bunlar Abbâsoğulları'dır.

[769] Asılda "câhil" diye geçmektedir.

[770] Asılda "dünyâlarında" diye geçmektedir.

[771] Asılda "unutmazsın" diye geçmektedir. Tabakâtta ise "onlara sövme" diye geçmektedir.

[772] "Tabakât"ta "...ve kerâmetlerini" diye geçmektedir.

[773] "Tabakât"ta "Abbâsoğulları'nın" diye geçmektedir.

(sallallahu aleyhi ve sellem)'in eserlerine ta'n etmişler, kıyası ve reyi almışlar ve kendilerine muhâlefet edenleri tekfir etmişlerdir. Bunun üzerine câhiller, gâfiller ve ilimsizler onların sözünün peşinden gitmiştir. Böylece bilmedikleri yerden kâfir olmuşlardır. Ümmet birçok yönden helâk olmuş, birçok yönden küfre girmiş, birçok yönden zındıklaşmış, birçok yönden dalâlete düşmüş, [birçok yönden fırkalara ayrılmış,] birçok yönden bidate bulaşmıştır.

Ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözü, emri ve ashâbının emri üzere sâbit kalanlar, O'nun ashâbından hiçbirini hata ile itham etmeyenler, onların üzerine bulunduğu şeyden ileri gitmeyenler, onlara yeterli gelenle yetinenler, onların yolundan ve mezhebinden yüz çevirmeyenler, yine onların sahîh İslâm ve sahîh iman üzere olduklarını bilenler, dîni hususunda onları taklîd edenler, (böylece rahat edenler) dînin ancak taklîd ile olacağını bilenler müstesnâ... Taklîd edilecek kişiler Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır.

103- Bil ki kim "Kur'ân'ı telaffuz etmem yaratılmıştır" derse cehmîdir.[774] Kim susar, onun yaratılmış olup olmadığı hakkında bir şey söylemezse o da cehmîdir. Ahmed b. Hanbel böyle söylemiştir.

104- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sizden kim benden sonra (uzun) yaşarsa birçok ayrılığa şâhit olacak. Aman, sonradan ortaya çıkan işlerden sakının. Zira onlar birer dalâlettir. Sünnetime ve doğruya iletilmiş râşid halîfelerin sünnetine sarılın. Bunlara azı dişlerinizle yapışın."[775]

105- Bil ki Cehmiyye ancak Rabb *(Azze ve celle)* hakkında düşündüklerinden, "neden?" ve "nasıl?" sorularını ortaya attıklarından, eserleri bırakıp (onların yerine) kıyası koyduklarından, dîni kendi görüşlerine göre ölçüp biçtiklerinden helâk olmuşlardır. Küfür olduğu gizli olmayan apaçık bir küfür işlediler. Halkı da tekfir ettiler. Bu hâl onları ta'tîl düşüncesini dile getirmeye kadar götürdü.

---

[774] Asılda "bidatçidir" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "Tabakât"tandır. İmam Ahmed (rh)'tan ve diğer sünnet imamlarından meşhûr olan da budur.

[775] Ebû Dâvûd (4609) ve Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

106- Aralarında Ahmed b. Hanbel'in de bulunduğu bazı âlimler şöyle demiştir: Cehmî kâfirdir, kıble ehlinden değildir. Kanı helâldir. Ne o (müslümana) mirasçı olabilir ne de ona (bir müslüman tarafından) mirasçı olunabilir. Çünkü o "Cuma, cemaat, [bayram namazları,] sadaka yoktur" demektedir. Yine onlar "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemezse kâfirdir" demektedirler. Onlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine kılıç çekmeyi helal saymışlardır. Kendilerinden öncekilere muhâlefet etmişlerdir. İnsanları, hakkında ne Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne de O'nun ashâbından birinin konuşmadığı bir meseleden dolayı eziyetlere maruz bırakıp imtihan ettiler. Mescidleri ve câmileri (cemaatsiz bırakarak) işlevsiz kılmayı hedeflediler. İslâm'ı zayıflattılar. Cihâdı geçersiz kıldılar. Fırkalaşma için gayret sarf ettiler. Eserlere muhâlefet ettiler. Çoğu şeye mensuh dediler. Müteşâbihi delil getirdiler. İnsanları düşünceleri ve dinleri hususunda şüpheye sevk ettiler. Rableri hakkında tartıştılar. "Kabir azâbı yoktur, Havz yoktur, şefaat yoktur, cennet ve cehennem henüz yaratılmamıştır" dediler. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruklarının birçoğunu inkâr ettiler. İşte onların tekfirini ve kanlarını helâl sayanlar bu sebeplerden dolayı helâl saymışlardır. Çünkü Allah'ın kitabından bir âyeti reddeden Kitâb'ın tamamını inkâr etmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bir eseri reddeden bütün eserleri reddetmiştir. Bu kimse Azîm olan Allah'a kâfirdir. Durum bir süre onların lehine devâm etti. Sultandan da bu konuda destek buldular. Bu uğurda kılıçları ve kırbaçları çektiler. Böylece Sünnet'in ve Cemaat'in ilmi silinip gitti. [Sünnet'i ve Cemaat'i zayıf düşürdüler.] Bidatlerin ve bidatler hakkında konuşmanın yayılmasından ve (bidat ehlinin) çok olmalarından dolayı (Sünnet ve Cemaat ehli) gizlendi. Meclisler kurdular. Görüşlerini açığa vurdular. Görüşlerini hakkında kitaplar kaleme aldılar. İnsanlara umut aşıladılar.[776] Onlardan riyâset talebinde bulundular.

Gerçekten büyük bir fitneydi. Allah'ın koruduğundan başkası ondan kurtulamadı. Onlarla birlikte oturan adama isâbet eden en ufak şey dîni hakkında şüpheye düşmesi idi. Bazen de kişi onların peşinden gider ya da kendisinin hak üzere mi yoksa bâtıl üzere mi olduğunu bilmeden onların hak üzere olduklarını söylerdi. Böylece şüpheye düşerdi.

---

[776] "Tabakât"ta "insanları azdırdılar" diye geçmektedir.

Mütevekkil denen Ca'fer'in dönemine kadar halk helâk oldu. Allah onun vesîlesiyle bidatleri söndürdü. Onunla hakkı üstün kıldı, Ehli Sünnet'i üstün getirdi. Az sayıda olmalarına ve bidat ehlinin çok sayıda olmasına rağmen (Ehli Sünnet'in) dilleri [şu] günümüze kadar uzadı. (Yani sözleri günümüze kadar geldi.) (Fitne döneminden kalan) izlerle ve dalâlet alâmetleriyle amel eden ve insanları bunlara çağıran bir grup kaldı ki onlara engel olacak kimse yoktur. Onları söylediklerinden ve yaptıklarından caydıracak kimse yoktur.

107- Bil ki hangi bidat[777] ortaya çıkmışsa mutlaka kim bağırıp çağırıyorsa onun peşinden giden ve her rüzgârla farklı bir yere savrulan bayağı ve ahmak kimseler tarafından ortaya atılmıştır. Kimin durumu bu ise onun dîni yoktur. Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler." (Câsiye, 17)

"Ancak kendilerinde ilim geldikten sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı fırkalara ayrıldılar." (Şûrâ, 14)

"Onun hakkında ancak onun kendilerine verildiği kimseler kendilerine açık delillerin gelmesinden sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler." (Bakara, 213)

İşte bunlar kötü âlimler, tamah ve bidat ashâbıdır.

108- Bil ki insanlar dâimâ hak ve sünnet ehlinden, Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiği, kendileriyle başkalarını hidâyet ettiği ve sünnetleri ihyâ ettiği bir tâife ile beraber bulunacaklardır. Onlar Allah Teâlâ'nın kendilerini ihtilâf zamanında az olmakla vasfettiği kimselerdir. O şöyle buyurmuştur: *"Onun hakkında ancak onun kendilerine verildiği kimseler kendilerine açık delillerin gelmesinden sonra aralarındaki kıskançlıktan dolayı ayrılığa düştüler."* Sonra onları istisnâ etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Sonra Allah -izni ile- iman edenleri hakkında ihtilâf ettikleri hakka hidâyet etti. Allah dilediğini doğru yola iletir." (Bakara, 213)*

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetimden bir tâife sürekli hak üzere üstün kalacaktır. Kendilerini yardımsız bırakan-

---

[777] Tabakâtta "zındıklık" diye geçmektedir.

lar onlara zarar veremeyecektir. Bu durum [onlar üstün durumdayken] Allah'ın emri gelene kadar devâm edecektir."[778]

109- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- ilim çokça rivâyette bulunmak [ve çokça kitaba sâhip olmak] değildir. Âlim ancak -ilmi [ve kitapları] az olsa da- ilme ve sünnetlere tâbi olan kimsedir. Kim de Kitâb'a ve Sünnet'e muhâlefet ederse -ilmi [rivâyetleri ve kitapları] çok olsa bile- bidat ehlidir.

110- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- kim Allah'ın dîni hakkında kendi görüşüne ve kıyâsına uyarak konuşursa, Allah'ın dînini Sünnet'ten ve Cemaat'ten herhangi bir hüccet olmadan yorumlarsa Allah hakkında bilmediği bir söz söylemiş olur. Allah hakkında bilmediği bir söz söyleyen kimse ise kendisini ağır bir yükün altına sokanlardandır.

111- Hak Allah katından gelendir. Sünnet Rasulullah'ın sünnetidir. Cemaat, Rasulullah'ın ashâbının Ebû Bekir'in, Ömer'in [ve Osman'ın] hilâfetleri döneminde üzerinde icma ettikleri şeydir. Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünneti, [O'nun ashâbının] ve Cemaat'in üzerinde olduğu şey ile yetinirse bidat ehlinin tamamından uzaklaşmış olur. Bedeni rahata erer. Dini de selâmette olur inşâallah. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ümmetim fırkalara ayrılacaktır" buyurmuş, sonra "Bugün benim ve ashâbımın üzerinde bulunduğumuz şey"[779] buyurarak bu fırkalardan kurtulacak olanı açıklamıştır. İşte şifâ, beyân, apaçık emir ve aydınlatılmış yol budur! Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Derinlere dalmaktan sakının! Aşırılıktan sakının! Kadîm dîninize sımsıkı yapışın!"[780]

112- Bil ki kadîm [dîn] Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vefâtından Osmân b. Affân'ın öldürülmesine kadar yaşanandır. Osmân *(radıyallahu anh)*'ın öldürülmesi ayrılığın başlangıcı, ihtilâfın başı olmuştur. Bunun sonucunda ümmet birbiriyle savaşmış, fırkalara ayrılmış; açgözlülüğün, hevânın ve dünyâya meylin peşinden gitmiştir. Hiç kimsenin hiçbir konuda Allah'ın Resûlü Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının üzerinde olmadığı bir şeyi ihdâs etme ruhsatı yoktur. Yine kimsenin kendi kafasından ihdas ettiği ya da bidat ehlinden [bir kimse tarafından] ihdas edilmiş

---

[778] Müslim (1037) rivâyet etmiştir.

[779] Tahrîci az önce geçmişti.

[780] Buna merfû olarak vâkıf olamadım. Dârimî bunu "Sünen"de (144) İbn Mes'ûd'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Bu hadisin isnadı da Ebû Kılâbe'nin İbn Mes'ûd'u görmemiş olmasından dolayı munkatı'dır.

olan bir şeye davet etme ruhsatı yoktur. Ona davet eden onu ihdas eden Cemaat'e muhâlefet etmiş, bidatleri mübah saymış olur. Böyle bir kimse bu ümmete İblis'ten daha zararlıdır.

Kim bidat ehlinin Sünnet'ten terk ettikleri ve ayrıldıkları şeyleri bilir ve bunlara sımsıkı yapışırsa, işte o sünnet ve cemaat ehlidir. Bu kimse peşinden gidilmeyi, yardımı ve korunmayı hak etmektedir. O Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, hakkında vasiyette bulunduğu kimselerdendir.

113- Bilin ki -*Allah size rahmet etsin*- bidatlerin asılları dörttür. Bu dördünden [yetmiş] iki hevâ/bidat dallanıp budaklanmıştır. Sonra bu bidatlerden her biri [de dallanıp budaklanmış ve sonunda] bu bidatlerin tamamı iki bin sekiz yüz görüşü barındırır olmuştur. Bunların tamamı dalâlettir. Yine -biri hariç- tamamı ateştedir. O biri bu kitapta bulunanlara iman eden, kalbinde hiçbir şek ve şüphe bulunmaksızın itikad eden kimsedir. Bu kimse sünnet ehlidir ve kurtulacak olan odur inşaâllah.

114- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- eğer insanlar sonradan ortaya çıkan işlerin ilk ortaya çıktığı zaman dursalardı, bu işlere bulaşmasalardı, hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da O'nun ashâbından gelen bir eser bulunmayan konularda yeni sözler ortaya atmasalardı bidat diye bir şey olmazdı.

115- Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kul ile mümin iken kâfir olması arasında ancak Allah Teâlâ'nın indirdiklerinden bir şeyi inkâr etmek, Allah'ın kelâmında ilâvede ya da eksiltmede bulunmak, Allah *(Azze ve celle)*'nin buyurduğu bir şeyi veya Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu bir şeyi inkâr etmek vardır. Şu hâlde -*Allah sana rahmet etsin*- Allah'tan kork! Kendini kontrol et! Dinde aşırıya gitmekten sakın! Çünkü aşırılığın doğru yolla bir alâkası yoktur.

116- Sana bu kitapta söylediklerimin tamamı Allah'tan, Resûlü'nden, O'nun ashâbından, Tâbiîn'den ve üçüncü nesilden dördüncü nesle kadar gelip geçmiş kişilerdendir. Şu hâlde Allah'tan kork ey Allah'ın kulu! Bu kitapta yazanları tasdîk etmeye, bunlara teslim olmaya [ve rızâ göstermeye], keyfiyetlerini Allah'a havâle etmeye bak! Bu kitabı kıble ehlinden kimseden gizleme. Umulur ki Allah bununla şaşkını şaşkınlığından, bidatçiyi bidatinden, dalâlet ehlini dalâletinden çekip alır da o kimse kurtulur. Allah'tan kork ve en baştaki kadîm işe sarıl. Bu da sana bu kitapta zikrettik-

lerimdir. Allah bu kitabı okuyan, yayan, gereğiyle amel eden, ona davet eden, onu hüccet getiren kimseye ve ana babasına rahmet etsin. Zira bu Allah'ın dîni ve Resûlü'nün dînidir. Şüphesiz kim bu kitapta bulunanların hilâfına bir şeyi din edinirse, o kimse Allah'ın dînini din edinmiş değildir. O kimse Allah'ın dîninin tamamını reddetmiştir. Nitekim bir adam Allah tebâreke ve teâlâ'nın bütün buyurduklarına iman etse fakat bir harf hakkında şüphe etse Allah Teâlâ'nın bütün buyurduklarını reddetmiş olur. Bu kimse kâfirdir. Aynı şekilde "Lâ ilâhe illallâh" şehâdeti de sâdık bir niyet ve hâlis bir yakîn olmadıkça sâhibinden kabul edilmez. Aynı şekilde Allah Sünnet'in bir kısmı terk edildiği zaman ondan hiçbir şeyi kabul etmez. Sünnet'ten bir şeyi terk eden kimse Sünnet'in tamamını terk etmiştir.[781]

Şu hâlde sen (hakkı) kabul et, tartışmayı ve inatçılığı bırak. Zira bunların Allah'ın dîniyle bir alâkası yoktur. Özellikle de senin zamanın kötü zamandır. Öyleyse Allah'tan kork!

117- Fitne ortaya çıktığı zaman evinin ortasından ayrılma. Fitneye yaklaşma, kaç! Asabiyetten de uzak dur. Müslümanlar arasında dünyâ için gerçekleşen her savaş fitnedir. Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan

---

[781] Eğer musannif (rh) bu sözüyle Ehli Sünnet ve'l Cemaat itikâdının bu kitabında zikrettiği ve selefin üzerinde icmâ ettiği asıllarını kastediyorsa, bu asıllara ancak Cehmiyye, Mu'tezile, Eşâira, Havâric, Mürcie ve Râfıza gibi helâk olmuş bidat fırkalarının muhâlefet edeceğini söylemek istiyorsa sözü doğrudur. Onun sözüne daha yakın olan da budur.

Harb (rh)'ın içerisinde âlimlerin icmâsını naklettiği akîdesinde söylediği şu sözler daha önce geçmişti: "Kim bu görüşlerden birine muhâlefet ederse, ona ta'n ederse ve söyleyenini kınarsa (sünnete) muhâliftir, bidatçidir, cemaatin dışındadır, Sünnet'in menhecinden ve hakkın yolundan sapmıştır."

Eğer musannif bu sözüyle bu kitabında zikrettiği, üzerinde icmânın gerçekleştiği ve gerçekleşmediği her bir meseleyi ve hükmü kastediyorsa onun bu sözü doğru değildir. Çünkü bazı meseleler ve hükümler hususunda Ehli Sünnet arasında görüş ayrılığı vâki olmuştur. Bu yüzden "Bunları reddeden kimse kâfir olur ve İslâm dîninden çıkar, onun hükmü Allah Teâlâ'nın kitabından bir harfi reddeden kimsenin hükmüyle aynıdır" denemez. Onun zikretmâsıyla küfrüne hükmedilmeyen hususlara örnek olarak onun şu sözlerini örnek verebiliriz:

"Kişi Cuma'dan sonra altı rek'at daha kılar, her iki rekatın arasında ara verir."

"Allah Teâlâ'ya cennette ilk bakacak olanlar körlerdir, sonra erkeklerdir, sonra kadınlardır."

"Allah'ın nebîsi Sâlih (as)'ın havzı devesinin memesidir." Bu ve hakkında ne bir sahih ve sarih bir hadis bulunan ne de kendisine muhâlefet edenin tekfir edileceği bir icma bulunan başka meseleler... Allah en doğrusunu bilir.

kork! Fitne zamanında dışarı çıkma, savaşma, heveslenme, taraf tutma, bir tarafa meyletme, onların yaptıkları hiçbir şeyden hoşlanma! Zira şöyle denir: "Kim bir kavmin yaptıklarından hoşnut olursa, yaptıkları hayır olsun veya şer olsun, onları yapan gibidir." Allah bizi de sizi de râzı olduğu şeylere muvaffak kılsın. Bizi ve sizi masiyetinden uzak eylesin.

118- Yıldızlara bakma. Ancak namaz vakitleri husûsunda onlardan yardım alabilirsin. Bunun dışında onlarla ilgilenme. Çünkü bu zındıklığa sevk eder.

119- Kelâm'a bakmaktan ve kelâmcılarla birlikte oturmaktan sakın. Eserlerden ve eser ehlinden ayrılma. Onlara sor. Onlarla otur. Onlardan al.

120- Bil ki Allah'a O'na duyulan korku gibi bir ibâdetle ibâdet edilmemiştir. Korkarak, üzülerek, endişe ederek ve Allah tebâreke ve teâlâ'dan utanarak (O'na en iyi şekilde ibâdet edilmiştir).

121- Şevke ve muhabbete çağıranlarla, kadınlarla yalnız kalanlarla oturmaktan, yine gelip geçilen yolda oturmaktan sakın! Bunların hepsi dalâlet üzeredir.

122- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- Allah tebâreke ve teâlâ mahlûkâtın tamamını kendisine ibâdet etmeye çağırmıştır. Bundan sonra lütufkârlığının bir eseri olarak dilediklerine İslâm ile ihsanda bulunmuştur.

123- Alî'nin, Muâviye'nin, Âişe'nin, Talha'nın, Zubeyr'in ve onların beraberinde bulunanların aralarındaki savaş hakkında konuşmamak gerekir. [Allah onların hepsine rahmet etsin.] Onlar hakkında münâkaşaya girme ve durumlarını Allah tebâreke ve teâlâ'ya havâle et. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbımı, evlilik yoluyla akraba olduğum akrabalarımı ve damatlarımı (kötü şekilde) anmaktan sakının!"[782]

Yine O şöyle buyurmuştur: "Allah tebâreke ve teâlâ Bedir ehline bakmış ve 'Dilediğinizi yapın, sizi bağışladım' buyurmuştur."[783]

124- Bil ki -*Allah sana rahmet etsin*- müslüman bir kimsenin malı ancak kendi gönül hoşnutluğu ile helâl olur. Bir adamda haram bir mal varsa ve

---

[782] Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebir"de (5640) Enes (ra)'tan Vedâ Haccı bâbında rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: "Ey insanlar! Ashâbım, evlilik yoluyla akraba olduğum akrabalarım ve damatlarım hususunda beni gözetiniz..."

[783] Buhârî (3007) ve Müslim (2494) rivâyet etmiştir.

onu kendi üzerine geçirmişse hiç kimseye sâhibinin izni dışında ondan bir şey alması helâl olmaz. Umulur ki adam tevbe eder de malı sâhiplerine geri vermek ister. (Sen onun bunu yapmasından önce o malı alırsan) haram almış olursun.

125- Kazançlara gelince [kazançlar mutlaktır.] Fâsid olduğu görülenler hâriç sıhhati sana belli olanlar mutlaktır. Kazanç fâsid olduğu takdirde de kişi ondan zarûrî ihtiyacı miktârınca alabilir. "[Çalışıp kazanmayı] terk edeyim, bana verdiklerini alayım" diyemezsin. Bunu ne Sahâbe yapmıştır ne de günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerden herhangi biri... Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "İçerisinde bazı küçük düşürücü şeylerin bulunduğu bir işte çalışıp kazanç elde etmek insanlara muhtaç olmaktan hayırlıdır."

126- Beş vakit namaz, cehmî olmadıkça arkasında namaz kıldığın herkesin arkasında câizdir. Çünkü o muattıldır. (Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını ta'tîl etmektedir.) Onun arkasında namaz kılmışsan namazını iâde et. Eğer Cuma günü imamın -ki o sultandır- cehmî ise onun arkasında namaz kıl, sonra namazını iâde et. Eğer -sultan olsun başkası olsun- imamın sünnet ehli ise onun arkasında namaz kıl ve namazını iâde etme.

127- Ebû Bekr'in ve Ömer'in [*Allah onlara rahmet etsin*] Âişe'nin odasında ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında olduğuna iman etmek gerekir. Onlar oraya, O'nun yanına defnedilmişlerdir. Kabre vardığın zaman Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra onlara selam vermen vâciptir.

128- İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak -kılıçtan ya da değnekten korkman müstesnâ- vâciptir.

129- Allah'ın bütün kullarına selam vermek gerekir.

130- Kim özrü olmadığı hâlde mescitte Cuma namazına ve cemaate iştirak etmeyi terk ederse bidatçidir. Kendisinden dolayı mescide çıkmaya takat getiremediği hastalık ve zâlim sultandan korkması özre örnektir. Bunların dışındaki hususlarda kendisine bir özür yoktur. Kim bir imamın arkasında namaz kılar da ona uymazsa namazı yoktur.

131- İyiliği emredip kötülükten sakındırma, kılıç kullanmadan el ile, dil ile ve kalp ile yapılır.

bir durum görülmeyendir.

132- Müslümanlardan durumu kapalı olan, kendisinde şüphe veren

133- Kulların ilm-i bâtın kapsamında bildiklerini iddia ettikleri, ne Kitap'ta ne de Sünnet'te bulunmayan her ilim bidat ve dalâlettir. Hiç kimse onunla amel etmemeli, ona davet etmemelidir.

134- Bir kadın kendisini bir adama hibe ederse kadın adama helâl olmaz. Eğer adam kadından bir şey elde etmişse ikisi de cezalandırılır. Ancak bir velî, iki [âdil] şâhid ve bir mehir bulunduğu takdirde (kadın adama helâl olur).

135- Bir adamı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine ta'n ederken görürsen bil ki o kötü bir görüşe sahiptir ve bir bidatçidir. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ashâbım anıldığı zaman (dilinizi) tutun!" buyurmuştur.[784]

Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefâtından sonra onlardan sâdır olacak zelleleri bildiği hâlde onlar hakkında hayırdan başka bir şey söylememiştir. Yine O şöyle buyurmuştur: "Ashâbımı bırakın, onlar hakkında ancak hayır söyleyin!"[785]

Onların zelleleri ve savaşları hakkında, hakkında bilgin olmayan konuda konuşma. Bu konularda konuşan birine de kulak verme. Zira ona kulak verdiğin zaman kalbini sana sağ sâlim teslim etmez.

136- Bir adamı eserlere ta'n ederken [ya da eserleri reddederken] ya da eserlerden başkasını isterken işitirsen onun müslümanlığından şüphe et. Bir hevâ ehli ve bidatçi olduğundan ise şüphe etme.

137- Bil ki sultanın zulmü Allah'ın Nebîsinin lisânıyla farz kılmış olduğu farizalarından hiçbir farizayı geçersiz kılmaz. Onun zulmü kendi aleyhinedir. Onunla beraber yaptığın nâfileler ve iyilikler tamdır inşâallahu teâlâ. Yani onlarla beraber yerine getirdiğin [cemaat,] Cuma ve cihad tamdır. Her bir taatte onlara (uyup) ortak ol, seni kendi niyetin ilgilendirir.

138- Bir adamı sultana beddua ederken işitirsen bil ki o hevâ ehlidir. Bir adamı sultanın salâhı için duâ ederken işitirsen bil ki o sünnet ehlidir

---

[784] Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebîr"de Sevbân (ra)'dan (1427) ve İbn Mes'ûd (ra)'dan (10448) rivâyet etmiştir.

[785] Buhârî (3007) ve Müslim (2494) rivâyet etmiştir.

inşâallah. Nitekim Fudayl şöyle buyurmuştur: "Eğer (kabul edilecek) tek bir duâm olsaydı onu ancak sultan hakkında kullanırdım."

Bize Ahmed b. Kâmil haber verdi, dedi ki: Bize el-Huseyn b. Muhammed et-Taberî haber verdi, dedi ki: Bize Merdûye es-Sâiğ haber verdi, dedi ki: Fudayl'ı şöyle derken işittim: "Eğer kabul edilecek tek bir duâm olsaydı onu ancak sultan için kullanırdım."

Kendisine "Ey Ebû Alî, bunu bize açıkla!" denildiği zaman da şöyle cevap verdi: "Onu kendim için kullansam beni aşmaz. Fakat onu sultan için kullansam hem o düzelir hem de o düzeldiği için kullar ve beldeler düzelir."

Evet, biz onlar[ın salâhı] için duâ etmekle emrolunduk. -Zulüm ve haksızlık etseler bile- onlara beddua etmekle emrolunmadık. Çünkü onların zulümleri ve haksızlıkları kendilerinin aleyhinedir. Salahları ise hem kendilerinin hem de müslümanların lehinedir.

139- Müminlerin annelerinden herhangi birini ancak hayırla an.

140- Bir adamı farz namazları sultanın veya başkasının arkasında sürekli cemaatle kılarken görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşâllah. Bir adamı sultanın arkasında bile farz namazları cemaatle kılmayı aksatırken görürsen bil ki o hevâ ehlidir.

141- Helâl, helâl olduğuna şehâdette bulunup yemin edebildiğin şeydir. Kezâ haram da böyledir. Kalbe rahatsızlık veren şey ise şüphedir.

142- Durumu kapalı kişi, durumunun kapalılığı ortada olandır. Rezîl kişi ise rezilliği meydanda olandır.

143- Bir adamı "Falan teşbih ehlidir", "Falanca teşbih görüşünü savunmaktadır" derken işitirsen bil ki o cehmîdir.

144- Bir adamı "Falan nâsıbîdir" derken işitirsen bil ki o rafızîdir.

145- Bir adamı "Tevhidden bahset", "Bana tevhîdi açıkla" derken işitirsen bil ki o hâricîdir (ya da) mu'tezilîdir.[786]

---

[786] Mu'tezile'nin beş esâsınından biri de tevhîddir. Onlar bununla Allah Teâlâ'nın sıfatlarını nefyetmeyi amaçlarlar. Onlara göre bunun aksi, yani sıfatların isbâtı şirktir. Onların bu esâsında Cehmiyye ve Eşâira gibi sıfat muattıllarının birçoğu onlara ortaktır. Bu sebeple muattıl eş'arilerin büyüklerinden er-Râzî'nin "Tefsîr"inde (27/130) İbn Huzeyme (rh)'ın Al-

146- Yine bir adamı "Falanca mucbirdir", "Falanca cebir görüşünü savunmaktadır" derken ya da adâletten bahsederken işitirsen bil ki o kaderîdir. Çünkü bunlar bidat ehlinin ortaya attığı isimlerdir.

147- Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Kûfe ehlinden râfızîlikle ilgili bir şey almayın. Şam ehlinden kılıçla ilgili bir şey almayın. Basra ehlinden kader ile ilgili bir şey almayın. Horasan ehlinden irca ile ilgili bir şey almayın. Mekke ehlinden sarf ile ilgili bir şey almayın. Medîne ehlinden de şarkı ile ilgili bir şey almayın. Onlardan bu konularda hiçbir şey almayın."

148- Bir adamın Ebû Hureyre'yi, Enes b. Mâlik'i ve Useyd b. Hudayr'ı sevdiğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşâallah.

Yine bir adamın Eyyûb'u, İbn Avn'ı, Yûnus b. Ubeyd'i, Abdullah b. İdrîs el-Evdî'yi, Şa'bî'yi, Mâlik b. Miğvel'i, Yezîd b. Zurey'i, Muâz b. Muâz'ı, Vehb b. Cerîr'i, Hammâd b. Zeyd'i, Hammâd b. Seleme'yi, Haccâc b. Minhâl'i, Ahmed b. Hanbel'i, Ahmed b. Nasr'ı, Mâlik b. Enes'i, Evzâî'yi, Zâide b. Kudâme'yi sevdiğini, onları hayırla andığını ve söylediklerini söylediğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşâallah.

149- Bir adamı bidat ehlinden birinin yanında otururken görürsen onu uyar ve (yanında oturduğu adamın durumunu) anlat. Eğer bildikten sonra hâlâ onunla oturmaya devam ederse ona karşı dikkatli ol. Çünkü o bidat ehlidir.

150- Bir adamı, kendisine eser getirdiğin zaman onu istemeyip Kur'ân'ı isterken işitirsen onun içinde zındıklık barındıran bir kimse olduğundan şüphe etme. Onun yanından kalk [ve onu bırak].

151- Bil ki hevâların/bidatlerin tamamı aşağılıktır ve hepsi kılıca sevk eder. Bidat fırkalarının en aşağılığı ve en kâfiri Râfızîler, Mu'tezile ve Cehmiyye'dir. Zira onlar insanların ta'tîle ve zındıklığa düşmesini isterler.

---

lah *(Azze ve celle)*'nin sıfatlarının isbâtı konusunda kaleme aldığı "Kitâbu't Tevhîd"ini "Kitâbu'ş Şirk" olarak isimlendirdiğini görürsün!

Sıfatları isbât eden kimse onların nezdinde teşbih ehli bir müşriktir. Sıfatların isbâtı da onlara göre teşbihtir. Nitekim Cehmiyye'nin önderlerinden Allah rezil edesice Sümâme b. Eşras şöyle demiştir: "Nebîlerden üçü teşbih ehlidir: *'Bu ancak Senin fitnendir' (A'râf, 155)* dediği zaman Mûsâ, *'Sen benim nefsimdekini bilirsin, ben Senin nefsindekini bilmem' (Mâide, 116)* dediği zaman İsâ, 'Rabbimiz iner' dediği zaman Muhammed (as)" (Mecmû'u'l Fetâvâ, 5/110)

152- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri hakkında kötü konuşursa bil ki o ancak Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i kasdetmiştir. O'na kabrinde eziyet vermiştir.

153- Bir kimsede bidatlerden herhangi birini gördüğün zaman ondan uzak dur. Zira senden sakladığı açığa vurduğundan daha fazladır.

154- Bir adamın sünnet ehli olduğunu görürsen; gittiği yol kötü olsa, fâsık ve fâcir olsa, günahı çok olsa, zâlim[787] olsa bile sünnet üzere ise onunla beraber ol. Onunla otur. Zira onun masiyeti sana zarar vermez. Bir adamın çokça ibâdet eden âbid bir kimse olduğunu, bütün lezzetleri terk edip ibâdet sevgisiyle yanıp tutuştuğunu fakat bidat ehli olduğunu görürsen; onunla oturma, onun sözünü dinleme, yolda onunla beraber yürüme. Çünkü ben senin onun gittiği yolu güzel bulup onunla beraber helâk olmayacağından emin olamam.[788]

155- Yûnus b. Ubeyd oğlunun bir bidat ehlinin yanından çıkarken gördü de ona "Ey oğul, nereden geliyorsun?" diye sordu. Oğlu "Amr b. Ubeyd'in[789] yanından..." diye cevap verince de şöyle dedi: "Ey oğul! Senin bir hunsânın[790] evinden çıktığını görmek falanın [ve falancanın] evinden

---

[787] Asılda "sapık" diye geçmektedir.

[788] Allah en doğrusunu bilir ya musannif burada bidat ve hevâ ehliyle birlikte oturmanın ve onlarla birlikte yürümenin tehlikesini, masiyet ehliyle oturup onlarla birlikte yürümekle kıyaslayarak beyân etmek, bunun masiyet ve şehvet ehliyle arkadaşlık etmekten daha büyük bir belâ ve tehlike olduğunu açıklamak istemektedir. Değilse masiyet ve şehvet ehliyle arkadaşlık etmek de aynı şekilde yasaklanmıştır. Naslar bu iki tâifenin de -yani hem bidat ehlinin hem de masiyet ehlinin- terk edilmesi gerektiğine delâlet etmektedir. Çünkü bunda insanın hem dîni için hem dünyâsı için hem de âhireti için zarar söz konusudur. Fakat kişi bu ikisinden birine mecbûr kaldığı zaman masiyet ehliyle arkadaşlık etmenin zararı bidat ve hevâ ehliyle arkadaşlık etmenin zararından daha azdır. Bundan sonra gelen Yûnus b. Ubeyd (rh)'ın eserine bak, orada daha fazla açıklama vardır.

Bu Ahmed (rh)'ın "Ehli Sünnet'in fâsıkları bidat ehlinin âbidlerinden hayırlıdır" sözüne benzemektedir. Yine buna benzer olarak Ertâ b. el-Münzir (rh) şöyle demiştir: "Oğlumun fâsıklardan bir fâsık olması hevâ ehli olmasından benim için daha sevimlidir." Saîd b. Cubeyr (rh) da şöyle demiştir: "Oğlumun sünnet ehlinden pis bir fâsıkla arkadaşlık etmesi bidatçi bir âbidle arkadaşlık etmesinden benim için daha sevimlidir." (el-İbânetu's Suğrâ, 91-93)

[789] Asılda "falanın" diye geçmektedir.

[790] Asılda "hunbâ", "Tabakât"ın el yazmasında "ceytâ", tahkikli nüshada ise "hünsâ" diye geçmektedir. Muhakkik burada şu ta'lîkte bulunmuştur: "T nüshasında ve asıl nüsha olan A nüshasında 'heytî' diye geçmektedir. Diğer nüshalarda ise "ceytî" ve "cinnî" olarak geçmek-

çıktığını görmekten bana daha sevimlidir. Yine ey oğul, Allah'ın huzûruna sâhip olarak çıkmandan bana daha sevimlidir." Görmez misin ki Yûnus b. Ubeyd hunsânın oğlunu dîninden saptırmayacağını fakat bidat ehlinin onu küfre sokana dek saptıracağını bilmiştir?

156- Özellikle kendi zamanının insanlarına çok çok dikkat et! Beraber oturduğun, sözlerini işittiğin, arkadaşlık ettiğin kimselere bak. Çünkü halk -Allah'ın onlar arasından korudukları müstesnâ- âdetâ bir riddetin içindedir.[792]

157- Bak! Bir adamı İbn Ebî Duâd'ı, Bişr el-Merîsî'yi, Sümâme'yi, Ebû'l Huzeyl'i, [Hişâm] el-Fûtî'yi ya da onların tâbîlerinden ve taraftarlarından birini hayırla yâd ederken işitirsen ondan sakın. Çünkü o bidat ehlidir. Şüphesiz bunlar riddet üzere idiler. Onları hayırla yâd eden şu adamı bırak. Zira onlardan birini hayırla yâd eden onlar gibidir.

158- İslâm'da (insanları itikatları hakkında) imtihana çekmek bidattir. Günümüze gelince insanlar sünnet ile imtihan edilirler. Çünkü şöyle buyrulmuştur: "Şüphesiz bu ilim dindir. Öyleyse dîninizi kimden aldığınıza bakın!"[793] Ancak şehâdetini kabul ettiğiniz kimselerin hadisini kabul edin. Bakarsın: Adam sünnet ehliyse, ilmi varsa ve doğru sözlüyse onun hadisini yazarsın. Değilse onu terk edersin.

159- Eğer hak üzere ve kendinden önceki sünnet ehlinin yolunda sebât etmek istersen; kelâmdan, kelâmcılardan, cidâlden, tartışmadan, kıyastan ve din hususunda münâzara yapmaktan uzak dur. Zira onların

---

tedir. Bu lafızlar müşküldür. Biraz düşündükten sonra iki kıraatin de doğruluktan payı olduğu sonucuna vardım. 'Ceytî' ve 'cinnî' kıraati 'hünsâ'dan tahrif edilerek yazılmıştır. Aynı şekilde 'heytî' kıraati de sahihtir. Bu da hünsâ manasına gelmektedir. Çünkü 'heytî' Heyt'e nisbettir ki o Rasulullah (sav)'in zamanında yaşamış bir hünsâdır. Onun bilinen bir kıssası vardır. Rasulullah (sav) onu sürmüştür."

[791] Asılda "falanın ve falanın" diye geçmektedir.

[792] "Tabakât"ın el yazmasında "hepsi bir korumanın içindedir" diye, tahkikli nüshada da "hepsi dalâlet içindedir" diye geçmektedir.

[793] Temmâm "el-Fevâid"de (312) Enes kanalıyla merfu olarak rivâyet etmiştir. Merfu olarak sahih değildir. Müslim'in "Sahîh"inin mukaddimesinde ve Dârimî'nin "Sünen"inde (419) geldiği üzere İbn Sîrîn (rh)'ın sözü olarak sahihtir. Yine bu Mâlik b. Enes (rh)'ın sözü olarak "Zemmu'l Kelâm"da (874) rivâyet edilmiştir.

sözünü kabul etmesen bile onlara kulak vermen[794] kalpte şüphe meydana getirir ki bu kabul olarak yeter. [Böylece helâk olursun.] Hangi zındıklık, hangi bidat, hangi hevâ, hangi dalâlet ortaya çıkmışsa mutlaka kelâmdan, cidâlden, tartışmadan ve kıyastan kaynaklanmıştır. Bunlar bidatlere, şüphelere ve zındıklığa açılan kapılardır.

160- Kendin için Allah'tan kork Allah'tan! Esere, eser ehline ve taklîde sarıl. Zira din taklitten ibârettir. [Yani din Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i ve ashâbını taklit etmekten ibârettir.] Bizden öncekiler bizi bir karışıklık içinde bırakmadılar. Öyleyse onları taklit et ve rahat et. Eserin ve eser ehlinin ötesine geçme. [Kur'ân'daki ve hadislerdeki] müteşâbihlere gelince dur, onlarla hiçbir şeyi kıyaslama.[795] Kendi kafandan [kendisiyle] bidat ehline reddiye vereceğin bir hile arama. Çünkü sana onlarla konuşmaman emredildi. Onların seni etkilemelerine izin verme!

Bilmez misin ki Muhammed b. Sîrîn bütün fazîletine rağmen bidat ehlinden bir adama tek bir mesele hakkında bile cevap vermemiş ve ondan Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabından tek bir âyet bile dinlememiştir. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda da "Onun âyeti tahrif etmesinden ve böylece kalbime bir şeyin düşmesinden korkuyorum" demiştir.

161- Bir adamı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini duyduğunda "Biz Allah'ı tazim ediyoruz" derken işitirsen bil ki o cehmîdir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserini reddetmek ve bu söz ile Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini savmak istemektedir. Rü'yet hadisini, nüzûl hadisini ve diğer hadisleri işittiği zaman Allah'ı tazim ve tenzih ettiğini iddia etmektedir. Bu adam şimdi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserini reddetmiyor mu?! Adam "Biz bir yerden başka bir yere intikal etmesinin Allah'ın azametine yaraşmayacağını söylüyoruz" derse Allah'ı başkasından daha iyi bildiğini iddia etmiş olur. Bunlardan sakın! Çünkü avamdan olsun başkalarından olsun insanların çoğunluğunun içerisinde bulunduğu hâl budur. [İnsanları da onlardan sakındır.]

162- Bir kimse sana bu kitapta[796] geçen bir mesele hakkında soru sorarsa, eğer doğruyu bulmak isteyen biri ise[797] onunla konuş ve ona hakkı

---

[794] Asılda "onlardan faydalanman" diye geçmektedir.

[795] "Tabakât"ta "hiçbir şeyi tefsir etme" diye geçmektedir.

[796] Tabakâtta "bu bapta/konuda" diye geçmektedir.

göster. Fakat biri sana seninle münâzara yapmak amacıyla gelirse ondan uzak dur. Zira münâzarada tartışma, cidâl, aşırıya kaçma, husûmet ve öfke vardır.[798] Bunların tamamı sana yasaklanmıştır. Bunlar kişiyi hak yoldan saptırır.[799] Fakihlerimizden ve âlimlerimizinden herhangi birinin münâzara yaptığı, cidâle girdiği ve tartıştığı bize ulaşmamıştır.

163- Hasen şöyle demiştir: "Hikmet sâhibi kimse tartışmaya girmez. Lâfı eğip bükmez. Hikmetini ortaya koyar. Eğer kabul edilirse Allah'a hamd eder. Reddedilirse de Allah'a hamd eder."

164- Bir adam Hasen'e gelmiş ve ona "Seninle din hususunda münâzara edelim mi?" diye sormuş, bunun üzerine Hasen şöyle cevap vermiştir: "Ben dînimi biliyorum. Sen [dînini kaybettiysen] git de ara."

165- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* odasının kapısının önünde aralarından birinin "Allah şöyle buyurmadı mı?" dediği, bir başkasının da yine "Allah şöyle buyurmadı mı?" dediği bir grubu işitmiş, bunun üzerine öfkeli bir hâlde dışarı çıkıp şöyle buyurmuştur: "Siz bununla mı emrolundunuz? Size bunun için mi, Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine çarpmanız için mi gönderildim?"[800] Böylece [onları] cidâlden sakındırmıştır.

166- İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*, Mâlik b. Enes ve günümüze kadar ondan hem önceki hem de sonraki kimseler münâzaradan hoşlanmazlardı. Allah *(Azze ve celle)*'nin buyruğu mahlûkâtın sözünden büyüktür[801]. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın âyetleri hakkında ancak küfredenler tartışır." (Ğâfir, 4)*

167- Bir adam Ömer *(radıyallahu anh)*'a "En-Nâşitâtu neştâ nedir?" diye sormuş, bunun üzerine Ömer *(radıyallahu anh)* "Eğer başın tıraşlı olsaydı mutlaka boynunu vururdum" demiştir.

---

[797] Asılda "çok konuşan biri ise" diye geçmektedir.

[798] Asılda "Zira münâzarada ve tartışmada..." diye geçmektedir.

[799] Asılda şöyle geçmektedir: "Sen bunlardan çok sakındırıldın. Bunların ikisi de hak yoldan çıkarır."

[800] İsnâdı hasendir. Tahrici İmam Ahmed'in akîdesinde (23/7) 2. maddede geçmişti.

[801] Tabakâtta "çoktur" diye geçmektedir.

168- Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Mümin tartışmaya girmez. Ben de kıyâmet günü tartışmaya giren kimseye şefaat etmeyeceğim. Tartışmayı bırakın. [Çünkü onun hayrı azdır.]"[802]

169- Hiçbir müslüman kimseye, birinde sünnetin bütün hasletlerinin toplanmış olduğunu bilmedikçe onun hakkında "Falanca sünnet ehlidir" demesi helâl olmaz. Sünnetin bütün hasletleri onda toplanmadıkça ona sünnet ehli denmez.

170- Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Yetmiş iki bidatin aslı dört bidattir. Yetmiş iki bidat bu dört bidatten dallanıp budaklanmıştır: Kaderiyye, Mürcie, Şîa ve Havâric."

171- Kim Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı [ve Ali'yi] Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamının önüne geçirir, diğerlerini de ancak hayırla anar ve onlar için duâ ederse şiîliğin başından ve sonundan kurtulmuş olur.

172- Kim "İman söz ve ameldir, artar ve eksilir" derse ircânın başından ve sonundan kurtulmuş olur.

173- Kim "İyi veya fâcir her imamın arkasında namaz kılmak, her halîfeyle cihâda çıkmak câizdir" derse, sultâna kılıç ile başkaldırmayı câiz görmezse, onların salâhı için duâ ederse Hâricîler'in görüşünün başından ve sonundan kurtulmuş olur.

174- Kim "Hayrıyla şerriyle takdirlerin tamamı Allah'tandır; O dilediğini saptırır, dilediğine hidâyet eder" derse Kaderiyye'nin görüşünün başından ve sonundan kurtulmuş olur. İşte bu kimse sünnet ehlidir.

175- Yine bir bid'at vardır ki Azîm olan Allah'a karşı küfürdür. Bu görüşü savunan kimse hiç şüphesiz Allah'a karşı kâfirdir. (Bu görüşteki kimseler) ric'ate inanırlar, "Alî b. Ebî Tâlib diridir; kıyâmet gününden önce o, Muhammed b. Alî, Ca'fer b. Muhammed ve Mûsâ b. Ca'fer geri gelecektir" derler. İmâmet hakkında konuşurlar. İmamların gaybı bildiklerini söylerler. Onlardan uzak dur. Çünkü onlar ve bu görüşe sâhip olan herkes Azîm olan Allah'a karşı kâfirdirler.

---

[802] Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (8/152/7659), İbn Hibbân "el-Mecrûhîn"de (2/225) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" (1/156) müellifi şöyle demiştir: "Taberânî rivâyet etmiştir. İsnâdında Kesîr b. Mervân vardır ki kendisi çok zayıftır."

176- Tu'me b. Amr[803] ve Süfyân b. Uyeyne şöyle demiştir: "Kim Osman ve Alî hakkında duraksarsa (ve Osman'ın Ali'ye üstün olduğunu söylemezse) şiîdir. Âdil sayılmaz. Onunla konuşulmaz. Onunla beraber oturulmaz. Kim de Ali'yi Osman'ın önüne geçirirse râfızîdir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının[804] yolunu reddetmiştir." Kim dördünü[805] onların tamamının önüne geçirirse, kalanlar için Allah'tan rahmet dilerse ve onların hataları hakkında konuşmazsa işte o bu konuda[806] hidâyet üzeredir." [istikâmet ve]

177- Sünnet, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği on kişinin hiç şüphesiz cennetlik olduklarına şehâdet etmendir. Rasulullah ve âlinden başka hiç kimseye tek başına salât etme.

178- Osman *(radıyallahu anh)*'ın mazlûm olarak öldürüldüğünü ve onu öldürenlerin zâlim olduğunu bilmelisin.

179- Kim bu kitapta bulunanları ikrâr eder, onlara iman eder, onları rehber edinirse, onların bir harfi hakkında bile şüphe etmez, onların bir harfini bile inkâr etmezse; işte o kâmil manada sünnet ve cemaat ehlidir. Sünnet[807] onda kâmil olarak bulunmaktadır. Kim de bu kitapta bulunanlardan bir harfini inkâr eder ya da [onlardan bir harf] hakkında şüpheye düşerse veya duraksarsa, işte o bidat ehlidir. Kim Kur'ân'ın bir harfini ya da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bir şeyi inkâr ederse ya da bunlar hakkında şüphe ederse Allah'ın huzûruna inkârcı olarak çıkar. Şu hâlde Allah'tan kork! Sakın! İmandan ayrılma!

180- Allah'a karşı masiyet işleyecek birine -ne hayır sâhiplerine ne de halktan herhangi birine- yardımcı olmaman da sünnettendir.[808] Allah'a isyan hususunda beşere itaat edilmez. Hiç kimseyi Allah'tan çok sevme ve bunların hepsinden Allah tebâreke ve teâlâ için nefret et!

---

[803] Asılda "Ömer" diye geçmektedir. Doğru ise "Tehzîbu'l Kemâl"de (13/383) geçtiği üzere benim yukarıda yazdığımdır.

[804] Asılda "...ashâbının üçünün..." diye geçmektedir.

[805] "Tabakât"ta "eserler" diye geçmektedir.

[806] Asılda "kitapta" diye geçmektedir.

[807] "Tabakât"ta "cemaat" diye geçmektedir.

[808] "Tabakât"ta şöyle geçmektedir: "Allah'a isyan hususunda, ne anne babaya ne de yaratılmışlardan herhangi birine, hiç kimseye itaat etmemen de sünnettendir."

181- Tevbenin, büyük ve küçük günahlardan [Allah tebâreke ve teâlâ'ya] tevbe etmenin kullar üzerine farz olduğuna iman etmek gerekir.

182- Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduklarına şehâdet ettiği kişilerin cennetlik olduğuna şehâdet etmezse bidat ve dalâlet ehlidir. Rasulullah'ın buyruğu hakkında şüphe içerisindedir.

183- Mâlik b. Enes şöyle demiştir: "Kim sünnetten ayrılmaz, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı[809] dilinden selâmette olur ve (bu hâl üzere) ölürse -amelinde eksiksik bulunsa bile- nebîler, sıddıklar, şehîdler ve sâlihlerle beraber olur."

184- Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: "İslâm Sünnet'tir, Sünnet de İslâm'dır."

185- Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Sünnet ehlinden bir adam gördüğüm zaman Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini görmüş gibi oluyorum. Bidat ehlinden bir adam gördüğüm zaman da münâfıklardan birini görmüş gibi oluyorum."

186- Yûnus b. Ubeyd şöyle demiştir: "Bugün sünnete davet eden kimseye hayret edilir. Bundan daha acâyip olan ise davete icâbet edip sünneti kabul eden kimsedir."

187- İbn Avn ölüm döşeğindeyken ölene kadar şöyle deyip durmuştu: "Sünnet'e sarılın Sünnet'e! Bidatlerden de uzak durun!"

188- Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir:[810] "Ashâbımdan bir adam öldü ve rüyâda görüldü. Şöyle diyormuş: Ebû Abdullah'a Sünnet'e sımsıkı sarılmasını söyleyin. Çünkü Allah *(Azze ve celle)*'nin beni kendisinden sorguya çektiği ilk şey Sünnet oldu."

189- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: "Kim mestûr olarak Sünnet üzere ölürse sıddıktır." Denilir ki: "Sünnet'e yapışmak kurtuluştur."[811]

190- Süfyân es-Sevrî şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehline kulak verir ise Allah'ın korumasının dışına çıkmış olur. Onlara - bidatlere- bırakılır."

---

[809] "Tabakât"ta "(Evlilik yoluyla akraba olduğu) akrabalarını" diye geçmektedir.

[810] Asılda "Halîl'in kölesi Ebû Abdullah dedi ki:" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "Tabâkat"tandır.

[811] Şerhu's Sünne kitabının el yazması burada sona ermektedir. Bundan sonra gelecek olanlar "Tabakât"tandır.

191- Dâvûd b. Ebî Hind şöyle demiştir: "Allah tebâreke ve teâlâ Mûsâ b. İmrân'a şöyle vahyetti: Bidat ehliyle beraber oturma. Zira onlarla beraber oturursan, bunun sonucunda onların söylediklerinden bir şey kalbine tesir ederse seni yüzüstü cehenneme atarım!"

192- Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturan kimseye hikmet verilmez."

193- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Sakın bidat ehliyle oturma. Çünkü ben senin üzerine lânetin inmesinden korkarım."

194- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehlini severse Allah onun amelini boşa çıkarır, İslâm'ın nûrunu onun kalbinden çıkarır."

195- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Kim bidat ehliyle otururbut arkasından körlüğü getirir."

196- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Yolda bir bidat ehli gördüğün zaman başka bir yoldan geç."

197- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Kim bir bidat ehlini tazim ederse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur. Kim bir bidatçinin yüzüne gülümserse Allah *(Azze ve celle)*'nin Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e indirdiğini hafife almış olur. Kim kızını bir bidatçiyle evlendirirse onun rahmini kesmiş olur. Kim bir bidatçinin cenâzesini takip ederse geri dönene kadar Allah'ın gazabı içerisinde kalmaya devam eder."

198- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Yahudi ve hristiyanla birlikte yemek yerim fakat bidatçiyle birlikte yemek yiyemem. Bidatçiyle aramda demirden bir kale olmasını isterim."

199- Yine Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: "Allah bir kulun bidatçiye buğz ettiğini bilirse -ameli az olsa bile- onu bağışlar. Sünnet ehlinin bidat ehline yardım etmesi ancak nifaktan kaynaklanır. Kim yüzünü bidat ehli birinden çevirirse Allah onun kalbini imanla doldurur. Kim bir bidat ehlini azarlarsa Allah onu en büyük dehşet gününde emin kılar. Kim bir bidat ehlini aşağılarsa Allah onu cennette yüz derece yükseltir."

Allah için sakın bir bidat ehlini sevme!

-RİSÂLENİN SONU-

ÖMER B. AHMED B. OSMÂN İBN ŞÂHÎN EL-BAĞDÂDÎ'NİN (V. 385) İTİKÂDI

BU İTİKÂDDA;

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ

ZİKREDİLMEKTEDİR

اعتقاد ابن شاهين رَحِمَهُ اللَّهُ

صورة من المخطوط

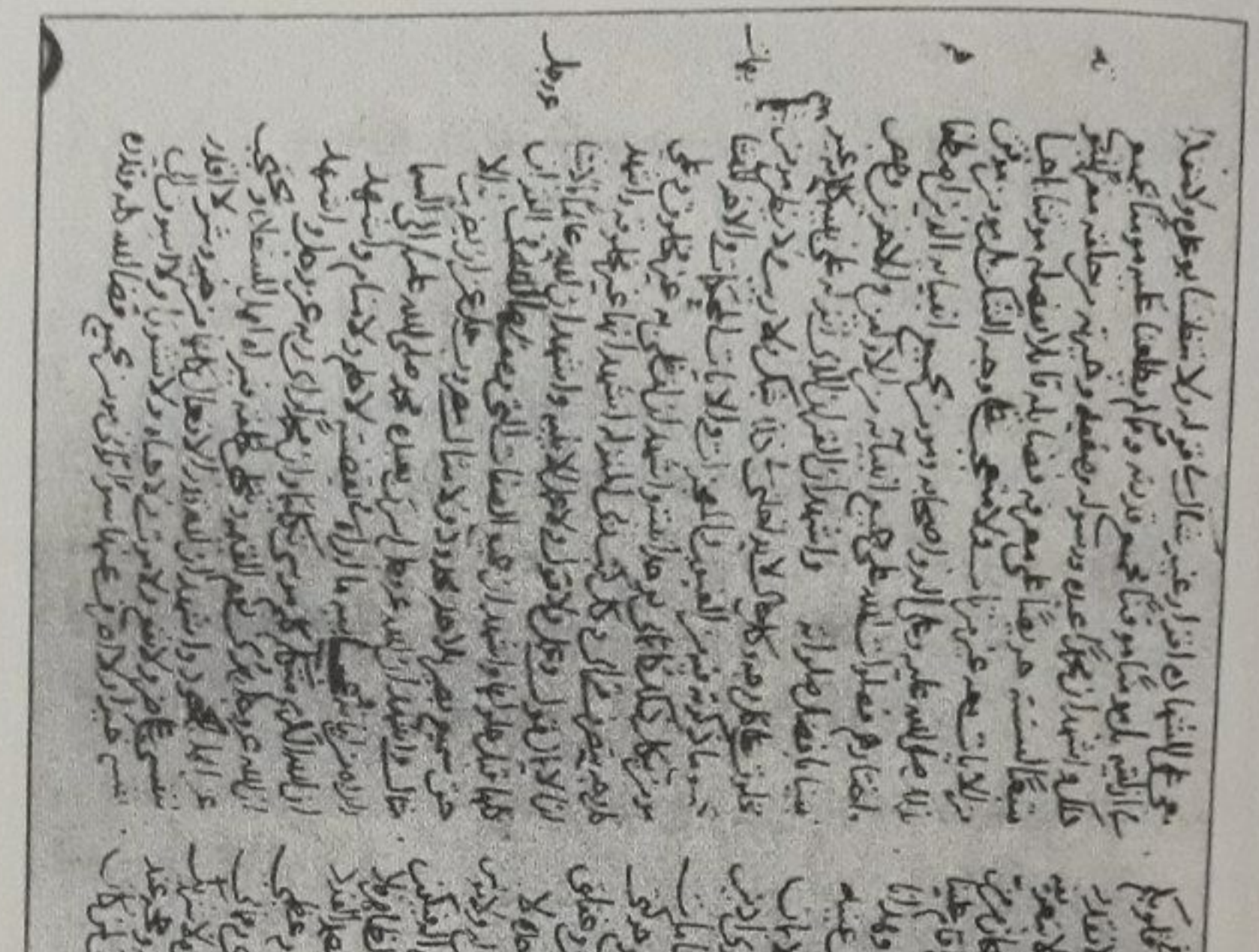

İsmi Ömer b. Ahmed b. Osmân el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebû Hafs'tır. İbn Şâhîn olarak meşhûr olmuştur. 297 yılında doğmuş, 385 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Alimlerin Onun Hakkındaki Övgüleri

İbn Ebi'l Fevâris "Sika ve me'mûndur, kimsenin yazmadığı kadar kitap yazmıştır" demiştir.

Hatîb "Sika ve emîn bir kimseydi, doğu yakasında ikâmet ederdi" demiştir.

Emîr Ebû Nasr şöyle demiştir: "Sika ve emîndir. Şâm'da, Irâk'ta, Fars'ta ve Basra'da hadis dinlemiştir. Konuları ve tercemeleri bir araya getirmiş, birçok kitap yazmıştır."

Zehebî de şöyle demiştir: "Şeyh, sadûk, hâfız, âlim. Irak'ın şeyhi. Büyük Tefsîr'in sâhibi."

Yine o şöyle demiştir: "O derin meselelerde uzman değildi fakat İslâm'ın râvîsiydi. Allah ona rahmet etsin."

Tercemenin Kaynakları:

Târîhu Bağdâd, 11/265; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 16/431

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi musannifin "Şerhu Mezâhibi Ehli's Sünneti ve Şerâi'i'd Dîni ve't Temessuki bi's Sünen" isimli kitabından çıkardım. O, kitabını, Allah Teâlâ huzurunda din edindiği itikâdını zikrederek noktalamıştır. Kitabın, Dımeşk'teki Zâhiriyye Kütüphânesi'nden (Hadis bölümü/164) alınmış olan el yazması aslına ulaştım. Bu nüsha açık ve okunaklı bir nüshadır. Üzerinde hâfızlardan bir topluluğa âit birçok semâât vardır.

ÖMER B. AHMED'İN İTİKÂDI MESELESİ

İbn Şâhîn olarak bilinen Ebû Hafs Ömer b. Ahmed b. Osmân -Allah ondan râzı olsun ve itikâd ettiği sünnet ile onu faydalandırsın- dedi ki:

1- Kalbimize imanı yerleştiren, İslâm ile anlayışlarımızı aydınlatan ve bize dînimizin şiarlarını gösteren Allah'a hamd olsun. O bizim de nefislerimizin de sâhibidir. Nefislerimize bizden daha çok sâhiptir. Bize en hayırlı dîn, en kerîm resûl ve en parlak zaman ile lütufta bulunmuş, bize lütfundan bizim güzelce istemekten bile âciz olduğumuz şeyleri bahşetmiştir.

Bizi ilimlerine akıllarımızın ulaşamayacağı bir dîne hidâyet etmiş, bize kendisinden başka bir dîni kabul etmeyeceğimiz bir dîni sevdirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa bu ondan kabul edilmez. O âhirette de zarara uğrayanlardan olur." (Âli İmrân, 85)

Yine O bizim için bir dinden râzı olmuş, bizi onun hakkında duyulan şek içerisinde perişan etmemiştir. O şöyle buyurmuştur: *"Sizin için din olarak İslâm'dan râzı oldum." (Mâide, 3)*

Bu dînin temellerini iman ve onun şeriatleri kılmıştır. İmanı, bizden başkasına kerih gösterdiği gibi bize de sevdirmiştir. O şöyle buyurmuştur:

"Size imanı sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi. Küfrü, fıskı ve isyânı da size kerih gösterdi." (Hucurât, 7)

Bize birçok lütufta bulunan Mennân bize bir şeyi gerekli kılmıştır ki ondan -inşâallah- kaçışımız yoktur. O bunu kurtuluşumuz kılmıştır. Zira biz O bize öğretmedikçe gideceğimiz yolun hangisi olduğunu bilemeyiz. O şöyle buyurmuştur: *"Onlara takvâ sözünü gerekli kıldı. Onlar da buna lâyık ve ehil kimselerdi." (Fetih, 26)*

Şükrünü edâ etmeye kalksak âciz kalacağımız, hakkını yerine getirmeye kalksak zayıf düşeceğimiz şeyleri bize bahşeden, yaptıklarımızın çirkinliğine adâletiyle karşılık verse bizi helâk edecek olan Allah bütün noksan sıfatlardan münezzehtir! Bize ikrâmda bulunan, bizi şereflendiren, gözümüzü açan, bizi hidâyete ileten ve bize yardım eden Allah'a hamd olsun.

Allah; risâlemi işiten, onu anlayan, din edinen ve ona önem veren kimseye rahmet etsin. Çünkü mesele onun içerisinde zikrettiklerimde bitmektedir. Kıyâmet günündeki sorgu onun içerisinde zikrettiklerime iman hakkında kılınmıştır. Bu konulardan ilk olarak kendisiyle başlayacağım şey -ki bu benim itikâdım, Allah'ın huzurunda din edindiğim ve yaratılmamdan önce benim için yazılan lütfu ile inşâallah huzuruna kendisiyle çıkacağım dînimdir, aynı zamanda babamın, dedemin ve bütün âilemin, Allah onlara rahmet etsin, kendisi üzere öldüğü şeydir- şudur:

2- Şehâdetim, akîdem, konuşmam, hareketim, kıyâmım, oturuşum, rükûm, secdem, uykum, uyanıklığım, yanılmam, gafletim, aklım, basiretim, yaşamım ve ölümüm şunun üzerinedir:

Allah kendisinden başka ilâh olmayandır. Tektir, ortağı yoktur. Çocu-ğu yoktur. Babası yoktur. Eşi yoktur. Vezîri yoktur. Yardımcısı yoktur. Yâ-reni yoktur. Meşveret ettiği biri yoktur. O'ndan önce bir ilâh yoktur ki O ikinci olsun. O'ndan sonra bir ilâh olmaz ki O ikincinin birincisi olsun. Aksine O her ilkten önce Evvel'dir. Her sondan sonra Âhir'dir. O Zâhir'dir. O'nun üzerinde bir şey yoktur. O Bâtın'dır. O'nun altında bir şey yoktur. O her şeyi bilir. Ehad'dir, Samed'dir, Ferd'dir. Buna şehâdet ediyor ve Allah'ın huzûrunda bunu din ediniyorum. Fıtratım, etim, kanım, iliğim, kemiğim, cildim, damarlarım, tüylerim, derim, tırnaklarım, dişlerim, hayâ-tım ve ölümüm de buna şehâdet etmektedir. Rabbim *(Azze ve celle)*'nin benim hakkımdaki bütün hücceti şundan ibârettir:

Ben, -O'na kavuşmaya bir hazırlık, O'nun hüccetine karşı bir yardım, O'nun sırâtının önünde bir nûr, sorgusu esnâsında bir hüccet, bu sözü in-kâr eden düşmanlarından bir teberrî belgesi ve bu şehâdet husûsunda be-nimle birlikte olanlarla bir kardeşlik belgesi olarak- tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun sözünden şüphe etme-yen kimsenin bulunacağı ikrâr ile, O'nun vaadi hakkında hiçbir şüphem olmaksızın, O'nun ezeliyyeti hakkında düşünmeksizin, bilakis O'nun bütün kudretine ve bizi muttalî kılmadıklarına yakîn üzere iman ederek, bunların hepsine iman ederek şehâdet ederim.

3- Yine Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna, O'nu yarattık-larının arasından seçip ayırdığına; O'nun nübüvvetini ikrâr ederek, sünne-tine ittibâ ederek, fazîletlerini bilmeye hırs besleyerek, fazîletini dile getire-rek, beraberinde getirdiği âyetlere yakîn üzere iman ederek, şüphe etmeksi-zin ve şüpheden dolayı şaşırmaksızın şehâdet ederim. Buna yakîn üzere iman ederim. Allah'ın salâtı O'nun, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

4- Yine ben O'nun süzdüğü ve ayırdığı bütün nebîlerine iman ederim. Allah'ın salavâtı gerek öncekilerden gerekse sonrakilerden bütün nebîleri-nin üzerine olsun. Nebîmizi de en fazîletli salâtıyla ayrıcalıklı kılsın.

5- Yine şehâdet ederim ki O'nun nebîsine indirdiği Kur'ân, her vecih-te ve her hâlde O'nun yaratılmamış kelâmıdır. Bu hususta kalbime hiçbir şek, şüphe ve zan girmez. Onun içerisinde zikrettiğim bütün gayblara, mu-

cizelere[812], muhkem âyetlere ve müteşâbih olan diğerlerine iman ederim. Bunların tamamına O'nun birliğine iman ettiğim gibi iman ederim.

6- Yine şehâdet ederim ki onu telaffuzum yaratılmış değildir.[813] Hangi şekilde okursam okuyayım (o yaratılmış değildir). Rabbimin indirilmiş tüm kitaplarının yaratılmamış olduğuna şehâdet ederim.

---

[812] Mucizeler, Allah'ın, nebîlerinden birinin elinde, onun nübüvvetini te'yîd etmek için gösterdiği olağanüstü ve insanların benzerini getirmekten âciz oldukları şeylerdir. (el-Mu'cemu'l Vasît, 2/585)

Kur'ân'da ve Sünnet'te mucizelerden "âyet" ve "âyetler" olarak söz edilmiştir. Allah Teâlâ'nın *"Şüphesiz bunda sizin için bir âyet vardır..." (Bakara, 248)* buyruğunda olduğu gibi... Ya da O'nun *"Bu Rabbinden bir burhandır" (Kasas, 32)* buyruğunda olduğu gibi "burhân" olarak söz edilmiştir.

Bunlar hakkında "mucize" kelimesini kullanmak fazîletli üç nesilden sonra gelenlerin yoludur. Evlâ olan Kur'ân'ın ve Sünnet'in lafzından ayrılmamaktır.

İbn Teymiyye "en-Nübüvvât" kitabının baş tarafında, kelâmcıları, bu lafzı kullanıp Şeriat'ın getirdiği lafzı kullanmamaları hususunda eleştirmiştir.

[813] Sünnet ve itikâd konularında İmam Ahmed (rh)'a intisâb eden bazı âlimlerin "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmış değildir" dedikleri meşhûr olmuştur! Bunun kendilerinden rivâyet edildiği kimseler arasında Muhammed b. Dâvûd el-Mesîsî, Ebû Abdullah İbn Mende, Ebû Nasr es-Siczî, Ebû İsmâîl el-Ensârî, Ebu'l Alâ el-Hemdânî ve Ebu'l Ferec el-Makdisî de vardır. Allah onlara rahmet etsin. Bu konuda "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (12/361) bakılabilir.

Allah en doğrusunu bilir ya bunun sebebi İmam Ahmed (rh)'ın ashâbından bazı kimselerin İmam Ahmed'den bu görüşü nakletmeleridir. Onlar bunu ya İmam Ahmed'in öyle söylediğini zannettiklerinden dolayı ya da kendilerine ona nisbeti sahih olmayan bir haber geldiğinden dolayı nakletmişlerdir. Ya da onlar onun "Kur'ân'ı teleffuzumuz yaratılmıştır" demekten tevâtür derecesine ulaşmış nehyinden ve bunu söyleyen kimseyi cehmîlikle itham etmesinden onun bunun zıddını söylediğini, yani "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmış değildir" dediğini anlamışlardır. Böylece bu hususta hataya düşmüşlerdir.

İmam Ahmed (rh)'tan sahih ve mütevâtir olarak rivâyet edilen şey, onun bu lafızların ikisini de kullanmaktan sakındırdığıdır. Kur'ân'ın lafzının yaratılmış olduğunu söylemekten sakındırırken, bunu bu sözle Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu kasteden Cehmiyye'ye karşı yapmıştır. Kur'ân'ın lafzının yaratılmış olmadığını söylemekten sakındırırken ise bunu kulların fiillerinin yaratılmış olduğunu inkâr eden Kaderiyye'ye karşı yapmıştır.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (2162) geçtiği üzere Ahmed b. el-Hasen şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'ı bir adam kendisine lafız meselesi hakkında sorarken işittim. Adam ona 'Ey Ebû Abdullah, Kerh'te senin "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir" dediğini söylüyorlar' dedi. Bunun üzerine (Ebû Abdullah) kızgın kızgın durdu. Sonra şöyle dedi: 'Hakkımda ne çok yalan söyleniyor! Ben bu konuda bir şey söylemedim, söylemem de. Bu söz bana ulaştığı zaman "Bu kötü bir sözdür" dedim. Ben bununla sınanıyorum. Vallâhu'l Müsteân.' Sonra öfkeli bir hâlde evine girdi." Bunun sebebi belki de İmam Ahmed'in ashâbından Ebû Tâlib el-Mekkî'nin İmam Ahmed'in bunu söylediğini zannederek bunu ondan nakletmiş olmasıdır.

7- İmanın söz ve amel olduğuna, niyet olmadan sözün de amelin de olmayacağına şehâdet ediyorum.

8- Allah'ın her şeyi onlara hulûl etmeksizin/girmeksizin bildiğine şehâdet ediyorum.

9- Allah *(Azze ve celle)*'nin Kur'ân'da bildirdiği bütün sıfatların hak olduğuna, O'nun çizilmiş bir had/sınır[814] ve getirilen bir misâl olmaksızın Semî'/İşiten ve Basîr/Gören olduğuna şehâdet ediyorum. O hakkında misâl getirilmesinden münezzehtir.

10- Allah *(Azze ve celle)*'nin kulu Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i göğe yürüttüğüne, uyanık hâlde iken O'na âyetlerinden ve acîbelerinden gösterdiklerini gösterdiğine, bunun bir rüya olmadığına şehâdet ediyorum.

11- Kerîm olan Allah'ın mütekellim/konuşan olduğuna ve Mûsâ ile gerçekten konuştuğuna şehâdet ediyorum.

O bu görüşü ondan nakletmiş, yazmış ve çeşitli beldelere göndermiştir. Bu, bu görüşün ondan yayılmasının en büyük sebeplerinden biri olmuştur.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (2154) rivâyet edildiği üzere (İmam Ahmed'in oğlu) Sâlih şöyle demiştir: "Babama, Ebû Talib'in kendisinin 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir' dediğini rivâyet ettiği ulaştı. Bunu babama haber verdim. 'Sana kim söyledi?' dedi. 'Falanca' dedim. 'Git, onu getir' dedi. Ona gittim (ve getirdim). Sonra geldi. Fûrân da geldi. Babam ona 'Ben sana "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" dedim mi?' dedi. Öfkelendi ve gürlemeye başladı. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Ben sana *"Kul huvallâhu ehad"*ı okudum, sen de "Bu yaratılmış değildir" dedin.' Babam buna şöyle karşılık verdi: 'Neden benden sana "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" dediğimi naklettin? Duyduğuma göre bunu kitabına da koymuşsun ve bazı kimselere yazmışsın. Eğer bu kitabında varsa onu iyice sil. Daha önce yazdığın kimselere benim bunu söylemediğimi yaz!' (Babam) yine öfkelendi ve onun üzerine yürüdü: 'Sana söylemediğim şeyi benden naklediyorsun, ha?' Bunun üzerine Fûrân ondan özür dilemeye başladı. Korkmuş bir hâlde onun yanından ayrıldı. Ebû Tâlib sonra geri geldi ve onu kitabından sildiğini ve önceden kendilerine yazdığı kimselere de Ebû Abdullah'tan yaptığı nakil hususunda yanıldığını bildirdiğini söyledi."

Derim ki: Belki kendisine İmam Ahmed'in bunu söylediği ulaşan kimselere onun bundan nehyettiği ulaşmamıştır. Musannif akîdesinin sonunda belirttiği üzere itikâdını İmam Ahmed (rh)'a nisbet etmektedir. Herhâlde onun bundan sakındırdığı kendisine ulaşmamış-tır. O -Allah onu affetsin- risâlesini "Sünneti bilen kimselerin itikâd ettiği fakat bana ulaşmamış olan her mezheb benim mezhebimdir" diyerek bitirmekle iyi yapmıştır.

Hallâl'ın "es-Sünne" kitabının son bâbına, "Bunun zıddını söyleyenin reddi ve Ebû Abdullah (rh)'ın onlara karşı hüccet olarak söyledikleri" bâbına bakılabilir.

[814] Yani mahlûkâtın bildiği bir had/sınır... Haddin nefyi ve isbâtı meselesinden el-Kahtânî'nin kasîdesinin (60) 340. beytinde söz edilecektir.

12- Muhammed'in Rabbi *(Azze ve celle)*'yi gördüğüne de şehâdet ediyorum.[815]

13- Allah *(Azze ve celle)*'nin kıyâmet gününde görüleceğine, O'nun mahlûkâtına tecellî edeceğine, saadet ehlinin O'nu göreceğine, O'nun inkâr edenlerden ise perdeleneceğine şehâdet ediyorum.

14- Allah'ın hayrıyla şerriyle bütün fiilleri takdîr ettiğine şehâdet ediyorum. Ben kendim için bir zarara, faydaya, ölüme, hayata ve dirilmeye mâlik değilim. Nefsime bir hayrı sevk edemem. Ondan bir kötülüğü de savamam. Zira ben Allah'ın kazâsının ve kaderinin tamamına, acısına ve tatlısına iman ediyorum. Hepsi Allah tarafından mahlûkât üzerindeki bir kazâdır. O hayrı ve şerri takdîr etmiştir.

15- Allah *(Azze ve celle)*'nin her şeyi yarattığına ve ona bir kader tayin ettiğine şehâdet ediyorum. Cenneti yaratmış ve onu nimetlerinin yurdu kılmıştır. Cehennemi yaratmış ve onu cezâlandırmasının yurdu kılmıştır. İkisi de yaratılmış durumdadır.

16- Yine Allah iki eliyle çamurdan Âdem'i yaratmıştır. Onun evlâdını da değersiz bir suyun özünden yaratmıştır. Onlardan, -henüz ataların bellerinde zerreler iken- kendisinin onların rabbi olduğuna dâir söz almıştır. İlmiyle dilediğini saptırmış, yine ilmiyle dilediğini saîd kılmıştır.

Şu hâlde cennet ehlinin sayısı da bellidir, cehennem ehlinin sayısı da bellidir. Onlara bir şey eklenmez ve onlardan bir şey eksiltilmez.

Sonra Allah onları dirilme ve nuşûr gününe kadar öldürür.

17- Onları yaratanın, onları öldürenin ve ölümden sonra onları diriltecek olanın Allah olduğuna şehâdet ediyorum.

18- Münker ve Nekîr'in hak olduğuna, bunların O'nun meleklerinden iki kul olduklarına, O'nun kullarına kabirlerindeyken geldiklerine ve onları sorguya çektiklerine şehâdet ediyorum.

19- Kıyâmet gününde yeniden dirilmenin ve kabirlerden çıkarılmanın hak olduğuna, amellerinin onlara şehâdet edeceğine, fiillerinin onların ya-

---

[815] Nebî (sas)'in Rabbini gözüyle veya kalbiyle görüp görmediği meselesinden Ma'mer b. Ahmed (rh)'ın akîdesinin (54) 31. maddesinde söz edilecektir.

nında bulunacağına ve uyluklarının kendileri aleyhine konuşturulacağına şehâdet ediyorum.

20- Hesâbın ve huzurda durmanın hak olduğuna şehâdet ediyorum.

21- Mîzân'ın hak olduğuna ve onun Allah'ın ölçülerinden bir ölçü olduğuna şehâdet ediyorum.

22- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzının hak olduğuna şehâdet ediyorum.

23- Sırât'ın hak olduğuna şehâdet ediyorum.

24- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatinin hak olduğuna, Allah'ın nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i muhayyer bıraktığına, O'nun da şefaati seçtiğine şehâdet ediyorum.

25- Allah'ın tevhid ehlinden bir topluluğu günahları sebebiyle cehenneme sokacağına, sonra onları şefaatçilerin şefaatiyle (oradan) çıkarıp cennete sokacağına şehâdet ediyorum.

26- Rabbimizin bize kıyâmette vaad ettiği her şeyin şüphesiz hak olduğuna şehâdet ediyorum.

27- Allah'ın had ve nitelik söz konusu olmaksızın dünyâ semâsına inip "İsteyen yok mu, ona vereyim?" buyurduğuna şehâdet ediyorum.

28- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en fazîletlisinin Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî olduğuna şehâdet ediyorum. Allah onlardan râzı olsun. Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamının hayırlı ve iyi kimseler olduğuna şehâdet ediyorum. Ben Allah'ın huzurunda onların hepsini sevmeyi din ediniyorum. Onlara sövenlerden, onlara lanet edenlerden, onları sapıklıkla itham edenlerden, hâinlikle suçlayanlardan ya da tekfir edenlerden teberrî ediyorum.

29- Evlerin en hayırlısı Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in evi, O'nun ehl-i beyti, eşleri ve çocuklarıdır. *Allah'ın salâtı hepsinin üzerine olsun.*

30- Yine ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak gelen her hadisi Allah'ın huzurunda din edinirim, ona karşı çıkmam ve ondan geri durmam.

31- Cuma Allah'ın farz kıldığı bir farîzadır.

32- Cemaatle kılınan namaz tek başına kılınandan daha fazîletlidir.

33- Allah'ın evini haccetmek, yoluna güç yetirebilen kimse için farzdır.

34- Bütün kıble ehlinin cenâze namazı kılınır.

35- Kıble ehlinden kimseyi günahından dolayı tekfir etmem. Onun hakkında kesin bir şehâdette bulunmam. Kur'ân'ın ve Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisi hakkında şehâdette bulunduğu kimse hâriç...

36- Mezhebim, süresi mukîm için bir gün ve bir gece, yolcu içinse üç gün ve üç gece olmak üzere mestler üzerine meshedilebileceğidir.

37- Talak üçtür. Kişi üçünü ister bir arada versin ister ayrı ayrı versin, hanımı başka bir kocayla evlenmediği sürece kendisine haram olmuştur.

38- Mut'a (nikâhı) haramdır.

39- Sarhoşluk veren şeyin azı da çoğu da haramdır.

40- Ben her türlü bidatten; kaderîlikten, ircâdan, râfızîlikten, nâsıbîlikten ve i'tizâlden berîyim.

41- Dînim hususunda itikâdım ve yolumdaki imamım Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel *(rahimehullah)*'tır. Sünneti bilen kimselerin itikâd ettiği fakat bana ulaşmamış olan her mezheb benim mezhebimdir.

İŞTE BU BENDEN NASİHAT İSTEYEN,

MEZHEBİ MEZHEBİM OLAN HERKESİ KARDEŞ BİLEN

İTİKÂTIMDAN HERHANGİ BİR ŞEY HUSUSUNDA BANA MUHÂLEFET EDENLERDEN UZAK OLAN HERKESE YAZDIĞIM RİSÂLEMDİR

ALLAH'IN BENİ BİLMEYE VE İMAN ETMEYE DAVET ETTİĞİ ŞEYLERDEN BİR ŞEY BANA GİZLİ KALDIYSA VE ONU RİSÂLEME YAZMADIYSAM BEN ONA İMAN EDİYORUM VE ONA ZÂHİBİM ONUN ÜZERİNE YAŞAR VE İNŞÂ-ALLAH ONUN ÜZERİNE ÖLÜRÜM.

EBÛ MUHAMMED ABDULLAH B. EBÎ ZEYD ABDURRAHMÂN'IN (V. 386) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'İN ASILLARINA VE SELEFİN İTİKÂDINA DÂİR İKİ RİSÂLE BULUNMAKTADIR

اعتقاد ابن أبي زيد القيرواني

صورة المخطوط

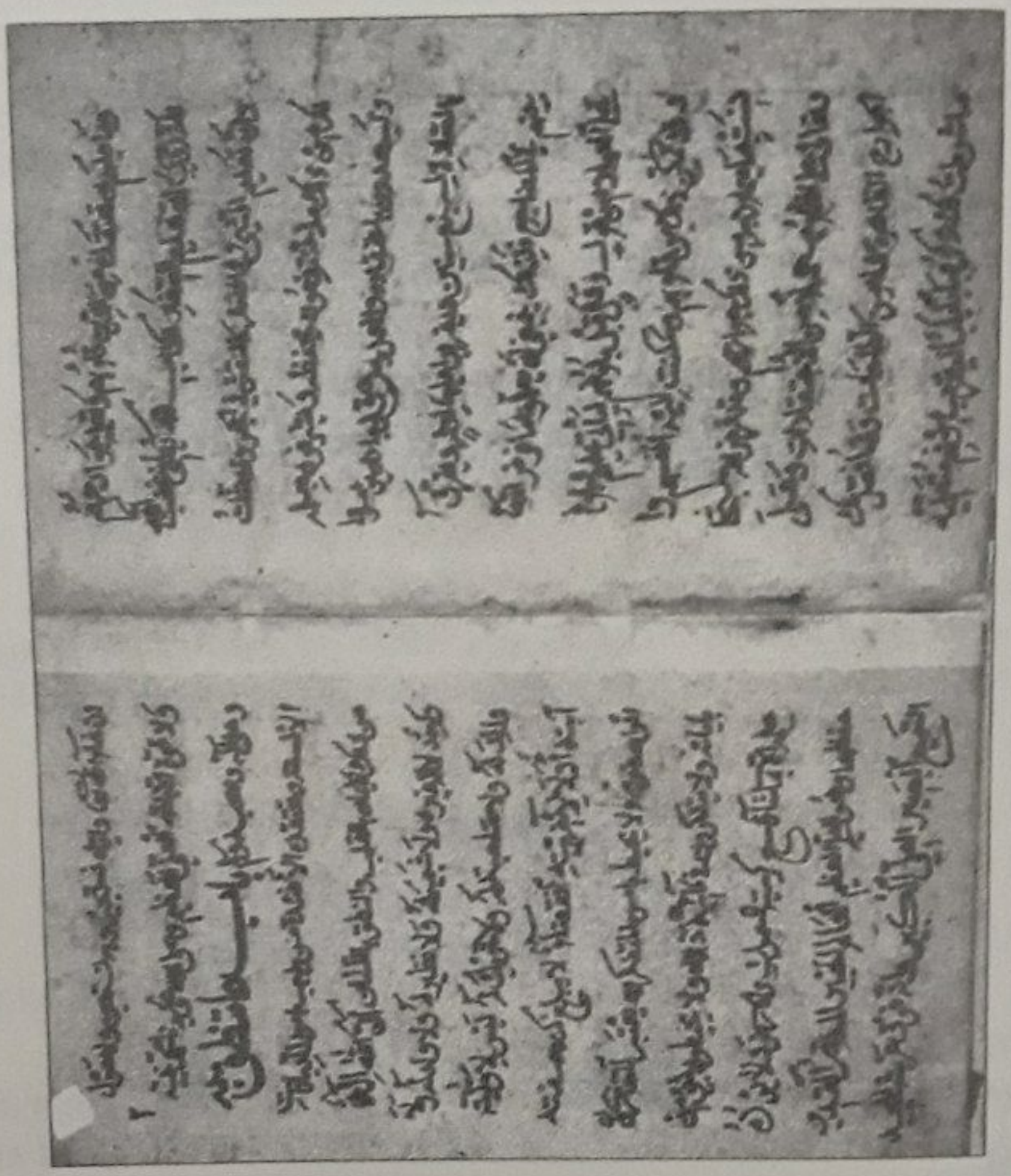

İsmi Abdullah b. Ebî Zeyd Abdurrahmân en-Nefzî el-Kayrevânî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî olarak meşhûr olmuştur. 310 yılında doğmuş, 386 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Hakkındaki Övgüler

Iyâz "Tertîbu'l Medârik"te (4/493) şöyle demiştir: "Ebû Muhammed *(rahimehullah)*, zamanında Mâlikîler'in imamı ve önderiydi. Mâlik'in görüşlerini derleyen ve açıklayan kimse idi. İlmi geniş, hıfzı ve rivâyeti çok idi. Kitapları da buna şâhitlik etmektedir. Hevâ ehline reddiye verme hususunda uzmandı."

Şîrâzî "Küçük Mâlik olarak bilinirdi" demiştir.

Zehebî de şöyle demiştir: "O *(rahimehullah)* usûlde selefin yolunu takip ediyordu. Kelâm nedir bilmezdi ve tevilde bulunmazdı."

Tercemenin Kaynakları:

Tertîbu'l Medârik, 4/492-497; ed-Dîbâcu'l Müzehheb, 1/427-430

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 17/10-13

* * *

1. AKÎDE

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN AKÎDESİNİN ÖZETİ

Akîdenin Özeti: Bu akîde Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî'nin "er-Risâle" kitabının baş tarafından çıkardım. O bu kitaba bir müslümanın itikâd etmesinin ve Allah'ın huzurunda din edinmesinin vâcip olduğu hususları zikrederek, bunları çocuklarına -bunlar üzere büyümeleri için- daha küçükken öğretmesi gerektiğini söz konusu ederek başlamıştır. Bu akîdeyi çıkarırken el yazması bir nüshaya itimad ettim. Sonra bu nüshayı "Dâru'l Âsıme"nin 1414 yılındaki neşriyle karşılaştırdım. Oradan aldıklarımı iki köşeli parantez arasına yerleştirdim.

İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî *(rahimehullah)* dedi ki:

Hamd Allah'a mahsustur. O ki insana ilk başta nimet vermiştir. Ona rahimlerde hikmeti ile sûret vermiştir. Onu rıfkıyla ve onun için müyesser kıldığı rızkıyla buluşturmuştur. Ona bilmediklerini öğretmiştir. Allah'ın onun üzerindeki fazlı büyüktür. Yarattığı eserleriyle onun dikkatini çekmiştir. Yarattıkları arasından seçtiği resûllerin diliyle -*Allah'ın salâtı nebîmizin ve*

onların hepsinin üzerine olsun- ona mesajını iletmiştir. Fazlıyla muvaffak kıldığını hidâyet etmiş, adâletiyle yardımsız bıraktığını saptırmıştır[816]. Müminleri en kolaya iletmiş, onların göğüslerini zikre açmıştır. Bu sebeple onlar dilleriyle söyleyerek, kalpleriyle inanarak, O'nun resûllerinin ve kitaplarının getirdikleriyle amel ederek Allah'a iman etmişlerdir. O'nun öğrettiğini öğrenmişlerdir. Kendileri için çizdiği sınırda durmuşlardır. O'nun kendileri için helâl kıldıklarıyla kendilerine haram kıldıklarından müstağnî olmuşlardır. Bundan sonra;

Allah bize ve sana, emânetlerine riâyet etme ve bize emânet ettiği şerîatleri muhâfaza etme hususunda yardım etsin.

1- Benden sana, din ile ilgili meselelerden dillerin söylemesi, kalplerin itikâd etmesi ve azaların amel etmesi vâcip olan hususları; bu vâciplerden hemen sonra gelen müekked, nâfile ve reğâib sünnetleri, bunlarla ilgili bazı edepleri, İmam Mâlik b. Enes *(rahimehullah)*'ın mezhebi ve metodu üzere fıkıh usûlüne ve fıkıh ilimlerine dâir bazı genel hususları, ilimde derinleşenlerin bunlardan anlaşılmayan hususların anlaşılmasını kolaylaştıracak tefsîriyle ve derin anlayış sâhiplerinin beyânıyla birlikte yazmamı istedin. Bunu, bunları çocuklara tıpkı onlara Kur'ân'ın harflerini öğrettiğin gibi öğretmek istediğin için yaptın. Ki sen bunu Allah'ın dîninin ve şerîatlerinin kendileri için bereketi umulan ve âkıbeti övülen fehminin onların kalplerine akması için istiyorsun. Ben de hem kendim için hem de senin için Allah'ın dînini öğreten ve ona davet eden kimsenin sevâbını ümit ettiğim için buna cevap verdim.

2- Bil ki nasihat ehlini en çok ilgilendiren ve rağbet edenlerin ecrini en çok arzulaması gereken şey; hayrı müminlerin çocuklarının kalplerine -orada kök salması için- ulaştırmak, onların dikkatini dînin alâmetlerine ve şerîatin sınırlarına -onlara riâyet etsinler diye- çekmek, din hususunda kalplerinin itikâd etmesi ve azalarının yapması gereken şeyleri onlara bildirmektir. Zira küçüklere Allah'ın kitâbını öğretmenin Allah'ın gazabını söndürdüğü, bir şeyi küçüklükte öğretmenin taştaki nakış gibi olduğu rivâyet edilmiştir.

3- Ben sana bu hususlardan; hıfzıyla faydalanacakları, bilmekle şeref bulacakları, kendisine itikâd ederek ve kendisiyle amel ederek bahtiyâr

---

[816] Asılda "zelil kılmıştır" diye geçmektedir.

olacakları şeylerin örneklerini verdim. Yedi yaşına geldikleri zaman onlara namazın emredileceği, eğer kılmazlarsa on yaşında dövülecekleri ve yataklarının ayrılacağı (hadiste) gelmiştir. Kezâ, Allah'ın kullara farz kıldığı sözlerin ve amellerin, bülûğa ermelerinden önce onlara öğretilmesi gerekir ki bülûğa erdikleri zaman bu hususlar onların kalplerinde yer etmiş olsun, nefisleri bunlara alışmış olsun, azaları bunlardan yaptıklarıyla ünsiyet kurmuş olsun.

4- Allah *(Azze ve celle)* kalbe itikâdlardan bazı amelleri, kezâ zâhirî azalara da taatlerden bazı amelleri farz kılmıştır. Şimdi ben sana yukarıda zikrettiğim hususları konu konu açıklayacağım ki bu hususlar onları öğrenenlerin anlayışına -inşâAllâhu teâlâ- daha da yaklaşsın. Biz hayrı ancak O'ndan *(Subhanehu ve Teâlâ)* isteriz. Ancak O'ndan yardım dileriz. Güç ve kuvvet ancak Alî ve Azîm olan Allah iledir. Allah'ın salâtı ve selâmı nebîmiz Muhamed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

DİN İLE İLGİLİ HUSUSLARDAN DİLLERİN NEYİ SÖYLEMESİNİN VE KALPLERİN NEYE İTİKÂD ETMESİNİN VÂCİP OLDUĞU BÂBI

5- Bu baptan olmak üzere şu hususlara kalple inanmak ve onları dille telaffuz etmek gerekir: Allah tek ilahtır. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun dengi, benzeri, çocuğu, annesi ve babası, eşi yoktur. Yine O'nun bir ortağı yoktur.

6- O'nun önceliğinin başlangıcı yoktur, sonralığının da bitişi yoktur. O'nun sıfatlarının künhüne hiç kimse eremez. O'nun işlerini hiç kimse düşünmekle kavrayamaz. Düşünenler, O'nun ayetlerinden ibret alırlar ama O'nun zatının mahiyeti hakkında düşünmezler.

"O'nun ilminden, O'nun dilediği hariç hiçbir şeyi kavrayamazlar. O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kuşatmıştır. Onları koruyup gözetmek O'na ağır gelmez. O çok yücedir, çok büyüktür." (Bakara, 255)

7- Her şeyi bilendir, her şeyden haberdar olandır, bütün işleri çekip çevirendir, her şeye kâdir olandır, her şeyi işitendir, her şeyi görendir, çok yücedir, çok büyüktür.

8- Zatıyla şerefli Arş'ın üzerindedir. İlmi ile ise her yerdedir.

9- İnsanı yaratmıştır. Nefsinin ona neler fısıldadığını bilir. Ona şah damarından daha yakındır.

"O'nun ilminin hâricinde bir yaprak düşmez. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır. (En'âm, 59)

10- Arş'a istivâ etmiş, mülkü kuşatmıştır.

11- En güzel isimler/el-Esmâu'l Husnâ ve en yüce sıfatlar O'nundur. Ezelden beri bütün sıfatlarıyla ve isimleriyle vardı. O, sıfatlarının yaratılmış olmasından ve isimlerinin sonradan meydana getirilmiş olmasından yücedir.

12- Yarattıklarından bir mahlûk değil zâtının bir sıfatı olan kelâmıyla Mûsâ ile konuşmuştur.

13- Dağa tecellî etmiş, bunun üzerine dağ O'nun celâlinden paramparça olmuştur.

14- Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Yaratılmış değildir ki son bulsun, bir yaratılmışın sıfatı değildir ki yok olsun.

15- Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere iman etmek gerekir. Rabbimiz Allah bunların hepsini takdîr etmiştir. İşlerin takdîri O'nun elindedir. Bütün işlerin kaynağı O'nun kazâsıdır.

16- Her şeyi olmadan önce bilmiştir. Her şey onun kaderine göre cereyân etmiştir. Kulların söyledikleri her sözü ve yaptıkları her ameli mutlaka takdîr buyurmuştur ve önceden bilmiştir.

"Yaratan bilmez mi? O Latîf'tir, Habîr'dir." (Mülk, 14)

17- Dilediğini saptırır ve adâletiyle inâyetinden mahrum bırakır, dilediğini hidâyete iletir ve lütfuyla onu muvaffak kılar. Herkese, şakî mi yoksa saîd mi olacağı hususunda kendisi için O'nun ilminde ve kaderinde ne geçti ise o, O'nun tarafından kolaylaştırılmıştır. Allah mülkünde dilemediğinin olmasından ya da bir kimsenin kendisinden müstağnî olmasından ya da kendisinden başka bir şeyi yaratanın olmasından yücedir. O kulların da rabbidir, onların amellerinin de rabbidir. Onların hareketlerini ve ecellerini takdîr edendir. Onlara hüccet ikâme etmek için onlara resûller gönderendir.

18- Sonra O risâleti ve nezâreti/uyarıcılığı nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile sonlandırmış; O'nu bir müjdeci, bir uyarıcı, Allah'ın izni ile Allah'a bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak resûllerin sonuncusu

kılmıştır. O'na hakîm kitabını indirmiş, O'nunla dosdoğru dînini açıklamış ve doğru yola iletmiştir.

19- Kıyâmet saati hiç şüphesiz gelecektir. Allah ölenleri diriltecektir. Allah'ın kendilerini ilk olarak yarattığı gibi döneceklerdir.

20- Allah subhânehû mümin kulları için haseneleri katlamış, tevbe ile onların büyük günahlarını affetmiş, büyük günahlardan kaçındıkları takdirde de küçük günahlarını bağışlamıştır. Büyük günahlardan tevbe etmeyeni de meşîetine bırakmıştır. *"Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisâ, 48)* Ateşiyle cezâlandırdığını imanı sebebiyle oradan çıkarır ve imanı sebebiyle onu cennetine koyar. *"Kim zerre ağırlığınca hayır işlerse onu görür" (Zelzele, 7)*

21- Oradan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatiyle, O'nun şefaat ettiği ümmeti içerisindeki büyük günah işleyen kimseleri çıkarır.

22- Allah subhânehû cenneti yaratmış ve onu dostları için bir sonsuzluk diyârı olarak hazırlamıştır. Onlara orada kerîm vechîne baktırarak ikrâmda bulunmuştur. Nebîsi ve halîfesi Âdem'i ezelî ilmi gereği kendisinden arzına indirdiği (cennet) de budur.

23- Cehennemi yaratmış; onu kendisine küfredenlere, âyetleri, kitapları ve resûlleri hakkında doğru yoldan sapanlar için bir sonsuzluk yurdu olarak hazırlamıştır. Onları kendisini görmekten perdelemiştir.

24- Allah tebâreke ve teâlâ ve melekler kıyâmet günü saf saf; ümmetlerin arzı, hesaba çekilmeleri, cezalandırılmaları ve mükâfâtlandırılmaları için gelir.

25- Kulların amellerinin tartılması için mîzânlar kurulur. *"Kimin mîzânı ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (A'râf, 8)*

26- Amelleriyle birlikte sahifeleri kendilerine verilir. Kimin kitabı sağından verilirse o kolay bir şekilde hesaba çekilecektir. Kitabı arkasından verilenlere gelince işte onlar çılgın ateşe gireceklerdir.

27- Sırât haktır. Kullar onu amellerine göre geçer. Bazı kimseler onun üzerinden birbirlerinden farklı süratlerde geçerek cehennem ateşinden kurtulurlar. Bazı kimseleri de orada amelleri helâk etmiştir.

28- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzına da iman etmek gerekir. Ümmeti ona varacaktır. Ondan içen bir daha susamayacaktır. (O'nun bıraktıklarını) değiştirenler ondan uzaklaştırılacaktır.

29- İman dil ile söz, kalp ile ihlâs (inanç) ve azalarla ameldir. Amellerin çokluğu ile artar, amellerin azlığıyla azalır. Yani imanın artması ve azalması amellere bağlıdır. İman ancak amel ile kemâle erer.[817]

Niyet olmadan söz ve amel olmaz. Sünnet'e muvâfakat olmadan da söz, amel ve niyet olmaz.

30- Kıble ehlinden biri günahından dolayı tekfir edilmez.

31- Şehîdler diridirler, Rableri katında rızıklandırılırlar.

32- Saadet ehlinin ruhları diriltilecekleri güne kadar bâkîdir ve nimet içerisindedir. Şekâvet ehlinin ruhlarına ise din gününe dek azap edilir.

33- Müminler kabirlerinde imtihan edilirler ve sorguya çekilirler. *"Allah iman edenleri dünyâ hayâtında da âhirette de sâbit bir söz ile sâbit kılar." (İbrâhîm, 27)*

34- Kullar üzerinde onların amellerini yazan koruyucular (hafaza melekleri) vardır. Bunların arasından Rablerinin ilminden kaçan hiçbir şey yoktur.

35- Ölüm Meleği Rabbinin izniyle ruhları kabzeder.

36- Nesillerin en hayırlısı Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i görüp O'na iman edenlerdir. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler...

37- Sahâbe'nin en fazîletlisi hidâyete iletilmiş râşid halîfeler; yani Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osmân, sonra Alî'dir. *Allah onlardan râzı olsun.*

---

[817] Buradaki kemâlden maksat, imanın ancak kendisiyle sahih olduğu vâcip imandır. Nitekim sünnet imamları bunun üzerinde icmâ etmiştir. Birçok imam onların icmâsını nakletmiştir. Nitekim bu derlemedeki akîdelerin birçoğunda bunu gördün. Kulun imanını amel olmadan da sahih sayan Mürcie'nin hilâfına!

Musannifin ikinci akîdesinde "Amelsiz söz olmaz, niyetsiz de söz ve amel olmaz" sözü gelecektir. Niyet olmadan amelin sahih olmadığı ve kabul edilmediği gibi amel olmadan da söz kabul edilmez ve sahih olmaz. Bunlar birbirinden ayrılması mümkün olmayan iki şeydir. Dikkat et! Şeytanların kendileriyle oynadığı Mürcie'den olma!

38- Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından herhangi biri ancak en güzel şekilde anılmalıdır.

39- Aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşulmamalıdır. Onlar kendileri hakkında en güzel tevilin aranmasına en lâyık, kendileri hakkında en güzel zannın beslenmesine en ehil kimselerdir.

40- Yöneticilerinden olsun âlimlerinden olsun, müslümanların imamlarına itaat etmek gerekir.

41- Selef-i Sâlihîn'e ittibâ etmek, onların izlerinden gitmek ve onlar için istiğfâr etmek gerekir.

42- Dîn hususunda tartışmamak ve cidâle girmemek, bidatçilerin ortaya attığı her şeyi terk etmek gerekir. Allah'ın salâtı nebîsi Muhammed'in, O'nun âlinin, eşlerinin ve zürriyetinin üzerine olsun

* * *

2. AKÎDE

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ

Akîdenin Özeti: Bu akîde Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir. Bu akîde kendisinden öncekinden, birçok hadisi, Sünnet ve itikâd konularında seleften rivâyet edilen birçok eseri barındırıyor olması yönüyle temeyyüz etmektedir. Yine bu akîdede bidat ve hevâ ehline nasıl muâmele edileceğine dâir önemli eserler ve kaviller bulunmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî'nin "el-Câmi'u fi's Süneni ve'l Âdâbi ve'l Meğâzî ve't Târîhi ve Ğayrî Zâlik" ismiyle meşhûr olan kitabının baş tarafından çıkardım. Bu akîdeyi İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta nakletmiş ve onun İbn Ebî Zeyd'in Sünnet konusunda kaleme aldığı müstakil bir kitapta bulunduğunu söylemiştir. Bu akîdeyi zaptederken iki baskıya itimâd ettim:

1- "Dâru'l Ğarb"ın mîlâdî 1990 yılındaki ikinci baskısı. Muhakkik iki el yazması nüshaya itimâd ettiğini söylemiştir.

2- "El-Mektebetu'l Atîka"nın hicrî 1403 yılındaki ikinci baskısı. Bunların ikisi de iki el yazması nüshaya dayanmaktadır. İkisini karşılaştırdığım zaman aralarında büyük farkların olduğunu gördüm.

3- İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye" kitabında zikrettikleri... O İbn Ebî Zeyd'den bahsederek şöyle demiştir: "Yine o Sünnet konusunda kaleme aldığı müstakil kitabında Allah'ın yücelerde oluşunu, Rab Teâlâ'nın Arş'a zâtıyla istivâ etmesini tam bir şekilde açıklamış, şöyle demiştir..." Sonra bu akîdeyi ilk beş madde hâriç olmak üzere tamamıyla zikretmiştir. İbnu'l Kayyım bunun sonunda da şöyle demiştir: "Allah ondan razı olsun. Sünnet konusunda ne kadar katı, onunla amel etme konusunda ne kadar titizmiş!"

"İctimâu'l Cuyûş" kitabının el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâid"in neşriyle (s. 214-224) karşılaştırdım. Bu akîdenin metnini kendisine bakarak zaptettiğim aslı "Dâru'l Ğarb"ın neşri kıldım. "El-Mektebetu'l Atîka"nın neşrindeki ziyâdeleri iki köşeli parantez arasındaki iki parantez içerisinde gösterdim. "İctimâu'l Cuyûş" kitabındaki ziyâdeleri de iki köşeli parantez arasında gösterdim.

* * *

Bismillâhirrahmânirrahîm. Sallallâhu alâ Seyyidina Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve selleme teslîmâ.

HİLÂFI BİDAT OLAN SÜNNETLERİN ZİKRİ,

İKTİDÂNIN, İTTİBÂNIN, SAHÂBE'NİN BAZI FAZÎLETLERİNİN VE

BİDAT EHLİNDEN UZAK DURMAK GEREKTİĞİNİN ZİKRİ BÂBI

1- Hamd Allah'a mahsustur. O ki mahlûkâtı nimetiyle kuşatmıştır. Muhammed'i rahmetinin eseri olarak resûllerin arkasından bir müjdeci, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle O'na bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak göndermiştir. Sonra Allah *(Azze ve celle)* hidâyet bulmasını istediği kimseleri O'nun bi'seti ile hidâyet etmiştir. Onlar daha önce bir ateş çukurunun kenarında idiler de Allah onları O'nunla kurtardı. Sonra O kullar arasında Allah'ın kendi üzerindeki hakkını yerine getirdi. Tâ ki Allah *(Azze ve celle)* O'nun rûhunu övülmüş ve yokluğu hissedilir şekilde kabz edinceye kadar... Allah'ın salâtları ve bereketleri O'nun üzerine olsun. Bundan önce Allah dînini O'nunla kemâle erdirmiş, O da Rabbinin mesajını tebliğ etmiş, her müşkülü izah etmiş, her problemi çözmüş, ümmeti için açık bir nûr olarak Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabını, sağlam bir kale olarak sünnetini, kopmaz bir ip olarak ashâbını bırakmıştır.

Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Aranızda iki şey bı-raktım ki onlara tutunduğunuz sürece asla dalâlete düşmezsiniz: Allah'ın kitabı ve nebîsinin sünneti."[818]

Yine O *-salât ve selâm üzerine olsun-* şöyle buyurmuştur: "Siz benim sün-netime ve benden sonraki râşid halîfelerin sünnetine bakın. Bunlara azı dişlerinizle ısırırcasına sarılın. Sonradan ortaya çıkan işlerden de sakının. Zira her yenilik bidattir. Her bidat de dalâlettir."[819]

2- Yine O *-[salât ve] selâm üzerine olsun-* fitnelerden, hevâlardan, bidat-lerden ve âlimin ayağının kaymasından sakındırmıştır. Yine O "Mutlaka sizden öncekilerin yolundan gideceksiniz"[820] buyurmuştur.

3- O *-[salât ve] selâm üzerine olsun-* hâricîlerin özelliklerinden söz etmiş ve onların bidatleri sebebiyle dinden sıyrılıp çıktıklarını söylemiştir.[821]

4- Havâric, Kaderiyye, Mürcie ve Râfıza hakkında eserler birbiri ar-dınca gelmiştir. İşte Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerinden sakındırdığı yetmiş iki fırkadan oluşan sınıflar bunlardan ayrılmıştır. O ümmetinin bu kadar fırkaya ayrılacağını söylemiştir. Şunlar, imamların dîn ile ilgili meselelerden icmâ ettikleri hususlardan ve hilâfı bidat ve dalâlet olan sünnetlerdendir:

5- En güzel isimler ve en yüce sıfatlar Allah tebâreke ve teâlâ'nındır. O bütün sıfatlarıyla beraber ezelden beri vardı. O; bir ilme, kudrete, irade-ye, meşiete sahip olmakla mevsuftur. Bütün isimleriyle ve sıfatlarıyla ezel-

---

[818] Mâlik "el-Muvatta"da (1594) rivâyet etmiştir. İbn Abdilberr "et-Temhîd"de (24/331) şöyle demiştir: "Bu da aynı şekilde ilim ehlinin nezdinde mahfûz ve ma'rûftur. Bu onların nezdinde Nebî *(sav)*'den öyle meşhûrdur ki bu şöhret neredeyse isnâda hâcet bırakmaz. Yine bu konuda âhâd haberlerden Ebû Hureyre'nin ve Amr b. Avf'ın hadisleri rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun."

[819] Ahmed (17142) ve "hasen-sahîh" diyerek Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir. Bunun tahrî-cini "er-Reddu ale'l Mübtedi'a" (6) kitabına yazdığım tahkikte yaptım.

[820] Ahmed (21897) ve Tirmizî (2180) Ebû Vâkıd el-Leysî *(ra)*'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-sahîh bir hadistir" demiştir.

Buhârî (3456) ve Müslim (2669) de Ebû Saîd el-Hudrî *(ra)*'tan rivâyet etmiştir. Lafzı "Mutlaka sizden öncekilerin yoluna uyacaksınız" şeklindedir.

[821] Nebî (sav)'in hâricîlerin özelliklerinden söz ettiği Ebû Saîd el-Hudrî *(ra)* hadîsine işâret etmektedir. O şöyle buyurmuştur: "Okun avı delip geçtiği gibi dinden çıkarlar..." Bunu Buhârî (6933) ve Müslim (1064) rivâyet etmiştir.

den beri vardı. En güzel isimler ve en yüce sıfatlar O'nundur. Olan her şeyi daha olmadan ilmiyle kuşatmıştır. Mahlûkatı iradesi ile yaratmıştır.

"Bir şeyi irade ettiği zaman yaptığı şey ona "ol" demekten ibarettir. O da hemen oluverir." (Yâsîn, 82)

6- Yine O'nun kelamı, O'nun sıfatlarından bir sıfattır. Yaratılmış değildir ki son bulsun. Bir yaratılmışın sıfatı değildir ki tükensin.

7- Yine Allah *(Azze ve celle)* Mûsâ ile bizzat konuşmuş, kelamını ona işittirmiştir. Bu kelam, başkasında kâim olan bir kelam değildir.

8- O işitir ve görür. Daraltır ve genişletir. O'nun iki eli de açıktır. *"Yeryüzü kıyamet günü tamamıyla O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ eliyle dürülmüştür." (Zümer, 67)* Bu ayette olsun, Allah Teâlâ'nın *"Seni iki elimle yarattığıma secde etmekten ne alıkoydu?" (Sad, 75)* buyruğunda olsun O'nun iki elinden maksat nimeti değildir.

9- Yine O -daha önce hiç gelmemiş olduğu halde- kıyamet gününde gelecektir. Melekler de o gün saf saf olmuşlardır. Ümmetleri huzurunda toplamak, onları hesaba çekmek, sonra onları cezalandırmak ya da mükafatlandırmak için gelir. Dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Kendisine itaat edenlerden razı olur, çok tevbe edenleri sever. Kendisini inkâr edenlerden razı olmaz ve onlara öfkelenir. Hiçbir şey O'nun öfkesinin karşısında duramaz.

10- O arzında değil, göklerinin yukarısında Arş'ının üzerindedir. İlmi ile ise her yerdedir.

11- Yine O'nun bir Kürsî'si vardır. Nitekim O, subhânehû *"O'nun Kürsî'si gökleri ve yeri kuşatmıştır"* buyurmuştur. Aynı şekilde hadislerde de Allah *(Subhanehu ve Teâla)*'nın kıyamet gününde (insanlar arasında) hüküm vermek için Kürsî'sini koyacağı varid olmuştur.[822]

Mücâhid dedi ki: "Onlar (yani Sahabe) göklerin ve yerin Kürsî'ye göre durumunun geniş bir araziye atılmış bir halkanın durumu gibi olduğunu söylerlerdi."[823]

---

[822] "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"da (261) yazdığım ta'lîkteki tahrîcime bakınız.

[823] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (438) rivâyet etmiştir.

12- Allah subhânehû'yu, O'nun dostları ahirette gözleriyle görecekler-dir. O'nu görmek için itişip kakışmayacaklardır da. Nitekim Allah *(Azze ve celle)* kitabında Nebisinin diliyle *"O gün bazı yüzler vardır ki parıl parıl parlar, Rabbine bakar." (Kıyâme, 22-23)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de Allah subhânehû'nun *"Güzel işler yapanlara en güzeli, bir de fazlası vardır." (Yunus, 26)* buyruğunu tefsir ederken "Bu (fazlalık) O'nun kerim yüzüne bakmak-tır" buyurmuştur.[824]

13- Yine O *(Subhanehu ve Teâlâ)* kıyamet gününde kullarıyla arada bir [vasıta veya] tercüman olmaksızın konuşacaktır.

14- Cennet ve cehennem şu anda yaratılmış bulunan [iki yurttur]. Cennet takva sahibi [müminler] için, cehennem ise [inkârcı] kâfirler için hazırlanmıştır. İkisi de son bulmaz.

15- Aynı şekilde hayrıyla ve şerriyle kadere de iman etmek gereklidir. Her şeyi Rabbimiz takdir etmiş, ilmi ile kayıt altına almıştır.

16- İşlerin kaderi O'nun elindedir. Olacak işler O'nun kazasıyla olur. Allah kendisine itaat eden kimseye lütufta bulunmuş, onu muvaffak kıl-mıştır. Ona imanı sevdirmiş, [imanı onun kalbinde süslü göstermiş] ve ona imanı müyesser kılmıştır. Onun göğsünü imana açmış, [kalbini imanla nur-landırmış] ve onu doğru yola iletmiştir. *"Allah kimi hidâyet etmişse hidâyet üzere olan odur." (Kehf, 17)* Yine O *(Subhanehu ve Teâlâ)*, kendisine karşı geleni ve kendisini inkâr edeni yardımsız bırakmış, ona isyanı ve küfrü müyesser kıl-mış, onu rahmetinden mahrum bırakmış ve saptırmıştır. *"O kimi de saptırır-sa, onun için bir dost ve yol gösteren asla bulamazsın." (Kehf, 17)* Bunların hep-si, hiç kimsenin kendisinden kaçışının olmadığı, O'nun ezeldeki ilmine dayanmaktadır.

17- İman dil ile ikrar, kalp ile itikat ve azalarla ameldir. Taatlerle ar-tar, masiyetlerle azalır. İmanın azalması kemalinin azalması anlamında-dır. Yoksa bu imanı boşa çıkaran bir azalma değildir. Amelsiz sözün bir de-ğeri yoktur. Niyetsiz sözün ve amelin de bir değeri yoktur. Sünnete uyul-madığı takdirde sözün de, amelin de, niyetin de bir değeri yoktur.

---

[824] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (424) rivâyet etmiştir. Bu konuda Sahâbe'den ve Tâbiîn'den gelen eserler de vardır. Bunlara ez-Zühlî (rh)'ın akidesinin 34. maddesinde işâret edilmişti.

18- Kıble ehlinden hiç kimse, işlediği günah büyük olsa bile günahı sebebiyle tekfir edilmez. İmanı, ancak Allah Teâlâ'ya şirk koşmak boşa çıkarır. Nitekim Allah subhânehû şöyle buyurmuştur:

"...Eğer şirk koşarsan kesinlikle amellerin boşa gider..." (Zümer, 65),

"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz, bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar." (Nisa, 48)

19- Kulların üzerinde, onların yaptıklarını yazan Hafaza Melekleri vardır. Nitekim Rabbimiz tebâreke ve teâlâ azîz kitabında buyurmaktadır:

"Şüphesiz üzerinizde koruyucular, değerli yazıcılar vardır" (İnfitâr, 10-11)

"Kişinin ağzından hiçbir söz çıkmaz ki, (onu söylediği zaman) yanında hazır bekleyen bir gözetleyici bulunmasın." (Kâf, 18)

Bunlardan hiçbiri O'nun ilminden kaçmaz.

20- Ölüm Meleği bütün ruhları Allah Teâlâ'nın izniyle ve O'nun istediği zamanda kabz eder. Nitekim Allah subhânehû *"De ki: Sizin canınızı, sizin için görevlendirilen Ölüm Meleği alacaktır." (Secde, 11)* buyurmuştur.

21- İnsanlar ecelleriyle ölürler. Saadet ehlinin ruhları kıyamet gününe kadar nimetler içinde bâkîdir. Şekavet ehlinin ruhları ise kıyamet gününe kadar azap görür halde Siccîn'dedir. Şehidler Rablerinin katında diridirler ve rızıklandırılırlar.

22- Kabir azabı haktır.

23- Müminler kabirlerinde imtihana tabi tutulur, sıkıştırılır ve sorguya çekilirler. Allah sabit kılmak istediği kimsenin sözünü sabit kılar.

24- Sûr'a üfürülecek, Allah'ın diledikleri dışında göklerde ve yerde bulunan herkes ölecektir. Sonra Sûr'a bir kez daha üfürülecektir. Bir de bakmışsın insanlar ayakta bekliyorlar! Allah onları ilk olarak nasıl yaratmışsa o şekilde; yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz bir şekilde geri geleceklerdir.

25- İtaat eden ya da isyan eden bedenler, kıyamet gününde yaptıklarının karşılığını almak için diriltilecek olan bedenlerdir. Dünyadaki deriler, diller, eller ve ayaklar, kıyamet gününde onların aleyhinde şahitlik edecek olan deriler, diller, eller ve ayaklardır.

26- Teraziler, kullarının amellerinin tartılması için kurulacaktır. Terazileri ağır basan kimseler kurtuluşa erecek, terazileri hafif gelen kimseler ise zarara uğrayacaktır.

27- (Amellerinin yazılı olduğu) sayfaları insanlara verilecektir. Kitapları sağından verilen kimseler kolay bir hesapla karşılaşacaklardır. Kitabı solundan verilen kimseler ise çılgın bir ateşe girecek olanların ta kendileridir.

28- Sırat herkesin varacağı bir köprüdür. Kullar amellerine göre onun üstünden geçerler. Bazı kimseler onun üzerinden birbirlerinden farklı süratlerde geçerek cehennem ateşinden kurtulurlar. Bazı kimseleri de amelleri helak etmiştir, cehennemin içine düşerler.[825]

29- Yine cehennemden kalbinde iman adına bir şey bulunan kimse cehennemden çıkacaktır.

30- Müminlerden büyük günah işleyenlere şefaat edileceği haktır. Ümmetinden bir topluluk küle döndükten sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatiyle cehennemden çıkacaklardır. Sonra hayat nehrine atılacaklar, sonra selin taşıdıkları içindeki tanenin bittiği gibi biteceklerdir.

31- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzına da iman etmek gerekir. Ümmeti onun etrafına gelecektir. Ondan bir defa içen kimse bir daha asla susuzluk çekmeyecektir. [Onun çevresinden] (Rasulullah'ın dinini) değiştiren kimseler uzaklaştırılacaktır.

32- Yine bu konudaki rivayetlerin sahih olarak geldiği üzere Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in geceleyin göklere yürütülmesine dair gelen haberlere ve O'nun [*sallallahu aleyhi ve sellem*] Rabbinin en büyük ayetlerinden bazılarını gördüğüne iman etmek gerekir.

33- Aynı şekilde (hadislerde) sabit olan; Deccâl'in çıkacağına,

34- İsa b. Meryem *(aleyhisselam)*'ın [adaletli bir yönetici olarak] ineceğine ve onu [Deccâl'i] öldüreceğine,

35- Kıyametten önceki alametlere; güneşin batıdan doğacağına, Dâbbe'nin çıkacağına ve bunların dışında sahih rivayetlerde varid olan hususlara iman etmek gerekir.

---

[825] Asılda "Bazılarını da amelleri orada helâka sürüklemiştir..." diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "İctimâu'l Cuyûş"tandır.

36- Biz, bize Allah Teâlâ tarafından O'nun kitabında gelenleri, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivayet edilenleri ve O'nun hadislerini tasdik ederiz. Bunların muhkemiyle amel etmeyi vacip görürüz. Bize karışık gelen kısımlarını ve müteşabihini de ikrar ederiz. Kur'an'ın bize kapalı kalan manalarını Allah Teâlâ'ya havale ederiz. Kitabındaki müteşabihlerin tevilini Allah bilir. *"İlimde derinleşenler ise "Ona iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" derler." (Ali İmran, 7)* Bazı kimseler ilimde derinleşenlerin Kur'an'ın müşkilini bileceğini söylemişlerdir. Fakat birinci görüş Medîne ehlinin görüşüdür ve Kitap da birinci görüşe delâlet etmektedir.[826]

37- Nesillerin en faziletlisi, Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere[827] Sahâbe'nin neslidir. *Allah onlardan razı olsun*. Sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenler en faziletli nesillerdir.

38- Bu ümmetin Nebisinden sonra en faziletlisi Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman sonra Ali'dir. "Sonra Osman ve Ali'dir" de denmiştir. Biz ise onların birinin diğerinden üstün olduğunu söylemiyor, bu konuda ağzımızı açmıyoruz. Bu görüş Mâlik'ten rivayet edilmiştir. O, "Kendilerine uyduğum kimseler içinde (Osman ve Ali'nin) birini diğerine üstün tutan hiç kimseyi görmedim" demiş, bu konuda söz söylememeyi uygun bulmuştur.[828]

Birinci görüş ise yine ondan, Süfyan'dan ve diğer bazı kimselerden rivayet edilmiştir. Bu da Hadis Ehli'nin görüşüdür.[829]

---

[826] "El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımın "Allah Teâlâ'nın 'Onun tevilini ancak Allah bilir' buyruğunda durma meselesi hakkında" bölümüne (s. 293) bakınız.

[827] Buhârî (2652) ve Müslim (2532) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[828] el-Mudevvenetu'l Kubrâ, 6/451

[829] İbn Teymiyye "el-Vâsıtiyye"de şöyle demiştir: "Onlar gerek müminlerin emîri Alî b. Ebî Tâlib (ra)'dan gerekse başkalarından tevâtürle nakledilen şeyi, yani bu ümmetin nebisinden sonra en hayırlısının Ebû Bekir, sonra Ömer olduğunu kabul ederler. Eserlerin delâlet ettiği üzere üçüncü olarak Osmân'ı, dördüncü olarak da Alî'yi zikrederler. Allah onlardan râzı olsun. Sahâbe'nin -Allah onlardan râzı olsun- bey'at konusunda Osmân'ı öne geçirme hususunda icmâ etmelerine rağmen Ehli Sünnet'ten bazıları Ebû Bekr'i ve Ömer'i öne geçirme hususunda ittifak ettikten sonra Osmân'dan ve Alî'den hangisinin daha fazîletli olduğu hususunda ihtilaf etmiştir. Bazıları Osmân'ı öne geçirmiş, öne geçirdikten sonra susmuş ya da dördüncü olarak Alî'yi zikretmiştir. Bazıları Alî'yi öne geçirmiştir. Bazıları ise bu konuda ağzını açmamıştır. Fakat Ehli Sünnet arasında Osmân'ı öne geçirme görüşü karar kılmıştır. Bu mesele -yani Osman ve Alî meselesi- Ehli Sünnet'in cumhûrunun nezdinde

39- Sonra (cennetle müjdelenen) on sahabîden diğerleri, sonra Muhacirler'den Bedr'e katılanlar; sonra hicretlerinin, İslam'a girme konusundaki önceliklerinin ve faziletlerinin durumuna göre Ensar'dan ve tüm Sahabe'den Bedr'e katılanlar ümmetin en faziletlileridir.

40- Bir an olsun Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında bulunan ya da bir kere olsun O'nu gören her bir kimse, bundan dolayı Tâbiîn'den daha üstündür.

41- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabının adlarını hayırla anmak hariç (kötülükle) zikretmekten uzak durmak gerekir. Onlar iyiliklerinin yayılmasına, kendileri hakkında en güzel tevilin aranmasına ve kendileri hakkında en güzel şekilde zan beslememize en fazla layık olan kimselerdir. Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashabım konusunda beni üzmeyin. Nefsim elinde olana yemin ederim ki içinizden biri Uhud kadar altını infak etse, onların infak ettikleri bir müdde, hatta onun yarısına yetişmez."[830]

Yine O *-[salât ve] selâm üzerine olsun-* şöyle buyurmuştur: "Ashabım anıldığı zaman dilinizi tutun."[831]

İlim ehli de "Onlar ancak en güzel şekilde anılırlar" demiştir.

42- Yine müslümanların yöneticilerinin sözlerini dinleyip onlara itaat etmek gerekir.

43- Kim müslümanların işlerinin yönetimini -onların rızasıyla ya da kuvvet kullanarak- eline alır ve hâkim duruma gelirse, salih olsa da günahkâr olsa da, zulmetse de adaletli davransa da ona isyana kalkışma. Biz onunla beraber düşmana karşı savaşırız. Onunla beraber Beytullah'ı hacceder iz. Zekât mallarını talep ettikleri zaman, zekât mallarının onlara verilmesi (farzın yerine getirilmiş olması açısından) yeterlidir. Onların arkasında Cuma ve bayram namazlarını kılarız. Âlimlerden birçok kimse böyle söylemiştir.

---

karşıt görüşte olanın dalâletle itham edileceği asıllardan değildir. Karşıt görüşte olanın dalâletle itham edileceği mesele hilâfet meselesidir.

[830] Buhârî (3674) ve Müslim (2540) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir. Lafzı şöyledir: "Ashâbıma sövmeyin. Biriniz Uhud kadar altını infâk edecek olsa onlardan birinin bir müddûne, hatta yarımına bile ulaşmaz."

[831] Tahrîci el-Berbehârî (rh)'ın akîdesinin 31. ve 135. maddelerinde geçmişti.

Mâlik, "Onlardan bidat ehli olanın arkasında namaz kılınmaz, ancak ondan [(kendin için)] korkarsan bu başka, o zaman namaz kılarsın" demiştir. Namazın iade edilmesinin gerekip gerekmediği konusunda ise ihtilaf edilmiştir.[832]

44- Müslümanlardan olsun zimmet ehlinden olsun senin canına kasteden ve malını almaya çalışan hâricîlerle ve hırsızlarla savaşmanda bir beis yoktur.

45- Aynı şekilde sünnetlere teslim olmak gerekir. Sünnetlere şahsi görüşlerle karşı çıkılmaz, onlara karşı kıyaslar öne sürülmez.

46- Selef-i Sâlih hangi sünnetleri tevil etmişse biz de onları tevil ederiz. Onlar ne ile amel etmişse biz de onunla amel ederiz. Onlar neyi terk etmişse biz de onu terk ederiz. Onların görüş beyan etmedikleri konularda ağzımızı açmamamız, açıklama yaptıkları konularda onlara uymamız, çıkardıkları hükümler ve olaylar hakkındaki görüşleri konusunda onların izinden gitmemiz, kendisi ya da tevili hakkında ayrılığa düştükleri meseleler konusunda onların cemaatinden ayrılmamamız bize yeter.

47- Buraya kadar zikrettiğimiz görüşlerin tamamı, beyan ettiğimiz üzere Ehli Sünnet'in, fıkıh ve hadis alanında imam olan kimselerin görüşüdür. Aynı şekilde bu görüşlerin tamamı Mâlik'in görüşüdür. Bir kısmı onun sözlerinden alınmıştır. Bir kısmı ise onun mezhebinde bilinmektedir.

48- Mâlik şöyle demiştir: Ömer b. Abdulaziz dedi ki: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'ndan sonra gelen yöneticiler bazı sünnetler ortaya koymuşlardır. Bunlarla amel etmek; Allah'ın kitabını doğrulamak, O'na itaati kemale erdirmek, Allah Teâlâ'nın dinini kuvvetlendirmek demektir. Hiç kimse bu sünnetleri değiştiremez ve bu sünnetlere muhalif olan şeylere iltifat edemez. Kim bu sünnetlerle doğru yolu bulmuşsa, gerçekten doğru yolu bulmuş demektir. Kim bu sünnetlerle yardım isterse yardıma mazhar olur. Kim de bu sünnetleri terk eder ve müminlerin yolundan başka bir yola girerse Allah onu girdiği yolda bırakır ve onu cehenneme sokar. Orası ne kötü varış yeridir!"[833] Yine Mâlik şöyle demiştir: "Ömer *(radıyallahu anh)*'ın bu konudaki kararlılığı benim çok hoşuma gitmiştir."

---

[832] ez-Zehîra, 13/234.

[833] Abdullah "es-Sünne"de (743) rivâyet etmiştir.

EBÛ ABDULLAH UBEYDULLAH B. MUHAMMED İBN BATTA EL-UKBERÎ'NİN (V.387) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI ZİKREDİLMEKTEDİR

اعتقاد ابن بطّة العُكبري رَحِمَهُ اللَّهُ

صورة المخطوط من الإبانة الصغرى

İsmi Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân'dır. Künyesi Ebû Abdullah el-Ukberî'dir. Ukberî, Bağdat'ın 5 fersah kuzeyinde Dicle üzerinde bulunan küçük bir belde olan Ukberâ'ya nisbettir. İbn Batta olarak meşhur olmuştur. Fethalı bâ ve şeddeli tâ ile İbn Batta dedelerinden birine nisbettir. 304 yılında doğmuş, 387 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler:

Atîkî "Duâsına icâbet edilen sâlih bir şeyh idi" demiştir.

İbn Kesîr "Hanbelîler'in âlimlerinden biriydi" demiştir.

Zehebî "İbn Batta, örnek imam, fakîh, âbid, muhaddis ve Irak'ın şeyhi..." demiştir. Yine o "İbn Batta büyük imamlardandı; zühd, fıkıh, sünnet ve ittibâ sâhibiydi" demiştir. Sem'ânî "Hanbelîler'in fakihlerindendi, faydalı eserler kaleme almıştır" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: "El-İbânetu's Suğra" kitabına yazdığım tahkîkin "Dâru'l Hicâz" tarafından basılan 3. baskının mukaddimesine bakın.

Akîdenin Özeti: İbn Batta *(rahimehullah)* bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd konularındaki akîdesinin özetini zikretmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Batta'nın meşhûr "el-İbânetu's Suğrâ" kitabından çıkardım. Musannif bu kitabı dört bölüme ayırmıştır:

1- İçerisinde cemaatten ayrılmamanın ve bidat ehlinden uzaklaşmanın emredildiği eserleri serdettiği bir bölüm

2- İçerisinde ümmetin âlimlerinin icmâ ettiği hususlardan Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in itikâdını zikrettiği bir bölüm

3- İçerisinde birçok vâcibi, sünneti, ahlâkı ve edebi zikrettiği bir bölüm.

4- İçerisinde insanların zamanında ihdâs ettiği birçok bidati zikrettiği bir bölüm. Allah bana bu kitabı tahkîk ve tahriç etmeyi nasîb etme lütfunda bulundu. Ben burada bu kitabın ikinci bölümünü tam olarak zikrettim ki bu bölüm Sünnet ve itikâd konularıyla ilgilidir. Sonra buna, üçüncü ve dördüncü bölümden bu konularla ilgili hususları ekledim. Burada metni aktarmakla, hadislerin ve eserlerin tahrîcini yapmakla yetindim. Meseleler hakkındaki ta'lîklerimi ise buraya almadım.

Bismillâhirrahmânirrahîm Rabbim kolaylaştır ve yardım et, hamd Sana'dır. Şeyh, imam, Ebû Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta el-Ukberî *(rahimehullah)* dedi ki:

Nimetlerini bize bol bol veren, üzerimizdeki lütuflarına lütuf ekleyen, bu nimetlerin en değerlisini ve en üstününü bizi kendisini bilmeye ve rubûbiyyetini ikrâr etmeye hidâyet etmesi kılan, bizi hak dînin ve doğru milletin tâbileri yapan Allah'a hamd olsun.

Hamd O'nadır. Bize olan lütuflarından dolayı, bizi İslâm'a hidâyet etmesinden, bize onu öğretmesinden, bizi Sünnet'e yönlendirmesinden ve bize onu ilhâm etmesinden, bize bilmediklerimizi öğretmesinden dolayı O'na hamd u senâda bulunuruz. Allah'ın üzerimizdeki lütfu büyüktür.

Allah, kendisinden râzı olunan nebîsine ve seçilmiş resûlüne salât etsin. O'nu hüccetini ikâme etmesi, birliğini isbât etmesi, hikmet ve güzel öğütle kendisine davet etmesi için göndermiştir.

Zâhir şer'î buyruklar, tertemiz sünnetler ve fazîletli ahlâklar üzere Allah'a hamd olsun. Allah O'na bol bol selâm etsin. Allah'tan bizi doğru söze ve sâlih amele muvaffak kılmasını talep ediyoruz. O'ndan, bu işe girişmekteki amacımızı vechini aramak, rızasını ve sevgisini öncelemek kılmasını istiyoruz ki gayretimiz O'nun katında meşkûr olsun, mükâfâtımız O'nun nezdinde bol olsun.

Şeyh dedi ki: Şimdi biz Sünnet'in açıklamasını ve sıfatını, onun ne olduğunu, kulun neye tutunduğu ve neyi Allah'ın huzurunda din edindiği zaman onunla isimleneceğini ve onun ehlinin zümresine dâhil olmayı hak edeceğini, neye ya da neyin bir kısmına muhâlefet ettiği zaman ayıpladığımız, kötü şekilde andığımız ve kendilerinden sakındırdığımız bidat ve zeyğ ehlinin zümresine dâhil olacağını zikredeceğiz ki müslümanlar ve bütün ümmet Allah nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği andan günümüze kadar bu açıklamalarımız üzerinde icmâ etmiştir.

Bu hususlardan ilk zikredeceğimiz şey:

1- Allah *(Azze ve celle)*'nin kullarına farz kıldığı, kendisiyle Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği, kendisi hakkında kitabını indirdiği şeydir ki bu Allah *(Azze ve celle)*'ye imandır. Bunun manası, resûllerin O'nun katından getirdikleri ve kitapların kendisi hakkında indiği şeyler içerisinden O'nun söylediklerini ve emrettiklerini, farz kıldıklarını ve yasakladıklarını tasdîk etmektir. O *(Azze ve celle)* resûlleri bununla göndermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur, öyleyse yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 25)

2- Bunu tasdîk; dil ile söylemek, kalp ile tasdîk etmek ve azalarla amel etmektir.

3- Amelin ve güzel sözün çokluğu onu (imanı) arttırır. İsyân ise onu azaltır. Onun bir evveli ve başlangıcı vardır. Sonra da yükselir ve artar, bunun nihâyeti yoktur. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Onlar ki insanlar kendilerine 'İnsanlar sizin için toplandı, onlardan korkun!' dediklerinde bu onların imanlarını arttırdı ve 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir' dediler." (Âli İmrân, 173)

Yine O *(Azze ve celle) "İman edenlerin imanı artsın diye..." (Müddessir, 31)* buyurmuştur. Yine O tebâreke ve teâlâ *"İmanlarına iman katsınlar diye..." (Fetih, 4)* buyurmuştur.

4- Muâz b. Cebel *(radıyallahu anh)* da bir adama "Allah'ı zikredelim de imanımız artsın" manasını kastederek "Bizimle otur da bir süre iman edelim" demiştir.[834] Artan her şey azalır.

5- İmanda istisnâya yani kişinin "Ben inşâallah müminim" demesine gelince...

6- Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* böyle söylerdi.[835] Ondan sonraki; Alkame, el-Esved, Ebû Vâil, Mesrûk, Mansûr, Muğîre, İbrâhîm en-Nehaî, el-A'meş, Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Zurey', Bişr b. el-Mufaddal, Muâz b. Muâz, Süfyân b. Habîb, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek ve el-Fudayl b. Iyâd gibi âlimler, zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı birçok kimseyle beraber bu görüşü almışlardır. Bu istisnâ yakîn üzeredir. Nitekim Allah

---

[834] Ebû Ubeyd "el-Îmân"da (20), İbn Ebî Şeybe "el-Îmân"da (105) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

[835] İbn Batta "el-İbâne"de (1188, 1189, 1191) rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: Hasen'den rivâyet edildiğine göre bir adam İbn Mes'ûd (ra)'ın yanında "Ben müminim" dedi. Sonra İbn Mes'ûd'a "Bu adam kendisinin mümin olduğunu söylüyor" denildi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd "Ona sorun bakalım, cennetlik miymiş yoksa cehennemlik mi?" dedi. Adama sordular. Adam da "Allah bilir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah "İkincisini (Allah'a) havâle ettiğin gibi birincisini de havâle etseydin ya!" dedi. İmanda istisnâ yapmak İbn Mes'ûd *(ra)*'tan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (634) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (252) ta'lîkimde zikrettim.

(Azze ve celle) şöyle buyurmuştur: *"Mutlaka Mescid-i Haram'a inşâallah güven içerisinde gireceksiniz." (Fetih, 27)*

7- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de "Ben Allah *(Azze ve celle)*'ye karşı en takvalınız olmayı ümit ederim" buyurmuştur.[836]

8- O, Bakî'e gittiğinde "Biz de inşâallah size katılacağız" demiştir.[837] Bunların hepsi yakîn üzere istisnâdır. Fakat istisnâ yapanın nasıl istisnâ yapacağını ve hangi sebepten dolayı istisnânın vâki olduğunu bilmesi gerekir ki muhâlif kimse onun istisnâsının şüpheden kaynaklandığını zannetmesin.

9- Süfyân es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek şöyle derdi: "İnsanlar bizim nezdimizde mirasçı olma durumları ve kendilerine uygulanacak ahkâm hususunda mümindirler. Fakat onların Allah *(Azze ve celle)* katında nasıl olduklarını ve hangi din üzere öleceklerini bilemeyiz." Çünkü istisnâ gelecekte meydana gelecek şey hakkındadır. Zira kulun "Ben inşaallah müminim" sözü "Allah imanımı ve onun hakkındaki emânetimi kabul ederse" manasına gelmektedir. Tıpkı bir namaz kılan, sonra da "Ben namaz kıldım, kabul etmek ise Allah'a kalmıştır" diyen kimse gibi... Hac da böyledir. Kişi oruç tuttuğu ya da herhangi bir amel işlediği zaman da bu söz konusudur. Kişinin o amel hakkındaki istisnâsı sonuç ile ve Allah'ın onu kabul etmesi ile ilgilidir. Yoksa kişi söylediğinden ve işlediğinden şüphe etmemektedir. Bir adam namaz kılarken görülür de ona "Namaz kıldın mı?" diye sorulur. O da "Kabul edilirse evet" diye cevap verir.

10- Bundan sonra İslâm'ın manasının imanın manasından ayrı olduğunu bilmen gerekir. İslâm bir isimdir ve manası millet/din demektir. İman da bir isimdir ve manası tasdîk demektir.[838] Allah *(Azze ve celle)* "Bizi tasdîk edecek/doğrulayacak değilsin" manasında *"Sen bize iman edecek değilsin" (Yûsuf, 17)* buyurmuştur. Söylediğimizin doğruluğunu destekleyen âyetler çoktur. Bunlardan biri de şudur *"Bedevîler 'İman ettik' dediler. De ki: İman etmediniz fakat 'İslâm olduk' deyin." (Hucurât, 14)*

---

[836] Bu lafızla "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (4427) ve Müslim (2562) Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Vallahi ben Allah'tan en çok korkanınız ve sakınacağım şeyleri en iyi bileniniz olmayı ümit ederim."

[837] Müslim (2215) rivâyet etmiştir. İmam Ahmed "Nebî (sav) onlara katılacağını bildiği hâlde istisnâ yapmıştır" demiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/181)

[838] Bu, imanın lügavî tarifidir. Az önce bu tasdîkin, bidatçi Mürcie fırkalarının hilâfına, beraberinde söz ve amel olmadığı sürece kabul edilmeyeceği geçmişti.

11- Kişi imandan çıkıp İslâm'a girer. İslâm'dan ise ancak Allah'a şirk koşmak ve Allah *(Azze ve celle)*'nin farizalarından birini yalanlayarak reddetmek çıkarır. Kişi Allah *(Azze ve celle)*'nin farizalarından birini gevşeklik göstermek tembelliğinden dolayı terk ederse Allah *(Azze ve celle)*'nin meşîetindedir. Dilerse ona azap eder, dilerse onu bağışlar.

12- Bundan sonra hiçbir şekke ve şüpheye kapılmadan, duraksamadan Kur'ân'ın, Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzîli olduğunu bilmen gerekir. Onun içerisinde O'nun tevhîdinin manaları, marifeti, nimetleri, sıfatları ve isimleri vardır. O, O'nun ilminden yaratılmamış bir ilimdir. Nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın, nasıl tilâvet edilirse edilsin, nerede olursa olsun, ister gökte bulunsun, ister yerde hıfzedilsin, ister Levh-i Mahfuz'da, ister mushaflarda bulunsun, ister çocukların levhalarında yazılmış olsun, ister bir taşa nakşedilmiş olsun; her hâlde ve her vecihte o Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır.

a- Kim "O yaratılmıştır" derse,

b- Ya da "Allah'ın kelâmıdır" deyip susarsa,

c- Ya da şüphe ederse,

d- Ya da bunu söylediği hâlde içinde (bunun aksini) saklarsa; İşte o Allah'a kâfirdir. Kanı helâldir. O, Allah'tan berîdir, Allah da ondan berîdir. Kim de onun küfründe şüphe ederse ve onun tekfîrinden geri dururbut o da kâfirdir. Çünkü Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada/Levh-i Mahfûz'dadır." (Burûc, 21-22)*

Yine O *"Tâ ki Allah'ın kelâmını duysun..." (Tevbe, 6)* buyurmuştur.

Yine O *"Bu Allah'ın size indirdiği emridir" (Talâk, 5)* buyurmuştur.

Şu hâlde kim ondan tek bir harfin yaratılmış olduğunu söylerse kesinlikle kâfir olur. Bu konuda Kur'ân'da bulunan âyetler ve Mustafa *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen hüccetler sayılamayacak kadar çoktur ve gizli kalmayacak kadar açıktır.

13- Bundan sonra Allah tebâreke ve teâlâ'nın sıfatlarına iman etmek gerekir: Allah Hayy'dır/Diridir ve Nâtık'tır/Konuşandır.[839] Semî'dir/İşitendir ve Basîr'dir/Görendir. Gizliyi ve ondan gizlisini, yerde ve gökte bulunanları, toprağın altındakileri ve üstündekileri bilir. Yine O Hakîm'dir ve

---

[839] Nâtık lafzının Allah Teâlâ hakkında kullanılması O'ndan haber verme bâbından câizdir. Musannif bununla Allah Teâlâ'nın konuştuğunu isbât etmek istemiştir.

Alîm'dir. Azîz'dir ve Kadîr'dir. Vedûd'dur, Raûf'tur ve Rahîm'dir. İşitir ve görür. O bakılacak en yüce yerdedir. Daraltır ve genişletir. Alır ve verir. O Arş'ının üzerinde ve yarattıklarından ayrıdır. Öldürür ve diriltir. Fakirleştirir ve zengin kılar. Öfkelenir ve râzı olur. Konuşur ve güler. *"O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku." (Bakara, 255) "Bir yaprak düştü mü mutlaka onu bilir. Yerin karanlıklarında hiçbir tane, yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık bir kitapta bulunmasın." (En'âm, 59)*

14- Bundan sonra şu bilinmelidir: O kıyâmet günü mümin kullarına görünecektir. Onlar O'nu göreceklerdir. O da onları görecektir. O onlarla konuşacaktır. Onlarda O'nunla konuşacaklardır. Onlara selâm verecek, onlara gülecektir. Onlar da O'na güleceklerdir. Bunun için birbirlerini itip kakmayacaklardır ve bu hususta hiç şek-şüphe etmeyeceklerdir. Kim bunu yalanlarsa, reddederse, hakkında şüphe ederse ya da ravîlerine ta'n ederse Allah *(Azze ve celle)*'ye büyük bir iftirâda bulunmuş, Allah'tan ve Resûlü'nden berî olmuş olur. Allah ve Resûlü de ondan berîdir. Âlimler böyle söylemiştir. Bazıları bu hususta yemin etmiştir.

15- Bundan sonra; hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla, azıyla ve çoğuyla kaderin Allah *(Azze ve celle)* tarafından kullar üzerinde takdir edildiğine, O'nun vakî olmasını istediği zaman vâki olduğuna, vaktin önceden Allah'ın ilminde bulunandan öne geçmeyeceğine ya da onun gerisinde kalmayacağına iman etmek gerekir. Yine iman etmek gerekir ki kulun başına ne gelmişse onu ıskalayacak değildi. Onun başına gelmeyen de ona isâbet edecek değildi. Öne geçen geride kalacak değildi. Geride kalan da öne geçecek değildi. Kur'ân'ın tamamında ve Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haberlerinde, Allah *(Azze ve celle)*'ye iftirâ atmadan ve kudreti hususunda O'nunla çekişmeden inkâr edilmesi imkânsız olan ve reddedilmeye imkân tanımayan sahih deliller ve sâbit hüccetler vardır.

Resûller bizim söylediğimiz şeye dâvet etmiştir. Kitaplar bunun için inmiştir. Yaratılışın başlangıcından sonuna kadar, mukarreb bir melek olsun gönderilmiş bir nebî olsun, Allah'ın rab, kendisinin de kul olduğunu ikrâr eden her bir tevhid ehli de bunun üzerinde ittifak etmiştir. Onlar, göklerde ve yerde olmuş olan ya da olacak olan her bir şeyi mutlaka Allah *(Azze ve celle)*'nin dilediği, istediği ve kazâ ettiği, mahlûkâtın Allah *(Azze ve celle)*'nin saltanatında bir şey meydana getirmekten, O'nun saltanatında O'nun murâdına muhâlefet etmekten, O'nun meşietine galebe çalmaktan ve O'nun hükmünü geri çevirmekten âciz ve zayıf olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Buna iman haktır, lâzımdır, Allah *(Azze ve celle)*'in mahlûkâtı üzerindeki bir

farzıdır. Kim buna muhâlefet eder, bunun dışına çıkar, buna ta'n eder, Allah *(Azze ve celle)*'nin kaderlerini isbât etmez, kaderleri ve meşîeti kendisine izâfe ederse; işte o zındıklığın başıdır. Çünkü haberlerde kaderîliğin zındıklığın ebcedi (yani başı) olduğu gelmiştir.

16- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kaderiyye ve Mürcie yetmiş nebînin diliyle lanetlenmiştir. Ben de onların sonuncusuyum."[840]

17- Yine O "Allah *(Azze ve celle)* her nefse zinâdan payını yazmıştır" buyurmuştur.[841]

18- Sonra kabir azâbına, Münker ve Nekîr'e iman etmek gerekir.

19- Berâ *(radıyallahu anh)*'ın kendisinden rivayet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kabir azâbından Allah'a sığının" buyurmuştur.[842]

Allah *(Azze ve celle)* de *"Onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124)* buyurmuştur.

20- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ölü kabrinde oturtulur" buyurmuştur.[843]

21- Yine O "Eğer kabrin sıkıştırmasından biri kurtulacak olsaydı muhakkak Sa'd b. Muâz *(radıyallahu anh)* kurtulurdu" buyurmuştur.[844]

---

[840] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1227, 1535) ve el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (308) Ebû Hureyre *(ra)*'tan rivâyet etmiştir. Dârakutnî ve başkaları bunun zayıf olduğunu söylemiştir. Irâkî "Zeylu'l Mîzân"da (s. 45) şöyle demiştir: "Bu Muâz b. Cebel'den ve Ebû Umâme'den de rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Hiçbir tarîkinden sahih değildir. Allah en doğrusunu bilir." Bu Muâz'dan ve İbn Ömer'den mevkûf olarak da rivâyet edilmiştir. Bunlar da sahih değildir. Taberânî'nin "el-Evsat"ına (7162), Harb'in "es-Sünne"sine (189, 246), "Lâlekâî"ye (1802) ve "Mecmeu'z Zevâid"e (7/205) bakınız.

"Lâlekâî"de (1171) şöyle geçmektedir: "Süfyân es-Sevrî'ye bu hadisin tefsîri hakkında soruldu. O da dedi ki: 'Onlar imanın söz olduğunu söyleyenler ve kader diye bir şeyin olmadığını söyleyenlerdir.'"

[841] Buhârî (6243) ve Müslim (6847) rivâyet etmiştir.

[842] Ahmed (18534) ve Ebû Dâvûd (4753) rivâyet etmiştir. İbn Mende, el-Hâkim, İbn Teymiyye, İbnu'l Kayyım ve başkaları sahih olduğunu söylemiştir. Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki ta'lîkime bakınız.

[843] Taberânî "el-Evsat"ta (3182) Esmâ (rha)'dan, o da Nebî (sav)'den rivâyet etmiştir: 'Muhammed "Mümin, yanında bulunanlar onu bırakıp gittiği zaman kabrinde oturtulur. 'Muhammed denilen adam kimdir?' denilir." Ayrıca Buhârî (1374) ve Müslim (7318) bunun benzerini Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir.

22- Allah *(Azze ve celle)* *"Onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124)* buyurmuştur. Müfessirler "Bu kabir azâbıdır" demiştir.[845]

23- Bundan sonra İsrâfîl'in kabirlerden kalkış için çıkardığı ses ile nuşûr için atılacak çığlığa iman etmek gerekir. Kalbin senin ölmüş olduğunu, kabirde sıkıştırıldığını, kabrinde sorguya çekildiğini, ölümden sonra diriltildiğini düşünmelidir. Bu farzdır ve gereklidir. Bunu inkâr eden onun kâfiri olur.

24- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Siz kabirlerinizden yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşredileceksiniz" buyurmuştur.[846] Allah tebâreke ve teâlâ da *"Kabirlerden yarışırcasına süratle çıktıkları o gün..." (Meâric, 43)* buyurmuştur. Kur'ân'dan bir âyeti, hatta tek bir harfi ya da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiği herhangi bir şeyi yalanlayan kimse kâfirdir.

25- Sonra yeniden dirilmeye ve Sırât'a iman etmek gerekir. O gün müminlerin şiârı "sellim sellim/selâmet ver selâmet ver"dir.

26- Hadiste Sırât'ın kılıçtan keskin ve kıldan ince olduğu gelmiştir.[847]

27- Sonra mîzânlara iman etmek gerekir. Nitekim Allah tebâreke ve teâlâ *"Kıyâmet günü adâlet mîzânlarını kurarız" (Enbiyâ, 47)* buyurmuştur.

28- Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "İnsanlar Mîzân'a götürülür. Onun yanında en sert şekilde tartışırlar."[848]

---

[844] Ahmed (24283) ve "es-Sünne"de (1390) oğlu Abdullah Âişe (rha)'dan rivâyet etmiştir. İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (4/146) sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (208) ta'likime bakabilirsiniz.

[845] Bu kavil seleften bir topluluktan rivâyet edilmiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (206) ta'likte onları zikrettim. Taberî'nin tefsîrine (16/228), Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sine (1410, 1434) ve İbn Kesîr'in tefsîrine (5/322) bakınız.

[846] Buhârî (3349) ve Müslim (7303) rivâyet etmiştir.

[847] Âişe (rha)'nın Nebî *(sav)*'den rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Cehennemin bir köprüsü vardır ki kıldan ince kılıçtan keskindir. Üzerinde dikenler vardır. Allah'ın dilediklerini tutarlar..." Bunu Ahmed (24793) rivâyet etmiştir. Müslim'in (374) rivâyetine göre ise Ebû Saîd el-Hudrî *(ra)*'a köprünün kıldan ince kılıçtan keskin olduğu ulaşmıştır. "Lâlekâî"ye (6/495) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sına (s. 214) bakınız. Bunun benzeri ez-Zebîdî'nin akîdesinin 95. maddesinde geçmişti.

[848] İbn Nâsıruddîn'in "Minhâcu's Selâme"sinde (s. 97) geldiği üzere İbn Ebî Şeybe (16043) ve "ez-Zühd"de Ahmed rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

29- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Mîzân Rahmân'ın elindedir, onu alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.[849] Kim bu hususta şüphe ederse ya da bunu yalanlarsa ilhadda ileri gitmiş olur. Bütün şehirlerdeki haberleri bilen kimseler, âlimler, zâhidler ve âbidler buna iman etmenin vâcip ve lâzım olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.

30- Sonra Havz'a ve şefaate iman etmek gerekir.

31- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Benim bir havzım vardır ki Eyle ile Aden[850] arasıdır. -Yani uzunluğu Eyle ile Aden arası kadardır- Testileri gökteki yıldızlar adedincedir."[851]

32- Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)* "Havz'ı yalanlayan hakkı yalanlamış olur" demiştir.[852]

33- Yine bir hadiste şöyle gelmiştir: "Kim Havz'ı yalanlarsa ondan içemez."[853]

34- Sonra sorguya, Allah *(Azze ve celle)*'nin kulları az olsun çok olsun her şeyden, yaptıkları her şeyden mevkıfta sorguya çekeceğine iman etmek

---

[849] Ahmed (17630), İbn Mâce (199) ve "es-Sünne"de (1202) Abdullah b. Ahmed en-Nevvâs b. Sem'ân *(ra)*'tan rivâyet etmiştir. İbn Mende "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (69) şöyle demiştir: "En-Nevvâs b. Sem'ân'ın hadîsi sahih bir hadistir. Onu, aralarından herhangi birine ta'n etmenin mümkün olmadığı meşhûr imamlar rivâyet etmiştir." Buhârî'nin (4684) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet ettiğine göre de Nebî (sav) "Mîzân O'nun elindedir, alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.

[850] Eyle Kızıldeniz'in kıyısında Şam'a yakın bir şehirdir. (Mu'cemu'l Buldân, 1/292) Aden de Yemen'deki meşhûr şehirdir. Buhârî'nin bir rivâyetinde *"Eyle ile Yemen'deki San'â arası..."* diye gelmiştir.

[851] Buhârî (6580) Enes *(ra)*'tan, Müslim de (502) Ebû Hureyre *(ra)*'tan rivâyet etmiştir.

[852] Hennâd "ez-Zühd"de (189) Enes *(ra)*'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kim şefaati yalanlarsa ondan bir nasîbi yoktur. Yine kim Havz'ı yalanlarsa ondan bir nasîbi yoktur." İsnâdı sahihtir. Âcurrî "eş-Şerîa"da (777) sadece şefaatle ilgili kısmını rivâyet etmiştir.

[853] Muhtemelen Enes (ra)'ın hadîsine işâret etmektedir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Kim kabir azâbını yalanlarsa Allah ona azâb etsin. Kim Havz'ı yalanlarsa Allah ona ondan içirmesin. Kim şefaatimi yalanlarsa Allah onu ona dâhil etmesin." (Fevâidu'l Harbî, 61; Emâli'ş Şecerî, 2/302) İsnâdında el-Hakem b. Sinân ve Yezîd er-Rakkâşî vardır ki ikisi de zayıftır. "Tehzîbu'l Kemâl"e (7/96, 32/64) bakınız. Ayrıca Ahmed (19763) ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (720) Abdullah b. Bureyde el-Eslemî'den şunu rivâyet etmiştir: Ubeydullah b. Ziyâd Havz hakkında şüpheye düştü. Bunun üzerine Ebû Berze (ra)'a haber gönderdi. Sonra Ebû Berze ona geldi. Ubeydullah'ın meclis arkadaşları ona "Emîr sana Havz hakkında sormak için haber gönderdi, sen Rasulullah (sav)'den bu konuda bir şey işittin mi?" dediler. O da şöyle cevap verdi: "Evet. Rasulullah (sav)'i onu zikrederken işittim. Kim onu yalanlarsa Allah ona ondan içirmesin." İsnâdı sahihtir.

gerekir. *"Doğrulara doğrulukları hakkında sorsun diye..." (Ahzâb, 8), "Rabbine yemin olsun ki onların hepsini yapmakta olduklarından sorguya çekeceğiz." (Hicr, 92-93)*

Zulme uğrayanların hakkını zâlimlerden alacaktır. Öyle ki boynuzsuz koçun hakkını boynuzludan, zayıfın hakkını güçlüden alacaktır.

35- Sonra Allah *(Azze ve celle)*'nin mahlûkâtı yaratmadan önce cenneti ve cehennemi yarattığına iman etmek gerekir. Cennetin nimetleri asla sona ermez, bakış[854] ve nimetler içinde ebediyen devamlıdır. İri gözlü hûrîlerden olan eşler ölmezler, güzelliklerini kaybetmezler ve ihtiyarlamazlar. Cennetin meyveleri ve nimetleri kesintisizdir.

Nitekim Allah *(Azze ve celle) "Yiyecekleri ve gölgesi süreklidir" (Ra'd, 35)* buyurmuştur. Cehennem azâbı da Allah'ın sürekliliği ile süreklidir. Ehli, yani dünyâdan tevhîde itikâd etmiyor ve Sünnet'e yapışmıyor hâlde çıkanlar orada sonsuza kadar kalacaktır. Muvahhidlere gelince onlar oradan şefaat ile çıkacaktır.

36- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şefaatim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir" buyurmuştur.[855]

37- Sonra meleklere ve Cibrîl'in Allah'ın resûllere gönderdiği emîni olduğuna iman etmek gerekir. Meleklere iman etmek vâciptir, farzdır.

38- Yine resûllerin Allah katından getirdikleri her şeye ve Allah *(Azze ve celle)*'nin buyurduğu her şeye iman etmek ve bunları tasdîk etmek vâciptir, haktır, lâzımdır. Bir adam tek bir şey dışında resûllerin getirdiklerinin tamamına iman etse, o şeyi reddetmesi sebebiyle bütün âlimlerin nezdinde kâfir olur.

39- Sonra Allah *(Azze ve celle)*'nin cinleri yarattığına iman etmek gerekir. Onlar Allah'ın mahlûkâtından bir kısımdır. Allah onları dilediği gibi ve dilediği şey için yaratmıştır. Onlardan müminler de vardır kâfirler de. Kitap bunu söylemiş, resûller bunu getirmiştir. Yine O, İblîs'i yaratmıştır ki o şeytan ordularının başıdır. Âdemoğullarını azdırır. Göğüslerine vesveseler bırakır. Onları fitneye düşürür. Çirkini onlara güzel gösterir. Onları

---

[854] Asılda bu şekilde gelmiştir. Muhtemelen doğrusu "güzellik"tir.

[855] Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizî (2437) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbûnî ve İbn Kesîr hadisin sahih olduğunu söylemiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"ya (219) bakınız.

Rableri *(Azze ve celle)*'ye karşı gelmeye çağırır. O, onların damarlarında dolaşan düşmanlarıdır. Allah'a tutunanlara onun hilesi zarar vermez.

Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabında onun zikredildiği ve haberlerinin geçtiği âyetler sayılamayacak kadar çoktur. Şu hâlde kim cinlerin, İblîs'in, şeytanların, azgın şeytanların varlığını ve onların âdemoğullarını azdırdıklarını inkâr ederse Allah'a kâfir olmuş, O'nun âyetlerini inkâr etmiş ve kitabını yalanlamış olur.

40- Sonra eser ehli âlimlerin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği, eser ehli sikaların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den naklettiği her şeye iman etmek, onları kabul etmek, doğrulamak ve kabulle karşılamak gerekir. Bunlar tarizlerle reddedilmez. Bunlar hakkında "Neden?" ve "Nasıl?" denilmez. Bunlar akıllara arz edilmez, kıyaslarla ölçülmez, haklarında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsîr ettiği hâriç olmak üzere tefsirlerde[856] bulunulmaz. Sıfat ve rüyet hadisleri gibi...

Yine şu rivâyet edilenler gibi:

41- Allah *(Azze ve celle)* gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar.[857]

42- Allah *(Azze ve celle)* ayağını cehenneme koyar, bunun üzerine o "Yeter, yeter!" der.[858]

43- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.[859]

44- Allah *(Azze ve celle)* Arş'ın üzerindedir. Arş'ın da yeni eğerin gıcırtısı gibi gıcırtısı vardır.[860]

---

[856] Yani Cehmiyye'nin, onların yavruları Eş'arîler'in ve Muattıla'dan olan diğer fırkaların tevil adını verdikleri tefsirler... "...tefsir ettiği başka" sözü sıfat naslarının bilinen bir manasının olmadığını iddia eden câhil Mufavvida'ya açık bir reddiyedir. Az sonra Mufav-vida'ya reddiye hususunda daha fazla açıklama gelecektir.

[857] Buhârî (4811) ve Müslim (2786) rivâyet etmiştir.

[858] Buhârî (8484) ve Müslim (7279) Enes *(ra)*'tan rivâyet etmiştir.

[859] Müslim (6844) Abdullah b. Amr b. Âs (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

[860] Abdullah "es-Sünne"de (570), İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (586) rivâyet etmiştir. Ayrıca başkaları da rivâyet etmiştir. Vekî', Ahmed, ed-Dârimî, ed-Dıyâ el-Makdisî, ed-Deştî, el-Heysemî ve başkaları hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (16/434) "Ehli Sünnet'in çoğunluğu bunu kabul etmiştir" demiştir. Bunun tahrîcini ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (37) ta'lîkimde yaptım.

45- Allah *(Azze ve celle)* Âdem'in sırtından zürriyeti sağ eliyle çıkarmıştır. O'nun iki eli de sağdır ve mübârektir. Sonra "Bu bunun içindir, hiç umursamam" buyurmuştur.[861]

46- Yüz çirkin görülmez. Zira Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır.[862]

47- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Rabbimi şu sûrette gördüm..." buyurmuştur.[863] Bu hadisleri Sahâbe'den sika kimseler ve onlardan sonra gelen büyük âlimler rivâyet etmiştir. İbn Ömer, Âişe, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Cerîr b. Abdullah ve Enes b. Mâlik *-Allah onlardan râzı olsun-* bunlara örnektir.

48- Allah tebâreke ve teâlâ her gece dünyâ semâsına iner.[864] Bunlardan hiçbiri hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Aksine kudrete

---

[861] Bu hadis birçok lafızla rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri Rasulullah *(sav)*'in ashâbından biri olan Ebû Abdullah (ra)'ın hadisidir. Onun rivâyet ettiğine göre Nebî (sa) şöyle buyurmuştur: "Allah sağ eliyle bir hapas aldı, diğer eliyle de bir hapas aldı. Sonra 'Bu bunun içindir, bu da bunun içindir, hiç umursamam' buyurdu." Ahmed (17593) rivâyet etmiştir.

Ayrıca Abdullah (ra) Nebî (sav)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Adâletli davrananlar Allah'ın katında, Rahmân (Azze ve celle)'nin sağında nurdan minberler üzerindedir. O'nun iki eli de sağdır." Müslim (4748) rivâyet etmiştir.

[862] Abdullah "es-Sünne"de (482), İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (185, 193) rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre (ra)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Allah *(Azze ve celle)* Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı."

Bu "Allah Âdem'i Rahmân sûretinde yarattı" lafzıyla da rivâyet edilmiştir. Ahmed ve İshâk -Allah onlara rahmet etsin- bunun sahih olduğunu söylemiştir. Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki ta'lîkime bakabilirsiniz. İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (6/373) şöyle demiştir: "Üç nesildeki selef arasında zamirin Allah'a döndüğünün söylenmesi hususunda bir görüş ayrılığı yoktu. Zira bu birçok sahâbîden birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir. Bütün hadislerin siyâkı da buna delâlet etmektedir."

Yine o (6/376) şöyle demiştir: "Cehmiyye üçüncü yüzyılda yaygınlık kazanınca bir tâife zamirin Allah Teâlâ'dan başkasına döndüğünü söyledi."

[863] Ahmed (2580), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (449), "es-Sünne"de Abdullah (1093, 1094) ve Lâlekâî (897) İbn Abbâs (rhma)'dan, o da Nebî (sav)'den "Rabbimi gördüm" lafzıyla muhtasar olarak rivâyet etmiştir.

Ayrıca el-Hallâl "es-Sünne"de, et-Taberânî "es-Sünne"de, "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (7/196-197) geldiği üzere ed-Dârakutnî "er-Ru'ye"de, el-Hallâl'ın kölesi "es-Sünne"de (39,40), Kâdı Ebû Ya'lâ "İbtâlu't Te'vîlât"ta (122, 125, 127) rivâyet etmiştir.

Bunların hepsi el-Esved b. Şâzân - Hammâd b. Seleme - Katâde - İkrime - İbn Abbâs (rhma) - Nebî (sav) tarîkiyle rivâyet etmiştir.

[864] Buhârî (7494) ve Müslim (1721) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

teslim olmak ve gayba iman etmek gerekir. Akıllar bunları bilmekten âciz kaldığı zaman bunlara iman etmek, bunlara teslim olmak, söyledikleri hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i tasdîk etmek; bunları bilmek ve bunlar hususunda doğru yolu bulmak demektir. İşte bu ilmin aslıdır, hidâyetin ta kendisidir. Bu hadislere ve benzerlerine karşı kıyaslar ileri sürülmez. Misallerle ve örneklerle itiraz edilmez.

49- Sonra Meryem oğlu Îsâ *(aleyhisselam)*'ın gökten yeryüzüne ineceğine, haçı kıracağına, domuzu öldüreceğine, davetin tek bir davet olacağına iman etmek gerekir.[865]

50- Deccâl de bu ümmetin sonunda kesinlikle çıkacaktır. Bir gözü patlamış üzüm gibidir. Mekke ve Medîne dışında dünyanın her yerine ayak basacaktır. Meryem oğlu Îsâ *(aleyhisselam)* onu Filistîn topraklarında Remle'ye[866] bir mil yürüme mesâfesinde bulunan Doğu Lüdd Kapısı'nda öldürecektir.

51- Sonra Ölüm Meleği *(aleyhisselam)*'a, onun ruhları kabzettiğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere geri döndürüldüğüne iman etmek gerekir.

52- Sûr'a üfürmeye de iman etmek gerekir. Sûr, İsrâfîl'in içerisine üfüreceği bir boynuzdur.

53- Allah Mûsâ ile konuşmuş, İbrâhîm'i halîl edinmiştir.

54- Meryem oğlu Îsâ Allah'ın rûhu ve kelimesidir. Ölüyü diriltmiş, anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştirmiş, çamurdan kuş yaratmıştır. Bunların hepsi Allah *(Azze ve celle)*'nin kudretiyle, meşîetiyle ve irâdesiyle olmuştur.

55- Allah *(Azze ve celle)*'nin Âdem'i eliyle yarattığına ve Firdevs Cennet'ni eliyle ektiğine de iman etmek gerekir.

56- "Âdemoğlu! Beni nefsinde an ki Ben de seni nefsimde anayım; Beni bir topluluk içerisinde an ki seni içerisinde Beni andığın topluluktan

---

[865] Nitekim Buhârî (2476) ve Müslim'in (308) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre (ra) şöyle demiştir: Nebî (sav) buyurdu ki: "Meryem'in oğlu aranıza adâletli bir yönetici olarak inmedikçe, haçı kırmadıkça ve domuzu öldürmedikçe kıyâmet kopmaz..."

[866] "Mu'cemu'l Buldân"da (3/69) şöyle geçmektedir: "Remle Filistin'de bulunan büyük bir şehirdir. Merkezi şu anda harap hâldedir. Önceden müslümanların ribâtı idi."

daha hayırlı bir topluluk içerisinde anayım"[867] rivâyetine de (iman etmek gerekir).

57- "Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşırım, kim Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşırım, kim Bana yürüyerek gelirse ona koşarak gelirim"[868] rivâyetine de (iman etmek gerekir).

58- "Rabbin sabvesi olmayan gence şaşırdı."[869] (rivâyetine de iman etmek gerekir.)

59- Yine O "Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler" buyurmuş, bir adam da "Gülen bir Rabbin hayrından asla mahrum kalmayız" demiştir.[870]

60- Yine O "Dehre sövmeyin, zira Allah dehrin ta kendisidir" buyurmuştur.[871]

61- "Gök ile yer arasında beşyüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da bu kadardır. Her bir göğün arası da bu kadardır."[872]

---

[867] Ebû Ya'lâ (6189) ve İbn Hibbân (810) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (7405, 7538) ve Müslim (6928-6930) buna yakın bir lafızla rivâyet etmiştir.

[868] Bundan önceki dipnota bakınız.

[869] Ahmed (17371), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (583) ve Ebû Ya'lâ (1749) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (10/270) şöyle demiştir: "Ahmed, Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir." "Sabvesi olmayan", "eğlenmeyen, kanı kaynamayan" demektir.

[870] Ahmed (16187) ve İbn Mâce (181) Ebû Razîn (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ebû Razîn şöyle demiştir: Rasulullah (sav) buyurdu ki: "Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler." Dedim ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Rab *(Azze ve celle)* güler mi?" *"Evet"* buyurdu. Bunun üzerine ben "Gülen bir rabbin hayrından asla mahrum kalmayız" dedim. Hadis, Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (433) ta'lîkimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

[871] Müslim (5928) Ebû Hureyre *(ra)*'tan rivâyet etmiştir.

[872] Abbâs b. Abdulmuttalib (ra)'ın hadîsine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: Nebî (sav) "Gökle yerin arasının ne kadar olduğunu biliyor musunuz?" buyurdu. Biz de "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir gök arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Yedinci göğün yukarısında en aşağısıyla en yukarısının arası gökle yer arası kadar olan bir deniz vardır..." Bu meşhûr ev'âl/dağ keçileri hadîsidir.

Bunu Ahmed (1770), Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3320), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (589) ve İbn Huzeyme (144) rivâyet etmiştir. Cevzekânî "el-Ebâtîl"de (72) "Sahih bir hadistir" demiştir. Zehebî "el-Arş"ta (24) "Bunu Ebû Dâvûd hasenin üzerinde hasen bir isnâdla rivâyet etmiştir" demiştir. İbn Teymiyye de "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (3/193) bu hadisin zayıf

Bütün bu hadisler ve benzerleri geldiği gibi kabul edilir. Bunlara itiraz edilmez. Bunlara karşı misâller getirilmez. Bunlar tartışma konusu yapılmaz. Âlimler bunları rivâyet etmiş, onların büyükleri bunları kabulle karşılamış, bunların tefsîrini sormamış, bunları bilmenin onların manaları hakkında konuşmamak olduğu görüşünü benimsemişlerdir.[873]

---

olduğunu söyleyenlere reddiye vermiştir. İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (128) bunun benzerini İbn Mes'ûd (ra)'tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî "el-Uluvv"da (157) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

873 Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (3/58) şöyle demiştir: "Biz bu konudaki hadislere iman ediyoruz, onları ikrâr ediyoruz, keyfiyet ve mana söz konusu olmaksızın geldiği gibi kabul ediyoruz. Ancak O'nun nefsini vasfettiği şey başka..." Musannifin sıfat naslarının manaları hakkında konuşmaktan sakındırmaktaki maksadı, Cehmiyye'den, Eş'arîler'den ve diğer fırkalardan ta'tîl ve tahrif ehlinin ortaya attığı manalardan ve tefsirlerden sakındırmaktır. Onun maksadı, tafvîd ve techîl ehlinin iddia ettiği gibi sıfat naslarının kendisiyle tefsir yapılacak manalarının olmadığı değildir.

Onun buradaki sözü mücmeldir. Onun daha önce sıfat nasları hakkında söyledikleri bu sözünü açıklamaktadır. O daha önce şöyle demişti: "Haklarında Rasulullah *(sav)*'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsîr ettiği hâriç olmak üzere tefsirlerde bulunulmaz." Görüldüğü gibi musannif *(rh)* sıfat naslarının kendisinden anlaşılan bir tefsiri ve manası olduğunu söylemiştir. Fakat bu tefsir, ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözlerinin hilâfına Rasulullah *(sav)*'den ya da kelâmına itibar edilen âlimlerden birinden gelmiş olmalıdır. Allah *(Azze ve celle)*'nin sıfatlarının tefsîri hususunda ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözüne itibâr edilmez. Çünkü bu hakîkatte İbn Mende *(rh)*'ın "er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabında dediği gibi kelâmı olması gereken yerden başka yere kaydırmak ve sıfatları yalanlamaktır: "Tevil hadis ashâbının nezdinde bir nevi yalanlamadır." (Zeylu Tabakâti'l Hanâbile, 1/64)

Musannifin "el-İbâne" kitabı sıfat naslarının manalarının açıklamalarıyla ve tefsirleriyle doludur. Örneğin:

1- İbn Batta (3/321) şöyle demiştir: "Cehmiyye 'O'nun işitmesinin manası görmesidir' dedi. Allah ise kitabında onları yalanladı ve *'Dedi ki: Korkmayın, şüphesiz Ben sizinleyim, işitirim ve görürüm' (Tâhâ, 46)* buyurdu. Böylece ikisinin arasını ayırdı... Onların görmenin manasının bilme olduğunu söylemelerine gelince Allah *(Azze ve celle)* bilmeyle görmenin arasını ayırarak onları yalanlamıştır..."

2- Yine o (3/72) şöyle demiştir: "Cehmiyye dedi ki: 'O'nun *"Rablerine bakarlar" (Kıyâme, 23)* buyruğunun manası şudur: O bununla ancak beklemeyi kastetmiştir.' Böylece onlar bu tevil ile bütün Arap lügatlerine muhâlefet ettiler..." Sonra bakmakla beklemek arasındaki farkı ve bu âyette kastedilenin ancak Allah Teâlâ'ya bakmak olduğunu uzun uzun beyân etmiştir.

3- Yine o (3/123) Nebî *(sav)*'in "Allah hiçbir şeye Kur'ân'ı açıktan nağme ile okuyan bir nebiye kulak verdiği gibi kulak vermez" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "'Mâezine'nin manası 'me'stemea'dır. 'Uzun' burada 'kulak vermek'tir.

Onun sıfat naslarının manalarının beyânı hususunda birçok sözü vardır. Sözü uzatmamak için bunları zikretmedim. İbn Batta'nın bu sözleri açık bir şekilde Mufavvida'nın kendilerini

62- Sonra Kur'ân'ın insanların göğüslerinde mahfûz olduğuna iman etmek gerekir. Nitekim Kur'ân'ın tamamını ezberleyen kimseye "Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabının taşıyıcısı" denir.

63- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Göğsünde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kimse harap ev gibidir."[874]

64- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Asılan mushaflar sizi aldatmasın. Zira Allah *(Azze ve celle)* Kur'ân'ı gam ile barındıran bir kalbe azap etmez."[875]

65- Mûsâ (as)'ın Ölüm Meleği ile (olan kıssasının geçtiği) hadîsini ve ona tokat vurduğunu ikrâr etmek gerekir. Bu konuda rivâyet edilen hadisi ancak zayıf görüşlü bir bidatçi red ve inkâr eder. Âlimler bunu reddeden ve hakkında duraksayan kimse hakkında böyle söylemişlerdir.

66- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Hiç kimse yoktur ki ona cinlerden olan arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın" demiştir. "Sen de mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sorduklarında da şöyle buyurmuştur: "Ben de. Fakat Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu. Bundan dolayı bana ancak hayrı emreder."[876]

---

selefe ve sünnet imamlarına nisbet etmeleri hususundaki yalanlarına, onların fitne çıkarmak için selefin ve sünnet imamlarının bazı sözlerini delil getirip diğerlerine bakmadıklarına delâlet etmektedir.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımda Mufavvida'ya reddiye ve mezheplerinin bozukluğunun beyânı hususunda tam bir bölüm açtım. Tıpkı İbn Teymiyye'nin onlar hakkında dediği gibi: "Sünnet'e ve Selef'e uyduklarını söyleyen tafvîd ehlinin görüşü bidat ve ilhad ehlinin en şerli görüşlerindendir."

Orada sıfatları tafvîd etme görüşünü Selef-i Sâlihîn'e nisbet edenlerin hatasını ve bu nisbetin doğurduğu birçok mefsedeti beyân ettim.

[874] Ahmed (1947), Tirmizî (2913), ed-Dârimî (3349) ve sahih olduğunu söyleyerek el-Hâkim (1/554) rivâyet etmiştir. Tirmizî de "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

[875] El-Hakîm et-Tirmizî "Nevâdiru'l Usûl"de (1334) ve Temmâm "el-Fevâid"de (1690) merfû olarak rivâyet etmiştir. Ed-Deylemî de "Musnedu'l Firdevs"te (7798) Ukbe b. Âmir *(ra)*'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2192) Ebû Umâme *(ra)*'ın sözü olarak rivâyet etmiştir. Kezâ İbn Ebî Şeybe (30702), "ez-Zühd"de Ahmed (s. 87) ve ed-Dârimî (3362, 3363) rivâyet etmiştir. Ebû Umâme *(ra)*'ın sözü olarak isnâdı sahihtir. Hadisin sonundaki "gam ile" kısmına gelince, buna tahriç kaynaklarının herhangi birinde vâkıf olamadım. Bu el yazmasının aslında da noktasız olarak geçmektedir. Zabtının nasıl olması gerektiğini Allah bilir.

[876] Müslim (7210) İbn Mes'ûd *(ra)*'tan rivâyet etmiş, ayrıca şu ziyâdede bulunmuştur: "Ona cinlerden arkadaşı ve meleklerden arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın..."

67- Nebîmiz ilk yaratılan, en son gönderilen nebîdir. Annesi O'nu doğurduğu zaman kendisiyle Şâm'ın saraylarının aydınlandığı bir nur görmüştür.

68- Kim O'nun (resûl olarak) gönderilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu iddia ederse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e büyük bir iftirâda bulunmuş olur. Bunu söyleyen kimseyle konuşulmaz ve oturulmaz.

69- Yine deriz ki: Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (dünyaya geldiğinde) sünnetli ve göbeği kesik idi.[877]

70- Önünden gördüğü gibi arkasından da görürdü.

71- Yine O Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır. Aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.

72- Allah *(Azze ve celle)* elini omuzlarının arasına koymuş, O da onun soğukluğunu memelerinin arasında hissetmiştir. Bundan sonra öncekilerin ve sonrakilerin ilmini bilmiştir.

73- O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kıyâmet günü nebîler arasında makâmı en yüksek, mekânı en yüce, Allah *(Azze ve celle)*'ye en yakın ve O'na en sevgili kimse olarak gelecektir. Şefaat edecektir, bunun üzerine şefaati kabul edilecektir. İsteyecektir, bunun üzerine O'na verilecektir.

74- Rabbi ile birlikte Arş'a oturacaktır. Bu O'ndan başkası için söz konusu değildir. Nâfi', İbn Ömer'den, o da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bunu rivâyet etmiştir: "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a eriştirir. O'nu kendisiyle birlikte Arş'a oturtur."[878]

---

[877] Hallâl "es-Sünne"de (202) şöyle demiştir: "Bize Ebû Bekr el-Merrûzî haber verip dedi ki: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Nebî *(sav)* sünnetli olarak mı doğdu?' diye soruldu. O da 'Allahu a'lem' dedi, sonra 'Bilmiyorum' diye ekledi."

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/81) şöyle demiştir: "O'nun *(sav)* sünneti hakkında bir fasıl: Bu konuda üç farklı görüş vardır. Birincisine göre O sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştur. Bu hususta bir de İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevzûât"ta zikrettiği sahih olmayan bir hadis rivâyet edilmiştir. Bu konuda sahih bir hadis yoktur. Bu ona mahsûs şeylerden de değildir. Zira insanlardan birçok kimse sünnetli olarak doğmaktadır..."

[878] Deylemî "el-Firdevs"te (4159) rivâyet etmiştir. Bunun benzeri Ömer'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten, Ebû Hureyre'den ve İbn Abbâs'tan da -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Makâm-ı Mahmûd hakkında kaleme aldığım müstakil bir cüzde bunların tahrîcini yaptım ve zayıf olduklarını beyân ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın.

75- Mücâhid, Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da kendisinden rivâyet ettiğine göre bunu bu şekilde tefsir etmiştir.[879]

76- Sonra iman etmek ve bilmek gerekir ki nebîlerden ve resûllerden sonra insanların en hayırlısı, en fazîletlisi, Allah *(Azze ve celle)* katında en büyük dereceye sâhip olanı ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hilâfetini en çok hak edeni Ebû Bekr es-Sıddık Abdullah b. Osmân'dır. O Atîk b. Ebî Kuhâfe'dir. *Allah ondan râzı olsun.* Bilmelisin ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vefat ettiği gün yeryüzü üzerinde ondan başka yukarıda zikrettiğimiz vasıfları üzerinde taşıyan kimse yoktu. *Allah ona rahmet etsin.*

Ondan sonra bu tertip ve sıfat üzere Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* gelir. O Fârûk'tur. Bu ikisinden sonra aynı tertip ve sıfat üzere Osmân b. Affân *(radıyallahu anh)* gelir. O Ebû Abdullah Ebû Amr Zunnûreyn'dir. Bunlardan sonra bu sıfat üzere Ebu'l Hasen Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* gelir. O "el-Enzeu'l Batîn"dir. (Şirkten çekilip alınmıştır ve ilimde derindir.) Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in damadı, nebîlerin sonuncusunun amcasının oğludur. Allah'ın salâtları, rahmeti ve bereketleri hepsinin üzerine olsun. Din onları sevmekle ve fazîletlerini bilmekle ayakta durur. Sünnet bununla tamam olur, hüccet bununla doğrulur.

77- Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)* "Selef'e sövme, cennete selâmetle gir" demiştir.

Ebû Bekr en-Neccâd *(rh)* şöyle demiştir: "Ebu Muhammed b. Sâid'e Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in Nâfi'den, onun İbn Ömer'den, onun da Nebî *(sav)*'den rivâyet ettiği hadis hakkında sordum. 'Bu aslı olmayan uydurulmuş bir hadistir' dedi." Yine o şöyle demiştir: "Ebû Bekr el-Bâğendî'ye (bu hadisleri) sordum da şöyle dedi: 'Mücâhid'in hadisi dışında bu hadislerin tamamı bâtıldır, mahfûz değildir.'" (İbtâlu't Te'vîlât, 2/490)

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (5/237) şöyle demiştir: "Bazı insanlar bunu birçok tarîkten merfû olarak rivâyet etmiştir. Bunların tamamı uydurmadır. Sahih olan ancak Mücâhid'den ve seleften diğer zatlardan rivâyet edilendir."

[879] İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile" (3/19) İbn Batta *(rh)*'ın tarîkinden rivâyet etmiştir. Tefsîrinde et-Taberî (15/145) ve el-Hallâl Mücâhid'den birçok tarikle rivâyet etmiştir. Mücâhid *(rh)*'ın eserini, gerek mütekaddimînden gerekse müteahhirînden ilim ve tahkîk ehli kimseler sahihlemişler ve kabûl ile karşılamışlardır. Hatta bu hadisi reddeden, Mücâhid'e ta'n eden ve ona en çirkin sıfatları revâ gören kimselere ağır sözler söylemişlerdir. İbrâhîm el-Isbehânî şöyle demiştir: "Bu hadis sahihtir ve sâbittir. Âlimler bunu yüz atmış seneden beri tahdîs edegelmişlerdir. Bunu ancak bir bidat ehli reddeder." (es-Sünne, el-Hallâl, 293) Bu derlemedeki 42. akîdeye bakınız. O akîdede bu mesele isbât edilmekte ve ilim ehlinin bunun isbâtı hususundaki sözleri nakledilmektedir.

78- Şüphe etmeden ve istisnâ yapmadan (cennetle müjdelenmiş) on kişinin cennetlik olduklarına şâhitlik edersin. Onlar Hirâ ashâbıdır: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh... Allah onlardan râzı olsun. Hiç kimse fazîlette ve hayırda onların önüne geçemez.

79- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduğuna şâhitlik ettiği her bir kimsenin cennetlik olduğuna şâhitlik edersin. Hamza'nın şehîdlerin efendisi olduğuna, Ca'fer et-Tayyâr'ın cennetlik olduğuna, Hasen'in ve Hüseyin'in cennet ehlinin gençlerinin efendileri olduklarına da (şâhitlik edersin).

80- Muhâcirler'in ve Ensâr'ın tamamının cennetlik olduğuna, Allah'ın onlardan râzı olduğuna, onların tevbelerini kabul ettiğine ve onlara rahmet ettiğine şehâdet edersin.

81- Yine kesin bir şekilde şunu bilir ve bütün kalbinle şuna iman edersin: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gözleriyle gören, O'na iman eden, gündüzün bir saati kadar bile olsa ona tâbi olan bir kimse, onu görmeyen kimseden -bütün insanların amelini işlese bile- daha fazîletlidir.

82- Sonra O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbının tamamına; küçüğüne ve büyüğüne, öncesine ve sonrasına rahmet okumak, onların iyiliklerini anmak, fazîletlerini yaymak, yollarından gitmek, izlerini takip etmek gerekir. Hak onların söylediklerindedir. Doğru onların yaptıklarındadır.

83- Âlimler -aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın- icmâ etmişlerdir ki kıble ehlinden bir kimse günahından dolayı tekfir edilmez. Onu bir masiyet sebebiyle İslâm'dan çıkarmayız. İyi kimse için ümit besler, günahkâr kimse için endişe ederiz. Bu konuda Mu'tezile'nin söylediğini söylemeyiz. Zira onlar "Kim hayâtında tek bir günah işlerse ya da hayâtında bir taneyi haksız yere alırsa kâfir olur" derler. Bunu söyleyen kimse Allah *(Azze ve celle)*'ye büyük bir iftirada bulunmuş olur. O'nu, O'nun kendisinin vasfı olarak bildirdiği re'fetten, rahmetten, affedicilikten, ihsandan, bağışlayıcılıktan ve tevbeleri kabul etmekten berî kılmış olur.

Yine o Âdem'in ve ondan sonraki nebîlerin kâfir olduklarını söylemiş olur. Zira Allah *(Azze ve celle)* *"Âdem Rabbine isyân etti ve azdı" (Tâhâ, 121)* buyurmuştur. O nebîlerin *-Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun-* günahlarını Kur'ân'da birçok yerde zikretmiştir. Kezâ Yûsuf'un kardeşleri de kardeşlerine zulmetmişler, babalarına kötü davranmışlar, mevlâlarına isyân etmişlerdi. Bütün bunlara rağmen onlar hayırlı ve iyi kimselerdir. Yine onlar

cennet ehlindendir. Allah *(Azze ve celle)* nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *"Allah geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın diye..." (Fetih, 2)* buyurmuştur. Yine Allah *(Azze ve celle) "Allah seni affetsin, onlara niye izin verdin?" (Tevbe, 43)* buyurmuştur.

84- Bundan sonra; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmayız. Onlar O'nunla birlikte savaşlara katıldılar. İnsanları fazîlette geride bıraktılar. Allah onları bağışladı. Sana da onlar için istiğfarda bulunmayı, onları severek kendisine yaklaşmanı emretti ve bunu nebîsinin diliyle farz kıldı. O onlardan nelerin sâdır olacağını ve [onların] aralarında savaşacaklarını biliyordu. Onlar diğer insanlardan ancak, aralarında meydana gelen her anlaşmazlık hususunda hatanın ve kastın kendilerinden kaldırılmış ve bağışlanmış olması sebebiyle üstün kılınmışlardır.

Sıffîn, Cemel, Dâr Vakası ve aralarında meydana gelen diğer çekişmeler hakkında bir kitaba bakılmamalıdır. Sen de (bu konularda herhangi bir şeyi) ne kendin için ne de başkası için yazma. Herhangi bir şeyi birinden rivâyet etme. Başkasına okuma. Rivâyet edenden dinleme. Bu ümmetin büyük âlimleri bu zikrettiklerimizden sakındırma hususunda ittifâk etmişlerdir. Hammâd b. Zeyd, Yûnus b. Ubeyd, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. İdrîs, Mâlik b. Enes, İbn Ebî Zi'b, İbnu'l Münkedir, İbnu'l Mubârek, Şuayb b. Harb, Ebû İshâk el-Fezârî, Yûsuf b. Esbât, Ahmed b. Hanbel, Bişr b. el-Hâris ve Abdulvehhâb el-Verrâk onlardandır.

Bu zatların tamamının görüşü; bunlardan, bunlara bakmaktan, bunlara kulak vermekten sakındırma olmuştur. Bunların peşine düşmekten ve bu hususlaki bilgileri bir araya getirmekle ilgilenmekten sakındırmışlardır. Onlardan, bunu yapan kimsenin yaptığının kerâhiyeti hususunda, bunları rivâyet eden ve bunlara kulak veren kimseyi inkâr hususunda lafızları farklı ama manaları bir olan birçok şey rivâyet edilmiştir.

85- Bundan sonra; Âişe binti Ebî Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anhuma)*'nın sıddıka ve tertemiz olduğuna, Cibrîl *(aleyhisselam)*'ın Allah *(Azze ve celle)*'den getirdiği, O'nun kitabında okunan, kıyâmet gününe kadar ümmetin göğüslerinde ve mushaflarında sâbit olan haber ile gökten aklandığına, yine onun Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in aklanmış, pâk, hayırlı ve fazîletli eşi olduğuna, O'nun cennette de zevcesi olacağına, dünyada da âhirette de müminlerin annesi olduğuna şehâdet edilir. Kim bu hususta şüphe ederse, buna karşı çıkarsa, bu hususta duraksarsa; Allah'ın kitabını yalanlamış,

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdikleri hususunda şüpheye düşmüş ve Allah'ın kitabının Allah'tan başkasının katından geldiğini iddia etmiş olur. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Allah aynısına dönmeyesiniz diye size öğüt veriyor, eğer müminler iseniz." (Nûr, 17)* Kim bunu inkâr ederse imandan sıyrılmış olur.

86- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı mertebelerine ve derecelerine göre sırasıyla sevilir: Bedir ehli, Hudeybiye ehli, Rıdvân ağacının altında bey'at edenler ve Uhud ehli... Bunlar en büyük fazîletlere ve en yüksek derecelere sâhip kimselerdir. Birçok önceliğe mazhar olmuşlardır. Allah hepsine rahmet etsin.

87- Rasulullah'ın zevcesi Ümmü Habîbe'nin kardeşi, bütün müminlerin dayısı ve vahiy kâtibi Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebî Süfyân için Allah'tan rahmet dilersin. Onun fazîletlerini anar, onun hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edileni rivâyet edersin:

88- İbn Ömer şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber bulunuyorduk. 'Sizin yanınıza şu yoldan cennetlik bir adam girecek' buyurdu. Bunun üzerine Muâviye *(rahimehullah)* girdi."[880] Bunun, onun konumu ve derecesi olduğunu bilirsin.

89- Allah için O'na itaat edeni seversin. Sana uzak olsa da, dünyada istediğini yapmasa da... Yine Allah için O'na isyân edene ve O'nun düşmanlarını dost edinene buğz edersin. Sana yakın olsa da, dünyalık hususunda isteklerini yerine getirse de... Bunun için yakınlık kurar, bunun için ilişkiyi kesersin.

90- Yeni bir görüş ortaya atma ve onu söyleyene kulak verme. Zira bir görüş doğru da olabilir yanlış da olabilir.

91- Sürekli tartışıp duran kimselerle oturma. Çünkü onlar Allah'ın âyetleri hakkında (uygun olmayan şekilde) konuşmaktadırlar.

92- Din hususunda tartışmaktan ve cidâle girmekten sakın. Çünkü bu beraberinde kini getirir. Sâhibini -eğer sünnet ehliyse- bidate sürükler. Çünkü sünnet ehli kimseye dîni hususunda ilişecek ilk eksiklik, bidatçiyle tartıştığı zaman onunla birlikte oturması ve onunla münâzara yapmasıdır. Sonra sen bidatçinin onun aklına onu fitneye düşürecek dakîk kelimeler ve

---

[880] İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/330), el-Hallâl (704), el-Âcurrî (1924) ve el-Lâlekâî (2779) rivâyet etmiştir. "El-İlelu'l Mütenâhiye" sâhibi (449-451) "Hiçbir tarîkinden sahih değildir" demiştir.

pis sözler sokmayacağından emin olamazsın. Belki onu fitneye düşürmez. Fakat kendi görüşünden ne tevilde bir aslı ne tenzilde bir beyânı ne de hakkında Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haberlerinden bir eser bulunan şeyleri onun sözüne cevap vermek için getirme gayretine girer.

93- Bundan sonra; Fitne zamanında kenara çekilmek ve oturmak gerekir. Zulmetseler bile yöneticilere kılıçla isyân etme.

94- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Sana zulmederse sabret. Seni mahrum bırakırsa da sabret."[881]

95- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr'e "Habeşli bir köle olsa bile sabret" buyurmuştur.[882]

96- Bu ümmetin başından günümüze kadar bütün ilim ve fıkıh ehli âlimler, âbidler ve zâhidler icma etmiştir ki: Cuma ve bayram namazları, Minâ, Arafât, gazve, hac ve hedy; iyi olsun günahkâr olsun her emîr ile birlikte geçerlidir. Haraçların, zekâtların ve öşürlerin onlara verilmesi câizdir. Onların inşâ ettikleri büyük mescitlerde namaz kılmak, yaptırdıkları köprülerin üzerinden geçmek, alışveriş, her türlü ticâret, ziraat, zanaat; her asırda ve her emîr ile birlikte Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere câizdir. Zâlimin zulmü ve haksızlık yapanın haksızlığı, dîni hususunda hassas olan ve nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine yapışan kimseye, yaptığı şey Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere olduğu sürece zarar vermez. Nitekim kişi âdil bir imamın zamanında Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif olarak bir şey alsa ya da bir şey satsa imamın adâleti ona fayda sağlamaz.

Onların (yani imamların) kadılarına muhâkeme olmak, hadleri ve kısasları onlara götürmek, onların emîrleri ve güvenlik görevlileriyle zâlimlerin elinden (mazlumlara âit) hakları almak câizdir. Allah *(Azze ve celle)*'ye masiyet hususunda olmamak üzere, habeşli bir köle olsa bile onların tayin ettiklerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Masiyette hiçbir yaratılmışa itaat edilmez.

97- Bundan sonra; İmamlara ve bütün ümmete gerek din hususunda gerekse dünya hususunda nasihat etmeyi, bütün müslümanların iyiliğini istemeyi din edinmek gerekir. Kendin için istediğini onlar için de istersin. Kendin için istemediğini onlar için de istemezsin.

---

[881] İbn Ebî Şeybe (12/544) ve "es-Sünne"de (54) el-Hallâl rivâyet etmiştir. Sahihtir.

[882] Müslim (4783) rivâyet etmiştir.

98- Dînin hususunda hiçbir bidat ehliyle meşveret etme. Onu yanına yaklaştırmama imkânın bulunsa bile onunla yol arkadaşı olma.

99- Zikrettiklerimizden herhangi birine itikâd eden her bir kimseden uzak durmak, onu terk etmek, ona buğz etmek; onu dost edinene, ona yardım edene, onu savunana ve onunla arkadaşlık edene de buğz etmek - bunları yapan sünnet ehli gözükse de- sünnettendir. Şimdi biz bunların arkasından insanların bidat olarak ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve hiçbir eserde vârid olmayan yeniliklerden söz edeceğiz. Bunları yapan kimse her ne kadar dinden ayrılmasa da, müslümanlar zümresinin dışına çıkmasa da Allah'ın hakkında izin vermediği bir şeyi ihdâs ederek büyük bir cürüm işlemiştir.

100- Bidatlerden biri astroloji, yıldızlara bakmak [ve onlara tutunmak]tır. Hatta bu şirkten bir kısımdır. Gaybın ilmini iddia etmektir. Bunların hepsi; astroloji, ıyâfe, kâhinlik, kuş uçurma ve kuşlardan manalar çıkarma yasaklanmıştır.

101- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir kâhine ya da arrâfa gider de onu tasdîk ederse Allah'ın Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbine indirdiğine kâfir olmuş olur."[883]

102- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim yıldız ilminden bir şube alırsa şirkten bir şube almış olur. Kim onu (yıldızlarla ilgili bilgisini) arttırırsa (şirkini) arttırmış olur."[884]

103- Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Sizi yıldız ilminden sakındırıyorum. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Zira müneccim sihirbaz gibidir. Sihirbâz da kâhindir. Kâhin de kâfirdir. Kâfir de cehennemdedir."[885]

---

[883] Ahmed (9536) ve sahihleyerek el-Hâkim (1/8) Ebû Hureyre *(ra)*'tan rivâyet etmiştir. "Kitâbu'l Kebâir"de (267) geldiği üzere isnâdı sahihtir.

[884] Ahmed (2840), Ebû Dâvûd (3905) ve İbn Mâce (3726) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (35/193) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

[885] El-Heysemî'nin "Zevâid"inde (564) geldiği üzere el-Hâris "Müsned"inde, bundan daha uzun olarak Alî *(ra)*'ın Nehrevân'a çıkması, müneccimin de kendisine o saatte çıkmamasını söylemesi kıssası içerisinde rivâyet etmiştir. Alî *(ra)* orada "Ne Muhammed *(sav)*'in ne de O'ndan sonraki insanların bir müneccimi yoktu" demiştir. Sonra şunları eklemiştir: "Ey insanlar! Şu yıldız ilmini öğrenmekten sakının. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Müneccim kâfir gibidir. Kâfir de cehennemdedir. Vallahi senin yıldızlara baktığın ve onlara göre amel ettiğin bana ulaşırsa hayatta kaldığım ve hayatta kaldığın sürece seni hapsederim. Elimde güç bulunduğu sürece seni ihsandan

104- Azâim[886] kitaplarına bakmak, onlarla amel etmek, kişinin cinler ile konuştuğunu iddia etmesi, onları kullanmak ve bazılarını öldürmek de bidatlerdendir.

105- İhtiyaç ya da takılan kimsede ortaya çıkan bir hastalık olmadığı hâlde temîmeler ve ta'vîzeler takmak da bidatlerdendir.

106- Yine âlimler aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın icma etmişlerdir ki: Allah *(Azze ve celle)* insanlara korkuyu ve ümidi farz kılmıştır. Yine O kullarını rağbet ve rahbet ile (onları teşvîk ederek ve korkutarak) kendisine davet etmiştir. Kitap'ta ve Sünnet'te bir aslı bulunmayan, sonradan ortaya atılmış bidatlerden biri de -ki bu yaptıkları câhiliyye fiillerine benzemektedir-

107- İnsanların bir araya gelmeleri, birbirlerini destekleyeceklerine ve birbirlerine yardım edeceklerine dâir birbirlerine söz vermeleridir. Bu, bidat olarak ortaya atılan ve hoş karşılanmayan bir şeydir. Bunu câhiliyye ehli yapardı. Allah *(Azze ve celle)* bunu İslâm ile giderdi. Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in diliyle bunu yasakladı.

108- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İslâm'da hilf yoktur. Câhiliyyede olan herhangi bir hilfi İslâm ancak pekiştirmiştir."[887]

109- Şehâdet bidattir, berâet bidattir, velâyet bidattir. Şehâdet, kişinin, hakkında bir haber gelmemiş bir kimsenin cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmesidir. Velâyet, kişinin bir topluluğu velî edinmesi, onların dışındakilerden de teberrî etmesidir. Berâet de kişinin İslâm dîni ve Sünnet üzere olan bir topluluktan teberrî etmesidir.

110- Kabirlerin üzerine bina yapmak, onları kireçlemek ve onları ziyâret etmek için yolculuğa çıkmak da bidatlerdendir.

111- Sünnet'e muhâlefet eden ve ümmetin icmasının dışına çıkan her isimden (mezhepten) teberrî etmek, onun ehlinden ayrılmak, ona itikâd

---

mahrum bırakırım." İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde de (26041) Ömer b. el-Hattâb (ra)'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Şu yıldızlardan karanın ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulacak kadar öğrenin, fazlasını öğrenmeyin."

"El-İbâne"de (2007) ve "eş-Şerîa"da (2001) Meymûn b. Mihrân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Abbas (rhma)'ya 'Bana tavsiyede bulun' dedim. 'Yıldızlardan sakın, zira onlar kehânete çağırır' dedi."

[886] Azâim rukyeler demektir. Bunlardan maksat bidat ve şirk içerikli rukyelerdir.

[887] Müslim (2430) rivâyet etmiştir.

edenden uzak durmak, ona muhâlefet ederek Allah *(Azze ve celle)*'ye yaklaşmak da Sünnet'ten ve imanın kemâlindendir. Şu görüşleri gibi: Râfıza, Şîa, Cehmiyye, Mürcie, Harûriyye, Mu'tezile, Zeydiyye, İmâmiyye, Muğîriyye, İbâziyye, Keysâniyye, Sufriyye, Sürât, Kaderiyye, Menâniyye, Ezârika, Hulûliyye, Mansûriyye, Vâkıfe, sıfatları ve rü'yeti inkâr edenler...

Her sözün bir ortaya atanı, her görüşün bir uyduranı, her hevânın bir takipçisi vardır. Bütün bunlar, bunlara benzeyenler, bunlardan dallanıp budaklananlar ya da bunlara yakın olanlar; ehlini dînin dışına çıkaran, inananını müslümanların zümresinin dışına iten aşağılık görüşlerdir ve kötü mezheplerdir.

112- Bu görüşlerin ve mezheplerin elebaşları vardır ki dalâlette imamdırlar, küfürde ve kötü görüşlülükte öncüdürler. Allah hakkında bilmediklerini söylerler. Yaptıkları hususunda hak ehlini ayıplarlar. Nakil konusunda güvenilir kimseleri itham ederler. Tevil konusundaki görüşlerinden ise şüphe etmezler. Onlar bidat sancaklarını kaldırmışlardır. Fitne pazarını kurmuşlardır. Belâ kapısını açmışlardır. Allah üzerine yalan uydururlar. Yalan söyleyerek ve haddi aşarak kitabı hakkında sözler uydururlar.

Şeytanların kardeşleri, müminlerin düşmanları, haddi aşanların mağarası, hasetçilerin sığınağıdır onlar. Onlar halklara ve kabîlelere ayrılmışlardır. Sınıflara ve tâifelere bölünmüşlerdir. Şimdi ben onların isimlerinin ve özelliklerinin bir kısmını zikredeceğim. Çünkü onların yaygınlık kazanmış kitapları ve her tarafa yayılmış görüşleri vardır ki insanlar arasındaki tecrübesiz ve bidatler içerisinde yetişmiş kimse bunları bilmez. Bunların manaları okuyanlarının çoğuna gizli kalır. Belki bu görüşlere sâhip birine âit bir kitap yaşı küçük birinin eline geçer. Adam kitaba Allah'a hamd u senâda bulunarak, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e güzelce salât ederek başlamıştır. Fakat bunun arkasına ince küfrünü, gizli bidatini ve şerrini ekler. İnsanlardan ilmi olmayan yaşı küçük kimse, acem kimse ve bir tecrübesi bulunmayan kimse de o kitabı yazanın âlimlerden bir âlim veya fakihlerden bir fakih olduğunu zanneder. Bu ümmet hakkında öyle şeylere itikâd eder ki bunlar putperestlerin ve Allah'a savaş açıp şeytanı dost edinenlerin bu ümmet hakkındaki görüşlerinin aynısıdır.

113- Onların dalâlette öncü olan reislerinden biri, sapık ve saptırıcı el-Cehm b. Safvân'dır. Ona Şâm'da olduğu sırada "Nereye gidiyorsun?" diye sorulmuş, o da "Kendisine ibâdet edeceğim bir rab arıyorum" demiştir. Birçok sapık tâife onun görüşünü almıştır. İbn Şevzeb "Cehm şüphe ettiğinden dolayı kırk gün namazı terk etti" demiştir.

114- Bişr el-Merîsî, el-Murdâr, Ebû Bekr el-Esamm, İbrâhîm b. İsmâîl b. Uleyye, İbn Ebî Duâd, Berğûs, Rubâlûye, el-Ermenî, Ca'fer el-Hazzâ, Ebû Şuayb el-Haccâm, Hasen el-Attâr, Sehl el-Harrâz, Ebû Lukmân el-Kâfir ve bunlarla birlikte birçok sapık onun tâbilerinden ve taraftarlarındandır. Bütün âlimler isimlerini zikrettiğimiz kimseler hakkında "Onlar küfrün elebaşları ve dalâletin önderleridir" demektedir.

115- Yine küfür ve dalâlet ehli birçok kimsenin arasında Ma'bed el-Cuhenî, Ğaylân el-Kaderî, Sümâme b. Eşras, Amr b. Ubeyd, Ebu'l Huzeyl el-Allâf, İbrâhîm en-Nazzâm ve Bişr b. el-Mu'temir de onların reislerindendir. Bunlar kaderîlerdir. Hasen b. Abdulvehhâb el-Cubbâî ve Ebu'l Anbes es-Saymerî[888] de onlardandır.

116- Râfızîlerden: Muğîre b. Saîd, Abdullah b. Sebe', Hişâm el-Fûtî, Ebu'l Kerevves, Fudayl er-Rakkâşî, Ebû Mâlik el-Hadramî ve Sâlih Kubbe... Onlar bir kitapta zikredilemeyecek kadar, bir konuşmada söylenilemeyecek kadar çoktur. Onların imamlarından birkaçını zikrettim ki yaşı küçük ya da ilmi olmayan kimse onları anmaktan, onların sözlerini delil getirip onların kitaplarıyla münâzara edenlerle oturmaktan sakınsın.

117- İbn Küllâb, Hüseyn en-Neccâr, Ebû Bekr el-Esamm ve İbn Uleyye de onların en pislerinden, konuşurken Sünnet'i savunuyor ve ona yardım ediyor göründüğü hâlde en pis sözü söyleyenlerdendir. Allah bizi de seni de onların görüşlerinden korusun. Bizi de seni de onların kötülüklerinden ve mezheplerinden âfiyette kılsın. Bizi İslâm ve Sünnet üzere yaşatsın, bunun üzerine öldürsün, bunun üzerine haşretsin. Üzerimizdeki ve üzerindeki nimetlerini ve lütuflarını değiştirmesin. Sürekli bahşettiği güzel ihsanlarından ve fâidelerinden bizi mahrum bırakmasın. Bizi ve seni sınırlarını muhâfaza edenlerden ve haklarını yerine getirenlerden eylesin. Bizi ve seni bize öğrettikleriyle faydalandırsın. Onlarla bize sâlih, makbûl ve râzı olunan ameller işletsin. Bizi ve seni nebîsinin ve ashâbının zümresi içerisinde haşretsin. Şüphesiz O, ümit beslenecek hususlarda kendisinden umulandır. Darlık ve genişlik zamanında kişinin yanında bulunandır. Başta ve sonra Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı gizlide ve açıkta nebîsinin üzerine olsun.

---

[888] Asılda "es-Samyerî" diye geçmektedir. Doğru olan yukarıda yazdığımdır. (el-Vâfi fi'l Vefeyât, (2/135)

İBN EBÎ ZEMENÎN OLARAK BİLİNEN EBÛ ABDULLAH MUHAMMED B. ABDULLAH B. ÎSÂ EL-MÂLİKÎ'NİN (V. 399) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;
SÜNNET'İN ASILLARI VE SELEFİN İTİKÂDI
AÇIKLANMAKTADIR

اعتقاد ابن أبي زمنين

صورة من المخطوط

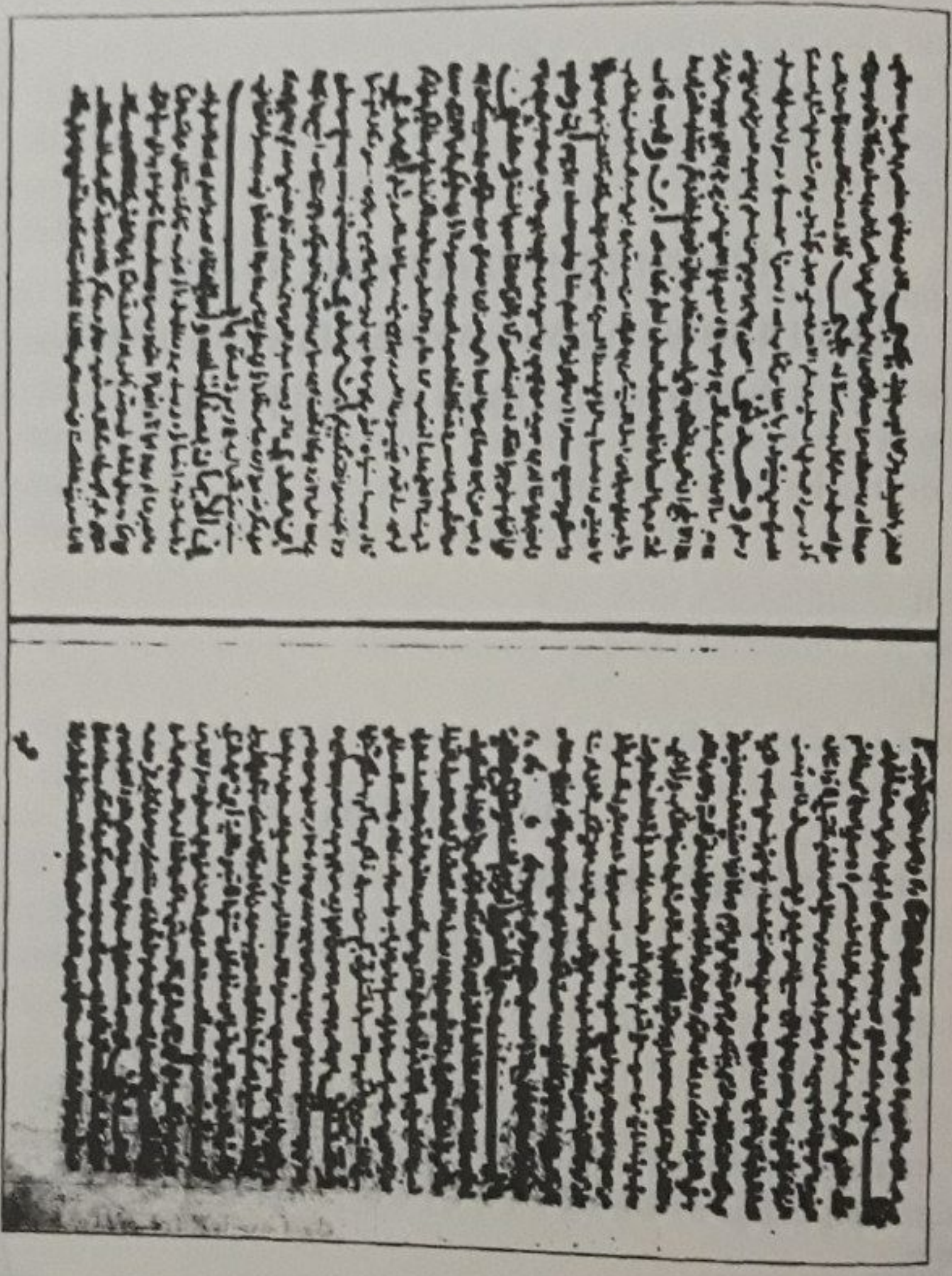

Muhammed b. Abdullah b. Îsâ b. Muhammed el-Murrî el-Elbîrî el-Endelüsî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. İbn Ebî Zemenîn olarak şöhret bulmuştur. 324 yılında doğmuş, 399 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Hakkındaki Övgüler:

Zehebi şöyle demiştir: "İlimde derinlere kök salmıştı. Edebiyatta iyiydi. Selefin eserlerine uyardı. İbâdet, inâbe ve takvâ ehli bir zâttı."

İbn Ferhân da şöyle demiştir: "O Gırnata'nın medâr-ı iftiharlarındandı. Muhaddislerin, âlimlerin ve ilimde derinleşmiş kimselerin büyüklerindendi. İlim, rivâyet, reyi ezberleme, hadisi(n sahîhini sakîminden) ayırt etme ve âlimlerin ihtilâflarını bilme konularında zamanının en değerlisiydi. İlimde ve edebiyatta ustaydı. Güzel telifleri, hoş tasnifleri, faydalı kitapları vardı... Selefin eserlerini takip ederdi."

Tercemenin Kaynakları:

Tertîbu'l Medârik, 7/184; ed-Dîbâcu'l Müzehheb, s. 77)

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 17/188; el-Iber, 2/112.

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in Sünnet ve itikâd ile ilgili konuların çoğundaki itikâdı zikredilmektedir. Bu akîde, Mâlikîler'in imamlarından bir imama âit olması yönüyle temeyyüz etmektedir. O bu akîdede Ehli Sünnet'in itikâd meselelerindeki ittifakını naklet-mektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbn Ebî Zemenîn *(rahimehullah)*'ın "Usûlü's Sünne" kitabından seçerek ve özetleyerek çıkardım. Bu kitap, konusunda faydalı bir kitaptır. Musannif *(rahimehullah)* itikâd bablarından her birine Ehli Sünnet'in o babdaki ittifâkını zikrederek başlamış, sonra o bâba dâir Kitap'tan, Sünnet'ten, ümmetin selefinin -sahiplerine isnad ile ulaşan- eserlerinden deliller zikretmiştir. Ben bu akîdede onun her bâbın altındaki sözlerini, gördüğü Sünnet ehli kimselerin ve kendisinden önceki âlimlerin ittifâkını nakletmesini zikretmekle yetindim. Bu kitabı çıkarırken, bu kitabın aslî el yazması nüshasına itimâd ettim. Sonra onu "İbn Abbâs *(radıyallahu anh)* Yayınevi"nin 1435 yılındaki neşriyle karşılaştırdım. İki köşeli parantez arasında bulunanlar ondandır.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in, O'nun âlinin ve ashâbının üzerine olsun. Güç ve kuvvet ancak Alî ve Azîm olan Allah iledir.

Ebû Abdullah el-Fakîh Muhammed b. Abdullah b. Ebî Zemenîn *(radıyallahu anh)* dedi ki: Hamd Allah'a mahsustur. O ki kendisiyle nimetlendirdiği

şeylere karşılık mükâfâtlandırandır. Dilediği takdirde kişiyi kendisinden koruyacağı şeylere karşılık cezâlandırandır. Allah'ın salâtı nebîlerin sonuncusu olan Muhammed'in ve Muhammed'in bütün âlinin üzerine olsun. Saptırıcı hevâdan ve kabul edilmeyen amelden Allah'a sığınırım. Ondan yakînimi arttırmasını ve müminlerin yolundan gitmem hususunda bana yardım etmesini talep ederim. Bundan sonra; Sünnet'e ve Cemaat'e uymaya istekli olan kimselerden biri benden kendisi için, kendilerine uyulan ve görüşlerine müracaat edilen imamların Sünnet'e ve Cemaat'e ittiba hususundaki görüşlerini; kadere iman, kabir azabı, Havz, Mîzân, Sırât, cennetin ve cehennemin yaratılmış olup olmadığı, taat, şefaat ve kıyâmet günü Allah *(Azze ve celle)*'ye bakma konularında neye itikad ettiklerini ve neyi söylediklerini gösteren bazı hadisler yazmamı istedi. Ben de onun isteğine bu kitabı telif ederek karşılık verdim.

Onun öğrenilmesi gereken şeyleri öğrenmeye olan hırsını görünce bu konudaki isteğim daha da arttı. İmanın ve dînin asılları, müslümanların şeriatleri hakkında soru sormaması ve bunları araştırmaması hususunda hiçbir câhil mâzur değildir. Zira Allah *(Azze ve celle)* *"Bilmiyorsanız zikir ehline sorun" (Nahl, 43)* buyurarak bunu gerekli kılmıştır. Aynı şekilde hakkında konuşan bir kitap (âyet) ya da kâim bir sünnet bulunan bir mesele kendisine sorulduğu zaman hiçbir âlim onu câhilinden gizlemekte mâzur değildir. Çünkü Allah tebâreke ve teâlâ *"Mutlaka onu insanlara açıklayacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz" (Âli İmrân, 187)* buyruğuyla âlimlerden söz almıştır.

Tevfik ancak Allah'tandır. Ben yalnız O'na tevekkül ettim. Yine ben yalnız O'na yönelirim.

1- Bil ki *-Allah sana rahmet etsin-* Sünnet Kur'ân'ın delilidir. Ona kıyasla ulaşılmaz. O akıllarla elde edilmez. Ona ancak imamlara tâbi olarak ve bu ümmetin cumhûrunun üzerinde yürüdüğü yolu takip ederek ulaşılır. Allah *(Azze ve celle)* bazı kimseleri en güzel şekilde överek zikretmiş, şöyle buyurmuştur: *"Sözü dinleyip en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte onlar Allah'ın hidâyet ettikleridir. İşte onlar akıl sâhipleridir." (Zümer, 17-18)*

Yine O şöyle buyurarak kullarına bir emir yöneltmiştir: *"Bu benim dosdoğru yolumdur. Şu hâlde ona uyun. Başka yollara uymayın. Sonra sizi O'nun yolundan ayırır. İşte O sakınırsınız diye böyle tavsiyede bulunuyor." (En'âm, 153)*

2- Bil ki Allah'ı, O'nun nebîlerinin ve resûllerinin getirdiklerini bilenmeyi ilim görürler. O'nun kendisine davet etmediği şeyi bilmeiman görürler. Onlar O'nun sıfatları ve isimleri hakkında, O'nun kitabı ve şanların en doğru sözlüsü olan O şöyle buyurmuştur:

"O'nun vechi/yüzü dışında her şey helâk olacaktır." (Kasas, 88)

"Allah sizi nefsinden sakındırıyor." (Âli İmrân, 28)

"Gözümün önünde yetiştirilesin diye..." (Tâhâ, 39)

"Yahudiler 'Allah'ın eli bağlıdır' dediler. Elleri bağlandı ve söylediklerinden dolayı lanetlendiler. Bilakis O'nun iki eli de açıktır..." (Mâide, 64)

"Yeryüzü kıyâmet günü bütünüyle O'nun avucundadır. Gökler de O'nun sağ elinde dürülmüştür." (Zümer, 67)

Bunların benzerleri Kur'ân'da çoktur. Yine O tebâreke ve teâlâ kendisi hakkında haber verdiği üzere göklerin ve yerin nûrudur, bir şeydir, bir yüzü ve nefsi vardır. Yine bunların dışındaki birçok sıfatla kendisini vasıflanırdığı üzere muttasıftır. İşitir, görür ve konuşur. Evvel'dir, O'ndan önce bir şey yoktur. Sonsuza kadar bâkî kalacak olan Âhir'dir, O'ndan sonra bir şey yoktur. Yarattıklarının tamamının üzerinde olan Zâhir'dir. Yarattıklarını en ayrıntılı şekilde bilen Bâtın'dır. O her şeyi bilendir. Kayyûm'dur (her şeyi ayakta tutandır). O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku... İşte bunlar Rabbimizin sıfatlarıdır. O kitabında kendisini bunlarla vasıflandırmış, nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* O'nu bunlarla vasfetmiştir. Bunlardan herhangi biri hakkında tahdîd/sınırlandırma, teşbih/benzetme, takdir/keyfiyet tayin etme söz konusu değildir. Kendisinin hiçbir benzeri olmayan, işiten ve gören Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Gözler O'nu görmemiştir ki O'na bir keyfiyet tayin etsin. Fakat kalpler O'nu O'na iman hakîkatlerinin içinde görmüştür. O -ne izzetli söyleyendir O- şöyle buyurmuştur: *"En güzel isimler Allah'ındır. Şu hâlde O'na onlarla duâ edin." (A'râf, 180)*

Rabbimizin isimleri tenzilde bulunmaktadır, Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ezberlenmiştir. Onların hiçbiri yaratılmış ya da sonradan meydana gelmiş değildir. Allah mülhidlerin söylediklerinden çok çok yücedir!

3- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri Kur'ân'ın Allah'ın tenzîli ve vahyi olduğudur. O ne yaratıcıdır ne de yaratılmıştır. O'ndan -tebâreke ve teâlâ- başlamıştır ve O'na dönecektir.

[Zuheyr b.] Abbâd şöyle demiştir: "Gördüğüm şeyhlerin hepsi; Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne, Fudayl b. Iyâd, Îsâ b. Yûnus, Abdullah b. el-Mubârek, Vekî' b. el-Cerrâh ve bunların dışında Mekke, Medîne, Irâk, Şâm ve Mısır gibi bölgelerde gördüğüm fakihler şöyle diyorlardı: Kur'ân Allah'ın kelâmıdır. Yaratıcı da değildir yaratılmış da değildir. Kişi Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu, ne yaratıcı ne de yaratılmış olduğunu bilmedikçe ve buna iman etmedikçe hiçbir ilim ona fayda vermez."

4- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah *(Azze ve celle)* Arş'ı yaratmış ve onu yarattığı her şeyin üzerinde ve yukarısında bulunmakla ayrıcalıklı kılmıştır. Sonra ona dilediği gibi istivâ etmiştir. Kendisi hakkında *"Rahmân Arş'a istivâ etmiştir" (Tâhâ, 5)* buyruğunda haber verdiği gibi... Uzakta olup görülmeyen, ilmi ve kudreti ile yakın olup fısıltıyı işiten Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir.

5- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Kürsî Arş'ın önündedir ve O'nun iki ayağını koyduğu yerdir.

6- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah *(Azze ve celle)* yarattıklarından ayrıdır. Onlardan perdelerle perdelenmiştir. Allah zâlimlerin söylediklerinden yücedir. *"Ağızlarından çıkan söz ne büyüktür. Onlar ancak yalan söylüyorlar." (Kehf, 5)*

7- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah *(Azze ve celle)* en yakın semâya iner. Onlar buna bir had belirlemeksizin[889] iman ederler. Zuheyr b. Abbâd şöyle demiştir: "Gördüğüm bütün şeyhler; Mâlik, Süfyân, Fudayl b. Iyâd, Îsâ, İbnu'l Mubârek ve Vekî' 'Nüzûl[890] haktır' diyorlardı."

8- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Allah *(Azze ve celle)* kıyâmet günü kullarını hesâba çekecek, şifâhî olarak onları sorgulayacaktır. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Mutlaka kendilerine (resûl) gönderilenleri sorgulayacağız. Gönderilenleri de kesinlikle sorgulayacağız." (A'râf, 6)* Kulları onları yaratandan, kendisine kul yapandan, amellerini kayıt altına alandan, onları

---

[889] Asılda "bulunmaksızın" diye geçmektedir. "Hameviyye"den (s. 359) düzeltilmiştir.

[890] Asılda "tenezzül" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım "Hameviyye"dendir. (s. 360)

kendilerinden sorguya çekmek için saklayandan, bundan sonra dilediğini bağışlayandan, dilediğine azap edenden başkası sorgulayabilir mi? O Alîm'dir, Kadîr'dir.

9- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Müminler Rablerini âhirette göreceklerdir. O kâfirlerden ve müşriklerden de perdelenecektir. Bundan dolayı onlar O'nu göremeyeceklerdir. O şöyle buyurmuştur:

"O gün bazı yüzler parıl parıldır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

"Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir." (Mutaffifin, 15)

"Gözlerin kendisini idrâk edemediği, kendisi ise bütün gözleri idrâk eden, Latîf ve Habîr olan" (En'âm, 103)

Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!

10- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de Levh-i Mahfûz'un ve Kalem'in hak olduğudur. Onlar bunlara iman ederler. O -ne izzetli söyleyendir O- şöyle buyurmuştur: *"Hayır, o şerefli bir Kur'ân'dır. Korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfûz'da)dır." (Burûc, 21-22)*

11- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri cennetin ve cehennemin yaratılmış olduğudur. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Dedik ki: Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin." (Bakara, 35)

"Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar..." (Ğâfir, 46)

12- Yine Ehli Sünnet cennetin ve cehennemin son bulmayacağına, içindekilerin ölmeyeceğine iman ederler. O şöyle buyurmuştur:

"Sizin yanınızdakiler tükenir ama Allah'ın katındakiler bâkîdir." (Nahl, 96)

"Onlar oradan çıkarılacak da değillerdir." (Hicr, 48)

Allah tebâreke ve teâlâ ebedîliği yalnız bir âyette zikretmiş olsaydı bile Allah'ın göğsünü İslâm'a açtığı kimse için bu yeterli gelirdi. Fakat O zirveye ulaşmış hüccetin kendisinin olması için bunu defalarca zikretmiştir.

13- Yine Ehli Sünnet kulların amellerini yazan hafaza meleklerine iman eder. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz sizin üzerinizde koruyucular, değerli yazıcılar/kirâmen kâtibîn vardır." (İnfitâr, 10-11)*

14- Yine Ehli Sünnet Ölüm Meleği'nin ruhları kabzettiğine iman eder. O şöyle buyurmuştur: *"De ki: Canınızı size müvekkel kılınan ölüm meleği*

alacaktır." (Secde, 11) Mümin bir rûhu kabzettiği zaman onu rahmet meleklerine teslim eder. Kâfir ya da fâcir bir rûhu kabzettiği zaman da onu azap meleklerine teslim eder. Nitekim Allah *"...elçilerimiz onun canını alır, görevlerini eksik yapmazlar" (En'âm, 61)* buyurmuştur. Yani[891] onlar rûhu Ölüm Meleği'nden alırlar ve onu Allah'a yükseltirler. Nitekim O *"Sonra gerçek mevlâları olan Allah'a döndürülürler" (En'âm, 62)* buyurmuştur.

15- Yine Ehli Sünnet bu ümmetin kabirlerinde imtihan edileceğine, Allah'ın dilediği şekilde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sorguya çekileceğine iman eder. Keyfiyetini araştırmadan bunu tasdîk eder. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Allah iman edenleri dünya hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar. Yine Allah zâlimleri saptırır. Allah dilediğini yapar." (İbrâhîm, 27)

16- Yine Ehli Sünnet kabir azâbına iman eder. Allah bizi de seni de bundan korusun. O *(Azze ve celle) "Şüphesiz onun için sıkıntılı bir hayat vardır" (Tâhâ, 124)* buyurmuştur. Yine O *"Onlara iki defa azap edeceğiz, sonra büyük bir azaba döndürülecekler" (Tevbe, 101)* buyurmuştur.

Abdulmelik [b. Habîb] *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Kabir sorgusu ve azâbı (inancı) Ehli Sünnet'in ve Allah'a iman edenlerin nezdinde kuvvetlidir. Bu hususta onların şüphesi yoktur. Kim bunu yalanlarsa Allah'ı yalanlayanlar zümresindendir. Bunu ancak yeniden dirilmeye iman etmeyen zındıklar yalanlar. Onların sözlerinden insanların arasında dolaştığını gördüğüm bazı şeyler ortaya çıkmıştır. Dinleri ve imanları konusundaki bu sapıklıklar onlara gizli kalmıştır. Onlardan sakının! Onlar kabir azâbını ve sonrasını yalanlamak maksadıyla 'Ruhlar cesetlerin ölümüyle ölür' diyenlerdir."

17- Yine Ehli Sünnet Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'ın kendisine verdiği bir havzı olduğuna, ondan bir yudum içenin artık ebediyen susamayacağına iman eder.

18- Yine Ehli Sünnet kıyâmet günü (kurulacak) Mîzân'a iman eder. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Kimin mîzânları ağır gelirse o kendisinden râzı olunan bir hayattadır. Kimin mîzânları hafif gelirse onun anası Hâviye'dir." (Kâri'a, 6-9)*

---

[891] Matbûda "Hayır" diye geçmektedir.

19- Yine Ehli Sünnet Sırât'a ve insanların kıyâmet günü amellerine göre onun üzerinden geçeceğine iman eder.

20- Yine Ehli Sünnet şefaate iman eder. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma ulaştırır." (İsrâ, 79)*

21- Yine Ehli Sünnet Allah *(Azze ve celle)*'nin tevhid ehlinden bazı insanları kendilerine ateş dokunduktan sonra rahmetiyle -O'nun ismi çok mübârek çok yücedir- ve şefaatçilerin şefaatiyle cennete sokacağına iman eder. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Bir zaman gelir ki küfredenler müslüman olmayı isterler." (Hicr, 2)

"Artık onlara şefaatçilerin şefaati fayda vermez." (Müddessir, 48)

22- Yine Ehli Sünnet güneşin battığı yerden doğacağına iman eder.

23- Yine Ehli Sünnet Deccâl'in çıkacağına iman eder. Allah bizi ve seni onun fitnesinden muhafaza buyursun.

24- Yine Ehli Sünnet Îsâ *(aleyhisselam)*'ın ineceğine ve Deccâl'i öldüreceğine iman eder. O *(Azze ve celle)* Îsâ'yı kastederek *"Şüphesiz o kıyâmetin bir bilgisidir" (Zuhruf, 61)* buyurmuştur.

Yine O şöyle buyurmuştur: *"Kitap ehlinden hiç kimse yoktur ki ölmeden önce ona iman edecek olmasın." (Nisâ, 159)* Yani Îsâ ölmeden önce...

25- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kaderlerin tamamı Allah *(Azze ve celle)*'dendir. Zira O mahlûkâtı yaratmış, onların ne yapacaklarını ve ne hâle geleceklerini bilmiştir. Onun verdiğini esirgeyecek, O'nun esirgediğini verecek kimse yoktur. O şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın emri takdir edilmiş bir kaderdir." (Ahzâb, 38)

"Şüphesiz Biz her şeyi bir kadere göre yarattık." (Kamer, 49)

Bunların benzerleri Kur'ân'da çoktur.

26- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İman; güzel bir niyet ve Sünnet'e uygunluk ile birlikte kalplerle ihlâslı bir şekilde Allah'a iman, dillerle şehâdet, azalarla ameldir. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Eğer tevbe ederler, namazı kılarlar ve zekâtı verirlerse yollarını bırakın." (Tevbe, 5)

"Güzel sözler O'na yükselir. Onları da sâlih amel yükseltir." (Fatır, 10)

Allah'a iman dille ve kalple olur. Bunun tasdîki ise ameldir. Şu hâlde söz ve amel birbirine bitişiktir. Biri ancak diğeriyle ayakta durur.

27- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İman derece derece, mertebe mertebedir. Artar ve azalır. Eğer böyle olmasaydı insanlar iman hususunda eşit olurlardı. Önceki kimse sonrakinden üstün kılınmazdı.[892] Müminler Allah'ın rahmetiyle ve imanın kemâliyle cennete girer. İmandaki ziyâdelerine göre birbirlerinden yüksek derecelerde bulunurlar. *"Bak! Nasıl onları birbirlerine üstün kıldık? Şüphesiz âhiretteki dereceler ve üstünlük daha büyüktür." (İsrâ, 21)* Bunun benzerleri Kur'ân'da çoktur.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: Zuheyr b. Abbâd dedi ki: "Gördüğüm bütün şeyhler; Mâlik b. Enes, Süfyân b. Uyeyne, Îsâ b. Yûnus, Fudayl b. Iyâd, Abdullah b. el-Mubârek, Vekî' b. el-Cerrâh ve başkaları hiç kimseyi günahından dolayı tekfir etmiyorlardı. Hiç kimsenin -Allah'a isyân etmemiş olsa bile- cennetlik olduğuna şâhitlik etmiyorlardı. Yine hiç kimsenin -büyük günahları işlemiş olsa bile- cehennemlik olduğuna şâhitlik etmiyorlardı. Buna muhâlefet eden kimse onların nezdinde bidatçi idi."

Huseyn b. el-Hasen el-Mervezî şöyle demiştir: "Evet, hak olan budur. Bunun hilâfını bir zındıktan başkası söylemez."

28- Ehli Sünnet kıble ehlinden olan bir kimseden istiğfârı esirgemez. Nefsine karşı haddi aşanlardan olsa bile kıble ehlinden ölen birinin cenâze namazını terk etmeyi câiz görmez. O *(Azze ve celle)* Nebîsi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e *"Hem kendi günahın için hem de mümin erkekler ve mümin kadınlar için bağışlanma dile" (Muhammed, 19)* buyurmuştur.

29- Günahlar sebebiyle imanın nefyi hususundaki hadisler çoktur. Şimdi sana (bunlardan) bazı şeyler zikredeceğim ki bunlar kendilerine benzeyen zikretmediğim başka manalara da delâlet etmektedir. Hâricîler bunların tevilini tahrif ederek insanları küçük ve büyük günahlardan dolayı tekfir etmişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

"Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez."[893]

---

[892] Matbûda şöyle geçmektedir: "Önceki kimsenin sonrakine karşı bir üstünlüğü olmazdı."

[893] Buhârî (2475) ve Müslim (112) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

"Komşusu kendisinin şerrinden güvende olmayan kimse mümin değildir."[894]

Muhammed İbn Ebî Zemenîn dedi ki: Bu hadislerde zemmedilen bu fiiller imanı ortadan kaldırmaz ve küfrü gerektirmez. Bazı âlimler şöyle demiştir: "Bunların manası, insanların hadiste imanla çeliştiği ve imana zıt olduğu zikredilen fiillerden kaçınması için tağlizde bulunmaktır."

Bazıları da şöyle demiştir: "Bunlarla anlatılmak istenen, bunların imanın hakîkatiyle ve saflığıyla çelişiyor olmasıdır. Yani bu masiyetleri işleyen kimsenin imanı, onları işlemeyen kimsenin imanı gibi hâlis ve hakîkî olmaz." İman ehlinin kendileriyle bilineceği alâmetleri ve kendilerine ilîştirilen şartları vardır. Bunları Kur'ân ve eserler dile getirmektedir. Dolayısıyle imanına bu masiyetler bulaşan kimseye bakıldığı zaman "Bu iman ehlinin kendisiyle vasfedildiği şey değildir" denilir. İşte o zaman ondan imanın hakîkati ve kemâli gider. Bu tevil doğruya daha yakındır. Allah en doğrusunu bilir. Bana göre bunu Ömer *(radıyallahu anh)*'ın sözü doğrulamaktadır: "Bir kul haklı olduğu hâlde tartışmayı ve mizahtaki yalanı bırakmadıkça imanın hakîkatine eremez."

30- Şunlar da içerisinde şirkin ve küfrün zikredildiği hadislere örnektir:

"Benden sonra birbirlerinin boyunlarını vuran kâfirlere dönmeyiniz."[895]

"Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür."[896]

Bu ve benzeri hadislerin manası şudur: Bu hadislerde zikredilen fiiller kâfirlerin ve müşriklerin ahlâkıdır, âdetidir, yasaklanmıştır. Müslümanların bunlardan kaçınması için (böyle söylenmiştir). Bunlardan birini yapan kimsenin Allah'a şirk koşan biri ya da kâfir olmasına gelince bu söz konusu değildir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Şirk karıncanın taş üzerindeki yürüyüşünden daha gizlidir" buyruğu sana bunu açıklamaktadır. Ebû Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anh)* bunun üzerine "Şüphesiz biz Allah'a âidiz ve O'na döneceğiz" demiş, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de "Sana

---

[894] Buhârî (6016) Ebû Şureyh (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[895] Buhârî (4402, 6166) ve Müslim (66) İbn Ömer (rhma)'dan ve başkalarından rivâyet etmiştir.

[896] Buhârî (48) ve Müslim (133) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

söylediğin zaman şirkten kurtulacağın bir şey öğreteyim mi?" buyurmuş, Ebû Bekir "Öğret ey Allah'ın Resûlü!" diye cevap verince de şöyle demiştir:

"De ki: Allahım, Sana bilerek şirk koşmaktan (Sana) sığınırım. Bilmediklerim için de Senden bağışlanma dilerim."[897]

Kezâ hadislerde gelen ve manası küfrân-ı nimet/nimete nankörlük olan şeyler de küfürdendir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kadınlar hakkında söylediği "Onun ehlinin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm" buyruğu bu baptandır. "Ne sebeple ey Allah'ın Resûlü?" dediler. "Küfürleri sebebiyle" buyurdu. "Allah'a mı küfrediyorlar?" denildi. Buyurdu ki: "Kocalara küfrediyorlar/nankörlük ediyorlar. İyiliğe karşı nankörlük ediyorlar. Onlardan birine sürekli iyilik yapsan, sonra senden (kötü) bir şey görse 'Senden hiç iyilik görmedim' der."[898]

31- Şu da içerisinde nifak zikredilen hadislere örnektir: "Dört şey vardır ki bunlar kimde bulunursa hâlis münâfıktır. Kimde de bunlardan bir haslet bulunursa onu bırakana kadar onda nifaktan bir haslet vardır: Konuştuğu zaman yalan söyler. Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Ahitleştiği zaman gadreder. Tartıştığı zaman haddi aşar."[899]

(İbn Ebî Zemenîn) dedi ki: Nifak, Araplar'ın İslâm'dan önce kendisini bilmediği islâmî bir lafızdır. Bu, "نافق اليربوع/nâfeka'l-yerbû'"dan[900] alınmıştır. Fare girdiği delikten sıkıştırıldığı zaman başka bir delikten çıkar. Bu durumda "nefeka" ve "nâfeka" denir. Münâfık da farenin yaptığına benzer şekilde İslâm'a bir lafız ile girer, yine ondan bir söz ile çıkar. O bir kapıdan girer, başka bir kapıdan çıkar. İçerisinde nifâkın zikredildiği hadislerin manası "Kim bunlarda zikredilen şeyleri yaparsa küfrü gizleyip İslâm'ı açığa vuran kimsenin nifâkı gibi münâfıktır" değildir.

---

[897] Ahmed (19606) Ebû Mûsâ (ra)'tan rivâyet etmiştir. Ebû Mûsâ şöyle demiştir: Rasulullah (sas) bir gün bize bir hutbe verdi. Buyurdu ki: "Ey insanlar, şu şirkten sakının! Zira o karıncanın yürüyüşünden daha gizlidir." Sonra Allah'ın söylemesini dilediği bir kimse "O karıncanın yürüyüşünden daha gizli olduğu hâlde ondan nasıl sakınacağız ey Allah'ın Resûlü?" dedi. Bunun üzerine O şöyle buyurdu: "Deyin ki: Ya Allah! Sana bildiğimiz bir şeyi şirk koşmaktan Sana sığınırız. Bilmediklerimiz için de Senden bağışlanma dileriz."

[898] Buhârî (304) ve Müslim (153) Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[899] Buhârî (34, 2459) ve Müslim (58) Abdullah b. Amr (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

[900] Fare nifâk etti, bir delikten girip diğerinden çıktı. (ç.n)

Bunların manası ancak şudur: Bu fiiller ve ahlâkî hasletler, münâfıkların ahlâkından, karakteristik özelliklerinden ve âdetlerindendir.

32- Şunlar da içerisinde berâet zikredilen hadislere örnektir:

"Kim bize karşı silah çekerse benden değildir."[901]

"Bizi aldatan bizden değildir."[902]

(İbn Ebî Zemenîn) dedi ki: Âlimlerden bazıları bu hadislerin "bizim gibi değildir" manasına geldiğini söylemiştir. Bazıları da bunların manasının "Kim bu fiilleri yaparsa bize itaat edenlerden, bize uyanlardan ve bizim kanunlarımıza riâyet edenlerden değildir" olduğunu söylemiştir. Bu ve benzeri sıfatlar[la bunların yapılmasından berî olmayı kastetmiştir. Bu sıfatlarla, bunları yapanlardan berî olmayı kastetmiş olmasına ve bunları yapan kimsenin ümmetin dışına çıkmasına gelince bu söz konusu değildir.]

Allah en doğrusunu bilir, bu tevilin doğruluğunun delîli Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Bıyıklarından almayan bizden değildir"[903] buyruğudur. Şimdi bir kimse çıkıp Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in maksadının bıyıklarından almayan kişiden teberrî etmek olduğunu söyleyebilir mi?

33- İçerisinde günahın kendisinden daha büyük cüzlere benzetildiği ya da kendisinden daha büyük cüzlerle beraber zikredildiği hadislerden biri de şudur:

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bir adam Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi ve O'na büyük günahlardan sordu. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"O seni yaratmışken Allah'a bir nidd iddia etmen, seninle birlikte yer korkusuyla çocuğunu öldürmen ve komşunun karısıyla zina etmen..."* Sonra şunu okudu: *"Onlar ki Allah ile birlikte başka bir ilâha dua etmezler..." (Furkân, 68)*[904]

Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Yalan yere şâhitlik Allah'a şirk koşmaya denk kılınmıştır"* buyurmuş, sonra şunu okumuştur: *"Yalan sözden de kaçının. O'na şirk koşmayan hanifler olarak..." (Hacc, 30-31)*[905]

---

[901] Buhârî (6874, 7070) ve Müslim (98) İbn Ömer (rhma)'dan rivâyet etmiştir.

[902] Ahmed (7292) ve Müslim (102) Ebû Hureyre (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[903] Ahmed (19263) ve "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî (2761) rivâyet etmiştir.

[904] Buhârî (4207) ve Müslim (86) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[905] Ebû Dâvûd (3601) ve İbn Mâce (2372) Harîm b. Fâtik el-Esedî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

"Kim şarap müdmini/müptelâsı olarak ölürse putperest gibi ölmüş olur."[906]

İlim ehlinin nezdinde idmân/müptelâlık; şarabı içen kimsenin şarabı sürekli içmeye niyet etmesidir. İsterse yılda yalnız bir defa içsin. Onu tekrar içme niyeti taşıyorsa o müdmindir/müptelâdır.

İçerisinde günahın kendisinden daha büyük cüzlere benzetildiği ya da kendisinden büyük cüzlerle birlikte anıldığı bu çeşit hadislerin manası şudur: Kim bu günahlardan birini işlerse, "günahkâr" ismini hak etmiş olması yönünden kendisine benzetildiği kimseye katılır. Değilse bu ikisinden her biri işlediği günah ölçüsünde günahkârdır.

Sapıklar ve saptırıcı hevâların peşinden gidenler; bu konuda ve bundan önceki dört konuda sana yazdığım bu hadislerin manalarını tahrif etmelerinden ve bu hadisleri şahsî görüşlerine göre tefsîr etmelerinden dolayı günahkâr müminleri imanın dışına itmişler, onları tekfir etmişler, onlardan istiğfârı esirgemişler ve onları dost edinmemişlerdir. Allah'tan bizi onları kendisiyle imtihan ettiği şeyden âfiyette kılmasını niyâz ediyoruz. O'ndan ayaklarımızı taati üzere sâbit kılmasını, bizi râzı olacağı şeylere ulaştırmasını istiyoruz.

34- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Vaad Allah *(Azze ve celle)*'nin bir fazlı ve nimetidir. Vaîd ise O'nun adâletidir. O cenneti istisnâsız olarak itaat ehlinin yurdu kılmıştır. Cehennemi de istisnâsız olarak kâfirlerin yurdu kılmıştır. Günahkâr müminlerden dilediklerini de meşîetine bırakmıştır. Allah hükmeder. Hiç kimse O'nun hükmüne engel olamaz. O yaptığından sorguya çekilmez. Allah tebâreke ve teâlâ'nın itaat ehli müminlere bulunduğu vaad gerçektir, kâfirlere ve müşriklere yönelttiği tehdit haktır. Müminlerden işlediği günahta ısrar eder hâlde ölen kimse O'nun meşîetinde ve seçimindedir. Hiç kimse gayb ilmi ve örtülü kazâsı hususunda kendisini Allah'ın yerine koyup da "Rabbim günahta ısrar edenleri bağışlamaya razı olmaz" ya da "Tevbe edenlere azap etmeye râzı olmaz" diyemez.

"Bunu konuşmak bize yaraşmaz. Sen bütün noksan sıfatlardan münezzehsin. Bu büyük bir iftirâdır." (Nûr, 16)

---

[906] Abdullah b. Amr (rhma)'dan mevkuf olarak rivâyet edilmiştir. Benzeri Tâbiîn'den birçok kişiden rivâyet edilmiştir. Bunları İmam Ahmed'in "el-İmân" kitabında tahriç ettim.

35- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Kişi Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashabına kalpten muhabbet besler. Onların iyiliklerini ve fazîletlerini yayar. Aralarında meydana gelen olaylar hakkında konuşmaz. Allah onlardan râzı olsun. Allah *(Azze ve celle)* kitabında birçok yerde onları övmüştür ki bu övgü onları severek ve onlar için dua ederek onlara değer vermeyi gerektirmektedir. O şöyle buyurmuştur:

"Muhammed Allah'ın resûlüdür. O'nunla birlikte bulunanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler... Allah onlardan iman edip sâlih amel işleyenlere bir mağfiret ve büyük bir ecir vadetmiştir" (Fetih, 29)

"Yurtlarından çıkarılıp malları ellerinden alınan, Allah'tan lütuf ve rızâ arayan fakir muhâcirlerindir... İşte onlar kurtuluşa erenlerdir" (Haşr, 8-9)

36- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra bu ümmetin en hayırlısının Ebû Bekir ve Ömer, bunlardan sonra da Osmân ve Alî olduğudur.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e 'Ebû Bekir ve Ömer nebîsinden sonra bu ümmetin en hayırlıları mıdır?' diye sordum. Dedi ki: 'Evet. Sözüne itibar edilmeyen kimseden başkası bu hususta farklı bir şey söylemez.'

Yine Yûsuf şöyle dedi: 'İhtilâf ancak Osmân'ın mı yoksa Alî'nin mi daha fazîletli olduğu hususunda vâki olmuştur. Ben Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî diyorum. Bu benim görüşümdür. Aynı zamanda gördüğümüz sünnet ehli kimselerin görüşüdür. Bundan başka bir söz söylemek doğru olmaz.'"

Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının icmâsını alır, ondan başkasını terk ederiz. Onlar ikisinden[907] daha hayırlı olanın Osmân *(radıyallahu anh)* olduğu üzerinde icma etmişlerdir."

Şu hâlde, Osmân Ebû Bekir ve Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısıdır. Bunlardan sonra Alî gelir. Bu dördünden sonra bu ümmetin en hayırlısı Şûrâ Ashâbı'dır, sonra Bedir Ehli'dir, sonra sırasıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamıdır. Onların öncelik haklarını biliriz.

---

[907] Asılda "onlardan" diye geçmektedir.

37- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de sultânın Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olduğu, üzerinde -iyi olsun fâcir olsun- bir sultan görmeyen kimsenin Sünnet'e muhâlif olduğudur. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)

Görüldüğü gibi yöneticilerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek - zatları itibariyle kusurlu olsalar ve kendilerine vâcip olanı yerine getirmeseler bile- vâcip bir şeydir. Hakka davet ettikleri, hakkı emrettikleri ve hakkı savundukları takdirde (onlara itaat etmek gerekir). Yüklendiklerinden/yaptıklarından onlar sorumludur. Raiyyeleri de onların sözünü dinleyip onlara itaat etme hususunda yüklendiklerinden sorumludur.

38- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İyi olsun fâcir olsun her emîr ile birlikte cuma ve bayram namazlarına iştirak etmek ve Arafat'ta vakfede durmak Sünnet'tendir ve haktır. Onların arkasında namaz kıldıktan sonra namazını iâde eden kimse bu ümmetin önceki sâlih selefinin zümresinden dışarı çıkmıştır. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği zaman Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın." (Cumua, 9)*

Allah celle senâuhû onlara namaza koşmayı ve nidâya icâbet etmeyi farz kıldığı zaman onlara övgüye lâyık olmayan mücrim ve fâsık yöneticilerin namaz kıldıracağını biliyordu. Allah kullarına kendisine iştirak ettikleri zaman yeterli gelmeyecek ve kendisini iâde etmeleri gerekecek bir şeye koşmalarını farz kılacak değildir. Onların (yöneticilerin) kadılarının, hâkimlerinin ve namaz kıldırması için tayin ettiklerinin arkasında namaz kılmak câizdir.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Hâris b. Miskîn'e 'Bidat ehlinin arkasında namazı terk edelim mi?' diye sordum. 'Yalnızca Cuma için hayır, onun dışındaki namazlar için evet' dedi.

Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Her iyinin ve fâcirin arkasında...' hadîsi hakkında sordum. 'Yalnızca Cuma' dedi. 'İmam bidat ehli olsa da mı?' dedim. 'Evet, bidat ehli

37- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de sultânın Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olduğu, üzerinde -iyi olsun fâcir olsun- bir sultan görmeyen kimsenin Sünnet'e muhâlif olduğudur. O *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)

Görüldüğü gibi yöneticilerin sözünü dinleyip onlara itaat etmek - zatları itibariyle kusurlu olsalar ve kendilerine vâcip olanı yerine getirmeseler bile- vâcip bir şeydir. Hakka davet ettikleri, hakkı emrettikleri ve hakkı savundukları takdirde (onlara itaat etmek gerekir). Yüklendiklerinden/yaptıklarından onlar sorumludur. Raiyyeleri de onların sözünü dinleyip onlara itaat etme hususunda yüklendiklerinden sorumludur.

38- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: İyi olsun fâcir olsun her emîr ile birlikte cuma ve bayram namazlarına iştirak etmek ve Arafat'ta vakfede durmak Sünnet'tendir ve haktır. Onların arkasında namaz kıldıktan sonra namazını iâde eden kimse bu ümmetin önceki sâlih selefinin zümresinden dışarı çıkmıştır. Zira Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için nidâ edildiği zaman Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın." (Cumua, 9)*

Allah celle senâuhû onlara namaza koşmayı ve nidâya icâbet etmeyi farz kıldığı zaman onlara övgüye lâyık olmayan mücrim ve fâsık yöneticilerin namaz kıldıracağını biliyordu. Allah kullarına kendisine iştirak ettikleri zaman yeterli gelmeyecek ve kendisini iâde etmeleri gerekecek bir şeye koşmalarını farz kılacak değildir. Onların (yöneticilerin) kadılarının, hâkimlerinin ve namaz kıldırması için tayin ettiklerinin arkasında namaz kılmak câizdir.

İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Hâris b. Miskîn'e 'Bidat ehlinin arkasında namazı terk edelim mi?' diye sordum. 'Yalnızca Cuma için hayır, onun dışındaki namazlar için evet' dedi.

Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Yûsuf b. Adiyy'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Her iyinin ve fâcirin arkasında...' hadîsi hakkında sordum. 'Yalnızca Cuma' dedi. 'İmam bidat ehli olsa da mı?' dedim. 'Evet, bidat ehli

olsa da; çünkü Cuma tek bir yerde kılınır, başka yerde kılınmaz' diye cevap verdi."[908]

39- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: Zekâtları yöneticilere vermek câizdir. Allah *"emânetleri ehline teslim etmenizi..." (Nisâ, 58)* buyruğunda ve Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yönelttiği *"Onların mallarından kendisiyle onları temizleyeceğin ve arındıracağın bir sadaka al" (Tevbe, 103)* buyruğunda bu işi onlara vermiştir.

40- Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de haccın ve cihâdın iyi olsun fâcir olsun her bir kimse ile birlikte Sünnet'ten olduğu ve hak olduğudur. Allah haccı farz kılmış, *"Yoluna güç yetirebilen kimse için Beyt'i haccetmek Allah'ın kullar üzerindeki hakkıdır" (Âli İmrân, 97)* buyurmuştur.

Yine O bize kitabında birçok yerde cihâdın fazîletini bildirmiştir. O haccın ve cihâdın ancak kendileriyle yerine getirileceği yöneticilerin hâlini(n ne olacağını) bildiği hâlde (bu konuda) bir şart koşmamış ve ek bir açıklamada bulunmamıştır. *"Senin Rabbin unutkan değildir." (Meryem, 64)*

Abdulmelik b. Habîb şöyle demiştir: İlim ehlinin şöyle dediğini işittim: Ganîmetin beşte birini konulması gereken yere koymasalar da, söz verdikleri zaman sözlerinde durmasalar da, (kötülük olarak) yaptıklarını yapsalar da yöneticiler ile birlikte cihâd etmekte bir beis yoktur. Eğer hâllerinin kötülüğünden dolayı onlarla birlikte gazaya çıkmamak câiz olsaydı mutlaka İslâm zelîl duruma düşerdi. İslâm'ın sınırları değişir, harîmi çiğnenirdi. Şirk ve ehli üstün duruma gelirdi.

41- Ehli Sünnet önceden beri saptırıcı hevâların peşinden gidenleri kınamış, onlarla oturmaktan sakındırmış, onların fitnesinden korkutmuş, onların hilâflarını haber vermişlerdir. Bunu onların gıybetini yapmak ya da onlara ta'n etmek olarak değerlendirmemişlerdir.

42- Âlimler hevâ ehlinin tekfîri hususunda ihtilâf etmişlerdir. Onlardan bazıları "Onlar cehennemde ebediyen kalacak kâfirlerdir" demiştir. Bazıları onları küfre kadar götürmemiş, İslâm'ın dışına çıkarmamış, "Onların üzerinde bulunduğu şey fısk ve masiyettir, ancak fıskın ve masiyetin en büyüğüdür" demiştir. Endülüs'teki şeyhlerimizin görüşü ve

---

[908] Bu bidatin kişiyi küfre sokan bir bidat olmadığı sürece geçerlidir. Eğer bidat kişiyi küfre sokan bir bidatse onun arkasında namaz kılarsın, sonra namazı iâde edersin. Nitekim bu el-Berbehârî (rh)'ın akîdesinde (126. madde) geçmişti.

onlar hakkındaki itikâdı budur. Onlar şöyle derlerdi: "Onlardan biriyle konuşulmaz ve tartışmaya girilmez. Ancak görüşünün yanlış bir görüş olduğu öğretilir ve kendisinden tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, değilse öldürülür."

43- Sana gerek sorduğun hususlarda ve gerekse saptırıcı hevâların peşinden gidenlerin kendisi hususunda Allah'ın kitabına, resûlünün ve nebîsinin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünnetine muhâlefet ettiği sünnetin asılları ile ilgili sormadığın hususlarda hidâyet imamlarının ve ilim ehlinin sözlerini haber verdim. Eğer büyük âlimler onların sözlerinden bir şey yazılmasını ve bunun bir kitapta kalıp gitmesini hoş görmemiş olmasalardı sana onların eğriliklerinden ve sapıklıklarından onlardan daha fazla kaçmanı sağlayacak şeyleri bildirirdim. Onların fitnesinden Allah'a sığınırız.

Allah bizi ve seni saptırıcı fitnelerden korusun. Bizi kendisini râzı edecek sözlere ve amellere iletsin. Bizi kendisine yaklaştırsın.

Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in ve âlinin üzerine olsun.

EBÛ MANSÛR MA'MER B. AHMED B. ZİYÂD EL-ISBEHÂNÎ'NİN (V. 418) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'E YAPIŞMAK TAVSİYE EDİLMEKTE VE SELEFİN İTİKÂDI BEYÂN EDİLMEKTEDİR

اعتقاد معمر بن أحمد الأصبهاني

صورة مخطوط كتاب الحجة

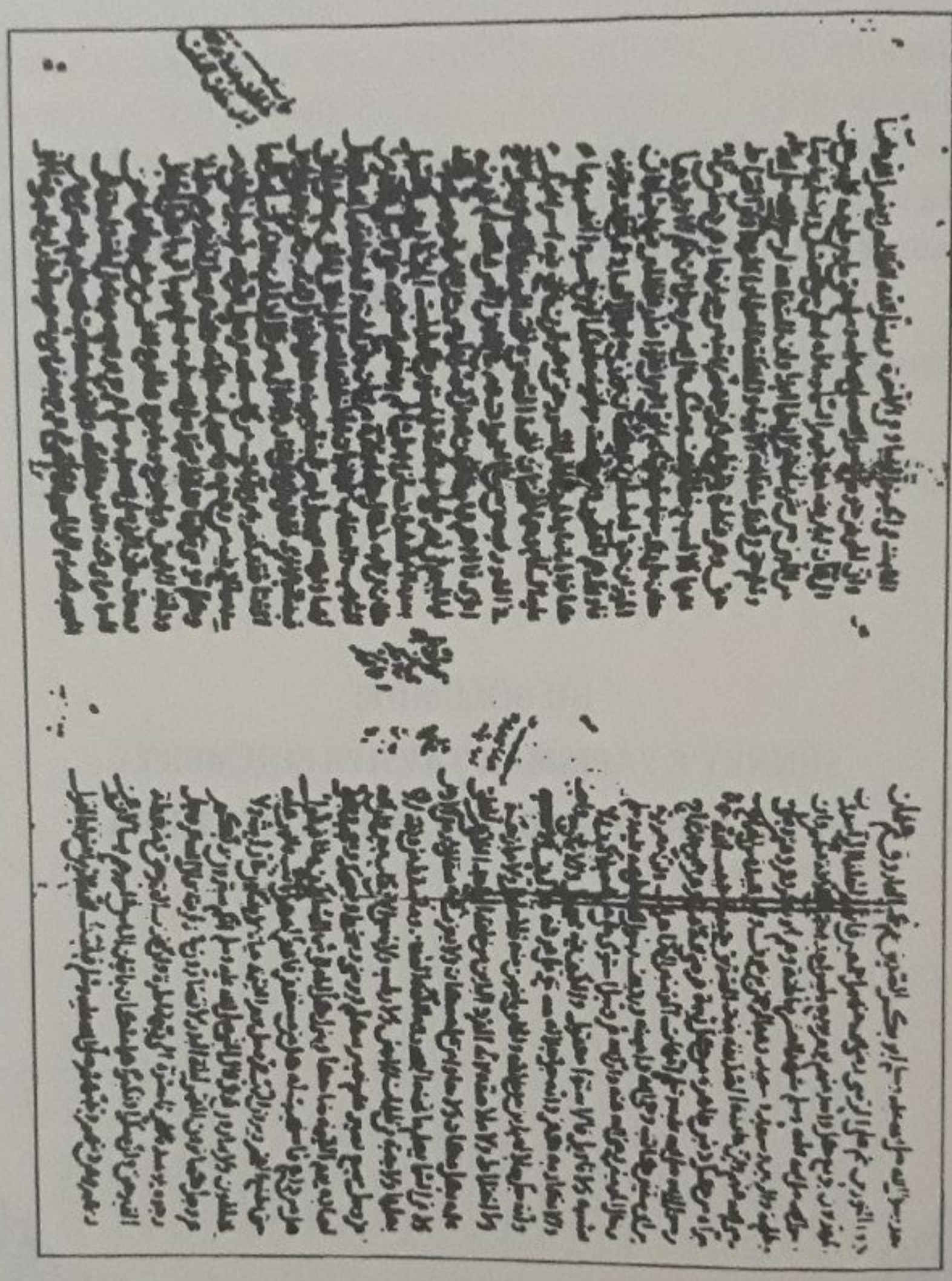

İsmi Ma'mer b. Ahmed b. Muhammed b. Ziyâd el-Isbehânî'dir. Künyesi Ebû Mansûr'dur. 418 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Hakkındaki Övgüler:

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (6/256) "Ârif şeyh, sûfilerin şeyhlerinden Ma'mer b. Ahmed el-Isbehânî..." demiştir.

Zehebî "el-Uluvv"da (2/1308) "Ârif imam, sûfilerin şeyhi..." demiştir.

İbnu'l İmâd da "Şezerâtu'z Zeheb"de (5/92) şöyle demiştir: "Zâhid, zamanındaki sûfilerin şeyhi... Taberânî'den ve Ebu'ş Şeyh'ten rivâyette bulunmuştur."

Derim ki: Onun hâl tercemesini yazan herkes onun sûfilerin şeyhlerinden olduğunu söylemiştir. Bu nisbet ilk ortaya çıktığı zaman ibâdetle meşgul olup dünyadan az faydalanan zâhidler hakkında kullanılıyordu. Sonra bu nisbet bir bidat ve hurâfe fırkası hakkında kullanılır oldu. Onun bu akîdede yazdıkları, kendisinin onlara en uzak kimselerden olduğunu göstermektedir. Allah en doğrusunu bilir.

Akîdenin Özeti: Bu akîdede Sünnet'e ve Selef-i Sâlihîn'in üzerinde bulunduğu şeye tutunmak tavsiye edilmekte, bununla beraber onların Sünnet ve itikâd konularında icma ettikleri hususlar aktarılmaktadır.

Akîdenin Kaynakları: Bu vasiyeti Ebu'l Kâsım el-Isbehânî (v. 535) *(rahimehullah)*'ın "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce" kitabından çıkardım. Bunu yaparken el yazması bir nüshaya itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Dâru'l Fârûk"un dört el yazması nüsha üzere tahkîk edilen baskısıyla (1/140-148) karşılaştırdım.

Kıvâmussünne Ebu'l Kâsım İsmâîl b. Muhammed b. el-Fadl et-Teymî el-Isbehânî "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de şöyle demiştir: Bize Ahmed b. Abdulğaffâr b. Eşteh haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Mansûr Ma'mer b. Ahmed haber verdi, dedi ki:

1- İslâm'ın garipliğini, yeniliklerin çoğaldığını ve hevâların peşinden gidildiğini gördüğüm zaman arkadaşlarıma ve bütün müslümanlara Sünnet'ten bir tavsiyede bulunmak ve hikmetten bir öğüt vermek, Hadis ve Eser Ehli'nin ve gerek önceki seleften gerek sonraki bakiyyeden marifet ve tasavvuf ehli kimselerin görüşlerini bir araya getirmek istedim. Allah'ın tevfiki ile derim ki:

2- Sünnet, Allah'ın kazâsına rızâ göstermek, Allah'ın emrine teslim olmak, Allah'ın hükmüne sabretmek, Allah *(Azze ve celle)*'nin sakındırdığından da sakınmaktır.

3- İman; söz, amel, niyet ve Sünnet'e uygunluktur. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

4- Kader; hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tatlısıyla, azıyla, çoğuyla, sevileniyle ve sevilmeyeniyle Allah *(Azze ve celle)*'dendir. Bana isâbet eden beni ıskalayacak değildi. Başıma gelmeyen şey de bana isâbet edecek değildi. Kalem kıyâmete kadar olacak şeyleri yazıp kurumuştur.

5- Kur'ân Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzîlidir. O, onunla konuşmuştur. Yaratılmış değildir. O'ndan başlamıştır ve O'na dönecektir.

6- Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse Allah'a kâfir bir cehmîdir.

7- Kim Kur'ân hakkında duraksar, "Yaratılmıştır da demem, yaratılmamıştır da demem" derse vâkıfî bir cehmîdir.

8- Kim "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" derse lafzî bir cehmîdir.

9- Kur'ân'ı telaffuzum, Kur'ân'ı konuşmam, Kur'ân'ı okumam ve Kur'ân'ı tilâvet etmem Kur'ân'dır. Kur'ân; nasıl tilâvet edilirse edilsin, nasıl okunursa okunsun, nasıl işitilirse işitilsin, nasıl yazılırsa yazılsın ve hangi hâlde olursa olsun yaratılmış değildir.

10- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en fazîletlisi ve en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân Zünnûreyn, sonra Alî er-Rızâ'dır. Allah hepsinden râzı olsun. Onlar hidâyete iletilmiş râşid halîfelerdir. Onların her birine, kendisine biat edildiği gün, hilâfeti kendisinden daha çok hak eden bir kimse olmadığı hâlde biat edilmiştir.

11- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* on kişinin cennetlik olduğuna şâhitlik etmiştir. Onlar; Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'tır. Allah onlardan râzı olsun.

12- Allah'ın habîbinin sevgilisi Sıddık'ın kızı sıddıka Âişe her türlü lekeden müberrâdır, her türlü şüpheden uzaktır. Allah ondan ve mümin-

lerin pâk anneleri olan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bütün eşlerinden râzı olsun.

13- Muâviye b. Ebî Süfyân Allah'ın vahyinin kâtibi, emîni, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in redîfi (terkisine bindirdiği) ve müminlerin dayısıdır. *Allah ondan râzı olsun.*

14- Allah *(Azze ve celle)* Arş'a keyfiyet, teşbih ve tevil söz konusu olmaksızın istivâ etmiştir. İstivâ bilinen bir şeydir. Keyfiyeti ise meçhuldür. Ona iman etmek vâcip, onu inkâr etmek küfürdür. O *-celle celâluhû-* Arş'a keyfiyet söz konusu olmaksızın istivâ etmiştir.

15- Yine O *-celle celâluhû-* yarattıklarından ayrıdır. Mahlûkât da O'ndan ayrıdır. Bir hulûl, karışma ve bitişme söz konusu değildir. Çünkü O yarattıklarından ayrı olan Ferd'dir, mahlûkâttan müstağnî olan Vâhid'dir. İlmi her yerdedir. Hiçbir yer O'nun ilminden hâlî değildir. Yerde ve gökte zerre ağırlığınca bir şey O'na gizli kalmaz. Denizlerin barındırdığını ve göğüslerin sakladığını bilir.

"Hiçbir yaprak düşmez ki onu biliyor olmasın. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi açık bir kitaptadır." (En'âm, 59)

16- Allah *(Azze ve celle)* işitendir, görendir, bilendir, haberdâr olandır. Konuşur, râzı olur, hoşnutsuzluk gösterir, güler, şaşırır, kıyâmet gününde kullarına gülerek tecellî eder, her gece dünyâ semâsına dilediği gibi iner, "Duâ eden yok mu ona icâbet edeyim, bağışlanma dileyen yok mu onu bağışlayayım, tevbe eden yok mu onun tevbesini kabul edeyim?" buyurur. Bu fecir doğasıya kadar devam eder.

17- Kıyâmet günü Rab *(Azze ve celle)*'yi ayânen görürler. O'nu gördüklerinden şüphe etmezler, bu hususta ihtilâf etmezler ve bunun için birbirlerine girmezler. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle buyurmuştur: "Şüphesiz siz Rabbiniz (Azze ve celle)'yi dolunay gecesi ayı gördüğünüz gibi birbirinizi itip kakmadan göreceksiniz."[909] Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"O gün bazı yüzler vardır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 22-23)

18- Kabir azâbı haktır.

19- Kabrin sıkıştırması haktır.

---

[909] Buhârî (554, 7434) ve Müslim (623) rivâyet etmiştir.

20- Münker ve Nekîr insanlara kabirlerinde gelen ve onlara Rablerini, dinlerini ve nebîlerini *(sallallahu aleyhi ve sellem)* soran iki melektir. Sonra *"Allah iman edenleri dünyâ hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar. Yine Allah zâlimleri saptırır. Allah dilediğini yapar." (İbrâhîm, 27)*

21- Havz, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in havzı haktır. İki ucunun arası Aden ile Ammân arası kadardır. Testileri gökteki yıldızlar adedince dir. Suyu baldan tatlı, sütten beyazdır. Ondan bir yudum içen bir daha asla susamaz.

22- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaati haktır. Kezâ nebîlerin, meleklerin, âlimlerin ve şehîdlerin şefaati de haktır.

23- Sırât haktır. O cehennemin içerisinde bir köprüdür. Mutlaka oradan geçilecektir. O çürük ve kaygandır. Üzerinde dikenler ve kancalar vardır. Allah *(Azze ve celle)* buyurmuştur: *"Sizden hiç kimse yoktur ki oraya varacak olmasın. Bu Rabbinin üstlendiği kesin bir hükümdür. Sonra sakınanları kurtarırız ve zâlimleri orada diz çökmüş hâlde bırakırız." (Meryem, 71-72)*

24- Mîzân haktır. Onun bir lisânı ve iki kefesi vardır. Onunla kulların amelleri tartılır. *"O gün tartı haktır. Kimin mizânları ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin mîzânları hafif gelirse onlar da âyetlerimize zulmetmelerine karşılık kendilerini zarara sokanlardır." (A'râf, 7-8)*

25- Sûr haktır. O İsrâfil *(aleyhisselam)*'ın içine üfüreceği bir boynuzdur. Ölüm nefhası ve yeniden diriliş nefhası olmak üzere iki nefha/üfürüş olacaktır. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Sûra üfürülür de Allah'ın dilediği hâriç göklerde ve yerde kim varsa ölür. Sonra ona bir kez daha üfürülür, bir bakmışsın ayakta bekliyorlar." (Zümer, 68)*

26- Bir topluluk cehennemden çıkacaktır. Allah onları rahmetiyle çıkaracak, onları cennetin kapısındaki bir nehre atacaktır. İyice yanmalarından ve küle dönmelerinden sonra tıpkı selin taşıdıkları içerisindeki tanenin bittiği gibi biteceklerdir. Sonra Allah onları cennete sokacaktır. Ta ki cehennemde kalbinde tane, hatta zerre ağırlığında iman bulunan kimse kalmayacaktır.

27- Allah *(Azze ve celle)* cenneti ve cehennemi mükâfât ve cezâ için yaratmıştır. Ebediyen yok olmazlar. Allah onları mahlûkâtı yaratmadan önce yaratmıştır. Sonra mahlûkâtı onlar için yaratmıştır. Allah *(Azze ve celle)* sağ eliyle bir hapas almış ve "Bunlar rahmetimle cennettedirler, hiç umursa-

mam" buyurmuş, sonra diğeriyle bir hapas daha almış ve "Bunlar da cehennemdedirler, hiç umursamam" buyurmuştur. Kim "Allah cennete ve cehenneme yok olmayı takdir etmiştir" derse Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabındaki dört âyeti inkâr etmiş olur.

28- Allah *(Azze ve celle)* Âdem'i eliyle yaratmıştır. Ona rûhundan üflemiştir. Melekleri ona secde ettirmiştir.

29- Yine O *(Azze ve celle)* İbrâhîm'i halîl edinmiştir. Mûsâ ile gerçekten konuşmuştur. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i de habîb/sevgili ve karîb/yakın edinmiştir.[910]

30- Deccâl, Dâbbetu'l Arz, Yecûc ve Me'cûc, güneşin battığı yerden doğması; bunların hepsi haktır ve doğrudur.

31- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rûhuyla ve bedeniyle bir gecede göğe yükseltilmiş; cenneti, cehennemi, melekleri ve nebîleri *-Allah onlara salât etsin-* görmüş, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya yürütülmüş, sonra [gözüyle ve kalbiyle] Rabbini [*(Azze ve celle)*] görmüş[911], [aralarındaki mesâfe iki yay boyundan daha az olmuştur. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:] *"Göz (sağa sola) sapmadı ve (görmesi gerekenin dışına) taşmadı." (Necm, 17)*

---

[910] Hayır! Muhammed (sav)'i de İbrâhîm (as)'ı halîl edindiği gibi halîl edinmiştir. O (sav) şöyle buyurmuştur: "Ben sizden bir halîlim olmasından Allah'a sığınırım. Zira Allah Teâlâ İbrâhîm'i halîl edindiği gibi beni de halîl edinmiştir..." Bunu Müslim (532) rivâyet etmiştir.

[911] Ehli Sünnet'ten bazı kimseler Nebî (sav)'in Miraç gecesi gözüyle Rabbini gördüğü görüşünü tercih etmiştir. İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki ta'lîkimde (190) bu görüşü tercih eden kimselerden bazılarını zikrettim. Ehli Sünnet'in çoğunluğu ise bu konuda sarih ve sahih bir delîlin bulunmamasından dolayı bunun olmadığı görüşüne sâhiptirler.

İbn Teymiyye "Câmi'u'r Resâil"de (İkinci Mecmûa) (s. 108) şöyle demiştir: "Bilinen miraç hadislerinde O'nun (Rabbini) gördüğüne dâir hiçbir şey yoktur. Bu yüzden bu konuda sahih olan eserlere, selefin ve imamların görüşüne uymak gerekir. Bunlar da ya bir kayıtlandırma olmadan O'nun (Rabbini) gördüğünü söylemekte ya da O'nun rüyetini kalbiyle kayıtlandırmaktadır.

O'nun Rabbini Miraç gecesinde ya da başka bir zamanda gözüyle görüp görmediği meselesine gelince, müslümanların bu mesele hakkında tasnif ettikleri eserlerin hepsini inceledik, yaklaşık yüz musannifin naklettiklerine baktık. Onlardan herhangi birinin sahih bir isnâd ile bir sahâbîden ya da bir imamdan Nebî'nin O'nu baş gözüyle gördüğünü rivâyet ettiğine şâhit olmadım." Daha fazla açıklama istiyorsan "er-Reddu ale'l Mübtedi'a" (181-190) kitabındaki tahkîkime bakabilirsin.

32- Zulmetseler bile onlara kılıçla isyân etmeyerek emîrlere ve sultana boyun eğmek, azası kesik Habeşli bir köle olsa bile onların sözünü dinleyip onlara itaat etmeniz de Sünnet'tendir.

33- Onlarla beraber haccetmek, onlarla beraber cihâda çıkmak, her iyinin ve fâcirin arkasında cuma ve bayram namazlarını kılmak da Sünnet'tendir.

34- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının arasında meydana gelen hâdiseler hakkında konuşmamak, onların fazîletlerini yaymak ve onların peşinden gitmek de Sünnet'tendir. Zira onlar parlak yıldızlardır. *Allah onlardan râzı olsun.*

35- Sonra Tâbiîn'e, imamlara ve Selef-i Sâlihîn'e rahmet okumak gerekir. *Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun.*

36- Şunlar da Sünnet'tendir: Reyi ve dinde kıyâsı terk etmek.

37- Cidâli ve tartışmayı terk etmek.

38- Kaderiyye ve kelâmcılarla tartışmamak.

39- Kelâm kitaplarına ve astroloji kitaplarına bakmamak.

40- İşte bu imamların üzerinde icma ettiği Sünnet'tir ki o Allah tebâreke ve teâlâ'nın emriyle Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den alınmıştır. Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur:

"Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin ve sakının." (Mâide, 92)

"Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiştir." (Nisâ, 80)

"Resûl size neyi verirse onu alın, sizi neden sakındırırsa ondan sakının." (Haşr, 7)

Allah *(Azze ve celle)* resûlüne (mesajını) tebliğ etmesini emretmiş, *"Ey Resûl, Rabbinden sana indirileni tebliğ et!" (Mâide, 67)* buyurmuştur.

41- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de mesajı tebliğ etmiştir. Kitap ve Sünnet ile Allah *(Azze ve celle)*'ye davet etmiştir. İnsanlara Allah'ı bilen kimseler olan Sahâbe'ye ve onlardan sonra gelen emir sâhibi âlimlere tâbi olmalarını emretmiştir. Zira Allah *(Azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisâ, 59)*

42- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra emir sâhiplerinden en fazîletli âlimler Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî'dir. *Allah onlardan râzı olsun.* Sonra sırasıyla (cennetle müjdelenen) on kişi ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletlerini bildirip kendilerine uyulmasını emrettiği Sahâbe'den diğerleri gelir. O şöyle buyurmuştur: "Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekr'e ve Ömer'e uyun."[912] Yine O -[salât ve] selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz."[913]

43- Sünneti Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah *(Azze ve celle)*'den almış, Sahâbe Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den almış, Tâbiîn de Sahâbe'den almıştır. Onlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerine uyulmasına işâret ettiği kimselerdir. Sonra Sahâbe kendilerinden sonraki Tâbiîn'e işâret etmiştir ki Saîd b. el-Müseyyeb, Alkame b. Vakkâs, el-Esved, el-Kâsım, Sâlim, Atâ, Mücâhid, Tâvûs, Katâde[914], eş-Şa'bî, Ömer b. Abdulazîz, el-Hasen el-Basrî ve Muhammed b. Sîrîn onlardandır.

Bunlardan sonra Eyyûb es-Sahtiyânî, Yûnus b. Ubeyd, Süleymân et-Teymî ve İbn Avn gibi kimseler gelir. Bunlardan sonra Süfyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes, ez-Zuhrî, el-Evzâî ve Şu'be gibi kimseler gelir. Sonra Yahyâ b. Saîd, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Abdullah b. el-Mubârek, el-Fudayl b. Iyâd ve Süfyân b. Uyeyne gibi kimseler gelir. Sonra Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, Abdurrahmân b. Mehdî, Vekî' b. el-Cerrâh, İbn Numeyr, Ebû Nuaym ve el-Hasen b. er-Rabî' gibi kimseler gelir.

Onlardan sonra Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhûye, Ebû Zur'a er-Râzî, Ebû Mes'ûd er-Râzî ve Ebû Hâtim er-Râzî gibi kimseler gelir. Sonra Muhammed b. Âsım, Useyd b. Âsım, Abdullah b. Muhammed b. en-Nu'mân, Muhammed b. en-Nu'mân ve en-Nu'mân b. Abdusselâm gibi; Şâm, Hicâz, Mısır, Horasân, Isbehân ve Medîne ehlinden olan benzerleri... *Allah'ın rahmeti hepsinin üzerine olsun.* Sonra kendilerini gördüğümüz,

---

[912] Sahih bir hadistir. Tahrîci el-Bennâ'nın akîdesinin (36) 8. maddesinde geçmişti.

[913] Zayıf bir hadistir. Tahrîci el-Berbehârî akîdesinin (52) 33. maddesinde geçmişti.

[914] Katâde b. Diâme es-Sedûsî. Meşhûr müfessir. Kaderîlikle itham edilmiştir. Hanzala b. Ebî Süfyân "Tâvûs Katâde'den kaçardı, Katâde'nin kaderî olduğu söylenirdi" demiştir. (Tehzîbu'l Kemâl, 23/509)

Mâlik *(rh)* "Katâde'nin tefsîrini rivâyet etmese Ma'mer ne iyi adamdır!" demiştir. (el-Lâlekâî, 1145)

Ahmed *(rh)* da "Katâde ve Saîd gizli gizli kader görüşünü savunurlardı" demiştir. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 5/271)

kendilerinden ilim, hadis ve sünnet öğrendiğimiz Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Hamza, Ebu'l Kâsım et-Taberânî, Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer Ebu'ş Şeyh gibi kimseler ve hadis ehlinden onların zamanında yaşayanlar, sonra Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yahyâ İbn Mende el-Hâfız *(rahimehullah)*... Bunlar dînin kandilleri, sünnetin imamları ve emir sâhibi âlimlerdir. Onlar Sünnet'i içeren bu faslın tamamı üzerinde icma etmişler ve bunu sünnet kitaplarına koymuşlardır.

44- Sünnet'i içeren bu faslı imamların kitapları desteklemektedir. Bunların en eskileri Ahmed b. Hanbel'in "es-Sünne" kitabı, Ebû Mes'ûd'un, Ebû Zur'a'nın ve Ebû Hatim'in "es-Sünne" kitapları, Abdullah b. Muhammed b. en-Nu'mân'ın "es-Sünne" kitabı ve Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf el-Bennâ es-Sûfi'nin "es-Sünne" kitabıdır. *Allah hepsine rahmet etsin.* Sonra müteahhirînden Ebû Ahmed el-Assâl'ın, Ebû İshâk İbrâhîm b. Hamza et-Taberânî'nin, Ebu'ş Şeyh'in ve "es-Sünne" kitabı kaleme almış olan diğer kimselerin "es-Sünne" kitapları vardır.

45- Bu zatların tamamı Sünnet hakkındaki bu fasılda geçenleri savunmuş.

46- Bidat ve dalâlet ehlini terk etmiş.

47- Kelâmcılara, kıyâs ve cidâl ehline karşı çıkmıştır.

48- Yine onlar Sünnet'in esere ve hadîse tâbi olmak, bunlara teslimiyet göstermek olduğu üzerinde icma etmişlerdir.

49- Yine Allah *(Azze ve celle)*'nin sıfatlarına; teşbihsiz, temsilsiz, ta'tîlsiz ve tevilsiz olarak iman etmek gerekir.

"Allah (Azze ve celle) Âdem'i sûreti üzere yarattı."[915]

"Allah'ın eli müezzinlerin başının üzerindedir."[916]

"Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır."[917]

---

[915] Ahmed rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. İbn Batta (rh)'ın akîdesinin (52) 46. maddesine bakınız.

[916] Taberânî "el-Mu'cemu'l Evsat"ta (2/281, no: 1987) Enes (ra)'tan rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de şöyle demiştir: "İsnâdında Ömer b. Hafs el-Abdî vardır ki zayıflığı üzerinde icmâ etmişlerdir."

"Allah *(Azze ve celle)* gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar."[918] Bunlar ve sıfatlar hakkında gelen diğer hadisler... Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilen sıfat hadislerinin tefsîrinin okunmalarından ibâret olduğu üzerinde icma etmişlerdir. "Onları geldikleri gibi kabul edin" demişlerdir.[919]

Allah *(Azze ve celle)*'nin *"Onlar ancak Allah'ın buluttan gölgelikler içinde gelmesini mi bekliyorlar?" (Bakara, 210)* buyruğu ve *"Rabbin ve melekler saf saf geldiği zaman..." (Fecr, 22)* buyruğu gibi Kur'ân'da zikrettiklerinin tamamı hakkında keyfiyet ve tevil söz konusu değildir.

Selâmet ve teslimiyet ehlinin yapması gereken şekilde bunlara iman ederiz. Bunların keyfiyeti hakkında düşünmeyiz. Allah'a hamd olsun ki O'nun lütfuyla teslimiyet alanı Sünnet ve selâmet ehli için geniştir. Allah *(Azze ve celle)*'nin sıfatlarını bilme hususunda selâmeti talep etmek yapılması gereken şeydir, evlâdır, güzeldir ve yerinde olandır. *"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)*

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur" teşbihin ve temsilin her türlüsünü nefyetmekte, *"O Semî'dir, Basîr'dir"* de ta'tîlin ve te'vîlin her türlüsünü nefyetmektedir.

50- İşte bu; Sünnet, Cemaat ve Eser ehlinin mezhebidir. Onların mezhebinden ayrılan Sünnet'ten ayrılmış olur. Onların mezhebine uyan Sünnet'e uymuş olur. Biz -Allah'a hamd olsun ki- onlara uyanlardan, mezheplerini benimseyenlerden ve fazîletlerini dile getirenlerdeniz. Allah bizi iki diyarda da bir kılsın.

Yolumuz Sünnet, imamlarımız eser ehlidir. Allah bizi bunun üzerine yaşatsın ve canımızı rahmetiyle alsın. Şüphesiz O yakın olan ve duâlara icâbet edendir.

---

[917] Sahih bir hadistir. Tahrîci Şâfiî *(rh)*'ın akîdesinin (14) 11. maddesinde geçmişti.

[918] Buhârî (4811) ve Müslim (2786) İbn Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[919] Mufavvida'nın hilâfına bunların Allah Teâlâ'ya lâyık bir hakîkatlerinin olduğunu kabul ederek... Bunun beyânı İbn Batta *(rh)*'ın akîdesinin (52) 61. maddesinde ve İbn Sureyc *(rh)*'ın akîdesinin (43) 3. maddesinde geçmişti.

ABBÂSÎ HALÎFESİ EL-KÂDİR BİLLÂH'IN (V.422) KÂDİRÎ İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİNİN İTİKÂDININ

ÖZETİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR

İsmi Ahmed b. el-Emîr İshâk b. el-Halîfe el-Mütevekkil b. el-Halîfe el-Muktedir b. el-Halîfe el-Mu'tezıd b. el-Emîr Talha b. el-Halîfe el-Mütevekkil b. el-Halîfe el-Mu'tasım b. el-Halîfe Hârûn el-Mehdî b. el-Halîfe Ebû Ca'fer el-Mansûr el-Hâşimî el-Abbâsî el-Bağdâdî'dir. Künyesi Ebu'l Abbâs'tır. El-Kâdir Billâh olarak meşhûr olmuştur. 336 yılında doğmuş, 422 yılında vefât etmiştir. *Allah ona rahmet etsin.*

Zehebî "es-Siyer"de (15/137) şöyle demiştir: "Bir ay ve sekiz gün hâriç seksen yedi sene yaşadı. Osmân *(radıyallahu anh)* da dâhil olmak üzere bu ümmetin halîfelerinden birinin bu yaşa eriştiğini bilmiyorum."

Hakkındaki Övgüler: Zamanında Sünnet'i ihyâ etmiş ve yaymıştır. Zeyğ ehli kâfirleri, bidat ve hevâ ehlini perişan etmiştir. İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/21) şöyle demiştir: "Mütevekkil zamanında İslâm izzet bulmuştu. Öyle ki zimmet ehli Ömer'in şartları ile yükümlü tutulmuştu. Yine onlara küçüklük damgası vurulmuştu. Sünnet ve Cemaat güçlenmişti. Cehmiyye, Râfıza ve benzerleri silinip gitmişti. El-Mu'tezıd, el-Mehdî ve el-Kâdir gibi diğerlerinden övgüye daha lâyık bir sîrete ve daha güzel bir yola sâhip olan halîfeler zamanında da durum böyleydi. İslâm onların zamanında izzetli idi. Sünnet'in durumu da buna göre idi."

Hatîb şöyle demiştir: "Kendisinden meşhûr olduğu üzere dindâr, teheccüde devâm eden, çokça sadaka veren bir kimseydi. Usûl ile ilgili meseleler hakkında bir kitap tasnif etmiş, bu kitapta Sahâbe'nin fazîletini zikretmiş, Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenleri tekfir etmiştir. Bu kitap onun hilâfeti döneminde her Cuma hadis ashâbının halkasında okunurdu. İnsanlar da bu halkalara katılırdı. Onun halîfelik süresi kırk bir sene ve üç ay idi."

İbn Kesîr'in "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (12/26) hicrî 420 yılında meydana gelen hâdiseler arasında zikrettiği şu hâdise de onun Sünnet'i yaymasının örneklerindendir: "Şîa'nın hatiplerini azletti. Ehli Sünnet'in hatiplerini göreve getirdi. Bundan ve diğer nimetlerden dolayı hamd ve minnet Allah'adır. Berasâ Mescidi'nde bir fitne meydana geldi. Âcur'da[920] bir sünnî hatîbi dövdüler, burnunu kırdılar ve omzunu çıkardılar. Bunun üzerine halîfe onlara yardım etti, Şîa'yı küçük düşürdü ve zelil kıldı. Tâ ki yaptıkla-

[920] Âcur Bağdat'ın bir köyüdür. (ç.n)

rından özür dilemeye geldiler, onu ancak aralarındaki beyinsizlerin yaptığını söylediler."

Tercemenin Kaynakları: Bu tercemede Ümmü'l Kurâ Dergisi'nin h.1427 yılının Zilhicce ayında yayınladığı, Abdulazîz b. Muhammed Âlu Abdillatîf tarafından hazırlanan "el-İ'tikâdu'l Kâdirî; Dirâsetun ve Ta'lîk (Kâdirî İtikâdı; Tahkîk ve Ta'lîk)" isimli incelemesinden yararlandım.

Akîdenin Özeti: Kâdirî İtikâdı'nı tarihçilerin çoğunun naklettiği üzere el-Kâdir Billâh'ın telif etmiş olduğu meşhûr olsa da bazı muhakkik âlimler bu itikâdı aslında Ebû Ahmed el-Kercî'nin telif ettiğini ve el-Kâdir Billâh'ın yazdığını söylemişlerdir.

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (2/331) şöyle demiştir: "[El-Kâdir] kendi ismini taşıyan Kâdirî İtikâdı'nı yazmıştır. Aslında o, Şeyh Ebû Ahmed el-Kassâb'ın telifidir. Bu zât en büyük ve en âlim şeyhlerdendir. Hep hayırla yâd edilen bir kimsedir. El-Kâdir, Mu'tezile'den ve başkalarından buna muhâlefet eden kimselerden tevbe etmelerini istemiştir."

Şeyhulislâm başka bir yerde de Kâdirî İtikâdı'nın tamamının Ebû Ahmed el-Kassâb'ın nazmı olduğunu söylemiştir. Yine o "es-Safediyye"de (2/162) şöyle demiştir: "İmam el-Kâdir, meşhûr Kâdirî İtikâdı'nı yazmıştır. Onun tamamı Şeyh Ebû Ahmed el-Kercî'nin nazmıdır. El-Kâim onun insanlara okunmasını emretmiştir."

Yine İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (6/252) şöyle demiştir: "4. yüzyılda yaşamış olan meşhûr imam, şeyh Ebû Ahmed el-Kercî, Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in itikâdı olduğunu zikrettiği akîdede -ki bu; halîfe el-Kâdir Billâh'ın yazdığı, insanlara okuduğu, insanları kendisi üzere bir araya getirdiği, Ehli Sünnet'e mensup tâifelerin kendisini ikrâr ettiği akîdedir; el-Kâdir daha önce 413 yılında Mu'tezile ve Râfıza gibi Sünnet'in dışına çıkan fırkaları tevbeye davet etmiştir- şöyle demiştir..."

Zehebî "el-Uluvv"da (2/1303) şöyle demiştir: "Allâme Ebû Ahmed el-Kercî; telif ettiği, halîfe el-Kâdir Billah'ın da yazdığı, insanları kendisi üzere bir araya getirdiği ve (okunmasını) emrettiği -ki bu 5. yüzyılın başlarında olmuştur- akîdesinde şöyle demiştir..."

Bu sözde ilâve olarak öncekinde bulunmayan bilgiler ve ayrıntılar vardır. Belki de bu akîdenin el-Kâdir'e izâfe edilmesi, nisbet ve iştihâr itibâriyledir. Bu sebeple itikâd "Kâdirî İtikâdı" olarak şöhret bulmuştur. Dolayı-

sıyla (akîdeye bu ismi verenlerin) sözlerinde bir miktar mecaz ve icmâl vardır. Nitekim muhakkik âlimler de bazı yerlerde itikâdı bu şöhret itibâriyle el-Kâdir'e nispet etmektedirler. Bu, kitaplarında birçok yerde gelmektedir. Akîdenin bu tanıtımını "Tercemenin Kaynakları" bölümünde zikri geçen araştırmadan alıntıladım.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbnu'l Cevzî'nin "el-Muntazam" kitabından çıkardım. O, isnâdı ile bu akîdenin tamamını aktarmıştır. Bu akîdenin zabtını yaparken, Âlu Abdillatîf'in bu risâleyi zabtından istifâde ettim. O "el-Muntazam" kitabının el yazmasını elde etmiş, sonra onu bu kitabın birçok neşriyle yan yana getirmiştir. Okuyucunun kolay anlaması için akîdeyi maddelere ayırdım. Bu kaynağın dışında bu akîdeyi tam olarak zikreden bir kimseye vâkıf olamadım.

(İbnu'l Cevzî) "el-Muntazam" kitabında şöyle demiştir:

Bize Muhammed b. Nasr el-Hâfız haber verdi, dedi ki: Bize Ebu'l Huseyn Muhammed b. Muhammed b. el-Ferrâ tahdis etti, dedi ki: Müminlerin emîri, imam el-Kâim bi-Emrillâh Ebû Ca'fer İbnu'l Kâdiri Billâh dört yüz otuz küsur yılında; el-Kâdir'in zikrettiği, dîvânda okunan, zâhidlerin ve âlimlerin (okunurken) hâzır bulunduğu "Kâdirî İtikâdı"nı çıkardı. Hâzır bulunanların arasında Şeyh Ebu'l Hasen Alî b. Ömer el-Kazvînî de vardı. Hattını, fukahânın yazmasından önce onun altına yazdı. (İmzâsını attı.) Sonra fukahâ hatlarını yazdılar: Bu müslümanların itikâdıdır. Buna muhâlefet eden fıska ve küfre girmiş olur:

1- İnsanın bilmesi gerekir ki Allah *(Azze ve celle)* tektir, ortağı yoktur. Doğurmamış ve doğurulmamıştır. Hiç kimse O'na denk olmamıştır. Bir eş ve çocuk edinmemiştir. Mülkünde bir ortağı olmamıştır.

2- O ezelden beri var olan Evvel'dir. Asla yok olmayacak Âhir'dir. Her şeye kâdirdir. Hiçbir şeyden âciz değildir. Bir şey istediği zaman ona "Ol!" der, o da oluverir.

3- Ganîdir, hiçbir şeye muhtaç değildir. O'ndan başka ilâh yoktur. Hayy'dır, Kayyûm'dur. O'nu uyuklama ve uyku tutmaz. Yedirir, kendisine yedirilmez. Yalnızlıktan dolayı vahşete kapılmaz. Hiçbir şeye ünsiyet duymaz. O her şeyden müstağnîdir. Zamanlar O'nu yıpratmaz. Kendisi zamanları, geceyi, gündüzü, ışığı, karanlığı, gökleri, yeri ve içerisindeki çeşit çeşit

mahlûkâtı, karayı, denizi ve bunların içindekileri, bütün canlıları ve cansızları yaratan olduğu hâlde zamanlar O'nu nasıl değiştirebilir?

4- Rabbimiz tek idi ve beraberinde hiçbir şey yoktu. O'nu kapsayan bir mekân yoktu. Sonra O her şeyi kudretiyle yarattı. Arş'ı da ona ihtiyacı olmaksızın yarattı. Sonra ona dilediği ve istediği şekilde istivâ etti. Bu, insanların istirahat etmeleri (için oturdukları) gibi bir istirahat istikrârı değildir.[921]

5- O göklerin ve yerlerin müdebbiridir. Bu ikisinde bulunanların, karada ve denizde bulunanların müdebbiridir. O'ndan gayrı müdebbir yoktur, O'ndan başka koruyucu yoktur. Onları rızıklandırır, hastalandırır, iyileştirir, öldürür ve diriltir. Bütün mahlûkât; meleklerin, nebîlerin, resûllerin ve insanların tamamı âcizdir.

6- O bir kudret ile Kâdir'dir. Sonradan edinilmemiş ezelî bir ilim ile Âlim'dir.

7- Yine O bir işitme ile Semî'dir/İşiten'dir, bir görme ile Basîr'dir/Gören'dir. Bunların sıfatını kendisi bilir. Yarattıklarından biri bunların künhüne eremez.

8- Bir kelâm ile Mütekellim'dir/Konuşan'dır. O'nun konuşması yaratılmışların âleti gibi yaratılmış bir âlet ile değildir.

9- O, O kendisini ne ile vasıflandırmışsa ve Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* O'nu ne ile vasıflandırmışsa ancak onunla vasıflandırılır. O kendisini hangi sıfatla vasıflandırmışsa, Resûlü O'nu hangi sıfatla vasıflandırmışsa; o mecâzî değil hakîkî bir sıfattır.

10- Yine bilinmelidir ki Allah Teâlâ'nın kelâmı yaratılmış değildir. Allah onunla gerçekten konuşmuştur. Onu, Cibrîl onu kendisinden işittik- Cibrîl'in lisânıyla Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e indirmiştir. Cib- ten sonra rîl onu Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e okumuştur. Muhammed de onu

---

[921] Bununla beraber Allah subhânehû'nun celâline ve azametine yaraşır şekilde Arş'ın üzerinde istikrâr ettiğini/karar kıldığını isbât etmek gerekir. Musannifin nefyettiği şey yorgunluktan dolayı dinlenme istikrârıdır. Bu da Kitab'ın ve Sünnet'in delâlet ettiği üzere Allah Teâlâ hakkında menfidir. Sünnet ve Eser Ehli istivânın sahih manalarından birinin de istikrâr/karar kılma olduğu hususunda icma etmiştir. Onlara muattıl Cehmiyye'den, Eş'arîler'den ve onların etkisinde kalanlardan başkası muhâlefet etmemiştir. Nitekim bunu ed-Deştî (rh)'ın "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkikin mukaddimelerinde beyân ettim.

ashâbına okumuştur. Ashâbı da onu ümmete okumuştur. O yaratılmışların tilâvetiyle yaratılmış olmamıştır. Çünkü o kelâm Allah'ın kendisiyle konuştuğu kelâmın aynısıdır. Her hâlde yaratılmış değildir. İster okunsun, ister ezberlensin, ister yazılsın, ister işitilsin... Onun herhangi bir hâlde yaratılmış olduğunu söyleyen kimse kâfirdir. Tevbeye davet edildikten sonra (tevbe etmezse) kanı helâldir.

11- Yine bilinmelidir ki iman; söz, amel ve niyettir. Dil ile söylemek, azalarla amel etmek ve bunları doğrulamaktır. Artar ve azalır. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

12- Yine o (iman) cüzlerden ve şubelerden oluşmaktadır. En yüksek cüzü "Lâ ilâhe illallâh"tır. En aşağıdaki cüzü de yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imanın şubelerinden bir şubedir.

13- Başın bedene göre konumu neyse sabrın imana göre konumu odur.

14- İnsan Allah'ın kitabında ne olarak yazılmış olduğunu ve sonunun ne olacağını bilemez. Bu sebeple "Ben inşâallah müminim" ya da "Mümin olduğumu ümit ederim" der. İstisnâ ve ümit ona zarar vermez. Bu ikisi sebebiyle şüpheci durumuna düşmez. Çünkü o bunlarla kendisine kapalı olan âhiretini ve sonunu kastetmektedir.

15- Kendisiyle Allah Teâlâ'ya yaklaşılan her şey, sırf O'nun rızası için işlenen her türlü taat; O'nun farizaları, sünnetleri ve fazîletleri (nâfileleri); bunların hepsi imandandır ve iman kapsamındadır.

16- İmanın asla bir sonu olmaz. Çünkü fazîletli amellerin ve farzların içerisindeki ek fazîletlerin sonu yoktur.

17- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından olan Sahâbe'nin tamamının sevilmesi gerekir. Onların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanlar arasında en hayırlı kimseler olduğunu bilmemiz gerekir.

18- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra onların en hayırlısı ve en fazîletlisi Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Alî b. Ebî Tâlib'dir. *Allah onlardan râzı olsun.*

19- On kişinin cennetlik olduğuna şehâdet edilir.

20- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eşlerine rahmet okunur. Allah onlardan râzı olsun.

21- Âişe *(radıyallahu anha)* hakkında çirkin sözler söyleyen kimsenin İslâm'dan nasîbi yoktur.

22- Muâviye *(radıyallahu anh)* hakkında ancak hayır söylenir.

23- Aralarında meydana gelen herhangi bir anlaşmazlığa dâhil olunmaz. Onların tamamına rahmet okunur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla. Kalbimizde iman edenlere karşı bir kin bırakma. Rabbimiz! Şüphesiz Sen Raûf'sun, Rahîm'sin." (Haşr, 10)*

Yine onlar hakkında şöyle buyurmuştur: *"Onların kalplerinde kin adına ne varsa hepsini çıkarmışızdır. Kardeşler olarak sedirler üzerinde karşılıklı otururlar." (Hicr, 47)*

24- Kişi farz kılınmış olan namazın dışında herhangi bir farizayı terk etmesi sebebiyle tekfir edilmez. Namazı özrü olmaksızın, sağlam ve serbest olduğu hâlde vakti çıkasıya kadar terk eden kimse ise onu(n farziyetini) inkâr etmese bile kâfirdir. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Kul ile küfür arasında namazın terki vardır. Kim onu terk ederse kâfir olur."*[922] Pişman olup namazlarını iâde edene kadar[923] kâfir olarak kalır.

---

[922] Müslim (160) benzerini Câbir b. Abdullah (rhma)'dan rivâyet etmiştir. Bu Ehli Sünnet'in namazı tembelliğinden ve gevşeklik gösterdiğinden dolayı terk eden kimsenin tekfiri hakkındaki görüşüdür. Nitekim musannif bu akîdede bunu onlardan nakletmiştir. O dönemdeki sünnet ehli âlimler de bunu ikrâr etmişlerdir. Bu akîdenin başında geçtiği üzere buna muhâlefet edenlere de karşı çıkmışlardır. Daha önce bu icmayı İmam İshâk b. Râhûye *(rh)* Sahâbe'den, Tâbiîn'den ve zamanına kadar gelip geçmiş kimselerden nakletmiştir. Nitekim bu onun akîdesinde geçmişti.

Yine Harb el-Kirmânî bu icmâyı görmüş olduğu âlimlerden akîdesinde nakletmiştir. Gerek bunlardan önce gerek bunlardan sonra bu icmayı Sahâbe'den ve Tâbiîn'den; Abdullah b. Şakîk, el-Hasen el-Basrî ve Eyyûb es-Sahtiyânî gibi birçok âlim nakletmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Bunu İbn Batta'nın "el-İbânetu's Suğrâ"sına (3. baskı, 250) ve Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sine (2. baskı, 33) yazdığım ta'liklerde beyân ettim. Daha fazla açıklama istiyorsan oralara bak.

[923] Soru: Namazı kasten terk eden kimseye tevbe ettikten sonra kılmadığı namazları kazâ etmesi emredilir mi? Muhammed b. Nasr el-Mervezî *(rh)* "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (2/996) şöyle demiştir: "Kişi bir vakit namazı kasıtlı olarak vakti çıkasıya kadar terk ederse onu kaza etmesi üzerine vâciptir. Hasen'den gelen rivâyet dışında bu konuda bir ihtilâf bilmiyoruz."

Pişman olup namazlarını iâde etmeden ya da iâde etmeye niyet etmeden önce ölürse cenâze namazı kılınmaz. Firavun'la, Hâmân'la, Kârûn'la ve Ubeyy b. Halef'le birlikte haşredilir.

25- Kişi bunun dışında kalan (farz) amelleri terki sebebiyle onları inkâr etmediği sürece tekfir edilmez ancak fâsık olur. Sonra şöyle dedi: Bu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in sözüdür. Kim buna tutunursa apaçık hak üzere, dînin menheci üzere ve dosdoğru yol üzere olur. Bununla ateşten kurtulmayı ve cennete girmeyi umabilir inşâallah.

26- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Din nasîhattir" buyurmuş, bunu öğretmiştir. "Kimin için ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulduğunda da "Allah için, kitabı için, resûlü için, müslümanların imamları ve âmmesi için..." diye cevap vermiştir.[924] Yine O -[salât ve] selâm üzerine olsun- şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir kula Allah'tan dîni hususunda bir öğüt geldi mi şüphesiz o Allah'tan kendisine sevk edilen bir nimettir. Onu şükrederek kabul ederse ne âlâ. Değilse o, günahının daha da artması için, Allah'ın kendisine daha da öfkelenmesi için Allah'ın kendi üzerindeki bir hücceti olur."[925] Allah bizi lütuflarına şükredenlerden, nimetlerini zikredenlerden ve sünnete yapışanlardan eylesin. Bizi ve bütün müslümanları bağışlasın.

İbn Receb Sahîh-i Buhârî şerhinde (3/353) bu mesele hakkında sözü uzattıkça uzatmış, bu meselede müteahhirîn arasında vâki olan ihtilâfı aktarmış, Muhammed b. Nasr *(rh)*'ın yukarıdaki sözünü nakletmiş, sonra şöyle demiştir: "Hasen'in muhâlefetine rağmen, onun büyüklüğüne, değerine, fazîletine, ilminin genişliğine, zühdüne ve verasına rağmen icma nasıl mün'akid olabilir?"

Yine o şöyle demiştir: "Kasıtlı olarak namazı terk eden kimsenin kılmadığı namazları kazâ etmesinin vâcip olduğuna dâir Sahâbe'den *-Allah onlardan râzı olsun-* herhangi birinden herhangi bir şeyin rivâyet edildiği bilinmemektedir. Hatta en-Nehaî hariç olmak üzere Tabiîn'den de bu konuda sarih bir ifâdeye rastlamadım."

Yine İbn Receb şunları zikretmiştir: "Kişinin namazı kazâ etmesinin gerekli olmadığı görüşü Zâhirîler'in ya da onların çoğunluğunun görüşüdür. Aynı zamanda bu Ebû Bekr el-Humeydî'nin -kişi kasıtlı olarak terk ettiği takdirde- oruç ve namaz hakkındaki görüşüdür. Bunları kazâ etmesi kişiye fayda sağlamaz. O bunu akîdesinde zikretmiştir. Bunun aynısı mezhebimize mensup el-Cuzcânî, Ebû Muhammed el-Berbehârî ve İbn Batta gibi mütekaddimînden olan kimselerin sözlerinde de mevcuttur."

Sonra onların sözlerini nakletmiştir. Daha fazla açıklama istiyorsan oraya müracaat et.

[924] Müslim (95) Temîm ed-Dârî (ra)'tan rivâyet etmiştir.

[925] İbn Şâhîn "et-Terğîbu fi-Fedâili'l A'mâli ve Sevâbi Zâlik" kitabında (530) Ebû Nuaym da "el-Hılye"de (6/136) rivâyet etmiştir. İsnâdı zayıftır.

EBÛ OSMÂN İSMÂÎL B. ABDURRAHMÂN B. AHMED ES-SÂBÛNÎ'NİN (V. 449) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET'E VE SELEFİN İTİKÂDINA YAPIŞMAK TAVSİYE EDİLMEKTEDİR

اعتقاد إسماعيل بن عبد الرحمٰن الصابوني

صورة المخطوط

İsmi İsmâîl b. Abdurrahmân b. Ahmed b. İsmâîl b. İbrâhîm en-Neysâbûrî'dir. Künyesi Ebû Osmân'dır. Şeyhulislâm es-Sâbûnî olarak meşhûr olmuştur. 373 yılında doğmuş, 449 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Ebû Abdullah el-Mâlikî şöyle demiştir: "Ebû Osmân ileri gelen kimselerin kendisinin ezberdeki ve tefsirdeki kemâline şâhitlik ettiği bir zâttır."

Abdulğâfir de şöyle demiştir: "Şeyhulislâm, müfessir, muhaddis, vâiz, yolunda zamanının biriciği... Müslümanlara yetmiş sene vaaz etmiştir. Câmi'de yaklaşık yirmi yıl boyunca hutbe vermiş ve namaz kıldırmıştır."

Zehebî de "O gerçekten eser imamlarındandı" demiştir.

Tercemenin Kaynakları: Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 18/40

Akîdenin özeti: Bu akîdede es-Sâbûnî *(rahimehullah)* Selef-i Sâlih'in itikâdına yapışmayı tavsiye etmektedir. Yine bu akîdede Sünnet ve itikâd ile ilgili bâbların çoğunun örneği vardır. Yine bu vasiyette, gerek ölüm gelip çattığı zaman gerekse ölümden sonra yapılması meşrû olan bazı fiiller zikredilmiştir.

Akîdenin Kaynakları: Bu risâleyi "Tabakâtu'ş Şâfiiyyeti'l Kubrâ" kitabından çıkardım. Bu kitabın müellifi akîde sâhibinin tercemesinde şöyle demiştir: "Bu onun vasiyetidir. Bunu hacı olarak Dımeşk'e girdiği zaman Dımeşk'te söylemiştir..." Sonra vasiyeti zikretmiştir. "Tabakât"ın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı birçok nüshaya bakılarak tahkîk edilen Hicr Yayınevi'nin baskısıyla (4/285) karşılaştırdım. Matbûdan olan ziyâdeleri iki köşeli parantez arasına koyacağım.

Ebû Osmân İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî *(rahimehullah)* dedi ki:

Bu; öğüt veren fakat öğüt almayan, uyandıran fakat uyanık olmayan, emreden fakat emri yerine getirmeyen, sakındıran ama kendi sakınmayan, tahrif eden öğretmen[926], bunamış uyarıcı[927], (amellerine kötülük) karıştıran, kusurlu, haddini aşan, kötülük işleyen ve bunları itiraf eden, bütün bunlara rağmen Allah'ın rahmetine güvenen, O *subhânehû*'dan uman, O'nun mağfiretini ümit eden, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i ve O'nun tarafında

---

[926] Asılda bu şekildedir. Matbûda ise "itiraf eden öğretmen" diye geçmektedir.

[927] Asılda bu şekildedir. Matbûda ise "korkutan uyarıcı" diye geçmektedir.

olanları seven, insanları O'nun sünnetine ve şeriatine yapışmaya davet eden İsmâîl b. Abdurrahmân b. İsmâîl Ebû Osmân es-Sâbûnî'nin vasiyet ettikleridir.

1- O şuna şehâdet ederek vasiyette bulunmuştur: Allah'tan başka ilâh yoktur. Tektir, ortağı yoktur. Bir ve tek ilâhtır. Ferd'dir, Samed'dir. Eş ve çocuk edinmemiştir. Hükmünde kimseyi kendisine ortak etmemiştir. Evvel'dir ve Âhir'dir. Zâhir'dir ve Bâtın'dır. Hayy ve Kayyûm'dur. Yarattıklarının fenâ bulmasından sonra bâkîdir. Kullarına muttalî olan, gaybların sırlarını bilen, kalplerin içindekilerden haberdâr olandır. İlk olarak yaratan ve yaratmayı tekrar edendir. Ğafûr ve Vedûd'dur. Arş'ın sâhibidir, Mecîd'dir, dilediğini yapandır. *O'na benzer hiçbir şey yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir. (Şûrâ, 11)* O bizim mevlâmızdır. Ne güzel mevlâ ne güzel yardımcıdır!

2- O bunların hepsine, şehâdet edenlerle birlikte, sahih bir itikâd ve dosdoğru bir yakîn üzere diliyle ikrârda bulunarak şehâdet etmektedir. O inkârcıların yerine şehâdette bulunmakta, bu şehâdeti dîn günü için hazırlamaktadır.

> *"O gün ne mal fayda verir ne de oğullar. Ancak Allah'a selîm bir kalp ile gelen başka..." (Şuarâ, 88-89)*

> *"O gün Allah'ın rahmet ettikleri müstesnâ dost dosta bir faydası olmaz. O Azîz'dir, Rahîm'dir." (Duhân, 41-42)*

3- Yine o Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna, Allah'ın O'nu hidâyet ve hak din ile, müşrikler istemese de bütün dinlere üstün getirmek için üstün kıldığına[928] şehâdet etmektedir.

4- Yine o cennetin hak olduğuna ve Allah tebâreke ve teâlâ'nın orada dostlarına hazırladıklarının tamamının hak olduğuna şehâdet etmekte, kerîm mevlâsından *-celle celâluhû-* lütfuyla ve keremiyle orayı kendisinin barınacağı yer kılmasını istemektedir.

5- Yine o cehennemin ve Allah'ın orada düşmanlarına hazırladıklarının hak olduğuna şehâdet etmekte, mevlâsı Allah'tan kendisini ondan korumasını ve uzaklaştırmasını, kendisini haklarında şöyle buyurduğu kazananlardan eylemesini niyaz etmektedir: *"Artık kim ateşten uzaklaştırılır*

---

[928] Matbûda "gönderdiğine" diye geçmektedir.

ve cennete sokulursa gerçekten kazanmıştır. Dünyâ hayâtı aldatıcı bir faydalanmadan ibârettir." (Âli İmrân, 185)

6- Yine o namazının, kurbanının, yaşamının ve ölümünün Âlemlerin Rabbi Allah için olduğuna şehâdet etmektedir. O'nun bir ortağı yoktur. Ona bu emredilmiştir ve o müslümanlardandır. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.

7- Yine o Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebî olarak Muhammed'den, önder olarak Kur'ân'dan râzıdır. Bunun üzerine yaşar ve inşâAllah bunun üzerine ölür.

8- Yine o meleklerin hak olduğuna, nebîlerin hak olduğuna, kıyâmet saatinin şüphesiz geleceğine, Allah'ın kabirlerdekileri dirilteceğine şehâdet etmektedir.

9- Yine o Allah *(Azze ve celle)*'nin hayrı takdir ettiğine, onu emrettiğine, ondan râzı olduğuna, onu sevdiğine, fâilinden sâdır olmasını istediğine, yapılmasına karşılık güzel bir mükâfât vadettiğine şehâdet etmektedir. Yine O şerri takdir etmiş fakat ondan sakındırmış, ondan râzı olmamış ve onu sevmemiştir. Râzı olmadığı ve sevmediği hâlde onun işleyen kimseden sâdır olmasını istemiştir. Rabbimiz zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir. O masiyeti emretmekten, onu sevmekten ve ondan râzı olmaktan münezzehtir. Kulun kendisinin onun hakkında takdir etmediği bir şeyi yapmaya kâdir olmasından ya da kuldan kendisinin istemediği bir şeyin sâdır olmasından da münezzehtir.

10- Yine o Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı, vahyi ve tenzîli olduğuna şehâdet etmektedir. O mushaflarda yazılmış olan, dillerle okunan, göğüslerde saklanan ve kulaklarla işitilen şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Müşriklerden biri senden emân isteyecek olursa ona eman ver ki Allah'ın kelâmını işitsin..." (Tevbe, 6)

"Hayır! O kendilerine ilim verilenlerin göğüslerinde bulunan açık âyetlerdir. Âyetlerimizi ancak zâlimler inkâr eder." (Ankebût, 49)

"Şüphesiz Allah'ın kitabını okuyanlar..." (Fâtır, 29)

"O ancak bir öğüt ve açık bir Kur'ân'dır." (Yâsîn, 69)

11- Yine o imanın Allah'ın tasdîk edilmesini emrettiği şeyleri kalp ile tasdîk etmek, Allah'ın ikrar edilmesini emrettiği şeyleri dil ile ikrâr etmek, Allah'ın yapılmasını emrettiklerini azalar ile yapmak; O'nun sakındırdığı kalp amellerinden, dille telaffuz edilen sözlerden ve azalarla yapılan amellerden sakınmak olduğuna şehâdet etmektedir.

12- Yine o Allah *(Subhanehu ve Teâlâ)*'nın Arş'a istivâ ettiğine şehâdet etmektedir. [Kitabında] şu buyruklarında beyân ettiği üzere ona istivâ etmiştir:

"Şüphesiz sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra da Arş'a istivâ eden Allah'tır." (A'râf, 54)

"O ki gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yaratmış, sonra Arş'a istivâ etmiştir. Rahmân, O'nu bilene sor!" (Furkân, 59)

Bu konuda daha birçok âyet vardır. Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kendisinden nakledilenler içerisinde bunu zikretmiştir. Fakat O, O'nun Arş'a istivâsına bir keyfiyet biçmemiş, O'nun fiili, fehmi ve vehmi için keyfiyetini isbâta bir yol kılmamıştır. Zira Rabbimizin sıfatları hakkında keyfiyet söz konusu değildir. Zamanında müslümanların imamı olan Ebû Abdullah Mâlik b. Enes *(rahimehullah)* kendisine istivânın keyfiyetini soran kimseye şöyle cevap vermiştir: "İstivâ bilinen bir şeydir. Keyfiyeti ise meçhuldür. Ona iman etmek vâcip, onun hakkında soru sormak bidattir. Ben senin zındık olduğunu düşünüyorum. Çıkarın şunu mescitten!"

13- Yine o Allah Teâlâ'nın, kitabında ve Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in diliyle kendisinin sıfatı olduğunu söylediği yüce sıfatlarla mevsûf olduğuna şehâdet etmekte, bunlardan hiçbirini nefyetmemektedir. Bunların yarattıklarının sıfatlarına benzediğine itikâd etmemektedir. Aksine o şöyle demektedir: O'nun zâtı yaratılmışların zâtına benzemediği gibi sıfatları da kulların sıfatlarına benzemez. Allah Muattıla'nın ve Müşebbihe'nin söylediklerinden çok çok yücedir.

14- Bârî *celle celâluhû*'nun sıfatlarının zikri hakkında vârid olan âyetler ve bu konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilen haberler hususunda; örneğin Rabb'in kıyâmet günü gelmesi, buluttan gölgelikler içinde gelmesi, Âdem'i eliyle yaratması ve Arş'ına istivâ etmesi hakkındaki âyetler hususunda, yine O'nun her gece dünyâ semâsına inmesi, gülmesi, gizlice konuşması, kıyâmet günü gizlice konuştuğu kimsenin

üzerine örtüsünü koyması hakkındaki haberler ve benzerleri hususunda Selef-i Sâlihîn'in ve din imamlarının yolundan gitmektedir: Bunları kabul etmekte, senedi sahih olduktan sonra olduğu gibi rivâyet etmekte, zâhiri üzere almakta, tasdîk etmekte, bunlara teslîmiyet göstermekte, bunlar hakkında keyfiyete ve teşbihe itikâd etmekten sakınmakta, bunları reddetmeye ve kabul etmemeye götüren şeylerden; Allah'ın hakkında bir delil indirmediği, Sahâbe'nin, Tâbiîn'in ve Selef-i Sâlihîn'in dile getirmediği, bilinmeyen ve güzel karşılanmayan tevillerle bunları tahrif etmekten uzak durmaktadır.

15- Yine o genel olarak kelâma dalmaktan, onda derinleşmekten, selefin *-Allah onlara rahmet etsin-* kendisiyle iştigâl edilmesini kerih gördüğü ve sakındırdığı şeylerle iştigâl etmekten sakındırmaktadır. Zira bu hususlarda tartışmak, incelikleri hakkında derine dalmak ve karanlıkları içerisinde dolaşmak kalbi ifsâd eder, Rab *azze ve celle*'nin heybetini kalpten giderir, kalbe birçok şüphe düşürür, bereketi anında alır, bâtıla ve imkânsıza iletir, din hususunda tartışmaya, cidâle, celâl sâhibi çok yüce ve aşkın Rab hakkında çokça kîl-u kâlde bulunmaya götürür. O zâlimlerin söylediklerinden münezzehtir, çok çok yücedir. Bizi dînine ve nebîsinin *-Allah'ın salavâtı ve selâmı üzerine olsun-* sünnetine hidâyet ettiğinden dolayı Allah'a çokça hamd olsun!

16- Yine o kıyâmetin, onun alâmetleri ve dehşetli hâlleri hakkında Kitap'ta ve sahih haberlerde vârid olan her şeyin hak olduğuna şehâdet etmektedir. Bu hususta bize yöneltilen vaatlerin ve tehditlerin tamamı haktır. Bunlara iman ederiz. Allah subhânehû'yu ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i kıyâmet hakkında haber verdikleri Havz, Mîzân, Sırât, kitapların okunması, hesap, suâl, arz, vukûf, mahşerden cennete ya da cehenneme gidiş, tevhid ehline vadedilen şefaat gibi hususlarda ve bunun hâricinde Kitap'ta beyân edilmiş olan, sahih haberleri bir araya getiren kitaplarda tedvîn edilmiş olan hususlarda tasdîk ederiz.

17- O bunların hepsine bütün şâhitlerle birlikte şehâdet etmektedir. Allah tebâreke ve teâlâ'dan ölene kadar, canını müslümanların, müminlerin, mûkinlerin ve muvahhidlerin zümresi içinde alana dek bu şehâdetler üzere sâbit kalma hususunda yardım istemektedir.

18- Yine o Allah Teâlâ'nın, dostlarına, Rablerine bakan parlak yüzlerle lütufta bulunacağına şehâdet etmektedir. O'nu bekâ yurdunda açık bir

şekilde göreceklerdir. O'nu görmek için birbirlerini itip kakmayacaklardır, birbirlerine girmeyeceklerdir, sıkışmayacaklardır. Yine o Allah *tebâreke ve teâlâ*'dan yüzünü o yüzlerden kılmasını, kendisini her türlü belâdan, kötülükten ve hoşlanılmayan şeyden korumasını, O'nun fazlından ümit ettiği ve lütfundan umduğu her bir şeye ulaştırmasını istemektedir.

19- Yine o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanların en hayırlısının Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer el-Fârûk, sonra Osmân b. Affân, sonra Alî b. Ebî Tâlib olduğuna şehâdet etmektedir. *Allah hepsinden râzı olsun.*

20- Sahâbe'nin -*Allah onlardan râzı olsun*- tamamına rahmet okumakta, onları velî edinmekte ve onlar için istiğfâr etmektedir. Kezâ O'nun zürriyetine ve müminlerin anneleri olan eşlerine de (rahmet okumakta, onları velî edinmekte ve onlar için istiğfâr etmektedir) *Allah onlardan râzı olsun.* Allah'tan kendisini onlarla beraber kılmasını niyaz etmekte, kendisine bunu yapmasını ummaktadır. Zira onun katında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Kişi sevdiği ile beraberdir" buyurduğu çeşitli tariklerden sâbittir.[929]

21- O arkasında bıraktığı çocuklarına, kardeşlerine, ehline, yakınlarına, arkadaşlarına, vasiyetini kabul eden bütün müslümanlara kendisinin şehâdet ettiği her şeye şehâdet etmelerini, Allah'tan hakkıyla sakınmalarını ve ancak müslümanlar olarak ölmelerini vasiyet etmektedir.

"Şüphesiz Allah sakınanlarla ve muhsinlerle beraberdir." (Nahl, 128)

22- Yine onlara aralarını düzeltmelerini, akrabalık bağlarını koparmamalarını; komşularına, yakınlarına ve kardeşlerine iyilik etmelerini, [büyüklerin haklarına riâyet etmelerini ve] küçüklere rahmet etmelerini vasiyet etmektedir.

23- Onları; birbirlerine sırt çevirmekten, birbirlerine buğz etmekten, aralarındaki bağları koparmaktan ve hasetleşmekten sakındırmaktadır.

24- Onlara kardeş olmalarını ve hayırlarda birbirlerine yardımcı olmalarını,

25- Hep birlikte Allah'ın ipine tutunmalarını ve fırkalara ayrılmamalarını,

---

[929] Buhârî (6168) ve Müslim (2639) Abdullah b. Mes'ûd (ra)'tan rivâyet etmiştir.

26- Kitab'a, Sünnet'e; müslümanların imamlarından ve müminlerin âlimlerinden Mâlik b. Enes, eş-Şâfiî, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İbrâhîm, Yahyâ b. Yahyâ gibi ümmetin âlimlerinin ve imamların üzerinde bulunduğu şeye yapışmalarını emretmektedir. Allah hepsinden râzı olsun. Bizi ve onları Tûbâ'nın gölgesinde, âbidlerin istirahatgâhında bir araya getirsin.

27- İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî bütün bunları çocuklarına, ehline, ashâbına ve meclisine devâm edenlere vasiyet etmiştir.

28- Başa geleceğinde hiç şüphe olmayan ölüm gelip çattığında -ki Allah'tan ölümün geleceği o günün hayrını, ölümün geleceği o gecenin hayrını, o saatin hayrını, onun öncesinin hayrını ve sonrasının hayrını dilemektedir- kendisine güzel, hoş, temiz ve pâk bir elbisenin giydirilmesini, hayâtında sardığı sarığın hayatta iken başına koyduğu şekilde başının üzerine konulmasını, ridâsının omuzlarına konulmasını, kıbleye doğru sırt üstü yatırılmayı, çocuklarının başucunda oturmalarını, mushafları kucaklarına koyup sesli bir şekilde Kur'ân okumalarını vasiyet etmiştir.

29- Yine onlardan kendisiyle arasında bir akrabalık, bir nesep bağı ya da zevciyet yönünden bir bağ bulunmayan bir kadının o saatte yatağına yaklaşmasına ya da içerisinde bulunduğu eve girmesine müsaade etmemelerini istemiştir.

30- Yine o onlardan herhangi bir erkeğin de o saatte yanına girmesine müsaade etmemelerini; kardeşlerine, bacılarına ve diğer kimselere medresede oturmalarını ve eve girmemelerini söylemelerini, Kur'ân okuma hususunda arkadaşlarına yardımcı olmalarını ve kendisine duâ ile yardım etmelerini istemiştir. Umulur ki Allah *(Azze ve celle)* ölüm sekerâtını onun için hafifletir, ölüm yokuşunu İslâm ve Sünnet üzere selâmet ve âfiyet içerisinde çıkmasını kolaylaştırır.

31- Süresini tamamladığı, Rabbine icâbet ettiği ve rûhu bedeninden ayrıldığı zaman çenesinin bağlanmasını, gözlerinin kapatılmasını, azalarının uzatılmasını, bir örtüyle örtülmesini, kendisini yıkayacak kişi gelip kendisini yıkayacağı yere götürene kadar kendisine bakılması için yüzünün açılmamasını vasiyet etmiştir. Allah o taşımayı kendisi için mübârek eylesin. O'na rahmet nazarıyla baksın. Önceden hazırlamış olduğu kötü amellerini bağışlasın.

32- Yine o kendisi için ağıt yakılmamasını; dostlarının, yakınlarının, sevenlerinin ve kadın-erkek bütün insanların yaka yırtmaktan, başlarını tıraş etmekten, elbiselerini yırtıp parçalamaktan, kalpten gelen, engel olamadıkları ve geri çeviremedikleri hüzün gözyaşları dışında kendisi için ağlamaktan kendilerini alıkoymalarını vasiyet etmiştir. Vâveylâ ile dua etmeye, şeytan iniltilerine, yüzleri tırmalayıp tokatlamaya, saçları tıraş edip yolmaya, elbiseleri yırtıp parçalamaya gelince hayır! O bunlardan birini yapandan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in berî olduğu gibi berîdir.

33- Bir an önce techîzinin yapılmasını, yıkanmasını, kefenlenmesini, gömüleceği yere götürülmesini, bekletilmemesini, yavaş davranılmamasını, kuşluk vaktinde, zevâl vaktinde ya da sabah erken bir vakitte öldüğü takdirde techîzinin ertesi güne ertelenmemesini, gece ehli arasında asla bırakılmamasını, işinin çabucak görülmesini, son yıkanışında suya kâfûr katılmak üzere tek sayıyla yıkandıktan ve -bulunduğu takdirde- üç parça beyaz sehûlî bezle kefenlendikten sonra gömüleceği yere götürülmesini, sehûlî bez bulunmadığı takdirde içerisinde kamîs ve sarık bulunmayan üç beyaz bez ile kefenlenmesini, kefeninin sarılmadan önce çift değil tek sayıyla buharlandırılmasını vasiyet etmiştir.

34- Yine cenâzesinin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in emrettiği üzere hızlıca taşınmasını, cenâze namazı için el-Huseyn Meydanı'na götürülmesini, cenâze namazını -varsa- oğlu Ebû Nasr'ın kıldırmasını, o namazını kıldıramayacak olursa namazını kardeşi Ebû Ya'lâ'nın kıldırmasını söylemesini, sonra medreseye götürülmesini, orada şehîd[930] babasının -Allah ona rahmet etsin- önüne defnedilmesini,

35- Kendisi için bir lahid açılmasını, üzerine kerpiçlerin dikey olarak yerleştirilmesini, şakk yapılmamasını (yani mezarının yarılarak kazılmamasını),

36- Kendisi için kesinlikle bir tabut edinilmemesini, musallâya götürülmek üzere bir tabuta konulmamasını, kabre kefene sarılmış ve beyaz bir örtü ile örtülmüş hâlde yerleştirilmesini, örtüde kesinlikle ipeğin bulunmamasını,

---

[930] İmam Buhârî (rh) "Sahîh"inde şöyle demiştir: "'Falan kimse şehîddir' denmez bâbı: Ebû Hureyre (ra) Nebî (sav)'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: 'Allah kimin kendisinin yolunda cihâd ettiğini daha iyi bilir, Allah kimin kendisinin yolunda yaralandığını daha iyi bilir.'"

37- Kabrinin çamurla ve kireçle sıvanmamasını, kabrinin üzerine su dökülmesini, çakıl taşları koyulmasını, Rabbi celle ve alâ'nın elçilerine ne cevap vereceğini bilmesi için kabrinin yanında bir devenin kesileceği ve etlerinin paylaştırılacağı süre kadar beklenmesini,

38- Kabri başında kendisi için Allah Teâlâ'dan O'nun *"Allah iman edenleri dünya hayâtında da âhirette de sâbit söz ile sâbit kılar" (İbrâhîm, 27)* buyruğunda bütün müminlere vadedilen sebâtı talep etmelerini,

39- Kendisi, anne babası ve bütün müminler, mümineler, müslimler ve müslimeler için istiğfarda bulunulmasını, unutulmamasını, dua ile anılmasını vasiyet etmiştir. Zira mümin kabre konulduğu zaman boğulmakta olup yardım isteyen kimse gibidir. Kendisine yetişecek sâlih duâyı bekler.

40- Yine o, o vakitte câriyelerin ve kadınların başlarını açmalarına ve kendisinin iyiliklerini saymalarına imkân sağlanmamasını, herkesin duâ ve istiğfâr ile meşgûl olmasını vasiyet etmiştir. Umulur ki Allah *(Subhanehu ve Teâlâ)* o vakitte onun işini kolaylaştırır.

Münker ve Nekîr'in onun kabrinden ondan râzı hâlde çıkmalarını, onun yanından ona "Gelin güvey gibi (rahatça) uyu, artık sana korku yoktur" demiş hâlde ayrılmalarını, kabrinde cennete bakan bir kapı açmalarını kendisinden bir lütuf ve ihsan olarak müyesser kılar da böylece büyük kazancı elde etmiş, bol mükâfâtı kazanmış, rahatlıkla, güzel bir rızıkla, kerîm ve merhametli bir Rab ile karşılaşmış olur.

Vasiyetin sonu. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

SA'D B. ALİ B. MUHAMMED B. ALİ B. EL-HUSEYN EZ-ZENCÂNİ (V. 471) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ

BEYÂN EDİLMEKTEDİR

اعتقاد سعد بن علي الزنجاني

صورة المخطوط

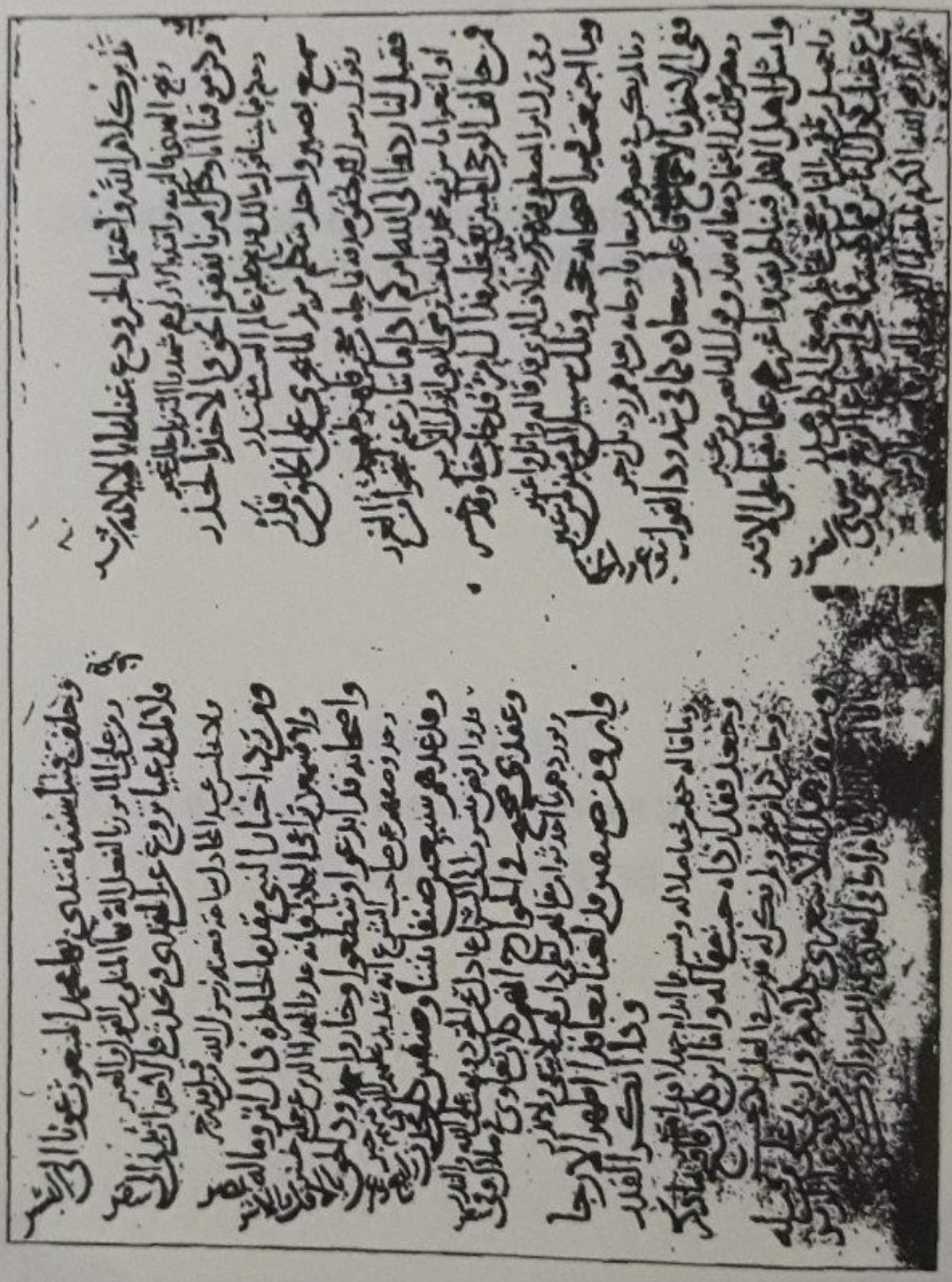

İsmi Sa'd b. Alî b. Muhammed b. Alî b. el-Huseyn ez-Zencânî'dir. Künyesi Ebu'l Kâsım'dır. Yaklaşık 380 yılında doğmuş, 471 yılında da vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: İsmâîl el-Hâfız et-Teymî "Sünnet'i bilen büyük bir imamdır" demiştir.

Ebû Tâhir "Onun gibisini görmedim" demiştir.

Sem'ânî "Çokça ibâdet eden, hâfız, mutkin ve vera sahibi bir kimse idi" demiştir.

İbn Kesîr "Hâfız ve vera sahibi bir imamdı, âhir ömründe Mekke'de inzivâya çekilmiştir" demiştir.

İbnu'l Kayyım "O Sünnet'te imamdır, Sünnet hakkında meşhûr bir kasîdesi vardır" demiştir.

Zehebî "Sünnet'in davetçilerinden, bidatin düşmanlarındandı" demiştir.

Tercemenin Kaynakları:

el-Ensâb, 6/307; Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 18/386

el-Bidâye ve'n Nihâye, 16/72

Akîdenin Özeti: Bu kasîde, Ehli Sünnet'in kendisi hususunda bidat ve hevâ ehline muhâlefet ettiği Sünnet ve itikâd ile ilgili önemli meseleleri içermektedir. Bu kasîdesinde ez-Zencânî *(rahimehullah)* Cehmiyye, Râfıza, Mürcie ve Kaderiyye gibi bidat fırkalarından, ayrıca onların el-Cehm, Bişr el-Merîsî, el-Ca'd, İbn Küllâb, İbn Kerrâm ve el-Eş'arî gibi imamlarından sakındırmıştır. Fâideyi tamamlamak adına bu beyitlerdeki anlaşılmayan lafızları açıkladım ve nâzımın bu kasîde üzerine yazdığı şerhinden bazı ta'lîkler naklettim.

Akîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi çıkarırken bir el yazmasına itimâd ettim. Sonra onu Taybe Yayınevi'nin (Dımeşk/h.1428) ve Minhâc Yayınevi'nin (h. 1430) baskılarıyla tamamladım. Bu kasîdeyi zikredenler arasında şu zatlar vardır:

Zehebî "es-Siyer"de (18/387) kasîdenin ilk dokuz beytini zikretmiştir. Yine o "Tezkiratu'l Huffâz"da (3/1177) kasîdenin ilk yedi beytini zikretmiştir.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta (s. 300) kasîdenin ilk beytinin sadrını/ilk yarısını zikretmiştir.

Bize Şeyh, İmam Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Herevî haber verdi, dedi ki: Şeyh, İmam, Hâfız Ebû Muhammed el-Mubârek b. Alî b. el-Huseyn b. et-Tabbâh' Allah Teâlâ'nın hareminde 566 yılının ayları içerisinde okudum, dedim ki: Size Şeyh, İmam Ebu'l Kâsım İsmâîl b. Ahmed b. Ömer es-Semerkandî haber verdi, dedi ki:

Bize Şeyh, İmam Ebu'l Kâsım Sa'd b. Alî b. Muhammed ez-Zencânî haber verdi, dedi ki:

Allah'ın kelâmı üzerinde düşün ve habere itimâd et
Esere uymayan reyden de uzak dur

***

Hidâyet yolundan ayrılma, ilklere uy
Onlar tenzîlin şâhitleridir, umulur ki düzelirsin

***

Kesin olarak inan ki her mükellefle beraber biz
Hakka uymakla ve (batıldan) sakınmakla emrolunduk

***

Aramızdaki ihtilâflarda Mâlik'in sözü[931] *hakem kılınmıştır*
O ki Kadîm'dir[932]*, Halîm'dir, gaybı bilendir, kudret sâhibidir*
Semî'dir, Basîr'dir, Vâhid'dir, Mütekellim'dir

---

[931] Mâlik'in sözü: Yani biz din gününün mâliki, Mâlik ve Melik olan Allah subhânehû'ya muhakeme olmakla emrolunduk. Sonra nâzım Allah'ın bâzı sıfatlarını ve isimlerini sıralamıştır. O, O'nun hakkında bazı isimleri -Kitap'ta ve Sünnet'te zikredilmiş olmasa da- yalnızca O'ndan haber verme bâbından zikretmiştir. Çünkü Allah'tan haber verme bâbı esmâ ve sıfat bâbından daha geniştir. Bunu "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımda beyân ettim. (Beşinci Mebhas: Allah Teâlâ hakkında haber verme bâbı)

[932] Şeyh Abdullah Ebâ Butayn (rh) "Levâmi'u'l Envâr" (1/38) üzerine yazdığı ta'lîkinde "Kadîm" lafzının tesmiye bâbından Allah hakkında kullanılması meselesinde şöyle demiştir: "Bunun Allah Teâlâ'nın isimlerinden sayılarak O'nun hakkında kullanılması doğru değildir. Ancak bununla O'ndan haber vermek câizdir. Çünkü haber verme bâbı inşâ bâbından daha geniştir."

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (5/171) şöyle demiştir: "Kadîm lafzının mutlak olarak önceliğe delâlet etmemesi, ancak kendisinden başkasının önüne geçen varlıklar hakkında kullanılması sebebiyle 'Evvel' ismi ondan daha güzel olmuştur. Bu sebeple O'nun Kitap'taki ve Sünnet'teki en güzel isimleri arasında O'nun 'Evvel' olduğu gelmiştir. Kendileriyle dua edilen isimler ile -manalarını beyân etme ihtiyâcından dolayı- kendileriyle haber verilen lafızlar arasında fark vardır."

Yine o "Der'u't Teâruz"da (2/391) şöyle demiştir: "Kelâmcıların ıstılâhında O'nun 'kadîm' olarak isimlendirilmesi meşhûrdur. Hatta Mutezile'nin ve onların yolundan gidenlerin çoğunluğu O'nu genellikle 'kadîm' olarak isimlendirirler."

Mahlûkât üzerinde câri olan kaderi isteyendir

***

Resûl'ün sözünün doğruluğu da ortaya çıkmıştır
Getirdiği üstün ve açık mucizelerle

***

Bize denildi ki: Götürün işinizi Allah'a
İhtilaf ettiğinizde ki helaktan korunasınız

***

Ya da Muhammed'in gösterdiği yoldan gidin
O'na itaat kitapları indireni râzı eder

Kim aklıyla apaçık vahye muhâlefet ederse
İşte o gerçekten zarar etmiş ve hüsrana uğramıştır

***

Mustafâ'nın emrini terk etmede fitne vardır
Onun söylediği hilâfı boşver sen, oku ve ibret al

***

Sahâbe'nin hakkında icma ettiği hüccettir
Bilen kimse için bu müminlerin yoludur

***

Onların zamanında bilinmeyip de
Onlardan sonrakilerin getirdiği reddedilir, atılır

***

Bil ki icmayı kabul etmekte saadet vardır
Şâz sözlerde bir çeşit helâkin olduğu gibi

***

Tâbiîn'in ve öncekilerin sözünden ayrılan
Muhâlifin sözüne sakın itimâd etme

***

En doğru yolda olan ve en çok bilen âlim
Nezdimizde eser üzere olan âlimdir

***

İnsanlar arasında karşılaşacağın en câhil kimseyse
Aklı çelinen, her lüzumsuza kulak veren kimsedir

***

Sana gerekenin söylendiği hususlarda insanların sözünü bırak
Eğriliğe kulak vermek zarardan başka bir şey getirmez

***

Kerîm olan Allah lütfu ile bize emrini

Kur'ân'da açıklamıştır, O'nun emrini yerine getir

***

Aramızda kendisine uyacağımız bir sünnet bırakmıştır
Beşere yardım olarak gönderilen Muhammed

***

Emre muhatap olana bir âlet olarak aklı bahşetmiştir
Kişi tâbi olunacak sözü ve ibretleri onunla bilir

**

Hidâyetten sapıp yenilik çıkaran bir bidatçi olma
Zira yenilik kişiyi Sekar'a yaklaştırır[933]

***

Cidâlcinin yanında bir an bile oturma
Rasulullah daha önce ondan sakındırmıştır

***

Kim Nebî'nin hâtırının önüne geçerek
O'nun haberlerini reddederse basîretsizdir[934]

---

[933] Nâzım (rh) bu beyti şerh ederken şöyle demiştir: "Bidatçi; kendi reyine uyarak, kendisi hususunda kabul edilmesi gereken bir imamın bulunmadığı, hakkında hüküm verecek bir âyetin ya da Resûl (sas)'den ve ashâbından geçerli bir sünnetin vârid olmadığı bir söz veya fiil ortaya atan kimsedir. Kim yolu bu olan kimseye tâbi olursa Rabbinden bir gazaba uğrar, onun ortaya attığı yeniliğin vebâlini taşır, bu konuda kendisine uyan kimselerin vebâlini de yüklenir."

Yine o şöyle demiştir: "Bir yenilikçinin, kendisini inzâl buyurulmuş bir kitabın bir nassına ya da gönderilmiş resûllerden birinin bir emrine dayandırmaksızın ortaya attığı her yenilik kendisini ortaya atana geri çevrilir. O bu yeniliği ortaya atması sebebiyle mezmumdur. Dîninden şüphe edilir. Fiili nedeniyle adâleti ortadan kalkmıştır. Hem Allah katında hem de O'nun sâlih kulları nezdinde gazaba uğramıştır. Allah'ın ve Resûlü'nün önüne geçmekten Allah'a sığınırız.

[934] Nâzım (rh) bu beyti şerh ederken şöyle demiştir: "Ümmet, bu dînin kâidelerinin ve esâsının Allah Teâlâ'nın kitabı ve Resûlü (sas)'in sahih sünneti olduğu üzerinde icmâ ettikten sonra kim bunlardan birini red ile ya da daha önce kimsenin dillendirmediği kendi hevâsından bir tevil ile karşılarsa bu onun sapıklığına ve ümmetten ayrıldığına delâlet eder, hidâyete karşı körlüğünü ve dîni hususundaki şaşkınlığını gösterir. Her müslümanın dîni için ondan uzak durması, ondan ayrılması, ondan ve fiilinden teberrî etmesi, ona Allah için buğz etmesi gerekir. Çünkü o emri hususunda Allah'a karşı gelmiştir. Hakka dönmedikçe ve nasûh bir tevbe etmedikçe artık onunla bağ kurulmaz. Hakka dönüp nasuh bir tevbe ettiği zaman zellesi görmezden gelinir, kardeşliğine devam edilir. Fakat kim bu hususta ısrar eden kimseyle güzel bir şekilde geçinir ve ona sevgi beslerse Allah subhânehû'nun emrine muhâlefet etmiş olur. Zira O şöyle buyurmuştur: *"Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah'a ve Resûlü'ne karşı gelenlere sevgi beslediğini göremezsin..." (Mücâdile, 22)*

Kelâma davet edene kulak verme, zira o
Bu dînin düşmanıdır, dîni taşımak ona ağır gelmiştir[935]

***

Kelâm ashâbı bidat çıkarıp aşırıya gitmiştir
İftirâ ve şımarıklıkla hakkın sınırlarını geçmişlerdir[936]

***

Onların sıfatını şeriate uyandan öğren, zira o
Onlara karşı serttir, onlardan haber verenden dolayı[937]

***

Nebîmiz onları yetmiş sınıf olarak saymıştır

---

935 Bu konuda müminlerin emîri Ömer (ra)'ın şöyle dediği sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Reyden sakının! Zira rey ashâbı sünnetlerin düşmanlarıdır. Sünnetleri bellemek onlara ağır gelmiştir. Sünnetler onlardan kaçmıştır. Bundan dolayı onları belleyememişlerdir. Böylece hem kendileri sapmış hem de başkalarını saptırmışlardır." (el-İbânetu's Suğrâ, 54)

936 Nâzım bu beyti şerh ederken şöyle demiştir: "Din ve ilim ehli önceden beri kelâm olarak isimlendirilen bu ilme karşı çıkmıştır. Bu ilim aslında sarîh cehâlettir. Dinden sıyrılıp çıkmaktır. Din ve ilim ehlinin tamamı onu zemmetmiş, onun ehlinden teberrî etmiş, bunu Allah'ın dîni ve O'na yakınlık vesîlesi olarak gördüğünü bildikleri kimseyi terk etmiştir. Tâbiîn'in büyüklerinden olan eş-Şa'bî şöyle demiştir: 'Allah'tan, Resûlü'nden ve O'nun ashâbından sana ne gelmişse onu başının ve gözünün üzerine koy. Şu bayağı kimselerden sana ne gelmişse onu da kafalarına vur!' Yine o şöyle demiştir: 'İlim size büyüklerinizden -ki sana ne gelmişse onu da kafalarına vur!' Yine o şöyle demiştir: 'İlim size büyüklerinizden -ki onlar Rasulullah (sas)'in ashâbıdır- geldiği sürece hayırdasınız. Fakat ilim size küçüklerinizden -ki onlar reycilerdir- geldiği zaman helâk oldunuz ve doğru yoldan saptırıldınız demektir.'

Bütün dillerde kabul edildiği üzere hicret yurdunun imamı olan Mâlik b. Enes, ashâbından birinin bir mesele hakkında kelâmî bir ibâre kullanması üzerine şöyle demiştir: 'Ey adam! Size kaç defa söyleyeceğim? Hâlâ anlamıyorsunuz! Ben size "Kelâm âlimleri zındıktır, onlardan bir şey almayın!" demedim mi?'"

937 Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Nebî (sas)'den kelâmın ve kelâmcıların zemmi hususunda birçok hadis gelmiştir. Seleften Sahâbe'nin, Tâbiîn'in ve onlardan sonra gelen din âlimlerinin tamamı kelâmı tenkîd etmişler, onu reddetmişler, ondan ve ehlinden teberrî etmişlerdir..."

"...Rasulullah (sas)'in yahudilerin yetmiş bir fırkaya ayrıldığını söylediği vârid olmuştur. Âlimler bunları temyiz etmiş ve bunların aslının dört olduğunu söylemiştir. Bunlar Mürcie, Kaderiyye, Râfıza ve Havâric'dir. Sonra bunların her biri on sekiz fırkaya ayrılmıştır. Belki bugün on sekiz hizipten her biri saymanın mümkün olmadığı kadar fazla hizbe bölünmüştür. Bugün belâ iyice büyümüştür. Akhna bir düşünce gelen, şeytanın kendisine bir şeyi süslü gösterdiği câhil veya âlim herkes bunu din edinmiş, başkalarını da buna çağırmıştır. Avâm bile, delillerin vecihleri ve nereye konulmaları gerektiği hususunda bir uzmanlığı olmayan kimseler bile... Onlardan biri cehâletinden dolayı kelâmcılardan birini seçmektedir. Şeytan ona bâtılı süslemektedir. Bunun sonucunda kişi ona yapışmakta ve ona itikâd etmektedir. Bir âlimin sözüne kulak vermemektedir..."

Buna ilâve olarak iki sınıf daha; hepsi bidatçi, sapık ve âdîdir[938]

***

Râfizî şirke mensuptur, haktan sapmıştır
Allah'a ve nezîrlere[939] *iftirâ etmiştir*[940]

***

Havâric hakkındaki sözüm de doğrudur, onlar
Sapıklık ve çılgınlık içinde havlaşan köpeklerdir

***

Ortaya attıkları görüşler onları götürecektir
Geriye bir şey bırakmayan alevli ateşe[941]

***

İkisi de lanetlenen iki sınıftan teberrî ediyorum
Biri ircâyı savunmuş, diğeri kaderi inkâr etmiştir[942]

---

[938] Taybe Yayınevi'nin baskısında bu şekilde geçmektedir. Minhâc Yayınevi'nin baskısında ise "korkaktır" olarak geçmektedir.

[939] Nezîrler resûller demektir. Allah Teâlâ'nın *"Semûd nezîrleri yalanladı" (Kamer, 23)* buyruğu bu baptandır.

[940] İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (1/59) şöyle demiştir: "Nakli, rivâyeti ve isnâdı bilen ilim ehli, râfızîlerin en yalancı tâife olduğu hususunda ittifak etmiştir. Onlarda yalanın tarihi eskiye dayanır. Bu sebeple müslümanların imamları onların çokça yalan söylemekle imtiyaz ettiklerini bilmiştir... Mâlik'e râfızîler hakkında sorulmuş, o da 'Onlarla konuşma ve onlardan rivâyette bulunma, çünkü onlar yalan söylerler' diye cevap vermiştir... Şâfiî de 'Râfızîlerden daha çok yalana şâhitlik eden kimseyi görmedim' demiştir."

[941] Nâzım (rh) Havâric hakkında şunları söylemiştir: "Bugün onlar yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bulunan, fırkalara ayrılmış ve birçok isimle isimlenen kalabalık bir topluluktur... Şerîat ahkâmının çoğunu değiştirmişlerdir. Aralarında birçok ihtilâf vardır. Yine onların bazı skandalları vardır ki İslâm'dan çıktıklarına delâlet etmektedir. Allah'tan selâmet dileriz."

[942] Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Sahâbe'den -Allah onlardan râzı olsun- bir topluluktan Nebî (sas)'in şöyle buyurduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir: *'Ümmetimden iki sınıf vardır ki kendilerine şefaatim ulaşmaz: Kaderiyye ve Mürcie.'*

Kaderî; fiillerini meydana getirmeye kâdir olduğunu, Allah Teâlâ'nın bu fiilleri meydana getirmediğini ve kendisini bu fiillere kâdir kılmadığını söyleyen, Allah Teâlâ'nın kendisinin amellerinden ve fiillerinden hiçbir şeyi yaratmadığını, kendi meşîetinin Allah'ın meşîetine galebe çaldığını, Allah'ın kendisinden meydana gelmesini istemediği şeyi meydana getirdiğini iddia eden kimsedir. O bu sözleriyle şirke bulaşmıştır. Çünkü yaratma ve meydana getirme hususunda kendisini Allah subhânehû'ya ortak kılmıştır... Allah onların sözlerinden çok çok yücedir. Kur'ân'da ve hadislerde onların sözlerinin bâtıllığını ortaya koyan ve onların sapıklıklarını açıkça beyân eden saymakla bitmeyecek kadar nas vardır. Bunlara bakan açık bir şekilde görür.

Mürcie'ye gelince onlar kadîm bidat(çi)lerdendir. Tâifeler hâlindedirler. Aralarında birçok ince görüş ayrılığı vardır. Bazıları 'İman söz ve inançtır' der. Bu el-Merîsî'nin görüşüdür.

Cehm'in söylediği hakîkaten dalâlettir
Bişr'in câhilce söyledikleri de yayılmıştır[943]

Bazıları 'İman marifetullahtır, bu da O'nun varlığını bilmekten ibârettir' der. Bu da Cehm'in ve el-Eş'arî'nin görüşüdür. Bu, onların görüşlerinin en habîsidir. Bazıları 'İman -kişi kabiyle hilâfına inansa bile- sözden ibârettir' der. Bu da İbn Kerrâm'ın görüşüdür. Onun bu sözüne göre münâfıkların da mümin olması gerekmektedir. Hâlbuki Allah onların kâfir olduklarını ve onları kâfirlerle birlikte cehennemde toplayacağını Kur'ân'daki birçok âyette açıkça beyân etmiştir. Evet, onların bunlara benzer birçok görüş ayrılığı vardır. Fakat onlar amelleri imandan geriye bırakmak ve amellerin imandan olmadığını savunmak hususunda ittifak etmişlerdir. Bundan dolayı 'Mürcie/Geriye Bırakanlar' olarak isimlendirilmişlerdir. Yine bazı görüş ayrılıklarının bulunmasına rağmen onlara göre kim kendilerinin iman dediği şeyi gerçekleştirirse, bundan sonra şeriatin emirlerinden hiçbir şeyi yerine getirmese bile, şeriatin sakındırdıklarının hiçbirinden sakınmasa bile o kimse cenneti hak eden ve cehennemden uzaklaştırılacak olan Allah dostu hakîkî bir mümindir. Terk ettiği (farzlar) ya da irtikab ettiği (haramlar) ona zarar vermez. Bu İslâm'da ortaya atılan büyük bir bidattir, vaadi ve vaîdi ibtâl etmektir, Kitab'ın ve Sünnet'in naslarına muhâlefet etmektir. Tevfik Allah'tandır."

943 Nâzım (rh) bu beyit üzerine yazdığı ta'lîkte şöyle demiştir: "Bunlardan ilki Ebû Muhriz Cehm b. Safvân er-Râsibî'dir. Râsib Ezd'in bir batnıdır. O Semerkand ehlindendir... Irak'a gelmiştir... Ebû Hanîfe'nin meclisine devâm ederdi. Sonra Allah'ın ilminin ve kelâmının muhdes olduğu gibi habis görüşler ortaya attı... Yine o cebir görüşünü ortaya attı. Allah'ın kulları küfre ve masiyetlere zorladığını söyledi. O'nun dilediğini yapacağını, kulları güç yetirilemeyecek şeylerle yükümlü tutmanın O'nun bâliğ bir hikmeti olacağını, imanın kalbin Allah'ın varlığını bilmesi olduğunu, sözün ve amelin imandan olmadığını, ziyâdenin, noksanın, kuvvetin ve zayıflığın imana dâhil olamayacağını söyledi. Yine o kasıtlı olarak kırk küsur gün namazı terk etmiş, sonra 'Kendisine ibâdet ettiğim şeyin varlığı nezdimde sâbit olana kadar bir düşünme sürecindeydim' demiştir. Yine o cennetin ve cehennemin henüz yaratılmamış olduğunu söyledi. Bu Allah'ı yalanlamaktır... Yine o sonunda cennetin ve cehennemin yok olacağını, müminlerin nimetler içerisinde, kâfirlerin de ateşin içerisinde sonsuza dek kalmayacağını söylemiştir. Onun hem işitilen haberlerle hem de akılla çelişen birçok saçmalığı vardır. Onun durumu Selm b. Ahvez'e -ki o el-Mansûr tarafından Irak'a vâlî tayin edilmişti- haber verildi. Bunun üzerine o âlimleri topladı. Sonra Cehm getirildi. Emîr ona görüşlerini sordu. O da bunlardan bazılarını ona açıkladı. Âlimler de onun sözünü işittikleri zaman bunları söyleyen ve bunlara itikâd eden kimsenin İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış bir mülhid olduğu üzerinde icma ettiler. Bunun üzerine emir onun elinin ve ayağının kesilmesini ve asılmasını emretti. Böylece görüşlerinin şerri ümmetten uzaklaşmış ve silinip gitmiş oldu. Önemsenmeyen kimseler dışında onun görüşlerini dillendiren kimse kalmadı. Tâ ki Alî b. İsmâîl el-Eş'arî gelene kadar... Onun Ebû Alî el-Cübbâî ile arası bozuldu. Ebû Alî onu meclisinden dışarı çıkardı, kovdu. Bundan sonra o onun [yani Cehm'in] bazı görüşlerine meyletti. Onun görüşlerini destekler ve bunun için Mutezile ile münâzara eder oldu. Böylece onun görüşlerinin şerri ümmete geri döndü.

Bişr b. Ğıyâs el-Merîsî ise el-Enbâr'dan idi. Babası kelâmcı bir yahudiydi. Bişr Kur'ânların hususunda müslümanların arasına ne soktuysa o Tevrâtların hususunda yahudilerin arasına aynısını sokmuştu. Ebû Hanîfe'nin mezhebinin fakihlerindendi. Kur'ân hakkında ve sıfatlarda

***

Ca'd'ı da pis görüşleri helâke sürüklemiştir
İbn Küllâb'a gelince, söyledikleri ne çirkindir![944]

---

rın nefyi hususunda Cehm'in yolundan giderdi. İman hususunda Cehm'e muhâlefet eder, 'İman söz ve tasdîktir' derdi. Yine Cehm'e cebir meselesinde muhâlefet eder, (kullara âit) fiillerin (Allah tarafından) yaratılmadığı görüşünde Mu'tezile'ye muvafakat ederdi. Ehli Sünnet âlimlerinden birçoğu onunla münâzara yapmış, onu kesin bir şekilde susturmuşlardır. Fakat o yine inadından mezhebini bırakmamıştır. Ashâbından bir topluluk onu terk etmiştir. Terk edilmiş bir hâlde ölmüştür."

Derim ki: Cehm 128 yılında öldürülmüş, el-Merîsî de 218 yılında gebermiştir. Allah onlara lanet etsin.

[944] Nâzım (rh) şöyle demiştir: Bu Ca'd b. Dirhem, Emevîler'in son halîfesi olan Mervân b. Muhammed el-Emevî'nin hocası idi. Onun kötü görüşlerine şâhit olduktan sonra onu yanından kovdu. O da Basra'ya gitti. Orada bir müddet kaldı. O Allah'ın kendisinden işitilen bir kelâm ile Mûsa'yla konuştuğunu ilk inkâr eden kimsedir. Onun durumu Hişâm b. Abdulmelik b. Mervân'ın Irak vâlisi olan Hâlid b. Abdullah el-Kasrî'ye, o Vâsıt'ta olduğu sırada bildirildi. Bunun üzerine o âlimlerden bir topluluğu getirtti. Âlimler ona görüşlerini sordular. O da görüşlerini ikrar etti ve bunlar üzerinde ısrar etti. Bunun üzerine âlimler onun zındıklığı üzerinde icma ettiler. Emir onu kurban bayramının ilk günü musallâya getirtti. Minbere çıktı ve belîğ bir hutbe îrâd etti. Bu hutbede insanlara nasihat etti, insanlara hangi hayvanların kurban olacağını hangilerinin olmayacağını, neyin müstehap neyin mekruh olduğunu öğretti. Sonra dedi ki: 'Dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah sizden kabul etsin! Ben de el-Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Çünkü o Allah'ın Mûsâ ile konuşmadığını ve İbrâhîm'i halîl edinmediğini söylüyor.' Sonra indi ve minberin altında hem havâssın hem de avâmmın hazır bulunduğu bir yerde onu boğazladı. Herkes de onun yaptığını güzel buldu. 'İslâm'dan düşmanlığı ve kini söküp attı' dediler. Bu görüş de silinip gitti. Tâ ki günümüzde tekrar diriltilene kadar... Bunun sebebi ümmetin işlerini düşünen kimsenin ciddiyetinin olmaması ve riâyet etmesi gereken şeyleri ihmâl etmesidir. Vallâhu'l Müsteân!

Abdullah b. Saîd Küllâb'a gelince o Basra ehlinden bir hristiyan idi. Sonra müslüman oldu ve kavminden ayrıldı... O Allah'ın kendisinden işitilen bir kelâmının olmadığını, Cibrîl'in Allah'tan O'nun resûllerine ilettiği bir şey duymadığını, nebîlere indirilenin Allah'ın kelâmının hikâyesi olduğunu, Allah'ın kelâmının ne emir ne nehiy ne haber ne de haber isteme olmadığını, bunların O'ndan ancak başka bir mana ile bilinebileceğini, Allah'ın kelimelerinin olmadığını, O'nun kelâmının tek bir şey olduğunu, kelimelerden oluşan sûreler ve âyetler olmadığını, dillerden bir dil de olmadığını söyleyen kimsedir. O ilk başta Kur'ân'ı yalanlamıştır.

Yeryüzündekilerin Allah'ın kelâmı ve kitabı olduğu hususunda bütün ümmete muhâlefet etmiştir. O, el-Eş'arî ve Lafzıyye'den olan diğer kimseler Allah'ın kelâmının hakîkatte Arapça, İbrânîce, Süryânîce ya da herhangi bir dil olamayacağını, aynı şekilde sûrelerden ve âyetlerden oluşamayacağını, cüzlerden ve sayılardan meydana gelemeyeceğini, hakîkî manada nebîlerden birine inmesinin mümkün olmadığını; bir mahalde, kalpte, lisanda ya da sayfada bulunmasının imkânsız olduğunu söylüyorlardı.

Sonra İbn Kerrâm bâtıl bir söz ortaya attı
İlimde ayağı olmadığı hâlde ileri atıldı[945]

* * *

Bu Eş'arî sözünü açıkça ortaya koymuştur[946]
Kendisinden öncekilere de eklemeler yapmıştır[947]

İbn Fûrek kitabında şöyle demiştir: 'Eş'arî'nin sözü şundan ibârettir: "Allah'ın kitabı O'nun kelâmının gayrıdır. Sayılar ve cüzler kitaptadır, kelâmda değildir. Tevrât, İncîl ve Zebûr indirilen muhtelif ibârelerin tesmiyeleridir. Allah'ın kelâmı ise bu tesmiyelerden hiçbirini hak etmez."'

Buna rağmen onların hepsi onun halku'l Kur'ân meselesinde Mu'tezile'ye reddiye verdiğini zırvalamaktadır! Kişi onların sözlerinden yapılan şu alıntı üzerinde düşünsün de onların (dinleriyle) oynadıklarını ve dinlerinin inceliğini görsün! Zaten Mu'tezile ile başkaları arasındaki ihtilâf ancak dünyada göğüslerde mahfûz olan, dillerle okunan ve mushaflarda yazılı olan Kur'ân hakkında vâkî olmuştur. İnsanların tamamı bunlardan başka bir Kur'ân bilmez!"

Derim ki: İbn Küllâb 240 yılında gebermiştir. İmam Ahmed (rh) ondan ve onun ashâbından olan Hâris el-Muhâsibî gibi kimselerden sakındırırdı. İbn Huzeyme (rh) da onlara lanet eder ve onlardan en sert şekilde sakındırırdı. (Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 14/379)

Harf ve ses meselesi hakkındaki risâlesinde es-Siczî (rh) onun birçok görüşünü aktarmış, onun mezhebinin hakîkatinin Cehmiyye mezhebi olduğunu beyân etmiştir. İbn Batta (rh)'ın akîdesinin (52) 117. maddesinde, onun İbn Küllâb'ın mezhebinin en habîs mezheblerden olduğuna dâir sözü geçmişti.

[945] Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Bu, Ebû Abdullah Muhammed b. Kerrâm'dır. Sicistan'ın bir nâhiyesindendi. Ümmî idi. Okuyamaz ve yazamazdı. Ancak çokça ibâdet ederdi. Zâhid, kanaatkâr, yalnız ve dünyâdan az yararlanır görünürdü. Bunlar günümüze dek onun ashâbında da vardır... Derdi ki: 'İman dil ile söylemekten ibârettir. Kalbin inancından ve azaların amellerinden soyutlanmıştır. Kim diliyle kelîme-i tevhîdi ikrar ederse, kalbiyle küfre ve teslîse inansa bile hakîkî manada mümindir... Onların bu sözlerine göre münâfıkların da hakîkî manada mümin olmaları gerekir. Hâlbuki Allah Teâlâ kitabının birçok yerinde onların yalancı olduğunu söylemiştir... Onlardan 'el-Muhâciriyye' denen bir tâife tecsîm görüşüne sâhiptir. Allah Teâlâ'nın bir cisim olduğunu fakat diğer cisimler gibi olmadığını söyler... Onların bunlar hâricinde hiçbir müslümanın telaffuz etmesinin câiz olmadığı birçok ahmaklığı vardır. Cehâletine rağmen onun (İbn Kerrâm'ın) birçok takipçisi ve cemaati olmuştur."

Derim ki: İbn Kerrâm 255 yılında Beyt-i Makdis'te ölmüştür.

[946] Taybe Yayınevi'nin baskısında bu şekilde geçmektedir. Minhâc Yayınevi'nin baskısında ise "saçmıştır" diye geçmektedir.

[947] Eş'arî, Alî b. İsmâîl el-Eş'arî'dir. 324 yılında vefât etmiştir. Âlimlerden birçoğu ona ta'n etmiştir. Onun Sünnet'e rücû ettiği iddiasını doğru karşılamamışlardır. "İ'tizâl mezhebinden Küllâbiyye mezhebine intikâl etti, bazı görüşlerinde onlara muhâlefet etse de onların asılları üzere kaldı" demişlerdir. Bunu es-Siczî "Risâle ilâ Ehli Zebîd fi'l Harfi ve's Savt" isimli risâlesinde, Ebû İsmâîl el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da ("Sekizinci tabaka ki Eş'arîlik onların arasında ortaya çıkmıştır" bölümünde), İbn Kudâme el-Makdisî "Hikâyetu'l Munâzarati fi'l

***

O ne söylediyse hak ehline açıkça belli olmuştur
Ayırt eden ve düşünen kimse hidâyeti görür

***

Biri söylediklerinden dolayı ötekini tekfir eder
Biri öteki hakkında yanında söyleneni söyler

***

Dediklerine göre akılla birbirlerinden ayrılmışlardır
Hâlbuki her biri aklı terk etmiştir bir bilse[948]

Ortaya attıkları bidatleri ve aşırılıkları bırak sen
Hakkın ve nassın yolundan ayrılma, bu uğurda sabret[949]

Kur'ân" kitabında ve "es-Sırâtu'l Müstakîm fî İsbâti'l Harfi'l Kadîm" kitabında, ez-Zencânî burada, el-Kahtânî de ileride gelecek olan "Nûniyye"sinde söylemiştir. Bunu onlardan başka âlimler de söylemiştir.

[948] Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Ne zaman bir fırkaya mensup biriyle tartışsam, ona kendisini hakkın hilâfına sürükleyen şeyin ne olduğunu sorduğum zaman kendisini buna sürükleyen, tutunduğu şeyi tercih etmeye iten, diğerlerini reddetmesini sağlayan şeyin akıl olduğunu söyledi. Bilemedi ki akıl iki kısımdır: Muvaffak kılınarak kendisine yardım edilmiş akıl ile hevâ ve yardımsızlık ile tuzağa düşürülmüş akıl...

Kendisine yardım edilen akıl, sâhibini taati farz kılan âmirin emrini yerine getirmeye, O'nun hükmüne boyun eğmeye, O'ndan gelene teslim olmaya, O'nun emrine muhâlif ve nehyine muvâfık olan şeyleri terk etmeye davet eder. Bir emir ya da nehiy olmadıkça sebep aramaz.

Kendisine tuzak kurulan akla gelince o Allah Teâlâ'nın ilimini kendisine sakladığı, mahlûkâtın sırlarını anlamasına engel olduğu şeylerin ilmine ulaşmaya çalışır. Hâlbuki bu Allah'ın bâliğ bir hikmetidir. Ki O'nun gaybını bilmekten âciz olduklarını anlasınlar, O'nun emrine itaatkâr bir şekilde teslimiyet göstersinler, meleklerin dediği gibi *'Bize öğrettiğinden başka bir ilmimiz yoktur' (Bakara, 32)* desinler. Onlar farklı farklı yollara girmişler, farklı farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Fikirleri ve görüşleri dallanıp budaklanmıştır. Şeytan bâtılı onların kalbine sevk etmek sûretiyle onlarla oynamıştır. Şaşkınlığın esiri olmuşlardır. Bu şaşkınlık onları haktan çekip apaçık dalâlete ve can yakıcı azâba sürüklemiştir."

Yine nâzım şöyle demiştir: "...Fakat sultanlar eğlenceyle meşgûl olup dîni koruma altına almayı ve ona sâhip çıkmayı terk ettiklerinden, aralarında ihmâl vâkî olduğundan, âlimler buna karşı çıkmadığından, herkes dünyaya arkadan iteklenircesine hırsla saldırdığından dolayı *insanların ellerinin yaptıklarına karşılık karada ve denizde fesâd baş gösterdi ki (Allah) dönerler diye onlara yaptıklarının bir kısmını tattırsın. (Rûm, 41)* Allah'ın bir emri vardır ve onu yerine ulaştıracaktır. Dileseydi hepinizi hidâyet ederdi. İbnu'l Mu'tezz 'Âdâb'ında şöyle demiştir:

Din saltanatla kuvvet bulur
Saltanat din ile bekâ bulur

***

Bu hususlardan insanların ihtilaf ettikleri hakkında
Eserin ve vahyin gereğini yerine getir[950]

***

Cibrîl'in sûrelerin indiği yere getirdiklerini
Terk etme hususunda mazur değildir aklı olan kimse

***

Nebî onun içeriğini açıklayarak beyân etmiştir
Onda yazılanları Ashâb'a aktarmıştır

***

Beni başarıya ulaştıracak Allah'tır, O'nun affını umarım
Ondan beni belâlardan korumasını niyaz ederim

***

Ki apaçık kazanç ile bahtiyâr olayım
Sâlihler zümresi içerisinde Firdevs Cenneti'ne koşarak

***

---

[949] Nâzım (rh) şöyle demiştir: "Onların Kitab'ın ve Sünnet'in zâhirine muhâlif olan tevilleri hususunda derinlere daldıklarını, bâtıllarını güçlendirmek ve onları zayıf kalplerde kuvvetlendirmek için Sünnet'ten sapıp yaldızlı ve aldatıcı sözlere tutunduklarını gördüğün zaman onların temellendirdiklerine iltifat etme, onların yaldızladıklarını umursama! Şer'î hükümlerin asılları olan Kitab'ın nassına ve sahih hadîsin zâhirine tutun. Hak ve doğru olduğunu gördüğün hususlarda sana muhâlefet edenlerin verdikleri eziyete sabret. Böylece doğru bir hidâyet üzere bulunursun. Hakka ittibâ etmen seni can yakıcı azaptan kurtarır."

[950] Nâzım (rh) şöyle demiştir: "İnsanlar asıllardan olan bir husûsta ihtilâf ettikleri zaman sen Kitab'a, sünnetlere ve selefin yoluna bak. Ne zaman bunlar içerisinde senin tercihine uyan ve tercihini doğrulayan bir şey bulursan, başkasının tercihini ve tevilini doğrulayan bir şey de bulamazsan tercih ettiğin görüşe sıkıca yapış. Üç asıldan birine dayandığın takdirde sana o husûsta muhâlefet edenin muhâlefetine aldırma. Ona cimri kimsenin alacağına yapıştığı gibi yapış! O seni Allah'ın yardımıyla başarıya ve kurtuluşa götürecektir."

EBU'L FETH NASR B. İBRÂHÎM B. NASR EL-MAKDİSÎ EŞ-ŞÂFİÎ'NİN (V. 490) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ BEYÂN EDİLMEKTEDİR

اعتقاد أبي الفتح المقدسي

صورة المخطوط

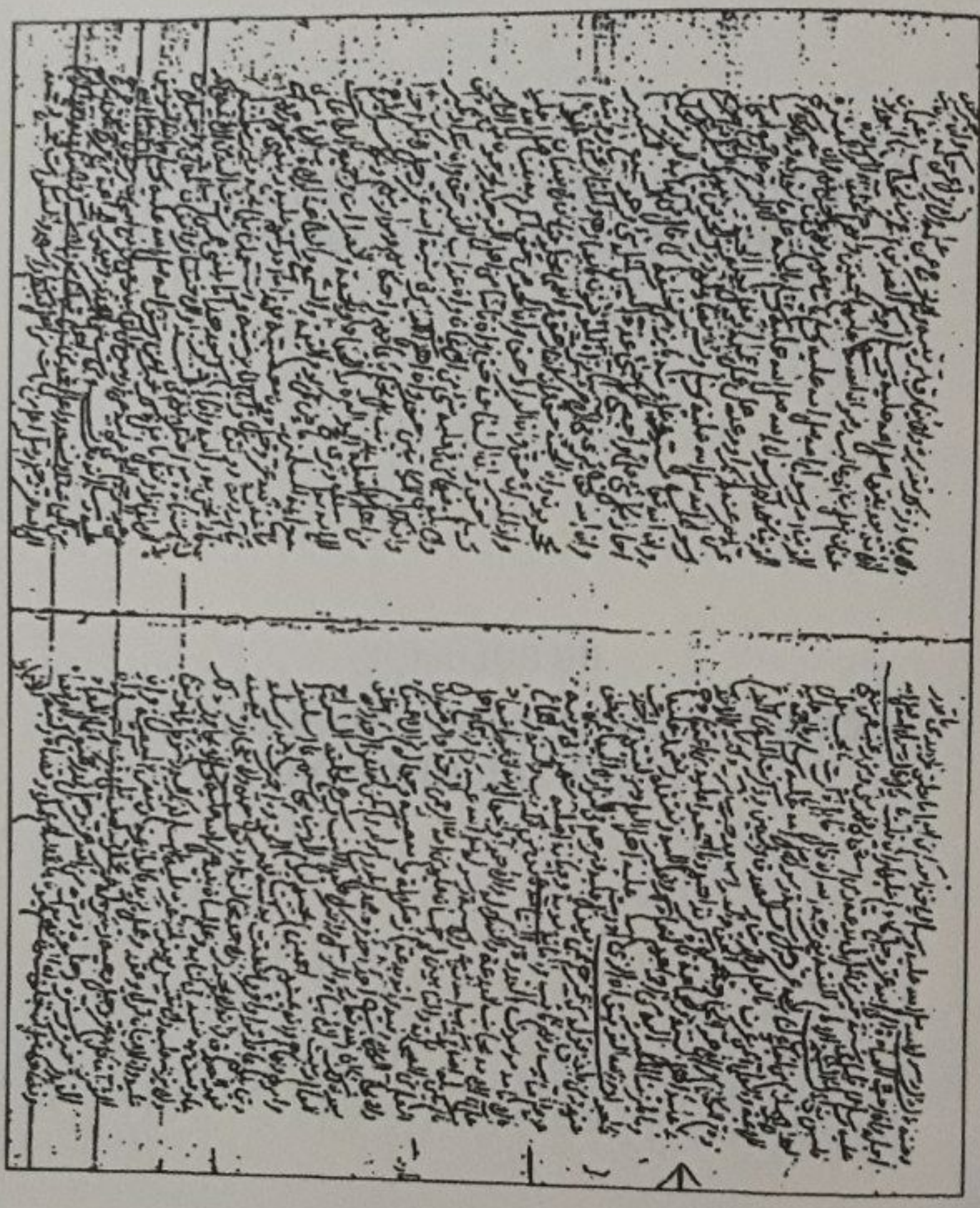

İsmi Nasr b. İbrâhîm b. Nasr b. İbrâhîm b. Dâvûd b. Ahmed en-Nablusî el-Makdisî eş-Şâfiî'dir. Künyesi Ebu'l Feth'tir. İbn Ebi'l Hâit olarak meşhûr olmuştur. 410 yılından önce doğmuş, 490 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Hakkındaki Övgüler: Zehebî şöyle demiştir: "Fakîh... Ebu'l Feth ez-Zâhid. Şâm'daki Şâfiîler'in şeyhi. Birçok eseri vardır. İmam, alâmet, müftî, muhaddis, hâfız, zâhid, iffetli, vera sahibi bir kimseydi. Benzerine rastlanmayan değerli biriydi."

Yâfi'î de şöyle demiştir: "Makâmı âlî imam, meşhûr sâlih zât, insanların müftüsü, fakîh, zâhid, verâ sâhibi, âbid, birçok menkıbenin ve övgüye şâyân bir sîretin sâhibi, Şâm'daki Şâfiîler'in şeyhi, birçok eseri bulunan Ebu'l Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî en-Nablusî..."

Tercemenin Kaynakları: el-Iber, 2/362

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ, 19/142; Mir'âtu'l Cinân, 3/152

Akîdenin Özeti: Bu akîde Sünnet ve Eser ehlinin üzerinde ittifak ettiği ve kendileri hususunda muhâlefet edenlerin Sünnet ehlinden dışarı çıkacağı bazı önemli Sünnet ve itikâd konularını içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi musannifin "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabından çıkardım. Musannif, itikâdını, zikrettiği imamların itikâdlarıyla birlikte zikretmiştir.

Akîdeyi çıkarırken bir el yazması nüshaya itimâd ettim. Daha önce bu nüsha hakkında bilgi verilmişti. Sonra bu nüshayı "Advâu's Selef"in matbû nüshasıyla (2/334) karşılaştırdım.

Ebu'l Feth el-Makdisî *(rahimehullah)* "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce" kitabında dedi ki:

1- Bir kimse dese ki: "Müslümanların Allah *(Azze ve celle)*'nin kitabına, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine; ilim, dîn, doğruluk ve yakîn ile bilinen imamların ve âlimlerin üzerinde icmâ ettikleri hususlara uyması gerektiğini zikrettin. Yine sen bidatlerden men ettin, hakkın ve doğrunun dışında bulunan kelâmı ve hevâları zemmettin. Bunları terk etmenin ve Ehli Sünnet'in üzerinde bulunduğu şeyi almanın vâcip olduğunu söyledin. Şimdi sen onların görüşlerini, üzerinde icmâ ettikleri itikâdlarını, onların icmalarından sâhip olmamız gereken görüşleri zikret ki bunları bilelim, bu görüşlere sâhip olalım, bunlara itikâd edelim ve dayanalım."

Allah'ın tevfîkiyle bunun cevâbı şudur:

2- İlim ehlini, kendilerini görüp kendilerinden ilim aldığım kimseleri ve bunların hâricinde kendisine itimâd edilen, karşılaşılan problemler hu-

susunda kendisine müracaat edilen, doğru bir ilimle, keskin bir anlayışla, kuvvetli bir emânetle ve köklü bir dindarlıkla konuşan, vaktinde imam olarak meşhûr olmuş, örneklikle ve reislikle vasıflanmış, Kitâb'tan, Sünnet'ten ve ümmetin icmâsından konuşan, bidatten, delâletten, hevâlardan ve cehâletten uzak olan kimselerden sözleri bana ulaşanları üzerinde bulduğum şey şudur:

3- Allah Teâlâ'nın kitabında, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinde, Sahâbe'den ve onlara güzellikle tâbi olanlardan -*Rahmân olan Allah'ın rahmeti ve rızâsı onların üzerine olsun*- ilim ehlinin icmâsında aslı bulunmayan bir şeye itikâd etmek câiz değildir. O konuda konuşmak helâl olmaz. O bir bidat ve dalâlettir. Bir masiyet ve cehâlettir.

4- Sonra itikâd etmek gerekir ki Allah Teâlâ Bir'dir, Tek'tir, Ferd'dir, Samed'dir. Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Hiç kimse kendisine denk olmamıştır. O âlemi yaratmış, nebîleri ve resûlleri göndermiş, onlara kitapları indirmiş, yarattıkları için kanunlar koymuş, onlara emirler ve nehiyler yöneltmiştir. Yine O onların hepsini öldürecek, sonra dîn günü için diriltecektir. Sonra onları hazırlamış olduklarına göre hesâba çekecek, onlara yaptıklarının ve yapmadıklarının karşılığını verecektir.

5- O'nun kitapları ne söylemişse haktır. O'nun resûlleri ne haber vermişse doğrudur. Hiç kimsenin şânı yüce Allah'ın emrine karşı gelmesi ve O'nun emrinin ilerisine gitmesi câiz değildir.

6- Kişi, O kendisini kitabında ve nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dilinde nasıl vasıflandırmışsa öyle vasıflandırır. Bunun ilerisine gitmez, buna bir şey eklemez. Akıllarımızla başkasıyla O'nu kıyaslamayız. Aksine bu hususta O'na teslim oluruz, bizi muvaffak kılması için O'na tevekkül ederiz.

7- İman; söz, akit (inanç) ve ameldir. Taat ile artar, masiyet ile azalır.

8- Kur'ân; nasıl tilâvet edilirse edilsin, nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın Allah *(Azze ve celle)*'nin kelâmıdır, O'nun yaratılmamış vahyi ve tenzîlidir.

9- Kader; hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tatlısıyla Allah *(Azze ve celle)*'dendir. O kulların bütün amellerini takdîr etmiş, onların amellerini yaratmadan önce kazâ etmiştir. Şu hâlde onlar kendileri için ne yapmaları takdîr edilmişse, O ne kazâ buyurmuşsa, ne yazmışsa ve neyi yürürlüğe koymuşsa onu yaparlar. Bu (onların amelleri) O'nun takdîrini geçemez, O'nun tertî-

binden ayrılamaz, O'nun ilminin dışına çıkamaz, O'nun hükmünden kopamaz.

10- Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekr es-Sıddık, sonra Ömer b. el-Hattâb, sonra Osmân b. Affân, sonra Alî b. Ebî Tâlib'dir. *Allah hepsinden râzı olsun.* Bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerine uyulmasını emrettiği ve kendilerine muhâlefet etmekten sakındırdığı doğru yola iletilmiş râşid halîfelerdir.

11- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduklarına şâhitlik ettiği on kişi O'nun şâhitlik ettiği gibi (cennetlik)tir. Kezâ bunların hâricinde O'nun, hakkında aynısını haber verdiği, işlediği bir amele ya da yaptığı bir fiile karşılık kendisine cenneti vaad ettiği kimseler de (cennetliktir).

12- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı için Allah'tan rahmet dilemek, onların fazîletlerini yaymak, onlar hakkında ileri geri konuşmamak ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklarla ilgilenmemek gerekir. *Allah onlardan râzı olsun.*

13- Allah Teâlâ azîz ve hakîm kitabında buyurduğu üzere Arş'ına istivâ etmiştir ve yarattıklarından ayrıdır. İlmi her şeyi kuşatmıştır ve her şeyin sayısını kayıt altına almıştır. *"O'nun bir benzeri yoktur. O Semî'dir, Basîr'dir." (Şûrâ, 11)*

14- Allah Teâlâ âhirette görülecektir. Müminler O'nu gözleriyle görecektir. Kâfirler ise O'nu görmekten mahrum bırakılacaktır.

15- Cennet haktır. Cehennem haktır. İkisi de yaratılmış durumdadır ve ebediyen yok olmayacaktır.

16- Mîzân haktır.

17- Sırât haktır.

18- Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kendisiyle ikramda bulunulan Havz haktır.[951]

19- Şefaat haktır. Tevhid ehlinden bazı insanlar cehennemden çıkacaktır. Kalbinde iman adına en ufak bir şey bulunan kimse orada kalmayacaktır.

---

[951] Asılda "Havz haktır, Nebîmize (sav) kendisiyle ikramda bulunulan haktır" diye geçmektedir. "Haktır" kelimesini tekrar ettiği için hazfettim.

20- Kabir azâbı haktır.

21- Münker ve Nekîr haktır.

22- Kirâmen Kâtibîn haktır.

23- Büyük günah işleyenler Allah *(Azze ve celle)*'nin meşîetindedir. Kıble ehlinden kimseyi günahından dolayı tekfir etmeyiz. Onların mümin olduklarına hükmederiz. Onlara müminlere uygulanan ahkâmı ve miras hukûkunu uygularız. İçlerinde gizlediklerini Allah Teâlâ'ya havâle ederiz.

24- Haccın, umrenin, cihâdın, Cuma'nın, namazların ve bütün taatlerin müslümanların imamlarıyla birlikte kıyâmet gününe kadar geçerli olduğu görüşündeyiz.

25- Allah *(Azze ve celle)*'ye masiyet hususunda olmamak üzere Allah'a taat dâiresi içerisinde yöneticilerin sözünü dinlemek ve onlara itaat etmek gerekir. İşte bu benim onları üzerinde bulduğum ve onlardan bana ulaşan hususlardır. Allah tebâreke ve teâlâ onlara rahmet etsin. Bizi ve sizi razı olduğu şeylere muvaffak kılsın. Sevdiği ve hoşlandığı hususlarda amel etmemizi müyesser eylesin. Şüphesiz biz O'na âidiz ve O'na döneceğiz.

İBNU'L HADDÂD OLARAK BİLİNEN EBÛ AHMED İBNU'L HUSEYN'İN (V. ?) İTİKÂDI

BU BÖLÜMDE;

SÜNNET VE ESER EHLİ'NİN İTİKÂDININ ÖZETİ BULUNMAKTADIR

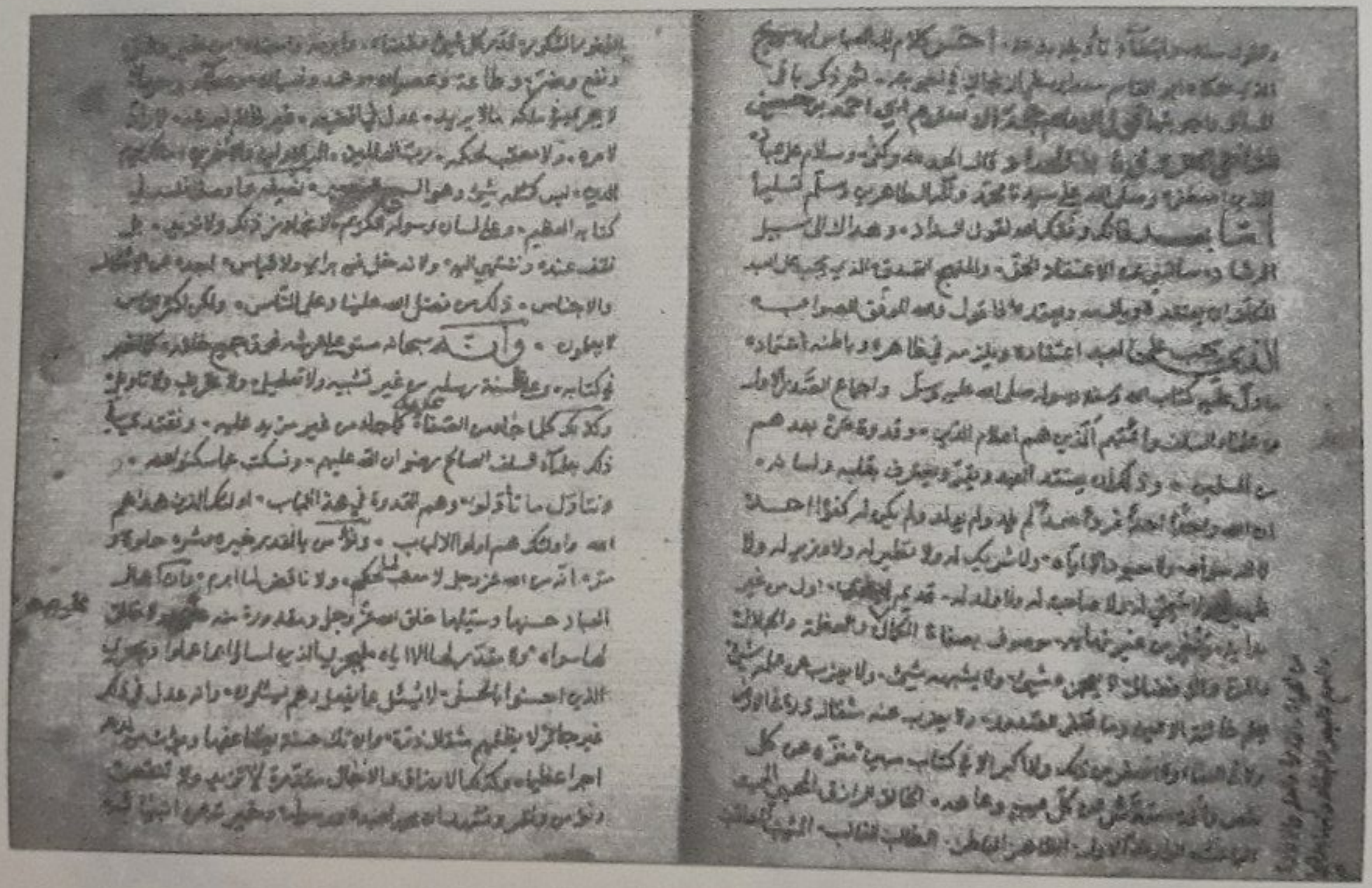

Akîde sâhibinin bir tercemesine ulaşamadım! Bana öyle geliyor ki o dört yüzlü yıllarda vefat etmiştir ve el-Lâlekâî *(rahimehullah)*'ın (v. 418) tabakasındandır. Çünkü o, bu itikâdda rivâyet ettiği eserde geçtiği üzere el-Huseyn b. Ahmed b. İbrâhîm et-Taberî'den rivâyette bulunmaktadır. El-Huseyn et-Taberî de el-Lâlekâî'nin şeyhlerindendir. Lâlekâî "es-Sünne" kitabında (599) ileride geleceği üzere İbnu'l Haddâd'ın rivâyet ettiği eserin aynısını ondan rivâyet etmiştir.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûş"ta akîdenin sâhibi İbnu'l Haddâd'ı imam ve İslâm'ın hücceti olarak vasıflandırmıştır.

Künyesi Ebû Ahmed'dir. İbnu'l Haddâd olarak meşhûr olmuştur. Şâfiî mezhebindendi. Allah ona rahmet etsin.

Akîdenin Özeti: Bu akîde, Sünnet ve Eser Ehli'nin Sünnet ve itikâd konularındaki itikâdının özetini içermektedir.

Akîdenin Kaynakları: Bu akîdeyi İbnu'l Kayyım'ın "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye" kitabından aldım. O bu akîdeyi tamamıyla zikretmiştir. Bu kitabın el yazması bir nüshasına itimâd ettim. Sonra bu nüshayı "Âlemu'l Fevâid"in dört farklı el yazması incelenerek tahkîk edilen neşriyle (s. 259-267) karşılaştırdım. El yazması nüshayı asıl kıldım. Matbûdan olan ziyâdeleri ise iki köşeli parantez arasında gösterdim.

İbnu'l Kayyım "İctimâu'l Cuyûşi'l İslâmiyye"de şöyle demiştir: İmam, Hüccetü'l İslâm, "İbn'ul Haddâd" adıyla bilinen Ebu Ahmed b. el-Huseyn eş-Şâfiî *(rahimehullah)*'ın sözleri:

Hamd Allah'a mahsustur. Selam, O'nun seçtiği kullarının üzerine olsun. Allah'ın salâtı ve selâmı seyyidimiz Muhammed'in ve O'nun pak âlinin üzerine olsun. Bundan sonra; Allah seni doğru söze ve doğruluk yollarına iletsin. Sen bana, mükellef kulun itikad etmesi, yapışması ve itimat etmesi vacip olan hak itikadın ve doğru menhecin ne olduğunu sordun. Ben de *-Allah doğruya iletendir-* şöyle cevap verdim:

1- Kulun itikad etmesi ve hem zahiren hem de batınen itimat etmesi gerekli olan şeyler; Allah Teâlâ'nın kitabının, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinin ve ilk kuşağın, yani dinin dev sîmâları ve kendilerinden sonra gelen müslümanların örnekleri olan selef âlimlerinin ve imamlarının icmasının delalet ettiği şeylerdir. Kulun, hem kalbiyle hem de diliyle şu hususlara itikad etmesi, bunları ikrar ve itiraf etmesi gerekir: Allah birdir

ve tektir. Her şey kendisine muhtaçtır fakat O kimseye muhtaç değildir. Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Hiç kimse O'na denk olmamıştır. O'ndan başka ilah yoktur. O'ndan başka ibadet edilecek bir varlık yoktur. O'nun bir ortağı, benzeri, yardımcısı, destekçisi, adaşı, eşi ve çocuğu yoktur.

2- Kadîm[952] ve ebedîdir. Başlangıcı olmayan Evvel'dir. Sonu olmayan Âhir'dir. Hayat, kudret, ilim, irade, işitme, görme, bekâ[953], güzellik, büyüklük, ululuk, lütufkârlık gibi kemal sıfatlarına sahiptir. O'nu hiçbir şey aciz bırakamaz. O'na hiçbir şey benzemez. O'nun ilminden hiçbir şey gizli kalmaz. Gözlerin hainliğini ve göğüslerin sakladığını bilir. Gökte ve yerde zerre ağırlığında bir şey O'na gizli kalmaz. Bundan daha küçük olsun veya daha büyük olsun ne varsa hepsi açık bir kitaptadır.

3- Yine Allah Teâlâ her türlü noksanlıktan ve afetten münezzehtir. Her türlü kusurdan ve eksiklikten uzaktır.

4- Yaratan ve rızık verendir. Hayat veren ve öldürendir. Dirilten ve mirasçı olandır. Evvel ve Âhir olandır. Zâhir ve Bâtın olandır. Talep eden ve galip gelendir. Mükâfatlandıran ve cezalandırandır. Çok bağışlayan ve kullarının yaptıklarının karşılığını verendir.

5- Her şey için bir kader ve kaza tayin etmiş, bu kaderi ve kazayı kesin bir şekilde hükme bağlamış ve yürürlüğe koymuştur. Hayır ve şer, fayda ve zarar, itaat ve isyan, kasten ve unutarak yapılan ameller, bağış ve esirgeme adına ne varsa bu kadere ve kazaya göredir. O'nun mülkünde O'nun istemediği bir şey meydana gelmez. Verdiği hükümlerde adaletlidir. Yarattıklarına asla zulmetmez.

6- O'nun buyruğunu geri çevirecek kimse yoktur. O'nun hükmünü bozacak kimse yoktur. Âlemlerin Rabbi'dir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilahıdır. Din gününün mâlikidir. O'na benzeyen hiçbir şey yoktur. İşitendir ve görendir.

7- O kendisini yüce kitabında ve değerli Resulünün lisanında hangi sıfatlarla vasıflandırmışsa, biz de O'nu o sıfatlarla vasıflandırırız. Ötesine

---

[952] "Kadîm" lafzının Allah Teâlâ hakkında kullanılmasının ancak Allah subhânehû'dan haber verme bâbından olduğu, bunun O'nun isimlerinden biri olmadığı ez-Zencânî (rh)'ın akîdesinde 4. maddede beyân edilmişti.

[953] Matbûdan düşmüştür.

geçmez, bir ilavede bulunmayız. Aksine bu sınıra kadar varır, orada durur. Bu konuda şahsi görüşlere ve kıyasa başvurmayız. Çünkü O *(Subhanehu ve Teâlâ)* şekillerden ve cinslerden uzaktır.

"Bu Allah'ın bizim üzerimizdeki ve diğer insanlar üzerindeki lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmez." (Yûsuf, 38)

8- Yine O subhânehû yarattıklarının tamamının üzerindedir ve Arş'a istivâ etmiştir. Nitekim O bunu hem kitabında, hem de peygamberlerinin diliyle haber vermiştir. O'nun Arş'a isitvâsında herhangi bir teşbih, ta'tîl, tahrif ve tevil söz konusu değildir.

9- Aynı şekilde Allah'ın (Kitap ve Sünnet'te) gelen bütün sıfatlarını onlara hiçbir şey ilave etmeden geldiği gibi kabul ederiz. Bu konuda Selef-i Sâlih'in âlimlerinin izinden gideriz. *Allah onların hepsinden razı olsun.* Hakkında konuşmadıkları konular hakkında konuşmayız. Tevil ettikleri nasları tevil ederiz. Onlar bu konuda örnek alınacak kimselerdir.

"İşte onlar Allah'ın kendilerini doğru yola ilettiği kimselerdir. İşte onlar asıl selim akıl sahipleridir." (Zümer, 18)

10- Hayrıyla ve şerriyle, acısıyla ve tatlısıyla kadere, onun Allah *(Azze ve celle)* tarafından olduğuna iman ederiz. O'nun hükmünü bozacak hiç kimse yoktur. Sıkıca bağladığı şeyi çözecek kimse yoktur. İyisiyle kötüsüyle kulların amelleri Allah'ın yarattığı şeylerdir ve O'nun tarafından kullara kader olarak yazılmıştır. O'ndan başka bu amelleri yaratan kimse yoktur. Yine bu amelleri kimin işleyeceğini takdir eden O'ndan başka kimse yoktur.

"Böylece Allah kötülük yapanlara işlediklerine göre karşılık verecek, iyilik yapanları ise en güzel olanla mükâfatlandıracaktır." (Necm, 31)

"O yaptıklarından sorguya çekilmez ama onlar çekilirler." (Enbiya, 23)

11- O bu konuda adildir, zalim değildir. Onlara zerre miktarınca zulmetmez. *"Eğer bir iyilik yapılmışsa, onu kat kat arttırır ve katından büyük bir mükâfat verir." (Nisa, 40)*

12- Aynı şekilde rızıklar ve eceller belirlenmiştir, artmaz ve azalmaz.

13- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna, Allah Teâlâ'nın nebîleri[954] içinden O'nu seçtiğine, O'nun nebilerin so-

[954] Matbûda "yarattıkları" diye geçmektedir.

nuncusu ve resullerin seyyidi olduğuna iman ediyor, buna şehadette bulunuyor ve bunu ikrar ediyoruz. *"Allah O'nu hidayet ve hak din ile göndermiştir ki müşrikler hoşlanmasa da onu bütün dinlere üstün getirsin." (Saff, 9)*

14- Yine biz Allah Teâlâ'nın indirdiği [her] kitabın[955] hak olduğuna,

15- Allah Teâlâ'nın gönderdiği her resulün hak olduğuna,

16- Meleklerin hak olduğuna, Cebrâîl'in hak olduğuna, Mîkâîl'in hak olduğuna, İsrâfîl'in hak olduğuna, Azrâîl'in[956] hak olduğuna, Hamele-i Arş ve Kirâmen Kâtibîn meleklerinin hak olduğuna,

17- Şeytanların ve cinlerin hak olduğuna,

18- Velilerin kerametinin ve nebilerin mucizelerinin[957] hak olduğuna,

19- Nazarın hak olduğuna,

20- Sihrin [bir hakikatinin ve] cisimlerde bir tesirinin olduğuna,

21- Münker ve Nekir'in sorgusunun hak olduğuna,

22- Kabir fitnesinin hak olduğuna, kabirdeki nimetin [hak olduğuna] ve azâbın hak olduğuna,

23- Ölümden sonra dirilmenin hak olduğuna,

24- Kıyametin kopmasının, kıyamet gününde Allah'ın huzurunda hesap için durulacağının, kısasın,

25- Yine mizanın [hak olduğuna],

26- Sırat'ın hak olduğuna,

27- Havz'ın [hak olduğuna],

28- Nebimizin kıyamet gününde kendisi ile ayrıcalıklı kılındığı şefaatin hak olduğuna,

---

955 Asılda "Allah'ın kitabının" diye geçmektedir.

956 Bununla kastedilen ruhları kabzetmekle görevli melektir. Bu isim mütekaddimînin kitaplarında şöhret bulmuştur. Sünnet'te ona bu ismin verildiğine rastlamadım. Allah en doğrusunu bilir.

957 "Mucizeler" lafzının Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olmadığı, Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olanın ancak bunların "ayetler" ve "burhanlar" olarak isimlendirilmesi olduğu hususunda ta'lîk daha önce geçmişti.

29- Meleklerin, nebilerin ve müminlerin şefaatinin hak olduğuna,

30- Cennetin hak olduğuna, cehennemin hak olduğuna, ikisinin de şu anda yaratılmış bulunduğuna ve son bulmayacaklarına,

31- (Bazı) müminlerin ateşe girdikten sonra çıkacaklarının hak olduğuna, kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan bir kimsenin orada ebedi olarak bırakılmayacağına,

32- Büyük günah işleyen kimselerin Allah Teâlâ'nın meşietine kaldığına iman ederiz. Onların cehenneme girecekleri kesin bir şekilde söylenmez. Fakat onlar için endişe ederiz. Aynı şekilde itaat ehli kimselerin de cennete girecekleri kesin bir şekilde söylenmez. Fakat onlar için ümitvâr oluruz.

33- İman dil ile söylemek, kalp ile bilmek ve azalarla amel etmektir. Artar ve azalır.

34- Müminler Rableri *(Azze ve celle)*'yi ahirette arada bir perde olmaksızın göreceklerdir. Kâfirler ise O'nu görmekten perdeleneceklerdir.

35- Kur'an, Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın kelamıdır. Onu Rûh-u Emîn, nebilerin sonuncusu olan Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbine indirmiştir. Allah Teâlâ, melekler de buna şahit oldukları halde onu ilmiyle indirmiştir. Şahit olarak Allah yeter. Yine O yaratılmamıştır.

36- İnsanların ve cinlerin birbirlerine destek olsalar bile benzerini getirmekten aciz kalacakları sureler, ayetler, işitilen harfler ve tam kelimeler; Mu'tezile'nin[958] iddia ettiği gibi yaratılmış değildir, Küllâbî[959] kimsenin dediği gibi de (Kur'an'a delalet eden) ibareler değildir.

---

[958] Matbûda "Mu'tezilî kimsenin" diye geçmektedir.

[959] Zencânî (rh)'ın akîdesinin (57) 33. beytinde Küllâbiyye'nin ve Eş'arîler'in Allah Teâlâ'nın kelâmı hakkındaki mezhebi, onun yaratılmış olduğu görüşünde oldukları, Cehmiyye ve Mu'tezile ile aralarındaki ihtilâfın ise ancak kullandıkları lafızlarda olduğu beyân edilmişti. Onlar zâhirde her ne kadar "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır" deseler de bununla Allah (ac)'nin kelâmının ibâresi olan kelâm-ı nefsîyi kastederler. Onlara göre bu ne harftir ne de ses. Bu ise hakîkatte varlığı olmayan bir sözdür. Bu, Allah (ac)'nin kelâmını nefyeden Cehmiyye'nin sözünün aynısıdır. Fark ancak şuradadır: Cehmiyye ve Mu'tezile bunu açık bir şekilde söylemişken Küllâbiyye ve Eş'arîler karışık ifâdeler kullanmışlar ve bunu kapalı şekilde söylemişlerdir.

Siczî (rh) "er-Risâle ilâ Ehli Zebîd" isimli risâlesinde (s. 138) Eş'arîler'in Kur'ân meselesinde Mu'tezile'ye muvafakat etmelerinden söz ederken şunları söylemiştir: "Yine Mu'tezile

37- O dillerle okunan, göğüslerin içinde saklanan, mushaflarda yazılı olan, lafzı işitilen ve manası anlanandır. Göğüslerin, mushafların ve âletlerin[960] çokluğuyla çoğalmaz. Boğazların ve nağmelerin farklılığıyla farklılaşmaz. [Allah onu dilediği zaman indirir, dilediği zaman kaldırır. Bu, selefin "O'ndan başladı, sonra yine O'na dönecektir" sözünün manasıdır.]

38- "Kur'an'ı okurken çıkardığımız lafızlar mahlûktur" diyen [Lafziyye], İmam Ahmed'e ve Şâfiî'ye göre bidatçi ve cehmîdir. Bunu bize el-Huseyn b. Ahmed b. İbrahim et-Taberî haber verdi, dedi ki: Ahmed b. Yusuf eş-Şâlencî'yi şöyle derken işittim: Ebu Abdullah el-Huseyn b. Alî el-Kattân'ı şöyle derken işittim: Ali b. el-Huseyn b. el-Cuneyd'i şöyle derken işittim: er-Rabî'yi şöyle derken işittim: Şâfiî'yi şöyle derken işittim:

"Kim 'Kur'an'ı telaffuz etmem yaratılmıştır' ya da 'Kur'an lafzımla yaratılmıştır' derse, işte o cehmîdir."[961] Ebu Zur'a'dan, Ali b. Haşrem'den ve diğer selef imamlarından da bu lafızla[962] nakledilmiştir.

'Sûreler ve âyetler yaratılmıştır, bununla birlikte bunlar Kur'ân-ı Mu'ciz'dir' demiştir. Eş'arî ise 'Kur'ân Allah subhânehû'nun kelâmıdır, sûreler ve âyetler ise Allah subhânehû'nun kelâmı değildir, ancak O'nun kelâmının ibâresidir ve yaratılmıştır' demiştir. Böylece sûrelerin ve âyetlerin yaratılmış olduğu hususunda onlara muvâfakat etmiş, buna ilâveten bunların Kur'ân ve Allah subhânehû'nun kelâmı olmadığını söylemiştir. Eğer onların sûrelerin ve âyetlerin Kur'ân olduğunu ikrâr ettiğini söylerlerse onlara denir ki: Onlar bunu ancak mecâzî manada ikrâr ediyorlar. Zira onların mezhebine göre Kur'ân yaratılmış değildir, harfler ise yaratılmıştır. Sûreler ise ittifakla harflerden oluşmaktadır. Bunu inkâr edenle muhâtap olunmaz. Sûreler ve âyetler yaratılmış harflerden oluşunca da bunların yaratılmamış Kur'ân olmaları (onlara göre) mümkün değildir."

İbnu'l Kayyım da Kur'ân'ın Allah (ac)'nin kelâmı olduğundan bahsederken Eş'arîler'in görüşü ile Mu'tezile'nin görüşü arasında paralellik kurmuş, Eş'arîler'in önümüzde bulunan Kur'ân'ın yaratılmış olduğu görüşünde olduklarını söylemiş, şöyle demiştir:

"Şu sözü söyleyenin kendileri ile Mu'tezile'nin farklı görüşlerde olduklarını söylemesine şaşılır: 'Harflerden, kelimelerden, sûrelerden ve âyetlerden oluşan bu Arapça nazma gelince biz [yani Eş'arîler] ve onlar bunların yaratılmış olduğu hususunda görüş birliği içerisindeyiz. Fakat onlar bunları Kur'ân olarak isimlendirirken biz "Bunlar Kur'ân'dan ibâredir ya da hikâyedir" diyoruz.' Şimdi sen bunlarla selefin tekfiri üzerinde icmâ ettiği Mu'tezile arasındaki kardeşlik üzerinde, onların ta'tîl noktasında Mu'tezile'yi de geçtikleri üzerinde düşün." (Muhtasaru's Savâik, 4/1381) Kahtânî'nin "Nûniyye"sinin 439. beyitinde Eş'arîler'in mezhebinin hakîkati konusunda ek açıklamalarda bulunulacaktır.

[960] Matbûda "âyetlerin" diye geçmektedir!

[961] Lâlekâî (599) eş-Şâlencî tarîkiyle rivâyet etmiştir.

[962] Matbûda "bu lafız" diye geçmektedir.

39- Kıyametin yaklaştığı zaman ortaya çıkacak alametlerden olan Deccâl, Meryem oğlu İsa *(aleyhisselam)*'ın inmesi, [duman,] Dâbbe, güneşin batıdan doğması ve bunlar dışında kıyamet hakkında varid olan sahih haberlerde gelen alametler haktır.

40- Bu ümmetin en hayırlıları ilk nesil, yani Sahabe'dir. Allah onlardan razı olsun.

41- Onların en hayırlıları da, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendilerinin cennete gireceğine şahitlik ettiği on kişidir.

42- Bu on kişinin en hayırlıları da Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Allah onlardan razı olsun.

43- Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ailesini, eşlerini ve ashabını sevmek gerektiğine itikat ederiz. [*Allah onlardan razı olsun.*] Onların güzelliklerini zikreder, faziletlerini yayarız. Dillerimizi ve kalplerimizi onların arasında meydana gelen olaylarla meşgul etmeyiz. Onlar için Allah'tan bağışlanma diler, onların peşinden gitmeyi[963] Rableri olan Allah'a yakınlaşmak için bir vesile ediniriz.

---

[963] Asılda "onları" diye geçmektedir. Yukarıda yazdığım ise matbudandır. Doğru olan da odur. Onun bu manayı kastettiği de sözünden anlaşılmaktadır.

Diğer nüshada gelen, sâlihlerin zatlarıyla tevessül etmenin câiz olduğunu vehmettirebilecek ifâdeye gelince, bu kesinlikle bâtıldır. Çünkü bu, Sünnet ve Eser Ehli'nin, yasaklanmış ve bidat olan tevessül çeşitlerinden biri olan sâlihlerin zatlarıyla tevessülün haram olduğu şeklindeki akîdelerine muhâliftir. Böylesi bir tevessülün câiz olduğunu ümmetin selefinden ve eser ulemâsından kimse söylememiştir. İbn Teymiyye'nin dediği gibi: "Elimden geldiğince selefin, imamların ve âlimlerin sözlerini 'Acaba onlardan biri duâda sâlihlerle tevessülde bulunmaya cevâz vermiş mi ya da onlardan biri bunu yapmış mı?' diye araştırdım, böyle bir şeye rastlamadım." (Mecmû'u'r Resâili'n Necdiyye, 2/630)

Tevessül çeşitlerinden sonradan ortaya atılmış bu tevessüle ancak insanlara sâlihlerle tevessülde bulunmayı, onlardan şefaat talep etmeyi, kabirlerinin yanında ibâdet etmeyi, Allah'tan gayrı onlara duâ etmeyi, onlardan meded dilemeyi, ihtiyaçları istemeyi, sıkıntılı zamanlarda onlara seslenmeyi, musîbet zamanlarında onlardan istiğâsede bulunmayı ve onlara yaklaşmayı süslü gösteren, sâlihler hakkında aşırıya giden kimseler davet etmiş ve cevaz vermiştir. Onlar bunların tamamının sâlihleri, nebîleri ve resûlleri tazim etmek bâbından olduğunu, bunların -gerek diri gerekse ölü- sâlihlerle tevessül etmek olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre -gerek diri gerekse ölü- sâlihlerle tevessülde bulunmak câiz olduğu zaman onlardan meded dilemek ve istiğâsede bulunmak da câiz olmuştur. İşte onlar böyle Allah'a şirk koşarlar. Belâ zamanında tevessül adı altında ölülerden yardım talep ederler. Bu önceki câhiliyle ehlinin şirkinin ta kendisidir ki Nebî (sas) bu şirki ortadan kaldırmak ve ehlini tekfir etmek için gelmiştir. Bu derlemenin içerisindeki önünde duran Sünnet ve Eser Ehli'nin

44- Yine biz cihadı Cuma'yı[964] ve cemaati kıyamet gününe kadar geçerli görüyoruz.

45- [Müslümanlardan olan emir sahiplerinin] sözlerini dinlemek ve onlara itaat etmek, [Allah Teâlâ'ya itaatin söz konusu olduğu] isyanın söz konusu olmadığı takdirde vaciptir. Onlara isyan etmek ve onlardan ayrılmak caiz değildir.

46- Müslümanlardan hiçbirini işlediği bir günah sebebiyle -bu günah büyük bir günah olsa bile- tekfir etmeyiz. Onların cenaze namazlarını kılmayı da terk etmeyiz. Aksine onlar hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in verdiği hükmün aynısını veririz.

47- Muaviye *(radıyallahu anh)*'a rahmet okur, Yezîd'in gizli halini ise Allah Teâlâ'ya havale ederiz. Zira onun Hüseyin'in [*Allah ondan râzı olsun*] başını gördüğü zaman "Seni kendisiyle aranda bir akrabalık bağı bulunmayan bir kimse öldürdü" dediği, böylece Hüseyin *(radıyallahu anh)*'ı öldüren, ona yardım eden ve gerek zahiren gerekse batınen onu teşvik eden kimselerden beraatini ilan ettiği rivayet edilmiştir. Bizim itikâdımız [zahiren] budur. Onun gizli halini Allah Teâlâ'ya havale ederiz.

48- Tevhid konusunda en kapsayıcı ifade "Teşbihe sapmadan ispat, ta'tîle sapmadan nefiy" ifadesidir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"O'na benzer hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir." (Şûrâ, 11)

49- Sıfatlarla ilgili müteşabih ayetler konusundaki en kapsayıcı ifade ise şu ifadedir: "Allah [Teâlâ'n]ın indirdiğine[965], O'nun murad ettiği mana üzere iman ettim. Rasulullah'ın buyurduğuna da O'nu murad ettiği mana üzere iman ettim." İşte bu bizim kendisine yapıştığımız ve dayandığımız itikadımızdır. Allah Teâlâ'dan bizi bu itikat üzere yaşatıp bu itikat üzere öldürmesini, bu itikadı O'nun huzurunda durulacak günde (kurtuluş) vesilemiz kılmasını niyaz ederiz. Şüphesiz O cömerttir, Kerîm'dir. [Hamd O'na mahsustur ki O] Âlemlerin Rabbidir.

şu akîdeleri içerisinde -ilkinden sonuncusuna kadar- açık veya kapalı olarak bizim inkâr ettiğimizi destekleyen herhangi bir şey yoktur. Fakat bâtıl ehli, bâzı âlimlerin müteşâbih sözlerinin peşine düşmekte -fitne çıkarmak maksadıyla ve tevilini arayarak- ısrar etmektedir. Dikkatli ol, gâfillerden olma!

[964] "Cuma" matbudan düşmüştür.

[965] Matbûda "buyurduğuna" diye geçmektedir.

EL-KAHTÂNÎ (RH)'IN KASÎDESİ

BU BÖLÜMDE;

EL-KAHTÂNÎ'NİN NÛNİYYESİNDEKİ SÜNNET VE İTİKÂD İLE İLGİLİ BEYİTLERDEN SEÇMELER BULUNMAKTADIR

İsmine ve tercemesine vâkıf olamadım. Tercemesi hakkında ilim ehli arasında büyük bir ihtilâf vardır. Zâhir olan, onun hicrî dörtyüzlü yılların sonlarında vefât ettiğidir. O, Ebu'l Alâ el-Maarrî (v. 449) ve hizbinden bahsetmiş, onların arasında bulunduğunu ve daha sonra onların sapıklıklarına şâhit olduğunu söylemiştir. Görünen o ki o, *(rahimehullah)* zamanında meşhûr bir kimseydi. Bu "Nûniyye"sinde açıkça görülmektedir. Zira o şöyle demiştir:

İnsanlar arasında yaydıkça yaydın zikrimi

Öyle ki kardeş kıldın bana onların hepsini

Kasîdenin Özeti: Bu, "Nûniyyetu'l Kahtânî" diye meşhûr olan kasîdedir. Dînin; itikâd, ahkâm, edeb, ahlâk, rekâik, zühd ve tıp gibi konularının çoğunu içermektedir. Beyitlerinin sayısı altı yüz doksandır. Ben bu kasîdeden Sünnet ve itikâd ile ilgili beyitleri seçip ayırdım. Bu beyitlerin sayısı da dört yüz yetmiş dörde ulaştı. Bu beyitleri hiçbirini öne almadan ya da sonraya bırakmadan "Nûniyye"deki tertîbine uygun olarak aktardım.

Kasîdenin Kaynakları: Bu kasîdeyi çıkarırken "Dâru'z Zikrâ"nın 1426 yılındaki baskısına, ayrıca "Dâru's Sevâdî"nin 1409 yılındaki baskısına itimâd ettim.

Mukaddime

Ey ayetleri ve Furkân'ı indiren!
Sana Kur'ân ile tevessül ediyorum
Göğsümü onunla genişlet ki hidâyeti bileyim
Onunla kalbimi şeytandan koru!
İşimi kolaylaştır ve ihtiyâcımı gider onunla
Bedenimi ateşten muhafaza et onunla
Günahlarımı sil ve niyetimi hâlis kıl onunla
Bana kuvvet ver ve durumumu düzelt onunla
Üzerimden sıkıntıyı kaldır ve tevbemi kabul et onunla
Ticâretimi hiç zararsız kârlı kıl onunla
Kalbimi temizle ve içimi arındır onunla
Zikrimi güzel eyle ve beni yükselt onunla
Açgözlülüğümü yok et ve himmetimi âlî kıl onunla
Veramı çoğalt ve göğsümü dirilt onunla

Gecemi uykusuz organlarımı susuz bırak onunla
Göz kapaklarımı kapat boşanan gözyaşlarımla
Rabbim, karıştır onu etime ve kanıma
Onunla kalbimi bütün kinleren yıka
Beni yaratan, bana şekil verensin Sen
Beni imanın şeriatlerine iletensin Sen
Bana öğreten, bana rahmet edensin Sen
Göğsümü Kur'ân'ın kabı kılansın Sen
Bana yediren, bana içirensin Sen
El kazancım ve dükkânım yokken
Beni düzelttin, beni örttün ve bana yardım ettin
Beni lütuf ve ihsân ile sarmaladın
Beni barındıran ve beni gözetensin Sen
Beni kimsesizliğin şaşkınlığından alıp hidâyete iletensin Sen
Kalplere benim sevgimi ektin
Rahmetinle bana yöneldin
Herkes arasında iyiliklerimi yaydın
Onların gözlerini ise isyânıma kör kıldın
İnsanlar arasında yaydıkça yaydın zikrimi
Öyle ki kardeş kıldın bana onların hepsini
Vallahi içimdeki çirkinlikleri bilselerdi
Beni gören bana selam bile vermezdi
Benden yüz çevirirler, sohbetimden bıkarlardı
Saygınlığımdan sonra hor görülürdüm
Fakat ayıplarımı ve kusurlarımı örttün Sen
Zellemi ve tuğyânımı gizli tuttun Sen
Hamdlerin ve medihlerin tamamı Sanadır
Bütün aklımla, bütün organlarımla ve dilimle
Bana öyle nimetler bahşettin ki ey Rabbim
Onların en azına bile şükretmeye gücüm yetmez
Bana verdiğin hikmetin hakkı için
Ki onun nûruyla delilimi kuvvetlendirdin
Eğer katından bir rızâ bana yardım ederse

Senin rızân imanıma kuvvet verirse
Mutlaka sabah-akşam tesbih ederim Seni
Azalarım kulluk eder karanlıklarda Sana
Hem otururken hem ayaktayken zikrederim Seni
Her zaman şükrederim Sana
İhtiyâcımı yaratılmışlardan gizli tutarım
Her zaman Sana şikâyette bulunurum
Her ihtiyâcım için yönelirim Sana
Falana ve falancaya yönelmem asla
Yaratılmışlardan tamamen ümit keserim
Parmaklarımın dokunmadığı bir ümitsizlik kılıcıyla
Senin rızânı en büyük gâyem edinirim
Şeytanımı arzularıma yaklaştırmam
Nefsimin kusurlarına takvayı giydiririm
Yularımı alırım günahların elinden
Nefsimi arzularından uzak tutarım
Zühdü yardımcılarımdan kılarım
Vahyinin harflerini tilâvet eylerim gecelerde
Yakarım onun nûru ile şeytanımı

Allah'ın Kelâmı ve Onun Harf ve Ses ile Olduğu Hakkında Bir Fasıl

Sensin yâ Rabbi onun harflerini söyleyen
Sensin onu öğüt ve tibyân diye niteleyen
Onu ezelî bir belâğat ile nazmeyledin[966] *ki*
Bunun keyfiyeti zihinlere kapalıdır
Levh-i Mahfûz'a yazdın onun harflerini
Farklı zamanlarda yarattıklarını yaratmadan önce
Rabbim Allah mütekellimdi ezelden beri
Hakîkaten, dilediği zaman ihsân sâhibi

---

[966] Nazım te'lîf/bir araya getirme demektir. Kahtânî'nin Kur'ân hakkında Allah Teâlâ tarafından bir nazım ifâdesini kullanması bazı âlimlere müşkil gelmiştir. Çünkü Kur'ân'ın bu şekilde vasfedilmesi Selef-i Sâlih arasında bilinen bir şey değildi.

Kulu Mûsâ ile konuştuğu zaman ses ile nidâ etti
Sesini ona duyurdu, hiç gizlemedi
Yine Rabbimiz kıyâmette açıkça nidâ edecek
İnsanlar ve cinler işitecek O'nun sesini
Kullarım diyecek, susun ve kulak verin
Melik ve Deyyân olan Allah'ın sözüne
Bu Nebîmizin Rabbinden naklettiği hadîsidir
Doğrudur, asla yalan ve iftirâ yoktur içinde
O'nun sesini sözümüze benzetmeyiz
Zira O'nun sıfatları açıkça idrâk edilemez

Sıfatları Teşbihsiz İsbât Etme

Düşünceler O'nun zâtını asla idrâk edemez
O'nu hiçbir mekân içine alamaz
Her şeyi ilmiyle kuşatandır O
Hiçbir şeyden gâfil değildir, asla unutmaz
O kadîm[967] ve varlıkları vücûda getiren olduğu hâlde
Kim O'nun zâtını ve sıfatlarını niteleyebilir?
O melik bütün eksikliklerden münezzehtir
Arş'a istivâ etmiş, bütün mülkü ve saltanatı kuşatmıştır

Kur'ân İndirilmiştir ve Yaratılmış Değildir

Kelâmı Kur'ân'ın âyetlerini vahiy olarak
İndirmiştir Adnân'ın arasından gönderilene
Allah O'na en güzel şekilde salât etsin
Güneş ve ay yörüngelerinde parladıkça
Kur'ânı bir zâtın katından getirmiştir ki
Meydana gelenler O'nu asla etkilemez
Âlemlerin Rabbi'nin tenzîli ve vahyidir o
Âlimler ve âbidler şâhiddir buna
İnsanlar ve cinler bir olsalar bile
Kimse Rabbimin sözünün benzerini getiremez

---

[967] 57. akîde olan Zencânî (rh)'ın akîdesinin 4. maddesinde "Kadîm" isminin Allah Teâlâ'nın isimlerinden olmadığı açıklanmıştı. Bu ismi Allah Teâlâ hakkında kullanmak ancak O'nun hakkında haber verme bâbında sahih olur.

Her türlü bâtıldan korunmuştur o
Ne bir fazlalık vardır onda ne bir eksiklik
Kim onun nazmının benzerini getirebileceğini
Kur'ân'ın bir şiir ve hezeyan olduğunu söylüyorsa
Bir sûresinin ya da âyetinin benzerini getirsin!
İki nazmın birbirine benzediğini görürse
Ulûhiyet ismini kendisine tahsîs etsin
Mahlûkâtın rabbi olsun ve "Sübhânî" desin(!)
Nazmının bir kısmı diğeriyle çelişirse de
Aşağılık bir şekilde noksanlık elbisesini giysin!
Ya da Kur'ân'ın O'nun tenzîli olduğunu ikrar etsin
Ki O Kur'ân'da onu Mesânî diye isimlendirmiştir
Hiç şüphe yok ki Kur'ân O'nun tenzîlidir
Tenzîlin başlangıcı da Ramazan'da olmuştur
Allah onu açıklamış, âyetlerini muhkem kılmıştır
Onu tenzîl olarak hatasız şekilde okumuştur
O'nun sözü, kelâmı ve hitâbıdır o
Fesahat, belâğat ve beyân ile
O'nun hükmü, O'nun ilmi, O'nun nûrudur o
Allah'ın rızâsına götürür onun yolu
Küçük büyük bütün ilimleri toplamıştır kendinde
Rabbânî âlim onunla yükseldikçe yükselir
Onda kıssalar vardır ki Rabbim onları
En güzel şekilde mahlûkâtın en hayırlısına anlatmıştır
Harfleri ve kelimeleri en uygun şekilde dizilmiştir
Lafızları tamdır manaları eşsizdir
Onda helâlini ve haramını beyân etmiştir O
Yine sakındırmıştır günahlardan ve isyandan

Kur'ân'ın Yaratılmış Olduğunu ya da Bir İbâre ve Hikâye Olduğunu Söyleyen Kimsenin Tekfiri, Vâkıfe'nin ve Lafziyye'nin Hükmü

Kim Allah sözünün yaratıcısıdır derse
Helâl kılmış olur putlara ibâdeti

Onun ibâre ve hikâye olduğunu söyleyene de
Yarın kaynar sudan içirilir
"Onun harfleri yaratılmıştır" diyene
Lânet et ve ondan uzak dur her zaman
Bidatçiyi ve zındığı ancak
Asık ve öfkeli yüzle karşıla
Kur'ân hakkında duraksamak bâtıl bir pisliktir
Şaşkınların aldatmasından ibârettir
De ki: İlâhımızın kelâmı yaratılmış değildir
Hemen söyle, cevâbı geç verme
Şerîat ehli onun nüzûlüne kesin iman ettiler
"Yaratılmış" diyenler iki şekle büründüler
Sen ikisinden de uzak dur zira
İkisi de Cehm'in sözlerindendir, aynıdır bizce

Tevhîdi Tavsiye

Ey sünnet ehli, tavsiyeme kulak ver
Bununla kardeşler zümresine katıl
Şefkat edip sevilmek isteyenin tavsiyesini dinle
Kulaklarını dört aç ve uyanık ol
Her işinde adâlet ile orta yolu tut
Ne ifrata sap ne tefrite sap
Bil ki Allah tek Rabdir
İkinciden ve üçüncüden münezzehtir
Başlangıcı olmayıp başlatan Evvel'dir O
Fâni olmayıp yok eden Âhir'dir O
Kelâmı O'nun bir sıfatıdır, O'ndan bir yüceliktir
Ne başlangıcı vardır ne sonu

Kadere İman

Dînin bir rüknü de kazâyı tasdîk etmendir
Rüknü olmayan evde bir hayır yoktur
Allah saâdeti de bilmiştir şekâveti de
Ki bunların konumları birbirine zıttır
Zayıf kul kendisini hidâyet edemez

Kendisini yardımsızlığa da itemez
İşleri bir hikmet ile yürüten ne yücedir!
Mahlûkâtı rızıklandırıp mahrum bırakır O
Meşîeti ezelî ilmiyle mahlûkâtı yönlendirdi
Adâlettir bu, bunda bir haksızlık yoktur
Her şey Ummu'l Kitab'da satır satır
Atlanmadan ve eksiksizce yazılmıştır
Sen orta yolu tut -hidâyete iletilesice- aşırı olma
Zira tencereler kaynayınca taşar
Hem şerîati hem Kitâb'ı din edin
Bunların ikisi de dînin vasıtalarıdır
Hayır ve şer olarak ne işlersen işle
Bunların hepsi kayıt altına alınmıştır

Hafaza Melekleri

Her kulun yanında iki koruyucu vardır
Ödülü ve cezası olan her şeyi yazarlar
Kulun sözlerini ve işlerini yazmakla memurdurlar
Allah'ın emrini yerine getirirler

Vaad ve Vaîd

Allah vaadini ve vaîdini gerçekleştirecektir
Gözler bunları mutlaka görecektir

Sıfatlar

Allah sıfatlarının vasfedilmesinden yücedir
Mahlûkât ile kıyaslanmaktan münezzehtir

Kabir

Ölümümüzden sonra kabirdeki hayâtımız
Haktır, iki melek bizi sorgulayacaktır
Kabir nimeti ve kabir azâbı haktır
Bunların ikisi de insanlar için saklanmıştır

Yeniden Diriliş

Ölümden sonra dirilme sâdık bir vaattir
Ruhların bedenlere iâdesiyle olacaktır bu

Sırât, Havz, Mîzân ve Hesâb

Sırâtımız ve Nebîmizin havzı haktır
O doğru söylemiştir, kapları yıldızlar kadardır
Sünnet ehli ondan en tatlı suyu içecektir
Sünnete muhâlif fitneci ise ondan kovulacaktır
Yine o gün amellerin
Mîzânın iki kefesine konulduğu görülecektir
Defterler insanlar arasında uçuşacaktır o gün
Bazıları sağ elde, bazıları sol elde

Allah'ın Gelmesinin İsbâtı ve Bunu Te'vîl Edene Reddiye

Allah her zaman bize yakın olduğu hâlde
O gün aramızda hükmetmek için gelecektir
Eş'arî ise "O'nun emri gelecektir" der
Allah'ın gelmeyle vasıflanmasını ayıp görür
Hâlbuki Allah Kur'ân'da haber verdiği üzere
Yer değiştirmeden ve yaklaşmadan gelecektir[968]
Mâhlûkâtın geldiği günde aralarında hükmeder ki
İki hasım birbirlerinden haklarını alsın

Rü'yet

O gün Allah'ı göreceğiz tıpkı
Ayın ondördünde beliren ayı gördüğümüz gibi

Kıyâmet Gününün Dehşetli Hâlleri

Kıyâmet gününün dehşetini bir bilseydin
Kaçardın âilenden, kaçardın yurdundan
Bir gün ki dehşetinden gökler yarılır
Bembeyaz olur çocukların saçları
Asık yüzlü, uzun ve zor bir gün

---

[968] Kasîde sâhibinin "Yer değiştirmeden ve yaklaşmadan/bi-ğayri tenakkulin ve tadânin" ifâdesi sonradan ortaya çıkmış, hak manaya da bâtıl manaya da gelmesi mümkün olan lafızlardandır. Bu ifâdeleri genelde ta'tîl ehli kullanır ve böylece sıfatların hakîkatini nefyetmek isterler. Daha fazla açıklama istiyorsan "el-İhticâcu's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" isimli kitabımın "On beşinci mebhas: Kelâmcıların kullandığı ve kendileriyle Allah Teâlâ'nın sıfatlarını nefyetmek istedikleri sonradan ortaya atılmış lafızlar hakkında" bölümüne (s. 455) bakabilirsin.

Şerri bütün mahlûkâtı kaplar, korkunçtur
En yüce cennet ve cehennem ateşi
İki hasmın yurdudur dâimâ
Bir gün ki muttakiler gelir Rablerine
Bölük bölük altından soylu develer üzerinde
Mücrimler de o gün ateşe gelir
Susuzun dilini oynattığı gibi dillerini oynatırlar

Bazı Muvahhidlerin Şefaat İle Cehennemden Çıkacak Olmaları

Bazı müslümanlar Cehennem'e girecektir
Büyük günahları ve azgınlıkları sebebiyle
Akitlerinin sıhhatinden dolayı Allah rahmet eder
Bunun üzerine korkuları güvenle değiştirilir
Çıkacakları zaman şefaatçileri Muhammed'dir
Hayat nehrinin kıyısında temizleneceklerdir
Orada tertemiz olduktan sonra da
En iyi cennetlere, Adn cennetlerine koyulacaklardır
Allah bizi ve onları orada bir araya getirsin
Hiç azap etmeden ve hiç aşağılamadan

Râfızîlerin Zemmi

Râfızîlerin dînini din edinme çünkü onlar
Tuzak kurup dururlar, şeytanın taraftarları
Bizim daha iki ayımız dolmuşken
Onlar ayları kafalarına göre hesapladılar
Bazen onlara göre tam yapan eksik yapar
Bazen onlara göre eksik yapan tam yapar
Râfızîler çakıla basan en şerli kimselerdir
İnsanların ve cinlerin en şerlileridir
Nebî'yi medhedip ashâbına hâin dediler
Onları zulüm ve haksızlıkla suçladılar
O'nun akrabasını sevip ashâbına sövdüler
Allah katında tamamen zıttır bu ikisi
Nebî'nin âli ve ashâbı sanki

Ete ve kana karışan birer ruhtur
İki tâife ki akitleri Ahmed'in şerîatıdır
Anam babam fedâ olsun onlara
Hidâyet yolunda yürüyen iki tâifedir onlar
Allah'ın dînini ayakta tutanlar

Sahâbe'nin Fazîleti

De ki: Muhammed'dir nebîlerin en üstünü
Kum tepeleri üzerinde yürüyen en değerli kişi
Resûllerin sahâbesinin en üstünü Muhammed'inkidir
Sahâbe'nin en üstünü ise iki Ömer'dir
Muhammed'e yardım için yaratılan iki adamdır onlar
Kanım ve canım fedâ olsun onlara
İkisi Nebîmize yardımda birbirlerine destek olmuştur
İkisi de O'nun kayınpederidir
Kızları Nebî'nin en değerli eşleridir
Vahiy ile hanımlarıdır O'nun
Babaları Ahmed'in en değerli dostudur
Ne güzel babalar ve ne güzel kızlar!
Onlar O'nun iki veziridir, kim oldukları ortadadır
Fazîletli amellere koşuşanlardır onlar
Onlar Ahmed'in gözleri ve kulağıdır
Kabirde de O'nun yanında yatarlar
Müslümanlar arasında İslâm için
En çok endişelenenlerdir onlar
Muhammed'in dîninin iki dağıdır
En temizleri, en kuvvetlileri, en haşyetlileri
Gizlide ve açıkta en takvâlıları
En değerlileri , en pâkları, en yüceleri
Mîzânda en ağır gelenleri
Ahmed'in mağaradaki sıddıkıdır
Mağarada o ve Nebî iki kişiydi
Ebû Bekir ki fazîleti hususunda
Dînimizde iki kimse ihtilaf etmemiştir

Nebî'nin ashâbının şeyhi ve en hayırlısıdır o
Hakîkî manada imamlarıdır, yalandan değil
Mutahhara'nın (Âişe'nin) babasıdır o ki
Onun günahsızlığını Nûr ve Furkân bize bildirmiştir
Kendisinden râzı olunan Âişe ne şerefli bir hür kadındır
İzarı tertemizdir, her türlü kirden uzaktır
En hayırlı nebînin eşidir o
Kadınlar arasından onunla evlenmiştir
Hanımı, dostu, arkadaşı ve sevgilisidir o
Bu hakîkattir, bunda yağcılık yoktur
Babası bütün sevgisini kocasına yöneltmedi mi?
Onlar Allah'ın rahmetiyle birbirlerine yakın iken
Ahmed'in sıddıkı rûhunu teslim edince
Hilâfeti ikinci imama devretti
O Fâruk'tur, iman ve küfrü kılıcıyla
Kahr u galebe ile birbirinden ayıran
İslâm'ı açığa vurdu gizliliğinden sonra
Karanlıkları dağıttı, gizliyi ortaya çıkardı
Sonra o da gitti ve hilâfeti şûrâya bıraktı
Şûrâ da Osmân üzerinde birleşti
Osman ki gece uykusuz kalıp
Tek rekatte Kur'ân'ı hatmederdi
Ondan sonra hilafete Ahmed'in damadı
Rabbânî âlim Alî geldi
Betûl'ün[969] kocası, Resûl'ün kardeşi ve dayanağı
Harplerin aslanı, rakipleri yere seren

---

[969] Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (14/207) şöyle demiştir: "Leys dedi ki: 'Betl bir şeyi bir şeyden ayırmak demektir. Betûl ise erkeklerden uzak olan, şehveti bulunmayan ve erkeklere ihtiyaç duymayan kadındır. Tebettül de buradan türetilmiştir. Tebettül, evlenmemek ve bu konuda zâhid olmaktır...' Ahmed b. Yahyâ'ya Rasulullah (sas)'in kızı Fâtıma'ya neden betûl denildiği sorulduğu zaman o 'Çünkü o; iffet, fazîlet, dîn ve güzellik yönünden zamanındaki kadınlardan ayrıydı' diye cevap vermiştir. Ebû Ubeyde de 'Meryem'e evlenmediği için betûl denilmiştir' demiştir."

Hilâfeti bir rütbe kılan
İmâmeti sapsağlam bir binâ yapan Zât ne yücedir
Arkasında ashâbı bıraktı ki Ahmed'den sonra
Nübüvvet iddia eden biri çıkmasın
Ne şereflidir Fâtımatu'l Betûl ve kocası
Bir de Muhammed'e sıbt[970] olanlar
İki dal ki kökleri Ahmed'in bahçesindedir
Köke de dallara da helâl olsun
Talha, Zubeyr, Sa'd
Saîd, Abdurrahmân
Dîn ve takva sâhibi Ebû Ubeyde
Ne değerli kimselerdir
Rıdvân biatindekileri övmeyi de ihmal etme
Ahmed'in sahâbesi hakkında en güzelini söyle
Onun bütün âlini ve eşlerini medhet!

Sahâbe Arasında Meydâna Gelen Anlaşmazlıklar Husûsunda Konuşmamak

Sahâbe arasında meydâna gelen savaşlar hakkında konuşma
İki topluluğun kılıçlarıyla karşı karşıya geldikleri gün
Onlardan öldürülenler de öldürenler de
Mahşer günü rahmete mazhar olacaklardır
Allah mahşer günü söküp atacaktır
Kalplerinde kin adına ne varsa
Osmân'a gelip isyân üzere birleşen topluluğa
Yazıklar olsun!
Hüseyn'i öldürene de veyl olsun
Mevlâsı onu hüsrâna uğratmıştır

Büyük Günah İşleyenler Hakkında Söylenecek Söz

Bir günah sebebiyle müslümanı tekfir etmeyiz
Zira Allah af ve mağfiret sâhibidir

---

[970] Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (4/257) şöyle demiştir: "Bana el-Münzirî Ebu'l Abbâs'ın 'Esbât kabîleler demektir' dediğini haber verdi. Hasen ve Huseyn Nebi (sas)'in iki sıbtıdır. Yani onlar O'ndan birer tâife birer parçadır."

Ehli Beyt'in Hakkını Bilmek

Râviler her derleme yaptığında
Parmaklar her yazı yazdığında
Tarih diye yazanları kabul etme
Tertemiz hadîsi ehlinden rivâyet et
Akıllı ve yaşı ilerlemiş görünenlerden
Meselâ İbnu'l Museyyeb, Alâ ve Mâlik
Leys, Zührî ve Süfyân...
Ca'fer b. Muhammed'in rivâyetini de belle
O rivâyette büyük bir makamdadır
Ehli Beyt'in haklarını gözet
Alî'nin haklarını pek iyi bil
Onun değerini ne azalt ne çok arttır
Ondan dolayı iki tâife ateşe girecektir
Biri ondan halîfe olarak râzı olmaz
Diğeri ona ikinci bir ilâh der

Râfızîlerin Zemmi

Râfızîlerin zındıklarına lânet et, zira onların
Çeneleri boyunlarına dayanmıştır
Şerîatleri ve nübüvveti inkâr etmişler
Sâhib-i Îvân'ın[971] *bozuk milletine uymuşlardır*
Râfızîlere sakın meyletme çünkü onlar
Bir delil yokken Sahâbe'ye sövmüşlerdir
Ahmed'in Sahâbe'sine buğzedip lânet etmişlerdir
Hâlbuki onları sevmek insana farzdır
Sahâbe'yi ve Nebî'nin akrabâsını sevmek sünnettir
Beni dirilttiği zaman Rabbime bununla kavuşacağım
Allah'ın cezasından kork ve ödülünü um
İki kalp taşıyan kimse gibi ol

İman Söz ve Ameldir, Artar ve Azalır

Allah'a imanımız üç şey iledir:
Amel, söz ve göğüslerdeki itikâd

---

[971] Îvân Perslilerin büyüğü kisradır. Onun milleti de mecûsîlerdir.

Takvâ ile artar, günah ile azalır
İkisi kalpte dövüşüp dururlar
Karanlıkta bir şüpheyle yalnız kalırsan
Nefsin seni azgınlığa davet ederse
Allah'ın nazarından utan da nefsine
Karanlıkları yaratan beni görüyor de

Yıldız İlmini Öğrenmekten Sakındırma

İlmin tâlibi ol ve sâlih amel işle
Bunlar hidâyet yollarına ileten iki sebeptir
Yıldız ilminin[972] *peşinden gitme zira o*
Kâhinlerin yaldızlamalarına bağlıdır
Yıldız ilmi ve Muhammed şeriatinin ilmi
Bir kulun kalbinde bir araya gelmez
Eğer gök cisimlerinin bir ilmi ve hükmü olsaydı
Mars Yengeç Burcu'na inmezdi
Güneş ışık saçmada hızlıdır ama
Bazen Terâzî Burcu'na düşer
Güneş altı gezegeni yakar ama
Hem o hem de ay tutulurlar
Bazen kararırlar da ışıkları kaybolur
Allah korkusundan tir tir titrerler
Bunlarda huzur bulan
Bunları rab zanneden kimseye de ki:
Ey Jüpiter'i ve Merkür'ü seven
Onların kendisinin başarı kaynağı olduğunu zanneden
Onlar neden düşüyor, sonra şeref bulmak için çıkıyor?
Güneşin harâretinin parlamasıyla kavruluyor?
Satürn'den korkup Jüpiter'e ümit mi bağlıyorsun?
Onlar efendileri olan iki kul iken?

---

[972] Nâzım burada, yasaklanan yıldız ilmini kasdetmektedir. Bu ilme, 199. beyitte geleceği üzere "te'sîr ilmi" denir. Bu ilim, yörüngesel hareketlere bakarak yeryüzünde meydana gelecek olaylar hakkında çıkarımda bulunmaktır. 200. beyitte yıldız ilminden neleri öğrenmenin câiz olduğu gelecektir.

Vallahi yaşatma ve öldürme ellerinde olsaydı
Onlara doğru secde ederdim ki beni rızıklandırsınlar
Ömrümü uzatsınlar, rızkımı genişletsinler
Beni lütuflarıyla sarsınlar(!)
Hayır, bunların hepsi Allah'ın elindedir
O ki ins u cin O'nun izzeti karşısında zillete bürünmüştür
Satürn ve Merkür yıldızı yükselmiştir
Başın da kuyruğun da değeri büyüktür
Parlak Venüs ve Mars
Yakıcı Merkür ve Satürn
Karşı karşıya gelse, üçlense, dörtlense
Hatta altılansa ve başkalarına katılsa
Bunlarda saâdetin ve şekâvetin delili var mıdır?
Beni ve bütün insanları yaratana yemin olsun ki yoktur!
Onların tesiri olduğunu söyleyen kimse
Şeriati işlevsiz kılmış, başka bir söze uymuştur

Yıldızların Yaratılmasındaki Hikmet

Yıldızlar üç şey için yaratılmıştır
Doğruyu yanlıştan ayıran uzmanın sözüne kulak ver
Bazı yıldızlar göğe zînet olarak yaratılmıştır
Tıpkı kadınların gerdanındaki inci gibi
Bazıları karanlıklarda yolcuya yol gösterir
Bazıları inatçı şeytanlara atılan taş olur

Gaybı Allah'tan Başkası Bilmez

İnsan yarın neye hükmedildiğini bilemez
Her gün bir işin başındadır Rabbimiz
Allah lütfuyla bize yağmur yağdırır
Nev'[973], Avvâ ve Deberân diye bir şey yoktur

---

[973] Nev' ayın menzileleridir. Câhiliyye döneminde Araplar bu menzilelerden bir yıldız düşüp bir başkası doğdu mu bunun gerçekleştiği esnâda mutlaka bir yağmurun yağacağını ya da rüzgârın eseceğini söylerler, bunun gerçekleştiği esnâda yağan her yağmuru yıldıza nisbet ederler ve "Süreyyâ ya da Deberân ya da Semmâk nev'i sebebiyle yağmura kavuştuk" derlerdi. (Tehzîbu'l Luğa, 15/385) "Avvâ" ve "Deberân" da ayın menzilelerindendir.

Kim derse ki yağmur bize Hen'a[974] sebebiyle
Sarfe sebebiyle ya da Terâzî sebebiyle geldi
Bir günah ve iftira ortaya atmış olur
Rahmân bunun hakkında bir delil indirmemiştir
Yine tabîat ilmi de Şerîat'e zıttır
İki zıddın bir araya gelmesi imkânsızdır
Teslimiyetle tabîatlerin[975] peşinden gidersen
O zaman bataklıklarda da ateş şûlesi ara

Filozoflara ve Tabiatçılara Reddiye

Azgın filozofların ilmi tabiattır[976]
Ruhların âhirette bedensiz olmasıdır
Onlara göre tabîat ve fiilleri olmasa
Hiçbir canlı yeryüzünde gezemezdi
Deniz onlara göre her suyun aslıdır
Güneş de ateşlerin ilk unsurudur
Sağanak yağmurlar boşandıkça
Yağmur ve buhar yükselir dâimâ
Gök gürültüsü filozofun iddiasına göre
Gökteki bulutların sürtüşmesinden çıkan sestir
Şimşek onlara göre bulutların arasından
Çıkıp ışık saçan bir şûledir
Aristoları[977] yalan söylemiştir bu sözünde

---

[974] "Hen'a" birbirlerine yakın iki beyaz yıldızdır. (Tâcu'l Arûs, 22/414) Sarfe de ayın menzilelerinden biridir. Ona, kışın insirâf ettiğinden (dönüp gittiğinden) dolayı "Sarfe" denilmiştir. (Tehzîbu'l Luğa, 12/114)

[975] Sonraki dipnota bakınız. (ç.n)

[976] Tabiat ilmi varlıkların tabiatını ve sahip olduğu kuvvetleri inceleyen ilimdir. Tabiatler eski filozoflara göre; sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk olmak üzere dörttür. (el-Mu'cemu'l Vasît, 2/550)

[977] İbn Teymiyye "er-Redd ale'l Mantîkiyyîn" kitabında (s. 283) şöyle demektedir: "Aristo ve takipçileri putlara ve yıldızlara ibâdet eden müşrikler idiler. Mesîh'in dîni aralarında yayılmadan önce Yunanlar'ın ve Romalılar'ın dîni bu idi. Aristo Mesih'ten yaklaşık üç yüz yıl önce yaşamıştı." Yine o "Der'u Teârudi'l Akli ve'n Nakl"de (1/316) şöyle demektedir: "Birçok kimse filozoflar arasında âlemin kadîm olduğunu söyleyen ilk kişinin Aristo olduğunu nakletmiştir." Yine o "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (2/82) şöyle demektedir: "Meşşâî filozoflar Aris-

Haddini aşıp iyice saçmalamıştır
Yağmur semadan bulutlardan dökülür
Mîkâîl tartar onu terâzî ile
Hiçbir damla yoktur ki bir melek
Onunla inmesin tepelere ve taşan nehirlere
Gök gürültüsü Mâlik'in nârâsıdır
Develeri sürer gibi bulutları sürer o
Şimşek bir ateş şûlesidir ki Mâlik
Bulutları yönlendirir onunla
Çobanın değnekle develeri yönlendirdiği gibi
Onların bu Aristoları biliyor muydu ki
İki cihetin infirâd ettiğinin tedbîrini?
Yerin altına mı girdi, göğe mi çıktı?
Orada melekûtu gözleriyle mi gördü?
Göğün gündüzünü ve gecesini o mu ayarladı?
Yoksa nasıl birbirleri ardınca geldiklerini biliyor muydu?
Yoksa Batlamyus[978] göğün yıldızları arasında mı dolaştı?

---

to'nun izinden gidenlerdir. Zira Aristo onların nezdinde; mantık, tabî'î ilimler, zooloji, mekân, astronomi ve ulvî eserler gibi çeşitli ilimlerde eserler kaleme alan Muallim-i Evvel/İlk Öğretmen'dir. Aristo daha sonra tabiat hakkında kitaplar yazmaya başlamıştır ki bu onların nezdinde hikmetin varacağı son nokta ve felsefenin ulaşacağı son yerdir. İbn Sînâ gibi sonraki filozoflar bu ilmi "ilm-i ilâhî" olarak isimlendirirler. Ashâbına göre bu ilmin konusu, mutlak varlık ve onunla ilgili meselelerdir. Örneğin var ve yok hakkında konuşmak bu ilmin kapsamındadır."

978 Yunan gökbilimcisi. Mesih'ten sonra ikinci yüzyılda doğdu. Onun matematik ve geometri alanındaki teorileri Ortaçağ'da kabul gördü. Dünya'nın evrenin merkezinde yer aldığını ve hareket etmediğini söyleyen bu zâttır. ("Uyûnu'l Enbâi fi Tabakâti'l Etıbbâ" kitabındaki (s.86) dipnottan alınmıştır.)

Mîmin ve cîmin kesriyle, yânın tahfifiyle "el-Micistî" adında bir kitap telif etmiştir. Bu kitap, astronomi alanında kaleme alınan ilk kitaptır.

İbn Teymiyye "er-Redd ale'l Bekrî" kitabında (578) şöyle demektedir: "Filozofların dediği gibi gök cisimlerine duâ ederek ve ulvî varlıkları ibâdette vâsıtalar edinerek dinden tamamen çıkmaya gelince bunlar yahudilerin dininde de, hristiyanların dininde de Persler'in dininde de hristiyanlaşmış Romalılar'ın dininde de yoktur. Bunlar ancak Romalı Sâbiîler'in, Makedonya'da ve diğer bölgelerde bulunan filozoflar gibi müşriklerin fiillerindendir. Bunlar hristiyanların dini kendilerine gelene kadar müşrik idiler. Krallarının sonuncusu 'el-Micistî' kitabının yazarı Batlamyus'tur. Mesih (as)'dan kısa bir süre sonra yaşamıştır."

Dolaşıp hareket edeni ve etmeyeni mi gördü?
Göğün güneşini ve ayını o mu doğdurdu?
Birbirlerini nasıl izlediklerini gördü mü?
Göğün rüzgârını ve bulutunu o mu gönderdi?
Yağmuru bir engel olmadan o mu yağdırdı?
Aksine bütün bunlar Allah'ın hikmetidir
O Allah ki hükmüyle zamanları çevirir

Kum Falcısı ve Kuş Uçuran

Çakıllara vuran kadınları sakın dinleme
Kuş uçuranlara da sakın kulak verme
Bu iki fırka da kazâya yalan atmaktadır
Allah'ın gayb ilminin câhilleridir

Mühendisten ve Müneccimden Sakındırma

Mühendis yalan söylemiştir, müneccim de öyle
İkisi de Allah'ın ilmini bildiğini iddia etmektedir
Dünya ikisine göre de yuvarlaktır
Bu söz sebebiyle birbirlerinin benzeridirler
Dünyâ akıl sâhiplerine göre düzdür
Kur'ân'ın doğru ve açık delili ile
Allah onu insanlar için korunaklı bir yatak kılmıştır
Semâyı da üzerine en güzel şekilde bina etmiştir
Allah onun düzleştirilmiş olduğunu bildirmiştir
Hem de bunu ne güzel açıklamıştır!
Onların ilmi dünyayı mı kuşattı ki?
Ya da gözlerin erişmediği yüce dağları?
Yoksa kendilerine uzunluğu ve genişliği mi söylendi?
Ya da ikisi aynı ölçüde midir?
Dünyanın nehirlerinden ve pınarlarından onlar mı fışkırttı
Susuzun susuzluğunu susturan suyu?
Dünyanın meyvelerini ve bitkilerini onlar mı çıkardı?
Dallı ve salkımlı hurma ağaçlarını?
Meyvelerinin sayısı hakkında bir ilimleri var mıdır?
Ya da tatlarının ve renklerinin farklılığı hakkında?

Allah bütün bunları en güzel şekilde yaratmıştır
Sağlam, hem de nasıl sağlam yaratmıştır![979]

---

[979] Musannıf -Allah onu affetsin- Dünya'nın yuvarlak olduğunu reddetmektedir. Hâlbuki birçok kimse Dünya'nın yuvarlak olduğu husûsundaki icmâyı nakletmiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (25/193) şöyle demektedir: "Feleklerin yuvarlak olduğu; Kitap, Sünnet ve ümmetin ulemâsının icmâsı ile sâbittir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'O; geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı yaratandır. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.' (Enbiyâ, 33)*

Yine O şöyle buyurmuştur: *'Ne güneşe aya yetişmesi yaraşır ne de gece gündüzün önüne geçebilir. Her biri bir yörüngede yüzmektedir.' (Yâsîn, 40)*

İbn Abbâs 'feleke' hakkında 'miğzel (ip eğirme âleti) felekesi gibi' demiştir. Aynı şekilde Arap dilinde de felek yuvarlak şeye denir. Bu baptan olmak üzere kızın memesi yuvarlaklaştığı zaman 'tefelleke sedyu'l câriye' denir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'Geceyi gündüze tekvîr eder, gündüzü de geceye tekvîr eder...' (Zümer, 5)* Buradaki tekvîr tedvîrdir. Yani döndürerek sarmaktır. Bu baptan olmak üzere bir kimse sarık sardığı zaman 'kâra'l imâmete' ya da 'kevvera'l imâmete' denilmiştir.

Yine Allah Teâlâ *'Güneş ve ay bir hesap iledir' (Rahmân, 5)* buyurmuştur. Tıpkı değirmenin hesâbı gibi...

Yine O *'Allah'ın yaratmasında bir tefâvüt/uyumsuzluk göremezsin' (Mülk, 3)* buyurmuştur. Bu üçgen ve dörtgen gibi köşeli geometrik şekillerde değil de ancak yuvarlak şekillerde söz konusu olabilir. Çünkü köşeli şekillerin açıları kenarlarına göre farklılık arz edebilir. Yuvarlak cismin ise her tarafı birbirine eşittir. Bir tarafı diğerinden farklı değildir.

Ayrıca Nebî (sas) 'Seni Allah katında şefaatçi kılıyor, Allah'ı da senin katında şefaatçi kılıyoruz' diyen bedevîye şöyle buyurmuştur: *'Yazıklar olsun sana! Allah yarattıklarından herhangi birinin katında şefaatçi kılınmaz. O'nun şânı bundan yücedir. O'nun Arş'ı semâlarının üzerinde şöyledir:* -Sonra eliyle kubbe gibi bir şey yaptı- *Şüphesiz Arş O'ndan dolayı yeni eğerin binicisinden dolayı gıcırdadığı gibi gıcırdar.'* Bunu Ebû Dâvûd ve başkaları Cubeyr b. Mut'im (ra)'dan, o da Nebî (sas)'den rivâyet etmiştir. [Sahih bir hadistir. Bu hadisin tahrîcini ed-Deştî'nin 'İsbâtu'l Hadd' kitabındaki (28) tahkîkimde yaptım.]

Sahihayn'da Ebû Hureyre (ra)'dan rivâyet edildiğine göre Nebî (sas) şöyle buyurmuştur: *'Allah'tan cenneti istediğinizde O'ndan Firdevs'i isteyin. Zira o cennetin en üstüdür ve cennetin ortasıdır. Çatısı ise Rahmân'ın Arş'ıdır.'*

Görüldüğü gibi Nebî (sas) Firdevs'in hem en üst hem de orta olduğunu haber vermiştir. Bu ancak yuvarlak bir sûret hakkında mümkün olur. Dörtgen ve benzeri şekillerin ortası üstü değildir. Ulemânın icmâsına gelince, meşhûr imam, Basra kadısı, Tâbiîn'den İyâs b. Muâviye 'Semâ yeryüzünün üzerinde kubbe gibidir' demiştir. Çeşitli dînî ilimler hakkındaki eserleri ve büyük tasnifleri bilmekle meşhûr olan değerli âlimlerden, Ahmed'in ashâbının ikinci tabakasından İmam Ebu'l Huseyn Ahmed b. Ca'fer b. el-Münâdî şöyle demiştir: Semânın top gibi olduğu ve onun içinde bulunan bütün gök cisimleriyle birlikte topun sâbit ve hareketsiz iki kutup arasında döndüğü gibi döndüğü hususunda âlimler arasında bir ihtilâf yoktur. Bu kutuplardan biri kuzey tarafında, biri de güney tarafındadır. Gök cisimlerinin tamamının doğu tarafından dönüp gelmesi, hareketlerinde ve cüzlerinin miktarında tek

Tabîat Filozoflarından Sakındırma

Tabiat ilminin delillere dayalı olduğunu söyleyen
Tabip ve filozofa de ki:
Sen daha nutfe iken tabiat neredeydi
Karında iki suyun karışımı iken?
Sen daha alakacık sayılırken tabiat neredeydi
İlk kırk günde ve sonraki kırk günde?
Sen daha bir çiğnem et iken tabiat neredeydi
Kırk gün sonra, iki sayı da geçtikten sonra?
Sence tabiat mı sana sûret verdi?
Kulak verdi, parmak verdi, göz verdi?
Seni tabiat mı çıkardı ananın karnından baş aşağı
Bütün vücûdun zayıf bir hâlde?
O mu memelerinden süt fışkırttı da
İki yıl geçesiye kadar ananı emdin?
O mu sevdirdi seni anne ve babana da
Senin mutluluğunla mutlu oldular?
Ey filozof, Rûm'un ve Yunan'ın mantığı
Seni doğru yoldan alıkoydu!

İslâm Dîni'nin Fazîleti ve Onun Bütün Nebîlerin Dîni Oluşu

İslâm şeriati en üstün şeriattir
Doğru sözlü adnânî Nebî'nin dînidir
Âlemlerin Rabbinin dîni ve şeriatidir o
En eski dindir, dinlerin efendisidir

---

bir tertip üzere olmaları, semânın ortasına gelinceye kadar böyle olması, sonra yine bu tertip üzere aşağı inmeleri de buna delâlet etmektedir. Sanki bir kürenin içindelermiş de o küre onların hepsini tek bir seferde döndürüyormuş gibi... Yine onlar Dünya'nın karadaki ve denizdeki bütün hareketleriyle küre olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir. Yeryüzünün çeşitli bölgelerinde bulunan kimseler için güneşin, ayın ve yıldızların doğup batmalarının tek bir zamanda olmaması da bunu desteklemektedir. Bunlar önce doğuda sonra batıda olmaktadırlar. Demek ki Yer küresi gök küresinin ortasında dâirenin ortasındaki nokta gibidir. Bütün gök cisimlerinin hacimlerinin semânın bütün noktalarından aynı görülmesi bunu desteklemektedir. Zira bu yer ile gök arasındaki uzaklığın her bir cihette eşit olduğunu göstermektedir. Bu durumda yerin semânın ortasında yer alması zorunludur." Ayrıca "Fetâva'l Lecneti'd Dâime"de de (26/414) "Dünya bütün olarak küredir, cüzleri ise düzdür" denmiştir.

Âdem'in ve ondan önce meleklerin dînidir
Tûfân'ı gören Nûh'un dînidir o
Hûd Nebî ve Sâlih ona davet etmiştir
İkisi de Allah'ın dînine itikâd ediyordu
Lût ve Medyen'deki de onu getirdi
İkisi de dînde çok gayretli idi
İbrâhîm'in ve iki oğlunun dînidir o
Ateşin yalamasından onunla kurtuldu
Allah Zebîh'i onunla belâdan korudu
En büyük kurbanı ona fedâ ederek
Ya'kûb Nebî'nin ve Yûnus'un dînidir o
Ki onlar Allah yolunda belâya maruz kalmışlardı
Halîfe Dâvûd'un ve oğlunun dînidir o
Onunla zelil kıldı cinlerin sultanlarını
Yahyâ'nın, annesinin ve babasının dînidir o
Ne güzel çocuk ve ne güzel iki ihtiyar
Meryem oğlu Îsâ kavmini ona çağırdı
Haça ibâdet etmeye çağırmadı onları
Allah ona beşikteyken hidâyeti söyletti
Daha çocukken çocukların üstüne çıktı
Allah'ın mükemmel dîni Muhammed'in şerîati
Kur'ân'ı indiren ona salât etsin
Tertemizdir o, pâktır o
Anneleri ve babaları günâhta birleşmemiştir hiç
Eşleri ve çocukları tertemizdir
Zehrâ ve iki Hasen onun sulbündendir
Hidâyet üzere olan nebîlerden hiçbiri
Yahudi ve hristiyan değildir
Rablerine iman eden müslümanlardır
Hem gizlide hem açıkta haniflerdir
İslâm dîninin beş temeli vardır
Allah bana onları söyletip beni hidâyet etsin

Sözünle ve fiilinle Rabbine isyân etme
Bütün bunlar sayfalara yazılmaktadır

Sünnet Ehli Kimsenin Fitneler Karşısında Konumu

Zamanını sükût ile güzelleştir
Zira bu akıllının süsü şaşkının örtüsüdür
Bir fitne işitince evinden çıkma
Fitneci münâfıklardan kendini koru
Farzları edâ et, tembellik etme
Sonra Allah katında çok kötü aşağılanırsın

Abdest Alırken Râfızîlerin Hilâfına Ayakları Yıkamak

Râfızîlerin sözlerine sakın kulak asma
Onlara göre ayaklar mesh edilir
Mensûh bir kıraati tevil ederler onlar
İki kıraat de indirilmiştir fakat
Biri diğerini nesh etmek için inmiştir
Bununla beraber ikisi de mushaftadır
Nebî ve ashâbı ayaklarını yıkamıştır
Ayakları yıkama hususunda ihtilaf etmemiştir iki kişi
Akıl sahipleri nezdinde apaçık Sünnet
Kur'ân'ın hükmünü nesh eder
Ayakların mestler içinde doğru duruyorsa
İkisi de pisliklerden arınmış ise
Sonra abdestin bozulduktan sonra
Yeniden abdest almak istemişsen
Mestlerini mesh et abdestin tamam olur
Ama cenâbetten gusletmek istersen
Mestler çıkarılsın ve ayaklar yıkansın

Kıyâmet Alâmetleri

Kıyâmetin bütün alâmetlerine yakînen iman et!
Nasihatimi ve beyânımı dinle, hidâyete iletilesi:
Güneş battığı yerden doğacak
Deccâl çıkacak, dumanın dehşeti bürüyecek
Ye'cûc ve Me'cûc hep birlikte çıkacak

Her yerden, her mekândan akın edecekler
Îsâ inip Deccâl'lerini öldürecek
Adâlet ve ihsân ile hükmedecek
Sâlih'in devesinin yavrusunun çıkacağını unutma
İnsanları küfür ve iman ile damgalayacak o[980]
Vahiy ortadan kalkacak, insanlar namazı bırakacak
Hâlbuki bunlar sağlam dînin iki vâsıtasıdır

Sihir

Sihri yapmak küfürdür, bilmek değil
Bu noktada iki hüküm farklılaşır[981]

---

[980] "El-Câmi'u li-Ahkâmi'l Kur'ân"da (13/235) zikredildiğine göre (yerden) çıkıp insanları damgalayacak dâbbe Sâlih (as)'ın devesinin soyundan olacaktır. Müellif (el-Kurtubî) "Bu meselede vâki olan ihtilâfta ilk ortaya atılan görüş budur" demiş, sonra el-Hâkim'in (4/484) ve Ebû Dâvûd et-Tayâlîsî'nin "Müsned"inde (1165) rivâyet ettiği Huzeyfe (ra) hadisini delil getirmiş, sonra "Bu isnâdı sahih bir hadistir" demiştir. Bu hadis Dâbbetu'l Arz'ın zikrinin geçtiği en açık hadislerdendir. Fakat Buhârî ve Müslim bu hadisi tahriç etmemiştir. Zehebî de bu hadisin isnâdında Talha b. Amr el-Hadramî olduğunu söylemiştir. (Ki bu zâtı Ahmed terk etmiştir.)

(Kurtubî) "et-Tezkira fi Ahvâli'l Mevtâ ve Ahvâli'l Âhira"da da şöyle demektedir: "Yerden çıkacak dâbbenin Sâlih (sas)'in devesinin bizzât yavrusu olduğu da söylenmiştir. Deve öldürüldüğü zaman yavrusu kendisini kurtardı. Kendisi için bir delik açıldı. Oradan girdi. Sonra delik üzerine kapandı. O Allah Teâlâ'nın izniyle çıkacağı vakte kadar orada duracaktır. Bu görüşü Huzeyfe hadisi de desteklemektedir... Şöyle diyen kimse ne güzel söylemiştir..." Sonra müellif el-Kahtânî'nin buradaki sözüyle istişhâd etmiştir.

[981] Aksine ulemânın iki görüşünden doğru olan, sihri öğrenmenin de tıpkı sihir yapmak gibi küfür olduğudur. Zira Allah Teâlâ kitabında şöyle buyurmuştur: *"Süleymân kâfir olmadı fakat şeytanlar kâfir oldular. İnsanlara sihri ve Bâbil'de Hârût ve Mârût isimli iki meleğe indirilen şeyi öğretiyorlardı. Onlar 'Biz bir fitneyiz, sakın kâfir olma' demedikçe hiç kimseye öğretmezlerdi." (Bakara, 102)* Bu kişinin sihri öğrenmesi sebebiyle kâfir olacağını göstermektedir.

Şeyh Süleymân b. Abdullah b. Muhammed b. Abdulvehhâb (rh) "Teysîru'l Azîzi'l Hamîd"de (s. 335) "Ahmed kişinin sihri öğrenmesi ya da öğretmesi sebebiyle küfre gireceğini açıkça ifâde etmiştir" demiştir.

Nâzım (rh) muhtemelen Şâfiî (rh)'ın şu sözüne zâhib olmuştur: "Kişi sihri öğrendiği zaman ona 'Bize sihrini tarif et' deriz. Eğer küfrü gerektiren bir şeyi, örneğin Bâbil halkının yedi yıldıza yakınlaşma konusundaki itikâdını ve onların kendilerinden istenileni yapacağını söylerse kâfirdir. Eğer söylediği şey küfrü gerektirmiyorsa (kâfir olmaz), helâl olduğuna itikâd ederse kâfir olur." Şeyh Süleymân da Şâfiî (rh)'ın ve onun görüşünü paylaşanların görüşü hakkında şu yorumu yapmıştır: "Meseleyi tahkîk edecek olursak iki görüş arasında bir ihtilâf yoktur. Zira (sihir yapanı) tekfir etmeyen kimse onun şirke bulaşmadan sihir yaptığı-

Sihir yapanların cezâsı öldürülmektir
Çünkü onlar sihirle küfür ve tuğyân için çalışır

İşitip İtaat Etmek

Annene ve babana iyilik etmeye çalış
Zira bu ve sultâna itaat sana farzdır
İmama savaş açıp ona isyân etme
Habeşlilerden bir adam bile olsa

Bidatlerden ve Bidat Ehlinden Sakındırma

Sana ne zaman bir bidat ya da günah emredilse
Dînini alıp en uzak beldeye kaç!
Din sermâyedir, ona iyi yapış
Onu zâyi etmek en büyük hüsrândır

Tartışma ve Hükümleri

Ömrünü tartışmayla husûmetle harcama
Zira tartışma dinlere zarar verir
İnsanlarla tartışmaktan sakın, zira bu
Kine ve buğza davet eder
Eğer iki taraf karşı karşıya gelir de
Cidâlden kaçacak yer bulamazsan
Sen Allah'ın kitabını sağlam bir zırh edin
Şeriatı da kılıcın yap ve meydana atıl!
Göz kamaştırıcı Sünnet de kalkanın olsun

---

nı zannettiğinden dolayı tekfir etmemektedir. Fakat durum böyle değildir. Şeytanların yardımıyla yapılan sihir ancak şirk ile, şeytanlara ve gök cisimlerine ibâdet edilerek yapılır. Bu sebeple Allah *"Biz ancak bir fitneyiz, sakın kâfir olma"* buyruğunda ve *"Süleymân kâfir olmadı fakat şeytanlar kâfir oldular"* buyruğunda sihri küfür olarak isimlendirmiştir. Ruzeyn'in rivâyet ettiği merfû bir hadiste *"Sihir yapan kimse kâfirdir"* buyrulmuştur. Ebu'l Âliye "Sihir küfürdendir" demiştir. İbn Abbâs (rhma) Allah Teâlâ'nın *"Biz ancak bir fitneyiz, sakın kâfir olma"* buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Çünkü onlar hayrı ve şerri, küfrü ve imanı ona öğretmişlerdi, sihrin küfürden olduğunu ona bildirmişlerdi." İbn Cureyc de âyet hakkında "Sihre kâfirden başkası cüret etmez" demiştir.

İlaçların, buharların ve benzerlerinin sihrine gelince bunlar aslında sihir değildir. Bunlar her ne kadar sihir olarak isimlendirilmişlerse de mecâz olarak isimlendirilmişlerdir. Tıpkı belâğatli sözün ve koğuculuğun sihir olarak isimlendirildiği gibi... Ama bunlar da sebep oldukları zararlardan dolayı haramdır. Bunları yapan kimse en sert şekilde cezalandırılır.

Sonra azim atına bin ve ilerle
Hidâyet sancakları altında sabr u sebât et
Sabır insanın en sağlam hazırlığıdır
Hakkın mızrağıyla inatçılara vur
Vuruş ustası süvâriye helâl olsun!
Doğruluk kılıcıyla ihlâs ile bir hamle yap
Allah için ileri atıl, korkak olma
Var gücünle hasmının tuzağından sakın
Zira o sürekli hile düşünen bir tilkidir
Cidâlin aslı sorudur
Dalı ise en açıklayıcı şekilde cevap vermektir
Soru sorulunca başka tarafa meyletme
Soruyu tekrar da ettirme, ikisi de ayıptır
Hasmını yendiğin zaman onunla alay etme
Zira kendini beğenmişlik ihsân ateşini söndürür
Bazen savaşçı bilerek yenilir de
Sonra süvarilerin üzerine ikinci defa atılır
Tartışma çıkıp sesler yükselince sen sus
Belki seni kan ter içinde bırakırlar
Bazen dehşete düşünce gülerler
Sen sen ol delilden sapma
Sözü uzatırlarsa onlara de ki:
Belâğatın ipi beyâna bağlanmıştır
Sana sorulunca kızma ve bağırma
Bunlar yerilmiş iki huydur
Soruyla alâkası olmayan bir cevap verirsen
Şüphesiz ikisi birbirinden kopuktur
Korkunun yerine güvenlik gelene kadar
Korktuğun bir mecliste sakın tartışma
Edepli, sana insâf eden ve akıllı kişiyle tartış
Sen de ona insaflı davran, elinizden geldiğince
Aranızda hikmetli ve âdil biri hâkim olsun
Ona gittiğinde aranızda hüküm versin

Cennet Ehline Verilecek Nimetler

Naîm cennetleri ve sâkinleri ne güzeldir!
Sâdık kardeşler, hem de ne kardeşler!
Âlemlerin Rabbi'nin komşuları ve hizbi
En seçkin komşular arasında onlara ne mutlu
O'nun kelâmını işitip O'nu görecekler
İki göz de O'na bakacak
Orada üzerlerinde ipek elbiseler
Başlarında en güzel taçlar olacak
Taçları inciden, zebercetten
Taşlardan eritilmemiş gümüşten olacak
Altından yüzükler ve gümüşten bilezikler
Bunlarla süslenecek kollar
Yiyecekleri tâze kuş etleri olacak
Horasan develerinin etleri gibi etler
Tabakları altından ve değerli incilerdendir
Bin sofranın üzerinde yetmiş bin tabak...
Eğer vatanına hasret gurbetçi gibi
Ona özlem duyuyorsan
Elinden geldiğince iyilik yapmaya bak
Umulur ki iyiliğine iyilikle karşılık verilir
Naîm cennetleri ve güzellikleri için gayret et
Onların nimeti süreklidir, hiç sona ermez

Kelâm İlminden Sakındırma

Sakın kelâm ilminin peşinden gitme
Zira o ta'tîle ve şaşkınlığa çağırır
Bidatçiyle ancak onun gibi olan dost olur
Dumanın tüttüğü yerde mutlaka ateş vardır
Kelâm ilmi ve Muhammed Şerîatı'nın ilmi
Tamamen ayrıdır, asla birbirine benzemez
Önceki filozoflardan kelâmı aldılar
Aldanıp şer'î buyrukları inkâr ettiler
Her şeyi akıllarının kıyâsına vurdular

Şaşkın kimsenin aptallığına büründüler

Fırkaların Birbirlerine Göre Konumu ve Onlardan Sakındırma

Mürciîsi kaderîsini küçük görür ama
İki fırka da benim nezdimde kâfirdir[982]
Muhtârisi dûrîsine söviip sayar
Karmatî ve râfizî birbirine lânet okur
Kerrâmîsi vehbîsini ayıplar durur

---

[982] İbn Batta (rh) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1264) şöyle demiştir: "Vekî' dedi ki: 'Kaderiyye olacak işin gelecekte belli olacağını, Allah'ın musîbetleri ve amelleri takdîr etmediğini söyler. Mürcie sözün amele gerek bırakmayacağını söyler. Cehmiyye de marifetin/bilginin söze ve amele gerek bırakmayacağını söyler.' Vekî' sonra dedi ki: 'Bunların hepsi küfürdür.'"

Âcurrî (rh) da "eş-Şerîa"da (2/684) şöyle demiştir: "'İman amel olmaksızın sözdür' diyen kimseye 'Kur'ân'ı, Sünnet'i ve ulemânın üzerinde icmâ ettiği şeyi reddettin, müslümanların sözünün dışına çıktın, yüce Allah'a kâfir oldun' denir. 'Ne sebeple?' diye sorarsa cevap verilir: Müminler imanlarında sadâkatlerini ortaya koymalarından sonra Allah Teâlâ onlara namazı, zekâtı, orucu, haccı, cihâdı ve zikredildiği takdirde sözün uzayacağı daha bir çok farizayı emretmiştir. Bununla beraber onlar amellerindeki kusurlardan dolayı cehennemden ve şiddetli cezâdan korkuyorlardı. Kim Allah Teâlâ'nın yukarıda zikrettiklerimizi müminlere farz kıldığını fakat onlardan amel etmelerini istemediğini, onların sadece sözleriyle râzı olduğunu söylerse Allah'a ve Resûlü'ne muhâlefet etmiş olur."

Yine İbn Batta (rh) "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/893) şöyle demiştir: "Şu hâlde -Allah size rahmet etsin- dinden sıyrılıp çıkan bir toplulukla beraber oturmaktan sakının. Zira onlar tenzîli inkâr etmişlerdir. Resûl (sas)'e muhâlefet etmişlerdir. Müslümanların âlimlerinin icmâsının dışına çıkmışlardır. Onlar 'İman amel olmaksızın sözdür' diyen, yine 'Allah (ac) kullara farizaları farz kılmıştır ama onlardan bu farizaları yerine getirmelerini istememiştir, bunları terk etmeleri onlara zarar vermez, yine Allah onlara haramları haram kılmıştır ama onlar bunları işleseler de mümindirler' diyen bir topluluktur. İman onlara göre kulların farizaların vücûbunu itiraf etmeleri ve haram kılınanları bilmeleridir. İsterlerse farizaları terk etsinler ve haramları helâl saysınlar... Yine bunlar şöyle derler: 'Allah'ı bilmek imandır ve taate gerek bırakmaz. Kalbiyle Allah Teâlâ'yı bilen kimse mümindir. Diliyle iman eden ve kalbiyle bilen kimse ise Cibrîl'in imanı gibi kâmil imana sâhip bir mümindir. İman farklı derecelerde bulunmaz. Artmaz ve azalmaz. Hiç kimsenin (iman hususunda) başkasından bir üstünlüğü yoktur. (İbâdette) gayret eden ile kusurlu olan, itaat eden ile isyân eden birdir.'"

İbn Batta sonra şunları söylemiştir: "Bunların tamamı birer küfür ve dalâlettir. Sâhibini İslâm Dîni'nin dışına çıkarır. Bu sözleri söyleyenleri Allah kitabında, Resûl de hadislerinde tekfir etmiştir. Âlimler de bu sözü söyleyenleri ittifakla tekfir etmiştir."

Derim ki: Mürcie'nin ve Kaderiyye'nin tekfiri meselesi hakkında İbnu'l Bennâ'nın "er-Redd ale'l Mübtedi'a" kitabındaki tahkîkimde (231, 235) bir şeyler yazmıştım. Orada selefin Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden Kaderiyye'nin ve "İman, söz ve amel olmaksızın marifetten ibârettir' diyen Mürcie'nin tekfîrinde icma ettiklerini beyân ettim. Kaderiyye'nin ve Mürcie'nin bunların dışındaki fırkalarına gelince, bu fırkaların tekfirinde ihtilâf vardır.

Buna rağmen ikisi de İbn Ebân'dan rivâyette bulunur[983]
Delillerinde hayâl gibi şüpheler vardır
Susuza parlayan serap gibi parıltılar vardır
Eş'arîsini de mu'tezilîsini de bırak bir kenara
Kargalar gibi didişsinler birbirleriyle
Hepsi aklıyla hidâyet yollarını arar durur
Aklı başından gitmiş şaşkın gibi gezinir dururlar
Allah onlara hak ettikleri karşılığı versin
Beni onların görüşlerinden koruduğu için hamd olsun O'na
Kim Muhammed'in şeriatini aklıyla kıyaslarsa
Şahsî görüşler onu bataklıklara fırlatıp atar

Sıfatların İsbâtı

Rabbinin zâtı hakkında düşünme sakın
Gece ve gündüzün
Kendisiyle dönüp durduğu şeyler hakkında düşün
Akıllara ve zihinlere gelen düşüncelerle
Rabbim Allah'ın zâtına keyfiyet biçilemez
Sıfat hadislerini geldiği gibi kabul et
Te'vile[984] *girip de saçmalama*
Bu Zührî'nin mezhebidir, Mâlik de uymuştur ona
Bu ikisi dînimizde iki sancaktır
Allah'ın bir yüzü vardır ki bir sûretle sınırlandırılamaz[985]

---

983 Nâzım, İbn Ebân ile muhtemelen yahudi Ebân b. Sem'ân'ı kastetmektedir. Allah Teâlâ'nın sıfatlarını ta'tîl eden Cehmiyye ve diğer fırkalar dinlerini bu adamdan öğrenmişlerdir.

İbn Teymiyye "Hama Fetvâsı"nda (s. 243) şöyle demektedir: "Bu görüşün -yani sıfatları ta'tîl etme görüşünün- aslı yahudilerin öğrencilerinden, müşriklerden ve sapık sâbiîlerden alınmıştır. İslâm'da bu görüşü -yani Allah'ın hakîkî manada Arş üzerinde olmadığını, istivânın manasının istîlâ olduğunu ve benzeri görüşleri- dile getirdiği bilinen ilk kişi el-Ca'd b. Dirhem'dir. Bu düşünceyi ondan el-Cehm b. Safvân almış ve onu her tarafa yaymıştır. Bu sebeple Cehmiyye düşüncesi ona nisbet edilmiştir. Yine söylendiğine göre el-Ca'd görüşünü Ebân b. Sem'ân'dan, o da bunu Lebîd b. el-A'sam'ın kız kardeşinin oğlu Tâlût'tan, o da bunu Nebi (sas)'e sihir yapan sihirbâz yahudi Lebîd b. el-A'sam'dan almıştır."

984 Bir nüshada "tefsîre" diye geçmektedir.

Yine Rabbimizin bakan iki gözü vardır[986]
Yine buyurduğu üzere iki eli vardır ilâhımızın
O'nun sağı bütün sağlardan münezzehtir
Rabbimin iki eli de sağdır
İnsanlara ve cinlere sürekli ihsanda bulunur
Kürsîsi yüce gökleri ve yeri kuşatmıştır
Ayakları da onu kaplamıştır
Allah güler amma kulları gibi değil
Rahmân hakkında keyfiyet imkânsızdır

---

985 Bazı Sünnet imamları Allah Teâlâ ve O'nun sıfatları hakkında haddi/sınırı nefyetmişlerdir. Onlar bununla iki hususu kastetmişlerdir:

1- Yarattıklarından herhangi birinin O'nu kuşatmasının söz konusu olmadığını. Çünkü O *"İlimleri O'nu kuşatamaz" (Tâhâ, 110)* buyurmuştur.

2- Yarattıklarının O'nun haddini bilmelerinin söz konusu olmadığını ve O'nun haddinin keyfiyetini ancak kendisinin bildiğini...

Bu manada Allah (ac) hakkında haddi nefyedenler arasında İmam Ahmed (rh) da vardır. Nitekim el-Hallâl'ın kölesinin "es-Sünne"sinde (35) şu geçmektedir: Ahmed dedi ki: "O kendisini vasfettiği gibi, had ve ölçülendirme söz konusu olmaksızın işitendir ve görendir."

İbn Teymiyye de "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (1/433) şöyle demiştir: "İmam Ebû Abdullah Ahmed (rh)'ın bu sözü, kulların Allah Teâlâ'yı ya da O'nun sıfatlarını bir had ile sınırlandırabileceklerini veya bu sıfatları ölçebileceklerini veya bu sıfatların keyfiyetini bilme noktasına gelebileceklerini nefyettiğini göstermektedir. Fakat bu daha önce zikri geçtiği üzere O'nun kendisinin bildiği ve başkasının bilmediği bir haddi olmasıyla ya da O'nun kendisini vasıflandırmasıyla çelişmez. Diğer selef imamlarının sözleri de bu şekildedir: Onlar hakîkatleri isbât edip kulların bu hakîkatlerin künhüne ermelerinin söz konusu olmadığını söylerler."

Bu mesele hakkında söylenecek söz için ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkîke bakılabilir.

986 (Osmân b. Saîd) ed-Dârimî (rh) "en-Nakd ale'l Merîsî" kitabında (s. 116) şöyle demiştir: "Nebî (sas) Deccâl'i söz konusu edip *'O a'verdir, Rabbiniz ise a'ver değildir'* buyurmuştur. 'Avr insanların nezdinde görmenin zıddıdır. A'ver de onların nezdinde iki göz ile gören kimsenin zıddıdır..." Yine o (s. 126) şöyle demiştir: "Rasulullah (sas)'in *'Şüphesiz Allah a'ver değildir'* buyruğunda Allah'ın a'ver olan kimsenin hilâfına gördüğü ve iki gözünün olduğu beyân edilmektedir."

İbn Huzeyme "Kitâbu't Tevhîd"de (1/114) şöyle demiştir: "Biz diyoruz ki: Yaratıcı Rabbimizin kendileriyle toprağın altındakileri, yerin en aşağıdaki yedinci katının altındakileri, yüce göklerdeki ve bunların arasında bulunanları gördüğü iki gözü vardır..."

"İ'tikâdu Ehli's Sünne"de (3/413) el-Lâlekâî (rh) şöyle demiştir: "Allah (ac)'nin kitabında ve Resûlü (sas)'in sünnetinde; yüzün, iki gözün ve iki elin Allah (ac)'nin sıfatlarından olduğuna delâlet eden nasların siyâkı..."

Allah her gecenin sonunda iner
En yakın göğüne, apaçık şekilde
Der ki: İsteyen yok mu icâbet edeyim
Ben yakınım, bana seslenene karşılık veririm
Hâşâ, Allah'ın zâtı keyfiyetten münezzehtir
Keyfiyet ve benzerlik yoktur O'nun hakkında
Allah'a benzeyen hiçbir şey yoktur, kâidedir
Lütuf sâhibi Rab ne yücedir!

Kur'ân Harf ve Ses İle Allah'ın Kelâmı'dır

O'nun sözü Kur'ân'dır, kelâmıdır o
Harf ve sestir, birbirinden ayrılmaz
Kullarına benzetmeyiz Rabbimizi
Rab ve kul nasıl birbirine benzer?
Ses O'nu cisimleştirmeyi gerektirmez
İki sıfat birbirinden farklı olduğu zaman
Dillerimizin hareketi ve boğazlarımızın sesi
Yaratılmıştır, bunların hepsi fânîdir
Rabbim Allah buyurduğu üzere
Ezelden beri diridir, diğer diriler gibi değil
Hayat ezelden beri Rabbimin sıfatıdır
Şânı yüce ve eksiksiz Zât noksanlıktan münezzehtir
İlâhımızın sesi ve nidâsı da aynı şekilde
Muhkem Kur'ân'da hak olarak gelmiştir
Bizim hayâtımız sıcakla ve soğukladır
Allah hakkında bunlar söylenemez
Hayâtımız nemle ve kurulukla ayakta durur
İki zıt olan eşlerdir bunlar
Rabbim kullarının sıfatlarından münezzehtir
Cüzlerden oluşmaktan ve cesedi olmasından uludur[987]

---

[987] Allah Teâlâ hakkında terkîbi ve tecsîmi nefyetmek veya isbât etmek, selef imamlarının ve Sünnet'in büyük âlimlerinin hakkında delil gelmediği sürece nefyederek ve isbât ederek konuşmaktan sakındırdığı sonradan ortaya atılmış muhdes işlerdendir. Çünkü bunlar hakkında söylenen söz hak manaya da bâtıl manaya da geliyor olabilir.

Mushaflarda Yazan Allah'ın Kelâmıdır

Sözüme kulak verin, diyorum ki:
Ey dostlar ve kardeşler topluluğu!
İhtiyarların ve gençlerin parmaklarıyla
Mushaflarda yazılı olan Rabbimin sözüdür
O'nun âyetleri ve harfleridir
Mürekkebimiz ve kağıdımız ise yaratılmıştır
Kur'ân hakkında sözümün aksini söyleyene
Her kamette ve her ezanda lânet et!
Kur'ân hakîkaten mushaflarda ve göğüslerdedir
Buna kesin bir şekilde inan, kesin bir şekilde!
Yine yirmi sekiz olarak sayılan harfler de
Allah celle celâluhû'nun kelâmındandır
Hakîkaten, onlar her beyânın asıllarıdır
"Hâ" ve "Mîm" ancak Rabbimin buyruğudur
O'nun ne destekçisi vardır ne de yardımcısı
Kim Kur'ân hakkında Abdulcelîl'in
Ve el-Lihyân'ın adamlarının dediğini derse
Bir yalan uydurmuş ve günaha girmiş olur
Maarratu'n Nu'mân köpeğinin köpeklerine uymuş olur
Bir zaman aralarında kaldım, daha fazla kalsaydım
Kılıçlarımla ve dilimle onlara vururdum

Ta'tîl ehli sonradan ortaya atılmış bu lafızları Allah Teâlâ hakkında nefyederler ve bununla Allah Teâlâ'nın Kur'ân'da ve Sünnet'te vârid olan sıfatlarını nefyetmek isterler.

İmam Ahmed (rh) mihne döneminde münâzara yaptığı günler hakkında şöyle demiştir: "Berğûs [Cehmiyye'nin imamlarından biri] o gün cisim, bilmem ne ve anlamadığım bazı sözler söylemeye başladı. Dedim ki: 'Bunların ne olduğu bilmiyorum ve anlamıyorum. Fakat ben O'nun Ehad ve Samed olduğunu, O'nun bir denginin ve benzerinin olmadığını biliyorum. O kendisini vasfettiği gibidir.' Bunun üzerine bana bir cevap veremedi." (el-İbâne, er-Redd ale'l Cehmiyye, 433)

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımın "On Beşinci Mebhas: Kelâmcıların Kullandıkları ve Kendileriyle Allah Teâlâ'nın Sıfatlarının Hakîkatini Nefyetmek İstedikleri Sonradan Ortaya Atılmış Lafızlar" bölümüne bakılabilir.

Bidat Ehlinin ve Eş'arîler'in İmamlarından Sakındırma

Kör Ebu'l Alâ'nın canı çıksın, zira onda
İki körlük bir araya gelmişti[988]
Onu hiciv için iki kasîde yazdım ki
Her kasîdenin beyitleri iki yüzdür
Şimdi de Eş'arî'yi ve hizbini hicvedeceğim
Gizledikleri iftiraları ortaya çıkaracağım
Ey kelâmcılar topluluğu, sınırı geçtiniz
Cumartesi ashâbının balıklarla geçtiği gibi
Şeriat ve hidâyet ehlini tekfir ettiniz
Haddinizi aşarak düşmanlıkla onlara ta'n ettiniz
Ben de mutlaka hakka yardımcı olacağım
Büyüklerinizi vuruşlarımla yere serinceye kadar...
Allah beni size karşı Mûsâ'nın asası kıldı
Ejderham iftiralarınızı yalayıp yutacak!
Kur'ân'ın delilleriyle sihrinizi boşa çıkaracağım
Onunla karşıma çıkanı sarsacağım
Hâinlere ve münâfıklara karşı
Benim sığınağım ve kalkanım odur
Mezhebinizin girdiği belde kuraklaşır
Toprağı ıssız bir toprak hâline gelir
Allah beni sizin azâbınız kıldı
Hepinizin örtüsünü yırtayım diye yaşattı beni
Ben her birinizin boğazında bir kılçığım
Yerimin gizliliği doktorları çâresiz bırakmıştır
Vâdinin yılanıyım, ormanın aslanıyım ben[989]
Yarıp geçen Yemenli keskin kılıcım

---

[988] İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (12/91) şöyle demiştir: "Ahmed b. Abdullah b. Süleymân Ebu'l Alâ el-Maarrî et-Tenûhî... Şâirdir. Zındıklığıyla bilinmektedir. Lügatçidir. Zekî idi. Ekserîsi şiir alanında olmak üzere birçok eseri vardır. Bazı şiirlerinde zındıklığına ve dinden çıktığına delâlet eden unsurlar bulunmaktadır. 449 yılında vefât etmiştir."

[989] Vâdinin yılanı, cesur yürekli ve hakîkati savunan kimse hakkında kullanılan bir deyimdir. (Tehzîbu'l Luğa, 5/186)

İbn Hanbel ile İbn İsmâîl'iniz arasında[990]
Size kaynar su tattıran bir hoşnutsuzluk vardır
Kelâma yumuşaklık göstererek yanlış yaptınız
Fıkıhla ise hiçbir ilginiz yoktur
Fıkıh beş temel üzerine bina edilmiştir ki
Bunlardan iki tanesi sizde bir arada değildir
Hilim, Ahmed'in Sünnet'ine uymak,
Takvâ, insanlara sıkıntı vermemek, manaları anlamak
Dünyayı dîninize tercih ettiniz
Din olmadan dünyada hayır yoktur
Ağızlarınızı ve karınlarınızı açtınız
Dünyâlık adına ne varsa eksiksiz elde ettiniz
Sözlerinizi fiillerinizle yalanladınız
Dünyayı dinlerin üzerine çıkardınız
Kârîleriniz de fakihlerinize benzemiştir
Rahmân'a âsî olan iki topluluk!
Harem ve ehline köpeklik yapanlar!
Köpeklerin leşe saldırdığı gibi onlara saldıranlar!
Ey Eş'arîler, biliyor musunuz ben
Gözlerin iltihabı, göz kapaklarının kaşıntısıyım
Eş'arîlerin ciğerlerinde yarayım
Beni kötüleyeni yere serer öldürürüm
Hocalarınızın büyüklerinin karşısına çıktım da
Onlardan bana düşman olan kim varsa uzaklaştım
Onların hüccetlerinin toprağını inceleyip saçtım
Gördüm ki hiçbir delile dayanmayan sözler
Allah beni destekledi ve hüccetimi sâbit kıldı
Beni onların şüphelerinden kurtardı
Koruyup kollayan Allah'a dâimâ hamd olsun
Zihnimi ve gönlümü kaplayan bir hamd ile

---

[990] İbn İsmâîl, Ebu'l Hasen Alî b. İsmâîl el-Eş'arî'dir. Onun hakkında ez-Zencânî'nin akidesinin 5. maddesinde bilgi verilmişti.

Beni kurba sesinden ürken deve mi sandınız ey Eş'arîler?
Işık saçan güneş yıldızcıkla örtülür mü?
Deniz körfez ile kıyaslanır mı?
Vallahi sizi inceledim ve gördüm ki
Yuları ve ipi olmayan eşeklersiniz siz
Sizi getirip bir araya topladım ve size doğru atıldım
Sizi öyle bir kırdım geçirdim ki artık ayağa kalkamazsınız
Kur'ân'ın ibâre olduğunu söylediniz, öyle mi?
Kur'ân'ı okuduğunuzda iki kur'ân olduğunu?
Sizin nezdinizde Cibrîl'in imanı ile
Mâsiyet ehlinin imanı birdir
Şu söyleyip durduğunuz cevhercik ve arazcık
Hidâyeti bilmek için iki asıl mıdır?
Bir kimse dünyada bunları bilmeden yaşasa
İslâm'ı ve Furkân'ı ikrâr etse
Sizin nezdinizde müslüman mıdır, kâfir midir?
Akıllı mıdır, câhil midir, yoksa zayıf mıdır?
Yedi yüce göğü muattala ayırdınız
Arş'ı da Rahmân'dan boşalttınız!
Bütün Kur'ân'dan yalnız bir âyette
Ahmed'in belâğı olduğunu söylediniz!
Bu saçmalıkları, hurâfeleri, şahsî görüşleri
Sonradan ortaya atılmış bu şeytânî mezhebi
Usul ilmi diye isimlendirdiniz sapıkça
Tıpkı şaraba nebîz denildiği gibi!
Kadınlarınız benzerlerinize ağıt yaktılar
Fakat Allah beni bundan korudu
Ben Muhammed'in şeriatinin ipine tutundum
Azı dişlerimle yapıştım ona
Farkına varmadınız mı ey Eş'arîler
Benim bir tûfân olduğumu, hem de ne tûfân!
Derdinizim, tasanızım, hastalığınızım
Gizlide ve açıkta zehrinizim ben!

Kur'ân'ın nûrunu ve güzelliğini götürdünüz
Sıkıntı içindeki şaşırmış her kalpten
Sapık kimsenin söylediği gibi temsîl olmaksızın
Arş'a istivâ eden Cebbâr hakkı için!
Risâleti ve hidâyeti Muhammed ile mühürleyen
Harameyn'i onunla süsleyen hakkı için!
Rûhum bedenimle bir olduğu sürece
Kazmamla parçalayacağım şahsiyetlerinizi
Bedenim kefenimde kaybolana kadar
Sizi hicvedeceğim ve hizbinizi kötüleyeceğim
Dilimle örtünüzü yırtacağım
Uzak yakın kime ulaşabilirsem
Büyüğünüzü ve küçüğünüzü hicvedeceğim
Bana sövene ve beni hicvedene beslediğim gayz ile
Yıldırımlarımla boşanacağım tepenize
Ateşim yakacak ciğerlerinizi
Hakîkat kılıcımla yalanlarınızı biçeceğim
Tûfânım söndürecek korlarınızı
Sizi yardımsız bıraksın diye Allah'a yöneleceğim
Sizi yardımsız bırakmam hepinize engel olacak
Aslanların keçi sürüsüne daldığı gibi
Dalacağım azgın sapıklarınıza!
Mancınıklarımdan kayalar fırlatacağım üzerinize
Kuvvetim azgınlığınızı yerle bir edene dek
Her beldeye mektup gönderip
Size hakâret edeceğim
Sonra kervandaki yaşlı develer gibi yürüyeceksiniz!
Hüccetimle şüphelerinizi çürüteceğim
Öyle ki irfânım cehâletinizi kaplayacak!
Rabbimin hakkınızdaki buyruğundan dolayı
Size kaplanlar ve kartallar gibi öfkeleneceğim
Sözlerimin kılıcıyla vuracağım size

Yiğitlerin canlarını titreten bir vuruşla!
Korkakları hapşırtan burun ilacı gibi
Gireceğim burunlarınızdan!
Allah'a hamd olsun ki sizinle savaşırken
Sapasağlamım, yüreğim sâbittir!
Vurduğum zaman vuruşum boşa gitmez
Salladığım zaman boşa sallamam
Sizin bir bölüğünüze daldım mı
Delîlimin parıltılarıyla parçalarım onu
Şeriat ve Kur'ân en büyük hazırlığımdır
Onlar hüccetlerinizi kesmek için iki kılıçtır
Bedenlerinize ve başlarınıza ağır geldi onlar
Kafalarınızı kırmak için iki taştır onlar
Eğer barış isterseniz sizinle barış yapılır
İlâhî inâyetten mahrûmiyetin şaşkınlığından da
Selâmette olursunuz
Buna yanaşmayıp hevâlarla haddi aşarsanız
Sizinle savaşacağımı garanti ediyorum
Ey Eş'arîler, ey insanların en sefilleri
Ey körler, ey kulaksız sağırlar![991]

---

[991] Sünnet ve Eser Ehli Eş'arîler'e çok sert tepki göstermiş, onlara en sert şekilde karşı çıkmış ve reddiye vermiştir. Çünkü onlar avâmın gözünde zâhiren selefin yolundan gitmektedirler. Hakîkatte ise onlar akîdelerinin birçoğunda -her ne kadar görünüşte onlara reddiye verseler de- Cehmiyye ve Mu'tezile ile muvâfıktırlar. Onların mezhebi bu sebepten dolayı birçok beldede yayılmıştır. İlim ile iştigâl edenlerin birçoğunun kendilerini onlara nispet etmesi de bu yayılmanın hızlanmasına yardımcı olmuştur. Avâm onlara kanmıştır.

Es-Siczî (v. 444) -Allah ona rahmet etsin- "er-Risâletu ilâ Ehli'z Zebîdi fi'r Reddi alâ men Enkera'l Harfe ve's Savt" isimli risâlesinde -ki bu risâlede Eş'arîler'e reddiye vermiş, mezheplerinin itikâd meselelerindeki hakîkatini ve Cehmiyye ile Mu'tezile'ye muvâfakatlarını beyân etmiştir- şöyle demiştir (s. 137): "Beşinci bölüm: Onların usûl ile ilgili meselelerin birçoğunda Mu'tezile ile muvâfakat hâlinde olduklarının, hatta bazı meselelerde çirkinlikte onlardan da ileri gittiklerinin ve onlardan daha fâsid görüşler ileri sürdüklerinin beyânı..."

Onun bu bölümde söyledikleri arasında şunlar vardır: "Onların Mu'tezile'ye muvafakatlarına gelince: Mu'tezile 'Allah Teâlâ'yı gözlerle görmek mümkün değildir, O asla görülmez' demiştir. Eş'arî ise 'O görülür ama gözlerle görülmez' demiş ve onlara muvâfık olduğu hâlde muhâlif olduğu görüntüsü vermiştir.

Yine Mu'tezile 'Allah'ın zâtının kelâm/konuşma ile nitelenmesi câiz değildir, kelâm ancak harf ve sesten oluşan şeydir' demiştir. Eş'arî ise 'Allah subhânehû'nun zâtının kelâm ile nitelenmesi vâciptir ama bu harf ve ses ile değildir' demiştir. Böylece Mu'tezile'nin nefyettiğini o da nefyetmiştir. Akılların almayacağı bir şeyi söylemiştir. Aslında onlara muvâfakat ettiği hâlde onlara muhâlefet ediyor görüntüsü vermiştir.

Yine [Mu'tezile] Mi'râc hadisini inkâr etmiştir. Eş'arî ise önce 'Bu sâbittir' demiş, sonra ise 'Allah'ın yukarıda olmakla vasıflanması mümkün değildir' demiş ve Mi'râc hadisinde geçenleri yalanlamıştır. Böylece onlara muhâlif olduğu görüntüsünü vererek onlara muvâfakat etmiştir.

Yine Mu'tezile 'Sûreler ve âyetler yaratılmıştır, bununla birlikte bunlar Kur'ân-ı Mu'ciz'dir' demiştir. Eş'arî ise 'Kur'ân Allah subhânehû'nun kelâmıdır, sûreler ve âyetler ise Allah subhânehû'nun kelâmı değildir, ancak O'nun kelâmının ibâresidir ve yaratılmıştır' demiştir. Böylece sûrelerin ve âyetlerin yaratılmış olduğu hususunda onlara muvâfakat etmiş, buna ilâveten bunların Kur'ân ve Allah subhânehû'nun kelâmı olmadığını söylemiştir. Eğer onların sûrelerin ve âyetlerin Kur'ân olduğunu ikrâr ettiğini söylerlerse onlara denir ki: Onlar bunu ancak mecâzî manada ikrâr ediyorlar. Zira onların mezhebine göre Kur'ân yaratılmış değildir, harfler ise yaratılmıştır. Sûreler ise ittifakla harflerden oluşmaktadır. Bunu inkâr edenle muhâtap olunmaz. Sûreler ve âyetler yaratılmış harflerden oluşunca da bunların yaratılmamış Kur'ân olmaları (onlara göre) mümkün değildir."

Kezâ el-Herevî de "Zemmu'l Kelâm"da (5/131-144) "Eş'arî'nin kelâmının zikri husûsunda bâb" demiş, sonra Eş'arîler'in mezhebi ile Cehmiyye mezhebi arasındaki paralelliği açıklamış; sapıklıklarını, aldatmalarını ve avâmın kafasını nasıl karıştırdıklarını beyân etmiştir. Öyle ki sıraladığı uzun sözlerinin arasında onları "Cehmiyye'nin dişileri" diye isimlendirmiştir. Sözlerinin arasında şunlar geçmektedir: "Sonra [Eş'arîler] câhil kimsenin önüne içlerinde bulunandan tamamen farklı olan bazı kabuklar koydular. İyice düşünüldüğü zaman kişi felsefenin özünü Sünnet elbisesi içerisinde görür, Cehmiyye'nin sözlerini hikmet lakapları altında bulur. Onların öncelerinin sözünün de sonralarının sözünün de sihirbaz ipi gibi olduğu akıl sahiplerine gizli değildir. Şimdi -ey akıl sâhipleri- dinleyin ve bunların ötekilerden farklarının ne olduğuna bakın..." Sonra iki mezhep arasındaki paralellikleri sıralamaya başlamış ve ikisinin arasında hakîkatte hiçbir farkın olmadığını beyân etmiştir."

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ'l Kubrâ"da (5/324) sonraki eş'arîlere cevap verirken şunları söylemiştir: "Selefin ve imamların, kendisi sebebiyle Mu'tezile'yi zemmettikleri ve kınadıkları; Kitab'a, Sünnet'e ve kadîm icmâya muhâlif kelâmdan en çok sizin nasîbiniz vardır. Öyle ki bazen bunlara Mu'tezile'den daha çok muhâlefet edersiniz. Kendisiyle ümmetin selefinden ve imamlarından ayrıldıkları dalâlet hususunda onlarla ortak oldunuz. O dalâlet ki ondan dolayı Allah'ın kitabını arkalarına atmışlardır."

Sonra sözü şuraya getirmiştir: "Siz bütün bu asıllarda onlarla ortaksınız. Bu asılları onlardan aldınız. Bu asıllar hususunda onların yavrularısınız. Nitekim 'Eş'arîler Mu'tezile'nin hünsâlarıdır, mu'tezilîler de filozofların hünsâlarıdır' denir. Mu'tezile mezhebinin bozukluğu ümmet arasında yayılınca ve kalpler onlardan uzaklaşınca siz bazı konularda onlara reddiye veriyor gibi gözüktünüz. Hakîkatte ise onlara yakın oldunuz ve onlara muvâfakat ettiniz."

Yine o "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (4/401) şöyle demiştir: "Ortaya çıktı ki bunların (yani sonraki eş'arîlerin) iç yüzleri -zâhiren isbât ehli gibi gözükseler de- Mu'tezile'nin ve

muattıl Cehmiyye'nin iç yüzüyle aynıdır. Nitekim Mu'tezile'nin de, her ne kadar Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını külliyen nefyeden mülhidlere reddiye veriyor gibi gözükseler de mesele tahkîk edildiği zaman onların aynısı oldukları gibi... Mülhidler de aslında Yaratıcı'yı külliyen inkâr eden kimselerdir. Yemin ederim ki mesele tahkîk edildiği zaman bu görülecektir."

Şeyh Abdullah b. Abdurrahmân Ebâ Butayn (v. 1282) -Allah ona rahmet etsin- "er-Resâilu ve'l Mesâilu'n Necdiyye"de (2/176-177) şöyle demiştir:

"Bil ki bugün büyük şehirlerde yaşayanların çoğu eş'arîdir. Onların Rab (ac)'nin sıfatları hususundaki mezhebi de Mu'tezile'nin ve Cehmiyye'nin savunduğu bazı görüşlere muvâfıktır. Onlar bazı sıfatları isbât ederken bazılarını isbât etmezler. Hayâtı, ilmi, kudreti, irâdeyi, işitmeyi, görmeyi ve kelâmı isbât ederler; bunların dışında kalan sıfatları bâtıl tevillerle nefyederler. Bununla birlikte onlar her ne kadar Ehli Sünnet'e muvâfık olarak kelâm sıfatını isbât etseler de hakîkatte onu nefyederler. Çünkü kelâm onlara göre yalnızca manadır. 'Kur'ân'ın harfleri yaratılmıştır, Allah harf ve ses ile konuşmamıştır' derler. Buna karşılık Cehmiyye de şöyle demiştir: 'Bu bizim savunduğumuz Allah'ın kelâmının yaratılmış olduğu görüşünün aynısıdır. Çünkü bizim de bundan maksadımız mana değil harflerdir.'

Bütün selefin mezhebi ise şudur: Allah'ın kelâmı yaratılmış değildir. Allah Teâlâ Kur'ân'ın hem harfleriyle hem de manalarıyla konuşmuştur. Yine Allah (ac) dilediğine işittireceği bir ses ile konuşur.

Ayrıca Eş'arîler Rabb'in semâlarının üzerinde oluşunu ve Arş'ına istivâ ettiğini kabul etmezler. Uluvv ve Arş'a istivâ sıfatını isbât edenlere mücessim ve müşebbih derler.

Bu Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in görüşüne muhâliftir. Zira Ehli Sünnet ve'l Cemaat uluvv ve istivâ sıfatını Allah (ac) kendi hakkında bunları haber verdiği üzere ve Rasulullah (sas)'in O'nu bunlarla vasfettiği üzere tekyîfe ve ta'tîle sapmadan isbât eder. Seleften birçok zât uluvv ve istivâ sıfatını isbât etmeyenlerin kâfir olduğunu açık bir şekilde ifâde etmiştir.

Evet, Eş'arîler bu sıfatın nefyi husûsunda Cehmiyye'ye muvâfakat etmişlerdir. Şu kadar var ki Cehmiyye Allah (ac)'nin her yerde olduğunu söyler. Onlara 'Hulûliyye' de denir. Eş'arîler ise 'Mekân yokken O vardı, mekânı yaratmadan önce neredeyse şimdi de oradadır' derler.

Yine Eş'arîler müminlerin cennette Rablerini görecekleri hususunda Ehli Sünnet'e muvâfakat etmelerine rağmen şöyle derler: 'Rü'yetin/görmenin manası ancak Allah'ın gözüyle bakan kimsenin kalbinde yarattığı ziyâde ilimdir, göz ile görmek değildir.'

Böylece onlar Kur'ân'ın delâlet ettiği ve kendisi hakkında Nebî (sas)'den gelen hadislerin tevâtür derecesine ulaştığı rü'yeti nefyederler.

Yine Eş'arîler'in mezhebine göre iman sırf tasdikten ibârettir. Ona azaların amelini dâhil etmezler. 'Ameller hadislerde iman olarak isimlendirilse de bu hakîkî manada değil mecâzî manadadır' derler.

Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in mezhebine göre ise iman kalp ile tasdîk, dil ile ikrâr ve azalarla ameldir. Hatta âlimlerden bir topluluk ameli imanın dışına çıkaran kimseleri tekfir etmiştir.

Eş'arîler'in mezhebi hakkında söylediklerimizi; onların Allah (ac)'nin zikrettiğimiz yedi sıfatın dışındaki sıfatlarını nefyettiklerini, 'Allah harf ve ses ile konuşmamıştır, Kur'ân'ın harfleri yaratılmıştır' dediklerini, Rab (ac)'nin kelâmının tek bir mana olduğunu, Kur'ân'ın Tevrât ve İncîl ile aynı şey olduğunu, bunun Arapça olarak ifâde edildiği zaman Kur'ân,

Size ve hizbinize öyle bir buğz besliyorum ki
Azının birazı bile beni hasta etmeye yeter
İki gözüm kör olsaydı mutlu olurdum
Gözlerim sizden birini görmüyor diye
Bana olan kininizle kalpleriniz dolup taşıyor
Hem de nasıl dolup taşıyor!
Gayzınızdan ve üzüntünüzden geberin
Bütün parmaklarınızı ısırın!
Mutlu yaşadım ve zimmet altında vefat ettim
Rabbime kavuştuğumda beni sevindirdi ve korudu
Beni güvende olarak Adn cennetlerine soktu
Beni fazlı ile cehennemden âfiyette kıldı
Ahmed ve ashâbıyla cennetlerde görüştüm
Hepsi de görüşürken yakınımda idi
Rabbim için sâlih bir amel hazırlamadım ama
Size beslediğim öfke nedeniyle beni râzı etti
Ben dostların hurması, düşmanların hanzalasıyım
Bana düşmanlık besleyenlerin boğazındaki dikenim
Ahmed'in sünnetinin ehlinin seveniyim ben
Edîb ve şâir Kahtânî'yim ben
Sor bakalım Kahtânoğulları ne yaparlar
Savaş zamanı iki ordu karşılaşınca

İbrânice olarak ifâde edildiği zaman Tevrât, Süryânîce olarak ifâde edildiği zaman da İncîl olduğunu söylediklerini, cennet ehlinin Rablerini gözleriyle göreceklerini kabul etmediklerini anladığın zaman; es-Sefârînî'nin bazı sözlerinde Eş'arîler'i Ehli Sünnet'ten saydığı gibi onları Ehli Sünnet'ten sayan kimsenin cehâletini anlarsın." (Ebâ Butayn'ın sözleri burada sona erdi.)

Derim ki: Durum bu olduğu için Ehli Sünnet'in insanlara onların mezhebinin hakîkatini beyân etmesi, insanları onlardan uzaklaştırmak için onlara en sert şekilde karşı çıkması gerekmiştir. Tıpkı el-Kahtânî'nin burada, Nûniyye Kasîdesi'nde yaptığı gibi... İlim ehlinden daha birçok kimse onlara karşı bu tavrı sergilemiştir.

Eş'arîler'in mezhebinin hakîkati hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak ve onlara açıkça karşı çıkan kimseleri öğrenmek istiyorsan ed-Deştî (rh)'ın "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabına yazdığım tahkîke (56. madde) bakabilirsin. Orada ilim ehlinin onlar hakkındaki sözlerini uzun uzadıya aktardım.

Sor bakalım nasıl dağınık ve düzenli söz söylerler?
Bunlar onların kınından sıyrılmış iki kılıcıdır!
Onlara keskin dillerle yardım edilmiştir
Vuruş için hazırlanmış mızraklar gibi diller...
Sor bakalım cidâlde onlar ne yaparlar
Onlardan biri hasmıyla karşı karşıya geldiğinde?
Krallığı atalarından miras alan krallarız biz
Savaşta aslan, ihsanda deniziz
Kavmimiz ne cimridir ne de savaşlarda zelil
Kadınlarımız da zâniye değil
Ey eş'ârîler, ey hiçbir delil olmaksızın
Bidatler ve hevâlar ortaya atanlar!
Dili keskin ve usta bir şâirden
Sünnî ve güvenilir bir kasîde geldi size
Kâfiyeleri medihlerle ve hicivlerle süsledim
Bütün kâfiyeler esirimmişçesine
Sözün fasîhi dökülür o şâirin ağzından
Kehlân zirvelerinden düşen kaya gibi
Ben hepinize bir kasîde yönelttim ki
Her beldede perdelerinizi yırttı o
O râfızîler için Ömer'in kırbacıdır
Başlarını kulaksız bırakan bir kırbaç
O müneccim ve tabîb için ölümdür
Ki bunlar iki ayrı dosttur
O dinden çıkanların kafasında ağrıdır
Bir ağrı ki şakakları duvara vurdurur
O bütün eş'arîlerin kalbinde oktur
Bedenlerinde ise dikendir
Hak ehli içinse sâfi baldır
Yesrib hurmasıdır, sayhânîdir[992]
Mercan kolye gibi dizdim ve süsledim onu

---

[992] Sayhânî, siyah ve tatlı bir hurma türüdür.

Hak ehline elimden geldiğince yardım ettim
Her bir muhâlifi de çok kötü tokatladım
Bir çok ilim vardır onda hem de
Açıklamak için dîvânımın dar geleceği ilimlerden
Beyitleri bahçelerdir sanki, dinleyerek devşirilir
Onları devşiren kimse asla usanmaz
Onun kağıdındaki satırlar sanki
Şarkıcı kadınların ellerinin dokumasıdır
Allah'tan kasîdemi kabul buyurmasını diler
Bana bahşettiklerinden dolayı O'na şükrederim
Allah Muhammed Nebî'ye salât etsin
Kumrular dallarda öttüğü sürece
Ve O'nun bütün kızlarına ve eşlerine
Bütün ashâbına ve kardeşlerine
Bunu her okuduğunuzda Allah için deyin ki:
Allah sesine rahmet etsin ey Kahtânî!

İÇİNDEKİLER

Hutbetu'l Hace.....5

Mukaddime.....7

1- Müminlerin Emîri Ömer b. el-Hattâb (v. 23) (ra)'ın Risâlesi.....17

2- Saîd b. Cubeyr (v. 95) (rh)'ın Risâlesi.....21

3- Ömer b. Abdulazîz (v. 101) (rh)'ın İtikâdı.....27

4- Dahhâk b. Müzâhim (v. 105) (rh)'ın Risâlesi.....53

5- Ebu'z Zinâd Abdullah b. Zekvân (v. 131) (rh)'ın Risâlesi.....59

6- Abdurrahmân b. Amr el-Evzâî (v. 157) (rh)'ın İtikâdı.....65

7- Süfyân es-Sevrî (v. 161) (rh)'ın İtikâdı.....75

8- Abdulazîz b. el-Mâcişûn (v. 164) (rh)'ın İtikâdı.....89

9- Hicret Yurdunun İmamı Mâlik b. Enes (v. 179) (rh)'ın İtikâdı.....115

10- Abdullah b. el-Mubârek (v. 181) (rh)'ın İtikâdı.....129

11- Abbâd b. Abbâd el-Havvâs (v. 190) (rh)'ın İtikâdı.....139

12- Yûsuf b. Esbât (v. 195) (rh)'ın İtikâdı.....147

13- Süfyân b. Uyeyne (v. 198) (rh)'ın İtikâdı.....151

14- Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî (v. 204) (rh)'ın İtikâdı.....155

15- Sünnet'in Aslanı Esed b. el-Furât (v. 212) (rh)'ın Risâlesi.....171

16- Abdullah b. ez-Zubeyr el-Humeydî (v. 219) (rh)'ın İtikâdı.....177

17- Bişr b. el-Hâris (v. 227) (rh)'ın İtikâdı.....185

18- Kâdı Abdullah b. Sevvâr (v. 228) (rh)'ın İtikâdı.....191

19- İshâk b. Râhûye (v. 238) (rh)'nın İtikâdı.....195

20- Kuteybe b. Saîd (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....213

21- Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....219

22- Sehnûn b. Saîd el-Mâlikî (v. 240) (rh)'ın İtikâdı.....227

23- Ahmed b. Hanbel (v. 241) (rh)'ın İtikâdı.....231

24- Abbâs b. Mûsâ b. Mişkeveyh (v. ?) (rh)'ın itikâdı.....293

25- Alî b. el-Medînî (v. 234) (rh)'ın İtikâdı.....301

26-Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî (v. 256) (rh)'ın itikâdı.....311

27- Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî (v. 257) (rh)'ın itikâdı.....321

28- Ahmed b. Hâni' el-Esram (v. 260~) (rh)'ın risâlesi.....335

29- İsmâîl b. Yahyâ el-Müzenî (v. 264) (rh)'ın itikâdı.....343

30- Ebû Zur'a er-Râzî'nin (v. 264) ve Ebû Hâtim er-Râzî'nin (v. 277) itikâdı.....353
31- Ebû Hâtim er-Râzî (v. 277) (rh)'ın itikâdı.....365
32- Abbâd b. Beşşâr (v. ?) (rh)'ın kasîdesi.....371
33- Ebû Bekr el-Merrûzî (v. 275) (rh)'ın risâlesi.....377
34- Harb b. İsmâîl el-Kirmânî (v. 280) (rh)'ın itikâdı.....393
35- Sehl b. Abdullah et-Tüsterî (v. 283) (rh)'ın itikâdı.....417
36- Muhammed b. Yûsuf el-Bennâ (v. 286) (rh)'ın risâlesi.....421
37- Ebu Bekir Ahmed b. Amr İbn Ebî Âsım (v. 287) (rh)'ın itikâdı.....429
38- Muhammed b. İbrâhîm el-Bûşencî (v. 290) (rh)'ın itikâdı.....437
39- Hakem b. Ma'bed el-Huzâî (v. 295) (rh)'ın kasîdesi.....445
40- Îsâ et-Tirmizî (v. ?) (rh)'ın kasîdesi.....449
41- Ebu'r Rimme (v. ?) (rh)'ın kasîdesi.....457
42- Hallâl (rh)'ın Nakilde Bulunduğu Âlimlerden Bir Topluluğun Akidesi.....461
43- Ahmed b. Ömer b. Sureyc el-Kâdı eş-Şâfiî (v. 306) (rh)'ın itikâdı.....481
44- Muhammed b. Cerîr et-Taberî (v. 310) (rh)'ın itikâdı.....493
45- İbn Ebî Dâvûd'un (v. 316) kasîdesi.....511
46- Zubeyr b. Ahmed ez-Zubeyrî eş-Şâfiî (v. 318) (rh)'ın itikâdı.....521
47- Ebu Bekir Muhammed b. El-Huseyin el-Bağdâdi (v. 360) (rh)'ın itikâdı.....549
48-Ebû Avâne Yakub b. İshak en-Neysâburi el-İsferâyînî (v. 316)'nın itikâdı.....585
49-Hasen b. Alî el-Berbehârî (v. 329) (rh)'ın itikâdı.....595
50- Ömer b. Ahmed b. Şâhîn (v. 385) (rh)'ın itikâdı.....635
51- Abdullah İbn Ebî Zeyd el-Kayrevânî (v. 386) (rh)'ın itikâdı.....645
52- İbn Batta el-Ukberî (v. 387) (rh)'ın itikâdı.....663
53- İbn Ebî Zemenîn (v. 399) (rh)'ın itikâdı.....691
54- Ma'mer b. Ahmed el-Isbehânî (v. 418) (rh)'ın itikâdı.....709
55- Halîfe el-Kâdir Billah (v. 421) (rh)'ın el-Kâdirî itikâdı.....721
56- Ebu Osman İsmâîl b. Abdurrahmân es-Sâbûnî (v. 440) (rh)'ın vasiyeti.....729
57- Sa'd b. Alî ez-Zencânî (v. 471) (rh)'ın kasîdesi. 741
58- Ebul Feth Nasr b. İbrâhîm el-Makdisî eş-Şâfiî (v. 490) (rh)'ın itikâdı.....755
59- Ebû Ahmed b. el-Huseyn b. el-Haddâd (v. ?) (rh)'ın itikâdı.....762
60- Kahtânî (v. ?) (rh)'ın "Nûniyye"si.....771

الجامع

Bunlar, faziletli kılınmış ilk üç nesle ve onlardan sonra 5. yüzyıla kadar gelip geçmiş, onlara güzellikle tâbi olan, onların yolu üzerinde ilerleyen ve onların izlerini takip eden kimselere ait muhtasar akidelerdir. Bunları büyük ve küçük, el yazması ve matbu kitapların içinden çıkarıp bir araya getirdim. Onları, yazarlarının vefat tarihlerine göre sıraya koyup tek bir kitapta topladım. Böyle yaptım ki Sünnet ve Eser Ehlinin yazdıklarından

nin takriri hususunda onların yolunda olan kimsenin bunları elde etmesi kolay olsun.

Bu akîdeler itikat konularının öğrenme ve öğretme açısından en kolay konular olduğunu sana açıkça göstermektedir. Zira bu akîdeleri yazanların çoğunluğu ilim ve amelde din ve sünnet imamlarıdır. Onlar, insanlar arasında en az tekellüfe giren, (sünnete) ittibâ ve hidayet hususunda da en ileride bulunan kimselerdi. Dinde, dinden olmayan bir şey ihdas etmediler. Mezmûm kelâm ilminin içerisine girmediler. Onların akîdeleri sâfî ve anla-

ilmi karışmamış hâlde gelmiştir. Kelâm ilmi ki selef-i sâlihîn onu zemmetme, onu öğrenmekten ve öğretmekten sakındırma hususunda icma etmiştir. Bu akîdeler, özellikle de faziletli kılınmış ilk çağlarda yazılanları, kısa olmalarına ve lafızlarının azlığına rağmen selef-i sâlihînin ilminin inceliğini ve genişliğini, lafızlarının derinliğini ortaya koymaktadır. Onlar, kendilerinden sonra gelenlerden faziletli olmalarına rağmen az söz söylemişlerdir.

İHLAS KİTABEVİ
www.ihlaskitabevi.com
Tel: 0 332 350 46 87 - 0541 834 02 73

ISBN 978-6-0569149-9-7
9 786056 914997